Aringa

The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

Aringa

The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Aringa)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2025-05-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 May 2025 from source files dated 10 May 2025
695104cf-f1e1-5cdd-8e7e-1df2480da505

Contents

Mãtáyõ 1
Mãrákõ 77
Lṵ́kã 126
Yõháṇã 206
'Etáṇá 268
Rṵ́mĩ 343
1 Kõ̃rĩṇ́ĩtõ̃ 376
2 Kõ̃rĩṇ́ĩtõ̃ 407
Gãlãtḭ́yã 427
Ẽfésõ 440
Fḭ̃lḭ́pḭ̃ 451
Kõlõsáyĩ 459
1 Tẽ̃sãlõ̃ṇ́ĩkḭ̃ 468
2 Tẽ̃sãlõ̃ṇ́ĩkḭ̃ 477
1 Tḭ̃mḭ̃tḭ́yõ̃ 482
2 Tḭ̃mḭ̃tḭ́yõ̃ 491
Tḭ́tõ̃ 497
Fḭ̃lḭ̃ḭ̃mṍṇã 501
Ĩbũrãníyã 503
Yãkó'bõ 527
1 Pétẽrõ 535
2 Pétẽrõ 544
1 Yõháṇã 549
2 Yõháṇã 557
3 Yõháṇã 559
Yṵ́dã 561
Ícétáṇá 564

Ḭjọ́ Mgbã
Mãtáyõ
'bã sĩlé rĩ

Ãwí Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lṹkã 16:18)

1 Ãwí 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ úpí Dãwṹḍḭ 'bã ũri rú drḭ̃lẹ́
Ịbụrahḭmṹ drḭ gá rĩ drḭ,
2 Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahḭmṹ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Yṹdã kí ádrḭpịka abe ĩ'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
3 Pẹ̃rẹ́zḭ̃ kí Zérã be ĩ'bã átẹ́pị Yṹdã 'i, ĩ'bã ãndrẽ Tãmárã
'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẹ̃rẹ́zḭ̃ 'i,
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i.
4 Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i,
Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i.
5 Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i, ãndrẽ Rãhábṹ 'i,
Ṹbẹ́ḍḭ̃ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i, ãndrẽ Rṹtṹ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṹbẹ́ḍḭ̃ 'i.
6 Úpí Dãwṹḍḭ̃ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i.
Sũlũmánĩ 'bã átẹ́pị Dãwṹḍḭ̃ 'i, ãndrẽ Ṹrḭyã 'bã ũkû 'i.
7 Rẽhõbũwámũ 'bã átẹ́pị Sũlũmánĩ 'i,
Ãbíyã 'bã átẹ́pị Rẽhõbũwámũ 'i,
Ásã 'bã átẹ́pị Ãbíyã 'i.
8 Yẽhõsãfátĩ 'bã átẹ́pị Ásã 'i,
Yẽhõrámũ 'bã átẹ́pị Yẽhõsãfátĩ 'i,
Ṹzḭyã 'bã átẹ́pị Yẽhõrámũ 'i,
9 Yõtámũ 'bã átẹ́pị Ṹzḭyã 'i,
Ãházḭ̃ 'bã átẹ́pị Yõtámũ 'i,
Hẽzẽkíyã 'bã átẹ́pị Ãházḭ̃ 'i
10 Mãnásẽ 'bã átẹ́pị Hẽzẽkíyã 'i,
Ãmọ́nḭ̃ 'bã átẹ́pị Mãnásẽ 'i,
Yõsíyã 'bã átẹ́pị Ãmọ́nḭ̃ 'i.
11 Yẽkõníyã kí ádrḭpịka abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãmḭyọ́ŋá
ru Bãbṹlọ́nḭ̃ gá rĩ sĩ, ĩ'bã átẹ́pị Yõsíyã 'i.
12 Ĩ'bã kí adrujó Bãbṹlọ́nḭ̃ gá ãmḭyọ́ŋá ru rĩ 'bã vúlé gá:
Sḭyãlḭ̃tḭyẹ́lḭ̃ dó Yẽkõníyã ngọ́pị 'i,
Zẹ̃rṹbãbẹ́lḭ̃ 'bã átẹ́pị Sḭyãlḭ̃tḭyẹ́lḭ̃ 'i.

13 Ãbį̃yṵ́dã 'bã átẹ́pị̃ rṵ́ Zẹ̃rṵ̃bãbẹ́lį̃ 'i,
Ĩlĩ̃yãkímũ 'bã átẹ́pị̃ Ãbį̃yṵ́dã 'i,
Ãzọ́rį̃ 'bã átẹ́pị̃ Ĩlĩ̃yãkímũ 'i,
14 Zãdókĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ Ãzọ́rį̃ 'i,
Ãkímũ 'bã átẹ́pị̃ Zãdókĩ̃ 'i.
Į̃lį̃yṵ́dã 'bã átẹ́pị̃ Ãkímũ 'i.
15 Ĩlĩ̃yãzãrĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ rṵ́ Į̃lį̃yṵ́dã 'i,
Mãtánĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ Ĩlĩ̃yãzãrĩ̃ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị̃ Mãtánĩ̃ 'i.
16 Yãkó'bõ ĩ'di Yṵ̃sṵ́fṵ̃ Mãríyámũ 'bã ágọ́bị̃ ru rĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ 'i. Mãríyámũ ĩ'di Yẹ́sṵ̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ̃ 'bã ãndrẽ 'i.
17 Į̃jọ́ 'dĩ̃ sĩ̃, i'dójó Ị̃bụrahị́mṵ̃ rṵ́ cajó Dãwṵ́dį̃ rṵ́, áyị́pịka mụdrị̃ drį̃ sụ, i'dójó Dãwṵ́dį̃ rṵ́ cajó ĩ'bã kí adrujó ãmị́yọ́ŋá ru ãngũ Bãbṵ̃lọ́ñ̃ gá rĩ̃ sĩ̃ áyị́pịka mụdrị̃ drį̃ sụ, ãzíla kí ãgõjó ãngũ Bãbṵ̃lọ́ñ̃ gá rĩ̃ 'bã vúlé gá kpere cajó Kúrísĩtõ * rṵ́, áyị́pịka mụdrị̃ drį̃ sụ.

Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã tịŋá
(Lṵ́kã 2:1-7)

18 Į̃jọ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã tịŋá 'bã i'dóŋá drį̃ ĩ'di íni: Mãríyámũ Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ rú, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã i'dólé ĩgbãlé 'bo rĩ̃, wó ịsṵ́ ĩ'di 'a trũ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ̃ drị̃ gá rĩ̃ sĩ̃ 'dĩ̃ sĩ̃ icí kí drį̃ ru ku rú.
19 Wó Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ásị̃ gá rĩ̃ ílẽ ĩ'di gãlé ũní-ũní ru, ílẽ ĩ'diní drį̃nzá fẽlé ũ'bí agá ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó ágọ́bị̃ ãzí ásị̃ ãlá la rĩ̃ sĩ̃.
20 Wó ĩ'di mụ į̃jọ́ 'dĩ̃ ũrãlé ĩ'di agâlé 'dĩ̃ 'bã áni 'bo, mãlãyíkã Úpí drį̃ i'da ru ĩ'diní urobí agâ sĩ̃ ãzíla jọ ĩ'diní, “Yṵ̃sṵ́fṵ̃ Dãwṵ́dį̃ 'bã ngọ́pị̃ mí idé ṵ̃rį̃ sĩ̃ Mãríyámũ agụjó mídrị̃ lị́cọ́ gâlé mî ũkú ru ku, ã'dusĩku ãko ĩ'di agá 'dĩ̃ angá Úríndí Ãlá rĩ̃ drị̃.
21 Mãríyámũ la mụ ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tĩ̃lé, ãzíla mi mụ ĩ'di rṵ́ 'dalé Yẹ́sṵ̃ 'i, † ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá kí palé į̃jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí agá nĩ̃.”
22 Į̃jọ́ 'dĩ̃ idé kí ru íni la į̃jọ́ Úpí 'bã jọlé nábį̃ kí tị gá rĩ̃ sĩ̃ rĩ̃ 'bã adru rú sĩ̃ ãndá-ãndá ru.
23 “Ĩzóŋá bíkĩrã rú rĩ̃ la adru 'a trũ ĩ'di ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tị, ála mụ ĩ'di rṵ́ umvelé Į̃mánṵ̃wẽ̃lį̃ 'i” ífí la “Ãdróŋá ãma abe.”
24 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ la mụ angálé 'bo, idé į̃jọ́ tá mãlãyíkã Úpí drį̃ bã jọlé ĩ'diní rĩ̃ áni, ãzíla 'dụ dó Mãríyámũ agụlé ĩ'didrị̃ lị́cọ́ gâlé ĩ'di 'bã ũkú ru rá.

---

* **1:17** Jõku *Mãsíyã 'i. Kúrísĩtõ 'i* (Gį̃rị̃kį̃ tị sĩ̃) ãzíla *Mãsíyã 'i* (Ĩ̃bũrãníyã tị sĩ̃) į̃rį̃trá ífí la “'Bá ãdu ũsũjó drį̃ la gá rĩ̃.” † **1:21** *Yẹ́sṵ̃* ĩ'di Gį̃rị̃kį̃ tị sĩ̃ *Yósũwã 'i*, ífí la “Úpí la 'bá upa nĩ̃.”

25 Wó Yũsụ́fũ icí kí ru ĩ'di be ku kpere ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́
tĩ agá ráká ãzíla 'da dó rụ́ la Yẹ́sṹ 'i.

2

'Bá ũndũwã ru rĩ 'bã kí amụ́jó Yẹ́sṹ 'bã ũrekeŋá ndrejó rĩ

1 Yẹ́sṹ tịjó Bẽtẽ̃lẽ̃hẹ́mṹ gá ãngũ Yṹdịyã gá 'bo rĩ sĩ, 'dĩ sáwã
Hẽródẽ 'bã adrujó úpí ru rĩ sĩ, 'bá ũndũwã rú angálépi ĩ̃tụ́
'bã ãfũ agâlé rĩ acá kí Yẽ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá,
2 ãzíla zị kí, "Ũrekeŋá tị̃lé mụlépi adrulépi úpí 'bá Yãhụ́dĩ̃
rú rĩ 'badrị̃ rĩ íngõlé yã? Ãndre lẽlẽgó i'dalépi útị ĩ'di 'bo rĩ
ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru, ãzíla ãma amụ́ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃lé."
3 Úpí Hẽródẽ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, drĩ̃ la iza ru rá, 'bá pírí
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá rĩ kí abe.
4 Hẽródẽ la mụ ãtalo ãmbogo rĩ kí atrálé, imba'ba ãzị́táŋá
Mụ́sã drĩ̃ kí imbálépi rĩ abe 'bo, zị kí, "Ãngũ sĩ Kúrísĩtõ tịjó
rĩ íngõlé yã?"
5 Umvi kí ĩ'diní, "Bẽtẽ̃lẽ̃hẹ́mṹ gá ãngũ Yṹdịyã drĩ̃ gá.
Ã'dusĩku nábĩ̃ sĩ ĩ'di 'dĩ 'bã áni:
6 " 'Wó ĩmi 'bá táwũ̃nĩ̃ Bẽtẽ̃lẽ̃hẹ́mṹ gá 'dĩ ãngũ Yụ́dã drĩ̃ agá
'dĩ,
ĩmi adru ĩmbíráŋá ru 'bá 'bá kí drĩ̃ celépi Yụ́dã gá rĩ kí
agá ku,
ã'dusĩku ĩmi agá 'dâ 'bá drĩ̃lẹ́ ru
mụlépi adrulépi 'bá mádrị̃ Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí ucélépi rĩ la
rú ãfũ nĩ.' †"
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ 'dụ dó 'bá ũndũwã rú 'dĩ kí ụzị̃lé yõkõlé
sĩ ãzíla ịsụ́ dó sáwã pịrị lẽlẽgó 'bã sĩ i'dájó rĩ kí tị gá rá.
8 Pẽ dó kí tị mụjó Bẽtẽ̃lẽ̃hẹ́mṹ gâlé, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmụ
ãngũ ngọ́tị̃ŋâ drĩ̃ ụzị trũ jãjã rú, cọtị ĩdrĩ̃ ĩ'di 'bã ãngũ ịsụ́
rá, ĩmi amụ́ mání vú la nze trũ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ álẽ mụlé ĩ'di ĩ̃nzĩ̃lé
ĩndĩ."
9 Kí mụ ị́jọ́ úpí tị gá rĩ arelé 'bo, ko kí drĩ̃ mụlé gẽ̃rĩ̃ ĩ'badrị̃
gá rĩ gá ãzíla lẽlẽgó tá ĩ'bã kí ndrelé ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'de
kí drĩ̃ nĩ̃ kpere ĩ'di 'bã pá tu agá ãngũ ũrekeŋá 'bã sĩ adrujó
rĩ gá.
10 Kí mụ lẽlẽgó tá rĩ ndrelé 'bo ãyĩkõ ãmbógó la ga dó kí
agá tré.
11 Kí mụ filé jó agâlé 'bo, ndre kí ũrekeŋá kí ãndrẽ
Mãríyámũ be, ãvṹ kí dó pírí vú gâ sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó. Nzĩ̃ kí málĩ
ĩ'badrĩ̃ kí tị, fẽ kí ĩ'diní fẽtáŋá ru gólũdĩ, ãdu ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ
rĩ trũ ãzíla ãdu ãzí umvelé mírã rĩ trũ.

---

† **2:6** Míkã 5:2

12 Ála mụ kí bḭ́lḭ́ ḭ̃ndṵ́ lilé urobí agâ sĩ 'bã gõ kí vúlêlé
Hẽródẽ rṵ̃ sĩ ku 'bo, gõ kí dó ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ gâlé
gẽ̃rḭ̃ ãzḭ́ gâ sĩ.

Apájó Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gá rĩ

13 'Bá ũndũwã rú 'dĩ kí mụ gõlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drḭ̃ i'da
ru Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ní urobí agâ sĩ, jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ
ũrekeŋâ kí ãndrẽ be, mí apá Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gá. Ítẽ 'dãá kpere mání
ĩmi umve agá, Hẽródẽ 'bã lẽjó ũrekeŋá ndrṵ̃jó 'dḭjó rá rĩ
sĩ."
14 Cọtḭ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ angá ụrụgá, 'dụ dó ũrekeŋá kí ãndrẽ be
trũ apájó ḭ̃nḭ́ sĩ trũ mụjó Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gá.
15 Ũ'á kí dó 'dãá kpere Hẽródẽ 'bã drã agá. Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ̃jọ́
Úpí 'bã jọlé nábḭ̃ tḭ gâ sĩ rĩ idé dó ru 'dĩ 'bã áni, "Má umve
dó mâ ngọ́tḭ̃ angájó Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gâlé rá."†
16 Hẽródẽ la mụ ndrelé la 'bá ũndũwã rú rĩ ulé kí ĩ'di 'bo,
ala dra dó ũmbã sĩ, fẽ dó ãzḭ́táŋá sĩ anzḭ níríŋá ãgọbḭ rú
i'dójó ílí ḭ̃rḭ̃ ãzíla ílí ḭ̃rḭ̃ vúlé gá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gá ãzíla ãngũ
andre la gá 'dĩ kí ụ'dḭjó pírí rá cécé ĩ'di 'bã ḭ̃jọ́ la ḭsṵ́jó 'bá
ũndũwã rú rĩ kí tḭ gá rĩ áni.
17 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ̃jọ́ nábḭ̃ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ idé dó ru ãndá
ĩ'di 'bã kẽ̃jḭ́ gá.
18 "Ụ'dṵ́kọ́ akṵ́ angájó Rámã gâlé,
áwáŋá, ãzíla ṵ̃lṵ́lṵ́ u'béŋá ãmbógó la trũ.
Rãkẹ́lḭ̃ la awá ĩ'di 'bã anzḭ kí sĩ,
gã ru ásḭ́ ũŋmĩlé úmgbé,
ã'dusĩku anzḭ 'bã kí ũdrãjó rá rĩ sĩ." †

Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã kí gõjó vúlé Nãzẽ̃rẹ́tḭ̃ gá rĩ

19 Hẽródẽ la mụ drãlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drḭ̃ i'da ru urobí
agâ sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ní Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gá 'dãá,
20 ãzíla jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, mí a'dṵ́ ngọ́tḭ̃ kí ĩ'di 'bã
ãndrẽ be ãzíla ígõ kî trũ ãngũ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ gâlé, ã'dusĩku
'bá ándrá lẽlépi ngọ́tḭ̃ 'bã ídri ãvĩlépi rĩ ũdrã kí 'bo."
21 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ angá dó, ají dó ngọ́tḭ̃ kí ãndrẽ be ãngũ
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ agá 'dõlé.
22 Wó ĩ'di mụ arelé la ú'bã Ãrḭ̃kḭ̃láwṵ̃ úpí ru ãngũ Yṵ̃dḭyã
drḭ̃ gá átẹ́pḭ̃ Hẽródẽ kẽ̃jḭ́ gá 'bo, ṵ̃rḭ̃ fi ásḭ́ la gá gõjó vúlé ála
mụ ĩ'di bḭ́lḭ́ ḭ̃ndṵ́ lilé urobí agâ sĩ 'bo, uja ĩ'di 'bã ígátáŋá sĩ
gõjó ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ drḭ̃ gá.
23 Ãzíla mụ dó u'álé táwṵ̃nḭ̃ umvelé Nãzẽ̃rẹ́tḭ̃ rĩ gá. Ḭ̃jọ́ 'dĩ
sĩ, ḭ̃jọ́ nãbḭya 'bã kí jọlé rĩ idé dó ru ĩ'di 'bã kẽ̃jḭ́ gá, "Ála ĩ'di
umve 'bá Nãzẽ̃rẹ́tḭ̃ gá la."

† **2:15** Hõséyã 11:1 † **2:18** Yẽrẽmíyã 31:15

3

Ịjọ́ Yõhánã Bãbṹṭịzị̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãrákõ 1:1-8; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 Ṵ'dṹ ãzí vúlé gá, Yõhánã Bãbṹṭịzị̃ fẽlépi rĩ amṹ rá ịjọ́
ũlũjó ãngũ kõtórõ rú Yṹdịyã drị̃ agá,
2 ãzíla jọ, “Ĩmi uja ásị, ã'dusĩku Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ dó ãni rú.”
3 Ã'dusĩku 'dĩ 'bá ịjọ́ la jọjó nábị̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ:
“Ṵ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gẽrị̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlịkị ĩ'diní sĩ acịjó.’ ” †
4 Bõngó Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã
'bíko sĩ, ãzíla icí ru ṹpịcẹ́ sẹ́rị̃ íníríkó ru la sĩ cí. Ãkónã
ĩ'didrị̃ kí ándrá úmbí kí ãnṹ ásé agá rĩ be.
5 'Bá mụ kí ĩ'di rṹlé angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, ãngũ Yṹdịyã
drị̃ agâ sĩ pírí ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ agâ sĩ pírí.
6 I'da kí ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí, Yõhánã fẽ dó ĩ'baní bãbṹṭịzị̃
ĩyị̃ Yõrĩdánĩ gá.
7 Wó ĩ'di mụ 'bá wẽwẽ rú Fãrĩsáyĩ rú ãzíla Sãdũkáyõ drị̃
kí ndrelé amṹ agá ĩ'di rṹ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ bãbṹṭịzị̃ fẽjó rĩ gá,
jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩ̃nĩ̃ gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã
Ãdróṋá ãni amṹlépi rĩ sĩ nĩ yã?
8 Ĩka ífí ru ajílépi ásị ujaṋá ũnzĩ a'bejó rá rĩ.
9 Ĩmi ũrã ĩmi ásị gâlé jọjó la, ‘Ãma anzịṋá Ịbụrahịmṹ ãni
Ãdróṋá icó dó sĩ ãmaní drị̃-árṹma fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásị gá
ku. Ájọ ĩminí Ãdróṋá icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Ịbụrahịmṹ ní
anzịṋá ru rá.
10 Nekeṋâ ĩ'di bábá ife 'bã ĩ̃ndṹ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã
rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṹrṹ ãzíla ála kí u'bé ãcí
gá.
11 “Ma bãbṹṭịzị̃ fẽ ĩminí ĩyị̃ sĩ sĩ ásị ujajó, wó 'bá ãzí áma
ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṹ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di
'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩjó la rú ku. Ĩ'di bãbṹṭịzị̃ fẽ ĩminí Úríndí
Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.
12 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríṋĩ cojó 'bá ũnzí rĩ abe
cécé 'bá ãná ṹyṹrṹ'bị kí drĩdríṋĩ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ
áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã
ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ivé ãcí
sĩ cécé 'bání ãná ṹyṹrṹ'bị ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṹlé
ku rĩ sĩ rĩ áni.”

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹṭịzị̃ bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:9-11; Lṹkã 3:21-22)

---

† **3:3** Ĩsáyã 40:3

13 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó Gãlı̨́į̃ gâlé Yõhánã rṹ amṹlé
bãbṹtı̨́zı̨̃ bĩlé į̃yı̨ Yõrĩdánĩ gá.
14 Wó Yõhánã lẽ tí ĩ'diní gãlé úmgbé, jọ ĩ'diní, “Mi tá bãsĩ
mání bãbṹtı̨́zı̨̃ fẽ agá mi 'i, wó mi bãsĩ vâ amṹ má rṹ yã?”
15 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “'Bã adru ú'dî'da rĩ gá 'dĩ ãni. Ĩ̃'di ı̨́jọ́
mgbã la ãmaní ı̨́jọ́ mgbã rĩ idéjó áyụ, ı̨́jọ́ ãlá rĩ 'bã idé rú sĩ
ru ãndá benĩ.” Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã ã'ı̨ dó ĩ'diní rá.
16 Yẹ́sṹ la mụ bãbṹtı̨́zı̨̃ bĩlé 'bo, ãfũ dó į̃yı̨ agâlé ãmvé 'dõlé,
'bṹ nzı̨̃ ru mmgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋá drı̨̃ 'bã ası̨ agá
ãlĩ'bõ áni ri agá ĩ'di drı̨̃ gá.
17 Ṹ'dṹkọ́ angá 'bṹ gâlé jọ, “'Dĩ má Ngọ́pı̨ mâ lẽlé
ambamba mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ĩ'di ı̨́jọ́ sĩ rĩ 'i.”

4

Yẹ́sṹ ṹ'bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:12-13; Lṹkã 4:1-13)

1 Ị̃jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Úríndí agụ Yẹ́sṹ 'i ãngũ kõtórõ rú rĩ
agâlé Sĩtánĩ ní ĩ'di ṹ'bĩjó.†
2 Ĩ̃'di mụ u'álé ãkónã naŋâ kóru ṹ'dṹ kãlı̨́ sụ ı̨́nı̨́ kí ı̨̃tṹ be
'bo, ĩtrĩkã dó ãbı̨́rı̨́.
3 Sĩtánĩ amṹ dó ĩ'di rṹ jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pı̨
'i, ı́jọ írã 'dĩ 'baní, 'bã uja kí ru mũkátĩ rú.”
4 Yẹ́sṹ umvi, “Úsĩ bṹkṹ Ãdróŋá drı̨̃ agá rá, ‘'Bá icó lú
adrulé ídri rú ãkónã sĩ á'dṹsĩ ku, wó ı̨́jọ́ pírí ãfũlépi Ãdróŋá
tı̨ gá rĩ sĩ.’†”
5 'Dĩ 'bã vúlé gá, Sĩtánĩ 'dụ ĩ'di, 'bã ĩ'di Yẽrṹsãlẹ́mṹ táwṹnı̨̃
ãlá rĩ gá, 'bã ĩ'di pá tulé ãbi lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ 'bã drı̨̃ wı̨́lı̨́wı̨́lı̨́
rĩ gá, 6 jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i, í'be mi vṹrṹlé,
ã'dusĩku sĩ ru bṹkṹ Ãdróŋá drı̨̃ agá rá,
“ ‘Ãdróŋá la mãlãyíkã ĩ'didrı̨̃ kí azı̨ ími ı̨́jọ́ sĩ,’
ãzíla
‘kí ími rụ ụrụgá 'dãá drı̨́ ĩ'badrı̨̃ kí sĩ,
ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sı̨̃lé írã gá ku.’†”
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ị̃jọ́ sĩlé rĩ jọ vâ, ‘Mí ṹ'bı̨̃ Úpí Ãdróŋá
mídrı̨̃ ku.’†”
8 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di 'bãlé 'bé ãzo rĩ 'bã sı̨ mbílí rĩ drı̨̃ gá,
i'da ĩ'diní sṹrṹ pírí ṹnọ́kṹ drı̨̃ gá 'dâ 'dĩ kî ãzíla ũnĩ ala gá
rĩ kí abe.
9 Jọ dó ĩ'diní, “Ma mụ 'dĩ kí fẽlé pírí mídrı̨́ ídrĩ ãvṹ vṹrṹ
áma drı̨̃lẹ́ gá áma ı̨̃nzı̨̃jó rá rĩ gá.”

---

† **4:1** Ẽbũrãníyã 2:18; 4:15 † **4:4** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 8:3 † **4:6** Zãbṹrı̨̃ 91:11-12
† **4:7** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 6:16

10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Sĩtánĩ, mí ĩdã mi má rṹ 'dâ rá! Ã'dusĩku
ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ, ‘Mí ị̃nzị̃ Úpí Ãdróŋ́ã mídrị̃ 'i ãzíla ínga ãzị́ ĩ'diní
á'dṹsĩ.’†”
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ a'be dó Yẹ́sṹ rá ãzíla mãlãyíkã amṹ kí
dó ĩ'di rṹ 'dõlé ĩ'di ãzã kolé nĩ.
12 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ la mụ arelé la úsu Yõhánã 'i mãbṹsṹ
gá, uja dó ru vúlé Gãlị́lị̃ gâlé.
13 A'be dó Nãzẽ̗ŕẹ́tị̃ rá, mụ dó u'álé Kãpẽ̗rẽ̗ñãwṹmị̃ gá 'dĩ
ãngũ ãzí mĩrĩ tị gá ãngũ Zãbṹlọ́nị̃ 'badrị̃ Nãfũtálĩ be rĩ 'i.
14 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la sĩ fẽjó la ị́jọ́ ándrá nábị̃ Ĩsáyã 'bã jọlé
rĩ 'bã acá ĩ'di kẽ̗jị́ gá jọ:
15 “Ãngũ Zãbṹlọ́nị̃ 'badrị̃ Nãfũtálĩ be,
gẽ̗rị̃ mụjó mĩrĩ Gãlị́lị̃ gâlé, ĩ̗yị̃ Yõrĩdánĩ drị̃ 'bã wókõ ĩ̗tṹ
'bã 'de agâlé ru rĩ,
ĩ'di ãngũ Gãlị́lị̃ drị́ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ.
16 'Bá u'álépi ãngũ ị̃nị agá
rĩ ndre kí dĩ̗zã ãmbógó la,
'bá u'álépi ãngũ drã 'bã índréléndri gá rĩ 'baní
dĩ̗zã dĩ̗ rá.” †
17 I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ Yẹ́sṹ i'dó dó ị́jọ́ ũlũlé, “Ĩmi uja ásị́ Sṹrṹ
'Bṹ gá rĩ dó ãni rú.”

Yẹ́sṹ ũpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drĩ̗drĩ̗ rĩ kî
(Mãrákõ 1:16-20; Lṹkã 5:1-11)

18 Yẹ́sṹ 'bã acị́ agá mĩrĩ Gãlị́lị̃ drị̃ 'bã tị gâ sĩ, ndre 'bá ãzí
ádrị́pị rú la 'bã ãzí kí ĩ̗rĩ̗, Sĩ̗mọ́nị̃ umvelé Pétẽrõ rĩ kí ádrị́pị
Ãndẽríyã be ĩ̗'bị 'be agá bóyí sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá
ĩ̗'bị 'belépi la rĩ sĩ.
19 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi amṹ, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi
imbálé adrujó 'bá 'bá kí tralépi la rú.”
20 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrị̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
21 Yẹ́sṹ la mụ mụlé drĩ̗ gá angájó 'dãá, ndre vâ 'bá ĩ̗rĩ̗
ádrị́pị rú la kí, Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ ngọ́pị kí ádrị́pĩ̗ Yõhánã be,
kí í'bó agá 'dãá ĩ'bã átẹ́pĩ̗ trũ ĩ'bã bóyí kí idé agá. Yẹ́sṹ umve
kî,
22 cọtị a'be kí í'bó kí átẹ́pĩ̗ trũ rá bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãyánĩ rú la
(Lṹkã 6:17-19)

23 Yẹ́sṹ acị́ ãngũ Gãlị́lị̃ drị̃ agâ sĩ pírí, 'bá kí imbá trũ ãngũ
Ãdróŋ́ã ĩ̗nzĩ̗jó rĩ kí agâ sĩ, ị́jọ́ mgbã Sṹrṹ Ãdróŋ́ã drị̃ ũlũ trũ,
adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí drã ũví ndú-ndú kí abe 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ
gá.

---

† **4:10** Ãzị́táŋ́ã Amviŋ́ã 6:13 † **4:16** Ĩsáyã 9:1-2

24 Ḭjọ́ ĩ'di drḭ̃ gá rĩ iré ãngũ Sḭrḭ̃yã drḭ̃ agá pírí, ãzíla 'bá
ají kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé 'bá pírí ãyánĩ rú rĩ kí ãyánĩ ũví ndú-ndú
abe, 'bá ãzá talépi ambamba rĩ kî, úríndí ũnzí rĩ kî, ãyánĩ
'bá u'bélépi u'bé-u'bé rĩ trũ, 'bá ãcá trũ rĩ kí abe Yẹ́sṵ̃ adrí
kí pírí.
25 'Bá wẽwẽ rú ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ gá, Dẹ̃kãpọ́lḭ̃ gá, Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃
gá, Yṵ̃dḭyã gá ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ bĩ kí ĩ'di vú.

5

Ḭjọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã ũlũlé drḭ̃lẹ́ba drḭ̃ gá 'bé sḭ gá rĩ

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí ndrelé, tụ dó rilé vṵ̃rṵ́ 'bé
drḭ̃ gá. 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí dó ĩ'di rṵ̃lé,
2 ãzíla i'dó dó kí imbálé jọ,
3 "Drḭ̃lẹ́ba 'bá lẽmẽrí úríndí agá Ãdróŋâ ndrṵ̃lépi 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ ĩ'ba ãni.
4 Drḭ̃lẹ́ba 'bá u'álépi ũcõgõ sĩ ḭjọ́ ũnzí sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Ãdróŋá la mụ kí ásḭ ũŋmĩlé rá.
5 Drḭ̃lẹ́ba 'bá ásḭ ḭ̃gbẹ̃ rĩ 'banî,
ã'dusĩku ṵ̃nọ́kṵ́ la mụ adrulé kí drḭ alé gá.
6 Drḭ̃lẹ́ba 'bá ásḭ 'bãlépi ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi
rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ agalé rá.
7 Drḭ̃lẹ́ba 'bá 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála kí ízákĩzã ndre rá.
8 Drḭ̃lẹ́ba 'bá ásḭ ãlá rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ Ãdróŋá ndrelé nĩ.
9 Drḭ̃lẹ́ba 'bá ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ajílépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála mụ kí umvelé anzḭ Ãdróŋá ãni.
10 Drḭ̃lẹ́ba 'bá ĩcãndĩlé ḭjọ́ mgbã ãlá rĩ ḭjọ́ sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ ĩ'ba ãni.
11 "Ĩmi drḭ̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi u'dá, ĩmi ĩcãndĩ, ãzíla ḭjọ́
pírí ũnzí 'dĩ kí jọ ĩmi ụrụ'bá gá, áma ḭjọ́ sĩ.
12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi, ũyá ãmbógó ru
la ĩminí 'bṵ̃ gâlé cí, ã'dusĩku gẽrḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ fẽ kí ándrá
nãbḭya ĩmi drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'baní ũcõgõ 'dĩ 'bã áni rá.

Ã'ḭ kí dḭzã be
(Mãrákõ 9:50; Lṵ́kã 14:34-35)

13 "Ĩmi ã'ḭ ṵ̃nọ́kṵ́ ãni, wó ã'ḭ 'bã sḭ drĩ anṵ́ rá, ĩ'di icó vâ
acálé sḭ trũ ḭ̃dḭ íngoní-íngoní ru? Ĩ'di 'bã ãjḭ ãzí ḭ̃dḭ ãko ãzí
be la 'dáyụ, lú sũjó la ásé gá atujó la pá sĩ.
14 "Ĩmi dḭzã ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ gá rĩ 'i. Táwṵ̃nḭ̃ sḭlé 'bé drḭ̃ gá rĩ icó
ru zḭlé ku.

15 'Bá ãzí tárã ĩ'didrḭ̃ tị 'bãlépi ĩ'di aku la ãkójó agá la
'dáyụ, be la rá la ĩ'di 'bã la ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãngũ pírí jijó rĩ
agá, ĩ'di dó sĩ ãngũ ji 'bá pírí 'baní jó agá 'dâ.
16 Gẽ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ dḭ̃zã ĩmidrḭ gá rĩ 'bã ji ãngũ 'bá kí agá
'dâ, 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ḭjọ́ múké ĩmi idélé rĩ kí, ãzíla 'bã
ḭ̃nzḭ̃ kí rú sĩ ĩmĩ Átẹ̃pị 'bṵ̃ gá rĩ benĩ.

Ãzḭ̃táŋá Mṵ́sã drḭ̃ 'bã ífí i'dajó rĩ

17 "Ĩmi ũrã má amṵ́ ãzḭ̃táŋá Mṵ́sã drḭ̃ kí atrḭlé ḭjọ́ nábḭ̃ drḭ̃
abe íni la ku. Má amṵ́ kí atrḭlé la ku, wó 'bã idé kí ru benĩ.
18 Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã la jọ, 'bṵ̃ kí ṵ̃nọ́kṵ́ be kí ukó rá, ḭjọ́
kãlámũ sḭ 'bã sĩlé nĩ rĩ átã icó ru ịnḭ̃lé ãzḭ̃táŋá agá 'dãá ku
kpere ãko pírí 'bã kí tị ãsḭ̃ agá.
19 'Bá ãzí drĩ ãzḭ̃táŋá 'dĩ 'bã ãzí wereŋá rĩ 'bã ãzí nũ, ãzíla
imbá vâ 'bá ãzí kí ãzḭ̃táŋá kí ũnũjó 'dĩ 'bã áni, ála 'bá 'dĩ 'bã
'bá wereŋá ru Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá, wó 'bá ḭjọ́ 'dĩ kí tãmbalépi
ãzíla kí imbálépi rĩ ála ĩ'di umve 'bá ãmbógó Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ
agá.
20 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, álẽ jọlé la ĩminí, ḭjọ́ múké ĩmidrḭ ãlá rĩ drĩ kí
'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzḭ̃táŋá Mṵ́sã drḭ̃ kí imbálépi
rĩ kí alị ku, ĩmi icó filé Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá ku.

Ímbátáŋá ũmbã drḭ̃ gá rĩ
(Lṵ́kã 12:57-59)

21 "Ĩmi are ḭjọ́ ãzḭ̃táŋá Mṵ́sã drḭ̃ 'bã jọlé 'bá ándrá ídu rĩ
'baní rĩ rá, í'dị 'bá ku, † ãzíla 'bá ãzí drĩ 'bá 'dị rá ála ḭjọ́ lị
drḭ̃ la gá rá.
22 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ idé ũmbã sĩ ádrḭ̃pḭ̃ nî, ála ḭjọ́ lị
drḭ̃ la gá rá. Ãzíla 'bá ãzí drĩ jọ la ádrḭ̃pḭ̃ ní ĩ'di aza-azâ, ĩ'di
pá tu 'bá ḭjọ́ lḭlépi rĩ drḭ̃lẹ́ gá rá. Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ádrḭ̃pḭ̃
ní, 'Mi aza-azâ,' ála mụ ĩ'di 'belé ãcí ukólépi ku rĩ agá rá.
23 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, míní lẽ agá ãko mídrḭ ãwã'dĩfô rú rĩ fẽ agá
ãlĩtárĩ drḭ̃ gâlé, 'dãá ídri amá la ĩmi ḭjọ́ trũ mí ádrḭ̃pị be,
24 mí a'bó ãko mí ãni ãwã'dĩfô rú rĩ ãlĩtárĩ gá 'dãá. Ígõ
vúlé mî ádrḭ̃pị rṵ̃lé tị icílé ĩ'di be, mi ãgõ dó amṵ́lé mî
ãwã'dĩfô míní lẽlé fẽlé rĩ fẽlé ĩndõ.
25 "Ĩmi idé ḭjọ́ 'bá ími tõlépi kẹ́sḭ̃ gá rĩ be gbõrú. Ĩmi idé
ḭjọ́ 'dĩ kí ĩminí drĩ mụ agá gẽ̃rḭ̃ gá 'dâ 'dĩ, wó jõ íni ku ĩ'di
ími fẽ 'bá ḭjọ́ lḭlépi rĩ drḭ, ãzíla 'bá ḭjọ́ lḭlépi rĩ la ími agụ fẽlé
ãmbógó drḭ, ãzíla ĩ'di ími 'dụ 'bãlé mãbṵ́sṵ̃ gá.
26 Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, mí icó ãfũlé mãbṵ́sṵ̃ gâlé ku kpere
míní séndẽ ãsḭ̃lépi rĩ de agá ũfẽ agá.

Ímbátáŋá ãwṵ̃ drḭ̃ gá rĩ

---

† **5:21** Ãfũŋá 20:13

27 “Ĩmi are ị́jọ́ ãzị̃tãŋá Mṹsã drị̃ 'bã jọlé rĩ rá, ‘Ínga ãwṹ
ku.’ †
28 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ũkú ndre ũlẽ drĩ angá ásị́ la
gâlé rá, nga ãwṹ 'bo.
29 Ími mịfị́ drị̃ ãndá gá rĩ drị̃ ími fẽ ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, mí
anzé ĩ'di 'belé ásé gá. Ĩ'di múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ
ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.
30 Ími drị̃ drị̃ ãndá gá rĩ drĩ fẽ míní ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị
ĩ'di rá, í'be ĩ'di ásé gá. Ĩ'di múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ
ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.

Ímbátãŋá íréŋá drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lṹkã 16:18)

31 “Ĩmi are ãzị̃tãŋá Mṹsã drị̃ jọ, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro,
lẽ 'bã fẽ wárágã ĩ'di drojó rĩ ĩ'didrị̃ ĩndĩ. †
32 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro adru ị́jọ́ ãwṹ
ãni sĩ ku, fẽ ũkú 'dĩ ní acálé ãwṹ nĩ. Ãzíla 'bá ũkú drolé rá
rĩ 'dụlépi ĩ'di 'bã ũkú ru rĩ ĩ'di ãwṹ idé.

Ímbátãŋá ũyõ sõŋá drị̃ gá rĩ

33 “Ĩmi are vâ ị́jọ́ ãzị̃tãŋá Mṹsã drị̃ 'bã jọlé 'bá ídu rĩ 'baní
rĩ rá, ‘Ísõ ũyõ ĩnzõ sĩ ku. Wó ị́jọ́ míní ũyõ sõjó Úpí nî rĩ kí
ímba kí tã.’
34 Wó ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ, lẽ ĩsõ ũyõ 'bṹ sĩ ku, ã'dusĩku
ĩ'di úmvúke Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'i,
35 jõku ṹnọ́kṹ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ
pá 'bãjó rĩ 'i, jõku Yẽrṹsãlẹ́mṹ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di táwṹnị̃
ãmbógó Úpí Ãmbógó rĩ drị̃ gá rĩ 'i.
36 Ãzíla ĩsõ ũyõ ĩmi drị̃kã sĩ ku, ã'dusĩku mí icó drị̃'bị́ ífí
ãlu ími drị̃ gá rĩ ujalé imve rú jõku ịnị rú la ku.
37 Ị́jọ́ ĩmi jọlé 'ẽ rĩ 'bã adru 'ẽ, jõku míní jọlé yụ rĩ 'bã adru
yụ, ị́jọ́ jọlé 'dĩ drị̃ gâ sĩ rĩ angá kí Sĩtánĩ drị̃.

Ímbátãŋá ãrígọ́tị̃ ũfẽŋá drị̃ gá rĩ
(Lṹkã 6:29-30)

38 “Ĩmi are ị́jọ́ ãzị̃tãŋá Mṹsã drị̃ 'bã jọlé rĩ rá, mịfị́ 'bã fụ
kí drị̃ mịfị́ be, ãzíla sị́ kí sị́ be.” †
39 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí idé ĩmi rṹ, ĩmi umvi
ãrígọ́tị̃ la ku. 'Bá ãzí drĩ ími nábí ãndá gá rĩ sa, mí uja vâ
ĩ'diní wókõ ãzí rĩ 'i.
40 Ãzíla 'bá ãzí drĩ lẽ ími tõlé sĩ mî sátĩ pajó, lẽ ífẽ 'bã 'dụ
kọ́tị̃ ĩndĩ.

---

† **5:27** Ãfũŋá 20:14 † **5:31** Ãzị̃tãŋá Amviŋá 24:1 † **5:38** Ãfũŋá 21:24; Lẹ́vĩ̃
24:20

41 'Bá ãsĩkárĩ rú la drĩ ími ũŋmĩ mụjó ĩ'di be máyĩḷĩ ãlu,
ímụ ĩ'di be máyĩḷĩ ĩrĩ. *
42 Ífẽ ãko 'bá ãko a'ḭlépi mídrḭ rĩ nî, ãzíla mí uja ũngúkú
'bá ãko a'ḭlépi mídrḭ rĩ ní ku.

Ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ kî
(Lụ́kã 6:27-28, 32-36)

43 "Ĩmi are ḭjọ́ ãzḭtáŋá Mụ́sã drḭ 'bã jọlé rĩ rá, ílẽ mî jĩránĩ,
† íngũ̃ mẹ́rọ́'bá mídrḭ gá rĩ 'i.
44 Wó ájọ ĩminí, ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ kí lẽlẽ, ãzíla ĩmi ã'í
Ãdróŋá 'i 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî.
45 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru anzḭ ĩmi Átẹ́pḭ 'bũ̃ gá rĩ drḭ kî.
Ĩ'di 'bã fẽjó ḭ̃tụ́ 'bã agájó 'bá ũnzí rĩ 'baní 'bá múké 'dĩ abe
rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bã uzogó fẽjó 'bá múké 'dĩ 'baní 'bá ḭjọ́ ũnzí
idélépi 'dĩ abe trũtrũ rĩ sĩ.
46 Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dụ̃sĩ, ũ̃rõ̃drḭ ĩminí ḭsụ́lé ala
gá rĩ ã'du? 'Bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi 'dĩ idé kí vâ 'dĩ 'bã áni ku yã?
47 Ãzíla ĩdrĩ 'bá ĩmĩ ádrḭpḭka rú rĩ kí zḭ á'dụ̃sĩ, ḭjọ́ ĩmi idélé
ndú ru ajílépi ĩ'badrḭ abe ku rĩ íngõ 'i? Átã 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi
ku rĩ kí vâ idé la 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
48 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ãlá ru, cécé ĩmĩ Átẹ́pḭ Ãdróŋá 'bũ̃ gá
rĩ 'bã adrulé ãlá ru rĩ 'bã áni."

6

Ãko fẽŋá 'bá ãzí nî rĩ 'bã ḭjọ́

1 "Ĩmi adru mḭfḭ trũ, ĩminí ḭjọ́ mgbã ĩmi 'bãlépi ãlá ru rĩ
kí idé agá 'bã adru 'bá kí drḭ gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí ru sĩ ĩmi
benĩ la ku. Wó ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni yã áni, ĩmi icó ũyá ḭsụ́lé
ĩmi Átẹ́pḭ 'bũ̃ gá rĩ drḭlé ku.
2 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mî ãko fẽtáŋá ru la fẽ agá 'bá ãzí ḭjọ́ 'bã ndẽlé
rá rĩ nî, lẽ mí iwá ḭjọ́ la 'bá ãzí ní ụ́'dụ́kọ́ sĩ ku, cécé 'bá ru
'bãlépi ĩnḭ̃ ḭjọ́ cé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãzíla gẽ̃rḭ̃ tḭ
gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí rú sĩ kí ḭ̃nzḭ̃táŋâ trũ 'dĩ kí áni ku. Ma
ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ũyá ĩ'badrḭ bãsĩ gápi ĩ'bã kí ḭsụ́lé pírí 'bo
'dĩ.
3 Wó mi ãko ãzí fẽ agá 'bá ãzí nî, lẽ ími drḭ ḭ̃jḭ rĩ 'bã nḭ̃ ḭjọ́
ími drḭ ãndá gá rĩ 'bã idélé rĩ ku.
4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãko mî fẽlé rĩ 'bã idé ru 'bá ãzí 'bã nḭ̃ŋâ kóru.
Wó ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mî Átẹ́pḭ ími ndrelépi ãngũ sĩ ḭjọ́ idéjó 'bá ãzí
'bã nḭ̃ŋâ kóru rĩ gá rĩ dó sĩ ími ũfẽ nĩ.

---

* **5:41** *Ãsĩkárĩ* 'bá Rụ́mḭ̃ gá rĩ 'badrḭ kí ándrá jõ 'bá kí ũŋmĩ ãko ĩ'badrḭ kí agụlé *máyĩḷĩ ãlu* jõku ĩrḭ ũkpõ sĩ. † **5:43** Lẹ́vḭ 19:18

Yẹ́sṹ imbá 'bá kí Ãdróŋ́á zịŋ́á sĩ
(Lṹkã 11:2-4)

5 “Ĩminí Ãdróŋ́á zị agá, ĩmi adru cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnĩ́
ịjọ́ cé rĩ kí áni ku, ã'dusĩku lẽ kí Ãdróŋ́á zịŋ́á pá tujó ụrụgá
ãngũ Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ́jó rĩ kí agá ãzíla gẽ̃rĩ́ 'bã tị gá úndre rú sĩ
kí benĩ rĩ sĩ. Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ 'bá 'dĩ ịsṹ́ kí ũyá ĩ'badrị́
gá rĩ 'bo.
6 Wó míní mụ agá Ãdróŋ́á zị agá, ífi jó mídrị́ alịlé alị-alĩ́
rĩ agâlé, mí ũ̃pĩ́ kẽ̃jḭ́tị cí ãzíla ízị mî Átẹ́pị ndrelé ku rĩ 'i. Ḭjọ́
'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á ĩmĩ Átẹ́pị rú 'bá ndrelépi ịjọ́ idélépi 'bá ãzí
'bã nĩ̃ŋâ kóru rĩ la ími ũfẽ rá.
7 Ĩminí Ãdróŋ́á zị agá, ĩjọ ịjọ́ ũ'bíkãná ífí kóru cécé 'bá
Ãdróŋ́á nĩ̃lépi ku rĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ũrãjó la ála
kí are ịjọ́ ĩ'baní jọlé ũ'bíkãná 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ.
8 Ĩmi adru cécé kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị nĩ̃ ãko ĩminí
lẽlé rĩ kí ídu rú 'dĩ sĩ ĩzị drĩ ĩ'di ku.
9 “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩzị íni:
“ ‘Ãmã Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ,
ími rṹ 'bã adru ĩ̃nzĩ́táŋ́á ru,
10 sṹ́rṹ́ mídrĩ̃ 'bã amṹ́, *
ịjọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru
ũ̃nọ́kṹ́ gá 'dâ cécé 'bṹ gâlé rĩ áni.
11 Mí ãfẽ ãmaní íná ṹ'dṹ́ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ 'i.
12 Mí a'be ịjọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrĩ̃ kí a'belé
rĩ áni.
13 Ífẽ ãfi ũ'bĩ̃táŋ́á agá ku,
wó mí apá ãma Sĩtánĩ drị́ gá rá.’ †
14 Ĩdrĩ 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi ĩmi rṹ́ rĩ 'bã ịjọ́ ũnzí kí a'be rá,
ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ la vâ ịjọ́ ũnzí ĩmidrĩ̃ kí a'be rá.
15 Wó ĩdrĩ ịjọ́ ũnzí 'bá 'bã rĩ kí a'be ku, ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ
a'be vâ ịjọ́ ũnzí ĩmidrĩ̃ kí ku.”

Ímbátáŋ́á Yẹ́sṹ 'bã fẽlé íná gãjó najó úmgbé rĩ drĩ̃ gá rĩ

16 “Ĩminí íná gã agá na agá úmgbé, ĩ'bã ĩmi i'dájó ũcõgõ-
ũcõgõ rú cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnĩ́ ịjọ́ cé 'dĩ 'bã kí idélé rĩ 'bã áni
ku, kí ru 'bã 'bá kí drĩdríŋ́ĩ gá 'bá ũcõgõ ịsṹ́lépi ambamba
la rú 'bá kí drĩ̃ gâ sĩ i'dajó 'bá íná gãlépi najó úmgbé rĩ áni.
Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ị́ kí ũyá ĩ'badrị́ gá
rĩ 'bo.

---

* **6:10** Ãdrĩ kí Ãdróŋ́á ã'ị́ *Sṹ́rṹ́ mídrĩ̃ 'bã amṹ́,* ãma ĩ'di a'ị́ amṹ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bṹ gâlé rĩ áni. † **6:13** Bṹkṹ̃ Ãdróŋ́á drị́ ãzí rĩ kí agá û'bã *sṹ́rṹ́ kí, ũkpõ abe, ãzíla dḭzã abe mí ãni ãsĩ̃ŋ́á kóru. Ámĩnã.*

17 Wó ĩminí ãkónã gã agá na agá úmgbé, ĩmi ifí ĩmi drḩ̃
ãdu sĩ ãzíla ĩmi ũjĩ ĩmi mẹ́lẹ́tị rá ĩminí sĩ i'dájó ãlá ru.
18 'Bá ãzí icó dó sĩ nḩ̃lé la ĩmi umbé ĩmi íná na agá cí la
ku wó lú ĩmĩ Átẹ́pị ndrelé ku rĩ 'i, ãzíla ĩmĩ Átẹ́pị ị́jọ́ idélé
ũní-ũní ru rĩ kí ndrelépi rĩ la ĩmi ũfẽ nĩ.

Málĩ tãmbajó 'bṹ gá rĩ
(Lṹkã 12:33-34)

19 "Ĩmba málĩ ĩmidrḩ̃ gá rĩ kí tã ṹnọ́kṹ gá 'dâ ku, ãngũ
ṹdṹdṹ 'bã sĩ kí mbejó ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó kí sĩ ru iza rá rĩ
gá ãzíla ãngũ ṹgṹ'bá 'bã sĩ kí ṹgṹjó rá rĩ gá ku.
20 Wó rá la ĩmba málĩ ĩmidrḩ̃ gá rĩ kí tã 'bṹ gá, ãngũ ṹdṹdṹ
sĩ kí mbejó ku, ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó sĩ ru izajó ku rĩ gá ãzíla
ãngũ ṹgṹ'bá 'bã sĩ fijó kí ṹgṹjó ku rĩ gá.
21 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrḩ̃ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, 'dãá
ími ásḩ̃ la mụ adrulé ala gá.

Tárã ụrụ'bá drḩ̃ gá rĩ 'i
(Lṹkã 11:34-36)

22 "Mḩ̃ḩ̃ ĩ'di tárã ụrụ'bá drḩ̃ gá rĩ 'i, ími mḩ̃ḩ̃ drĩ kí ãngũ
ndre ãlá ru, ími ụrụ'bá la adru pírí ule rú.
23 Wó ími mḩ̃ḩ̃ drĩ kí ãngũ ndre múké ku, ími ụrụ'bá la
adru pírí ãngũ ịnị agá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ule ími ụrụ'bá gá rĩ
drĩ dó adru ị́nị́ ru, ị́nị́ ími ụrụ'bá gá rĩ 'bã ãmbõgõ la dó
adru íngoní!
24 "'Bá ãzí icólépi ãzḩ̃ ngalépi ãmbogo ị̃rḩ̃ kí pálé gá la
'dáyụ. Ĩ'di ãlu rĩ ngṹ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ
ru rá ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi icó ãzḩ̃ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla
séndẽ ní ku.

Ĩmi ásḩ̃ 'bã umvú ku

25 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩmi ásḩ̃ 'bã umvú ídri ĩmi agá rĩ sĩ
ku, ĩmi ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ị́jọ́ sĩ, ĩmi dó
ã'du sṹ yã rĩ sĩ ku. Ídri 'bã ị́jọ́ adru ãmbógó ru ndẽ ãkónã
rá ãzíla ụrụ'bá 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru ndẽ bõngó rá rĩ gá ku yã?
26 Ĩndre drĩ ãriŋa 'bṹ gá 'dĩ kî, kpẽ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ
ku, tra kí ãkónã ĩrá gá ku, wó ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ la kí izó
nĩ. Ĩmi ṹrõ̃drḩ̃ ãmbógó ru ndẽ kí rá ku yã?
27 Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã ị̃drḩ̃lé ãlu ídri ĩ'didrḩ̃ agâ sĩ
u'ájó ãzo rú ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?
28 "Ĩmi ị́jọ́ ũrã bõngó sṹŋá drḩ̃ gá ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ĩndre drĩ
ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî. Nga kí ãzḩ̃ ku, jõku idé kí bõngó
ĩ'baní ku.

29 Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrı̨ wẽwẽ rú 'dĩ kí
sĩ bõngó ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí ũnĩ sĩ mãwụ́wã ũjó
'dĩ 'badrı̨ kí agá ku.
30 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ụ̃sụ̃ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni,
'dĩ kí ãko adrulépi ãndrũ cí wó drụ̃sı̨ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî,
Ãdróŋá icó ĩmi ụ̃sụ̃lé bõngó sĩ ndẽ kí rá rĩ gá ku yã, ĩmi 'bá
ã'ı̨táŋá were 'dĩ?
31 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásı̨ 'bã umvú jọjó la, ‘Ãma ã'du na yã?’
Jõku ‘Ãma ãndrũ ã'du mvụ yã?’ Jõku ‘Ãma ã'du sụ̃ yã?’ rĩ
gá ku.
32 Wó 'bá Ãdróŋá nı̃lépi ku 'dĩ kí ḭjọ́ ũrã ãko 'dĩ kí drı̨ gá
nĩ, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bụ̃ gá rĩ nı̨ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
33 Wó drı̨drı̨ rĩ sĩ, ĩndrụ̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ 'i ‡ ḭjọ́ mgbã
ĩ'didrı̨ rĩ kí abe, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí pírí ála kí fẽ
ĩminí ĩndĩ.
34 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásı̨ 'bã umvú ḭjọ́ drụ̃sı̨ rĩ kí sĩ ku, drụ̃sı̨ 'bã
ásı̨ la mvu ĩ'di sĩ cénĩ. Ụ'dụ́ ãlu-ãlu 'bã ḭjọ́ ũnzí ca ĩ'di sĩ rá.”

7

Ílı̨ 'bá ãzí 'bã ĩjọ́ ku
(Lụ́kã 6:37-38, 41-42)

1 “Ĩlı̨ ḭjọ́ 'bá ãzí drı̨ gá ku, Ãdróŋá 'bã lı̨ rú vâ sĩ ḭjọ́ ĩmi drı̨
gá ku benĩ.
2 Ĩdrĩ ḭjọ́ 'bá ãzí drı̨ lı̨ ála vâ ḭjọ́ ĩmidrı̨ gá rĩ lı̨ ḭjọ́ ĩminí lı̨lé
rĩ 'bã vú sĩ, ãzíla ãko ĩminí ụ̃'bı̨̃lé 'bá ãzí ní rĩ ála vâ ụ̃'bı̨̃ la
ĩminí ãkójó ãlu 'dã sĩ.
3 “Mi ife fú mí ádrı̨́pı̨ mı̨fı̨ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásı̨
'bãlé ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mı̨fı̨ gá rĩ drı̨ gá ku ã'du sĩ?
4 Mí icó jọlé la mí ádrı̨́pı̨ ní, ‘Mí ají má ãpẽ míní ãko 'delépi
ími mı̨fı̨ gá 'dĩ 'i,’ ı̨sụ́ 'dĩ sĩ ũgórókó'bõ ãzí ími mı̨fı̨ gá 'dãá
cí íngoní-íngoní ru?
5 Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnı̨̃ ḭjọ́ cé 'dĩ! Drı̨́drı̨ la mí ãpẽ
ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mı̨fı̨ gá rĩ ráká ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ
ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrı̨́pı̨ mı̨fı̨ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.
6 “Ĩfẽ ãko ídétáŋá ru Ãdróŋá nî rĩ kí ũcogo 'baní ku, ĩmi
u'bé ŋálí ĩmidrı̨ ãję̃ rú rĩ kí ĩzõgó 'baní ku. Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã
áni yã áni, kí kí atu pá sĩ rá, ãzíla kí ru uja ími ucílé. *

Zı̨táŋá zijó, ãko ndrũjó, kẽjı̨́tı̨ pãjó
(Lụ́kã 11:9-13)

---

‡ **6:33** *Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i. * **7:6** Ífẽ
ḭjọ́ mgbã úríndí drı̨ gá rĩ 'bá míní nı̨lé rá icó kí ụ̃rõdrı̨ la nı̨lé ku vúlé vúlé ru kí
vâ sĩ míní ũcõgõ fẽ rĩ 'baní ku.

7 “Ĩzị, ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrṹ ĩmi ịsṹ la rá, ãzíla ĩpã kẽjḭtị
ála ĩminí nzḭ̃ la rá.
8 Ã'dusĩku 'bá pírí zịlépi la rĩ ní ála fẽ la rá, 'bá ãko
ndrṹlépi rĩ la ịsṹ la rá, ãzíla ála kẽjḭtị nzḭ̃ 'bá pãlépi la rĩ ní
rá.
9 “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ gá ngǫ́tḭ̃ ĩ'didrḭ̃ drĩ íná a'ḭ́, ĩ'di ĩ'diní írã
fẽ rĩ ã'di 'i?
10 Jõku drĩ ḭ̃'bị a'ḭ́, ĩ'di ĩ'diní ḭ̃nḭ̃ fẽ rĩ ã'di 'i?
11 Wó ĩmi gápi 'bá ũnzí 'dĩ, ĩdrĩ nḭ̃ anzị ĩmidrḭ́ gá rĩ 'baní
ãko múké rĩ kí fẽ sĩ cé, ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ icó ĩminí ãko
múké rĩ kí fẽlé 'bá ĩ'di zịlépi rĩ 'baní ndẽ rá ku yã!
12 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, ḭjǫ́ pírí ĩminí lẽlé 'bá 'bã idé vâ kí ĩminí rĩ kí,
lẽ ĩmi idé kí 'bá 'baní 'dĩ 'bã áni, 'dĩ ḭjǫ́ ãzḭ́táŋá 'bã jọlé ãzíla
nábḭ̃ abe rĩ.

Kẽjḭ̃tị síríŋá rĩ ãzíla mgbọ rĩ
(Lṹkã 13:24)

13 “Ĩfi kẽjḭtị síríŋá rĩ gâ sĩ, ã'dusĩku kẽjḭtị mmgbọ ãzíla gẽrḭ̃
wọdọ 'dĩ ĩ'di gẽrḭ̃ mụjó ḭ̃lḭ̃kḭ̃ŋá gá rĩ ãzíla 'bá mụlépi ala gâ
sĩ rĩ kí ũ'bí ru.
14 Wó kẽjḭtị síríŋá ãzíla gẽrḭ̃ ĩzíŋá rĩ ĩ'di gẽrḭ̃ sĩ mụjó ídri
gá rĩ 'i, 'bá wereŋá kí ịsṹ la nĩ.
15 “Ĩmi adru mịfḭ̃ trũ nábḭ̃ ĩnzõ rú 'dĩ kî sĩ. Kí amṹ ĩmi rṹ
'dõlé ãmvé ãmvélé ru kãbĩlõ áni, wó agâlé kí ṹbõ̃gṹ ũmbá
la kî.
16 Ĩmi kí nḭ̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ. 'Bá ãzí wọ̃mbẽ ãtĩlépi ĩlá
ụrụ'bá gá jõku úlúgó ãka ãtĩlépi ṹcịḳḭ ụrụ'bá gá la cí yã?
17 Cécé ãlu 'dĩ 'bã áni, ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, wó ife
ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ.
18 Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, ãzíla ife ũnzí rĩ ka ífí múké
la ku.
19 Ife pírí ífí múké rĩ kalépi ku rĩ ála ga la vũ gá, ála 'be
la ãcí gá.
20 Ĩmi kí nḭ̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ.
21 “Adru 'bá pírí áma umvelépi Úpí, Úpí 'dĩ kí nga filé
Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá la ku, wó rá la 'bá ḭjǫ́ má Átẹ́pị 'bṹ gá
rĩ 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ 'i.
22 'Bá wẽwẽ rú kí amṹ má rṹ 'dõlé, ṹ'dṹ ḭjǫ́ lịjó 'dã sĩ kí
jọ la mání, ‘Úpí, Úpí! Ími rṹ sĩ ãma ũlũ ándrá ḭjǫ́ Ãdróŋá
drḭ́ gá rĩ, ími rṹ sĩ ãma adro ándrá úríndí ũnzí kî ãzíla ãma
idé ándrá tálí wẽwẽ rú kî.’
23 'Dã vúlé gá ma dó jọ la ĩ'baní tọndọlọ, ‘Ánḭ̃ ĩmi ku. Ĩmi
ĩdã ĩmi áma aga gá 'dâ rá, ĩmi 'bá ḭjǫ́ ũnzí idélépi 'dĩ.’

'Bá ũndũwã rú ãzíla ũndũwã rú ku jó sịlépi rĩ kî
(Lṹkã 6:47-49)

24 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ị́jọ́ mádrị̃ rĩ kí arelépi ãzíla 'bãlépi
ídétáŋ́á agá rĩ ĩ'di cécé 'bá ũndũwã rú jó ĩ'didrị̃ sị́lépi írã
drị̃ gá rĩ áni.
25 Uzogó 'dị rá ĩ̃yị́ gá kí rá, ãlṹkṹkṹ̃ li rá, uzogó co jó 'dã
rá, jó 'dã a'dé ku, ã'dusĩku jó 'dã 'bã bõrõ ĩ̃ndṹ sijó írã drị̃
gá rĩ sĩ.
26 Wó 'bá pírí ị́jọ́ mádrị̃ kí arelépi rá ãzíla kí 'bãlépi
ídétáŋ́á agá ku rĩ ají kí ru 'bá ũndũwã kóru jó sị́lépi cínákí
drị̃ gá rĩ be.
27 Uzogó 'dĩ rá, ĩ̃yị́ gá kí rá, ãzíla ãlṹkṹkṹ̃ li rá, ãzíla uzogó
co jó 'dã rá ãzíla jó 'dã a'dé rá á'déŋ́á la ĩ'di ị́jọ́ ãzí ãmbógó
la.”
28 Yẹ́sṹ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, 'bá ũ'bí ṹsṹ̃ kí ṹsṹ̃-
ṹsṹ̃ ímbátáŋ́á ĩ'didrị̃ kí sĩ,
29 ã'dusĩku ímbátáŋ́á ĩ'didrị̃ kí ũkpó trũ adru kí imba'ba
ãzị́táŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kí áni ku.

8

Yẹ́sṹ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãrákõ 1:40-45; Lṹkã 5:12-16)

1 Yẹ́sṹ̃ la mụ asị́lé 'bé drị̃ gâlé vṹrṹ́ 'dõlé 'bo, 'bá wẽwẽ rú
a'dé kí vú la gâ sĩ.
2 Ágọ́bị̃ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amṹ́ ĩ'di rṹ́, tị̃ ãja ĩ'di drị̃lẹ́
gá ãzíla jọ ĩ'diní, “Ãmbógó, ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé
rá.”
3 Yẹ́sṹ̃ su drị̃ ĩ'di rṹ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bị̃ jọ ĩ'diní, “Álẽ
rá. Mí adru ãlá ru.” Cọtị̃ ãrí ukó rá.
4 'Dãá Yẹ́sṹ̃ jọ ĩ'diní, índre lẽ ílũ ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó
ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋ́á idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ
ãko ándrá fẽtáŋ́á ru Mṹsã 'bã azị̃lé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi
rá rĩ 'baní sĩ ị́jọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrị̃.

Ã'ị̃táŋ́á ãmbógó ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bá Rṹmị̃ gá rĩ drị̃
(Lṹkã 7:1-10)

5 Yẹ́sṹ̃ la mụ filé Kãpẽrẽ̃nãwṹmị̃ gâlé 'bo, ágọ́bị̃ ãzí ãsĩkárĩ
túrú ãlu drị̃lẹ́ gá rĩ amṹ́ ãzãkoma zị̃lé ĩ'didrị̃.
6 Jọ ĩ'diní, “Úpí, mâ ãtí'bó ãyánĩ rú, la ru vṹrṹ́ mgbọ́lọ́ sị̃
gâlé 'dã, ĩ'di ãzá ãmbógó la ta.”
7 Yẹ́sṹ̃ jọ ĩ'diní, “Ma mụ ĩ'di adrílé rá.”
8 Ágọ́bị̃ ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bã ãmbógó ru rĩ umvi, “Ãmbógó,
ífẽ míní ũcõgõ íni ku, icó míní afíjó mádrị̃ jó agá 'dõlé ku.
Wó ị́jọ lú ị́jọ́ tị̃ sĩ ãtí'bó mádrị̃ dó sĩ adrí rá.
9 Wó ma mâ ngá 'bá ãzị́táŋ́á pálé gá la, ãsĩkárĩ áma pálé
gá la kí vâ cí. Ádrĩ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã

ní, mí amṵ́, ĩ'di amṵ́ rá. Ádrĩ jọ la ãtí'bó mádrḭ́ ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá.”
10 Yẹ́sṵ̃ la mụ ḭ́jọ́ jọlé 'dĩ arelé, ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ãzíla jọ 'bá ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ 'baní, “Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, má ịsṵ́ drĩ 'bá ãzí ã'ḭ̃táŋ́á ãmbógó trũ 'dĩ 'bã áni la ãngũ Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ́ agá 'dâ ku.
11 Ájọ ĩminí 'bá wẽwẽ rú kí amṵ́ angájó ḭ̃tṵ́ 'bã agá agâlé ru, ãzíla ḭ̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru kí dó ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃ nalé Ịbụrahḭ́mṵ̃ trũ, Ĩsákã trũ, ãzíla Yãkó'bõ abe Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá.
12 Wó 'bá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ́ 'bã 'dḭ́pḭ́ka rú rĩ kí ála kí u'bé ãmvé ãngũ ịnị rĩ agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋ́á ãzíla sḭ́ naŋ́á la adru nĩ.”
13 Yẹ́sṵ̃ jọ dó ãmbógó ãsĩkárĩ drḭ̃lḭ́ gá rĩ nî, “Ímụ vúlêlé, ḭ́jọ́ míní ã'ḭ̃lé rĩ la ru idé tá míní lẽlé rĩ 'bã áni.” Cọtḭ ãmbógó 'bã ãtí'bô adrí dó sáwã 'dã sĩ rá.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá wẽwẽ rú kî
(Mãrákõ 1:29-34; Lṵ́kã 4:38-41)

14 Yẹ́sṵ̃ la mụ afílé Pétẽrõ drḭ́ko gá 'dõlé 'bo, ịsṵ́ Pétẽrõ 'bã ĩdrâ la drḭ̃ cị agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ ṭḭ̃rḭ̃-ṭḭ̃rḭ̃.
15 Yẹ́sṵ̃ arṵ́ ĩ'didrḭ́ gá 'dâ ãzíla ãyánĩ a'be ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋ́á iyólé ĩ'dinî.
16 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá ají kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé 'bá ĩ'bã ãni ãyánĩ rú ũví ndú-ndú úríndí ũnzí trũ rĩ kí wẽwẽ rú. Yẹ́sṵ̃ jọ lú ḭ́jọ́ tị sĩ á'dṵ̃sĩ úríndí ũnzí 'bá kí agá rĩ fũ kí rá ãzíla adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí pírí.
17 Ḭ́jọ́ 'dĩ idé ru íni la ḭ́jọ́ nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ 'bã idé ru ĩ'di 'bã kẽjḭ́ gá ãndá benĩ.
“'Dụ ũcõgõ ãmadrḭ́ rĩ kí rá
ãzíla 'dụ ãyánĩ ãmadrḭ́ kí rá.” †

Ãjẽ sĩ Yẹ́sṵ̃ vú bĩjó rĩ
(Lṵ́kã 9:57-62)

18 Yẹ́sṵ̃ la mụ 'bá ũ'bí ru tralépi ĩ'di andre gá 'dĩ kí ndrelé, fẽ ãzḭ́táŋ́á 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní sĩ zajó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ.
19 Cọtḭ ímbápḭ ãzḭ́táŋ́á imbálépi rĩ amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Ímbápḭ, ma ími vú bĩ kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá.”
20 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Ũbálígó kí 'bã 'bṵ́ kí cí, ãzíla ãríŋ́á 'bṵ̃ gá 'dĩ 'bã jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drḭ̃kã ãtḭ̃jó la 'dáyụ.”
21 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé la ãzí jọ ĩ'diní, “Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé má átẹ́pḭ ḭ̃sḭ̃lé ráká.”

† **8:17** Ĩsáyã 53:4

22 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú, mí a'be 'bá
drãlépi úríndí agá rá rĩ 'bã ị̃sị̃ kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí
nĩ.”
23 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'de kí
dó ĩ'di vú gâ sĩ.
24 Gbõgbõ ãlṹkṹkṹ ũkpó la i'dó lilé, mĩrĩ agá 'dãá ĩ̃yị́ i'dó
ru gbãlé í'bó agá, i'dó dó sĩ 'delé ĩ̃yị́ ị̃ndṹ, wó Yẹ́sṹ 'dĩ sĩ ṹ'dṹ
gá.
25 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ ko kí dó drị̃ mụlé ĩ'di rṹlé ĩ'di
ingalé, jọ kí ĩ'diní, “Úpí, ípa ãma 'i. Ãma úgólé ịmvṹlé 'dõ
fô!”
26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ trũ wereŋá 'dĩ, ĩmi
u'á ṹrị̃ sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ yã?” Angá dó ụrụgá, za ãlṹkṹkṹ drị̃
gá ĩ̃yị́ ungalépi tũlãtũlã rĩ be sĩ kí atrijó. Cọtị ãngũ ịgbẹ dó
ndrú.
27 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ, ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá, “'Bá
'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i? Ãlṹkṹkṹ 'bã tị la arejó ĩ̃yị́ ungalépi
'dĩ abe rá 'dĩ!”

Yẹ́sṹ adró úríndí ũnzí 'bá ị̃rị̃ kí agá
(Mãrákõ 5:1-20; Lṹkã 8:26-39)

28 Yẹ́sṹ la mụ zalé mĩrĩ gá 'á ãngũ umvelé Gãdárã rĩ gá,
ãgọbị ĩ̃rị̃ u'álépi ị̃nádrị̃ kí drĩdríŋĩ gá la ãfũ kí amṹlé ĩ'di rṹ
'dõlé. Ãgọbị 'dĩ kí úríndí ũnzí kí agá cí, kí ũmbã rú, ã'ị̃ kí
'bá ãzí ní alịjó gẹ̃rị̃ 'dã gâ sĩ ku.
29 Za kí ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋá Ngọ́pị, ílẽ ãma rṹ ã'du
yã? Mí amṹ ãmaní cãndí fẽlé 'dĩ sĩ ṹ'dṹ la acá drĩ ku rú
yã?”
30 Kí drĩdríŋĩ gá ĩzõgó ũ'bí la kí ĩrí na agá ãni rú kí andre
gá 'dãá.
31 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ, “Ídrĩ ãma adró ãmvé
rá, ípẽ ãma tị ĩzõgó ũ'bí 'dã kí agá.”
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmụ.” Ãfũ kí dó mụlé filé ĩzõgó kí agâlé.
Ĩzõgó ũ'bí 'dĩ kpẹ̃ kí rị̃ cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ cḭkḭcḭkḭ 'dã gâ sĩ
u'delé ịmvṹlé mĩrĩ agâlé ũdrãlé rá.
33 Ãgọbị ĩzõgó kí ucélépi rĩ apá kí rá cẹ̃lé táwṹnị̃ agâlé
mụlé ị́jọ́ pírí ru idélépi rĩ kí vú nzelé, ị́jọ́ ru idélépi ãgọbị
úríndí ũnzí trũ rĩ 'ba rṹ rĩ abe.
34 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí táwṹnị̃ agá rĩ fũ kí dó mụlé Yẹ́sṹ rṹlé,
ãzíla kí dó mụ ĩ'di ndrelé 'bo, 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ sĩ ãngũ
ĩ'badrị́ gá rĩ a'bejó rá.

9

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ rĩ rá
(Mãrákõ 2:1-12; Lṹkã 5:17-26)

1 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó táwṹnḭ̃ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ
gá.
2 'Bá ãzí ají kí ágọ́bḭ ãzí ãcá trũ la ĩ'di rṹ 'dõlé, la ru bḭ́rḭ̃sḭ̃
drḭ̃ gá. Yẹ́sṹ la mụ ã'ḭ̃táŋá 'bá 'dĩ 'badrḭ̃ ndrelé 'bo, jọ 'bá
ãcá trũ rĩ nî, "Mâ ngọ́tḭ̃, ími ásḭ 'bã adru ũkpó ru, ḭjọ́ ũnzí
mídrḭ̃ kí útrũ kí rá."
3 Ímbá'bá ãzḭ̃táŋá Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí jọ kí,
"Ágọ́bḭ 'dĩ la Ãdróŋá u'dá."
4 Yẹ́sṹ nḭ̃ ḭjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí agâlé rĩ kí rá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ, jọ
ĩ'baní, "Ĩmi ḭjọ́ ũnzí 'dĩ kí ũrã ĩmi ásḭ gâlé ã'du sĩ yã?
5 Ḭjọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jọ́jó la, 'Ḭjọ́ ũnzí mídrḭ̃ kí
útrũ kí rá rĩ 'i' jõku jọ́jó la, 'Mí angá ụrụgá ãzíla ímụ rĩ 'i
yã?'
6 Wó ḭjọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nḭ̃ la Ngọ́tḭ̃ 'Bádrḭ̃ 'bã ũkpõ cí
ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ sĩ ḭjọ́ ũnzí trũjó." Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ
ní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḭ́rḭ̃sḭ̃ ãzíla ímụ lḭcọ́ gá."
7 Ágọ́bḭ angá dó ãzíla mụ dó lḭcọ́ gá.
8 'Bá wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, u'á kí
ṹrḭ̃ sĩ, ãzíla ḭcṹ kí dó Ãdróŋá ũkpó 'dĩ 'bã áni rĩ fẽlépi 'bání
rĩ 'i.

Yẹ́sṹ 'bã Mãtáyõ umvejó rĩ
(Mãrákõ 2:13-17; Lṹkã 5:27-32)

9 Yẹ́sṹ a'be dó ãngũ 'dã rá, ĩ'di 'bã mụ agá acḭ trũ, ndre
'bá ãzí mṹsọ́rọ̃ tralépi la umvelé Mãtáyõ 'i ri angá ãngũ sĩ
mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá 'dãá. Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma vú."
Mãtáyõ angá ụrụgá ãzíla 'de dó vú la gâ sĩ.
10 Ḭjọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ kí ãkónã na agá Mãtáyõ drḭ̃
jó agá. 'Bá wẽwẽ rú mṹsọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi
'dĩ abe amṹ kí ãkónã nalé Yẹ́sṹ trũ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé
'dĩ kí abe.
11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, zḭ kí
'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kî, "Ímbápḭ ĩmidrḭ̃ gá rĩ la ãkónã na
'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi ãzíla 'bá ũnzí 'dĩ kí abe ã'du ḭjọ́ sĩ yã?"
12 Yẹ́sṹ la mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, "'Bá ãyánĩ kóru
rĩ lẽ dãkĩtárĩ ku, wó rá la 'bá ãyánĩ rú rĩ 'i.
13 Wó ĩmụ ḭjọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí ndrṹlé, 'Álẽ ásḭ ḭ̃gbḕ
adru ídétáŋá ku.' † Ã'dusĩku má amṹ 'bá ãlá rĩ kí umvelé
ku, wó 'bá ũnzí rĩ kî."

Ãkónã naŋá gãjó sĩ Ãdróŋá zḭjó rĩ
(Mãrákõ 2:18-22; Lṹkã 5:33-39)

14 'Bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé ãzíla zḭ
kí ĩ'di, "Ãma 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe ãgã íná nalé úmgbé sĩ

† **9:13** Hõséyã 6:6

Ãdróŋá ã'ĩjó, wó 'bá míní imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná naŋá sĩ Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ ku íngoní ru?”

15 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmṹ ị́zị́gọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ, a'be ãmṹ kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ị́zị́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ kí awá rá yã? Wó ṹ'dṹ ãzí la amṹ lé 'dĩ, ála mụ ị́zị́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rṹ 'dâ rá, ãzíla 'dã dó ĩ'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.

16 “'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá úkõ la ãsĩlé sĩ ũ̃kụ rĩ ị̃gbẹ̃jó la ku. Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni, údrĩ bõngó ũ̃jĩ 'bo ĩ'di ru isé ĩzí ru, ũ̃kụ 'dã la asi ú'dí 'dã 'bã iséŋá sĩ rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mmgbọ rĩ la ru nzị̃ ị̃dị́.

17 'Bá ãzí icó wáyĩnĩ ú'dí rĩ tõlé wáyĩnĩ 'bã íníríkó ũ̃kụ rĩ agá ku, wáyĩnĩ la dra ala gâlé ĩ'di íníríkó asi rá ã'dusĩku icó ru nzãlé ị̃dị́ ku. Wáyĩnĩ la asu rá ãzíla íníríkô la kpẽ̃ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, wáyĩnĩ ú'dí rĩ lẽ útõ ĩ'di íníríkó ú'dí rĩ agá kí sĩ ru tãmba ị̃rị̃ trá.”

Ãmbógó Yáyĩrõ̃ ĩzépị kí ũkú Yẹ́sṹ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãrákõ 5:21-43; Lṹkã 8:40-56)

18 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ 'dĩ kí jọ agá 'dâ, 'bá 'bá drị̃ celépi Yãhṹdị̃ 'bã ãni la amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé, tị̃ ãja vũ̃rṹ drị̃lẹ́ la gá, ãzíla jọ ĩ'diní, “Mâ ĩzépị drã rá ú'dî'da, mí amṹ mụlé ími drị́ 'bãlé drị̃ la gá ĩ'di dó sĩ adrí benĩ.”

19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ angá dó mụlé ágọ́bị́ 'dĩ be ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ bĩ kí dó vú la.

20 Wó íni 'dĩ ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá ílí mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ la api ru Yẹ́sṹ 'bã ũngúkú gâ sĩ ãzíla aló Yẹ́sṹ 'bã bõngó tị.

21 Ũkú 'dĩ 'bã ĩ'di ásị́ gâlé, “Ádrĩ lú bõngó la aló á'dṹsĩ, ma adrí rá.”

22 Yẹ́sṹ uja ru ãzíla ndre ũkú 'dĩ 'i, jọ ĩ'diní, “Mâ ĩzépị, ími ásị́ 'bã umvú ku ã'ị̃táŋá mídrị̃ fẽ míní adrílé nĩ.” Cọtị ũkû adrí sáwã 'dã agá rá.

23 Yẹ́sṹ la mụ calé ãmbógó 'bá drị̃ celépi rĩ drị́ lị́cọ́ gâlé ndre 'bá úngó ngolépi drã tị gá ãzíla 'bá ru usalépi 'dĩ kí abe,

24 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Bá pírí 'bã fũ kí ãmvé, ĩzóŋá ĩmbíráŋá 'dĩ drã ku, ĩ'di íni ṹ'dṹ ko.” 'Bá pírí gụ kí dó Yẹ́sṹ gũ̃gũ̃.

25 'Bá pírí kí dó mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, fi dó jó agâlé, arṹ dó ĩzóŋâ drị́ gá 'dâ, ãzíla ĩzóŋâ angá dó ụrụgá.

26 Ị́jọ́ 'dĩ iré ru ãngũ 'dã agá pírí.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ĩrị̃ mị́fị̃ kóru rĩ 'bã mị́fị̃ kí rá

27 Yẹ́sṹ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, ãzíla ĩ'di 'bã mụ agá acị̃
trũ, 'bá ị̃rị̃ mị̃fị̃ kóru la ãbĩ kí ĩ'di vú úzáŋ̀â trũ, “Dãwṹdị̃
ngọ́pị̃, mí andré ãma ízákĩzã.”
28 Yẹ́sṹ la mụ filé jó agâlé 'bo, 'bá ị̃rị̃ mị̃fị̃ kóru 'dã amṹ kí
kpere ĩ'di rṹ 'dõlé, zị̃ kî, “Ĩmi ã'ị̃ má icó ĩmi mị̃fị̃ kí nzị̃̃lé rá
yã?”
Umvi kí, “'Dĩ 'bã áni, Úpí.”
29 Yẹ́sṹ aló ĩ'bã mị̃fị̃ kî, ãzíla jọ ĩ'baní, “'Bã idé ru ĩmi rṹ
cécé tá ĩminí ã'ị̃̃lé rĩ 'bã áni,”
30 ãzíla mị̃fị̃ la nzị̃̃ kí dó ru rá. Yẹ́sṹ itré kí ũkpó ru jọ,
“Ĩndre 'bá ãzí 'bã nị̃̃ jõ ị́jọ́ 'dĩ ku.”
31 Wó 'bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé mụ kí ị́jọ́ 'dĩ iré trũ drị̃
gá drị̃ gá ãngũ 'dã agâ sĩ pírí.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ị́jọ́ jọlépi ku rĩ

32 'Bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé, ájí Yẹ́sṹ rṹ ágọ́bị̃ ãzí úríndí
ũnzí trũ mị̃fị̃ kóru ãzíla ị́jọ́ jọlépi ku la.
33 Yẹ́sṹ la mụ úríndí ũnzí ala gá rĩ adrólé ãmvé 'bo, 'bá ị́jọ́
jọlépi ku rĩ i'dó dó ị́jọ́ jọlé. 'Bá ũ'bí 'dã pírí ṹsṹ kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ
'bã idélé 'dĩ sĩ ṹsṹ-ṹsṹ zị̃ kî, “Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã áni la ídu idé jõ drĩ
ru ãngũ Ị̣sị̣rayị̃̃ị̃̃ drị̃̃ agá ku.”
34 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí, “Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro
ũkpó úpí úríndí ũnzí 'badrị̃̃ sĩ.”

Yẹ́sṹ ndre 'bá 'bã ízákĩzã

35 Yẹ́sṹ mụ ácị̃̃ trũ táwṹnị̃̃ ãzíla tọ̃rọ̃mẹ́ pírí kí agâ sĩ, 'bá
kí imbá trũ ãngũ Ãdróŋ̀á ị̃nzị̃jó rĩ kí agâ sĩ, ị́jọ́ mgbã Sṹrṹ
Ãdróŋ̀á drị̃̃ ũlũ trũ ãzíla 'bá kí adrí trũ ãyánĩ ndú-ndú kí
abe.
36 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ũ'bí 'dĩ kí ndrelé 'bo, ị́jọ́ 'dĩ fi ásị̃ la
gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ãndẽ kí rá ãzíla kí ũkpó kóru, ĩ'bã kí
adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ
sĩ.
37 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãkónã ka rá wó
'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí were rú.
38 Ĩzị̃ Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzị̃ ngalépi rĩ
kí tị pẽjó ãkónã ũkũnãjó ámvṹ agâlé.”

10

Yẹ́sṹ 'bã ṹpị̃gọ̃ŋa ĩ'didrị̃ mụdrị̃ 'dĩ kí tị pẽjó rĩ
(Mãrákõ 3:13-19; Lṹkã 6:12-16)

1 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí ĩ'di
rṹ 'dõlé ãngũ ãlu gá ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpó sĩ úríndí ũnzí kí
adrojó ãzíla ãyánĩ ũví ndú-ndú kí adríjó ĩndĩ.

2 'Dĩ kí ũ̃pịgọŋa ĩ'didrı̨ mụdrı̨ drı̨̃ ı̃rı̨̃ 'dĩ 'bã rụ́ kí: drı̨̃drı̨̃
rĩ Sı̨̃mọ́nı̨̃ (Yẹ́sũ̃ 'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrı̨́pı̨̃ Ãndẽríyã
be, Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ 'bã ngọ́pı̨ kí ádrı̨́pı̨̃ Yõhánã be,
3 Fı̨́lı̨́pọ̃ 'i, ãzíla Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, ãzíla Mãtáyõ
mũ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pı̨ 'i, ãzíla Tãdáyõ 'i
4 Sı̨̃mọ́nı̨̃ angálépi amụtı̨ 'bá ã'dı̨ 'dı̨lépi lẽjó adrujó 'bá
Rụ́mı̨̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i ãzíla Yụ́dãsı̨̃ Įsı̨̃kãrı̨́yọ́tı̨̃ ĩ'di 'bã
mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.
5 'Bá mụdrı̨ drı̨̃ ı̃rı̨̃ 'dĩ kí Yẹ́sũ̃ pẽ kí tı̨ ãmvêlé jọ ĩ'baní, “Lẽ
ĩmụ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ jõku táwũ̃nı̨̃ 'bá
Sãmãríyã rú 'dĩ 'badrı̨̃ kí agâ sĩ ku.
6 Rá la ĩmụ kãbĩlõ Įsı̨rayı́lı̨̃ rú ãvĩlépi rá 'dĩ 'bã rụ́.
7 Ĩminí mụ agá, ĩmụ ı́jọ́ 'dĩ ũlũ trũ, ‘Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ
dó ã̃ni rú.’
8 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kî, ĩmi inga 'bá drãlépi rá rĩ kí
ídri. Ĩmi adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá 'dĩ kî, ĩmi adro úríndí ũnzí
'bá kí agá rĩ kî. Úfẽ ĩminí ı̨̃sálı̨ ĩfẽ vâ 'bá 'baní ı̨̃sálı̨.
9 Ĩ'dụ gólũdĩ, sílĩvã, jõku sĩlíngĩ ífí-ífí ru la kí ĩmi jábã gá
ĩndĩ ku,
10 ĩ'dụ jũrúwã ãcı̨̃ ãni la ku, ĩmi ãdrõ bõngó ku, jõku ŋĩ̃lâ
ãzíla túré ku. 'Bá ãzı̨ ngalépi rĩ lẽ úfẽ ĩ'diní ãkónã nalé rá.
11 “Táwũ̃nı̨̃ ãmbógó jõku ãngũ ĩmi sĩ fijó rĩ agá, ĩmi ı̨sụ́ jõ
'bá icólépi ĩmi a'ı̨́lépi u'ájó ĩ'didrı̨́ko gá la, ĩmi u'á ĩ'didrı̨́ko
gá 'dãá kpere ĩmi drı̨̃ ko agá.
12 Ĩminí fi agá lı̨́cọ́ agâlé, ĩjọ 'bá ala gá 'dãá rĩ 'baní ásı̨́
ı̨̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi abe.
13 'Bá lı̨́cọ́ 'dã agá rĩ drĩ kí ĩmi a'ı̨ rá, ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ ĩmidrı̨ gá rĩ
'bã ace 'dãá, wó drĩ kí ĩmi a'ı̨ ku, ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ ĩmidrı̨ gá rĩ la ru
uja vúlé ĩmi rụ́ 'dõlé.
14 'Bá ãzí drĩ kí ĩmi a'ı̨ ku jõku drĩ kí ı́jọ́ ĩminí jọlé rĩ ã'ı̨ ku,
ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩmi pá gá rĩ ĩminí lı̨́cọ́ jõku táwũ̃nı̨̃ 'dã a'be
agá.
15 Ájọ ĩminí ı́jọ́ mgbã, ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zı̨́ ı́jọ́ lijó rĩ
ũcõgõ ãngũ 'dã drı̨ gá rĩ la ũcõgõ 'bá ándrá Sõdómũ gá
Gõmórã be rĩ 'badrı̨ kí ndẽ rá.

Cõcóŋá drụ́zı̨ amụ́lépi rĩ
(Mãrákõ 13:9-13; Lụ́kã 21:12-17)

16 “Ĩndre drĩ ma ĩmi tı̨ pẽ cécé kãbĩlõ kí áni u'ájó ũ̃bõ̃gũ̃
kí drĩdríŋĩ̃ gá. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ũndũwã rú ı̨̃nı̨̃ áni ãzíla
ı̨jọ̃ kóru ãmámũ áni.
17 “Ĩmi adru mı̨fı̨ trũ, 'bá 'bã ı́jọ́ sĩ, kí ĩmi agụ ãngũ sĩ kẹ́sı̨́
jọjó rĩ gá kí ĩmi co ĩ'bã ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨́jó rĩ kí agá.

18 Áma ḭjọ́ sĩ ála mụ ĩmi agụlé ṹ'bḭ̃lé 'bá 'bá drḭ̃ celépi 'dĩ
kí drḭ̃lẹ́ gá ũpi kí abe, sĩ ḭjọ́ mgbã rĩ vú nzejó ĩ'banî ãzíla 'bá
Yãhṹdḭ rú ku 'dĩ abe.
19 Drĩ kí ĩmi rụ rá, ĩmi ásḭ 'bã umvú ĩmi ĩ'baní ã'du 'bã ḭjọ́
jọ yã rĩ sĩ ku, jõku ĩmi ḭjọ́ jọ ĩ'baní íngoní yã rĩ sĩ ku. Ãdróŋá
la ĩmi ã'du ḭjọ́ jọ yã rĩ fẽ sáwã 'dã sĩ nĩ,
20 ã'dusĩku adru ĩmi ḭjọ́ jọ ĩmi 'i la ku, wó Úríndí ĩmĩ Átẹ́pḭ
drḭ gá rĩ la mụ ḭjọ́ jọlé ĩmi agâ sĩ nĩ.
21 “Ádrḭ́pḭ la ádrḭ́pḭ mẹ́lẹ́ mbe ĩ'di 'dḭjó káyĩ, átẹ́pḭ kí ngọ́pḭ̃
be, anzḭ kí angá trụ 'bá kí tḭlépi rĩ kí drḭ̃ gá, ãzíla kí kí fẽ
'dḭlé káyĩ.
22 'Bá pírí kí ĩmi ngṹ ũnzí ã'dusĩku áma ḭjọ́ sĩ, wó 'bá pá
tulépi ũkpó ru kpere ãsḭ̃ŋá gá rĩ ála ĩ'di pa rá.
23 Údrĩ ĩmi ĩcõcõŋã táwṹnḭ̃ ãzí rĩ gá, ĩmi apá ãzí rĩ gá. Ma
ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ ĩmi icó táwṹnḭ̃ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá 'dĩ kí delé acḭjó
ala gâ sĩ pírí ku, kpere ṹ'dṹ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ 'bã acá agá.
24 “'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápḭ ĩ'didrḭ̃ ku, ãtí'bó adru
ãmbógó ru ãndânĩ úpí ĩ'didrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá ku.
25 Ĩ'di múké 'bá imbálé imbâ rĩ ní acájó cécé 'bá ĩ'di
imbálépi rĩ áni, ãzíla ãtí'bó ní acájó cécé úpí ĩ'didrḭ̃ áni.
Údrĩ 'bá lḭcọ́ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ umve Bẹ̃ḭ̃zẹ̃bṹlṹ̃, 'bá lḭcọ́ 'dã agá
rĩ kí úmve dó kí ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
26 “Lẽ ĩmi idé kí sĩ ṹrḭ̃ sĩ ku. Ãko ãzí ru zḭ̃lépi zḭ̃-zḭ̃ 'baní
mụlé i'dalé ku la 'dáyụ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drḭ̃
gá ḭjọ́ nḭ̃ rá.
27 Ḭjọ́ mání jọlé ĩminí ãngũ ịnị agá rĩ ĩnze vú la ãngũ ule
agá, ḭjọ́ ĩminí arelé yõkõlé sĩ rĩ, ĩmi iwá la jó drḭ̃ gá.
28 Ĩmi idé ṹrḭ̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dḭlépi áyụ wó icólépi úríndí
'dḭlépi ku 'dĩ kî sĩ ku. Be la rá la ĩmi idé ṹrḭ̃ sĩ Ãdróŋá ụrụ'bá
kí 'dḭlépi úríndí be ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ sĩ.
29 Ícó ãriŋa nírí ḭ̃rḭ̃ kí ḭ̃tṹndãlé ãjẹ̃ were sĩ ku yã? Wó ãlu
la 'bã ãzí icó a'délé vṹrṹ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋâ kóru ku.
30 Ãzíla drḭ̃'bḭ́ ífí ĩmi drḭ̃ gá 'dĩ kí nḭ̃ kí kãlãfe rá.
31 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ṹrḭ̃ sĩ ku, ĩmi ãjẹ̃ ãmbógó ru ndẽ ãriŋa
ũ'bí 'dĩ kí rá.
32 “'Bá áma i'dalépi 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di i'dalé
mâ Átẹ́pḭ 'bṹ gá rĩ drḭ̃lẹ́ gá rá.
33 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé
mâ Átẹ́pḭ 'bṹ gá rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá úmgbé.
34 “Ĩmi ũrã ĩmi ásḭ gá má ají ĩminí ṹnọ́kṹ gá ásḭ ḭ̃gbẹ̃ la
ku, má amṹ ĩminí ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ajílé ku, wó ḭ́lḭ́ŋá.
35 Má amṹ,
“ ‘ngọ́tḭ ágọ́bḭ kí awalé átẹ́pḭ̃ be,

ĩzóŋá kí awalé ãndrẽ be,
ũkú kí ĩdrâ be.
36 Mẹ́rọ́'bá mídrḩ kí 'bá mídrḩ ḷịcọ́ gá 'dĩ kî 'bã ãzí.’ †
37 “'Bá átẹ́pḩ kí lẽlépi ãndrẽ be ãndânĩ ndẽ ma rá rĩ ĩ'di
'bã ṹrõ̰drḩ mání 'dáyụ, 'bá vâ ḩzẹ́pḩ kí lẽlépi ngọ́pḩ be ndẽ
ma rá rĩ 'bã ṹrõ̰drḩ mání 'dáyụ,
38 ãzíla 'bá mũsãlá'bã mádrḩ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi
ku rĩ 'bã ṹrõ̰drḩ mání 'dáyụ.
39 'Bá ídri ĩ'didrḩ gá rĩ tãmbalépi rĩ la ĩ'di ãvĩ rá, ãzíla 'bá
ídri ĩ'didrḩ gá rĩ ãvĩlépi áma ḩjọ́ sĩ rĩ la ḩsṹ la rá.
40 “'Bá ĩmi a'ḩlépi rĩ a'ḩ ma 'i ãzíla 'bá áma a'ḩlépi rĩ a'ḩ 'bá
áma tḩ ãpẽlépi rĩ 'i.
41 'Bá nábḩ a'ḩlépi ĩ'di 'bã adrujó nábḩ rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ũyá nábḩ
drḩ gá rĩ ḩsṹ, ãzíla 'bá 'bá ãlá Ãdróŋá drḩ kí a'ḩlépi rĩ ĩ'di 'bá
ãlá rĩ 'bã ũyá ḩsṹ.
42 Ãzíla 'bá ḩyḩ ḩgbẹ́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlé 'bá nírí 'dĩ 'banî
ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó 'bá mání imbálé la rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí
ḩjọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ḩjọ́ ãvĩlé ku.”

11

Yẹ́sṹ kí Yõhánã Bãbṹtḩzḩ fẽlépi rĩ be
(Lṹkã 7:18-35)

1 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḩ drḩ ĩrḩ 'dĩ kí delé
imbá agá 'bo, mụ drḩ gá 'dãá rĩ sĩ 'bá kí imbá trũ ãzíla ḩjọ́
ũlũ trũ táwṹnḩ Gãlḩĩḩ drḩ kí agâ sĩ.
2 Yõhánã mãbṹsṹ gâlé rĩ ĩ'di mụ ḩjọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ
kí arelé 'bo, pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tḩ,
3 Yẹ́sṹ zḩjó, “Mi 'bá jọlé ĩ'di amṹ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí
ndú la yã?”
4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩgõ vúlé ãzíla ĩlũ Yõhánã ní ḩjọ́ ĩminí
arelé ãzíla ĩminí ndrelé rĩ kî.
5 'Bá mḩfḩ kóru rĩ kí dó ãngũ ndre rá, 'bá ãcâ trũ rĩ kí acḩ
rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá bḩlẹ́ kóru rĩ kí ḩjọ́ are
rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí ídri rá, ãzíla úlũ ḩjọ́ mgbã rĩ 'bá
lẽmẽrí rĩ 'banî rá.
6 Drĩḩẹ́ba 'bá a'délépi áma ḩjọ́ sĩ ku rĩ 'banî.”
7 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ drḩ kolé mụlé, Yẹ́sṹ
i'dó dó ḩjọ́ jọlé ũ'bí 'baní Yõhánã drḩ gá. “Ĩfũ ándrá mụlé
Yõhánã rṹ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé ã'du ndrelé? 'Bá ḩjọ́ ĩ'didrḩ
kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlṹkṹkṹ 'bã ayalé rĩ áni rĩ ndrelé
yã?
8 Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ dó ãmvêlé ã'du ndrelé yã?
'Bá bõngó ũniyambamba ãjẹ̃ rú rĩ sṹlépi rĩ ndrelé yã? Yụ,

† **10:36** Míkã 7:6

'bá bõngó ũniyambamba ãję̃ rú rĩ sų̃lépi rĩ kí u'á ãngũ ũpi
'badrı̨̃ko gá rĩ kí agá.
9 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábı̨̃ ndrelé
yã? Ãndá, ájọ ĩminí ndẽ nábı̨̃ rá.
10 'Dĩ bãsĩ 'bá ı̨jọ́ sĩjó drı̨̃ la gá bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨̃ agá jọlépi
la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ı̨jọ́ ujílépi la tı̨ pẽlé ími drı̨̃lẹ́
gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gę̃r̃ı̨ idélé míní ími drı̨̃lẹ́ gâlé.’ †
11 Ma ĩminí ı̨jọ́ mgbã jọ, 'bá ũkú 'bã tı̨lé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá
angálépi Yõhánã Bãbų̃t́ı̨z̃ı̨ fẽlépi rĩ ndẽlépi rá la 'dáyụ. Wó
'bá ĩmbíráŋá ru Sı̨́rı̨́ 'Bų̃ gá rĩ agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.
12 I'dójó ụ́'dụ́ Yõhánã Bãbų̃t́ı̨z̃ı̨ fẽlépi rĩ drı̨ 'dã sĩ kpere
ãndrũ, Sı̨́rı̨́ 'Bų̃ gá rĩ la ru iré ũkpõ sĩ ãzíla 'bá kí afụ la
ũkpõ sĩ.
13 Ã'dusĩku nãbı̨ya kí ãzíla ãz̨ı̨́táŋá Mı̨́sã drı̨̃ abe ri kí ı̨jọ́
mụlépi amı̨́lépi rĩ kí jọlé kpere acájó sáwã Yõhánã drı̨̃ agá,
14 ãzíla ĩdrĩ lẽ ı̨jọ́ 'dĩ ã'ı̨̃lé vı̨ sĩ rá, 'dĩ bãsĩ Ĩlíyã ngalépi
amı̨́lépi rĩ 'i.
15 'Bá bı̨̃lẹ̃ trũ rĩ, 'bã are ı̨jọ́ 'dĩ 'i.
16 “Ma 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ kí ų̃'bı̨̃ ã'du sĩ. Kí cécé anzı̨ rilépi
ãngũ sų̃ gá ĩ'bã ãzí kí umvelépi áváŋá gá rĩ áni.
17 “ ‘Ãvu ĩminí gũká rá,
wó ĩgã úngó la tulé úmgbé,
ãngo ãwú úngó kí rá,
wó 'bá ãzí ũcõgõ sĩ la kí 'dáyụ.’
18 Ã'dusĩku Yõhánã amı̨́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku, ãzíla
'bá jọ kí, ĩ'di úríndí ũnzî trũ.
19 Wó Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ amı̨́ ãkónã naŋâ trũ ãzíla wáyĩnĩ mvụŋâ
trũ wó jọ kí, ‘Índre ĩ'di! Ĩ'di 'bá ãkónã nalépi rǫ̃mmgbọ́ ru
la, ãzíla ĩmẽrãlépi wáyĩnĩ sĩ la, ĩ'di wǫ̃r̃ı̨ 'bá mų̃sọ́rǫ̃ tralépi
rĩ 'bã ãni 'bá ũnzí 'dĩ abe la.’ Wó ũndũwã la ru i'da ı̨jọ́ pı̨rı̨
ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ.”

Ũcõgõ táwų̃n̄ı̨ ı̨̂jọ́ ã'ı̨̃lépi ku 'dĩ kí drı̨̃ gá
(Lı̨́kã 10:13-15)

20 Įjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sų̃ i'dó dó ı̨jọ́ jọlé ũkpó ru
táwų̃n̄ı̨ ĩ'di 'bã sĩ tálí ĩ'didrı̨̃ kí idéjó ambamba 'dĩ kí drı̨̃ gá,
ã'dusĩku 'bá ala gá rĩ 'bã kí lẽ jó ásı̨ ujajó ku ı̨jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨̃
kí agá ãzíla ru ujajó Ãdróŋá rụ́ ku rĩ sĩ.
21 “Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi
'bá Bẽtẽsãyídã gá 'dĩ! Tálí idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá

† **11:10** Mãlákĩ 3:1

kí idé agá Tṹrõ̰ gá ãzíla Sĩḍọ́nḭ̃ gá, uja kí tánõ ásị̃ sĩ kõlĩ-ĩbá sṵ̃jó ãzíla ru fujó úfóró sĩ 'bo.
22 Wó ájọ ĩminî, cãndí ĩmidrị̃ ṹ'dṹ ị̃jọ́ lijó rĩ sĩ rĩ la cãndí
Tṹrõ̰ 'badrị̃ Sĩḍọ́nḭ̃ be ṹ'dṹ ị̃jọ́ lijó kí drḭ̃ gá rĩ sĩ rĩ ndẽ rá.
23 Ãzíla mi 'i Kãpḛ̃rḛ̃nãwṹmḭ̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã?
Yụ, mi rú jõ fi vṵ̃rṹ kpere ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrḭ̃ agá,
údrĩ ándrá tálí idélé ími agá 'dĩ kí idé agá Sõdómũ agá, ĩ'di
tánõ acá kpere ṹ'dṹ ãndrũ 'dõ agá rá.
24 Wó ájọ míní, ṹ'dṹ ị̃jọ́ lijó rĩ sĩ cãndí mídrḭ̃ la ãngũ
Sõdómũ drḭ̃ ndẽ rá.”

Ĩmi amṹ má rṹ avị̃lé
(Lṹkã 10:21-22)

25 Ṹ'dṹ 'dã sĩ Yẹ́sṵ̃ jọ, “Má Átẹ́pị̃, ma ími ị̃cṹ, mi Úpí 'bṵ̃
'badrị̃ ṵ̃nọ́kṹ be rĩ 'i, ã'dusĩku ị̃jọ́ 'dĩ kí ízḭ̃ kí 'bá ũndũwã rú
rĩ 'baní ãzíla 'bá ṵ̃nḭ̃táŋ̃â trũ rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzị̃
nírí 'banî.
26 Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pị̃, ã'dusĩku 'dĩ ị̃jọ́ múké míní lẽlé
rĩ 'i.
27 “Mâ Átẹ́pị̃ fẽ ãko pírí kí mádrị̃ 'bo, 'bá ãzí ãlu Ngọ́pḭ̃
nḭ̃lépi cé la yụ pẽ lú Átẹ́pḭ̃ 'i, ãzíla 'bá ãzí Átẹ́pḭ̃ nḭ̃lépi cé
la yụ pẽ lú Ngọ́pḭ̃ 'i ãzíla 'bá Ngọ́pḭ̃ 'bã ṵ̃pẽlé sĩ Átẹ́pḭ̃ i'dajó
ĩ'banî rĩ 'i.
28 “Ĩmi amṹ má rṹ ĩmi 'bá pírí ãndẽlépi ãzíla tẹ́rị̃ ãnzị̃ trũ
'dĩ ãzíla ma fẽ ĩminí avị̃lé rá.
29 Ĩmi amṹ ị̃jọ́ ṵ̃nḭ̃lé mádrị̃, ĩ'dụ kḭ̃lḭ̃mmgbõ̰rõ̰ mádrị̃ gá rĩ
'i, ã'dusĩku ma ásị̃ rãḭ̃ trũ ãzíla áma ásị̃ ḭ̃gbẹ́ ru ãzíla mi dó
sĩ avị̃ úríndí agá rá.
30 Ã'dusĩku kḭ̃lḭ̃mmgbõ̰rõ̰ mádrị̃ gá rĩ adru ãnzị̃ rú ku, tẹ́rị̃
mádrị̃ gá rĩ perepere rú.”

12

Zị̃táŋ̃á Sãbátũ 'bã ĩjọ́ sĩ rĩ
(Mãrákõ 2:23-28; Lṹkã 6:1-5)

1 Sãbátũ * ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí
ámvṹ ãná drḭ̃ kí agâ sĩ. Ãbị́rị̃ ndẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí
rá ãzíla i'dó kí ãná kí drḭ̃ ãnũlé nalé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ị̃jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, jọ kí Yẹ́sṵ̃ ní,
“Índre! 'Bá mídrị̃ míní imbálé 'dĩ kí ị̃jọ́ ãzị̃táŋ̃á 'bã ã'ḭ̃lé idé
Sãbátũ sĩ ku la kí idé.”

---

* **12:1** Ṹdṹ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋ̃á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ĩ'di ṹ'dṹ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ avị̃jó rĩ. 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ ã'ị̃ kí úngа ãzị̃ Sãbátũ sĩ ku. Ṹ'dṹ 'dĩ ají kí ru Sãbátũ ãmadrị̃ ãmã kí sĩ Ãdróŋ̃á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ be ku.

3 Yẹ́sṹ umvi, “Ĩlã ị́jọ́ úpí Dãwṹdị̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrị̃ abe
sáwã ĩ'bã kí adrujó ãbį̣rį̣ sĩ rĩ sĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróŋ́á drị̃ agâlé, 'bá ĩ'didrį̣ 'dĩ kí abe úfẽ ĩ'baní
mũkátĩ fẽlé Ãdróŋ́á ní 'bo 'dã nalé rá, ãko ãzį̣́táŋ́á 'bã ã'ị̃lé
ku rĩ, wó lú ãtalo ídétáŋ́á idélépi rĩ kî na la nĩ á'dṹsĩ. †
5 Jõku ĩlã drĩ ị́jọ́ ãzį̣́táŋ́á Mṹsã drị̃ agá 'dâ jọlépi la Sãbátũ
vú sĩ ãtalo ídétáŋ́á idélépi lį̣cọ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá 'dĩ kí ṹ'dṹ
Sãbátũ drị̃ iza ãzíla adru kí ị́jǫ̣ trũ ku.
6 Ájọ ĩminí 'bá ãmbógó ru ãndânĩ lį̣cọ́ Ãdróŋ́á drị̃ gá rĩ cí.
7 Ĩdrĩ tá ị́jọ́ sĩlé ‘Álẽ ásį̣ ị̃gbẹ̃ adru ídétáŋ́á ku,’ † 'dĩ 'bã ífí
nĩ cé la, ĩmi icó ị́jọ́ lį̣lé 'bá ị́jǫ̣ kóru 'dĩ kí drị̃ gá ku.
8 Ã'dusĩku Ngọ́tį̣ 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drį̣ gá rĩ 'i.”

Ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ
(Mãrákõ 3:1-6; Lṹkã 6:6-11)

9 Yẹ́sṹ a'be dó ãngũ 'dã rá, ãzíla mụ filé ãngũ Ãdróŋ́á
ị̃nzị̃jó rĩ gá.
10 'Dãá ágọ́bį̣ ãzí drį̣ ãcá trũ la cí. 'Bá ãzí kí 'dãá cí lẽlépi ị́jọ́
ndrṹlépi Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó la kî, zị kí ĩ'di, “Ãzį̣́táŋ́á
ã'ị̃ 'bání 'bá adríjó Sãbátũ sĩ rá yã?”
11 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'bá ãzí jọlépi la ĩ'di 'bã
kãbĩlõ drĩ 'de 'bṹ gá ṹ'dṹ Sãbátũ drị̃ sĩ, icó ásį̣ 'bãlé sĩ ĩ'di
anzéjó Sãbátũ sĩ ãmvé ku rĩ ã'di 'i yã?
12 Ãko ũrọ̃drį̣ ru ãndânĩ rĩ ã'du, 'bá jõku kãbĩlõ! Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ãzį̣́táŋ́á ã'ị̃ 'bání ị́jọ́ múké idéjó Sãbátũ sĩ rá.”
13 Jọ dó ágọ́bị̃ ní, “Mí ị̃jũ ími drį̣ 'dĩ 'i.” Ágọ́bị̃ ị̃jũ dó ru
drị̃ rá ãzíla drị̃ itú ru ãlápítí ru cécé drį̣ ãzí ídri rĩ áni.
14 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé ị́jọ́ kí Yẹ́sṹ 'dį̣ íngoní-
íngoní ru yã rĩ itúlé.

Ãtí'bó Ãdróŋ́á ní pẽlé rĩ

15 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ ála ị́jọ́ itú ĩ'di drị̃ gâ sĩ ĩ'di 'dį̣jó rĩ nị̃lé
'bo, ko drị̃ mụlé ãngũ 'dã agá 'dãá rá, ãzíla 'bá ũ'bí 'de kí
vú la gâ sĩ. Adrí 'bá ãyánĩ rú ĩ'badrị̃ kí pírí rá,
16 wó li 'bá kí bį̣lę̣ ị̃ndṹ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá ku.
17 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la fẽjó la ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã jọlé nábị̃ Ĩsáyã tị
gâ sĩ rĩ 'bã idé ru benĩ.
18 'Dĩ ãtí'bó mádrį̣ mání pẽlé rĩ 'i,
'bá mání lẽlé rĩ 'i ãzíla ma u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di sĩ,
ma Úríndí mádrị̃ tị pẽ ĩ'di drị̃ gá,
ãzíla ĩ'di mụ ị́jọ́ mání lį̣lé sṹrṹ kí drị̃ gá rĩ ũlũlé nĩ.
19 Icó ãgátã galé jõku uzálé,
jõku ị́jọ́ jọlé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ gẹ̃rị̃ agâ sĩ ku.

† **12:4** 1 Sámũwẹ̃lị̃ 21:1-6 † **12:7** Hõséyã 6:6

20 Icó ũzú acálépi rá rĩ anulé ku,
jõku ĩbáká tárã drị̃ nĩlépi nĩ-nĩ rĩ icó anụ́lé la ku.
Ĩ'di pá tu ũkpó ru kpere ĩ'di 'bã ị́jọ́ lịŋá tị pẽ agá 'bá kí ndẽjó.
21 “Rụ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ 'bá pírí ṹnọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dĩ kí mụ ásị̃
'bãlé ĩ'di drĩ̃ gá.” †

Yẹ́sũ̃ kí Bẽ̃l̃ịzẽ̃bụ́lũ̃ be
(Mãrákõ 3:20-30; Lụ́kã 11:14-23)

22 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ájí Yẹ́sũ̃ rụ́ ágọ́bị̃ ãzí úríndí ũnzí trũ mị̃fị̃ kóru ãzíla ị́jọ́ jọlépi ku la, ãzíla Yẹ́sũ̃ adrí ĩ'di, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ ị́jọ́ jọlé rá ãzíla ãngũ ndrelé rá.
23 'Bá ũ'bí 'dã pírí ũ̃sũ̃ kí ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ sĩ ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃ zị kî, “'Dĩ adru ũri Dãwụ́dĩ̃ drĩ̃ 'i ku yã?”
24 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ drĩ̃ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ágọ́bị̃ 'dĩ la lú úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽ̃l̃ịzẽ̃bụ́lũ̃ 'dĩ úpí úríndí ũnzí 'badrĩ̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.”
25 Yẹ́sũ̃ nĩ̃ 'bá 'dĩ kí ã'du ị́jọ́ ũrã kí agâlé yã rĩ gá rá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ jọ ĩ'baní, “Sụ́rụ́ ru awalépi ã'dị̃ 'dịlépi kí drĩdríŋĩ̃ gá ãyá-ãyá rĩ icó pá tulé ku. Ãzíla táwũ̃nĩ̃ ãlu-ãlu jõku lị̃cọ̃ ãlu-ãlu ru awalépi kí drĩdríŋĩ̃ gá ndú-ndú rĩ kí mụ irélé rá.
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ drĩ̃ Sĩtánĩ adró, ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí awa ru amụtị̃ sĩ amụtị̃ sĩ. Sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ 'dã la pá tu íngoní-íngoní ru yã?
27 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽ̃l̃ịzẽ̃bụ́lũ̃ drĩ̃ sĩ, 'bá ĩmidrĩ̃ kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ị́jọ́ 'bá ĩmidrĩ̃ 'bã kí idélé rĩ lị ị́jọ́ ĩmi drĩ̃ gá nĩ.
28 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Úríndí Ãdróŋá drĩ̃ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ acá ĩmi rụ́ 'bo.
29 “Jõku, 'bá ãzí icó filé ágọ́bị̃ ũkpó la drị̃ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí rajó ku íngoní ru? Kí ágọ́bị̃ ũkpó 'dã umbé ráká, kí dó sĩ ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí ra ĩndõ.
30 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrĩ̃ 'i, 'bá ãko tralépi má be ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrĩ̃ kí irélépi irê la.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, ála ĩmi trũ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrĩ̃ kí agá rá, ãzíla ị́jọ́ ũnzí 'bá ãzí 'dĩ 'badrĩ̃ kí abe, wó 'bá ị́jọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ ícó ĩ'di trũlé ku.
32 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí jọ Ngọ́tị̃ 'Bádrĩ̃ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó 'bá ị́jọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ú'dî'da ku jõku drụ́zị̃ ku.

Ife ãzíla ĩ'di 'bã ífí
(Lụ́kã 6:43-45)

33 “Ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ. Ála ife nĩ̃ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ.

† **12:21** Ĩsáyã 42:1-4

34 Ĩmi cécé ĩnĩ ịrịgọ ru rĩ áni, ĩmi icó ịjọ́ múké jọlé íngoní
ru, ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩmi 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi la? Ã'dusĩku tị la ịjọ́
galépi ásị gâlé tré rĩ jọ.
35 'Bá múké rĩ la málĩ ĩ'didrị sĩ ãko múké rĩ kí ají, 'bá ũnzí
rĩ la ãko ũnzí rĩ kí ají angájó málĩ ĩ'didrị ũnzí rĩ kí agá.
36 Ájọ ĩminî, ụ́'dụ́ ịjọ́ lịjó rĩ sĩ, ịjọ́ ífí kóru 'bá 'bã kí jọlé rĩ
kí ála mụ ịjọ́ lịlé kí drị gá rá.
37 Ã'dusĩku ála mụ ịjọ́ lịlé ími drị gá ịjọ́ ãfũlépi ími tị gá
rĩ sĩ ími trũjó jõku umbéjó.”
38 Ụ'dụ́ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzịtáŋá Mụ́sã
drị kí imbálépi 'dĩ kí abe, jọ kí Yẹ́sụ̃ ní, “Ímbápị, ãlẽ mí idé
ãmaní tálí.”
39 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Á'bị anzị ũnzí ãzíla ịjọ́ Ãdróŋá drị
ã'ĩlépi ku 'dĩ kí ícétáŋá tálí ru la zị! Ícó ĩ'baní ícétáŋá tálí ru
la idélé ku, wó ícétáŋá idélé ĩ'baní rĩ la adru ícétáŋá ándrá
nábĩ Yónã drị rĩ 'i.
40 Gẹ̃rĩ ãlu 'dĩ sĩ Yónã u'á ándrá ụ́'dụ́ na ĩtụ́ kí ịnị be ĩ'bị
ãmbógó rĩ agâlé, ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị 'Bádrị la mụ adrulé ụ́'dụ́
na ĩtụ́ kí ịnị be ũnọ́kụ́ agâlé.
41 'Bá Nĩnẹ́vẹ̃ gá 'dĩ kí drụ́zị pâ tu ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã ịjọ́ lịjó
'dã sĩ ĩmi tõlé ĩmi á'bị anzị ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá
ásị ịjọ́ ũnzí a'bejó rá ịjọ́ Yónã 'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ, ájọ ĩminí
'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la 'dã cí.
42 Ụ'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zị ịjọ́ lịjó 'dã sĩ ũkú úpí ru Sébã †
gá rĩ la mụ pá tulé ụrụgá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi tõlé, ã'dusĩku
akó drị angájó sụ́rụ́ ĩ'didrị agâlé amụ́jó ímbátáŋá ũndũwã
rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî arejó rĩ sĩ. Ãzíla ú'dî'da,
'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõjó rĩ
(Lụ́kã 11:24-26)

43 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acị
trũ ãngũ ĩyị kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrũjó sĩ avịjó drĩ dó ịsụ́
la ku,
44 ĩ'di dó jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ
agâlé.’ Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ịsụ́ úwe
bábá ãlá ru ãko ãzí kóru.
45 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázị̂rị̂ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá
rĩ kí atrálé ĩ'di rụ́ 'dõlé kî dó amụ́ u'álé 'bá 'dã agá ĩ'di be. Ịjọ́
'dĩ sĩ, kî dó u'á 'dãá 'bá 'dã 'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ
ándrá drị̂drị̂ rĩ ndẽ rá. 'Dĩ dó bãsĩ ịjọ́ ru idélépi 'bá ú'dî'da
'dĩ abe rĩ 'i.”

---

† **12:42** *Sébã* ĩ'di ándrá sụ́rụ́ ándrâlé ru ãngũ Ịsịrayịĩ̃ drị gá la.

Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ kí ádrı̨́pı̨ka abe
(Mãrákõ 3:31-35; Lṹkã 8:19-21)

46 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ı̨́jọ́ jọ agá 'bá ũ'bí 'baní 'dĩ gá 'dĩ, ĩ'di 'bã
ãndrẽ utu kí pá ádrı̨́pı̨ka abe ãmvé 'dãá, lẽ kí ı̨́jọ́ jọlé Yẹ́sṹ
be.
47 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, "Índre, mî ãndrẽ kí mí ádrı̨́pı̨ka abe
utu kí pá ãmvé 'dã, ãzíla lẽ kí ı̨́jọ́ jọlé mí be."
48 Yẹ́sṹ umvi, "'Bá mâ ãndrẽ rú rĩ ã'di 'i? Ãzíla 'bá mâ
ádrı̨́pı̨ka rú rĩ kí ã'di kî?"
49 Lũ dó ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla jọ,
"Ĩndre, mâ andreka ãzíla mâ ádrı̨́pı̨ka kí gápi 'dĩ.
50 'Bá ı̨́jọ́ mâ Átẹ́pı̨ 'bṹ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ
ádrı̨́pı̨, mâ ámvọ́pı̨ ãzíla mâ ãndrẽ."

13

Į́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpę̃lépi rĩ drı̨́ gá rĩ
(Mãrákõ 4:1-9; Lṹkã 8:4-8)

1 Ṹ'dṹ ãlu 'dã 'bã vúŋá sĩ, Yẹ́sṹ fũ jó agá 'dãá ãmvé ãzíla
mụ dó rilé mĩrĩ tı̨ gá.
2 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá, tụ dó filé rilé vṹrṹ í'bó
agá, 'bá pírí utu kí dó pá mĩrĩ tı̨ gá 'dãá.
3 I'dó dó ĩ'baní ı̨́jọ́ ũ'bí ũlũlé ı̨́jọ́ u'béŋá sĩ. Jọ dó, "Ágọ́bı̨́
ãzí fũ mụlé ũri kpę̃lé ĩ'didrı̨́ ámvṹ agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpę̃ agá 'dâ, ũri ãzí rĩ u'de kí gę̃rı̨́ tı̨ gá, ãriŋa
angá kí tı̨ kí kí rá.
5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzâ kóru rĩ agá, angá kí
mbẽlẽŋá ru rá, ã'dusĩku ṹnọ́kṹ 'bã adrujó cene rú rĩ sĩ.
6 Wó ı̨̃tṹkã la mụ kalé ri 'bo, ı̨̃tṹkã ivé kí, 'i kí rá ízókí la
'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṹcı̨́kı̨́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṹcı̨́kı̨́
trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ṹcı̨́kı̨́ trũ rĩ vu kí rá.
8 Wó ãzí rĩ u'de kí ṹnọ́kṹ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí ka kí ífí
rá, ãzí rĩ kí túrú ãlu, ãzí rĩ kí kãlı̨́ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlı̨́
na.
9 'Bá bı̨́lẹ́ trũ ı̨́jọ́ arelépi rĩ 'bã are ı̨́jọ́ 'dĩ 'i."

Į́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí icéjó rĩ
(Mãrákõ 4:10-12; Lṹkã 8:9-10)

10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla zı̨ kí
ĩ'di, "Mí ı̨́jọ́ jọ 'bá 'banî ı̨́jọ́ u'béŋá sĩ la ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã?"
11 Yẹ́sṹ umvi, "Į́jọ́ zı̨̃lé zı̨-zı̨̃ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drı̨́ gá rĩ úfẽ ĩ'di
nı̨̃lé ĩminî, wó adru ĩ'baní ku.
12 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drı̨́ la gá, ĩ'di dó
adru ãko trũ ĩyõ rú. Wó 'bá ãko kóru rĩ drı̨́ ĩ'di táni trũ
adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'didrı̨́ 'dâ rá.

13 Ma ị́jọ́ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ la,
“Drĩ kí táni ãngũ ndre rá, ndre kí mgbã la ku,
ãzíla kí ị́jọ́ are rá ícó kí arelé la pịrị ku, jõku ícó kí ífí la vãlé ku.”
14 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ándrá nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ acá dó ĩ'di 'bã kẽjḭ́ gá,
“ ‘Ĩmi ị́jọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku,
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlṹ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.
15 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásḭ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzṹ kí ru bḭ́lẹ́ ị́jọ́ arejó cí,
ṹpḭ̃ kí ru mịfḭ kí cí.
Drĩ tá adru íni ku, kí tá ãngũ ndre kí mịfḭ sĩ rá,
ị́jọ́ are kí bḭ́lẹ́ sĩ rá,
kí ị́jọ́ vã kí ásḭ sĩ,
sĩ ru ásḭ ujajó mání sĩ kí adríjó rá.’ †
16 Wó ĩmi mịfḭ kí drḭ̃lẹ́ba rú, ĩ'bã kí ãngũ ndrejó rĩ sĩ ãzíla bḭ́lẹ́ 'bã kí ị́jọ́ arejó rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku ma ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ jọ, nãbịya ãzíla 'bá ãlá wẽwẽ rú 'dĩ lẽ kí ãko ĩmi ndrelé 'dĩ kí ndrelé vḭ sĩ wó ndre kí kí ku, ãzíla lẽ kí arelé la rá wó are kí kí ku.

Yẹ́sṹ icé ĩjọ́ ĩjọ́ u'béŋá ũri kpẽŋá drḭ̃ 'bã ífí
(Mãrákõ 4:13-20; Lṹkã 8:11-15)

18 “Ĩmi are ị́jọ́ jọlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ 'bá ũri kpẽlépi rĩ drḭ̃ gá rĩ 'bã ífí.
19 'Bá ị́jọ́ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drḭ̃ arelépi rá, wó ífí la vãlépi ku rĩ kí cécé ũri u'delépi gẽrḭ̃ tị gá rĩ áni. Sĩtánĩ la amṹ ị́jọ́ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drḭ̃ ũlũlé rĩ palé kí ásḭ gá 'dâ rá.
20 Ũri u'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ã'ḭ̃lépi ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí arejó la rĩ sĩ rĩ kî.
21 Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ fi kí agâlé álḭ ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ũcõgõ drĩ a'dé kí drḭ̃ gá jõku cõcóŋá abe, ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ, kí a'dé mbẽlẽ rú rá.
22 Ũri u'delépi ãngũ ife ṹcḭkḭ trũ rĩ kí ĩndṹ gá rĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ arelépi rá, wó ũcõgõ ídri 'dõ drḭ̃ sĩ ãzíla lẽtáŋá málĩ lẽjó rĩ abe kí kí ị́jọ́ ala gá rĩ inzí rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.
23 Ãzíla ũri kpẽlé u'delépi ṹnọ́kṹ múké rĩ agá 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ̃ arelépi rá ãzíla ífí la vãlépi rá, kí ífí ka, ãzí rĩ kí ka la túrú ãlu, ãzí rĩ kí kãlḭ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlḭ na.”
24 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá ãzí, “Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bḭ ãzí kpẽ ũri múké la ĩ'didrḭ ámvṹ agá.

---

† **13:15** Ĩsáyã 6:9-10

25 Ịnị ãzí ãlu 'bá 'bã kí ụ́'dụ́ ko agá 'dĩ, mẹ́rọ́'bá amụ́ ãvúkí rĩlé ãná agá ãzíla ko drị̃ mụlé rá.
26 Ũri 'bã kí zo agá kpere ĩ'bã kí ífí ka agá, ãvúkî i'da dó ru rá.
27 “Ãtí'bó ágọ́bị́ 'dã drị̃ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí ĩ'diní, ‘Ãmbógó, ũri ándrá míní kpẹ̃lé mídrị́ ámvụ́ agá rĩ adru ándrá múké rĩ 'i ku yã? Ãvúkí ala gá 'dã ãfũ dó íngõlé yã?’
28 “Ãmbógó umvi, ‘Mẹ́rọ́'bá idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ.’
“Ãtí'bó zị kí ĩ'di, ‘Ãmbógó, ílẽ ãmụ kí unzelé rá yã?’
29 “Ãmbógó umvi ‘Yụ. Ĩmi mụ ãná 'bã mgbã kí nzelé ĩndĩ ku.
30 Ĩmi a'be ãná 'bã zo kí pírí ãlu kpere sáwã lãjó la rĩ sĩ. Ma mụ jọlé la 'bá ãná lãlépi rĩ 'baní drị̃drị̃ rĩ sĩ 'bã ũkũnã kí drĩ ãvúkî ráká, ãzíla 'bã amụ́ kí dó ãná ũkũnãlé 'bãlé ĩrá gá ĩndõ.’ ”

Ị́jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálị̃ sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:30-32; Lụ́kã 13:18-19)

31 Yẹ́sụ̃ jọ vâ ị́jọ́ u'béŋá ãzí rĩ 'i: “Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ũri umvelé hãrãdálị̃* rĩ 'bã ífí áni, ágọ́bị́ ãzí 'dụ ĩ'di salé ĩ'didrị́ ámvụ́ agá.
32 Ĩ'di 'bã ndějó ĩmbĩrãŋã sĩ ũri kí agá pírí nĩ rĩ sĩ, wó ĩ'di zo ãmbõgõ sĩ ife ámvụ́ agá 'dĩ 'baní pírí ãndânĩ, ĩ'di acá adrujó ife ãmbógó ru, ãriŋa 'bụ̃ gá rĩ kí dó amụ́ jõrõvũ sį̣lé kénĩ la kí agá.”
33 Yẹ́sụ̃ jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá ãzí la ị̃dị́, “Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ áni: ãkụ́kị́ ũkú 'bã 'dụlé usalé ãnáfóró agá rĩ áni 'dĩ sĩ ũ̃pị̃ drĩ ku rú kpere ĩ'di 'bã ũ̃pị̃ agá rĩ áni.”
34 Yẹ́sụ̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ, jọ ĩ'baní ị́jọ́ ãzí ị́jọ́ u'béŋâ kóru la ku.
35 Idé ị́jọ́ 'dĩ ị́jọ́ ándrá nábị̃ 'bã jọlé rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẹ̃jị́ gá,
“Ma ĩminí ị́jọ́ jọ ị́jọ́ u'béŋá sĩ,
ma mụ ị́jọ́ ándrá zị̃lé ídu i'dójó ụ́'dụ́ ũ̃nọ́kụ́ 'bãjó 'dã sĩ 'dĩ kí ũlũlé.” †

Yẹ́sụ̃ icé ị̃jọ́ u'béŋá ãná ãzíla ãvúkí drị̃

36 Yẹ́sụ̃ la mụ 'bá ũ'bí 'dã kí a'belé 'bo ãzíla fi dó jó agâlé ru, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, “Mí i'da ãmaní ị́jọ́ u'béŋá ãvúkí drị̃ 'bã ífí.”

---

* **13:31** *Hãrãdálị̃* ĩ'di ándrá ũri salé cécé sẹ̃bị́ká áni ãngũ Ịsịrayị́lị̃ gá la, ífí la ndẽ ĩmbĩrãŋã sĩ ũri ãzí 'dĩ kí pírí rá. Ĩ'di 'bã zo ambamba rĩ mítã 7½. † **13:35** Zãbụ́rị̃ 78:2

37 Yẹ́sṹ umvi, “Ágọ́bị̃ ũri múké rĩ kpẽ̃lépi rĩ ĩ'di Ngọ́tị̃
'Bádrį̃,
38 ámvṹ ĩ'di ṹnọ́kṹ 'i, ũri múké rĩ ĩ'di anzị̃ Sṹrṹ Ãdróŋ́á
drį̃ agá rĩ kî, ãvúkí ĩ'di 'bá ũnzí rĩ 'i.
39 Ãzíla 'bá ãvúkí rĩlépi rĩ ĩ'di Sĩtánĩ 'i. Ũri ũkũnãŋ́á ĩ'di
ṹnọ́kṹ 'bã ãsį̃́ŋá, ãzíla 'bá ũri ũkũnãlépi rĩ mãlãyíkã kî.
40 “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, cécé mụjó ãvúkí tralé rĩ ivéjó ãcí sĩ rĩ áni,
ĩ'di vâ adru ṹ'dṹ ãsį̃́ŋá drį̃ 'dã sĩ 'dĩ 'bã áni.
41 Ngọ́tị̃ 'Bádrį̃ la mụ mãlãyíkã ĩ'didrį̃ kí tị̃ ũpẽ̃lé, kí mụ
ãko ũnzĩ̃kãnã fẽ̃lépi sṹrṹ ĩ'didrį̃ agá 'dĩ kí iyálé ãzíla 'bá pírí
ũnzíkãnã idélépi 'dĩ kî abe ãmvé.
42 Kí mụ kí tralé u'bélé ãcí agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋ́á
kí sị̃ naŋâ trũ.
43 'Bá Ãdróŋ́á drį̃ ãlá 'dĩ kí dó mụ dį̃lé į̃tṹ áni sṹrṹ Átẹ́pị̃
ĩ'badrį̃ drį̃ agá. Mí are ị̃jọ́ 'dĩ mi 'bá bį̃lẹ́ trũ rĩ.

Ị̃jọ́ u'bélé málĩ zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ sĩ rĩ

44 “Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé málĩ zį̃lé ámvṹ agá rĩ áni. 'Bá
ị̃sṹlépi la rĩ ĩ'di ĩ'di zį̃ drį̃ gá ãzíla ãyĩkõ ĩ'di agá rĩ sĩ mụ rá
ãzíla ĩ'di ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí į̃tṹndã rá ãzíla ĩ'di dó sĩ
mụ ámvṹ 'dã ĩgbãlé.
45 “Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bị̃
dũkánĩ trũ gólũdĩ ndrṹlépi rĩ áni,
46 ãzíla drĩ dó ãjẽ̃ trũ ãmbógó rĩ ị̃sṹ 'bo, ĩ'di dó mụ ãko
pírí ĩ'di trũ adrujó rĩ kí į̃tṹndãlé rá ĩ'di dó mụ ĩgbãlé la áyụ.
47 “Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé ímbá 'belé
mĩrĩ agá rĩ áni, ãzíla ĩ'di į̃'bị̃ ũvítá ndú-ndú kí atrá.
48 Drĩ dó ga 'bo, ála dó ĩ'di asé ãmvé į̃yį̃tị̃ gá cínákí drį̃ gá,
ála dó į̃'bị̃ mgbã rĩ kí ṵ'dṵ u'bélé gṹfá agá, ãzí ãzį̃ kóru rĩ kí
ála kí 'be ásé gá. 49 Ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã áni ṹ'dṹ ãsį̃jó 'dã
sĩ. Mãlãyíkã kí drṹzį̃ amṹ ãzíla kí dó 'bá ũnzí rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ
co 'bá ãlá rĩ abe,
50 ãzíla ála dó kí 'be ãcí ukólépi ku rĩ agá, 'dãá áwáŋ́á
ãzíla sị̃ naŋâ trũ.”
51 Yẹ́sṹ zị̃ kí, “Ĩvã ị̃jọ́ 'dĩ kí rá yã?”
Umvi kí, “'Ẽ.”
52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Bá ãzį̃́táŋ́á Mṹsã drį̃ kí nį̃lépi rá ãzíla vâ
Sṹrṹ Ãdróŋ́á drį̃ vãlépi rá rĩ ĩ'di cécé 'bá jó sĩ ãko tãmbajó
rĩ trũ rĩ áni. Ĩ'di ãko ĩ'didrį̃ ṹrõdrį̃ ru 'dĩ kí i'da angájó jó
ĩ'didrį̃ ãko tãmbajó rĩ agâlé, 'dĩ kí ãko ú'dí ãzíla ṹkụ 'dĩ kí
abe.”

Yẹ́sṹ gãjó Nãzẽ̃rẹ́tį̃ gá rĩ
(Mãrákõ 6:1-6; Lṹkã 4:16-30)

53 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ jọlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo,
nga dó 'dãá rĩ sĩ mụlé rá.
54 Yẹ́sṹ la mụ acálé ãngũ ĩ'didrı̨ gá, i'dó 'bá kí imbálé
ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ gâ sĩ, ãzíla 'bá acá kí ṹsṹtáŋá sĩ. Zı̨
kî, “Ágọ́bı̨ 'dĩ ịsṹ ũndũwã ãzíla ũkpó sĩ tálí kí idéjó 'dĩ kí
íngõlé?”
55 'Dĩ adru ágọ́bı̨ báwũ falépi rĩ 'bã ngọ́pı̨ 'i ku yã? Ãndrẽ
rṹ adru Mãríyámũ 'i ku yã? Ádrı̨́pı̨ka adru kí Yãkó'bõ kí
Yṹsṹfṹ trũ Sı̨́mọ́nı̨ ãzíla Yṹdãsı̨ trũ ku yã?
56 Ámvọ́pı̨ka adru kí pírí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Ágọ́bı̨ 'dĩ
ịsṹ ãko 'dĩ kí pírí íngõlé yã?
57 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kî sĩ ku.

Wó Yẹ́sṹ umvi jọ ĩ'baní, “Úfẽ ı̃nzı̃táŋá nábı̨ ní ku la táwṹnı̨
ĩ'didrı̨ agá ãzíla 'bá ĩ'didrı̨ lı̨́cọ́ gá rĩ ı̃nzı̃ kí ĩ'di ku.”
58 Ãzíla Yẹ́sṹ idé tálí kí ũ'bí ru ku ã'ı̃táŋá ãkõ
ĩ'badrı̨ sĩ.

14

Drã Yõhánã Bãbṹtı̨́zı̨ fẽlépi rĩ drı̨ gá rĩ
(Mãrákõ 6:14-29; Lṹkã 9:7-9)

1 Ṹ'dṹ 'dã sĩ úpí Hẽródẽ Ãnı̨́tı̨́pã la mụ ị́jọ́ Yẹ́sṹ drı̨ gá rĩ
arelé 'bo,
2 ãzíla jọ 'bá ĩ'di pálé gá rĩ 'baní, “'Dĩ Yõhánã Bãbṹtı̨́zı̨
fẽlépi rĩ angá ídri rú nĩ! Gápi ũkpó tálí idéjó rĩ 'bã kí sĩ ru
idéjó ĩ'di rṹ sĩ 'dĩ.”
3 Hẽródẽ 'dĩ rụ ándrá Yõhánã 'i, umbé ĩ'di cí, ãzíla 'bã ĩ'di
mãbṹsṹ gá. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩ'di 'bã ádrı̨́pı̨ Fı̨́lı̨́pṹ
'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ũkú ru rĩ sĩ.
4 Ã'dusĩku sáwã ãzí sĩ Yõhánã jọ ándrá Hẽródẽ ní, ãzı̨́táŋá
ã'ı̨ ĩ'diní Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ku.
5 Hẽródẽ lẽ ándrá Yõhánã 'dı̨lé rá, idé ándrá ṹrı̨ sĩ 'bá kî
sĩ, ã'dusĩku 'bá ã'ı̨ kí ĩ'di nábı̨ rĩ gá rá.
6 Wó ṹ'dṹ Hẽródẽ tịjó rĩ la mụ acálé 'bo, Hẽrõdíyãsĩ ı̃zépı̨
tu úngó ũ'bí ru tralépi ṹmṹ gá rĩ kí drı̨́lı̨́ gá ãzíla fẽ ãyĩkõ
Hẽródẽ ní rá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ na dó ũyõ sĩ ĩ'diní ãko cí ĩzóŋâ 'bã lẽlé
rĩ fẽjó.
8 Wó ĩzóŋâ 'bã ãndrẽ jọ ı̃zépı̨́ 'bã jọ, “Ífẽ mání Yõhánã
Bãbṹtı̨́zı̨ fẽlépi rĩ 'bã drı̨́kã sẽníyã agá 'dâ!”
9 Úpí u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di 'bã azı̨lé 'bá ĩ'didrı̨ ṹmṹ
gá rĩ kí drı̨́lı̨́ gá rĩ ị́jọ́ sĩ, fẽ dó ũkpó ị́jọ́ ĩzóŋâ 'bã lẽlé rĩ fẽjó
rá.
10 Fẽ dó ũkpó sĩ Yõhánã 'bã drı̨́kã lı̨jó mãbṹsṹ jó gâlé rá.

11 Ájí dó Yõhánã 'bã drį̃kã sẽníyã agá ãzíla úfẽ dó ĩ'di ĩzóŋâ
drį̃lé, 'dụ dó ĩ'di agụlé ãndrẽ rụ̃lé.
12 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amụ́ kí dó Yõhánã 'bã ãvũ 'dụlé
į̃sį̃lé rá. Mụ kí dó ĩ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú nzelé Yẹ́sụ̃ nî.

Yẹ́sụ̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãrákõ 6:30-44; Lụ́kã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

13 Yẹ́sụ̃ la mụ ĩ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, tụ dó filé í'bó
agâ sĩ zajó ãngũ 'dã a'bejó ãzíla mụ dó ãngũ 'bâ kóru la gá
ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ. 'Bá ũ'bí kí mụ ĩ́jọ́ la arelé 'bo, a'be kí táwụ̃nį̃
ĩ'badrį̃ kí rá ãzíla bĩ kí ĩ'di vú pá sĩ.
14 Yẹ́sụ̃ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã
ízákĩzã, ĩ́jọ́ 'dĩ fi ásį̃ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó
cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ, ãzíla
adrí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí rá.
15 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di
rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí, "Ãngũ 'dĩ 'bâ kóru ãzíla į̃tụ́ 'de 'bo. Ípẽ
'bá kí tị mụlé tǫ̃rǫ̃mẹ́ kí agâlé sĩ mụjó íná ndrụ̃ trũ ĩgbãlé
ĩ'baní nalé."
16 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ kí ãngũ ãzí gá ku. Ĩfẽ
bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé."
17 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãko ãmadrį̃ 'dâ cí
rĩ mũkátĩ tõwú ãzíla į̃'bị į̃rį̃ abe."
18 Yẹ́sụ̃ jọ, "Ĩmi ají kí má rụ́ 'dõlé."
19 Ãzíla jọ dó 'bá 'baní 'bã ri kí vụ̃rụ́ ásé drį̃ gá. 'Dụ mũkátĩ
tõwú 'dĩ kí ãzíla į̃'bị į̃rį̃ 'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bụ̃ gâlé,
fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí rá. 'Dã 'bã
vúlé gá fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'badrį̃ ãzíla awa kí dó
kí 'bá 'banî.
20 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã
imbálé rĩ tra kí dó ĩ́mbį̃ la acelépi 'dĩ kí gụ́fá tré-tré mụdrį̃
drį̃ į̃rį̃.
21 'Bá kãlãfe mũkátĩ ãzíla į̃'bị nalépi ãgọbị rú rĩ kí álĩfũ
tõwú, úlã ũkú kí anzị abe gę̃rį̃ sĩ ku.

Yẹ́sụ̃ 'bã acį̃jó į̃yį̃ drį̃ gâ sĩ rĩ
(Mãrákõ 6:45-52; Yõhánã 6:15-21)

22 'Dã 'bã vúlé gá cọtị Yẹ́sụ̃ fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ
'baní tụlé í'bó agá, pẽ dó kí tị sĩ zajó į̃yį̃ 'bã 'á 'dã sĩ ĩ'di drį̃lẹ̃
gâlé, ĩ'di dó dį̃ 'bá kí irê sĩ.
23 Ĩ'di 'bã 'bá kí dejó iréjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó 'bé drį̃
gâlé á'dụ̃sĩ mụjó Ãdróŋá ã'į̃jó. Ĩndró la mụ acálé 'bo, į̣sụ́
ĩ'di á'dụ̃sĩ,
24 wó í'bó dó į̃yį̃ 'bã ágá gâlé angájó ãngũ ã'í rĩ gá, ĩ'di
agba į̃yį̃ drį̃ gá 'dãá ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.

25 Ãngũsãrã sĩ ('dĩ drĩdríŋ̃ĩ sáwã úrômĩ 'bã ãni sáwã
mụdrį̣ drį̃ į̃rį̃ be į̣nį̣ sĩ 'dĩ gá 'dĩ), Yẹ́sų̃ ko dó drį̃ mụlé pá
sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rų̣lé į̃yį̣ drį̃ gâ sĩ.
26 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ĩ'di ndrelé amụ́ agá ĩ'ba rụ́
'dõlé mĩrĩ drį̃ gâ sĩ, ų̃rį̃ rụ kí cí. Ọ kí, “Ãkô úríndí ãzí,” ãzíla
'be kí ų̃lụ́lụ́ ų̃rį̃ drį̣.
27 Wó cọtį̣ Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ásį̣ 'bã mvu ku. 'Dõ ma 'i.
Ĩmi idé ų̃rį̃ sĩ ku.”
28 Pétẽrõ jọ, “Úpí, 'bâ drĩ adru mi 'i ãndá-ãndá ru, ífẽ ámụ
mí rų̣lé į̃yį̣ drį̃ gâ sĩ.”
29 Yẹ́sų̃ jọ, “Mí amụ́.”
Pétẽrõ ãfũ dó í'bó agâlé, i'dó dó amụ́lé į̃yį̣ drį̃ gâ sĩ Yẹ́sų̃
rụ́ 'dõlé.
30 Wó ĩ'di mụ ãlụ́kụ́kų̃ ũkpó 'dã ndrelé, idé ų̃rį̃ sĩ ãzíla i'dó
dó 'delé į̃yį̣ į̃ndų̣lé, za re, “Úpí ípa ma 'i!”
31 Cọtį̣ Yẹ́sų̃ su drį̣ ĩ'di rų̣lé sĩ ĩ'di arụ́jó drį̣ gá 'dãá jọ, “Mi
gápi ã̃į̃táŋ̨â trũ wereŋ̨á 'dĩ, mi ãbã ã'du sĩ yã?”
32 Yẹ́sų̃ kí Pétẽrõ be kí dó mụ tụlé filé í'bó agâlé 'bo,
ãlụ́kụ́kų̃ į̣gbẹ dó rá.
33 'Bá tá í'bó agá 'dãá 'dĩ kí į̃nzį̃ kí ĩ'di, jǫ̣jó la, “Ãndá-ãndá
ru, mi Ãdróŋ̨á Ngọ́pį̣ 'i.”
34 Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe za kí mĩrĩ agá 'dã sĩ,
mụ kí dó ãfũlé táwų̃ñį̃ į̃yį̣tį̣ ãngũ Gẹ̃ñẹ̃sãrẹ́tį̃ drį̃ gá.
35 Ãzíla 'bá ãngũ 'dã gá rĩ kí mụ Yẹ́sų̃ amálé 'bo, iré kí į̣jọ́
'dĩ 'i ãngũ 'dã gá 'dãá pírí. 'Bá ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí
ĩ'di rụ́ 'dõlé,
36 ãzíla 'bã kí mãmálá ĩ'di rụ́, 'bá ãyánĩ rú rĩ 'bã aló kí lú
ĩ'di 'bã bõngó 'bã tį̣ áyụ, wó 'bá bõngó la tį̣ alólépi rá 'dĩ
adrí kí rá.

15

Yẹ́sų̃ imbá 'bá kí lã'bĩ á'bį̣ drį̃ gá rĩ drį̃ gá
(Mãrákõ 7:1-13)

1 Ụ̃'dụ́ 'dã sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí ãzíla imba'ba ãzį̣táŋ̨á
Mụ́sã drį̣ kí imbálépi rĩ abe amụ́ kí Yẹ́sų̃ rụ́ angájó
Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá zị kí ĩ'di,
2 “'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí lã'bĩ ãmã áyį̣pį̣ka 'bã kí azį̣lé
ãmaní rĩ kí vú ku la ã'du į̣jọ́ sĩ yã? Ũjĩ kí ru drį̣ lã'bĩ ãmadrį̃
'bã lẽlé rĩ áni ráká sĩ ãkónã najó ĩndõ ku la ã'du į̣jọ́ sĩ yã?”
*
3 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi ãzį̣táŋ̨á Ãdróŋ̨á drį̣ kí anu lã'bĩ
ĩmidrį̃ 'bã ímbátáŋ̨á arejó ã'du į̣jọ́ sĩ yã?

---

* **15:2** Drį̣ ũjĩŋ̨á 'dĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã ãni kũkâ rú lã'bĩ ĩ'badrį̣ gá rĩ drį̃ 'i.

4 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ, ‘Mí ĩnzĩ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be,’ †
ãzíla ‘'Bá átẹ́pĩ jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.’ †
5 Wó ĩmi jọ la 'bá ãzí drĩ jọ la átẹ́pĩ ní jõku ãndrẽ ní ãko
ĩmĩ tá icólé ịsụ́lé mádrị rĩ áfẽ ĩ'di Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô rú,
6 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩnzĩtáŋá fẽlé 'bá ĩmi tịlépi rĩ 'baní
ku. Wó ịjọ́ ĩmi ãni lã'bĩ drĩ sĩ ĩmi ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ uga
ãzị́ ngalé úmgbé.
7 Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ịjọ́ Ĩsáyã 'bã sĩlé ĩmi drĩ gá rĩ
ĩ'di ãndá:
8 “ ‘'Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋá fẽ tị sĩ,
wó ásị la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
9 'Bá 'dĩ kí mání ĩnzĩtáŋá ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋá ĩ'badrĩ kí ãzị́táŋá 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ
rĩ kî.’†”

Ãko 'bá 'bãlépi ãndĩ ru rĩ
(Mãrákõ 7:14-23)

10 Yẹ́sụ̃ umve 'bá ũ'bí 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, ãzíla jọ ĩ'baní,
“Ĩmi are ãzíla ĩvã ịjọ́ 'dĩ 'i!
11 Ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ icó 'bá 'bãlé ãndị́ ru nĩ la ku,
wó ãko ãfũlépi 'bá tị gâ sĩ rĩ la 'bá 'bã ãndị́ ru la nĩ.”
12 Wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí dó Yẹ́sụ̃ rú 'dõlé jọ kí
ĩ'dinî, “Ínĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ịjọ́ 'dĩ
'de kí agá ũnzíkãnã rú rĩ gá rá yã?”
13 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ife ãlu-ãlu má Átẹ́pị 'bụ̃ gá rĩ 'bã salé nĩ ku
rĩ ála mụ nzelé la ízókî trũ gbụ́.
14 Ĩmi así ịjọ́ ĩ'badrĩ kí sĩ ku; kí drĩlẹ́ mịfị́ kóru la kî, wó 'bá
mịfị́ kóru rĩ drĩ 'bá mịfị́ kóru rĩ drị 'de kí ĩrĩ trá mụ u'delé
'bụ́ gá.”
15 Pétẽrõ jọ, “Mí i'da ãmaní ịjọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí.”
16 Yẹ́sụ̃ zị kí, “Ĩmi drĩ vâ kpere ũndũwã kóru yã?
17 Ĩnĩ drĩ ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ la fi kụ̃bụ̃ gá ãzíla ĩ'di fũ
ụrụ'bá gâ sĩ ãmvé rĩ gá ku yã?
18 Wó ãko ãfũlépi 'bá tị ga sĩ rĩ la angá 'bá ásị gâlé ãzíla
kí 'bá 'bã ãndị́ ru nĩ.
19 Ã'dusĩku 'bá ásị agâlé ũrãtáŋá ũnzí 'dĩ kí ãfũ nĩ, 'bá
'dịnạ́, ãwụ̃, ũlẽ ũkú sĩ ri, ụ̃gụ̃, ĩnzõ jọjó, ãzíla 'bá rụ́ ịjọ́ ũnzí
jọjó rĩ abe.
20 Ãko 'dĩ kí 'bá 'bã adrulé ãndị́ ru nĩ, wó ãko najó drị́
ũjĩnậ kóru rĩ 'bã 'bá adrulé ãndị́ ru nĩ ku.”

Ã'ĩtáŋá ũkú 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ drĩ rĩ
(Mãrákõ 7:24-30)

---

† **15:4** Ãfũŋá 20:12; Ãzị́táŋá Amviŋá 5:16 † **15:4** Ãfũŋá 21:17; Lẹ́vĩ 20:9 † **15:9** Ĩsáyã 29:13

21 Ḭjọ́ 'dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ a'be ãngũ 'dã rá, mụ dó ãngũ
Tṹrõ̰ 'badrḭ̃ Sḭ̃dọ́nḭ̃ be rĩ gá.
22 Ũkú ãzí Kãnánĩ ízó ru u'álépi ãngũ 'dã agá rĩ amṹ Yẹ́sṹ
rṹ 'dõlé áwáŋâ trũ jọ, "Úpí Dãwṹdḭ̃ ngọ́pḭ, mí andré drĩ áma
ízákĩzã fô! Ãmbógó! Má ḭ̃zẹ́pḭ ĩ'di úríndí ũnzí trũ ãzíla ĩ'di
ĩ'di idé ũnzí-ũnzí."
23 Yẹ́sṹ umvi ḭjọ́ ũkú 'dã ní ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṹ
kí mãmálá 'bãlé ĩ'di rṹ, "Ípẽ ũkú 'dĩ tḭ rá, ã'dusĩku ĩ'di u'de
ãma vú gâ sĩ áwáŋâ trũ."
24 Yẹ́sṹ umvi, "Âpẽ áma tḭ kãbĩlõ ãvĩlépi rá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃
'ba rṹ á'dṹsĩ."
25 Ũkû amṹ ãja tḭ̃lé Yẹ́sṹ drḭ̃lẹ́ gá jọ, "Úpí íko áma ãzã."
26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Adru múké ku íná anzḭ́ŋá 'badrḭ̃ 'bejó
ũcógó nî."
27 Ũkû umvi Yẹ́sṹ ní, "Ãndá Úpí, wó ũcogo kí vâ íná nírí
u'delépi vṹrṹ ãmbógó ĩ'didrḭ̃ 'bã méjã pá gá rĩ kí ụ'dụ nalé
rá."
28 Yẹ́sṹ umvi ũkû ní, "Ũkû, ã'ḭ̃táŋá mídrḭ gá rĩ ĩ'di ãmbógó
ru! Ḭjọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru míní lẽlé rĩ áni." Ãzíla sáwã 'dã
agá 'dãá ũkû 'bã ḭ̃zẹ́pḭ adrí rá.

Yẹ́sṹ fẽ íná 'bá álĩfũ sụ nî

29 Yẹ́sṹ a'be ãngũ ãzíla mụ dó mĩrĩ Gãlḭ́lḭ̃ tḭ gâ sĩ. Tụ dó
'bé 'bã wókõ ãzí gá ụrụgá ri dó vṹrṹ.
30 'Bá wẽwẽ rú atrá kí ru ĩ'di rṹ ají kí 'bá ãcá trũ, mḭfḭ
kóru, 'bá ãyánĩ rú, 'bá bḭ́lệ kóru, ãzíla 'bá ãyánĩ ũví ndú-
ndú 'dĩ kí abe ũ'bãlé Yẹ́sṹ pálé gá 'dâ ãzíla adrí kí rá.
31 'Bá u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ kí mụ 'bá jõ ḭjọ́ jọlépi ku 'dĩ kí
ndrelé ḭjọ́ jọ agá, 'bá acálépi rá 'dĩ acá kí múké, 'bá ãcá trũ
rĩ kí acḭ pḭrḭ-pḭrḭ, ãzíla 'bá jõ mḭfḭ kóru rĩ kí ãngũ ndre agá
rá! Ḭjọ́ 'dĩ fẽ dó ĩ'baní Ãdróŋá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ ḭcṹjó.
32 Yẹ́sṹ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla
jọ ĩ'baní, "'Bá 'dĩ kí ízákĩzã la agá mání rá, ã'dusĩku ĩ'bã kí
ãndrũ u'ájó má be ṹ'dṹ na rĩ sĩ, ãzíla ãkónã ãzí kí icólé nalé
la 'dáyụ. Álẽ kí tḭ pẽlé ãbḭ́rḭ sĩ ku, ã'dusĩku kí mụ u'delé gḛ̃rḭ̃
gá ku."
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'di jọ kí, "Ãma icó ãkónã
'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní nalé rĩ ḭsṹlé íngõlé ãngũ kõtórõ rú 'dĩ
agá 'dâ?"
34 Yẹ́sṹ zḭ kí, "Mũkátĩ kí ĩmidrḭ 'dâ sḭ yã?"
Umvi kí, "Ázḭ̂rḭ̃ ãzíla ḭ̃'bḭ nírí were la kí abe."
35 Jọ 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní 'bã ri kí vṹrṹ vũ gá 'dãá.

36 Wó 'dụ dó mũkátĩ ázị̃rị̃ 'dĩ kí ãzíla ị̃'bị abe, ĩ'di mụ kí
drị̃ gá ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní 'bo, anu kí 'a rá, fẽ dó kí 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị. Mụ kí dó kí awa trũ 'bá 'banî.
37 'Bá pírí na kí kí rá ãzíla aga kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ tra kí ịmbị́ la acelépi ũnũlépi nírí rĩ kí gụ́fá
tré-tré ázị̃rị̃.
38 'Bá ãgọbị rú nalépi la rĩ kí 'bã kãlãfe álĩfũ sụ, úlã ũkú
kí anzị nírí abe gẽrị̃ sĩ ku.
39 Yẹ́sụ̃ 'bã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí tị pẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ
dó filé í'bó agá, ãzíla mụ dó ãngũ Mãgãdánĩ gá.

16

'Bá lẽ kí tálí ndrelé
(Mãrákõ 8:11-13; Lụ́kã 12:54-56)

1 Ụ́'dụ́ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí 'bá Sãdũkáyõ
rú rĩ abe amụ́ kí Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé ĩ'di ụ̃'bỹjó zị kí ĩ'di 'bã idé tálí
angálépi 'bụ̃ gá la sĩ i'dajó la Ãdróŋá ãpẽ ĩ'di tị nĩ.
2 Wó Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩnị̃ ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí cé, ãngũ mịfị
drĩ adru ị̃tụ́ 'bã 'de agá ika rú ífí la drũsị̃ ãngũ la ka ị̃tụ́kã
rú.
3 Ãzíla ụ̃'bụ́tị sĩ ĩmi jọ la uzogó la 'dị rá, ã'dusĩku ãngũ mịfị
ika rú, mụ́gụ́ ru ãlụ́kụ̃ trũ. Ĩnị̃ ãngũ amá sĩ ĩminí ụ̃rụ́'bụ̃
ndrejó rĩ sĩ rá, ĩmi icó ícétáŋá sáwã drị̃ kí amálé ku. *
4 'Bá ũnzí ãzíla Ãdróŋá ã'ị̃lépi ku ụ́'dụ́ 'dĩ agá tálí ndrụ̃lépi
áyụ 'dĩ! Tálí ãzí fẽlé ĩminí ị̃dị la yụ, rá la tálí ándrá nábị̃
Yónã drị̃ rĩ." Yẹ́sụ̃ a'be kí ãzíla mụ dó rá.

Ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ 'badrị̃ 'bá Sãdũkáyõ drị̃ abe rĩ
(Mãrákõ 8:14-21)

5 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ zalé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ
gâlé 'bo, drị̃ la ãvĩ kí mũkátĩ 'dụjó ĩndĩ rĩ gá rá.
6 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ị̃nzị̃ mịfị, ĩmba ĩmi tã ãkụ́kị 'bá Fãrĩsáyĩ
rú rĩ 'badrị kî sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrị̃ abe."
7 I'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kî, "Jọ ịjọ́ 'dĩ íni la ãmaní
mũkátĩ ajíjó ku rĩ sĩ."
8 Yẹ́sụ̃ nị̃ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí ịjọ́ jọ ã'du drị̃ gá yã rĩ
cé zị kî, "Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá were 'dĩ, ĩmi ịjọ́ jọ ĩmi drĩdríŋĩ gá
ĩminí adrujó mũkátĩ kóru rĩ sĩ yã?
9 Ĩnị̃ drĩ vâ ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ ku yã? Ị̃jọ́ ándrá mâ mũkátĩ
tõwú fẽjó ị̃'bị ị̃rị̃ be 'bá álĩfũ tõwú 'baní ãzíla útra ịmbị́ la
gụ́fá ũ'bí ru rĩ agá ĩminí ku yã?
10 Jõku mũkátĩ ázị̃rị̃ 'bá álĩfũ sụ 'baní rĩ wó ĩtra ándrá
ịmbị́ la gụ́fá sị yã?

---

* **16:3** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ ãzí rĩ jọ kí, *ícétáŋá sáwã ú'dĩ'da 'dĩ drị̃ kí amálé ku.*

11 Ĩmi icó ị́jọ́ mâ jọ́lé ĩminí rĩ adru mũkátĩ drị̃ gá ku rĩ vãlé
ku íngoní-íngoní ru? Wó ájọ ĩminí ĩmi adru mị́fị̃ trũ ãkṹḳ́ị̃
'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrị̃ 'bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ 'badrị̃ abe rĩ
kí sĩ."
12 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ nị̃ kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ
'bã jọ́lé mũkátĩ drị̃ gá rĩ adru sĩ ru tãmbajó ãkṹḳ́ị̃ mũkátĩ
a'díjó rĩ sĩ la ku, wó rá la ímbátáŋá 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃
'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe rĩ kî sĩ.

Pétẽrõ lũ Yẹ́sṹ 'i ã'di 'i yã rĩ
(Mãrákõ 8:27-30; Lṹkã 9:18-21)

13 Yẹ́sṹ la mụ mụ́lé ãngũ Kãyĩsárĩyã Fĩ̀lị́pĩ̀ drị̃ agá, zị 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, "'Bá 'bá 'bã kí jọ́lé, Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ĩ'di ã'di
'i?"
14 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí umvi kí, "Yõhánã Bãbṹtízị̃
fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ kí Yẽrẽmíyã 'i jõku
nábị̃ ãlu la 'bã ãzí."
15 Zị kî, "Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?"
16 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ umvi, "Mi Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá ídri rĩ 'bã
Ngọ́pị 'i."
17 Yẹ́sṹ umvi, "Mi drị̃lẹ́ba rú Sị̃mọ́nị̃ Yónã ngọ́pị, ã'dusĩku
'bá i'da míní ị́jọ́ 'dĩ nĩ ku, wó má Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ 'i.
18 Ãzíla ájọ míní, Pétẽrõ mi írã, ma mụ kãnị́sã mádrị̃ sị̃lé
írã 'dĩ drị̃ gá, ãzíla drã 'bã ũkpó icó ĩ'di ndẽlé ku.
19 Ma kị̃fṹngṹwã Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drị̃ kí fẽ mídrị̃, ãko míní
umbélé ṹnọ́kṹ gá 'dâ cí rĩ ála vâ umbé la 'bṹ gâlé cí, ãzíla
ãko míní ayụ́lé ṹnọ́kṹ gá 'dâ rá rĩ ála ayụ la 'bṹ gâlé rá."
20 Ị́jọ́ 'dĩ agá Yẹ́sṹ itré 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí 'bã lũ kí 'bá
ãzí ní 'i Kúrísĩtõ 'i rĩ gá ku.

Yẹ́sṹ i'da drã ĩ'didrị̃ 'bã ị̃jọ́
(Mãrákõ 8:31—9:1; Lṹkã 9:22-27)

21 I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ mụjó drị̃lẹ́ gâlé ru Yẹ́sṹ i'dó ị́jọ́ jọ́lé 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ma mụ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé drị̃ cị̃lé ị́jọ́
wẽwẽ rú kî sĩ 'bá ĩyõ kí drị̃ gá, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba
ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ 'badrị̃. Ãzíla kí áma 'dị rá
ãzíla ṹ'dṹ na rĩ sĩ ála áma inga ídri rú."
22 Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṹḷṹ gá, ãzíla i'dó uzálé drị̃ la gá jọ
ĩ'diní, "Úpí lẽ 'bã adru 'dĩ 'bã áni ku, ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru mí rṹ
ku."
23 Yẹ́sṹ uja ru jọ Pétẽrõ ní, "Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé
Sĩtánĩ! Mi írã kúmũ rĩ rú mání, ími ásị́ gá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃
'dáyụ, wó rá la mi ị́jọ́ ũrã 'bá 'bá."
24 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "'Bá ãzí drĩ lẽ
áma vú bĩ̀lé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrị̃
gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.

25 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrị gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la
rá, wó 'bá ídri ĩ'didrị gá rĩ ãvĩlépi áma ịjọ́ sĩ rĩ la ịsụ́ la rá.
26 'Bá la ũyá íngõ ịsụ́ ĩ'dinî drĩ ũnọ́kụ́ 'dụ pírí ãko ĩ'di ãni
la rú, drị la gâ sĩ ãvĩ ĩ'di 'bã ídri rá? Jõku 'bá la ã'du idé sĩ
ídri ĩ'didrị ufujó vúlé?
27 Ã'dusĩku Ngọ́tị 'Bádrị la mụ amụ́lé dĩ̃zã Átẹ́pĩ drị trũ,
mãlãyíkã ĩ'didrị abe, ãzíla ĩ'di mụ 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ịjọ́ ĩ'di
'bã idélé rĩ kí vú sĩ.
28 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó
kí drã ãjị́ 'bĩ̃lé 'dĩ sĩ ndre kí Ngọ́tị 'Bádrị 'bã amụ́ŋá sụ́rụ́
ĩ'didrị agá ku la ku.”

17

Yẹ́sũ̃ 'bã gbíyã uja ru ndú
(Mãrákõ 9:2-13; Lụ́kã 9:28-36)

1 Ụ́'dụ́ ázíyá 'bã vúlé gá Yẹ́sũ̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla
Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrị́pị ĩ'di be, agụ kí 'bé ãzo la sị gá, kí
dó sĩ 'dãá á'dũ̃sĩ.
2 'Bé sị gá 'dãá Yẹ́sũ̃ gbíyã uja ru kí drĩ̃lẹ́ gá 'dãá ndú.
Mẹ́lẹ́tị la dĩ̃ cécé ĩ̃tụ́ áni, ãzíla ĩ'di 'bã bõngó uja kí ru imve
rú dĩ̃zã áni.
3 Cọtị 'dãá Mụ́sã kí Ĩlíyã be * i'dá kí drĩ̃lẹ́ gá, kí ịjọ́ jọ agá
Yẹ́sũ̃ be.
4 Pétẽrõ jọ Yẹ́sũ̃ ní, “Úpí, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Ídrĩ
lẽ la rá, ma ĩminí bụ́rụ́jọ́ kí sị na, ãlu rĩ míní, ãzí rĩ Mụ́sã
ní, ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.”
5 Pétẽrõ 'bã drĩ ịjọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, ũ̃rụ́'bũ̃ imve dĩ̃lépi
dĩ̃-dĩ̃ rĩ aku kí cí, ãzíla ụ́'dụ́kọ́ ãfũ ala gâlé jọ, “'Dĩ mâ Ngọ́pị
mání lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di ịjọ́ sĩ. Ĩmi are
ĩ'di tị.”
6 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ụ́'dụ́kọ́ angálépi 'bũ̃ gâlé 'dĩ
arelé 'bo, idé kí ũ̃rị̃ sĩ, 'be kí ru vũ̃rụ́ ãzíla su kí tị vũ̃rụ́.
7 Yẹ́sũ̃ amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé aló kí ãzíla jọ, ĩ'baní “Ĩmi angá
ụrụgá ĩmi idé ũ̃rị̃ sĩ ku.”
8 Kí mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ndre kí 'bá ãzí ku Yẹ́sũ̃ ace
ĩ'ba abe á'dũ̃sĩ.
9 Ĩ'baní asị agá 'bé sị gâlé, Yẹ́sũ̃ itré kí jọ, “Ĩlũ jõ ịjọ́ ĩmĩ
ndrelé 'dĩ kí 'bá ãzí ní ku kpere Ngọ́tị 'Bádrị 'bã angá agá
drã agâlé ráká.”

---

* **17:3** *Mụ́sã kí Ĩlíyã be* ándrá kí drĩ̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ 'badrị ĩ'bã kí ịjọ́ 'bãlé ãmbógó ru rĩ kî. Úfẽ ándrá ãzịtáŋá kí Mụ́sã drị, ãzíla Ĩlíyã ĩ'di nábĩ̃ ãzí ãmbógó la.

10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Ímbá'bá ãzḭ́táŋá Mṹsã
drḭ̃ kí imbálépi rĩ jọ kí Ĩlíyã 'bã amṹ drḭ̃drḭ̃ ráká la ã'du ḭ́jọ́
sĩ yã?”
11 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ḭ́jọ́ mgbã sĩ Ĩlíyã la amṹ drḭ̃drḭ̃ ãzíla
ĩ'di ãko pírí kí itú bábá ráká.
12 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amṹ bãsĩ 'bo, ãzíla nḭ̃ kí ĩ'di ku, wó
idé kí ĩ'di rṹ ḭ́jọ́ cécé ĩ'baní lẽlé rĩ áni. Gẽrḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ Ngọ́tḭ́
'Bádrḭ̃ la vâ mụ drḭ̃ cḭ́lé kí drḭ́ gá.”
13 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ vã kí ĩ'di ḭ́jọ́ jọ Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃
fẽlépi rĩ drḭ̃ gá íni.

Yẹ́sṹ adrí ngọ́tḭ́ úríndí ũnzí trũ rĩ
(Mãrákõ 9:14-29; Lṹkã 9:37-43a)

14 Yẹ́sṹ kí mụ ãgõlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ũ'bí 'ba rṹ
'dõlé 'bo, ágọ́bḭ́ ãzí amṹ ãja tḭ́lé ãvṹjó Yẹ́sṹ pálé gá ãzíla jọ,
15 “Úpí, índre drĩ mâ ngọ́pḭ 'bã ízákĩzã, ĩ'di ãyánĩ 'bá
u'bélépi ãzíla nzilépi ũnzí rĩ trũ. Ãyánĩ la ãzí rĩ sĩ ĩ'di 'be
ḭ̃yḭ́ agá jõku ãcí agá.
16 Má ají ĩ'di 'bá míní imbálé rĩ 'badrḭ́, wó icó kí ĩ'di adrílé
ku”
17 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á
ĩmi abe ṹ'dṹ íngõpí. Ĩlẽ áta ĩmi ṹ'dṹ sḭ́ yã? Mí ají ngọ́tḭ́ má
rṹ 'dõlé.”
18 Yẹ́sṹ za drḭ̃ la gá ũkpó sĩ, ãzíla úríndí ũnzí ãfũ dó ngọ́tḭ́
agâlé rá, adrí dó sĩ cọtḭ́ sáwã 'dã sĩ.
19 Vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé
'dĩ sĩ ĩ'di á'dṹsĩ, ãzíla zḭ́ kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé
ãmvé ku la ã'du sĩ yã?”
20 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ã'dusĩku ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá were, ma ĩminí
ḭ́jọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ tá adru ã'ḭ̃táŋâ trũ wereŋá ru hãrãdáḭ̃ ífí
áni, ĩmi tá jọ la 'bé 'dĩ ní, ‘Ímụ ãngũ 'dĩ gá 'dâ, 'dã gâlé ãzíla
ĩ'di mụ ãngũ 'dã gâlé rá.’ Ãko ãzí icólépi ĩmi ndẽlépi idé
agá rá la 'dáyụ. [
21 Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ la fũ rá la Ãdróŋá zḭ́ŋá sĩ ãzíla
íná gãjó najó úmgbé rĩ sĩ.”] †

Yẹ́sṹ nze ḭ́jọ́ drã ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ gá ḭ̃dḭ́
(Mãrákõ 9:30-32; Lṹkã 9:43b-45)

22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ amṹlé ãngũ ãlu gá Gãlḭ́ḭ̃
gá 'bo, Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé
'bá 'badrḭ́.

† **17:21** Vásĩ 21 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ̃ Ãdróŋá drḭ́ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

23 'Bá kí mụ ĩ'di 'dịlé rá, ụ́'dụ́ na vúlé gá, ála mụ ĩ'di ingalé ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ acá kí ũcõgõ rú.

Mũsọ́rọ̃ 'belé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ

24 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe kí mụ acálé Kãpẽrẽnãwụ́mị̃ gá 'bo, 'bá mũsọ́rọ̃ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ tralépi rĩ amụ́ kí Pétẽrõ rụ́ zị kí ĩ'di, “Ímbápị ĩmidrị̃ la mũsọ́rọ̃ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'be rá yã?”

25 Pétẽrõ umvi, “'Ẽ, ĩ'di 'be la rá.”

Pétẽrõ lã mụ filé jó Yẹ́sũ 'bã adrujó rĩ agâlé 'bo, Yẹ́sũ jọ ị́jọ́ drị̃drị̃ zị ĩ'di, “Mí ũrã íngoní, Sị̃mọ́nĩ̃? 'Bá ũpi rú ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí mũsọ́rọ̃ tra 'bá ĩ'badrị̃ 'badrị̃ yã jõku 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'badrị̃ yã?” ‡

26 Pétẽrõ umvi, “'Bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'badrị̃.” Yẹ́sũ jọ ĩ'diní ị́jọ́ 'dĩ sĩ, “'Bá sụ́rụ́ drị̃ kí ûnze kí rá.

27 Wó lẽ ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásị́ ãzá ku, ímụ mĩrĩ Gãlị́lĩ̃ gâlé í'be gõlĩ̃ŋá ĩyị́ agâlé. Ĩ'bị mî a'bélé drị̃drị̃ rĩ ínzĩ̃ tị la, mi séndẽ sílĩvã rú la ịsụ́ tị la gá. Í'dụ séndẽ 'dã 'i ãzíla ífẽ ĩ'badrị̃lé mũsọ́rọ̃ ãmadrị̃ mí be rĩ kî rú.”

18

'Bá ãmbógó ndẽlépi Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ agá rá rĩ
(Mãrákõ 9:33-37; Lụ́kã 9:46-48)

1 Ị̃tụ́ 'dã sĩ 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé zị kî, “'Bá ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ agá rĩ ã'di 'i?”

2 Yẹ́sũ umve ngọ́tị̃ŋá ĩmbíráŋá la, 'bã ĩ'di pá tulé kí drĩdríŋĩ gá.

3 Yẹ́sũ jọ, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, lẽ ĩmi uja ĩmi anzị níríŋá kí áni ráká ĩmi fi Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ gá ĩndõ. Jõ íni ku, ĩmi icó filé Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ agâlé ku.

4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ru irilépi vũ̃rụ́ cécé ngọ́tị̃ŋá ĩmbíráŋá 'dĩ áni rĩ ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ agá nĩ.

5 “Ãzíla 'bá ngọ́tị̃ŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ĩ̃lépi áma rụ́ sĩ rĩ, ã'ĩ̃ ma 'i.

6 Wó 'bá ãzí drĩ ngọ́tị̃ŋá ĩmbíráŋá áma ã'ĩ̃lépi rĩ fẽ ị́jọ́ ũnzí idélé, ĩ'di múké la írã ãná 'ị̃jó ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó imbe la gá ĩ'di 'bejó ịmvụ́jó mĩrĩ kị́rị̃ rĩ agá.

7 “Cãndí ũ̃nọ́kụ́ ní ãko fẽlépi la 'bá 'bã idé kí ị́jọ́ ũnzí sĩ! Ãko 'dĩ kí bãsĩ amụ́ rá, wó cãndí 'bá fẽlépi la ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru rĩ nî.

---

‡ **17:25** *Mũsọ́rọ̃* 'dĩ 'bá amụ́lépi amụ̂ rĩ kí 'be la nĩ adru 'bá ãngũ 'dị̃pịka rú rĩ kí ku.

8 Ími drı̨ jõku ími pá drĩ ími fẽ ı́jọ́ ũnzí idélé nĩ, íga ĩ'di
rá í'be ĩ'di mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá drı̨ jõku
pá trũ ãlu sĩ, ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá drı̨ ı̃rı̨ trũ
jõku pá ı̃rı̨ trũ rĩ rá.
9 Ãzíla ími mı̨fı̨ drĩ ími fẽ ı́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ínze ĩ'di 'belé
mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá mı̨fı̨ ãlu sĩ ndẽ míní
adrujó mı̨fı̨ trũ ı̃rı̨ sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.

Íjọ́ u'bélé kãbĩlõ ãvĩlépi rĩ sĩ rĩ
(Lụ́kã 15:3-7)

10 "Ĩndre drĩ, lẽ ĩmi ide anzı̨ nírí 'dĩ 'bã ãzí kí ku. Ã'dusĩku
ájọ ĩminî mãlãyíkã anzı̨ 'dĩ 'badrı̨ 'bų̃ gâlé rĩ kí pá tu má
Átẹ́pı̨ drı̨́lẹ́ gá ụ́'dụ́ pírí kí ı́jọ́ sĩ. [
11 Ã'dusĩku Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨ amụ́ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrų̃lé
palé.] *
12 "Mí ũrã íngoní? Ágọ́bı̨ ãzí kãbĩlõ trũ túrú ãlu la 'bã
kãbĩlõ ãlu rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di kãlı̨ úrômĩ drı̨ úrômĩ rĩ kí a'be
ĩrí na agá 'bé pá gá 'dâ, ĩ'di mụ ãlu ãvĩlépi rá 'dã ndrų̃ trũ
ku yã?
13 Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã jọ drĩ ĩ'di ı̣sụ́ rá, ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ
ambamba ĩ'di 'bã kãbĩlõ ãlu 'dã sĩ ndẽ kãlı̨ úrômĩ drı̨ úrômĩ
ãvĩlépi ku 'dĩ kí rá.
14 Gẹ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi Átẹ́pı̨ 'bų̃ gá rĩ ã'ı̨ anzı̨ nírí 'dĩ kí 'bã
ãzí ãlu la ní ãvĩjó ku.

Mí ádrı̨́pı̨ ı̂jọ́ ũnzí idélépi mí rụ́ rĩ

15 "Mí ádrı̨́pı̨ drĩ ı́jọ́ ũnzí idé mí rụ́, ímụ ĩ'di rų̃lé ı́jọ́ ũnzí
ĩ'didrı̨ gá rĩ i'dajó. Wó ĩmi itú ı́jọ́ la ĩmi drĩdrínŋ̃ gá ĩmi sĩ
cénĩ. Drĩ ã'ı̨ la rá, mí apá mî ádrı̨́pı̨ vúlé 'bo.
16 Wó drĩ ı́jọ́ mî jọlé rĩ gã úmgbé, í'dụ 'bá ãzí ãlu jõku ı̃rı̨
mí be ĩndĩ. Íjọ́ 'dĩ sĩ, ı́jọ́ átõŋ́á drı̨ 'bã tu pá sãdínĩ ı̃rı̨ jõku
'bá na 'bã kí vú nzelé rĩ sĩ. †
17 Drĩ 'bá 'dĩ kí tı̨ gã arelé úmgbé, mí i'da ı́jọ́ la kãnı̨́sã nî
ãzíla drĩ ı́jọ́ kãnı̨́sã drı̨ gã arelé úmgbé, 'bã adru míní 'bá
Ãdróŋ́á nı̨́lépi ku rĩ rú jõku 'bá mų̃sọ́rǫ̃ tralépi rĩ áni.
18 "Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí umbélé ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ
cí rĩ, ála umbé la 'bų̃ gâlé cí, ãzíla ãko ĩminí trũlé ų̃nọ́kụ́ gá
'dâ rĩ ála trũ la 'bų̃ gâlé rá.
19 "Ma vâ jọ la ĩminí ı̣̂dı̨́, 'bá ı̃rı̨ drĩ kí tı̨ icí ãko ãzí zı̨jó
ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ, má Átẹ́pı̨ 'bų̃ gá rĩ la idé la rá.
20 Ã'dusĩku 'bá ı̃rı̨ jõku 'bá na drĩ kí ru tra ãngũ ãlu gá
áma rụ́ sĩ, 'dãá ma adru ĩ'ba abe cí."

---

* **18:11** Vásĩ 11 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tı̨́-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drı̨ Gı̨́rı̨́kı̨́ tı̨ sĩ ídu drı̨́drı̨ rĩ kí agá 'dáyụ. † **18:16** Ãzı̨́táŋ́á Amviŋ́á 19:15

Ị́jọ́ u'bélé ãtí'bó 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi ku rĩ sĩ rĩ

21 'Dã 'bã vúlé gá, Pétẽrõ amṵ́ Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé zị ĩ'di, “Úpí,
ma má ádrı̣́pị ı́jọ́ izalépi má rṵ́ rĩ trũ pâlé sị yã?”
22 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ájọ míní, adru pâlé ázı̣̂rı̣̃ ku, wó kãlı̣́ ázı̣̂rı̣̃
pâlé ázı̣̂rı̣̃! †
23 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̣́ gá rĩ ĩ'di cécé úpí rilépi
ãtí'bó ĩ'didrı̣̃ be sĩ málĩ ĩ'di 'bã ịsṵ́lé rĩ kí íngõpí yã rĩ nı̣̃jó rĩ
áni.
24 Ĩ'diní i'dó agá ĩ'didrı̣̃ kí lã agá ájí ĩ'di drı̣̃lẹ́ gá ágọ́bı̣́ ãzí
ĩ'di 'bã dẹ́nọ̃ nalépi tãlãnı̣́tọ̃ ‡ 10,000 la.
25 Málĩ 'dı̣́pị fẽ ãzı̣́táŋá sĩ ágọ́bı̣̂ 'bã mgbã 'i, ũkû 'i, anzı̣ kí
ãzíla ãko ĩ'di trũ adrujó cí rĩ kí abe ụzı̣́lé rá, ĩ'di icójó dẹ́nọ̃
'dã kí ũfẽjó ku rĩ sĩ.
26 “Ãtí'bô tı̣́ ãja úpî drı̣̃lẹ́ gá, 'bã mãmálá úpî drı̣̃lẹ́ gá, jọ,
‘Mí adru drĩ má be ásı̣́ ı̣̃gbẹ̃ sĩ, ãzíla ma mî dẹ́nọ̃ kí ũfẽ vúlé
pírí rá.’
27 Úpí ndre ãtí'bó 'dĩ 'bã ízákĩzã, lı̣ dẹ́nọ̃ 'dĩ kí rá ãzíla
a'be dó ĩ'di mụ́lé rá.
28 “Wó ãtí'bó la mụ fũlé mụ́lé ãmvélé 'bo, ịsṵ́ ãtí'bó ĩ'di
'bã ãzí ru ĩ'di 'bã dẹ́nọ̃ nalépi dı̣̃nárı̣̃ § túrú ãlu rĩ. Amvu
ĩ'di ãzíla i'dó ĩ'di nzilé. Jọ, ‘Mí ũfẽ mâ dẹ́nọ̃ mî nalé rĩ 'i.’
29 “Ĩ'di 'bã ãtí'bó ãzí ĩ'di áni rĩ, tı̣́ ãja vṵ̃rṵ́ ãzíla 'bã
mãmálá ĩ'didrı̣́, ‘Mí adru ásı̣́ ı̣̃gbẹ̃ sĩ má rṵ́, ma mî dẹ́nọ̃ 'dĩ
ũfẽ rá.’
30 “Wó ãtí'bó 'dĩ gã úmgbé, ko drı̣̃ mụ́lé ãzíla agụ ágọ́bı̣̂
'belé mãbṵ́sṵ̃ gá kpere ágọ́bı̣̂ la ĩ'di 'bã dẹ́nọ̃ kí ũfẽ agá.
31 Ãti'bo ãzí rĩ kí mụ ı́jọ́ 'dã ndrelé 'bo, u'á kí ṵ̃sṵ̃táŋá
ãmbógó la sĩ, ãzíla mụ kí ı́jọ́ pírí ru idélépi 'dĩ kí ũlũlé ĩ'bã
ãmbógó nî.
32 “Úpí ĩ'didrı̣́ gá rĩ umve ĩ'di ĩ'di rṵ̃lé, jọ, ‘Mi ãtí'bó ũnzí
la, álı̣ dẹ́nọ̃ mídrı̣́ gá rĩ kí rá ã'dusĩku mî mãmálá 'bãjó má
rṵ́ rĩ sĩ.
33 Mí icó tá ãtí'bó mî ãzí ru rĩ 'bã ízákĩzã ndrelé ku yã?’
34 Úpí 'bã 'a ve ĩ'diní rá fẽ ĩ'di 'bãlé mãbṵ́sṵ̃ gâ sĩ ĩ'diní
cãndí fẽjó kpere ĩ'di 'bã úpí 'bã dẹ́nọ̃ ĩ'di be rĩ kí ũfẽ agá
pírí.
35 “Má Átẹ́pị 'bṵ̃ gâlé rĩ la mụ ĩmi ãlu-ãlu 'baní ũcõgõ fẽlé
'dĩ 'bã áni ĩmi ãlu-ãlu drĩ ĩ'di 'bã ádrı̣́pị trũ ĩ'di ásı̣́ gâlé ku
rĩ gá.”

---

† **18:22** *Kãlı̣́ ázı̣̂rı̣̃ pâlé ázı̣̂rı̣̃!* jõku *pâlé kãlı̣́ ázı̣̂rı̣̃ drı̣̃ ázı̣̂rı̣̃!* ‡ **18:24** *Tãlãnı̣́tọ̃* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnı̣́tọ̃ 'bá ãlu ãzı̣ ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrı̣́ la. § **18:28** *Dı̣́nárı̣̃* ãlu 'dĩ ĩ'di sĩlíngĩ 'bá ãlu 'bã ũyá ũfẽjó ụ́'dụ́ ãlu la.

19

Ímbátáŋá Yẹ́sṹ 'bã fẽlé ũkú droŋá drḩ gá rĩ
(Mãrákõ 10:1-12)

1 Yẹ́sṹ la mụ ḭjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, a'be Gãlḭ́lḩ rá, za
Yõrĩdánĩ gá 'á ãngũ Yṹdḭyã drḩ agá.
2 'Bá ũ'bí bĩ kí vú la ãzíla adrí dó ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí
'dã̃á.
3 'Bá Fãrĩsáyĩ drḩ 'bã ãzí amṹ kí Yẹ́sṹ ṹ'bḩ́lé, zḭ kí ĩ'di,
"Ãzḭ́táŋá Mṹsã drḩ ã'ḩ ágọ́bḭ́ ní ĩ'di 'bã ũkú drojó ḭjọ́ pḭrḭ
sĩ rá yã?"
4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩlã ḭjọ́ ḭjọ́ sĩlé rĩ agá jǫ̣lépi la ándrá
i'dóŋá gâlé Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá ágọ́bḭ́ kí ũkú be rĩ ku yã? †
5 Ãdróŋá jọ vâ, 'Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bḭ́ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pḭ kí
a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrḩ be, kí ḩ̃rḩ trá ru
icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.' †
6 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, adru kí dó 'bá ḩ̃rḩ ku, wó 'bá ãlu rú. 'Bá ãzí 'bã
awa ãko Ãdróŋá 'bã icílé rĩ kí drĩdríŋĩ nĩ ku."
7 'Bá Fãrĩsáyĩ drḩ zḭ kí Yẹ́sṹ 'i, "Mṹsã fẽ ándrá ãzḭ́táŋá
ágọ́bḭ́ ní sĩ wárágã sĩjó ũkû drojó la ã'du ḭjọ́ sĩ yã?" †
8 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Mṹsã ã'ḩ ándrá ĩminí wárágã sĩjó sĩ
ũkú ĩmidrḩ kí drojó rá la ásḭ mbaŋá ĩmidrḩ gá rĩ sĩ. Wó adru
ándrá i'dóŋá gâlé 'dĩ 'bã áni ku.
9 Ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkû dro adru ḭjọ́ ãwṹ ãni sĩ
ku, ãzíla ĩgbã jõ ũkú ãzí ndú la, ífí la ĩ'di ãwṹ nga ũkú 'dã
be."
10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Ḭjọ́ ágọ́bḭ́ 'bã ãni ũkú
be rĩ drĩ dó adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di múké ũkú ĩgbãjó ku."
11 Yẹ́sṹ umvi, "Adru 'bá pírí kí nga ḭjọ́ 'dĩ ã'ḩ́lé la ku, wó
lú 'bá ḭjọ́ 'dĩ fẽjó 'dĩ 'baní rĩ 'banî.
12 Ã'dusĩku ḭjọ́ ndú-ndú icó kí fẽlé la 'baní ru ĩgbãjó ku rĩ
gá nĩ: ãgọbḭ ãzí rĩ kí útḭ kí ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí ri kí
âco kí acálé ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí rĩ gã kí ũkú ĩgbãlé
úmgbé Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ 'bã ḭjọ́ sĩ. 'Bá ḭjọ́ 'dĩ lẽlépi rá rĩ 'bã idé
ĩ'diní lẽlé rĩ áni."

Yẹ́sṹ wi sṹsṹ anzḭ 'banî
(Mãrákõ 10:13-16; Lṹkã 18:15-17)

13 Ṹ'dṹ ãzí sĩ 'bá ají kí ĩ'bã anzḭ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé sĩ drḭ ṹ̃ḩ́jó
kí drḩ gá, ãzíla Ãdróŋá zḭjó ĩ'banî. Wó 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé
rĩ uzá kí 'bá anzḭ kí ajílépi rĩ kí drḩ gá.
14 Yẹ́sṹ jọ, "Ĩmi a'be anzḭ nírí 'bã amṹ kí má rṹ 'dõlé, ĩmi
atrḭ kí amṹŋá gá ku, ã'dusĩku Sṹrṹ 'bṹ drḩ 'bá 'dĩ 'bã ãni."

---

† **19:4** Í'dóŋá 1:27; 5:2 † **19:5** Í'dóŋá 2:24 † **19:7** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 24:1-4; Mãtáyõ 5:31

15 Yẹ́sṹ la mụ drḭ ṹtḭ̃lé kí drḭ̃ gá 'bo, 'dãá rĩ sĩ mụ dó drḭ̃
gá.

Kãrḭ̃lẽ kṹrẹ́ṇḭ ru rĩ
(Mãrákõ 10:17-31; Lṹkã 18:18-30)

16 Ṹ'dṹ ãzí sĩ, ágọ́bḭ ãzí amṹ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé zḭ ĩ'di, “Ímbápḭ,
ãko múké mání idélé sĩ ídri ukólépi ku rĩ ḭsṹjó rĩ ã'du?”
17 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mi áma zḭ ãko múké rĩ sĩ la ã'du ḭ́jọ́
sĩ yã? 'Bá múké cí rĩ lú ãlu. Ídrĩ lẽ filé ídri ukólépi ku rĩ
agá rá, ímba ãzḭ́tãŋá kí tã.”
18 Ágọ́bḭ̃ zḭ, “Ãzḭ́tãŋá íngõ kî?”
Yẹ́sṹ umvi, “ ‘Í'dḭ 'bá ku, ínga ãwṹ ku, mí ṹgṹ ṹgṹ ku, mí
alḭ̃ ĩnzõ 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku,
19 mí ḭ̃nzḭ̃ mí átẹ́pḭ kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘ílẽ mî jĩránĩ
cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ †”
20 Kãrḭ́lẽ jọ ĩ'diní, “Ámba ḭ́jọ́ 'dĩ kí tã pírí rá. Ãko acelépi
mání rĩ ã'du?”
21 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ lẽ adrulé ãlá ru, ímụ, mí ḭ̃tṹndã
ãko mí trũ adrujó rĩ kí pírí ãzíla ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ
'banî, mi dó sĩ mụ adrulé málĩ trũ 'bṹ gâlé. 'Dã 'bã ũngúkú
gá, mí amṹ dó áma vú ãbĩlé.”
22 Kãrḭ́lẽ 'dĩ la mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé, ko drḭ̃ mụlé cãndí-cãndí
ru, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó kṹrẹ́ṇḭ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ma ĩminí ḭ́jọ́
mgbã jọ, ĩ'di adru ḭ́jọ́ ũkpó la 'bá málĩ trũ rĩ 'baní fijó Sṹrṹ
'Bṹ gá rĩ agá.
24 Ájọ ĩminí ḭ̃dḭ, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ḭ̃ndṹ gâ sĩ rĩ ĩ'di
gbõŋá ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ
rá.”
25 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ arelé
'bo, u'á kí pírí ṹsṹtãŋá ãmbógó la sĩ, zḭ kî, “Ã'di la ru pa rá
rĩ gá nĩ?”
26 Wó Yẹ́sṹ ndre dó ãngũ ĩ'ba rṹlé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã
ũrãtãŋá sĩ rĩ gá ĩ'di ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋâ sĩ rĩ gá ãko ãzí
ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
27 Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrḭ̃ kí pírí rá sĩ
u'dejó ími vú gâ sĩ. Ãko ãmaní mụlé ḭsṹlé ṹrõ̃drḭ ru rĩ la
mụ adrulé ã'du?”
28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, ṹ'dṹ ãko pírí kí
'bãjó ú'dí rĩ sĩ, 'dĩ ṹ'dṹ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ 'bã rijó úmvúke ĩ'didrḭ̃
ḭ̃ḭzã rú rĩ drḭ̃ gá rĩ sĩ, ĩmi áma vú ãbĩlépi 'dĩ, ĩmi vâ mụ rilé
úmvúke mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ kí drḭ̃ gá, sĩ sṹrṹ mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃
drḭ̃ kí ḭ́jọ́ lijó.

---

† **19:19** Ãfũŋá 20:12-16; Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 5:16-20 † **19:19** Lẹ́vḭ̃ 19:18

29 'Bá pírí lịcọ́, jõku ádrị̃pịka ãzíla ámvọ́pịka, jõku átẹ́pị̃ ãzíla andre, jõku anzị̃ jõku ãngũ a'belépi áma ị́jọ́ sĩ rĩ ála mụ ĩ'baní ãko fẽlé pâlékó túrú. Ála vâ mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.
30 Wó 'bá wẽwẽ rú drị̃drị̃ rĩ kí drụ́zị́ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí acá 'bá drị̃drị̃ rĩ kî rú.

20

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ãzị̃ ngalépi zãbíbũ ámvụ́ agá rĩ kí sĩ rĩ

1 “Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bị́ ãzí cí fũ ũ̃'bụ́tịnị́nị́ ãgọbị̃ ãzí kí iyólé ãzị́ ngajó ĩ'didrị́ zãbíbũ ámvụ́ agá.
2 Ã'ĩ̃ kí ũfẽjó dị̃nárị̃ ãlu ãzị́ ngajó ụ́'dụ́ 'dã sĩ, ãzíla pẽ dó kí tị̃ ãzị́ ngalé ĩ'didrị́ zãbíbũ ámvụ́ gâlé.
3 “Ãni rú sáwã na gá 'dĩ, fũ mụlé ãmvêlé, ndre 'bá ãzí kí pá utu agá sụ̃ tị̃ gá 'dãá ãzị̃ kóru.
4 Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzị́ ngalé mádrị́ zãbíbũ ámvụ́ gâlé, ãzíla ma mụ ĩmi ũfẽlé ãjẹ̃ múké sĩ rá.’
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá.

“Sáwã ázíyá gá, ãzíla sáwã úrômĩ gá 'dâ, mụ vâ 'bá kí umve trũ ĩ̃dị́ mụlé ãzị́ ngalé ĩ'didrị́ ámvụ́ agâlé tá drị̃drị̃ rĩ áni.
6 Ãni rú sáwã mụdrị́ drị̃ ãlu gá 'dĩ, fũ vâ mụlé ãmvêlé ãzíla ịsụ́ vâ 'bá ãzí kí pá utu agá ãzị̃ kóru 'dãá. Zị kí, ‘Ĩmi utu pá 'dâ ĩ̃tũ̂rũ̃ ãzị̃ kóru ã'du ị́jọ́ sĩ yã?’
7 “Umvi kí, ‘Ã'dusĩku 'bá ãzí ãma iyólépi la yụ.’

“Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzị́ ngalé mádrị́ zãbíbũ ámvụ́ agâlé.’
8 “Ĩndró la mụ acálé 'bo, zãbíbũ ámvụ́ 'dị́pị jọ 'bá ãmbógó ru ĩ'di 'bã 'bãlé 'bá kí drị̃lẹ́ gá rĩ nî, ‘Mí umve 'bá ãzị́ ngalépi rĩ kî, ãzíla mí ũfẽ ũyá ĩ'badrị́ kí, i'dójó 'bá tá iyólé vúlé-vúlé 'dĩ kí sĩ cajó kpere 'bá tá drị̃drị̃ 'dã 'bá rụ́.’
9 “'Bá tá iyólé sáwã mụdrị́ drị̃ ãlu gá rĩ amụ́ kí ãzíla úfẽ ĩ'baní ũyá pírí dị̃nárị̃ ãlu-ãlu.
10 'Bá tá iyólé drị̃drị̃ rĩ kí mụ acálé, ũrã kí ála mụ kí ũfẽlé ãndânĩ íni. Wó ĩ'ba ãlu-ãlu ní úfẽ vâ ũyá dị̃nárị̃ ãlu-ãlu.
11 Kí mụ ịsụ́lé la 'bo, i'dó kí unulé ámvụ́ 'dị́pị bị́lẹ́ gá.
12 Jọ kí, ‘'Bá tá iyólé vúlé-vúlé ru 'dĩ nga kí ãzị́ lú sáwã ãlu, wó í'bã ãma 'bá tá ĩ̃tụ́ 'bã zãlé, ãnũ ãzị́ drị̃ 'bã sĩ fijó ãma rụ́ ĩ̃tũ̂rũ̃ rá 'dĩ ĩ'ba abe trũtrũ.’
13 “Wó umvi ĩ'ba ãzí ãlu rĩ ní, ‘Mâ wõ̃rị̃, má idé 'bá ãzí ũnzí ku. Mí idé tá ị́jọ́ má be ãzị́ ngajó dị̃nárị̃ ãlu sĩ ku yã?
14 Í'dụ mî séndẽ, íko drị̃ mụlé. Álẽ 'bá amụ́lépi ãzị́ vúlé-vúlé 'dĩ kí ũfẽlé cécé mání ími ũfẽjó rĩ áni.

15 Má icó ịjọ́ mání lẽlé rĩ idélé séndẽ mádrị̃ kí sĩ ku yã?
Jõku mi mịfị̃ ịnị̃ 'bã má rụ́ mání ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ sĩ yã?' "
16 Yẹ́sụ̃ de ịjọ́ 'bá 'dĩ abe rĩ ịjọ́ 'dĩ sĩ, "Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá vúlé rĩ
kí mụ adrulé 'bá drị̃drị̃ rĩ kî, ãzíla 'bá drị̃drị̃ rĩ kí mụ adrulé
'bá vúlé rĩ kî."

'Dĩ pâlé na Yẹ́sụ̃ 'bã drã ĩ'didrị̃ gá rĩ 'bã ịjọ́ jọ̃jó rĩ
(Mãrákõ 10:32-34; Lụ́kã 18:31-34)

17 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ru 'dĩ gá 'dâ, 'dụ 'bá
ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rị̃ 'dĩ kí bụ́lụ́ gá ãzíla jọ ĩ'baní,
18 "Ãma mụ kpere Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá, ála mụ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ fẽlé
ũcõgõ ịsụ́lé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị̃ ãzíla imba'ba ãzị́táŋ́á
Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe, kí ịjọ́ lị drị̃ la gá ĩ'di 'dịjó
káyĩ rá,
19 ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'badrị̃ kí ĩ'di ide,
kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị̃ gá. Wó ụ́'dụ́ na vúlé
gá ála mụ ĩ'di ingalé ídri!"

Ịjọ́ Yãkó'bõ ãzíla Yõhánã 'bã ãndrẽ 'bã zịlé rĩ
(Mãrákõ 10:35-45)

20 Ịjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Zĩbĩdáyõ 'bã ũkû amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́
'dõlé, ĩ'di 'bã ngọ́pịka ĩ̃rị̃ 'dĩ kí abe, tị̃ ãja vụ̃rụ́ Yẹ́sụ̃ drị̃lẹ́ gá,
zị ịjọ́ ĩ'di tị gâ sĩ mũkẽ ĩ'didrị̃ gá rĩ ịsụ́jó.
21 Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, "Ílẽ ã'du?"
Umvi Yẹ́sụ̃ ní, "Mí azị mání anzị mádrị̃ ĩ̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãlu
rĩ ní rijó ími drị̃ ãndá rĩ gá, ãzíla ãzí rĩ ní rijó ími drị̃ ĩ̃jị̃ rĩ
gá míní adru agá Úpí ru Sụ́rụ́ mídrị̃ agá."
22 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩnị̃ ịjọ́ ĩminí zịlé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi
icó kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã?"
Umvi kí Yẹ́sụ̃ ní, "'Ẽ, ãma mvụ la rá."
23 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ãndá, ĩmi mụ kópõ mání mụjó ãko
mvụjó ala gá rĩ sĩ ãko mvụlé rá, wó ĩminí rijó áma drị̃ ãndá
rĩ gá ãzíla drị̃ ĩ̃jị̃ rĩ gá rĩ adru ũkpó má ãni la ku. Ãngũ 'dĩ
áni 'dĩ kí 'bá mâ Átẹ́pị 'bã idélé ĩ'baní 'dĩ 'bã ãni."
24 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí mụdrị̃ 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ
arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ĩ̃rị̃ 'dĩ 'banî.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, "Ĩnị̃ rá 'bá
'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí drị̃ celépi 'dĩ kí úpí ru kí drị̃lẹ́ gá
ãzíla ĩ'bã drị̃lẹ́ ãmbogo rú 'dĩ 'bã ũkpó cí kí drị̃ gá.
26 'Dĩ adru ịjọ́ ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ 'i ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ
adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó ĩmi ãni,
27 ãzíla 'bá lẽlépi adrulépi drị̃drị̃ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru
'bá ĩmĩ ãtí'bó rú,
28 ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ amụ́ sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'diní la ku be la
amụ́ ãzị̃ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó."

Yẹ́sũ adrí 'bá ĩrĩ̃ mịfị̃ kóru la kî
(Mãrákõ 10:46-52; Lụ́kã 18:35-43)

29 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ĩ'bã kí Yẽrị́kọ̃ a'be
agá 'bá ũ'bí 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ.
30 Ịsụ́ 'bá ĩrĩ̃ mịfị̃ kóru la ri kí gẽrĩ̃ tị gá 'dãá, kí mụ arelé la
Yẹ́sũ la alị nĩ, i'dó kí uzálé, “Dãwụ́dĩ̃ ngọ́pị! Mí andré ãma
ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!”
31 'Bá ũ'bí angá kí kí drĩ̃ gá ãzíla jọ kí ĩ'baní 'bã ĩyãŋã kí
tú. Wó ri kí dó bãsĩ uzálé rere ũkpó sĩ, “Dãwụ́dĩ̃ ngọ́pị! Mí
andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!”
32 Yẹ́sũ tu pá ãzíla umve kî, “Ĩlẽ má idé ĩminí ã'du?”
33 Umvi kí, “Úpí, ãlẽ ífẽ ãmaní ãngũ ndrelé.”
34 Yẹ́sũ ndre ĩ'bã ízákĩzã rá ãzíla aló ĩ'bã mịfị̃ kî, nzĩ̃ kí dó
ru rá. Cọtị ndre kí dó ãngũ rá ãzíla 'de kí dó vú la gâ sĩ.

21

Yẹ́sũ fi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá ũkpó trũ
(Mãrákõ 11:1-11; Lụ́kã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe kí dó mụ calé ãni
rú Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá ãzíla acá kí tọ̃rọ́mẹ́ Bẽtẽfágĩ gá 'dĩ 'Bé
Mĩzẽỵịtũ 'i rĩ drĩ̃ gá, Yẹ́sũ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ĩrĩ̃
drĩ̃lẹ́ gâlé.
2 Jọ ĩ'baní, “Ĩmụ tọ̃rọ́mẹ́ ĩmi drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ agâlé, cọtị ĩmi
kãyĩnõ gĩlé cí la ịsụ́ 'dãá mvá be ĩ'di andre gá 'dãá. Ĩmi
ãtrũ kí ĩmi ají kí má rụ́ 'dõlé.
3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, ‘Ĩmi íni ã'du idé yã?’ Ĩjọ lú ĩ'diní, ‘Úpí
lẽ kí nĩ.’ Cọtị kí ĩmi a'be rá.”
4 Ĩjọ́ 'dĩ idé kí ru ífjọ́ nábĩ̃ Zãkãríyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú sĩ
ĩ'di 'bã kẽjị́ gá:
5 “Ĩlũ ífjọ́ 'bá táwũ̃nĩ̃ Zĩỵọ́nĩ̃ * gá 'dĩ 'baní,
‘Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrĩ̃ la amụ́ mí rụ́ 'dõlé.
Ĩ'di ásị ĩgbẹ́ ru,
ãzíla ĩ'di amụ́ kãyĩnõmvá sĩ.’ ” †
6 'Bá Yẹ́sũ 'bã imbálé ĩrĩ̃ 'dĩ mụ kí rá ãzíla idé kí cécé tá
Yẹ́sũ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni.
7 Ají kí kãyĩnõ kí mvâ be, aja kí bõngó ĩ'badrĩ̃ kí ũngúkú
la kí gá, 'bã kí Yẹ́sũ rilé drĩ̃ la gá.
8 'Bá wẽwẽ rú aja kí bõngó ĩ'badrĩ̃ kí gẽrĩ̃ agá, 'bá ãzí 'dĩ
tụ kí ife 'bã kénĩ kí agálé ajalé gẽrĩ̃ agá 'dãá.
9 'Bá wẽwẽ rú mụlépi Yẹ́sũ drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'di vúlé gá 'dĩ kí
abe i'dó kí uzálé,

---

* **21:5** *Zĩỵọ́nĩ̃* ĩ'di Yẽrụ́sãlẹ́mũ 'bã rụ́ ãzí rĩ 'i. † **21:5** Zãkãríyã 9:9

“Hõsánã † Dãwṷ́dḩ̃ Ngǫ́pị nî!”
“Ị́cṷ́ 'bá amṷ́lépi Úpí 'bã rṷ́ sĩ rĩ ịcṷ́-ịcṷ̂!” †
“Hõsánã 'bã adru ụrụgá!”
10 Yẹ́sṷ̃ la mụ filé Yẽ̗rṷ́sãlẹ̗́mṷ̃ gâlé 'bo, táwṷ̃ñ̃ ãmbógó 'dĩ
ga tré 'bá 'bã úzáŋ́ná sĩ. 'Bá zị kí, “'Bá 'dĩ ã'di 'i?”
11 'Bá ũ'bí 'dĩ umvi kí, “'Dĩ nábḩ̃ Yẹ́sṷ̃ angálépi Nãzẽ̗rẹ́tḩ̃
ãngũ Gãlḩ́ḩ̃ gá rĩ 'i.”

Yẹ́sṷ̃ 'bã adrujó lḩ́cǫ́ Ãdróŋ́ná drḩ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 11:15-19; Lṷ́kã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

12 Yẹ́sṷ̃ fi lḩ́cǫ́ Ãdróŋ́ná drḩ̃ agá adro 'bá ãko ĩgbãlépi, ãzíla
ḩ̃tṷ̃ndãlépi 'dãá 'dĩ kí pírí ãmvé. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi
'dĩ 'badrḩ̃ kí ãzíla kpǫ́kpǫŋ́ná 'bá ãmámũ ḩ̃tṷ̃ndãlépi rĩ 'badrḩ̃
kí abe vṷ̃rṷ́,
13 ãzíla jǫ ĩ'baní, “Ḩ́jǫ́ Ãdróŋ́ná drḩ́ sĩlé rĩ jǫ, ‘Jó mádrḩ̃ ála
ĩ'di umve jó 'baní áma ã'ḩ́jó rĩ,’ † wó ĩmi idé dó ĩ'di ‘ṷ̃jḩ́gǫ́
ṷ̃gụ'ba 'bã kí sĩ ru ṷ̃zḩ́jó rĩ rú.’ †”
14 'Bá mḩ́fḩ́ kóru ãzíla 'bá ãcá trũ 'dĩ abe amṷ́ kí ĩ'di rṷ́ lḩ́cǫ́
Ãdróŋ́ná drḩ̃ gá 'dõlé, Yẹ́sṷ̃ adrí kí rá.
15 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḩ́táŋ́ná Mṷ́sã drḩ̃ kí
imbálépi 'dĩ abe kí mụ ḩ́jǫ́ Yẹ́sṷ̃ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ
kí ndrelé ãzíla ḩ́jǫ́ anzị 'bã kí uzájó lḩ́cǫ́ Ãdróŋ́ná drḩ̃ andre gá,
“Hõsánã Dãwṷ́dḩ̃ Ngǫ́pị nî!” 'dĩ kí arelé 'bo, acá kí ũmbã rú
Yẹ́sṷ̃ nî.
16 Zị kí ĩ'di, “Mí are ḩ́jǫ́ anzị 'dĩ 'bã kí jǫlé 'dĩ kí rá yã?”
Yẹ́sṷ̃ umvi ĩ'baní, “'Ẽ, ĩlã drĩ,
“ ‘Angájó anzị kí tị gá ãzíla ũrekeŋ́ná kí tị gá,
í'bã ḩ́cṷ́ŋ́ná ũniyambamba rĩ gá ku yã?’†”
17 Yẹ́sṷ̃ a'be dó kí rá, fũ dó táwṷ̃ñ̃ ãmbógó rĩ agá rĩ sĩ
mụlé Bẽtánĩ gá, ko dó ḩ́ṇ́ 'dã sĩ 'dãá.

Úlúgó ife 'bã 'ijó rĩ
(Mãrákõ 11:12-14, 20-24)

18 Ṷ̃'bṷ́tḩ́ṇḩ́ṇ́ ĩ'diní gõ agá vúlé táwṷ̃ñ̃ ãmbógó rĩ agâlé,
ãbḩ́rḩ́ fụ Yẹ́sṷ̃ rá.
19 Gẽ̗rḩ̃ gá 'dãá, Yẹ́sṷ̃ 'bã mụ agá ndre úlúgó ife gẽ̗rḩ̃ 'bã
wókõ ãzí rĩ gá 'dãá, mụ kpere ala gâlé, wó ịsṷ́ ãko ãzí ala
gá 'dãá ku lú bḩ́ la á'dṷ̃sĩ. Yẹ́sṷ̃ jǫ úlúgó 'dĩ ní, “Lẽ tá íka ífí
ãzí ḩ̃dḩ́ ku.” Cọtị úlúgô 'i rá.
20 'Bá Yẹ́sṷ̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ḩ́jǫ́ 'dĩ ndrelé, acá kí
ṷ̃sṷ̃táŋ́ná sĩ. Jọ kí úlúgô 'i gbõrú ã'du sĩ?

---

† **21:9** Ḩ́jǫ́ jǫlé *Hõsánã* 'dĩ ĩ'di tị Ĩbũrãníyã drḩ̃ sĩ ífí la “Ípa ãma!” Acá dó vâ ḩ́cṷ́ŋ́ná ḩ̃nzḩ́táŋ́ná ími rṷ́ 'bã kụ nĩ rĩ fẽjó rĩ rú; ála vâ ịsṷ́ la vásĩ 15 gá. † **21:9** Zãbṷ́rḩ̃ 118:26 † **21:13** Ĩsáyã 56:7 † **21:13** Yẽrẽmíyã 7:11 † **21:16** Zãbṷ́rḩ̃ 8:2

21 Yẹ́sṹ umvi, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ adru ã'ḭ́táŋ̨â trũ,
ĩdrĩ ãbã ku, ĩmi icó lú ị́jọ́ idélé úlúgó ife ụrụ'bá gá 'dĩ idélé
á'dṹsĩ ku, wó ĩmi icó jǫ̣lé la 'bé 'dĩ ní, ‘Ínze mi, ímụ ími 'belé
mĩrĩ agá,’ wó ĩ'di ru idé rá.
22 Ĩdrĩ ã'ḭ la rá, ĩmi ãko ĩminí zḭlé Ãdróŋ̨á drį̰lé ĩ'di ã'ḭ́ŋ̨á
sĩ rĩ ị́sṹ rá.”

Ũkpó Yẹ́sṹ drḭ sĩ ãzḭ ngajó rĩ zijó ĩ'di tị gá rĩ
(Mãrákõ 11:27-33; Lṹkã 20:1-8)

23 Yẹ́sṹ la mụ filé lḭ́cọ́ Ãdróŋ̨á drḭ agâlé, ĩ'di drĩ ímbátáŋ̨á
imbá agá 'dĩ agá 'dĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ 'bá Yãhṹd̃ḭ
rú 'dĩ 'badrḭ kí abe amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ĩ'di zḭlé, “Mi ị́jọ́ 'dĩ
kí idé ũkpõ íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpõ 'dĩ nĩ?”
24 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma vâ mụ ĩmi zḭlé zḭtáŋ̨á ãlu sĩ. Ĩdrĩ
áma umvi rá, ma ĩminí ma ị́jọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ yã rĩ
gá rĩ lũ rá.
25 Ĩlũ mání: ũkpõ Yõhánã 'bã bãbṹt́ḭ́zḭ̃ fẽjó rĩ angá íngõlé?
Angá Ãdróŋ̨á drḭ 'bṹ gá yã jõku 'bádrḭ?”
'Bá 'dĩ i'dó kí ị́jọ́ jǫ̣lé kí drĩdríŋ̨ĩ gá jọ kí, “Ãma dó umvi
la ĩ'diní íngoní, ‘Ãdrĩ jọ la angá Ãdróŋ̨á drḭ,’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi
ã'ḭ dó Yõhánã ku la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?’
26 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bá drḭ’ ãma ũ'bí 'dĩ kí sĩ idé ṹrḭ sĩ,
ã'dusĩku kí pírí ã'ḭ kí Yõhánã 'i nábḭ rĩ gá rá.”
27 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí dó Yẹ́sṹ ní, “Ãnḭ ku.”
Ḭjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí
ũkpõ mání sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku.”

Ḭjọ́ u'bélé anzḭ ḭ̃rḭ̃ kí drḭ gá rĩ

28 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ũrã íngoní? Ágọ́bḭ ãzí ãlu ĩ'di 'bã anzḭ
kí ḭ̃rḭ̃. Mụ drḭ̃drḭ̃ rĩ rṹlé ãzíla jọ, ‘Mâ ngọ́pḭ, ímụ ãzḭ ngalé
ámvṹ zãbíbũ drḭ agâlé.’
29 “Umvi, ‘Ámụ ku,’ wó vúlé-vúlé ru uja ru ígátáŋ̨á rá
ãzíla mụ ámvṹ gâlé rá.
30 “Ágọ́bḭ 'dĩ mụ vâ ngọ́pḭ̃ námbã ḭ̃rḭ̃ sĩ rĩ rṹ ãzíla jọ ị́jọ́
ãlu 'dã 'bã vúŋ̨á. Ngọ́pḭ̃ umvi ĩ'diní, ‘Bãbá, ma mụ rá,’ wó
mụ ku.
31 “Anzḭ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí agá 'bá ị́jọ́ átẹ́pḭ̃ 'bã jǫ̣lé rĩ idélépi rá rĩ
íngõ 'i?”
Umvi kí, “Kãyú rĩ 'i.”
Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi
'dĩ kí ũkú ãwṹ 'dĩ kí abe mụ filé Súrṹ Ãdróŋ̨á drḭ agá ĩmi
drḭ̃lẹ́ gá ĩminí drḭ̃drḭ̃.
32 Ã'dusĩku Yõhánã amṹ ĩmi rṹ 'dõlé ĩminí gẽ̃rḭ̃ ãlá rĩ i'dalé
ãzíla ĩmi ã'ḭ ĩ'di ku, wó be la rá la 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí

ũkú ãwụ́ 'dĩ abe ã'ị́ kí nĩ. Ĩminí táni ịjọ́ 'dĩ kí ndrejó rá tí, ĩmi uja ásị́ ku ãzíla ĩmi ã'ị́ vâ ĩ'di ku.

Ịjọ́ u'bélé 'bá ámvụ́ zãbíbũ drị̃ ĩpãngĩsãlépi rĩ kí drị̃ gá rĩ (Mãrákõ 12:1-12; Lụ́kã 20:9-19)

33 “Ĩmi are drị̃ ịjọ́ u'béŋá 'dĩ 'i. Ágọ́bị́ ãzí sa ándrá ĩ'didrị́ ámvụ́ agá zãbíbũ. Sị bõrõ aga la gá trọ̃kị̃lịrị, ga 'bụ́ sĩ sụ́ la nzijó la ala gá 'dãá cí, ãzíla sị jó gõrófã rú 'bá ãga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó cí. Fẽ dó ámvụ̃ 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'badrị́ ãzíla mụ dó ãcị̃ gá.

34 Áyi zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ acálé 'bo, pẽ ãti'bo ĩ'didrị̃ kí tị 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'ba rụ̃lé mụjó zãbíbũ 'bã ãka tá ĩ'di ãni rú rĩ kí a'ị̃lé.

35 “'Bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ ru kí kí cí, co kí ãlu rĩ cõ-cõ, 'dị kí ãzí rĩ káyĩ, u'bé kí na la írã sĩ.

36 Pẽ vâ ãti'bo ãzí la kí tị ĩ'ba rụ̃lé, ũ'bí ru ndẽ drị̃drị̃ 'dã kí rá, ãzíla 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã fẽ kí ĩ'baní ũcõgõ tá drị̃drị̃ 'dã 'baní rĩ áni.

37 Ãsĩjó, pẽ dó ĩ'di 'bã ngọ́pị mgbã rĩ 'bã tị ĩ'ba rụ̃lé, jọ ‘Kí dó mụ mâ ngọ́pị ĩnzị̃lé rá.’

38 “Wó 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã kí mụ ngọ́pị ndrelé, jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋĩ gá, ‘'Dĩ bãsĩ ámvụ́ 'dịpị 'i. Ĩmi amụ́ lẽ ã'dị kí ĩ'di rá ãzíla ãma dó sĩ ámvụ́ 'dĩ 'dụ ãma ãni la rú.’

39 'Dụ kí ĩ'di ámvụ́ agá 'dãá 'be kí ĩ'di ãmvé ãzíla 'dị kí ĩ'di rá.

40 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ámvụ́ zãbíbũ drị́ gá rĩ 'bã 'dịpị, drĩ dó amụ́ 'bo, ĩ'di 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dĩ 'baní ã'du idé?

41 “Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ Yãhụ́dị̃ 'badrị̃ kí abe, umvi kí, ‘Ĩ'di mụ 'bá ũnzí 'dã kí ụ'dị̃lé rá. Ĩ'di dó ámvụ́ 'dã fẽ 'bá ámvụ́ zãbíbũ drị̃ ĩpãngĩsãlépi icólépi úkõ la ĩ'di ãni rú rĩ fẽlépi ĩ'diní rá rĩ 'badrị́.’ ”

42 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩlã ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ku yã?

“ ‘Írã 'bá jó sị̃lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ụ̃rọ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú;
Úpí Ãdróŋá idé ịjọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mịfị́ gá ịjọ́ ãzí ụ̃sụ̃táŋá ru la.’ †

43 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, álũ ĩminí ála mụ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'dụlé ĩmidrị́ 'dâ rá ãzíla ála mụ ĩ'di fẽlé 'bá ífí mgbã kalépi rĩ 'badrị́. [

44 'Bá a'délépi írã 'dĩ drị̃ gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã sĩ a'déjó drị̃ la gá rĩ la andi kpékpé.”] ‡

45 'Bá ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe are kí ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã u'bélé 'dĩ rá, nị̃ kí cé ála ịjọ́ jọ kí drị̃ gá.

---

† **21:42** Zãbụ́rị̃ 118:22-23 ‡ **21:44** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá vásĩ 44 ĩ'di yụ.

46 I'dó kí gẽrĩ ndrũlé sĩ Yẹ́sṹ rụjó, wó idé kí ũ̃rĩ sĩ 'bá ũ'bí
kî sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã kí ã̃ĩjó la ĩ'di nábĩ rĩ sĩ.

22

Ũ̃mũ̃ ãmbógó ũkú bĩŋá drĩ rĩ
(Lụ́kã 14:15-24)

1 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá sĩ kí imbájó ĩ̃dị́.
2 “Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé Úpí ãzí 'bã ru itújó ngọ́pĩ̃ ní ũ̃mũ̃
ãmbógó ũkú bĩŋá drĩ̃ 'bãjó rĩ áni.
3 Úpí pẽ ãtí'bó ĩ'didrĩ̃ kí tị mụlé 'bá tá umvelé ũ̃mũ̃ gá rĩ
'baní lũlé la 'ba amụ́ kí dó ũ̃mũ̃ gá 'dõlé, wó gã kí amụ́lé
úmgbé.
4 “Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ kí tị ĩ̃dị́ ãzíla jọ, ‘Ĩlũ 'bá tá umvelé 'dã
'baní má idé dó ãkónã bábá 'bo. Má ụlị́ mánĩ̃gọ́ kí tị use-use
rĩ kí abe ãko pírí kí dó bábá. Ĩmi amụ́ dó ũ̃mũ̃ gá 'dõlé.’
5 “'Bá umvelé 'dã 'bã kí ásị́ ị́jọ́ kí umvejó 'dã drĩ̃ gá ku
ãzíla mụ kí ĩ'bã ãzị́ gá ãzí rĩ mụ ĩ'di 'bã ámvụ́ gá ãzí rĩ ĩ'di
'bã ãko kí ĩ̃tũ̃ndã trũ
6 'Bá ãzí rĩ rụ kí ãtí'bó kí colé cõ-cõ ãzíla ụ'dị́ kí ãzí rĩ kí
rá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Úpí ásị́ ve ũnzí, pẽ ãsĩkárĩ ĩ'didrĩ̃ kí tị 'bá 'bá
ụ'dị́lépi 'dã kí ụ'dị́lé rá ãzíla ivé táwũ̃nĩ̃ ĩ'badrị́ 'dã ãcí sĩ.
8 “Úpí umve dó ãtí'bó ĩ'didrĩ̃ ãzí rĩ kí ãzíla jọ ĩ'baní, ‘Ũ̃mũ̃
mádrĩ̃ ũkú bĩjó rĩ dó bábá, wó 'bá tá mâ umvelé rĩ kí ásị́
'bãjó ku rĩ sĩ ũ̃mũ̃ icó dó ĩ'baní ku.
9 Ú'dî'da ĩmụ dó gẽrĩ̃ agâ sĩ ãzíla ĩmi umve 'bá pírí ĩminí
ịsụ́lé rĩ kí ũ'bí ru ũ̃mũ̃ gá 'dõlé.’
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtí'bó mụ kí dó gẽrĩ̃ kí agá ãmvêlé ãzíla atrá
kí 'bá pírí ĩ'baní icólé ịsụ́lé rĩ kí, 'bá múké rĩ kí 'bá ũnzí rĩ
abe; ãzíla jó ũ̃mũ̃ drĩ̃ ga tré 'bá sĩ.
11 “Úpí fi dó mụlé ãmụ́ kí undrélé ãzíla ndre ágọ́bị́ ãzí ãlu
bõngó ũ̃mũ̃ ũkú bĩŋá drĩ̃ sũ̃lépi ku la
12 Zị ĩ'di, ‘Wõ̃rị́’ mí afí 'dõlé bõngó ũ̃mũ̃ drĩ̃ kóru íngoní
ru? Ágọ́bĩ̃ umvi ị́jọ́ ãzí ku.
13 “Úpí jọ dó ãtí'bó ĩ'didrĩ̃ 'baní, ‘Ĩmi umbé drị́ la kí pá
abe, ãzíla ĩ'be ĩ'di ãmvé ãngũ ịnị agá.’ Ãngũ 'dã gâlé ĩ'di
ũ̃lụ́lụ́ u'béŋá ãzíla sĩ naŋâ trũ.”
14 Yẹ́sṹ de ị́jọ́ jọ, “Ála 'bá ũ'bí kí umve, wó ála 'bá were kí
ũpẽ áyụ.”

Zịtáŋá mũ̃sọ́rõ̃ 'beŋá drĩ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 12:13-17; Lụ́kã 20:20-26)

15 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Fãrĩsáyĩ drĩ̃ mụ kí rá ãzíla mụ kí ị́jọ́
itúlé sĩ Yẹ́sṹ tị gá ị́jọ́ mbãjó zịtáŋá sĩ.

16 Ãpẽ kí dó 'bá ĩ'baní imbálé rĩ kí tị ãzíla 'bá Hẽródẽ
ãtḭ̃lépi ũpĩ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ kí abe jọ kí, “Ímbápị, ãnḭ̃ cé mi ḭjọ́
mgbã rĩ jọ. Mi ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ drḭ̃ gá ḭjọ́ imbá
'bá 'banî áyụ, mí así ḭjọ́ 'bá 'ba kí ũrãlé drḭ̃ la gá rĩ sĩ ku,
ã'dusĩku í'bã ásḭ 'bá 'bã úmgbó drḭ̃ gá ku.
17 Ílũ drĩ ãmaní, mí ũrã íngoní? Ãzḭ́táŋá ãmadrḭ̃ ã'ḭ̃ ãmaní
mṵ̃sọ́rọ̃ 'bejó Kãyḭ̃sárḭ̃* ní rá yã jõku yụ?”
18 Yẹ́sṵ̃ 'bã ḭjọ́ ũnzí ĩ'baní itúlé rĩ nḭ̃jó cé rĩ sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá
mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ĩmi áma tị ũmbã ã'du ḭjọ́ sĩ yã?
19 Ĩmi i'da drĩ mání dḭ̃nárḭ̃ ayúlé sĩ mṵ̃sọ́rọ̃ 'bejó 'dĩ 'i!”
Ají kí ĩ'diní dḭ̃nárḭ̃
20 ãzíla zị kî, “Í'dá 'dĩ kí ãko sĩ lé drḭ̃ la gá 'dĩ abe kí ã'di
ãni yã?”
21 Umvi kí, “Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ ãni,” Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Wó ĩfẽ ãko
Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ̃ Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ̃ Ãdróŋá drḭ̃ Ãdróŋá drḭ.”
22 'Bá 'dĩ kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé u'á kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ ãzíla abe kí
Ĩ'di mụ kí rá.

Zḭtáŋá 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá yã rĩ

23 Ṵ'dṵ́ ãlu 'dã sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri
rú ku rĩ 'bã ãzí amṵ́ kí zḭtáŋâ trũ Yẹ́sṵ̃ rú.
24 Jọ kí Ímbápị, “Mṵ́sã jọ ándrá, 'bá ãzí drĩ drã anzḭ kóru,
lẽ ádrḭ́pḭ̃ 'bã fi ãwṵ́zḭ 'dã sĩ anzḭ tḭjó ádrḭ́pḭ̃ drãlépi rá 'dã nî.
25 “'Bá ãzí kí ándrá ádrḭ́pḭ gá ázḭ̃rḭ̃ kí u'á agá ãma agá
'dâ. Kãyú rĩ ĩgbã ũkú ãzíla uja drãlé anzḭ kóru, a'be ãwṵ́zḭ̃
ádrḭ́pḭ̃ nî.
26 Ḭjọ́ ãlu 'dĩ idé vâ ru ádrḭ́pḭ̃ ḭ̃rḭ̃ rĩ rṵ́, na rĩ rṵ́, ãzíla ãsḭ̃jó
'bá ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ụrụ'bá gá pírí.
27 Ãsḭ̃jó rĩ gá ũkû drã dó.
28 Ú'dî'da rĩ gá, ṵ́'dṵ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí mụjó angájó
ídri rĩ sĩ, ũkû la adru ã'di ãni? Ã'dusĩku 'dụ kí pírí ĩ'di ũkú
ru rá 'dĩ.”
29 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ rá. Ĩnḭ̃ ḭjọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃
agá rĩ ku, ãzíla ĩnḭ̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drḭ̃ ku.
30 Ã'dusĩku drṵ́zḭ 'bá drãlépi rĩ drĩ kí angá ídri, kí adru
cécé mãlãyíkã 'bṵ̃ gá rĩ kí áni 'bá ĩgbã kí ru ku.
31 Wó 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ drḭ̃ gá ĩlã drĩ ḭjọ́
Ãdróŋá 'bã jọlé ĩminí rĩ ku yã? Jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋá Ịbụrahḭmṵ̃ drḭ̃ 'i, Ĩsákã drḭ̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ
drḭ̃ 'i.’ † Ĩ'di Ãdróŋá 'bá ídri rĩ 'badrḭ̃ adru 'bá drãlépi rá rĩ
'badrḭ̃ 'i ku.”

---

* **22:17** *Kãyḭ̃sárḭ̃* ĩ'di rṵ́ fẽlé úpí Rṵ́mḭ̃ gá rĩ 'banî rĩ 'i. † **22:32** Ãfũŋá 3:6

33 'Bá ũ'bí kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé u'á kí ímbátáŋá ĩ'didrị̃ sĩ
ṵsṵ̃táŋá sĩ.

Ãzị̃táŋá ãmbógó rĩ
(Mãrákõ 12:28-34; Lụ́kã 10:25-28)

34 'Bá Fãrĩsáyĩ drị̃ kí mụ arelé la Yẹ́sṵ̃ umbé 'bá Sãdũkáyõ
drị̃ kí tị cí, atrá kí ru ãlu.
35 Ĩ'ba ãzí ãlu 'bá ãzị̃táŋá imbálépi la amṵ́ Yẹ́sṵ̃ ṵ̃'bḭ̃lé
zịtáŋá sĩ.
36 Zị ĩ'di, “Ímbápị ãzị̃táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ íngõ 'i?”
37 Yẹ́sṵ̃ umvi, “ ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ími ásị́ pírí sĩ, ími
ídri pírí sĩ ãzíla ími ásị́sị́ŋá pírí sĩ.’ †
38 'Dĩ ãzị̃táŋá ãmbógó ãndânĩ ãzíla ịjọ́ ũkpó rĩ.
39 Ḭjọ́ ḭ̃rḭ̃ ũkpó cécé 'dĩ áni rĩ: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími
lẽlé rĩ áni.’ †
40 Ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị̃ kí ãzíla ímbátáŋá nábḭ̃ 'badrị̃ tu kí pá
ãzị̃táŋá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí drị̃ gá.”

Yẹ́sṵ̃ zị Fãrĩsáyĩ kí Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'i
(Mãrákõ 12:35-37; Lụ́kã 20:41-44)

41 'Bá Fãrĩsáyĩ drị̃ 'bã kí drĩ ru tra agá ãlu 'dĩ gá 'dâ, Yẹ́sṵ̃
zị kî,
42 “Ĩmi ịjọ́ ũrã Kúrísĩtõ drḭ̃ gá íngoní? Ĩ'di drḭ̃lẹ́ ã'di drị̃ 'i
yã?”
Umvi kí, “Ĩ'di drḭ̃lẹ́ Dãwṵ́dḭ̃ drị̃ 'i.”
43 Zị kî, “Drĩ dó adru 'dĩ 'bã áni, Úríndí Ãlá rĩ fẽ dó Dãwṵ́dḭ̃
ní ĩ'di umvelé ‘Úpí’ 'i la ã'du ịjọ́ sĩ?
44 “ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrị̃ nî:
“Íri áma drḭ̃ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
45 Dãwṵ́dḭ̃ drĩ dó Kúrísĩtõ umve ‘Úpí 'i,’ icó adrulé drḭ̃lẹ́
Dãwṵ́dḭ̃ ãni íngoní ru?”
46 'Bá ãzí ãlu icólépi Yẹ́sṵ̃ umvilépi rá la 'dáyụ, ãzíla i'dójó
ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ kpere drḭ̃ gá 'bá ãzí lẽlépi ĩ'di zḭ̃lépi zịtáŋá ãzí sĩ
la yụ.

23

Yẹ́sṵ̃ li Fãrĩsáyĩ kí bḭ̃lẹ́ ḭ̃ndṵ́ 'bá ãzị̃táŋá imbálépi rĩ abe
(Mãrákõ 12:38-39; Lụ́kã 11:43, 46; 20:45-46)

1 Ḭjọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṵ̃ jọ ịjọ́ ũ'bí ru tralépi 'dĩ 'baní
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe:

† **22:37** Ãzị̃táŋá Amviŋá 6:5 † **22:39** Lẹ́vḭ̃ 19:18 † **22:44** Zãbṵ́rḭ̃ 110:1

2 “Ímbá'bá ãzḭ́táŋ̃á Mṵ́sã drḭ̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ
rú rĩ abe 'dụ kí ũkpõ sĩ ãzḭ́táŋ̃á Mṵ́sã drḭ̃ imbájó.
3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ pírí ĩ'baní jọlé rĩ kí ĩmi idé kî, ĩbĩ vâ kí vú.
Wó ĩmi idé jõ ḭ́jọ́ ĩ'baní idélé rĩ kí ku, ã'dusĩku idé kí ḭ́jọ́
ĩ'baní ũlũlé rĩ kí ku.
4 'Bá 'dĩ kí ãzḭ́táŋ̃á ãnzḭ icólé vú ũbĩlé ku la kí ũ'bã 'bá kí
drḭ̃ gá, wó icó kí ãzḭ́táŋ̃á 'dĩ kí vú ũbĩlé ãluŋ̃á la ku.

5 “Ãko pírí ĩ'baní idélé rĩ kí kí kí idé úndre rú sĩ kî: kí ḭ́jọ́
sĩlé rĩ 'bã vásĩ kí umbé mmgbọ rú kí drḭ̃ gá, ãzíla kí andreko
gá kí vâ bõngó sṵ̃ ãzo rú ãndânĩ,
6 lẽ kí rilé ṵ̃mṵ̃ gá ãngũ 'bá ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ rĩ 'bã kí rijó ãngũ
Ãdróŋ̃á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá rĩ kí agá:
7 lẽ kí úzḭ kí ḭ̃nzḭ́táŋ̃á sĩ ãngũ sṵ̃ drḭ̃ agá, ãzíla úmve kí
‘Rábḭ̃ 'i.’ *
8 “Wó lẽ úmve ĩmi ‘Rábḭ̃,’ 'i ku ã'dusĩku ãmbógó ĩmidrḭ̃
ãlu ãzíla ĩmi pírí cécé ádrḭ́pḭ ãni.
9 Lẽ ĩmi umve 'bá ãzí ‘Átẹ́pḭ’ rú ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ ku,
ã'dusĩku Átẹ́pḭ ĩmidrḭ̃ ãlu ãzíla ĩ'di 'bṵ̃ gá.
10 Ãzíla lẽ ûmve ĩmi ‘ímbápḭ’ 'i ku ã'dusĩku Ímbápḭ ĩmidrḭ̃
ãlu 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
11 'Bá ãmbõgõ sĩ ĩmi agá ãndânĩ rĩ la adru ãtí'bó ĩmidrḭ̃.
12 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drḭ̃ sĩ 'dĩ kí ála kí isé
vṵ̃rṵ́, wó 'bá ru malépi fṵ́ 'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sṵ̃ lḭ ḭ̃jọ́ mũlũmbẽ ĩ'badrḭ̃ drḭ̃ gá
(Mãrákõ 12:40; Lṵ́kã 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 “Ũcõgõ ĩmidrḭ́ ĩmi imba'ba ãzḭ́táŋ̃á Mṵ́sã drḭ̃ kí
imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la!
Ĩmi Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ tḭ ṵ̃pḭ̃ 'bá kí mẹ́lẹ́tḭ gá 'dĩ. Ĩmi ãmgbã rĩ
fi kí ku, ãzíla ĩmi ã'ḭ̃ 'bá lẽlépi filépi rĩ 'baní filé ku. [
14 Ũcõgõ ĩmidrḭ́ ĩmi imba'ba ãzḭ́táŋ̃á Mṵ́sã drḭ̃ kí imbálépi
ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi lḭ́cọ́
ãwṵ́zḭ́ 'badrḭ̃ kî ra ãzíla ĩmi ĩmi icé Ãdróŋ̃á ã'ḭ̃ŋ̃á ãzo rĩ sĩ.
Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ĩminí pángá ũkpó la fẽ.] †
15 “Ũcõgõ ĩmidrḭ́ ĩmi imba'ba ãzḭ́táŋ̃á Mṵ́sã drḭ̃ kí
imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la!
Ĩmi acḭ́ ãngũ pírí gâ sĩ 'bá ãlu ujajó ĩmi rṵ́, drĩ dó acá ĩmi
áni Yãhṵ́dḭ̃ rú 'bo, ĩmi ĩ'di uja 'bá ãcí ukólépi ku rĩ ãni la rú
pâlé ḭ̃rḭ̃.

---

* **23:7** *Rábḭ̃* 'dĩ 'bã ífí “Ímbápḭ.” † **23:14** Vásĩ 14 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ̃á drḭ̃ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

16 “Ũcõgõ ĩmidrı̨, ĩmi drı̨̃lẹ́ mı̨fı̨ kóru 'dĩ! Ĩmi jọ la, ‘'Bá
drĩ ũyõ na jó Ãdróŋá drı̨ sĩ, ı́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó 'bá drĩ ũyõ na
gólũdĩ jó Ãdróŋá drı̨ agá rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨ 'dã umbé ĩ'di cí.’
17 Ĩmi 'bá mı̨fı̨ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó
ru nĩ: gólũdĩ 'i jõku jó Ãdróŋá drı̨ gólũdĩ 'bãlépi ãlá ru rĩ?
18 ‘Ĩmi vâ jọ la, 'bá drĩ ũyõ na ãlĩtárĩ sĩ, ı́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó
'bá ãzí drĩ ũyõ na ãwã'dĩfô 'bãlé drı̨ la gá rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨
'dã umbé ĩ'di cí.’
19 Ĩmi 'bá mı̨fı̨ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó
ru nĩ: ãwã'dĩfô 'i jõku ãlĩtárĩ ãwã'dĩfô 'bãlépi ãlá ru rĩ 'i?
20 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũyõ nalépi ãlĩtárĩ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla
ãko pírí drı̨ la gá rĩ kí sĩ.
21 Ãzíla 'bá vâ ũyõ nalépi jó Ãdróŋá drı̨ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ
ãzíla 'bá u'álépi ala gá rĩ sĩ.
22 'Bá ũyõ nalépi 'bũ sĩ rĩ na ũyõ úmvúke Ãdróŋá drı̨ sĩ
ãzíla 'bá rilépi drı̨ la gá rĩ sĩ.
23 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨ kí
imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la!
Ĩmi ãko ãlu mụdrı̨ drı̨ tẹ́bı̨ 'bã sĩ ngũ̃jó vĩrĩ, tẹ́bı̨ ı̨nı̨ 'dĩ abe.
Wó ĩmi ı́jọ́ mgbã use ãzı̨́táŋá drı̨ 'dĩ kí gã ngalé úmgbé, ı́jọ́
lı̨jó pı̨rı̨-pı̨rı̨, ásı̨ ı̨̃gbẹ̃, ãzíla ã'ı̨́táŋá abe, múké la lẽ ĩmi idé
ı́jọ́ 'dĩ kí pírí rá, lẽ ĩmi a'be ãzí la idéŋâ kóru ku.
24 Ĩmi drı̨̃lẹ́ mı̨fı̨ kóru 'dĩ! Ĩmi cécé 'bá údrániŋá urélépi
ãko ĩmĩ mvụlé rĩ agá rá, wó ĩmi ãnãkpá use ngãmíyã áni rĩ
mvụlépi tilépi la pírí agá rĩ áni.
25 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨ kí
imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la!
Ĩmi cécé 'bá kópõ ãzíla sãánĩ 'bã ụrụ'bá ãmvélé ru rĩ ũjĩlépi
ãlá ru, wó agâlé ru ĩga tré rǫ̃mmgbọ́ sĩ ãzíla ĩndrã sĩ.
26 Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú mı̨fı̨ ãsãlépi cí 'dĩ! Ĩmi adru 'bá kópõ
kí 'a ũjĩlépi sãánĩ abe ráká, ũngúkú la kí ũjĩlépi ãlá ru ĩndõ
rĩ kí áni.
27 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨ kí
imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la!
Ĩmi ají ĩmi ı̨̃nádrı̨̃ gbãlé ı̨́mvı̨́ sĩ 'dĩ kí áni, ãmvélé-ãmvélé ru
kí i'dá ũniamba rú, wó agâlé ru ga kí tré 'bá ãvũ 'bã ĩfãkã
kí sĩ ãko ŋmalépi rá 'dĩ kí abe.
28 Ĩmi vâ cécé 'dĩ 'bã áni ĩndĩ: ãmvélé-ãmvélé ru ĩmi i'dá
'bá 'baní 'bá mgbã rú, wó agâlé ru ĩga tré mũlũmbẽ sĩ ãzíla
izataŋá abe.
29 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨ kí
imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la!
Ĩmi ı̨̃nádrı̨̃ kí sı̨ nãbı̨ya 'baní, ãzíla ı̨̃nádrı̨̃ 'bá ãlá rĩ 'badrı̨ kí
idé ũniyambamba rú ĩndĩ.

30 Ãzíla ĩmi jọ la, Ãdrĩ ándrá u'á agá ṷ'dṷ́ ãmã áyḭ́pḭka
'badrḭ̃ 'dã sĩ, ãma icó ándrá filé ãma icílé ĩ'ba abe sĩ nãbḭya
kí ãrí asujó ku.
31 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da dó ĩmi cénĩ ĩmi 'bá nãbḭya kí ṵ'dḭ́lépi
rĩ 'bã anzḭ kî.
32 Ĩ̀mṵ drḭ̃ gá ãzḭ́-ũnzí ĩmĩ áyḭ́pḭka 'bã kí i'dólé rĩ kí dejó.
33 “Ĩmi ḭ̃nḭ̃, ĩmi ḭ̃nḭ̃ gala'bá ru rĩ 'bã anzḭ rú 'dĩ! Ĩmi icó
apálé ḭ́jọ́ lḭ́lé ãcí ukólépi ku rĩ drḭ̃ sĩ ku.
34 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩminí nãbḭya kí tḭ pẽ ãzíla 'bá ũndũwã rú
ãzíla ímbá'bá kí abe. Ĩmi ãzí rĩ kí ṵ'dḭ́ ãzíla kí ipa mũsãlá'bã
sḭ́ gá, ãzí rĩ kí ĩmi kí co kũrũbáyĩ sĩ ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí
agá, ãzíla ĩmi ãzí rĩ kí vú adro táwṵ̃nḭ̃ kí agâ sĩ.
35 Ḭ́jọ́ 'dĩ íni la 'bá pírí ḭ́jộ kóru 'dĩ 'bã ãrí asulé ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃
gá 'dá rĩ 'bã adru sĩ ĩmi drḭ̃ gá, i'dójó ãrí 'bá pírí HãbḭĨḭ drḭ̃ sĩ
kpere ãrí Zãkãríyã Bãrãkíyã ngọ́pḭ drḭ̃ ĩminí 'dḭlé jó Ãdróŋá
drḭ̃ kí drĩdríŋĩ̃ gá ãlĩtárĩ be rĩ gá rĩ sĩ.
36 Ájọ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã drḭ̃lḛ́ ú'dî'da 'dĩ kí ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ
la kí rṵ rá.
37 “Mi Yḛ̃rṵ́sãlḛ́mṵ̃ Ĩmi 'bá Yḛ̃rṵ́sãlḛ́mṵ̃ gá 'dĩ! Ĩmi ṵ'dḭ́
nãbḭya kí ãzíla ĩmi u'bé 'bá Ãdróŋá 'bã tḭ pẽlé ḭ́jọ́ ũlũlépi
ĩminí rĩ kí írã sĩ. Pâlé wẽwẽ rú álẽ tí anzḭ ĩmidrḭ̃ kí atrálé
ãngũ ãlu gá, ã'ṷ́ andre 'bã ã'ṷ́mváŋá kí tralé ĩ'di 'bã ṷ́pṷ́pḭ́
gá rĩ áni, wó ĩlẽ mání ĩmi tralé gḛ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ ku.
38 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá la mṵ jó ĩmidrḭ̃ a'belé rá, jô dó adru
ãko ãzí kóru.
39 Ájọ ĩminí, i'dójó ãndrũ kpere drḭ̃ gá, ĩmi icó áma ndrelé
ḭ̃dḭ́ ku kpere ĩmĩ jọ agá la: ‘Ḭ́cṵ́ 'bá amṵ́lépi Úpí 'bã rṵ́ sĩ rĩ
ḭcṵ́-ḭcṵ̂!’ †”

24

Ícétáŋá ṷ'dṷ́ ãsḭ̃jó rĩ 'badrḭ̃
(Mãrákõ 13:1-2; Lṵ́kã 21:5-6)

1 Yḛ́sṵ̃ 'bã lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ a'be agâ sĩ mṵjó 'dĩ gá 'dâ 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṵ́ kí ĩ'di drḭ̃ ujalé ḭ́jọ́ jó Ãdróŋá drḭ̃ 'bã
sḭ́ŋá drḭ̃ gá.
2 Umvi ĩ'baní, “Ĩmi icó ãko 'dĩ kí ndrelé rá, ájọ ĩminí ḭ́jọ́
mgbã írã 'dĩ 'bã ãzí ãlu icó adrulé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ adrujó rĩ
gá ku, kí ãlu-ãlu la u'de vũ rṵ́.”
3 Yḛ́sṵ̃ 'bã drĩ ri agá 'Bé Mḭzḛ̃yḭ́tṵ̃ drḭ̃ gá 'dãá 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé á'dṷ̂sĩ ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní
ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé ã'dungá rĩ, ãzíla ícétáŋá mî amṵ́jó rĩ la
adru ã'du ãzíla ṷ'dṷ́ ãsḭ̃jó rĩ.”

† **23:39** Zãbṵ́rḭ̃ 118:26

4 Yẹ́sṹ umvi, “Ĩmi adru mịfị trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku.
5 'Bá ũ'bí kí drụ́zị amụ́ áma rụ́ sĩ, jọjó la, ‘Ma bãsĩ Kúrísĩtõ
'i,’ ãzíla kí mụ 'bá ũ'bí kí ulélé.
6 Ĩmi mụ ã'dị́ arelé ãzíla ị́jọ́ arelé ã'dị́ drĩ́ gá ĩmi idé jõ ṹrĩ́
sĩ ku. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã idé kí ru rá, wó 'dĩ adru drĩ ụ́'dụ́
ãsĩ̃jó rĩ 'bã acáŋá ku.
7 Sụ́rụ́ kí ru 'dị sụ́rụ́ ãzí rĩ be, ãzíla ũpĩ la angá ũpĩ ãzí rĩ
'dịlé. Rílẽ la 'de ãngũ gá ãzíla ũyãkĩyã la adru ãngũ ũ'bí gá
vũ drĩ́ gá 'dâ.
8 Ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí pírí cécé ngọ́tị́ tĩŋá 'bã ãzá 'bã i'dójó
rĩ áni.
9 “'Bá kí ĩmi rụ fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé, ãzíla kí ãzí rĩ kí ụ'dị́ rá,
ã'dusĩku áma ị́jọ́ sĩ sụ́rụ́ pírí kí ĩmi ngṹ ũnzí.
10 Ụ'dụ́ 'dã sĩ 'bá ũ'bí kí ã'ị̃táŋá a'be rá, ãzíla kí ru mẹ́lẹ́
mbe ãzíla kí ru ngṹ kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú.
11 Ãzíla nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãfũ wẽwẽ rú 'bã wẽwẽ rú kí
uléjó.
12 Ị́jọ́ ũnzí 'bã gajó ãngũ drĩ́ gá tré rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã
lẽtáŋá kí ịgbẹ rá.
13 Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru kpere ãsĩ̃ŋá gá rĩ la ru pa rá.
14 Ị́jọ́ mgbã Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ drị́ 'dĩ ála ũlũ la ṹnọ́kụ́ drĩ́ gá
'dâ ị́jọ́ vú nzejó sụ́rụ́ pírí 'banî, ãzíla 'dã 'bã vúlé gá ụ́'dụ́
ãsĩ̃jó rĩ la dó acá ĩndõ.
15 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ ‘ãko lị́kĩ̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drĩ́ cịjó’ †
ándrá nábĩ̃ Dãnĩ́yẹ́lĩ́ 'bã jọlé, ndre pá tu agá ãngũ ãlá jó
Ãdróŋá drĩ́ agá ('bá ị́jọ́ lãlépi rĩ 'bã vã ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí),
16 'bá u'álépi Yṹdị́yã gá rĩ lẽ 'ba apá kí 'bé sị́ gá.
17 Lẽ 'bá jó ĩ'didrĩ́ sị́ gá rĩ 'bã asị́ vṹrụ́ fijó jó agâlé sĩ ãko
ãzí a'dụ́jó ĩ'diní jó ĩ'didrĩ́ agâlé ku. 18 'Bá ámvụ́ agâlé rĩ lẽ
'bã gõ vúlé mụlé bõngó a'dụ́lé ku.
19 Ụ'dụ́ 'dã sĩ ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'bã
ũcõgõ la adru íngoní yã!
20 Ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i lẽ ụ́'dụ́ apájó rĩ 'bá adru áyi uzogó drị́
ãngũ ĩ̃gbẹ̃ jõku Sãbátũ sĩ ku. †
21 Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ adrulé jõ drĩ ídu ṹnọ́kụ́
'bã i'dóŋá gâlé kpere ãndrũ yụ la, ãzíla icó adrulé 'dĩ 'bã
áni ãmbógó ru ị̃dị́ ku.
22 Úpí Ãdróŋá drĩ tá ụ́'dụ́ 'dã kí isé agá ãlị́ŋá ru ku, 'bá ãzí
icó tá ru palé ku. Wó ị́jọ́ 'bá ũpẽlé rĩ 'badrĩ́ sĩ Ãdróŋá la mụ
ụ́'dụ́ 'dã kí isélé ãlị́ŋá ru.
23 “Ụ'dụ́ 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di 'dõ gá
'dõ.’ Jõku, ‘Ĩ'di gápi 'dã,’ Ĩmi ã'ị̃ ị́jọ́ 'dã ku.

---

† **24:15** Dánĩ́yẹ̃lĩ́ 9:27; 11:31; 12:11 † **24:20** Mãrákõ 13:18

24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ĩnzõ rú ãzíla nãbiya ĩnzõ rú rĩ kí ãfũ
ãzíla kí ícétáŋá ãmbógó la kí idé ãzíla tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé
rá 'dĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ gá.
25 Ĩndre álũ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ídu rú 'dĩ sĩ ị̃tụ́ la acá drĩ ku.
26 “Jõku, 'bá ãzí drĩ lũ la míní, ‘Índre, ĩ'di ãmvé kõtórõ
agá ásé agâlé 'dã’ ímụ lé ku, jõku drĩ kí jọ la, ‘Índre, zị̃ ru
jó agá 'dõ!’ Mí ã'ị̃ ku.
27 Ã'dusĩku Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ cécé ãvi 'bã nĩjó ndrí 'bũ agá 'dâ
i'dójó ị̃tụ́ 'bã ãfũ agá kpere ị̃tụ́ 'bã 'de agá rĩ áni.
28 “Ãngũ 'bá ãvũ 'bã adrujó rĩ gá, 'dãá núgúnúke kí ru
tra nĩ.

Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amụ́ŋá
(Mãrákõ 13:24-27; Lụ́kã 21:25-28)

29 “Cọtị̃ ũcõgõ ụ́'dụ́ 'dã agá rĩ kí vúlé gá, Ãdróŋá la fẽ
“ ‘Ị̃tụ́ la ru uja ịnị̃ ru,
ĩmbá icó dĩ̃lé ku,
ãzíla lẽlẽgó kí zõ angájó 'bũ gâlé,
ãzíla ũkpó 'bũ agá ũlí agá rĩ kí ála kí aya-ayâ.’ †
30 “Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ícétáŋá Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ la i'dá 'bũ agá 'dãá,
sụ́rụ́ pírí ũnọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ kí ũlụ́lụ́ u'bé áwáŋâ trũ ũrĩ̃ sĩ. Kí
dó Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ndre amụ́ agá ũrụ́'bũ drĩ̃ gá 'bũ gá 'dãá,
ũkpõ trũ ãzíla dĩ̃zã ãmbógó la trũ.
31 Ãzíla ĩ'di mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí tị pẽ gũká ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ
la trũ 'bá kí umvejó, ãzíla kí 'bá ĩ'dĩ ãni ũpẽlé rĩ kí tra angájó
ũlí sụ rĩ kí agá, angájó 'bũ 'bã wókõ ãlu ãsĩ̃jó rĩ gá cajó wókõ
ãzí rĩ gá.
32 “Ú'dî'da ĩmi ũnĩ̃ drĩ ị́jọ angájó úlúgó ife drị̃, bị́ la drĩ kí
i'dó rũlé 'bo, ĩmi dó ní la rá áyi dó ãni rú.
33 Gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ndre pírí ru idé agá, ĩmi dó
nĩ̃ la ĩ'di 'bã ãgõŋá dó ãni rú bábá kẽ̃jị̃tị gá 'dĩ.
34 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ú'dî'da ídri 'dĩ ukó kí drĩ ku
rú ãko 'dĩ kí ru idé kpere pírí ráká.
35 'Bũ kí ũnọ́kụ́ be kí ukó rá, wó ị́jọ́ mádrị̃ mâ jọlé rĩ icó
ukólé ku.

'Bá ãzí ụ́'dụ́ kí nĩ̃lépi sáwã be la yụ
(Mãrákõ 13:32-37; Lụ́kã 17:26-30, 34-36)

36 “'Bá ãzí ãlu ị́jọ́ nĩ̃lépi ụ́'dụ́ jõku sáwã 'dĩ la acá ã'du ngá
rĩ la yụ, átã mãlãyíkã 'bũ gá rĩ kî jõku Ngọ́pĩ̃ 'i, wó Ãdróŋá
Átẹ́pĩ̃ rú rĩ nĩ-nĩ á'dụ̃sĩ.
37 Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amụ́ŋá gá ị́jọ́ kí ru idé cécé ándrá ru
idélépi ụ́'dụ́ Núwã ngá rĩ sĩ rĩ áni.

† **24:29** Ĩsáyã 13:10; 34:4

38 Ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ ịsụ́ ĩyị́ ãmbógó 'bá kí ịmvụ́lépi rĩ
tị́ drĩ ku rú, 'bá ri kí ãko nalé ãzíla ãko mvụlé, ũkú ĩgbãlé
ãzíla ũkú rĩ kí ágó rụlé ídu rĩ áni, kpere ụ́'dụ́ Núwã 'bã fijó
mẹ́ị̃ agâlé rĩ sĩ;
39 wó nị̃ kí ã'du ḭjọ́ la ru idé nĩ yã rĩ gá ku, kpere ĩyị́
ãmbógó rĩ 'bã amụ́ agá ãzíla ĩ'diní kí ịmvụ́ agá pírí. Ḭjọ́
'dĩ bãsĩ mụ adrulé ụ́'dụ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã amụ́ŋá sĩ 'dĩ 'bã
áni.
40 Ãgọbị ĩrị̃ kí adru ámvụ́ agá; ãlu rĩ ála 'dụ la rá ãzíla ála
ãzí rĩ a'be.
41 Ũkú ĩrị̃ kí adru ãná 'ị agá írã sị́ gá drị́ sĩ; ála ãlu rĩ 'dụ
rá ála ãzí rĩ a'be.
42 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mịfị́ trũ ã'dusĩku ĩnị̃ ụ́'dụ́ úpí 'bã
amụ́jó rĩ ku.
43 Ĩnị̃ ḭjọ́ 'dĩ múké-múké, lịcọ́ 'dịpị drĩ tá sáwã ũgụ́'bá 'bã
amụ́jó ịnị́ sĩ ĩ'di 'bã jó nũjó rĩ nị̃ agá cé la, ĩ'di tá tẽ la mịfị́
mmgbọ sĩ, ícó tá ĩ'di 'bã jô nũlé ku.
44 Ḭjọ́ 'dĩ lẽ ĩmi adru bábá, ã'dusĩku Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ la amụ́
sáwã íngõ sĩ yã rĩ ĩminí ĩ'di nĩjó la ku rĩ sĩ.
45 "Ãtí'bó ũndũwã rú ãzíla ã'ḭtáŋâ trũ ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã
'bãlé ãtí'bó ĩ'didrịko gá rĩ kí drị̃lẹ́ gá, 'bá ĩ'didrịko gá rĩ 'baní
íná fẽlépi sáwã mgbã rĩ agá rĩ ã'di 'i?
46 Ĩ'di adru ĩ'diní drị̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'didrị̃ drĩ ĩ'di ịsụ́ ḭjọ́
ĩ'di a'bejó rĩ nga agá.
47 Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ĩ'di mụ ĩ'di 'bãlé ãko pírí ĩ'didrị̃
kí drị̃lẹ́ gá.
48 Wó ãtí'bó 'dã drĩ adru ũnzí drĩ jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú,
'Ãmbógó mádrị̃ la u'á sáwã ãzo rú ãngũ 'dã gâlé,'
49 ãzíla i'dó dó ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru 'dĩ kí colé cõ-cõ
ãzíla i'dó u'álé ãkónã nalé ãzíla ãko mvụlé 'ba íwá mvụlépi
ambamba 'dĩ abe.
50 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drị̃ la amụ́ ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã icójó 'bãjó la
amụ́ ku rĩ agá, ãzíla sáwã ĩ'di 'bã adrujó bábá ku rĩ agá.
51 Ãmbógó la ãtí'bó 'dĩ ụlị́ nírí ãzíla ĩ'di ĩ'di 'bã ãngũ 'bá
mũlũmbẽ rú rĩ 'badrị̃ agá, 'dã ãngũ sĩ awájó ãzíla sĩ sị́ najó
rĩ.

25

Ḭjọ́ u'bélé izonzi mụdrị̃ kí drị̃ gá rĩ

1 "Ḭtụ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ la adru
ḭjọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Izonzi bíkĩrã rú mụdrị́ itú kí ru 'bá
ãlu-ãlu tárã trũ sĩ mụjó ḭzḭgọ̃ drị̃ tẽjó.
2 Izonzi tõwú rĩ kí ũndũwã kóru ãzí tõwú rĩ kí ũndũwã
rú.

3 Tá ũndũwã kóru 'dĩ 'dụ kí tárã ĩ'badrị̃ kí rá wó tõ kí ãdu
ãzí bụ́lụ́ gá ku.
4 Tá ũndũwã rú 'dĩ tõ kí tárã ãdu ãzí kí cụ́pã agá bụ́lụ́ gá
trũ mụjó ĩndĩ tárã ĩ'badrị̃ abe.
5 Į̣zị́gọ́ 'bã sáwã izajó amụ́ŋ̀á gá rá rĩ sĩ, izonzi i'dó kí u'delé
ụ́'dụ́ sĩ ãzíla 'be kí ụ́'dụ́ rá.
6 “Ĩ'di dó mụ calé į̣nį̣ ágágá, 'bá ãzí i'dó uzálé ụ́'dụ́kọ́
ụrụgá sĩ, ‘Ĩndre drĩ į̣zị́gọ́ acá 'bo! Ĩfũ mụlé ĩ'di a'į̣lé!’
7 “Izonzi tá mụdrį̣ 'dã angá kí dó pírí ụrụgá ĩ'bã tárã kí
ãcí idélé.
8 Izonzi tá ũndũwã kóru tõwú 'dã jọ kí ũndũwã rú tõwú
'dã 'baní, ‘Ĩko ãma ãzã tárã ãdu ĩmidrị̃ 'bã ãzí kí sĩ, ã'dusĩku
tárã ãmadrị̃ kí dó anụ́-anụ̃.’
9 “Umvi kí, ‘Yụ, icó calé ãmaní ĩmi abe pírí ku, rá la ĩmụ
ãdu ĩmidrị̃ kí ĩgbãlé ãngũ sĩ ị̃tụ̃ndãjó la rĩ gá.’
10 Wó ĩ'bã kí drĩ mụ agá ãdu ĩgbã agâlé, vúlé 'dõlé į̣zị́gọ́
acá rá. Bíkĩrã tá bábá 'dã fi kí į̣zị́gọ́ trũ ụ̃mụ̃ jó ũkú bĩjó rĩ
agâlé, ãzíla ụ̃pị̃ kí dó kẽjị̃tį̣ cí.
11 “'Dã 'bã vúlé gá izonzi ãzí rĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé jọ kí,
‘Ãmbógó, ãmbógó! Ínzị̃ ãmaní kẽjị̃tį̣ fô!’
12 “Wó ãmbógó umvi ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ánị̃ ĩmi
ku.’ ”
13 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sụ̃ jọ, “Ĩmi adru mị́fị̃ trũ
ã'dusĩku ĩminí ụ́'dụ́ jõku sáwã nĩ̃jó ku rĩ sĩ.

Ị́jọ́ u'bélé tãlãnị̃tõ̃ drĩ̃ gá rĩ
(Lụ́kã 19:11-27)

14 “Gẽrĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ̃tụ́ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́
'Bũ̃ gá rĩ la adru ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Ágọ́bị̃ ãzí lẽlépi
mụlépi ãcĩ̃ gá la umve ĩ'di 'bã ãti'bo kí, fẽ ĩ'di 'bã málĩ kí
ĩ'badrị̃.
15 Fẽ ãtí'bó drĩ̃drĩ̃ rĩ drị̃ tãlãnị̃tõ̃ * kí tõwú, ãzí rĩ drị̃ fẽ
tãlãnị̃tõ̃ ĩ̃rĩ̃, ãzíla ãzí rĩ drị̃ tãlãnị̃tõ̃ ãlu; úfẽ ĩ'baní ĩ'di ũkpõ
'bá ãlu-ãlu drĩ̃ 'bã vú sĩ. Ágọ́bĩ̃ mụ dó ĩ'di 'bã ãcĩ̃ gâlé.
16 Ágọ́bị̃ drĩ̃drĩ̃ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị̃ tõwú rĩ mụ cọtị̃ tãlãnị̃tõ̃
ĩ'didrĩ̃ 'bãlé ãzĩ̃ ngajó, į̣sụ́ drĩ̃ la gá ũrõ̃drị̃ ru la kí tõwú.
17 Ágọ́bị̃ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị̃ ĩ̃rĩ̃ rĩ, idé vâ ãzí tá drĩ̃drĩ̃ 'dã
drĩ̃ áni, į̣sụ́ ũrõ̃drị̃ drĩ̃ la gá ĩ̃rĩ̃.
18 Wó ágọ́bị̃ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị̃ ãlu rĩ, mụ tãlãnị̃tõ̃ úpí
ĩ'didrị̃ rĩ drĩ̃ zĩ̃lé vũ̃rụ́ 'bú gá.
19 “Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'bã vúlé gá, úpí ãti'bo 'dã 'badrĩ̃ ãgõ dó
vúlé 'dõlé rá, ãzíla umve dó ãti'bo kí sĩ málĩ ĩ'didrĩ̃ kí kãlãfe
lãjó.

---

* **25:15** *Tãlãnị̃tõ̃* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnị̃tõ̃ 'bá ãlu ãzĩ̃ ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrị̃ la.

20 Ágǫ́bị̃ tãlãnị̃tõ̃ tõwú fẽjó ĩ'didrị̃ rĩ amụ́, ají tãlãnị̃tõ̃ drị̃ la
gá tõwú fẽlé ĩ'didrị̃ rĩ drị̃ gá jọ, 'Úpí ífẽ ándrá mádrị̃ tãlãnị̃tõ̃
tõwú, má ịsụ́ ãzíla kí drị̃ la gá tõwú 'dĩ.'
21 "Úpí umvi ĩ'diní, 'Ínga ãzị̃ rá, mi ãtí'bó múké ãzíla
ã'̃ịtáŋ̃â trũ la. Mi ã'̃ịtáŋ̃â trũ ãko wereŋ̃á tãmbajó, ma ími
'bã ãko wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́ gá, mí afí ãyĩkõ idélé má be!'
22 "Ágǫ́bị̃ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị̃ ĩ̃rị̃ rĩ amụ́ vâ jọ, 'Úpí ífẽ
ándrá mádrị̃ tãlãnị̃tõ̃ ĩ̃rị̃, índre má ịsụ́ vâ ãzíla kí drị̃ la gá
ĩ̃rị̃ 'dĩ.'
23 "Úpí umvi ĩ'diní, 'Ínga ãzị̃ rá, mi ãtí'bó múké ãzíla
ã'̃ịtáŋ̃â trũ la. Mi ã'̃ịtáŋ̃â trũ ãko wereŋ̃á tãmbajó, ma ími
'bã ãko wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́ gá, mí afí ãyĩkõ idélé má be.'
24 "Wó ágǫ́bị̃ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị̃ ãlu rĩ amụ́ vâ jọ, 'Úpí ánĩ̃
rá ími ị́jǫ́ ũkpó-ũkpó, mi ãko mî salé ku rĩ lã rá, ãzíla mí
ãko ũkũnã ãngũ mî ũri kpẽ̃jó ala gá mi 'i ku rĩ gá.
25 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, má idé mî sĩ ũ̃rị̃ sĩ, ámụ tãlãnị̃tõ̃ mídrị̃ ãlu 'dĩ
ĩ̃sĩ̃lé vũ̃rụ́ 'bụ́ gá. Índre mî ngâ 'dĩ.'
26 "Úpí umvi ĩ'diní jọ, 'Mi ãtí'bó ũnzí la ãzíla ũvú íni la,
ínĩ̃ ma ãko mâ salé ku rĩ kí tra rá, ãzíla ma ũri mâ kpẽ̃lé ma
'i ku rĩ ũkũnã rá rĩ gá ku yã?'
27 Mi ándrá ị́jǫ́ mgbã sĩ mâ tãlãnị̃tõ̃ 'bã agá bénge gá, mâ
ãgõjó rĩ sĩ ma tá amụ́ agá anzé agá la ũ̃rõ̃drị̃ trũ.
28 "Úpí jọ ãtí'bó ĩ'didrị̃ ãzí rĩ ní, 'Í'dụ tãlãnị̃tõ̃ ĩ'didrị̃ 'dãá
rá, ífẽ ĩ'di ágǫ́bị̃ tãlãnị̃tõ̃ mụdrị̃ rĩ drị̃.
29 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drị̃ la gá ĩ̃dị̃,
ĩ'di dó adru ãko trũ ĩyõ rú. Wó 'bá ãko ãzí kóru rĩ, ĩ'didrị̃
wereŋ̃á 'dã ála pa la drị̃ la gá 'dâ rá.
30 Ĩ'be ãtí'bó ũ̃rõ̃drị̃ kóru 'dĩ ãmvé ãngũ ịnị̃ rĩ agá, 'dĩ ãngũ
áwáŋ̃á kí adrujó sị̃ naŋ̃â trũ rĩ 'i.'

Ị́jǫ́ lịŋ̃á ãsĩ̃jó rĩ

31 "Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ drĩ dó amụ́ dĩ̃zã ĩ'didrị̃ agá mãlãyíkã
ĩ'didrị̃ abe pírí 'bo, ĩ'di dó ri úmvúke ĩ'didrị̃ dĩ̃zã rú 'bũ̃ gá
rĩ drị̃ gá 'bá kí ị́jǫ́ lịlé.
32 'Bá sụ́rụ́ pírí gá rĩ kî tra ĩ'di drị̃lẹ́ gá, ãzíla ĩ'di 'bá kí
drĩdríŋ̃ĩ awa 'bá ãzí rĩ abe, cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'bã
ĩ̃ndrị̃ kí drĩdríŋ̃ĩ awalé kãbĩlõ abe rĩ áni.
33 Ĩ'di kãbĩlõ kí 'bã ĩ'di 'bã drị̃ ãndá rĩ gá, ĩ̃ndrị̃ kí 'bã ĩ'di
'bã drị̃ ĩ̃jị̃ rĩ gá.
34 "Ụ'dụ́ 'dã sĩ, Úpí la jọ la 'bá ĩ'di 'bã drị̃ ãndá gá rĩ 'baní,
'Ĩmi amụ́ ĩmi 'bá mâ Átẹ́pị̃ 'bã sũ̃sụ́ wijó ĩ'baní 'dĩ, ĩmi amụ́
Sụ́rụ́ idélé ĩminí ándrá ídu ũ̃nǫ́kụ́ ĩ̃ndụ́ 'bãjó rĩ sĩ rĩ 'dụlé
ĩmi ãni la rú.

35 Ã'dusĩku ma ándrá ãbḭrḭ sĩ ĩfẽ mání íná nalé rá, ĩyḭvḭ
ndẽ ándrá ma rá ĩfẽ mání ĩyḭ mvụlé rá, ma ándrá ãmḭyǫ́ŋá
ru, ãzíla ĩmi a'ḭ ma tãmbalé rá.
36 Ma ándrá pílílí ru ĩmi ṵsṵ́ áma ụrụ'bá bõngó sĩ rá, ma
ándrá ãyánĩ rú ĩmi amṵ́ ándrá áma ndrelé rá, ma ándrá
mãbṵ́sṵ́ gá ãzíla ĩmi amṵ́ ándrá áma ndrelé rá.'
37 "'Bá ãlá rĩ kí dó umvi la ĩ'diní, 'Úpí, ãndre ándrá mi
ãbḭrḭ sĩ, ãfẽ míní ãkónã nalé, jõku ĩyḭvḭ sĩ ãfẽ míní ĩyḭ mvụlé
íngõlé yã?
38 Ãndre mi ãmḭyǫ́ŋá ru ãma a'ḭ dó sĩ mi lḭcǫ́ gá tãmbalé
jõku pílílí ru ãma ṵsṵ́ dó mi bõngó sĩ ã'dungá rĩ yã?
39 Ãndre ándrá mi ãyánĩ ru jõku mãbṵ́sṵ́ gá ãmụ dó sĩ
ími andrélé ã'dungá rĩ yã?'
40 "Úpí la dó umvi la ĩ'baní, 'Ma ĩminí ḭjǫ́ mgbã jọ, ãko
ĩminí idélé má ádrḭpḭka ãzíla má ámvǫ́pḭka níríŋá 'dĩ 'ba
rṵ́ rĩ ĩmi idé kí mánî.'
41 "Úpí la dó tḭ uja 'bá drḭ ĩjḭ gá rĩ 'ba rú ãzíla ĩ'di jọ la,
'Ĩmi ĩdã ĩmi má rṵ́ 'dâ rá, ĩmi 'bá wãlé rá 'dĩ ĩfi ãcí ukólépi
ku idélé Sĩtánĩ ní mãlãyíkã ĩ'didrḭ abe rĩ agá.
42 Ã'dusĩku ma ándrá ãbḭrḭ sĩ ĩfẽ mání ãko ãzí nalé ku,
ĩyḭvḭ fụ ándrá ma rá ĩfẽ mání ãko ãzí mvụlé ku.
43 Ma ándrá ãmḭyǫ́ŋá ru ĩmi a'ḭ ma ĩmidrḭ lḭcǫ́ gá ku, ma
ándrá pílílí ru ĩsu ándrá áma ụrụ'bá gá bõngó ku, ma ándrá
ãyánĩ rú ãzíla mãbṵ́sṵ́ gá ĩmụ ándrá áma ndrelé ku.'
44 "'Bá 'dĩ kí dó umvi la, 'Úpí ãndre ándrá mi ãbḭrḭ sĩ, jõku
ĩyḭvḭ sĩ, jõku ãmḭyǫ́ŋá ru, jõku ãyánĩ rú, jõku pílílí ru jõku
mãbṵ́sṵ́ gâ sĩ ími ãzã kojó ku la íngõlé yã?'
45 "Úpí la umvi la ĩ'baní, 'Ma ĩminí ḭjǫ́ mgbã jọ, ãko ĩminí
idélé 'bá níríŋá 'dĩ 'bã ãzí ãlu ní ku rĩ ĩmi idé bãsĩ ku la
mání.'
46 "'Bá 'dĩ kí dó drḭ ko filé drḭ̃rḭma ukólépi ku rĩ gá, wó
'bá ãlá rĩ kí dó drḭ ko filé ídri ukólépi ku rĩ gá."

26

Ḭjǫ́ itúlé Yḛ́sṵ́ ụrụ'bá gâ sĩ lẽjó ĩ'di 'dijó rá rĩ
(Mãrákõ 14:1-2; Lṵ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Yḛ́sṵ́ la mụ ḭjǫ́ 'dĩ kí delé jọ agá pírí 'bo, jọ dó 'bá ĩ'didrḭ
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
2 "Ĩmĩ nḭ̃lé 'bo rĩ áni ace ṵ́'dṵ́ ĩrḭ̃ ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ
ní acájó, ãzíla ála mụ Ngǫ́tḭ 'Bádrḭ fẽlé ipalé mũsãlá'bã sḭ
gá."
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ abe tra kí ru ḭjǫ́ itúlé átáló
ãmbógó ãndânĩ umvelé Kãyḭfã rĩ drḭ lḭcǫ́ gá,

4 ãzíla itú kí ị́jọ́ sĩ Yẹ́sṹ rụjó 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru ãzíla sĩ
ĩ'di 'dịjó rá.
5 Jọ kí, “Wó lẽ 'bã adru ṹ'dṹ ṹmṹ drị̃ sĩ ku ã'dusĩ̃ku ũmbã
la mụ ãfũlé 'bá kí drĩ̃drínĩ̃ gá rá.”

Ãdu ũsũjó Yẹ́sṹ drị̃ gá Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãrákõ 14:3-9; Yõhánã 12:1-8)

6 Yẹ́sṹ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lịcọ́ ágọ́bị́ umvelé Sị̃mọ́nị̃
ãrí 'bã nalé rá rĩ drị́ rĩ sĩ,
7 ũkú ãzí amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé ãdu ãjẹ̃ rú ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ la
trũ cṹpã gá tré, nzị̃ tị la ũsũ ĩ'di drị̃ la gá ĩ'di 'bã ru ãtị̃ agá
méjã tị gá 'dãá.
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí
unulé ãzíla jọ kí “Îza dó ãdu 'dĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ?
9 Ála ájẹ́ ãdu 'dĩ ị̃tũndã agá ãjẹ̃ ĩyõ la sĩ ãzíla séndẽ la fẽ
agá 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.”
10 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'banî, “Ĩmi ũkú 'dĩ ĩcãndĩ ã'du ị́jọ́ sĩ?
Idé mání ị́jọ́ múké ũniyambamba la.
11 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ṹ'dṹ pírí sĩ ĩmi abe wó má icó mụlé
u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ pírí ku.
12 Ĩ'di 'bã ãdu 'dĩ ũsũjó áma ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ĩ'di áma idé
bábá sĩ áma ị̃sị̃jó.
13 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ṹnọ́kṹ gá 'dâ sĩ ị́jọ́ mgbã
rĩ ũlũjó rĩ agá ála ị́jọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã
ị́jọ́ ũrãjó.”

Yṹdãsị̃ ã'ị̃ Yẹ́sṹ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé
(Mãrákõ 14:10-11; Lṹkã 22:3-6)

14 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí umvelé
Yṹdãsị̃ Ị̣sị̃kãrị́yọ́tị̃ 'i rĩ mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṹlé,
15 ãzíla zị kí, “Ãko ĩminí lẽlé fẽlé mání rĩ ã'du ádrĩ ĩ'di 'dụ
fẽlé ĩmidrṹlé 'bo rĩ gá?” Ị̣jọ́ 'dĩ sĩ, lã kí dó ĩ'diní séndẽ sílĩvã
rú ífí-ífí la kí kãlị́ na.
16 'Dãá Yṹdãsị̃ i'dó dó sáwã múké sĩ Yẹ́sṹ rụjó rĩ ndrṹlé sĩ
ĩ'di 'dụjó fẽjó ĩ'badrị́.

Yẹ́sṹ 'bã ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãsị̃jó rĩ
(Mãrákõ 14:12-21; Lṹkã 22:7-13, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

17 Ṹ'dṹ drị̃drị̃ ṹmṹ mũkátĩ ãkṹkị́ kóru rĩ najó rĩ sĩ, 'bá
Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé, zị kí ĩ'di, “Ílẽ ãmụ
ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?”
18 Yẹ́sṹ umvi, “Ĩmụ táwṹnị̃ ãmbógó rĩ agá ágọ́bị́ ãzí drị́ko
gá, ĩlũ ĩ'diní, ‘Ímbápị jọ: Sáwã Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ acá

'bo! Álẽ ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ nalé 'bá mání imbálé 'dĩ
abe mídrḭ́ lḭ́cọ́ gá 'dâ.' "
19 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ idé kí cécé Yẹ́sṹ 'bã
jọlé rĩ áni ãzíla Idé kí dó ãkónã ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ drḭ̃
'dãá.
20 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ ri kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ́
drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ abe méjã tị gá ãkónã nalé,
21 ãzíla ĩ'baní ãkónã na agá 'dâ, Yẹ́sṹ jọ, "Ma ĩminí ḭ́jọ́
mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ."
22 Ãzíla kí ásḭ́ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí dó ĩ'di ụzḭ́lé ãlu-ãlu,
"Úpí ma 'i yã?"
23 Yẹ́sṹ umvi, "'Bá mání sĩ drḭ́ usújó ĩ'di be bãkṹlẹ̃ ãlu agá
rĩ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.
24 Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ la mụ drãlé rá cécé ḭ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ
áni. Wó ĩ'di mụ adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tḭ́
'Bádrḭ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî! Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị agá
ku la ándrá múké."
25 Yṹdãsḭ̃ 'bá ãlu mụlépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ, jọ, "Rábḭ̃,
ãndá-ãndá ru adru ma 'i ku yã?"
Yẹ́sṹ umvi, "'Bá bãsĩ mi 'i." *
26 Ĩ'baní ãkónã na agá, Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drḭ̃
la gá anu 'a la rá, ãzíla fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní jọ,
"Ĩ'dụ ãzíla ĩna, 'dĩ ụrụ'bá mádrḭ̃ 'i."
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ 'dụ kópõ, fẽ ãwã'dĩfô drḭ̃ la gá
ãzíla fẽ dó ĩ'badrḭ̃lé, jọ, "Kópõ 'dĩ ãrí mádrḭ́ mụlépi asulépi
'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ, ãzíla ĩ'di tị icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrḭ̃
abe rĩ 'i,
28 ã'dusĩku 'dĩ ãrí mádrḭ́ mụlépi asulépi tị icíma drḭ́, ãzíla
sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ḭ́jọ́ ũnzí trũjó rĩ 'i.
29 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sṹ 'dĩ mvụlé ku kpere mání
mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá ĩmi abe Sṹrṹ má Átẹ́pị drḭ̃ agá."
30 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ịcṹjó 'bo, ko kí dó drḭ̃
mụlé 'Bé Mḭ̃zẽ̃yḭ́tṹ gá.

Yẹ́sṹ i'da ḭ́jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ 'i
(Mãrákõ 14:27-31; Lṹkã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṹ jọ ĩ'banî, "Ḭ́nḭ́ 'dõ sĩ ĩmi pírí kí mụ apálé má rṹ 'dâ
rá, ã'dusĩku ḭ́jọ́ sĩlé rĩ jọ:
" 'Ma 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dị rá,
ãzíla kãbĩlõ ũ'bí kí mụ irélé ndú-ndú rá!' †
32 Wó ádrĩ dó angá ídri 'bo, ma dó mụ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá Gãlḭ́lḭ̃
gâlé."

---

* **26:25** Jõku *"Ími ãmgbã rĩ jọ ĩ'di tị sĩ."* † **26:31** Zãkãríyã 13:7

33 Pétẽrõ umvi ị́jọ́ Yẹ́sṹ ní, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ apálé
mí rṹ 'dâ rá tí, má icó ími a'belé ku.”
34 Yẹ́sṹ jọ, “Pétẽrõ, ájọ míní ãndá-ãndá ru, ịnị́ 'dĩ sĩ ịsṹ
ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku, mi áma gã úmgbé pâlékó na!”
35 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, “Jõ táni mání drãjó mí be, má icó ími
gãlé ku.” Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí pírí jọ kí vâ 'dĩ 'bã
áni.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋá zịlé ãngũ Gẽtẽsẽmánĩ gá
(Mãrákõ 14:32-42; Lṹkã 22:39-46)

36 'Dãá Yẹ́sṹ mụ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe ãngũ umvelé
Gẽtẽsẽmánĩ rĩ gá ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ ma drĩ mụ
Ãdróŋá zịlé.”
37 Yẹ́sṹ 'dụ Pétẽrõ 'i ãzíla anzị į̃rį̃ Zĩbĩdáyõ drị́ 'dĩ kî trũ
mụjó ĩ'ba abe, ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ rú.
38 Jọ ĩ'baní, “Cãndí afí áma ásị́ gá ĩ'di áma ásị́ lị ambamba
ãni rú drã tị gá. Ĩmi u'á 'dâ ãzíla ĩtẽ mịfị́ trũ.”
39 Yẹ́sṹ mụ drį̃lẹ́ gá were, tị́ dó ãja vṹrṹ ilú drį̃ vṹrṹ sĩ
Ãdróŋá zịjó, “Má Átẹ́pị, drĩ tá icó rá rĩ sĩ í'dụ kópõ ãzá tajó
rĩ má rṹ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”
40 Wó Yẹ́sṹ uja ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla ịsṹ kí
ṹ'dṹ ko agá, zị Pétẽrõ 'i, “Ĩmi icó tẽlé má be mịfị́ trũ mmgbọ
sáwã ãlu ku yã?
41 Ĩmi adru mịfị́ trũ mmgbọ, ãzíla ĩzị Ãdróŋá 'i, ĩmi mụ
filé ṹ'bį̃táŋá agá ku. Úríndí lẽ rá, wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
42 Yẹ́sṹ gõ vúlêlé pâlé į̃rį̃ rĩ sĩ Ãdróŋá zịlé į̃dị́ jọ, “Má Átẹ́pị,
gę̃rį̃ ãzí ndú la drĩ adru kópõ ãzá tajó 'dĩ 'dụjó 'dáyụ kpere
lẽ ána cãndí rá, ị́jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru nĩ.”
43 Yẹ́sṹ la mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá,
ã'dusĩku mịfị́ la kí ãnzị ru ṹ'dṹ sĩ.
44 Yẹ́sṹ a'be kí rá mụ vâ Ãdróŋá zịlé į̃dị́ ãzíla pâlé na rĩ sĩ
jọ vâ ị́jọ́ tá ãlu 'dã kí vúŋá.
45 Vúlé la gá Yẹ́sṹ ãgõ vúlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹ
'dõlé, jọ, “Ĩmi drĩ kpere ṹ'dṹ ko ãzíla avị́ yã? Sáwã sĩ Ngọ́tị́
'Bádrį̃ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí 'badrị́ rĩ acá 'bo.
46 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la
amṹ 'dĩ.”

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãrákõ 14:43-50; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

47 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, Yṹdãsį̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrị́
drį̃ į̃rį̃ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ kí túré
trũ ãzíla ménéŋá abe kí drị́ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo, 'bá
ãzị́táŋá Mṹsã drị́ kí imbálépi, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé
nĩ rĩ kî.

48 Yụ́dãsį̃ i'da tá ĩ'baní ị́jọ́ ícétáŋ́á ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú:
“Ágọ́bị́ mání mụlé zịlé amvuŋ́á sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di.”
49 Yụ́dãsį̃ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sų̃ rụ̃lé jọ, “Ázị mi cí, Rábį̃!”
ãzíla zị dó ĩ'di amvuŋ́á sĩ.
50 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Mâ wǫ̃rį̃, mí idé ị́jọ́ míní tá sĩ amụ́jó
rĩ 'i.” †
Cọtị ãgọbị amvú kí drį̃lẹ́ gá, amvu kí Yẹ́sų̃ 'i ãzíla rụ kí dó
ĩ'di.
51 'Bá ãzí ãlu 'delépi Yẹ́sų̃ vú gâ sĩ la anzé ménéŋ́á ãmvé,
ga sĩ ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã bị́lẹ́ wẹ́ vų̃rụ́.
52 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Ísu mî ménéŋ́â vúlé ĩ'di 'bã ãngũ gâlé
ã'dusĩku 'bá pírí ménéŋ́á ayúlépi rĩ kí mụ ũdrãlé ménéŋ́á
sĩ.
53 Ĩmi ũrãjó la rĩ sĩ, má icó tá má Átẹ́pị umvelé icójó
mãlãyíkã ĩ'didrị́ álĩfũ-álĩfũ 'dĩ kí tị ãpẽjó ãma tãmbajó ku
yã?
54 Wó drĩ adru íni ku, ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bã idé ru 'dĩ 'bã
áni rĩ la acá ru idéjó 'dĩ 'bã áni íngoní-íngoní ru?”
55 Yẹ́sų̃ jọ 'bá ũ'bí amụ́lépi rĩ 'banî, “Ĩmi amụ́ áma rụlé
túré, ãzíla ménéŋ́á ã'dị́ drị̃ trũ má iza 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la rĩ
áni ã'du sĩ yã? Ụ́'dụ́ pírí sĩ, ári 'bá kí imbálé lị́cọ́ Ãdróŋ́á drị̃
agá 'dãá ĩrụ jõ ma ku.
56 Wó ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí ã'dusĩku ị́jọ́ ándrá nãbịya 'bã kí
sĩlé rĩ 'bã acá kí rú ị́jọ́ mgbã rú benĩ.” 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé
rĩ a'be kí ĩ'di á'dụ̃sĩ apá kí pírí.

Yẹ́sų̃ 'bã adrujó 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị̃ ĩjọ́ amálépi rĩ kí drį̃lẹ́ gá rĩ
(Mãrákõ 14:53-65; Lụ́kã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)
57 'Bá tá Yẹ́sų̃ rụlépi 'dĩ agụ kí dó ĩ'di Kãyị́fã átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ drị̃ 'dĩ ãngũ imba'ba ãzị̃táŋ́á Mụ́sã drị̃ kí imbálépi
rĩ 'bã kí ru trajó 'bá ĩyõ rĩ abe rĩ gá.
58 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sų̃ vú rá-rá ru kpere lị́cọ́ 'a átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ drị̃ 'dã agâlé. Pétẽrõ fi jó agâlé ãzíla ri vų̃rụ́ 'bá
ãngũ andre tẽlépi rĩ abe, ị́jọ́ mụlépi ru idélépi Yẹ́sų̃ ụrụ'bá
gá rĩ kí ndrejó.
59 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí
ị́jọ́ ãzí ĩnzõ rú la ndrų̃lé Yẹ́sų̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá.
60 Wó ịsụ́ kí ị́jọ́ ãzí ku, táni 'bá wẽwẽ rú sãdínĩ rú rĩ 'bã kí
amụ́ agá drį̃lẹ́ gá rá tí.
Ãsį̃jó 'bá į̃rį̃ amụ́ kí dó nĩ.
61 Ãzíla jọ kí, “Ágọ́bị́ 'dĩ jọ ‘Má icó jó Ãdróŋ́á drị̃ 'dĩ andilé
rá ãzíla ụ́'dụ́ na vúlé gá ma sị la į̃dị́ rá.’ ”

---

† **26:50** Jõku *“Mâ wǫ̃rį̃, mí amụ́ tá ã'du gá?”*

62 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nga dó pá tulé ụrụgá ãzíla jọ
Yẹ́sụ̃ ní, “'Dâ mí icó ị́jọ́ umvilé ku yã? Ị́jọ́ ãgọbị 'dĩ 'bã kí vú
nze lé mí rụ́ 'dĩ kí ã'du?”
63 Wó Yẹ́sụ̃ ĩyãŋã tútú ape tị ku.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ jọ ĩ'diní, “Ma ũyõ na Ãdróŋá ídri
rĩ 'bã rụ́ sĩ. Ílũ ãmaní, ídrĩ adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ
gá.”
64 Yẹ́sụ̃ umvi, “'Ẽ, ĩ'di bãsĩ mî jọlé 'dĩ 'bã áni. Wó ma jọ la
ĩminí, drụ́zị́ ĩmi Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ndre ri agá Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị
'bã drị́ ãndá rĩ gá, ãzíla amụ́ agá ụ̃rụ́'bụ̃ drị̃ gá 'bụ̃ gá 'dãá.”
65 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó bõngó ĩ'di
ụrụ'bá gá ri kí ũmbã sĩ rá ãzíla jọ, “'Da Ãdróŋâ 'bo, sãdínĩ
ãmaní ndrụ̃lé ĩ'diní ị̃dị́ rĩ íngõ 'i.
66 Ĩmĩ ũrã ị́jọ́ íngoní?”

Umvi kí, “Lẽ 'bã drã rá.”
67 Uwí kí dó sụ̃sụ́ ĩ'di mẹ́lẹ́tị gâ sĩ ĩ'di idejó ãzíla adị kí dó
ĩ'di drị́ sĩ. Ãzí rĩ asa kí dó ĩ'di 'i
68 ãzíla jọ kí, “Kúrísĩtõ, ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ
yã?”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sụ̃ gãjó rĩ
(Mãrákõ 14:66-72; Lụ́kã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

69 Pétẽrõ 'bã ri agá ãmvélé-ãmvélé ru lị́cọ́ agá 'dãá, ĩzóŋá
ãtí'bó ru la amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Mi vâ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bá
Gãlị́lị̃ gá rĩ drị̃ 'bã ãzí.”
70 Wó Pétẽrõ tu kí drị̃lẹ́ gá 'dãá pírí rá jọ ĩ'banî, “Ánị̃ ĩmi
ị́jọ́ jọ ã'du drị̃ gá yã rĩ gá ku.”
71 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pétẽrõ mụ kẽjị́tị gâlé, ĩzóŋá ãzí
ndre ĩ'di jọ 'bá ãzí 'dãá rĩ 'baní, “Ágọ́bị́ 'dĩ jõ bãsĩ acị́ Yẹ́sụ̃
Nãzẽrẹ́tị̃ gá rĩ be.”
72 Pétẽrõ tu vâ ị̃dị́ ru alụ́ŋâ trũ jọ, “Ánị̃ mâ ngá ágọ́bị́ 'dĩ
ku.”
73 Sáwã were vúlé gá 'bá pá utulépi 'dãá rĩ mụ kí Pétẽrõ
rụ̃lé ãzíla jọ kí, “Ãndá mi ĩ'bã ãzí ã'dusĩku ũví míní ị́jọ́ jọjó
rĩ i'da kí ĩ'diní.”
74 'Dãá Pétẽrõ alụ́ ru ãzíla na ũyõ 'bá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá jọ,
“Ánị̃ ágọ́bị́ 'dĩ ku.”

Cọtị ã'ụ́gọ́ 'be dó cẹ̃rẹ́.
75 'Dãá Pétẽrõ ũrã dó ị́jọ́ ándrá Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé ĩ'diní, “Mi
áma gã úmgbé pâlé na 'dĩ sĩ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku,” rĩ
'i. Ãzíla ị́jọ́ 'dĩ fi dó ĩ'di ásị́ gá, ãzíla fũ dó mụlé awá trũ
ãzákírílílí ru ãmvêlé.

27

Yụ́dãsḩ nzi ru rá
(Mãrákõ 15:1; Lụ́kã 23:1-2; Yõhánã 18:28-32)

1 Ṭ'bụ́tịnịnị ãtalo ãmbogo rĩ kí pírí 'bá ĩyõ drḩlẹ́ ru 'dĩ kí
abe ã'ḩ kí Yẹ́sṵ̃ 'dịjó rá.
2 Umbé kí Yẹ́sṵ̃ agụlé Pĩlátõ drḩ 'dĩ gávũnã 'bá Rụ́mḩ gá rĩ
'badrḩ rĩ 'i.
3 Yụ́dãsḩ Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la mụ ndrelé la úlị ịjọ́
Yẹ́sṵ̃ drḩ gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá 'bo, ịjọ́ 'dĩ fi ásḩ la gá ãzá ru, uja
ásḩ ãzíla uja sĩlíngĩ sílĩvã rú ífí-ífí kãlḩ na 'dã kí vúlé ãtalo
ãmbogo rĩ 'badrḩ 'bá ĩyõ rĩ abe.
4 Yụ́dãsḩ jọ, "Má iza rá mâ 'bá ịjộ kóru rĩ fẽjó 'dịjó ãrí
asujó rĩ sĩ."
Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe jọ kí, "'Dĩ ịjọ́ ãma ãni
yã? ''Dĩ ịjọ́ mí ãni.' "
5 Yụ́dãsḩ 'be sĩlíngĩ ífí-ífí 'dĩ kí vṵ̃rụ́ jó Ãdróŋá drḩ agá 'dãá,
ãzíla fũ dó 'dãá rĩ sĩ mụ dó ru nzilé rá.
6 Ãtalo ãmbogo 'dĩ a'dụ́ kí sĩlíngĩ 'dã kí rá jọ kí, "Sĩlíngĩ
'dĩ kí 'bá ãrí asujó la, ãzịtáŋá ãmadrḩ ã'ḩ ãmaní sĩlíngĩ 'bá
'dịjó 'dĩ 'bã áni rĩ kí tãmbajó ãngũ sĩ sĩlíngĩ jó Ãdróŋá drḩ
gá rĩ kí tãmbajó rĩ gá ku."
7 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí dó mụ ịjọ́ sĩlíngĩ 'dĩ kí drḩ gá rĩ delé
itú agá 'bo, 'dụ kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ãngũ ĩgbãjó 'bá úmvú sḩlépi
rĩ drḩ sĩ 'bá ãmḩyọ́ŋá ru rĩ kí ḩsĩjó.
8 Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ 'dã umvejó, "Ámvṵ̃ ãrí drḩ 'i" kpere
ãndrũ 'dĩ.
9 Ḩjọ́ nábḩ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú ru idélé ĩ'di 'bã
kẽjḩ gá, "'Dụ kí sĩlíngĩ kãlḩ na ãjẹ̃ 'bá Ịsịrayḩlḩ 'badrḩ 'bã kí
ã'ḩlé rĩ ĩ'di ịjọ́ sĩ rĩ ũfẽjó,
10 ãzíla ayú kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ámvṵ̃ 'bá úmvú sḩlépi rĩ drḩ
ĩgbãjó, cécé Úpí Ãdróŋá 'bã ãzịtáŋá la fẽlé rĩ áni." †

Âgụ Yẹ́sṵ̃ 'i Pĩlátõ drḩlẹ́ gá
(Mãrákõ 15:2-5; Lụ́kã 23:3-5; Yõhánã 18:33-38)

11 Yẹ́sṵ̃ 'bã pá tu agá gávũnã drḩlẹ́ gá 'dâ, gávũnã zị ĩ'di,
"Mi Úpí 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'badrḩ 'i yã?"
Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'di "Míní jọlé rĩ áni."
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe kí mụ Yẹ́sṵ̃ tõlé 'bo,
umvi ĩ'baní ịjọ́ ku.
13 Pĩlátõ zị Yẹ́sṵ̃ 'i, "Mí are ịjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí sĩ ími tõjó 'dĩ
kí ku yã?"
14 Wó Yẹ́sṵ̃ umvi ịjọ́ Pĩlátõ tị gá ãluŋá la ku. Ḩjọ́ 'dĩ fẽ
gávũnã u'á dó ṵ̃sṵ̃táŋá ãmbógó la sĩ.

† **27:10** Zãkãríyã 11:12, 13; Yẽrẽmíyã 19:1-13; 32:6-9

Úlị ĩjọ́ Yẹ́sṹ drḩ̃ gá ĩ'di 'dịjó rá
(Mãrákõ 15:6-15; Lṹkã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

15 Ṵ'dṹ ãlu-ãlu ṹmṹ alịjó 'bá drḩ̃ gâ sĩ rĩ drḩ̃ sĩ, lã'bĩ gávũnã
* drḩ̃ gá rĩ sĩ, ĩ'di 'bá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ anzé mãbṹsṹ gâlé rá.
16 Ị̃tṹ 'dã sĩ ágọ́bḩ̃ ãzí rṹ kụlépi ịjọ́ ũnzí sĩ mãbṹsṹ gâlé la
cí rṹ la Bãrábã 'i.
17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí kí dó mụ ru atrálé 'bo, Pĩlátõ zị dó ũ'bí
kí, "'Bá ĩminí lẽlé má anzé ĩminí ĩ'di rá rĩ ã'di 'i yã: Bãrábã
'i jõku, Yẹ́sṹ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ 'i yã?"
18 Ã'dusĩku Pĩlátõ nḩ̃ rá 'bá Yãhṹdḩ̃ 'bã ãmbogo rú 'dĩ fẽ kí
Yẹ́sṹ ĩ'di drḩ̃lé la ĩ'baní idéjó ãjã sĩ rĩ sĩ.
19 Pĩlátõ 'bã drĩ ri agá úmvúke ĩ'didrḩ̃ ịjọ́ lịjó rĩ drḩ̃ gá 'dãá
ũkû ḩ̃drḩ̃ ĩ'diní ṹ'dṹkọ́ jọ, "Ífi jõ ịjọ́ 'bá ịjọ̃ kóru 'dĩ drḩ̃ agâlé
ku, ã'dusĩku ácị tá drḩ̃ urobí drḩ̃ ambamba ágọ́bḩ̃ 'dĩ 'bã ịjọ́
sĩ."
20 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ 'dĩ abe usú kí 'bá kí bḩ̃lẹ́
Bãrábã a'bejó ãzíla Yẹ́sṹ 'dịjó rá.
21 Gávũnã zị 'bá kí, "'Bá ĩ̃rḩ̃ 'dĩ kí agá ĩminí lẽlé má a'be
ĩminí rĩ ã'di 'i?"
Umvi kí, "Bãrábã 'i."
22 Pĩlátõ zị ũ'bí kí, "Ĩlẽ má idé Yẹ́sṹ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ
ã'du rú yã?"
Umvi kí, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḩ̃ gá."
23 Pĩlátõ zị kí, "Ã'du ịjọ́ sĩ? Ị̃jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?"
Wó 'bá pírí umvi kî, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḩ̃ gá."
24 Pĩlátõ la mụ ndrelé la 'î icó ãko ãzí idélé ku, wó ãgọ̃bḩ̃
lẽ dó i'dólé kpẹ̃lé nĩ, a'dṹ ĩyḩ̃ ũjĩ ru drḩ̃ ũ'bí kí drḩ̃lẹ́ gá 'dãá
jọ, "Ma ịjọ̃ kóru, ágọ́bḩ̃ 'dĩ 'bã ãrí ĩmi drḩ̃ gá, 'dĩ ịjọ́ ĩmi ãni."
25 Ũ'bí pírí nga kí umvilé la, "Ãrí la 'bã adru ãma drḩ̃ gá,
ãzíla anzị ãmadrḩ̃ kí drḩ̃ gá."
26 Pĩlátõ a'be dó Bãrábã ĩ'baní rá. Wó ĩ'di mụ Yẹ́sṹ fẽlé
colé 'bo, fẽ dó ĩ'di ĩ'badrḩ̃ mụlé ipalé mũsãlá'bã sḩ̃ gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sṹ 'i
(Mãrákõ 15:16-20; Yõhánã 19:2-3)

27 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sṹ agụlé lịcọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã
sĩ ịjọ́ lịjó rĩ gá, ãzíla ãsĩkárĩ ãzí 'dãá rĩ kí pírí tra kí ru ãga
la gá.
28 Ãsĩkárĩ ũtrũ kí dó ĩ'di 'bã bõngó kí rá, ãzíla su kí dó
ĩ'diní bõngó ãzo ika la,
29 ãzíla idé kí ĩ'diní kẹ́rịṇá ṹcḩ̃kḩ̃ sĩ sulé drḩ̃kã gá tãgíyã ũpĩ
drḩ̃ rú. Fẽ kí ĩ'diní túré ũzú ru la rụlé drḩ̃ ãndá gá, † ãzíla tḩ̃

* **27:15** *Gávũnã* 'dĩ ĩ'di 'bá Rṹmḩ̃ gá rĩ 'badrḩ̃ 'i. † **27:29** *Tãgíyã sulé* drḩ̃kã gá rĩ kí *túré* be kí ũkpõ ũpi 'badrḩ̃ kí i'da. Wó tãgíyã sulé Yẹ́sṹ drḩ̃kã gá ãzíla túré fẽlé ĩ'didrḩ̃ gá 'dĩ kí lú ĩ'di idejó.

kí ãja ĩ'di drį̃lẹ́ gá vų̃rụ́ ĩ'di idejó jọ kí, “Háyę̃, Úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ 'dĩ.”
30 Uwí kí sų̃sụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ãzíla 'dụ kí túré drı̨ la gá 'dâ rá ũgbã kí drį̃ la ı̨̃dı̨-ı̨̃dı̨.
31 Ĩ'baní Yẹ́sų̃ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó ãzo rĩ rá, su kí dó bõngó ĩ'didrı̨ ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé. Agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá.

Yẹ́sų̃ ipajó mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ
(Mãrákõ 15:21-32; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

32 Ĩ'baní dó mụ agá ãmvê 'dĩ gá 'dâ, ụfụ kí drį̃ ágọ́bı̨ ãzí angálépi Kų̃rẹ́ñ̨ gá umvelé Sį̃mọ́ñ̨ rĩ be, ãzíla ũŋmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sų̃ ipajó rĩ 'dụjó.
33 Acá kí dó ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ drį̃kã ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá.
34 'Dãá fẽ kí dó Yẹ́sų̃ ní wáyĩnĩ usalé írúwá ų̃jı̨́ ‡ la trũ la mvụlé, wó Yẹ́sų̃ la mụ 'bį̃lé la 'bo, gã mvụlé la úmgbé.
35 Ála mụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá 'bo, awa kí ĩ'di 'bã bõngó kí jẽgê 'beŋá sĩ. §†
36 'Dã 'bã vúlé gá ri kî dó vų̃rụ́ sĩ ĩ'di ndrejó.
37 Yẹ́sų̃ 'bã drį̃lẹ́ gá 'dãá sĩ kí ı̨́jọ́ sĩ ĩ'di tõjó rĩ, “'DĨ Yẹ́SŲ̃, ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĮ̃ RÚ RĨ 'BADRĮ̃ 'I.”
38 Îpa ų̃gụ'ba ãzí kí ı̨̃rį̃ ĩ'di be ĩndĩ mũsãlá'bã sı̨ gá, ãlu rĩ drı̨ ãndá gá ãzí rĩ drı̨ ı̨̃jı̨ gá.
39 'Bá alı̨lépi gę̃rį̃ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sų̃ 'i ãzíla drį̃kã ayaŋâ trũ
40 jọ kí, “Į́jọ́ ándrá mi jó Ãdróŋá drı̨ 'dĩ andi rá, mi sı̨ la ụ́'dụ́ na agá rá! Ípa ími ãmgbã rĩ! Mí ası̨ vų̃rụ́ mũsãlá'bã sı̨ gâlé, ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i rĩ gá.”
41 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sų̃ gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ,
42 jọ kí vâ, “Pa ándrá 'bá ãzí kí rá, wó pa ru ku la ã'du ı̨́jọ́ sĩ! Ĩ'di Úpí Įsı̨rayı̨́lį̃ drı̨ gá rĩ, lẽ 'ba ası̨ mũsãlá'bã sı̨ gâlé vų̃rụ́ 'dõlé ãma dó sĩ ĩ'di ã'ı̨ rá.
43 'Bã jõ 'dâ ásı̨ Ãdróŋâ drį̃ gá. Lẽ Ãdróŋá 'bã pa dó ĩ'di 'i ú'dî'da, Ãdróŋá drĩ ĩ'di lẽ rá rĩ gá ã'dusĩku jọ 'i Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i.”
44 Ụ̃gụ'ba ipalé Yẹ́sų̃ be 'dĩ ide kí vâ ĩ'di gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩndĩ.

---

‡ **27:34** Írúwá ų̃jı̨́ fẽlé mvụlé 'bá 'dı̨lé mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ 'banî rĩ la ãzá ĩ'baní icólé amálé rĩ ı̨sı̨ vų̃rụ́. Icó kí dó sĩ ãzá amálé ku. § **27:35** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨ ãzí were la kí agá, úsĩ *jẽgê ándrá nábį̃ 'bã sĩ ı̨́jọ́ jọjó drį̃ la gá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kę̃jį̃ gá: “Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdrı̨́ŋĩ gá jẽgê 'beŋá sĩ.”* † **27:35** Zãbụ́rį̃ 22:18

Yẹ́sṹ 'bã drãjó rĩ
(Mãrákõ 15:33-41; Lṹkã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

45 Ị̃tṹ la mụ calé sáwã ázíyá gá 'bo, ãngũ nị kpákpá kpere
sáwã úrômĩ.
46 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sṹ za ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ
ũkpó sĩ, “Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ, * lama sãbãkĩtánĩ?” Ífí la, “Ãdróŋ́á
mádrị̃, Ãdróŋ́á mádrị̃, mí a'be ma rá ã'du sĩ yã?” †
47 'Bá ãzí pá utulépi 'dãá rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí,
“Ĩ'di Ĩlíyã umve.”
48 Cọtị ĩ'bã ãzí ãlu ãcẹ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ. Su ĩ'di
wáyĩnĩ ũká † la agá, umbé ĩ'di ũzú sị́ gá ãzíla su ĩ'di Yẹ́sṹ tị
gá ĩ'diní mvụlé.
49 'Bá acelépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, “Ĩmi a'be drĩ ĩ'di 'i, úndre
drĩ Ĩlíyã la nõ amṹ ĩ'di palé rá yã áni.”
50 Yẹ́sṹ la mụ zalé ṹ'dṹkọ́ sĩ re ị̃dị́, drã dó rá.
51 Sáwã 'dã agá 'dãá bõngó jó Ãdróŋ́á drị̃ 'a alịjó rĩ asi ru
ị̃rị̃ i'dójó ụrụgá kpere vṹrṹ. Vũ aya ru írã asi kí ru rá.
52 Ị̃nádrị̃ asi kí nzị̃ kí ru mmgbọ, ãzíla 'bá ãlá ũ'bí Ãdróŋ́á
drị́ ũdrãlépi rá 'dĩ angá kí ídri rú.
53 Yẹ́sṹ 'bã angájó ídri rĩ 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ ãfũ kí ị̃nádrị̃
agá rĩ sĩ mụlé filé táwṹnị̃ ãlá ãmbógó rĩ agâlé, ãzíla i'da kí
ru 'bá wẽwẽ rú 'banî.
54 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rṹmị̃ gá rĩ drị̃ kí 'bá ĩ'didrị́ Yẹ́sṹ aga
tẽlépi 'dĩ abe amá kí ũyãkĩyã 'dã rá, ãzíla ndre kí ị́jọ́ pírí ru
idélépi 'dĩ kí rá. 'Bá 'dĩ u'á kí ṹrị̃ sĩ jọ kí, “'Dĩ ãndá-ãndá ru
Ãdróŋ́á 'bã Ngọ́pị 'i.”
55 Ũkú wẽwẽ rú ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi rá-rá ru 'dãá la
kí cí, ãbĩ kí Yẹ́sṹ vú angájó Gãlị́lị̃ gâlé sĩ ĩ'di ãzã kojó ãzị́ sĩ.
56 Ũkú 'dĩ agá 'dãá ĩndĩ rĩ kí Mãríyámũ Mãgãdẽlénã
'i, Mãríyámũ andre Yãkó'bõ 'badrị́ Yṹsṹ́fṹ be rĩ, ãzíla anzị
Zĩbĩdáyõ drị̃ 'bã ãndrẽ.

Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ĩsĩ̃ŋá
(Mãrákõ 15:42-47; Lṹkã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

57 Ĩndró la mụ acálé 'bo, ágọ́bị́ ãzí málĩ trũ angálépi
táwṹnị̃ Ãrĩmãtéyã gá la mụ Pĩlátõ rṹ. Ágọ́bị́ 'dĩ rṹ Yṹsṹ́fṹ
'i, ĩ'di ándrá 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá la.
58 Mụ Pĩlátõ drị̃lẹ́ gá a'ị́ Yẹ́sṹ 'bã ãvũ, Pĩlátõ fẽ ũkpó sĩ
Yẹ́sṹ 'bã ãvũ fẽjó Yṹsṹ́fṹ drị́.
59 Yṹsṹ́fṹ a'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ãvũ rá ãzíla umbé ĩ'di bõngó ú'dí
ãlá la sĩ.

---

* **27:46** Bṹkṹ Ãdróŋ́á drị́ ãzí rĩ kí agá, ị́jọ́ sĩlé *“Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ”* 'dĩ sĩ kí *“Eli, Eli.”*
† **27:46** Zãbṹrị̃ 22:1 † **27:48** Wáyĩnĩ 'dĩ adru 'bání ayúlé ṹ'dṹ pírí rĩ 'i ku. Índre Mãrákõ 15:36 kí Lṹkã 23:36 be.

60 Agụ ãvũ 'bãlé 'bụ̃ ĩ'didrị̃ ú'dí ĩ'di 'bã galé írã agá ĩ'diní
rĩ agá. Gũ írã ãmbógó kpakụ la 'bụ̃ tị gá cí, ãzíla ko dó drị̃
mụlé rá. 61 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be,
ri kí ị̃nádrị̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé rá-rá ru.

Ãsĩkárĩ 'bã kí Yẹ́sụ̃ 'bã ị̃nádrị̃ andre tẽjó rĩ

62 Drụ̃sị̃ íni Sãbátũ sĩ 'dĩ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị̃ Ãdróŋá
ị̃nzĩjó rĩ sĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ drị̃ kí abe mụ kí
Pĩlátõ rụ́.
63 Jọ kí, “Ãmbógó ãma ũrã ị́jọ́ ándrá ágọ́bị́ ĩnzó'bá ru 'dĩ
'bã jọlé ĩ'di 'bã drĩ adrujó ídri rú rĩ sĩ rĩ, jọ ándrá, ‘Ma mụ
angálé ídri rú ụ́'dụ́ na vúlé gá ị̃dị́!’
64 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ ãzị́táŋá sĩ ị̃nádrị̃ andre tẽjó ũkpó ru kpere
ụ́'dụ́ na 'dã kí alị agá, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãvũ la
ụ̃gụ̃lé, ãzíla kí sĩ mụ jọlé la 'bá 'baní angá 'bã ídri drã agá
la ku. Úlétáŋá vúlé rĩ la dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drị̃drị̃ rĩ ndẽ
rá.”
65 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ãsĩkárĩ kí 'bã mụ kí 'bụ̃ andre tẽlé
múké-múké ĩminí icólé rá rĩ áni.”
66 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá, 'bã kí ãlámã írã drị̃ gá cí, ‡ ãzíla
'bã kí dó ãsĩkárĩ ị̃nádrị̃ andre tẽlé múké-múké.

28

Yẹ́sụ̃ angá ídri drã agá
(Mãrákõ 16:1-10; Lụ́kã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ụ́'dụ́ Sãbátũ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ 'bã
vúlé gá, Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be mụ
kí ị̃nádrị̃ andrélé ụ̃'bụ́tịnị́nị́.
2 'Dãá ũyãkĩyã ũkpó la aya ãngũ. Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá
drị̃ asị̃ angájó 'bụ̃ gâlé mụ ị̃nádrị̃ gâlé, gũ írã 'bụ́ tị gá rĩ rá,
ãzíla ri írã drị̃ gá cí.
3 Mãlãyíkã i'dá cécé ãvi 'bã dĩzã áni ãzíla ĩ'di 'bã bõngó
mve kí cécé sí áni.
4 Ụ̃rị̃ sĩ ãsĩkárĩ kí ụrụ'bá yã-yã, acá kí cécé 'bá drãlépi rá
rĩ áni.
5 Mãlãyíkã jọ ũkú 'dĩ 'banî, “Ĩmi idé ụ̃rị̃ sĩ ku ã'dusĩku ánị̃
rá ĩmi Yẹ́sụ̃ ándrá ipalé mũsãlá'bã sị̃ gá rĩ ndrụ̃.
6 Ĩ'di 'dộ 'dáyụ, angá rá cécé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ
áni, ĩmi amụ́ ãngũ ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ ndrelé.
7 Ĩmụ mbẽlẽ ãzíla ĩmụ lũlé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
‘Yẹ́sụ̃ angá drã agá rá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi drị̃lẹ́ gá Gãlị́lị̃ gâlé
'dã. Ĩmi dó mụ ĩ'di ndrelé lé.’ Álũ ĩminí 'bo.”

‡ **27:66** *Ãlámã* 'bãlé *írã drị̃ gá cí* 'dã sĩ lẽjó nị̃jó la 'bá ãzí gũ nõ írã 'bụ́ tị gá 'dã rá yã áni.

8 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ afụ kí dó ru angájó ị̃nádrị̃ agâlé ũkpõ
sĩ ụ̃rị̃ trũ ãzíla ãyĩkõ ga vâ kí ásị̃ gá tré, cẹ̃ kí dó mụlé ị̃jọ́ 'dĩ
lũlé 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ 'banî.
9 Cọtị mbẽlẽŋáŋá ru Yẹ́sụ̃ ụfụ drị̃ ũkú 'dĩ abe ãzíla jọ
ĩ'banî, “Ásị̃ ị̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi abe.” Amụ́ kí dó kpere ĩ'di
rụ́ 'dõlé amvu kí dó ĩ'di pá sĩ ĩ'di ị̃nzĩ̃jó.
10 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ụ̃rị̃ sĩ ku. Ĩmụ ị̃jọ́ 'dĩ lũlé mâ
ádrị̃pịka * 'banî 'bã mụ kí Gãlị̃lị̃ gá, kí mụ áma ndrelé 'dãá.”

Ụ̃'dụ́kọ́ ãsĩkárĩ 'bã kí ajílé rĩ

11 Ũkú 'dĩ 'bã kí drĩ mụ agá gẽrị̃ gá 'dâ, ãsĩkárĩ ị̃nádrị̃
andre tẽlépi rĩ 'bã ãzí mụ kí táwụ̃nị̃ ãmbógó rĩ agâlé, nze
kí ị̃jọ́ ru idélépi rĩ kí vú ãtalo ãmbogo rĩ 'baní pírí.
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí mụ ru ịsụ́lé 'bá ĩyõ 'dĩ abe 'bo, ãzíla
itú kí tị, fẽ kí ãsĩkárĩ 'dã 'baní sĩlíngĩ ãzí ĩyõ la,
13 ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Lẽ ĩlũ 'bá 'baní, ‘'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé
rĩ amụ́ kí ị̃nị̃ sĩ ĩ'di 'bã ãvũ ụ̃gụ̃lé 'dĩ sĩ ãma ụ́'dụ́ ko agá!’
14 Ị̃jọ́ 'dĩ drĩ 'de gávũnã bị́lẹ́ gâlé rá, ãma ĩ'diní ímbátáŋá
fẽ, ĩ'di dó sĩ ĩmi pa ũcõgõ 'dĩ agá rá.”
15 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó sĩlíngĩ 'dã rá, ide kí cécé tá jọlé ĩ'baní
rĩ áni, ãzíla 'dĩ dó ụ́'dụ́kọ́ irélépi 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'baní kpere
ãndrũ rĩ 'i.

Yẹ́sụ̃ azị dó 'bá mụdrị̃ drị̃ ãlu rĩ abe
(Mãrákõ 16:14-18; Lụ́kã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

16 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ãlu 'dĩ mụ kí dó Gãlị̃lị̃ gá,
'dĩ 'bé ándrá Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé ĩ'baní 'bã mụ kí ala gâlé rĩ gá.
17 Kí mụ ĩ'di ndrelé 'bo ị̃nzĩ̃ kí ĩ'di, wó 'bá ãzí rĩ ãbã kí ĩ'di
sĩ ãbã-ãbã.
18 Yẹ́sụ̃ amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ũkpõ 'bụ̃ gá ãzíla
ụ̃nọ́kụ́ gá rĩ kí úfẽ kí pírí mádrị̃.
19 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ĩmi uja sụ́rụ́ pírí kí 'bá áma vú bĩlépi rĩ
kí rú, ĩfẽ ĩ'baní bãbụ̃tị́zĩ̃ rụ́ † Átẹ́pị drị̃ sĩ, Ngọ́pị drị̃ sĩ ãzíla
Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ,
20 ãzíla ĩmi imbá kí ị̃jọ́ mání azị̃lé ĩminí rĩ kí vú ũbĩ̃jó,
ãzíla ma adru ĩmi abe kpere ụ̃nọ́kụ́ tị 'bã ãsị̃ agá.”

---

* **28:10** 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã umvelé *mâ ádrị̃pịka* rú 'dĩ kí 'bá ándrá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, adru kí ádrị̃pịka ãndrẽ 'bã tị̃lé rĩ kí ku. † **28:19** 'Etáŋá 8:16; 19:5; Rụ́mị̃ 6:3; 1 Kọ̃rĩnị̃tọ̃ 1:13; 10:2; Gãlãtị́yã 3:27

Ị́jọ́ Mgbã Mãrákõ 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹṭị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 'Dĩ ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị drị́ gá rĩ 'bã
ì'dóŋá.
2 I'dó ru ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã jọlé nábṹ Ĩsáyã 'bã sĩlé bṹkṹ
ĩ'didrị́ rĩ agá rĩ sĩ, Ãdróŋá jọ,
"Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drṹlẹ́ gâlé
'dĩ,
ĩ'di mụ gẽrṹ idélé míní ími drṹlẹ́ gâlé." †
3 "Ṹ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
'Ĩmi itú gẽrṹ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlị́kị ĩ'diní sĩ acị́jó.' " †
4 Ṹpị́gọ́ŋá 'dĩ ándrá Yõhánã Bãbṹṭị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'i. Ri u'álé
ãngũ kõtórõ rú rĩ gá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ 'bá pírí 'banî sĩ ásị́ ujajó
bãbṹṭị̃zị̃ bĩjó sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị́ kí a'bejó.
5 'Bá ũ'bí ãkpẽ kí ãngũ Yṹdị́yã drị́ agâlé táwṹnṹ̃ ãmbógó
Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá, ri kí mụlé Yõhánã rṹlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ
arelé. I'da kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị́ kí, ãzíla fẽ dó ĩ'baní bãbṹṭị̃zị̃
ĩyị́ Yõrĩdánĩ gá.
6 Bõngó ándrá Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã
'bã 'bíko sĩ, icí ru ṹpị̃cẹ́ sẹ́rṹ íníríkó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrị́
kí ándrá úmbí kí ãnṹ ásé agá rĩ be. *†
7 Yõhánã lũ vâ 'bá 'baní, "'Bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá
rĩ la amṹ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá
ãsĩjó la rú ku.
8 Ma bãbṹṭị̃zị̃ fẽ ĩminí ĩyị́ sĩ, wó ĩ'di bãbṹṭị̃zị̃ fẽ ĩminí
Úríndí Ãlá rĩ sĩ."

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹṭị̃zị̃ bĩjó ãzíla Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

9 Ị̃tṹ 'dã sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó táwṹnṹ̃ Nãzẽrẹ́ṭị̃ gá 'dĩ ãngũ
Gãlị́lị̃ gá rĩ gá, ãzíla Yõhánã fẽ ĩ'diní bãbṹṭị̃zị̃ ĩyị́ Yõrĩdánĩ
agá.
10 Yẹ́sṹ la mụ ãfũlé ĩyị́ agâlé rĩ sĩ 'bo, ndre 'bṹ nzị̃ ru tị
mmgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋá drị́ cécé ãlĩ'bõ áni asị́ agá

---

† **1:2** Mãlákĩ 3:1 † **1:3** Ĩsáyã 40:3 * **1:6** Yõhánã ĩ'di ándrá cécé Ĩlíyã áni.
† **1:6** 2 Ũpĩ 1:8

'bų̃ gâlé ri agá ĩ'di drį̃ gá. 11 Ụ'dụ́kọ́ angá 'bų̃ gâlé jọ, “Mi
mâ Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩkõ sĩ ími ị́jọ́ sĩ.”
12 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá cọtị Úríndí ũŋmĩ Yẹ́sų̃ agụlé u'álé ãngũ
kõtórõ rú rĩ agá ásé agâlé.
13 Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ų̃'bį̃ agá, ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ri u'álé ãngũ kõtórõ
rú rĩ gâlé ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe, wó mãlãyíkã ri kí ĩ'di
ãzã kolé nĩ.

Yẹ́sų̃ 'bã ãzị́ ĩ'didrį̃ i'dójó
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lụ́kã 3:21-22; 4:1-13)

14 Úpí Hẽródẽ 'bã Yõhánã rụjó sujó mãbụ́sų̃ gá 'bo rĩ 'bã
vúlé gá, Yẹ́sų̃ mụ dó Gãlị́lį̃ gá mụjó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drį̃ ũlũ
trũ.
15 Jọ 'bá 'baní, “Sáwã múké rĩ acá 'bo. Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃†
acá ãni rú. Ĩmi uja ásị́, ãzíla ĩmi ã'į̃ ị́jọ́ mgbã 'dĩ 'i.”
16 Ụ'dụ́ ãzí ãlu Yẹ́sų̃ 'bã acị́ agá mĩrĩ Gãlị́lį̃ drį̃ tị gâ sĩ, ndre
Sį̃mọ́nį̃ kí ádrị́pį̃ Ãndẽríyã be į̃'bị 'be agá bóyí sĩ, ã'dusĩku
ĩ'ba kí adrujó 'bá į̃'bị 'belépi la rĩ sĩ.
17 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi amụ́, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi
imbálé adrujó 'bá 'bá kí tralépi la rú.”
18 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrį̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
19 Yẹ́sų̃ la mụ mụlé drį̃ gá were, ndre anzị Zĩbĩdáyõ drį̃ kí
į̃rį̃, 'dĩ kí Yãkó'bõ kí ádrị́pį̃ Yõhánã be í'bó agá ĩ'bã bóyí kí
idé agá.
20 Cọtị umve kí, a'be kí átẹ́pį̃ Zĩbĩdáyõ kí 'bá ãzị́ ngalépi
rĩ kí abe í'bó agá 'dãá, bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sų̃ 'bã úríndí ũnzí drojó ágọ́bį̃ ãzí agá rĩ
(Lụ́kã 4:31-37)

21 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mụ
kí táwų̃į̃ Kãpę̃rę̃nãwụ́mį̃ gá. Sãbátũ ‡ sĩ fi ãngũ Ãdróŋá
į̃nzį̃jó rĩ gá, i'dó 'bá ru tralépi rĩ kí imbálé.
22 'Bá ri kí ų̃sų̃lé ų̃sų̃-ų̃sų̃ ímbátáŋá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí sĩ,
ã'dusĩku ri 'bá kí imbálé ũkpó trũ 'bá ãzị́táŋá drį̃lẹ́ gá rĩ áni,
adru imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ 'badrį̃ áni ku.
23 Ágọ́bį̃ ãzí úríndí ũnzí trũ la ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá
'dãá cí,
24 ãzíla cọtị i'dó uzálé, “Yẹ́sų̃ Nãzę̃rẹ́tį̃ gá rĩ, ãmã ị́jọ́ mí
abe cí yã? Mí amụ́ ãma ụ'dị́lé ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ílẽ ãma rụ́
ã'du? Ãnį̃ mi ã'di 'i yã rĩ gá cé. Mi 'bá Ãlápítí angálépi
Ãdróŋá drį̃lé rĩ 'i.”

---

† **1:15** *Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i. ‡ **1:21** Ụdụ́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrị́ sĩ avị́jó rĩ.

25 Yẹ́sṹ angá drḩ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú. Mí ãfũ ĩ'di agá
'dâ ãmvé.”
26 Úríndí ũnzí aya dó ágọ́bḩ ũkpó sĩ, ãfũ dó ĩ'di agâlé
úzáŋâ trũ rá.
27 'Bá pírí acá kí ṹsṹtáŋá sĩ ụzḩ kí ru kí drĩdríŋĩ gá, “Ḩjọ́
'dĩ ã'du? 'Dĩ ímbátáŋá ú'dí la ãzíla ũkpó trũ! Úríndí ũnzí
are kí vâ ĩ'di tḩ rá.”
28 Ḩjọ́ ĩ'di drḩ gá rĩ kụ ãngũ Gãlḩĩ̃ drḩ agâ sĩ kpí gbõrú.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ũ'bí

29 Cọtḩ Yẹ́sṹ kí, Yãkó'bõ trũ, Yõhánã trũ, Sḩmọ́nḩ trũ ãzíla
Ãndẽríyã abe kí mụ ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ a'belé 'bo, ko kí
drḩ mụlé lḩcọ́ Sḩmọ́nḩ 'badrḩ Ãndẽríyã be rĩ gá.
30 Kí mụ acálé 'bo, úlũ Yẹ́sṹ ní Sḩmọ́nḩ 'bã ĩdrâ la drḩ cḩ
agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ tḩrḩ-tḩrḩ, la ru mgbọ́lọ́ sḩ gá.
31 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di rṹlé, arṹ ĩ'didrḩ ĩ'di ingajó rijó
ụrụgá. Ãyánĩ a'be gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá
iyólé ĩ'banî.
32 Ĩndró sĩ ḩtṹ 'bã 'de agá 'bo, 'bá ují kí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ
rú ãzíla úríndí ũnzí trũ 'dĩ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé.
33 'Bá ũ'bí táwṹnḩ agá rĩ kí tra kí ru ãmvé kẹ̃ḩḩtḩ gá 'dãá.
34 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ adrí 'bá ũ'bí ãyánĩ ũvítáŋá ndú-ndú 'dĩ
kí ãzíla adro vâ úríndí ũnzí kí ĩndĩ. Úríndí ũnzí nḩ kí ĩ'di
ã'di 'i yã rĩ gá cé, wó ã'ḩ ĩ'baní ḩjọ́ jọjó ku.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋá ã'ḩlé ãngũ 'bá kóru la gá

35 Yẹ́sṹ angá ṹ'bṹtḩnḩ́nḩ ãngũ 'bã drĩ adru agá ḩnḩ rú 'dĩ gá
'dĩ, fũ jó agá 'dãá rĩ sĩ mụlé Ãdróŋá zḩlé ãngũ 'bá kóru rĩ
gá.
36 Wó Sḩmọ́nḩ kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ kí abe i'dó kí
dó ĩ'di ndrṹlé.
37 Kí dó mụ ĩ'di ḩsṹlé 'bo, jọ kí ĩ'diní, “'Bá kí ími ndrṹ.”
38 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmụ kí acḩ trũ tọ̃rọ́mẹ́ ãníŋá 'dĩ kí
agâ sĩ ma sĩ mụ ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ ũlũ trũ 'bá 'baní, 'dĩ
bãsĩ ḩjọ́ mâ sĩ amṹjó ĩmi rṹ 'dõlé rĩ 'i.”
39 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ acḩ ãngũ Gãlḩĩ̃ drḩ agâ sĩ pírí ãngũ Ãdróŋá
ḩnzḩjó rĩ kí agâ sĩ, sĩ ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ ũlũ trũ ãzíla adro vâ
úríndí ũnzí 'bá kí agâ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sṹ adrí 'ba ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Lṹkã 5:12-16)

40 Ágọ́bḩ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amṹ ãja tḩlé Yẹ́sṹ drḩlẹ́ gá
mãmálá 'bãjó ĩ'di rṹ sĩ ĩ'di adríjó jọ, “Ídrĩ lẽ la rá, mí icó
áma adrílé rá.”

41 Ágǫ́bḭ̃ 'bã ízákĩzã fi ĩ'dinî ní, Yẹ́sṹ su drḭ̃ ĩ'di rṹlé ãzíla
aló dó sĩ ágǫ́bḭ̃ jọ ĩ'diní, “Álẽ rá, mí adru ãlá ru.” †
42 Cọtḭ ãrî wa rá, ágǫ́bḭ̃ adrí dó rá.
43-44 Yẹ́sṹ pẽ ĩ'di tḭ itré ĩ'di ũkpó ru jọ, “Índre, lẽ ílũ ḭ́jǫ́ 'dĩ
'bá ãzí ní ku. Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋ́á idélépi
rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋ́á ru Mṹsã 'bã azḭ́lé 'bá ãrí
'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ḭ́jǫ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrḭ̃.”
45 Wó ágǫ́bḭ̃ 'dĩ mụ tḭ trũ mmgbọ 'bá 'ba rṹlé ḭ́jǫ́ 'dĩ uyúŋ̃â
trũ ãngũ pírí gá, ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ fi dó táwṹnḭ̃ ãzí agá tọndọlọ
ku. Ri u'álé ãmvé sĩ, wó tí 'bá mụ kí ĩ'di rṹlé angájó ãngũ
pírí agá.

2

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ la
(Mãtáyõ 9:1-8; Lṹkã 5:17-26)

1 Ṹ'dṹ were vúlé gá Yẹ́sṹ gõ vúlé Kãpẹ̃rẹ̃nãwṹmḭ̃ gâlé,
ãzíla 'bá are kí afí 'bo.
2 Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí amṹ kí jó ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, 'dãá 'bá
ga kí jó agâlé tré kpere ãmvé sĩ. Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ãzí mmgbọ
jó tḭ gá 'bá ãzí ní sĩ pá tujó la yụ. Yẹ́sṹ ri ĩ'baní ḭ́jǫ́ Ãdróŋ́á
drḭ̃ rĩ ũlũlé.
3 Ĩ'diní drĩ ḭ́jǫ́ ũlũ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ kí, sụ rĩ ají kí
ágǫ́bḭ̃ ãzí ãcá trũ rĩ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé.
4 'Bá ũ'bí 'bã kí ãngũ atrḭ́jó mgbemgbe rĩ sĩ icó kí filé ágǫ́bḭ̃
'dã trũ ku. Uja kí tụlé jó sį̰, lũ kí jódrḭ̃ mmgbọ cé ãngũ Yẹ́sṹ
drḭ̃ gá rĩ gá. Su kí 'bá ãyánĩ rú 'dĩ 'i ĩ'di 'bã bḭ́rḭ̃sḭ̃ sĩ ḭsḭ́lé ĩ'di
trũ irilé Yẹ́sṹ drḭ̃lḭ́ gá. 5 Yẹ́sṹ la mụ ã'ḭ̃táŋ́á 'bá 'dĩ 'badrḭ̃ 'bã
ãmbõgõ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, “Mâ ngǫ́tḭ̃ ḭ́jǫ́ ũnzí
mídrḭ̃ kí útrũ kí rá.”
6 Sáwã 'dã sĩ imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi rĩ 'bã
ãzí rĩ ri kí 'dãá cí, ũrã kí ḭ́jǫ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí,
7 “Ágǫ́bḭ̃ 'dĩ icó ḭ́jǫ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlé íngoní ru? Ĩ'dĩ Ãdróŋ́á
u'dá! Ãdróŋ́á la lú ḭ́jǫ́ ũnzí trũ nĩ á'dṹsĩ.”
8 'Dãá cọtḭ Yẹ́sṹ nḭ̃ úríndí sĩ ḭ́jǫ́ 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásḭ̃ agálé
ri kí cé, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ḭ́jǫ́ 'dĩ kí ũrã íni ã'du sĩ yã?
9 Ḭ́jǫ́ íngõ áŋ́mátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la 'bá ãcá trũ rĩ 'bã Ḭ́jǫ́
ũnzí mídrḭ̃ kí útrũ kí rá rĩ 'i, jõku ínga í'dụ mî mgbǫ́lǫ́ mî sĩ
ími lajó rĩ ímụ?
10 Wó ḭ́jǫ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nḭ̃ la Ngǫ́tḭ̃ 'Bádrḭ̃ 'bã ũkpõ cí
ṹnǫ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ sĩ ḭ́jǫ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ
ní,
11 “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḭ́rḭ̃sḭ̃ ãzíla ímụ lḭ́cǫ́ gá.”

† **1:41** Lẹ́vḭ̃ 13:45

12 Ágǫ́bį̃ angá ụrụgá 'dõlé, a'dụ́ ĩ'di 'bã ãko sĩ rú lajó rĩ 'i,
ko drį̃ mụlé 'bá kí drį̃ gâ sĩ. 'Bá pírí u'á kí ų̃sų̃táŋ́á sĩ ịcụ́ kí
dó Ãdróŋ́á 'i jọ kí, “Ãndre jõdrĩ ídu ị́jǫ́ ãzí 'dĩ 'bã áni la ku.”

Yẹ́sų̃ 'bã Lẹ́vį̃ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Lụ́kã 5:27-32)

13 Yẹ́sų̃ gõ vúlé mĩrĩ Gãlị́į̃ ti̧ gâlé į̃dị́, 'bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di
rụ́ 'dãá ãzíla imbá dó kî.
14 Ĩ'diní acị́ agá į̃yị́ti̧ gá 'dãá, ndre Lẹ́vį̃ Ãlĩfáyõ ngǫ́pi̧ ri
agá ãngũ sĩ mų̃sǫ́rǫ̃ 'bejó rĩ gá, Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma
vú.” Cọti̧ Lẹ́vį̃ angá bĩ vú la.
15 Sáwã ãzí vúlé gá Yẹ́sų̃ ri kí íná nalé Lẹ́vį̃ drị́ko gá 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, 'bá wẽwẽ rú mų̃sǫ́rǫ̃ tralépi ãzíla 'bá
'bá 'bã kí umvelé 'bá ũnzí idélépi ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ ri kí íná
nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá, ã'dusĩku 'bá ĩ'di vú bĩlépi ị́jǫ́ 'dĩ
'bã áni rĩ kí agá rĩ kí wẽwẽ rú.
16 Ímbá'bá ãzị́táŋ́á Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ
rú rĩ kí abe kí mụ ndrelé la Yẹ́sų̃ la ãkónã na 'bá umvelé 'bá
ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla 'bá mų̃sǫ́rǫ̃ tralépi rĩ kí abe, zị
kí 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ kí, “Ĩ'di ãkónã na 'bá ũnzí idélépi
rĩ kí abe ãzíla 'bá mų̃sǫ́rǫ̃ tralépi rĩ kí abe ã'du ị́jǫ́ sĩ?”
17 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jǫ́ ĩ'bã kí zį̣lé 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, “'Bá
ãyánĩ kóru rĩ mụ kí 'bá írúwá fẽlépi rĩ rụ́ ku, bela 'bá ãyánĩ
trũ rĩ kí mụ ĩ'di rụ́ nĩ. Má amụ́ 'bá ũnzí idélépi rĩ 'ba rụ́
adru 'bá jọlépi la kí ãlá ru rĩ 'ba rụ́ ku.”

Yẹ́sų̃ zį̣jó íná naŋ́á ku ri 'bã į̃jǫ́ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 9:14-17; Lụ́kã 5:33-39)

18 Ụ́'dụ́ ãzí sĩ 'bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ
'bã ãzí kí abe kí íná gã nalé úmgbé sĩ Ãdróŋ́á a'į̣jó. 'Bá ãzí
mụ kí Yẹ́sų̃ rų̣lé zị kí ĩ'di, “'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá
'bá ãzí Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imbálé rĩ kí abe na kí íná ku, wó 'bá
mídrį̣ gá rĩ idé kí íni ku la ã'du į̣jǫ́ sĩ?”
19 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ãmụ́ ị́zị́gǫ́ drį̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di
andre gá 'dĩ, a'be ãmụ́ kí u'álé ãko ãzí naŋ̨â kóru ku, ị́zị́gǫ́
'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ ku yã? Icó ru ku ĩ'di 'bã adrujó
ĩ'ba abe cí rĩ sĩ.
20 Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ála mụ ị́zị́gǫ́ 'dụlé ĩ'ba rụ́ 'dâ
rá. Ụ́'dụ́ 'dã dó bãsĩ ĩ'di 'bã wǫ̃rį̣ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ
'i.”
21 Yẹ́sų̃ jọ vâ ĩ'baní, “'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá
wókõ la ãsĩlé sĩ ų̃kụ rĩ į̣gbę̣jó ku. Drĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã
áni, ú'dí rĩ la anzú ų̃kụ rĩ ụrụ'bá gâlé rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi
mmgbọ rĩ la ru nzį̃ į̃dị́.
22 'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé ínírikó ų̃kụ agá ku,
drĩ kí ũsũ la rá yã áni, wáyĩnĩ 'dã la ínírikó ų̃kụ icólépi ru

'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ la dó sĩ uja asulé vũrṵ ãzíla ínírikô dó ru iza rá.”

Yẹ́sṵ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 12:1-8; Lṵ́kã 6:1-5)

23 Ṵ'dṵ́ ãzí Sãbátũ ãni la sĩ Yẹ́sṵ kí alị agá ámvṵ́ ãná * ãni la agâ sĩ, 'bá Yẹ́sṵ 'bã imbálé rĩ kí dḩ ãná kí drḩ ãnũ sĩ nalé.
24 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí ĩ'diní, “Índre, 'bá mídrḩ rĩ kí ịjọ́ ãzḩtáŋá 'bã ã'ḩlé ku rĩ idé Sãbátũ sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?” †
25 Yẹ́sṵ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ịjọ́ sĩlé rĩ agá ịjọ́ úpí Dãwṵ́dḩ 'bã idélé ĩ'bã kí ãko lẽjó ãzíla kí adrujó ãbḩrḩ sĩ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzḩ ngajó ĩ'ba abe rĩ ku yã?
26 Sáwã Ãbĩyátã átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋá idélépi jó Ãdróŋá drḩ agá rĩ drḩ sĩ, fi jó Ãdróŋá drḩ agâlé mũkátĩ jó Ãdróŋá drḩ agá ãzḩtáŋá 'bã ã'ḩlé 'bá ãtalo rú rĩ 'bã na kí nĩ rĩ nalé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzḩ ngajó kì trũ rĩ kí abe rá.”
27 Yẹ́sṵ umvi ĩ'baní, “Ú'bã Sãbátũ 'bá nî adru ú'bã 'bá Sãbátũ nî la ku.
28 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tḩ 'Bádrḩ ĩ'di Úpí Sãbátũ drḩ gá rĩ 'i.”

3

Yẹ́sṵ 'bã ágọ́bḩ drḩ ãcá trũ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Lṵ́kã 6:6-11)

1 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṵ mụ filé ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ gá. 'Dãá ágọ́bḩ ãzí drḩ ãcá trũ la cí.
2 'Bá ãzí 'dãá rĩ ri kí Yẹ́sṵ mbãlé sĩ ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã mụlé idélé la ịsṵ́lé, vâ lẽjó nḩjó la ĩ'di ágọ́bḩ adrí Sãbátũ sĩ rĩ yã rĩ ndrejó sĩ ĩ'di tõjó.
3 Yẹ́sṵ jọ ágọ́bḩ drḩ ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá pá tulé 'bá pírí kí drḩlẹ́ gá 'dâ.”
4 Yẹ́sṵ zị 'bá kí, “Ḩjọ́ ãzḩtáŋá 'bã ã'ḩlé ídé Sãbátũ sĩ rá rĩ íngõ 'i; ịjọ́ múké rĩ idéjó rĩ 'i yã jõku ịjọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ 'i yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dijó yã?” Wó 'bá ãzí ape tị ku.
5 Yẹ́sṵ ndre ãngũ 'bá 'ba rṵ̃lé ũmbã rú ãzíla ũcõgõ trũ ásḩ gá, ásḩ mbaŋá ĩ'badrḩ gá rĩ sĩ, jọ ágọ́bḩ ní, “Mí ĩjũ ími drḩ 'dĩ 'i.” Ágọ́bḩ ĩjũ dó ru drḩ rá ãzíla drḩ itú ru ãlápítí ru.
6 Cọtị 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé mụlé ịjọ́ itúlé 'bá Hẽródẽ ãtḩlépi rĩ kí abe kí Yẹ́sṵ 'dị íngoní-íngoní ru yã rĩ itúlé.

'Bá ũ'bí ru tralépi Yẹ́sṵ rṵ́ mĩrĩ tị gá rĩ kî

---

* **2:23** Gĩrḩ́kḩ̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **2:24** 'Bá Yãhṵ́dḩ rú rĩ ã'ḩ kí únga ãzḩ *Sãbátũ sĩ* ku.

7 Ị̃jọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sṵ̃ ko dó drị̃ mụlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mĩrĩ tị gâlé, 'bá ũ'bíkãná angálépi Gãlị́lị̃ gá, Yṵ̃dị́yã gá,
8 Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, ãngũ Ĩdũméyã gá, ãngũ mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ gá, angájó táwṵ̃nị̃ Tṵ́rõ̃ gá ãzíla táwṵ̃nị̃ Sị̃dọ́nị̃ gá rĩ abe. 'Bá ũ'bí 'dĩ tra kí ru Yẹ́sṵ̃ rṵ́ ị́jọ́ ĩ'bã kí arelé ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ.
9 'Bá ũ'bíkãnã 'dĩ kí 'bã ũŋmĩŋ́á ị́jọ́ sĩ, Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ají kí í'bó ãzí bábá ãni rú ĩ'dinî.
10 Ĩ'di 'bã 'bá wẽwẽ rú kí adríjó rĩ sĩ, 'bá ãyánĩ rú rĩ ãŋmĩ kí ru ĩ'di rṵ́ 'dõlé sĩ ĩ'di ụrụ'bá alójó.
11 'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ drĩ kí ĩ'di ndre 'bo, kí mụ a'délé pálé la gá áwáŋ̂ trũ kí jọ la, “Mi Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i!”
12 Wó Yẹ́sṵ̃ li úríndí ũnzí 'dã kí bị́lẹ́ ị̃ndṵ́ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá ku.

Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ kí ũpẽjó ṵ̃pị̃gọ́ŋá ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Lṵ́kã 6:12-16)

13 Ị̃jọ́ 'dĩ kí ugoró gá, Yẹ́sṵ̃ tụ dó 'bé sị́, umve dó 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí tụjó ĩ'di rṵ́ 'bé sị́ gâlé.
14 Ũpẽ dó 'bá kí mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ adrujó ĩ'di 'bã ṵ̃pị́gọ́ŋa kî rú adrujó ĩ'di trũ, pẽ dó kí tị mụlé ị́jọ́ ũlũlé,
15 ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ úríndí ũnzí kí adrojó.
16 'Dĩ kí ímbá'bá ĩ'didrị́ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí rṵ́; Sị̃mọ́nị̃ (Yẹ́sṵ̃ 'bã rṵ́ 'dalé Pétẽrõ 'i rĩ),
17 Yãkó'bõ kí ádrị́pị̃ Yõhánã be 'dĩ kí anzị Zĩbĩdáyõ drị́ ĩ'di 'bã rṵ́ 'dalé, Bõwãnãrégẽ (ífí la “Anzị Ãvi drị̃ kí”),
18 Ãndẽríyã 'i, Fị́lị́pọ̃ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Tãdáyõ 'i, Sị̃mọ́nị̃ angálépi amṵ́tị 'bá ã'dị́ 'dịlépi lẽjó adrujó 'bá Rṵ́mị̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i,
19 ãzíla Yṵ́dãsị̃ Ị̃sị̃kãrị́yọ́tị̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sṵ̃ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-32; Lṵ́kã 11:14-23; 12:10)

20 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãgõlé lị́cọ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá 'bo, 'bá ũ'bí ru tralépi rĩ kî sĩ ịsṵ́ kí sáwã ãkónã najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ku.
21 'Bá ĩ'didrị̃ kí mụ ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí arelé, mụ kí lẽjó ĩ'di atrịjó, ũrã kí drị̃ la 'be dó ru rá íni.
22 Wó imba'ba ãzị́táŋ́á Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí 'bã ãzí angálépi Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá rĩ abe jọ kí, “Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽlị̃zẽbṵ́lṵ̃ úpí úríndí ũnzí 'badrị̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.”
23 Yẹ́sṵ̃ umve 'bá kí sĩ ru aséjó ãni rú ãzíla jọ ị́jọ́ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋ́á sĩ, “Sĩtánĩ la ru adro cénĩ-cénĩ rú íngoní ru?

24 Sṵ́rṵ́ drĩ ru awa ndú-ndú kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ sĩ ã'dį̣
'dį̣jó kí drĩdríŋĩ gá, sṵ́rṵ́ 'dã icó pá tulé ku.
25 Ãzíla lị́cọ́ drĩ ru awa kí drĩdríŋĩ gá ndú-ndú, lị́cọ́ 'dã icó
pá tulé ku.
26 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, sṵ́rṵ́ Sĩtánĩ drị̃ drĩ ru awa amṵtị sĩ amṵtị sĩ,
icó pá tulé ku, wó ĩ'di amṵ́ ãsị̃ŋá gá.
27 Ájọ ĩminî, 'bá ãzí icó filé ágọ́bị̃ ũkpó la drị̃ jó agâlé sĩ
ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí wṵ̃jó rá ku. Ĩ'di ágọ́bị̃ ũkpó 'dã umbé
ráká, ĩ'di dó sĩ ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí ra ĩndõ.
28 “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ị́jọ́ ũnzí pírí 'bá 'bã idélé ãzíla
ú'dáŋá 'bá u'dájó rĩ abe, ála kí trũ rá.
29 Wó 'bá Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ útrũ ĩ'di ku, ála ị́jọ́ ũnzí
'dĩ kí lã ĩ'di drị̃ gá jã 'dâ.”
30 Yẹ́sṵ̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ 'i ĩ'bã kí jọ́jó la úríndí ũnzí ĩ'di agá cí rĩ
sĩ.

Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrị̃pịka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Lṵ́kã 8:19-21)

31 Ị̃jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ amṵ́ kí ádrị̃pịka abe
ãngũ ĩ'di 'bã sĩ 'bá kí imbájó rĩ gá, utu kí pá ãmvé 'dãá. Pẽ
kí 'bá ãzí tị ĩ'di rṵ̃lé mṵlé ĩ'di umvelé lẽjó ị́jọ́ jọ́jó ĩ'di be.
32 'Bá ũ'bí rilépi ĩ'di andre gá rĩ 'bã ãzí jọ kí ĩ'diní, “Índre
mî ãndrẽ utu kí pá mí ádrị̃pịka abe ãmvé 'dã lẽ kí ị́jọ́ jọlé
mí be.”
33 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrị̃pịka kí ã'di
kî?”
34 'Dã 'bã vúlé gá, undré 'bá rilépi ĩ'di andre gá gbṵrṵ 'dã
kí pírí ãzíla jọ, “Ĩndre! Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrị̃pịka kí gápi
'dĩ!
35 'Bá ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrị̃pị, mâ
ámvọ́pị ãzíla mâ ãndrẽ.”

4

Ị̃jọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̃lépi rĩ drị̃ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Lṵ́kã 8:4-8)

1 Ị̃jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṵ̃ mṵ vâ 'bá kí imbálé ĩ̃yị́tị Gãlị́lĩ̃
drị̃ gâlé ĩ̃dị́. 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá tṵ dó filé rilé
í'bó drị̃ gá se kí ru ĩ̃yị́ agâlé, 'bá pírí kí dó ãngũ ã'í rĩ gá
ãmvé lé.
2 Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kí ị́jọ́ ũ'bí sĩ ị́jọ́ u'béŋá sĩ, ãzíla ímbátáŋá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá jọ,
3 “Ĩmi are drĩ! Ágọ́bị̃ ãzí fũ mṵlé ũri kpẽ̃lé ĩ'didrị̃ ámvṵ́
agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpẽ̃ agá 'dâ ũri ãzí rĩ u'de kí gẽ̃rị̃ tị gá ãriŋa
angá kí, tị kí kí rá.

5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzá kóru rĩ agá, angá kí
mbẽlẽŋá ru rá, ã'dusĩku ṹnǫ́kṹ 'bã adrujó cene rĩ sĩ.
6 Wó ị̃tṹkã la mụ kalé ri 'bo, ị̃tṹkã ivé kí, 'i kí rá ízókí la
'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṹcḭ́kḭ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṹcḭ́kḭ
trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ṹcḭ́kḭ trũ rĩ vu kí rá, ka kí dó sĩ ku.
8 Wó ũri ãzí rĩ u'de kí ṹnǫ́kṹ vũ ĩzá trũ rĩ agá, angá kí rá,
zo kí rá, ãzí rĩ ka kí ífí kãlḭ na, kãlḭ ázíyá, jõku túrú ãlu.”
9 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Bá bḭ́lẹ́ trũ ḭ́jọ́ arelépi rĩ 'bã are ḭ́jọ́ 'dĩ
'i.”

Ḭ́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ḭ́jọ́
(Mãtáyõ 13:10-17; Lṹkã 8:9-10)

10 Yẹ́sṹ la mụ adrulé á'dṹsĩ, 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ̃
ḭ̃rḭ́ rĩ kí ãzíla 'bá ãzí kî trũ zḭ kí ĩ'di, ĩ'di ḭ́jọ́ u'béŋá 'bã ífí drḭ
gá.
11 Umvi ĩ'baní, “Ḭ́jọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ 'bṹ gá rĩ drḭ
gá rĩ úfẽ ĩ'di nḭ̃lé ĩminî. Wó 'bá ãzí ãmvé 'dã 'baní ála i'da
la ḭ́jọ́ u'béŋá sĩ.
12 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ,
“ ‘kí ãko 'dĩ kí ãlṹ rá, wó icó kí kí ndrelé ku,
kí ḭ́jọ́ are rá, wó icó kí ífí la vãlé ku,
jõ íni ku, kí ru ásḭ uja sĩ Ãdróŋá ã'ḭ́jó,
ĩ'di sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'badrḭ́ kí trũ rá.’†”

Yẹ́sṹ icé ḭ́jọ́ u'bélé 'bá ũrĩ kpẽ̃lépi rĩ sĩ 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Lṹkã 8:11-15)

13 Yẹ́sṹ la mụ ḭ́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, zḭ kí, “Ĩnḭ̃ vâ ḭ́jọ́ mání jọlé ḭ́jọ́
u'béŋá sĩ 'dĩ 'bã ífí ku yã? Ĩmi dó mụ ḭ́jọ́ mání jọlé rĩ kí nḭ̃lé
íngoní ru?
14 'Bá ũri kpẽ̃lépi rĩ ĩ'di cécé 'bá ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ ũlũlépi rĩ
áni.
15 'Bá ãzí rĩ kí cécé ũri 'delépi gẽ̃rḭ́ tḭ gá rĩ kî áni rĩ kí 'bá
ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ arelépi rá wó sáwã were vúlé gá Sĩtánĩ la mụ
ḭ́jọ́ 'dĩ kí 'dụlé kí ásḭ gá 'dâ rá rĩ kî.
16 Ũri 'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí cécé 'bá ḭ́jọ́ Ãdróŋá
drḭ́ arelépi ãyĩkõ sĩ ãzíla kí ã'ḭ la ásḭ ãlu sĩ rĩ kî.
17 Wó ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ fi kí agâlé álḭ ku, ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ gá rĩ
icó adrulé kí agá sáwã ãzo rú ku. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũcõgõ rú la
drĩ kí acá kí ụrụ'bá gá, kí a'dé mbẽlẽ rú rá.
18 Ũri u'delépi ṹcḭ́kḭ agá rĩ kí 'bá ḭ́jọ́ arelépi rĩ kî,
19 wó ũrãtáŋá ídri ṹnǫ́kṹ 'dõ drḭ gá kí ulélépi kí tá sĩ lẽ
acálé kṹrẹ́ḿḭ ru rĩ 'bã ḭ́jọ́ sĩ, ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ la iré kí ásḭ gá
'dãá rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.

---

† **4:12** Ĩsáyã 6:9-10

20 Ũri u'delépi ṹṇǫ́kṹ múké rĩ agá 'dĩ kí cécé 'bá ị́jǫ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi ãzíla ã'ḭ̃lépi la ásị́ pírí sĩ rĩ kî. Kí ífí ka kãlị́ na, kãlị́ ázíyá jõku túrú ãlu.”

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Lṹkã 8:16-18)

21 Yẹ́sṹ mụ ị́jǫ́ jǫŋâ trũ drị̃ gá jǫ, “'Bá tárã tị 'bãlépi jó agâlé tị la akulépi jõku 'bãlépi la mgbǫ́lǫ́ ḭndṹ rĩ ã'di 'i yã? Adru ĩ'di 'bã la ãngũ sĩ tárã 'bãjó rĩ gá ku yã?

22 Ãko ãzí zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ la yụ pẽ lú drṹzḭ́ ĩ'di i'dá tǫndǫlǫ jõku ãko a'bólé a'bô rĩ ĩ'di drṹzḭ́ adru ãngũ ule gá.

23 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá bḭ́lḭ́ trũ ị́jǫ́ arejó rĩ 'bã are ị́jǫ́ jǫlé 'dĩ 'i.”

24 Jǫ vâ, “Ĩmi are vâ ị́jǫ́ jǫlé 'dĩ múké-múké, ãzíla ãko ĩminí ṹ'bḭ̃lé 'bá ãzí nĩ rĩ ála vâ vúŋá la ṹ'bḭ̃ ĩminí, ála vâ idé la ĩmi ụrụ'bá gá ndẽ dó rá.

25 'Bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drị̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drị́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drị́ 'dâ rá.”

Yẹ́sṹ u'bé ḭ̂jǫ́ ũri 'bã zoŋá sĩ

26 Yẹ́sṹ mụ ị́jǫ́ jǫŋâ trũ drị̃ gá jǫ, “Sṹrṹ Ãdróŋá drị́ gá rĩ cécé 'dĩ 'bã áni, ágǫ́bḭ́ ãzí fũ mụlé ũri kpẹ̃lé ĩ'didrị́ ámvṹ agá.

27 Ḭnḭ́ kí ḭ̃tṹ be ri ĩ'di 'bã ãzḭ́ ãzí rĩ kí ngalé, ũri i'dó kí angálé zojó ĩ'di 'bã nḭ̃ŋâ kóru,

28 ã'dusĩku ũri kí ka 'bá 'bã nḭ̃ŋâ kóru. Drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ kí bḭ́ asú, vúlé la gá drḭ̃ la ĩ'di sĩ zojó rĩ 'i, 'dã vúlé gá kénĩ jõku bḭ́ ífí la 'bã sĩ kajó rĩ 'i.

29 Ũri drĩ dó mba 'bo, ála dó ḭ́lḭ́ŋá 'dụ sĩ mụjó lajó la ã'dusĩku ĩ'di 'bã wajó 'bo rĩ sĩ.”

Ḭjǫ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálḭ̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32, 34; Lṹkã 13:18-19)

30 Yẹ́sṹ zḭ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ma Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ ṹ'bḭ̃ ã'du be yã? Ma ị́jǫ́ u'béŋá íngõ ayú sĩ ífí la i'dajó yã?

31 Ĩ'di cécé ũri umvelé hãrãdálḭ̃ rĩ 'bã ífí ĩmbĩrãŋã sĩ ndẽlépi ũri pírí kí agá salé vṹrṹ rĩ áni.

32 Údrĩ ĩ'di sa vṹrṹlé 'bo, ĩ'di angá zolé ife ãmbógó la rú ãzíla kénĩ trũ ãriŋa 'bṹ gá rĩ kí dó sĩ amṹ urilé avḭ́lé índríkã la gá.”

33 Yẹ́sṹ ayú ị́jǫ́ u'béŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí wẽwẽ rú sĩ kí imbájó, lẽ ásị́ pírí sĩ 'bã vã kí rú sĩ ị́jǫ́ 'dĩ kí rá.

34 Ĩ'di ní ũ'bí kí imbá agá, jǫ ĩ'baní ị́jǫ́ ãzí ị́jǫ́ u'béŋâ kóru la ku. Wó drĩ dó adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dṹsĩ ĩ'di ĩ'baní ị́jǫ́ 'dĩ kí ífí i'da tǫndǫlǫ.

Yẹ́sṹ atrị ãlṹkṹkṹ cí
(Mãtáyõ 8:23-27; Lṹkã 8:22-25)

35 Ṹ'dṹ 'dã 'bã ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
"Ãza kí mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ."
36 A'be kí dó 'bá ũ'bí kí vúlé 'dãá, 'dụ kí Yẹ́sṹ 'i ĩ'ba abe
ĩndĩ za kí ĩ'di trũ í'bó sĩ 'âlé, í'bó ãzí mụ kí ĩ'di trũ ĩndĩ.
37 Ĩ'bã kí mụ agá, gbõgbõ ãlṹkṹkṹ acé ũkpó ru, i'dó į̃yị́
gbãlé í'bó agá í'bó ní sĩ lẽjó 'dejó į̃yị́ į̃ndṹ.
38 Wó 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ la ṹ'dṹ ko agá í'bó į̃ndṹlẹ́ gá ándrâlé, ãtį̃
ru drį̃ cí. Ímbá'bá inga kí dó ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, "Ímbápị mí así
ku ãdrĩ ịmvṹ rá míní múké yã?"
39 Yẹ́sṹ angá dó ṹ'dṹ gâlé rá jọ ãlṹkṹkṹ ní, "Mí adru
dríŋá." Gbõgbõ ãlṹkṹkṹ ịgbẹ dó ndrú.
40 Uja dó tị ímbá'bá 'ba rṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé ṹrį̃ sĩ ã'du sĩ
yã? Kpere ĩmi drį̃ ã'į̃táŋâ kóru yã?"
41 Ṹrį̃ ãmbógó la fi kí agá ãzíla i'dó kí į̃jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ
gá, "'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i, ãlṹkṹkṹ ãzíla į̃yị́ ungalépi
tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tị la arejó cé 'dĩ?"

5

Yẹ́sṹ dro úríndí ũnzí ágọ́bį̣ ãzí agá
(Mãtáyõ 8:28-34; Lṹkã 8:26-39)

1 Į̃jọ́ 'dã kí vúlé gá Yẹ́sṹ za kí dó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ wókõ
į̃yị́tị gá ãngũ umvelé Gẽrãsénĩ gá.
2 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ãfũ agá í'bó agâlé 'dĩ gá 'dâ, ágọ́bį̣ ãzí úríndí
ũnzí trũ la i'dó ãcẹ̃lé angájó ãngũ į̃nádrį̃ drį̃ agâlé drį̃ ụfụjó
ĩ'di be.
3 Ágọ́bį̣ 'dĩ 'bãngá u'á į̃nádrį̃ 'bã drĩdríŋĩ gá, ãzíla ícó ĩ'di
drį̃ ụtrị́lé ku táni ĩ'di icíjó ímve sĩ rá tí.
4 Úri ĩ'di pá kí icílé drị abe ímve sĩ ãzíla nõrórõ sĩ, wó ĩ'di
ímve pá gá 'dĩ kí anu kící-kící, nõrórõ kí uce rũwã-rũwã rá.
'Bá ãzí ũkpó trũ icólépi ĩ'di drį̃ arṹlépi rá la 'dáyụ.
5 Ĩ'di acị ngara į̃nádrį̃ kí drĩdríŋĩ gâ sĩ, 'bé sị gâ sĩ, ṹ'dṹ
pírí į̃tûrṹ, ị́nị́-ãrã úzáŋâ trũ ãzíla ĩ'di ru ụrụ'bá ụlị́ írã sĩ.
6 Ágọ́bį̣ la mụ Yẹ́sṹ ndrelé rá-rá ru 'dáni, mvu cẹ̃lé ṹngṹlẹ́
sĩ, ĩ'di mụ calé 'bo, tį̃ ãja drį̃lẹ́ la gá 'dãá vṹrṹ.
7 Za ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ re, "Yẹ́sṹ Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ 'bã
Ngọ́pị! Ílẽ má rṹ ã'du? Ísõ ũyõ Ãdróŋá rṹ sĩ mí icó mání
cãndí fẽlé ku!"
8 Ágọ́bį̣ 'dĩ jọ į̃jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sṹ jọ tá úríndí ũnzí
'dã ní 'bã ãfũ ĩ'di agâlé rá.
9 Yẹ́sṹ zị dó úríndí ũnzí 'i, "Ími rṹ ã'di 'i?" Umvi ĩ'diní,
"Áma rṹ Ũ'bígá 'i ã'dusĩku ãma ágọ́bį̣ 'dĩ agá 'dâ ũ'bí ru."

10 Úríndí ũnzí a'į̣ kí Yẹ́sṹ ĩdį̣-ĩdį̣ 'bã dro jõ kí ãngũ drį̃ gá
'dâ ãmvé ku.
11 Ãngũ 'dã gá 'dãá, ĩzõgó ũ'bí kí na agá 'bé pá gá ãni rú
'dãá.
12 Úríndí ũnzí a'į̣ kí Yẹ́sṹ 'i, “Ífẽ ãmụ ãmaní filé ĩzõgó 'dã
kí agá.”
13 Ã'į̃ ĩ'baní rá, úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bį̃ agâlé, mụ kí filé
ĩzõgó kí agâlé. Ĩzõgó ũ'bí 'dã kí kãlãfe ãni rú álĩfũ į̃rį̃ 'dĩpí,
kpę̃ kí rį̃ cę̃lé 'bé 'bã ãngũ cị́kị́cị́kị́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṹlé
mĩrĩ agâlé.
14 'Bá ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, mvu kí
cę̃lé táwṹnį̃ ãníŋ́á 'dã gâlé, tǫ̃rọ́mẹ́ 'dãá rĩ kí agá ị́jọ́ 'dĩ vú
nzelé. 'Bá pírí afụ kí ru mụlé ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelé kí
mịfį̃ sĩ.
15 Kí mụ ru tralé Yẹ́sṹ andre gá ų̃rį̃ rụ kí cí, ĩ'baní ágọ́bį̃
jõ úríndí ũnzí trũ 'dĩ ndrejó ri agá Yẹ́sṹ pálé gá bõngó trũ
ãzíla úŋ́mĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá.
16 'Bá ị́jọ́ ru idélépi ágọ́bį̃ úríndí ũnzí trũ 'dã ụrụ'bá gá
ãzíla ĩzõgó 'dã kí ụrụ'bá gá rĩ ndrelépi cé rĩ nze kí vú la 'bá
'dã 'banî.
17 Ị́jọ́ 'dã sĩ 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ 'bã ĩdã ru ĩ'ba rṹ 'dãá rá,
ãzíla 'ba a'be kí ãngũ ĩ'badrį̃ 'dã 'i rá.
18 Yẹ́sṹ la mụ filé í'bó agâlé vúlé, ágọ́bį̃ úríndí ũnzí drojó
ala gá 'dã a'į̣ Yẹ́sṹ 'i ílẽ mụlé ĩ'di be ĩndĩ.
19 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ímụ má be ku, ígõ vúlé lị́cọ́ gá mî kãká
'ba rṹlé, ínze ĩ'baní ị́jọ́ ũniamba Úpí Ãdróŋ́á 'bã idélé míní
'dĩ kí vú, ãzíla ĩ'di 'bã ásį̣ į̃gbę̃ ími ụrụ'bá gá rĩ.”
20 Ágọ́bį̃ mụ dó rá, i'dó dó acị́lé Dẹ̃kãpọ́lį̃ * gá 'dãá sĩ 'bá
'baní ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí vú nzejó. 'Bá pírí
ị́jọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé 'dĩ arelépi rĩ u'á kí ų̃sṹtáŋ́á sĩ.

Yẹ́sṹ inga ĩzóŋ́á drãlépi rá rĩ ãzíla ũkú ãrí
'bã rajó ĩ'di rṹ rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Lṹkã 8:40-56)

21 Yẹ́sṹ la mụ zalé í'bó sĩ į̃dį̣ wókõ mĩrĩ drį̣ ãzí 'dã gâlé 'bo,
'bá ũ'bíkãná tra kí ru ĩ'di andre gá į̃yį̣́tį̣ gá 'dãá.
22 'Bá ãmbogo drį̃lẹ́ ru ãngũ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ ãni rĩ 'bã ãzí
umvelé Yáyį̃rǫ̃ 'i rĩ mụ 'dãá. Ĩ'di mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, a'dé
ĩ'di pálé gá,
23 'bã mãmálá Yẹ́sṹ rṹ ĩ'di 'bã ĩzóŋ́á ĩmbíráŋ́á rĩ adríjó jọ,
“Mâ ĩzóŋ́á la úgólé drãlé drã-drã, mí amṹ drį̣ ṭį̣lé ụrụ'bá la
gá 'ba adrí rú sĩ mání ídri fô!”

---

* **5:20** *Dẹ̃kãpọ́lį̃* ĩ'di rṹ táwṹnį̃ mụdrį̃ 'badrį̃ 'i.

24 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di be, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ
sĩ ãzíla mụ kí ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrú-kũtrú.
25 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá drḭ̃ cḭlépi ílí mụdrḭ̃
drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ la 'dãá cí.
26 Cḭ drḭ̃ dãkĩtárĩ ũ'bí kí drḭ̃ gá ĩ'diní lẽ agá ru adrí agá
'dãá, iza dó sĩ ãko ĩ'didrḭ̃ gá 'dãá rĩ kí pírí. Wó ãrí ní ukójó
rĩ kẽjḭ́ gá ĩ'di tụ drḭ̃ gá drḭ̃ gá.
27 Ĩ'diní ḭjọ́ arejó Yẹ́sṹ drḭ̃ gá 'bo rĩ sĩ, nze ru ũ'bí kí agâ sĩ
ũní ũngúkú la gâ sĩ aló ĩ'di 'bã bõngó tḭ, † 28 ã'dusĩku 'bã ru
ásḭ́ gá, “Ádrĩ táni ĩ'di 'bã bõngó tḭ aló agá áyụ, ma adrí rá.”
29 Cọtḭ, ãrí ralépi 'dã tu pá cí, ãzíla ĩtrĩkã ĩ'di ụrụ'bá gâlé
'í adrí 'bo rĩ gá rá.
30 Ḭjọ́ 'dĩ 'baní ru idé agá 'dãá, gbõgbõ Yẹ́sṹ ĩtrĩkã ũkpó
'bá adríjó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ fũ 'bá ãzí adrílé rá. Uja ru kḭ́lḭrḭ
ũ'bí kí agá 'dãá zḭ, “Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã?”
31 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, “Índre ũ'bí ími ũŋmĩlépi
kũtrú-kũtrú 'dĩ kí rá, mi dó zḭ la, ‘Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã,’
rĩ gá íngoní ru?”
32 Yẹ́sṹ ri kẽjḭ́ la gá ãngũ undrélé sĩ ndrejó la ã'di aló ĩ'di
'bã bõngó nĩ.
33 Ũkû la mụ ḭjọ́ ru idélépi ĩ'di rṹ 'dĩ ndrelé 'dĩ 'bã áni,
mụ ãja tḭ̃lé vṹrṹ ãzíla ĩ'di dḭ̃ yã sĩ ṹrḭ̃ sĩ yã-yã Yẹ́sṹ pálé gá
'dãá. Lũ dó ḭjọ́ mgbã rĩ pírí.
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mâ ḭ̃zẹ́pḭ, ã'ḭ̃táŋá mídrḭ̃ adrí mi rá. Ímụ
ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla útrũ mi drḭ̃cḭ́rḭ̃ 'dĩ agá rá.”
35 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ kí angájó Yáyḭ̃rõ
ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ drḭ́ kogâlé jọ
kí, “Mî ḭ̃zẹ́pḭ drã rá. Mí ĩcãndĩ dó ímbápḭ ḭ̃dḭ́ ku.”
36 Yẹ́sṹ 'bã ásḭ́ ḭjọ́ 'bá 'dã kí jọlé rĩ drḭ̃ gá ku, jọ ĩ'diní, “Ími
ásḭ́ 'bã mvu ku, mí ã'ḭ̃ ma áyụ.”
37 Yẹ́sṹ uga ũ'bí kí 'dejó ĩ'di vú gâ sĩ úmgbé, bela 'dụ
Pétẽrõ kí Yãkó'bõ trũ ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrḭ́pḭ trũ.
38 Kí mụ calé lḭ́cọ́ Yáyḭ̃rõ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ
'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ drḭ̃ gâlé 'bo, ndre úzáŋá 'bá 'bã kí awájó ãzíla
ṹlṹlṹ u'béjó 'dã 'i.
39 Ĩ'di mụ filé jó agâlé jọ 'bá 'banî, “Ĩmi uzá ãzíla, ṹlṹlṹ
u'bé íni la ã'du ḭjọ́ sĩ? Ngọ́tḭ̃ŋâ drã ku wó rá la ĩ'di ṹ'dṹ ko.”
40 Ũ'bí ri kí ĩ'di gụlé gṹgṹ. Jọ ĩ'baní 'bã fũ kí pírí ãmvé.
'Dụ dó ãndrẽ kí átẹ́pḭ be, ãzíla 'bá tá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di 'bã
trũ mụjó 'dã kî trũ fijó ãngũ ngọ́tḭ̃ŋâ 'bã sĩ adrujó rĩ gâlé.

---

† **5:27** Lã'bĩ 'bá Yãhṹdḭ̃ 'badrḭ́ gâ sĩ, ũkú (ĩmbá ndrelépi) 'dĩ áni rĩ â'ḭ̃ ĩ'diní fijó 'bá kí agá ku.

41 Rụ ĩ'didrị̃ jọ ĩ'diní, “Tãlịtã kụ́mị̃!” Ífí la “Ĩzóŋá wereŋá
'dĩ, mí angá ụrụgá.”
42 Cọtị ĩzóŋá wereŋá 'dĩ angá ụrụgá, i'dó acị̃lé (ĩzóŋá 'dĩ
'bã ílí mụdrị̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃). 'Bá 'dã u'á kí ũ̃sũ̃táŋá ãmbógó la sĩ.
43 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ 'bã lũ kí jõ 'bá ãzí ní
ku-ku. Jọ dó 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.

6

Yẹ́sũ̃ gãjó úmgbé Nãzẽ̃rẹ́tẽ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Lụ́kã 4:16-30)

1 Yẹ́sũ̃ a'be kí dó ãngũ 'dã 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rá, mụ
kí dó táwũ̃ñ̃ ĩ'didrị̃ lịcọ́ gá rĩ gá.
2 Sãbátũ la mụ acálé 'bo, mụ dó 'bá kí imbálé ãngũ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá, 'bá wẽwẽ rú ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelépi rĩ u'á kí
ũ̃sũ̃táŋá sĩ jọ kí, “Ágọ́bị̃ 'dĩ ịsụ́ ũkpõ ĩ'di 'bã sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó
rĩ íngõlé yã? Ũndũwã fẽlé ágọ́bị̃ 'dĩ nî rĩ íngõ 'i ĩ'di 'bã sĩ
icójó tálí 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí idéjó 'dĩ!
3 'Dĩ adru ágọ́bị̃ báwũ falépi ũkû sĩ adrujó Mãríyámũ 'i
rĩ 'bã ngọ́pị̃ 'i, ádrị̃pịka kí sĩ adrujó Yãkó'bõ 'i, Yũ̃sụ́fũ̃ 'i *
Yụ́dãsĩ̃ 'i ãzíla Sĩ̃mọ́ñ̃ 'i rĩ 'i ku yã? Ámvọ́pịka adru kí ãma
abe 'dĩ kí ku yã? Acá kí ĩ'di 'bã ị́jọ́ sĩ ũnzí.”
4 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí nábĩ̃ ní ĩ̃nzĩ̃táŋá fẽlépi ãngũ
ĩ'didrị̃ gá, ãzíla kãká kí agá la 'dáyụ.
5 Icó tálí idélé ãngũ ĩ'didrĩ̃ agá ku, pẽ lú ũ̃tĩ̃ drị̃ 'bá ãyánĩ
rú were la kí drĩ̃ gâ sĩ kí adríjó.
6 Yẹ́sũ̃ u'á ũ̃sũ̃táŋá sĩ ã'ĩ̃táŋá ãkõ ĩ'badrị̃ gá rĩ sĩ.
“Ko dó drĩ̃ mụlé 'bá kí imbá trũ tõ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ pírí.”

Yẹ́sũ̃ pẽ ímbá'bá mụdrĩ̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ kí tị ãzĩ̃ gá
(Mãtáyõ 10:5-15; Lụ́kã 9:1-6)

7 Yẹ́sũ̃ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ĩ'di rụ́
'dõlé ãngũ ãlu gá pẽ kí tị ãmvêlé ĩ̃rĩ̃ ĩ̃rĩ̃ ãzíla ũkpó fẽjó sĩ
úríndí ũnzí pírí kí adrojó.
8 Jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ãko ãzí ãcĩ̃ ãni cécé íná, jũrúwã, jõku
sĩ̃língĩ̃ ĩ̃mi jábã agá la áni la kí ku, wó rá la túré ĩ̃midrị̃ gá
rĩ 'i á'dụ̃sĩ̃.
9 Ĩ̃sũ̃ ŋĩ̃lâ pá gá rĩ kí, wó ĩ̃mi ãdrõ bõngó ku.
10 Údrĩ̃ ĩ̃mi a'ị̃ lịcọ́ ãzí agá rá, ĩ̃mi u'á ala gá 'dãá kpere
ĩ̃miní ãngũ 'dã a'be agá.
11 Údrĩ̃ ĩ̃mi a'ị̃ lịcọ́ ĩ̃mi sĩ fijó rĩ gá 'dãá ku, jõku gã kí ị́jọ́
ĩ̃miní ũ̃lũ̃lé rĩ arelé úmgbé yã áni, ĩ̃mi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩ̃mi pá gá
rĩ ị́jọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá.”

---

* **6:3** Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ ála ĩ'di umve *Yõsésĩ̃ 'i.*

12 Ímbá'bá ko kí dó drį̃ mụlé ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ ũlũ trũ, jọ kí
'bá 'bã uja kí ásį̣.
13 Ri kí úríndí ũnzí adrolé 'bá wẽwẽ rú kí agá, ãzíla uní
kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ụrụ'bá ãdu sĩ adrí kí dó rá.

Yõhánã Bãbũtị̃zį̃ fẽlépi rĩ 'bã drį̃ lijó rĩ
(Mãtáyõ 14:1-12; Lụ́kã 9:7-9)

14 Úpí Hẽródẽ are ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã rụ́ 'bã kụjó 'dĩ kí pírí rá.
'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Yõhánã Bãbũtị̃zį̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú į̃dį̣ nĩ
gápi ĩ'di 'bã sĩ tálí kí idéjó ũkpó ĩ'didrį̃ sĩ 'dĩ."
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Nábį̃ Ĩlíyã angá nĩ," 'bá ãzí rĩ 'bã kí kí
ásį̣ gá, "Ĩ'di nábį̃ cécé nábį̃ ãzí ídu rĩ kí áni."
16 Wó Hẽródẽ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí arelé jọ, "Yõhánã, 'bá ándrá
mâ drį̃ lį̣lé rá rĩ, angá dó ídri rú nĩ!"
17 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã fẽ ándrá ũkpó sĩ Yõhánã
arụ́jó umbéjó ãzíla ĩ'di 'bãjó mãbụ́sų̃ gá nĩ. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la
ĩ'di 'bã Hẽrõdíyãsĩ ádrį̣pį̣ Fį̣lípọ̃ 'bã ũkú fijó ídri-ídri rú ĩ'di
'dụjó ũkú ru rĩ 'bã ị́jọ́ a'dájó rĩ sĩ.
18 Wó Yõhánã jọ Hẽródẽ, "Ãzį̣táŋá ã'į̃ míní mî ádrį̣pį̣ 'bã
ũkú fijó ídri-ídri rú ku."
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽrõdíyãsĩ 'bã ị́jọ́ ásį̣ gá Yõhánã ní, ndrų̃ gę̃rį̃
lẽjó ĩ'di 'dijó rá wó icó ku.
20 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã rĩ ándrá idé agá Yõhánã sĩ
ũ̃rį̃ sĩ, ãzíla ri ĩ'di tãmbalé ĩ'di 'bã nĩ̃jó la rá ĩ'di 'bá ãlá
Ãdróŋá ãni ị́jọ̃ kóru la rĩ sĩ.

Hẽródẽ la mụ ị́jọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ kí arelé, ásį̣ la mvu
rá, wó lẽ vâ ị́jọ́ ĩ'didrį̣ rĩ kí arelé rá.
21 Ụ'dụ́ múké mgbã rĩ Hẽrõdíyãsĩ ní rĩ acá dô, 'dĩ ụ́'dụ́
Hẽródẽ tijó rĩ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ, umve dó ãmbogo ĩ'didrį̣ ũpĩ gá rĩ kí
ãmbogo ãsĩkárĩ drį̃ kí abe, ãzíla 'bá ãmbogo rú Gãlį̣lį̃ gá rĩ
kî trũ amụ́jó ũ̃mũ̃ 'dã najó.
22 Hẽrõdíyãsĩ ĩ̃zépį̣ afí úngó tulé Hẽródẽ drį̃lẹ́ gá 'bá
umvelé ũ̃mũ̃ gá rĩ kí abe. Úngó ĩ'di 'bã tulé rĩ sĩ u'á kí ãyĩkõ
sĩ. Úpí jọ ĩzóŋâ ní, "Mí a'į̣ ãko míní lẽlé rĩ 'i, ma fẽ la míní
rá."
23 Sõ ũyõ ala gá cí jọjó la, "Ãko míní lẽlé rĩ ma fẽ la rá drĩ
táni adru Sụ́rụ́ mádrį̣ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i tí."
24 Ĩzóŋâ fũ dó mụlé ãndrẽ rụ̃lé zị dó ĩ'di, "Ma dó ã'du a'į̣?"
Ãndrẽ umvi ĩ'diní, "Yõhánã Bãbũtị̃zį̃ fẽlépi rĩ 'bã drį̃kã."
25 Cọtį̣ ĩzóŋâ afụ dó ru mụjó úpí rụ̃lé ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ
a'į̣jó, jọ úpí ní, "Álẽ ífẽ mání ú'dî'da Yõhánã Bãbũtị̃zį̃ fẽlépi
rĩ 'bã drį̃kã sẽníyã agá."

26 Úpí acá dó ũcõgõ rú, wó ũyõ ĩ'di 'bã sõlé 'bo rĩ sĩ, amṹ
kí drị̃lẹ́ gá 'bá ãmṹ ru ãkónã nalépi rĩ kí drị̃lẹ́ gâ sĩ rĩ sĩ, lẽ
vâ ĩzóŋâ 'bã tị gãlé ku.
27 'Dã 'bã vúlé gá, pẽ dó ãsĩkárĩ tị Yõhánã 'bã drị̃kã ajíjó
ĩ'di rṹ 'dõlé kọ́bịŋá agá. Ágọ́bị̃ mụ dó mãbṹsṹ jó agâlé lị dó
Yõhánã 'bã drị̃kã rá,
28 ají dó ĩ'di ãkójó agá. Úpí 'dụ dó ĩ'di fẽlé ĩzóŋâ drị̃, ĩzóŋâ
agụ dó Yõhánã 'bã drị̃kã fẽlé ãndrẽ drị̃.
29 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, amṹ
kí dó ĩ'di 'bã ãvũ 'dụlé agụlé ị̃sị̃lé rá.

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú 'banî
(Mãtáyõ 14:13-21; Lṹkã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

30 Ṹpịgọ̣na atrá kí ru ngúlú ru ĩ'di aga gá, nze kí ĩ'diní ị́jọ́
ĩ'bã kí ịdélé ãzíla imbálé 'bá 'banî rĩ kí vú.
31 'Bá ũ'bí 'bã kí fũ agá ãzíla afíjó rĩ sĩ, ímbá'bá ịsṹ kí
sáwã ãzí sĩ ãkónã najó ku, jọ ĩ'baní, “Ĩmi amṹ á'dṹsĩ, ãma
amṹ kí mụlé avị̃lé ãngũ ãzí gá.”
32 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, tụ kí dó pírí í'bó agá mụjó ãngũ 'bá kóru la
gá.
33 Wó 'bá ũ'bí kí ndrelépi mụ agá cé rĩ nị̃ kí kí cé, 'bá
táwṹnị̃ kí agá rĩ sĩ kí pírí i'dó kí cẽlé pá sĩ, ca kí ĩ'baní drị̃lẹ́
gâlé drị̃drị̃.
34 Yẹ́sṹ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã
ízákĩzã, ị́jọ́ 'dĩ fi ásị̃ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó
cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ. Ãzíla
i'dó kí imbálé ị́jọ́ wẽwẽ rú kí sĩ.
35 Ị̃tṹ la mụ i'dólé 'delé 'bo, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ mụ kí
ĩ'di rṹlé, jọ kí ĩ'diní, “Ãngũ 'dĩ 'bá kóru, ãngũ i'dó nịlé 'bo.
36 Ípẽ 'bá kí tị mụlé ãngũ ãma andre gá ãzíla tõrọ́mẹ́ kí
agâlé sĩ mụjó íná ndrṹ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé.”
37 Wó Yẹ́sṹ umvi ímbá'bá 'baní, “Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã
nalé.” Umvi kí ĩ'dinî, “Ĩ'di ũyá 'bá ãlu ãni ĩmbá ãrõ drị̃
'dụ pírí.” † Zị kî, “Ílẽ ãmụ séndẽ 'dĩpí 'dĩ ịsṹlé sĩ ãkónã
ĩgbãjó fẽjó ĩ'baní nalé yã?”
38 Yẹ́sṹ zị kí, “Mũkátĩ ĩmidrị̃ 'dâ cí rĩ kí sị̃ yã? Ĩmụ kí
ndrelé.”
Kí mụ kí sị̃ yã rĩ ịsṹlé 'bo, jọ kí, “Mũkátĩ tõwú kí ị̃'bị ị̃rị̃
abe.”
39 Yẹ́sṹ jọ dó ímbá'bá 'baní 'ba iri kí 'bá kí vṹrṹ ngúlú ru
ngúlú ru ásé drị̃ gá 'dãá.
40 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ri kí dó vṹrṹ amụtị gá ngúlú ru túrú ãlu
túrú ãlu ãzí rĩ kí kãlị̃ tõwú kãlị̃ tõwú.

† **6:37** Bĩbĩlíyã Gị̃rị̃kị̃ tị sĩ rĩ jọ *dị̃nárị̃ 200.*

41 Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla į̃'bị į̃rį̃ 'dĩ kí abe, ndre
ãngũ ụrụgá 'bṹ gâlé, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó
mũkátĩ kí rá. Fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị́ kí 'bãjó
'bá kí drį̃lẹ́ gá. Awa vâ į̃'bị į̃rį̃ 'dĩ kí ĩ'baní pírí.
42 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá.
43 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí dó mũkátĩ ãzíla į̃'bị 'bã
ị̃mbị́ acelépi ũnũlépi 'dĩ kí gṹfá tré-tré mụdrị́ drį̃ į̃rį̃.
44 'Bá ãgọbị rú mũkátĩ ãzíla į̃'bị nalépi rĩ kí álĩfũ tõwú.

Yẹ́sṹ 'bã acį̃jó į̃yį̃ drį̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Yõhánã 6:15-21)

45 'Dãá cọtị Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bã tụ kí
í'bó agá mụjó drį̃ gá Bẽtẽsãyídã gâlé, ri dó 'bá kí irélé mụjó
ĩ'badrị́ kogâlé.
46 Ĩ'di mụ 'bá kí a'belé iré agá ko drį̃ mụlé 'bé agâlé ru
mụjó Ãdróŋá ã'į̃jó.
47 Ĩ'di mụ calé ãngũ 'bã mõn̄į̃mõn̄į̃ gá 'dĩ sĩ í'bô ca dó mĩrĩ
'bã ágá gâlé 'bo, 'dĩ sĩ ĩ'di dó ãngũ ã'í rĩ gâlé á'dṹsĩ.
48 Yẹ́sṹ la mụ ímbá'bá kí ndrelé drį̃ cị agá ãlṹkṹkṹ 'bã kí
ze agá mĩrĩ agá 'dãá vúlé vúlé, ko dó drį̃ mụlé ĩ'ba rṹlé pá
sĩ į̃yį̃ drį̃ gâ sĩ. Ĩ'di mụ calé ãni rú tí lẽjó alịjó rĩ áni,
49 wó kí mụ ĩ'di ndrelé amṹ agá pá sĩ ĩ'ba rṹ 'dõlé, ũrã kí
ndre kí úríndí ãzí, za kí ṹ'dṹkṹ sĩ ũrį̃ sĩ.
50 Ã'dusĩku ĩ'di ndreŋá sĩ, ũrį̃ ãmbógó la rụ dó kí nĩ. Cọtị
jọ dó ĩ'baní, "Ĩmi ásị 'bã adru ũkpó ru, 'dõ ma 'i. Ĩmi idé
ũrį̃ sĩ ku."
51 'Dãá tụ dó ĩ'ba rṹ í'bó agâlé, ãlṹkṹkṹ ịgbẹ dó rá. Ásị la
ãgõ kí dó ĩ'ba rṹ 'dõlé rá, u'á kí dó ũsũtáŋá sĩ.
52 Vã kí ũkpõ ĩ'didrị ĩ'di 'bã sĩ tálí mũkátĩ were fẽjó najó
'bá ũ'bí 'baní rĩ ku, ã'dusĩku ásị la mba kí mbã-mbã.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí Gẹ̃n̄ẹ̃sãrẹ́tį̃ gá
(Mãtáyõ 14:34-36)

53 Kí mụ zalé 'âlé 'bo, ãfũ kí dó ãmvé, anzé kí í'bó į̃yį̃tị gá
ãmvé ãngũ Gẹ̃n̄ẹ̃sãrẹ́tį̃ gá rĩ gá.
54 'Dã 'bã vúlé gá cọtị, ãfũ kí dó í'bó agâlé ãmvé 'dõlé cọtị
'bá amá kí dó Yẹ́sṹ 'dãá cí rĩ gá rá.
55 'Bá ũcẽ̃ kí dó į̃jọ́ 'dĩ trũ tõrọ́mẹ́ 'dã agâ sĩ pírí. 'Bá ají kí
dó 'bá ãyánĩ rú rĩ kí mgbọ́lọ́ sĩ ãngũ ĩ'bã kí arejó la Yẹ́sṹ ala
gá rĩ gá.
56 Ãngũ pírí Yẹ́sṹ 'bã mụjó rĩ kí agá, tõrọ́mẹ́ agâ sĩ, ínátị
kí agâ sĩ sṹrṹ 'bá wókõ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ, 'bá mụ kí 'bá ãyánĩ
rú rĩ kí ũ'bã trũ sṹ tị gâ sĩ, 'bã kí mãmálá ĩ'di rṹ 'bá ãyánĩ
rú rĩ 'ba aló kí rû sĩ ĩ'di 'bã bõngó 'bã tị sĩ adríjó benĩ. 'Bá
pírí ĩ'di 'bã bõngó tị alólépi rĩ adrí kí rá.

7

Yẹ́sṹ imbá 'bá kí ãlã ãzíla ãndị́ ásị́ gá rĩ drị̃ gá (Mãtáyõ 15:1-9)

1 Ṹ'dṹ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzị́táŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi angálépi Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ̃ gâlé rĩ abe mụ kí Yẹ́sṹ rṹ.
2 'Bá 'dĩ ndre kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí kí ãkónã na agá ãndị́ trũ drị́ ũjĩŋ́á ĩ'ba ãni lã'bĩ drị́ rĩ kóru.
3 ('Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ abe kí drị́ ĩ'ba ãni lã'bĩ rú ũjĩ ĩ̃yị́ sĩ ráká kí ãkónã na ĩndõ, rụ kí ị́jọ́ áyị́pịka 'badrị̃ kí.
4 Drĩ kí ãfũ sṹ gá, icó kí ãkónã nalé ku kpere ĩ'baní drị́ ũjĩ agá ĩ̃yị́ sĩ ráká. 'Dĩ lã'bĩ ãlu ĩ'ba ãni wẽwẽ rú 'dĩ 'bã ãzí, ala gá 'dãá ãzí rĩ kí sĩ ãkójó ĩ'ba ãni kópõ, bãkṹlẹ̃ ãzíla bĩ̃ṇ́kã rú rĩ kí 'bã ũjĩŋ́á.)
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe zị kí Yẹ́sṹ 'i, "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí ãzị́táŋ́á lã'bĩ ãmã áyị́pịka 'badrị́ údu 'dĩ kí vú ku ã'du sĩ yã? Kí íná na ãndị́ trũ drị́ ũjĩŋ́á lã'bĩ rú rĩ kóru."
6 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ị́jọ́ nábĩ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé ĩmi drị́ gá rĩ ĩ'di ãndá.
" ''Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋ́á fẽ tị sĩ, wó ásị́ la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
7 'Bá 'dĩ kí mání ĩ̃nzĩ́táŋ́á ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋ́á ĩ'badrị̃ kí ãzị́táŋ́á 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.' †
8 Ĩmi ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drị́ mgbã rĩ kí uja lã'bĩ ĩmidrị́ gá 'bá ãrí sĩ."
9 Jọ vâ ĩ'baní, "Ĩmi ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drị́ mgbã rĩ kí gã úmgbé, ĩmi dó sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'dĩ kí rụ áyụ.
10 Ícétáŋ́á sĩ Mṹsã 'bã ãzị́táŋ́á angálépi Ãdróŋ́á drị́ rĩ azị́lé ĩminí rĩ áni: 'Mí ĩ̃nzĩ́ mí átẹ́pị́ kí mí ãndrẽ be,' † ãzíla ''Bá átẹ́pĩ̃ jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.' †
11 Wó 'bá drĩ jọ la átẹ́pĩ̃ 'baní ãndrẽ be, 'Má u'á cãndí sĩ. Má icó ími ãzã kolé ku, ã'dusĩku ãko tá mání sĩ ími ãzã kojó rĩ ásõ ũyõ fẽjó la Ãdróŋ́á ní.' Ĩmi jọ la ị́jọ́ 'bá 'dã 'bã jọlé 'dĩ 'bã áni rĩ múké.
12 Ĩmi dó sĩ fẽ la anzị icó kí ásị́ 'bãlé 'bá kí tịlépi rĩ kí ãzã kolé ãko ĩ'baní lẽlé rĩ kí sĩ ku.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drị̃ kí anu sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'bá ãni 'dĩ kí andre tẽjó ĩ̃drĩjó la ĩmi drĩ̃lẹ́ 'badrị́. 'Dĩ drĩ ícétáŋ́á ãlu, ãzị́ ĩmi idélé 'dĩ 'bã áni wẽwẽ rú la kí cí."

---

† **7:7** Ĩsáyã 29:13 † **7:10** Ãfũŋ́á 20:12; Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 5:16 † **7:10** Ãfũŋ́á 21:17; Lẹ́vị̃ 20:9

Ãko 'bá 'bãlépi ãndị̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 15:10-20)

14 Yẹ́sṹ umve ũ'bí kí ị̃dị́ jọ ĩ'baní 'ba mụ kí ị́jọ́ arelé, jọ
“Ájọ ĩminí, 'bá pírí 'ba are kí ị́jọ́ mání jǫ̣lé 'dĩ 'i, ĩvã dó sĩ ífí
la.
15 Ãko filépi ími agá rĩ iza mi ku, be la rá la ãko ãfũlépi
ími agâlé rĩ la ími iza nĩ.” [
16 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ị́jọ́ jǫ̣lé 'dĩ 'i.] *
17 Yẹ́sṹ la mụ ũ'bí kí a'belé ãzíla filé jó agâlé 'bo, 'bá ĩ'diní
imbálé rĩ zị kí ĩ'di, ị́jọ́ u'bénã ĩ'di 'bã jǫ̣lé 'dĩ 'bã ífí íngoní.
18 Zị kí, “Ĩnị̃ vâ ku yã? Ãko 'bá 'ba nalé rĩ iza ĩ'di ku rĩ ĩnị̃
vâ ku yã?
19 Ãkónã fi ĩ'di ásị́ izalé ku, be la rá la ĩ'di fi kṹbṹ la gâ
sĩ ífí agâlé fũlé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ sĩ ãmvé.” (Jọ ị́jọ́ 'dĩ íni lã
ãkónã pírí kí 'bãjó múké.)
20 Yẹ́sṹ mụ ị́jọ́ jǫ̣nâ trũ drị̃ gá jọ, “Ị́jọ́ míní ũrãlé rĩ la ími
iza nĩ.
21 Ã'dusĩku 'bá ásị́ agâlé ũrãtãn̥ã ũnzíkãnã 'dĩ kí ãfũ nĩ,
mị-ãcí, ṹgṹ, 'bá 'dị̃nã, ãwṹ,
22 rõmmgbọ́, ị́jọ́ ũnzí, ĩnzõ, ãfó, kọ́lọ́, ãjã, ú'dãn̥ã ãzíla ị́jọ́
aza rú idéjó rĩ kí abe.
23 Ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí pírí ãfũ 'bá agâlé, kí 'bá iza, Ãdrónã icó
dó sĩ ãma ã'ị̃lé ku.”

Ã'ị̃tãn̥ã ũkú 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ drị̃ rĩ
(Mãtáyõ 15:21-28)

24 Yẹ́sṹ a'be ãngũ Gãlị́lĩ gá 'dã 'i, mụ dó ṹrṹ ãngũ Tṹrõ rĩ
gâlé. Fi jó agá, ãzíla lẽ 'bá ãzí 'bã nị̃ ị́jọ́ 'î drị̃ gá ku, wó icó
ru zị̃lé ku.
25 Wó ũkú ĩzẹ́pị̃ úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ la mụ arelé la Yẹ́sṹ
'dãá cí, mụ kṹmṹtị ṹsị̃lé ĩ'di pálé la gá.
26 Ũkû 'bá Yãhṹdị̃ rú ku la, útị ĩ'di Põyĩníkĩ ãngũ Sị́rĩyã
drị̃ agá. Mụ mãmálá 'bãlé Yẹ́sṹ a'ị́jó sĩ úríndí ũnzí ĩzẹ́pị̃ agá
rĩ drojó rá.
27 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Lẽ drị̃drị̃ la áko 'bá mádrị̃ Yãhṹdị̃ rú
rĩ kí ãzã ráká. Ã'dusĩku adru múké ku mání ími ãzã kojó,
'dĩ cécé 'bání ãkónã 'dụjó anzị kí drị̃ gá rá, ãzíla 'bejó la
ũcogo 'banî rĩ áni.”
28 Ũkû umvi ĩ'diní, “Ị́jọ́ 'dĩ ãndá, Úpí, wó ũcogo kí vâ
ayilépi sãánĩ anzịn̥ã 'badrị̃ agâlé méjã ĩndṹ gá 'dãá rĩ kí
ụ'dụ nalé rá.”

---

* **7:16** Vásĩ 16 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdrónã drị̃ Gị́rị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ míní umvilé múké 'dĩ sĩ,
ímụ mî į̃zẹ́pị̃ acá múké, úríndí ũnzî fũ rá.”
30 Ũkû la mụ calé ĩ'didrḭko gâlé 'bo, ịsṹ į̃zẹ́pį̃ la ru drínạ́
mgbọ́lọ́ sị́ gá, úríndí ũnzî fũ rá.

Yẹ́sṹ adrí 'bá bḭ̃lẹ́ kóru į̃jọ́ jọlépi ku rĩ

31 Yẹ́sṹ a'be ãngũ Tṹrǫ̃ gá 'dã 'i, mụ dó Sį̃dọ́nį̃ agâ sĩ ándrá
mĩrĩ Gãlḭ̃į̃ gá, ãzíla Dę̃kãpọ́lį̃ gâlé.
32 'Bá ãzí bḭ̃lẹ́ kóru ḭjọ́ jọlépi ku la, 'bá ají kí ĩ'di Yẹ́sṹ rṹ
'dõlé. 'Bá a'ḭ kí Yẹ́sṹ 'bã tį̃ drḭ̃ ĩ'di drį̃ gâ sĩ ĩ'di adríjó.
33 Yẹ́sṹ 'dụ ĩ'di agụlé bṹlṹ gá á'dṹsĩ ũ'bí 'ba rṹ 'dãá rá. Su
ru tĩndrímvánạ́ kí ágọ́bį̃ bḭ̃lẹ́ gá. Wi vâ sṹsṹ ĩ'didrḭ gá, aló
dó sĩ ágọ́bḭ 'dĩ 'bã ĩdra.
34 Ndre ãngũ ụrụgá 'bṹ gâlé, se ává ãmbógó jọ ágọ́bį̃ ní
“Ĩfĩfátã” (ífí la į̃nzį̃ ĩmi mmgbọ).
35 Cọtị ágọ́bį̃ bḭ̃lẹ́ nzį̃ ru rá, ĩdra la ayụ ru, i'dó ḭjọ́ arelé,
ãzíla jọlé tọndọlọ.
36 Yẹ́sṹ azị ĩ'baní 'bã lũ kí ḭjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ḭjọ́ ĩ'di
'bã jọlé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, 'bá kí ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí iré drį̃ gá
drį̃ gá.
37 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtánạ́ sĩ, jọ kí, “Ãko pírí ĩ'diní idélé rĩ
kí múké, ĩ'di 'bá bḭ̃lẹ́ kóru rĩ kí adrí 'bá ḭjọ́ jọlépi ku rĩ kí
abe rá.”

8

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ sụ 'banî
(Mãtáyõ 15:32-39)

1 Ṹ'dṹ 'dã kí agá 'dãá 'bá ũ'bí ãzí tra kí vâ ru į̃dḭ. Ãko ãzí
ĩ'baní nalé la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, Yẹ́sṹ umve dó 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí amṹjó ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla jọ ĩ'banî,
2 “'Bá 'dĩ kí ízákĩzã ágá mání rá, ĩ'bã kí u'ájó má be ṹ'dṹ
na ãko ãzí nanậ kóru rĩ sĩ.
3 Ádrĩ kí tị pẽ ãkónã nanậ kóru, kí mụ a'délé gę̃rį̃ gá rá
ã'dusĩku ãzí rĩ angá kí ãngũ álḭ gá.”
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'diní, “Wó ãngũ 'bá kóru
álḭ 'dõ gá 'dọ̃, ála mụ ãkónã icólépi calépi 'bá 'dĩ 'baní rá rĩ
ịsṹlé íngõlé yã?”
5 Yẹ́sṹ zị kí, “Mũkátĩ ĩmidrḭ 'dâ cí rĩ kí sḭ yã?”
Umvi kí, “Ázį̃rį̃.”
6 Jọ ũ'bí 'baní 'bã ri kí vṹrṹ. Ĩ'di mụ mũkátĩ ázį̃rį̃ 'dã kí
'dụlé sĩ ãwã'dĩfô fẽjó kí drį̃ gá 'bo, anu dó kí 'a, fẽ dó kí 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrḭ kí 'bãjó 'bá kí pálé gá. Ímbá'bá idé
kí dó cécé ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni.

7 Ị'bị ãzí were la kí ala gá cí, fẽ ãwã'dĩfô drị̃ la gá ĩndĩ, fẽ
kí awalé ímbá'bá 'badrị.
8 'Bá na kí dó kí rá, aga kí dó sĩ mgbemgbe, 'dã 'bã vúlé
gá ímbá'bá tra kí dó ịmbị la gụ́fá gá tré-tré ázị̃rị̃ 'dĩ ịmbị la
ũnũlépi nírí-nírí ru a'belépi rĩ 'i.
9 'Bá ãgọbị rú 'dãá rĩ kí ãni rú álĩfũ sụ 'dĩpí. Ĩ'di mụ kí tị
pẽlé 'bo,
10 fi dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe í'bó agá ãzíla za kí dó
sĩ ãngũ Dãlãmãnụ́tã gá.

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ lẽ kí tálí

11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ arelé la Yẹ́sụ̃ acá 'bo, mụ kí ĩ'di
ụzịlé zịtáŋá sĩ sĩ ĩ'di ụ̃'bĩjó. Zị kí ĩ'di tálí 'bụ̃ gâlé rĩ kí ịjọ́ sĩ.
12 Se ává ãzo rú, jọ ĩ'baní, "'Bá ú'dî'da 'dĩ kí tálí ndrụ̃ sĩ
ã'du idéjó? Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, icó ĩ'baní tálí idélé ku."
13 A'be dó kí rá, tụ dó í'bó agâ sĩ zajó ĩyị́ 'bã wókõ ãzí rĩ
gá.

Ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ kí Hẽródẽ drị̃ trũ (Mãtáyõ 16:5-12)

14 Ímbá'bá kí drị̃ ãvĩ mũkátĩ ãzí kí ĩgbãjó 'dụjó ĩndĩ rĩ sĩ
rĩ gá rá, pẽ lú mũkátĩ tá acelépi ãlu í'bó agá 'dãá rĩ.
15 Yẹ́sụ̃ li kí bị̃lẹ́-ị̃ndụ́ jọ ĩ'baní, "Ĩmi adru mịfị̃ trũ ãkụ́kị̃
'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ sĩ ãzíla Hẽródẽ drị̃ sĩ." *
16 Ímbá'bá 'dĩ jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, jọ kí, "Jọ ịjọ́ 'dĩ íni la
ã'dusĩku ãkónã 'bã adrujó ãmadrị̃ 'dâ 'dáyụ rĩ sĩ."
17 Yẹ́sụ̃ 'bã ịjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ nj̃ijó cé rĩ sĩ, jọ, "Ĩmi ásị̃
ũrãtáŋá ru, ĩmi adrujó ãkónã kóru rĩ 'bã ịjọ́ sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?
Ĩmi drĩ kpere íni mịfị̃ kóru sĩ ãngũ ndrejó ãzíla úŋmĩ kóru
sĩ ịjọ́ ũrãjó yã? Ĩmi ásị̃ mba ã'du ịjọ́ sĩ?
18 Ĩmi mịfị̃ kí cí icó kí ãngũ ndrelé ku wó ĩmi bị̃lẹ́ kí cí,
icó kí ịjọ́ arelé ku ã'du ịjọ́ sĩ? Ịjọ́ icó kí ĩminí agálé ku yã?
19 Ma mụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí andilé fẽlé 'bá álĩfũ tõwú
'baní 'bo, ĩtra ịmbị la kí gụ́fá tré-tré sị yã?"
Umvi kí, "Mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃."
20 "Ma mụ mũkátĩ ázị̃rị̃ rĩ kí fẽlé 'bá álĩfũ sụ 'baní nalé
ĩmi ũkũnã ándrá ịmbị la acelépi nírí-nírí rĩ kí gụ́fá sị yã?"
Umvi kí, "Ázị̃rị̃."
21 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩnị̃ drĩ kpere ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ífí ku
yã?"

'Bá mịfị̃ kóru rĩ adríjó rĩ

---

* **8:15** *Ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃* ãzíla *Hẽródẽ drị̃* ĩ'di ịjọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã ãni ũnzí ru irélépi 'bá pírí kí drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ 'i.

22 Yẹ́sṹ kí mụ calé tọ̃rọ́mẹ́ umvelé Bẽtẽsãyídã gá, 'bá ãzí agụ kí 'bá ãzí mịfị̃ kóru la ĩ'di rṹlé, 'bã kí mãmálá 'ba aló ĩ'di sĩ ĩ'di 'bã mịfị̃ kí adríjó.

23 Yẹ́sṹ rụ ágọ́bị̃ drị̃ gá trũ fũjó ãmvé tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá. Ĩ'di mụ sṹsṹ wilé ágọ́bị̃ 'bã mịfị̃ gá 'bo, 'bã drị̃ ĩ'di 'bã mịfị̃ gá, zị̃ ĩ'di, “Mi ãko ãzí ndre rá yã?”

24 Ágọ́bị̃ ndre ãngũ ụrụgâlé ãzíla jọ, “Ma 'bá kí ndre rá, kí i'dá mání cécé ife kí 'bã rĩ acị̃ nĩ rĩ áni.”

25 Yẹ́sṹ 'bã vâ ĩ'di 'bã drị̃ kí ágọ́bị̃ 'bã mịfị̃ gâlé ị̃dị̃. Mịfị̃ la nzị̃ kí dó ru, i'dó dó ãngũ ndrelé, ãko i'dá kí dó ĩ'diní tọndọlọ.

26 Yẹ́sṹ pẽ tị la lịcọ́ gá, jọ ĩ'diní, “Mî gõ agá mídrị̃ kogâlé, ímụ tọ̃rọ́mẹ́ agâ sĩ ku.”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ i'dajó Kúrísĩtõ 'i rĩ
(Mãtáyõ 16:13-20; Lṹkã 9:18-21)

27 Yẹ́sṹ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tọ̃rọ́mẹ́ ãni rú Kãyĩsárĩyã Fị̃lịpị̃ gá rĩ gá, ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rị̃ gá 'dãá, Yẹ́sṹ zị kí, “'Bá jọ kí mgbã rĩ gá ma ã'di 'i?”

28 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ãzí rĩ jọ kí mi Yõhánã Bãbṹtịzị̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ jọ kí mi Ĩlíyã 'i, ãzíla ãzí rĩ ũrã kí mi nábị̃ 'bã ãzí.”

29 Yẹ́sṹ zị kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Mi Kúrísĩtõ 'i.”

30 Yẹ́sṹ itré kí 'bã lũ kí ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.

Yẹ́sṹ i'da ị̂jọ́ drã ĩ'didrị̃ gá rĩ drị̃ gá
(Mãtáyõ 16:21-28; Lṹkã 9:22-27)

31 Yẹ́sṹ i'dó dó 'bá 'dĩ kí imbálé jọ ĩ'baní, “Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ la mụ ũcõgõ ịsṹlé ị́jọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ĩ'di gã úmgbé, ãzíla kí ĩ'di 'dị rá, wó ṹ'dṹ na vúlé gá, ĩ'di mụ angálé ídri.”

32 Jọ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩ'baní tọndọlọ, ãzíla Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṹlṹ gá, ãzíla i'dó uzálé drị̃ la gá.

33 Wó Yẹ́sṹ uja ru ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé uzá Pétẽrõ drị̃ gá jọ, “Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ. Ími ásị̃ gá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ 'dáyụ, wó rá la mi ị́jọ́ ũrã 'bá 'bá.”

34 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá umve dó 'bá ũ'bí 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe, jọ ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.

35 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrị̃ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrị̃ gá rĩ ãvĩlépi áma ị́jọ́ sĩ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ídri ĩ'didrị̃ rĩ pa rá.

36 'Bá la ũyá íngõ rĩ ịsṵ drĩ ṵ̃nọ́kṵ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú,
drĩ ídri ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩ rá rĩ gâ?
37 'Bá icó ã'du fẽlé sĩ ru ídri pajó yã?
38 'Bá u'álépi drị̃nzá sĩ mâ sĩ ãzíla íjọ́ mádrị́ sĩ ílí íjọ́ ũnzí
ãwṵ̃ ãni ãzíla ũnzĩkãnã ṵ'dṵ́ 'dĩ drị́ agá rĩ sĩ rĩ, Ngọ́tị́ 'Bádrị́
vâ drṵ́zị́ u'á drị̃nzá sĩ ĩ'di sĩ ṵ'dṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó dị̃zã ĩ'didrị́
Átẹ́pị drị́ agá mãlãyíkã ãlá rĩ kí abe rĩ sĩ.”

9

1 Yẹ́sṵ̃ mụ íjọ́ jọnâ trũ drị́ gá jọ, “Ájọ ĩminí íjọ́ mgbã, ĩmi
ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjị́ 'bị̃lé ku, kí Sṵ́rṵ́
Ãdróṇá drị́ ndre amṵ́ agá ũkpõ ãmbógó la trũ ráká.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-13; Lṵ́kã 9:28-36)

2 Ṵ'dṵ́ ázíyá 'bã vúlé gá, Yẹ́sṵ̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla
Yõhánã ĩ'di be, agụ kí 'bé ãzo la sị́ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dụ̃sĩ.
'Bé sị́ gá 'dãá Yẹ́sṵ̃ gbíyã uja ru kí drị̃lẹ́ gá 'dãá ndú.
3 Bõngó ĩ'di 'bã sṵ̃lé rĩ uja kí ru imvesílílí, ãko ãzí ṵ̃nọ́kṵ́
drị́ gá 'dâ calépi imve sĩ ṵ̃'bị̃lé ĩ'di be rá la 'dáyụ.
4 'Bá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá 'dãá nábị̃ Ĩlíyã i'da kí Mṵ́sã be, kí íjọ́
jọ agá Yẹ́sṵ̃ trũ.
5 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṵ̃ ní, “Rábị̃, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Lẽ
ãsị bṵ́rṵ́jọ́ ãzí kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu rĩ Mṵ́sã ní, ãzíla ãzí
ãlu rĩ Ĩlíyã nî.”
6 (Ã'dusĩku nị̃ íjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku, ṵ̃rị́ rụ kí ambamba.)
7 Íjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ṵ̃rṵ́'bṵ̃ asị́ kí drị́ gá, aku kí cí,
ṵ'dṵ́kọ́ ãfũ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agâlé, “'Dĩ mâ Ngọ́pị mání lẽlé ambamba
rĩ, ĩmi are ĩ'di tị!”
8 Gbõṇáṇá ru undré kí ru aga rẽrẽ, ịsṵ́ kí ru 'bá ãzí ku
ace kí ru Yẹ́sṵ̃ abe á'dụ̃sĩ.
9 Ĩ'baní asị́ agá 'bé sị́ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé, Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, lẽ 'bã
lũ kí jõ íjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ãluṇá la ku kpere Ngọ́tị́ 'Bádrị́ 'bã
angá agá drã gâlé.
10 Mba kí íjọ́ 'dã tã ĩ'baní á'dụ̃sĩ, wó ri kí vâ ru ụzị́lé,
“Angáṇá drã agá rĩ ífí la íngoní?”
11 I'dó kí vâ ĩ'di ụzị́lé, “Ímbá'bá ãzị́táṇá Mṵ́sã drị́ kí
imbálépi rĩ kí jọ la Ĩlíyã 'bã amṵ́ drị̃drị́ ráká la ã'du íjọ́ sĩ
yã?”
12 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩlíyã la amṵ́ drị̃drị́ ráká rĩ ĩ'di ãndá,
ĩ'di sĩ amṵ́ íjọ́ pírí kí itú bábá ráká. Úsĩ íjọ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị́ 'bã
ịsṵ́ ũcõgõ ãmbógó ru ãzíla ála ĩ'di gã úmgbé íni la ã'du íjọ́
sĩ yã?

13 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amụ́ bãsĩ 'bo, ãzíla ĩcõcõŋã kí ĩ'di ĩ'baní lẽlé rĩ áni cécé ándrá ị́jọ́ sĩlé ĩ'di drị̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni.”

Yẹ́sṹ adrí ngọ́tị̃ŋá úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ
(Mãtáyõ 17:14-21; Lụ́kã 9:37-43a)

14 Yẹ́sṹ kí mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí 'ba rụ́ 'bo, ịsụ́ kí ũ'bí ce kí kí aga rị, ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãgátã ga agá ĩ'ba abe.

15 Cọtị 'bá pírí kí mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, ũ̃sṹ kí ũ̃sṹ, cẽ kí ĩ'di rụ̃lé sĩ ĩ'di zịjó.

16 Yẹ́sṹ zị kí, “Ĩmi ãgátã gá ĩ'ba abe íni ã'du drị̃ gá yã?”

17 'Bá ãzí ãlu ũ'bí kí agá 'dãá la umvi, “Ímbápị, má ají mâ ngọ́pị mí rụ́, úríndí ũnzí ĩ'di rụlépi rĩ uga ĩ'diní ị́jọ́ jọlé úmgbé.

18 Drĩ ĩ'di i'dó 'bo, ĩ'di ĩ'di 'be vũ̃rụ́ ũkpó sĩ. Ĩ'di ngọ́tị̃ nzi kọ̃bụ́tọ̃ trũ tị gá ãzíla ĩ'di sị na, ĩ'di umba ũkpó ru. Má a'ị́ dó 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ drolé rá, wó icó kí ku.”

19 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ụ́'dụ́ íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ sị yã? Mí ají ngọ́tị̃ má rụ́ 'dõlé.”

20 Ají kí mgbâ ĩ'di rụ́ 'dõlé. Úríndí ũnzí la mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, 'be cọtị mgbâ vũ̃rụ́ ĩ'di seŋâ trũ, ĩ'di ũlĩ̃ŋâ trũ ãzíla kọ̃bụ́tọ̃ ãŋmĩ̃ŋâ trũ ĩ'di tị gá.

21 Yẹ́sṹ zị mgbâ 'bã átẹ́pị 'i, “Ãko 'dĩ idé dó ĩ'di íni ụ́'dụ́ íngõpí yã?”

Umvi ĩ'diní, “I'dójó ãnzị̃rĩ̃ŋã sĩ.

22 Úríndí ũnzí la ĩ'di u'bé ụ́'dụ́ pírí sĩ ãcí agá jõku ĩ̃yị́ agá, tí sĩ ĩ'di 'dịjó. Wó ídrĩ icó ãko ãzí idélé rá, índre ãma ízákĩzã ãzíla íko ãma ãzã”

23 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, “Ị́jọ́ mî jọlé ádrĩ icó rá 'dĩ ífí la íngoní? 'Bá drĩ adru ã'ị̃táŋâ trũ ị́jọ́ pírí icó kí rá?”

24 Ngọ́tị 'bã átẹ́pị gbõgbõ ã'ị̃ dó rá jọ, “Má ã'ị̃ rá íko áma ãzã ã'ị̃táŋá ãkõ mádrị̃ drị arụ́jó.”

25 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé la 'bá 'bã ũ'bĩkãnã amụ́lépi ị́jọ́ 'dĩ ndrelépi rĩ la ũ̃pị̃-ũ̃pị̃, za úríndí ũnzí drị̃ gá ũkpó sĩ, “Mi úríndí ũnzí ĩyãŋãlépi tútú ị́jọ́ arelépi ku rĩ, ũkpõ mádrị̃ sĩ ájọ míní mí ãfũ mgbá 'dĩ agâlé rá, ãzíla írụ ĩ'di ĩ̃dị́ ku.”

26 Úríndí ũnzî 'be ũ̃lụ́lụ́ ãzíla 'be mgbâ vũ̃rụ́ ĩ'di seŋâ trũ ũkpó sĩ, úríndí ũnzî fũ dó rá. Mgbâ la ru vũ̃rụ́ 'dãá cécé 'bã drãlépi rá rĩ áni, 'bá ũ'bí ri kí jọlé la, “Mgbâ drã rá.”

27 Wó Yẹ́sṹ rụ ĩ'didrị́ gá 'dâ ingalé, angá dó sĩ pá tulé ụrụgá pá ĩ'didrị̃ sĩ.

28 Yẹ́sṹ la dó mụ adrulé jó agâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe
á'dṹsĩ, zị kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du
sĩ yã?”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni 'dĩ 'i ála ĩ'di
dro rá la Ãdróŋá zịŋá sĩ á'dṹsĩ.”

Yẹ́sṹ 'bã drã ĩ'didrḭ 'bã ḭjọ́ i'dajó pâlé ḭrḭ rĩ
(Mãtáyõ 17:22-23; Lṹkã 9:43b-45)

30 Kí mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, mụ kí alḭlé ãngũ Gãlḭ́lḭ agâ
sĩ. Yẹ́sṹ lẽ ru i'dalé mmgbọ rú 'bá 'baní ku,
31 ã'dusĩku lẽ u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dṹsĩ ãzíla
vâ sĩ kí imbájó. Jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ fẽlé mẹ́lẹ́
mbelé 'bá 'badrḭ. 'Bá kí ĩ'di 'dị rá, wó ṵ'dṹ na 'bã vúlé gá
ĩ'di angá ídri rú.”
32 Wó 'bá 'dĩ nḭ kí ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ku, ãzíla idé kí
ṹrḭ sĩ ĩ'di zịjó ḭjộ 'bã ífí sĩ.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Lṹkã 9:46-48)

33 Kí mụ acálé Kãpẽrẽnãwṹmḭ gá 'bo, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ abe fi kí dó jó ĩ'baní rĩ agá. Zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
kí, “Ḭjọ́ tá ĩmi jọlé ĩmi drĩdríŋĩ gá gẽrḭ agá 'dãá rĩ kí íngoní
yã?”
34 'Bá 'dĩ ĩyãŋã kí tú, ã'dusĩku ri kí tá ḭjọ́ jọlé ã'di ãmbógó
ru kí drĩdríŋĩ gá 'dãá nĩ yã rĩ drḭ gá.
35 Ĩ'di mụ rilé vṹrṹ 'bo umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ
ḭrḭ 'dĩ kí ĩ'di rṹlé. Jọ ĩ'baní, “'Bá lẽlépi adrulépi drḭdrḭ rĩ lẽ
'bã 'bã ru 'bá pírí 'bã vúlé ru, ãzíla 'bã adru ãtí'bó íyóŋá
iyólépi 'bá pírí nî rĩ.”
36 A'dṹ dó ngọ́tḭ́ŋá ĩmbíráŋá la 'bãlé pá tulé kí drĩdríŋĩ gá,
ĩ'di mụ ĩ'di rụlé kọ́trọ́ gá jọ ĩ'baní,
37 “'Bá ngọ́tḭ́ŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ḭ̃lépi áma rṹ sĩ rĩ,
ã'ḭ ma 'i, 'bá áma ã'ḭ̃lépi rĩ ã'ḭ lú ma 'i ku wó má Átẹ́pị áma
tị ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá ãmaní mẹ́rọ́'bá ru ku rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmadrḭ
(Lṹkã 9:49-50)

38 Yõhánã jọ Yẹ́sṹ ní, “Ímbápị, ãndre 'bá ãzí 'bã úríndí
ũnzí adro agá ími rṹ sĩ, wó ájọ ĩ'diní 'ba a'be cã, ã'dusĩku
adru ãmã ãzí ku.”
39 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ụtrḭ kí drḭ ku, 'bá tálí idélépi áma rṹ sĩ rĩ
icó ru ujalé áma ụrụ'bá gá ḭjọ́ ũnzí jọlé mbẽlẽŋá ru ku.
40 Ã'dusĩku 'bá ãma idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ãmadrḭ rĩ
'i.

41 'Bá ĩminí ĩyị́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlépi ĩminí adrujó 'bá
Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ị́jọ́
ãvĩlé ku.

Ãko fẽlépi la ũnzí idéjó rĩ
(Mãtáyõ 18:6-9; Lụ́kã 17:1-2)

42 "'Bá ãzí drĩ fẽ la anzị nírí áma ã'ị̃lépi ásị́ 'bãlépi ị́jọ́
mgbã mádrị́ drị̃ gá 'dĩ 'baní ã'ị̃táŋá a'bejó sĩ ị́jọ́ izajó rá,
ĩ'di adru múké la údrĩ írã ãná 'ịjó ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó
imbe la gá, trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agâlé.

43 Ími drị́ drĩ fẽ la míní ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá. Ĩ'di
múké míní fijó ídri ukólépi ku rĩ agá drị́ dụ́lụ́ ãlu sĩ ndẽ
míní fijó ãcí ukólépi ku 'dã agâlé drị́ trũ ĩ̀rĩ̀ trá rĩ rá, [

44 ãngũ ũ̀'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anụ́jó
ku rĩ.] *

45 Ími pá drĩ fẽ la míní ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá. Míní fijó
ídri ukólépi ku rĩ agá ãcá trũ rĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku
rĩ agá pá trũ ĩ̀rĩ̀ trá rĩ rá, [

46 ãngũ ũ̀'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anụ́jó
ku rĩ.] †

47 Ãzíla ími mị́fị́ drĩ fẽ la míní ị́jọ́ izalé nĩ, mí ãpẽ ĩ'di rá,
míní fijó ídri ukólépi ku rĩ agá mị́fị́ ãlu sĩ ndẽ ími 'bejó ãcí
ukólépi ku rĩ agá mị́fị́ trũ ĩ̀rĩ̀ rĩ rá,

48 'dĩ ãngũ
" 'Ụ̃'bụ kí ĩzá nalépi rĩ 'bã kí icójó ũdrãjo ku,
ãzíla ãcí kí ivéjó rĩ ícó anụ́lé la ku rĩ gá.' †

49 "Ála mụ 'bá pírí kí 'bãlé ãlá ru ãcí sĩ cécé 'bání ídétáŋá
kí 'bãlé ãlá ru ã'ị́ sĩ rĩ áni.

50 Ã'ị́ ĩ'di ãko múké ãjị́ fẽlépi la wó ã'ị́ 'bã sị́ drĩ anụ́ rá,
mí icó ĩ'di 'bã sị́ ujalé ã'ị́ ru ĩ̀dị́ íngoní ru? Lẽ ĩmi adru ã'ị́
trũ ĩmi agá, ãzíla lẽ ĩmi u'á ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ásị́ ĩ̀gbẽ̀ sĩ."

10

Ímbátáŋá Yẹ́sũ̀ 'bã fẽlé ũkú droŋá 'bã ị̃jọ́ sĩ rĩ

1 Yẹ́sũ̀ a'be kí dó Kãpẽ̀rẽ̀nãwụ́mĩ̀ rá, mụ kí dó ãngũ Yũ̀dị́yã
drị̃ agâ sĩ ĩyị́ Yõrĩdánĩ zajó. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá
ĩ̀dị́, ri kí imbálé jõ ídu rĩ áni.

2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí amụ́ kí ĩ'di ũ̀'bĩ̀lé, zị kí ĩ'di,
"Ãzị́táŋá ã'ị́ ágọ́bị́ ní ũkú ĩ'didrị̃ drojó rá yã?"

---

* **9:44** Vásĩ 44 'i, ãzíla 46 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí kí "fụ́tị̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku kí ándrá bụ́kũ̀ Ãdróŋá drị́ Gĩ̀rị́kĩ̀ tị sĩ ídu drĩ̀drĩ̀ rĩ kí agá 'dáyụ. Índre vâ vásĩ 46 'i vũ̀rụ́lẹ́ 'dĩ. † **9:46** Índre ị́jọ́ sĩlé vásĩ 44 drĩ gá rĩ ụ̀rụgá 'dĩ. † **9:48** Ĩsáyã 66:24

3 Yẹ́sṹ uja vâ kí ẓilé, “Mṹsã sĩ ándrá ĩminí ị́jọ́ íngoní ũkú droŋá 'bã ị́jọ́ sĩ yã?”
4 Umvi kí ĩ'diní, “Mṹsã ã'ị́ ándrá ãmaní ũkú drojó rá lẽ úsĩ vâ wárágã drị́ la gá ĩndĩ.”
5 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Mṹsã ã'ị́ ándrá ãzị́táŋá ũkú drojó rĩ sĩlé ĩminí rá la ásị́ mbaŋá ĩmidrị́ gá rĩ sĩ.
6 Wó sáwã ãko pírí 'bã kí i'dójó 'dã sĩ, Ãdróŋá ‘'bã ándrá ágọ́bị́ kí ũkú be.’ †
7 ‘Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrị́ be,
8 kí ị̃rị̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.’ † Ị́jọ́ 'dĩ sĩ adru kí dó 'bá ị̃rị̃ ku, wó 'bá ãlu.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá 'bã icílé ãko ãlu rú 'bo rĩ 'bá ãzí 'bã awa jõ kí ku.”
10 Yẹ́sṹ la mụ adrulé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe jó agâlé á'dṹsĩ, ímbá'bá zị kí ĩ'di ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí sĩ.
11 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, ĩgbã ndú la, ĩ'di ãwṹ nga ũkú 'dã be.
12 Ũkú irélépi ágô gá rĩ drĩ mụ ágó ãzí gá ĩ'di ãwṹ nga.”

Yẹ́sṹ 'bã sṹsṹ wijó anzị 'baní rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Lṹkã 18:15-17)

13 Ṹ'dṹ ãzí sĩ 'bá ãzí agụ kí ĩ'bã anzị kí Yẹ́sṹ rṹlé sĩ mụjó sṹsṹ wijó ĩ'baní, sĩ drị́ ṹt̃ịjó kí drị́ gá, wó 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ angá kí kí drị́ gá trụ.
14 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di 'i, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩmi a'be anzị nírí 'bã amṹ kí má rṹ 'dõlé, ĩmi atrị kí amṹŋá gá ku, ã'dusĩku Sṹrṹ Ãdróŋá drị́ 'bá 'dĩ 'bã ãni.
15 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ adru ã'ị́táŋâ trũ anzị níríŋá rĩ kí áni ku, icó filé Sṹrṹ Ãdróŋá drị́ agá ku.”
16 Yẹ́sṹ 'dụ dó anzị nírí rĩ kí ĩ'di 'bã drị́ gá, ṹt̃ị́ dó drị́ kí drị́ gá ãzíla wi dó ĩ'baní sṹsṹ.

Kãrị́lẽ́ kṹrẹ́ṇị́ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Lṹkã 18:18-30)

17 Yẹ́sṹ 'bã drị́ ko agá gẽ̃rị́ agá 'dãá, ágọ́bị́ ãzí cẽ́ ṹngṹlẹ́ sĩ ĩ'di rṹlé, t̃ị́ ãja vṹrṹ Yẹ́sṹ drị́lẹ́ gá, ĩ'di zịjó jọ, “Ímbápị mgbã rĩ, ma ã'du idé mání sĩ ídri ukólépi ku rĩ ịsṹjó?”
18 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mi áma umve 'bá mgbã rĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ? 'Bá mgbã la 'dáyụ pẽ lú Ãdróŋá 'i á'dṹsĩ.

† **10:6** Í'dóŋá 1:27 † **10:8** Í'dóŋá 2:24

19 Ínį̃ ãzı̨́tãŋ̨́ kí rá: ‘Í'dı̨ 'bá ku, ínga ãwų̃ ku, mí ũgų̃ ũgų̃ ku, mí alı̨ ĩnzõ 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, mí ũnzã 'bá kí ku, íru mî átẹ́pı̨ kí mî ãndrẽ be.’†”

20 Ágọ́bı̨̃ umvi ĩ'diní, “Ímbápı̨, ı̨́jọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzı̨̃rı̨̃ŋ̨ã sĩ rĩ kî.”

21 Yẹ́sų̃ ndre ãngũ ĩ'di rụ̂lé, lẽ ĩ'di rá jọ ĩ'diní, “Ãko ãzí ace míní ãlu. Ímụ ãko mî trũ adrujó rĩ kí ı̨̃tų̃ndãlé rá, mí awa séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní, mí dó mụ málĩ mídrı̨ rĩ kí ı̨sụ́lé 'bų̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá mí amụ́ dó áma vú ãbĩlé.”

22 Ágọ́bı̨ 'dĩ la mụ ı̨́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé, drı̨̃ la a'dé dó kũsũ, ko drı̨̃ mụlé cãndí-cãndí ru, ĩ'di 'bã adrujó kụ́rẹ́nı̨ rĩ sĩ.

23 Yẹ́sų̃ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá rĩ, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋ̨ã drı̨̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã.”

24 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drı̨̃ iza ru rá ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ wó Yẹ́sų̃ uja vâ jọlé la ı̨̃dı̨, “Anzı̨̂, fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋ̨ã drı̨̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã!” *

25 Yẹ́sų̃ jọ, “Ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ı̨̃ndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋ̨ã ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋ̨ã drı̨̃ agá rĩ rá.”

26 Ímbá'bá kí mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí arelé, u'á kí pírí ų̃sų̃tãŋ̨ã ãmbógó la sĩ, jọ kí ı̨́jọ́ kí drĩdríŋ̨ĩ gá ãyá-ãyá rú, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”

27 Yẹ́sų̃ ndre dó ãngũ ĩ'ba rụ̂lé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã ũrãtãŋ̨ã sĩ rĩ gá ĩ'di ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋ̨ã sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”

28 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrı̨̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú gâ sĩ.”

29 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ı̨́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí drĩ lı̨́cọ́, ádrı̨́pı̨ka kí, ámvọ́pı̨ka abe, ãndrẽ trũ, átẹ́pı̨̃ trũ, anzı̨ kî trũ jõku ãngũ a'be áma ı̨́jọ́ sĩ ãzíla ı̨́jọ́ mgbã mádrı̨ gá rĩ sĩ,

30 ĩ'di mụ ãko ı̨sụ́lé mádrı̨ pâlé túrú sáwã 'dã sĩ. Ĩ'di mụ lı̨́cọ́, ádrı̨́pı̨ka, ámvọ́pı̨ka, andreka, átẹ́pı̨ka, anzı̨, ãngũ kí abe ı̨sụ́lé pâlé túrú ãzíla ũcõgõ ı̨sụ́ŋ̨â trũ. Sáwã drụ́zı̨ amụ́lépi rĩ sĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ ı̨sụ́.

31 Wó 'bá wẽwẽ rú drı̨̃drı̨̃ rĩ kí drụ́zı̨ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí 'bá drı̨̃drı̨̃ rĩ kî rú.”

'Dĩ pâlé na Yẹ́sų̃ 'bã drã ĩ'didrı̨ gá rĩ i'dajó rĩ
(Mãtáyõ 20:17-19; Lụ́kã 18:31-34)

32 Į́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sų̃ mụ kí Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé, 'de 'bá kí drı̨̃ nĩ. Į́jọ́ 'dĩ fẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí drı̨̃ iza ru rá,

---

† **10:19** Ãfũŋ̨ã 20:12; Ãzı̨́tãŋ̨ã Amviŋ̨ã 5:16-20 * **10:24** Bụ́kų̃ Ãdróŋ̨ã drı̨ ãzí rĩ ũ'bã *'bá ásı̨ 'bãlépi málĩ drı̨̃ gá rĩ 'banî.*

ãzíla ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ idé kí ũrĩ sĩ. Yẹ́sũ 'dụ ímbá'bá ĩ'di ãni mụdrị́ drĩ ĩrĩ 'dĩ kí bụ́lụ́ gâ sĩ ịjọ́ mụlépi ru idélépi ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí i'dajó ĩ'banî.

33 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, “Ĩmi are, ãma kí mụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé 'dĩ, ála mụ Ngọ́tị 'Bádrị́ fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị́ ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị́ kí imbálépi rĩ abe, kí ịjọ́ lị drĩ la gá ĩ'di 'dijó káyĩ rá, ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhụ́dị́ rú ku rĩ 'badrị́.

34 Kí ĩ'di ide sũsụ́ wijó ụrụ'bá la gá, kí vâ ĩ'di co kũrũbáyĩ sĩ ãzíla kí ĩ'di 'dị rá, wó ụ́'dụ́ na 'bã vúlé gá, ĩ'di angá ídri rú.”

Yãkó'bõ kí Yõhánã be zị kí ịjọ́ Yẹ́sũ tị gá
(Mãtáyõ 20:20-28)

35 Ịjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, anzị Zĩbĩdáyõ drị́ Yãkó'bõ kí Yõhánã be amụ́ kí Yẹ́sũ drĩlẹ́ gá jọ kí, “Ímbápị, ãlẽ mí idé ãmaní ịjọ́ ãma zịlé ími drĩlẹ́ gá rĩ 'i.”

36 Yẹ́sũ uja kí zịlé, “Ãko ĩminí lẽlé má idé ĩminí rĩ ã'du?”

37 Umvi kí ĩ'diní, “Úpí míní ri agá úmvúke mídrị́ ũpĩ drĩ gá, lẽ ãmã ãzí ãlu rĩ 'bã ri ími drị́ ãndá rĩ gá, ãzí rĩ 'bã ri ími drị́ ĩjị́ rĩ gá.”

38 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩnĩ́ ịjọ́ ĩminí zịlé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã? Ĩmi icó bãbũtị́zĩ́ mání mụlé bĩlé rĩ bĩlé ĩndĩ rá yã?”

39 Umvi kí Yẹ́sũ ní, “'Ẽ, ãma mvụ la rá.” Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩ'di 'dĩ áni ãndá, ĩmi mụ kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ãzíla bãbũtị́zĩ́ mání mụlé bĩlé ũcõgõ drị́ rĩ bĩlé ĩndĩ rá!

40 Wó áma ũkpó sĩ jọjó la 'bá ãlu rĩ 'ba ri áma drị́ ãndá gá jõku drị́ ĩjị́ gá la 'dáyụ. Ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá ãni ãngũ 'dĩ kí awajó 'bá ĩ'di 'bã idéjó la ĩ'baní rĩ 'banî.”

41 Ímbá'bá mụdrị́ ãzí 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yãkó'bõ 'bã kí zịlé Yõhánã be 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ĩrĩ 'dĩ 'banî.

42 Yẹ́sũ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, “Ĩnĩ́ cé 'bá drĩlẹ́ ru 'bá Yãhụ́dĩ́ rú ku 'dĩ kí ịjọ́ kí ũdrõ 'bá ĩ'badrị́ kí drị́ gá, ãzíla ãmbogo ĩ'badrị́ kí kí drị́ ce ũkpó sĩ.

43 Wó ịjọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ ca ní mụlé adrulé 'dĩ 'baní ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó 'bá ãzí 'dĩ 'bã ãni.

44 'Bá lẽlépi adrulépi drĩdrị́ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru ãtí'bó 'bá pírí 'bã ãni.

45 Ã'dusĩku, Ngọ́tị 'Bádrị́ amụ́ sĩ ãzị́ ngajó ĩ'diní la ku be la amụ́ ãzị́ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó.”

Yẹ́sṹ adrí Bãrĩtĩmáyõ mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́
(Mãtáyõ 20:29-34; Lụ́kã 18:35-43)

46 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ca kí táwũ̃nị̃ Yẽ̗rị́kõ̗ gá. Ĩ'baní lẽ agá Yẽ̗rị́kõ̗ a'be agá 'bá ũ'bí kí vú bĩlépi rĩ abe, ndre kí ágọ́bị́ ãzí mịfị́ kóru ãko a'ị́lépi umvelé Bãrĩtĩmáyõ 'dĩ Tĩmáyõ ngọ́pị 'i ri gẽ̗rĩ̗ tị gá 'dãá ãko a'ị́lé.

47 Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sṹ Nãzẽ̗ré̗tĩ̗ gá rĩ la alị nĩ, i'dó uzálé ũkpó sĩ jọ, "Yẹ́sṹ Dãwụ́dĩ̗ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!"

48 'Bá ũ'bí i'dó kí uzálé drĩ̗ la gá jọjó la ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó mụ dó úzáŋâ trũ drĩ̗ gá ĩ̗dị́-ĩ̗dị́ zajó re jọ, "Dãwụ́dĩ̗ 'bã ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã be fô!"

49 Yẹ́sṹ tu pá jọ, "Ĩmi umve ĩ'di, 'ba amụ́ má rụ́ 'dõlé." 'Bá umve kí dó ágọ́bị́ mịfị́ kóru 'dĩ 'i jọ kí ĩ'diní, "Mí idé ũ̗rĩ̗ sĩ ku, ĩ'di ími umve."

50 Ágọ́bĩ̗ 'be ĩ'di 'bã bõngó vũ̗rũ̗lé mvu ụrụgá pá sĩ mụjó Yẹ́sṹ rũ̗lé.

51 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, "Ílẽ má idé míní ã'du?" Ágọ́bị́ mịfị́ kóru 'dĩ umvi, "Ímbápị, álẽ ãngũ ndrelé!"

52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ímụ, ã'ĩ̗táŋá mídrĩ̗ gá rĩ adrí mi 'bo." Cọtị ágọ́bĩ̗ 'bã mịfị́ nzĩ̗ kí dó ru rá 'de dó mụlé Yẹ́sṹ vú gâ sĩ.

11

Yẹ́sṹ fi Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ gá dĩ̗zã rú
(Mãtáyõ 21:1-11; Lụ́kã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe kí dó mụ Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ ũŋmĩlé 'bo, acá kí táwũ̃nị̃ Bẽtẽfágĩ gá ãzíla Bẽtánĩ gá 'dĩ 'Bé Mĩzẽ̗yị́tṹ sị́ gá. Yẹ́sṹ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ̗rĩ̗ la kí tị drĩ̗ gâlé,

2 jọ ĩ'baní, "Ĩmụ tõ̗rọ́mẹ́ ĩmi drĩ̗lẹ́ gá 'dã agâlé, ĩminí fi agá ala gâlé, ĩmi kãyĩnõmvá 'bá ãzí ní drĩ tujó drĩ̗ la gá ku la ịsụ́ úgĩ ĩ'di cí. Ĩmi ãtrũ ĩ'di ajílé má rụ́ 'dõlé.

3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, 'Ĩmi ị́jọ́ 'dĩ idé íni ã'du sĩ?' Ĩ̗jọ ĩ'diní, 'Úpí ãmadrĩ̗ lẽ ĩ'di nĩ, ála ĩ'di uja vúlé 'dõlé gbõrú.' "

4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí, ịsụ́ kí kãyĩnõmvâ pá tu agá gẽ̗rĩ̗tị gá 'dãá, úgĩ ĩ'di lí̗cọ́ tị gá 'dãá cí.

5 'Bá 'dĩ kí mụ i'dólé ĩ'di ãtrũlé, 'bá ãzí pá tulépi 'dãá la zị kí, "Ĩmi kãyĩnõmvâ trũ sĩ ã'du idéjó?"

6 Umvi kí ị́jọ́ tá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ vúŋá, a'be kí dó kí mụlé rá.

7 Agụ kí kãyĩnõmvâ Yẹ́sṹ rũ̗lé ãzíla u'bé kí bõngó ĩ'badrĩ̗ kí drĩ̗ la gá. Yẹ́sṹ ri dó sĩ drĩ̗ la gá.

8 'Bá ũ'bí aja kí bõngó ĩ'badrĩ̗ kí gẽ̗rĩ̗ agá Yẹ́sṹ drĩ̗lẹ́ gá, 'bá ãzí rĩ agá kí ife 'bã kénĩ bị trũ kĩ̗dĩ̗ ámvụ́ agá la kí u'bélé ajálé gẽ̗rĩ̗ agá.

9 'Bá ũ'bí ĩ'di 'bã sĩ adrujó ágágá mụlépi ĩ'di be rĩ mụ kí
uzá trũ,
“Hõsánã!
Ị̃cụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ịcụ́-ịcụ̃! †
10 Ãdróŋá 'bã wi sụ̃sụ́ Sụ́rụ́ ãmã áyị́pị Dãwụ́dị̃ drị̃ amụ́lépi
rĩ drị̃ gá.
Hõsánã 'bã adru ụrụgá.”
11 Yẹ́sụ̃ fi dó Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ãzíla mụ dó filé lị́cọ́ Ãdróŋá
drị̃ agá. Undré ãko pírí 'dãá rĩ kí múké-múké, wó ãngũ 'bã
dó lẽjó nijó nĩ̃nĩ̃ rĩ sĩ, a'be dó ãngũ 'dã rá fũ dó mụlé ãmvé
Bẽtánĩ gâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ĩ̃rị̃ rĩ kí abe.

Yẹ́sụ̃ 'bã úlúgó wãjó rĩ
(Mãtáyõ 21:18-19)

12 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ 'baní angá agá Bẽtánĩ gâlé, ãbị́rị́ fụ
Yẹ́sụ̃ rá.
13 Mị́fị̃ la 'de úlúgó bị́ trũ kĩ̃dĩ̃ la drĩ̃ gá rá-rá ru, mụ ndrelé
la ĩ'di nõ sĩ ãka la ịsụ́ rá íni. Ĩ'di mụ calé ala gâlé 'bo, ịsụ́
ãka la ku wó rá la bị́ la dụlépi kĩ̃dĩ̃ 'dã 'i, ã'dusĩku áyi ĩ'di
'bã sĩ kajó rĩ acá drĩ ku.
14 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ jọ úlúgô ní, “Lẽ 'bá ãzí 'bã na ími ãka ĩ̃dị́
ku.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ cé.

Yẹ́sụ̃ adro 'bá kí jó Ãdróŋá drĩ̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Lụ́kã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

15 Yẹ́sụ̃ kí mụ acálé Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'bo, fi lị́cọ́ Ãdróŋá
drị̃ agá adro 'bá ãko ĩgbãlépi, ãzíla ĩ̃tụ̃ndãlépi 'dãá 'dĩ kí.
Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrị́ kí ãzíla kpọ́kpọŋá 'bá
ãmámũ ĩ̃tụ̃ndãlépi rĩ 'badrị̃ kí abe vụ̃rụ́. 16 Uga 'bá kí ãko
tũjárĩ drị̃ kî trũ filé ãngũ ãmvé ãmvélé ru jó Ãdróŋá drị̃ agâ
sĩ úmgbé.
17 Ĩ'diní kí imbá agá 'dĩ gá 'dâ jọ ĩ'baní, “Ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃
sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Jó mádrị̃ ála ĩ'di umve jó sụ́rụ́ pírí 'baní áma ã'ĩ̃jó rĩ.’ †
Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ũ̃jị́gọ́ ũ̃gụ'ba 'bã kí sĩ ru ũ̃zĩ̃jó rĩ rú.’†”
18 Ãtalo ãmbogo rĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí
imbálépi rĩ abe kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã idélé 'dĩ arelé 'bo, i'dó
kí gẽrị̃ ndrũ̃lé sĩ Yẹ́sụ̃ 'dijó rá. Idé kí ĩ'di sĩ ũ̃rị̃ sĩ ã'dusĩku
ũ'bí ũ̃sụ̃ kí ímbátáŋá ĩ'didrị̃ sĩ ũ̃sụ̃-ũ̃sụ̃.
19 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe
fũ kí táwũ̃nĩ̃ agá 'dãá rá.

Ímbátáŋá ịsụ́lé úlúgó 'bã 'iŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 21:20-22)

---

† **11:9** Zãbụ́rị̃ 118:25-26 † **11:17** Ĩsáyã 56:7 † **11:17** Yẽrẽmíyã 7:11

20 Ṹ'bṹtị ṹ'dṹ ãzí rĩ drị̃ sĩ, Yẹ́sṹ̃ 'baní gõ agá vúlé
Yẽrṹsãlẹ́mṹ̃ gâlé gẽrị̃ ãlu 'dã gâ sĩ, ndre kí úlúgó ife Yẹ́sṹ̃
'bã wãlé rĩ 'i rá i'dójó drị̃ gá kpere ízókí gá.
21 Pétẽrõ agá dó ị́jọ́ ru idélépi rĩ, ãzíla jọ Yẹ́sṹ̃ ní, “Rábị̃,
índre drĩ! Úlúgó mî wãlé ájẹ̃ rĩ 'i rá!”
22 Yẹ́sṹ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩ'bã ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ Ãdróŋâ drị̃ gá.
23 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ jọ la 'bé 'dĩ 'bã nze ru
'belé mĩrĩ agá, drĩ ãbã ku ãzíla ã'ị̃ ĩ'di ásị̃ gâlé rá, ĩ'di ru idé
ĩ'diní cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã áni.
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩminí Ãdróŋá ã'ị̃ agá ãzíla ãko ãzí
zị agá ĩ'didrị̃, lẽ ĩmi ã'ị̃ rá ĩmi ĩ'di ịsṹ rá ãzíla Ãdróŋá la dó
sĩ ãko ĩminí a'ị́lé rĩ fẽ rá.
25 Ĩdrĩ i'dó Ãdróŋá ã'ị̃lé ịsṹ ị́jọ́ ãzí ĩmi ásị̃ gá 'bá ãzí ní cí,
ĩtrũ 'bá 'dã ráká. Ĩmĩ átẹ́pị 'bṹ̃ gá rĩ la vâ sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩminí
idélé rĩ kî trũ rá.” [
26 “Ídrĩ 'bá ãzí kî trũ ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé ími ụrụ'bá gá rĩ
sĩ ku, mí Átẹ́pị 'bṹ̃ gá rĩ icó vâ ị́jọ́ ũnzí míní idélé rĩ kí sĩ ími
trũlé ku.”] *

Ũkpõ Yẹ́sṹ̃ 'bã ãzị̃ ngajó rĩ zijó
(Mãtáyõ 21:23-27; Lṹkã 20:1-8)

27 Yẹ́sṹ̃ ca kí dó Yẽrṹsãlẹ́mṹ̃ gá ị̃dị̃, ĩ'diní mụ agá lị́cọ́
Ãdróŋá drị̃ agâ sĩ, ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃
kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ 'bã drị̃lẹ́ ru
rĩ kí abe, mụ kí ĩ'di rṹlé, zị kí ĩ'di,
28 “Mi ãzị̃ 'dĩ kí nga ũkpó ã'di drị̃ sĩ yã? Ãzíla ã'di fẽ míní
ũkpó 'dĩ nĩ yã?”
29 Yẹ́sṹ̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩmi zị zị̃táŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma
umvi rá, ma ĩminí ũkpõ mání sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũ rá.
30 Ĩlũ mání ũkpõ Yõhánã 'bã bãbṹ̃tị́zị̃ fẽjó rĩ: angá 'bṹ̃ gá
Ãdróŋá drị̃ yã jõku 'badrị̃?”
31 'Bá 'dĩ i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ kí, “Ãma dó umvi
la ĩ'diní íngoní, ‘Ãdrĩ jọ la angá 'bṹ̃ gá’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ị̃ dó
Yõhánã ku la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?’
32 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bádrị̃.’ ” ('Bá 'dĩ idé kí ṹrị̃ sĩ ũ'bí
kí sĩ ũrã kí 'bá kí mụ angálé kí drị̃ gá trụ rá, ã'dusĩku 'bá
pírí 'bã kí ã'ị̃jọ la Yõhánã mgbã ĩ'di ándrá nábị̃ rĩ sĩ.)
33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí Yẹ́sṹ̃ ní, “Ãnị̃ ku.”
Yẹ́sṹ̃ umvi vâ ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó má sĩ ãko
mání idélé 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku.”

---

* **11:26** Vásĩ 26 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ̃ Ãdróŋá drị̃ Gĩrị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

12

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ãzị̃ ngalépi zãbíbũ ámvṵ agá rĩ kí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Lṵ́kã 20:9-19)

1 Yẹ́sṵ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé 'bá tá mụlépi ĩ'di rṵ̃lé rĩ 'baní ị́jọ́
u'béŋá sĩ jọ, “Ágọ́bị̃ ãzí ándrá ãlu ámvṵ ãzị̃ ngalépi la sa
ĩ'didrị̃ ámvṵ agá zãbíbũ. Sị̃ bõrõ areke rú la ãga la gá cí,
ga 'bṵ́ ámvṵ agá 'dãá cí sĩ zãbíbũ sṵ́ nzijó, sị̃ jó gõrófã rú
la 'bá aga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó. Ágọ́bị̃ ĩpãngĩsã dó
zãbíbũ 'bá ãzí ámvṵ ãzị̃ ngalépi la 'badrị̃, ko dó drị̃ mụlé
ãcị̃ gá.

2 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãlu tị mụlé
ãka la ajílé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ámvṵ̃ ĩpãngĩsãjó 'dã 'badrṵ̃lé ĩ'dinî.

3 'Bá 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí ĩ'di tị drị̃ drị̃ ru ãko ãzí kóru.

4 Ámvṵ 'dị́pị̃ pẽ vâ ãtí'bó ãzí tị ị̃dị́ ĩ'ba rṵ̃lé, wó gbã kí drị̃
la kpãwṵ́, u'dá kí ĩ'di fẽ kí dó sĩ ĩ'diní drị̃nzá.

5 Ámvṵ 'dị́pị̃ así ku pẽ vâ ãtí'bó ãzí la tị ị̃dị́. 'Dị̃ kí ãtí'bó
'dã rá. Pẽ vâ ũ'bí la kí tị ị̃dị́, co kí ãzí rĩ kí cõ-cõ, ụ'dị́ kí ãzí
rĩ kí rá.

6 “Ace dó 'bá trũ ãlu tị pẽlé, 'dĩ ngọ́pị̃ mgbã ĩ'di 'bã lẽlé
ambamba rĩ 'i. Ãsị̃jó pẽ dó tị la jọ, kí dó idé ĩ'di sĩ ṵ̃rị̃ sĩ rá.

7 Wó 'bá ámvṵ ĩpãngĩsãlépi 'dã jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, ‘'Dĩ
dó bãsĩ 'bá ámvṵ 'dĩ 'bã 'dị́pị̃ rú rĩ 'i. Ĩmi amṵ́, lẽ ã'dị̃ kí ĩ'di
rá ãko 'dĩ 'ba ace kí rú ãma ãni la rú.’

8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ĩ'di 'dị̃lé rá a'dṵ́ kí ãvũ la a'bélé ámvṵ
agâlé ãmvé.”

9 Yẹ́sṵ̃ zị̃ kî, “Ĩminí ũrãjó la rĩ sĩ ámvṵ zãbíbũ drị̃ gá rĩ 'bã
'dị́pị̃ la mụ ã'du idélé yã?”

Ĩ'di mụ 'bá ámvṵ zãbíbũ drị̃ gá rĩ ĩpãngĩsãjó ĩ'baní rĩ kí
ụ'dị́lé pírí, ãzíla ĩ'di zãbíbũ 'bã ámvṵ 'dụ fẽlé 'bá ãzí 'badrị̃.

10 Ĩlã drĩ ị́jọ́ sĩlé 'dĩ ku yã:

“ ‘Írã 'bá jó sị̃lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṵ̃rọ̃drị̃ ru sĩ jó 'bã kónã sị̃jó rĩ rú.
11 Úpí Ãdróŋá idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mị́fị̃ gá ị́jọ́ ãzí ṵ̃sṵ̃táŋá ru la.’†”

12 'Bá Yãhṵ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé ã'dusĩku nị̃ kí
rá Yẹ́sṵ̃ la ị́jọ́ u'bé kí drị̃ gá rĩ cé. Wó idé kí ṵ̃rị̃ sĩ 'bá ũ'bí kí
ị́jọ́ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ a'be kí dó ĩ'di rá, ĩdã kí dó ru ĩ'di andre gá
'dãá mụjó rá.

Mṵ̃sọ́rọ̃ 'belé Kãỹĩsárị̃ ní rĩ
(Mãtáyõ 22:15-22; Lṵ́kã 20:20-26)

---

† **12:11** Zãbṵ́rị̃ 118:22-23

13 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá 'dĩ pẽ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzí kí
ṭi 'bá Hẽródẽ drı̨ 'dĩ kí abe Yẹ́sṹ rṹlé ĩ'di mbãjó, ãzíla rụjó
ı̨jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí agá.
14 Amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé jọ kí ĩ'diní, “Ímbápı̨, ãnı̨̃ rá mi ı̨jọ́
mgbã rĩ kí jọ. Mí así vâ 'bá ãzí 'bã ı̨jọ́ sĩ ku, ãzíla í'bã ásı̨ 'bá
ãzí 'bã úmgbó drı̨ gá ku, wó mi ı̨jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ
imbá 'bá 'banî áyụ. Ílũ drĩ ãmaní, ãzı̨táŋá ã'ı̨ 'bá ní mṹsọ́rọ̃
'bejó Kãyı̨́sárı̨ ní rá yã jõku yụ?
15 Ãma icó 'belé la rá yã jõku yụ?”

Wó Yẹ́sṹ nı̨ ı̨jọ́ mũlũmbẽ rú ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di mbãjó rĩ kí
drı̨́drı̨, zı̨ dó kí, “Ĩlẽ áma mbãlé ã'du ı̨jọ́ sĩ yã?” Ĩmi ají mání
dı̨́nárı̨.
16 Ají kí ĩ'diní dı̨́nárı̨ ãlu ndrelé, uja dó kí zı̨lé, “Í'dá dı̨́nárı̨
drı̨ gá 'dĩ kí ã'di ãni yã? Wó ı̨jọ́ sĩlé drı̨ la gá 'dĩ kí ã'di ãni
yã?”

Umvi kí ĩ'diní, “Úpí Kãyı̨́sárı̨ ãni.”

17 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ãko Úpí Kãyı̨́sárı̨ drı̨ kí Úpí Kãyı̨́sárı̨ drı̨
ãzíla ãko Ãdróŋá drı̨ kí Ãdróŋá drı̨.”

'Bá 'dĩ kí drı̨ iza ru ı̨jọ́ Yẹ́sṹ 'bã umvilé ĩ'baní 'dĩ sĩ rá.

Įjọ́ angáŋá ídri rĩ drı̨ gá rĩ
(Mãtáyõ 22:23-33; Lṹkã 20:27-40)

18 Įjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá
ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amṹ kí Yẹ́sṹ rú zı̨táŋâ trũ, jọ kí,
19 “Ímbápı̨, Mṹsã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrı̨́pı̨ drĩ
drã rá drĩ ũkú a'be anzı̨ kóru, lẽ ádrı̨́pı̨̃ 'bã fi ãwṹzı̨ 'dã sĩ
anzı̨ tijó ádrı̨́pı̨̃ drãlépi rá 'dã nî.
20 Ãgọbı̨ ãzí kí ándrá ádrı̨́pı̨ka rú 'bá ázı̨̂rı̨. Kãyú rĩ ĩgbã
ũkú, wó drã anzı̨ kóru.
21 Ádrı̨́pı̨̃ ı̨̃rı̨ rĩ fi vâ ãwṹzı̨ 'dĩ 'i drã vâ rá, a'be ĩ'di anzı̨
kóru. Idé vâ ru ádrı̨́pı̨̃ na rĩ be 'dĩ 'bã áni.
22 'Bá ázı̨̂rı̨ 'dĩ ũdrã kí pírí anzı̨ kóru. Ãsı̨́jó ũkû drã dó vâ
rá.
23 Ṹ'dṹ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri 'dã sĩ, ũkú 'dĩ
dó mụ adrulé ã'di 'bã ũkú yã? Anzı̨ ázı̨̂rı̨ ádrı̨́pı̨ka gá 'dĩ 'bã
kí ĩ'di alejó pírí ũkú ru rá rĩ gá?”
24 Yẹ́sṹ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ íni ngá ku yã? Ĩnı̨̃ ı̨jọ́ sĩlé bṹkṹ
Ãdróŋá drı̨ agá rĩ ku, ãzíla ĩnı̨̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drı̨ ku.
25 Ṹ'dṹ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rú rĩ sĩ, icó kí
ru ĩgbãlé ku, kí adru cécé mãlãyíkã 'bṹ gá rĩ kí áni.
26 'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angáŋá 'bã ı̨jọ́ sĩ, ĩlã bṹkṹ Mṹsã 'bã
sĩlé rĩ agá Ãdróŋá 'bã ru i'dajó ĩ'diní mı̨̃rı̨ velépi vẽvẽ rĩ agá

rĩ 'bã ị́jọ́ ku yã? Ãdróŋ́á jọ ĩ'diní, ‘Ma Ãdróŋ́á Ịbụrahị́mṹ drị̃ 'i, Ĩsákã drị̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drị̃ 'i.’ †
27 Adru Ãdróŋ́á 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni la ku, wó 'bá ídri rĩ 'baní. Ḭ́jọ́ ĩmi nḭ̃lé ku 'dĩ sĩ ĩmi iza dó ĩmi trẽyị́.”

Ãzị̃táŋ́á ãmbógó ãndânĩ rĩ
(Mãtáyõ 22:34-40; Lṹkã 10:25-28)

28 Ímbá'bá ãzị̃táŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu mụ ãzíla are ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá, ĩ'di mụ ndrelé la Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní ị́jọ́ kí ndẽjó rá zị ĩ'di, “Ãzị̃táŋ́á ndẽlépi ãmbõgõ sĩ ãzị̃táŋ́á kí agá 'dâ rá rĩ íngõ 'i?”
29 Yẹ́sṹ umvi, “Ãzị̃táŋ́á ãmbógó ãndânĩ rĩ ĩ'di 'dĩ: ‘Mí are mi 'bá Ịsịrayị́lḭ̃ rú rĩ, Úpí Ãdróŋ́á ãmadrị́ gá rĩ lú Úpí ãlu.
30 Ílẽ Úpí Ãdróŋ́á mídrị́ gá rĩ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásị́sị́ŋ́á pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí rĩ sĩ, 'dĩ ãzị̃táŋ́á drị̃drị̃ rĩ 'i.’ †
31 Ãzị̃táŋ́á námbã ḭ̃rḭ̃ sĩ rĩ ĩ'di íni: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ † Ãzị̃táŋ́á ãzí ãmbõgõ sĩ ãzị̃táŋ́á ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
32 'Bá ãzị̃táŋ́á imbálépi rĩ jọ, “Ímbápị, ị́jọ́ míní jọlé Ãdróŋ́á ĩ'di lú ãlu ãzí ndú la 'dáyụ 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ ãndá la.
33 Ḭ́jọ́ vâ míní jọlé ílẽ Úpí Ãdróŋ́á mídrị́ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásị́sị́ŋ́á pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni 'dĩ kí ãndá. Ãzị̃táŋ́á 'dĩ kí ãmbógó ru ãndânĩ, ndẽ kí ãnãkpá 'bá 'bã kí fẽlé Ãdróŋ́á ní ídétáŋ́á ivélé ivê rĩ rú, ãzíla ídétáŋ́á ãzí ĩ'bã kí fẽlé rĩ kí rá.”
34 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé la ágọ́bḭ̃ umvi ị́jọ́ 'dĩ kí ũndũwã sĩ, jọ ĩ'diní, “Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, mí adru dó Sṹrṹ Ãdróŋ́á drị̃ rĩ be rá-rá ru ku.” I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ, 'bá ãzí zị dó ĩ'di zị̃táŋ́á sĩ ḭ̃dḭ̃ ku.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pị 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Lṹkã 20:41-44)

35 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá drị̃ gá 'bá kí imbáŋ̂á trũ lḭ́cọ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá 'dãá, zị 'bá kí, “Ímbá'bá ãzị̃táŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ jọ kí Kúrísĩtõ ĩ'di Dãwṹdḭ̃ ngọ́pị 'i íngoní-íngoní ru yã?
36 Wó Úríndí Ãlá rĩ fẽ Dãwṹdḭ̃ ní jọjó la:
“ ‘Úpí Ãdróŋ́á jọ Úpí mádrị́ nî:
“Íri áma drị̃ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrḭ̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †

† **12:26** Ãfũŋ́á 3:6 † **12:30** Ãzị̃táŋ́á Amviŋ́á 6:4-5 † **12:31** Lẹ́vḭ̃ 19:18 † **12:36** Zãbṹrḭ̃ 110:1

37 Dãwụ́dḩ 'bã mgbã rĩ umve vâ Kúrísĩtõ ‘Úpí 'i,’ wó icó
adrulé drḩlẹ́ Dãwụ́dḩ ãni íngoní ru?” 'Bá wẽwẽ rú ĩ'di 'bã
ḩjọ́ arelépi rĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ ḩjọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ li 'bá kí bḩlẹ́-ḩndụ́ 'bá ãzḩtáŋá imbálépi 'dĩ kí ḩjọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Lụ́kã 20:45-47)

38 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá 'bá kí imbáŋâ trũ drḩ gá, jọ 'bá 'baní,
“Ĩmi adru mḩfḩ trũ imba'ba ãzḩtáŋá Mụ́sã drḩ kí imbálépi 'dĩ
kí sĩ. Lẽ kí acḩlé ambamba la bõngó ãzo 'dĩ kí sĩ ãzíla lẽ kí
úzḩ kí ḩnzḩtáŋá ru sụ̃ tḩ gâ sĩ.
39 Lẽ kí vâ ambamba la rilé kụ́rụ̃sḩ drḩlẹ́ gá rĩ kí drḩ gá, 'dĩ
ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ kí agá ãzíla ãngũ ṹmụ̃ drḩ kí agâ sĩ.
40 Kí ãwụzḩ 'bã ãko kí na íni ĩsá ru, kí Ãdróŋá zḩ sáwã ãzo
rú sĩ ru icéjó. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ála drụ́zḩ ḩjọ́ lḩ kí drḩ gá
mgbã ásḩ ãcí sĩ.”

Ãko ãwụ́zḩ 'bã fẽlé rĩ
(Lụ́kã 21:1-4)

41 Yẹ́sụ̃ ri vụ̃rụ́ ṹtḩ kí ru ãngũ sĩ ãwã'dĩfô fẽjó rĩ be, ri séndẽ
'bá ũ'bí 'bã kí 'belé rĩ kí ndrelé jó Ãdróŋá drḩ agá ãngũ sĩ
ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá. 'Bá ũ'bí kụ́rẹ́ṇḩ ru rĩ yĩ kí séndẽ
ĩ'badrḩ ambamba 'dĩ kí ala gâlé.
42 Wó ũkú ãzí ãwụ́zḩ ru lẽmẽrí la amụ́, 'be séndẽ ífí-ífí ru
níríŋá la kí ḩrḩ pírí nụ́sụ̃ séndẽ ãlu drḩ.
43 Umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá, jọ
ĩ'baní, “Ma ĩminí ḩjọ́ mgbã jọ, ũkú lẽmẽrí ãwụ́zḩ ru 'dĩ fẽ
ãko ãwã'dĩfô rú rĩ ãndânĩ sãndụ́kụ̃ ãwã'dĩfô tãmbajó 'dã
agá 'dãá ndẽ 'bá tá ãwã'dĩfô fẽlépi 'dĩ kí pírí.
44 'Bá ãzí 'dĩ fẽ kí ãko ĩ'badrḩ ambamba rĩ 'bã ḩmbḩ la kî.
Wó ũkú lẽmẽrí ãwụ́zḩ ru 'dĩ 'be ãko ĩ'di drḩ kí pírí ãndá-ãndá
ru ũkú 'dĩ fẽ ãko ĩ'di ídri tãmbalé rĩ kí pírí.”

13

Yẹ́sụ̃ jọ ḩjọ́ ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ drḩ gá
(Mãtáyõ 24:1-2; Lụ́kã 21:5-6)

1 Yẹ́sụ̃ 'bã kí ãfũjó lḩcọ́ Ãdróŋá drḩ agâlé 'bo rĩ 'bã vúlé
gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Ímbápḩ, índre drĩ
jó ũniyambamba ãzíla írã ũniyambamba sĩ jó 'dĩ kí sḩjó 'dĩ
kî.”
2 Yẹ́sụ̃ umvi jó, “Mi jó sḩlé ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí jọ yã?
'Dĩ kí drụ́zḩ u'de pírí, írã ala gá 'dĩ kí asu pírí vụ̃rụ́.”
3 Yẹ́sụ̃ 'bã ri agá 'Bé Mḩzẽ̃yḩtụ̃ drḩ gá wókõ la lḩcọ́ Ãdróŋá
drḩ rụ̃lé ru rĩ gá. Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i, Yõhánã 'i ãzíla
Ãndẽríyã amụ́ kí ĩ'di zḩlé á'dụ̃sĩ.

4 “Ílũ ãmaní ụ́'dụ́ ịjọ́ 'dĩ kí ru idéjó rĩ la adru ã'du tụ́ rĩ?
Ícétáŋá ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ la adru íngoní?”
5 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi adru mịfị̃ trũ 'bá ãzí 'bã ulé jõ
ĩmi kụ.
6 'Bá wẽwẽ rú kí amụ́ 'bá kí ulélé áma rụ́ 'bã ũkpõ ayúŋá
sĩ, kí jọ la, ‘Ma bãsĩ ĩ'di 'i,’ kí sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ulé.
7 Ĩdrĩ ã'dị́ are, ụ́'dụ́kọ́ akụ́lépi ã'dị́ drị̃ gá rá-rá ru rĩ kî trũ,
ĩmi idé ũrị̃ sĩ ku, ịjọ́ 'dĩ kí ru idé drị̃drị̃ ráká, wó 'dĩ adru drĩ
ụ́'dụ́ ãsị̃jó rĩ 'i ku.
8 Sụ́rụ́ ãzí rĩ la angá ru 'dịlé sụ́rụ́ ãzí rĩ be, úpí ãzí rĩ la
angá ũmbã gá úpí ãzí rĩ be, ũyãkĩyã ãmbógó la mụ ãngũ
ayalé ãngũ pírí kí agá ãzíla rílẽ la a'dé nĩ. 'Dĩ ịjọ́ pírí ũcõgõ
rú rĩ 'bã kí i'dójó rĩ.
9 “Ĩmi adru mịfị̃ trũ, ála mụ ĩmi rụlé agụlé kẹ́sị̃ gá, ála ĩmi
co ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agá, ĩmi pá tu ũpi kí drị̃lẹ́ gá,
jãgo abe ịjọ́ mádrị́ gá mgbã rĩ vú nzejó sãdínĩ rú ĩ'baní.
10 Wó ụ́'dụ́ ãsị̃jó rĩ acá drĩ ku rú, ála drĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ
'bá sụ́rụ́ pírí gá rĩ 'baní ráká.
11 Údrĩ ĩmi rụ agụlé ãngũ sĩ ịjọ́ lịjó rĩ gá, ĩmi ásị́ 'bã umvú
ịjọ́ ĩminí mụlé jọlé rĩ sĩ ku. Ma ĩminí ũndũwã fẽ sĩ ịjọ́ mgbã
rĩ jọjó ma 'i sáwã la drĩ acá 'bo rĩ gá, ã'dusĩku ịjọ́ ĩminí jọlé
rĩ adru ĩmi jọ la ĩmi 'i la ku, wó Úríndí Ãlá rĩ la jọ la nĩ.
12 “Ádrị́pị la ádrị́pị mẹ́lẹ́ mbe kí fẽjó 'dijó rá, átẹ́pị la ngọ́pị̃
fẽ 'dịlé rá, anzị kí angá 'bá kí tịlépi rĩ kí drị̃ gá ũmbã rú ãzíla
kí vâ fẽ kí 'dịlé rá.
13 'Bá pírí kí ĩmi ngũ̃ ũnzí áma ịjọ́ sĩ. Wó 'bá pá tulépi
ũkpó ru ásị́ tẽŋá sĩ cajó ụ́'dụ́ ãsị̃jó rĩ gá rĩ la ru pa rá.

Ịjọ́ 'bá 'baní ũcõgõ ajílépi rĩ
(Mãtáyõ 24:15-28; Lụ́kã 21:20-24)

14 “Ĩdrĩ ‘ãko lị́kị̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drị̃ cịjó’ *† rĩ ndre pá
tu agá ãngũ jõ ĩ'bã kí adrujó ala gá ku rĩ agá ('bá ịjọ́ lãlépi
rĩ 'bã vã ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí), 'bá u'álépi Yũ̃dị́yã gá rĩ 'ba apá kí
'bé agâlé ru.
15 'Bá drĩ adru jó sị́ gá ụrụgá, 'ba asị́ mụlé ãko ãzí a'dụ́lé
ĩ'didrị́ jó agâlé ku.
16 'Bá ámvụ́ agá rĩ 'bã gõ vúlé ĩ'didrị́ jó agâlé ĩ'di 'bã bõngó
a'dụ́lé ku.
17 Ụ́'dụ́ 'dã la adru ũcõgõ rú ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá
undrulépi rĩ 'baní.
18 Ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i ụ́'dụ́ 'dã 'bã adru sáwã uzogó drị́ gá
ĩ̃gbẽ̃ trũ rĩ sĩ ku.

---

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ ũ'bã kí, *ándrá Dãnĩyẹ́lị̃ 'bã ịjọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ.* † **13:14** Dánĩyẹ̃lị̃ 9:27; 11:31; 12:11

19 Ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã la adru ụ́'dụ́ ũcõgõ ãni jõ drĩ ru
idélépi údu ku la, ándrá i'dójó Ãdróŋá 'bã ũnọ́kụ́ 'bã agâlé
kpere ãndrũ ãzíla ca vâ adrulé 'dĩ 'bã áni ĩdị́ ku,
20 Úpí drĩ́ ándrá ụ́'dụ́ 'dã lị agá ãlị́ŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá
ru palé ídri ku. Wó 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rĩ kí ị́jọ́ sĩ, ĩ'di dó sĩ
ụ́'dụ́ 'dã iséjó ãlị́ŋá ru 'dĩ.
21 “Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la míní, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di
gápi 'dõ,’ jõku ‘Índre ĩ'di gápi 'dã’ mí ã'ĩ́ ị́jọ́ ĩ'didrĩ́ ku.
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ ĩnzõ rú rĩ kí ãzíla nábĩ́ ĩnzõ rú kí abe
kí ãfũ ícétáŋá kí idélé ị́jọ́ ũsụ̃táŋá ru, tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé
rĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ gá.
23 Má i'da ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí údu rú 'dĩ ĩmi sĩ adru mị́fĩ́ trũ.”

'Bá angálépi Ãdróŋá drĩ́ gá rĩ 'bã ãgõŋá ĩdị́ rĩ
(Mãtáyõ 24:29-31; Lụ́kã 21:25-28)

24 “Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ũcõgõ drĩ kí dó ukó 'bo,
“ ‘cọtị ĩtụ́ la acá ịnị rú,
ĩmbá icó dĩ́lé ku.
25 Lẽlẽgó kí i'dó zõlé vũ̃rụ́ 'dõlé,
ãzíla ũkpó 'bṹ gá rĩ kí i'dó ru ayalé.’ †
26 “Sáwã 'dã agá 'dãá 'bá kí Ngọ́tị́ 'Bádrĩ́ ndre amụ́ agá
ũ̃rụ́'bṹ trũ, ũkpõ ãmbógó la trũ ãzíla dĩ́zã abe.
27 Wó ĩ'di mụ mãlãyíkã ĩ'didrị́ gá rĩ kí tị pẽlé 'bá ĩ'di 'bã
ũpẽlé ũpẽ-ũpẽ rĩ kí atrájó ũnọ́kụ́ drĩ́ gá 'dãá pírí.
28 “Ĩmi ũnĩ́ ị́jọ́ 'dĩ 'i úlúgó ife sĩ, kénĩ la drĩ dó i'dó rũlé, bị́
la drĩ́ kí i'dó ru asúlé dụlé 'bo, ĩmi dó nĩ́ la rá áyi acá 'bo.
29 Gẽ̃rĩ́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩdrĩ dó ị́jọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, ĩmi dó
nĩ́ la rá sáwã ị́jọ́ 'dĩ 'bá kí ru idéjó rĩ dó ãni rú.
30 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ị́jọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé 'dĩ sĩ 'bá ãzí
ú'dĩ'da cí 'dĩ 'bã ãzí ũdrã kí drĩ ku rú.
31 'Bṹ kí ũnọ́kụ́ be kí ãsĩ́ rá, wó Ị́jọ́ mádrị́ gá rĩ uja ru ku.

'Bá ãzí nĩ́ ụ́'dụ́ kí sáwã la abe ku
(Mãtáyõ 24:32-35; Lụ́kã 21:29-33)

32 “'Bá ãzí nĩ́ ụ́'dụ́ 'dã 'i, jõku sáwã la ku, táni mãlãyíkã
'bṹ gá rĩ kí, jõku Ãdróŋá Ngọ́pĩ́ 'i. Wó Átẹ́pĩ́ nĩ́ lú cé la nĩ.
33 Ĩmi adru mị́fĩ́ trũ bábá Ãdróŋá zịŋá trũ, † ĩmĩ sáwã ị́jọ́
'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ nĩ́jó ku rĩ sĩ.
34 Ĩ'di adru cécé ágọ́bị́ mụlépi ãcĩ́ gá rĩ drị́ gá rĩ áni, ĩ'di
lị́cọ́ azị ãti'bo ĩ'didrị́ gá rĩ 'badrị́, 'bá ãlu-ãlu ãzí ĩ'didrị́ gá
rĩ be, ãzíla ĩ'di jọ la 'bá kẽ̃jị́tị agá tẽlépi rĩ ní, 'bã adru mị́fĩ́
trũ.

---

† **13:25** Ĩsáyã 13:10; 34:4 † **13:33** Búkũ̃ Ãdróŋá drị́ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ ũ'bã kí ị́jọ́ sĩlé *Ãdróŋá zịŋá trũ* 'dĩ nĩ.

35 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩmi ñjó la jó 'dịpị la
ãgõ vúlé 'dõlé ã'du tṵ́ rĩ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, ĩndró sĩ jõku ịnị́
ágágá, ã'ṵ́gọ́ 'bã cẽrẹ́ 'be agá jõku ãngũ 'bã ụwị́ agá.
36 Drĩ acá rũgbṵ́gbṵ́ nĩ̃ŋã kóru, lẽ 'bã ịsṵ́ ĩmi ṵ́'dṵ́ ko agá
ku.
37 Ị́jọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ ájọ 'bá pírí 'baní, 'Ĩmi adru mịfị̃
trũ.' "

14

Ãdu ũsũjó Yẹ́sṵ̃ drĩ̃ gá
(Mãtáyõ 26:1-5; Lṵ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ace drĩ ṵ́'dṵ́ ĩ̃rĩ̃ sĩ lẽjó ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ * ãzíla
mũkátĩ ãkṵ́kị́ kóru rĩ najó. Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba
ãzị́táŋá Mṵ́sã drĩ̃ kí imbálépi rĩ kí abe ri kí gẽrĩ̃ ndrṵ̃lé ũní-
ũní ru sĩ Yẹ́sṵ̃ rụjó ĩ'di 'dịjó rá.
2 Jọ kí cénĩ-cénĩ rú, "Wó lẽ 'bã adru ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ drĩ̃ sĩ ku,
'bá kí mụ ũmbã i'dólé ku."
3 Yẹ́sṵ̃ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lị́cọ́ ágọ́bị́ umvelé Sĩ̃mọ́nĩ̃ ãrí
'bã nalé rá rĩ drĩ̃ rĩ sĩ, ũkú ãzí amṵ́ ãdu ãjẽ̃ rú ãjĩ́ ngṵ̃lépi
vĩrĩ umvelé nádĩ la trũ cṵ́pã gá tré. Nzĩ̃ tị la ũsũ dó ĩ'di Yẹ́sṵ̃
'bã drĩ̃ gá.
4 'Bá ãzí rilépi ĩ'di trũ méjã 'bã tị gá rĩ i'dó kí unulé jọ kí,
"Ũkú 'dĩ iza dó ãdu ãjẽ̃ rú 'dĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ?
5 Ícó tá ãdu 'dĩ ĩ̃tṵ̃ndãlé ãjẽ̃ ĩyõ la sĩ sĩlíngĩ túrú na séndẽ
la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî." 'Dĩ vúlé gá uzá kí dó ũkpõ sĩ ũkû
drĩ̃ gá.
6 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi a'be ũkú 'dĩ cã. Ĩmi ĩcãndĩ ĩ'di
ku. Idé mání ị́jọ́ mũkẽ ũniyambamba la.
7 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩmi abe, ĩmi icó ĩ'baní ãko
fẽlé sáwã cí ĩminí lẽlé rĩ agá. Wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe
ṵ́'dṵ́ pírí ku.
8 Idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mání rĩ 'bo, ĩ'di 'bã ãdu ũsũjó áma
ụrụ'bá gâ sĩ áma itújó bábá sĩ áma ĩ̃sĩ̃jó rĩ sĩ.
9 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drĩ̃ gá 'dâ ála sĩ
ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí agá, ála ị́jọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ
ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũrãjó."

Yẹ́sṵ̃ na ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ abe
(Mãtáyõ 26:14-25; Lṵ́kã 22:3-14, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

10 Yṵ́dãsĩ̃ Ị̃sĩ̃kãrĩ́yọ́tĩ̃ 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ
'bã ãzí ru rĩ, mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṵ̃lé sĩ mụjó Yẹ́sṵ̃ mẹ́lẹ́
mbejó.

---

* **14:1** *Ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃
kí anzéjó Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrãjó rĩ 'i.

11 Ãtalo ãmbogo 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ, azị kí dó ĩ'diní sĩlíngĩ fẽjó rá. 'Dãá Yụ́dãsị̃ i'dó dó sáwã múké sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí ndrụ̃lé ãngũ la abe sĩ ĩ'di fẽjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'badrị.

12 Ụ'dụ́ drị̃drị̃ ũmụ̃ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ najó sĩ ũmụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ 'bã kãbĩlõ kí ụlíjó ídétáŋá ru rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, "Ílẽ ãmụ ũmụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?"

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ị̃rị̃ jọ ĩ'baní, "Ĩminí fi agá táwụ̃nị̃ ãmbógó rĩ agâlé ĩdrĩ drị̃ ụfụ ágọ́bị́ ãzí úmvú ĩ̃yị́ drị̃ trũ drị̃ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ.

14 Jó ĩ'di 'bã fijó rĩ gá, ĩzị jó 'dị́pị 'i, 'Ímbápị jọ jó ãmụ́ 'badrị gá mání sĩ ũmụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá mání imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?'

15 Jó 'dị́pị la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé ĩminí, ĩmi idé dó ãmaní ãkónã ala gá 'dãá."

16 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ ko kí dó drị̃ mụlé táwụ̃nị̃ ãmbógó 'dã agâlé, ịsụ́ kí ị́jọ́ kí cécé tá Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni. Idé kí dó ãkónã ũmụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ 'dãá.

17 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sụ̃ acá kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí abe.

18 Yẹ́sụ̃ 'bã kí ri agá méjã tị gá ãkónã na agá, jọ ímbá'bá 'baní, "Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ, 'bá ãmã sĩ ãkónã najó ĩ'di be ãngũ ãlu gá rĩ 'i."

19 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ kí ásị́ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí Yẹ́sụ̃ ụzịlé "Adru ma 'i ku yã?"

20 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩ'di adru ĩmi mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãma sĩ íná najó ĩ'di be bãkụ́lẹ̃ ãlu agá rĩ 'i.

21 Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ la mụ drãlé rá cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî. Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị agá ku la ándrá múké."

Ãkónã Úpí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Lụ́kã 22:14-20; 1 Kọ̃rĩnị̃tọ̃ 11:23-25)

22 Ĩ'bã kí ãkónã na agá, Yẹ́sụ̃ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drị̃ la gá, anu 'a la rá, fẽ dó ĩ'di 'bá ĩ'di ĩ'baní jọ, "Ĩna ụrụ'bá mádrị́ gá rĩ 'i."

23 'Dụ dó kópõ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní drị̃ la gá, ãzíla fẽ dó ĩ'badrị̃lé, nga kí dó pírí mvụlé la.

24 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Kópõ 'dĩ ãrí mádrị́ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ, ãzíla ĩ'di tị icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrị̃ abe rĩ 'i.

25 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó zãbíbũ ífí sṵ́ 'dĩ mvṵlé į̃dị́ ku
kpere mání mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá.”
26 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋ́á ịcṵ́jó 'bo, ko kí dó drį̃
mụlé 'Bé Mį̃zę̃ỵ́ịtṵ̃ gá.

Yẹ́sṵ̃ i'da į̃jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Lṵ́kã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

27 Yẹ́sṵ̃ jọ ímbá'bá ĩ'didrị́ gá rĩ 'baní, “Ĩmi pírí la mụ áma
a'belé á'dṵ̃sĩ ĩmi apá rá. Ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“ ‘Ma mụ 'bá kãbĩ̃lõ ucélépi rĩ 'dį̣lé rá;
ãzíla kãbĩ̃lõ kí mụ irélé pírí rá.’ †
28 Wó má angá jõ ídri rú 'bo, ma mụ mụlé ĩmi drį̃lẹ́ gá Gãlị́lį̃
gâlé.”
29 Pétẽrõ angá ụrụgá jọ, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ ími a'belé
á'dṵ̃sĩ, má icó ku.”
30 Yẹ́sṵ̃ jọ Pétẽrõ ní, “Ájọ míní mgbã ị́nị́ ãndrũ 'dĩ sĩ ã'ṵ́gọ́
'be drĩ cę̃rẹ́ pâlé į̃rį̃ † ku, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na ínį̃ ma ku.”
31 Wó Pétẽrõ umvi ị́jọ́ tị ũkpó sĩ, “Má icó ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni la
jọlé áma tị sĩ ku, jõ táni ãmaní mụjó ũdrãjó mí be, má ã'į̃
rá.” Ímbá'bá ãzí rĩ jọ kí pírí 'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋ́á zịjó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Lṵ́kã 22:39-46)

32 Yẹ́sṵ̃ kí dó mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ãngũ
umvelé Gẽtẽsẽmánĩ 'i rĩ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ, ma
drĩ mụ Ãdróŋ́á zį̣lé.”
33 'Dụ Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla Yõhánã 'i isé ru ĩ'ba abe
drį̃ gá were, ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ ãmbógó
la sĩ,
34 ãzíla jọ ĩ'baní, “Ũcõgõ afí áma ásị́ gá ĩ'di áma ásị́
lị ambamba ãni rú drã tị gá. Ĩtẽ ma 'dâ, ĩmi adru mị́fị́
mmgbọ.”
35 Ĩ'di mụ ru isélé drį̃lẹ́ gá were 'bo, tį̣ ãja vṵ̃rṵ́ Ãdróŋ́á
ã'į̃jó jọ, “Drĩ tá icó rá sáwã drį̃ cijó rĩ drĩ tá alị́ áma drį̃ gâ sĩ
alị-alị la múké.”
36 Jọ vâ, “Bãbá! Má Átẹ́pị, ãko pírí icó kí rá la mî sĩ. Í'dụ
kópõ ãzá tajó rĩ má rṵ́ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî
lẽlé rĩ áni.”
37 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãgõlé ímbá'bá 'ba rṵ́ 'dõlé, į̣sṵ́ kí ṵ́'dṵ́ ko
agá. Umve Sį̃mọ́ŋ̃į̃ Pétẽrõ 'i jọ ĩ'diní, “Ĩmi ṵ́'dṵ́ ko yã? Ĩmi
icó tẽlé mị́fị́ trũ mmgbọ sáwã ãlu ku yã?”
38 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mị́fị́ trũ mmgbọ, ĩzį̣ Ãdróŋ́á 'i ĩmi
mụ filé ṵ̃'bį̃táŋ́á agá ku. Úríndí lẽ rá wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”

---

† **14:27** Zãkãríyã 13:7 † **14:30** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drị́ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí *pâlé į̃rį̃* 'dĩ ku.

39 Yẹ́sṹ uja vâ ru gõlé vúlé Ãdróŋá zịlé tá ĩ'di 'bã zịlé drḩdrḩ
rĩ áni.
40 Ĩ'di vâ mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsú vâ kí ụ́'dụ́ ko agá,
ã'dusĩku mịfị la kí ãnzị ru ụ́'dụ́ sĩ, ãzíla nḩ kí kí ã'du ḩjọ́ jọ
ĩ'diní yã rĩ gá ku.
41 Ĩ'di mụ gõlé ĩ'ba rṹlé pâlé na la sĩ, jọ ĩ'baní, "Ĩmi drĩ
kpere ụ́'dụ́ ko ãzíla avḩ yã? Ca rá! Sáwã sĩ Ngọ́tḩ 'Bádrḩ mẹ́lẹ́
mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí 'badrḩ rĩ acá 'bo.
42 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la
amṹ 'dĩ!"

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

43 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ḩjọ́ jọ agá 'dâ, cọtị Yụ́dãsḩ 'bá ĩ'di imbálé
mụdrḩ drḩ ḩrḩ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ
kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe drḩ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo,
imba'ba ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ kí imbálépi, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí
tị ãpẽlé nĩ rĩ kî.
44 Yụ́dãsḩ i'da tá ĩ'baní ḩjọ́ ícétáŋá ru la 'bá 'dĩ abe ídu
rú: "Ágọ́bḩ mání mụlé zịlé amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di,
ãsĩkárĩ 'bã rụ kí dó ĩ'di agụlé drḩ gá."
45 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Yụ́dãsḩ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sṹ rṹlé jọ, "Rábḩ!" zị
dó ĩ'di amvuŋá sĩ.
46 Rụ kí dó ĩ'di mgbemgbe cí.
47 Wó 'bá ãzí pá tulépi ãni rú 'dãá la anzé ménéŋá ga átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã ãtí'bó 'bã bḩlẹ́ wẹ́ vṹrṹ.
48 Yẹ́sṹ jọ ũ'bí 'baní, "Ĩmi amṹ áma rụlé túré, ãzíla
ménéŋá ã'dḩ drḩ trũ má iza 'bã rĩ ḩjọ́ ũnzí la áni ã'du sĩ yã?
49 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe 'bá kí imbá agá lḩcọ́ Ãdróŋá drḩ
agá 'dãá, ĩrụ jõ ma ku. Wó ḩjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ agá rĩ
'bã idé ru nĩ."
50 Ḩjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí a'be kí ĩ'di á'dṹsĩ apá kí
rá.
51 'Bá ãzí kãrḩlẹ̃ rú 'delépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ la cí, sṹ bõngó ku
wó 'be ru ụrụ'bá sókã sĩ. 'Bá ũ'bí tá Yẹ́sṹ rụlépi 'dĩ ṹ'bḩ kí
tí ĩ'di rụlé,
52 mvu apálé pílílí ru a'be bõngó sókã rú 'dĩ kí drḩ gá 'dãá.

Yẹ́sṹ 'i 'bá ḩjọ́ amálépi rĩ kí drḩlẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:57-68; Lṹkã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

53 Ḩjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá 'dĩ agụ kí dó Yẹ́sṹ 'i átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ drḩ jó agâlé. 'Bá pírí ãtalo ãmbogo,
imba'ba ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ
kí abe tra kí ru ĩ'didrḩko gá 'dãá.

54 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sṹ vú rá-rá ru kpere lịcọ́ 'a átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ drị́ 'dã agâlé. Ri kí dó vṹrṹ ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drị́
andre tẽlépi rĩ abe ãcí yulé.
55 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ịjọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí
ịjọ́ ãzí ĩnzõ rú la ndrṹlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó wó ịsṹ
kí ku.
56 'Bá wẽwẽ rú nze kí ịjọ́ ĩnzõ rú la kí vú Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá,
wó ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ icí kí ru ku.
57 Ãgọbị ãzí tu kí pá ịjọ́ ĩnzõ rú la vú nzelé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá
jọ kí,
58 “Ãma are ĩ'di 'bã ịjọ́ 'dĩ jọ agá, ‘Ma mụ jó Ãdróŋá drị́
'bá 'bã kí sịlé 'dĩ andilé rá. Ṹ'dṹ na vúlé gá ma vâ mụ sịlé
la rá.’ ”
59 Ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ icí kí ru pírí ku.
60 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ angá pá tulé ụrụgá 'bá kí drĩlẹ́
gá 'dãá zị Yẹ́sṹ 'i, “Mí icó tị apelé sĩ ịjọ́ umvijó ku yã? Ịjọ́
'bá 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rṹ 'dĩ kí ã'du?”
61 Wó Yẹ́sṹ ĩyãŋã tútú ape tị sĩ ịjọ́ umvijó ku. Átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ zị vâ ĩ'di į̃dị́, “Mi Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã
Ngọ́pị 'i yã?”
62 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma ĩ'di 'i. Ĩmi Ngọ́tị́ 'Bádrị́ ndre ri
agá Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị 'bã drị́ ãndá rĩ gá, ãzíla amṹ agá
ṹrṹ'bṹ 'bṹ gá rĩ abe!”
63 Ũmbã sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó kánzũ ĩ'di
ụrụ'bá gá ri kí ũmbã sĩ rá ãzíla jọ, “Sãdínĩ ãmaní ndrṹlé
ĩ'diní į̃dị́ rĩ íngõ 'i?
64 Ĩmi are ú'dáŋá ĩ'di 'bã sĩ Ãdróŋá 'dajó rĩ 'bo. Ĩmĩ ũrã
ịjọ́ íngoní?”
Nga kí pírí ịjọ́ lịlé drį̃ la gá jọ kí ịjọ́ ndẽ ĩ'di 'bo lẽ 'bã drã
rá.
65 'Bá ãzí rĩ i'dó kí sṹsṹ uwílé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá ãzí rĩ umbé
kí ĩ'di 'bã mịfị́ kí cí, adị kí ĩ'di ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã
ã'di dị mi nĩ!” Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó ĩ'di colé.

Pétẽrõ 'bã tujó ínį̃ Yẹ́sṹ 'i ku rĩ
(Mãtáyõ 26:69-75; Lṹkã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

66 Pétẽrõ 'bã ri agá vṹrṹ lịcọ́ agá 'dãá, ĩzóŋá ãtí'bó ru átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ gá rĩ 'bã ãzí ãlu amṹ 'dãá.
67 Ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé ãcí yu agá 'dãá, Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́
jọ ĩ'diní, “Mi vâ 'bá Yẹ́sṹ Nãzę̃rẹ́tį̃ gá rĩ drị́ rĩ 'bã ãzí.”
68 Wó Pétẽrõ tu rá, jọ, “Ánį̃ ĩ'di ku. Ánį̃ vâ ĩmi ịjọ́ jọ ã'du
drį̃ gá yã rĩ ku.” Ãfũ dó ãmvé pãráta gá. Cọtị ã'ṹgọ́ 'be cę̃rẹ́.
69 Ĩzóŋá tá ãtí'bó ru rĩ ndre vâ Pétẽrõ į̃dị́ jọ 'bá pá utulépi
'dãá rĩ 'baní, “Ágọ́bị́ 'dĩ bãsĩ ĩ'bã ãzí.”

70 Pétẽrõ tu vâ ĩdị.
Sáwã were vúlé gá, 'bá pá utulépi 'dãá rĩ jọ kí Pétẽrõ ní,
“Mí icó tulé ku ã'dusĩku mi 'bá Gãlịĩ gá la.”
71 Pétẽrõ i'dó ru alụ́lé, na ũyõ kí drĩlẹ gá 'dãá jọ, “Ánĩ 'bá
ĩmi ịjọ́ jọjó drĩ la gá 'dĩ ku.”
72 Cọtị ã'ụ́gọ́ 'be dó cẽrẹ́ pâlé ĩrĩ rĩ 'i. Ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã jọlé
Pétẽrõ ní, “Mi áma gã úmgbé pâlé na 'dĩ sĩ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ
cẽrẹ́ ku rĩ” agá dó ĩ'diní. Ịjọ́ 'dĩ fi dó ásị la gá ãzákírílí ru
kpẽ dó awálé.

15

Âgụ Yẹ́sũ 'i Pĩlátõ drĩlẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Lụ́kã 23:1-5; Yõhánã 18:28-38)
1 Ụ́'bụ́tịnịnị ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá ĩyõ rĩ kí
abe, imba'ba ãzịtáŋá Mụ́sã drĩ kí imbálépi rĩ kí, ãzíla 'bá
Yãhụ́dĩ rú ịjọ́ amálépi rĩ kí abe, itú kí ịjọ́. Umbé kí Yẹ́sũ 'i
agụlé fẽlé Pĩlátõ * drị.
2 Wó Pĩlátõ zị Yẹ́sũ 'i, “Mi Úpí 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị gá
rĩ 'i yã?” Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, “Ãndá, Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã
áni.”
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ tõ kí ĩ'di ịjọ́ wẽwẽ rú sĩ.
4 Pĩlátõ uja vâ ĩ'di zịlé ĩdị, “Mí icó ịjọ́ ãzí umvilé ịjọ́ 'dĩ
kí agá ku yã? Mí are ịjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũtrãlé ími ụrụ'bá gá
wẽwẽ rú mí idé 'bã kí mi 'i 'dĩ kí ku yã?”
5 Wó Yẹ́sũ umvi ịjọ́ ãzí ku, ịjọ́ 'dĩ sĩ Pĩlátõ drĩ iza ru rá.

Úlị ịjọ́ Yẹ́sũ drĩ gá ĩ'di 'dịjó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Lụ́kã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)
6 Ụ́'dụ́ ũmṹ alịjó 'bá drĩ gâ sĩ rĩ drĩ sĩ, Pĩlátõ la jõ 'bá
mãbụ́sũ rú 'bá 'bã kí lẽlé la trũ ãlu mãbụ́sũ gâlé rá.
7 Ĩtụ́ 'dã sĩ 'bá ãzí 'bãlé mãbụ́sũ gá la cí rụ́ la Bãrábã 'i,
úrụ ĩ'di ĩ'bã kí 'bá 'dịjó ã'dị gá rĩ sĩ. †
8 'Bá ũ'bí 'dĩ mụ kí Pĩlátõ rụ̂lé, zị kí ĩ'di 'bá ãzí mãbụ́sũ rú
la trũjó ãlu rá jõ ĩ'di 'bã idélé údu rĩ 'bã áni.
9 Pĩlátõ zị kí, “Ĩlẽ má a'be ĩminí Úpí 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị
gá rĩ 'i yã?”
10 Ĩ'di 'bã nĩjó la cé ãtalo ãmbogo rĩ fẽ kí ĩ'di ĩ'di drĩlé ãjã
sĩ rĩ sĩ.
11 Ãtalo ãmbogo rĩ usú kí 'bá kí bịlẹ́ jọjó la Pĩlátõ ní 'bã
a'be ĩ'baní Bãrábã áyụ.

---

* **15:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá gávũnã 'bá Rụ́mĩ gá rĩ 'badrị sáwã 'dã sĩ rĩ 'i. 'Bá 'dĩ agụ kí Yẹ́sũ 'i ĩ'di rụ̂lé ã'dusĩku ĩ'di 'bá sáwã 'dã sĩ icólépi ịjọ́ lịlépi 'bá drĩ gá ú'dị sĩ ĩ'di rá rĩ 'i. † **15:7** Ã'dị 'dĩ *Bãrábã* kí ándrá 'dị agá la sĩ lẽjó gãmétẽ 'bá Rụ́mĩ gá rĩ 'badrĩ 'bejó.

12 Pĩlátõ zị ũ'bí kí, “Ĩlẽ má idé 'bá ĩmĩ umvelé Úpí 'bá
Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ rĩ ã'du rú?”
13 Ũ'bí uzá kí, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá.”
14 Pĩlátõ zị kí, “Ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?” Uzá kí dó
ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá!”
15 Pĩlátõ 'bã lẽjó rụ́kụma ịsụ́jó ũ'bí 'badrḭ́ rĩ sĩ, a'be dó
Bãrábã 'i rá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. Ĩ'di dó mụ Yẹ́sṹ fẽlé colé
ãsĩkárĩ 'badrḭ̃lé 'bo, fẽ dó ĩ'di ĩ'badrḭ́ mụlé ipalé mũsãlá'bã
sḭ́ gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sṹ 'i
(Mãtáyõ 27:27-31; Yõhánã 19:2-3)

16 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sṹ agụlé lḭ́cọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã
sĩ ḭ́jọ́ lijó rĩ gá, ãzíla umve kí dó ãsĩkárĩ 'bã ãzí 'dãá rĩ kí pírí
ãngũ ãlu gá.
17 Su kí dó Yẹ́sṹ ní bõngó ãzí kọ̃ñḭ̃kọ̃ñḭ̃ rú la. Idé kí dó
kẹ́rịṇá ṹcḭ́kḭ́ sĩ sulé drḭ̃kã gá tãgíyã ũpĩ drḭ́ rú.
18 I'dó kí ĩ'di ịcụ́lé ĩnzõ rú sĩ ĩ'di idejó úzáṇâ trũ, “Háyẹ̃,
Úpí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ rĩ.”
19 Gbã kí ĩ'di kẹ̃lḭ́ká sĩ drḭ̃kã gá, uwí kí sṹsụ́ ụrụ'bá la gá,
tḭ̃ kí ãja vṹrụ́ ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá ãrútáṇá idemará ãni la fẽjó ĩ'di
nî.
20 Ĩ'baní dó Yẹ́sṹ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó
kọ̃ñḭ̃kọ̃ñḭ̃ 'dã 'i, su kí dó bõngó ĩ'didrḭ́ ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá
gâlé, agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sḭ́ gá.

Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

21 Ĩ'bã kí mụ agá gẽrḭ́ gá 'dãá, ụfụ kí drḭ́ ágọ́bḭ́ umvelé
Sḭ̃mọ́ñḭ̃ angálépi táwṹñḭ̃ Kṹrẹ́ñḭ̃ gá ĩ'di 'bã anzḭ kí sĩ adrujó
Ãlẽkĩzéndã kí Rũfúsĩ be rĩ trũ, ũṇmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ
mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sṹ ipajó rĩ 'dụjó.
22 Ãsĩkárĩ agụ kí dó Yẹ́sṹ 'i ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la
ãngũ drḭ̃kã ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá.
23 'Dãá ṹ'bḭ̃ kí ĩ'diní wáyĩnĩ usalé írúwá umvelé mírã rĩ
trũ rĩ fẽlé mvụlé, wó Yẹ́sṹ gã mvụlé la úmgbé.
24 Ipa kí dó Yẹ́sṹ mũsãlá'bã sḭ́ gá, 'be kí bõngó ĩ'didrḭ́ gá
rĩ kí jẽgê sĩ, sĩ kí awajó ã'di la íngõ 'dụ nĩ.
25 Îpa Yẹ́sṹ 'i mũsãlá'bã sḭ́ gá sáwã na ṹ'bụ́tḭ drḭ́ gá rĩ sĩ.
26 Îpa ḭ́jọ́ ĩ'di tõjó rĩ ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá 'dãá úsĩ, “'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DḬ̃
RÚ RĨ 'BADRḬ́.”
27 'Bá ṹgụ'ba rú la kí ḭ̃rḭ̃ îpa kí Yẹ́sṹ be mũsãlá'bã sḭ́ gá
ĩndĩ, ãlu rĩ drḭ́ ãndá rĩ gá, ãzí rĩ drḭ́ ḭ̃jḭ́ rĩ gá. [

28 Ị́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ áni, “Úlã ĩ'di 'bá ị́jọ́
izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru.”†] ‡
29 'Bá alị́lépi gẽ̃rị̃ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sṵ̃ 'i, drị̃kã ayaŋâ trũ
jọ kí, “Háyẽ̃! Ị́jọ́ ándrá mi jó Ãdróŋá drị̃ 'dĩ andi rá, mi sị la
ĩ̃dị́ ṵ́'dṵ́ na agá rá ku yã?
30 Mí asị́ vṵ̃rṵ́ mũsãlá'bã sị́ gâlé sĩ ími ãmgbã rĩ pajó.”
31 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ kí
imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sṵ̃ gẽ̃rị̃ ãlu
'dĩ sĩ, jọ kí, “Ĩ'di jõ vâ 'bá ãzí kí pa rá, pa ru ku íngoní-
íngoní ru! 32 Drĩ adru Kúrísĩtõ Úpí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị́ gá rĩ 'i,
'ba asị́ mũsãlá'bã sị́ gâlé rĩ sĩ vṵ̃rṵ́ 'dõlé ãma dó sĩ ndre la
ãzíla ãma dó sĩ ĩ'di ã'ĩ̃.”
'Bá ṵ̃gṵ'ba rú ĩ̃rị̃ ipalé ĩ'di be 'dã ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

Yẹ́sṵ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Lṵ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

33 Ĩ'di dó mụ calé sáwã ázíyá ĩ̃tṵ́ ãni, ãngũ nị kpákpá
kpere sáwã úrômĩ.
34 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sṵ̃ za ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá
sĩ ũkpó sĩ, “Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ, lama sãbãkĩtánĩ?” Ífí la, “Ãdróŋá
mádrị̃, Ãdróŋá mádrị̃, mí a'be ma rá ã'du sĩ yã?” †
35 'Bá ãzí pá utulépi ãni rú rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí,
“Ĩmi are, ĩ'di Ĩlíyã umve.”
36 'Bá ãzí ãlu ãcẽ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ, su ĩ'di wáyĩnĩ
ũká la agá, umbé ĩ'di ũzú sị́ gá sulé Yẹ́sṵ̃ tị gá. 'Bá ãzí kí agá
'dãá jọ, “Úndre drĩ Ĩlíyã la nõ amṵ́ ĩ'di ãtrũlé mũsãlá'bã sị́
gá vṵ̃rṵ́ 'dõlé rá yã áni.”
37 Yẹ́sṵ̃ za ṵ́'dṵ́kọ́ sĩ re, drã dó rá.
38 Bõngó jó Ãdróŋá drị̃ 'a alijó rĩ asi ru ĩ̃rị̃ i'dójó ụrụgá
kpere vṵ̃rṵ́.
39 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rṵ́mĩ̃ gá rĩ drị́ 'dĩ sĩ tu pá Yẹ́sṵ̃ drị̃lẹ́
gá 'dãá cí, ndre Yẹ́sṵ̃ 'bã drã agá cé, jọ, “'Dĩ ãndá-ãndá ru
Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i.”
40 Ũkú ãzí kí cí utu kí pá rá-rá ru ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé,
Mãgãdẽlénã 'i, Mãríyámũ Yãkó'bõ ĩmbíráŋá rĩ 'bã andre
Yósẽ be rĩ 'i ãzíla Sãlómẽ 'i.
41 Ũkú 'dĩ kí ándrá acị́lépi Yẹ́sṵ̃ vú gâ sĩ angájó ãngũ Gãlị́lĩ̃
gá ãzíla ĩ'di ãzãkolépi ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá rĩ kí. Ũkú ãzí
wẽwẽ rú ándrá amṵ́lépi ĩ'di trũ angájó Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá rĩ kí
vâ 'dãá cí.

---

† **15:28** Ĩsáyã 53:12 ‡ **15:28** Vásĩ 28 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tĩ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **15:34** Zãbṵ́rĩ̃ 22:1

Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ĩsį̃ŋá
(Mãtáyõ 27:57-61; Lṹkã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

42 Ĩndró acá ãni rú 'dĩ sĩ ṹ'dṹ Sãbátũ drĩ́ gá rĩ acá drĩ ku rú.
43 Yṹsṹfṹ angálépi Ãrĩmãtéyã gá, 'bá ãzí Yãhṹdį̃ 'bã ukutáŋá gá rilépi ĩndĩ, 'bá 'bã kí į̃nzį̃lé į̃nzį̃, Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ́ amṹlépi rĩ 'bã drį̃ tẽlépi rĩ 'i, mụ ũ̃rį̃ kóru Pĩlátõ rṹlé Yẹ́sṹ 'bã ãvũ a'į̃lé.
44 Pĩlátõ 'bã drį̃ iza ru rá ĩ'di 'bã arejó la Yẹ́sṹ drã 'bo rĩ sĩ, umve ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrĩ́ gá rĩ sĩ ĩ'dĩ zijó Yẹ́sṹ drã ídu yã rĩ nĩ̃jó.
45 Pĩlátõ la mụ į̃jọ́ ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó tị gá rĩ arelé 'bo, fẽ Yẹ́sṹ 'bã ãvũ Yṹsṹfṹ drĩ́ rá.
46 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yṹsṹfṹ mụ bõngó ĩgbãlé, ãtrũ dó Yẹ́sṹ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sĩ́ gâlé vũ̃rṹ 'dõlé, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ, 'dụ dó ĩ'di į̃sį̃lé 'bṹ galé írã agá la agá, gũ dó írã ãmbógó kpakụ la tị la gá cí.
47 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ Yósẽ 'bã ãndrẽ be ndre kí ãngũ sĩ Yẹ́sṹ į̃sį̃jó rĩ cé.

16

Yẹ́sṹ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Lṹkã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ṹ'dṹ Sãbátũ 'bá Yãhṹdį̃ 'badrĩ́ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drĩ́ rĩ la mụ ukólé 'bo, Mãríyámũ Mãgãdẽlénã, Sãlómẽ ãzíla Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ trũ ĩgbã kí ãdu ãjĩ́ ngṹlépi vĩrĩ la kí sĩ mụjó Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ifíjó.
2 Ṹ'dṹ ãzĩ́ rĩ 'bã ũ̃'bṹtịnĩ́nĩ́, į̃tṹ 'bã ãfũjó 'bo rĩ sĩ, mụ kí į̃nádrį̃ gâlé.
3 Ĩ'bã kí mụ agá gẽ̃rį̃ gá 'dãá ụzị kí ru ãyá-ãyá, “Ã'di la mụ ãmaní írã 'bṹ tị gá 'dãá gũlé nĩ yã?”
4 Wó kí mụ acálé ãni rú 'bo, ndre kí ãngũ kí drį̃lẹ́ gâlé, ndre kí írã ãmbógó kpakụ 'bṹ tị gá rĩ úgũ rá.
5 Ĩ'bã kí fi agá 'bṹ agâlé, ndre kí 'bá ãzí ru sulépi bõngó imve sĩ la ri 'bṹ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá, wó idé kí dó ũ̃rį̃ sĩ.

6 'Bá 'dã jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ũ̃rį̃ sĩ ku. Ánį̃ rá ĩmi Yẹ́sṹ Nãzẽ̃rẹ́tį̃ gá ándrá ipalé mũsãlá'bã sĩ́ gá rĩ ndrṹ, ĩ'di 'dộ yụ, angá ídri rú 'bo. Ĩndre ãngũ ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ gápi 'dĩ.
7 Ĩmụ dó į̃jọ́ 'dĩ lũlé 'bá ĩ'diní imbálé rĩ 'banî vâ Pétẽrõ ní. Ĩ'di mụ ĩmi drį̃lẹ́ gá Gãlį̃lį̃ gâlé 'dĩ, ĩmi mụ ĩ'di ndrelé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni.”

8 Ũkú 'dĩ amvú kí apálé angájó ĩnádrĩ agâlé ụngụ́lẹ́ sĩ ũrĩ trũ ãzíla ụrụ'bá la kí dĩ yã sĩ, jọ kí ịjọ́ 'bá ãzí ní ku ã'dusĩku ũrĩ fi kí ásị gá ambamba.

[Bĩbĩlíyã ándrá sĩlé ídu rĩ kí 'bã ãzí ujalé rĩ kí agá Mãrákõ 'bã ãsĩŋá 16:9-20 'dĩ ĩ'di 'dáyụ]

9 Yẹ́sũ la mụ angálé ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ gá rĩ sĩ 'bo, i'da ru Mãríyámũ Mãgãdẽlénã ándrá ĩ'di bãsĩ úríndí ũnzí ázĩrĩ kí adrójó ala gá rĩ nĩ.

10 Mụ dó ịjọ́ 'dĩ vú nzelé ímbá'bá Yẹ́sũ drị ũcõgõ-ũcõgõ rú awalépi rĩ 'banî.

11 Mãríyámũ ní táni ịjọ́ 'dĩ lũjó 'bá 'dĩ 'baní, Yẹ́sũ angá ídri rá ãzíla índre ĩ'di rá tí, ã'ĩ kí ịjọ́ ĩ'didrị ku.

12 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sũ i'da ru 'bá ĩrĩ angálépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá mụlépi gẽrĩ gá 'dã ãngũ ãzí gá rĩ 'banî, wó drĩdrĩ rĩ sĩ nĩ kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku, i'dá ndú ĩ'banî ã'dusĩku uja ru gbíyã rá.

13 'Bá 'dĩ kí mụ Yẹ́sũ nĩlé 'bo, uja kí dó ru vúlé ịjọ́ 'dĩ vú nzelé 'bá acelépi rĩ 'banî, wó 'bá 'dĩ ã'ĩ kí ịjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé ĩ'baní 'dĩ ku.

Yẹ́sũ 'ba azịjó 'bá mụdrị́ drĩ ãlu rĩ 'baní rĩ
(Mãtáyõ 28:16-20; Lụ́kã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

14 'Dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ i'da dó ru ímbá'bá mụdrị́ drĩ ãlu 'dĩ 'baní ĩ'bã kí ãkónã na agá. Uzá kí drĩ gá ã'ĩtáŋá ãkõ sĩ ãzíla ásị ĩ'ba ãni mbalépi rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã kí ịjọ́ 'bá ĩ'di ndrelépi cé angá ídri rú rá rĩ 'badrĩ kí ã'ĩjó ku rĩ sĩ.

15 Jọ dó ĩ'baní, "Ĩmụ ãzíla ĩmi ũlũ ịjọ́ mgbã rĩ 'bá pírí ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ rĩ 'banî, 'bá áma ã'ĩlépi ãzíla bãbũtịzĩ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá. Wó 'bá ã'ĩlépi ku rĩ ịjọ́ lịlé rĩ la ĩ'di ndẽ rá.

16 'Bá ịjọ́ 'dĩ ã'ĩlépi ãzíla bãbũtịzĩ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá, wó 'bá ịjọ́ 'dĩ ã'ĩlépi ku rĩ ála ịjọ́ lị drĩ la gá rá.

17 'Bá pírí áma ã'ĩlépi rĩ kí ála ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ tálí kí idéjó, kí úríndí ũnzí kí adro áma rụ́ sĩ, kí tị ú'dí jọ.

18 Drĩ kí ĩnĩ rụ ãzíla ãdrákĩ mvụ, icó kí kí idélé ũnzí ku, drĩ kí drị ũtĩ 'bá ãyánĩ rú rĩ kí drĩ gá kí adrí rá."

Yẹ́sũ 'dụjó 'bũ gâlé rĩ
(Lụ́kã 24:50-53; 'Etáŋá 1:9-11)

19 Úpí Yẹ́sũ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí jọlé ímbá'bá 'baní 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bũ gâlé ãzíla îri dó ĩ'di Ãdróŋá 'bã drị ãndá rĩ gá.

20 Ímbá'bá iré kí dó ị́jọ́ ũlũ trũ ãngũ pírí agá ãzíla Úpí nga
dó ãzị̃ ĩ'ba abe. Tálí ĩ'bã kí idélé ãzíla ícétáŋá ĩ'bã kí idélé
rĩ i'da kí ị́jọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ kí nĩ.

Ị́jọ́ Mgbã
Lṵ́kã
'bã sĩlé rĩ

1 'Bá ũ'bí sĩ kí ị́jọ́ ru idélépi ãma drĩdríŋĩ gá rĩ kí drį̃ gá.
2 Sĩ kí 'bá ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi i'dóŋá gá cé vâ ũlũlépi
la rĩ 'bã kí jǫ̣lé ãmanî rĩ kî.
3 Téfũlõ mi 'bá rulé rũrũ rĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mâ ị́jọ́ kí į̃ndṵ́ ndrṵ̃
agá i'dóŋá gâlé rĩ sĩ, má ũrã ĩ'di múké lẽ ásĩ ị́jọ́ ãlu-ãlu ru
idélépi 'dĩ kí míní rá.
4 Má idé ị́jọ́ 'dĩ íni mínî sĩ ị́jọ́ mgbã 'bání imbálé míní rĩ
nį̃jó.

Tịŋá Yõhánã Bãbṵ̃tį̃zį̃ fẽlépi rĩ drį̃ icéjó rĩ

5 Sáwã Hẽródẽ 'bã ũpĩ najó Yṵ̃dį̃yã gá rĩ sĩ, átáló ãzí rṵ́ la
Zãkãríyã 'i angájó amụtį̣ 'bá ídétáŋá idélépi Ãbíyã drį̃ agá
rĩ kí agá. Ũkû rṵ́ Ị̃lį̃zãbẹ́tį̃ 'i vâ amụtį̣ 'bá ídétáŋá idélépi
Ãrọ́nį̃ drį̃ agá.
6 'Bá 'dĩ kí į̃rį̃ trá ãlá ru Ãdróŋâ mį̣fį̃ gá ãzíla ri kí ãzį̃táŋá
Úpí Ãdróŋá drį̃ kí tãmbalé kí vú ũbĩjó pírí.
7 'Bá į̃rį̃ 'dĩ ri kí u'álé ngọ́tį̃ŋâ kóru Ị̃lį̃zãbẹ́tį̃ 'bã adrujó
úndó rĩ sĩ wó de kí į̃rį̃ trá rá.
8 Ṵ'dṵ́ ãlu Zãkãríyã la ãzį̃ átáló drį̃ ínátį̣ ĩ'didrį̃ abe rĩ nga
agá jó Ãdróŋá drį̃ agá.
9 Pẽ kí ĩ'di filé jó Ãdróŋá drį̃ agâlé jẽgê 'beŋá sĩ jõ ĩ'bã kí
idélé lã'bĩ ĩ'badrį̃ ãtalo drį̃ sĩ, mụlé ãko ãj̃į̃ trũ vĩrĩ rĩ ivélé
Úpí nî.
10 Sáwã ãko ãj̃į̃ trũ vĩrĩ 'dã ivéjó Ãdróŋá ní rĩ la mụ acálé
'bo, 'bá ru atrálépi atrá rĩ ri kí Ãdróŋâ į̃nzį̃lé ãmvé 'dãá.
11 Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drį̃ i'da ru ĩ'diní tu pá ãngũ sĩ
ídétáŋá idejó ãlĩtárĩ 'bã wókõ ãko ãj̃į̃ trũ ngṵ̃lépi vĩrĩ ivélé
rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
12 Zãkãríyã la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, drį̃ la sã nũrũ idé vâ ṵ̃rį̃
sĩ.
13 Wó mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ṵ̃rį̃ sĩ ku Zãkãríyã!
Ãdróŋá are mî zį̣táŋá rá, mí ũkû Ị̃lį̃zãbẹ́tį̃ la mụ míní ngọ́tį̃
ágọ́bį̃ tį̣lé. Mi rṵ́ la 'da Yõhánã 'i.
14 Ãyĩkõ la dó mụ ími fų̣lé mi dô sĩ mụ ími ũnũlé
ambamba! Ãyĩkõ la vâ mụ 'bá ũ'bí kí fų̣lé ĩ'di tį̣jó rĩ sĩ!

15 Ĩ'di mụ adrulé 'bá ãmbógó la Ãdróŋâ drį̃lẹ́ gá, lẽ 'bã
mvụ íwá ku. I'dójó ĩ'di 'bã tĩŋá gá Úríndí Ãlá rĩ la ru tõ ĩ'di
agá tré.
16 Ĩ'di rú 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí ají vúlé Úpí Ãdróŋá ĩ'badrį̃ rṵ́
'dõlé.
17 Ĩ'di mụ mụlé Úpí drį̃lẹ́ gá, úríndí agá ũkpó nábį̃ Ĩlíyã
drį̃ sĩ, ĩ'di anzị kí ásị́ icí átẹ́pịka abe ãlu į̃dị́. Ĩ'di 'bá drį̃ ũnzí
ị́jọ́ arelépi ku 'dĩ kí uja ị́jọ́ kpị rĩ ũrãjó, ãzíla ĩ'di 'bá Úpí drį̃
kí itú bábá ĩ'dinî.”
18 Zãkãríyã jọ mãlãyíkã ní, “Má ícó 'dĩ nį̃lé ĩ'di mụ adrulé
'dĩ áni la íngoní ru? Ma dó ãmbá mâ ũkû vâ ãmbá ru.”
19 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Ma Gãbį̃rị́yẹ́lį̃ 'i, ma pá tu
Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi mí rṵ́ ị́jọ́ mgbã 'dĩ vú nzelépi rĩ drį̃lẹ́
gá.
20 Wó mí ã'į̃ ị́jọ́ mâ ajílé míní ãndá mụlépi ru idélépi sáwã
la gá rá 'dĩ ku. Mî ị́jọ́ 'dĩ ã'į̃jó ku rĩ sĩ, mí icó ị́jọ́ jọlé į̃dị́ ku;
mi ĩyãŋã tú kpere ị́jọ́ mâ ajílé 'dĩ 'bã ru idé agá ãndá.”
21 Wó íni 'dĩ sáwã 'dã agá 'dãá 'bá ri kí Zãkãríyã tẽlé
ũrãtáŋâ trũ 'dụ sáwã jó Ãdróŋá drį̃ agâlé íni la ã'du sĩ.
22 Ĩ'di mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, icó ĩ'baní ị́jọ́ jọlé ku, nį̃
kí dó rá mãlãyíkã i'da ru ĩ'diní jó Ãdróŋá drį̃ agâlé. Jọ ị́jọ́
ãluŋá la ku, i'da dó ĩ'baní ị́jọ́ kí drį̃ sĩ.
23 Sáwã ĩ'didrį̃ ãzị́ ngajó jó Ãdróŋá drį̃ agá rĩ la mụ ukólé
'bo, Zãkãríyã gõ dó vúlé lị́cọ́ gâlé.
24 'Dã 'bã vúlé gá were Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ ịsṵ́ 'a, u'á dó sĩ jó agá jó
agá ru ĩmbá tõwú.
25 Jọ dó, “Úpí Ãdróŋâ ásị́ ndrĩ dó mání 'dã áni yã! Wṵ̃ dó
drį̃nzá áma drį̃ gá ngọ́tị́ ãkõ sĩ rĩ rá.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã tịŋá icéjó

26 Į̃lį̃zãbẹ́tį̃ la mụ calé 'a trũ ĩmbá ázíyá 'bo, Ãdróŋá ãpẽ
mãlãyíkã Gãbį̃rị́yẹ́lį̃ tị Nãzẽrẹ́tį̃ gá ãngũ Gãlị́lį̃ gá,
27 ĩzóŋá ágó rụlépi ku Yṵ̃sṵ́fṵ̃ Dãwṵ́dį̃ 'bã ũri rú lẽlépi ĩ'di
ĩgbãlépi nĩ rĩ rṵ́. Ĩzóŋâ rṵ́ la Mãríyámũ 'i.
28 Mãlãyíkã amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Ázị́ mi cící, mi 'bá
lẽlé ambamba rĩ, Úpí Ãdróŋá 'bã adru mí be!”
29 Ásị́ la acá ũrãtáŋá ru, ri ị́jọ́ ũrãlé ĩ'di ásị́ gá ị́jọ́ mãlãyíkã
'bã jọlé rĩ drį̃ gá.
30 Mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ṵ̃rį̃ sĩ ku Mãríyámũ, ã'dusĩku
Ãdróŋá wi sṵ̃sṵ́ míní 'bo.
31 Mi adru 'a trũ mi ngọ́tị́ ágọ́bį̃ tị mi rṵ́ la 'da Yẹ́sṵ̃ 'i.

32 Ĩ'di adru 'bá ãmbógó la ãzíla ála ĩ'di umve Ãdróŋá
Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị 'i. Úpí Ãdróŋá la ĩ'di
'bã ãmbógó ru cécé ándrá áyị́pị̃ Dãwṵ́dĩ̃ drị̃ áni,
33 ĩ'di vâ adru úpí ũri Yãkó'bõ drị̃ ãni jã 'dâ; Ũpĩ ĩ'didrị́ rĩ
icó ukólé ku!”
34 Mãríyámũ zị mãlãyíkã 'i jọ, “Ma drĩ ĩzóŋá ágó rụlépi
ku la, ị́jọ́ 'dĩ icó ru idélé íngoní ru?”
35 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Úríndí Ãlá Ãdróŋá Ãmbógó
Ụrụgá Ãndânĩ rĩ drị̃ la adru ími drị̃ gá, ĩ'di ũkpó fẽ míní
ngọ́tị̃ ịsṵ́jó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ngọ́tị̃ŋá ãlápítí míní mụlé tịlé rĩ ála ĩ'di
umve Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.
36 Índre drĩ mî kãká Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ jõ 'bá 'baní jọlé úndó 'dâ rĩ
ĩ'di ú'dî'da 'a trũ ca dó ĩmbá ázíyá 'bo drĩ táni de 'bo rá tí.
37 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã icólé idélé ku la 'dáyụ.”
38 Mãríyámũ jọ, “Ma ãtí'bó Úpí ãni, ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru áma
ụrụ'bá gá cécé mî jọlé rĩ áni.” 'Dĩ 'bã ũngúkú gá mãlãyíkã
a'be dó ĩ'di rá.

Mãríyámũ mụ Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ andrélé

39 'Dã 'bã ũngúkú gá were Mãríyámũ itú dó ru bábá ãzíla
mụ táwṵ̃nị̃ 'bé agá Yṵ́dã gá rĩ gá,
40 mụ filé lịcọ́ Zãkãríyã drị̃ gá rĩ gá ãzíla zị Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ 'i cící.
41 Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ la mụ Mãríyámũ 'bã zịtáŋá arelé 'bo, ngọ́tị̃ 'a
la gá 'dã umvú umvû. Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ agá Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru
tré,
42 za dó ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋá wi sṵ̃sṵ́ míní ãmbógó
ãndânĩ ndẽ ũkú kí rá, ngọ́tị̃ ími agá 'dĩ ní úwi vâ sṵ̃sṵ́ ĩndĩ!
43 “Ãrútáŋá ãmbógó Úpí mádrị̃ 'bã ãndrẽ ní amṵ́jó áma
andréjó 'dĩ dó íngõ 'i?
44 Ma mụ ími arelé áma zị agá 'bo, ngọ́tị̃ áma agá rĩ umvú
ãyĩkõ sĩ.
45 Mi drị̃lẹ́ba rú míní ã'ị̃jó la ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ la ru idé rá
rĩ sĩ.”

Mãríyámũ 'bã úngó ịcṵ́ŋá drị̃

46 Mãríyámũ jọ,
“Áma ásị̃ ịcṵ́ Úpí 'i;
47 áma úríndí ĩ'di ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá áma Palépi rĩ nî,
48 ã'dusĩku ũrã ị́jọ́ ãtí'bó ĩ'didrị̃ ĩzóŋá ru rĩ drị̃ gá rá!
I'dójó ú'dî'da drị̃lẹ́ gâlé ru
sṵ́rṵ́ pírí kí áma umve drị̃lẹ́ba 'i,
49 ã'dusĩku ị́jọ́ Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị 'bã idélé mání
ãmbógó ru 'dĩ kî sĩ.
Rṵ́ la ãlá ru 'i.
50 I'dójó áyị́pị ãlu gá trũ mụjó ãzí rĩ gá

fẽ ásị̃ ĩgbę̃ 'bá ĩ'di rulépi rĩ nî.
51 Idé ị́jọ́ drị̃ ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ!
Iré 'bá ãfó trũ rĩ kí ũrãtáŋ́á kpékpé.
52 A'dṵ́ 'bá ũpi rú 'dĩ kí úmvúke sị̃ gâlé 'bãlé vṵ̃rṵ́,
wó inga 'bá ãjị̃ nzelé rá rĩ kí ụrụgá.
53 Fẽ 'bá ãbị̃rị̃ 'bã fụlé rĩ 'baní agâlé tré ãko múké rĩ kî sĩ,
wó pẽ 'bá kṵ́rẹ́ṇ́ rĩ kí tị drị̃drị̃ ru.
54 Ãdróŋ́á ko ãti'bo ĩ'didrị̃ 'bá Ịsịrayị́lĩ rú rĩ kí ãzã rá
ãzíla 'bã ásị̃ ĩgbę̃ ĩ'baní ṵ́'dṵ́ pírí;
55 Ãdróŋ́á azị ándrá ãmã áyị́pịka 'baní á'bị̃ ãmadrị̃
Ịbụrahị̃mṵ̃ ní anzị ĩ'didrị̃ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe,
azịŋ́á ukólépi ku la.”
56 Mãríyámũ u'á dó Ỉlĩzãbẹ́tĩ̃ be ãni la ĩmbá na 'dĩpí gõ dó
ĩ'didrị̃ kogâlé ĩndõ.

Yõhánã Bãbṵ̃tĩ̃zĩ̃ fẽlépi rĩ tijó rĩ

57 Ỉtṵ́ acá dó Ỉlĩzãbẹ́tĩ̃ ní ĩ'di 'bã ngọ́tĩ̃ tĩjó, tĩ dó sĩ ngọ́tĩ̃
ágọ́bị̃.
58 Ỉjọ́ 'dĩ kụ 'bá ĩ'di 'bã jĩránĩ rú 'dĩ 'baní kãká abe gbõŋ́áŋ́á
ru Úpí Ãdróŋ́á i'da ĩ'diní ásị̃ ĩgbę̃, 'bá mụ kí dó sĩ ãyĩkõ idélé
ĩ'di trũ.
59 Ngọ́tĩ̃ la mụ calé ṵ́'dṵ́ ãrõ kãká atrá kí ru wǫ̃rĩ̃ka kî trũ
ĩ'di ĩtãrãŋ́á (sĩ acájó 'bá Ãdróŋ́â ãni la rú rĩ) ndrejó. Lẽ kí
rṵ́ la 'dalé Zãkãríyã 'i átẹ́pĩ̃ 'bã rṵ́ sĩ.
60 Ỉlĩzãbẹ́tĩ̃ jọ, “Yụ! Rṵ́ la Yõhánã 'i!”
61 Jọ kí ĩ'diní, “Mî kãká ãzí rṵ́ 'dã trũ la 'dáyụ!”
62 Ṵ'bĩ̃ kí dó ị́jọ́ átẹ́pĩ̃ ní drị̃ sĩ ngọ́tĩ̃ 'bã rṵ́ la adru ã'di 'i
yã rĩ zịjó.
63 A'ị̃ dó ãko ãzí sĩ ãko sĩjó la sĩ, “Rṵ́ la Yõhánã 'i.” 'Bá
pírí acá kí ṵ̃sṵ̃táŋ́á sĩ.
64 Sáwã 'dã sĩ Zãkãríyã i'dó ị́jọ́ jọlé cọtị i'dó dó Ãdróŋ́â rṵ́
ịcṵ́lé.
65 Jĩránĩ acá kí dó ṵ̃sṵ̃táŋ́á sĩ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ, ãzíla
ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kụ kí dó mmgbọrú sṵ́rṵ́ 'bé 'a rú Yṵ̃dị́yã gá
pírí.
66 'Bá pírí ị́jọ́ 'dĩ arelépi rĩ ũrã kí ị́jọ́ drĩ̃ la gá uja kí zịlé
la “Ngọ́tĩ̃ 'dĩ la mụ adrulé íngoní?” Ĩ'di ị́jọ́ ãzí tọndọlọ la,
ã'dusĩku Úpí Ãdróŋ́á drị̃ ũkpó rĩ drĩ̃ la gá cí.

Úngó Zãkãríyã drĩ̃

67 Zãkãríyã Yõhánã átẹ́pị Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru ĩ'di agá tré
jọ dó sĩ ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị̃ drĩ̃ gâlé rĩ kî;
68 “Ịcṵ́ kí Ãdróŋ́á Ịsịrayị́lĩ drĩ̃ 'bã rṵ́,
ã'dusĩku amṵ́ 'bá ĩ'didrị̃ kí imílé 'bo
ãzíla amṵ́ 'bá ĩ'didrị̃ kí unzelé ãję̃ ãmbógó sĩ.

69 Ãpẽ ãmaní 'bá ãma palépi ũkpó trũ rĩ
angájó sṵ́rṵ́ ũpĩ * ãni ãtí'bó ĩ'didrị̃ Dãwṵ́dĩ̃ drị̃ agá,
70 cécé ándrá ĩ'di 'bã azịlé nãbịya ãlá ĩ'di drị́ údu 'dĩ kí tị gâ
sĩ rĩ áni.
71 Ú'dî'da rĩ gá ãma dó ãma pa mẹ́rọ́'bá ãmadrị̃ kí drị́ gá
ãzíla 'bá ãma ngṵ̃lépi ũnzí 'dĩ 'badrị́ rá.
72 Ri u'álé ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ ãma áyĩ́pịka 'baní agá
vâ tị icíma ãlá ándrá ĩ'di 'bã azịlé ĩ'banî rĩ 'bã ĩ́jọ́,
73 ũyõ ándrá ĩ'di 'bã nalé ĩ'di 'bã ĩ́jọ́ azịlé ãma áyĩ́pị
Ịbụrahĩ́mṵ̃ nî rĩ.
74 Úpa ãma mẹ́rọ́'bá ãmadrị̃ kí drị́ agá rá,
ãzíla ãma dó sĩ ãzị́ nga Ãdróŋ́á ãmadrị́ rĩ ní ṵ̃rĩ̃ kóru,
75 ãlã sĩ ãzíla adrujó kpị ṵ́'dṵ́ ãmã u'ájó ídri rĩ kí agâ sĩ jã
'dâ.
76 Mi mâ ngọ́pị ĩmbíráŋ́á 'dĩ, ála ími umve nábĩ̃ Ãdróŋ́á
Ãmbógó Ụ́rụgá Ãndânĩ rĩ drị́ gá rĩ;
ã'dusĩ̃ku mi mụ gẽ̃rĩ̃ idélé Úpí nî.
77 Mi 'bá ĩ'didrị̃ 'baní gẽ̃rĩ̃ patáŋ́á ịsṵ́jó rĩ lũ
trũtáŋ́á ĩ́jọ́ ũnzí drị̃ agâ sĩ.
78 Ásị̃ ĩ̃gbẽ̃kĩ̃tĩ̃ Ãdróŋ́á drị̃ sĩ,
ãngũ imve Ãdróŋ́á drị́ 'bṵ̃ agâlé rĩ la ugó ụwĩ́lé ãmaní
'dĩ.
79 Ĩ'di ãngũ jijó 'bá u'álépi ãngũ ịnị agá 'dĩ 'baní
ãzíla 'bá acĩ́lépi drã 'bã índríléndri agá 'dĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di vâ ãma drị̃ 'de gẽ̃rĩ̃ ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ drị̃ agâ sĩ.”
80 Yõhánã zo úmgbó trũ ụ́rụ'bá ãlá sĩ úríndí agá, wó mụ
dó sĩ u'álé ásé agá ãngũ 'bá kóru rĩ gá kpere ĩ'di 'bã ãzị́
ĩ'didrị́ 'bá Ịsịrayĩ́lĩ̃ drị̃ 'banî rĩ i'dó agá.

2

Tịŋ́á Yẹ́sṵ̃ drị̃ rĩ 'i
(Mãtáyõ 1:18-25)

1 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ úpí ãmbógó 'bá Rṵ́mĩ̃ gá rĩ 'badrị́ umvelé
Kãyĩ̃sárĩ̃* Ãgṵ́sĩ̃tõ̃ azị ãzĩ́táŋ́á 'bá ĩ'didrị́ ãngũ gá rĩ kí lãjó
pírí.
2 ('Dĩ lãtáŋ́á 'bá kí lãjó drĩ̃drĩ̃ ịsṵ́ úpí Kṵ̃rĩ̃ní́yõ̃ ĩ'di ãmbógó
'bá Sĩ́rĩ̃yã gá rĩ 'badrị́ rĩ 'i.)
3 'Bá pírí gõ kí mụlé ru rṵ́ sĩlé ãngũ ĩ'badrị́ ĩ'bã kî sĩ angájó
rĩ gá.
4 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã angájó ũri úpí Dãwṵ́dĩ̃ drị̃ agá rĩ
sĩ, mụ dó sĩ mụlé ru rṵ́ sĩlé Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ gá 'dĩ Yṵ̃dĩ́yã gá,

* **1:69** Ãdróŋ́á fẽ *sṵ́rṵ́ ũpĩ* ãrĩ Dãwṵ́dĩ̃ drị́ sṵ́rṵ́ agá nĩ. * **2:1** *Kãyĩ̃sárĩ̃* 'bã ífí úpí ãmbógó.

lı̨́cọ́ á'bı̨́ ĩ'didrı̨́ Dãwṵ́dı̨̃ drı̨̃ gá. Mụ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gâlé angájó Nãzẹ̃rẹ́tı̨̃ gá 'dĩ Gãlı̨́lı̨̃ gá.

5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkú ándrá ĩ'di 'bã lẽlé ĩgbãlé 'a trũ Mãríyámũ trũ mụjó rṵ́ sĩjó ĩ'di be ĩndĩ.

6 Kí mụ adrulé 'dã 'bo, sáwã ĩ'diní ngọ́tı̨́ tĩjó rĩ ca dó rá,

7 tĩ dó sĩ ngọ́tı̨́ ĩ'didrı̨́ kãjãnĩ ágọ́bı̨́ ru rĩ. Umbé ĩ'di bõngó ũrekeŋá umbéjó rĩ kî sĩ la dó ĩ'di ãkójó tı̨́ 'bã kí sĩ ãngũ najó rĩ agá, ã'dusĩku jó ãmṵ́ 'baní kojó tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá 'dãá la 'dáyụ.

'Bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí mãlãyíkã abe

8 Ḭnḭ́ 'dã sĩ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí ĩ'bã kãbĩlõ ũ'bí rĩ kí andre tẽ agá ásé agâlé.

9 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́, mãlãyíkã Úpí drı̨̃ i'da kí agá 'dãá, dı̨̃zã Ãdróŋá drı̨̃ ji ãngũ kí agá 'dãá. Idé kí ṵ̃rı̨̃ sĩ,

10 wó mãlãyíkã imbá kí ásı̨́. Jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ṵ̃rı̨̃ sĩ ku, má ají ĩminí ı̨́jọ́ mgbã ãyĩkõ rú 'bá pírí nî rĩ!

11 Ḭnḭ́ ãndrũ rĩ sĩ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gá tọ̃rọ́mẹ́ Dãwṵ́dı̨̃ drı̨̃ agá útı̨ ĩminí 'Bá 'bá Palépi rĩ; ĩ'di Kúrísĩtõ Úpí 'i!

12 Ĩmi mụ nı̨̃lé la ícétáŋá 'dĩ sĩ: ĩmi ũrekeŋá ı̨sṵ́ úla ĩ'di ãkójó tı̨́ 'bã kí ı̨̃rẹ́bı̨́ najó rĩ agá úmbé ĩ'di bõngó ngọ́tı̨́ŋá umbéjó rĩ sĩ!”

13 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́ gbõrú mãlãyíkã ũ'bí Ãdróŋá drı̨̃ 'bṵ̃ agá 'dĩ icí kí ru tá vṵ̃rṵ́ 'dĩ abe Ãdróŋâ rṵ́ ı̨cṵ́lé:

14 “Dı̨̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní 'bṵ̃ agâlé
ãzíla ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ 'bã adru ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨̃ gá 'bá Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ 'banî.”

15 Mãlãyíkã kí dó mụ gõlé 'bṵ̃ gâlé 'bo, 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ jọ kí ı̨́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Ĩmi angá ãma amṵ́ kí mụlé Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gá andre kí sĩ ı̨́jọ́ ru idélépi ṵ̃sṵ̃táŋá ru Úpí Ãdróŋá 'bã lũlé ãmanî 'dĩ 'i.”

16 Cẹ̃ kí dó tọ̃rọ́mẹ́ agâlé ı̨sṵ́ kí Mãríyámũ kí Yṵ̃sṵ́fṵ̃ be. La kí dó ũrekeŋâ 'i ãkójó tı̨́ 'bã kí sĩ ı̨̃rẹ́bı̨́ najó rĩ agá. 17 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ nze kí ı̨́jọ́ ru idélépi 'dĩ vú 'bá pírí 'banî ãzíla ı̨́jọ́ tá mãlãyíkã 'bã jọlé ũrekeŋá 'dĩ drı̨̃ gá rĩ.

18 'Bá pírí ı̨́jọ́ 'bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ kí jọlé rĩ arelépi rĩ drı̨̃ la iza kí ru rá,

19 wó Mãríyámũ mba ı̨́jọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásı̨́ gá ri vâ ı̨́jọ́ ũrãlé kí drı̨̃ gá ṵ́'dṵ́ pírí.

20 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ gõ kí vúlé ásé agâlé ĩ'bã kãbĩlõ 'ba rṵ́ Ãdróŋâ rṵ́ ungoŋâ trũ ãzíla ı̨cṵ́ŋá la trũ ı̨́jọ́ mãlãyíkã 'bã vú nzelé ĩ'baní 'dã sĩ ãzíla ĩ'bã kí ngọ́tı̨́ŋá ndrejó cécé tá mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni rĩ sĩ.

21 Ît̃ãrã ũrekeŋâ ṵ́'dṵ́ ãrõ vúlé gá ú'da dó sĩ rṵ́ la Yẹ́sṵ̃ 'i,
'dĩ rṵ́ ándrá mãlãyíkã 'bã lũlé 'dĩ sĩ ã'bã drĩ ru ku rĩ 'i.
22 Ṵ'dṵ́ ũkú drĩ tĩ 'bo ĩ'di 'bã sĩ ru 'bãjó ãlá ru ãzḭ́táŋ́á Mṵ́sã
drḭ̃ 'bã azḭ́lé rĩ áni rĩ la mụ ukólé rá, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí Mãríyámũ
be 'dụ kí ngǫ́tḭ̃ agụlé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ĩ'di fẽjó Úpí Ãdróŋ́á nî.
23 Ãzḭ́táŋ́á úpí drḭ̃ jọ, “Ngǫ́tḭ̃ ũkú ãni kãjãní rĩ drĩ adru
ágǫ́bḭ̃ lẽ úfẽ ĩ'di úpí ní.” †
24 Fẽ kí dó ídétáŋ́á ãzḭ́táŋ́á Úpí drḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni ãko la kí
ãlĩ'bõ kí ĩ̀rḭ̃ jõku ãmámũ ãráŋ́á la kí ĩ̀rḭ̃. †

Ḭ́jǫ́ Sḭ̃mǫ́ñḭ̃ 'bã jọlé rĩ

25 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ágǫ́bḭ̃ ãlu rṵ́ la Sḭ̃mǫ́ñḭ̃ 'i ri u'álé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃
gá, ĩ'di 'bá múké ãvá ru ḭ́jǫ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ sĩ la. Ri ḭ́jǫ́ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃
kí pajó rĩ tẽlé, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ ga ala gá tré.
26 Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní icó drãlé ku kpere ĩ'di 'bã
Kúrísĩtõ Úpí Ãdróŋ́á drḭ̃ ndre agá ráká.
27 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ Úríndí agụ ĩ'di lḭ́cǫ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ agâlé. Kí mụ
amṵ́lé ũrekeŋ́á Yẹ́sṵ̃ fẽlé Úpí ní ãzḭ́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ áni,
28 Sḭ̃mǫ́ñḭ̃ dó vâ 'dãá cí, 'dụ dó ũrekeŋ́á Yẹ́sṵ̃ 'i ĩ'didrḭ̃ gá
ḭcṵ́ dó Ãdróŋ́á 'i jọ dó,
29 “Úpí ma dó icó drãlé ásḭ̃ ḭ̃gbẹ̃ sĩ
mî ándrá azḭ́lé mání rĩ 'bã áni.
30 Ándre dó 'Bá 'bá kí Palépi rĩ
31 mî itúlé 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'bo.
32 Ĩ'di dḭ̃zã ãngũ jilépi Ãdróŋ́â i'dajó sṵ́rṵ́ pírí 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú
ku rĩ 'baní rĩ,
ĩ'di vâ 'dḭ̃zã 'bá mídrḭ̃ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'badrḭ̃ rĩ.”
33 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí Mãríyámũ be ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ḭ́jǫ́ jọlé Yẹ́sṵ̃ drḭ̃
gá 'dĩ kí sĩ.
34 'Dã 'bã ũngúkú gá Sḭ̃mǫ́ñḭ̃ wi sṵ̃sṵ́ ĩ'baní jọ ãndrẽ
Mãríyámũ ní, “Ngǫ́tḭ̃ 'dĩ la adru 'bá ũ'bí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá rĩ 'bã
a'déŋ́á ãzíla ĩ'bã ángáŋ́á, ĩ'di vâ adru ícétáŋ́á ĩ'bã kí ḭ́jǫ́ jọjó
ụrụ'bá la gá ũnzí rĩ.
35 Ĩ'di ũrãtáŋ́á 'bá kí ásḭ̃ gá zḭ̃lé álḭ̃ 'dã kí iyá rá. Ũcõgõ la
ími ásḭ̃ sõ ãzákírílí ru ménéŋ́á 'bã 'bá sõlé rĩ áni.”

Ḭ́jǫ́ Ánã 'bã jọlé rĩ

36 Ánã nábḭ̃ rú Fanṵ́wẹ́lḭ̃ ḭ̃zẹ́pḭ̃ ãwṵ́zḭ̃ ru angálépi ínátḭ̃
Ásẽrḭ̃ drḭ̃ agá rĩ ĩ'di dó 'dĩ sĩ ĩdránígó ru. U'á kí ágô be
ílí ázḭ̃rḭ̃ ĩgbãŋ́á ĩ'badrḭ̃ agá gbõgbõ ágô drã rá.
37 Ri dó u'álé lḭ́cǫ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ agá Ãdróŋ́á ã'ḭ̃lé, ḭcṵ́lé ãzíla
ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃tṵ́ kí ḭ́nḭ́ be íná naŋâ kóru, ílí la ca dó kãlḭ́ ãrõ drḭ̃ la
sụ.

† **2:23** Ãfũŋ́á 13:2, 12 † **2:24** Lẹ́vḭ̃ 12:8

38 Amṵ́ 'dĩ sĩ Sĩmǫ́nĩ la ı́jǫ́ jǫ agá Yũsṵ́fũ kî abe, i'dó Ãdróŋâ
rṵ́ ı̨cṵ́lé. Jǫ ı́jǫ́ Yẹ́sũ drĩ gá rĩ 'bá pírí ı́jǫ́ azı̨lé Úpí la amṵ́
Yẽrṵ́sãlẹ́mũ unzelé rĩ tẽlépi rĩ 'banî.
39 Yũsṵ́fũ kí Mãríyámũ be kí dó mụ ı́jǫ́ ãzı̨́táŋá Úpí 'bã lẽlé
rĩ kí delé idé agá 'bo, gõ kí dó vúlé lı̨cǫ́ gá Nãzẽrẹ́tĩ gâlé 'dĩ
Gãlı̨́lĩ gá.
40 Ngǫ́tĩ zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ. Ãdróŋá wi ĩ'diní sũsṵ́
ãlá rĩ ãzíla ga vâ ũndũwã sĩ tré.

Yẹ́sũ jǫ ı̂jǫ́ 'bá ĩyõ abe

41 Ílí ãlu-ãlu sĩ 'bá Yẹ́sũ tı̨lépi 'dĩ kí mụ ũmũ alı̨jó 'bá drĩ gâ
sĩ rĩ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Ịsı̨rayı́lĩ drı̨ rĩ kí anzéjó Mĩsı̨́rĩ
gá rĩ nalé Yẽrṵ́sãlẹ́mũ gá.
42 Yẹ́sũ ílí la mụ calé mụdrı̨ drĩ ĩrĩ 'bo, mụ vâ ũmũ 'dã
naŋá gâlé ĩndĩ.
43 Ãwí la mụ ukólé 'bo, i'dó kí ãcĩ gõjó lı̨cǫ́ gá Nãzẽrẹ́tĩ
gâlé wó íni 'dĩ Yẹ́sũ ace ru vúlé Yẽrṵ́sãlẹ́mũ gâlé, 'bá ĩ'di
tı̨lépi 'dĩ nĩ kí ku.
44 Ũrã kí 'bãngá ĩ'di 'bá kí agá 'dĩ, ı́jǫ́ 'dĩ sĩ acı̨ kí ṵ́'dṵ́ ãlu
ndı̨. Ĩtrĩkã kí ĩ'di 'dáyụ, i'dó kí ĩ'di ndrų̃lé kãká kí agâ sĩ
ãzíla wõrı̨ka kí agâ sĩ.
45 Ịsṵ́ ĩ'di ku, gõ kí vúlé mụlé ĩ'di ndrũ trũ Yẽrṵ́sãlẹ́mũ gá.
46 Ṵ́'dṵ́ 'bã na la sĩ ịsṵ́ kí ĩ'di lı̨cǫ́ Ãdróŋá drı̨ agá ri 'bá
Yãhṵ́dĩ rú ãzı̨́táŋá imbálépi 'dĩ abe, ı́jǫ́ arejó kí tı̨ gá ãzíla kí
ụzı̨ agá.
47 'Bá pírí ı́jǫ́ arelépi ĩ'di tı̨ gá rĩ ũsũ kí ũsũ-ũsũ ĩ'di 'bã
ũndũwã sĩ.
48 'Bá ĩ'di tı̨lépi 'dĩ kí drı̨ iza ru rá. Ãndrẽ jǫ, “Mâ ngǫ́tı̨́,
mí idé dó ãma íni ã'du sĩ? Ãma ịsṵ́ ũcõgõ mí átẹ́pı̨ be ími
ndrũ agá ãngũ pírí agá.”
49 Umvi ĩ'baní, “Ĩmi tí ĩmi ngá áma ndrũ agá ã'du sĩ? Ĩnĩ
ma u'á agá mâ átẹ́pı̨ drı̨ jó agá rĩ gá ku yã?”
50 Wó nĩ kí ı́jǫ́ ĩ'di 'bã umvilé 'dã 'bã ífí ku.
51 Yẹ́sũ gõ dó ĩ'ba abe vúlé Nãzẽrẹ́tĩ gâlé, ãrútáŋá ru kí
ụrụ'bá gá. Ãndrẽ mba ı́jǫ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásı̨ gá cí.
52 Yẹ́sũ zo úmgbó trũ, ãzíla ũndũwã trũ Ãdróŋá lẽ ĩ'di, 'bá
ĩ'di nį̃lépi rá rĩ lẽ kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

3

Į́jǫ́ Yõhánã 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Yõhánã 1:19-28)

1 Ílí mụdrı̨ drĩ tõwú ãmbógó Kãyĩsárı̨ Tĩbẹ̃rĩyǫ̃ 'bã ãngũ
najó úpí ãmbógó ru rĩ sĩ; Põnĩtı̨́yǫ̃ Pĩlátõ 'dĩ sĩ úpí ru Yũdı̨́yã

gá, Hẽródẽ Ãnį̃ṭ́ṗã 'dĩ sĩ úpí ru Gãlḭ́lį̃ gá, ádṛ́ṗį̃ Fḭ́lḭ́ṗǫ̃ 'dĩ sĩ úpí ru Į̃ṭ́ṛ̃ỹã gá ãzíla Trãkǫ̃ńṭǫ̃ gá, Lũsánĩỹã úpí ru Ãbĩlénẽ gá.

2 Ánãsĩ kí Kãỹḭ́fã be ãtalo ãmbógó ãndânĩ sáwã 'dã sĩ rĩ kî, į̃ṭ́ú 'dã sĩ ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ acá Yõhánã Zãkãríyã ngọ́pḭ rṵ́ kõtórõ agá ásé agâlé.

3 Yõhánã acḭ ãngũ į̃ỹḭ́ṭḭ Yõrĩdánĩ drį̃ agâ sĩ pírí, ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ 'dĩ ũlũ trũ 'bá 'banî sĩ ásḭ́ ujajó bãbṵ̃ṭḭ́ẓį̃ bĩ̃jó sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí a'bejó.

4 Sĩlé bṵ́kṵ̃ nábį̃ Ĩsáỹã drį̃ agá rĩ áni:
“Ṵ'dṵ́kọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gę̃r̃ḭ́ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpḭmgbį̰lḭ́kḭ ĩ'diní sĩ acḭ́jó.
5 Ĩkṵ̃ á'bụ 'a kî mĩlĩ-mĩlĩ,
'bé kí túpũ kí abe íré kí trũtrũ,
gę̃r̃ḭ́ gǫ̃gǫ̃ḭ́cã rĩ kí ítú kí kpḭ,
ãngũ gũlúgũlú rĩ kí ú'bã kî trũtrũ ũré ru!
6 'Bá pírí kí sĩ patáŋ́á angálépi Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ ndre!’ ” †

7 Jọ 'bá ũ'bí amṵ́lépi bãbṵ̃ṭḭ́ẓį̃ bĩlépi ĩ'di rṵ́ 'dõlé rĩ 'baní, “Ĩmi į̃ñ̨ gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋ́á ãni amṵ́lépi rĩ sĩ nĩ yã?

8 Ĩka ífí ru ajílépi ásḭ́ ujaŋ́á ũnzĩ a'bejó rá rĩ be rĩ kî. Lẽ į̃jọ ‘Ãma anzḭŋ́á Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ ãni Ãdróŋ́á icó dó sĩ ãmaní drį̃-árṵ́ma fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásḭ́ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋ́á icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ ní anzḭŋ́á ru rá.

9 Nekeŋ́â ĩ'di bábá ife 'bã į̃ndṵ́ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṵ̃rṵ́ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá.”

10 Ũ'bí ru tralépi 'dã zḭ kí ĩ'di, “Lẽ ãma idé tátí dó ã'du?”

11 Yõhánã umvi kí, “'Bá ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá adrulépi bõngô trũ į̃r̃ḭ́ rĩ 'bã fẽ ãlu rĩ 'bá bõngô kóru rĩ nî ãzíla 'bá ãkónã trũ rĩ 'bã idé vâ cécé 'dĩ 'bã áni.”

12 'Bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ amṵ́ kí vâ bãbṵ̃ṭḭ́ẓį̃ bĩlé wó zḭ kí ĩ'di, “Ímbápḭ, ãma rú rĩ lẽ ãma idé ã'du?”

13 Umvi kí, “Lẽ ĩtra mṵ̃sọ́rọ̃ 'ba alḭ tá gãmétẽ 'bã lũlé ĩminî rĩ rá ku.”

14 Ãsĩkárĩ ãzí zḭ kí vâ ĩ'di, “Wó ãma rú rĩ? Ãma ã'du idé?” Jọ ĩ'baní, “Lẽ ĩra 'bá ãzí 'bã sĩlíngĩ ũkpó sĩ ku jõku ĩmbe 'bá ãzí 'bã mẹ́lẹ́ ĩnzõ sĩ ku. Lẽ ũyá ĩmidrį̃ 'bã ca ĩminí rá.”

15 'Bá ri kí ásḭ́ 'bãlé Kúrísĩtõ ũtẽjó, ri kí ḭ́jọ́ ũrãlé kí ásḭ́ gá nĩ̃jó la Yõhánã icó adrulé Kúrísĩtõ 'i yã áni.

16 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã jọ ĩ'baní pírí, “Ma bãbṵ̃ṭḭ́ẓį̃ fẽ ĩminí į̃ỹḭ sĩ, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṵ́ 'dĩ, ãzíla

† **3:6** Ĩsáỹã 40:3-5

má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãs̃ĩjó la rú ku. Ĩ'di
bãbṹtı̣z̃ı̣ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.
17 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ cojó 'bá ũnzí rĩ abe
cécé 'bá ãná * ṵ́yṵ́rṵ́'bı̣ kí drĩdríŋ̃ĩ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ
áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã
ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ivé ãcí
sĩ cécé 'bání ãná ṵ́yṵ́rṵ́'bı̣ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṵ́lé
ku rĩ sĩ.”
18 Yõhánã ũlũ ı̣́jọ́ mgbã Ãdróŋ̀á drı̣̃ gẽ̃rı̣̃ ndú-ndú sĩ 'bá
'baní jọ vâ ĩ'baní lẽ 'ba uja kí ru ásı̣́ ı̣́jọ́ 'dã ã'ı̣̃jó.
19 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá Yõhánã a'dá ı̣́jọ́ úpí Hẽródẽ drı̣̃
gá mmgbọ rú ĩ'di 'bã ı̣́jọ́ ũnzí idéjó Ãdróŋ̀â mẹ́lẹ́tı̣ gá ĩ'di
ádrı̣́pı̣̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ĩ'diní ũkú ru rĩ sĩ. A'dá vâ
ı̣́jọ́ ũnzí ãzí Hẽródẽ 'bã idélé rĩ kí ĩndĩ.
20 Hẽródẽ idé vâ ı̣́jọ́ ũnzí ãzí ndẽlépi rá rĩ: fẽ ãzı̣́táŋ̀á
ãsĩkárĩ ĩ'didrı̣̃ 'baní Yõhánã sujó mãbṵ́sṵ̃ gá.

Yõhánã 'bã bãbṹtı̣z̃ı̣ fẽjó Yẹ́sṵ̃ nî rĩ
(Mãtáyõ 3:13-17; Mãrákõ 1:9-11)

21 Úsu drĩ Yõhánã 'i mãbṵ́sṵ̃ gá ku rú, fẽ bãbṹtı̣z̃ı̣ Yẹ́sṵ̃ ní
sáwã ĩ'di 'bã bãbṹtı̣z̃ı̣ fẽjó 'bá ásı̣́ ujalépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ.
Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋ̀á zı̣ agá 'bṹ nz̃ı̣ ru mmgbọ,
22 Úríndí Ãlá rĩ ası̣́ drı̣̃ la gá 'dõlé ụrụ'bá trũ cécé ãlĩ'bõ áni.
Ụ'dṵ́kọ́ angá 'bṹ gâlé jọ, “Mi mâ Ngọ́pı̣ mâ lẽlé ambamba rĩ
'i, ma ãyĩkõ sĩ ími ı̣́jọ́ sĩ.”

Ãwí Yẹ́sṵ̃ drı̣̃ 'i
(Mãtáyõ 1:1-17)

23 Yẹ́sṵ̃ 'bã ílí ca sáwã ĩ'di ãzı̣́ ĩ'didrı̣̃ i'dójó rĩ sĩ kãlı̣́ na.
Ála Yẹ́sṵ̃ umve Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ngọ́pı̣ 'i,
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩ'di Hẹ́lı̣̃ ngọ́pı̣ 'i,
24 Hẹ́lı̣̃ 'bã átẹ́pı̣ Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pı̣ Lẹ́vı̣̃ 'i,
Lẹ́vı̣̃ 'bã átẹ́pı̣ Mẹ̃lı̣́kı̣̃ 'i,
Mẹ̃lı̣́kı̣̃ 'bã átẹ́pı̣ Yãnáyĩ 'i,
Yãnáyĩ 'bã átẹ́pı̣ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i,
25 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã átẹ́pı̣ Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pı̣ Ámõsĩ 'i,
Ámõsĩ 'bã átẹ́pı̣ Nãhṵ́mı̣̃ 'i,
Nãhṵ́mı̣̃ 'bã átẹ́pı̣ Ĩsílĩ 'i,
Ĩsílĩ 'bã átẹ́pı̣ Nãgáyĩ 'i,
26 Nãgáyĩ 'bã átẹ́pı̣ Mátĩ 'i,
Mátĩ 'bã átẹ́pı̣ Mãtãtíyãsĩ 'i,

* **3:17** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ̀á drı̣̃ Gĩrı̣́kı̣̃ tı̣ sĩ rĩ agá ála umve la *ngánũ.*

Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pị Sẹ̃mẽyíṇĩ̃ 'i,
Sẹ̃mẽyíṇĩ̃ 'bã átẹ́pị Yõsékĩ̃ 'i,
Yõsékĩ̃ 'bã átẹ́pị Yódã 'i,
27 Yódã 'bã átẹ́pị Yõwãnánĩ̃ 'i,
Yõwãnánĩ̃ 'bã átẹ́pị Résã 'i,
Résã 'bã átẹ́pị Zẽrũ̃bãbẹ́lĩ̃ 'i,
Zẽrũ̃bãbẹ́lĩ̃ 'bã átẹ́pị Sĩyãĩ̃ṭíyẹ́lĩ̃ 'i,
Sĩyãĩ̃ṭíyẹ́lĩ̃ 'bã átẹ́pị Nẹ́rĩ̃ 'i,
28 Nẹ́rĩ̃ 'bã átẹ́pị Mẽĩ̃ḷíkĩ̃ 'i,
Mẽĩ̃ḷíkĩ̃ 'bã átẹ́pị Ádĩ 'i,
Ádĩ 'bã átẹ́pị Kõsámũ 'i,
Kõsámũ 'bã átẹ́pị Ĩlĩmádãmũ 'i,
Ĩlĩmádãmũ 'bã átẹ́pị Ḭrĩ̃ 'i.
29 Ḭrĩ̃ 'bã átẹ́pị Yósũwã 'i,
Yósũwã 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãzárõ 'i,
Ĩlĩyãzárõ 'bã átẹ́pị Yõrímũ 'í,
Yõrímũ 'bã átẹ́pị Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pị Lẹ́vĩ̃ 'i,
30 Lẹ́vĩ̃ 'bã átẹ́pị Sĩ̃mọ́ṇĩ̃ 'i,
Sĩ̃mọ́ṇĩ̃ 'bã átẹ́pị Yṵ́dã 'i,
Yṵ́dã 'bã átẹ́pị Yũ̃sṵ́fũ̃ 'i,
Yũ̃sṵ́fũ̃ 'bã átẹ́pị Yõnámũ 'i,
Yõnámũ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãkímũ 'i,
31 Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pị Mẽléyã 'i,
Mẽléyã 'bã átẹ́pị Ménã 'i,
Ménã 'bã átẹ́pị Mãtátã 'i,
Mãtátã 'bã átẹ́pị Nãtánĩ̃ 'i,
Nãtánĩ̃ 'bã átẹ́pị Dãwṵ́dĩ̃ 'i.
32 Dãwṵ́dĩ̃ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṹbẹ́dĩ̃ 'i,
Ṹbẹ́dĩ̃ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i,
Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ̃ 'i,
Sãlĩmónĩ̃ 'bã átẹ́pị Násõnĩ̃ 'i,
33 Násõnĩ̃ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i, †
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ̃ 'i,
Hẽzĩrónĩ̃ 'bã átẹ́pị Pẽrẹ́zĩ̃ 'i,
Pẽrẹ́zĩ̃ 'bã átẹ́pị Yṵ́dã 'i,
34 Yṵ́dã 'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahḭmṹ 'i,

† **3:33** Bṵ́kũ̃ Ãdróŋá drḭ̃ rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ, *Ãmĩnãdábu 'bã átẹ́pị Ãdĩmínĩ̃ 'i, Ãdĩmínĩ̃ 'bã átẹ́pị Ãrínĩ̃ 'i* ãzí rĩ co kí ĩsélé 'dĩ gá 'dâ ambamba.

Ịbụrahịmṹ 'bã átẹ́pị Térã 'i,
Térã 'bã átẹ́pị Nãhọ́rị̃ 'i,
35 Nãhọ́rị̃ 'bã átẹ́pị Sẹ̃rṹgị̃ 'i,
Sẹ̃rṹgị̃ 'bã átẹ́pị Rẹ́wṹ 'i,
Rẹ́wṹ 'bã átẹ́pị Pẽlégĩ 'i,
Pẽlégĩ 'bã átẹ́pị Ỉbẹ́rị̃ 'i,
Ỉbẹ́rị̃ 'bã átẹ́pị Sélã 'i,
36 Sélã 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ãrĩfãsádĩ 'i,
Ãrĩfãsádĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́mị̃ 'i,
Sẹ́mị̃ 'bã átẹ́pị Núwã 'i,
Núwã 'bã átẹ́pị Lãmékĩ 'i,
Lãmékĩ 'bã átẹ́pị Mẽtũsélã 'i,
37 Mẽtũsélã 'bã átẹ́pị Ínõkã 'i,
Ínõkã 'bã átẹ́pị Yãrẹ́dị̃ 'i,
Yãrẹ́dị̃ 'bã átẹ́pị Mãhãlãlẹ́lị̃ 'i,
Mãhãlãlẹ́lị̃ 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
38 Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ínõsĩ 'i,
Ínõsĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́tị̃ 'i,
Sẹ́tị̃ 'bã átẹ́pị Ádãmũ 'i,
Ádãmũ 'bã átẹ́pị Ãdróŋá 'i.

4

Yẹ́sṹ ṹ'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 4:1-11; Mãrákõ 1:12-13)

1 Yẹ́sṹ la mụ ãgõlé ị̃yị̣ Yõrĩdánĩ gâlé 'bo, ga Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, Úríndí agụ ĩ'di ãngũ kõtórõ rú ásé agâlé,
2 mụjó ĩ'di ṹ'bĩjó Sĩtánĩ drị̣, ṹ'bị̃ ĩ'di ulélé ṵ́'dṵ́ kãlị̣ sụ tí. Ṵ'dṵ́ 'dã kí dó mụ ukólé rá, na íná ku, ãbị̣rị̣ ndẽ dó ĩ'di rá.
3 Sĩtánĩ jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị̣ 'i, íjọ́ írã 'dĩ ní, 'bã uja ru mũkátĩ rú."
4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ỉjọ́ sĩ ru bṵ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá 'bo, ''Bá icó lú adrulé ídri rú ãkónã sĩ á'dṹsĩ ku.'†"
5 Sĩtánĩ agụ ĩ'di ụrụgá pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ i'da ĩ'diní sṵ́rṵ́ pírí ṹọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kî gbõrú jọ ĩ'diní,
6 "Ma mụ ũkpõ ãko 'dĩ 'badrị̃ kí fẽlé pírí míní dị̃zã ala gá rĩ kí abe, ã'dusĩku úfẽ kí pírí mádrị̣ 'bo, má icó kí fẽlé 'bá áma ásị̣ 'bã lẽlé rĩ ní rá.
7 Ãko 'dĩ kí adru pírí mínî, ídrĩ dó áma ị̃nzị̃ rá rĩ gá."
8 Yẹ́sṹ umvi, "Ỉjọ́ sĩlé rĩ jọ, 'Mí ị̃nzị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãzíla ínga ãzị̣ ĩ'diní á'dṹsĩ.'†"

† **4:4** Ãzị̣táŋá Amviŋá 8:3 † **4:8** Ãzị̣táŋá Amviŋá 6:13

9 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, 'bã ĩ'di pá tulé ãbi
jó Ãdróŋ̨á drı̨̃ 'bã drı̨̃ wı̨́lı̨́wı̨́lı̨́ rĩ gá,* jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru
Ãdróŋ̨á Ngọ́pı̨ 'i, í'be mi vṵ̃rṵ̃lé,
10 ã'dusĩku sĩ ru bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ̨á drı̨̃ agá rá,
“ ‘Ãdróŋ̨á la mãlãyíkã ĩ'didrı̨̃ kí azı̨
ími tãmbajó,’
11 ãzíla
‘kí ími rụ ụrụgá 'dãá drı̨ ĩ'badrı̨̃ kí sĩ,
ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sı̨̃lé írã gá ku.’†”
12 Yẹ́sṵ̃ umvi jọ, “Ḭjọ́ sĩlé rĩ jọ, ‘Mí ṵ̃'bı̨̃ Úpí Ãdróŋ̨á mídrı̨̃
ku.’†”
13 Sĩtánĩ la mụ úlétáŋ̨á Yẹ́sṵ̃ uléjó tí rĩ delé 'bo, a'be dó
ĩ'di were rá.

Yẹ́sṵ̃ i'dó ãzı̨̃ ĩ'didrı̨̃ gá rĩ Gãlı̨́lı̨̃ gá
(Mãtáyõ 4:12-17; Mãrákõ 1:14-15)

14 Yẹ́sṵ̃ ãgõ dó Gãlı̨́lı̨̃ gá ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drı̨̃ ĩ'di be cí,
ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨̃ gá rĩ kụ dó tọ̃rọ́mẹ́ kí agá wọyı̨ pírí.
15 Ri dó 'bá kí imbálé ãngũ ĩ'badrı̨̃ Ãdróŋ̨á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí agá,
ãzíla 'bá pírí ı̨cṵ́ kí ĩ'di ı̨cṵ́-ı̨cṵ̃.

Yẹ́sṵ̃ gãjó úmgbé Nãzę̃rẹ́tı̨̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Mãrákõ 6:1-6)

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ mụ dó Nãzę̃rẹ́tı̨̃ gá ãngũ ĩ'di
ándrá sĩ zojó rĩ gá. Sãbátũ† sĩ mụ ãngũ Ãdróŋ̨á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá,
tu pá ụrụgá ı̨́jọ́ sĩlé rĩ lãlé.
17 Úfẽ ĩ'diní ı̨́jọ́ nábı̨̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ lãlé, áyụ bṵ́kṵ̃ tralé
cí 'dã ı̨sṵ́ ãngũ sĩjó la:
18 “Úríndí Úpí drı̨ gá rĩ ĩ'di áma drı̨̃ gá,
ã'dusĩku ãpẽ ma
Ḭjọ́ mgbã múké rĩ ũlũlé 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
Ãpẽ áma tı̨ 'bá mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ 'baní ı̨́jọ́ trũtáŋ̨á drı̨ rĩ ũlũjó,
'bá mı̨́fı̨ kóru rĩ 'dĩ 'baní ãngũ ndrejó,
'bá ĩkpãlé ĩkpã 'dĩ kí ayụjó rá 'bá kí ĩkpãlépi rĩ kí drı̨ gá,
19 ı̨́jọ́ ṵ́'dṵ́ Úpí 'bã lẽtáŋ̨á drı̨ rĩ lũjó ĩ'baní rĩ acá 'bo.” †
20 Yẹ́sṵ̃ tra bṵ́kṵ̃ fẽlé 'bá tã la mbalépi rĩ drı̨, ri dó vṵ̃rṵ́.
'Bá pírí ãngũ Ãdróŋ̨á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá 'dãá rĩ sõ kí mı̨́fı̨ ĩ'di drı̨̃
gá.
21 Jọ ĩ'banî, “Wókõ bṵ́kṵ̃ 'dĩ 'bã sĩlé mâ lãlé 'dĩ ãndrũ rĩ
gá idé ru ãndá-ãndá ru ĩmi drı̨̃lẹ́ gá 'dĩ.”

---

* **4:9** Índre í'dá Mãtáyõ 4:5 gá rĩ 'i. † **4:11** Zãbṵ́rı̨̃ 91:1, 12 † **4:12** Ãzı̨́táŋ̨á Amviná 6:16 † **4:16** Ụ́dṵ́ 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋ̨á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ ĩ'di ṵ́'dṵ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ṵ́'dṵ́ 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ sĩ avı̨jó rĩ. † **4:19** Ĩsáyã 61:1-2

22 'Bá pírí jọ kí ịjọ́ ãlá ru ĩ'di drị̃ gá, ãzíla ri kí ṭ̃sṭ̃lé ṭ̃sṭ̃ ịjọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá ásị ĩ̃gbẹ́ sĩ rĩ sĩ, zị kí, “'Dĩ ãmgbã rĩ gá Yṭ̃sṭ́fṭ̃ ngọ́pị 'i ku yã?”

23 Jọ ĩ'baní, “Ánị̃ cé ĩmi mání ịjọ́ u'béŋá 'dĩ jọ, ‘Ídrĩ adru újógó mgbã rĩ mí adrí ími ãmgbã rĩ áyụ! Ĩmi vâ jọ la má idé ịjọ́ Kãpẹ̃rẹ̃nãwṵmị̃ gâlé rĩ kí ĩminí tọ̃rọ́mẹ́ 'dĩ gá 'dâ.’

24 Ájọ ĩminî ịjọ́ mgbã, ícó nábị̃ rulé ĩ'badrịko gá ku.

25 Ĩmi are ma 'i! Ĩ'di ịjọ́ ãndá la sáwã ándrá Ĩlíyã drị 'dã sĩ, ãwụzị kí ãngũ Ịsịrayịlị̃ drị̃ gá wẽwẽ rú, uzogó 'dị ándrá ãngũ drị̃ gá ku ílí na nṵsṭ̃, rílẽ 'de dó sĩ ũnzíríkãnã rú.

26 Wó tí úpẽ Ĩlíyã tị Ịsịrayịlị̃ gá 'dâ ãwụzị ãzí rṵ ku. 'Bãngá lú ãwṵzị táwṭ̃nị̃ ãzí Zãrãfátĩ rĩ gá ãngũ Sị̃dọ́nị̃ gá.

27 Sáwã nábị̃ Ĩlísã drị̃ gá 'bá ãrí 'bã nalé rá drị̃ cịlépi ándrá rĩ kí ũ'bí ru Ịsịrayịlị̃ gá; kí agá 'dâ ãzí ãlu adrílépi rá la 'dáyụ, wó 'bãngá lú Nãmánĩ 'bá sṵrṵ́ ãmịyọ́ŋá ru Sị̃rị̃yã gá rĩ 'i.”

28 'Bá ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá 'dãá rĩ kí pírí mụ ịjọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ala dra kí ĩ'diní.

29 Angá kí ĩ'di ụrụ'bá gá rụ kí ĩ'di selé tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá ãmvé, agụ kí ĩ'di 'bé ĩ'bã kí tọ̃rọ́mẹ́ sịjo rĩ sị́ gá ụrụgâlé. Lẽ kí tí ĩ'di a'bélé sị́ la gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé káyĩ.

30 Wó nze ru alịlé 'bá kí agâ sĩ mụlé wókõ ĩ'didrị̃ gá.

Yẹ́sṵ̃ dro úríndí ũnzí
(Mãrákõ 1:21-28)

31 Mụ dó Kãpẹ̃rẹ̃nãwṵmị̃ gá 'dĩ táwṭ̃nị̃ Gãlịlị̃ gá la agá, ri dó 'bá kí imbálé Sãbátũ sĩ.

32 Ímbátáŋá ĩ'didrị̃ sĩ 'bá ri kí ṭ̃sṭ̃lé ṭ̃sṭ̃-ṭ̃sṭ̃, ã'dusĩku jọ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ũkpõ sĩ.

33 Ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá 'dãá 'bá ãzí ãlu úríndí ũnzí trũ la cí, ri uzálé rere.

34 Za, “Háyí! Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá rĩ, ílẽ ãma rṵ́ ã'du? Mí amṵ́ dó ãma ĩ̃lịk̃lé yã? Ánị̃ rá mi 'bá ãlápítí Ãdróŋá drị̃ 'i.”

35 Yẹ́sṵ̃ angá drị̃ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú! Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé!” Úríndí ũnzí 'dụ ĩ'di 'belé vṵ̃rṵ́, ãfũ dó ala gâlé adrá ĩ'di ku.

36 'Bá pírí ri kí ṭ̃sṭ̃lé ṭ̃sṭ̃-ṭ̃sṭ̃ jọ kí, “Ị̃jọ́ imbálé 'dĩ ã'du? 'Bá 'dĩ ũkpó trũ ãzíla ãmbõgõ ĩ'didrị̃ sĩ ĩ'di ãzịtáŋá 'bã, úríndí ũnzí kí tị la are ãfũjó ãmvé.”

37 Ị̃jọ́ Yẹ́sṵ̃ drị̃ gá rĩ kụ ãngũ 'dã gá 'dãá mmgbọ rú pírí.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ũ'bí
(Mãtáyõ 8:14-17; Mãrákõ 1:29-34)

38 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ a'belé 'bo, mụ Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ drịko gá ịsṵ́ Sị̃mọ́nị̃ 'bã ĩdrâ la drị̃ cị agá ãyánĩ sĩ,

ṵrṵ'bá la ko sĩ ṭ̃ịrṭ̃-ṭ̃ịrṭ̃, nze kí vú la Yẹ́sṵ̃ nî a'ị́ kí ĩ'di ũkú 'dã adríjó.
39 Yẹ́sṵ̃ mṵ pá tulé mgbọ́lọ́ ĩ'didrṭ̃ andre gá, jọ ãyánĩ 'ba a'be ĩ'di rá. Ãyánĩ a'be gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ṵrṵgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
40 Ḭtṵ́ 'bã 'de agâlé ru 'dĩ, 'bá ĩ'bã wọ̃rḭ́ka 'bã kí adrujó ãyánĩ ũví ndú-ndú ri kí ájí kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé, ṵ̃tḭ̃ drḭ̃ kí ṵrṵ'bá gá, adrí kí pírí.
41 Úríndí ũnzí ãfũ 'bá ũ'bí kí agâlé ṵ̃lṵ́lṵ́ u'béŋâ trũ "Mi Ãdróŋá Ngọ́pị 'i!" Yẹ́sṵ̃ 'bã úríndí ũnzí 'baní ãzḭ́táŋá 'bã jọ kí ḭjọ́ ku, are kí rá ã'dusĩku nḭ̃ kí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá.

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kî
(Mãrákõ 1:35-39)

42 Ṵ̃'bṵ́tị ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ a'be táwṵ̃nḭ̃ 'dã 'i mṵ ãngũ 'bá kóru la gá. 'Bá ru tralépi wẽwẽ rú 'dĩ ri kí ĩ'di ndrṵ̃lé. Kí dó mṵ ĩ'di ịsṵ́lé 'bo, a'ị́ kí ĩ'di kí a'bejó ku.
43 Wó umvi ĩ'baní, "Lẽ má ũlũ ḭjọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá‡ drḭ́ gá rĩ ãngũ ãzí ri kí agá ĩndĩ, 'dĩ bãsĩ ḭjọ́ áma tị ãpẽjó rĩ 'i."
44 Ri acḭ́lé ḭjọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãngũ Yṵ̃dḭyã drḭ̃ agá pírí.

5

Yẹ́sṵ̃ ãpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drḭ̃drḭ̃ rĩ kî
(Mãtáyõ 4:18-22; Mãrákõ 1:16-20)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ 'bã pá tu agá mĩrĩ Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḭ̃ tị gá, ũ'bí tra kí ru andre la gá ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ arelé,
2 ndre ḭ̃yḭ́ 'bã gọ́rọ̃tḭyọ̃ gá 'dãá í'bó kí ḭ̃rḭ̃ 'bá ḭ̃'bị 'belépi rĩ 'bã kí a'belé 'dĩ sĩ kí ĩ'bã ímbá kí ũjĩ agá rĩ.
3 Fi í'bó ãlu rĩ 'bã ãzí agá 'dĩ Sḭ̃mọ́nḭ̃ drḭ̃ rĩ 'i, jọ 'bã pẽ ĩ'di were agâlé ru angájó gọ́rọ̃tḭyọ̃ gá 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ri í'bó agá 'dãá 'bá kí imbálé gọ́rọ̃tḭyọ̃ tị gá 'dãá.
4 Ĩ'di mṵ ḭjọ́ jọŋá delé 'bo, jọ Sḭ̃mọ́nḭ̃ nî, "Ípẽ í'bó 'i ḭ̃yḭ́ kḭ́rḭ̃ rĩ gá, í'be ímbá ḭ̃'bị 'bejó ala gá 'dãá."
5 Sḭ̃mọ́nḭ̃ umvi, "Ãmbógó ãnga ãzḭ́ ḭ́nḭ́-ãrã tí ãma a'bé ḭ̃'bị ãluŋá la ku, wó ãma dó ímbá kí 'be rá la ḭjọ́ mî jọlé 'dĩ sĩ."
6 'Bá 'dĩ kí dó mṵ idélé la ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni 'bo, ḭ̃'bị 'de dó ĩ'baní wẽwẽ rú ímbá i'dó kí dó asilé asî.
7 Umve kí dó 'bá kí andre gá 'dã kí kí ãzãkolé, amṵ́ kí rá í'bó ḭ̃rḭ̃ 'dã ga kí tré i'dó kí dó 'delé ḭ̃yḭ́ ḭ̃ndṵ́.
8 Sḭ̃mọ́nḭ̃ Pétẽrõ la mṵ ndrelé la 'dĩ 'bã áni, 'be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá jọ ĩ'diní, "Mí ĩdã mi áma andre gá 'dâ Úpí, ma 'bá ũnzí la!"

‡ **4:43** *Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḭ̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drḭ̃ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

9 'Bá ĩ'di andre gá 'dâ ri kí ĩ'di trũ pírí aru kí aru-arû ʼ̨bį̣
ĩ'bã kí rṵlé 'dã sĩ.
10 'Bá ãzí ngalépi ĩ'di abe Zĩbĩdáyõ 'bã ngǫ́pịka Yãkó'bõ kí
Yõhánã be aru kí vâ ĩndĩ. Yẹ́sṹ jọ Sį̃mǫ́ñ̨ ní, “Mí idé ṹr̨̃ sĩ
ku, i'dójó ãndrũ kpere dr̨̃lẹ́ gâlé mi adru 'bá 'bá kí atrálépi
áma ñ̨jó rĩ 'i.”
11 Anzé kí dó í'bó kí į̃yį̣ 'bã gǫ́rǫ̃t́ịyǫ̃ gá 'dõlé, a'be kí ãko
pírí kí cã bĩ kí Yẹ́sṹ vú áyụ.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Mãrákõ 1:40-45)

12 Ṵ'dṹ ãlu Yẹ́sṹ ĩ'di táwṹñ̨ ãzí agá, 'bá ãrí 'bã nalé rá la
'dãá cí. Ĩ'di mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'be ru vũ gá su dr̨̃ vṹrṹ i'dó
mãmálá 'bãlé, “Ãmbógó, ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá.”
13 Yẹ́sṹ su dr̨į̣ ĩ'di rṹlé ãzíla aló dó sĩ ágǫ́bį̃ jọ ĩ'diní, “Álẽ
rá. Mí adru ãlá ru.” Cọt̨į̣ ãrí abe ĩ'di rá.
14 'Dãá Yẹ́sṹ azį̣ ĩ'diní ũkpó ru, “Lẽ ílũ ị́jǫ́ 'dĩ 'bá ãzí ní
ku, Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋ́á idélépi rĩ 'banî,
ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋ́á ru Mṹsã 'bã azį̣lé 'bá ãrí 'bã nalé
adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ị́jǫ́ vú nzejó rĩ ĩ'badŕ̨.”
15 Wó ị́jǫ́ Yẹ́sṹ dr̨į̣ gá rĩ kụ į̃dį̣́-į̃dį̣ mmgbọ rú, 'bá ũ'bí amṹ
kí ị́jǫ́ arelé ĩ'di tị gá ãzíla 'bá kí agá 'dãá ãyánĩ rú rĩ adrí kí
ãyánĩ kí rụlépi rĩ kí sĩ.
16 Ĩ'di vâ ru nze mụlé ãngũ 'bá kóru rĩ gá Ãdróŋ́á a'ị́lé
cící.

Yẹ́sṹ adrí 'bá acálépi rá la
(Mãtáyõ 9:1-8; Mãrákõ 2:1-12)

17 Ṵ'dṹ ãlu Yẹ́sṹ 'bã ị́jǫ́ ũlũ agá 'dâ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzíla
imba'ba ãzį̣́táŋ́á Mṹsã dr̨į̣ kí imbálépi rĩ kí abe angálépi
táwṹñ̨ ãzí Gãlį̣́lį̃ gá rĩ kí agá, Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ãzíla táwṹñ̨
Yṹdį̣yã gá rĩ kí ãzí agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ. Ũkpõ Ãdróŋ́á dr̨į̣ gá
rĩ Yẹ́sṹ ní cí sĩ ãyánĩ 'baní adríjó.
18 'Bá ãzí amṹ kí ágǫ́bį̣ ãzí ãcá trũ la 'dụlé bį̣r̃į̣s̃į̣ sĩ ãzíla
ṹ'bį̃ kí ĩ'di agụlé jó agâ sĩ ĩ'di 'bãjó Yẹ́sṹ dr̨į̣lẹ́ gá.
19 Wó 'bá 'baní ru trajó tré rĩ sĩ, į̣sṹ kí gẽr̨į̣ sĩ fijó jó agâlé
ku. Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, tụ kí ụrụgá jó dr̨į̣ gá, unze kí tégũlã 'bã ãzí kí,
į̣sį̣ kí ĩ'di vṹrṹ Yẹ́sṹ dr̨į̣lẹ́ gá 'dõlé ala gâ sĩ ĩ'di 'bã bį̣r̃į̣s̃į̣ trũ
pírí.
20 Yẹ́sṹ la mụ ĩ'bã ã'į̣táŋ́á íngõpí yã rĩ ndrelé 'bo, jọ, “Mâ
wõr̨į̣, ị́jǫ́ ũnzí mídr̨į̣ kí útrũ kí rá.”
21 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzį̣́táŋ́á Mṹsã dr̨į̣ kí
imbálépi 'dĩ kí abe ũrã kí ị́jǫ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí,
“Ágǫ́bį̣ ru 'bãlépi Ãdróŋ́â rú 'dĩ ã'di 'i? Ãdróŋ́â 'i á'dṹsĩ icó
ị́jǫ́ ũnzí trũlé rá rĩ gá nĩ.”

22 Wó Yẹ́sų̃ nį̃ ı̨jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásı̨ gâlé rĩ cé, zı̨ kí, “Ĩmi
ı̨jọ́ 'dĩ kí ũrã ĩmi ásı̨ gâlé íni ã'du ı̨jọ́ sĩ?
23 Įjọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jǫ̣jó la Įjọ́ ũnzí mídrı̨̃ kí
útrũ kí rá rĩ 'i, jõku jǫ̣jó la ‘Mí angá ụrụgá ãzíla ímụ rĩ 'i
yã?’
24 Wó ı̨jọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nı̨̃ la Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã ũkpõ cí
ų̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ sĩ ı̨jọ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sų̃ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ
ní, “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bı̨rı̨̃sı̨̃ ãzíla ímụ lı̨cọ́ gá.”
25 Cọtı̨ ágọ́bı̨̃ angá ụrụgá 'bá pírí kí mı̨fı̨ trũ, 'dụ ĩ'di 'bã
bı̨rı̨̃sı̨̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, mụ dó lı̨cọ́ gá Ãdróŋâ ı̨cụ́ŋâ trũ.
26 'Bá pírí u'á kí ų̃sų̃táŋá sĩ. Ụ̃rı̨̃ fi kí ásı̨ gá ũkpõ Ãdróŋá
drı̨̃ sĩ, ı̨cụ́ kí Ãdróŋá 'i, jọ kí, “Ãndre ãko ãzí ų̃sų̃táŋá ru la
kí ãndrũ.”

Yẹ́sų̃ 'bã Lẹ́vı̨̃ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Mãrákõ 2:13-17)

27 Įjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sų̃ a'be tọ̃rọ́mẹ́ 'dã 'i, ĩ'di 'bã mụ
agá, ndre 'bá mų̃sọ́rọ̃ tralépi la ãngũ 'bá kí sĩ mų̃sọ́rọ̃ 'bejó
rĩ gá, rụ́ la Lẹ́vı̨̃ 'i. * Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.”
28 Lẹ́vı̨̃ a'be ãko pírí kî, angá ụrụgá, bĩ dó Yẹ́sų̃ vú.
29 Lẹ́vı̨̃ 'bã ų̃mų̃ ãmbógó la lı̨cọ́ ĩ'didrı̨̃ agá Yẹ́sų̃ nî, 'bá ãzí
ĩndĩ rĩ kí 'bá mų̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí 'bá ãzí 'dĩ abe.
30 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba
ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ abe unu kí 'bá Yẹ́sų̃ 'bã
imbálé rĩ kí bı̨́lẹ́ gá zı̨ kí, “Ĩmi íná na ãzíla ãko mvụ 'bá
mų̃sọ́rọ̃ tralépi 'dĩ abe vâ 'bá ũnzí 'dĩ abe la ã'du ı̨jọ́ sĩ?”
31 Yẹ́sų̃ umvi kí, “'Bá ídri rĩ lẽ kí írúwá ku wó 'bá ãyánĩ
rú rĩ kí mụ írúwá gá nĩ.
32 Má amụ́ ų̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'bá múké rĩ 'baní lũlé la 'ba uja
kí ásı̨ íni ku. Má amụ́ 'bá ũnzí rĩ kí umvelé ásı̨ ujajó ı̨jọ́ ũnzí
ĩ'badrı̨̃ kî sĩ.”

Ãko ú'dí rĩ usa kí ru ų̃kụ rĩ be ku
(Mãtáyõ 9:14-17; Mãrákõ 2:18-22)

33 'Bá ãzí rĩ jọ kí Yẹ́sų̃ ní, “'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí
íná gã nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá a'ı̨jọ́, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí
imbálé rĩ kí vâ 'dĩ áni ĩndĩ. Wó 'bá mídrı̨̃ mî imbálé 'dĩ gã
kí 'bãngá íná sáwã were ãni ku la ã'du sĩ?”
34 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ãmụ́ ı̨zı̨́gọ́ drı̨̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di
andre gá 'dĩ, ícó ãmụ́ kí a'belé u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ı̨zı̨́gọ́
'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ gá rá yã? 'Dĩ áni la 'dáyụ!
35 Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ála mụ ı̨zı̨́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rụ́ 'dâ
rá. Ụ́'dụ́ 'dã kí dó ĩ'di 'bã wọ̃rı̨́ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.”

---

* **5:27** *Lẹ́vı̨̃* 'bã rụ́ ãzí rĩ *Mãtáyõ 'i.*

36 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ: "'Bá icó bõngó ú'dí
rĩ ụrụ'bá gá úkõ la ãsĩlé sĩ ṹkụ rĩ ịgbẹjó la ku. Drĩ kí idé la
'dĩ 'bã áni rá yã áni, kí bõngó ú'dí 'dã iza, bõngó tá vâ ĩ'bã
kí ãsĩlé ú'dí 'dã ụrụ'bá gá rĩ icó kí ru ajílé bõngó ṹkụ rĩ be
ku.
37 Ĩmi icó ímbátáŋá mádrḭ́ kí icílé lã'bĩ ĩmi ãni ídu rĩ abe
ku. †
38 'Bá kí bãsĩ rá la wáyĩnĩ ṹsṹ ínírĩkó ú'dí rĩ kí agá.
39 'Bá lẽ kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ku drĩ kí angá ṹkụ rĩ mvụlé
rĩ gá, ã'dusĩku ũrã kí wáyĩnĩ ṹkụ rĩ múké sĩ ndẽ ú'dí rĩ rá."

6

Yẹ́sṹ ĩ'di úpí Sãbátũ drḭ́ 'i
(Mãtáyõ 12:1-8; Mãrákõ 2:23-28)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di imbálé rĩ abe alị agá ámvṹ ãná * ãni
la agâ sĩ Sãbátũ sĩ. 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ãná drḭ́kã
ũndĩlé. Ani kí ãná 'dã kí kí drḭ́ gá, na kí kí rá.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la zị kí kî, "Ĩmi ị́jọ́ ãzḭ́táŋá 'bã ã'ḭ́lé idé
Sãbátũ sĩ ku rĩ idé Sãbátũ sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ?" †
3 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩlã ị́jọ́ ándrá úpí Dãwṹdḭ́ 'bã idélé 'bá
ĩ'didrḭ́ abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãbḭ́rḭ́ sĩ rĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróŋá drḭ́ agâlé, a'dṹ mũkátĩ fẽlé Ãdróŋá nî, na
wókõ la fẽ vâ wókõ ãzí rĩ ãgọbị ĩ'didrḭ́ 'dĩ 'baní. Wó ãzḭ́táŋá
Yãhṹdḭ́ drḭ́ ã'ḭ́ ãtalo ãzí ní ãko 'dã nalé ku pẽ lú 'bá ídétáŋá
idélépi rĩ 'i á'dṹsĩ."
5 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ ĩ'di Úpí Sãbátũ drḭ́ gá rĩ 'i."

Yẹ́sṹ 'bã ágọ́bḭ́ drḭ́ acálépi rá rĩ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Mãrákõ 3:1-6)

6 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṹ mụ filé ímbátáŋá imbálé ãngũ
Ãdróŋá ĩ̃nzḭ́jó rĩ gá. Ágọ́bḭ́ ãzí drḭ́ la ãndá rĩ 'bã sĩ acájó
rá la 'dãá cí.
7 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ kí
imbálépi 'dĩ abe ri kí jõ kí Yẹ́sṹ tị gá ị́jọ́ ịsṹ sĩ ĩ'di drḭ́ gá
ị́jọ́ lịjó ĩ'di ĩ'bã ãzḭ́táŋá izajó rĩ sĩ íngoní ru yã rĩ ndrṹlé. Ị́jọ́
'dĩ sĩ, 'bã kí mịfị Yẹ́sṹ rṹ múké-múké ndrejó la ĩ'di nõ 'bá
adrí Sãbátũ sĩ rá yã áni.
8 Wó Yẹ́sṹ nḭ̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásḭ́ gâlé rĩ kí cé, jọ ágọ́bḭ́
drḭ́ ãcá trũ rĩ ní "Mí amṹ ãzíla ítu pá 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá
'dâ." Idé ĩ'di Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'dinî rĩ áni.

---

† **5:37** Tị 'bá Gḭ̃rḭ́kḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ sĩ, sĩ kí, *'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé ínírĩkó ṹkụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni, wáyĩnĩ 'dã la ínírĩkó ṹkụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ dó uja asulé vṹrṹ ãzíla ínírĩkô dó ru iza rá.* * **6:1** Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **6:2** 'Bá Yãhṹdḭ́ rú rĩ ã'ḭ́ kí únga ãzḭ́ *Sãbátũ sĩ* ku.

9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ zị 'bá 'dĩ kî, “Ãzị́táŋ́á ãmadrị́
Yãhṵ́dį̃ drị̃ ã'ị̃ 'bá 'baní ị́jọ́ íngõ idélé Sãbátũ sĩ? Ị́jọ́ múké rĩ
idéjó rĩ yã jõku ị́jọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ yã; 'bá ídri pajó yã jõku
'bá 'dijó?”
10 Undré ãngũ kí mị́fị̃ gâ sĩ pírí, jọ dó ágọ́bị̃ ní, “Mí ĩjũ ími
drị́ 'dĩ 'i.” Ágọ́bị̃ idé ị́jọ́ 'dã cécé Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé rĩ áni, ãzíla
drị̃ itú ru ãlápítí ru.
11 Ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ acá kí ũmbájírílí, i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí
drĩdríŋ̃ĩ gá kí ã'du idé Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá yã rĩ gá.

Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá imbálé mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃ kí ũpẽjó ṵ̃pị̃gọ́ŋ́á ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Mãrákõ 3:13-19)

12 Ṵ̃'dṵ́ 'dã 'bã vúlé gá cọtị, Yẹ́sṵ̃ mụ tụlé 'bé ãzí sị́ gá
Ãdróŋ́á zị́lé zị Ãdróŋ́á ị́nị́-ãrã.
13 Ṵ̃'bṵ́tị la sĩ umve 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí amṵ́lé ĩ'di rṵ́
'dõlé. Ũpẽ 'bá ĩ'diní imbálé 'dĩ kí agá 'bá mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ kí
adrujó ĩ'di 'bã ṵ̃pị̃gọ́ŋa ru.
14 'Bá 'dĩ kí rṵ́: Sĩ̃mọ́nĩ̃ (Yẹ́sṵ̃ 'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí
ádrị́pĩ̃ Ãndẽríyã be, Yãkó'bõ kí ádrị́pĩ̃ Yõhánã be, Fị̃lị́pọ̃ 'i
Bãrĩtõlõmáyõ 'i,
15 Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Sĩ̃mọ́nĩ̃
angálépi amụtị 'bá ã'dị́ 'dị̃lépi lẽjó adrujó 'bá Rṵ́mĩ̃ rú rĩ kí
pálé gá ku rĩ 'i,
16 Yṵ́dãsĩ̃ ‡ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pị 'i ãzíla Yṵ́dãsĩ̃ Ĩ̃sĩ̃kãrị́yọ́tĩ̃
acálépi vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kî adrí vâ kî
(Mãtáyõ 4:23-25)

17 Yẹ́sṵ̃ la mụ asị́lé 'bé sị́ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé ĩ'di 'bã 'bá
ṵ̃pị̃gọ́ŋ́á ru rĩ abe 'bo, tu kí pá 'bá ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã imbálé ũ'bí
'dĩ kí abe ãngũ ule la agá. 'Bá ũ'bíkãnã ru tralépi angálépi
Yṵ̃dị́yã agá vâ Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãzíla táwṵ̃nĩ̃ ĩ̃yị́tị gá Tṵ́rọ̃ gá
ãzíla vâ Sĩ̃dọ́nĩ̃ gá.
18 'Bá 'dĩ amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ arelé, ãzíla
amṵ́ kí vâ ru fẽlé adrílé ãyánĩ ĩ'bã rĩ kí agá. 'Bá vâ úríndí
ũnzí 'bã sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó 'dĩ amṵ́ kí ĩndĩ, adrí kí vâ rá.
19 'Bá pírí ṵ̃'bĩ̃ kí Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá alólé, ã'dusĩku ũkpõ Ãdróŋ́á
drị̃ ri ãzị́ ngalé ĩ'di rṵ̃ sĩ 'bá kí adríjó pírí.

Sṵ̃sṵ́ wiŋ́á kí 'bá triŋ́á be
(Mãtáyõ 5:1-12)

20 Yẹ́sṵ̃ ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṵ̃lé jọ,
“Ĩmi drĩ̃lẹ́ba ru ĩmi 'bá lẽmẽrí 'dĩ,
ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drị̃ 'bṵ̃ gá rĩ ĩmi ãni!

---

‡ **6:16** *Yṵ́dãsĩ̃ Yãkó'bõ* ngọ́pị ála ĩ'di umve Mãtáyõ 10:3 agá *Tãdáyõ 'i.*

21 Ĩmi Drį̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá ãbı̨́rı̨ 'bã fụlé ú'dî'da 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku ĩmi mụ agalé rá!
Ĩmi drį̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá áwáŋá awálépi ú'dî'da 'dĩ,
ã'dusĩku ĩmi drṵ́zı̨́ vúlé vúlé ru gụgṵ̃!
22 Ĩmi Drį̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi ngṵ̃ ũnzí,
drĩ kí ĩmi gã úmgbé, drĩ kí ĩmi u'dá,
drĩ kí ĩmi gã jọjó la ĩmi 'bá ũnzí la Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã ı̨́jọ́
sĩ!
23 “Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ sáwã ı̨́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku
ĩ'bã áyı̨́pı̨ka fẽ kí ándrá vâ ũcõgõ nãbı̨ya 'baní 'dĩ 'bã áni.
Ĩmi umvú ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku Ãdróŋá mba ĩminí ũyá ãzí tã
ãmbógó la 'bṵ̃ gâlé 'dã.
24 “Ĩmi drį̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko trũ wẽwẽ rú 'dĩ;
ãyĩkõ ĩmidrı̨̃ ĩmi ı̨sṵ́lé 'dĩ ãsı̨́ 'bãngá ãndrũ 'bo.
25 Ĩmi drį̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko nalépi 'a gá tré ãndrũ 'dĩ;
ãbı̨́rı̨ la drṵ́zı̨́ 'de ĩmi drı̨́ko gá nĩ.
Ĩmi drį̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá sı̨ imve iyálépi gụjó ãndrũ 'dĩ;
ĩmi vúlé vúlé ru drṵ́zı̨́ mı̨́ndrẹ mvụ áyụ.
26 Ĩmi drį̃lẹ́ ũnzí ími 'bá 'bá pírí 'bã kí ı̨pı̨́lé ı̨pı̨́-ı̨pı̨́ 'dĩ;
ĩ'bã áyı̨́pı̨ka ı̨pı̨ kí ándrá vâ nãbı̨ya ĩnzõ rú rĩ kí cécé 'dĩ
'bã áni.”

'Bá Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ 'bã lẽ kí ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí lẽlẽ
(Mãtáyõ 5:38-48; 7:12a)

27 Yẹ́sṵ̃ mụ ĩ'di 'bã ímbátáŋâ trũ drı̨̃ gá jọ, “Wó álũ ĩminí
ĩmi 'bá áma arelépi 'dĩ: ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨̃ kí lẽlẽ, ĩmi idé
ı̨jọ́ múké 'bá ĩmi ngṵ̃lépi ũnzí rĩ kí ụrụ'bá gá.
28 Ĩwi sṵ̃sṵ́ 'bá ĩmi alṵ́lépi rĩ 'banî, ĩzı̨ Ãdróŋá 'bá ĩmi
idélépi ũnzí rĩ 'banî.
29 'Bá ãzí drĩ ími nábí úkõ ãlu rĩ gá rĩ sa, mí uja vâ úkõ
ãzí rĩ salé ĩndĩ. 'Bá ãzí drĩ mî kọ́tı̨ pa, ífẽ 'bã 'dụ sátĩ ĩndĩ.
30 Ífẽ ãko 'bá pírí ãko a'ı̨́lépi mídrı̨ rĩ nî, mí a'ı̨ 'bá ãko
a'ı̨́lépi mídrı̨ rĩ drı̨ ãrígó la ku.
31 Mí idé ı̨jọ́ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé tá mî lẽlé 'ba idé kí míní
rĩ 'bã áni.
32 “Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dṵ̃sĩ, ãzãkoma la dó adru
ĩminí íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ lẽ kí vâ 'bá kí lẽlépi rĩ kí rá.
33 Ĩdrĩ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé 'bá mũkẽ idélépi ĩminí rĩ 'baní
á'dṵ̃sĩ, ãzãkoma la ĩminí íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mũkẽ
'dĩ áni rĩ idé ĩndĩ.
34 Ĩdrĩ mõrı̨ fẽ lú 'bá icólépi ũfẽlépi la rá rĩ ní á'dṵ̃sĩ,
ãzãkoma la ĩminí íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mõrı̨ fẽ 'bá
ũnzí rĩ 'baní kí vâ ásı̨ 'bã ĩ'baní ãrígó tı̨ la ũfẽjó vúlé.
35 “'Bo ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨̃ kí cí, ĩmi idé mũkẽ kí ụrụ'bá gá,
ĩfẽ ĩ'baní mõrı̨ ũfẽŋâ kóru. ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ũyá ĩmi ãni la ãmbógó

ru ãzíla ĩmi dó adru Ãdróŋ́á Ãmbógó Ụ́rụ́gá Ãndânĩ rĩ 'bã anzị, ã'dusĩku ĩ'di ásị́ ị̃gbẹ́ ru 'bá ãwã'dĩfô kóru ãzíla ũnzí 'dĩ 'banî.
36 Ĩmi ásị́ 'bã adru ị̃gbẹ́ ru cécé ĩmĩ Átẹ́pị Ãdróŋ́á ásị́ 'bã adrujó ị̃gbẹ́ ru rĩ sĩ.”

Ĩlị ị́jọ́ 'bá ãzí drị̃ gá ku
(Mãtáyõ 7:1-5)

37 “Ĩlị ị́jọ́ 'bá ãzí drị̃ gá ku, Ãdróŋ́á la mụ ị́jọ́ lịlé ĩmi drị̃ gá ku. Ãzíla ĩlị ị́jọ́ 'bá drị̃ gá ĩ'di ndẽjó la ku, Ãdróŋ́á la mụ ị́jọ́ lịlé ĩmi drị̃ gá ĩmi ndẽjó ku. Ĩmi a'be ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã ãni ála vâ sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí a'be rá.
38 Ĩfẽ ãko 'bá 'banî, 'bá kí vâ sĩ ĩminí ãko fẽ ĩndĩ. Ãdróŋ́á la ĩminí ãko fẽ ĩndrã kóru drĩ ndre la ĩmi 'bá 'baní fẽ la ĩndrã kóru ásị́ pírí sĩ rĩ gá. Gẹ̃rị̃ ĩmĩ ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ Ãdróŋ́á la vâ fẽ la ĩminí 'dã 'bã áni.”
39 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'i, “'Bá mịfị́ kóru rĩ icó vâ 'bá ãzí mịfị́ kóru rĩ drị̃ 'delé ku; drĩ 'de la rá, kí ị̃rị̃ trá a'dé 'bụ́ agá.
40 'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápị ĩ'didrị̃ ku; wó 'bá imbálé imbâ rĩ drĩ ímbátáŋ́á ĩ'di imbájó rĩ de 'bo, ĩ'di adru cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni.
41 “Mi ife fú mí ádrị́pị mịfị́ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásị́ 'bãlé ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ drị̃ gá ku ã'du sĩ?
42 Mí icó jọlé la, ‘Má ádrị́pị, mí ají má ãpẽ ife fú ími mịfị́ gá rĩ 'i,’ wó mi icó ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ ndrelé ku íngoní ru? Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnĩ̃ ị́jọ́ cé 'dĩ! Drị̃drị̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ ráká ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrị́pị mịfị́ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.”

Ife ãka la be
(Mãtáyõ 7:16-20; 12:33-35)

43 “Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, jõku ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.
44 Ála ife ãlu-ãlu nĩ̃ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ; ícó wọ̃mbẹ̃ ãtĩ̃lé ĩlá ụ́rụ́'bá gá jõku úlúgó ãka ãtĩ̃lé ụ́cịkị́ ụ́rụ́'bá gá ku.
45 'Bá múké rĩ la 'bé ị́jọ́ múké rĩ ají angájó ásị́ ĩ'di ãni galépi tré ũnĩ sĩ rĩ agá; wó 'bá ũnzí rĩ la ị́jọ́ ũnzí rĩ ají angájó ásị́ ĩ'di ãni galépi tré ũnzĩkãnã sĩ rĩ agá. Tị la ị́jọ́ galépi ásị́ agâlé tré rĩ jọ áyụ.”

'Bá ị̃rị̃ jó sịlépi rĩ kî
(Mãtáyõ 7:24-27)

46 “Ĩmi áma umve, Úpí Úpí, wó ĩmi idé ị́jọ́ mâ lũlé ĩminí rĩ kí ku ã'du sĩ?

47 'Bá amṵ́lépi má rṵ ãzíla ı̨́jọ́ mádrı̨̃ kí arelépi rĩ ãzíla tã la mbalépi rĩ, ma ĩminí lũ la ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni.
48 Ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã jó sı̨lépi, 'bṵ́ galépi mgbi ı̨̃ndṵ́ la ãtı̨̃lépi írã sĩ rĩ áni. Į̃yı̨́ la adı̨́ jó ụrụ'bá gâ sĩ icó ĩ'di ayalé ku, ã'dusĩku ĩ'di sı̨jó ũkpó ru múké-múké rĩ sĩ.
49 Wó 'bá ı̨́jọ́ mádrı̨̃ arelépi la rá tã la mbalépi ku rĩ ĩ'di 'bá jó sı̨lépi ı̨̃ndṵ́ la ãrı̨̃lépi vṵ̃rṵ́ lé írã sĩ ku rĩ áni; ı̨̃yı̨́ drĩ dı̨ ụrụ'bá la gâ sĩ ĩ'di gbõgbõ a'dé rá a'déŋá la 'bã rõyõ ĩ'di 'bã sĩ andijó 'dã 'i ũnzí.”

7

Yẹ́sṵ̃ 'bã ãtí'bó ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó drı̨̃ adríjó rĩ (Mãtáyõ 8:5-13)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí delé jọlé pírí 'bá 'baní 'bo, mụ dó Kãpẹ̃rẹ̃nãwṵ́mı̨̃ gá.
2 Ãsĩkárĩ ãmbógó Rṵ́mı̨̃ rú 'dãá la 'bã ãtí'bó ĩ'di 'bã lẽlé ambamba la cí, ĩ'di ãyánĩ rú ũnzí-ũnzí lẽ drãlé drã-drã.
3 Ãmbógó 'dĩ la mụ ı̨́jọ́ arelé Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ gá 'bo, pẽ 'bá ĩyõ 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú la kí tı̨ ĩ'di a'ı̨́lé amṵ́lé ĩ'di 'bã ãtí'bó 'dã adrílé.
4 'Bá 'dĩ amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé. A'ı̨ kí ĩ'di ási pírí sĩ, “Ágọ́bı̨ 'dĩ ãndá-ãndá ru lẽ mî ãzãkoma rá.
5 Lẽ 'bá ãmadrı̨̃ kí rá ãzíla sı̨ vâ ãmaní ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ rá.”
6 Yẹ́sṵ̃ mụ 'bá ĩyõ Yãhṵ́dı̨̃ drı̨ 'dĩ abe. Kí dó mụ acálé ãni rú lı̨́cọ́ tı̨ gá 'bo, ãsĩkárĩ ãmbógó pẽ ĩ'di 'bã wọ̃rı̨́ka ãzí kí tı̨ ı̨́jọ́ 'dĩ jọlé Yẹ́sṵ̃ nî, “Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ íni ku. Icó míní afíjó mádrı̨ jó agá 'dõlé ku,
7 ã'dusĩku má adru 'bá múké la ku amṵ́jó ími drı̨̃lẹ́ gá. Wó íjọ lú ı̨́jọ́ tı̨ sĩ ãtí'bó mádrı̨̃ dó sĩ adrí rá.
8 Wó ma mâ ngá 'bá ãzı̨́táŋá pálé gá la, ãsĩkárĩ áma pálé gá la kí vâ cí. Ádrĩ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã ní, mí amṵ́, ĩ'di amṵ́ rá. Ádrĩ jọ la ãtí'bó mádrı̨̃ ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá.”
9 Yẹ́sṵ̃ ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃, ĩ'di mụ ı̨́jọ́ ágọ́bı̨ 'dĩ 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, uja tı̨ 'bá ũ'bí ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ 'ba rṵ́ 'dõlé jọ, “Ájọ ĩminí, má ı̨sṵ́ drĩ ã'ı̨́táŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni la ku, Įsı̨rayı̨́lı̨̃ ãmgbã agá 'dâ vâ yu!”
10 'Dã 'bã ũngúkú 'bá tá tı̨ ãpẽlé 'dã gõ kí dó vúlé ãmbógô drı̨́ko gâlé, ı̨sṵ́ kí dó ãtí'bô múké.

Yẹ́sṵ̃ inga ũkú ãwṵ́zı̨̃ ru rĩ 'bã ngọ́pı̨ 'i

11 'Dã 'bã vúlé gá were rú, Yẹ́sṵ̃ mụ tọ̃rọ́mẹ́ umvelé Nãyı̨́nı̨̃ 'i rĩ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ bĩ kí ĩ'di vú 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ abe ĩndĩ.

12 Yẹ́sṹ kí mụ acálé ãni rú tõrọ́mẹ́ 'dã 'bã kẽjḭ́tḭ gá 'bo, 'bá
ãvũ trũ la kí ãfũ agá ãmvé 'dõlé. Ágọ́bḭ́ drãlépi 'dã ĩ'di lú
ngọ́tḭ ágọ́bḭ́ ũkú ãwṹzḭ ru 'dã ãni la rú nĩ, 'bá tõrọ́mẹ́ 'dã
agá 'dãá rĩ kí pírí atrá kí ru awálé ũkû andre gá.
13 Úpí Yẹ́sṹ la mụ ĩ'di ízákĩzã ndrelé 'bo, ásḭ la gá ũcõgõ
fi cí, jọ ĩ'diní, "Mí awá ku."
14 Mụ sãndṹkṹ ãvũ 'dụjó rĩ alólé, gbõgbõ 'bá ãvũ 'dụlépi
rĩ tu kí pá cí. Yẹ́sṹ jọ, "Kãrḭ́lẽ́ ájọ míní mí angá ụrụgá!"
15 Cọtḭ ágọ́bḭ́ tá drãlépi rá 'dĩ angá rilé ĩ̃ndṹ sĩ, ãzíla i'dó
ḭjọ́ jọlé. Yẹ́sṹ fẽ dó ĩ'di ãndrẽ drḭ̃lé.
16 'Bá tá wẽwẽ rú 'dĩ acá kí ṹrḭ sĩ, ịcṹ kí Ãdróŋâ rṹ jọ kí,
"Nábḭ̃ ãmbógó la angá ãma drĩdríŋĩ gá 'bo! Ãndre Ãdróŋá
'bã drḭ 'bá kí upajó rĩ 'bo!"
17 Ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ṹ'dṹ 'dã sĩ rĩ kụ sṹrṹ Yṹdḭyã drḭ 'dã
agá pírí, ãzíla fũ vâ kpere sṹrṹ andre la gá 'dãá rĩ gá ĩndĩ.

Yẹ́sṹ kí Yõhánã Bãbṹtḭzḭ̃ fẽlépi rĩ be
(Mãtáyõ 11:2-19)

18 'Bá Yõhánã Bãbṹtḭzḭ̃ fẽlépi rĩ 'bã imbálé rĩ nze kí ĩ'diní
ḭjọ́ pírí Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ kí vú. Umve 'bá ĩ̃rḭ kí drĩdríŋĩ gá.
19 Pẽ kí tḭ Úpí rṹlé ĩ'di zijó, "Mi 'bá jọlé ĩ'di amṹ rĩ 'i yã,
jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?"
20 'Bá tá ĩ̃rḭ tḭ ãpẽlé 'dĩ kí mụ acálé Yẹ́sṹ rṹlé 'bo, jọ kí
ĩ'diní, "Yõhánã Bãbṹtḭzḭ̃ fẽlépi rĩ ãpẽ ãma tḭ mí rṹ 'dõlé ími
zijó, 'Mi 'bá jọlé ĩ'di amṹ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la
yã?' "
21 Sáwã 'dã agá 'dãá, Yẹ́sṹ adrí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ ũví ndú-
ndú trũ 'dĩ kí, adro úríndí ũnzí kí, ãzíla nzḭ̃ vâ 'bá jõ ãngũ
ndrelépi ku 'dĩ kí mḭfḭ.
22 Umvi dó 'bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ kí jọ, "Ĩgõ vúlé
Yõhánã rṹlé ãzíla ĩlũ ĩ'diní ḭjọ́ ĩminí arelé ãzíla ĩminí ndrelé
'bo 'dĩ kî: 'bá mḭfḭ kóru rĩ kí ãngũ ndre rá, 'bá ãcá trũ rĩ kí
acḭ rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá bḭ́lḭ́ kóru rĩ kí ḭjọ́
are rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí ídri rú rá, ãzíla ála ḭjọ́ mgbã
rĩ ũlũ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
23 Drḭ̃lḭ́ba 'bá ãbãlépi áma ḭjọ́ sĩ ku rĩ nî!"
24 'Bá Yõhánã 'bã tḭ ãpẽlé 'dĩ kí mụ mụlé 'bo, Yẹ́sṹ i'dó ḭjọ́
jọlé ũ'bí 'baní Yõhánã drḭ̃ gá: "Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rṹ
ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé ã'du gá? 'Bá ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ kí ru ujajó ujâ
cécé ũzú ãlṹkṹkṹ 'bã ayalé rĩ áni rĩ ndrelé yã?
25 Wó Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ ándrá ãmvêlé ã'du ndrelé
yã? 'Bá bõngó ũniyambamba ãjẽ̃ rú rĩ sṹlépi rĩ ndrelé yã?
Yụ, 'bá bõngó ãjẽ̃ rú rĩ kí sṹlépi ãzíla u'álépi ídri áŋmátrẽ
agá rĩ kí ála kí ịsṹ ãngũ ũpi 'bã kí sĩ u'ájó rĩ agá.

26 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mṵlé ã'du ndrelé yã? Nábḩ̃ ndrelé
yã? Ãndá, ájọ ĩminí, ndẽ nábḩ̃ rá.
27 'Dĩ 'bá ị́jọ́ sĩjó drḩ̃ la gá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḩ̃ agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drḩ̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẽ̗ḩ̃ idélé míní ími drḩ̃lẹ́ gâlé.’ †
28 Álũ ĩminí, 'bá ũkú 'bã tịlé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá, 'bá ãzí Yõhánã
ndẽlépi rá la 'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ̃
agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.”
29 Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, 'bá pírí kí 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí
abe ã'ḩ̃ kí gẽ̗ḩ̃ Ãdróŋá drḩ̃ kpḩ̃ rĩ gá rá, ã'dusĩku Yõhánã fẽ
ándrá ĩ'baní bãbṵ̃tḩ̃zḩ̃ nĩ.
30 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí 'bá ãzḩ̃táŋá imbálépi 'dĩ abe gã kí
ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã itúlé ĩ'banî rĩ úmgbé, ã'dusĩku ã'ḩ̃ kí Yõhánã
ní ĩ'baní bãbṵ̃tḩ̃zḩ̃ fẽlé ku.
31 Yẹ́sṵ̃ zị, “Ma 'bá áyi 'dĩ agá rĩ kí ṵ̃'bḩ̃ ã'du sĩ ãzíla kí
indré ã'du áni?
32 Kí cécé anzị rilépi ãngũ ĩ'ba ãni avájó rĩ kí agá ãzíla
ĩ'bã ãzí kí umvelépi,
“ ‘Ãngo ĩminí úngó ũkú ĩgbãŋá drḩ̃ kí,
wó ĩtu úngôlé kí ku!
Ãngo vâ ĩminí úngó ũcõgõ ãrĩ kî,
wó ĩmi adru vâ ũcõgõ sĩ ku,’ rĩ kí áni.
33 Yõhánã Bãbṵ̃tḩ̃zḩ̃ fẽlépi rĩ amṵ́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná
ku wó ĩjọ, ‘Ĩ'di úríndí ũnzí trũ!’
34 Wó Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ amṵ́, na ãkónã rá, mvụ vâ wáyĩnĩ rá, wó
ĩjọ, ‘Ĩndre ĩ'di! Ĩ'di 'bá ãngũ nalépi rọ̃mmgbọ́ ru la ãzíla
ĩmẽrãlépi íwá sĩ la, ĩ'di wọ̃ḩ̃ 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'bã ãni
'bá drolé ãmvé ḩ̃ abe la!’
35 Wó ũndũwã Ãdróŋá drḩ̃ la i'dá pịrị rá la 'bá ã'ḩ̃lépi la rá
rĩ 'ba rṵ̃ sĩ.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã adrujó Sḩ̃mọ́ŋḩ̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drḩ̃ jó agá rĩ

36 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá Sḩ̃mọ́ŋḩ̃ umve Yẹ́sṵ̃ 'i íná
nalé ĩ'di be ĩ'didrḩ̃kogâlé, Yẹ́sṵ̃ ã'ḩ̃ ĩ'di 'bã umveŋá 'dã rá, ri
dó vṵ̃rṵ́ ĩ'didrḩ̃ jó agá 'dãá sĩ íná najó.
37 Ũkú ãzí ãwṵ́ la táwṵ̃nḩ̃ 'dã agá 'dãá cí. Ĩ'di mụ arelé la
Yẹ́sṵ̃ la íná na Sḩ̃mọ́ŋḩ̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drḩ̃ jó agá, a'dṵ́ cṵ́pã
ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ ãjẽ̗ nalépi ãmbógó la trũ afíjó jó agá 'dõlé.
38 Ãvṵ̃ vṵ̃rṵ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã pá kí andre gá. Áwáŋâ trũ ṵ̃sṵ̃
mḩ̃ndrẹ Yẹ́sṵ̃ 'bã pá gá. Li mḩ̃ndrẹ 'dã kí drḩ̃'bḩ̃ ĩ'di drḩ̃kã
gá rĩ sĩ, ndru pá la ãzíla ṵ̃sṵ̃ ãdu ngṵ̃lépi ãjḩ̃ trũ vĩrĩ 'dã pá
la gá.

---

† **7:27** Mãlákĩ 3:1

39 Ágǫ́bḭ́ tá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ la mṵ ḭ́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé
ãzíla ũkú 'dĩ nḭ̃lé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, ũrã ḭ́jǫ́ ĩ'di ásḭ́ gá
cénĩ-cénĩ rú, “Ḭ́jǫ́ 'dĩ i'da Yẹ́sṵ̃ adru nábḭ̃ ku. Ãdróŋ́á drĩ ájẹ́
ãndá-ãndá ru tḭ la ãpẽ nĩ, ĩ'di tá nḭ́ la ũkú 'î alólépi 'dĩ ĩ'di
ũkú íngoní la yã rĩ gá cé. Ĩ'di ũkú ḭ́jǫ́ ũnzí idélépi la.”
40 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṵ̃ jǫ ḭ́jǫ́ ãzíla umvi Sḭ̃mǫ́nḭ̃ 'i ũrãtáŋ́á
tá ĩ'di 'bã ũrãlé 'dã sĩ jǫ, “Sḭ̃mǫ́nḭ̃, álẽ ḭ́jǫ́ ãzí jǫlé mínî.”
Sḭ̃mǫ́nḭ̃ jǫ ĩ'diní, 'dã múké, Ímbápḭ, íjǫ ḭ́jǫ́ mî lẽlé jǫlé mánî
rĩ 'i.
41 Yẹ́sṵ̃ ũlũ ĩ'diní á'dígó 'dĩ 'i, “Ágǫ́bḭ́ ãzí ándrá ãlu fẽ ĩ'di
séndẽ tãmbalé ãgǫbḭ ḭ̃rḭ̃ 'badrḭ́; fẽ ãlu rĩ drḭ́ séndẽ ífí-ífí túrú
tõwú fẽ vâ ãzí rĩ drḭ́ séndẽ ífí-ífí kãlḭ́ tõwú.
42 Wó 'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'bá ãzí ãlu ágǫ́bḭ́ 'dĩ 'bã
séndẽ ũfẽlépi rá la yṵ, ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ uja dó kí trũlé ásḭ́ pírí sĩ rá
mõ̃rḭ́ ĩ'bã kí 'dṵlé 'dã kî sĩ. Míní ũrãjó la rĩ sĩ, 'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí
drĩdríŋ̃ĩ gá íngõ la ĩ'di lẽ ãndânĩ la nĩ?”
43 Sḭ̃mǫ́nḭ̃ umvi, “Ma ũrã ágǫ́bḭ́ mõ̃rḭ́ ãmbógó ãndânĩ trũlé
rá rĩ 'i.” Yẹ́sṵ̃ jǫ ĩ'diní, “Ḭ́jǫ́ mî jǫlé 'dĩ ĩ'di ãndá.”
44 Uja tḭ ũkû rṵ̃lé, jǫ Sḭ̃mǫ́nḭ̃ ní, “Índre drĩ ũkú ãvṵ̃lépi
vṵ̃rṵ́ 'dĩ 'i mání afíjó mídrḭ̃ko gá 'dâ 'bo rĩ sĩ, ífẽ mání ḭ̃yḭ́
mání sĩ pṵ̃trṵ́ áma pá gá 'dĩ kí ũjĩ jó ku, wó ũkú 'dĩ ũjĩ áma
pá kí mḭ̃ndrẹ ĩ'di mḭ̃fḭ́ gá rĩ sĩ ãzíla li vâ kí drḭ̃'bḭ́ ĩ'di drḭ̃kã
gá rĩ sĩ kí 'bãjó ã'í ru.
45 Mí a'ḭ́ ma mídrḭ̃ko gá 'dõlé zḭlé amvuŋ́á sĩ ku wó i'dó tá
áma pá ndrulé mâ tá amṵ́ agá kpere ú'dî'da. *
46 Ísũ ãdu áma drḭ̃kã gá ku wó ũkú 'dĩ ṵ̃sṵ̃ ãdu ĩ'di ãni
ngṵ̃lépi ndrḭ̃-ndrḭ̃ rĩ áma pá kí agá
47 Álũ míní íni, ũkú 'dĩ lẽ ma ambamba. 'Dĩ icé átrũ ĩ'di
ḭ́jǫ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé wẽwẽ rú rĩ kí agá rá.”
48 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ jǫ ĩ'diní “Útrũ mi ḭ́jǫ́ ũnzí mî rĩ
kí agá rá.”
49 'Bá ãzí íná nalépi ĩ'di be 'dãá rĩ i'dó kí ḭ́jǫ́ jǫlé kí drĩdríŋ̃ĩ
gá cénĩ-cénĩ, “Ágǫ́bḭ́ 'dĩ ũrã ĩ'di ã'di 'i mṵlépi ḭ́jǫ́ ũnzí ũtrũ
trũ rĩ?”
50 Wó Yẹ́sṵ̃ jǫ ũkû ní, “Ã'ḭ̃táŋ́á mídrḭ̃ pa mi 'bo; ímṵ ásḭ́
ḭ̃gbẽ̃ sĩ.”

8

Ũkú ãzí mṵlépi Yẹ́sṵ̃ trũ rĩ kî

1 Ṵ'dṵ́ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ ri acḭ́lé tõ̃rṍmẹ́ kí agâ sĩ ḭ́jǫ́ mgbã Sṵ́rṵ́
Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ ũlũ trũ. Ímbá'bá mṵdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ mṵ kí ĩ'di
trũ,

* **7:45** Ũkú 'dĩ amṵ́ Yẹ́sṵ̃ pá ndrulé ícétáŋ́á ru sĩ ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'di nî.

2 ũkú ãzí ándrá ĩ'di 'bã úríndí ũnzí adrójó ãzíla ĩ'di 'bã
adrílé ãyánĩ sĩ 'dĩ mụ kí vâ ĩ'di abe ĩndĩ; Mãríyámũ, (umvelé
Mãgãdẽlénã rĩ), úríndí ũnzí ázì̧rì̧ adrojó ala gá rĩ.
3 Jũwánã ágô rṵ́ la Cṵ́zã ándrá 'bá ãzí̧ ngalépi Hẽródẽ
dri̧ko gá rĩ; ãzíla Sũzánã, ũkú ãzí ũ'bí la abe ãko ĩ'badrì̧ kí
fẽlépi Yẹ́sṵ̃ kí ãzã kojó ímbá'bá ĩ'didrì̧ abe rĩ.

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̀lépi rĩ drì̧ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Mãrákõ 4:1-9)

4 'Bá ri kí amṵ́lé Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé angájó tọ̃rọ́mẹ́ kí agâlé, 'bá
kí mụ calé ũ'bí ru 'bo, Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ 'i.
5 "Ṵ'dṵ́ ãzí sĩ ágọ́bí̧ ãzí fũ mụlé ũri kpẽ̀lé, ĩ'di 'bã ũri kpẽ̀
agá ámvṵ́ agá 'dâ, ãzí rĩ 'de kí gẽ̀rì̧ tị gá, âtu kí pá sĩ, ãriŋa
'bṵ̃ gá rĩ ti kí kí rá.
6 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru rĩ agá, kí mụ angálé 'bo, uja
kí 'ilé rá ãngũ ãcí sĩ.
7 "Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṵ̃cį̰kį̰ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṵ̃cį̰kį̰
trũ rĩ abe ãlu inzí kí ízókí la kí vu kí kí ra.
8 Ãzí rĩ u'de kí ṵ̃nọ́kṵ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí rá ka kí ífí
túrú ãlu." Yẹ́sṵ̃ de ị́jọ́ jọ agá, "'Bá bį̰lẹ́ trũ ị́jọ́ arelépi rĩ 'bã
are ị́jọ́ 'dĩ 'i."

Ị́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:10-17; Mãrákõ 4:10-12)

9 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí Yẹ́sṵ̃ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí íngoní
yã rĩ sĩ.
10 Umvi kí, "Úfẽ nḭ̃táŋá ị́jọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drì̧ 'bṵ̃
gá rĩ drì̧ ĩminî, wó 'bá ãzí rĩ 'baní ĩ'di amṵ́ ị́jọ́ u'béŋá agâ sĩ,
" 'Mḭfḭ la kí adru mmgbọ ndre kí ãngũ ku,
kí are la rá vã kí ífí la ku.' †

Yẹ́sṵ̃ icé ị̂jọ́ u'béŋá 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Mãrákõ 4:13-20)

11 "Ị́jọ́ u'bélé rĩ 'bã ífí íni: ũri ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá drì̧ 'i.
12 Ũri 'delépi gẽ̀rì̧ tị gá rĩ icé 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'bo, Sĩtánĩ
'bã amṵ́jó 'dụjó la kí ási̧ gá 'dâ rá, kí ụtri̧jó 'bã ã'i̧ kí ku 'bã
pa kí vâ sĩ ru ku rĩ.
13 Ũri 'delépi írãkí agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi ã'i̧lépi la
ãyĩkõ sĩ wó fi kí ási̧ la agâlé áli̧ ku rĩ kî; kí ã'i̧ la sáwã wereŋá
sĩ wó ị́jọ́ drĩ kí ṵ̃'bį̰ 'bo kí a'dé rá.
14 Ũri 'delépi ṵ̃cį̰kį̰ agá rĩ icé 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá, 'bo
ũrãtáŋá ãzíla málĩ ãyĩkõ ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ agá rĩ la kí inzí, 'bo ũri
kí agá rĩ la ãfũ mũnímũní ru.

---

† **8:10** Ĩsáyã 6:9

15 Ũri 'delépi ų̃nǫ̣́kṵ́ múké rĩ agá rĩ kí 'bá ı̨́jọ́ 'dĩ arelépi
rá, tã la mbalépi ásı̨́ múké ãzíla mgbã rĩ agá kpere ĩ'di 'bã
ífí ka agá rĩ 'i.

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:21-25)

16 "'Bá kí tárã tı̨ 'bã adru tı̨ akulé ãkójó sĩ jõku zį̃jó la
mgbọ́lọ́ ı̨̃ndṵ́ gá ku. Kí ĩ'di 'bã rá la ãngũ ĩ'diní sĩ ãngũ jijó
rĩ agá, 'bá drĩ kí sĩ afí jó agá 'dõlé kî sĩ ãngũ ndre.
17 Ãko zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ ála drṵ́zı̨́ ĩ'di i'da tọndọlọ, jõku ãko
a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drį̃ gá ı̨́jọ́ nį̃ rá ãzíla ála ĩ'di 'bã ãngũ
ule gá.
18 Ĩmi adru mı̨fį̃ trũ ı̨́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ sĩ, ã'dusĩku 'bá adrulépi
ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drį̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drı̨́
ĩ'di ũrãlé trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drı̨́ 'dâ rá."

Yẹ́sṵ̃ ãndrẽ kí ádrı̨́pı̨́ka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Mãrákõ 3:31-35)

19 Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrı̨́pı̨́ka abe amṵ́ kí ĩ'di rṵ́, wó icó kí
ĩ'di ndrelé ku ã'dusĩku 'bá kí ũ'bí-ũ'bí.
20 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, "Mî ãndrẽ kí mí ádrı̨́pı̨́ka abe utu kí pá
ãmvé 'dõ, lẽ kí ími ndrelé."
21 Yẹ́sṵ̃ umvi, "Mâ ãndrẽ ãzíla má ádrı̨́pı̨́ka kí 'bá ı̨́jọ́
Ãdróŋá drı̨́ rĩ arelépi vâ ãzı̨́ la ngalépi rá rĩ kî."

Yẹ́sṵ̃ atrı̨ ãlṵ́kṵ́kṵ̃
(Mãtáyõ 8:23-27; Mãrákõ 4:35-41)

22 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ãza kí mĩrĩ
'bã 'á 'dã sĩ." Fi kí dó í'bó agá i'dó kí dó mụlé.
23 Ĩ'bã kí mụ agá ṵ́'dṵ́ 'be Yẹ́sṵ̃ rá. Gbõgbõ ãlṵ́kṵ̃ ũkpó la
i'dó lilé mĩrĩ agá 'dãá, į̃yı̨́ i'dó ru gbãlé í'bó agá, i'dó dó sĩ
'delé į̃yı̨́ į̃ndṵ́ ı̨́jọ́ acá dó ũnzí.
24 Ímbá'bá, mụ kí Yẹ́sṵ̃ ingalé jọ kí "Ãmbógó la! Ãmbógó
la! Ãma úgólé ı̨mvṵ́lé 'dõ fô!" Yẹ́sṵ̃ angá ụrụgá, angá ãlṵ́kṵ̃
drı̨́ gá ãzíla į̃yı̨́ ungalépi tũlãtũlã rĩ drı̨́ gá uri rá ãzíla ãngũ
ı̨gbẹ dó ndrú.
25 Jọ dó 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ 'baní, "Ã'ı̨́táŋá ĩmidrı̨́ rĩ íngõlé
yã?" Wó ri kí ų̃sṵ̃lé ų̃sṵ̃ ãzíla idé kí vâ ų̃rı̨́ sĩ ụzı̨ kí ru kí
drĩdríŋĩ gá, "'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i? Uzálépi ãlṵ́kṵ̃ drı̨́
gá ãzíla į̃yı̨́ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tı̨ la arejó rá rĩ?"

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá úríndí ũnzí trũ azalépi aza-azâ rĩ
(Mãtáyõ 8:28-34; Mãrákõ 5:1-20)

26 Yẹ́sṵ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe za kí ãngũ Gẽrãsénĩ
gá angájó Gãlı̨́į̃́ gá 'dĩ ru ndrelépi ãlu 'á 'dã sĩ rĩ be rĩ.

27 Yẹ́sṵ̃ la mṵ asḭ́lé í'bó agá ĩyḭ́tḭ gá 'dãá, ágọ́bḭ̃ úríndí ũnzí
trũ rĩ amṵ́ drḭ̃ ṵfṵlé ĩ'di be angájó tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agâlé. Ágọ́bḭ̃
'dã ri u'álé pílílí ru, jó kóru ṵ́'dṵ́ ãzo rú, wó rá la ḭ̃nádrḭ̃ 'bã
ṵ̃jígọ́ agâ sĩ.
28 Ĩ'di mṵ Yẹ́sṵ̃ ndrelé 'bo, i'dó uzálé 'be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá
jọ, "Yẹ́sṵ̃ Ãdróŋá ṵrṵgá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pḭ, ílẽ má rṵ́ ã'du
yã? Má a'ḭ mi áma idéjó ũnzí ku."
29-31 Pâlé ũ'bí úríndí ũnzí ri ĩ'di ĩcãndĩlé ũkpó sĩ mãbṵ́sṵ̃
rú táni ĩ'di pá umbéjó drḭ abe ímve sĩ tí, ĩ'di kí ayṵ rá, kí vâ
ĩ'di dro ãngũ kõtórõ rú ásé agá 'dã gâlé. Yẹ́sṵ̃ zḭ ágọ́bḭ̃ 'dĩ
'i, "Ími rṵ́ ã'di 'i?" Umvi ĩ'di, "Áma rṵ́ wẽwẽ rú 'i" ã'dusĩku
úríndí ũnzí wẽwẽ rú fi kí ĩ'di drḭ̃kã gá nĩ. Ágọ́bḭ̃ jọ ḭ́jọ́ 'dĩ
íni la ã'dusĩku Yẹ́sṵ̃ lẽ úríndí ũnzí ĩ'di drḭ̃kã gá rĩ 'bã fũ kí
ándrá rá. Úríndí ũnzí 'dã a'ḭ kí Yẹ́sṵ̃ siri-siri 'bã pẽ kí tḭ 'bṵ́
kḭ́rḭ 'dã agâlé ku.

32 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sṵ̃ 'bã a'be kí mṵlé filé
ĩzõgó kí agá, ã'ḭ ĩ'baní rá.
33 Úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bḭ̃ agâlé, mṵ kí filé ĩzõgó kí agâlé,
ĩzõgó ũ'bí 'dĩ kpẽ̃ kí rḭ̃ cẽ̃lé 'bé 'bã ãngũ cḭ́kḭ́cḭ́kḭ 'dã gâ sĩ
u'delé ḭmvṵ́lé mĩrĩ agâlé.

34 Ãgọbḭ ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mṵ ḭ́jọ́ ru idélépi 'dã kí
ndrelé 'bo, ce kí ru ṵ́ngṵ́ sĩ mṵlé ḭ́jọ́ 'dĩ lũlé tọ̃rọ́mẹ́ gâlé
ãzíla 'bá andre la gá 'dãá rĩ 'baní.
35 'Bá 'dã ãfũ kí amṵ́lé ḭ́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé, kí mṵ
amṵ́lé Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé 'bo, ḭsṵ́ kí ágọ́bḭ̃ úríndí ũnzí 'bã kî sĩ
ãfũjó ĩ'di rṵ́ rá rĩ ri Yẹ́sṵ̃ 'bã pálé gá bõngó trũ ãzíla ṵ́ŋmĩ
ḭ́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá, wó idé kí pírí ṵ̃rḭ̃ sĩ.
36 'Bá ḭ́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelépi cé rĩ nze kí ḭ́jọ́ ágọ́bḭ̃
úríndí ũnzí trũ 'dĩ adrí íngoní ru yã rĩ vú 'bá 'baní nĩ.
37 'Bá Gẽrãsénĩ gá 'dãá rĩ a'ḭ kí Yẹ́sṵ̃ 'i ãngũ a'bejó rá
ã'dusĩku ṵ̃rḭ̃ fi kí ásḭ gá ambamba. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ fi dó í'bó
agá a'be dó sĩ ãngũ 'dã rá.
38 Ágọ́bḭ̃ úríndí ũnzí 'bã kí a'belé rá 'dĩ a'ḭ Yẹ́sṵ̃ 'i jọ, "Lẽ
ámṵ mí be ĩndĩ." Wó Yẹ́sṵ̃ pẽ ĩ'di tḭ jọ,
39 "Ígõ vúlé lḭ́cọ́ gâlé, ãzíla ínze 'bâ 'baní ḭ́jọ́ Ãdróŋâ 'bã
idélé mínî 'dĩ vú." Ágọ́bḭ̃ mṵ dó rá ãzíla nze dó ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã
idélé ĩ'diní 'dĩ kí vú táwṵ̃nḭ̃ agá 'dãá pírí.

Yáyĩrọ̃ ĩzépḭ kí ũkú Yẹ́sṵ̃ 'bã bõngó tḭ alólépi rĩ be (Mãtáyõ 9:18-26; Mãrákõ 5:21-43)

40 Yẹ́sṵ̃ la mṵ gõlé ĩyḭ 'bã gọ́rọ̃tḭyọ̃ ãzí rĩ gâlé 'bo, 'bá 'dãá
'dĩ a'ḭ kí ĩ'di ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ri kí pírí lú ĩ'di ũtẽlé.

41 Ágǫ́bị̃ ãzí rṵ́ la Yáyĩrǫ̃ 'i acá dô; ĩ'di ándrá ãmbógó ãngũ
Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ãni la. Amṵ́, 'be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá ãzíla a'ị̃
Yẹ́sṵ̃ 'i 'bã mụ 'í drĩ̃ko gâlé.
42 Ã'dusĩ̃ku ĩ̃zẹ́pĩ̃ lú ãlu-mgbí ílí trũ mụdrị̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ rĩ lẽ drãlé
drã-drã. Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá 'dâ, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ
sĩ ãzíla mụ kí ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrú-kũtrú.
43 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá drĩ̃ cịlépi ílí mụdrị̃
drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ la cí, ũkú 'dĩ iza ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí sĩ írúwá
ndrũ̃jó wó 'bá írúwá fẽlépi ĩ'diní sĩ adríjó rá la ãluŋá la
'dáyụ.
44 Afí 'bá ũ'bí 'dã kí agâ sĩ Yẹ́sṵ̃ ũngúkú gá 'dãá, aló ĩ'di
'bã bõngó tị cọtị ãrí ralépi 'dã tu pá cí.
45 Yẹ́sṵ̃ zị, "Ã'di aló ma nĩ?" 'Bá pírí ã'ị̃ kí ku wó Pétẽrõ
jọ, "'Bá pírí kí ími andre gá 'dĩ ãzíla kí vâ ími ũŋmĩ sĩ ru
aséjó ãni rú 'dĩ."

46 Wó Yẹ́sṵ̃ umvi, "'Bá ãzí aló ma rá, ánĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ 'i áma ũkpõ
'bã fũjó rĩ sĩ."
47 Ũkú 'dĩ la mụ ndrelé la icó dó ru nzelé ũní ku, akó drĩ̃
amṵ́lé ụrụ'bá yãŋâ trũ kpãkpã 'be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá. 'Dãá 'bá
pírí kí mẹ́lẹ́tị gá, nze ĩ'diní ị́jọ́ 'í aló ĩ'di ã'du sĩ yã rĩ vú ãzíla
ãrí ika a'be 'i cọtị rá 'î Yẹ́sṵ̃ 'bã bõngó tị alójó rĩ sĩ.
48 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, "Mâ ĩ̃zẹ́pị̃, ã'ị̃táŋá mídrĩ̃ fẽ míní adrílé nĩ.
Ímụ ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ."

49 Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, ágǫ́bị̃ ãzí ị́jọ́ ujílépi la angá
Yáyĩrǫ̃ drĩ̃ko gâlé jọ ĩ'diní "Mí ĩcõcõŋã 'bá 'bá imbálépi rĩ
ĩ̃dị́ ku, ã'dusĩ̃ku mî ĩ̃zẹ́pị̃ drã 'bo."
50 Wó Yẹ́sṵ̃ are ị́jọ́ 'dĩ 'i jọ Yáyĩrǫ̃ ní, "Mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku mí
ã'ị̃ mî ĩ̃zẹ́pị̃ la acá múké rá."
51 Ĩ'di mụ acálé jó tị gá ãni rú 'bo, ã'ị̃ 'bá ãzí 'bã fi ívú gâ sĩ
ku pẽ lú Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃
kí ãndrẽ be.
52 'Bá pírí 'dãá rĩ kí dó awá agá ĩzóŋâ 'bã drãŋá sĩ. Yẹ́sṵ̃
jọ ĩ'baní, "Ĩmi ĩyãŋã áwáŋâ trũ. Ĩzóŋâ drã ku. Ĩ'di ṵ́'dṵ́ ko."
53 'Bá 'dĩ kí pírí gụ kí ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé rĩ sĩ gũ̃gũ̃ ã'dusĩ̃ku
ĩ'bã kí nĩ̃jó la ĩzóŋâ drã 'bo rĩ sĩ.
54 Wó Yẹ́sṵ̃ arṵ́ ĩ'di (ĩzóŋâ 'i) drị̃ gá jọ "Mí angá ụrụgá
'dõlé, ĩzóŋá 'dĩ!"
55 Ĩzóŋá 'dĩ acá ídri rú ĩ̃dị́, cọtị angá ụrụgá. Yẹ́sṵ̃ jọ ĩzóŋâ
'bã átẹ́pị̃ baní ãndrẽ be 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.

56 Ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃ kí ãndrẽ be idé kí ũ̃rĩ̃ sĩ wó Yẹ́sṵ̃ fẽ ĩ'baní
ãzị̃táŋá jọ, "Ĩlũ jõ 'bá ãzí ní ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ ku."

9

Yẹ́sũ̱ pẽ ímbá'bá mụdrı̨̄ drı̨̄ ı̨̄rı̨̄ kí tı̨
(Mãtáyõ 10:5-15; Mãrákõ 6:7-13)

1 Yẹ́sũ̱ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrı̨ drı̨̄ ı̨̄rı̨̄ 'dĩ kí ãngũ ãlu gá, fẽ ĩ'baní ũkpó, úríndí ũnzí pírí kí adrojó ãzíla ãyánĩ pírí kí adríjó.

2 Pẽ kí tı̨ ãmvêlé Sṳ́rṳ́ Ãdróŋá drı̨̄ * 'bã ı́jọ́ ũlũjó, ãzíla 'bá ãyánĩ rú rĩ kí adríjó.

3 Jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ jõ ãko ãzí ãcı̨̄ 'dĩ gá túré, jũrúwã, íná, sĩlíngĩ jõku sátĩ áni la ku.

4 Údrĩ ĩmi a'ı̨ ḷı̨cọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã a'be agá;

5 údrĩ ĩmi a'ı̨ ku, ĩmi a'be tọ̄rọ́mẹ́ 'dã 'i ĩmi ụtṳ́ pṳ́trṳ́ ĩmi pá gá rĩ ı́jọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá."

6 Ímbá'bá ko kí dó drı̨̄, mụ kí ı́jọ́ mgbã Ãdróŋá drı̨ rĩ ũlũ trũ ḷı̨cọ́ agâ sĩ ãzíla 'bá kí adrî trũ ãngũ pírí agá.

Hẽródẽ drı̨̄ iza ru rá
(Mãtáyõ 14:1-12; Mãrákõ 6:14-29)

7 Hẽródẽ úpí Gãlı̨́ḷı̨̄ drı̨ rĩ la mụ ı́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, drı̨̄ la iza ru rá, ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí Yõhánã Bãbṳ̄tı̨́zı̨̄ fẽlépi rĩ angá ídri.

8 'Bá ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã i'da ru nĩ, wó ãzí rĩ jọ kí nãbı̨ya ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá kí ídri rú nĩ.

9 Hẽródẽ jọ, "Áfẽ ándrá Yõhánã drı̨̄kã ḷı̨lé rá, wó 'bá mání sĩ ı́jọ́ arejó drı̨̄ la gá 'dĩ ã'di 'i?" Ṳ'bı̨̄ ásı̨ pírí sĩ Yẹ́sũ̱ ndrṳ̄lé ndrelé.

Yẹ́sũ̱ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Yõhánã 6:1-14)

10 Ṳ̄pı̨gọŋa ãgõ kí ãzíla ũlũ kí ı́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí ĩ'diní pírí. 'Dụ kí ĩ'di be mụ kí dó á'dṳ̂sĩ táwṳ̄nı̨̄ umvelé Bẽtẽsãyídã rĩ gá.

11 'Bá ũ'bí kí mụ ı́jọ́ la arelé 'bo, bĩ kí ĩ'di vú. A'ı̨ kí rá, jọ ĩ'baní ı́jọ́ Sṳ́rṳ́ Ãdróŋá drı̨̄ drı̨̄ gá ãzíla adrí vâ 'bá adríŋá lẽlépi rĩ kî.

12 Į̄tṳ́ la mụ i'dólé 'delé 'bo 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṳ́ kí ĩ'di rṳ́ 'dõlé jọ kí, "Ípẽ 'bá kí tı̨ mụlé tọ̄rọ́mẹ́ kí agâlé ãzíla ãngũ ãma andre gá rĩ kí agâlé sĩ ãngũ ṳ́'dṳ́ kojó la ı̨sṳ́jó ãzíla mụjó íná ndrṳ̄ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."

13 Yẹ́sũ̱ jọ ĩ'baní, "Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé." Umvi kí ĩ'diní "Ãko ãmadrı̨ 'dâ pírí cí rĩ kí mũkátĩ tõwú ãzíla ı̨̄'bı̨ ı̨̄rı̨̄ abe. Ílẽ ãmụ ãkónã ĩgbãlé 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní yã?"

---

* **9:2** *Sṳ́rṳ́ Ãdróŋá drı̨̄* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

14 ('Bá ãgọbị rú rĩ kí ándrá ĩ̀tṵ́ 'dã sĩ álĩfũ tõwú 'dĩpí.) Yẹ́sṵ̃
jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vṵ̃rṵ́ amụtị
gá kãlị́ tõwú kãlị́ tõwú ngúlú ru ngúlú ru."
15 Ímbá'bá kí mụ 'bá kí irilé íni 'bo,
16 Yẹ́sṵ̃ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ĩ̀'bị ĩ̀rĩ̀ 'dĩ kî abe, ndre
ãngũ ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó
kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị́
awalé 'bá 'banî.
17 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã
imbálé rĩ tra kí dó ịmbị́ la acelépi ũnũlépi 'dĩ kí gṵ́fá tré-tré
mụdrị́ drĩ̀ ĩ̀rĩ̀.

Pétẽrõ jọ Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i
(Mãtáyõ 16:13-19; Mãrákõ 8:27-29)

18 Ṵ'dṵ́ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ la Ãdróŋá ã'ị̃ agá á'dṵ̃sĩ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí ĩ'di andre gá 'dâ zị kí, "Ũ'bí jọ kí ma ãmgbã rĩ
gá ã'di 'i?"
19 Ãzí rĩ umvi kí mi Yõhánã Bãbṵ̃tị́zĩ̀ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ umvi
kí "Mi Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ kí nábĩ̀ ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá ídri
rú nĩ."
20 Zị vâ kí, "Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?" Pétẽrõ
umvi, "Mi Kúrísĩtõ angálépi Ãdróŋá drị́ rĩ 'i!"

Yẹ́sṵ̃ nze ị̀jọ́ cãndí ĩ'diní ịsṵ́lé ãzíla drã ĩ'didrị́ rĩ drĩ̀ gá
(Mãtáyõ 16:20-28; Mãrákõ 8:30—9:1)

21 Yẹ́sṵ̃ itré kí ũkpó ru 'bã lũ kí ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.
22 Jọ vâ ĩ'baní, "Ngọ́tị́ 'Bádrị́ la mụ ũcõgõ ịsṵ́lé ị́jọ́ wẽwẽ rú
kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drĩ̀lẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba
ãzị́táŋá Mṵ́sã drị́ kí imbálépi rĩ kí mụ ĩ'di gãlé úmgbé. Kí
ĩ'di 'dị rá wó ṵ́'dṵ́ na la sĩ ála ĩ'di inga ídri rú."
23 Jọ ĩ'baní pírí, "'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá, lẽ 'bã gã ru
úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrị́ gá rĩ ṵ́'dṵ́ pírí, ãzíla 'bã
ãbĩ áma vú.
24 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrị́ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá,
wó 'bá ídri ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩlépi áma ị́jọ́ sĩ rĩ ĩ'di ídri ĩ'didrị́
rĩ pa rá.
25 'Bá la ũyá íngõ rĩ ịsṵ́ drĩ ũ̃nọ́kṵ́ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú,
drĩ dó ídri ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩ rá? Mgbã rĩ gá ũyá la 'dáyụ.
26 'Bá u'álépi drĩ̀nzá sĩ mâ sĩ ãzíla ị́jọ́ mádrị́ sĩ rĩ, Ngọ́tị́
'Bádrị́ vâ drṵ́zị́ u'á drĩ̀nzá sĩ ĩ'di sĩ, ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó dĩ̀zã
ĩ'didrị́ agá rĩ sĩ ãzíla dĩ̀zã Átẹ́pị drị́ ãzíla mãlãyíkã ãlá 'badrị́
agá rĩ 'i.
27 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó
kí drã ãjị́ 'bĩ̀lé ku, kí Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ ndre agá ráká."

Yẹ́sṵ̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-8; Mãrákõ 9:2-8)

28 Yẹ́sṵ̃ 'bá ị́jọ́ 'dĩ kí jọ́jó 'bo rĩ vúlé gá cajó Sãbátũ ãlu
'dĩpí, 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di be sĩ tụ́jó 'bé sị́
gâlé Ãdróŋ́á ã'ĩ́jó.
29 Ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á ã'ĩ́ agá 'dãá, Mẹ́lẹ́tị la uja ru ndú ãzíla
bõngó la uja kí mvelé imvesílílí ãvi 'bã ãcí áni.
30 'Dãá cọtị 'bá ĩ̀rĩ́ kí ị́jọ́ jọ agá ĩ'di be. 'Bá 'dĩ kí Mṵ́sã kí
Ĩlíyã be,
31 indré kí dĩ̀zã 'bṵ̃ gá 'dã 'bã i'dáŋ́á sĩ, ri kí ị́jọ́ jọ́lé Yẹ́sṵ̃
trũ gẽ̀rĩ́ ĩ'di 'bã mụ́jó ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ idéjó drãŋ́á ĩ'didrĩ́
Yẽ̀rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá rĩ drĩ́ gá.
32 Pétẽrõ kí 'bá tá ãzí 'dã abe 'be kí ṵ́'dṵ́ káyĩ, wó kí mụ
angálé 'bo, ndre kí dĩ̀zã Yẹ́sṵ̃ drĩ́ ãzíla 'bá ĩ̀rĩ́ pá tulépi ĩ'di
be 'dĩ kî.
33 Ĩ'bã kí Yẹ́sṵ̃ a'be agá 'dãá, Pétẽrõ jọ, "Ãmbógó ĩ'di múké
ãmaní u'ájó 'dâ! Lẽ ãsị́ bṵ́rṵ́jọ́ ãzí kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu
rĩ Mṵ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî." (Mgbã rĩ gá nĩ́ ị́jọ́ ĩ'di
'bã jọ́lé rĩ ku.)
34 Pétẽrõ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dĩ agá 'dâ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ angá aku kí
cí, idé kí dó ṵ̃rĩ́ sĩ ĩ'bã kí fijó ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agá rĩ sĩ.
35 Ṵ'dṵ́kọ́ ãfũ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agâlé jọ, "'Dĩ mâ Ngọ́pị́ mání pẽlé
pẽ-pẽ rĩ, ĩmi are ĩ'di tị.́"
36 Ṵ'dṵ́kọ́ la mụ ĩyãŋ̃ãlé 'bo, Yẹ́sṵ̃ ace ru á'dṵ̃sĩ, Ímbá'bá
ĩyãŋ̃ã kí pírí tútú ị́jọ́ 'dĩ drĩ́ gá, nze kí vâ ị́jọ́ ĩ'bã kí ndrelé
'dĩ vú sáwã la abe 'bá ãzí ní ku.

Yẹ́sṵ̃ adrí ngọ́tĩ̀ŋ́á úríndí ũnzí trũ la
(Mãtáyõ 17:14-18; Mãrákõ 9:14-27)

37 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ asị́ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé na 'dã abe
'bé sị́ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé, ũ'bí amṵ́ kí drĩ́ ụ́fụlé ĩ'ba abe.
38 Ágọ́bị́ ãzí azá ũ'bí kí agâlé, "Ímbápị, má a'ị́ mi 'i, índre
mâ ngọ́tị́ ãlu kílímgbí 'dĩ 'i!
39 Úríndí ũnzí ãzí la ĩ'di ĩcãndĩ, ĩ'di ĩ'di irú úzáŋ̂â trũ, ãzíla
ĩ'di ĩ'di 'be vṵ̃rṵ́ ụ́rụ'bá la la rõ, ĩzá la la ru ase ĩdí-ĩdí, ĩ'di
mgbâ nzi kọ̃bṵ́tọ̃ trũ tị gá tré, ĩ'di ĩ'di ĩcãndĩ ĩ̀dị́-ĩ̀dị́, icó dó
ĩ'di a'belé acịjó ku!
40 Má a'ị́ 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ drolé rá,
wó icó kí ku."
41 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ã'ĩ̀táŋ̂â kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á
ĩmi abe ṵ́'dṵ́ íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi
ṵ́'dṵ́ sị́ yã? Mí ají mî ngọ́pị́ 'dõlé."
42 Mgbâ 'bã amṵ́ agá 'dâ, úríndí ũnzí 'be ĩ'di vṵ̃rṵ́ ru acoŋ̂â
trũ. Yẹ́sṵ̃ za úríndí ũnzí drĩ́ gá ũkpó sĩ, ãzíla adrí ĩ'di rá, fẽ
dó ngọ́tị́ átẹ́pĩ́ drĩ̀lé vúlé.

43 'Bá pírí ũ̃sũ̃ kí ũ̃sũ̃ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋ́á drı̨̃ 'dĩ sĩ.

Yẹ́sũ̃ nze vâ ı̨́jọ́ drãŋ́á ĩ'didrı̨̃ drı̨̃ gá ı̨̃dı̨̃
(Mãtáyõ 17:22-23; Mãrákõ 9:30-32)

'Bá 'bã kí drĩ ũ̃sũ̃ agá ı́jọ́ pírí Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, uja jọ́lé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,

44 "Íjọ́ mâ jọ́lé 'dĩ 'bã ãvĩ jõ ĩminí ku! Ála mụ Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ fẽlé 'bá kí drı̨́ alé gá."

45 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nı̨̃ kí ı́jọ́ 'dã 'bã ífí ku. Úzı̨̃ ı́jọ́ 'dĩ ĩ'baní 'bã nı̨̃ kí rú sĩ ífí la ku, idé kí vâ ũ̃rı̨̃ sĩ ĩ'di zijó.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Mãrákõ 9:33-37)

46 Ãgátã 'de 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, ã'di kí agá 'dãá ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã rĩ drı̨̃ gá.

47 Yẹ́sũ̃ nı̨̃ ı́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásı̨́ gâlé rĩ rá, a'dụ́ ngọ́tı̨́ŋ́á, ĩmbíráŋ́á la pá tulé ĩ'di bụ́lụ́ gá.

48 Jọ ĩ'baní, "'Bá ngọ́tı̨́ŋ́á 'dĩ ã'ı̨́lépi áma rụ́ sĩ rĩ, ã'ı̨́ ma 'i, ãzíla 'bá áma ã'ı̨́lépi rĩ ã'ı̨́ 'bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ 'i. Ã'dusĩku 'bá ĩmi agá 'dâ vúlé dọ́dọ́ rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i."

'Bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ ĩmidrı̨̃ rĩ 'i
(Mãrákõ 9:38-40)

49 Yõhánã jọ, "Ãmbógó ãndre vâ 'bá ãzí kí úríndí ũnzí adro agá ími rụ́ sĩ, ãma ũ'bĩ kí atrı̨́lé cí, ã'dusĩku adru kí ãmã ãzí ku."

50 Yẹ́sũ̃ jọ, "Ĩmi ụtrı̨́ kí ku, ã'dusĩku 'bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ĩmidrı̨́ rĩ 'i."

'Bá tọ̃rọ́mẹ́ Sãmãríyã gá la gã kí Yẹ́sũ̃ a'ı̨́lé úmgbé

51 Sáwã Ãdróŋ́á 'bã lẽjó Yẹ́sũ̃ 'dụjó 'bũ̃ gá rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sũ̃ umbé dó ru ásı̨́ ko dó drı̨̃ mụlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá.

52 Pẽ dó 'bá kí tı̨ ĩ'di drı̨̃lẹ́ gá, mụ kí tọ̃rọ́mẹ́ Sãmãríyã gá 'dã agâ sĩ ı́jọ́ kí itúlé ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí abe bábá.

53 Wó 'bá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ a'ı̨́ kí ĩ'di ku, ã'dusĩku i'da ru tọndọlọ ĩ'di 'bãngá ĩ'di 'bã gẽrı̨́ gá mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá.

54 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé Yãkó'bõ kí Yõhánã be kí mụ ı́jọ́ 'dĩ kí ndrelé 'bo jọ kí, "Úpí, ílẽ ãma umve ãcí 'bũ̃ gâlé rĩ vũ̃rụ́ 'dõlé amụ́lé kí ı̨̃lı̨̃kı̨̃lé rá yã?"

55 Yẹ́sũ̃ uja ru uzálé kí drı̨̃ gá.

56 Yẹ́sũ̃ mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tọ̃rọ́mẹ́ ãzí gá.

Ã̃jẽ̃ Yẹ́sũ̃ vú bĩ̃jó rĩ̃
(Mãtáyõ 8:19-22)

57 Ágọ́bị̃ ãzí ãlu jọ Yẹ́sṵ̃ ní ĩ'baní mụ agá gẽ̗rĩ̗ gá 'dãá, “Ma
ími vú bĩ kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá.”
58 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Ũbálígó kí 'bã 'bṵ́ kí cí, ãzíla ãríŋ́á
'bṵ̃ gá 'dĩ 'bã jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tị̃ 'Bádrĩ̗ 'bã ãngũ sĩ ru
lajó sĩ drĩ̗kã ãtĩ̗jó la 'dáyụ.”
59 Jọ 'bá ãzí rĩ ní, “Mí amṵ́ áma vú gâ sĩ.” Wó 'bá 'dã jọ,
“Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé má átẹ́pị̃ ĩ̗sĩ̗lé ráká.”
60 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá rá rĩ
'bã ĩ̗sĩ̗ kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ ãyá-ãyá. Ímụ Sṵ́rṵ́
Ãdróŋ́á drĩ̗ rĩ 'bã ĩ́jọ́ ũlũlé áyụ.”
61 'Bá ãzí jọ vâ, “Ma ími vú bĩ rá, wó mí ájí ámụ azĩ̗lé 'bá
mádrĩ̗ lĩ̗cọ́ gá rĩ 'baní ráká.”
62 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “'Bá ãzí drĩ i'dó áma vú bĩ̃lé drĩ ru ásĩ̗ 'bã
ĩ́jọ́ ãzí ndú drĩ̗ gá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ãzĩ̗ kóru Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á
drĩ̗ agá.”

10

Yẹ́sṵ̃ pẽ 'bá ĩ'di vú bĩ̃lépi kãlĩ̗ ázĩ̗rĩ̗ drĩ̗ ĩ̗rĩ̗ la kí tị ãmvé

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ ũpẽ 'bá ĩ'di vú bĩ̃lépi la ãzí kí
kãlĩ̗ ázĩ̗rĩ̗ drĩ̗ ĩ̗rĩ̗, pẽ kí tị ĩ̗rĩ̗ ĩ̗rĩ̗ mụjó ãngũ ĩ'di drĩ̗lẹ́ gá ĩ'di
'bã sĩ lẽjó mụjó kí agá rá rĩ kí agá pírí.
2 Jọ ĩ'baní, “Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí were
rú. Ĩzị̃ Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzĩ̗ ngalépi rĩ
kí tị pẽjó ãkónã ũkũnãjó ámvṵ́ agâlé.
3 Ĩmụ! Ĩndre, ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ mvá kí áni u'ájó
ṵ̃bõ̗gṵ̃ kí drĩdríŋ̃ĩ gá.
4 Ĩ'dụ jũrúwã sĩlíngĩ ãni la yã, jõku ŋĩlâ sulé pá gá 'bã ãzí
ku; ĩtu pá 'bá kí zĩ̗lé gẽ̗rĩ̗ agá 'dâ ku.
5 “Ĩdrĩ fi lĩ̗cọ́ ãzí gá, drĩ̗drĩ̗ rĩ sĩ ĩjọ ‘Ásĩ̗ ĩ̗gbẹ̃ 'bã adru lĩ̗cọ́
'dĩ drĩ̗ gá.’
6 Lĩ̗cọ́ 'dĩ̗pị̃ drĩ ĩmi a'ĩ̗ ásĩ̗ ĩ̗gbẹ́ sĩ, ĩwi ĩ'diní sṵ̃sṵ́ ásĩ̗ ĩ̗gbẹ̃
drĩ̗ rĩ ĩ'di drĩ̗ gá. Wó drĩ ĩmi a'ĩ̗ ku, ásĩ̗ ĩ̗gbẹ̃ ĩmidrĩ̗ rĩ 'bã uja
ru vúlé.
7 Ĩminí u'á agá lĩ̗cọ́ 'dã agá 'dãá, ĩna ãko cí fẽlé ĩminí nalé
nãnã rĩ kí ĩminí mvụlé mvṵ̃-mvṵ̃ rĩ abe, ã'dusĩku 'bá ãzĩ̗
ngalépi rĩ, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá rá. Ĩmi acĩ̗ ngara lĩ̗cọ́ tị pi trũ
ku.
8 “Ĩdrĩ fi tõ̗rṍmẹ́ ãzíla agá, á'ĩ̗ jõ ĩmi rá ĩna ãko 'bãlé ĩmi
drĩ̗lẹ́ gá rĩ kí nãnã.
9 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú tõ̗rṍmẹ́ 'dã agá rĩ kí, ãzíla ĩlũ ĩ'baní
Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drĩ̗ rĩ acá ãni rú 'bo.
10 Wó ĩdrĩ fi tõ̗rṍmẹ́ ãzí agá drĩ kí ĩmi a'ĩ̗ ku, ĩfũ gẽ̗rĩ̗ agâlé
ĩjọ ĩ'baní,

11 ‘Átã pṵ́trṵ́ ĩbĩlépi ãma pá gá ĩmidrı̨́ táwṵ̃nı̨̃ gá 'dâ rĩ,
ãma ụtṵ́ la sĩ ı̨́jọ́ vú nzejó ĩmi drı̨̃ gá, lẽ ĩnı̨̃ rá ĩdrĩ táni ãma
gã úmgbé, Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨́ 'bṵ̃ gá rĩ acá ãni rú.’
12 Ájọ ĩminí, ṵ́'dṵ́ Ãdróŋá 'bã drṵ́zı̨́ ı̨́jọ́ lijó rĩ sĩ ĩ'di ı̨́jọ́ lı̨
'bá Sõdómũ gá rĩ kí drı̨̃ gá ásı̨́ ı̨̃gbę̃ sĩ ndẽ 'bá tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá
rĩ kí rá.

Táwṵ̃nı̨̃ ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨̃ ã'ı̨́lépi ku rĩ kî
(Mãtáyõ 11:20-24)

13 “Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrı̨́
ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã gá 'dĩ! Ã'dusĩku tálí ru idélé ĩmi agá 'dĩ
kí údrĩ ándrá kí idé agá Tṵ́rọ̃ gá ãzíla Sı̨́dọ́nı̨̃ gá, 'bá ãngũ
'dã agá rĩ kí tá ri vṵ̃rṵ́, uja kí tánõ ásı̨́ údu, sṵ̃ kí tá ụrụ'bá
gá kõlĩ-ĩbá ãzíla fu kí tá ru úfóró sĩ i'dajó la uja kí dó ásı̨́ ı̨́jọ́
ũnzí sĩ mgbãmgbã rú.
14 Ãdróŋá la ásı̨́ ı̨̃gbę̃ 'bã 'bá Tṵ́rọ̃ ãzíla Sı̨́dọ́nı̨̃ gá rĩ kí drı̨̃
gá ṵ́'dṵ́ ı̨́jọ́ lijó rĩ sĩ ndẽ ĩmi rá.
15 Ãzíla mi 'i Kãpẽ̃rẽ̃nãwṵ́mı̨̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã?
Yụ. Ãdróŋá la ími a'bé 'bá drãlépi rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bṵ́ gâlé.”
16 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ 'baní, “'Bá ı̨́jọ́ ĩminí jọlé
rĩ arelépi rá rĩ are ı̨́jọ́ mání jọlé rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩmi gãlépi
úmgbé rĩ gã ma 'i, wó 'bá áma gãlépi úmgbé rĩ gã 'bá áma
tı̨ ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá kãlı̨́ ázı̨́rı̨̃ drı̨̃ ı̨́rı̨̃ 'dĩ 'bã kí ãgõjó rĩ

17 'Bá kãlı̨́ ázı̨́rı̨̃ drı̨̃ ı̨́rı̨̃ 'dĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé ãyĩkõ sĩ jọ kí
“Úpí, átã úríndí ũnzí are kí vâ ãma tı̨ ãmã ĩ'baní ãzı̨́táŋá
fẽjó rṵ́ mídrı̨́ sĩ rĩ sĩ ĩndĩ!”
18 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ándre ándrá Sĩtánĩ 'bã a'dé agá vṵ̃rṵ́
'dõlé cécé ãvi nĩlépi 'bṵ̃ gâlé némé rĩ áni.
19 Ĩmi are drĩ! Áfẽ ĩminí ũkpõ ĩminí sĩ acı́jó ı̨̃ı̨̃ kí drı̨̃ gâ
sĩ ítóniŋâ abe vâ ũkpõ ĩmĩ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨́ kí ũkpõ ndẽjó
rá rĩ 'bo, ãko ãzí ãlu icólépi ĩmi idélépi ũnzí la yụ.
20 Wó ĩmi adru ãyĩkõ sĩ úríndí ũnzí 'bã kí ĩmi tı̨ arejó rĩ
sĩ la ku, rá la ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ála ĩmi rṵ́ sĩjó bṵ́kṵ̃ gá 'bṵ̃
gâlé 'bo rĩ sĩ.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã adrujó (u'ájó) ãyĩkõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 11:25-27; 13:16-17)

21 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ãyĩkõ ga Yẹ́sṵ̃ ásı̨́ gá tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ jọ,
“Má Átẹ́pı̨, ma ími ı̨cṵ́, mi Úpí 'bṵ̃ 'badrı̨́ ṵ̃nọ́kṵ́ be rĩ 'i,
ã'dusĩku ı̨́jọ́ 'dĩ kí ízı̨̃ kí 'bá ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá
ṵ̃nı̨̃táŋâ trũ rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzı̨ nírí 'banî. Ãndá-
ãndá ru, mâ Átẹ́pı̨, ã'dusĩku 'dĩ ı̨́jọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i

22 “Mâ Átẹ́pị̃ fẽ ãko pírí kí mádrị̃ 'bo. 'Bá ãzí ãlu Ngọ́pị̃
nị̃lépi ĩ'di ã'di 'i cé la yụ pẽ lú Átẹ́pị̃ 'i, 'bá ãzí ãlu vâ Átẹ́pị̃
nị̃lépi ĩ'di ã'di 'i cé la yụ pẽ lú Ngọ́pị̃ 'i, ãzíla 'bá Ngọ́pị̃ 'bã
ũpẽlé sĩ Átẹ́pị̃ i'dajó la ĩ'banî rĩ 'i.”
23 Yẹ́sụ̃ uja tị 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba
rụ́ jọ ĩ'baní ị́jọ́ yõkõlé sĩ, “Ĩmi drị̃lẹ́ba rú ĩmi mịfị̃ 'bã ãko 'dĩ
kí ndrejó rĩ sĩ!
24 Álũ ĩminí nãbịya wẽwẽ rú ãzíla ũpi kí lẽ kí tị ị́jọ́ ĩmĩ
ndrelé 'dĩ kí ndrelé, wó ndre kí kí ku, lẽ kí ị́jọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ
kí arelé wó are kí kí ku.”

Ị́jọ́ u'bélé 'bá Sãmãríyã rú múké rĩ drị̃ gá rĩ

25 Ụ'dụ́ ãzí ãlu 'bá ãzị́táŋ́á imbálépi rĩ tu pá ụrụgá Yẹ́sụ̃
zijó zị́táŋ́á 'dĩ sĩ, “Ímbápị, má idé ã'du mánî sĩ ídri ukólépi
ku rĩ ịsụ́jó?”
26 Yẹ́sụ̃ zị vâ ĩ'di zị́táŋ́á sĩ, “Bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị̃ jọ ị́jọ́ ãzị́táŋ́á
míní zị́lé 'dĩ drị̃ gá íngoní? Wó mi ífí la uja íngoní?”
27 Ágọ́bị̃ umvi, “Bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị̃ jọ, ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃
ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ími
ũndũwã pírí sĩ.† Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’†”
28 Yẹ́sụ̃ jọ, “Ị́jọ́ míní umvilé 'dĩ ãndá, ímba ãzị́táŋ́á 'dĩ tã
mi dô sĩ u'á ídri.”
29 Ágọ́bị̃ ãzị́táŋ́á imbálépi rĩ 'bã ru 'bá kí mịfị̃ gá ĩ'di 'bá
ãlá kpị la, ị́jọ́ 'dĩ sĩ zị Yẹ́sụ̃ 'i, “'Bá áma andre gá rĩ wó ĩ'di
ã'di 'i?”
30 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'di á'dígó ãzí zãŋ́á sĩ. Jọ, “Ágọ́bị̃ ãzí ándrá
cí angá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ĩ'di mụ agá Yẹ̃rị́kọ̃ gá. Ĩ'di 'bã mụ
agá 'dâ, ũgụ'ba ãzí amvú kí gẹ̃rị̃ agá cí, ra kí ĩ'di 'bã séndẽ
kí ãko ĩ'didrị̃ 'dãá cí rĩ kî trũ vâ ĩ'di 'bã bõngó kî trũ. Co kí
ĩ'di ãni rú drã tị gá, a'be kí dó ĩ'di gẹ̃rị̃ tị gá 'dãá.
31 “'Dã 'bã vúlé gá átáló ídétáŋ́á idélépi la mụ vâ gẹ̃rị̃ ãlu
'dã agâ sĩ. 'Bá ídétáŋ́á idélépi rĩ la mụ ágọ́bị̃ 'dĩ ndrelé gẹ̃rị̃
agá 'dâ 'bo, alị gẹ̃rị̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé ru mụjó ĩ'di 'bã ãcị̃
trũ drị̃ gá, tu pá ágọ́bị̃ 'dĩ ãzã kolé ku.
32 Ũngúkú la gá cọtị 'bá Lẹ́vị̃ rú * la amụ́ vâ gẹ̃rị̃ ãlu 'dã
agâ sĩ. Acá ãngũ tá ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã adrujó rĩ gá, ndre ĩ'di mịfị̃
sĩ alị mụlé gẹ̃rị̃ 'bã mgbã rĩ gâ sĩ tu vâ pá ágọ́bị̃ 'dĩ ãzã kolé
ku.
33 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá Sãmãríyã rú la vâ mụ agá gẹ̃rị̃ tá
ãlu ágọ́bị̃ ãzá talépi 'dĩ 'bã adrujó rĩ agâ sĩ. Ĩ'di mụ ágọ́bị̃
'dĩ ndrelé 'bo, ízákĩzã la fi ĩ'di ásị́ gá.

---

† **10:27** Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 6:5 † **10:27** Lẹ́vị̃ 19:18 * **10:32** *'Bá Lẹ́vị̃ rú* rĩ kí ándrá 'bá ãzị́ ngalépi jó Ãdróŋ́á drị̃ agá la kî.

34 Cọtị se ru ĩ'di drị̃ gâlé, ũ'bã ãkõzá 'dã kí mịfị̃ gá írúwá, †
uja dó kí umbélé bõngó ãlá la sĩ. 'Bã ágọ́bị̃ 'dĩ ĩ'didrị̃ kãyĩnõ
rĩ drị̃ gá, 'dụ ĩ'di agụlé jó sịlé 'bá acị̃lépi acị̃ rĩ 'banî sĩ ụ́'dụ́
kojó rĩ agá ãzíla fẽ ĩ'diní ãzãkoma 'dãá. 35 'Bá ị̃rị̃ 'dĩ ko kí
ụ́'dụ́ 'dãá. Ụ́'bụ́tị ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ 'bá Sãmãríyã rú 'dĩ su drị̃ jábã
gá anzé séndẽ icólépi ágọ́bị̃ tá 'bání colé 'dã 'bã tãmbalépi
ụ́'dụ́ ĩ̃rị̃ rá la fẽlé ãmbógó jó 'dã gá rĩ drị̃. Jọ ãmbógó ní,
'Ãmbógó, ímba mání ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã tã. Ãko mî izalé rĩ drĩ kí
'dĩ alị rá, ma kí ũfẽ sáwã mâ ãgõjó rĩ sĩ rá.' "
36 Yẹ́sụ̃ zị dó ágọ́bị̃ ãzị̃táŋ́á imbálépi 'dĩ 'i, "Mî ũrãjó la rĩ
sĩ, ãgọbị na 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá ị́jọ́ idélépi cécé 'bá múké rĩ
'bã idélé ágọ́bị̃ ũ̃gụ'ba 'baní ralé ãzíla colé 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ
íngõ 'i?"
37 Ágọ́bị̃ ãzị̃táŋ́á imbálépi rĩ umvi, "Ágọ́bị̃ ị́jọ́ idélépi jĩránĩ
múké rĩ rú rĩ ĩ'di ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ icélépi ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã ãzãkoŋ́á sĩ
rá rĩ 'i." Yẹ́sụ̃ lũ ĩ'diní, "Ími ãmgbã rĩ 'bã idé ị́jọ́ 'dĩ 'bá
kí ụrụ'bá gá cécé ágọ́bị̃ Sãmãríyã rú 'dĩ 'bã ị́jọ́ idéjó ágọ́bị̃
ũ̃gụ'ba 'bã kí colé ãzíla ralé rĩ rụ́ rĩ áni."

Yẹ́sụ̃ 'bã Mãrị̃tã kí andréjó Mãríyámũ be rĩ

38 Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ãcị̃ trũ kpere
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá, acá kí tõ̃rṍmẹ́ ãzí gá. 'Dãá ũkú umvelé
Mãrị̃tã 'i rĩ a'ị̃ kí amụ́jó ĩ'didrị̃ jó agá.
39 Mãrị̃tã 'bã ámvọ́pị Mãríyámũ ri ị́jọ́ arelé Úpî tị gá ĩ'diní
ĩ'di imbá agá 'dãá.
40 Wó Mãrị̃tã ásị̃ umvú ã'dusĩku ũrã ĩ'di ásị̃ gâlé ãzị̃ 'î
ngalé sĩ íná a'díjó rĩ ambamba, ị́jọ́ 'dĩ sĩ sáwã ca dó ĩ'diní sĩ
rijó ị́jọ́ arejó Yẹ́sụ̃ tị gá ku. Mãrị̃tã mụ Yẹ́sụ̃ rụ̃lé jọ ĩ'diní,
"Úpí, ílũ mâ ámvọ́pị ní 'ba amụ́ áma ãzã kolé! Ị́jọ́ má
ámvọ́pị la áma a'bejó ãzị̃ ngajó á'dụ̃sĩ 'dĩ ãzá la míní 'dáyụ
rõ?"
41 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, "Mãrị̃tã, ími ásị̃ la umvú ãzị̃ ambamba
rĩ kî sĩ.
42 Wó ị́jọ́ ãzí lú ãlu múké 'dĩ kí ndẽlépi rá la. Mãríyámũ
pẽ bãsĩ ĩ'didrị̃ gá ị́jọ́ múké ãndânĩ 'dã idélé áyụ, má icó vâ
ĩ'di atrị̃lé idéŋ́á la gá ku."

11

Yẹ́sụ̃ 'bã 'bá kí imbájó Ãdróŋ́á ã'ĩ̃ŋ́á drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:9-13; 7:7-11)

1 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sụ̃ la Ãdróŋ́á ã'ĩ̃ agá ãngũ ãzí gá, ĩ'di mụ delé
la 'bo, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí jọ ĩ'dinî, "Úpí, mí imbá

† **10:34** Bụ́kụ̃ Lúgbãrã tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ rĩ jọ *ũ'bã ãkõzá 'dã kí mịfị̃ gá ãdu kí wáyĩnĩ be.*

ãma Ãdróŋ́á ã'ĩ́ŋá sĩ cécé Yõháná 'bã ándrá 'bá ĩ'didrḩ́ kí imbálé rĩ áni.”
2 Yẹ́sṵ́ jọ ĩ'baní, “Ĩmi jõ Ãdróŋ́á ã'ĩ́, ĩ́jọ́ íni:
“ ‘Ãmã Átẹ́pḩ́ 'bṵ́ gá rĩ,
ími rṵ́ 'bã adru ĩ́nzḩ́táŋ́á ru,
Sṵ́rṵ́ mídrḩ́ 'bã amṵ́. *
3 Mí ãfẽ ãmaní íná ṵ́'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ.
4 Mí a'be ḩ́jọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrḩ́ kí a'belé rĩ áni.
Ífẽ ãfi ṵ́'bḩ́táŋ́á agá ku.’ ” †
5 Yẹ́sṵ́ jọ vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ la drĩ mṵ wǫ̃́rḩ́ drḩ́ko gâlé ḩ́ṇ́ ágágá drĩ jọ la, ‘Mâ wǫ̃́rḩ́, mí ãfẽ mání mũkátĩ kí na.
6 Mâ wǫ̃́rḩ́ ãzí ãcḩ́ gá la acá má rṵ́ 'dõ, mádrḩ́ 'dãá íná fẽlé ĩ'diní la 'dáyṵ.’
7 Wó mî wǫ̃́rḩ́ drĩ ími umvi ĩ'didrḩ́ jó agâlé, ‘Mí ĩcãndĩ ma ku! Má ṵ̃pḩ́ kẹ̃ḩ́tḩ́ 'bo, ãzíla mâ anzḩ́ kí má trũ, ãla ãma vṵ̃rṵ́ 'bo. Má icó angálé míní ãko ãzí fẽlé ku.’
8 Ájọ ĩminî drĩ táni angá míní mũkátĩ fẽlé ku, ĩ'di 'bã adrujó mî wǫ̃́rḩ́ rĩ sĩ; ĩ'di angá ãko mî lẽlé rĩ kí fẽlé pírí, ã'dusĩku la mí icó adrulé drḩ́nzá sĩ ĩ'di zḩ́jó biri-biri ku.
9 “Ãzíla ájọ vâ ĩminí, ĩzḩ́ ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrṵ̃ ĩmi ḩ́sṵ́ la rá, ãzíla ĩpã kẹ̃ḩ́tḩ́ ála ĩminí nzḩ́ la rá.
10 Ã'dusĩku 'bá pírí zḩ́lépi la rĩ ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrṵ̃lépi rĩ la ḩ́sṵ́ la rá, ãzíla ála kẹ̃ḩ́tḩ́ nzḩ́ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
11 Ĩmi átẹ́pḩ́ka rú 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ, ngọ́tḩ́ŋ́á mídrḩ́ drĩ ḩ́'bḩ́ a'ḩ́ kẹ̃ḩ́ la gá mi ĩ́ṇ̃ fẽ rĩ ã'di 'i?
12 Ĩmi ítóniŋ́á fẽ drĩ kí ã'ṵ́gbẹ́ a'ḩ́ yã?
13 Ĩ́ṇ̃ ãko múké rĩ kí fẽ agá anzḩ́ŋ́á ĩmidrḩ́ rĩ 'baní rá, ĩdrĩ táni adru agá 'bá ũnzí la. Ĩmĩ átẹ́pḩ́ 'bṵ̃ gá rĩ la ĩminí mũkẽ ĩ'didrḩ́ sĩ Úríndí Ãlá rĩ fẽ íngõpí ĩdrĩ ĩ'di zḩ́jó rá rĩ gá!”

Yẹ́sṵ̃ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-30; Mãrákõ 3:20-27)

14 Ṵ́'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ la úríndí ũnzí fẽlépi la 'bã jọ sĩ ḩ́jọ́ ku rĩ dro agá 'bá ãzí agá; úríndí ũnzí la mṵ ĩ'di a'belé 'bo, ágọ́bḩ́ i'dó ḩ́jọ́ jọlé ãzíla 'bá ũ'bí ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ́.
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Ĩ'di kí adro ũkpó Bẹ̃ḩ́ízẹ̃́bṵ́lṵ̃ úpí úríndí ũnzí 'badrḩ́ 'bã fẽlé rĩ sĩ.”

---

* **11:2** Ãdrĩ kí Ãdróŋ́á ã'ĩ́, *Sṵ́rṵ́ mídrḩ́ 'bã amṵ́* ãma ĩ'di a'ḩ́ amṵ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bṵ̃ gâlé rĩ áni. † **11:4** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drḩ́ rĩ 'bã ãzí kí agá *wó ípa ãma 'bá ũnzí rĩ drḩ́ gá.*

16 Ãzí rĩ lẽ kí Yẹ́sũ̧ ũ̧'bį̃lé, zị kí dó sĩ ĩ'di 'ba idé tálí ãzí
angálépi 'bũ̧ gá la sĩ ñ̃jó la angá Ãdróŋá drı̨.
17 Wó Yẹ́sũ̧ nį̃ ı́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásı̨ gâlé rĩ rá, jọ ĩ'baní,
“Sụ́rụ́ 'bá la ĩ'didrı̨ rĩ 'bã kí ru awajó ndú-ndú vâ ru 'dı̨lépi
'dį̃-'dį̃ rĩ icó u'álé álı̨ ku, lı̨cọ́ 'bá la 'bã kí ru awajó ndú-ndú
rĩ ĩ'di iré rá.
18 Íjọ́ 'dĩ sĩ Sĩtánĩ drĩ ru 'a awa cénĩ-cénĩ rú sĩ ã'dı̨ 'dijó,
ũpĩ ĩ'didrı̨ rĩ la pá tu íngoní ru? Ĩ̃jọ ma úríndí ũnzí kí adro
ũkpõ Bę̃l̃ı̨zę̃bụ́lũ̧ bã fẽlé mání ãzı̨ idéjó rĩ sĩ.
19 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bę̃l̃ı̨zę̃bụ́lũ̧ drı̨̂
sĩ, 'bá ĩmĩ imbálé rĩ kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Íjọ́ 'bá ĩmidrı̨̂
'bã idélé rĩ lı̨ kí ı́jọ́ ĩmi drı̨̂ gá nĩ.
20 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Ãdróŋá drı̨̂ sĩ, ı́jọ́ 'dĩ
'bã ífí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨̂ acá ĩmi rụ́ 'bo.
21 “Ágọ́bı̨ ũkpó la drĩ ru itú ãko ĩ'di sĩ ru tãmbajó rĩ abe
bábá, ãko ĩ'didrı̨ rĩ kí ru pa 'bá ãzí aló kí ku.
22 'Bá ãzí ũkpó trũ ãndânĩ la drĩ amụ́ ĩ'di tı̨ celé nĩ ndẽ jõ
ĩ'di rá, ĩ'di ãko ĩ'didrı̨ ã'dı̨ drı̨ ĩ'di 'bã sĩ ásı̨ 'bãjó rĩ kí wũ̧ rá,
ãko ĩ'di 'bã arálé rĩ kí ĩ'di kí awa rá.
23 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrı̨̂ 'i, 'bá
ãko tralépi má be ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrı̨̂ kí irélépi irê la.”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõŋá vúlé rĩ
(Mãtáyõ 12:43-45)

24 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acı̨
trũ ãngũ ĩ̃yı̨ kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrũ̧jó sĩ avı̨jó drĩ dó ı̨sụ́
la ku. Drĩ dó ı̨sụ́ la ku, ĩ'di jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ
vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’
25 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ı̨sụ́ úwe
bábá ãlá ru ãko ãzí kóru.
26 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázı̨̂rı̨̂ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá
rĩ kí atrálé ĩ'di rụ́ 'dõlé kí dó amụ́ u'álé 'bá 'dã agá. Íjọ́ 'dĩ sĩ,
kí dó u'á 'dãá 'bá 'dã 'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá
drı̨̂drı̨̂ rĩ ndẽ rá.”
27 Yẹ́sũ̧ la mụ ı́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, ũkú ãzí ayú ũ'bí kí
agá jọ ĩ'diní, “Andre ími tı̨lépi ãzíla ími undrulépi rĩ drı̨̂l̃ẹ́ba
rú!”
28 Yẹ́sũ̧ umvi, “Drı̨̂l̃ẹ́ba rú la 'bá ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨̂ arelépi tã
la mbalépi rá rĩ nî.”

'Bá lẽ kí ícétáŋá
(Mãtáyõ 12:38-42)

29 'Bá ũ'bí 'bã kí ru tra agá Yẹ́sũ̧ andre gá 'dãá, mụ ı́jọ́ jọŋâ
trũ drı̨̂ gá, “'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá 'dĩ kí 'bá ũnzí la! Kí ícétáŋá 'bá
'bã icólé idélé ku la kí zı̨, 'bá ãzí icó ĩ'baní idélé la ku, cí la
ícétáŋá ándrá Yónã drı̨̂ rĩ 'i.

30 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ Yónã ándrá ícétáŋ́á ru 'bá Nị̃nẹ́vẹ̃ gá rĩ
'banî, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ la vâ adru ícétáŋ́á ru 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ
'banî.
31 Ụ́'dụ́ Ãdróŋ́á 'bã drụ́zị̃ ị̃jọ́ lijó 'dã sĩ, ũkú úpí ru Sébã
gá rĩ la mụ pá tulé ãzíla 'bá ụ́'dụ́ ú'dî'da 'dĩ agá rĩ kí tõlé, ‡
ã'dusĩku akó drị̃ angájó sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ agâlé amụ́jó ímbátáŋ́á
ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî arejó rĩ sĩ. Ãzíla
ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí.
32 'Bá Nị̃nẹ́vẹ̃ gá 'dĩ kí drụ́zị̃ pá tu ụ́'dụ́ Ãdróŋ́á 'bã ị̃jọ́ lijó
'dã sĩ ĩmi tõlé ĩmi á'bị̃ anzị ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá
ásị̃ ị̃jọ́ ũnzí a'bejó rá ị̃jọ́ Yónã 'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ; § ájọ
ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la 'dã cí!”

Tárã mgbã Ãdróŋ́á drị̃ rĩ
(Mãtáyõ 5:15; 6:22-23)

33 Yẹ́sụ̃ jọ vâ “'Bá ãzí tárã tị̃ 'bãlépi akulépi la cí jõku zị̃lépi
la ãkójó agá la 'dáyụ, rá la ĩ'di 'bã la méjã drị̃ gá, 'bá kí sĩ
ãko jó agá 'dãá rĩ kí undré ĩ'bã kí afí agá jó agá.
34 Ími mị̃fị̃ ĩ'di tárã ụrụ'bá mídrị̃ drị̃ gá rĩ. Ími mị̃fị̃ drĩ
adru múké, ími ụrụ'bá la adru pírí ule rú, wó ími mị̃fị̃ drĩ
adru múké ku ími ụrụ'bá la adru mụ́dẹ́ agá, mí icó ãngũ
ndrelé ku.
35 Lẽ índre múké-múké ãcí ími agá rĩ 'bã anụ́ míní sĩ
adrujó mụ́dẹ́ agá ku.
36 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ími ụrụ'bá drĩ adru ule rú ãcí agá, wókõ ãzí
ị̃nị̃ agá la kóru, mi adru ule rú ãcí sĩ pírí cécé tárã 'bã ãngũ
jijó ími drị̃ gá ulepete rĩ áni.”

Ị̃jọ́ ázíyá Ãdróŋ́á 'bã sĩ 'bá ĩyõ dị̃nĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ 'dĩ kí drị̃ arụ́jó rĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

37 Yẹ́sụ̃ la mụ ị̃jọ́ jọŋ́á delé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la umve ĩ'di
íná nalé ĩ'di be; mụ dó rá ri vụ̃rụ́ íná nalé.
38 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dã la mụ ndrelé la Yẹ́sụ̃ ũjĩ ru drị̃ ráká
ku, u'á ụ̃sụ̃táŋ́á sĩ.
39 Úpí jọ ĩ'diní, “Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ĩmi ị̃rẽjẹ́ ũngúkú
ãmvé rĩ ũjĩ ãlá ru, wó agâlé ru ĩga tré rọ̃mmgbọ́ sĩ ãzíla
ũnzĩ̃kãnã sĩ.
40 Ĩmi 'bá azalépi azâ 'dĩ! Ãdróŋ́á idé ãko 'bã 'a kí ũngúkú
la ãmvé rĩ abe nĩ̃ ku yã?
41 Wó lẽ ĩfẽ ãko ĩmidrị̃ ị̃rẽjẹ́ agá rĩ kí sãánĩ agá rĩ abe 'bá
lẽmẽrí rĩ 'banî ãko pírí kí dó sĩ adru ĩmi ãni ãlá ru.

---

‡ **11:31** *Ũkú úpí ru Sébã* gá 'dã tõ 'bá ụ́'dụ́ 'dã agá rĩ kí rá la ã'dusĩku gã kí Yẹ́sụ̃ Sũlũmánĩ ní ãndânĩ rĩ ịcụ́lé úmgbé. § **11:32** 'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ gã kí ásị̃ ujalé ị̃jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã ũlũlé rĩ sĩ úmgbé.

42 Ũcõgõ ĩmidrı̨ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ! Ĩmi ãko pírí ĩmidrı̨ mụdrı̨ agá ãlu rĩ fẽ Ãdróŋá ní rá, wó ĩmi lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó ãzíla ı́jọ́ mgbã 'bá ũcõgõ agá rĩ kí ãzã kojó rĩ kí abe a'be cã, múké la ĩdrĩ ándrá ı́jọ́ 'dĩ kí ide agá pírí ãzí rĩ kí a'beŋâ kóru.

43 Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ã'dusĩku ĩlẽ kṵ́rṵ̃sı̨ ãmbogo drı̨̃lẹ́ gá ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨́jó rĩ kí agâ sĩ ĩmi rujó rũrũ rĩ kî, ãzíla ĩlẽ úzı̨ ĩmi ãrútáŋá sĩ ĩmi acı̨ agá sṵ̂ agâ sĩ.

44 Ũcõgõ ĩmidrı̨, ã'dusĩku ĩmi ãmvélé ãmvélé ru ãlá ru, wó ĩŋma agá agá ru rá cécé ı̨̃nádrı̨̃ sı̨lépi rá ndrelé ku 'bá 'baní acı̨́jó drı̨̃ la gâ sĩ nı̨̃ŋâ kóru rĩ áni.”

45 Ímbá'bá ãzı̨́táŋá imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ ĩ'diní, “Ímbápı̨, ı́jọ́ mî jọlé 'dĩ kí sĩ mi vâ ãma u'dá ĩndĩ!”

46 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ũcõgõ ĩmidrı̨ 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi 'dĩ ã'dusĩku ĩminí tẹ́rı̨ ãnzı̨ ũ'bãjó 'bá kí drı̨̃ gá ĩ'baní icólé 'dụlé ku rĩ. Átã ĩmi ãmgbã 'dĩ gã kí vâ drı̨ sulé sĩ kí ãzã kojó 'dụjó úmgbé.

47 Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩminí nãbı̨ya 'bã ı̨̃nádrı̨̃ kí sı̨jó ãlá ru, wó íni 'dĩ ĩmi áyı̨́pı̨ka ụ'dı̨ kí ándrá 'bá 'dĩ kí nĩ.

48 Ĩmi ã'ı̨̃ ı́jọ́ ándrá ĩmĩ áyı̨́pı̨ka 'bã kí idélé 'dĩ rá, ụ'dı̨ kí ándrá nãbı̨ya kí ĩsı̨ dó ı̨̃nádrı̨̃ la kí.

49 ‘'Dĩ bãsĩ ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ũndũwã ĩ'didrı̨̃ sĩ ĩmi drı̨̃ gá rĩ, ma rú nãbı̨ya kí tı̨ pẽ ṵ̃pı̨gọŋa abe ĩmi rú, ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dı̨ rá, ĩmi ãzí 'dĩ kí ĩcãndĩ!’

50 “Íjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá 'dĩ kí ála rú ãrí nãbı̨ya 'badrı̨ kí ụ'dı̨́jó rĩ 'bã ãrígọ́tı̨ ũfẽ kí ụrụ'bá gá, angájó ṵ̃nọ́kṵ́ ı̨̃ndṵ́ 'bãŋá gá,

51 i'dójó Hãbı̨́lı̨̃ 'bã 'dı̨ŋá gá kpere Zãkãríyã 'bã 'dı̨ŋá gá drĩdríŋĩ ãlĩtárĩ 'bã ãni ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drı̨̂ be rĩ gá rĩ ı́jọ́ la ála lı̨ la ĩmi drı̨̃ gá ãndá-ãndá ru.

52 Ũcõgõ ĩmidrı̨̂ la rú adru íngõpí ĩmi 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi 'dĩ ã'dusĩku ĩmi atrı̨ 'bá 'baní gẹ̃rı̨̃ Ãdróŋâ nı̨́jó rĩ cí ĩmi mgbã rĩ icó kí vâ filé Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ gâlé ku, ã'dusĩku ĩmi uga 'bá ãzí rĩ 'baní filé úmgbé.”

53 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨̂ kí imbálépi 'dĩ abe ngṵ̃ kí ãjı̨́ la ũnzí, i'dó kí ĩ'di ụzı̨lé zı̨táŋá ũ'bí sĩ,

54 lẽjó ĩ'di rụjó ı́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tı̨ gá ĩ'di 'bã jọlé ũnzí rĩ sĩ.

12

Úzáŋá 'bá kí drı̨̃ gá 'bá ũnzãŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:26-27)

1 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú 'bã kí ru tra agá ãngũ ãlu gá, i'dó kí
ru ũŋmĩlé ũŋmĩ, Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní dr̃ḭdr̃ḭ,
“Ĩmi adru mḭfḭ trũ ãkṵ́kḭ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badr̃ḭ sĩ ífí la
mũlũmbẽ ĩ'badr̃ḭ sĩ.
2 Ãko dr̃ḭ akulé cí rĩ ála drṵ́zḭ́ ĩ'di i'dá tọndọlọ rá, jõku ãko
a'bólé a'bô rĩ kí ála kí dr̃ḭ gá ḭ́jọ́ nḭ̃ rá.
3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ĩminí jọlé ãngũ ịnị agá rĩ la ru are ḭ̃tṵ́ sĩ, ḭ́jọ́
mî jọlé yõkõlé sĩ jó gṵ́rṵ́ agá rĩ ála rú mụ ĩ'di iwálé jó dr̃ḭ
gá.

'Bá idéjó ĩ'di sĩ ṵ̃r̃ḭ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:28-31)

4 “Má wõr̃ḭ́kâ, álũ ĩminí, ĩmi idé ṵ̃r̃ḭ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dḭlépi
áyụ wó vúlé vúlé ru icólépi ãko ãzí idélépi ãlá ku rĩ sĩ ku.
5 'Bá idéjó ṵ̃r̃ḭ sĩ mâ i'dalé ĩminí rĩ Ãdróŋá 'i, drĩ 'bá 'dḭ
rá, ĩ'di 'bã ũkpó vâ cí sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá. Ĩmi
ã'ḭ̃ ḭ́jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'i, ĩmi idé ṵ̃r̃ḭ sĩ la ĩ'di sĩ.
6 “Ícó ãriŋa nírí tõwú kí ḭ̃tṵ̃ndãlé ãjẹ̃ were sĩ ku yã? Wó
ãlu la 'bã ãzí ḭ́jọ́ ãvĩ Ãdróŋá ní ku.
7 Táni dr̃ḭ'bḭ́ ífí ĩmi dr̃ḭ gá 'dĩ nḭ̃ kí kãlãfe rá. Ĩmi idé ṵ̃r̃ḭ sĩ
ku, ĩmi ãjẹ̃ ãmbógó ru ndẽ ãriŋa ũ'bí 'dĩ kí rá!

Dr̃ḭnzá 'bã rụ mi Yẹ́sṵ̃ ḭ́jọ́ sĩ ku
(Mãtáyõ 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Ãlu ĩminí, 'bá ĩ'di i'dalépi 'bá kí dr̃ḭlẹ́ gá rĩ, Ngọ́tḭ́ 'Bádr̃ḭ
lã mụ ĩ'di i'dalé mãlãyíkã Ãdróŋá dr̃ḭ kí dr̃ḭlẹ́ gá rá.
9 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí dr̃ḭlẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé
mãlãyíkã Ãdróŋá dr̃ḭ kí dr̃ḭlẹ́ gá.
10 'Bá ãzí drĩ ḭ́jọ́ ũnzí jọ Ngọ́tḭ́ 'Bádr̃ḭ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la
ĩ'di trũ rá, wó 'bá ãlu Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ Ãdróŋá icó
ĩ'di trũlé ku.
11 “Údrĩ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí dr̃ḭlẹ́ gá, 'bá ũpi
rú 'dĩ kí dr̃ḭlẹ́ gá, 'bá ĩyõ abe, ĩmi ásḭ́ 'bã umvú ḭ́jọ́ ĩmĩ mụlé
umvilé rĩ sĩ jõku jọlé rĩ sĩ ku.
12 Sáwã 'dã sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ĩmi imbá ḭ́jọ́ ĩmĩ mụlé jọlé
rĩ sĩ.”

Ḭ́jọ́ u'bélé 'bá málĩ trũ azalépi aza-azâ rĩ dr̃ḭ gá rĩ

13 Ágọ́bḭ́ ãzí ajọ́ ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ ní ũ'bí kí agâlé, “Ímbápḭ, íjọ má
ádr̃ḭpḭ ní 'bã awa ãko má átẹ́pḭ 'bã a'belé rĩ kí ãmanî.”
14 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'dinî, “Mâ wõr̃ḭ, ã'di fẽ mání ũkpõ ḭ́jọ́ lḭjó
jõku ãko awajó ĩminí nĩ yã?”
15 Mụ vâ ḭ́jọ́ jọŋá ĩ'baní rĩ trũ dr̃ḭ gá, “Ĩmi adru mḭfḭ trũ
ãzíla ĩmba ĩmi tã rõmmgbọ́ sĩ wókõ pírí sĩ, ã'dusĩku 'bá 'bã

ídri mgbã rĩ adru ãko ĩ'di trũ adrujó 'dĩ kí agá ku, drĩ táni adru málĩ trũ íngõpí.”

16 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ịjọ́ u'bélé 'dĩ 'i, “Ṵ'dṹ ãlu ágọ́bị̃ ãzí málĩ abe la 'bã ãngũ ámvṹ ala gá rĩ ka ũri múké.

17 I'dó ịjọ́ ũrãlé ĩ'di agâlé, ‘Ãko ãzí mâ sĩ icójó mâ ãkónã 'dĩ kí tãmbajó la yụ. Ma dó ã'du idé yã?’

18 Jọ dó ĩ'di agâlé, ‘Ma dó idé la íni, ma ĩrá ú'dí ãmbógó la kí co, ma dó sĩ mâ ãkónã kí 'bã ala gá mâ ãko ãzí 'dĩ kí abe, ma dó ídu 'dĩ kí andi rá.

19 Ma dó sĩ jọ la áma agâlé, ími andre múké! Mi dó ãko múké mî lẽlé icólépi ími agụlépi ílí wẽwẽ rú rĩ kí abe, ịjọ́ ídri 'bã lẽlé rĩ kí adru míní ĩpé ru, ína, ímvụ ãzíla mí idé dó ãyĩkõ!’

20 Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní, ‘Mi aza-azâ! Ịnị́ ãndrũ 'dĩ sĩ ma ími ídri 'dụ rá. Ã'di la dó ãko mî tãmbalé míní 'dĩ kí 'dụ nĩ?’ ”

21 Yẹ́sṹ de dó ịjọ́ íni, “Ịjọ́ 'dĩ cécé 'bá málĩ tralépi wẽwẽ rú ṹnọ́kṹ drĩ̃ gá 'dâ, wó adrulépi málĩ kóru Ãdróŋá rṹlé rĩ áni.”

Í'bã ásị̃ Ãdróŋâ drĩ̃ gá
(Mãtáyõ 6:25-34)

22 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ájọ ĩminî, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ídri ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi dó ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ịjọ́ sĩ, ĩmi dó ã'du sṹ yã rĩ sĩ ku.

23 Ídri 'bã ịjọ́ ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá, ãzíla ụrụ'bá 'bã ịjọ́ ãmbógó ru ndẽ bõngó rá.

24 Ĩndre drĩ kúrúke kí: kpẽ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, kí vâ ĩrá kóru; wó Ãdróŋá la ĩ'baní íná fẽ nĩ! Ĩmi ịjọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ãriŋa 'badrĩ̃ rá!

25 “Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã ĩ̃drĩ̃lé ãlu ídri ĩ'didrĩ̃ agâ sĩ u'ájó ãzo rú ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?

26 Ĩdrĩ dó icó ãko ãzí ĩmbíráŋá 'dĩ áni la idélé ku, ĩmi dó ịjọ́ ũrã ãko ãzí kí drĩ̃ gá ã'du sĩ yã?

27 “Ĩndre drĩ ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî: nga kí ãzị̃ ku, jõku idé kí bõngó ĩ'baní ku. Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrĩ̃ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí mãwṹwã ũjó 'dĩ 'badrĩ̃ 'bã ũnĩ kí agá ku.

28 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ṹsṹ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko adrulépi ãndrũ cí wó drṹsị̃ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, ĩ'di dó ĩmi ṹsṹ ku la íngoní yã? Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá were 'dĩ!

29 Ĩ'bã ĩmi ásị̃ gá ãma ã'du na yã jõku mvụ yã rĩ drĩ̃ gá ku, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ịjọ́ la sĩ ku.

30 Wó ĩmi adru 'bá Ãdróŋ́á nj̃ĩlépi ku, ãko ṵ̃nọ̃kṵ́ drı̨́ rĩ vu
adrolépi áyụ 'dĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bṵ̃ gá rĩ nı̨̃ ĩlẽ
ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
31 Wó ĩndrṵ̃ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drı̨́ áyụ, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé
'dĩ kí ála kí fẽ ĩminí ĩndĩ.”

Málĩ tãmbajó 'bṵ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:19-21)

32 “Ĩmi idé ṵ̃rı̨́ sĩ ku 'bá má ãni wereŋ́á kãbĩlõ áni 'dĩ, ĩmĩ
Átẹ́pı̨ ĩ'di ãyĩkõ sĩ ãko múké sṵ́rṵ́ ĩ'didrı̨́ gá rĩ gá rĩ kí fẽjó
ĩminí rá.
33 Ĩmi į̃tṵ̃ndã ãko ĩmidrı̨́ kí pírí rá ĩfẽ séndẽ la 'bá lẽmẽrí
rĩ 'banî. Ĩmi ı̨sṵ́ dó ĩminí bõngó delépi ku (ĩmi ı̨sṵ́ dó ĩminí
málĩ 'bṵ̃ gá ukólépi ku) la kî ãzíla ĩmba málĩ ĩmidrı̨́ kí tã 'bṵ̃
gá, ṵ̃gṵ́'bá icó vâ sĩ kî ṵ̃gṵ̃lé ku ãzíla ṵ̃dṵ̃dṵ̃ icó sĩ kí izalé
ku.
34 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrı̨́ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, ími ásı̨́
la vâ mụ adrulé ala gá 'dãá.”

Ĩmi adru mifı̨́ trũ

35 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Ĩmi adru bábá ı̨́jọ́ ru idélépi rĩ kí drı̨́ tẽjó, ãcí
ĩmidrı̨́ lámbãŋ́á agá rĩ 'ba anṵ́ ku,
36 cécé ãti'bo ãmbógó ĩ'badrı̨́ drı̨́ tẽlépi ĩ'di 'bã angájó ṵ̃mṵ̃
ũkú ĩgbãŋ́á gá rĩ áni. Drĩ amṵ́ kẽj̨́tı̨ pãlé 'bo, kí kẽj̨́tı̨ nzı̨́
pâlé drı̨́drı̨́ 'dã sĩ ĩ'diní mmgbọ.
37 Ãti'bo 'dã kí drı̨́lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrı̨́ 'bã kí ı̨sṵ́jó mı̨́fı̨́
mmgbọ rĩ sĩ ã'dusĩku kí bábá ĩ'di 'bã ãgõŋ́á drı̨́ tẽjó! Ájọ
ĩminí ı̨́jọ́ mgbã, ãmbógô dó kọ́tı̨́ trũ rá, ĩ'di dó kí iri vṵ̃rṵ́
ĩ'baní ãkónã fẽjó.
38 Ĩ'di adru ãtí'bó 'dã 'baní drı̨́lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrı̨́ drĩ
amṵ́ drĩ kí ı̨sṵ́ bábá rĩ gá, drĩ táni amṵ́ ı̨́nı̨́-ágágá jõku ã'ṵ́gọ́
'bá kí cę̃rẹ́ 'be agá 'dĩ!
39 Ĩmi are ı̨́jọ́ múké-múké, lı̨́cọ́ 'dı̨́pı̨ drĩ tá sáwã ṵ̃gṵ́'bá 'bã
amṵ́jó rĩ nı̨̃ cé, a'be tá jó ĩ'didrı̨́ gá rĩ 'bã tı̨ ṵ̃gṵ́'bá ní nũlé
ku.
40 Ĩmi ãmgbã rĩ gá, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩnı̨̃ sáwã ãzíla
į̃tṵ́ Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨́ 'bã amṵ́ŋ́á sáwã ĩmĩ tátí ásı̨́ 'bãjó ku rĩ gá
ku.”

Ṵ̃pı̨́gọ́ŋ́á aritáŋ́â trũ rĩ kí aritáŋ́â kóru rĩ be
(Mãtáyõ 24:45-51)

41 Pétẽrõ zı̨, “Úpí, ı́jọ́ ı́jọ́ u'bélé 'dĩ ãmaní á'dṵ̃sĩ yã?”
42 Úpí zı̨ “Ã'di 'bá ãko tãmbalépi ãrútáŋ́â trũ ãzíla 'bá
ãkónã fẽlépi sáwã múké rĩ agá la nĩ yã?
43 Ṵ̃pı̨́gọ́ŋ́á 'dĩ drı̨́lẹ́ba rú úpí ĩ'didrı̨́ drĩ ĩ'di ı̨sṵ́ ãzı̨́ 'dĩ nga
agá į̃tṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ.

44 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩ'di ṹpị́gọ́ŋá 'dã 'bã ãmbógó ru ãko
ĩ'didrị̃ rĩ kí drị̃ḷẹ́ gá pírí.
45 Wó ṹpị́gọ́ŋá drĩ dó 'bã la ĩ'di ásị̃ gá, ‘Ãmbógó mádrị̃ la
ṵ́'dṵ́ 'dụ ãgõŋá gá ãzo rú,’ wó i'dó dó ãti'bo ãzí ãgọbị rú
'dĩ kí colé ũkú ru rĩ kí abe cõ-cõ, ĩ'di na la ãzíla íwá mvụ sĩ
ĩmẽrãjó.
46 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drị̃ rĩ ṵ́'dṵ́ ãzí ãlu ĩ'di ãgõ ĩ'diní nĩ̃ŋá
la kóru. Ĩ'di mụ ãtí'bó 'dã ụḷị́lé nírí-nírí, ãzíla ĩ'di mụ ĩ'di
'bãlé 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ abe.
47 “Ṹpị́gọ́ŋá ị́jọ́ ãmbógó ĩ'didrị̃ rĩ 'bã lẽlé rĩ nĩ̃lépi rá, wó
itú ru bábá idéjó la ku rĩ ála ĩ'di co túré sĩ.
48 Wó 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá ĩ'didrị̃ rĩ 'bã lẽlé rĩ nĩ̃lépi ku, ị́jọ́
izalépi tátí sĩ ĩ'diní drị̃rịma fẽjó rĩ, ála ĩ'di co were. 'Bá
ãko fẽjó ĩyõ rĩ drị̃ ála a'ị̃ la ĩyõ rú, ãzíla 'bá ãko fẽjó ĩ'didrị̃
ĩyõ rú ãndânĩ rĩ drị̃ ála a'ị̃ la ĩyõ rú ãndânĩ.”

Ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'bá kí fẽlépi kî sĩ ru arejó ku rĩ
(Mãtáyõ 10:34-36)

49 Yẹ́sṹ jọ, “Má amṵ́ ãcí ajílé ṹnọ́kṵ́ drị̃ gá! Wó áma ásị̃
gâlé má ũrã ãcí 'dĩ drĩ áję́ i'dó 'bo íni.
50 Wó bãbṹtị́zị̃ mání mụlé bĩlé la cí, ị́jọ́ 'dĩ fi áma ásị̃ gá
ãzá ru kpere ị́jọ́ 'dĩ 'bã idéŋá 'bã ukó agá!
51 Ĩmi ũrã ĩmi ásị̃ gá ị́jọ́ mâ amṵ́jó rĩ ĩ'di ásị̃ ị̃gbẹ̃ ajíjó 'bá
ṹnọ́kṵ́ gá 'dĩ 'banî yã? Yụ! Má ají 'bá 'baní ásị̃ ị̃gbẹ̃ ku wó
rá la awaŋá.
52 I'dójó sáwã 'dĩ sĩ, 'bá tõwú lị́cọ́ ãlu agá rĩ kí ru awa
amụtị̃ sĩ ị̃rị̃; 'bá ị̃rị̃ amụtị̃ ãlu rĩ gá ãzíla 'bá na amụtị̃ ãzí rĩ
gá, kí dó sĩ ãgátã ga kí drĩdríŋĩ gá áma ị́jọ́ sĩ.
53 Kí ru awa átẹ́pị̃ kí ngọ́pị̃ be ãzíla ngọ́pị̃ kí átẹ́pị̃ be, andre
kí ị̃zẹ́pị̃ be ãzíla ị̃zẹ́pị̃ kí ãndrẽ be, ĩdrá kí ũkû be ãzíla ũkú
kí ĩdrâ be.”

Ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé 'bo rĩ 'bã ífí vãjó
(Mãtáyõ 16:2-3)

54 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ jọ 'bá pírí 'banî, “Ĩdrĩ ṹrṵ́'bṹ
uzogó drị̃ ndre ru 'bã agá ãngũ ị̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru 'bo, ĩtẽ
ku rú ĩmi jọ la, ‘Uzogó la amṵ́ 'dị̃lé 'dị̃-'dị̃,’ wó ĩ'di ru idé rá.
55 Wó ũlíríkã angá jõ lilé ándrâlé ru, ĩmi jọ la, ‘Ãngũ la
mụ adrulé ãcí ru,’ wó ãngũ la adru ãcí ru rá.
56 Ĩmi ṹnọ́kṵ́ ndre ṹrṵ́'bṹ trũ wó ĩmi ṵ́'dṵ́ ãndrũ rĩ agá
ã'du la ru idé nĩ yã rĩ nĩ̃ cé. Wó ĩvã ị́jọ́ mâ idélé 'dĩ kí ífí ku,
ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ĩnĩ̃ Ãdróŋá cé wó ĩnĩ̃ ĩ'di ku!

Ĩmi icí tị̃ 'bá ĩmi tõlépi rĩ trũ
(Mãtáyõ 5:25-26)

57 “Ĩmi amá ị́jọ́ múké rĩ ĩminí áyụ ku ã'du sĩ?
58 'Bá ãzí drĩ ími tõ kẹ́sị̃ gá, ĩmi mụ agá ĩ'di be gẽ̃rị̃ agá
'dâ, lẽ ĩmi icí tị ĩ'di be ịsụ́ ĩca drĩ jájĩ drị̃lẹ́ gá ku. Ídrĩ idé la
'dĩ áni ku, ĩ'di ími agụ 'bá ị́jọ́ lị̃lépi rĩ drị̃lẹ́ gá ĩ'di dó ími 'dụ
fẽlé ãmbógó drị̃, kí dó ími 'dụ 'bãlé mãbụ́sụ̃ gá.
59 Ájọ míní, mí icó ãfũlé mãbụ́sụ̃ gâlé ku kpere míní séndẽ
ãsị̃lépi rĩ de agá ũfẽ agá.”

13

Ásị̃ ujaŋá jõku drã

1 Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí kí ándrá cí, jọ kí ị́jọ́ 'bá Gãlị́lĩ̃ rú Pĩlátõ
'bã ụ'dị́lé ãrí la kí usajó ídétáŋá idéjó ĩ'bã ãdroŋa 'baní rĩ
kí drĩ̃ gá Yẹ́sụ̃ nî.
2 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ 'bá Gãlị́lĩ̃ rú ụ'dị́lé
rá 'dĩ kí ndẽ kí 'bá ãzí Gãlị́lĩ̃ rú 'dĩ kí ũnzĩkãnã sĩ rá yã?
3 Adru 'dĩ 'bã áni ku, ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru, ĩdrĩ ásị̃ uja
ku ĩmi ũdrã pírí 'dĩ 'bã áni.
4 Ĩmi ũrã 'bá mụdrị̃ drĩ̃ ãrõ jó 'bã a'déjó kí drĩ̃ gá Sĩlówámũ
gá ũdrãlépi pírí 'dã ndẽ kí ũnzĩkãnã sĩ pírí 'bá u'álépi ãngũ
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'dĩ kí rá yã?
5 Ájọ ĩminí, yụ! Wó ájọ ĩminí, ĩdrĩ ásị̃ uja ku, ĩmi ũdrã
cécé ĩ'badrị̃ 'dã 'bã áni.”
6 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ, “Ágọ́bị̃ ãzí ándrá ãlu ĩ'di
'bã úlúgó ife zo ĩ'didrị̃ ámvụ́ agá, mụ ãka la kí ndrelé ịsụ́
ãko ãzí ala gá ãluŋá la ku.
7 Jọ 'bá ámvụ́ aga tẽlépi rĩ ní, ‘Índre, ári acị́lé ílí na 'dĩpí
má ịsụ́ ife ífí kalépi ãluŋá la ife 'dĩ 'bã ụrụ'bá gá 'dâ ku, íga
ĩ'di vũ̃rụ́. Ife 'dĩ la dó ri ũ̃nọ́kụ́ ayúlé ĩ̃sálị̃ íngoní ru?’
8 “Wó ágọ́bị̃ ámvụ́ andre tẽlépi rĩ umvi ĩ'diní, ‘Mí a'be ĩ'di
ílí ãlu ĩ̃dị̃, álẽ aga la sõlé pírí, ma wórõ ũ'bã ĩ̃ndụ́ la gá.
9 Drĩ̃ dó ífí ka ílí drũ̃sị̃ rĩ gá rá, ĩ'di adru múké; jõ dó 'dĩ
áni ku, ma dó ĩ'di ga vũ̃rụ́ ĩndõ.’ ”

Yẹ́sụ̃ 'bã ũkú acálépi rá ãgãlépi vũ̃rụ̃ sĩ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ

10 Sãbátũ ãzí ãlu la sĩ Yẹ́sụ̃ ri ímbátáŋá imbálé ãngũ
Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'bã ãzí ãlu la agá.
11 Ũkú ãzí ãlu 'dãá cí acálépi úríndí ũnzí sĩ ílí mụdrị̃ drĩ̃
ãrõ 'dĩpí la, icó ru ĩdrẽlé ụrụgá múké-múké ku.
12 Yẹ́sụ̃ la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, umve ĩ'di ĩ'di drị̃lẹ́ gá 'dõlé
jọ, “Ũ̃kû, átrũ mi ãyánĩ mídrị̃ 'dĩ sĩ rá.”
13 'Bã dó drị̃ kí ĩ'di drĩ̃ gá, gbõgbõ ũkú 'dĩ ĩdrẽ ru ụrụgá
ãzíla ịcụ́ dó Ãdróŋâ rụ́.

14 Ãmbógó ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó 'dã gá rĩ acá ũmbã sĩ Yẹ́sṵ̃
'bã ũkú 'dã adríjó ṵ́'dṵ́ Sãbátũ drį̃ sĩ rĩ sĩ, jọ 'bá 'baní, “Ṵ́'dṵ́
kí ázíyá sĩ ãzį̃ ngajó Sãbátũ ãlu 'dĩ agá. Lẽ ĩmi amṵ́ adríŋá
gá ṵ́'dṵ́ ãzí 'dĩ kí agá, adru Sãbátũ sĩ ku.”
15 Yẹ́sṵ̃ jọ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá rĩ ní 'bá ĩ'didrį̃
abe, “Ĩmi pírí 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ĩmi ãlu-ãlu icó ṵ́'dṵ́
Sãbátũ drį̃ sĩ kãyĩnõ ĩ'didrį̃ kí jõku tį̣ ĩ'didrį̃ kî trũlé agụlé
į̃yį̣ mvụlé ku la nĩ yã?
16 Ú'dî'da ũkú Į̣bụrahį̣mṵ̃ 'bã ũri rú Sĩtánĩ 'bã umbélé ílí
mụdrį̣ drį̃ ãrõ 'dĩ 'bã į̣sṵ́ adríŋá Sãbátũ sĩ ku yã?”
17 Umvitáŋá ĩ'didrį̃ fẽ drį̃nzá 'bá ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ
'banî, wó 'bá ãzí 'dĩ acá kí dó ãyĩkõ sĩ į̣jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé
ũniyambamba 'dĩ kí sĩ.

Į̣jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálį̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32; Mãrákõ 4:30-32)

18 Yẹ́sṵ̃ zį̣ 'bá kí pírí, “'Bá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí i'dá
íngõ áni? Ma ĩ'di ṵ̃'bį̃ ã'du sĩ?
19 Ĩ'di i'dá cécé hãrãdálį̃ áni, ágọ́bį̣ ãzí 'bã agụlé salé
ĩ'didrį̃ ámvṵ́ gá rĩ áni. Zo rá acá dó ife rú, ãzíla ãriŋa 'bṵ̃
gá rĩ ũ'bã kí jõrõvũ kénĩ la kí agá.”

Į̣jọ́ u'bélé ãkṵ́kį̃ drį̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:33)

20 Yẹ́sṵ̃ zį̣ vâ kí į̃dị́, “Ma dó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ rĩ ṵ̃'bį̃ ã'du
be yã?
21 Ĩ'di cécé ãkṵ́kį̃ ũkú ãlu ní 'dụlé usalé ãnáfóró ãmbógó
la trũ rĩ áni, kpere ĩ'diní ṵ̃pį̃ agá.”

Kẽ̃jį̣tį̣ lṵ́rṵ́ŋá rĩ
(Mãtáyõ 7:13-14, 21-23)

22 Yẹ́sṵ̃ mụ táwṵ̃nį̃ kí agâ sĩ ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ, 'bá kí
imbá trũ, ĩ'di mụ agá Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé.
23 'Bá ãzí zį̣ ĩ'di, “Úpí, 'bá kí mụ ru palé wereŋá ru yã?”
24 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní pírí, “Ĩmi ṵ̃'bį̃ ásį̣ pírí sĩ ũkpõ 'bãjó
fijó kẽ̃jį̣tį̣ síríŋá rĩ gâ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ũ'bí kí lẽ ãndá-ãndá
ru filé ala gâ sĩ rá. Wó icó kí ku.
25 Ãmbógó jó 'dį̣pį̣ la angá ụrụgá ĩ'di kẽ̃jį̣tį̣ ṵ̃pį̃, wó ĩmi pá
utu ãmvé kẽ̃jį̣tį̣ pãŋâ trũ ãzíla mãmálá 'bãŋâ trũ, ‘Úpí, ínzį̃
ãmaní kẽ̃jį̣tį̣.’ Wó ĩ'di umvi la, ‘Ánį̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ
ku.’
26 “Ĩmi dó umvi la, ‘Ãma ándrá na agá, mvụ agá mî trũ,
ãzíla íri 'bá kí imbálé táwṵ̃nį̃ ãmadrį̣ agá 'dâ!’
27 Wó ĩ'di ĩmi umvi, ‘Ánį̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ gá ku, ĩmi
ĩdã ĩmi má rṵ́ 'dâ rĩ sĩ rá, ĩmi 'bá į̣jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.’

28 “Ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí adru sį̣ naŋá be cí ĩminí
Ịbụrahį̣mṵ̃, Ĩsákã, Yãkó'bõ, ãzíla nãbį̣ya kí ndrejó Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drį̣ rĩ agá 'dãá rĩ sĩ. Wó íni 'dĩ ú'bé dó ĩmi ãmvé
'bo.
29 'Bá kí rú amṵ́ angájó ị̃tṵ́ 'bã agá agâlé ru, ị̃tṵ́ 'bã 'de
agâlé ru, ṵ́rṵ́ ãzíla ándrâlé ru, kí dó ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃ nalé Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drį̣ rĩ agá.
30 Wó 'bá wẽwẽ rú drị̃drị̃ rĩ kí drṵ́zį̣ acá 'bá vúlé rĩ kî rú,
ãzíla 'bá vúlé rĩ kí acá 'bá drị̃drị̃ rĩ kî rú.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã mãmálá Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ sĩ
(Mãtáyõ 23:37-39)

31 Sáwã 'dã sĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ jọ kí
ĩ'dinî, “Mí a'be ãngũ 'dĩ, ímụ ãngũ ãzí ndú la gá. Hẽródẽ
lẽ ími 'dį̣lé rá.”
32 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Ĩmụ lũlé la nãrãgã 'dã ní, ma úríndí
ũnzí kí adro ãmvé, ãzíla 'bá kí adrí ãndrũ ãzíla drṵ̃sị̃ drĩ dó
ca ṵ́'dṵ́ na la gá 'bo ma ãzį̣ mádrį̣ rĩ de rá.
33 Ị̃jọ́ íngõ drị̃ táni ru idé nĩ tí, lẽ ámụ mâ ãzį̣ trũ ãndrũ,
drṵ̃sị̃ ãzíla drṵ́zį̣ drị̃ gá, ã'dusĩku nábị̃ icó drãlé ãngũ ãzí gá
ku, lú Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá.
34 “Wọ́gọ̃ Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃, ĩmi 'bá Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ ĩmi 'bá
nãbį̣ya rú Ãdróŋá 'bã tį̣ ãpẽlé 'dĩ kí ụ'dį̣, ĩmi vâ kí u'bé írã
sĩ. Pâlékó sį̣ mâ lẽjó áma drį̣ 'bãjó anzį̣ŋá ĩmidrị̃ kí drị̃ gá,
kí tãmbajó cécé ã'ṵ́ andre 'bã ĩ'di 'bã mvaka kí atrájó ĩ'di
rṵ́ ṵ́pṵ́pį̣ agá rĩ áni! Wó ĩmi ã'ị̃ ku.
35 Índre Ãdróŋá a'be dó jó ĩmi sĩ ĩ'di rṵ́ ịcṵ́jó 'dĩ ándrú ru.
Wó ájọ ĩminí, ĩmi icó áma ndrelé ị̃dį̣ ku kpere ĩmĩ jọ agá la,
‘Ịcṵ́ 'bá amṵ́lépi Úpí 'bã rṵ́ sĩ rĩ ịcṵ́-ịcṵ̃!’†”

14

Yẹ́sṵ̃ 'bã ágọ́bị̃ ãyánĩ rú adríjó rĩ

1 Ṵ́'dṵ́ ãlu Sãbátũ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ mụ íná nalé Fãrĩsáyĩ ãzí
ãmbógó rú la drį̣ ko gá. 'Bá ri kí ĩ'di ndrelé gọ̃gọ̃ ĩ'di ã'du
idé ị́jọ́ ãzị̃táŋá 'bã lẽlé ku rĩ drị̃ gá.
2 Ágọ́bị̃ ãzí pá la kí ãvõjó drį̣ abe la amṵ́ Yẹ́sṵ̃ rṵ́.
3 Yẹ́sṵ̃ zį̣ 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla 'bá ãzị̃táŋá 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ
kî, “Ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị̃ ã'ị̃ 'bá adríjó Sãbátũ sĩ rá yã jõku yụ?”
4 Wó ĩyãŋã kí tútú. Yẹ́sṵ̃ 'dụ 'bá 'dã 'i, adrí ĩ'di, pẽ tį̣ la rá.
5 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí drĩ adru ngọ́tį̣ trũ, jõku
mánĩ̃gọ́ trũ, wó drĩ a'dé 'bṵ́ ĩyį̣ trũ la gá Sãbátũ sĩ, icó ĩ'di
anzélé ãmvé cọtį̣ ṵ́'dṵ́ Sãbátũ drį̣ 'dã sĩ ku rĩ ã'di 'i yã?”
6 'Bá 'dã icó kí vâ ĩ'di umvilé ku.

† **13:35** Zãbṵ́rĩ̃ 118:26

Í'bã mi ãmbógó ru cénĩ ku

7 Yẹ́sṹ ndre 'bá ṹmṹ gá umvelé umvê rĩ kí ãngũ
ũniyambamba drḩlẹ́ gá rĩ kí ũpẽ agá, jọ ĩ'baní ḭjọ́ u'bélé 'dĩ
'i,
8 "'Bá ãzí umve jõ mi ṹmṹ ũkú ũgbãjó rĩ gá, ĩmụ rilé
ãngũ ãlá drḩlẹ́ gá ri kí agá ku. Icó ru idélé 'dĩ 'bã áni 'bá ãzí
ãmbõgõ sĩ ími ndẽlépi rá la ûmve ĩ'di ṹmṹ 'dã gá ĩndĩ,
9 wó 'bá tá ĩmi umvelépi ḩrḩ trá nĩ rĩ la amṹ jọlé la, 'Ínga
rá 'bã ri ãngũ mídrḩ mî tá sĩ rijó 'dĩ gá 'dâ.' Ḭjọ́ 'dĩ la míní
drḩnzá fẽ ála ími agụjó rijó vúlé ãngũ dọ́dọ́ rĩ gá rĩ sĩ.
10 "Wó údrĩ ími umve, íri ãngũ vúlé 'dã gâlé, 'bá ími
umvelépi rĩ drĩ dó acá mí rṹ 'dõlé, ĩ'di dó jọ la, 'Mâ wọ̃rḩ,
mí amṹ rilé ãngũ múké 'dõ gá.' Ḭjọ́ 'dĩ la dó míní ãrútáŋá
ají ãmṹ 'dĩ kí drḩlẹ́ gá pírí.
11 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drḩ sĩ 'dĩ kí ála kí isé
vṹrṹ, wó 'bá ru malépi fṹ 'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru."
12 Yẹ́sṹ jọ líọ́ 'dípị ní, "Ídrĩ 'bá umve ãkónã ṹmṹ drḩ gá,
mí umve jõ mî wọ̃rḩka kí áyụ ku, mí ádrḩpịka kí ku jõku 'bá
ími bṹlṹ gá málĩ trũ rĩ kí áyụ ku, ã'dusĩku kí drṹzḩ ími umve
vúlé gẹ̃rḩ ãlu 'dĩ sĩ ãrígó la ũfẽjó.
13 Ídrĩ ṹmṹ 'bã mí umve ala gá 'bá lẽmẽrí, 'bá acálépi rá
ãzíla mịfḩ kóru 'dĩ kî.
14 'Bá 'dĩ kí míní sṹsṹ wi, ã'dusĩku icó kí ími ũfẽlé ku.
Ãdróŋá la rú ími ũfẽ nĩ drṹzḩ ṹ'dṹ 'bá 'bã kí angájó ídri rú
'dã sĩ."

Ḭjọ́ u'bélé ṹmṹ ãmbógó rĩ drḩ rĩ
(Mãtáyõ 22:1-10)

15 'Bá ãzí ãlu rilépi Yẹ́sṹ be íná tị gá 'dãá ĩndĩ rĩ la mụ ḭjọ́
'dĩ arilé jọ Yẹ́sṹ ní, "'Bá drṹzḩ rilépi ṹmṹ Sṹrṹ Ãdróŋá drḩ
'dã agá rĩ kí ãyĩkõ la kí fụ trẽỵḭ!"
16 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ṹ'dṹ ãlu ágọ́bḩ ãzí 'bã ṹmṹ ãmbógó
la umve dó sĩ 'bá ala gá wẽwẽ rú.
17 Sáwã ṹmṹ drḩ la mụ calé 'bo, pẽ ṹpḩgọ́ŋá ĩ'didrḩ kí tị
lũlé la ãmṹ 'baní, 'Ĩmi amṹ, ãko pírí kí dó bábá!'
18 Wó i'dó kí pírí ru ũtrũlé ãlu-ãlu, 'bá ãzí rĩ jọ 'Má ĩgbã
drĩ mâ ámvṹ lẽ ámụ drĩ ndrelé la, ítrũ ma rá.'
19 'Bá ãzí rĩ jọ, 'Ma ĩgbã mâ mãnḩgọ ámvṹ sõlépi rĩ kí
mụdrḩ, ma dó mụ kí ṹ'bḩlé, ítrũ ma rá fô!'
20 'Bá ãzí rĩ jọ, 'Má ĩgbã ũkú ú'dí, ḭjọ́ 'dĩ sĩ má icó mụlé
ku.'
21 "Ãtí'bó ãgõ vúlé 'dõlé, ãzíla ũlũ ḭjọ́ 'bá 'baní jọlé 'dĩ
kí ãmbógó líọ́ 'dípị nî. Ãmbógó líọ́ 'dípị ásḩ iza ru, pẽ dó
ãtí'bó tị, 'Ímụ mbẽlẽ-mbẽlẽ gẹ̃rḩ agâ sĩ ãzíla gẹ̃rḩ táwṹnḩ agá

rĩ kí agâ sĩ, mí umve mání 'bá lẽmẽrí ri kí, 'bá mịfị kóru 'dĩ kí, ãzíla 'bá acálépi rá 'dĩ kî trũ.’

22 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãtí'bó ãgõ jọ, ‘Ãmbógó, ịjọ́ mî jọlé mání rĩ idé kí ru rá, wó ãngũ ace drĩ jó agá 'dõlé cí.’

23 Ãmbógó jọ ãtí'bó ĩ'didrḩ ní, ‘Ímụ gẹ̃rḩ agâ sĩ táwṹñ̃ 'bã ãngũ ãmvélé ru ri kí agá, mí a'ị 'bá ala gá ri kí amṹjó ṹmṹ gá 'dõlé 'bã ga rú sĩ tré.

24 Ájọ míní, 'bá drḩdrḩ umvelé 'da 'bã ãzí ãlu la icó afílé ṹmṹ 'dĩ gá ku.’ ”

Ãjẹ̃ Yẹ́sṹ vú bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 10:37-38)

25 Ṹ'dṹ ãlu 'bá ũ'bí ri kí mụlé Yẹ́sṹ trũ, uja ru tị ĩ'ba rṹ 'dõlé jọ,

26 “'Bá ãzí drĩ amṹ má rṹ 'dõlé drĩ átẹ́pḩ ãzíla ãndrẽ 'i, ũkú 'i, ãzíla anzḩ́ná kí, ádrḩ́pḩ́ka kí ãzíla ámvọ́pḩ́ka kí abe, drĩ vâ ídri ĩ'di mgbã rĩ drḩ́ gá rĩ gã úmgbé ku, icó ĩ'diní adrujó 'bá mání imbálé la rú ku.

27 'Bá mũsãlá'bã ĩ'didrḩ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ icó adrulé 'bá mání imbálé rĩ rú ku.

28 “Ícétáṇá sĩ, ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ jó ãmbógó la sḩlé, drḩdrḩ rĩ sĩ icó rilé vṹrṹ jó 'bã ãjẹ̃ itúlé sĩ ñḩjó la icó ãjẹ̃ nalé íngõpí ĩ'diní sĩ ukójó.

29 Drĩ dó bõrõ sị rá, wó sĩlíngĩ drĩ adru ĩ'didrḩ́ 'dáyụ drḩ la dejó, 'bá pírí jô ndrelépi rá rĩ kí ĩ'di gụgṹ.

30 Kî jọ la, ‘Ĩndre drĩ ágọ́bḩ́ 'dĩ 'i! I'dó jó sḩlé wó ũkpó la ca sĩ icójó jô dejó ku.’

31 “Ícétáṇá sĩ úpí ãlu drĩ ru itú sĩ mụjó ã'dḩ́ gá ãsĩkárĩ 10,000 be sĩ ã'dḩ́ 'dijó úpí ãzí ãsĩkárĩ trũ álĩfũ kãlḩ́ ḩ̃rḩ la be, ĩ'di ri vṹrṹ ru itúlé, ũkpó mádrḩ ca ã'dḩ́ 'dijó úpí ãsĩkárĩ trũ wẽwẽ rú rĩ be rá yã?

32 Drĩ icó ku, ĩ'di ṹpḩ́gọ́ṇá kí tị pẽ drĩ fụjó úpí ãzí 'dã be sĩ ásḩ́ ḩ̃gbẹ̃ ajíjó kí drĩdríṇĩ gá, ịsṹ íni 'dĩ kí drĩ álḩ́-álḩ́ ru.

33 Ũví ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ adrulé 'bá mání imbálé la rĩ rú, 'bã a'be ãko pírí ĩ'di abe ri kí.”

Ã'ḩ́ sḩ́ kóru ru rĩ
(Mãtáyõ 5:13; Mãrákõ 9:50)

34 Yẹ́sṹ jọ, “Ã'ḩ́ ĩ'di ãjḩ́ fẽ. Wó sḩ́ la jõ yụ, ícó ĩ'di ujalé ã'ḩ́ ru ũgũgõ íngoní ru?

35 'Ba kí ã'ḩ́ sḩ́ kóru rĩ sũ ásé gá ĩ'di 'bã adrujó ṹrọ̃drḩ́ kóru rĩ sĩ. 'Bá ãlu-ãlu icólépi ḩ́jọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã are.”

15

Kãbĩlõ ãvĩlépi rá rĩ
(Mãtáyõ 18:12-14)

1 Ụ'dụ́ ãlu 'bá mũsọ́rǫ̃ tralépi rĩ kí 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi ãzí
rĩ kí abe amụ́ kí ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ arelé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mụ́sã drḭ́ kí imbálépi
rĩ kí abe i'dó kí unulé, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ la 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ
kí a'ị, ĩ'di vâ íná na ĩ'ba abe ĩndĩ!”
3 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá sĩ:
4 “'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la 'bã kãbĩlõ túrú ãlu agá ãlu rĩ
drĩ ãvĩ rá, ĩ'di dó ã'du idé? Ĩ'di kãlḭ́ úrômĩ drḭ́ la úrômĩ 'dĩ
kí a'be mụjó ãvĩlépi ãlu 'dã ndrų̃ trũ kpere ĩ'di 'bã ịsụ́ agá
la ku yã?
5 Drĩ ĩ'di ịsụ́ rá, ĩ'di a'dụ́ la kọ́trọ́ sĩ trũ gõjó lḭ́cọ́ gá lé ãyĩkõ
sĩ.
6 Drĩ acá lḭ́cọ́ gá 'bo, ĩ'di wǫ̃rḭ́ka kí umve, 'bá ĩ'di 'bã bụ́lụ́
gá rĩ kí abe ãngũ ãlu gá. Ĩ'di jọ la ĩ'baní, ‘Má u'á ãyĩkõ sĩ
ma mâ kãbĩlõ ịsụ́jó rĩ sĩ, ãma idé kí dó ãyĩkõ la 'i’
7 Ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru ãyĩkõ la ga 'bų̃ gâlé tré 'bá ãlu
'bã ásḭ́ ujajó rĩ sĩ ndẽ 'bá kãlḭ́ úrômĩ drḭ́ úrômĩ ru 'bãlépi ãlá
ru lẽlépi ásḭ́ ujalépi ku 'dĩ kí rá.”

Sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ

8 “Jõku ũkú ãzí sĩlíngĩ ífí trũ mụdrḭ́ ífí ãlu rĩ 'bã ãvĩjó rá
rĩ la ã'du idé yã? Ĩ'di lámbãŋá tḭ 'bã, ĩ'di jó 'a we, ĩ'di ndrų̃
la jãjã rú kpere ĩ'di 'bã ịsụ́ agá la.
9 Drĩ ịsụ́ la 'bo, ĩ'di wǫ̃rḭ́ka kí umve jĩránĩ abe ãngũ ãlu gá,
ĩ'di jọ la ĩ'baní, ‘Ma ãyĩkõ sĩ ma mâ sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ ịsụ́jó
rá rĩ sĩ. Ãma idé kí ãyĩkõ la 'i’
10 Ájọ ĩminí, ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ́ kí
ãyĩkõ idé 'bų̃ gâlé 'bá ũnzí ãlu la 'bã ásḭ́ ujajó rĩ sĩ.”

Mgbá ãvĩlépi rĩ

11 Yẹ́sų̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drḭ́ gá jọ, “Ágọ́bḭ́ ãlu ĩ'di 'bã anzḭ
kí ĩ̀rḭ̃.
12 Vúléŋá rĩ jọ ĩ'diní, ‘Má átẹ́pḭ, mí ãfẽ ãko mádrḭ́ wókõ
gá rĩ kî.’ Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bḭ̃ awa dó ãko kí anzḭ ĩ̀rḭ̃ 'dĩ 'banî.
13 Ụ'dụ́ were vúlé gá mgbá vúlé rĩ ĩ̀tų̃ndã ãko ĩ'didrḭ́ rĩ
kí pírí, ko dó drḭ́ mụlé séndẽ ĩ'didrḭ́ abe ãngũ álḭ́ gá iza dó
séndẽ ĩ'didrḭ́ kí pírí.
14 Iza ãko ĩ'didrḭ́ kí pírí, gbõgbõ rílẽ a'dé ãngũ 'dã gá ika,
ãbḭ́rḭ́ i'dó dó filé ụrụ'bá la gá.
15 Mụ dó sĩ ãzḭ́ ngalé 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá la drḭ́, pẽ tḭ la
ĩzõgó kí ucélé ĩ'didrḭ́ ámvụ́ agâlé.

16 Lẽ ru 'a tõlé ãkónã ĩzõgó kí nalé rĩ 'bã ḭ́mbḭ́lḭ́kọ́ kî sĩ,
wó 'bá ãzí fẽ ĩ'diní ãko ãzí nalé nãnã la ku.
17 “Ãs̃ḭjó i'dó dó ḭjọ́ ũrãlé, ‘'Bá ãzḭ́ ngalépi má átẹ́pḭ drḭ́ rĩ
kí ãkónã na tí kí a'be la cí, wó ãbḭ́rḭ́ la fi má rụ́ ĩ'di úgólé
áma colé 'dĩ!
18 Ma mâ ngá gõ vúlé má átẹ́pḭ drḭ́ko gâlé, ma jọ la ĩ'diní:
Má átẹ́pḭ, má iza ḭjọ́ Ãdróŋâ drḭ̃lẹ́ gá vâ ími drḭ̃lẹ́ gá ĩndĩ.
19 Mgbã la sḭ tá áma umvejó mî ngọ́tḭ́ ru ḭ̃dḭ́ ku; dũbã rá
la í'bã dó ma 'bá mí ãni ãzḭ́ ngalépi 'dĩ 'bã ãzí ru.’
20 Gbõgbõ angá ụrụgá gõ dó átẹ́pḭ̃ drḭ́ko gâlé. Ĩ'di drĩ adru
agá rá-rá ru 'dĩ gá 'dĩ átẹ́pḭ̃ ndre ĩ'di, ízákĩzã la fi dó átẹ́pḭ̃
ásḭ́ gá, cẹ̃ dó mụlé ĩ'di amvulé, ni kí dó ru ĩ'di be. 21 Ngọ́pḭ̃
jọ dó átẹ́pḭ̃ nî, ‘Má átẹ́pḭ, má iza dó ḭjọ́ Ãdróŋâ drḭ̃lẹ́ gá ãzíla
ími drḭ̃lẹ́ gá. Lẽ tátí ûmve dó ma mî ngọ́tḭ́ ru ḭ̃dḭ́ ku.’
22 “Wó átẹ́pḭ̃ umve ṹpḭ́gọ́ŋá kî, ‘Gbõrú! Ĩmi ají bõngó ú'dí
la kí sulé ụrụ'bá la gá, ĩsṹ vâ drọ̃nọ́ drḭ́mváŋá la gá ãzíla
gézĩmã pá la gá.
23 Ĩmi ají kãjóŋá mũlũkũdũ la, ĩlḭ ĩ'di vṹrṹ. Ãma amṹ kí
dó nalé la ãyĩkõ idéjó.
24 Ngọ́tḭ́ mádrḭ́ 'dĩ ãvĩ jõ rá; ḭsṹ dó ru rá. Drã jõ rá; adrî
dó rá.’ I'dó kî dó ãyĩkõ idélé.
25 “Ḭjọ́ 'dĩ kí ru idé 'dĩ ḭsṹ 'dĩ sĩ mgbá kãyúŋá rĩ drĩ ámvṹ
agâlé. Ĩ'di mụ acálé lḭcọ́ tḭ gá ãni rú, are úngó ãzíla 'bá kí
dḭ̃ tu sĩ la.
26 Umve ṹpḭ́gọ́ŋá ãzí ãlu la zḭlé ã'du la ru idé nĩ.
27 Umvi, ‘Mî ádrḭ́pḭ amṹ 'bo, ãzíla mî átẹ́pḭ lḭ ĩ'diní kãjóŋá
mũlũkũdũ 'dâ rĩ, ã'dusĩku ãgõ vúlé 'dõlé múké ãzíla ãlá ru.’
28 “Ádrḭ́pḭ̃ kãyú rĩ 'a ve ũmbã sĩ, gã dó filé jó agâlé úmgbé.
Átẹ́pḭ̃ ãfũ dó ĩ'di rṹ ãmvé 'dõlé sĩ mãmálá 'bãlé 'bã fi jó
agâlé.
29 Umvi átẹ́pḭ̃ ní jọ, ‘Índre drĩ! Ílí 'dĩ kí pírí ári ãzḭ́ ngalé
míní ṹpḭ́gọ́ŋá ru, ágã vâ ími tḭ ku. Ãko mî fẽlé mánî rĩ ã'du?
Átã táni ḭ̃ndrḭ́mváŋá ífẽ mání sĩ ãyĩkõ idéjó mâ wọ̃rḭ́ka abe
ku.
30 Wó mî ngọ́tḭ́ ãko mídrḭ̃ kí izalépi pírí ãwṹ'bá abe 'dĩ la
mụ amṹlé lḭcọ́ gá 'bo, mí uja ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ la lḭlé
íngoní ru?’
31 “Átẹ́pḭ̃ jọ, ‘Índre mâ ngọ́pḭ, ãma ṹ'dṹ pírí mí be, ãzíla
ãko mádrḭ̃ kí pírí mí ãni.
32 Wó lẽ ãma idé ãyĩkõ rá, ã'dusĩku mí ádrḭ́pḭ drãjó rá;
adrî dó ḭ̃dḭ́. Ãvĩjó rá; ḭsṹ dó ru rá.’ ”

16

'Bá ãko tãmbalépi mũlũmbẽ sĩ rĩ

1 Yẹ́sũ̧ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ágọ́bį̣ ãzí ãlu ku̧rẹ́ṇ̨ la 'bã 'bá ãko tãmbalépi rĩ, útõ ĩ'di kápa 'dį̣pį̣ tį̣ gá ĩ'di ĩ'di 'bã kápa kí izajó izâ rĩ sĩ.
2 Umve dó 'bá 'bãlé 'dã 'i ĩ'di ru̧ 'dõlé zį̣ ĩ'di, ‘Į̣jọ́ mâ arelé ími ụrụ'bá gá rĩ ã'du? Ínze mâ kápa kí vú, ã'dusĩku mí icó dó mâ ngá kí tãmbalé į̃dį̣ ku.’
3 “'Bá ãko tãmbalépi rĩ jọ dó ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma dó ú'dî'da ã'du idé? Ãmbógó mádrį̃ la áma dro ãzį̣ gá rá, ma vâ ũkpõ kóru ámvu̧ sõjó, ãzíla ma vâ drį̃nzá sĩ ãko a'į̣ṇ́á a'į̣jó.
4 Ánį̃ dó ma mụ ã'du idélé yã rĩ gá rá, 'bá kí mụ áma a'į̣lé ĩ'badrį̣́ko gá rá ãzį̣ drĩ dó ukó mání rá rĩ gá.’
5 “Umve dó 'bá ãmbógó ĩ'didrį̃ 'bã mõrį̣ trũ rĩ kí ĩ'di ru̧ 'dõlé. Zį̣ drį̃drį̃ rĩ 'i, ‘Mõrį̣ ãmbógó mádrį̃ drį̣ mídrį̣ lé rĩ sį̣?’
6 Umvi ĩ'diní, ‘Dé'bẽ túrú ãrõ ãdu nalé nãnã rĩ ãni.’ 'Bá ãko tãmbalépi rĩ umvi ĩ'diní, ‘Íri vų̃rụ́, mí asi dẹ́nǫ̃ 'dĩ rá, ísĩ túrú sụ.’
7 “Ãtí'bó 'dĩ umve ágọ́bį̣ námbã į̃rį̃ sĩ rĩ 'i, ĩ'di mụ afílé 'bo, zį̣ ĩ'di, ‘Ãmbógó mádrį̃ 'bã mõrį̣ mídrį̣ íngõpí?’ Umvi, ‘Mõrį̣ mádrį̃ ĩ'di ãnáfóró gũtį̣yã álĩfũ ãlu ãni.’ Ãtí'bô jọ ágọ́bį̣ 'dĩ ní, ‘'Dĩ kãrãtásĩ ándrá drį̃drį̃ ĩmi sĩ į̣jọ́ itújó ĩ'di be rĩ 'i. Ísĩ kãrãtásĩ ú'dí la ãję̃ ũfę̃jó gũtį̣yã túrú ãrõ ãnáfóró ãni.’ *
8 “Ãmbógó į̣cu̧ 'bá ĩ'di 'bá ãko tãmbalépi rĩ ĩ'di 'bã į̣jọ́ 'dĩ idéjó íni ũndũwã sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ų̃nọ́ku̧ drį̃ gá 'dĩ kí ũndũwã rú į̣jọ́ ĩ'badrį̃ kí idé ndẽ 'bá dį̃zã drį̣ 'dĩ kí rá.
9 Ájọ ĩminî, ĩmi ayú málĩ ų̃nọ́ku̧ gá 'dĩ kî sĩ wõrį̣ į̣sụ́jó ĩminî, drĩ dó ukó 'bo, ála dó drụ́zį̣ ĩmi a'į̣ lį̣cọ́ Ãdróṇ́á drį̣ jã 'dâ rĩ gá.
10 “'Bá ásį̣ dį̃lį̃ ãko ĩmbíráṇ́á sĩ rĩ, ásį̣ la vâ adru dį̃lį̃ ãko ãmbógó sĩ. 'Bá ásį̣ dį̃lį̃ ãko ĩmbíráṇ́á sĩ ku rĩ, ásį̣ la icó vâ adrulé dį̃lį̃ ãko ãmbógó sĩ.
11 Ími ásį̣ drĩ adru dį̃lį̃ málĩ ų̃nọ́ku̧ drį̃ gá 'dâ rĩ kí tãmbaṇ́á sĩ ku, ícó dó ásį̣ 'bãlé ími drį̃ gá málĩ Ãdróṇ́á drį̣ mgbã rĩ sĩ íngoní ru?
12 Ĩdrĩ adru ásį̣ dį̃lį̃ sĩ 'bá ãzí 'bã ãko sĩ ku, ã'di la dó míní ãko mî trũ adrujó rĩ fẽ nĩ?
13 “Ãtí'bó ãzí icólépi ãzį̣ ngalépi ãmbogo į̃rį̃ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu rĩ ngų̃ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá, ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi icó ãzį̣ ngalé Ãdróṇ́á nî ãzíla séndẽ ní ku.”

---

* **16:7** Ų̣pį̣gọ́ṇ́á 'dĩ idé į̣jọ́ 'dĩ 'i 'bá pírí *mõrį̣* nalépi ãmbógó ĩ'didrį̃ drį̣ rá 'dĩ abe.

Ímbátáŋá Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ ãzı̨̃táŋá drı̨̃ rĩ
(Mãtáyõ 11:12-13; 5:31-32; Mãrákõ 10:11-12)

14 'Bá Fãrĩsáyĩ rú sĩlíngĩ lẽlépi ambamba 'dĩ kí mụ ı́jọ́ 'dĩ
arelé 'bo, utru kí mẹ́lẹ́tı̨ sĩ ĩ'di idejó.
15 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩmi 'bã 'bá múké la ru 'bá kí mẹ́lẹ́tı̨
gá cénĩ, wó Ãdróŋá nı̨̃ ĩmi ásı̨ rá. Ãko 'bá 'bã kí ı́jọ́ 'bãlé
ũkpó 'dĩ kí, Ãdróŋá drı̨̃lẹ́ gá ãko ãzí ngṵ̃lé ũnzí la.
16 “Ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨̃ ãzíla ı́jọ́ nãbıya 'bã kí sĩlé 'dĩ kí abe
ûlũ kí kpere sáwã Yõhánã Bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ fẽlépi rĩ drı̨̃ agá; i'dójó
ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ ı́jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨ 'bṵ̃ gá rĩ ála ı́jọ́ la ũlũ,
'bá pírí kí ru afụ filé ala gâlé ũkpõ sĩ.
17 Ĩ'di ı́jọ́ ãzí áŋmátrẽ la 'bṵ̃ kí ṵ̃ŋọ́kṵ́ be kí ukó rá wó ı́jọ́
ífí Ãdróŋá ãni ĩmbíráŋá ãzı̨́táŋá agá rĩ ãvĩ ku.
18 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro rá drı̨̃ ndú la ĩgbã, ĩ'di ãwṵ̃
nga; ágọ́bı̨ ũkú drolé rá rĩ ĩgbãlépi rĩ ĩ'di ãwṵ̃ nga.”

Lázãrõ kí ágọ́bı̨ málĩ trũ rĩ be

19 “Ágọ́bı̨ ãzí málĩ trũ la ãlu ĩ'di ru sṵ̃ bõngó ãjẹ̃ rú rĩ kí
agá, ãzíla ĩ'di u'á jó ãjẹ̃ ãni la agá ãzíla íná na ãlá ru ṵ́'dṵ́
pírí.
20 Ágọ́bı̨ ãzí ãlu lẽmẽrí ụrụ'bá la pírí ãkõzá ru, rṵ́ la
Lázãrõ 'i, ála ĩ'di ají 'bãlé ágọ́bı̨ málĩ trũ 'dĩ drı̨̃ kẹ̃ı́tı̨ gá
'dãá,
21 ãkónã ayilépi méjã sı̨ gá 'dã kí ũtẽlé nalé. Ũcogo kí
amṵ́ ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí ũndrãlé.
22 “Ágọ́bı̨ lẽmẽrí 'dã drã dó rá, mãlãyíkã amṵ́ kí ĩ'di agụlé
'bãlé rilé Ịbụrahı̨́mṵ̃ andre gá. Ágọ́bı̨ málĩ trũ rĩ drã vâ ĩsį̃
vâ ĩ'di.
23 Fi dó ãcí ukólépi ku rĩ agá, ri drı̨̃ cı̨lé ãcí 'bã ãzá sĩ, ndre
ãngũ ụrụgá, ndre Ịbụrahı̨́mṵ̃ 'i álı̨ 'dáni, Lázãrõ ĩ'di bṵ́lṵ́
gá 'dâ.
24 Umve dó Ịbụrahı̨́mṵ̃ 'í, ‘Bãbá Ịbụrahı̨́mṵ̃! Índre áma
ízákĩzã, mí ãpẽ Lázãrõ tı̨ tĩndrímváŋá sulé ı̨̃yı̨ agâ sĩ áma
ṵ́lı̨ ụdṵ́jó, ã'dusĩku ma drı̨̃ cı̨ ãzá ãmbógó la sĩ ãcí 'dõ agá
'dõ!’
25 “Wó Ịbụrahı̨́mṵ̃ umvi ĩ'dinî, ‘Mâ ngọ́pı̨ mí ũrã drĩ ı́jọ́
ándrá mî adrujó ídri ṵ̃ŋọ́kṵ́ drı̨̃ gâlé rĩ sĩ, mí ı̨sṵ́ ãyĩkõ rá,
wó Lázãrõ ı̨sṵ́ ándrá 'bãngá ũcõgõ áyụ. Ú'dî'da ĩ'di dó drĩ
vâ ĩ'diní ãyĩkõ ı̨sṵ́, wó mí adru drĩ vâ ãngũ ũcõgõ ı̨sṵ́jó 'dĩ
agá 'dãá.
26 Į́jọ́ 'dĩ agá 'dâ 'bṵ́ ãzí mgbi la ãma drĩdríŋĩ gá cí, 'bá ãzí
drĩ dô sĩ lẽ alı̨lé ãma rṵ́ 'dõlé ãzíla ĩmi rṵ̂lé icó dó sĩ ku, 'bá
ãzí icó vâ alı̨lé ĩmi rṵ̂lé ãma rṵ́ 'dõlé ku.’

27 “Umvi, ‘Má a'ị̃ mi bãbá, ípẽ Lázãrõ tị má átẹ̃pị drı̃ko gâlé,
28 má ádrı̃pịka kí tõwú cí. 'Bã mụ kí bı̃lẹ̃ ı̃ndṵ́ lilé 'ba amṵ́
kí rû sĩ ãngũ sĩ drı̃ cịjó 'dõ gá 'dõlé ku.’
29 “Ịbụrahı̃mṵ̃ umvi, ‘Mṵ́sã kí nãbịya abe 'dãá cí; 'ba are
kí ı̃jọ́ kí tị gá rĩ 'i.’
30 Jọ, ‘Yụ, bãbá Ịbụrahı̃mṵ̃, 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ
kí drĩdrı́ŋı̃ gá la drĩ tá mụ nĩ kí tá ásı̃ uja rá.’
31 Jọ ĩ'diní, ‘Drĩ kí Mṵ́sã kí tị are nãbịya abe ku, icó kí vâ
'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdrı́ŋı̃ gá rĩ 'bã ı̃jọ́ arelé
ku.’ ”

17

Ị̃jọ́ ũnzí kî trũtáŋá be
(Mãtáyõ 18:6-7, 21-22; Mãrákõ 9:42)

1 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãko fẽlépi la 'bá
'baní ı̃jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí amṵ́ 'dĩ, wó 'bá fẽlépi la ı̃jọ́ 'dĩ 'ba
amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ sĩ rĩ ní ũcõgõ.
2 Ĩ'di tá múké la 'bá íni rĩ imbe gá írã ãná 'ı̃jó ãmbógó
kpakụ rĩ umbéjó trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agá, ndẽ ĩ'diní fẽjó la
anzị nírı́ŋá 'dĩ 'baní ı̃jọ́ izajó.
3 Ĩnzı̃ mı̃fı̃ ĩmi sĩ.
“Mí ádrı̃pị drĩ ı̃jọ́ iza mí rṵ́, íza drı̃ la gá; drĩ ru ásı̃ uja rá,
ítrũ ĩ'di rá.
4 Drĩ ı̃jọ́ iza mí rṵ́ pâlé ázı̃rı̃ ṵ́'dṵ́ ãlu agá, amṵ́ vâ mí rṵ́
'dõlé pâlé ázı̃rı̃ trũtáŋá a'ı̃lé jọjó la, ‘Má uja ásı̃ rá,’ lẽ ítrũ
ĩ'di rá.”
5 Ṵ̃pı̃gọ̃ŋa jọ kí Úpí nî, “Mí ı̃drı̃ ã'ı̃táŋá ãmadrı̃ ãmbógó
ru.”
6 Úpí umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá adru ã'ı̃táŋâ trũ wereŋá ru
hãrãdálı̃ ífí áni, ĩmi icó jọlé la ife 'dĩ ní, ‘Mí anzé mi ízókî
trũ kpítã ímụ ími salé mĩrĩ agá!’ Ĩ'di ĩmi tị are rá.
7 “Ĩmi ãzí ãlu la 'bã ṵ̃pı̃gọ̃ŋá ãzí drĩ angá ámvṵ́ sõ agá jõku
kãbĩlõ ucé agá, drĩ amṵ́ lı̃cọ́ gá angájó ámvṵ́ agâlé, mi ĩ'diní
jọ la 'bã afụ ru gbõgbõ mụlé íná ĩ'didrı̃ nalé yã?
8 Adru íni ku! Kẽjı̃ la gá mi jọ la ĩ'diní, ‘Ímụ íná mádrı̃
ĩndró drı̃ idélé bábá, ísṵ̃ bõngó ãlá rĩ kí mi sĩ amṵ́ mání
íná fẽlé nalé, ãzíla ãko mvụlé mvṵ̃-mvṵ̃ rĩ kí abe, 'dã bã
ũngúkú gá mi dô sĩ mụ íná mídrı̃ nalé ĩndõ.’
9 Ṵ̃pı̃gọ̃ŋá 'dã ní úfẽ ãwã'dĩfô ĩ'di 'bã ãzı̃táŋá vú ũbĩjó ãzíla
idéjó 'dã sĩ rá yã?
10 Ĩmi vâ 'dĩ 'bã áni; údrĩ ĩminí ı̃jọ́ ĩmi idélé rĩ kí ũlũ ĩdrĩ
kí idé 'dĩ áni 'bo, ĩjọ, ‘Ãma ãmã ngá ṵ̃pı̃gọ̃ŋá jõ údu 'dâ rĩ
kî, ãnga 'bãngá ãzı̃ jõ ãma ãni údu rĩ 'i.’ ”

'Bá mụdrị̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ kí adríjó rĩ

11 Yẹ́sũ̃ 'bã mụ agá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé mụ lõkókõrí Sãmãríyã
'bã ãni Gãlị́lĩ̃ be rĩ agâ sĩ.
12 Ĩ'di 'bã fi agá tõ̃rṍmẹ́ ãzí ãlu la agá, 'bá mụdrị̃ ãrí 'bã
nalé rá la amụ́ kí drĩ̃ ụ́fụlé ĩ'di trũ. Tu kí pá rá-rá ru.
13 Ayú kí ụ́'dụ́kọ́ ụ́rụgá sĩ, "Úpí Yẹ́sũ̃, íko ãma ãzã fô!"
14 Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo jọ, "Ĩmụ ĩmi i'dalé ãtalo ídétáŋá
idélépi 'baní ími ụ́rụ'bá undréjó." Ĩ'bã kí mụ agâ, ãrí kí
ụ́rụ'bá gá rĩ ukó rá.
15 Kí ãzí ãlu ĩ'di mụ ndrelé la 'í adrí 'bo, ãgõ vúlé Yẹ́sũ̃ rụ́
'dõlé Ãdróŋâ rụ́ ungoŋâ trũ rere ụ́'dụ́kọ́ sĩ.
16 'Be ru Yẹ́sũ̃ pálé gá fẽ ãwã'dĩfô ĩ'dinî, wó 'bá 'dĩ 'bá
Sãmãríyã rú la.
17 Yẹ́sũ̃ zị, "'Bá mụdrị̃ 'dĩ adrí kí tá pírí ku yã? 'Bá úrômĩ
rĩ kí dó íngõlé?
18 'Bá ãmị́yọ́ŋá ru 'dĩ ãgõ dó 'bãngá amụ́lé Ãdróŋá rụ́ ịcụ́lé
ãwã'dĩfô fẽjó á'dụ̃sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ?"
19 Jọ ĩ'dinî, "Mí angá ímụ; ã'ị̃táŋá mídrị̃ idé mi múké."

Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã amụ́ŋá
(Mãtáyõ 24:23-28, 37-41)

20 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú la zị kí Yẹ́sũ̃ 'i, "Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drị̃ la amụ́ ã'dụtụ́ rĩ?" Yẹ́sũ̃ umvi kí, "Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ amụ́
gẽ̃rĩ̃ ĩmi ásị́ 'bãjó undréjó la 'dĩ áni la ku.
21 'Bá ãzí ní sĩ jọjó la, 'Ĩ'di 'dõnu,' jõku, 'Ĩ'di 'dãnu' la
'dáyụ, ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ ĩ'di ĩmi agá 'dĩ."
22 Jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ,
ĩmi sĩ lẽjó Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ụ́'dụ́ ndrejó rĩ, wó ĩmi icó ndrelé
la ku.
23 'Bá kí ĩminí lũ la, 'Ĩ'di 'dõnu!' Jõku, 'Ĩ'di 'dãnu!' Lẽ ĩmụ
ũ̃cẽ̃ trũ kí vú gâ sĩ ndrũ̃ trũ la ku.
24 Ĩndre drĩ, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ụ́'dụ́ ãgõjó rĩ ĩ'di cécé ãvi
áni, ĩ'di nĩ némé ĩ'di 'bũ̃ ji i'dójó wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ
gá.
25 Wó drĩ̃drĩ̃ rĩ gá, lẽ 'bã ịsụ́ cãndí ráká, ãzíla 'bá ĩ'didrị̃
áyi gá rĩ 'bã gã kí sĩ ĩ'di úmgbé.
26 "Cécé ĩ'di 'bã ándrá adrujó ụ́'dụ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ rĩ áni,
ụ́'dụ́ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amụ́jó rĩ la vâ adru 'dã áni.
27 'Bá kí ándrá ãngũ na agá, íwá mvụ agá, ãzíla kí ũkú
ĩgbã agá, kí vâ ĩ'bã izonzi kí fẽ agá ágó gá ụ́'dụ́ Núwã ngárĩ
rĩ sĩ kpere ĩ'di 'bã fi agá í'bó ãmbógó rĩ agâlé. Ĩyị̃ ãmbógó
'bá ịmvụ́lépi rĩ 'bã amụ́ agá kí ịmvụ́ agá pírí.

28 “Ĩ'di ándrá vâ cécé 'dĩ 'bã áni ṵ'dṵ́ Lǫ́tḭ̃ drḭ̃ sĩ. 'Bá kí
ãngũ na agá ãzíla mvụ agá, ãko ĩgbã agá ãzíla ãko ḭ̃tṵ̃ndã
agá, ãkónã sa agá ãzíla jó sị agá.
29 Wó ṵ'dṵ́ Lǫ́tḭ̃ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ sĩ, ãcí ri 'dịlé angájó
'bṵ̃ gâlé bãrṵ́tḭ̃ trũ ḭ̃lḭ̃kḭ̃ kí pírí.
30 “Ĩ'di vâ adru cécé 'dĩ 'bã áni ṵ'dṵ́ Ngǫ́tḭ 'Bádrḭ̃ 'bã amṵ́jó
ru i'dajó rĩ sĩ.
31 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ 'bá tụlépi ĩ'didrḭ jó sḭ rĩ lẽ 'bã asḭ vṵ̃rṵ́ 'dõlé
filé ãko ĩ'didrḭ̃ kí a'dṵ́lé ku. 'Bá ámvṵ́ agá rĩ 'bã ãgõ vâ ãko
ãzí gá lḭcǫ gá 'dõlé ku.
32 Ĩmi ũrã ḭ́jǫ́ Lǫ́tḭ̃ 'bã ũkû drḭ̃! *
33 'Bá drĩ lẽ ru ídri ĩ'didrḭ̃ tãmbalé nĩ, ĩ'di ãvĩ la rá; wó 'bá
ídri ĩ'didrḭ gá rĩ ãvĩlépi rá rĩ la tã la mba rá.
34 Ájọ ĩminî, ḭ́nḭ́ 'dã sĩ 'bá ḭ̃rḭ̃ kí ru la mgbǫ́lǫ́ ãlu sḭ gá, ála
ãlu rĩ 'dụ, ála ãzí rĩ a'be.
35 Ũkú ḭ̃rḭ̃ kí ãná 'ị ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ rá, ála ãzí
rĩ a'be. [
36 Ãgọbị ḭ̃rḭ̃ kí mụ ámvṵ́ sõlé ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ,
ála ãzí rĩ a'be.]” †
37 Zị kí, “Íngõlé yã, Úpí?” Umvi, “Ãngũ ãko ãzí 'bã ãvũ la
adrujó cí rĩ gá, 'dã bãsĩ ãngũ núgúnúke 'bã kí ru trajó rĩ.”

18

Ḭ́jǫ́ u'bélé ũkú ãwṵ́zḭ́ ru ãzãkoma lẽlépi rĩ drḭ̃ gá rĩ

1 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ḭ́jǫ́ u'béŋá 'dĩ sĩ kí
imbájó, lẽ 'bã ãndẽ kí Ãdróŋá zịŋá sĩ ku.
2 Yẹ́sṵ̃ jọ, “'Bá 'bá ḭ́jǫ́ lịlépi la ãzí ãlu táwṵ̃nḭ̃ ãzí gá Ãdróŋá
nḭ̃lépi ku la, ãzíla asílépi 'bá kí sĩ ku la.
3 'Dãá ũkú ãzí ãwṵ́zḭ́ ru la cí, ṵ'dṵ́ pírí ĩ'di amṵ́ mãmálá
'bãlé 'bá 'bá ḭ́jǫ́ lịlépi rĩ drḭ̃lẹ́ gá, ‘Íko áma ãzã 'bá mâ
mẹ́rǫ́'bá ru rĩ sĩ!’
4 Ṵ'dṵ́ ũ'bíkãnã rú 'bá 'bá ḭ́jǫ́ lịlépi rĩ ko ũkú ãwṵ́zḭ́ ru 'dã
ãzã ku, vúlé vúlé ru jọ ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ádrĩ táni ãrútáŋá
fẽ Ãdróŋá ní ku jõku así 'bá kî sĩ ku,
5 álẽ ndrelé la ḭ́jǫ́ ũkú ãwṵ́zḭ́ ru 'dĩ 'bã lẽlé rĩ kí ịsṵ́ kí rá,
ã'dusĩku ãwṵ́zḭ́ 'dĩ la áma ĩcãndĩ ṵ'dṵ́ pírí, ádrĩ idé la ku,
ĩ'di ri amṵ́lé áma ĩcãndĩlé jã 'dâ, ma dô sĩ ãndẽ rá!’ ”
6 Ãzíla Yẹ́sṵ̃ jọ, “Ĩmi are ḭ́jǫ́ 'bá 'bá ḭ́jǫ́ lịlépi pịrị ku rĩ ní
jọlé rĩ.

---

* **17:32** *Lǫ́tḭ̃ 'bã ũkû* drã ĩ'di 'bã ándrá ãngũ andréjó vúlé rĩ sĩ. † **17:36** Vásĩ 36 'ị, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á ícó ı́jọ́ lı̨lé múké 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rá rĩ
'baní ku yã? Ãdróŋ́á icó 'bá awálépi ĩ'di rṵ́ ı̨̃tṵ́ kí ı́nı̨́ be rĩ
a'belé ãmvé ku.
8 Álũ ĩminí, Ãdróŋ́á la mũkẽ idé ĩminí gbõŋ́áŋ́á ru. Wó
Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ drĩ drṵ́zı̨ ãgõ rá, ĩ'di 'bá ã'ı̨̃táŋ́á agá rĩ kí ı̨sṵ́
ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dâ sı̨ yã?”

Ị́jọ́ u'bélé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ drı̨̃ gá ãzíla 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi
rĩ be
9 Yẹ́sṵ̃ jọ ı́jọ́ ı́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ 'bá ru 'bãlépi Ãdróŋ́á drı̨̃lẹ́ gá
kpı̨ 'bá ãzí 'dĩ 'baní ãndânĩ rĩ kí drı̨̃ gá.
10 “'Bá ı̨̃rı̨̃ mụ kí Ãdróŋ́á ã'ı̨̃lé lı̨́cọ́ Ãdróŋ́á drı̨̃ agá, 'bá ãlu
rĩ ĩ'di 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ, ãzí rĩ 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'i.
11 “Ágọ́bı̨́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ angá tu pá ụrụgâ sĩ, ã'ı̨̃ Ãdróŋ́á
ĩ'didrı̨̃ jọ, ‘Ãdróŋ́á, áfẽ míní ãwã'dĩfô mání adrujó cécé 'bá
ãzí ṵ̃gṵ́'bá ru, ı́jọ́ ũnzí idélépi, ãwṵ́'bá ru rĩ kí áni ku rĩ sĩ.
Má vâ adrujó cécé 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí áni ku rĩ sĩ.
12 Ma u'á íná naŋâ kóru ṵ́'dṵ́ ı̨̃rı̨̃ sãbı̨́tı̨̃ ãlu agá, sĩ ími rṵ́
ı̨cṵ́jó, ãzíla ma ãko mání ı̨sṵ́lé ãlu mụdrı̨́ agá rĩ fẽ mínî.’
13 “Wó ágọ́bı̨́ mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ tu pá ágọ́bı̨́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ
rṵ́ rĩ sĩ álı̨́. Ndre ãngũ 'bṵ̃ gâlé ku, wó 'bã drı̨́ drı̨̃ gá jọ, *
‘Ãdróŋ́á, í'bã ásı̨ ı̨̃gbẹ́ áma drı̨̃ gá ma 'bá ũnzí idélépi la.’ ”
14 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Álũ ĩminí, sáwã Ãdróŋ́á ã'ı̨̃jó rĩ la mụ ukólé
'bo, Ãdróŋ́á 'dụ ágọ́bı̨́ mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'bãlé ãlá ru ndẽ
ágọ́bı̨́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ru ı̨pı̨́lépi cénĩ-cénĩ
rĩ, ála ĩ'di isé vṵ̃rṵ́. Wó 'bá ru 'bãlépi vṵ̃rṵ́ rĩ ála ĩ'di 'bã
ãmbógó ru.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã sṵ̃sṵ́ wijó anzı̨ níríŋ́á kí drı̨̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Mãrákõ 10:13-16)
15 'Bá ri kí ándrá ĩ'bã anzı̨ níríŋ́á kí ajílé Yẹ́sṵ̃ rṵ́, sĩ sṵ̃sṵ́
wijó kí drı̨̃ gá. 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ı́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo,
uzá kí 'bá 'dã kí drı̨̃ gá.
16 Wó Yẹ́sṵ̃ umve anzı̨ kí amṵ́lé ĩ'di rṵ́ 'dõlé, ãzíla jọ, “Ĩmi
a'be anzı̨ nírí 'bã amṵ́ kí má rṵ́ 'dõlé, ĩmi atrı̨ kí amṵ́ŋ́á gá
ku, ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drı̨̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni.
17 Ájọ ĩminí ı́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí drĩ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ a'ı̨́
cécé ngọ́tı̨́ŋ́á ĩmbíráŋ́á rĩ áni ku, icó filé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drı̨́
agá ku.”

Ãmbógó kṵ́rẹ́nı̨́ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Mãrákõ 10:17-31)

---

* **18:13** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drı̨ Gı̨̃rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ rĩ agá úsĩ *jṵ́jṵ́ adı̨lé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhṵ́dı̨̃
rú rĩ 'badrı̨ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

18 Ãmbógó Yãhụ́dį̃ rú la zị Yẹ́sų̃ 'i jọ, “Ímbápị múké rĩ, ma
ã'du idé sĩ ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́jó?”
19 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'di, “Mi áma umve 'bá múké la ã'du ḭjọ́ sĩ?
'Bá ãzí múké la yụ pẽ lú Ãdróŋá 'i.
20 Ínį̃ ãzḭ́táŋá kí rá: ‘Ínga ãwų̃ ku, í'dị 'bá ku, mí ų̃gų̃ ų̃gų̃
ku, mí alḭ ĩnzõ 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ
be.’†”
21 Ágọ́bį̰ umvi ĩ'diní, “Ḭjọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó
ãnzḭ̃rḭ̃ŋã sĩ rĩ kî.”
22 Yẹ́sų̃ la mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ ĩ'diní, “Ḭjọ́ ãzí ace drĩ míní
ãlu cí, lẽ mí ụzị ãko mídrḭ̃ kí pírí, ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí
rĩ 'baní mi dó sĩ adru málĩ trũ 'bų̃ gâlé, 'dã 'bã vúlé gá, mí
amụ́ dó sĩ áma vú bĩlé ĩndõ.”
23 Ágọ́bį̰ la mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ĩ'di
'bã málĩ wẽwẽ rú 'dã kî sĩ.
24 Yẹ́sų̃ ndre ágọ́bį̰ 'bã cãndí, jọ, “'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó
Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ ni yã?
25 Ã'dusĩku, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ̃ ḭndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá
ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ rá.”
26 'Bá ĩ'di arelépi rĩ zị kí, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
27 Yẹ́sų̃ umvi, “Ḭjọ́ 'bá 'baní mbalépi ũkpó rĩ Ãdróŋá ní
áŋmátrẽ rú.”
28 Pétẽrõ jọ Yẹ́sų̃ ní, “Índre, ãma a'be lḭcọ́ ãmadrḭ̃ kí sĩ
u'dejó ími vú gâ sĩ!”
29 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ lḭcọ́ jõku
ũkú ĩ'didrḭ̃ 'i jõku ádrḭpḭka kí 'bá ĩ'di tḭlépi rĩ kí jõku anzḭŋá
ĩ'didrḭ̃ kí a'be Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ̃ 'bã ḭjọ́ sĩ,
30 ĩ'di ũyá ãmbógó la ịsụ́ ụ́'dụ́ 'dĩ agá ãzíla ídri Ãdróŋá
drḭ ukólépi ku jã 'dâ rĩ ịsụ́ ụ́'dụ́ drḭ̃lẹ́ gá rĩ agá.”

Yẹ́sų̃ nze drã ĩ'didrḭ̃ vú pâlé na rĩ gá
(Mãtáyõ 20:17-19; Mãrákõ 10:32-34)

31 Yẹ́sų̃ 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ḭrḭ̃ 'dã kí bụ́lụ́
gá jọ ĩ'baní, “Ĩmi are! Ãma kí mụ Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá ḭjọ́ ándrá
nãbḭya 'bã kí sĩlé Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ drḭ̃ gá rĩ 'baní ru idéjó ãndá-
ãndá ru rĩ gâlé 'dĩ.
32 ‘Ála ĩ'di fẽ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'badrḭ, kí mụ ĩ'di idelé,
kí ĩ'di u'dá, ãzíla sų̃sụ́ uwí ụrụ'bá la gá.
33 Kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di 'dị rá. Wó ụ́'dụ́ na la sĩ, ĩ'di angá
ídri rú ḭ̃dḭ.’ ”
34 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nḭ̃ kí ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí ífí ku,
ã'dusĩku ífí la a'bó ru ĩ'baní cí nḭ̃ kí dó sĩ Yẹ́sų̃ la ḭjọ́ jọ ã'du
drḭ̃ gá yã rĩ ku.

† **18:20** Ãfũŋá 20:12; Ãzḭ́táŋá Amviŋá 5:16-20

Yẹ́sũ̧ adrí 'bá mịfị̃ kóru á'ị̃ŋá a'ị̃lépi rĩ
(Mãtáyõ 20:29-34; Mãrákõ 10:46-52)

35 Yẹ́sũ̧ la mụ acálé ãni rú Yẽ̗rị́kõ̗ tị gá, 'bá ãzí ãlu mịfị̃
kóru la ri gẽ̗rị̃ tị gá ãko a'ị̃lé.
36 Ĩ'di mụ 'bá ũ'bí alịlépi 'dĩ kí arelé zị, “Íni 'dĩ kí ã'du?”
37 Jọ kí ĩ'diní, “Yẹ́sũ̧ 'bá Nãzẽ̗rẹ́tị̃ gá rĩ la alị nĩ.”
38 Azá re, “Yẹ́sũ̧ Dãwụ́dị̃ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”
39 'Bá drị̃lẹ́ gá rĩ jọ kí ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó ri dó uzálé
rere ị̃dị́-ị̃dị, “Yẹ́sũ̧ Dãwụ́dị̃ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”
40 Yẹ́sũ̧ tu pá jọ âjí 'bá mịfị̃ kóru 'dĩ 'í rụ́ 'dõlé. Ĩ'di mụ
acálé ãni rú, Yẹ́sũ̧ zị ĩ'di,
41 “Ílẽ má idé míní ã'du?” Umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, álẽ ãngũ
ndrelé ị̃dị́ fô!”
42 Yẹ́sũ̧ jọ ĩ'diní “Ã'ị̃táŋá mídrị̃ pa mi rá, índre ãngũ.”
43 Ndre dó ãngũ gbõgbõ ndrẽ-ndrẽ, 'de dó Yẹ́sũ̧ vú gâ sĩ,
fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî. Ũ'bí kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé, ịcụ́ kí
Ãdróŋá rụ́ ịcụ́-ịcụ̂.

19

Ị́jọ́ Zãkáyõ drị̃ rĩ

1 Yẹ́sũ̧ ca Yẽ̗rị́kõ̗ gá alị ala gâ sĩ.
2 Ágọ́bị̃ ãzí ãlu ãmbógó mũsọ́rõ̗ tralépi la, rụ́ la Zãkáyõ 'i,
ĩ'di 'bá málĩ trũ la.
3 Lẽ Yẹ́sũ̧ ndrelé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ, wó 'bá kí adrujó
ambamba rĩ sĩ, icó Yẹ́sũ̧ ndrelé ku ĩ'di 'bã adrujó ãlị́pị́tị ru
rĩ sĩ.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, cẽ̗ drị̃lẹ́ gá mụlé tụlé ife ãmbógó sị́ gá Yẹ́sũ̧
ndréjó ĩ'di 'bã mụ agá alị agá ife 'dã ị̃ndụ́ gâ sĩ.
5 Yẹ́sũ̧ la mụ acálé ife ị̃ndụ́ gá 'bo, ndre ãngũ ife sị́ gâlé,
jọ Zãkáyõ ní, “Zãkáyõ, mí asị́ vũ̗rụ́ 'dõlé gbõrú, ãndrũ rĩ gá
álẽ u'álé mídrị́ko gá.”
6 Zãkáyõ asị́ vũ gá 'dõlé gbõrú. Yẹ́sũ̧ a'ị́lé mụlé ĩ'didrị́ko
gâlé ãyĩkõ sĩ.
7 'Bá pírí ị́jọ́ 'dĩ ndrelépi rá rĩ i'dó kí unulé, “Yẹ́sũ̧ mụ ãmụ́
ru ágọ́bị̃ ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ drị́ko gá íngoní ru?”
8 Wó Zãkáyõ angá ụrụgá, jọ Úpí ní, “Úpí, mí are drĩ! Ma
ãko mádrị̃ nụ́sũ̧ rĩ kí fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ádrĩ ándrá 'bá
ãzí 'bã ãko na rá, ma ĩ'di ngâ 'bã ãrígó ũfẽ pâlé sụ.”
9 Yẹ́sũ̧ jọ ĩ'diní, “Ãndrũ patáŋá acá jó 'dĩ agá 'bo, ã'dusĩku
ágọ́bị̃ 'dĩ vâ Ịbụrahị́mụ̃ 'bã ngọ́pị.
10 Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ amụ́ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrũ̗lé ãzíla kí
upalé.”

Ị́jọ́ u'bélé sĩlíngĩ ífí-ífí mụdrị̃ gólũdĩ rú rĩ drị̃ gá rĩ (Mãtáyõ 25:14-30)

11 'Bá 'bã kí ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ kí are agá 'dãá, lũ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋ́á sĩ, ĩ'di 'bã adrujó ãni rú Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ andre gá rĩ sĩ 'bá ũrã kí Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị̃ rĩ ĩ'di ãni rú i'dájó.

12 Jọ, “Ágọ́bị́ ãzí ãlu rulé rũrũ la, mụ sụ́rụ́ ãzí álị̃ la gá acájó úpí ru, ãzíla ãgõjó vúlé.

13 Mụ drĩ ku rú, umve ụ̃pị́gọ́ŋ́á ĩ'didrị̃ mụdrị̃ 'dĩ kí, fẽ ụ̃pị́gọ́ŋ́á ãlu-ãlu drị̃ sĩlíngĩ ífí-ífí gólũdĩ rú la, jọ ĩ'baní, ‘Ĩnga ãzị́ sĩlíngĩ 'dĩ sĩ kpere mâ ãgõ agá.’

14 Wó 'bá ĩ'di ãmgbã drị̃ sụ́rụ́ gá rĩ ngụ̃ kí ĩ'di ũnzí, pẽ kí 'bá ãzí kí tị ĩ'di vú gâ sĩ mụlé lũlé la úpí ãmbógó sụ́rụ́ 'dã gá rĩ ní, ‘Ãlẽ ágọ́bị́ 'dĩ 'bã adru ãmã úpí ru ku.’

15 “Ú'bã ĩ'di úpí ru rá táni ĩ'bã kí gã agá úmgbé 'dĩ gá 'dâ, ãzíla ãgõ vâ vúlé 'dõlé rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá umve ụ̃pị́gọ́ŋ́á ĩ'didrị̃ mụdrị̃ 'dã kî lẽjó ñjó la ịsụ́ kí ụ̃rọ̃drị́ séndẽ ĩ'diní 'dã kí drị̃ gá rá yã áni.

16 Ụ̃pị́gọ́ŋ́á drị̃drị̃ rĩ amụ́ jọ, ‘Úpí, má ịsụ́ ụ̃rọ̃drị́ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu 'dã drị̃ gá mụdrị̃’

17 Úpí jọ, ‘Múké, mí idé ãlá ru, mi ụ̃pị́gọ́ŋ́á múké la. Míní ásị́ 'bãjó ãko ĩmbíráŋ́á tãmbajó rá rĩ sĩ, ma ími 'bã ãmbógó ru táwụ̃ñ̃ mụdrị̃ kí drị̃lẹ́ gá.’

18 Ụ̃pị́gọ́ŋ́á námbã ĩ̃rĩ̃ sĩ rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí, má ịsụ́ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu rĩ drị̃ gá tõwú.’

19 Úpí jọ, ‘Mi adru ãmbógó ru táwụ̃ñ̃ tõwú kí drị̃lẹ́ gá.’

20 “'Dã 'bã ũngúkú gá, ụ̃pị́gọ́ŋ́á ãzí rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí, mî séndẽ ándrá míní fẽlé rĩ 'dĩ. Má umbé ĩ'di bõngó sĩ, ázị̃ ĩ'di cí tã la mbajó múké-múké ãngũ ãzí gá.

21 Ári idélé ụ̃rị̃ sĩ, ã'dusĩku ílẽ mî ụ̃pị́gọ́ŋ́á 'bã nga kí ãzị́ ũkpó sĩ. Mi ụ̃rọ̃drị́ 'bá ãzí ãni ĩ'bã kí sĩ ãzị́ ngajó ásị́ pírí sĩ 'dụ rá.’

22 Úpí ĩ'didrị̃ umvi, ‘Ma ị́jọ́ lị ími drị̃ gá ị́jọ́ ãfũlépi ími ãmgbã rĩ tị gá rĩ sĩ, mi ụ̃pị́gọ́ŋ́á múké ku la! Ínị̃ rá álẽ mâ ụ̃pị́gọ́ŋ́á 'bã nga kí ãzị́ ũkpó sĩ ásị́ pírí sĩ rĩ gá rá, ínị̃ vâ rá ma ụ̃rọ̃drị́ ịsụ́ ãko má ãni ku rĩ agá, ãzíla ãko ịsụ́ ãngũ mâ ũri kpẽjó ku rĩ gá rá.

23 Í'bã tá séndẽ mádrị̃ ãzị́ ngajó ụ́'dụ́ mâ ãgõjó rĩ sĩ ma tá sĩ a'dụ́ la ụ̃rọ̃drị́ trũ ku la ã'du sĩ?’

24 “Jọ 'bá pá tulépi aga la gá 'dãá rĩ 'baní, ‘Ĩ'dụ séndẽ 'dĩ drị̃ la gá 'da fẽlé 'bá tá ụ̃rọ̃drị́ ịsụ́lépi séndẽ mụdrị̃ rĩ drị̃.’

25 'Bá pá utulépi 'dã jọ kí, ‘Úpí, séndẽ ágọ́bị́ 'dã drị̃ kí dó mụdrị̃ cí!’

26 Umvi, ‘Ájọ ĩminí, 'bá ãko trũ rĩ drḭ drḭ gá ála ãzíla ũ'bã
ŋotro, wó 'bá ãko kóru rĩ drḭ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá
rĩ ála 'dụ la ĩ'di drḭ 'dâ rá.
27 Wó 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru ándrá lẽlépi la má adru ĩ'bã úpí
ru ku 'dã kí, ĩmi ají kí 'dâ ãzíla ĩmi ụ'dḭ́ kí áma drḭ̃lẹ́ gá
'dâ.’ ”

Yẹ́sṵ̃ fi Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãrútáŋá ru
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Yõhánã 12:12-19)

28 Yẹ́sṵ̃ la mụ ḭjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ abe drḭ gá Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé ru.
29 Ĩ'di mụ acálé ãni rú Bẽtẽfágĩ gá Bẽtánĩ be, túpũ umvelé
'Bé Mḭ̃zẽ̃yḭ́tṵ̃ 'i rĩ gá, pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ḭ̃rḭ̃ rĩ kí tị, jọ
ĩ'baní,
30 “Ĩmụ tọ̃rọ́mẹ́ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dã gá, ĩfi ala gâlé, ĩmi kãyĩnõ
mváŋá 'bá ãzí 'bã drĩ ṵ̃cẽ̃jó ĩ'di sĩ ku la ịsṵ́ úgĩ ĩ'di 'dãá cí.
Ĩmi ãtrũ ĩ'di, ĩmi ají ĩ'di 'dõlé.
31 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, ‘Ĩmi trũ la ã'du sĩ?’ Ĩjọ ĩ'diní, ‘Úpí lẽ
rá.’ ”
32 'Bá tá tị pẽlé drḭ gâlé 'dã mụ kí, ịsṵ́ kí ḭjọ́ kí cécé tá lũlé
ĩ'baní 'dã 'bã áni.
33 Ĩ'bã kí kãyĩnõmvâ ãtrũ agá 'dĩ gá 'dâ, 'dḭ́pịka la zị kí,
“Ĩmi kãyĩnõ trũ ã'du sĩ?”
34 Umvi kí, “Úpí lẽ ĩ'di nĩ.”
35 Ají kí ĩ'di Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé, u'bé kí bõngó ĩ'badrḭ kí drḭ la
gá, 'bã kí Yẹ́sṵ̃ drḭ la gá.
36 Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá aja kí bõngó ĩ'badrḭ kí
gẽ̃rḭ agá kãyĩnõ ní sĩ mụjó drḭ la gâ sĩ.
37 Ĩ'di mụ acálé ãni rú gẽ̃rḭ 'bã ilú agá 'Bé Mḭ̃zẽ̃yḭ́tṵ̃ drḭ pá
gá 'dãá, ũ'bí ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí Ãdróŋá ịcṵ́lé ãyĩkõ sĩ
ṵ́'dṵ́kọ́ ụrugá sĩ, tálí ándrá ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ kî sĩ.
38 “Ịcṵ́ úpí amṵ́lépi Úpí Ãdróŋá 'bã rṵ́ sĩ rĩ ịcṵ́-ịcṵ̂! †
Lẽ ásḭ ḭ̃gbẽ̃ 'bã adru 'bá kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋá be,
lẽ ãma ịcṵ́ Ãdróŋá ãmbógó 'bṵ̃ gá 'dḭ̃zã rú rĩ 'i!”
39 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la ajọ́ ũ'bí kí agâlé Yẹ́sṵ̃ ní, “Ímbápị, íjọ
'bá míní imbálé 'dĩ 'bã ĩyãŋã kí tú.”
40 Umvi ĩ'baní, “Ájọ ĩminí, drĩ kí ĩyãŋã tú, írã kí uzá nĩ.”
41 Ĩ'di mụ acálé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, ndre táwṵ̃nḭ̃ 'i, awá ĩ'di sĩ
ãzíla 'bá ala gá 'dĩ kí sĩ ũcõgõ sĩ.
42 Jọ, “Ĩdrĩ tá ãko ĩminí ásḭ ḭ̃gbẽ̃ ajílépi rĩ nḭ̃ táni vúlé vúlé
ru ãndrũ, Ãdróŋá la tá ĩminí ásḭ ḭ̃gbẹ́ fẽ rá. Wó Ãdróŋá a'bó
ĩminí ḭjọ́ 'dĩ nḭ̃ŋá cí, ã'dusĩku ĩgã ma úmgbé.

† **19:38** Zãbṵ́rḭ 118:26

43 Ụ'dụ́ ãzí la amụ̃ ĩmi drį̃ gâlé 'dĩ drụ̃zį̃ mẹ̃rọ́'bá ĩmidrį̃ kí
amụ̃ ĩmi celé rį̃, kí ĩminí ãngũ kí atrị wókõ pírí agá cí, ĩmi
apá sĩ ku.
44 Kí táwụ̃ñ̃ 'dĩ andi, kí 'bá ala gá rĩ kí ụ'dį̃ pírí, bõrõ 'bã
írã ace ru ụ̃rụgá ãluŋá la ku, ã'dusĩku ĩnį̃ ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã
amụ́jó ĩmi pajó rĩ ku.”

Yẹ̃sụ̃ iyá 'bá kí jó Ãdróŋá drį̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Mãrákõ 11:15-19; Yõhánã 2:13-22)

45 Yẹ̃sụ̃ fi lį̃cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá adro 'bá ãko į̃tụ̃ndãlépi rĩ
kî.
46 Jọ ĩ'baní, “Ị̃jọ́ Ãdróŋá drį̃ sĩlé rĩ jọ, ‘Jó mádrį̃ la adru jó
áma ã'į̃jó rĩ 'i.’ † Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ũ̃jį̃gọ́ ũ̃gụ'ba 'bã kí sĩ
ru ũ̃zį̃jó rĩ rú.’ †”
47 Ụ'dụ́ pírí Yẹ̃sụ̃ imbá 'bá kí lį̃cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá 'dãá, wó
ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzį̃táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi
rĩ kí ãzíla drį̃lẹ́ Yãhụ́dį̃ 'badrį̃ abe ũ̃'bį̃ kí gẽ̃rį̃ pírí sĩ ĩ'di 'dį̃lé
rá.
48 Wó į̃sụ́ kí gẽ̃rį̃ la ĩ'di 'dį̃jó ũní la ku, ã'dusĩku 'bá ri kí
į̃jọ́ arelé tį̃ la gá, lẽ kí į̃jọ́ ãluŋá la 'bã alį̃ areŋâ kóru ku.

20

Ũkpõ Yẹ̃sụ̃ 'bã sĩ ãzį̃ ngajó rĩ zijó rĩ
(Mãtáyõ 21:23-27; Mãrákõ 11:27-33)

1 Ụ'dụ́ ãlu Yẹ̃sụ̃ 'bã 'bá kí imbá agá ãzíla Ị̃jọ́ Mgbã Ãdróŋá
drį̃ ũlũ agá lį̃cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá, ãtalo ãmbogo 'dĩ kí,
imba'ba ãzį̃táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi 'dĩ kí abe ãzíla 'bá
ĩyõ dį̃ñ̃ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe amụ́ kí ĩ'di rụ́.
2 Zį̃ kí, “Ílũ ãmaní mi ãzį̃ 'dĩ kí nga ũkpó íngõ sĩ, ãzíla ã'di
fẽ míní ũkpó 'dĩ nĩ yã?”
3 Umvi ĩ'baní, “Ma vâ ĩmi zį̃ zį̃táŋá sĩ. Ĩlũ mání,
4 bãbũ̃tį̃zį̃ Yõhánã 'bã fẽlé rĩ angá Ãdróŋá drį̃ 'bũ̃ gá yã
jõku angá 'bá drį̃?”
5 I'dó kí ãgátã galé kí drĩdríŋĩ̃ gá, “Ãma dó umvi la
íngoní? Ãdrĩ jọ la, angá 'bũ̃ gá, ĩ'di zį̃ la, wó ĩmi ã'į̃ Yõhánã
ku ã'du sĩ?
6 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bá drį̃’ ũ'bí 'dĩ kí pírí ãma u'bé írã
sĩ, ã'dusĩku ã'į̃ kí Yõhánã 'i nábį̃ rĩ gá rá.”
7 Umvi kí dó, “Ãnį̃ angá íngõlé yã rĩ ku.”
8 Yẹ̃sụ̃ umvi ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó mâ sĩ ãzį̃ ngajó
rĩ angá íngõlé yã rĩ lũlé ku.”

† **19:46** Ĩsáyã 56:7 † **19:46** Yẽrẽmíyã 7:11

Ḭjọ́ u'bélé 'bá ãko tãmbalépi rĩ kí drḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Mãrákõ 12:1-12)

9 Yẹ́sṵ̃ mụ ḭjọ́ u'béŋ́á jọŋ̂ trũ drḭ̃ gá: “Ágọ́bḭ ãzí sa ándrá
zãbíbĩ ĩ'di drḭ ámvṵ́ agá, fẽ ĩ'di 'bá ãzí ámvṵ́ sõlépi la 'badrḭ
pãngísã rú, mụ ãcḭ̃ ãzí gá ṵ́'dṵ́ ãzo rú.
10 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãzí tḭ mụlé
ãka la ajílé 'bá tã la mbalépi 'dã 'badrḭ̃lé ĩ'dinî. Wó 'bá tã la
mbalépi 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí tḭ la drḭdrḭ ru.
11 Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ tḭ, co kí vâ 'dã 'i, ãzíla fẽ kí ĩ'diní
drḭ̃nzá, ãpẽ kí vâ tḭ la drḭ́drḭ ru.
12 Pẽ vâ ãzí námbã na sĩ rĩ tḭ ḭ̃dḭ́, co kí ĩ'di, 'bã kí 'ébí
ụrụ'bá la gá, a'bé kí ĩ'di ãmvé.
13 “Ámvṵ́ 'dḭ́pḭ jọ dó, ‘Ma dó mụ ã'du idélé? Ánḭ̃ dó 'bo,
ma dó mâ ngọ́pḭ mgbã mâ lẽlé ambamba rĩ tḭ pẽ áyụ. Kí dó
ĩ'di ru rá!’
14 “Kí dó mụ ámvṵ́ 'dḭ́pḭ 'bã ngọ́pḭ mgbã rĩ ndrelé 'bo, jọ
kí ḭjọ́ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, ‘Mgbá 'dĩ bãsĩ drṵ́zḭ acá ámvṵ́ 'dḭ́pḭ rú
nĩ. Lẽ ã'dḭ kí ĩ'di rá! Ãma dó sĩ ámvṵ̂ 'dụ pírí ãma ãni la
rú.’
15 A'bé kí ĩ'di ámvṵ agâlé rĩ sĩ ãmvé, 'dḭ kí dó ĩ'di rá.”
Yẹ́sṵ̃ zḭ kí, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ, ámvṵ́ 'dḭ́pḭ la ã'du idé yã?
16 Ájọ ĩminí, ámvṵ́ 'dḭ́pḭ la amṵ́, ĩ'di 'bá ámvṵ́ agá 'dã kí
ụ'dḭ́ pírí rá, ĩ'di ámvṵ̂ fẽ 'bá ãzí ndú la 'banî.”
'Bá kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru ku!”
17 Yẹ́sṵ̃ ndre ãngũ ĩ'ba rṵ̃lé pḭrḭ-pḭrḭ, jọ, “Ḭjọ́ sĩlé jọlépi la,
“ ‘Írã 'bá jó sḭlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṵ̃rọ̃drḭ ru sĩ jó 'bã kónã sḭjó rĩ rú
'dĩ 'bã ífí íngoní’? †
18 'Bá pírí írã 'bã sĩ a'déjó drḭ la gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá
írã 'dĩ 'bã a'déjó drḭ la gá rĩ la andi kpékpé.”

Ãma mṵ̃sọ́rọ̃ 'be ã'di ní yã?
(Mãtáyõ 22:15-22; Mãrákõ 12:13-17)

19 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭtáŋ́á Mṵ́sã drḭ kí
imbálépi rĩ abe nḭ kí Yẹ́sṵ̃ la ḭjọ́ u'béŋ́á jọ agá kí ụrụ'bá gá
rĩ gá cé. Lẽ kí tí ĩ'di rụlé 'dãá cọtḭ, wó idé kí ṵ̃rḭ sĩ 'bá kí sĩ.
20 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sṵ̃ drḭ ri kí ĩ'di undrélé gọ̃gọ̃, ã'dusĩku lẽ kí
ĩ'di fẽlé úpí Rṵ́mḭ gá rĩ drḭ. Pẽ kí dó sĩ 'bá ãzí ru 'bãlépi 'bá
múké ru la kí tḭ, wó íni 'dĩ kí 'bá ḭjọ́ ḭ̃ndṵ́ ndrṵ̃lépi ũní-ũníŋ́á
ru la kî. Lẽ kí Yẹ́sṵ̃ tḭ gá ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ũnzí la rụlé.
21 'Bá ũní-ũníŋ́á gá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Ímbápḭ, ãnḭ̃ cé mi ḭjọ́
mgbã Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Mí uya vâ 'bá
ku 'bá pírí kí míní trũtrũ, úmgbó ĩ'badrḭ 'bã vúŋ́á sĩ.

† **20:17** Zãbṵ́rḭ 118:22

22 Ílũ ãmaní, ãzı̨́táŋ́á lẽ ã'be mṹsǫ́rǫ̃ úpí Rṵ́mı̨̃ gá rĩ ní yã
jõku yṵ?”
23 Yẹ́sṹ nı̨̃ cé lẽ kí 'î ulélé, jǫ ĩ'baní,
24 “Ĩmi i'da drĩ mání dı̨́nárı̨̃.” Zı̨ dó, “Í'dá ãzíla rṵ́ sĩlé drı̨̃
la gá 'dĩ kí ã'di ãni yã?” Umvi kí, “Úpí Kãyı̨̃sárı̨̃ ãni.”
25 Jǫ dó ĩ'baní, “Ĩfẽ ãko Úpí Kãyı̨̃sárı̨̃ drı̨̃ Úpí Kãyı̨̃sárı̨̃ drı̨́,
ãzíla ãko Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ Ãdróŋ́á drı̨́.”
26 Mẹ́rǫ́'bá Yẹ́sṹ drı̨̃ icó kí ĩ'di rṵ́lé ũ'bí kí drı̨̃lẹ́ gá ı̨́jǫ́ ãzí
ĩ'di 'bã jǫ́lé ũnzí la sĩ ku. Ri kí pírí ṹsṹlé ṹsṹ ı̨́jǫ́ ĩ'di 'bã
umvilé rĩ sĩ ĩyãŋ̃ã kí pírí tútú.

Ũkû la adru ã'di ãni ṵ́'dṵ́ angájó rĩ sĩ?
(Mãtáyõ 22:23-33; Mãrákõ 12:18-27)

27 'Dãá 'bá Sãdũkáyõ rú jǫ́lépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã
ãzí amṵ́ kí zı̨táŋ̃â trũ Yẹ́sṹ rú, jǫ kí,
28 “Ímbápı̨, Mṹsã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrı̨́pı̨ drĩ
drã rá drĩ ũkú a'be anzı̨ kóru, lẽ ádrı̨́pı̨̃ 'bã fi ãwṵ́zı̨́ 'dã sĩ
anzı̨ tijó ádrı̨́pı̨̃ drãlépi rá 'dã nî.
29 Ṵ'dṵ́ ãlu 'bá ãzí kí ázı̨̀rı̨̃ ádrı̨́pı̨ gá, ĩ'bã ádrı̨́pı̨ kãyú rĩ
ĩgbã ũkú cǫtı̨ uja drãlé rá, anzı̨ kóru.
30 Ĩ'bã ádrı̨́pı̨ námbã ı̨̀rı̨̃ sĩ rĩ fi dó únerê 'i, drã vâ rá.
31 Ĩ'bã ádrı̨́pı̨ námbã na sĩ rĩ vâ íni, kpere námbã ázı̨̀rı̨̃ sĩ
rĩ rṵ́, ri kí ũkú 'dĩ filé wó ũdrã kí pírí a'be kí drı̨̃lẹ́ ku.
32 Ãsı̨̃jó ũkú 'dĩ drã dó vâ rá.
33 Ú'dî'da ṵ́'dṵ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rĩ sĩ ũkú
'dã la adru ã'di ãni? Ã'dusĩku anzı̨ ázı̨̀rı̨̃ ádrı̨́pı̨ka rú 'dĩ 'bã
kí pírí ĩ'di alejó ũkú ru rá rĩ sĩ.”
34 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “'Bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkú ĩgbã kí vâ
ágó rṵ ĩndĩ.
35 Wó 'bá lãlé ı̨́jǫ́ kpı̨ idélépi ãgǫbı̨ rú ãzíla ũkú rú angálépi
ṵ́'dṵ́ drṵ́zı̨́ 'dã sĩ 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí agá ídri rú rĩ ĩgbã kí
ru ku.
36 Kí adru cécé mãlãyíkã kí áni, ãzíla ũdrã kí ı̨̃dı̨́ ku, kí
anzı̨ Ãdróŋ́á ãni, ã'dusĩku ĩ'bã kí angájó 'bá drãlépi rá rĩ kí
drĩdríŋ̃ĩ gá ídri ru rĩ sĩ.
37 Wó Mṹsã i'da ı̨́jǫ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rú
ı̨̃dı̨́ rĩ rá, Ãdróŋ́á 'bã ru i'dajó ĩ'diní mı̨̃rı̨́ velépi vẽvẽ rĩ agá
rĩ sĩ, umve ĩ'di Ãdróŋ́á Ịbụrahịmṹ drı̨̃ 'i, Ĩsákã drı̨̃ 'i, ãzíla
Yãkó'bõ drı̨̃ 'i. †
38 Ĩ'di Ãdróŋ́á 'bá ídri rĩ 'bã ãni, adru 'bá drãlépi rá rĩ 'bã
ãni ku, ĩ'diní rĩ gá 'bá pírí kî ngá ídri.”
39 Ímbá'bá ãzı̨́táŋ́á Mṹsã drı̨̃ kí imbálépi 'dĩ 'bã ãzí jǫ,
“Ímbápı̨, ı́jǫ ãndá.”

† **20:37** Ãfũŋ́á 3:6

40 'Dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ãzí ásị́ imbálépi ĩ'di zịlépi ị́jọ́ ãzí
sĩ ị̃dị́ la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pị 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Mãrákõ 12:35-37)

41 Yẹ́sṵ̃ zị kí, “Ĩ'di adru íngoní-íngoní ru Kúrísĩtõ la adru
drị̃lẹ́ Dãwṵ́dị̃ drị̃ 'i?
42 Dãwṵ́dị̃ 'bã ãmgbã rĩ jọ vâ bṵ́kṵ̃ Zãbṵ́rị̃ drị̃ agá,
“ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrị̃ nî:
“Íri áma drị́ ãndá gá 'dâ,
43 kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí 'bã agá ími pálé gá.” ’ †
44 Dãwṵ́dị̃ umve Kúrísĩtõ 'i ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drị̃lẹ́
Dãwṵ́dị̃ ãni íngoní ru?”

Yẹ́sṵ̃ tre 'bá kí 'bá ãzị̃táŋá imbálépi rĩ kí ị̃jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

45 'Bá pírí 'bã kí ị́jọ́ are agá ĩ'di tị gá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di
'bã imbálépi rĩ 'banî,
46 “Ị̃nzị̃ mịf́ị 'bá ãzị́táŋá imbálépi 'dĩ kî sĩ. 'Bá 'dĩ lẽ kí ru
ácị́ŋá kánzũ ãzo 'dĩ kî trũ ụrụ'bá gá rĩ sĩ, lẽ kí úzị kí ãrútáŋá
sĩ sṵ̃ agá. Lẽ kí vâ ru kṵ́rṵ̃sị̃ ãlá ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'dĩ
kí agá 'dĩ kî sĩ, lẽ kí vâ ru ãngũ drị̃lẹ́ gá ṵ̃mṵ̃ najó 'dĩ kí sĩ
ĩndĩ.
47 Kí vâ fi ãwụzị 'badrị́ jó agá kí najó, kí ru i'da Ãdróŋá
ã'ị̃lé ãzo rĩ sĩ ũnzĩkãnã drị̃ zịjó, ị́jọ́ lịlé kí drị́ gá rĩ ĩ'di ndẽ
ãmbõgõ sĩ pírí!”

21

Ũkú ãwṵ́zị̃ ru rĩ 'bã fẽtáŋá
(Mãrákõ 12:41-44)

1 Yẹ́sṵ̃ ndre 'bá málĩ trũ rĩ 'bã kí ãwã'dĩfô 'be agá sãndṵ́kṵ̃
séndẽ 'bejó rĩ agá jó Ãdróŋá drị̃ agá.
2 Ndre vâ ũkú ãwṵ́zị́ ru lẽmẽrí la 'be vâ séndẽ ífí-ífí níríŋá
la kí ị̃rị̃ sãndṵ́kṵ̃ séndẽ 'bejó 'dã agâlé.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ũkú
ãwṵ́zị́ ru 'dĩ 'be séndẽ 'bá ãzí tá 'belépi la 'dĩ 'baní ãndânĩ.
4 Ũkú 'dĩ 'bã adru agá lẽmẽrí 'dĩ agá 'dâ, fẽ ãko ĩ'di trũ
adrujó rĩ kí pírí, séndẽ tá vâ ĩ'di sĩ adrujó ídri rú rĩ trũ. Wó
'bá ãzí 'dĩ fẽ kí lú séndẽ acelépi ace acê rĩ kí áyụ.”

Ícétáŋá ṵ́'dṵ́ ãsĩ̃jó rĩ drị̃ kî
(Mãtáyõ 24:1-14; Mãrákõ 13:1-13)

5 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí kí ị́jọ́ jọ agá írã
ũniyambamba lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ãbi u'béjó rĩ kí drị̃ gá,

† **20:43** Zãbṵ́rị̃ 110:1

ãzíla ndre kí vâ ãko 'bá 'bã kí fẽlé ũniyambamba jó Ãdróŋá drı̃ u'béjó rĩ kî. Wó Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní,

6 “Ṵ'dṵ́ ãzí vúlé gá, 'bá kí ãko ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí andi rá. Kí írã ãlu-ãlu kí ṵ̃pı̃ vṵ̃rṵ́ kí ãko pírí kí andi rá!”

7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zı̣ kí ĩ'di, “Ímbápı, ı́jọ́ 'dĩ kí ru idé ã'dụtṵ́ rĩ yã? Wó ícétáŋá íngõ la ãmaní i'da la ṵ́'dṵ́ 'dĩ acá ı́jọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó 'bo nĩ yã?”

8 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mı̣fı̣ trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ũ'bí kí amṵ́ áma rṵ́ sĩ, jọjó la, ‘Ma Kúrísĩtõ 'i,’ ãzíla ‘Sáwã ace ãni rú.’ Ĩbĩ kí vú ku.

9 Ĩdrĩ ã'dı̣ 'dı̣ŋá 'bã ı́jọ́ are ãlî trũ, ĩmi idé ṵ̃rı̃ sĩ ku. Íjọ́ 'dĩ kí ru idé drı̣drı̃ ráká, wó 'dĩ adru drĩ ı́jọ́ ãsĩjó rĩ kî ku.”

10 Jọ vâ ĩ'baní, “Sṵ́rṵ́ kí angá ru 'dı̣lé sṵ́rṵ́ ãzí be, ũpi kí vâ ru 'dı̣ ũpi ãzí kí abe.

11 Ũyãkĩyã la mụ ãngũ ayalé ũkpó sĩ, rílẽ la a'dé ãngũ drı̃ gá, ãyánĩ ũví ndú-ndú 'dĩ kí ãfũ 'bá ụfụlé ãngũ ndú-ndú gá, ãzíla ı́jọ́ ũnzíríkãnã ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí ru idé ícétáŋá ru 'bṵ̃ gâlé fẽlépi la 'bá kí sĩ idé ṵ̃rı̃ sĩ ı́jọ́ ru idélépi drṵ́zı̣ 'dĩ 'bã vúlé gá rĩ sĩ.

12 Íjọ́ 'dĩ idé kí drĩ ru ku rú, 'bá kí ĩmi ụrụ kí ĩmi ĩcãndĩ, kí vâ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ kí agá ı́jọ́ lı̣lé ũ'bí kí drı̣lẹ́ gá, ĩmi 'bejó mãbṵ́sṵ̃ gá, ãzíla kí vâ ĩmi agụ ũpi kí drı̣lẹ́ gá, 'bá ĩyõ ãmbõgõ nalépi ĩmi drı̣lẹ́ gá 'dĩ kí mẹ́lẹ́tı̣ gá, áma rṵ́ sĩ.

13 Íjọ́ 'dĩ la fẽ ĩminí adrujó mâ sãdínĩ rú ı́jọ́ má drı̣ vú nzejó ĩ'banî.

14 Ĩmi ásı̣ 'ba umvú ṵ̃rı̃ sĩ ı́jọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ ũrãjó drı̣drı̃ ku,

15 ã'dusĩku ma mụ ĩminí ũndũwã fẽlé sĩ ı́jọ́ jọjó, ı́jọ́ 'dĩ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̣ rĩ icó kí ĩmi tı̣ ndẽlé jõku drı̣ arṵ́lé ãgátã gaŋá sĩ ku.

16 'Bá ĩmi mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ kí angá ĩmi drı̣́ko gá, 'bá ĩmi tı̣lépi rĩ kí ĩmĩ ádrı̣́pı̣ka kí ãzíla ĩmĩ wõ̃rı̣́ka kí abe. Kí ĩmi ãzí kí ụ'dı̣́ rá.

17 'Bá pírí kí ĩmi ngṵ̃ ũnzí áma ı́jọ́ sĩ.

18 Drı̣'bı̣ ífí ãlu ĩmi drı̣́kã gá la icó ãvĩlé ku.

19 Ásı̣ tẽŋá ĩmidrı̣ ã'ı̣́táŋá sĩ rĩ la ĩmi pa nĩ.”

Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ la andi rá
(Mãtáyõ 24:15-21; Mãrákõ 13:14-19)

20 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ, “Ĩdrĩ dó ndre la ãsĩkárĩ mẹ́rọ́'bá 'badrı̣ ce kí Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ aga trọ̃kı́lı̣rı̣, ĩmi dó nı̃ la rá ĩ'di 'bã andiŋá dó ãni rú.

21 'Bá Yṵ̃dḭyã gá 'dãá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ,
'bá táwṵ̃nḭ̃ agá rĩ 'bã ĩdã kí ru rá, 'bá tọ̃rọ́mẹ́ agâlé rĩ 'ba afí
kí táwṵ̃nḭ̃ agá 'dõlé ku.
22 Lẽ ĩnḭ̃ dó rá 'dĩ ṵ́'dṵ́ ḭjọ́ lịjó sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá
ĩ'di ru idé ãngũ la gá rá rĩ 'i.
23 Ũkú 'a trũ rĩ kí ũkú ngọ́tḭ́ undrulépi ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ rĩ kí abe
drṵ́zḭ́ drḭ̃ cḭ íngoní? Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ a'dé
ãngũ 'dĩ drḭ̃ gá, ũmbã Ãdróŋá drḭ̃ la adru sṵ́rṵ́ Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃
drḭ̃ gá.
24 Kí ũdrã ménéŋá sĩ, ála kí wṵ̃ mãbṵ́sṵ̃ rú sṵ́rṵ́ pírí agá;
'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ kí 'bá Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ kí drḭ̃ atu kpere
ṵ́'dṵ́ kí drḭ̃ atujó rĩ 'bã ukó agá.”

Ãko i'dalépi la Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ la ãgõ rá rĩ kî
(Mãtáyõ 24:29-31; Mãrákõ 13:24-27)

25 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ, “Ícétáŋá kí adru cí ḭ̃tṵ́ kí ụrụ'bá gá ĩmbá trũ
lẽlẽgó abe i'dajó la ḭjọ́ la mụ ru idélé nĩ. 'Bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ kí
ásḭ́ la mvu rá, ãzíla mĩrĩ 'bã nuŋá sĩ, vâ ĩ'di 'bã úmvúŋá sĩ,
icó kí kí ã'du idé yã rĩ nḭ̃lé ku.
26 Ṵ̃rḭ̃ sĩ 'bá kí drṵ́zḭ́ acá 'bá ãvũ áni, ãzíla kí ũrãtáŋá agá
kí ũrã la ḭjọ́ ũnzíkãnã la mụ ru idélé ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá nĩ. 'Dĩ la
adru íni la ã'dusĩku, Ãdróŋá la fẽ ãko 'bṵ̃ gá 'dĩ kí pírí ru
aya-ayâ.
27 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ 'bá kí Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ ndre amṵ́ agá ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agá
ũkpõ trũ, ãzíla dḭ̃zã ãmbógó la trũ.
28 Ḭjọ́ 'dĩ 'baní i'dó agá ru idé agá, ĩmi 'bá mâ imbálé 'dĩ
ĩtu pá ũkpó ru. Ĩmi ásḭ́ 'bã mba vâ ũkpó ru, ãzíla ĩmi adru
ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ 'dĩ ífí la kí Ãdróŋá dó ãni rú amṵ́jó ĩmi
unzejó.”

Ímbátáŋá ịsṵ́lé úlúgó ife sĩ rĩ
(Mãtáyõ 24:32-35; Mãrákõ 13:28-31)

29 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní ḭjọ́ ḭjọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ, “Ĩndre drĩ úlúgó ife
kí ife ãzí 'dĩ abe pírí.
30 Bḭ́ la ú'dí rĩ drĩ kí ãrũ 'bo, ĩmi dó ndre la ĩmi mịfḭ́ sĩ ṵ́'dṵ́
ãkónã 'bã kí kajó rĩ acá ãni rú 'bo.
31 Cécé gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ 'bã áni 'dĩ sĩ, ĩdrĩ vâ ḭjọ́ 'dĩ kí ndre ru
idé agá, lẽ ĩnḭ̃ rá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḭ̃ acá ãni rú 'bo.
32 Ájọ ĩminî ḭjọ́ mgbã, 'bá 'dĩ icó kí ũdrãlé pírí ku, ịsṵ́ ḭjọ́
'dĩ idé kí drĩ ru ku rú.
33 Ḭjọ́ pírí 'bṵ̃ agá rĩ kí ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ abe kí ãsḭ̃ rá, wó ḭjọ́
mádrḭ̃ icó ãsḭ̃lé ku.

Ĩmi adru mịfḭ́ trũ

34 “Ĩdrĩ adru mịfị̃ trũ, lẽ ĩmi ũrã ḭjọ́ 'dĩ kí ĩmi ásị̃ gá ãnzị
rú sĩ ĩmẽrãjó íwá sĩ, ãzíla ḭjọ́ ũrãjó ũcõgõ rú ãko ĩminí lẽlé
ídri 'dĩ agá rĩ kí drị̃ gá ku, ã'dusĩku ṵ́'dṵ́ mâ ãgõjó 'dã la mụ
acálé ĩmi drị̃ gá rṵ̃gbṵ́gbṵ́ ãnãkpá i'béjó gbúngũ sĩ rĩ áni
ku.
35 Ḭjọ́ 'dĩ la acá 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí drị̃ gá pírí.
36 Ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩmi adru mịfị̃ trũ vâ bábá, ĩzị Ãdróŋá 'i ĩmi
sĩ ũkpó ịsṵ́ sĩ apájó ḭjọ́ pírí lẽlépi ru idélépi 'dĩ kî sĩ ãzíla
ĩmi sĩ icó pá tulé Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ũkpó ru.”
37 Ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Yẹ́sṵ̃ ri 'bá kí imbálé lḭcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá,
wó ḭ́nḭ́ ãlu-ãlu sĩ ĩ'di fũ ãmvé angájó Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dãá,
ĩ'di mụ ṵ́'dṵ́ kolé túpũ umvelé 'Bé Mḭzẽyḭ́tṵ̃ 'i rĩ drị̃ gá.
38 'Bá pírí ḭjọ́ ĩ'didrị̃ arelépi 'dĩ kí ãfũ amṵ́lé lḭcọ́ Ãdróŋá
drị̃ agá amṵ́jó ḭjọ́ arejó ĩ'di tị gá ṵ̃'bṵ́tịnḭ́nḭ́ ṵ́'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ.

22

Ḭjọ́ itújó Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ṵ̃mṵ̃ nalé mũkátĩ ãkṵ́kḭ kóru umvelé ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃
gâ sĩ rĩ * 'bã ṵ́'dṵ́ acá dó ãni rú.
2 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drị̃ kí
imbálépi 'dĩ abe ndrṵ̃ kí gẽrḭ̃ Yẹ́sṵ̃ 'dijó, idé kí ṵ̃rḭ̃ sĩ 'bã
kí ḭjọ́ sĩ.

Yṵ́dãsḭ̃ ã'ḭ̃ Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rá
(Mãtáyõ 26:14-16; Mãrákõ 14:10-11)

3 Sĩtánĩ fi Yṵ́dãsḭ̃ umvelé Ḭsḭ̃kãrḭ́yọ́tḭ̃ rĩ agá, ĩ'di 'bá Yẹ́sṵ̃
'bã imbálé mụdrḭ̃ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ 'i.
4 Mụ ḭjọ́ jọlé ãtalo ãmbogo 'dĩ abe ãzíla 'bá ãsĩkárĩ drḭ̃lẹ́
gá ãmbogo rú lḭcọ́ Ãdróŋá drị̃ andre tẽlépi 'dĩ abe 'i kí ãzã
ko Yẹ́sṵ̃ rụjó rá rĩ drị̃ gá.
5 'Bá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, ã'ḭ̃ kí ĩ'diní sĩlíngĩ fẽlé rá.
6 Yṵ́dãsḭ̃ ã'ḭ̃ rá, i'dó gẽrḭ̃ ndrṵ̃lé Yẹ́sṵ̃ fẽjó rụjó, 'dĩ sĩ 'bá
ũ'bí 'bã kí adru agá yụ 'dĩ gá 'dĩ.

Yẹ́sṵ̃ 'bã ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ
(Mãtáyõ 26:17-25; Mãrákõ 14:12-21; Yõhánã 13:21-30)

7 Ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ mũkátĩ ãkṵ́kḭ kóru rĩ drị̃ acá rá, ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ
ála vâ kãbĩlõ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drḭ̃ rĩ lị ídétáŋá ru rá.
8 Yẹ́sṵ̃ pẽ Pétẽrõ kí tị Yõhánã be, jọ ĩ'baní, “Ĩmụ ãmaní
ãkónã ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drḭ̃ rĩ idélé.”
9 Zị kí ĩ'di, “Ílẽ ãmụ idélé la íngõlé yã?”

---

* **22:1** *Ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drị̃ kí anzéjó Mḭsḭ́rḭ̃ gá rĩ 'bã ḭjọ́ ũrãjó rĩ 'i.

10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmĩ fi agá táwṹnų̃́ Yẽrṵ́sãlẹ́mṹ drų̃́ agâlé,
ĩdrĩ drų̃́ ụfụ ágọ́bų̃́ ãzí úmvú ĩyų̃́ drų̃́ trũ drų̃́ gá la abe, ĩ'de vú
la gâ sĩ kpere jó ĩ'diní fijó rĩ agá.
11 Ĩjọ jó 'dų̃́pų̃́ ní, ‘Ímbápų̃́ jọ, ãngũ 'i sĩ ĩ'diní amṵ́jó ṹmṹ
alų̃́jó 'bá drų̃́ gâ sĩ rĩ najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ íngõlé
yã?’
12 Jó 'dų̃́pų̃́ la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko
pírí trũ la i'dalé ĩminí, ĩmi idé dó ãkónã 'dãá.”
13 Mụ kí rá, ịsṵ́ kí ãko kí cécé ta jọlé ĩ'baní rĩ áni, idé kí
dó ãkónã ṹmṹ alų̃́jó 'bá drų̃́ gâ sĩ rĩ drų̃́ 'dãá.

Ãkónã Úpí drų̃́ rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Mãrákõ 14:22-26; 1 Kọ̃rų̃́ų̃́tọ̃ 11:23-25)

14 Sáwã la mụ acálé ṹmṹ alų̃́jó 'bá drų̃́ gâ sĩ rĩ najó 'bo, Yẹ́sṹ
kí ṹpų̃́gọṇa abe ri kí vṹ̃rṵ́ méjã tų̃́ gá. 15 Jọ ĩ'banî, “Álẽ ásų̃́
pírí sĩ ṹmṹ alų̃́jó 'bá drų̃́ gâ sĩ 'dĩ nalé ĩmi abe, má ịsṵ́ drĩ 'dĩ
sĩ ũcõgõ ku rú.
16 Ájọ ĩminí, má icó ṹmṹ 'dĩ nalé ĩdų̃́ ku kpere ĩ'di 'bã ru
idé agá Sṵ́rṵ́ Ãdróṇá drų̃́ agá.”
17 Yẹ́sṹ la mụ kópõ 'dụlé ĩ'didrų̃́ gá 'bo, fẽ ãwã'dĩfô, ãzíla
jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩ'dụ kópõ 'dĩ 'i, ĩmi ale ĩ'di
ĩmi drĩdríṇĩ gá.
18 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sṵ́ 'dĩ mvụlé ĩdų̃́ ku kpere
Sṵ́rṵ́ Ãdróṇá drų̃́ 'bã acá agá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drų̃́ la
gá, anu 'a la rá, fẽ dó ĩ'di ĩ'baní jọ, “'Dĩ ụrụ'bá mádrų̃́ mâ
fẽlé ĩmi sĩ rĩ, ĩmi idé 'dĩ jã 'dâ sĩ áma ṹjọ́ ũrãjó.”
20 Gẽrų̃́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'baní ãkónã ṹmṹ alų̃́jó 'bá drų̃́ gâ sĩ rĩ
najó 'bo rĩ vúlé gá, Yẹ́sṹ 'dụ kópõ jọ, “Kópõ 'dĩ tų̃́ icíma ú'dí
rĩ drų̃́ áma ãrí mụlépi asulépi ĩmi ṹjọ́ sĩ rĩ 'i.
21 'Bá mụlépi áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ drų̃́ la áma drų̃́ be méjã
ãlu rĩ drų̃́ gá 'dĩ.
22 Ngọ́tų̃́ 'Bádrų̃́ la mụ mụlé cécé ãzų̃́táṇá 'bã lẽlé rĩ áni,
ũcõgõ 'bá ágọ́bų̃́ 'dĩ mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî!”
23 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ru ụzų̃́lé ãyá-ãyá ã'di la mụ
ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ yã rĩ sĩ.

Ãmbõgõ afụṇá

24 Ãgátã ãfũ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríṇĩ gá, nų̃́jó la
ã'di ãmbógó ru ãndânĩ yã rĩ sĩ.
25 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ũpi 'bá Yãhṵ́dų̃́ rú ku 'dĩ 'badrų̃́ kí ũkpó
trũ 'bá ĩ'badrų̃́ kí drų̃́ gá ãzų̃́táṇá 'bãjó, kí vâ ru 'bã 'bá 'baní
wọ̃rų̃́ ru.

26 Wó lẽ ĩmi adru 'bá 'baní 'dã 'bã áni ku, be la, 'bá ãndânĩ
rĩ 'bã adru 'bá ru 'bãlépi ngǫ́tı̨ŋá áni ũ̱pı̨gǫ́ŋá ru rĩ.
27 Mgbã rĩ gá ã'di ãndânĩ la nĩ yã; 'bá rilépi íná tẽlépi tẽtẽ
rĩ 'i, jõku 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'i? Adru 'bá tẽlépi la tẽtẽ rĩ 'i
ku yã? Wó ma bãsĩ 'bá ĩmi drĩdrı̨́ŋĩ gá 'dâ iyólé iyó rĩ 'i.
28 Ĩmi 'bá ı̨ǫ́ áma ũ̱'bĩǫ́ rĩ kí ndrelépi pírí cé vâ pá tulépi
ma be ũkpó ru i'dóŋá gâlé rĩ 'i.
29 Ãzíla áfẽ ĩmidrı̨́ ũpĩ cécé má átẹ́pı̨ 'bã fẽǫ́ la mádrı̨́ rĩ
'bã áni.
30 Įǫ́ 'dĩ sĩ, má azı̨ dó ĩminí ĩna ãzíla ĩmvụ, ĩri dó sĩ
úmvúke ũpĩ drı̨́ drı̨́ gá, ĩmi dó sĩ ı̨ǫ́ lı̨ Sṹrṹ mụdrı̨́ drı̨́ ı̨̃rı̨́
Ịsịrayı̨́lı̨́ drı̨́ 'dĩ kí drı̨́ gá.”

Yẹ́sṹ i'da ı̨ǫ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṹ jọ, “Mí are, Sı̨̃mǫ́nı̨́! Sĩtánĩ lẽ ími ụ'bı̨́lé cécé ãná
'dı̨́pı̨ 'bã ãná 'bã drẽj́ı̨́kõ ndrı̨jó ãná ífí be rĩ áni.
32 Wó á'bã mãmálá Ãdróŋá zı̨jó ími ı̨ǫ́ sĩ 'bo, ã'ı̨̃táŋá mídrı̨́
'ba a'dé sĩ ku. Ídrĩ ãgõ ı̨ǫ́ mádrı̨́ gá vúlé 'dõlé 'bo, mí imbá
mî ádrı̨́pı̨ka kí ásı̨́ ũkpó ru.”
33 Wó Pétẽrõ umvi, “Úpí, ma bábá mụjó mãbṹsṹ gá mí
be, ãzíla ma vâ bábá drãjó mí be.”
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Pétẽrõ, pâlékó na mi jọ la ími tı̨ sĩ ínı̨́
ma ku ı̨sṹ ã'ṹgǫ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku rú.”
35 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ zı̨ 'bá ĩ'didrı̨́ ĩ'di 'bã imbálé
'dĩ kí, “Mâ ándrá ĩmi tı̨ pẽjó ı̨ǫ́ mádrı̨́ ũlũ trũ sĩlíngĩ kóru,
jũrúwã ãcı̨́ drı̨́ kóru ãzíla ãko pá gá kóru rĩ sĩ, ãko ãzí ı̨ǫ́
ndẽ ándrá ĩmi rá yã?” Umvi kí “Yụ.”
36 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Wó ú'dî'da rĩ gá ídrĩ adru sĩlíngĩ trũ,
í'dụ ĩ'di ĩndĩ, ãzíla ídrĩ adru jũrúwã ãcı̨́ drı̨́ trũ, í'dụ ĩ'di
ĩndĩ. Wó ídrĩ adru ménéŋâ kóru, mí ụzı̨ bõngó mídrı̨́ kǫ́tı̨́
rú rĩ rá sĩlíngĩ la sĩ mí ĩgbã míní ménéŋá 'dụlé ĩndĩ.
37 Ájọ ĩminí, ı̨ǫ́ ándrá sĩlé áma drı̨́ gá rĩ 'bã idé ru áma
ụrụ'bá gá jọjó la, ‘Úlã ĩ'di 'bá ı̨ǫ́ izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru.’ †
Ãndá-ãndá ru ı̨ǫ́ sĩlé 'dĩ 'bã idé dó ru nĩ.”
38 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, “Índre drĩ, Úpí, ménéŋá kí
ãmadrı̨́ 'dõ ı̨̃rı̨́ cí!” Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩjọ ı̨ǫ́ ménéŋá drı̨́ gá ı̨̃dı̨́
ku.”

Yẹ́sṹ 'bã Ãdróŋá zı̨jó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Mãrákõ 14:32-42)

39 Yẹ́sṹ fũ ãmvé 'Bé Mı̨zẹ̃ỵı̨́tṹ drı̨́ drı̨́ gâlé jõ ĩ'di 'bã idélé
údu rĩ áni, 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ĩndĩ.

---

† **22:37** Ĩsáyã 53:12

40 Kí mu̧ acálé ãngũ 'dã gá 'bo, Yȩsũ̧ jo̧ 'bá ĩ'di 'bã imbálé
'dĩ 'banî, “Ĩzi̧ Ãdróŋá 'i ũkpó i̧su̧jó, ĩmi mu̧ filé i̧jo̧ ũnzí agá
ku.”
41 Yȩsũ̧ nze ru ĩ'ba ru̧ 'dãá rĩ sĩ were ti̧ ãja vũru̧ Ãdróŋá
zijó.
42 Jo̧, “Mâ Átẽpi̧, 'dĩ drĩ adru i̧jo̧ mî itúlé mi 'i rĩ 'i yã áni,
í'du̧ kópõ ãzá tajó rĩ má ru̧ 'dâ rá, adru mâ lẽlé rĩ áni ku,
adru i̧jo̧ mâ lẽlé rĩ 'i ku.”
43 Mãlãyíkã Ãdróŋá drĩ̧ i'da ru ĩ'diní ũkpó fẽlé.
44 Ũcõgõ fi ĩ'di ási̧ gá, zi̧ Ãdróŋâ 'i ási̧ pírí sĩ ali̧ tá drĩ̧drĩ̧
rĩ rá. U̧ri̧ ralépi ĩ'di ru̧ rĩ la indré agá cécé ãrí ralépi rá
u'delépi vũru̧ rĩ áni.
45 Yȩsũ̧ la mu̧ Ãdróŋá zi̧ŋá delé 'bo, gõ 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'ba rũ̧lé. Ũcõgõ ĩ'badrĩ̧ sĩ, ãndẽ kí rá, i̧su̧ kí u̧'du̧ ko agá.
46 Inga kí, ãzíla jo̧ ĩ'baní, “Ĩmi ĩmĩ ngá u̧'du̧ ko ã'du i̧jo̧
sĩ? Ĩmi angá u̧ru̧gá, ĩzi̧ Ãdróŋá 'i ũkpó i̧su̧jó, ĩmi mu̧ filé i̧jo̧
ũnzí agá ku.”

Mȩro̧'bá kí Yȩsũ̧ ru̧jó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Yõhánã 18:3-11)

47 Yȩsũ̧ 'bã drĩ i̧jo̧ jo̧ agá 'dâ, co̧ti̧ 'bá ũ'bí acá kî, wó íni
'dĩ Yu̧dãsĩ̧ 'bá mu̧dri̧ drĩ̧ ĩri̧ Yȩsũ̧ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí a'dé
kí drĩ̧ nĩ. Ĩ'di mu̧ ru asélé ãni rú, zi̧ ĩ'di kpõlókõ ndruŋá sĩ.
48 Wó Yȩsũ̧ zi̧ ĩ'di, “Yu̧dãsĩ̧, mi Ngo̧ti̧ 'Bádri̧ mȩlȩ mbe
mȩro̧'bá 'baní kpõlókõ ndruŋá sĩ yã?”
49 'Bá 'delépi Yȩsũ̧ vú gâ sĩ rĩ kí mu̧ nĩ̧lé la ã'du la mu̧ ru
idélé nĩ yã rĩ gá 'bo, zi̧ kí, “Úpí, lẽ ã'di̧ ã'di̧ ménéŋá kí sĩ
yã?”
50 Kí ãzí ãlu la ga ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drĩ̧ 'bã
bĩ̧lȩ ãndá gá rĩ wȩ vũru̧.
51 Yȩsũ̧ jo̧ ĩ'baní, “'Bã adru 'dĩ áni ku.” Aló ágo̧bĩ̧ 'bã bĩ̧lȩ
idé rú údu rĩ 'bã áni.
52 Yȩsũ̧ jo̧ ãtalo ãmbogo rĩ 'baní, ãsĩkárĩ drĩ̧lȩ ãmbogo
li̧co̧ Ãdróŋá drĩ̧ andre tẽlépi 'dĩ abe, ãzíla 'bá ĩyõ amu̧lépi
ĩ'di ru̧lépi rĩ 'banî, “Ma mȩro̧'bá yã? Ĩmi amu̧ áma ru̧lé
túré, ãzíla ménéŋá ã'di̧ drĩ̧ trũ má iza 'bã rĩ i̧jo̧ ũnzí la rĩ
áni ã'du sĩ yã?
53 Ma u̧'du̧ pírí ĩmi abe li̧co̧ Ãdróŋá drĩ̧ agá 'dĩ, ĩru̧ jõ ma
ku la ã'du sĩ yã? Wó 'dĩ dó i̧tu̧ ĩmidrĩ̧ 'i, sáwã ũkpõ i̧jo̧ ũnzí
'bã sĩ ãmbõgõ najó rĩ 'i.”

Pétẽrõ 'bã Yȩsũ̧ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:57-58, 69-75; Mãrákõ 14:53-54, 66-72; Yõhánã 18:12-18, 25-27)

54 Kí mụ ĩ'di rụlé 'bo, 'dụ kí ĩ'di agụlé átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ drị́ jó agá. Pétẽrõ bĩ vú la rá-rá ru.
55 'Bá filépi jó agâlé rĩ ri kí ãcí ũdũlé lịcọ́ 'a mmgbọ rĩ agá
ágágá rĩ yulé, ri kí dó ngúlú ru ãlu. Pétẽrõ ri vâ ĩ'ba abe
ĩndĩ.
56 Ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ ndre ĩ'di ri agá 'dãá ãcí 'bã ãngũ jiŋá
sĩ. Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́ jọ, "Ágọ́bị́ 'dĩ jõ ĩ'di be."
57 Wó tu rá jọ, "Ũkû, ánį̃ mâ ngá ĩ'di ku."
58 Wereŋá ru gbõgbõ 'bá ãzí andré vâ ĩ'di jọ, "Mi vâ 'bá
'dĩ 'bã ãzí." Pétẽrõ umvi jọ, "'Bá 'dĩ, má adru ĩ'bã ãzí ku."
59 Sáwã alị ãlu 'dĩpí ágọ́bị́ ãzí jọ vâ į̃dị́, "Ágọ́bị́ 'dĩ bãsĩ 'bá
Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí, ã'dusĩku ĩ'di 'bá Gãlị́lį̃ gá la."
60 Pétẽrõ umvi jọ, "'Bá 'dĩ, ánį̃ ĩmi ị́jọ́ jọ ã'du drį̃ gá yã rĩ
ku!" Ĩ'di drĩ ị́jọ́ 'dĩ jọ agá 'dâ, gbõgbõ ã'ụ́gọ́ 'be cẽrẹ́.
61 Úpí Yẹ́sṹ ajá tị ndre Pétẽrõ 'i kpere mị́fị́ gá. Ị́jọ́ ándrá
Úpí Yẹ́sṹ 'bã jọlé Pétẽrõ ní, "Ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rú mi áma
gã pâlé na" rĩ agá dô.
62 Fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

Ãsĩkárĩ inzá kí Yẹ́sṹ drį̃
(Mãtáyõ 26:67-68; Mãrákõ 14:65)

63-64 Ãsĩkárĩ Yẹ́sṹ andre tẽlépi rĩ inzá kí ĩ'di drį̃, ãzṹ kí mị́fị́
la bõngó sĩ cí, ãzíla co kí vâ ĩ'di. Jọ kí, "Ílũ ãmaní, mí ũrã
ã'di dị mi nĩ yã?"
65 Ujọ́ kí dó ị́jọ́ wẽwẽ rú sĩ ĩ'di u'dájó.

Âgụ dó Yẹ́sṹ dũwánĩ Yãhụ́dị̃ 'bã rĩ drį̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Yõhánã 18:19-24)

66 Ãngũ la mụ ụwị́lé 'bo, dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhụ́dị̃ 'badrį̃ ri
kí dó, ãtalo ãmbogo rĩ kí, ãzíla ímbá'bá ãzị́táŋá Mụ́sã drį̃
imbálépi rĩ abe rĩ kí ãngũ ãlu gá. Âjí kí Yẹ́sṹ 'i kí drį̃lẹ́ gá.
67 Jọ kí ĩ'diní, "Ídrĩ adru Kúrísĩtõ 'i, ílũ ãmanî." Yẹ́sṹ umvi
ĩ'baní, "Ádrĩ ĩminí lũ la rá, ĩmi ã'į̃ ma ku;
68 ãzíla ádrĩ vâ ĩmi zị, ĩmi umvi vâ ma ku.
69 Wó i'dójó ú'dî'da kpere drį̃lẹ́ gá, Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ ála mụ
ĩ'di irilé drị́ ãndá Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị drį̃ gá."
70 Nga kí pírí ĩ'di zį̣lé, "Mi dó sĩ íni la Ãdróŋá Ngọ́pị 'i yã?"
Umvi ĩ'baní, "Ĩmi jọlé mání 'dĩ ãndá."
71 Jọ kí, "Ãma dó drĩ vâ sãdínĩ ãzí ndrṹ į̃dị́ ã'du idéjó?
Ãma mgbã are kí ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ 'bo."

23

Âgụ dó Yẹ́sṹ Pĩlátõ kí drį̃lẹ́ gá Hẽródẽ be
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ũ'bí ru tralépi 'dã angá kí Yẹ́sṹ agụlé Pĩlátõ * drḭ̃lẹ́ gá.
2 I'dó kí ḭjọ́ ũsõlé ụrụ'bá la gá ĩ'di tõjó íni, “Ãma ịsṹ ĩ'di
'bá ãmadrḭ̃ kí bḭ́lẹ́ usú agá jọ, 'bã 'be kí mṹsọ́rõ úpí ãmbógó
ní ku, ãzíla 'bã vâ ru 'i Kúrísĩtõ Úpí 'i.”
3 Pĩlátõ zḭ ĩ'di, “Mi Úpí 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã drḭ̃ rĩ 'i yã?”
Yẹ́sṹ umvi, “Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.”
4 Pĩlátõ uja tḭ ãtalo ãmbogo rú 'dĩ 'ba rṹ 'bá ũ'bí rĩ abe jọ,
“Má ịsṹ ḭjọ́ 'bá 'dĩ ndẽlépi rá la ku.”
5 Wó ri kí 'bãngá ḭjọ́ jọlé ũkpõ sĩ siri-siri, “Ímbátáŋá ĩ'didrḭ̃
sĩ, fẽ 'bá acá kí drḭ̃ ũnzĩ rú ãngũ Yṹdḭyã gá rĩ gá pírí. I'dó
Gãlḭ́lḭ̃ gá acá dó ãndrũ kpere 'dĩ gá 'dĩ.”
6 Pĩlátõ la mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo zḭ, “Ágọ́bḭ 'dĩ 'bá Gãlḭ́lḭ̃ gá
la?”
7 Ĩ'di mụ nḭ̃lé la Yẹ́sṹ 'i 'bá ãngũ úpí Hẽródẽ 'bã nalé nĩ rĩ
gá la, pẽ tḭ la ĩ'didrḭ̃lé, ịsṹ 'dĩ sĩ Hẽródẽ ĩ'di Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá
ḭ̃tṹ 'dã sĩ cí.
8 Hẽródẽ u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã Yẹ́sṹ ndrejó rĩ sĩ, ã'dusĩku
are ḭjọ́ drḭ̃ la gá rá, 'bã ásḭ ṹ'dṹ ãzo rú ĩ'di ndrelé ãzíla tálí
Yẹ́sṹ 'bã idélé rĩ kî ndrejó.
9 Hẽródẽ ụzḭ Yẹ́sṹ 'i zḭtáŋá wẽwẽ rú sĩ, wó Yẹ́sṹ umvi ḭjọ́
ku.
10 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí ímbá'bá ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ imbálépi
rĩ kí abe amvú kí drḭ̃ gá, ãzíla i'dó kí ḭjọ́ ũsõlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá
gá ũkpó ru.
11 Hẽródẽ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrḭ̃ abe inzá kí Yẹ́sṹ drḭ̃, ide kí ĩ'di
ũnzíríkãnã; su kí ụrụ'bá la gá bõngó ũpĩ ãrĩ 'i, pẽ kí dó tḭ la
vúlé Pĩlátõ drḭ̃lé.
12 Hẽródẽ kí Pĩlátõ be ándrá jõ mẹ́rọ́'bá ru, ṹ'dṹ 'dã sĩ acá
kí dó wõ̃rḭ̃ ru.

Úlḭ dó ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḭ̃ gá ĩ'di 'dijó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Mãrákõ 15:6-15; Yõhánã 18:39—19:16)

13 Pĩlátõ umve dó ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí
ãzíla 'bá ãzí kí abe ãngũ ãlu gá,
14 jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají ágọ́bḭ 'dĩ áma drḭ̃lẹ́ gá ĩjọ ĩ'di 'bá kí
drḭ̃ iza. Ú'dî'da ándrṹ ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ ḭ̃ndṹ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dâ, má
ịsṹ ḭjọ́ ĩmĩ ũsõlé Yẹ́sṹ tõjó 'dĩ gá 'dâ ĩ'di ndẽlépi rá la ku.
15 Ãzíla Hẽródẽ ịsṹ vâ ḭjọ́ ĩ'di ndẽlépi rá la ku, ĩ'di bãsĩ tḭ
la ãpẽjó ãma rṹ 'dõlé 'dĩ. Ḭjọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'bã idélé 'bã drã sĩ
'bãngá rá la 'dáyụ.
16 Ma ĩ'di fẽ colé ma dó sĩ ĩ'di abe mụlé.” [

---

* **23:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá ãmbógó 'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ 'bã kí 'bãlé gávũnã ru ãngũ Yṹdḭyã gá rĩ 'i.

17 Ṵ'du̧ ãmbógó ũmṵ̃ drḭ̃ 'dĩ sĩ ála 'bá ãzí ãlu la ãtrũ a'belé
rá, ú'dḭ ĩ'di ku.] †
18 Ũ'bí uzá kí rere, “Í'dḭ ĩ'di rá! Mí ãtrũ ãmaní Bãrábã
áyṵ!”
19 (Ú'bã ándrá Bãrábã mãbṵ́sṵ̃ gá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ã'dḭ
lẽlépi táwṵ̃nḭ̃ 'dã agá gãmétẽ Rṵ́mḭ̃ gá rĩ drḭ̃ be, ala gá ĩ'di
'bã 'bá 'dḭjó rĩ sĩ.)
20 Pĩlátõ lẽ tí Yẹ́sṵ̃ a'belé rá, 'bã mãmálá ũ'bí 'badrḭ sĩ ĩ'di
a'bejó.
21 Wó uzá kí ũkpó sĩ, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá! Mí ipa
ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá!”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní ḭ́jọ́ pâlé na rĩ gá, “Wó ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã izalé
ũnzí rĩ ã'du? Má ḭsṵ́ ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã izalé ĩ'di sĩ icójó drãjó
rá la ku. Ma ĩ'di fẽ colé ímbátáŋá ru, ma dó sĩ ĩ'di a'be mṵlé
ĩndõ.”
23 Wó 'bá 'dĩ ri kí uzálé ũkpó sĩ rere, lẽ ípa ĩ'di mũsãlá'bã
sḭ gá, úzáŋá 'dã ndẽ dó ĩ'di rá.
24 Pĩlátõ lḭ dó ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.
25 Trũ dó ágọ́bḭ́ tá ĩ'bã kí lẽlé â'be rĩ, 'dĩ 'bá 'bãlé mãbṵ́sṵ̃
gá 'bá kí drḭ̃ izaŋá sĩ, ãzíla ãlí 'bá 'dḭjó ala gá rá rĩ sĩ rĩ 'i. Fẽ
dó Yẹ́sṵ̃ kí drḭ gá, 'ba idé kí dó ḭ́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ĩ'bã kí lẽlé
rĩ áni.

Îpa Yẹ́sṵ̃ mũsãlá'bã ụrụ'bá gá
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Yõhánã 19:17-27)

26 Ãsĩkárĩ agụ kí Yẹ́sṵ̃ ãmvé, ĩ'bã kí mụ agá 'dãá, ụfụ kí
drḭ̃ Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'bá Kṵ̃rẹ́nḭ̃ gá rĩ trũ ĩ'di 'bã afí agá táwṵ̃nḭ̃ agá
angájó sṵ́rṵ́ ãzí agâlé. Rụ kí ĩ'di, 'bã kí mũsãlá'bã sĩ Yẹ́sṵ̃
ipajó rĩ drḭ̃ la gá, 'dụ dó ĩ'di trũ 'dejó Yẹ́sṵ̃ vú gâ sĩ.
27 'Bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ, kí agá ũkú ãzí kí mụ awá trũ,
ãzíla ṵ̃lṵ́lṵ́ u'bé trũ ĩ'di ḭ́jọ́ sĩ.
28 Yẹ́sṵ̃ ajá tḭ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ĩmi ũkú Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃
gá 'dĩ, ĩmi awá mâ sĩ ku, ĩmi awá ĩmi sĩ ãzíla anzḭ̃ŋá ĩmidrḭ̃
kî sĩ!
29 Ṵ'du̧ ãzí kí amṵ́ lé 'dĩ 'bá 'bã kí amṵ́jó jọjó la, ‘Ũkú úndó
jõ drĩ údu tḭlépi ku vâ ngọ́tḭ́ undrulépi ku rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ba.’
30 Ḭjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá,
“ ‘'Dã dó bãsĩ adru sáwã 'bá 'bã kí jọjó la 'bé ãmbogo rĩ
'banî, “Ĩmi a'dé ãma drḭ̃ gá!”
Ãzíla 'bé níríŋá rĩ 'baní, “Ĩzḭ̃ ãma 'i!” ’ †

† **23:17** Vásĩ 17 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **23:30** Hõséyã 10:8

31 Ḭjọ́ 'dĩ áni rĩ drĩ kí ru idé ịsụ́ ãngũ drĩ 'dĩ sĩ áyi, ã'du la dó
ru idé drụ́zḭ́ ílí sĩ nĩ yã?” ‡
32 'Bá ãzí kí ḭ̃rḭ̃ iza kí ḭjọ́ ũnzí âgụ vâ kí mụlé 'dịlé Yẹ́sṹ trũ
ĩndĩ.
33 Kî mụ calé ãngũ umvelé Drḭ̃ Ụ́rụ́kụ́ rĩ gá, îpa Yẹ́sṹ
mũsãlá'bã sḭ́ gá 'dãá, 'bá ḭ̃rḭ̃ tá ḭjọ́ ũnzí izalépi 'dã abe
mũsãlá'bã ĩ'badrḭ̃ kí sí gá; ãlu rĩ drḭ́ ãndá gá, ãzí rĩ drḭ́ ḭ̃jḭ́
gá.
34 Yẹ́sṹ jọ, “Bãbá, ítrũ kí rá, ĩ'bã kí ḭjọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ nḭ̃jó
ku rĩ sĩ!”
Ãsĩkárĩ awa kí bõngó ĩ'didrḭ̃ kí kí drĩdríŋĩ gá jẽgê 'beŋá
sĩ.
35 'Bá utu kí pá ĩ'di ndrejó, 'bá ãmbogo Yãhụ́dḭ̃ rú 'bá kí
drḭ̃ celépi rĩ inzá kí ĩ'di drḭ̃, jọ kí, “Pa ándrá 'bá ãzí kí rá 'bá
'dĩ drĩ dó adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã pẽlé rĩ 'i, 'bã pa dó ru
mgbãŋá rĩ 'i.”
36 Ãsĩkárĩ ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ. Asé kí ru ĩ'di rụ́ 'dõlé fẽ kí
ĩ'diní wáyĩnĩ ũká la mvụlé.
37 Jọ kí ĩ'diní, “Ídrĩ adru úpí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ rĩ 'i,
ípa ími ãmgbã rĩ 'i.”
38 Ĩ'di drḭ̃lḭ́ gá ụrụgá 'dãá úsĩ ḭjọ́ 'dĩ 'i: “'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DḬ̃
RÚ RĨ 'BADRḬ̃.”
39 Mãbụ́sṹ ipalé ĩ'di be rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ide vâ ĩ'di, “Mi
Kúrísĩtõ 'i ku yã? Ípa mi 'i ãma abe.”
40 Ãzí ãlu rĩ angá drḭ̃ la gá trụ jọ, “Íru mî ngá Ãdróŋá ku,
mi vâ 'bá ḭjọ́ lḭjó drḭ̃ la gá ĩndĩ rĩ 'i ku yã?
41 Wó jõ 'bãngá ãma 'i, úlḭ ãma drḭ̃ gá ḭjọ́ pḭrḭ, ãma ịsụ́
ũyá ḭjọ́ ũnzí ãma idélé rĩ drḭ́ gá rĩ 'i, wó idé 'bãngá ḭjọ́ ũnzí
ku.”
42 Jọ, “Yẹ́sṹ, mî mụ agá Sụ́rụ́ mídrḭ̃ agá, mí ũrã jõ áma ḭjọ́
be!”
43 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní ḭjọ́ mgbã, ãndrũ ãma adru
mí be ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drḭ̃ gá.”

Drã Yẹ́sṹ drḭ̃
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Yõhánã 19:28-30)

44-45 Ĩ'di dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ãngũ nḭ kpákpá kpere
sáwã úrômĩ. Bõngó jó Ãdróŋá drḭ̃ 'a alḭjó rĩ asi ru ḭ̃rḭ̃.
46 Yẹ́sṹ za ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, “Bãbá, má a'be áma úríndí ími drḭ́
agá.” Jọ ḭjọ́ 'dĩ gbõgbõ drã dó rá.
47 Ãsĩkárĩ ãmbógó ndre ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí, ịcụ́ Ãdróŋá 'i
jọ, “Ãndá-ãndá ru, 'bá 'dĩ 'bá múké ḭjộ kóru la.”

‡ **23:31** Jõku *'Bá ḭjộ kóru rĩ drĩ dó drḭ̃ cḭ 'dĩ áni, 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ la dó drḭ̃ cḭ íngoní yã?*

48 'Bá ũ'bí ru tralépi ãngũ ãlu gá ị́jọ́ 'dã ndrelépi cé rĩ kí
mụ ị́jọ́ ru idélépi rĩ ndrelé rá, gõ kí vúlé lı̨́cọ́ gâlé, 'bã kí drı̨́
drı̨́ gá § ũcõgõ-ũcõgõ rú.
49 'Bá pírí Yẹ́sṵ̃ nı̨́lépi ụrụ'bá sĩ rĩ kí ũkú ĩ'di vú ãbĩlépi
angájó Gãlı̨́lı̨́ gá rĩ kí abe utu kí pá rá-rá ru ị́jọ́ 'dã kî ndrejó.

Yẹ́sṵ̃ ı̨̃sı̨̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Yõhánã 19:38-42)

50-51 Ágọ́bı̨́ ãzí ãlu rṵ́ la Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i angájó táwṵ̃nı̨́ Yṵ̃dı̨́yã gá
umvelé Ãrĩmãtéyã 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá múké ãzíla rulé rũrũ la,
ĩ'di vâ 'bá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨́ tẽlépi la. Ĩ'di 'bã adrujó 'bá ị́jọ́
Yẹ́sṵ̃ drı̨́ lı̨lépi rĩ 'bã ãzí tí, su tı̨ ị́jọ́ 'dã agá lı̨jó la ĩndĩ ãzíla
idéjó la ku.
52 Mụ Pĩlátõ drı̨̃lẹ́ gâlé Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ a'ı̨́lé.
53 A'dṵ́ dó Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ ife ụrụ'bá gâlé vũ gá, umbé ĩ'di
bõngó ú'dí la sĩ, agụ ĩ'di mụlé ı̨̃sı̨̃lé 'bṵ́ galé írã agá drĩ sĩ 'bá
ãzí ı̨̃sı̨̃jó ku la agá.
54 Ụ'dṵ́ sĩ ru idéjó bábá rĩ dó ukó agá, Sãbátũ acá dó ãni
rú.
55 Ũkú amṵ́lépi Yẹ́sṵ̃ abe angájó Gãlı̨́lı̨́ gá rĩ mụ kí Yṵ̃sṵ́fṵ̃
vú gâ sĩ, ndre kí 'bṵ́ sĩ Yẹ́sṵ̃ ãvũ ı̨̃sı̨̃jó ala gá rĩ rá.
56 Gõ kí dó vúlé lı̨́cọ́ gâlé mụlé ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ la kí idélé
ãvũ la ınájó. Ụ'dṵ́ Sãbátũ drı̨́ gá rĩ sĩ avı̨́ kí dó áyụ, ãzı̨́táŋá
'bã ã'ı̨̃lé rĩ áni.

24

Yẹ́sṵ̃ 'bã angájó ídri rú rĩ
(Mãtáyõ 28:1-10; Mãrákõ 16:1-8; Yõhánã 20:1-10)

1 Ụ'dṵ́ drı̨̃drı̨́ Sãbátũ 'bá Yãhṵ́dı̨́ rú rĩ 'badrı̨́ 'bã vúlé gá,
ũkú mụ kí ı̨̃nádrı̨́ gâlé ṵ̃'bṵ́tı̨ı̨́nı̨́, 'dụ kí ãdu ngṵ̃lépi ãjı̨́ trũ
vĩrĩ ĩ'bã kí idélé la kí ĩndĩ.
2 Įsṵ́ kí írã 'bṵ́ tı̨ ãzṵ̃jó rĩ úgũ ĩ'di bṵ́lṵ́ gá.
3 Fi kí dó 'bṵ́ agâlé, ı̨sṵ́ kí Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ 'dãá yụ.
4 Drı̨́ la iza kí ru rá ĩ'bã kí drĩ ị́jọ́ ũrã agá 'dâ, ã'du icó ru
idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ yã rĩ gá. Gbõŋáŋá ru 'bá ı̨̃rı̨́ i'da kí ru
ĩ'baní bõngó imve dı̨́lépi dı̨́-dı̨́ la trũ.
5 Ũkú 'dĩ idé kí ṵ̃rı̨́ sĩ, ãvṵ̃ kí su kí drı̨́ vṵ̃rṵ́ 'bá ı̨̃rı̨́ 'dã kí
drı̨̃lẹ́ gá 'dãá, 'bá 'dã zı̨ kí, “Ĩmi 'bá ídri rĩ ndrṵ̃ ı̨̃nádrı̨́ agá
íngoní ru yã?
6 Ĩ'di 'dâ 'dáyụ, angá ídri rú 'bo, ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé
ĩminí Gãlı̨́lı̨́ gá rĩ agá ĩminí ku yã? 7 Íni la, ‘Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨́ ála

§ **23:48** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drı̨́ Gı̨̃rı̨́kı̨́ tı̨ sĩ rĩ agá úsĩ *jṵ́jṵ́ adı̨́lé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhṵ́dı̨́ rú rĩ 'badrı̨́ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

ĩ'di fẽ 'bá ũnzí kí drḭ gá, kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sḭ gá, ĩ'di angá ídri rú ṵ'dṵ́ na la sĩ.’ ”

8 Agá kí dó ḭjọ́ ĩ'di 'bã ándrá jọlé ĩ'banî rĩ rá.

9 'Dãá afụ kí dó ru gõlé vúlé angájó ḯnádrḭ̃ gâlé mụlé ḭjọ́ 'dĩ kí ũlũlé 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ãlu 'dã 'baní 'bá 'dãá rĩ abe pírí.

10 Ũkú mụlépi ḯnádrḭ̃ gâlé rĩ kí; Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Jũwánã 'i, Mãríyámũ Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ 'i ãzíla ũkú ãzí kí abe. Nze kí ḭjọ́ ru idélépi rĩ kí vú ṵ̃pḭgọṇa 'baní.

11 Ḭjọ́ vú nzelé 'dã i'dá ĩ'baní ífí kóru, ã'ḭ kí dó sĩ ku.

12 Táni 'dĩ 'bã áni tí, Pétẽrõ cẹ̃ ḯnádrḭ̃ gâlé. Undré ala, ãzíla ndre bõngó ãvũ umbéjó rĩ ḭ̃sálḭ, gõ dó lḭ́cọ́ gâlé ũrãtáṇâ trũ ḭjọ́ ru idélépi rĩ drḭ̃ gá.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru 'bá mụlépi Ḭ̃máwṵ̃ gá rĩ 'banî (Mãrákõ 16:12-13)

13 Ṵ'dṵ́ ãlu 'dã sĩ 'bá ḭ̃rḭ̃ Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi 'dã 'bã ãzí kí mụ agá tõ̗rọ́mẹ́ Ḭ̃máwṵ̃ gá, álḭ kí drĩdríṇĩ gá rĩ kḭ̃lõ̗mítã mụdrḭ drḭ̃ ãlu Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ be.

14 Ĩ'bã kí mụ agá 'dâ, kí dḭ̃ ḭjọ́ jọ sĩ ḭjọ́ ru idélépi rĩ kí drḭ̃ gá.

15 Ĩ'bã kí ḭjọ́ jọ agá ãzíla ala uya agá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ asé ru ãni rú ĩ'ba rṵ́, mụ dó ĩ'ba abe ãlu;

16 ndre kí ĩ'di rá 'bo, ãko ãzí uga kí ĩ'di nḭ̃lé ĩ'baní úmgbé, amá kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku.

17 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi mụ ĩmi drĩdríṇĩ gá 'dâ ã'du ḭjọ́ jọ trũ yã?”

Tu kí pá dríṇá, mẹ́lẹ́tḭ la kí ũcõgõ rú.

18 Kí ãzí ãlu rṵ́ la Kḭ̃lḭyọ́pã 'i zḭ ĩ'di, “Mi 'bá ãlu ãmṵ́ ru ḭjọ́ ru idélépi Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ṵ'dṵ́ alḭlépi were 'dĩ gá 'dâ rĩ kí nḭ̃lépi ku rĩ 'i yã?”

19 Zḭ, “Ã'du idé ru nĩ?”

Umvi kí, “Ḭjọ́ ru idélépi Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzẽ̗rẹ́tḭ̃ gá rĩ ụrụ'bá gá rĩ, 'bá 'dĩ ándrá nábḭ̃ ũkpó ru ḭjọ́ jọṇá sĩ ãzíla ãzḭ idéṇá sĩ Ãdróṇâ drḭ̃lẹ́ gá 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá ĩndĩ la.

20 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ãma drḭ̃lẹ́ gá ãmbogo rĩ abe fẽ kí ĩ'di ḭjọ́ lijó drḭ̃ la gá 'bã drã rá, îpa dô sĩ ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá.

21 Ã'bã ásḭ ĩ'di ándrá amṵ́ agá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ unzelé sĩ drḭ̃wãlã ḭsṵ́jó. 'Dĩ 'bã agâ sĩ pírí tí, ca dó ãndrũ ṵ'dṵ́ na 'bo ḭjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá.

22 Ũkú ãma agá 'dâ rĩ 'bã ãzí fẽ kí ãma arulé aru-arû. Mụ kí 'bṵ́ gâlé ãngũ sãrã sĩ,

23 ịsṵ́ kí ĩ'di 'bã ãvũ ku. Ãgõ kí vúlé, jọ kí, ‘Ãndre urobí
mãlãyíkã 'bã ãni la, jọ kí ãmaní ĩ'di ídri.’
24 Ãma ãzí mụ kí ỉ̃nádrỉ̃ gâlé, ịsṵ́ kí ỉ́jọ́ kí cécé ũkú 'dã 'bã
kí jọlé rĩ 'bã áni, wó ịsṵ́ kí ĩ'di mgbã ndrelé ku.”
25 Yẹ́sṵ̃ jọ dó ĩ'banî, “Ĩmi 'bá úṇmĩ kóru la ã'du sĩ? Ĩmi 'bá
ỉ́jọ́ nãbịya 'bã kí jọlé ĩminí rĩ kí ã'ỉ̃lépi mbẽlẽ rú ku 'dĩ yẹ̃!
26 Ĩ'di ãndá Kúrísĩtõ 'bã ịsṵ́ cãndí ráká 'bã fi dó sĩ ũpĩ nalé
ũkpõ ãmbógó rĩ gá ĩndõ.”
27 Yẹ́sṵ̃ icé dó ĩ'baní ỉ́jọ́ sĩlé ĩ'di drỉ̃ gá i'dójó Mṵ́sã sĩ ãzíla
sĩtáṇá nãbịya 'bã sĩlé rĩ trũ.
28 Ĩ'baní acá agá ãni rú tọ̃rọ́mẹ́ Ỉmáwṵ̃ tá ĩ'bã kí mụjó ala
gá rĩ gá, Yẹ́sṵ̃ 'bã ru ĩ'di 'bã rĩ alị drỉ̃ gá rĩ áni.
29 Wó jọ kí ĩ'diní, “Mí u'á ãma abe 'dâ, ãngũ la dó úgólé
nịlé nỉ̃nỉ̃.” Mụ dó u'álé ĩ'ba abe.
30 Ri íná nalé ĩ'ba abe, a'dṵ́ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drỉ̃ la gá,
andi ĩ'di fẽlé ĩ'baní nalé.
31 Mị la nzỉ̃ kí ru, nỉ̃ kí dó ĩ'di cé, wó ãvĩ dó kí mẹ́lẹ́tị gá
'dã̃á rá.
32 Jọ kí ỉ́jọ́ kí drĩdríṇĩ gá, “Ỉ́jọ́ 'dĩ aló tá ãma ásỉ́ ãyĩkõ sĩ
ĩ'di 'bã ãmaní ỉ́jọ́ sĩlé rĩ ífí icé agá ãmaní amṵ́ agá gẽ̃rỉ̃ agá
'dâ rĩ sĩ ku yã?”
33 Gbõgbõ angá kí gõlé vúlé Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá. Ịsṵ́ kí 'bá
Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrỉ̃ drỉ̃ ãlu 'dã tra kí ru ngúlú ru 'bá ãzí
kí abe.
34 Jọ kí, “Úpí angá tá rá ãndá-ãndá ru 'dĩ! I'da vâ ru
Sỉ̃mọ́nỉ̃ ní rá.”
35 'Bá tá ỉ̃rỉ̃ 'dã nze kí ĩ'baní ỉ́jọ́ tá ru idélépi gẽ̃rỉ̃ agá kí
ụrụ'bá gá, ĩ'baní Úpî nỉ̃jó ĩ'di 'bã mũkátĩ andijó najó rĩ 'bã
vú.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Yõhánã 20:19-23; 'Etáṇá 1:6-8)

36 'Bá ỉ̃rỉ̃ 'dã 'bã kí drĩ ỉ́jọ́ vú nze agá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ indré kí
drĩdríṇĩ gá jọ, “Ásỉ́ ỉ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩmi drỉ̃ gá.”
37 Ásỉ́ la mvu kí rá idé kí ṵ̃rỉ̃ sĩ, ũrã kí ĩndre úríndí.
38 Wó jọ ĩ'baní, “Ĩmi ásỉ́ la mvu ã'du sĩ? Ĩmi ũrãtáṇá acá
pịrị ku ã'du sĩ?
39 Ĩndre áma drỉ́ kí pá abe, 'dĩ áma mgbã rĩ 'i. Ĩmi ụmvỉ́
ma, ĩmi dó sĩ nỉ̃ la úríndí adru ĩfãkã trũ ãzíla ĩzánáká abe
ĩmĩ ndrelé mâ trũ adrujó 'dĩ 'bã áni ku.”
40 Ĩ'di mụ jọlé la 'dĩ áni, i'da ĩ'baní ru drỉ́ kí pá abe.
41 Ĩ'bã kí drĩ ã'ỉ́ agá la ãyĩkõ drỉ́ ku rĩ gá, Yẹ́sṵ̃ zị kí, “Ãko
ãzí nalé nãnã la ĩmidrỉ́ 'dâ cí yã?”
42 Fẽ kí ỉ̃'bị ĩzá a'dílé rá la,

43 'dụ ĩ'di nalé kí drḩ̃ gâ sĩ.
44 Jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí ma drĩ 'dĩ sĩ ídri ĩmi
abe rĩ: ị́jọ́ pírí sĩlé áma drḩ̃ gá ãzḩ̃tãŋ́á Mṵ́sã drḩ̃ agá, nãbḩ̃ya
ãzí rĩ 'bã kí sĩlé ãzíla Zãbṵ́rḩ̃ agá rĩ idé dó ru ãndá-ãndá ru.”
45 Nzḩ̃ dó kí ásḩ̃sḩ̃ŋ́á sĩ ị́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drḩ̃ agá rĩ kí
vãjó.
46 Jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni, Kúrísĩtõ la ũcõgõ ḩ̃sṵ́, ĩ'di
angá drã agá ídri rú ṵ́'dṵ́ na la sĩ rá.
47 Ĩ'di rṵ́ sĩ ála ị́jọ́ ásḩ̃ ujajó, ãzíla ị́jọ́ 'bá trũjó ị́jọ́ ũnzí agá
rĩ ũlũ sṵ́rṵ́ pírí nî, i'dójó Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá.
48 Ĩmi dó sãdínĩ má ãni ị́jọ́ 'dĩ ãrĩ.
49 Ma ị́jọ́ mâ Átẹ́pḩ̃ 'bã azḩ̃lé rĩ tḩ̃ ãpẽ ĩminí rá. Ĩtẽ táwṵ̃nḩ̃
ãmbógó 'dĩ agá 'dâ kpere ũkpõ angálépi 'bṵ̃ gá rĩ 'bã acá
agá ĩmi drḩ̃ gá.”

Yẹ́sṵ̃ tụ dó 'bṵ̃ gá
(Mãrákõ 16:19-20; 'Etáŋ́á 1:9-11)

50 Agụ dó kí ãmvé cajó Bẽtánĩ gá ãni rú; inga dó drḩ̃ ụrụgá
sṵ̃sṵ́ wijó ĩ'banî.
51 Ĩ'di 'bã sṵ̃sṵ́ wi agá 'dĩ gá 'dâ, awa kí dó ru ĩ'ba abe,
ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bṵ̃ gâlé.
52 Ịnzḩ̃ kí ĩ'di 'i, gõ kí dó vúlé Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãyĩkõ ãmbógó
la abe.
53 Ãzíla ri kí dó u'álé lḩ̃cọ́ Ãdróŋ́á drḩ̃ agá ãwã'dĩfô fẽjó
Ãdróŋ́á nî.

Ị́jọ́ Mgbã Yõhánã 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ bãsĩ Yẹ́sụ̃ 'i

1 20I'dóŋ́ gâlé rĩ sĩ, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ 'bãngá cí, Ĩ'di
ándrá Ãdróŋ́ be, Ĩ'di ándrá vâ Ãdróŋ́ 'i.
2 Ãko pírí 'bã kí ándrá i'dó agá 'dãá, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ
ándrá Ãdróŋ́ be.
3 Ãzíla Ãdróŋ́ ũ'bã ãko pírí kí Ĩ'di sĩ, ãko ãzí ándrá 'bãlé
Ĩ'di kóru la yụ.
4 Ãko pírí ũ'bãlé rĩ ịsụ́ kí ídri Ĩ'di sĩ, ídri ĩ'didrḭ̃ fẽ dḭ̃zã 'bá
pírí nî.
5 Dḭ̃zã ri dḭ̃lé ãngũ ịnị agá, wó ị́nḭ́ icó ĩ'di anụ́lé ku.
6 Ãdróŋ́ ãpẽ 'bá ãzí ị́jọ́ ujílépi ĩ'di ãni la tị, rụ́ la Yõhánã
'i,
7 amụ́ ị́jọ́ dḭ̃zã 'dĩ drḭ́ gá rĩ vú nzelé, 'bá pírí 'bã are kí dó
sĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i, 'bã ã'ḭ́ kí dó sĩ dḭ̃zã 'dĩ 'i.
8 Yõhánã adru ándrá dḭ̃zã 'dã 'i ku, amụ́ ándrá 'bãngá lú
ị́jọ́ la vú nzelé.
9 Dḭ̃zã mgbã dḭ̃lépi 'bá pírí kí drḭ̃ gá rĩ, ándrá amụ́ agá
ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dõlé nĩ.
10 'Bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ cí, Ãdróŋ́á
drĩ kí ándrá táni ãko pírí ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ 'dĩ kí ũ'bã agá
ĩ'di be rá tí, wó 'bá ã'ḭ́ kí ĩ'di ku.
11 Amụ́ 'bá ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru rĩ 'ba rụ́, gã kí ĩ'di ã'ḭ́lé úmgbé.
12 Wó 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá, ãzíla ásḭ́ 'bãlépi rụ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ drḭ̃
gá rá rĩ 'baní fẽ, ũkpó sĩ acájó anzị Ãdróŋ́á ãni la rú.
13 Acá kí Ãdróŋ́á 'bã anzị rú adru 'bá 'bá ru rĩ 'bã kí tịjó
nĩ rĩ sĩ la ku, wó acá kí Ãdróŋ́á 'bã anzị rú la ĩ'di 'bã lẽjó la
nĩ rĩ sĩ.
14 Ị́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ 'dĩ, útị ĩ'di 'bá ru, u'á ãma abe sáwã
were. Ãndre ĩ'di 'bã ãmbõgõ rá, 'dĩ ãmbõgõ Ãdróŋ́á 'bã
Ngọ́pị angálépi ĩ'di rṹlé rĩ drḭ̃. Ĩ'di rṹ sĩ ãma ịsụ́ lẽtáŋ́á
uyaŋ̃â kóru rĩ 'i ãzíla ị́jọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.
15 Yõhánã jọ ị́jọ́ 'bá 'dĩ drḭ̃ gá ụ́'dụ́kọ́ re sĩ, "'Dĩ bãsĩ 'bá
ándrá mání jọlé ĩ'di amụ́ 'dĩ rĩ 'i, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá,
ã'dusĩku ĩ'di ándrá mání ídu drḭ̃drḭ̃ 'dĩ sĩ Ãdróŋ́á 'bã drĩ 'bṹ
kí ṹnọ́kụ́ be ku."
16 Lẽtáŋ́á uyaŋ̃â kóru ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ, wi ãmaní sṹsụ́ drḭ̃lḭ́ba
drḭ̃ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.

17 Ãdróŋá fẽ ándrá ãzḭ̃táŋá kí Mṵsã drḭ̃ sĩ, wó Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ ají dó ãmaní lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ kí ḭ́jọ́ mgbã rĩ
be.
18 'Bá ãzí Ãdróŋá ndrelépi rá la 'dáyụ. Wó Ngọ́tḭ̃ŋá ĩ'di ãni
ãlu, Ãdróŋâ rú rĩ ãzíla ĩ'di andre gá ãníŋá rĩ i'da dó ãmaní
Ãdróŋá la i'dá ã'di áni yã rĩ gá nĩ.

Ḭ́jọ́ Yõhánã Bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Lṵ́kã 3:1-18)

19 Ḭ́jọ́ Yõhánã 'bã vú nzelé 'bá ãtalo rú ídétáŋá idélépi,
ãzíla 'bá Lẹ́vḭ̃ drḭ̃ ãzḭ̃ ngalépi jó Ãdróŋá drḭ̃ agá, drḭ̃lḭ́ 'bá
Yãhṵ́dḭ̃ rú Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ 'bã ãni umvelé Fãrĩsáyĩ rú rĩ
'bã kí tḭ pẽlé mụjó Yõhánã zḭjó, ĩ'di ãmgbã rĩ gá ã'di 'i yã rĩ
'dĩ.
20 Yõhánã ucí ĩ'baní ḭ́jọ́ 'i ã'di yã rĩ gá ku, umvi ĩ'baní
tọndọlọ, "Má adru Kúrísĩtõ 'i ku."
21 Zḭ kí ĩ'di, "Wó mi dó ã'di 'i? Mi nábḭ̃ Ĩlíyã 'i yã?" Umvi,
"Yụ, ma Ĩlíyã 'i ku." Zḭ kí ĩ'di, "Mi dó nábḭ̃ ándrá mụlé tḭ
ãpẽlé rĩ 'i yã?" † Umvi, "Yụ, ma ĩ'di 'i ku."
22 Jọ kí, "Ílũ dó bãsĩ ãmaní mi ã'di 'i yã rĩ. Ínze ãmaní
ími vú, ãma dó sĩ ḭ́jọ́ míní umvilé rĩ agụ 'bá ãma tḭ ãpẽlépi
rĩ 'banî."
23 Yõhánã umvi ḭ́jọ́ angájó ḭ́jọ́ nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ agá:
"Ma 'bá uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá jọlépi la,
'Ĩmi idé dó Úpí ní gẽrḭ̃ kpḭmgbḭlḭ́kḭ.' " †
24 'Bá tá 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tḭ pẽlé Yõhánã rṵ̃lé 'dĩ,
25 zḭ kí ĩ'di, "Mi dó bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽ ã'du ḭ́jọ́ sĩ ídrĩ adru Úpí
Kúrísĩtõ 'i, jõku Ĩlíyã 'i, jõku nábḭ̃ jọlé rĩ 'i ku rĩ gá?"
26 Yõhánã umvi kí, "Ma bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽ 'bá 'baní ḭ̃yḭ́ sĩ, wó 'bá
ãzí ĩminí nḭ̃lé ku la ĩ'di ĩmi drĩdríŋḭ̃ gá 'dĩ.
27 Ádrĩ táni amṵ́ agá ĩ'diní drḭ̃drḭ̃ tí, má icó átã adrulé ĩ'di
'bã ãtí'bó vúlé gá ãsḭ̃jó la rú ku." †
28 Ḭ́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí Bẽtánĩ gá, ḭ̃yḭ́ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ḭ̃tṵ́
'bã ãfũjó rĩ gá, 'dĩ ãngũ Yõhánã 'bã sĩ bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽjó rĩ gá.

Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Kãbĩlõmvá Ãdróŋá drḭ̃

29 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ, Yõhánã ndre Yẹ́sṵ̃ amṵ́ agá ĩ'di rṵ́ 'dõlé,
jọ, "Ĩndre Kãbĩlõmvá Ãdróŋá drḭ gá ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃
gá 'dĩ 'badrḭ̃ idélépi rĩ.
30 'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání ḭ́jọ́ jọjó drḭ̃ la gá, ''Bá ãzí la
amṵ́ áma ũngúkú gâlé 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku
ála áma tḭ 'dĩ ĩ'di dó 'bãngá Ãdróŋá be ídu cí.'

† **1:21** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 18:18 † **1:23** Ĩsáyã 40:3 † **1:27** Lṵ́kã 3:16

31 Wó áma ãmgbã rĩ nḭ̃ tí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá ku, ánḭ̃ dó
ú'dî'da ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá cé. Ma bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽ 'bá 'baní ḭ̃yḭ́
sĩ, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú 'dĩ 'bã amá kí rú sĩ ĩ'di ãzíla 'bã
nḭ̃ kí dó sĩ ĩ'di cé.”

32 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yõhánã nze dó ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã
i'dalé ĩ'diní Yḛ́sṹ drḭ̃ gá rĩ 'bã vú tọndọlọ, jọ, “Ándre Úríndí
Ãdróŋá drḭ̃ 'bã asḭ́ agá 'bṹ gâlé cécé ãlĩ'bõ áni. Úríndí Ãlá
'dĩ ri dó Yḛ́sṹ drḭ̃ gá.

33 Ánḭ̃ ándrá Yḛ́sṹ 'i drḭ̃drḭ̃ rĩ gá ku wó Ãdróŋá áma tḭ
ãpẽlépi mání bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽjó ḭ̃yḭ́ sĩ rĩ lũ mání ĩ'di nĩ, jọ, ‘'Bá
míní mụlé ndrelé Úríndí Ãlá 'bã sĩ asḭ́jó rijó drḭ̃ la gá rĩ la
amṹ bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’ ”

34 Yõhánã jọ, “Ándre ḭ́jọ́ ru idélépi rĩ rá, ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã
vú nze, Yḛ́sṹ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'i.”

'Bá Yḛ́sṹ 'bã umvelé drḭ̃drḭ̃ rĩ kî

35 Ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ kí vâ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé ḭ̃rḭ̃ 'dã abe, ãngũ ãlu ĩ'di 'bã bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽjó rĩ gá 'dãá
ḭ̃dḭ́.

36 Ĩ'di mụ Yḛ́sṹ ndrelé alḭ agá, lũ ãngũ ĩ'di rṹlé jọ, “Ĩndre
Kãbĩlõmvá Ãdróŋá drḭ́ ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dĩ 'badrḭ̃
idélépi rĩ gápi 'dã.”

37 'Bá Yõhánã 'bã imbálé ḭ̃rḭ̃ 'dã kí mụ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ
arelé 'bo, ko kí dó drḭ̃ 'delé Yḛ́sṹ vú gâ sĩ.

38 Yḛ́sṹ la mụ ru ugoró ndrelé, ndre 'bá Yõhánã 'bã imbálé
ḭ̃rḭ̃ 'da kí amṹ agá ĩ'di vú gâ sĩ, ãzíla zḭ kí, “Ĩlẽ ã'du?” Umvi
kí ĩ'diní, “Rábḭ̃ (ífí la ímbápḭ), ími ãmgbã rĩ mi u'á íngõlé?”

39 Yḛ́sṹ umvi jọ ĩ'baní, “Ĩmi amṹ ãma amṹ kí mụlé ãngũ
mâ sĩ u'ájó rĩ ndrelé.” Ḭ́jọ́ 'dĩ idé kí ru ĩndró sĩ ãni rú sáwã
mụdrḭ́. 'Dãá ko kí dó drḭ̃ mụlé ĩ'di trũ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó
rĩ ndrelé, de kí dó ḭ̃tṹ 'bã ḭ́mbḭ́ acelépi ṹ'dṹ 'dã drḭ̃ u'ájó ĩ'ba
abe 'dãá.

40 Ãgọbḭ ḭ̃rḭ̃ 'dã 'bã ãzí ãlu tá ḭ́jọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ arelépi
cé mụlépi Yḛ́sṹ vú gâ sĩ rĩ ĩ'di Ãndẽríyã Sḭ̃mọ́nḭ̃ Pétẽrõ 'bã
ádrḭ́pḭ 'i.

41 Ḭ́jọ́ Ãndẽríyã 'bã idélé drḭ̃drḭ̃ rĩ mụjó ádrḭ́pḭ̃ Sḭ̃mọ́nḭ̃ ḭsṹ́jó
ḭ́jọ́ 'dĩ lũjó ĩ'dinî. “Ãma ḭsṹ́ dó Mãsíyã 'bo,” (ífí la Kúrísĩtõ
'i).

42 Ãndẽríyã kí Sḭ̃mọ́nḭ̃ be mụ kí dó Yḛ́sṹ rṹlé, ĩ'di mụ
Sḭ̃mọ́nḭ̃ ndrelé amṹ agá ĩ'di rṹ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Mi Sḭ̃mọ́nḭ̃
Yõhánã ngọ́pḭ, ála dó mụ ími umvelé Kéfã 'i” (Pétẽrõ 'i ífí
la írã 'i).

43 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ ko drḩ̃ lẽjó mụjó Gãlḭ́lḩ̃ gá, ụfụ kí drḩ̃
Fḭ́lḭpõ̃ be, jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ áma vú gâ sĩ, mi mụ adrulé 'bá
mâ imbálé la 'bã ãzí ru.”
44 Fḭ́lḭpõ̃ 'i 'bá angálépi táwũ̃nḩ̃ umvelé Bẽtẽsãyídã 'i rĩ gá,
'dĩ táwũ̃nḩ̃ lḭcọ́ Pétẽrõ 'badrḩ̃ Ãndẽríyã be ĩ'bã kí sĩ u'ájó ala
gá rĩ 'i.
45 Fḭ́lḭpõ̃ cécé Ãndẽríyã áni, mụ vâ Nãtãnḩ́yẹ́lḩ̃ ḭsụ́lé, jọ
ĩ'diní, “Ãma ḭsụ́ 'bá mgbã Mụ́sã 'bã sĩ ándrá ḭ́jọ́ sĩjó drḩ̃ la
gá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drḩ̃ agá ãzíla nãbḭya 'bã kí vâ sĩ ḭ́jọ́ sĩjó ĩ'di
drḩ̃ gá ĩndĩ rĩ 'bo. 'Dĩ Yẹ́sụ̃ angálépi Nãzẽ̗ẹ́tḩ̃ gá, Yũ̗sụ́fũ̃ 'bã
ngọ́pḩ rú rĩ 'i.”
46 Nãtãnḩ́yẹ́lḩ̃ zḩ Fḭ́lḭpõ̃ 'i jọ, “Nãzẽ̗ẹ́tḩ̃ gá! Mí ũrãjó la rĩ sĩ,
ḭjọ́ ãzí múké la icó ãfũlé Nãzẽ̗ẹ́tḩ̃ gá rá yã?” Fḭ́lḭpõ̃ jọ ĩ'diní,
“Mí amụ́ ndrelé la ími mḭfḩ̃ sĩ.”
47 Yẹ́sụ̃ la mụ Nãtãnḩ́yẹ́lḩ̃ ndrelé amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ,
“'Dĩ 'bá ũri Ḭsḭrayḭ́lḩ̃ drḩ̃ mgbã rĩ, ulé 'bãngá 'bá ku.”
48 Nãtãnḩ́yẹ́lḩ̃ zḩ Yẹ́sụ̃ 'i, “Ínḩ̃ ma íngõlé?” Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní,
“Ándre mi ri agá úlúgó ḩ̃ndụ́ gá 'dãá cé 'dĩ sĩ Fḭ́lḭpõ̃ umve
drĩ mi ku rú.”
49 Nãtãnḩ́yẹ́lḩ̃ jọ dó tọndọlọ, “Rábḩ̃, mi Ãdróŋá Ngọ́pḩ 'i!
Úpí Ḭsḭrayḭ́lḩ̃ drḩ̃ gá ándrá tẽlé rĩ 'i.”
50 Yẹ́sụ̃ umvi jọ ĩ'diní, “Mí ã'ḩ̃ ḭ́jọ́ mádrḩ̃ gá rĩ kí 'dĩ áni la
mâ jọ́jó la ándre mi cé úlúgó ḩ̃ndụ́ gá mî adrujó á'dụ̃sĩ rĩ sĩ
yã? Wó ájọ míní, mi mụ ãko ḭjọ́ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí ndrelé
rá.”
51 Yẹ́sụ̃ umvi kí jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi mụ 'bụ̃
ndrelé ru nzḩ̃ agá mmgbọ ĩmi mãlãyíkã Ãdróŋá drḩ̃ rĩ kí ndre
tụ agá ãzíla asḩ agá Ngọ́tḩ 'Bádrḩ̃ drḩ̃ gá.”

2

Yẹ́sụ̃ 'bã mụjó ũkú bĩŋá gá Kána gá rĩ

1 Ụ'dụ́ na la agá, Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ ĩ'di ándrá ãjẹ̃ ãzí ũkú
ĩgbãjó la naŋá gá ĩndĩ tọ̃rọ́mẹ́ Kána gá, 'dĩ ãngũ Gãlḭ́lḩ̃ drḩ̃
agá.
2 Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ûmve vâ kí ãjẹ̃ ũkú
ĩgbãjó 'dã gá ĩndĩ.
3 Wáyĩnĩ awalé 'bá 'baní rĩ la mụ ukólé pírí rá, Yẹ́sụ̃ ãndrẽ
amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Wáyĩnĩ ukó ĩ'baní rá.”
4 Yẹ́sụ̃ umvi, “Má ãndrẽ, ílẽ áma sulé ḭjọ́ 'dĩ agá ĩndĩ la
ã'du sĩ yã? Ụ'dụ́ mádrḩ̃ ãzḩ Ãdróŋá drḩ̃ ngajó rĩ acá drĩ ku.”
5 Wó Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'baní, “Ĩmi idé
ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ vúŋá áyụ.”

6 Úmvú ĩyẹ́lẹ́mvụ́ idélé írã sĩ ázíyá la kí ãngũ sĩ ãjẹ̃ najó
'dã gá 'dãá cí, 'dĩ kí 'bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ kí ĩyị́ lã'bĩ ãni ru ũjĩjó
ãlá rĩ kí ũsũjó rĩ kí. Úmvú ãlu-ãlu la ĩyị́ sũ lítã túrú ãlu kãlị́
ĩṛị́ 'dĩpí.
7 Úpí Yẹ́sụ̃ jọ 'bá íyóŋ́á iyólépi rĩ 'bã ũsũ kí úmvú 'dĩ kí ĩyị́
sĩ tré-tré.
8 Jọ dó ĩ'baní, "Ĩmi ãbĩ ãzí la agụlé ãmbógó ãjẹ̃ drĩ̃lẹ́ gá rĩ
nî." 'Bá íyóŋ́á iyólépi rĩ idé kí cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni.
9 Ãmbógó ãjẹ̃ drĩ̃lẹ́ gá rĩ 'bĩ̃ ĩyị́ ru ujalépi wáyĩnĩ rú rĩ. Wó
nĩ̃ angá íngõlé yã rĩ gá ku, 'bá íyóŋ́á gá rĩ nĩ̃ kí cé. Umve
ị́zị́gọ́ ãjẹ̃ 'dị́pị́ bụ́lụ́ gá,
10 jọ, "Wáyĩnĩ ãjị́ ambamba rĩ, ála sáwã pírí sĩ fẽ la mvụlé
drĩ̃drĩ̃. 'Bá drĩ kí dó aga 'bo, ĩ'di dó ãzí ãjị́ gã rĩ kí fẽ mvụlé
ĩndõ. Wó ímba mî ngá wáyĩnĩ ãjị́ ambamba rĩ tã kpere ị́jọ́
'bã kí ukóŋ́á gá."
11 'Dĩ tálí Yẹ́sụ̃ 'bã idélé drĩ̃drĩ̃ Kána ãngũ Gãlị́lĩ̃ gá rĩ 'i.
Yẹ́sụ̃ i'da ũkpõ ĩ'didrĩ̃, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ĩ'bã
ã'ĩ̃táŋ́á ĩ'di agá.
12 Yẹ́sụ̃ mụ kí dó ãndrẽ trũ, ádrị́pị́ka abe, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí abe táwũ̃nĩ̃ Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ́mĩ̃ gâlé sĩ ụ́'dụ́ ãzí kí
u'ájó were.

Yẹ́sụ̃ uga tũjárĩ jó Ãdróŋ́á drĩ̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-13; Mãrákõ 11:15-17; Lụ́kã 19:45-46)

13 Ụ'dụ́ ũmũ̃ ándrá Ãdróŋ́á 'bã sĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃
kí anzéjó Mị́sị́rĩ̃ gá, umvelé ũmũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ la mụ
acálé ãni rú, Yẹ́sụ̃ mụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá.
14 Lị́cọ́ Ãdróŋ́á drĩ̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gâ sĩ, ị́sụ́
'bá kí tị́, kãbĩlõ, ãzíla ãmámũ kí ĩ̃tũ̃ndã. 'Bá ãzí rĩ ri kí méjã
ĩ'baní sĩ séndẽ ujajó rĩ agagá.
15 Yẹ́sụ̃ idé íníríkó kẹ̃lị́ká ru, i'dó dó sĩ 'bá pírí kí adrolé
ĩ'bã tị́ kí abe, kãbĩlõ kî trũ lị́cọ́ Ãdróŋ́á drĩ̃ agá 'dãá. Iré vâ
'bá séndẽ ujalépi rĩ 'bã séndẽ kí kpékpé, uze vâ méjã kí u'de
kí ũ̃lị́-ũ̃lị́ rú.
16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ãmámũ ĩ̃tũ̃ndãlépi 'dã 'baní, "Ĩmi iyá ĩmĩ
ãmámũ 'dĩ kí 'dâ rá! Ĩmi a'be jó má Átẹ́pị́ drĩ̃ gá rĩ ujajó sụ̃
rú rĩ cã."
17 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá kí ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drĩ̃ agá
jọlépi la, "Lẽtáŋ́á áma ásị́ gá 'bá 'bã ru kí jó mídrị́ gá rĩ rũrũ
rĩ, la ve áma ásị́ gá ãcí'bíríto rú cécé ãcí áni," † rĩ 'i.
18 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ zị́ kí Yẹ́sụ̃ 'i, "Mi ãmaní
tálí íngoní la idé, sĩ ũkpõ míní ãko 'dĩ kí idéjó rĩ icéjó angá
kí Ãdróŋ́á drị́?"

† **2:17** Zãbụ́rĩ̃ 69:9

19 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ jó Ãdróŋ́á drị̃ 'dĩ andi rá, ma
ĩ'di sị ú'dí ru ụ́'dụ́ na agá.”
20 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ umvi kí, “Jó 'dĩ sịjó 'dụ
ílí kãlị́ sụ drĩ̃ ázíyá, mí icó ĩ'di sị̃lé ụ́'dụ́ na agá íngoní ru?”
21 Wó ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọ̃lé 'dĩ jọ ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã 'bãlé
cécé jó Ãdróŋ́á drị̃ áni rĩ drĩ̃ gá.
22 Ãdróŋ́á la dó mụ ĩ'di ingalé ídri rú ụ́'dụ́ na agá 'bo, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọ̃lé rĩ agá dó rá. 'Bã
kí ã'ĩ̃táŋ́á ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ drĩ̃ gá, ãzíla ã'ĩ̃ kí ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋ́á
drị̃ agá rĩ kí rá.

Yẹ́sũ̃ nĩ̃ ĩ̃jọ́ 'bá kí agá rĩ cé

23 Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ najó
Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dãá rĩ sĩ, 'bá ũ'bí 'bã kí ĩ'bã ã'ĩ̃táŋ́á rụ́ ĩ'di
drị̃ agá, ã'dusĩku ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí rá.
24 Wó Yẹ́sũ̃ 'bã ị́jọ́ kí agá rĩ nĩ̃jó cé rĩ sĩ, 'bã ásị́ kí drĩ̃ gá
ku.
25 Ĩ'diní ị́jọ́ 'bá ásị́ agá rĩ kí nĩ̃jó pírí cé rĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã
lũ ĩ'diní ị́jọ́ ãzí ku.

3

Ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã kí jọ̃lé Nĩ̃kõ̃dẹ́mũ̃ be rĩ

1 Ágọ́bị́ ãzí ándrá ãlu rụ́ la Nĩ̃kõ̃dẹ́mũ̃ 'i, ĩ'di ãmbógó 'bá
Yãhụ́dĩ̃ rú la, 'dĩ amụtị 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ gá rĩ.
2 Amụ́ ị́nị́ sĩ Yẹ́sũ̃ rụ́ jọ, “Rábĩ̃, ãnĩ̃ rá Ãdróŋ́á ãpẽ ími tị
amụ́lé ãma imbálé. Mí icó tá tálí 'dĩ kí idélé ku Ãdróŋ́á drĩ
tá adru mí be yụ rĩ gá.”
3 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní ị́jọ́ mgbã, údrĩ ími tị ú'dí ru
ku, mí icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá ku.”
4 Nĩ̃kõ̃dẹ́mũ̃ zị, “'Bá mbalépi rá rĩ icó filé ãndrẽ agâlé sĩ
ĩ'di tịjó ĩ̃dị́ ú'dí ru íngoní ru?”
5 Yẹ́sũ̃ umvi jọ, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, údrĩ 'bá tị ĩ̃yị́ sĩ
ãzíla Úríndí sĩ ku, icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá ku.
6 'Bá la 'bãngá 'bá tị, wó Úríndí Ãdróŋ́á drị̃ la ími uja acájó
Ãdróŋ́á 'bã ngọ́tị̃ŋ́á ru nĩ.
7 Ími ásị́ 'bã mvu ị́jọ́ mání jọ̃lé míní, útị ĩmi ú'dí ru ĩ̃dị́ rĩ
sĩ ku.
8 Úríndí Ãdróŋ́á drị̃ la ídri ú'dí fẽ nĩ. Úríndí ĩ'di dó sĩ
cécé ãlụ́kụ́kũ̃ áni, ĩ'di li ãngũ ĩ'di 'bã ásị́ 'bã lẽlé rĩ gá. Mi
ãlụ́kụ́kũ̃ 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá, wó ínĩ̃ angá íngõlé yã ãzíla ĩ'di
mụ íngõlé yã rĩ gá ku.”
9 Nĩ̃kõ̃dẹ́mũ̃ zị, “Ị́jọ́ míní jọ̃lé 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
10 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Mi ímbápị ãmbógó nĩ̃lé cé Ịsịrayị́lĩ̃
gá 'dâ la, mí icó ị́jọ́ mání jọ̃lé 'dĩ 'bã ífí nĩ̃lé ku la íngoní ru?

11 Ájọ míní ĩjọ́ mgbã, ma míní ĩjọ́ ãmã nʼį̃lé cé ãzíla ndrelé
rá rĩ kí vú nze, wó ĩmi icó ãʼį̃lé la ku.
12 Ĩdrĩ dó ĩjọ́ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí ãʼį̃ ku, ádrĩ
dó ĩminí ĩjọ́ 'bũ̃ drị̃ gá rĩ kí jọ, ĩmi dó icó kí ãʼį̃lé íngoní ru?
13 “'Bá ãzí tụ drĩ 'bũ̃ gâlé ku, pẽ lú Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'i.
14 Cécé Mụ́sã 'bã ándrá į̃nį̃ idélé aya sĩ rĩ ingajó ife sị̃ gá
kõtórõ agâlé sĩ 'bá į̃nį̃ 'bã agalé rĩ kí pajó drã sị̃ gá rĩ áni.
Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ála drụ́zị̃ ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị̃ gá ingalé vâ 'dã
'bã áni,
15 'bá pírí ĩ'di ãʼį̃lépi rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ị̃sụ́ rá.
16 “Ãdrọ́ŋá 'bã 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí lẽjó ambamba rĩ sĩ, ãpẽ
ĩ'di 'bã Ngọ́pị̃ kílímgbí ãlu rĩ tị̃, 'bá pírí ãlu-ãlu ĩ'di ãʼį̃lépi rĩ
'bã ja kí drị̃ ku, wó 'ba ị̃sụ́ kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ 'i.
17 Ãdrọ́ŋá ãpẽ Ngọ́pĩ̃ tị̃ amụ́lé 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí ĩjọ́ lĩjó
la ku, be la rá la kí pajó.
18 “'Bá ĩ'di ãʼį̃lépi rĩ kí drị̃ gá úlị̃ ĩjọ́ ku. Wó 'bá ĩjọ́ ĩ'didrị̃
ãʼį̃lépi ku rĩ kí drị̃ gá úlị̃ ĩjọ́ 'bo, ĩ'baní Ãdrọ́ŋá 'bã Ngọ́pị̃
kílímgbí 'dĩ rụ́ ãʼĩjó ku rĩ sĩ.
19 Ĩjọ́ lị̃ŋá kí drị̃ gá rĩ ĩ'di ĩjọ́ 'dĩ sĩ, dĩzã ĩjọ́ Ãdrọ́ŋá drị̃ 'bã
ajílé 'bũ̃ gâlé ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ amụ́ rá, wó 'bá lẽ kí ãndânĩ la
ĩjọ́ ũ̃nzí į̃nį̃ drị̃ kí áyụ ndẽ dĩzã rá, ã'dusĩku ĩjọ́ ĩ'bã kí idélé
rĩ kí adrujó ĩjọ́ ũ̃nzí rĩ kí rĩ sĩ.
20 Ngũ̃ kí ĩjọ́ dĩzã drị̃ ãngũ̃ jilépi ule rĩ ũ̃nzí, ã'dusĩku lẽ kí
ĩjọ́ ũ̃nzí rĩ kí idélé į̃nį̃ agá, kí dó sĩ rá-rá ru dĩzã be, ũ̃rĩ̃ ála
mụ ĩjọ́ ũ̃nzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá, ãzíla ála mụ pángá
fẽlé ĩ'baní rá rĩ sĩ.
21 Wó 'bá pírí ĩjọ́ mgbã idélépi 'dĩ kí amụ́ dĩzã rụ́ 'dõlé rá,
ã'dusĩku lẽ kí 'bá ãzí 'bã nĩ̃ kí Ãdrọ́ŋá ãmgbã rĩ la ĩjọ́ ĩ'bã
idélé 'dĩ kí idé nĩ.”

Yẹ́sũ̃ kí Yõhánã Bãbũ̃tị̃zĩ̃ fẽlépi rĩ be

22 Ĩjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ̃ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe
ãngũ̃ Yũ̃dị̃yã gá, 'dãá u'á kí were, ãzíla fẽ bãbũ̃tị̃zĩ̃ 'bá 'baní
'dãá.
23 Yõhánã la vâ 'dĩ sĩ bãbũ̃tị̃zĩ̃ fẽ agá Ãyẽnónĩ gá ãni rú
Sãlímũ be, ã'dusĩku į̃yị̃ 'dãá ĩyõ rú, ãzíla 'bá ri kí amụ́lé biri
bãbũ̃tị̃zĩ̃ bĩlé.
24 Ĩjọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ sĩ ú'bã drĩ Yõhánã mãbụ́sũ̃ gá ku.
25 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí i'dó kí ãgátã galé 'bá
Yãhụ́dĩ̃ rú la abe lã'bĩ ũ̃jĩ̃ŋá drị̃ sĩ ru 'bãjó Ãdrọ́ŋá į̃nzĩ̃jó rĩ
drị̃ gá.
26 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí
Yõhánã ní, “Rábĩ̃, 'bá ándrá ãmã ị̃sụ́lé mĩrĩ Yõrĩdánĩ tị̃ gá 'á
'dã sĩ míní i'dalé ãmaní rĩ, ĩ'di vâ bãbũ̃tị̃zĩ̃ fẽ 'bá 'banî. 'Bá
wẽwẽ rú kí dó mụ ĩ'di rũ̃lé.”

27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã umvi ĩ'baní jọ, "'Bá la ị́jọ́ angálépi
Ãdróŋá drị́ 'bṹ gâlé rĩ idé.
28 Ĩmi ãmgbã sãdínĩ mádrị́ ị́jọ́ mâ jọlé rĩ vú nzelépi rĩ kí,
'Má adru Kúrísĩtõ 'i la ku, wó ma 'bá tị ãpẽlé ĩ'di drį̃lẹ́ gá rĩ
'i.'
29 Ãmṹrṹgọ́ la mụ ágó be, ágó 'bã wǫ̃rį̃ dó ãyĩkõ idé ĩ'ba
abe. Ma bãsĩ ãmṹrṹgọ́ 'bã ágô 'bã wǫ̃rį̃ 'i ãzíla ãyĩkõ la áma
fụ ĩ'di 'bã amṹŋá sĩ.
30 Ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã tụ ụrụgá, ị́jọ́ mâ rĩ 'bã asị́ vṹrṹ."

'Bá angálépi Ãdróŋá drị́ 'bṹ gâlé rĩ

31 'Bá angálépi 'bṹ gá ụrụgá Ãdróŋá drį̃lé rĩ ĩ'di ãmbógó
ru ãndânĩ ãko pírí 'banî. 'Bá vṹrṹ ṹnọ́kṹ gá 'dọ̃ rĩ, ĩ'di
ṹnọ́kṹ ãni, ĩ'di vâ ị́jọ́ ṹnọ́kṹ drị́ kí jọ áyụ. Wó 'bá angálépi
ụrụgá 'bṹ gâlé rĩ ĩ'di ãko pírí ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ kí drį̃lẹ́ gá nĩ.
32 Ĩ'di ị́jọ́ jọ ãko ĩ'di 'bã ndrelé rá, ĩ'di 'bã arelé rĩ jọ, wó
'bá ãzí ãluŋá la ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'į̃lépi rá la 'dáyụ.
33 Wó 'bá pírí ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'į̃lépi rá rĩ kí i'da la Ãdróŋá ĩ'di
ãndá-ãndá ru.
34 'Bá Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ la ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ kí jọ,
ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ ũkpó Úríndí drị́ rĩ ĩ'didrị́ pírí.
35 Átẹ́pį̃ 'bã ngọ́pị lẽjó rá rĩ sĩ, fẽ ũkpõ ãko pírí 'badrị́ gá
rĩ kí ĩ'didrị́ gá.
36 'Bá ngọ́pį̃ 'bã ị́jọ́ ã'į̃lépi rá rĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ trũ,
'bá ị́jọ́ ngọ́pį̃ drị́ gá rĩ ã'į̃lépi ku rĩ ídri ĩ'di agá 'dáyụ, wó ĩ'di
ace ũcõgõ Ãdróŋá 'bã mụlé fẽlé rĩ agá.

4

Yẹ́sṹ kí ũkú Sãmãríyã rú rĩ be

1 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ are kí 'bá ĩ'di vú bĩlépi ãzíla bãbṹtị́zį̃
bĩlépi rĩ kí ũ'bĩkãnã sĩ ndẽ kí Yõhánã drị́ rĩ kí rá.
2 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Yẹ́sṹ fẽ bãbṹtị́zį̃ ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ kí fẽ agá la nĩ.
3 Ị́jọ́ 'dĩ kí mụ akṹlé ĩ'di bị́lẹ́ gá 'dĩ 'bã áni 'bo, a'be Yṹdị́yã
rá, gõ dó vúlé Gãlị́lį̃ gá.
4 Ĩ'diní gõ agá vúlé Gãlị́lį̃ gâlé, pẽ alị́lé ãngũ Sãmãríyã agâ
sĩ.
5 Acá dó táwṹn̨į̃ Síkã 'dĩ ãngũ Sãmãríyã drị́ agá. 'Dĩ ãni
rú ãngũ ándrá Yãkó'bõ 'bã fẽlé ngọ́pį̃ Yṹsṹfṹ ní rĩ. †
6 Yẹ́sṹ acá dó kídí ándrá Yãkó'bõ 'bã galé rĩ tị gá, ãndẽ dó
ácį̃ sĩ rá. Ri dó į̃yị́tị gá 'dãá vṹrṹ. 'Dĩ dó ãni rú sáwã ázíyá
į̃tṹ sĩ.

† **4:5** Í'dóŋá 33:19; 48:22

7 Ũkú ãzí Sãmãríyã rú la amụ́ dó ĩyị́ kolé, Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní,
"Ífẽ mání ĩyị́ mvụlé."
8 Ịsụ́ íni 'dĩ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ mụ kí ãkónã ĩgbãlé
táwụ̃ñ̃ agâlé, 'dĩ sĩ Yẹ́sụ̃ ace dó ru 'dãá á'dụ̃sĩ.
9 Ũkû acá ụ̃sụ̃táŋ́á sĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí jõ ãko kí alejó kí
drĩdríŋ̃ĩ gá 'bá Sãmãríyã gá rĩ abe ku rĩ sĩ, jọ, "Mi mî ngá
Yãhụ́dị̃, wó ma mâ ngá 'bá Sãmãríyã gá la, ãzíla ma vâ ũkú.
Ízị ma ĩyị́ mvụlé mvụ̃-mvụ̃ la sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?"
10 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, "Ídrĩ tá ãko Ãdróŋ́á 'bã fẽlé míní rĩ nị̃
cé, ãzíla ma ịjọ́ jọlépi míní 'dĩ ã'di 'i yã rĩ nị̃ rá, mi tá áma
zị, ma tá sĩ míní ĩyị́ ídri drị́ gá rĩ fẽ."
11 Ũkû jọ, "Ãmbógó, ãko ãzí ími drị́ gá 'dâ sĩ ĩyị́ akójó la
'dáyụ, ĩyị́ 'dĩ vâ mgbi vụ̃rụ́lé 'dã. Mi ĩyị́ ídri drị́ gá rĩ ịsụ́
íngõlé?
12 Ãmã áyị́pị Yãkó'bõ ga ándrá ĩyị́ 'dĩ nĩ, anzị ĩ'didrị̃ kí
ãnãkpá abe ĩyị́ mvụ ala gá 'dâ, ĩmi Yãkó'bõ be 'bá ãndânĩ rĩ
ã'di 'i?"
13 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, "'Bá pírí ĩyị́ 'dĩ mvụlépi rĩ kí ĩyị́ vị́ la
kí fụ ú'dí ru.
14 Wó ĩyị́ mâ mụlé fẽlé mvụlé 'bá 'banî rĩ, ĩ'di fẽ ĩyị́ vị́ fụ kí
ĩdị́ ku, ĩ'di mụ adrulé kídí agálépi agâ rĩ rú, ĩ'di dó sĩ ĩ'baní
ídri ukólépi ku rĩ fẽ."
15 Ũkû umvi ĩ'diní, "Ãmbógó, ífẽ mání ĩyị́ 'dĩ mvụlé, ĩyị́
vị́ 'bã fụ rú sĩ ma ku, ãzíla má amụ́ dó sĩ ĩyị́ 'dĩ kolé ĩdị́ ku."
16 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Ímụ mî ágô umvelé."
17-18 Ũkû umvi jọ Yẹ́sụ̃ ní, "Ma ágó kóru." Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní,
"Ĩjọ́ míní jọlé mi ágó kóru 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la, írụ ágó kí
tõwú la gápi mí sĩ adrujó ala gá 'dĩ, wó ágó mî sĩ adrujó ala
gá ú'dî'da 'dĩ adru mí ãni ku."
19 Ũkû jọ, "Ãmbógó, ãndá-ãndá ru ánị̃ dó rá mi nábị̃.
20 Ãmã áyị́pịka kí ándrá jõ Ãdróŋ́á ĩnzị̃ 'bé 'dĩ drị̃ gá, wó
ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ ĩjọ ãngũ pịrị 'bá pírí 'bã kí sĩ Ãdróŋ́á
ĩnzĩjó rĩ ĩ'di Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá."
21 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Ũkú 'dĩ, mí ã'ị̃ ịjọ́ mání jọlé 'dĩ 'i. Sáwã
ãzí la amụ́ lé 'dĩ drụ́zị́ 'bá icó kí sĩ Ãdróŋ́á ĩnzĩlé 'bé 'dõ drị̃
gá, jõku Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ku.
22 Ĩmi 'bá Sãmãríyã gá 'dĩ, ĩnị̃ ịjọ́ mgbã sĩ ĩmi ã'di ĩnzị̃ yã
rĩ gá ku, wó ãma 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ ãnị̃ ãma ã'di ĩnzị̃ yã rĩ gá
rá, ã'dusĩku patáŋ́á amụ́ Yãhụ́dị̃ 'bã rụ̃ sĩ.
23 Wó ájọ míní, ụ́'dụ́ amụ́lépi rĩ, acá dó bãsĩ bábá ú'dî'da
'bo. 'Dĩ ụ́'dụ́ 'bá ĩnzĩtáŋ́á ru rĩ kí Bãbá ĩnzĩjó úríndí sĩ, ãzíla
ịjọ́ mgbã rĩ sĩ. Bãbá la 'bá ĩ'di ĩnzĩlépi gẹ̃rị̃ kpị 'dĩ sĩ rĩ kí
ndrụ̃.

24 Ãdróŋá ĩ'di Úríndí, 'bá ĩ'di į̃nzį̃lépi rĩ 'bã į̃nzį̃ kí ĩ'di
úríndí ĩ'badrį̃ agá ãzíla ị́jọ́ mgbã sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó
Úríndí rĩ sĩ.”
25 Ũkû jọ Yẹ́sṹ ní, “Má ã'į̃ rá Mãsíyã la drṹzị́ amṹ rá.”
(Mãsíyã 'dĩ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ.) “Drĩ amṹ 'bo, ĩ'di ãmaní
ị́jọ́ pírí kí vú nze rá.”
26 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ma ị́jọ́ jọlépi mí be ú'dî'da 'dĩ bãsĩ ĩ'di
'i.”
27 Cọtị 'dãá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ acá kí dó rá, ụrụ'bá la
ũdrã kí dó tõyĩ ĩ'bã kí ĩ'di į̣sṹjó ị́jọ́ jọjó ũkú be rĩ sĩ. Wó 'bá
ãzí kí drĩdríŋĩ̃ gá ị́jọ́ ãzí zį̣lépi, ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé íni rĩ ã'du la
yụ, jõku kí ị́jọ́ jọ agá ã'du drį̃ gá la 'dáyụ.
28 Ũkû a'be dó kére ĩ'di bãsĩ į̃yị́ kojó rĩ į̃yị́tị gá 'dãá ũgũgõ,
ko dó drį̃ mụlé vúlé táwṹnį̃ gâlé 'bá 'baní ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí
vú nzelé. Jọ ĩ'baní,
29 “Ĩmi amṹ 'bá ị́jọ́ pírí mâ idélé rĩ kí vú nzelépi mání rĩ
ndrelé, ĩ'di nõ dó Kúrísĩtõ 'i yã áni!”
30 'Bá ãkpę̃ kí dó táwṹnį̃ agâlé amṹlé Yẹ́sṹ ndrelé.
31 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ
jọ kí ĩ'diní, “Rábį̃, í'bį̃ drĩ ãko ãzí nalé ráká.”
32 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãkónã mâ nalé ĩmĩ ị́jọ́ nį̃jó drį̃ la gá
ku la cí.”
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí ru undrélé mị́fį̃ gá mị́fį̃ gá,
jọ kí kí drĩdríŋĩ̃ gá, “'Bá ãzí ndú ĩ'diní ãkónã ajílépi la cí
yã?”
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ãkónã mádrį̃ gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ 'Bá áma tị
ãpẽlépi rĩ 'bã lẽlé rĩ idéjó ãzíla dejó rĩ 'i.
35 Ĩmi adru 'bá áyi nį̃lépi cé, jọlépi la ace ĩmbá sụ ãkónã
kí ũkũnãjó rĩ kí ku yã? Ájọ ĩminí, į̃nzį̃ mị́fį̃, ĩndre drĩ ãngũ
ámvṹ agâlé ãkónã kí dó ãni rú bábá sĩ kí ũkũnãjó.
36 'Bá ãkónã ũkũnãlépi rĩ kí ála kí ũfẽ ĩ'baní ãkónã kí tralé
ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ sĩ. 'Bá ũri kí salépi ãzíla tralépi rĩ kí
dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ ãngũ ãlu gá.
37 Ị́jọ́ jọlé 'bá ãzí rĩ la ũri sa ãzí rĩ la ũkũnã la rĩ 'bãngá
ị́jọ́ mgbã.
38 Ápẽ ĩmi tị ãkónã ĩmĩ ãzį̃ ngalé ĩmi 'i ku la gá, 'bá ãzí
nga kí ãzį̃ la nĩ. Ĩmi dó mụ ũkũnãlé la vâ ũyá la į̣sṹlé.”
39 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá táwṹnį̃ agá 'dãá rĩ ã'į̃ kí Yẹ́sṹ
rá, ã'dusĩku ũkú 'dã jọ ĩ'baní, “Ágọ́bį̣ 'dã nze mání ị́jọ́ jõ mâ
idélé rĩ vú pírí.”
40 'Bá Sãmãríyã rú rĩ kí mụ acálé Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé 'bo, 'bã kí
dó mãmálá ĩ'didrį̃ sĩ u'ájó ĩ'ba abe. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ u'á dó sĩ
ĩ'ba abe ṹ'dṹ į̃rį̃.

41 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá rĩ 'bã ãzí ã'ị̃ kí Yẹ́sṹ 'i ị́jọ́ ĩ'di
'bã jǫ̣lé ĩ'baní rĩ kí sĩ.
42 'Bá Sãmãríyã rú ĩ'di ã'ị̃lépi rá rĩ jọ kí ũkû ní, "Ãma ã'ị̃
ĩ'di 'bã ị́jọ́ rá la adru mî lũjó la ãmaní mi 'i rĩ sĩ la ku, wó
ãma ã'ị̃ ĩ'di 'bã ị́jọ́ rá la, ã'dusĩku ãma are dó ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ
ãmã bị́lẹ́ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di dó ãndá-ãndá ru, 'dĩ 'Bá 'bá ṹnọ́kṹ
gá rĩ kí Palépi rĩ 'i."

Yẹ́sṹ adrí ãmbógó 'bã ngọ́tị̃ŋá

43 Ụ'dṹ ị̃rị̃ ĩ'di 'bã u'álé Sãmãríyã gá rĩ kí vúlé gá, ko dó
drị̃, mụ dó Gãlị́lị̃ gá.
44 Yẹ́sṹ jọ ándrá vâ tị ĩ'didrị̃ sĩ, "Úfẽ nábị̃ ní ị̃nzị̃táŋá ãngũ
ĩ'di 'bã sĩ ãfũjó rĩ gá ku."
45 Ĩ'di mụ calé Gãlị́lị̃ gâlé 'bo, 'bá Gãlị́lị̃ gá rĩ a'ị́ kí ĩ'di ãyĩkõ
sĩ, ã'dusĩku mụ kí ándrá ĩ'di trũ ṹmṹ alị̃jó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ
nalé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé, ãzíla ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé 'dãá rĩ
kí pírí rá.
46 Yẹ́sṹ gõ vúlé Kána Gãlị́lị̃ gâlé ị̃dị́, 'dĩ ãngũ ándrá ĩ'di
'bã sĩ ị̃yị́ ujajó wáyĩnĩ rú rĩ gá. 'Bá ãmbógó gãmétẽ gá
Kãpẽrẽnãwṹmị̃ gá la 'bã ngọ́pị ãyánĩ rú 'dĩ sĩ 'dãá cí.
47 Ãmbógó la mụ arelé la Yẹ́sṹ ĩ'di Gãlị́lị̃ gá 'dĩ angájó
Yṹdị́yã gá rĩ sĩ, mụ kpere ĩ'di rṹlé, mãmálá 'bãjó Yẹ́sṹ drị̃ sĩ
amṹjó ĩ'di 'bã ngọ́pị ãyánĩ rú rĩ adríjó, ĩ'di 'bã úgólé drãjó
drã-drã rĩ sĩ.
48 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ĩdrĩ ícétáŋá kí ndre tálí abe ku, ĩmi icó
drĩ ị́jọ́ mádrị̃ ã'ị̃lé ku."
49 Ãmbógó umvi, "Úpí, mí amṹ drĩ 'dĩ sĩ mâ ngọ́pị drã drĩ
ku rú fô!"
50 Yẹ́sṹ jọ dó ĩ'diní, "Mí uja mi vúlé lị́cọ́ gâlé, mî ngọ́pị la
acá múké rá."
Ágọ́bị̃ ã'ị̃ ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jǫ̣lé rĩ rá mụ rá.
51 Drṹsị̃ íni ãmbógô 'bã gõ agá vúlé lị́cọ́ gâlé, ụfụ kí drị̃
ãti'bo ĩ'didrị̃ abe, jọ kí ĩ'diní, "Mî ngọ́pị adrí rá."
52 Ãmbógó zị kí, "Ngọ́tị̃ adrí dó sáwã íngõ agá?" Umvi kí
ĩ'diní, "Áję̃ ị̃tọ́lọŋá sĩ sáwã ázị̃rị̃."
53 Ị́jọ́ 'dĩ agá dó átẹ́pị̃ ní, jọ dó 'dĩ bãsĩ áję̃ sáwã Yẹ́sṹ 'bã
jǫ̣jó la ĩ'diní, "Mî ngọ́pị la adrí rá" rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmbógó kí
'bá ĩ'didrị̃ lị́cọ́ gá rĩ abe ã'ị̃ dó ị́jọ́ Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ rá.
54 'Dĩ tálí pâlé ị̃rị̃ Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlị́lị̃ gá ĩ'di 'bã ãgõjó
angájó Yṹdị́yã gâlé rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'i. *

---

* **4:54** *Tálí … Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlị́lị̃* gá drị̃drị̃ rĩ idé ĩ'di Kána gá ĩ'di 'bã ị̃yị́ ujajó wáyĩnĩ rú rĩ 'i.

5

Yẹ́sų̃ 'bã ágọ́bị̃ acálépi rá rĩ adríjó ĩ̃yị̃tị̃ gá rĩ

1 Ị̃jọ́ 'dĩ vúlé gá, Yẹ́sų̃ uja ru vúlé Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé mụlé ų̃mų̃ 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ 'bã ãni la ãzí nalé.

2 Kę̃jị́tị̃ ãzí ãlu 'bání fijó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ agâlé umvelé Kę̃jị́tị̃ Kãbĩlõ rĩ gá 'dãá, ĩ̃yị̃ ãzí 'bání umvelé tị Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ Bẽtẽzádã 'i rĩ, ãzíla pãráta tõwú co kí andre la cí.

3 'Bá ãyánĩ rú wẽwẽ rú mị́fį̃ kóru, ãzíla acálépi rá, 'dĩ tra kí ru pírí ulalé ĩ̃yị̃ 'dã tị gá 'dãá. [Ãzíla kí tẽ 'bá ãzí ní ĩ̃yị̃ 'a usa agá.

4 Mãlãyíkã Úpí drį̃ la amụ́ ĩ̃yị̃ usalé pâlé ãlu-ãlu. 'Bá sulé ĩ̃yị̃ gâlé drį̃drį̃ ĩ'di usajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá rĩ la adrí ãyánĩ ũví íngõ ĩ'di rụlépi rĩ sĩ rá.] *

5 Ágọ́bị̃ ãzí ãlu acálépi rá u'álépi ãyánĩ ĩ'didrį̃ trũ ílí kãlị̃ na drį̃ ãrõ la la vâ ru ĩ̃yị̃ Bẽtẽzádã tị gá 'dãá ĩndĩ.

6 Yẹ́sų̃ la mụ ágọ́bị̃ 'dĩ ndrelé ru ula agá ĩ̃yị̃ 'dã tị gá 'dãá, ãzíla ála mụ ĩ'diní lũlé la ágọ́bị̃ 'dĩ ri adrulé ãyánĩ ĩ'didrį̃ trũ 'dĩ 'bã áni ílí ãzo rú 'bo, zị ĩ'di, "Ílẽ adrílé rá yã?"

7 Ágọ́bị̃ acálépi rá 'dã umvi ĩ'diní, "Úpí, mâ 'bá ãzí 'dộ mání áma 'dụlépi 'bãlépi ĩ̃yị̃ agâlé la 'dáyụ údrĩ dó ĩ̃yị̃ usa 'bo rĩ gá. Mání ų̃'bį̃ agá ca agá ĩ̃yị̃ agâlé, 'bá ãzí ndú la alị mání ru 'belé ĩ̃yị̃ agâlé drį̃drį̃." †

8 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bị́rį̃sį̃, ímụ."

9 Cọtị ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã ãyánĩ wa rá, a'dụ́ ĩ'di 'bã bị́rį̃sį̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, ko dó drį̃ mụlé. Ị̃jọ́ 'dĩ idé kí ru ụ́'dụ́ Sãbátũ‡ drį̃ gá rĩ sĩ.

10 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ kí mụ ágọ́bị̃ 'dĩ ndrelé bị́rį̃sį̃ ĩ'di 'bã sĩ lajó rĩ trũ drį̃ gá, jọ kí ĩ'diní, "'Dĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ ãni! Ãzị́táŋá ãmadrį̃ ã'į̃ 'bá ãzí ní acị́jó bị́rį̃sį̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ trũ drį̃ gá ku."

11 Wó ágọ́bị̃ tá ãyánĩ rú rĩ umvi ĩ'baní, "'Bá áma adrílépi rĩ jọ mání, á'dụ mâ bị́rį̃sį̃ mâ sĩ áma lajó rĩ, ámụ trũ rĩ gá nĩ."

12 Zị kí, "'Bá jọlépi la í'dụ mî ãko sĩ ru lajó rĩ, ímụ trũ rĩ ĩ'di ã'di 'i?"

13 Wó ágọ́bị̃ tá adrílé 'dã nį̃ Yẹ́sų̃ ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku, ã'dusĩku Yẹ́sų̃ 'bã kí ru umújó ũ'bí abe rĩ sĩ.

14 Vúlé vúlé ru, Yẹ́sų̃ mụ ágọ́bị̃ 'dã ịsụ́lé lị́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá, jọ ĩ'diní, "Índre, mí adrí 'bo 'dĩ, mí idé dó ị́jọ́ ũnzí ĩ̃dị̃ ku, jõku ị́jọ́ ãzí ũnzíkãnã la mụ ru idélé ími ụrụ'bá gá nĩ."

---

* **5:4** Vásĩ 4 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tį̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **5:7** 'Bá ru 'belépi ĩ̃yị̃ agâlé drį̃drį̃ ru la adrí nĩ. ‡ **5:9** *Sãbátũ* ĩ'di ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'bã kí sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó kí sĩ ãzị́ ngajó ku rĩ 'i.

15 Ágǫ́bį̃ ko dó drį̃ mụlé 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ 'ba
rụ̃lé lũjó la ĩ'baní 'bá 'ĩ adrílépi rĩ ĩ'di Yẹ́sų̃ 'i.

Ála ídri ịsụ́ Ãdróŋá Ngǫ́pị rụ̃ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ i'dó kí Yẹ́sų̃
ĩcãndĩ̃lé ĩ'diní ị́jǫ́ 'bá adríjó 'dĩ idéjó Sãbátũ sĩ rĩ sĩ.

17 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Má Átẹ́pị la ãzị́ nga ụ́'dụ́ pírí, wó ma
vâ nga la ụ́'dụ́ pírí cécé 'dĩ 'bã áni."

18 Ị́jǫ́ Yẹ́sų̃ 'bã umvilé ĩ'di 'bã jọ́jó la Ãdróŋá 'í Átẹ́pị, ĩ'di
'bã ru 'bãjó Ãdróŋá be trũtrũ, ãzíla ĩ'di 'bã ãzị́táŋá Sãbátũ
drį̃ ĩnzį̃jó ku, 'dĩ 'de 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ 'bã drį̃lẹ́ kí ásị́ gá
ãzá-ãzá, lẽ kí dó sĩ ĩ'di 'dị̃lé rá.

19 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ị́jǫ́ mgbã, má icó ị́jǫ́ ãzí idélé
áma drį̃ sĩ ku. Wó be la rá la ma ị́jǫ́ pírí má Átẹ́pį̃ 'bã idélé
rĩ kí vúŋá andré idélé áyụ.

20 Má Átẹ́pị lẽ ma rá, i'da mání ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí
rá. Ĩ'di mụ mání tálí mâ mụlé idélé 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí
i'dalé, ĩmi drụ́zị́ ũ̃sų̃-ũ̃sų̃ tálí mâ idélé rĩ kí sĩ.

21 Cécé má Átẹ́pị 'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí ingajó ídri fẽjó
ĩ'baní rĩ áni, ma vâ ídri ukólépi ku rĩ fẽ 'bá áma ásị́ 'bã lẽlé
rĩ 'baní rá.

22 Má Átẹ́pị lị 'bãngá 'bá ãzí 'bã ị́jǫ́ ku, fẽ ũkpõ 'bá kí ị́jǫ́
lijó rĩ mádrị̃,

23 ã'dusĩku lẽ 'bá 'bã idé kí ãrútáŋá má rụ́, cécé ĩ'bã kí
idéjó la ĩ'di rụ́ rĩ áni. 'Bá ãzí drĩ ãrútáŋá idé má rụ́ ku, ífí
la ru kí vâ má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ku.

24 Ájọ ĩminí ị́jǫ́ mgbã, 'bá ị́jǫ́ mádrį̃ kí arelépi rá, ãzíla má
Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ã'į̃lépi rá rĩ, ĩ'di ídri ukólépi ku jã
'dâ rĩ trũ, ícó ị́jǫ́ ũnzí lị̃lé drį̃ la gá ku. Ĩ'di alị drã úríndí drį̃
agâ sĩ, ĩ'di dó sĩ mụ u'álé Ãdróŋá be ídri ukólépi ku rĩ agá
jã 'dâ.

25 "Ájọ ĩminí ị́jǫ́ mgbã, ụ́'dụ́ ãzí la mụ drụ́zị́ acálé rá, ãzíla
sáwã la bãsĩ gápi 'dĩ, drụ́zị́ 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí Ãdróŋá
Ngǫ́pị ụ́'dụ́kǫ́ arejó rĩ. 'Bá dó arelépi la rá rĩ kí adru ídri rú
jã 'dâ.

26 Má Átẹ́pị 'bã adrujó ídri 'dị́pị rĩ sĩ, fẽ ũkpõ mání vâ sĩ
ídri 'dĩ fẽjó rá.

27 Fẽ vâ mání ũkpõ sĩ 'bá pírí kí ị́jǫ́ lijó, ã'dusĩku ma Ngǫ́tị̃
'Bádrį̃ 'i.

28 "Ĩmi ũ̃sų̃ ị́jǫ́ 'dĩ sĩ ku, ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá pírí
ũdrãlépi rá 'dĩ kí áma ụ́'dụ́kǫ́ are,

29 ãzíla kí angá ĩnádrį̃ gá rĩ sĩ rá. 'Bá ị́jọ́ múké idélépi rĩ
kí angá adrujó ídri rú, wó 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí angá rá,
ála ị́jọ́ lị kí drį̃ gá kí umbéjó rá.
30 “Má icó ị́jọ́ ãzí idélé áma ũkpõ sĩ ku. Ma ị́jọ́ lị ị́jọ́ Ãdróŋá
áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã lũlé mání rĩ sĩ, ị́jọ́ lịŋá mádrį̃ kí dó sĩ
kpị, ã'dusĩku ị́jọ́ mâ ngalé rĩ kí má Átẹ́pị 'bã lẽlé rĩ kî.”

Ị́jọ́ vú nzejó Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ

31 Yẹ́sų̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drį̃ gá jọ, “Ádrĩ ị́jọ́ vú nze áma drį̃
gá ma 'i, ĩmi icó kí ã'į̃lé ku.
32 Ájọ ĩminí má Átẹ́pị la vâ ị́jọ́ vú nze áma drį̃ gá nĩ, ị́jọ́
ĩ'di 'bã vú nzelé rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la.
33 Ĩpẽ vâ 'bá kí tị mụlé ị́jọ́ Yõhánã Bãbų̃tị́zį̃ fẽlépi rĩ 'bã vú
nzelé áma drį̃ gá mgbã rĩ arelé rá.
34 Wó adru 'bá la tá ị́jọ́ vú nze áma drį̃ gá nĩ la ku, má igá
ĩmi 'i ị́jọ́ Yõhánã 'bã vú nzelé áma drį̃ gá 'dĩ i'dajó rá la, álẽ
ĩpa sĩ ĩminí ĩmi rá.
35 Ị́jọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ ji ãngũ ĩmi ásị́ gá dį̃zã rú tárã áni,
fẽ ĩminí adrujó ãyĩkõ sĩ ṵ'dṵ́ were rú.
36 Ị́jọ́ mání vú nzelé ímbátáŋá ãzíla tálí mání idélé 'dĩ ndẽ
kí ãnzị sĩ Yõhánã drį̃ gá rĩ rá, má Átẹ́pị fẽ ị́jọ́ mání idélé 'dĩ
kí nĩ, ãzíla i'da kí má Átẹ́pị ãpẽ áma tị nĩ.
37 Má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ nze ị́jọ́ vú áma drį̃ gá rá. Ĩmi
are ĩ'di ṵ'dṵ́kọ́ ku, ãzíla ĩndre drĩ vâ mẹ́lẹ́tị la ku,
38 ãzíla ĩmi ã'į̃ ị́jọ́ ĩ'didrį̃ ĩmi ásị́ gá ku, ã'dusĩku ĩminí ma
'i ĩ'di 'bã tị ãpẽlé ĩmi rṵ́ 'dõlé rĩ ã'į̃jó ku rĩ sĩ.
39 “Ĩmi ị́jọ́ sĩlé bṵ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí lã, ĩmi ị́jọ́ ala gá
rĩ kí ndrų̃, ĩmi ũrã dó sĩ ĩmi ídri ukólépi ku rĩ ịsṵ́ rá íni. Ị́jọ́
sĩlé ala gá 'dĩ kí pírí áma drį̃ gá.
40 Wó ĩgã amṵ́lé má rṵ́ 'dõlé ídri ukólépi ku ĩmĩ ndrų̃lé
bṵ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá 'dĩ ịsṵ́lé úmgbé sĩ.
41 “Ándrų̃ ãrútáŋá ãzíla ãtį̃ŋá ị́jọ́ vú nzejó áma drį̃ gá
múké rĩ 'bá drį̃ la ku,
42 ã'dusĩku ánį̃ ĩmi agá 'dâ lẽtáŋá ĩminí sĩ Ãdróŋá lẽjó la
'dáyụ.
43 Má amṵ́ má Átẹ́pị 'bã ũkpõ sĩ, ĩgã áma a'ị́lé úmgbé.
Wó 'bá ãzí drĩ kí amṵ́ ĩ'bã ũkpõ sĩ, ĩmi kí a'ị́ rá.
44 Ĩmi jõ ĩmi ịcṵ́ ãyá-ãyá ĩmi drĩdríŋį̃ gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ,
wó ĩmi así ịcṵ́ŋá angálépi Ãdróŋá drį̃ rĩ sĩ ku. Ĩmi icó dó
áma ã'į̃lé íngoní ru?
45 “Lẽ ĩ'bã ĩmi ásị́ gá ma mụ ĩmi tõlé Ãdróŋá drį̃lẹ́ gâlé
ma 'i íni la ku, wó Mṵ́sã ĩmi sĩ ĩmi ásị́ 'bãjó drį̃ la gá ándrá
ĩminí ãzị́táŋá Ãdróŋá drį̃ kí ajílépi rĩ, la mụ ĩmi tõlé nĩ.

46 Ĩdrĩ ándrá ị́jọ́ Mṹsã 'bã sĩlé rĩ kí ã'ḭ agá rá, ĩmi tá vâ
áma ã'ḭ rá, ã'dusĩku sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí áma drḭ gá.
47 Wó ĩmi dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã sĩlé áma drḭ gá rĩ kí ã'ḭjó ku rĩ sĩ,
ĩmi icó dó ị́jọ́ mání jọlé rĩ ã'ḭlé íngoní ru?”

6

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Lṹkã 9:10-17)

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá, Yẹ́sṹ za 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mĩrĩ
Gãlḭ́lḭ̃ 'bã 'á 'dã sĩ. (Ála ándrá vâ mĩrĩ 'dĩ umve mĩrĩ Tḭ̃bẹ́rḭ̃yã
'i.)
2 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú tálí ĩ'di 'bã idélé 'bá kí adríjó rĩ kí
ndrelépi cé 'dĩ, ri kí ĩ'di vú ũbĩlé ĩ'di 'bã acḭ agá 'dĩ gá 'dâ
ĩndĩ.
3 Yẹ́sṹ tụ kí 'bá ĩ'diní imbálé 'dĩ abe 'bé sḭ, ri kí vṹrṹ ĩ'diní
sĩ kí imbájó.
4 Ịsṹ íni 'dĩ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã ãni ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃
gâ sĩ rĩ drḭ̃ acá dó ãni rú.
5 Yẹ́sṹ la mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ãzíla ndre 'bá ũ'bí 'bã
kí amṹ agá ĩ'di rṹ 'dõlé ru, zḭ́ Fḭ́lḭ́pṍ 'i jọ, “Fḭ́lḭ́pṍ, ãma mụ
íná ĩgbãlé calépi 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní nalé íngõlé?”
6 Zḭ́ ị́jọ́ 'dĩ 'i, lú sĩ Fḭ́lḭ́pṍ ṹ'bĩjó, ã'dusĩku ĩ'di ásḭ gâlé nḭ́ imụ
ã'du idélé 'bá 'dĩ 'baní yã rĩ gá rá.
7 Fḭ́lḭ́pṍ umvi Yẹ́sṹ 'i jọ, “Ãdrĩ táni jọ la ãma ã'du idé, átã
'bá ãzí 'bã mũsárã ĩ'di 'bã ngalé ĩmbá ãrõ rĩ icó vâ calé
ãkónã ĩgbãlé nalé 'bá pírí amṹlépi 'dĩ 'baní rá la ku.”
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí Ãndẽríyã Sḭ̃mọ́ṇḭ̃ Pétẽrõ
ádrḭ́pḭ nga ị́jọ́ jọlé jọ,
9 “Ngọ́tḭ́ṇá ãzí wereṇá mũkátĩ ífí tõwú ãzíla ḭ̃'bḭ nírí ĩrḭ̃ la
kî trũ la 'dõ. Wó ãko 'dĩ kí 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní ã'du idé?”
10 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vṹrṹ.” Sáwã 'dã sĩ ịsṹ ásé
dụ kí ú'dí. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí 'dã ri kí dó pírí vũ gá. 'Bá rilépi
ũ'bí 'dã kí agá 'dãá ãgọbḭ rú rĩ kí ũgũgõ álĩfũ tõwú 'dĩpí.
11 Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ kí, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróṇá ní, awa dó kí
'bá rilépi vṹrṹ 'dã 'baní kpere 'bá pírí 'baní na agá la ĩ'baní
sĩ agajó tré-tré. Idé vâ ãlu 'dĩ 'bã áni ḭ̃'bḭ kí sĩ.
12 'Bá kí mụ agalé 'bo, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní,
“Ĩtra mũkátĩ fúfú acelépi 'dĩ kí ḭ̃'bḭ acelépi rĩ abe pírí ãngũ
ãlu gá, îza sĩ ãkónã ku.”
13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ tra kí ãkónã ḭ́mbḭ
acelépi 'dĩ kí pírí. Ãkónã 'bá 'bã kí a'belé rĩ tõ kí ru gṹfá
tré-tré mụdrḭ drḭ̃ ĩrḭ̃.
14 Ũ'bí ru tralépi 'dãá 'dĩ kí mụ tálí Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ ndrelé
'bo, ĩ'bã ãzí rĩ jọ kí, “Ãndá ãma ã'ḭ rá 'dĩ icó adrulé nábḭ̃

ándrá Ãdróŋá 'bã ịjọ́ azịlé ĩ'di mụ amụ́lé ũnọ́kụ́ gá 'dõlé rĩ 'i.”
15 Yẹ́sṹ nĩ́ ịjọ́ kí ásị́ gâlé ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di 'bãjó ĩ'bã úpí ru ũkpõ sĩ rĩ rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, nze ru ũní kí agá 'dãá mụlé u'álé 'bé agâlé á'dụ̃sĩ.

Yẹ́sṹ 'bã acîjó ĩyị́ drĩ̀ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Mãrákõ 6:45-52)

16 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ mụ kí mĩrĩ tị gâlé.
17 Kpere sáwã 'dã agá Yẹ́sṹ acá ĩ'ba rụ́ ku. Fi kí dó í'bó agâ sĩ zajó vúlé táwũ̃nĩ̃ Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ̃mĩ̃ gâlé, ĩ'bã kí za agá 'dâ, ãngũ nị dó rá.
18 'Dãá ãlụ́kụ́kũ̃ lilépi ãmbógó la i'dó lilé ũkpó sĩ, ãzíla ĩyị́ i'dó ungalé tũlãtũlã.
19 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ í'bó pẽlé ũgũgõ máyĩ̃lĩ̃ na jõku sụ 'dĩpí 'bo, ndre kí Yẹ́sṹ 'bã amụ́ agá ĩyị́ drĩ̀ gâ sĩ ĩ'ba rụ́ í'bó gá 'dõlé ru. Ĩ'di dó mụ í'bô ũŋmĩlé ãni rú, 'bá 'dĩ idé kí ũ̃rĩ̀ sĩ.
20 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Dõ ma 'i, ĩmi idé ũ̃rĩ̀ sĩ ku.”
21 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ a'ị́ kí ĩ'di ásị́ pírí sĩ fijó ĩ'ba rụ́ í'bó agâlé, 'dã 'bã ũngúkú gá cọtị ca kí í'bó trũ̃ ĩyị́tị ĩ'bã kí tá sĩ lẽjó mụjó táwũ̃nĩ̃ Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ̃mĩ̃ gá 'dã gâlé.

Yẹ́sṹ ĩ'di íná ídri drĩ̀

22 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ũ'bí ru tralépi mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ, amá kí í'bó 'dãá cí rĩ lú ãlu. Nĩ́ kí cé Yẹ́sṹ fi ala gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ĩndĩ ku, wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí á'dụ̃sĩ Yẹ́sṹ kóru.
23 Í'bó ãzí angálépi Tĩ̃bẹ̃́rĩ̃yã gá la amụ́ kí ãni rú ĩyị́tị ãngũ ũ'bí 'bã kí sĩ íná Úpí 'bã sĩ ãwã'dĩfô fẽjó drĩ̀ la gá rĩ najó rĩ gá.
24 'Bá ũ'bí kí mụ ndrelé la Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá yụ, tõ kí ru í'bó 'dã kí agá, mụ kí dó sĩ Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ̃mĩ̃ gá ĩ'di ndrũ̃ trũ.
25 'Bá ũ'bí kí mụ Yẹ́sṹ ịsụ́lé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá 'bo, zị kí ĩ'di, “Rábĩ̃, mí acá 'dõlé íngoní ru?”
26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ĩmi ngá áma ndrũ̃ ágbárị̃ ĩmi íná najó agajó mgbemgbe rĩ sĩ, adru ĩminí tálí mání idélé rĩ kí ífí nĩ̃jó cé rĩ sĩ la ku.
27 Ĩnga ãzị́ íná ru izalépi izâ rĩ sĩ ku, rá la ĩnga ãzị́ íná fẽlépi la ĩmi sĩ u'á ídri ru jã 'dâ rĩ sĩ. Íná 'dĩ bãsĩ Ngọ́tị́ 'Bádrĩ̀ 'bã fẽlé ĩminí rĩ 'i, ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị fẽ mání ũkpõ sĩ ịjọ́ 'dĩ idéjó rá.”
28 'Bá zị kí ĩ'di, “Ãdróŋá lẽ pịrị rĩ gá ãma idé ã'du?”

29 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ, ĩmi ã'ị̃
'bá ĩ'di 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã ị́jọ́ kí rá.”
30 Zị kí ĩ'di, “Tálí ãzí míní icólé idélé rá ãma dó ndre la,
ãma sĩ ími ã'ị̃ rĩ ã'du? Mi mụ ã'du idélé?
31 Ãmã áyị́pịka na kí ándrá mãnã ásé agá ãngũ kõtórõ rú
rĩ gâlé. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru cécé ị́jọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drị́ agá rĩ 'bã
jọlé rĩ áni, ‘Fẽ ĩ'baní íná nalé angájó 'bṹ gâlé.’†”
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, Mụ́sã adru ándrá
'bá ĩmĩ áyị́pịka 'baní íná angálépi 'bṹ gâlé rĩ fẽlépi rĩ 'i ku.
Mâ Átẹ́pị fẽ ĩ'baní íná mgbã 'bṹ gâlé rĩ nĩ.
33 Íná Ãdróŋá 'bã fẽlé angálépi 'bṹ gâlé amụ́lépi vṹrụ́
'dõlé rĩ, ĩ'di íná ídri fẽlépi 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị́ gá 'dâ rĩ 'baní rĩ
'i.”
34 'Bá jọ kí, “Úpí, ífẽ ãmaní íná 'dĩ jã 'dâ.”
35 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma cécé íná ídri fẽlépi rĩ áni. 'Bá
amụ́lépi áma vú bĩlépi rĩ, ãbị́rị́ fụ ĩ'di ku. 'Bá ã'ị̃táŋá ĩ'didrị́
'bãlépi áma drị́ gá rĩ, ĩ̃yị́vị́ ndẽ ĩ'di ku.
36 Álũ ándrá ĩminí, ĩndre ma 'bo, wó ĩmi icó áma ị́jọ́ ã'ị̃lé
ku.
37 'Bá pírí má Átẹ́pị 'bã fẽlé mádrị́ rĩ kí amụ́ má rụ́ 'dõlé
rá, ãzíla má icó kí drolé ãmvé ku.
38 Má amụ́ angájó 'bṹ gâlé ị́jọ́ áma ásị́ 'bã lẽlé rĩ idélé ku,
wó má amụ́ ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã áma tị ãpẽjó rĩ idélé.
39 Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'di 'bã fẽlé mádrị́ 'dĩ 'bã ãzí 'bã ãvĩ ku,
wó lẽ má inga kí ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lị́jó rĩ sĩ.
40 Ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã lẽlé rĩ, 'bá pírí Ãdróŋá Ngọ́pị ndrelépi
rá, ãzíla ĩ'bã ã'ị̃táŋá 'bãlépi ĩ'di agá rĩ 'bã ị̃sụ́ kí ídri ukólépi
ku rĩ. Ma dó sĩ kí inga ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lị́jó rĩ sĩ.”
41 'Bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ i'dó kí unulé Yẹ́sṹ 'bã jọjó la, 'i íná
angálépi 'bṹ gâlé asị́lépi vṹrụ́ 'dõlé rĩ 'i rĩ sĩ.
42 Ụzị kí ru ãyá-ãyá, “'Dĩ adru Yẹ́sṹ Yṹsụ́fṹ 'bã ngọ́pị 'i ku
yã? Ãnị̃ átẹ́pị̃ kí ãndrẽ be cé. Icó dó jọlé la 'í angá 'bṹ gâlé
asị́lé vṹrụ́ 'dõlé la íngoní ru?”
43 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi a'be ununuŋá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ cã.
44 'Bá ãzí icólépi amụ́lépi má rụ́ 'dõlé la yụ, má Átẹ́pị áma
tị ãpẽlépi rĩ drĩ kí ají nĩ ku rĩ gá. Ma dó sĩ drụ́zị́ kí inga ídri
rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lị́jó rĩ sĩ.
45 Ị́jọ́ nábĩ̃ ãzí 'bã sĩlé rĩ jọ, ‘Ãdróŋá la drụ́zị́ 'bá pírí kí
imbá nĩ.’ † Ãzíla 'bá pírí má Átẹ́pị tị arelépi ãzíla ị́jọ́ ũ̃nị̃lépi
ĩ'didrị́ rĩ kí amụ́ má rụ́ 'dõlé rá.
46 'Bá ãzí ãlu má Átẹ́pị ndrelépi rá la 'dáyụ, pẽ lú 'Bá
angálépi Ãdróŋá rụ́ 'bṹ gâlé rĩ ndre ĩ'di cé la nĩ.

† **6:31** Ãfũ̃ŋá 16:4, 15; Zãbụ́rị̃ 78:24-25 † **6:45** Ĩsáyã 54:13

47 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá pírí áma ã'ị̃lépi rá rĩ kí ídri
ukólépi ku rĩ ịsṵ́ nĩ.
48 Ma cécé íná ídri 'dã fẽlépi rĩ áni.
49 Ĩmĩ áyị́pịka drĩ kí táni ándrá mãnã na agá ãngũ kõtórõ
rĩ agâlé rá tí, wó 'dã ũngúkú gá ũdrã kí ándrá 'bãngá rá.
50 Wó ma íná angálépi 'bṹ gâlé asị́lépi vṹrṹ 'dõlé rĩ 'i. 'Bá
áma nalépi rĩ icó drãlé úríndí agá ĩ̃dị́ ku.
51 Ma íná ídri drị̃ angálépi 'bṹ gâlé rĩ 'i. 'Bá pírí íná 'dĩ
nalépi rá rĩ kí mụ u'álé ídri rú jã 'dâ. Íná mâ fẽlé ĩminí 'dĩ
'i, ĩ'di ụrụ'bá mádrị̃ mâ fẽlé 'bá ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ 'bã adru kí
ídri rĩ 'i.”
52 Ị́jọ́ 'dĩ ají 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ãgátã ũmbá la,
zị kí, “Ágọ́bị́ 'dĩ icó ãmaní ĩ'di 'bã ụrụ'bá fẽlé nalé íngoní
ru?”
53 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ Ngọ́tị̃
'Bádrị̃ 'bã ụrụ'bá na, ãzíla ãrí la mvụ ku, ĩmi icó adrulé
ídri ku.
54 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru
ídri ukólépi ku rĩ trũ, ãzíla ma ĩ'di inga ídri rú ṹ'dṹ 'bá kí
ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ,
55 ã'dusĩku áma ụrụ'bá kí áma ãrí be, kí íná mgbã ídri
ukólépi ku rĩ fẽlépi 'bá ní rĩ kí.
56 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ kí adru
áma agá Úríndí sĩ, ãzíla ma vâ adru kí agá Úríndí sĩ.
57 Má Átẹ́pị ãko pírí 'bã ídri 'bã 'dị́pị rú rĩ, ãpẽ áma tị nĩ,
fẽ mání u'álé ídri rú nĩ. 'Bá pírí áma ụrụ'bá nalépi ãzíla
áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri rú áma ị́jọ́ sĩ úríndí agá.
58 Íná angálépi 'bṹ gâlé asị́lépi vṹrṹ 'dõlé rĩ, adru íná
ándrá ĩmĩ áyị́pịka 'bã kí nalé ũngúkú la gá ĩ'bã kí ũdrãjó rĩ
'i ku. Wó 'bá íná 'dĩ nalépi rĩ kí mụ u'álé ídri rú jã 'dâ.”
59 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩ'diní 'bá kí imbá agá ãngũ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó Kãpẽrẽ̃nãwṹmĩ̃ gá rĩ gá.

Ị́jọ́ ídri ukólépi ku rĩ drị̃

60 'Bá ũ'bí Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ are kí ị́jọ́ tá ĩ'di 'bã jọlé
drị̃drị̃ 'dã kí, jọ kí, “Ímbátáŋá 'dĩ ũkpó-ũkpó, ã'di la ífí la nị̃
nĩ yã?”
61 Yẹ́sṹ nị̃ 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí unu unû rĩ gá cé, zị kí,
“Ị́jọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ iza kí ĩmi ásị́ rá yã?
62 Ĩmi dó drṹzị́ ị́jọ́ íngõ ũrã ĩdrĩ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ndre tụ agá
vúlé ãngũ ĩ'di bã sĩ angájó rĩ gâlé?
63 Úríndí Ãdróŋá drị̃ rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ, 'bá 'bã
ũkpó fẽjó la 'dáyụ. Ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ kí bãsĩ Úríndí Ãdróŋá drị̃
ídri ukólépi ku rĩ fẽ ĩmi agá nĩ.

64 Wó 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, ã'ị̃ kí ịjọ́ mádrị̃ kí ku.” Ẹ́ṣ̃ ọ jọ ịjọ́ 'dĩ íni la nị̃ 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi ku rĩ kí rá, ã'dusĩku nị̃ kí cé i'dóŋá gâlé 'bá ãzí ã'ị̃ kí ĩ'di ku, ãzíla kí ãzí ãlu la mụ mụlé ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.

65 Mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá, jọ, “Ásịsịŋá mání ịjọ́ 'dĩ jọjó rĩ, má Átẹ́pị drĩ fẽ la 'bá ãzí ní amụ́jó má rụ́ 'dõlé nĩ ku, 'bá 'dĩ icó ịjọ́ mâ jọlé rĩ ã'ị̃lé ku.”

66 Ịjọ́ Yẹ́ṣ̃ 'bã jọlé 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí ĩ'diní imbálé 'dĩ a'be kí ĩ'di vú bĩŋá rá, atrị kí drị̃ sĩ gõjó vúlé ãzíla mụ dó ĩ'di trũ drị̃ gá ĩ̃dị́ ku.

67 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́ṣ̃ uja dó tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'bã rụ́, zị kí, “Ĩmi vâ áma a'be ĩndĩ yã?”

68 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ umvi ĩ'diní, jọ, “Úpí, ãma dó mụ ã'di rụ́? Ịjọ́ ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi rĩ kí mídrị́.

69 Ãma ã'ị̃ rá ãzíla ãnĩ̃ rá, mi Ãdróŋá 'bã ngọ́tị̃ ãlápítí angálépi ĩ'di rụ̃lé rĩ 'i.”

70 Yẹ́ṣ̃ umvi, jọ ĩ'baní, “Má ũpẽ ándrá ĩmi 'bá mụdrị́ drị̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ma 'i ku yã? Wó 'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ãlu ũnzí la úríndí ũnzí trũ!”

71 Yẹ́ṣ̃ la ịjọ́ 'dĩ kí jọ agá, Yụ́dãsĩ̃ Sĩ̃mọ́nĩ̃ Ị̃sĩ̃kãrịyọ́tĩ̃ ngọ́pị drị̃ gá. 'Dĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ĩ̃rĩ̃ 'dã 'bã ãzí ãlu ru ujalépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi nĩ rĩ 'i.

7

Yẹ́ṣ̃ 'bã ádrị̃pịka ã'ị̃ kí ịjọ́ ĩ'didrị̃ ku

1 Ị̃jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́ṣ̃ mụ dó u'álé Gãlị́lĩ̃ gá. Mụ dó acị̃ trũ tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ, lẽ ándrá u'álé Yũ̃dị́yã gâlé ku, ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó ĩ'di 'dijó rá rĩ sĩ.

2 'Dĩ ãni rú sáwã 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã kí lẽjó ũ̃mũ̃ nalé hémã agá rĩ najó rĩ sĩ.

3 Yẹ́ṣ̃ 'bã ádrị̃pịka jọ kí ĩ'diní, “Mí a'be ãngũ 'dĩ sĩ mụjó Yũ̃dị́yã gâlé ku ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ímụ Yũ̃dị́yã gâlé, 'bá míní imbálé 'dĩ 'bã mụ kí rú sĩ tálí míní idélé rĩ kí ndrelé.

4 'Bá drĩ lẽ kụlé ãngũ drị̃ gá 'dâ, 'bã a'bó ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí a'bó a'bô ku. Míní dó tálí 'dĩ kí idéjó rĩ sĩ, lẽ dó ímụ 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'bã nị̃ kí mi tọndọlọ.”

5 Átã Yẹ́ṣ̃ 'bã ádrị̃pịka mgbã 'dĩ ã'ị̃ kí drĩ vâ ịjọ́ ĩ'didrị́ kí 'dĩ sĩ ku.

6 Yẹ́ṣ̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ụ́'dụ́ mádrị́ mgbã rĩ acá drĩ ku, wó ĩminí ụ́'dụ́ pírí kí 'bãngá múké.

7 'Bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ ngũ̃ kí ĩmi ũnzí ku, be la rá la ngũ̃ kí ma 'i, ã'dusĩku mâ ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị́ kí a'dájó rá-rá rĩ sĩ.

8 Ĩmụ ũ̃mũ̃ gâlé, mâ rú rĩ gá, má icó mụlé ũ̃mũ̃ 'dã gâlé ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́ mádrị́ gá rĩ acá drĩ ku.”

9 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, ace u'álé Gãlị́lĩ gá 'dãá ṹ'dṹ were.

Yẹ́sṹ 'bã adrujó ṹmṹ nalé hémã agá rĩ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ 'bã ádrị́pịka kí mụ mụlé ṹmṹ gá drị̃ gâlé 'bo, nze ru ũní mụlé ṹmṹ gâlé, 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru.

11 Ṹmṹ gá 'dãá, 'bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ ri kí Yẹ́sṹ ndrṹlé ụzịŋâ trũ 'bá kí tị gá, “Ágọ́bị̃ 'dĩ íngõlé?”

12 Ãgátã ãfũ ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá, ãzí rĩ jọ kí, “Yẹ́sṹ ĩ'di 'bá múké la.” Ãzí rĩ jọ kí, “Yụ, ĩ'di 'bá 'bá kí ulélépi la.”

13 Wó 'bá ãzí ị́jọ́ jọlépi Yẹ́sṹ rṹ sĩ tọndọlọ la 'dáyụ, ã'dusĩku 'bá kí idé agá ṹrĩ̃ sĩ 'bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí sĩ.

14 Ṹmṹ dó mụ calé ãni rú ágágá, Yẹ́sṹ fi dó lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé 'bá kí imbálé. *

15 'Bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí sĩ ãzíla zị kí, “Ágọ́bị̃ 'dĩ ịsṹ ṹnĩ̃táŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ íngõlé sṹkṹlṹ lãŋâ kóru?”

16 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní jọ, “Ímbátáŋá mání imbálé 'dĩ angá kí mádrị̃ la ku, wó angá kí 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ drị̃.

17 'Bá lẽlépi Ãdróŋá tị arelépi rá rĩ la nĩ̃ la rá, ị́jọ́ mání imbálé 'dĩ kí angá kí Ãdróŋá drị̃ adru ũkpõ mádrĩ̃ sĩ ku.

18 Ádrĩ tá lẽ rṹkụma ịsṹlé ũkpõ mádrĩ̃ sĩ, ma tá áma ịpị́ cénĩ-cénĩ sĩ rṹkụma ndrṹjó, wó álẽ rṹkụma ajílé 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ nî. Ị́jọ́ 'dĩ kí bãsĩ fẽlépi la ma ị́jọ́ mgbã rĩ jọjó ĩnzõ kóru 'dĩ.

19 Mṹsã lũ ándrá ĩminí ãzị́táŋá Ãdróŋá drĩ̃ 'i ku yã? Ĩmi ãzí ãzị́táŋá Mṹsã 'bã lũlé rĩ kí tãmbalépi rá la 'dáyụ! Ĩlẽ dó gẽrĩ̃ ndrṹlé áma 'dijó rá la ã'du ị́jọ́ sĩ?”

20 'Bá ũ'bí kí agá 'dãá rĩ umvi kí ĩ'diní, “Mi úríndí ũnzí trũ. Ã'di la lẽ ími 'dịlé nĩ yã?”

21 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Tálí mání idélé ãlu 'bá adríjó Sãbátũ sĩ 'dĩ sĩ, ĩmi ásị́ iza ru mání ã'du ị́jọ́ sĩ yã?

22 Wó ĩmi ãzị́ nga Sãbátũ sĩ ĩndĩ ĩdrĩ ãzị́táŋá Mṹsã 'bã ándrá lũlé ĩminí 'dĩ kí ũbĩ rá rĩ gá. Mṹsã lũ ándrá ĩminí ãzị́táŋá sĩ ũrekeŋá ĩmidrị̃ ãgọbị rú rĩ kí ĩtãrãjó rá. (Ị́jọ́ lã'bĩ ãni sĩ 'bá ĩtãrãjó 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ ãzí ídu drĩ̃drĩ̃ 'dĩ sĩ ãzị́táŋá Mṹsã 'bã lẽlé 'bá 'baní rĩ idé drĩ ru ku rú, 'dĩ á'bị̃ ĩmidrị̃ Ịbụrahị́mṹ ngá rĩ.)

23 Ṹ'dṹ múké sĩ anzị ĩmidrĩ̃ kí ĩtãrãjó rĩ drĩ 'de Sãbátũ sĩ, † ĩmi idé la rá 'bã anu rú sĩ ãzị̃ ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ gá rĩ ku,

---

* **7:14** *Ṹmṹ* nalé hémã agá rĩ la u'á ṹ'dṹ ázĩ̃rĩ̃.

† **7:23** 'Bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ kí anzị ĩ'badrĩ̃ kí ĩtãrã ngọ́tị̃ŋâ drĩ dó ca ṹ'dṹ ãrõ rĩ gá.

wó ĩmi ũmbã rụ mání mâ ngá 'bá adríjó ãlá ru Sãbátũ sĩ rĩ sĩ la ã'du ịjọ́ sĩ?

24 Ĩmi a'be ịjọ́ lịṇá 'bã adru ãko ĩmĩ ndrelé rĩ sĩ ku, rá la ịjọ́ uyaṇá mgbã rĩ sĩ.”

Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i yã?

25 'Bá ãzí Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dãá la ri kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríṇĩ gá, jọ kí, “'Dĩ adru ágọ́bị́ 'bá Yãhṹdḩ rú rĩ 'bã drḩlẹ́ 'bã kí lẽlé 'dịlé rĩ 'i ku yã?

26 Ĩ'di ịjọ́ 'dĩ kí jọ ũ'bí kí drḩlẹ́ gá mmgbọ rú, wó 'bá ãmbogo Yãhṹdḩ rú 'dĩ angá kí ịjọ́ ãzí jọlé ịjọ́ 'dĩ kí agá ũnzí ku. 'Bá 'dĩ nḩ kí Yẹ́sṹ ãndá-ãndá ru Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá yã?

27 Wó icó adrulé Kúrísĩtõ 'i ku, ã'dusĩku ãnḩ ágọ́bị́ 'dĩ angá íngõlé yã rĩ gá cé. Ṹ'dṹ Kúrísĩtõ 'bã drṹzḩ amṹjó rĩ sĩ, 'bá ãzí ãluṇá la icó nḩlé la ãfũ íngõlé yã rĩ gá ku.”

28 Yẹ́sṹ 'bã 'bá kí imbá agá lịcọ́ Ãdróṇá drḩ agá 'dãá, jọ ịjọ́ ṹ'dṹkọ́ mmgbọ sĩ, “Ãndá-ãndá ru, ĩmi ũrã ĩnḩ ma ã'di 'i ãzíla má angá íngõlé yã rĩ gá cé yã? Má amṹ 'dõlé áma ũkpõ sĩ la ku, be la rá la Ãdróṇá 'bã ãmgbã rĩ ãpẽ áma tị nĩ. Wó ĩnḩ vâ ĩ'di ku.

29 Wó ánḩ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ cé, ã'dusĩku má amṹ angájó ĩ'di rṹlé.”

30 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ãzí 'dãá 'dĩ lẽ kí tị ĩ'di rụlé ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'í angá Ãdróṇá drḩ 'bṹ gâlé rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí ãlu drḩ 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ, ã'dusĩku sáwã Yẹ́sṹ 'bã drãjó rĩ acá drĩ ku.

31 'Bá wẽwẽ rú ũ'bí kí agá 'dãá rĩ 'bã ãzí ã'ḩ kí ịjọ́ ĩ'didrḩ ĩ'di 'bã jọlé, “Má angá Ãdróṇá drḩlé,” rĩ rá, jọ kí, “Ṹ'dṹ Kúrísĩtõ 'bã drṹzḩ amṹjó rĩ sĩ, icó tálí ãzí kí idélé ágọ́bị́ 'dĩ drḩ kí ndẽlépi rá la ku!”

Ãsĩkárĩ kí tị pẽjó Yẹ́sṹ rụjó rĩ

32 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ũ'bí kí arelé ãgátã ga agá Yẹ́sṹ drḩ gá, atrá kí ru ãtalo ãmbogo ídétáṇá idélépi rĩ abe, pẽ kí ãsĩkárĩ kí tị mụlé Yẹ́sṹ rụlé.

33 Yẹ́sṹ jọ ũ'bí 'baní, “Má icó u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ ãzo rú ku, wó ma mụ gõlé vúlé 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ rṹlé.

34 Ĩmi drṹzḩ mụ áma ndrṹlé rá, wó ĩmi icó áma ịsṹlé ku, ã'dusĩku ĩmi icó calé ãngũ mání mụjó rĩ gá ku.”

35 'Bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ 'bã drḩlẹ́ ri kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríṇĩ gá, jọ kí, “Ĩ'di ãmgbã rĩ gá mụ gbõrú ãmaní sĩ icójó ĩ'di ịsṹjó ku rĩ gá íngõlé? Ĩ'di mụ mụlé 'bá ãmadrḩ 'bã rṹ ãngũ 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ 'badrḩ gá, sĩ 'bá Yãhṹdḩ rú ku rĩ kí imbájó yã?

36 Ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé, ãma mụ ĩ'î ndrṹlé, ãma icó 'î ịsṹlé ku,
ãzíla ãma icó mụlé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ mụjó u'ájó rĩ gá ku, 'dĩ
'bã ífí íngoní?”
37 Ṵ'dṹ ãsĩjó ãmbógó ṹmṹ drḭ sĩ, Yẹ́sṹ tu dó pá ụrụgá ṹ'dṹ
ṹmṹ drḭ 'dã sĩ, jọ ḭjọ́ ṹ'dṹkọ́ mmgbọ sĩ re, “'Bá ĩyḭvḭ 'bã ndẽlé
rá rĩ 'bã amṹ ĩyḭ mvụlé má rṹ 'dõlé. ‡
38 Ĩ'bã ĩmi ã'ḭtáŋá áma drḭ gá, ĩmi sĩ ĩyḭ ídri fẽlépi adḭlépi
angájó kídí ĩmi agâlé cécé ḭjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ agá rĩ
'bã jọlé rĩ áni.” †
39 Yẹ́sṹ la ḭjọ́ jọ agá Úríndí Ãlá drṹzḭ mụlé fẽlé 'bá pírí ĩ'bã
ã'ḭtáŋá 'bãlépi ĩ'di drḭ gá rĩ drḭ gá. Úríndí 'dã, úfẽ drĩ ĩ'di
'bá ãzí ní ku, ã'dusĩku înga drĩ Yẹ́sṹ 'i dḭzã ĩ'diní sĩ ãrútáŋá
ịsṹjó pírí rĩ gá ku.

'Bá awa kí ru ndú-ndú ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḭ sĩ

40 'Bá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí mụ ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ kí arelé
'bo, jọ kí, “Ãndá-ãndá ru ãma ã'ḭ rá ágọ́bḭ 'dĩ ĩ'di nábḭ cécé
nábḭ Mṹsã ándrá Ãdróŋá 'bã ḭjọ́ azḭlé imụ tḭ la ãpẽlé ṹnọ́kṹ
drḭ gá 'dõlé rĩ 'i!”
41 Ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ Kúrísĩtõ 'i.” Wó ãzí rĩ 'bã kí nĩjó la útḭ
ĩ'di Gãlḭlḭ gá rĩ sĩ, jọ kí vâ, “Kúrísĩtõ icó ãfũlé Gãlḭlḭ gá la ku!
42 Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé rĩ jọ Kúrísĩtõ la angá ũri Dãwṹdḭ drḭ
agá, ála vâ ĩ'di tḭ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá 'dĩ ãngũ úpí Dãwṹdḭ 'bã
ándrá sĩ u'ájó rĩ gá.”
43 Ḭjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũrãlé Yẹ́sṹ drḭ gá 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-
ndú.
44 Ĩ'bã ãzí rĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé cí, wó 'bá ãzí ãlu drḭ 'bãlépi
ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ.

'Bá Yãhṹdḭ 'bã drḭlẹ́ ru 'dĩ gã kí Yẹ́sṹ ã'ḭlé úmgbé

45 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ aga tẽlépi rĩ kí mụ gõlé
vúlé 'bá kí tḭ ãpẽlépi, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ
kí abe ĩ'ba rṹlé 'bo, zḭ kí kí, “Ĩmi arṹ Yẹ́sṹ ajílé ĩndĩ ku la
ã'du ḭjọ́ sĩ?”
46 Ãsĩkárĩ 'dĩ umvi kí 'bá 'dĩ kí, “'Bá ãzí jõ drĩ ãmaní arelé
ḭjọ́ jọlépi ágọ́bḭ 'dã 'bã áni 'dáyụ!”
47 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ zḭ kí kí, “Ágọ́bḭ 'dĩ ulé vâ ĩmi ĩndĩ yã?
48 'Bá ãmbogo Yãhṹdḭ ru jõku 'bá Fãrĩsáyĩ rú ĩminí ndrelé
ĩ'di ã'ḭlépi la kí cí yã?
49 'Bá 'dĩ áni la yụ. Wó rá la 'bá ru tralépi ḭjọ́ arelépi ĩ'di
tḭ gá 'dĩ 'bã ãzí rĩ ã'ḭ kí ĩ'di nĩ, ã'dusĩku 'bá ĩ'di ã'ḭlépi 'dĩ nḭ

‡ **7:37** *Ṹmṹ* nalé hémã agá rĩ 'bã ṹ'dṹ ázḭ̀rḭ 'dã agá pírí, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ĩyḭ ũsũ ãlĩtárĩ drḭ gá, 'bá kí igájó ḭjọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ĩyḭ fẽjó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá rĩ sĩ. † **7:38** Lẹ́vḭ 23:36; Ẹ̃zẹ̃kẹ́lḭ 47:1; Zãkãríyã 14:8

kí ịjọ́ ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ drị̃ gá ku! Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, kí mụ mụlé pírí ãcí gá!”
50 Nị̃kõdẹ́mũ̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí, ándrá mụlépi Yẹ́sũ̃ rụ́ ịnị́ sĩ rĩ jọ 'bá Yãhụ́dĩ̃ 'bã drị̃lẹ́ ru ãzíla Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'baní,
51 “Ãzịtáŋá ãmadrị̃ ã'ị̃ ãmaní 'bá ãzí drị̃ gá ịjọ́ lịlé, ịsụ́ ãma are kí drĩ ịjọ́ ĩ'di tị gá rĩ ku rú ku. Ãdrĩ kí ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ịsụ́ 'bo, ãma kí dó ịjọ́ lị ĩ'di drị̃ gá ĩndõ.”
52 Umvi kí ịjọ́ Nị̃kõdẹ́mũ̃ ní, jọ kí, “Nị̃kõdẹ́mũ̃, mi vâ 'bá angálépi Gãlị̃lĩ̃ gá la yã? Ílã drĩ ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ, mí icó nábĩ̃ la 'bã angá Gãlị̃lĩ̃ gá la ịsụ́lé ãluŋá la ku.”

[Bụ́kũ̃ ándrá ídu drĩ̃drĩ̃ 'báni sĩlé tị Gĩ̃rĩ̃kĩ̃ drị̃ sĩ rĩ kí agá Yõhánã 7:53—8:11 ándrá yụ]

Ũkú rụlé ãwũ̃ sĩ rĩ
53 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, kí pírí a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, mụ kí dó ĩ'badrị̃ko gá.

8

1 Wó Yẹ́sũ̃ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'Bé Mĩ̃zẽ̃yịtũ̃ drị̃ gâlé.
2 Ụ̃'bụ́tị ụ́'dụ́ ãzí rĩ drị́ gá rĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ uja kí ru vúlé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá, ãzíla i'dó dó kí imbálé.
3 Imba'ba ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, ají kí ũkú ãzí ĩ'bã kí rụlé ãwũ̃ gá la Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé. Fẽ kí ũkú 'dĩ tu pá 'bá pírí amụ́lépi ịjọ́ arelépi Yẹ́sũ̃ tị gá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá.
4 Zị kí Yẹ́sũ̃ 'i, “Ímbápị, ãrụ ũkú 'dĩ ãwũ̃ nga agá ágọ́bị́ ãzí be.
5 Ãzịtáŋá Mụ́sã 'bã fẽlé ãmaní rĩ agá, jọ, ũkú rụlé 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ úvú ĩ'di írã sĩ, 'bã drã rá. Wó ú'dî'da mî rú rĩ mi ịjọ́ jọ ũkú 'dĩ 'bã ịjọ́ sĩ íngoní?”
6 'Bá 'dĩ zị kí Yẹ́sũ̃ 'i zịtáŋá 'dĩ sĩ la lú sĩ ĩ'di ũ̃'bĩ̃jó 'bã fi rú sĩ ịjọ́ agá benĩ íni.
Wó Yẹ́sũ̃ atú vũ gá, i'dó ãko sĩlé ĩ'didrị́mváŋá sĩ vũ̃rụ́ 'dãá.
7 'Bá 'dĩ ri kí Yẹ́sũ̃ ụzịlé zịtáŋá sĩ ũkú 'dã 'bã ịjọ́ sĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ fẽ Yẹ́sũ̃ tu pá ụrụgá jọ ĩ'baní, “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ ịjọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, 'bã a'dụ́ írãmváŋá ĩ'di vujó drĩ̃drĩ̃ rĩ gá nĩ.”
8 Yẹ́sũ̃ atú vâ vũ gâlé ĩ̃dị́, i'dó vâ ãko sĩlé drị́mváŋá sĩ vũ̃rụ́ 'dãá.
9 'Bá 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, iré kí ãlu-ãlu ĩ'bã kí nĩ̃jó la rá kí ãzí ãlu ịjọ́ ũnzí idélépi ku, i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ. 'Bá ĩyõ ko kí drị̃ mụlé drĩ̃drĩ̃, ãzíla

'bá kãrı̨̃lẽ rú rĩ mụ kí ãsĩjó. A'be kí Yẹ́sũ kí ũkú tá ĩ'bã kí arụ́lé ajílé ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ be á'dụ̃sĩ.

10 Yẹ́sũ angá ũkú 'dĩ rụ́ ụrụgá 'dõlé, jọ ĩ'diní, "'Bá tá ími arụ́lépi rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá ãzí acelépi ãlu ími tõlépi la cí yã?"

11 Ũkû umvi Yẹ́sũ ní, "Yụ ãmbógó, 'bá ãzí ãluŋá la yụ."

Yẹ́sũ jọ ĩ'diní, "Múké, álẽ vâ ı̨́jọ́ lı̨lé ími drı̨̃ gâ sĩ drãjó rá 'bá 'dã 'badrı̨̃ áni ku. Ígõ vúlêlé, wó lẽ mí idé ı̨́jọ́ ũnzí ãzí ĩ̃dı̨́ ku."

Yẹ́sũ ĩ'di cécé dı̨̃zã áni ũ̃nọ́kụ́ nî

12 Į́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sũ i'dó vâ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ kí imbálé ĩ̃dı̨́, "Ma dı̨̃zã ũ̃nọ́kụ́ drı̨ gá rĩ. 'Bá áma vú bĩlépi rĩ icó acı̨́lé ãngũ ı̨nı̨ agá ku, ĩ'di dı̨̃zã ãngũ ídri drı̨̃ jilépi rĩ ı̨sụ́ rá."

13 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ umvi kí ĩ'diní, "Į́jọ́ mî jọlé rĩ adru kí ı̨́jọ́ mgbã ku, míní ı̨́jọ́ mídrı̨ rĩ kí vú nzejó cénĩ-cénĩ rú mi 'i rĩ sĩ."

14 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ádrĩ táni ı̨́jọ́ vú nze áma drı̨̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ma ı̨́jọ́ mgbã jọ, ã'dusĩku ánı̨̃ ãngũ mání angájó ãzíla mání mụjó rĩ rá. Wó ĩnı̨̃ má angá íngõlé jõku ma mụ íngõlé yã rĩ gá ku.

15 Ĩmi ı̨́jọ́ lı̨ ũndũwã 'bádrı̨̃ sĩ, wó má amụ́ ı̨́jọ́ lı̨lé 'bá ãzí drı̨̃ gá la ku.

16 Ádrĩ tá amụ́ ı̨́jọ́ lı̨lé, ı̨́jọ́ lı̨ŋá mádrı̨ rĩ tá adru kpı̨, ã'dusĩku má adru ı̨́jọ́ 'dĩ gá 'dâ á'dụ̃sĩ ku, má átẹ́pı̨ áma tı̨ ãpẽlépi rĩ ĩ'di má be ĩndĩ.

17 Ãzı̨́táŋá ĩmidrı̨ gá rĩ lẽ 'bá sãdínĩ rú rĩ 'bã adru kí 'bá ĩ̃rı̨̃, ála dó sĩ ı̨́jọ́ ĩ'badrı̨ gá rĩ ã'ı̨̃ ı̨́jọ́ mgbã rú rá.

18 Ma ı̨́jọ́ vú nze áma drı̨̃ gá rá, ãzíla má Átẹ́pı̨ áma tı̨ ãpẽlépi rĩ ĩ'di sãdínĩ ı̨́jọ́ mádrı̨̃ 'bã vú nzelépi rĩ 'bã ãzí."

19 Zı̨ kí ĩ'di 'i, "Mî átẹ́pı̨ íngõlé?"

Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ĩnı̨̃ ãma mâ átẹ́pı̨ be ã'di 'i yã rĩ gá ku, ĩdrĩ tá ma ã'di 'i yã rĩ nı̨ agá cé, ĩmi tá má átẹ́pı̨ nı̨ cé."

20 Yẹ́sũ jọ ı̨́jọ́ 'dĩ kí pírí ĩ'diní drĩ ímbátáŋá imbá agá lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá 'dĩ ãni rú ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá 'dãá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di rụlépi la 'dáyụ, ã'dusĩku sáwã ĩ'didrı̨̃ cãndí ı̨sụ́jó ãzíla drãjó rĩ 'bã drĩ cajó ku rĩ sĩ.

Ĩmi icó mụlé ãngũ mâ sĩ mụjó rĩ gá ku

21 Yẹ́sũ jọ vâ 'bá Yãhụ́dı̨̃ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ 'baní ĩ̃dı̨́, "Ma mụ mụlé 'dâ rá, ĩmi icó mụlé ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, ĩmi mụ áma ndrụ̃lé tí, wó ĩmi ũdrã ı̨́jọ́ ũnzí ĩmidrı̨̃ kí agá, útrũ ĩmi ku rú."

22 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ undré kí ru mį̣fį̃ gá mį̣fį̃
gá jọ kí, “Ĩ'di dó mụ ru 'dį̣lé cénĩ-cénĩ yã! Į̣jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé
‘Ãngũ mâ mụjó rĩ gá ĩmi icó mų̣lé ku,’ 'dĩ 'bã ífí íngoní?”

23 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ kí, wó má angá 'bų̃
gá, ũri ĩmidrį̃ angá ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ, wó ũri mádrį̃ angá 'bų̃ gá.

24 Ájọ tá ĩminí rá, ĩmi mụ ũdrãlé į̣jọ́ ũnzí ĩmidrį̣ trũlé ku
'dĩ kí agá ĩdrĩ į̣jọ́ mání jǫ̣lé ma, ma 'i rĩ ã'į̣ ku rĩ gá.”

25 Zį̣ kí, “Mí ũrã, mi ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”

Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ánze tá áma vú ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ
í'dóŋá gá 'dãá 'bo.

26 Má icó tá į̣jọ́ į̣lẹ́ ĩmi drį̃ gá ãzíla ũnzĩkãnã ĩmi idélé
wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ, kẹ̃jį̣ la gá, ma lú ĩminí į̣jọ́ 'bá áma tį̣ ãpẽlépi
rĩ 'bã lũlé mání rĩ kí jọ. Ĩ'di 'bá į̣jọ́ mgbã idélépi rĩ ãzíla ma
'bá ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ 'baní į̣jọ́ mâ arelé ĩ'di tį̣ gá rĩ jọ.”

27 'Bá ãzí kí agá 'dâ į̣jọ́ nį̃lépi Yẹ́sų̃ la į̣jọ́ jọ agá ĩ'baní Átẹ́pį̃
'bų̃ gá rĩ drį̃ gá la 'dáyụ.

28 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩdrĩ dó Ngọ́tį̣ 'Bádrį̃ ipa ingalé ụrụgá
mũsãlá'bã sĩ gá rá, ĩmi dó nį̃ la, ma ã'di 'i yã rĩ gá rá. Ĩmi
vâ nį̃ la į̣jọ́ ãzí mâ idélé áma drį̃ sĩ la 'dáyụ. Ma į̣jọ́ mâ Átẹ́pį̣
'bã sĩ áma imbájó rĩ kí vúŋá idé.

29 Ụ'dụ́ pírí sĩ ma į̣jọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ idéjó rĩ sĩ, 'bá
áma tį̣ ãpẽlépi rĩ a'be ma á'dụ̂sĩ ku, ĩ'di má be.”

30 Yẹ́sų̃ la mụ į̣jọ́ 'dĩ kí jǫ̣lé 'bo, 'bá ũ'bí ĩ'di arelépi rĩ ã'į̣
kí ĩ'di rá

Yẹ́sų̃ kí Ịbụrahį̣mų̃ be

31 Yẹ́sų̃ jọ į̣jọ́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ĩ'di ã'į̣lépi rá 'dĩ 'baní, “Ĩdrĩ
ímbátáŋá mádrį̃ kí ã'į̣ rá, ĩmi adru 'bá áma vú ũbĩlépi rĩ kí
ãndá-ãndá ru.

32 Ĩmi dó į̣jọ́ mgbã rĩ nį̃ cé, ãzíla į̣jọ́ mgbã rĩ la dó ĩmi trũ
rá.”

33 'Bá 'dĩ umvi kí į̣jọ́ jọ kí, “Ãma drį̃lẹ́ Ịbụrahį̣mų̃ drį̃ kí,
ãma adru drĩ ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ 'bá ãzí 'bã ãtí'bó ru ãluŋá la
ku. Į̣jọ́ míní jǫ̣lé, ála mụ ãma trũlé rá 'dĩ 'bã ífí íngoní?”

34 Yẹ́sų̃ umvi Yãhụ́dį̃ ru tralépi 'dãá 'dĩ 'baní pírí, “Ájọ
ĩminí į̣jọ́ mgbã, 'bá pírí mų̣lépi į̣jọ́ ũnzí idéŋâ trũ drį̃ gá rĩ kí
adru į̣jọ́ ũnzí pálé gá cécé ãtí'bó 'bã adrujó ãmbógó ĩ'didrį̃
'bã pálé gá rĩ áni.

35 Ãtí'bó adru lį̣cọ́ 'dį̣pį̣ rú nĩ jã 'dâ la ku, wó ngọ́tį̣ŋá tį̣lé
lį̣cọ́ agá 'dãá rĩ, ĩ'di lį̣cọ́ 'dį̣pį̣ rú nĩ.

36 Ngọ́tį̣ŋá Lį̣cọ́ 'Dį̣pį̣ rú rĩ drĩ ĩmi trũ nĩ, ĩ'di ĩmi trũ ãndá-
ãndá ru.

37 Ánḩ̃ ĩmi ãfũ ũri Ịbụrahḭ́mṹ drḩ̃ agá rĩ gá rá. Wó ĩmi gẽ̗r̃ḩ̃
pírí ndrṹ lẽjó áma 'dịjó rá, ã'dusĩku ḭ́jọ́ mádrḩ̃ fi kí ĩmi agá
ku.
38 Ma ĩminí ḭ́jọ́ má Átẹ́pị 'bã i'dalé mánî rĩ kí jọ, wó ĩmi
ḭ́jọ́ ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kí idé.”
39 Jọ kí ĩ'diní, “Ãmã átẹ́pị ĩ'di Ịbụrahḭ́mṹ 'i!” Yẹ́sṹ jọ
ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá adru Ịbụrahḭ́mṹ 'bã ũri kí la, ĩmi tá ḭ́jọ́ ándrá
ĩ'di 'bã idélé Ãdróṋá ní ãyĩkõ fẽjó rĩ kí vúṋá idé áyụ.
40 Wó kẽj̗ḭ la gá, ĩmi gẽ̗r̃ḩ̃ pírí ndrṹ sĩ lẽjó áma 'dịjó rá, mâ
ĩminí ḭ́jọ́ pịrị Ãdróṋá drḩ̃ lũjó rĩ sĩ. Ịbụrahḭ́mṹ idé ándrá ḭ́jọ́
ĩmĩ idélé 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ku.
41 Wó ĩmi ḭ́jọ́ ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ 'bã idélé rĩ kí vúṋá idé.”

Jọ kí, “Ãdróṋâ lú ãmã Átẹ́pị rú nĩ ãzíla ãma ũri mgbã
ãfũlépi ĩ'di rṹ rĩ kí.”
42 Yẹ́sṹ umvi kí jọ, “Ãdróṋá 'bã ãmgbã rĩ drĩ tá adru ĩmĩ
Átẹ́pị 'i, ĩmi tá áma lẽ rá, ã'dusĩku má angá Ãdróṋá rṹlé.
Má amṹ 'dõlé áma ũkpõ sĩ ku, wó ãpẽ áma tị nĩ.
43 Ḭ́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ, fi ĩmi drḩ̃ gá ku la, ĩmĩ lẽjó ḭ́jọ́
mání jọlé ĩminí rĩ ã'ḭ́jó ku rĩ sĩ.
44 Ĩmi ũri ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ ãni la kí, ãzíla ĩmi ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã
idélé rĩ kí vúṋá idé. Ándrá i'dójó 'dã, ĩ'di 'bãngá 'bá 'bá
ụ'dḭ́lépi la, ãzíla ĩ'di ĩnzó'bá, ã'dusĩku ḭ́jọ́ mgbã 'bã adrujó
ĩ'di agá yụ rĩ sĩ. Drĩ lẽ ĩnzõ alḭ́lé, ĩ'di jọ la tị ĩ'didrḩ̃ gá ḭ́jọ́ 'dĩ
'bã kí ĩ'di sịjó rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di ĩnzó'bá, átẹ́pị ĩnzõ drḩ̃ rĩ.
45 Ḭ́jọ́ pírí mání jọlé ĩminí rĩ kí ḭ́jọ́ mgbã rĩ kí, wó tí ĩmi ã'ḭ́
ma ku.
46 'Bá ãzí ĩmi drĩdríṋĩ gá 'dâ icólépi i'dalépi la ũ'bí kí drḩ̃lẹ́
gá, má idé ũnzí rá rĩ ã'di 'i? Ḭ́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí ḭ́jọ́
mgbã la kí, wó ĩmi ã'ḭ́ dó ma ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã?
47 'Bá Ãdróṋá 'bã 'bá ru rĩ, ĩ'di ḭ́jọ́ Ãdróṋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ
are rá. Wó ĩmi adrujó Ãdróṋá 'bã 'bá ku rĩ sĩ, ĩgã ḭ́jọ́ ĩ'didrḩ̃
ã'ḭ́lé úmgbé.”

Yẹ́sṹ jọ 'i Ịbụrahḭ́mṹ ní drḩ̃drḩ̃

48 'Bá Yãhṹd̃ḭ rú ru tralépi 'dãá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Ḭ́jọ́ ãmã
jọlé mi ḭ́jọ́ ĩnzõ rú rĩ kí ã'ḭ́, cécé 'bá Sãmãríyã rú ãzḭ̃ kóru 'dĩ
'bã kí ã'ḭ́lé rĩ áni, ãzíla mi úríndí ũnzí trũ rĩ, ĩ'di ḭ́jọ́ ãndá
la.”
49 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ájọ ĩminí, úríndí ũnzí áma agá
'dáyụ. Áru má Átẹ́pị rũrũ, wó ĩgã ĩ'di rulé úmgbé, ĩmĩ áma
ã'ḭ́jó ku rĩ sĩ.
50 Ándrṹ ãrútáṋá mání cénĩ-cénĩ rú ku. Wó má Átẹ́pị
Ãdróṋá lẽ úfẽ mání ãrútáṋá rá rĩ gá nĩ (ãzíla ĩ'di 'bá ḭ́jọ́
lịlépi mgbã rĩ 'i).

51 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ị́jọ́ mâ jọlé rĩ kí arelépi ãzíla kí
ã'ị̃lépi rá rĩ, icó drãlé ku.”
52 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, jọ
kí, “Ãma ã'ị̃ dó rá mi úríndí ũnzí trũ. Ịbụrahị́mụ̃ ũdrã kí
nãbịya abe ándrá ídu, wó íjọ 'bá drĩ ị́jọ́ mídrị́ gá rĩ ã'ị̃ rá,
icó drãlé ku íngoní-íngoní ru?
53 Ílẽ jọlé la mi ãma áyị́pị Ịbụrahị́mụ̃ ní drị̃drị̃ yã? Ũdrã
kí ándrá nãbịya abe ídu. Ị́jọ́ míní jọlé 'dĩ áni 'dĩ sĩ, mí ũrã
mi dó ã'di 'i?”
54 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ tá ãrútáŋá fẽ agá mání cénĩ-
cénĩ rú la, ĩ'di tá adru mání ífí kóru. Má Átẹ́pị Ãdróŋá fẽ
mání ãrútáŋá nĩ. Ĩ'di Ãdróŋá ĩminí jọlé ĩ'di ĩmi ãni rĩ 'i.
55 Ĩdrĩ táni jọ la ĩ'di ĩmĩ Ãdróŋá tí, ĩnị̃ ĩ'di ku, wó ánị̃ ĩ'di
cé. Ádrĩ tá jọ la ánị̃ ĩ'di ku, ma tá adru ĩnzó'bá ru cécé ĩmĩ
áni. Wó ánị̃ ĩ'di rá ãzíla má ũbĩ ĩ'di 'bã ãzị́táŋá kí vú rá.
56 Ĩmĩ áyị́pị Ịbụrahị́mụ̃ 'bã ándrá ásị́, sĩ lẽjó ụ́'dụ́ mání
amụ́jó rĩ ndrejó. Ndre ma rá ãzíla u'á dó ãyĩkõ sĩ.”
57 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Mi drĩ ngọ́tị́ŋá, ími ílí
ca drĩ vâ átã kãlị́ tõwú ku. Wó Ịbụrahị́mụ̃ drã ándrá ídu,
índre ĩ'di íngoní ru?”
58 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, útị drĩ
Ịbụrahị́mụ̃ ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ku rú, má Ãdróŋá be cí ãzíla
má Ãdróŋá 'i.”
59 Ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ 'de 'bá 'dĩ kí agá ãzá-ãzá. Ụ'dụ kí írã
drị́ gá, tí sĩ lẽjó ĩ'di u'béjó káyĩ rá, wó Yẹ́sụ̃ ãvĩ kí drĩdríŋĩ
gá, lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá rĩ sĩ rá.

9

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá tịlé mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́

1 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá ácị̃ trũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, ndre
ágọ́bị́ ãzí tịlé mịfị́ kóru la.
2 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Rábĩ, ị́jọ́ ũnzí ã'di drị́ gá
rĩ fẽ ágọ́bị́ 'dĩ tịlé mịfị́ kóru la nĩ? Ị́jọ́ ũnzí ãndrẽ 'bã kí idélé
átẹ́pị̃ be rĩ 'i yã, jõku ĩ'di 'bã idélé rĩ 'i?”
3 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ị́jọ́ ágọ́bị́ 'dĩ 'bã tịŋá mịfị́ kóru rĩ adru ị́jọ́
ũnzí 'bá ĩ'di tịlépi rĩ 'badrị̃ sĩ jõku ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ
sĩ la ku. Útị ĩ'di mịfị́ kóru íni la 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ũkpõ
Ãdróŋá drị̃ ãzị́ nga agá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dâ benĩ.
4 Ãnga kí ãzị́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ drị́ gá rĩ, ãngũ drĩ adru
agá ule rú ĩ̃tụ́ sĩ 'dĩ. Ị́nị́ drĩ acá 'bo, 'bá ãzí ãzị́ ngalépi ị́nị́ sĩ
la 'dáyụ.

5 Ma dĩzã ũnǫ́kṵ́ 'dĩ drị́ gá rĩ 'i, ma drĩ adrujó ũnǫ́kṵ́ drį̃
gá 'dâ cí rĩ sĩ.” *
6 Yẹ́sṵ̃ la mụ ịjǫ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, wi sṵ̃sṵ́ vṵ̃rṵ́ sĩ ũdrí anzájó,
trị dó sĩ ágǫ́bị́ 'dã 'bã mịfị́ kí,
7 ãzíla jọ ĩ'diní, “Ímụ ũdrí ími mịfị́ gá 'dĩ kí ũjĩlé į̃yị́
Sĩlõwámũ † gá rĩ sĩ.” Ágǫ́bị́ 'dĩ mụ rá, ũjĩ ru mịfị́ kí rá,
ĩ'di ãgõ agá ĩ'di dó dį̃ ãngũ ndre sĩ.
8 'Bá ágǫ́bị́ 'dã 'bã jĩránĩ rú ãzíla vâ 'bá jõ ĩ'di ndrelépi ãko
a'ị́ agá cé 'dĩ zị kí ru, “'Dĩ adru ágǫ́bị́ jõ rilépi ãko a'į̣lépi 'bá
'badrị́ 'dâ rĩ 'i ku yã?”
9 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ bãsĩ ĩ'di 'i,” wó ãzí rĩ jọ kí, “Ají kí ru
ají ají̂.” Ágǫ́bị̂ 'bã ãmgbã rĩ jọ ĩ'baní ĩ'di tị sĩ, “'Bâ bãsĩ ma
'i.”
10 Zị kí ĩ'di, “Ími mịfị́ nzį̃ kí ru sĩ ãngũ ndrejó íngoní-
íngoní ru?”
11 Umvi ĩ'baní, “Ágǫ́bị́ umvelé Yẹ́sṵ̃ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ
áma mịfị́ kî. Jọ mání, ‘Ímụ į̃yị́ umvelé Sĩlówámũ 'i rĩ gá ũdrí
ími mịfị́ gá rĩ kí ũjĩlé.’ Ámụ rá ãzíla má ũjĩ ũdrí áma mịfị́
gá rĩ kí rá mání sĩ ãngũ ndrejó 'dĩ!”
12 Zị kí ĩ'di, “Ágǫ́bị́ 'dĩ íngõlé?” Umvi, “Ánį̃ ku.”

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ndrṵ̃ kí ịjǫ́ 'bá mịfị́ kóru
rĩ 'bã ãngũ ndrejó rá rĩ 'bã į̃ndṵ́

13-14 Ṵ'dṵ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã ándrá ũdrí anzájó sĩ ágǫ́bị̂ 'bã mịfị́ trịjó
ĩ'diní sĩ ãngũ ndrejó rĩ ĩ'di Sãbátũ sĩ. Âjí dó ágǫ́bị́ tá mịfị́
kóru rĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí drį̃lẹ́ gá 'dõlé.
15 Į̣jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ zị kí dó sĩ ĩ'di, “Ími mịfị́
adrí kí sĩ ãngũ ndrejó íngoní-íngoní ru?” Umvi ĩ'baní, “'Bá
umvelé Yẹ́sṵ̃ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ áma mịfị́ kî. Ma dó mụ
ũjĩlé la 'bo, má i'dó dó ãngũ ndrelé.”
16 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí jọ kí, “Ágǫ́bị́ Yẹ́sṵ̃ 'dĩ angá Ãdróŋá
drį̃lé ku. Drĩ tá adru agá 'dĩ 'bã áni, icó tá ãzį̣táŋá Sãbátũ
drį̃ kí nũlé ku.”
Wó ãzí rĩ jọ kí, “'Bá ịjǫ́ ũnzí idélépi rĩ icó ícétáŋá 'dĩ 'bã
áni rĩ kí idélé íngoní-íngoní ru?” Į̣jǫ́ 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-
ndú.
17 Uja kí vâ ru ágǫ́bị́ 'dĩ zį̣lé į̃dị́, “Į̣jǫ́ míní jọlé adrí ími mịfị́
kí nĩ rĩ drį̃ gá mi jọ la ĩ'di ã'di 'i?”
Ágǫ́bị́ umvi kí, “Ĩ'di nábį̃.”

---

* **9:5** Yẹ́sṵ̃ 'bã ándrá *adrujó ũnǫ́kṵ́ drį̃ gá* rĩ sĩ, 'bá ndre kí ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ rá, ãma ú'dĩ'da ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ ndre Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ. † **9:7** *Sĩlõwámũ* 'bã ífí tị la pẽjó.

18 'Bá Yãhụ́dị̃ rú drị̃lẹ́ rú rĩ ã'ị̃ kí ịjọ́ ándrá jọlé ágọ́bị̃ 'dã
'bã ándrá mịfị̃ kóru rĩ ku, kpere ĩ'bã kí ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã ãndrẽ
kí umve agá átẹ́pị̃ be.
19 Zị̃ kí kí, "'Dĩ ĩmĩ ngọ́pị̃ 'i yã? Útị̃ ándrá ĩ'di mịfị̃ kóru
ãndá-ãndá ru yã? Drĩ adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di ú'dî'da ãngũ
ndre íngoní-íngoní ru?"
20 'Bá ágọ́bị̃ 'dã tịlépi rĩ umvi kí, "'Dĩ ãmã ngọ́pị̃ 'i, ãndá
útị̃ ándrá ĩ'di mịfị̃ kóru.
21 Wó ãnĩ̃ mịfị̃ la adrí kí sĩ ãngũ ndrejó rá íngoní-íngoní
yã rĩ gá ku, jõku ã'di fẽ mịfị̃ la 'baní adríjó sĩ ãngũ ndrejó
nĩ yã rĩ gá ku. Mba 'bo, icó dó ịjọ́ jọlé ĩ'di 'bã tị sĩ rá, ĩzị̃ ĩ'di
'bã mgbã rĩ 'i."
22 Ãndrẽ kí átẹ́pị̃ be jọ kí ịjọ́ 'dĩ kí íni rá la, ũrĩ̃ 'bá Yãhụ́dị̃
rú rĩ 'badrị̃ sĩ, ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ jọ kí 'bá ãzí drĩ jọ la
Yẹ́sụ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i ála ĩ'di adró ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agâlé
ãmvé rĩ sĩ.
23 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ ãndrẽ kí átẹ́pị̃ be ĩ'bã kí jọjó la, "Mba 'bo,
ĩzị̃ ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'i," rĩ.
24 'Bá drị̃lẹ́ ru rĩ umve kí ágọ́bị̃ vúlé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, jọ kí,
"Ísõ ũyõ Ãdróŋá rụ́ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ vú nzejó! Ãnĩ̃ rá Yẹ́sụ̃ ĩ'di
'bá ịjọ́ ũnzí idélépi la."
25 Ágọ́bị̃ umvi ĩ'baní, "Ánĩ̃ mâ ngá ĩ'di 'bá ũnzí la yã jõku
'bá ũnzí ku la yã rĩ gá ku. Mâ nĩ̃lé rĩ ma ándrá mịfị̃ kóru
wó ú'dî'da íni áma mịfị̃ kí ídri, ma ãngũ ndre rá."
26 Zị̃ kí ĩ'di, "Ị̃jọ́ ĩ'di 'bã idélé mgbã rĩ gá míní rĩ ã'du sĩ
fẽlépi la ími mịfị̃ kí sĩ adríjó?"
27 Umvi ĩ'baní, "Ánze tá ĩminí ịjọ́ 'dĩ vú 'bo, wó ĩgã tá
arelé la úmgbé. Ĩlẽ ánze ĩminí ịjọ́ 'dĩ 'bã vú ị̃dị̃ la ã'du ịjọ́
sĩ? Ĩlẽ tí dó sĩ acálé 'bá ĩ'di vú bĩlépi rĩ kí rú yã?"
28 Ị̃jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ u'dá kí ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, "Mi
'bá ĩ'di vú bĩlépi la! Wó ãma ãmã ngá 'bá Mụ́sã vú bĩlépi rĩ
kî.
29 Ãnĩ̃ rá Ãdróŋá jọ ándrá ịjọ́ Mụ́sã rụ̃ sĩ, wó ágọ́bị̃ 'dĩ ãnĩ̃
angá ãzíla ịsụ́ ũkpõ ĩ'di ãni 'dĩ kí íngõlé yã rĩ gá ku."
30 Ágọ́bị̃ umvi ĩ'baní, "Ị̃jọ́ ĩminí jọlé 'dĩ kí mání ũ̃sụ̃táŋá
ru! Ĩjọ ĩnĩ̃ ịjọ́ ĩ'di drĩ̃ gá ku, wó nzĩ̃ áma mịfị̃ kí rá!
31 Ị̃jọ́ ãma nĩ̃lé rĩ Ãdróŋá are 'bá ũnzí rĩ kí tị ku. Ĩ'di rá la
'bá ĩ'di tị arelépi rá ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ kí tị
are áyụ.
32 'Bá ãzí ándrá údu ịjọ́ arelépi 'bá ãzí tịlé mịfị̃ kóru rĩ 'bã
mịfị̃ la ru nzĩ̃ rá la 'dáyụ.
33 'Bá 'dĩ drĩ tá angá Ãdróŋá drị̃lé ku, icó tá ãko ãzí idélé
ku."

34 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ími ṭịlépi rĩ kí 'bá ũnzí la ãzíla izó
kí vâ mi ũnzĩkãnã agá. Mi dó sĩ ã'di 'i icólépi ãma imbálépi
rĩ?” Adró kí dó sĩ ĩ'di ãngũ Ãdróŋá ỹnzỹjó rĩ agâlé ãmvé.

Mịfị ãkõ úríndí drỹ gá rĩ

35 Yẹ́sũ la mụ ịjọ́ ru idélépi rĩ kí arelé 'bo, ịsụ́ ágọ́bỵ́ mịfị
la 'bã sĩ adríjó rá 'dã 'i, zị ĩ'di, “Mí ã'ỹ Ngọ́tỵ́ 'Bádrỹ rá yã?”

36 Ágọ́bỵ́ umvi, “Ãmbógó, ílũ mání ĩ'di ãmgbã rĩ gá ã'di 'i
ma dó sĩ ĩ'di ã'ỹ.”

37 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, “'Bá míní ndrelé ịjọ́ jọlépi mí be 'dĩ
bãsĩ ĩ'di 'i.”

38 Ágọ́bỹ́ tỹ́ ãja vũ̃rụ́ Yẹ́sũ drỹlẹ́ gá jọ, “Úpí, má ã'ỹ mi rá.”

39 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, “Má amụ́ ũ̃nọ́kụ́ drỹ gá ỹjọ́ lịlé, má
amụ́ 'bá ỹjọ́ Ãdróŋá drỹ mgbã rĩ nỹlépi ku rĩ kí mịfị nzỹlé fẽjó
la 'bã nỹ kí rú sĩ ỹjọ́ ĩ'didrỹ cé. Wó 'bá ru 'bãlépi nỹ kí ỹjọ́
Ãdróŋá drỹ mgbã rĩ cé 'dĩ, 'bã nỹ kí rú sĩ ku, 'bã adru kí sĩ
cécé 'bá mịfị kóru rĩ áni jã 'dâ.”

40 'Bá Fãrĩsáyĩ rú ĩ'di abe 'dãá ĩndĩ rĩ 'bã ãzí kí mụ ỹjọ́ 'dĩ
arelé, zị kí ĩ'di, “Ỹjọ́ míní jọlé 'dĩ sĩ, mí ũrã dó sĩ ãma mịfị
kóru yã?”

41 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ỹdrĩ tá ĩmi lã ĩnỹ drĩ ỹjọ́ Ãdróŋá drỹ
mgbã rĩ ku wó ỹlẽ tá nỹlé la cé, ĩmi tá adru 'bá mịfị kóru
lẽlépi ãngũ ndrelépi rĩ áni. Ỹmi dó ĩmi 'bãjó ĩnzõ sĩ ĩnỹ dó
ỹjọ́ Ãdróŋá drỹ mgbã rĩ cé rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ 'bá mịfị kóru ỹjọ́
mgbã Ãdróŋá drỹ ndrelépi ku rĩ áni, Ãdróŋá icó dó sĩ ĩmi
trũlé ỹjọ́ ũnzĩ ĩmidrỹ kí agá ku.”

10

Yẹ́sũ ĩ'di 'Bá kãbĩlõ ĩ'didrỹ kí ucélépi mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sũ jọ 'bá Yãhụ́dỹ 'bã drỹlẹ́ ru 'dĩ 'baní, “Ájọ ĩminí ỹjọ́
mgbã, 'bá filépi jó kãbĩlõ 'bã kí sĩ kojó rĩ agâlé kẽỹjṭỵ gâ sĩ
ku, wó filépi bụ́lụ́ gâlé sĩ rĩ, ĩ'di ũ̃gụ́'bá.

2-3 Wó 'bá kãbĩlõ kí ucélépi rĩ ní, ãsĩkárĩ kẽỹjṭỵ tẽlépi rĩ
la ĩ'diní kẽỹjṭỵ nzỹ sĩ fijó kãbĩlõ 'ba rụ̃lé. Kãbĩlõ nỹ kí 'bá kí
ucélépi rĩ 'bã ụ́'dụ́kọ́ cé. Ỹ'di kí umve rụ́ sĩ ãlu-ãlu, ãzíla ĩ'di
dó kí drỹ 'de, trũ fũjó mụjó ỹrẹ́bỵ́ gá ãmvêlé.

4 Drĩ dó kí iyá ĩ'badrỹ jó agá rĩ sĩ ãmvé 'bo, ĩ'di dó drỹ ko
mụlé ĩ'ba abe ỹrẹ́bỵ́ gâlé, ã'dusĩku kãbĩlõ 'bã kí ĩ'di nỹjó cé
rĩ sĩ.

5 Kãbĩlõ icó kí 'delé 'bá ĩ'bã kí nỹlé ku la vú gâ sĩ ku, ãzíla
kí ĩ'di sĩ apá-apá ĩ'bã kí ĩ'di nỹjó ku rĩ sĩ.”

6 Yẹ́sũ jọ ỹjọ́ u'bélé u'bé-u'bé kãbĩlõ drỹ 'dĩ 'i 'bá Yãhụ́dỹ
'bã drỹlẹ́ ru 'dĩ 'baní, wó ỹjọ́ 'dĩ fi kí drỹ gá ku.

7 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ɨjọ́ mgbã, ma bãsĩ
cécé kẽjɨ̨tį̣ kãbĩlõ 'bã kí sĩ fijó jó gá, ãzíla kí sĩ ãfũjó ãmvé
mụjó į̃rẹ́bɨ̨ gá rĩ áni, ã'dusĩku ma 'bá kí ã'ɨ̨ filé Ãdróŋá rṹlé
ma 'i.
8 'Bá pírí ĩmĩ drɨ̃l̨ẹ́ rú, amṹlépi áma drɨ̃l̨ẹ́ gá drɨ̃d̨rɨ̃, ru
'bãlépi 'bá mgbã rú, 'dĩ kí pírí ṹgụ'ba, wó kãbĩlõ ãzí ãluŋá
kí tị arelépi, sĩ 'dejó kí vú gâ sĩ la 'dáyụ.
9 Ma cécé kẽjɨ̨tį̣ áni. 'Bá pírí amṹlépi má rṹ sĩ cécé kãbĩlõ
'bã kí fijó kẽjɨ̨tį̣ gâ sĩ rĩ áni rĩ kí, Ãdróŋá la kí pa rá. Kí fi
ãzíla kí fũ mụlé má rṹ sĩ, ma dó sĩ kí tãmba ãzíla ĩ'baní ãko
ĩ'bã kí nalé nãnã rĩ kí fẽ.
10 Ṹgṹ'bá la lú amṹ ãko ṹgṹlé, 'bá 'dịlé ãzíla ãko kí andilé.
Wó má amṹ 'bá 'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé, 'bã ịsṹ kí rú sĩ
ãko ĩ'bã kí lẽlé ídri ĩ'badrɨ̨ kí agá rĩ kí benĩ.
11 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Má a'be áma
ídri 'bá áma ã'ɨ̨lépi rá rĩ kí ɨjọ́ sĩ cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi
mgbã rĩ la ru ídri a'bejó kãbĩlõ kí ɨjọ́ sĩ rĩ áni.
12 'Bá iyólé kãbĩlõ kí ucélépi séndẽ sĩ kí 'dụlépi ĩ'di 'bã
ãko rú ku rĩ, drĩ ṹbõ̧gṹ ndre amṹ agá kãbĩlõ 'bã rṹ 'dõlé kí
ucíjó, ĩ'di ru ce ṹngṹlẹ́ gá, ĩ'di dó sĩ kãbĩlõ kí a'be á'dṹsĩ.
'Dã 'bã ũngúkú gá, ṹbõ̧gṹ la ãlu la pẽ cilé, ĩ'di dó sĩ ãzí rĩ
kí iré kpékpé.
13 'Bá iyólé séndẽ sĩ rĩ la mvu apálé ṹbõ̧gṹ sĩ rá la, ã'dusĩku
ĩ'di 'bã adrujó kãbĩlõ kí 'bã 'bá kí ucélépi mgbã rĩ 'i ku rĩ sĩ.
14 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Ánɨ̨ 'bá áma
ã'ɨ̨lépi rá rĩ kí cé cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ 'bã kãbĩlõ
ĩ'didrɨ̨ kí nɨ̃jó cé rĩ áni. 'Bá mádrɨ̨ nɨ̨ kí vâ ma cé.
15 Ɨjọ́ 'dĩ ĩ'di cécé má Átẹ́pį̣ 'bã áma nɨ̃jó cé, mâ vâ ĩ'di nɨ̃jó
cé rĩ áni, ãzíla má a'be áma ídri 'bá áma ã'ɨ̨lépi rá rĩ kí ɨjọ́
sĩ.
16 Mâ kãbĩlõ ãzí má ãni rú adrulépi kãbĩlõ 'bã jó 'dĩ agá
ku la kí cí. Lẽ má ají kí jó 'dĩ agá 'dõlé, drĩ kí áma ṹ'dṹkọ́
are rá rĩ gá. Kí dó sĩ acá kãbĩlõ ãlu 'bá ãlu 'bã ucélé nĩ la
rú.
17 “Má Átẹ́pį̣ lẽ ma rá, ã'dusĩku mâ ã'ɨ̃jó áma ídri a'bejó
drãjó, ma vâ sĩ amṹ ĩ'di ịsṹlé vúlé ɨ̃d̨ɨ̨ rá rĩ sĩ.
18 'Bá ãzí ãluŋá la icó ídri mádrɨ̨ rĩ 'dụlé áma drɨ̨ gá rĩ sĩ
ku. Áma 'dijó rĩ má ɨjọ́ la lẽ ma 'i. Ĩ'di ɨjọ́ má ãni mání áma
fẽjó drãjó rá, ãzíla ĩ'di vâ ɨjọ́ má ãni mání angájó ídri rú ɨ̃d̨ɨ̨,
ã'dusĩku 'dĩ ãzɨ̨táŋá má Átẹ́pį̣ 'bã lẽlé má idé ĩ'di rĩ 'i.”
19 'Bá Yãhṹd̨ɨ̨ rú 'dĩ kí mụ ɨjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo,
awa kí ru ndú-ndú.
20 'Bá ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá rĩ jọ kî, “Ĩ'di úríndí ũnzí trũ! Ĩ'di
aza-azâ! Ĩmi ɨjọ́ ĩ'di tị gá rĩ are sĩ ã'du idéjó?”

21 Wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, “'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó ị́jọ́ jọlé 'dĩ
'bã áni ku! 'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó 'bá mịfị́ kóru rĩ fẽlé
ãngũ ndrelé ĩ̃dị́ ku.”

Yãhụ́dị̃ 'bã kí Yẹ́sũ̃ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị rĩ gãjó úmgbé rĩ

22 Áyi ãngũ 'bã ịgbẹjó sí áni rĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ mụ ũ̃mũ̃ Yãhụ́dĩ̃
'bã kí sĩ jó Ãdróŋá drĩ̃ 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ̃nzĩ̃lé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé.
23 Ụ'dụ́ ãlu Yẹ́sũ̃ ri acị́lé lịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ 'bã pãráta umvelé
Pãráta Sũlũmánĩ drĩ̃ 'i rĩ gá 'dãá.
24 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá,
zị kí ĩ'di, “Mi mụ ãma a'belé ị́jọ́ 'dĩ nĩ̃ŋâ kóru kpere ụ́'dụ́ sị́?
Ílũ ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ 'i: mi Kúrísĩtõ 'i yã?”
25 Yẹ́sũ̃ umvi kí, “Álũ ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, wó ĩmi
ã'ĩ̃ ma ku. Tálí mání ngalé ũkpõ má Átẹ́pị drị́ gá rĩ sĩ rĩ kí
ĩminí i'da la ma ã'di 'i yã rĩ gá nĩ.
26 Wó ĩmĩ adrujó kãbĩlõ má ãni la ku rĩ sĩ, ĩmi ã'ĩ̃ ị́jọ́ mádrĩ̃
kí ku.
27 Kãbĩlõ mádrĩ̃ nĩ̃ kí áma ụ́'dụ́kọ́ cé, ánĩ̃ vâ kí cé, ãzíla kí
'de áma vú gâ sĩ.
28 Ma ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ, ãzíla icó kí drãlé ku. 'Bá
ãzí icó kí palé áma drị́ gá 'dâ ku.
29 Má Átẹ́pị ũkpõ 'dị́pị ãko pírí kí ndẽlépi rá rĩ fẽ mání kí
nĩ. 'Bá ãzí icó dó sĩ kí palé áma drị́ gá 'dâ ku.
30 Ãma má Átẹ́pị be 'bá ãlu rĩ kí.”
31 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ a'dụ́ kí írã ĩ̃dị́, tí sĩ Yẹ́sũ̃
u'béjó káyĩ.
32 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Tálí mání idélé ãmbógó wẽwẽ rú ĩmi
drĩ̃lẹ́ gá má átẹ́pị 'bã fẽlé mání idélé 'dĩ kí sĩ, ĩminí sĩ lẽjó
áma u'béjó írã sĩ rĩ dó íngõ 'i?”
33 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ umvi kí ĩ'diní, “Ãlẽ ími u'bélé írã sĩ
ị́jọ́ míní idélé ũniyambamba 'dĩ kí ãzí sĩ ku, ãlẽ ími u'bélé,
ã'dusĩku ílẽ ími 'bãlé Ãdróŋá ru, wó íni 'dĩ mi mî ngá 'bá,
'dĩ bãsĩ ị́jọ́ ũnzíkãnã míní idélé rĩ.”
34 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ jọ íni,
‘Ĩmi ãdroŋa.’ †
35 Ãnĩ̃ cé ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã ru
ujalépi ku jã 'dâ rĩ, ãzíla umve 'bá 'dã kí ãdroŋa, 'dĩ kí 'bá
ĩ'di sĩ ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ĩ̃drĩ̃jó kí tị gá rĩ sĩ kî.
36 Ĩmi dó ị́jọ́ jọ má rụ́ má idé 'bã ị́jọ́ ũnzíkãnã la mání jọjó
la ma Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ gá ã'du ị́jọ́ sĩ? Ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ, má
Átẹ́pị itú ma bábá ãzị́ 'dĩ nî. Ãpẽ áma tị ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dõlé
nĩ.

† **10:34** Zãbụ́rĩ̃ 82:6

37 Ádrĩ tá tálí má átẹ́pị̃ 'bã lũlé mání rĩ kí idé ku, ĩmi icó
tá áma ã'ị̃lé ku.
38 Wó ádrĩ ị́jọ́ má Átẹ́pị̃ 'bã idélé rĩ kí idé, ĩdrĩ táni áma
ã'ị̃ agá ku, ĩmi ã'ị̃ dó tálí mání idélé 'dĩ kí áyụ, ĩmi dó sĩ nị̃
la rá má Átẹ́pị̃ ĩ'di áma agá, ma mâ Átẹ́pị̃ agá."
39 Lẽ kí tị Yẹ́sũ̃ rụlé ị̃dị́, wó nze ru kí drị́ gá 'dâ rá.
40 Yẹ́sũ̃ gõ vúlé, za ĩyị́ Yõrĩdánĩ agâ sĩ mụlé ãngũ Yõhánã
'bã sĩ ándrá bãbũ̃tị́zĩ̃ fẽjó drĩ̃drĩ̃ 'dã gâlé u'álé sáwã were sĩ.
41 'Bá ũ'bí amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, "Yõhánã idé ándrá
'bãngá tálí ku, wó ị́jọ́ pírí Yõhánã 'bã jọlé ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drĩ̃
gá rĩ kí 'bãngá ị́jọ́ mgbã la."
42 Ãzíla 'bá ũ'bí amụ́lépi ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ ã'ị̃ kí Yẹ́sũ̃ rá.

11

Drã Lázãrõ drĩ̃

1 'Bá ãzí ãlu umvelé Lázãrõ 'i u'álépi Bẽtánĩ gá rĩ ĩ'di ãyánĩ
rú. Bẽtánĩ 'dĩ táwũ̃nĩ̃ ámvọ́pĩ̃ Mãríyámũ 'bã kí u'ájó Mãrị̃tã
be rĩ.
2 Mãríyámũ Lázãrõ 'bã ámvọ́pị̃ rú 'dĩ ándrá ãdu ãjị́ trũ
ngũ̃lépi vĩrĩ ũsũlépi Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá ãzíla pá la lilépi drĩ̃'bị́ ĩ'didrị́
gá rĩ sĩ rĩ. *
3 Lázãrõ 'bã ámvọ́pị̃ka 'dĩ fẽ kí ụ́'dụ́kọ́ Yẹ́sũ̃ ní jọ kí, "Úpí,
mî wõ̃rị́ míní lẽlé ambamba rĩ ĩ'di ãyánĩ rú."
4 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ, "Ãyánĩ 'dĩ icó drã fẽlé ku,
ãyánĩ 'dã la ũkpõ Ãdrọ́ŋá drị́ gá rĩ icé ãzíla Ãdrọ́ŋá Ngọ́pị̃
la vâ sĩ rụ́kụma ị̃sụ́ ũkpõ 'dĩ sĩ."
5 Yẹ́sũ̃ lẽ Mãrị̃tã kí ámvọ́pĩ̃ be ãzíla ádrị́pĩ̃ Lázãrõ trũ.
6 Wó ĩ'diní ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ ị̃sụ́ agá Lázãrõ ĩ'di ãyánĩ rú rĩ gá
'bo, u'á ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó 'dã gâlé ụ́'dụ́ ĩ̃rĩ̃ ĩ̃dị́.
7 Jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, "Lẽ ãgõ kí vúlé Yũ̃dị̃yã
gâlé."
8 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Rábĩ̃, 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú
'dã lẽ kí ándrá ími u'bélé káyĩ, ílẽ gõlé vúlê lé ã'du ị́jọ́ sĩ?"
9 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ụ́'dụ́ ãlu agá sáwã kí mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ ku
yã? 'Bá drĩ acị̃ ĩ̃tụ́ sĩ icó ru pá sĩ̃lé ku, ã'dusĩku ĩ̃tụ́ sĩ ũ̃nọ́kụ́
la adru dĩ̃zã rú.
10 Wó 'bá drĩ kí acị̃ ị́nị́ sĩ, kí ru pá ũ̃sĩ̃ rá, ã'dusĩku ị́nị́ sĩ
ãngũ la adru dĩ̃zã kóru."
11 Yẹ́sũ̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drĩ̃ gá, jọ ĩ'baní, "Ãmã wõ̃rị́ Lázãrõ
'be ụ́'dụ́ 'bo, wó ma mụ ĩ'di ingalé ụ́'dụ́ gâlé rá."

---

* **11:2** Ị́jọ́ Lázãrõ 'bã ámvọ́pị̃ ãdu ãjị́ trũ ngũ̃lépi vĩrĩ ũsũjó Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá ãzíla pá la lijó ĩ'di 'bã drĩ̃'bị́ sĩ rĩ la mụ ru idélé cápĩtã mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ gá drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ.

12 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ umvi kí ĩ'diní, “Úpí, ĩ'di jõ ụ'dụ́
ko yã áni, ĩ'di angá múké rá.”
13 Ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mgbã rĩ ífí la Lázãrõ drã rá, 'bá ũrã kí
'bãngá ĩ'di ị́jọ́ jọ ụ'dụ́ koṇá mgbã rĩ drị̃ gá.
14 Yẹ́sṹ jọ dó ĩ'baní tọndọlọ, “Lázãrõ drã 'bo.
15 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání adrujó yụ sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ,
ĩmi dó sĩ áma ã'ị̃, ãmụ kí dó ĩ'di rụ̃lé.”
16 Tómãsĩ Dĩḍḭmã † 'i rĩ jọ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ḭmbḭ̃
ãzí 'dĩ 'baní, “Ãma amụ́ kí mụlé ímbápị trũ, ãma dó sĩ mụ
ũdrãlé ĩ'di trũ.”

Yẹ́sṹ ũṇmĩ Lázãrõ 'bã ámvọ́pịka kí ásị̃

17 Yẹ́sṹ la mụ calé Bẽtánĩ gá 'bo, ịsụ́ ĩsĩ̃ Lázãrõ ca dó 'bụ́
gâlé ụ'dụ́ sụ 'bo.
18 Bẽtánĩ ĩ'di ãni rú máyĩ̃lĩ̃ ị̃rĩ̃ angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ũ'bí la amụ́ kí angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃
gâlé amụ́lé Mãrḭ́tã kí ásị̃ ũṇmĩlé Mãríyámũ be ádrḭ́pị̃ 'bã
drãjó rĩ sĩ.
20 Mãrḭ́tã la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé Yẹ́sṹ la amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé 'dĩ
'bo, ko drĩ̃ mụlé ĩ'di tẽlé sĩ ĩ'di a'ị́jó, wó Mãríyámũ ace jó
agá 'dãá ũgũgõ.
21 Mãrḭ́tã jọ Yẹ́sṹ ní, “Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dâ cí la,
má ádrḭ́pị̃ drã ándrá ku.
22 Wó ú'dî'da íni ánĩ̃ rá ị́jọ́ míní a'ḭ́lé Ãdróṇá drḭ̃lé íngõ rĩ
ĩ'di fẽ la rá.”
23 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí ádrḭ́pị̃ la mụ angálé ídri rú.”
24 Mãrḭ́tã umvi ĩ'diní, “Ụ'dụ́ drụ́zḭ̃ ãsĩ̃jó 'bá pírí drãlépi rá
rĩ 'bã kí angájó ídri rú 'dã sĩ, má ádrḭ́pị̃ la angá ídri rú ĩ'ba
abe rá.”
25 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma 'bá drãlépi rá rĩ kí inga ĩ'baní ídri
fẽjó ma 'i. 'Bá áma ã'ḭ̃lépi rá drĩ táni drã rá tí, ĩ'di u'á ídri
rú.
26 'Bá u'álépi ídri rú úríndí ĩ'didrḭ̃ agá ĩ'di 'bã áma ã'ḭ̃jó rĩ
sĩ rĩ, úríndí ĩ'didrḭ̃ gá rĩ icó drãlé ku. Mí ã'ị̃ ị́jọ́ 'dĩ rá yã?”
27 Umvi, “Má ã'ị̃ rá, Úpí, mi Kúrísĩtõ Ãdróṇá Ngọ́pị̃ 'i. 'Bá
'bã kí ásị̃ 'bãjó ĩ'di amụ́ ũṇọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dõlé rĩ.”
28 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Mãrḭ́tã la mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, gõ vúlé
mụlé ámvọ́pĩ̃ Mãríyámũ umvelé bụ́lụ́ gá. Jọ ĩ'diní, “Ímbápị̃
ĩ'di 'dõ, lẽ ími ndrelé.”
29 Mãríyámũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, afụ ru ãfũlé ãmvêlé
mụlé drĩ̃ fụlé Yẹ́sṹ be.
30 Ịsụ́ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ afí drĩ tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dõlé ku, wó ĩ'di drĩ
ãngũ tá ĩ'baní drĩ ru ịsụ́jó Mãrḭ́tã be 'dã gâlé.

† **11:16** *Dĩḍḭmã* 'bã ífí 'bá ãwũlé ị̃rĩ̃ rĩ 'i.

31 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ũ'bí amụ́lépi Mãríyámũ ásį̣ ũŋmĩlépi rĩ
kí mụ ndrelé la angá kpí gbõrú fũlé ãmvêlé, 'de kí vú la gâ
sĩ. Ũrã kí ĩ'di mụ į̃nádrį̃ gâlé awálé íni.
32 Mãríyámũ la mụ calé ãngũ Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó rĩ gá, ĩ'di
mụ ĩ'di ndrelé 'bo, 'be ru pálé la gá jọ, "Úpí, ídrĩ ándrá adru
agá 'dãá cí la, má ádrị̃pį̣ icó ándrá drãlé ku."
33 Yẹ́sụ̃ la mụ ndrelé 'bá Yãhụ́dį̃ rú amụ́lépi awá trũ ĩ'di
abe 'dĩ kî trũ 'bo, į̣jọ́ 'dĩ aló ásį̣ la ãzákírílí ru u'á dó cãndí
sĩ.
34 Zį̣ kí, "Îsį̃ ãvũ la íngõlé?" Umvi kí, "Úpí, mí amụ́ ndrelé
la."
35 Yẹ́sụ̃ 'be vâ ru áwáŋá gá.
36 'Bá Yãhụ́dį̃ rú 'dã jọ kí, "Ĩndre drĩ lẽ Lázãrõ íngõpí yã
rĩ!"
37 'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Adrí ándrá vâ la ágọ́bį̣ mį̣fį̣ kóru rĩ rá
yã, icó tátí Lázãrõ atrį̣lé drã agá ku yã?"

Lázãrõ 'bã adríjó ídri rĩ

38 Yẹ́sụ̃ 'bã ásį̣ drĩ azá agá azâ 'dãá, mụ į̃nádrį̃ gâlé, 'bụ́
'dã galé írã agá la. Úgũ írã sĩ tį̣ la ũ̃pį̃jó cí.
39 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá 'dã 'bã gũ kí írã 'dã rá. Wó Mãrị̃tã ágọ́bį̣
drãlépi rĩ 'bã ámvọ́pį̣ jọ, "Úpí, ínį̃ rá Lázãrõ ko dó 'bụ́ gâlé
ụ́'dụ́ sụ 'bo, ĩŋmã la dó mụ ngũ̃lé ambamba."
40 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Ájọ tá míní ídrĩ į̣jọ́ mâ jọlé 'dĩ ã'į̃ rá, mi
ũkpõ Ãdróŋá drį̣ rĩ ndre rá la ku yã?"
41 Kí dó mụ írã gũlé bụ́lụ́ gá 'bo, Yẹ́sụ̃ ndre ãngũ 'bụ́ agâlé,
jọ, "Má Átẹ́pį̣, míní ãwã'dĩfô, míní áma ã'į̃táŋá arelé rá rĩ
sĩ.
42 Ánį̃ mi ụ́'dụ́ pírí sĩ mâ zį̣táŋá are rá rĩ gá rá. Wó ájọ dó
'dĩ íni la 'bá 'dĩ kí į̣jọ́ sĩ. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ã'į̃ la mí ãpẽ áma tį̣
mi 'i rĩ gá rá."
43 Yẹ́sụ̃ la mụ Ãdróŋá ã'į̃ŋá delé 'bo, umve Lázãrõ ụ́'dụ́kọ́
sĩ re, "Lázãrõ, mí ãfũ ãmvé."
44 'Bá tá drãlépi rá 'dĩ ãfũ ãmvé, drį̣ la kí pá abe úmbé
kí bõngó ãvũ į̃sį̃jó rĩ drį̃ kí sĩ, bõngó ãzí rĩ aku mẹ́lẹ́tį̣ la cí.
Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi ũtrũ bõngó ãvũ drį̣ ụrụ'bá la gá 'dĩ kí,
ĩmi a'be 'bã mụ."

Į̣jọ́ itújó lẽjó Yẹ́sụ̃ 'dịjó rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Lụ́kã 22:1-2)

45 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ũ'bí amụ́lépi Mãríyámũ rụ́ áwáŋá gá 'dĩ
ndre kí į̣jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã idélé Lázãrõ adríjó 'dĩ kí, ã'į̃ kí ĩ'di rá.
46 'Bá ãzí rĩ nzu kí ru mụlé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'baní į̣jọ́ Yẹ́sụ̃
'bã idélé 'dĩ kí ũlũlé.

47 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, umve kí ru
rilé ngúlú ru ị̃jọ́ itújó, zị kí ru, “Ãma kí dó ã'du idé? Ágọ́bị̃
'dĩ la tálí wẽwẽ rú kí idé 'dĩ 'bá!
48 Ãdrĩ kí ĩ'di a'be mụjó drị̃ gá ị̃jọ́ ĩ'di ãni 'dĩ kî trũ, drị̃ la
ụtrị̃ŋã kóru, 'bá pírí kí ĩ'di ã'ị̃ áyụ, ãzíla ũpi 'bá Rụ́mị̃ drị̃
gá 'dĩ kí amụ́ jó ãma ãni Ãdróŋá drị̃ 'dĩ andilé rá ãzíla sụ́rụ́
ãmadrị̃ abe.”
49 Kãyị́fã ĩ'di 'bá tá ru tralépi 'dã 'bã ãzí, ĩ'di vâ ílí 'dã sĩ
átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i, jọ, “'Bá 'dĩ, ĩmi drị̃kã kóru! 50 Ĩnị̃
drĩ vâ ku yã, ĩ'di múké la 'bá ãlu ní drãjó 'bá kí kẽjị̃ gá ndẽ
sụ́rụ́ ãmadrị̃ ní ĩ̃lị̃kị̃jó pírí rĩ rá?”
51 Kãyị́fã jọ ị̃jọ́ 'dĩ ĩ'di drị̃ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó
átáló ãmbógó ãndânĩ ílí 'dã drị́ gá rĩ 'i rĩ sĩ. Ĩ'di ị̃jọ́ drĩ̃lẹ́
gâlé mụlépi ru idélépi Yẹ́sụ̃ 'bã sĩ mụjó drãjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú
rĩ kí kẽjị̃ gá rĩ jọ agá.
52 Adru 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dã 'baní á'dụ̃sĩ ku, wó 'bá Ãdróŋá
ãni ru irélépi ãngũ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí atrájó ãngũ ãlu gá 'bá
ãlu rú.
53 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ drĩ̃lẹ́ gâlé ru, drĩ̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị̃
ri kí ị̃jọ́ itúlé sĩ Yẹ́sụ̃ 'dịjó.
54 Ị̃jọ́ itúlé Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ a'be acị̃ŋá tọndọlọ
'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí drĩdrị́ŋĩ gá Yụ̃dị́yã gá rĩ rá. Ko dó drị̃
mụlé táwụ̃nị̃ Ịfụrayị́mụ̃ gá 'dĩ ãni rú ãngũ kõtórõ rú rĩ gá,
ãzíla ri kí dó u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá.
55 Ụ'dụ́ ũmụ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ acá
dó ãni rú. 'Bá ũ'bí ãfũ kí dó ĩ'badrị́ tọ̃rọ́mẹ́ gâlé amụ́jó
Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâ sĩ ru itújó ídu rú ãlá ru bábá ũmụ̃ 'dã nî.
56 'Bá ri kí Yẹ́sụ̃ ndrũ̃lé lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá, zị kí ru
kí drĩdrị́ŋĩ gá, “Ĩmi ũrã ãmgbã rĩ gá íngoní? Ãndá-ãndá ru
ĩ'di íni gá amụ́ ũmụ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ gá 'dõlé rá yã?”
57 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe, fẽ kí ãzị́táŋá
'bá 'baní, 'bá ãzí drĩ Yẹ́sụ̃ ndre rá jõku nị̃ ãngũ la cé, 'bã lũ
ĩ'baní kí dó sĩ ĩ'di rụ.

12

Yẹ́sụ̃ drị̃ gá ãdu ũsũjó Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:6-13; Mãrákõ 14:3-9)

1 Ace ụ́'dụ́ ázíyá ũmụ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ní acájó, Yẹ́sụ̃ gõ
kí vúlé Lázãrõ ándrá ĩ'di 'bã ingalé ídri rú ĩ̃dị̃ rĩ drị̃ko gá,
'dĩ Bẽtánĩ gá.
2 Lị́cọ́ 'dĩ agá 'dâ a'dí kí Yẹ́sụ̃ ní íná nalé. Mãrị̃tã fẽ ĩ'baní
íná méjã tị gâlé nĩ. Ádrị́pị̃ Lázãrõ ĩ'di 'bá rilépi íná tị gá
Yẹ́sụ̃ abe 'dã kí agá 'dâ ĩndĩ.

3 Mãríyámũ a'dụ́ ãdu * ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ ãję̃ nalépi ãmbógó
la, ũsũ ĩ'di Yẹ́sṹ pá gá ãzíla li ãdu kí ĩ'di 'bã drḭ̃'bḭ sĩ. Ãdu
'dã 'bã ngṹŋá vĩrĩ rĩ 'dụ jó 'a ĩ'bã kí rijó 'dã pírí.
4 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí 'bã ãzí ãlu umvelé Yụ́dãsḭ̃
Į̰sḭ̃kãrḭ́yọ́tḭ̃ 'i rĩ ĩ'ba abe 'dãá ĩndĩ, wó ĩ'di vâ 'bá mụlépi Yẹ́sṹ
'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i. Jọ,
5 "Ãdu ngṹlépi vĩrĩ 'dĩ úzḭ́ tá ĩ'di ãję̃ ĩyõ † sĩ, séndẽ la fẽjó
'bá lẽmẽrí rĩ 'baní ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ?"
6 Yụ́dãsḭ̃ jọ ḭ́jọ́ 'dĩ íni la adru 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã ãzá la fijó
ĩ'di ásḭ́ gá rĩ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ṹgṹ'bá ru la
rĩ sĩ. Ĩ'di jõ séndẽ ãfẽlé Yẹ́sṹ 'baní 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe
rĩ kí tãmba nĩ, wó ri jõ séndẽ ãzí rĩ kí ayúlé ḭ́jọ́ ĩ'di ãni la kí
agá ṹgṹ rú.
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ĩmi a'be 'dĩ cã! Mba ãdu ngṹlépi vĩrĩ
ãję̃ nalépi ãmbógó 'dĩ tã cí la, sĩ ụ́'dụ́ drụ́zḭ́ áma ḭ̃sḭ̃jó rĩ tẽjó.
8 Ĩmi ri u'álé 'bá lẽmẽrí rĩ kí abe kí ãzã kojó ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá
'dâ jã 'dâ, wó má icó u'álé ĩmi abe ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ jã 'dâ
la ku."

'Bá Yãhụ́dḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó Lázãrõ 'dḭjó rĩ

9 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú ũ'bí amụ́lépi 'dĩ, kí mụ arelé la Yẹ́sṹ ĩ'di
Bẽtánĩ gá 'dãá cí. Amụ́ kí lú Yẹ́sṹ ndrelé la ku, wó amụ́ kí
vâ Lázãrõ Yẹ́sṹ 'bã ingalé ídri rú ḭ̃dḭ́ rĩ ndre trũ.
10 Ãtalo ãmbogo rĩ itú kí ḭ́jọ́ lẽjó Lázãrõ 'dḭjó ĩndĩ,
11 ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ũ'bí i'dó kí kí a'belé rá, sĩ mụjó
Yẹ́sṹ rụ́, ãzíla vâ sĩ ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ kí ã'ḭ̃jó, ĩ'bã kí ḭ́jọ́ ru
idélépi Lázãrõ ụrụ'bá gá rĩ ndrejó cé rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ 'bã fijó Yę̃rụ́sãlẹ́mṹ gá ḭ̃nzḭ̃táŋá ãmbógó la trũ rĩ
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Lụ́kã 19:28-40)

12 Drṹsḭ̃ íni 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, amụ́lépi Yę̃rụ́sãlẹ́mṹ gá ụ́'dụ́
ṹmṹ aliịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ ḭ̃nzḭ̃jó rĩ are kí 'bá 'baní jọ agá la
Yẹ́sṹ la amụ́ Yę̃rụ́sãlẹ́mṹ gá ụ́'dụ́ ṹmṹ 'dã drḭ̃ ḭ̃nzḭ̃ŋá gá ĩndĩ
rĩ sĩ.
13 Agá kí káci 'bã bḭ́ kí rụlé drḭ́ gá cící, fũ kí táwṹnḭ̃ agá
'dãá rĩ sĩ mụlé Yẹ́sṹ a'ḭ́lé. Ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ,
"Hõsánã!
Ḭ́cụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ḭcụ́-ḭcṹ! †
Ḭcụ́ Úpí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ ḭcụ́-ḭcṹ!"
14 Yẹ́sṹ la mụ acálé ãni rú Yę̃rụ́sãlẹ́mṹ gá 'bo, ḭsụ́ kãyĩnõ
mváŋá, tụ drḭ̃ la gâ sĩ mụjó táwṹnḭ̃ Yę̃rụ́sãlẹ́mṹ drḭ̃ agâlé.
Ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ kí ḭ́jọ́ nábḭ̃ 'bã sĩlé rĩ 'bã acá kí dó sĩ
ãndá-ãndá ru,

---

* **12:3** *A'dụ́ ãdu* umvelé nárãdḭ̃ rĩ nụ́sṹ lítã. † **12:5** *Ãję̃ ĩyõ* 'dĩ ĩ'di dḭ̃nárḭ̃
túrú na sáwã Yẹ́sṹ drḭ́ 'dã sĩ ũyá 'bá ãlũ ãni ílí ãlu pírí rĩ 'i. † **12:13** Zãbụ́rḭ̃
118:25-26

15 “Ĩmi 'bá táwṹnṵ̃ Zĩyọ́nṵ̃ gá 'dĩ, ĩmi idé ṹrṵ̃ sĩ ku!
Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrṵ̃ la amṹ 'dĩ!
Ĩ'di amṹ kãyĩnõmvá sĩ!” †
16 Drṵ̃drṵ̃ rĩ gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ vã kí ị́jọ́ ru idélépi
'dĩ kí ku. Wó vúlé vúlé ru, Yẹ́sṹ la mụ angálé dĩzã rú 'bá
ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ tụlé 'bṹ gâlé 'bo, ị́jọ́ nãbịya
'bã kí sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drṵ̃ agá Yẹ́sṹ drṵ̃ gá rĩ, agá kí dó
ĩ'baní pírí.
17 'Bá ũ'bí ándrá Yẹ́sṹ trũ ĩ'di ndrelépi Lázãrõ ingaŋá gá
ídri rú ĩ̃dṵ̃ cé rĩ, ri kí ị́jọ́ 'dã vú nzelé 'bá 'banî.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ị́jọ́ tálí ru Yẹ́sṹ 'bã idélé rĩ kí arelépi rá 'dĩ,
fũ kí mụlé Yẹ́sṹ a'ị́lé nĩ.
19 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Ãzṵ̃ ãma kí
ngalé rĩ kí úgólé acálé ífí kóru! Ĩndre drĩ, 'bá pírí ṹnọ́kṹ gá
'dĩ 'de kí ú'dî'da Yẹ́sṹ vú gâ sĩ!”

Yẹ́sṹ jọ ĩ̃jọ́ drã ĩ'didrṵ̃ drṵ̃ gá

20 Ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdṵ̃ rú rĩ 'bã kí ru trajó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá
ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ṹmṹ umvelé ṹmṹ alijó 'bá drṵ̃ gâ
sĩ rĩ sĩ, 'bá Yãhṹdṵ̃ rú ku 'dĩ mụ kí Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃lé ĩndĩ.
21 Fị́lị́pọ̃ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí angálépi Bẽtẽsãyídã
gá, 'dĩ ãngũ Gãlị́lĩ gá rĩ 'dãá cí. 'Bá Yãhṹdṵ̃ rú ku 'dĩ mụ kí
ĩ'di rṹ, jọ kí, “'Bá ãmbógó, ãlẽ tá ãmaní Yẹ́sṹ ndrelé.”
22 Fị́lị́pọ̃ lũ ị́jọ́ 'bá Yãhṹdṵ̃ rú ku 'dĩ 'bã kí lẽjó Yẹ́sṹ ndrejó
'dĩ ĩ'bã ãzí ãlu Ãndẽríyã nî. Mụ kí dó ĩ̃rṵ̃ trá ị́jọ́ 'dĩ lũlé Yẹ́sṹ
nî.
23 Yẹ́sṹ umvi ị́jọ́ ĩ'baní jọ, “Sáwã acá dó 'bo Ngọ́tị́ 'Bádrṵ̃
ní dĩzã ĩ'didrṵ̃ rĩ i'dajó rĩ.
24 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ma cécé ũri áni, údrĩ sa la 'bṹ
gá ĩ'diní sĩ angájó ku, ĩ'di 'bãngá ace ãná ífí ru ãlu. Drĩ dó
angá kalé 'bo, ĩ'di ífí ka ũ'bí ru.
25 'Bá ídri ĩ'didrṵ̃ lẽlépi ambamba rĩ la ãvĩ la rá, wó 'bá
ídri ĩ'didrṵ̃ ngṹlépi áma ị́jọ́ sĩ ṹnọ́kṹ 'dĩ drṵ̃ gá 'dâ rĩ la tã la
mba ídri ukólépi ku rĩ ịsṹjó rá.
26 Ĩdrĩ lẽ ãzṵ̃ ngalé mání rá, ĩmi a'dé áma vú gâ sĩ. 'Bá
lẽlépi ãzṵ̃ ngalépi mání rá rĩ, ĩ'di mụ adrulé ãngũ mání sĩ
u'ájó rĩ gá. Má Átẹ́pị la mụ 'bá ãzṵ̃ ngalépi mání rĩ 'baní
ĩ̃nzĩ̃táŋá ãmbógó la fẽlé.
27 “Áma ásṵ̃ ga tré cãndí sĩ, ánṵ̃ dó ma ã'du ị́jọ́ jọ yã rĩ gá
ku. Wó lẽ ázị́ má Átẹ́pị 'i áma trũjó cãndí 'dĩ agá 'dâ rá la
ku, má amṹjó ṹnọ́kṹ 'dĩ drṵ̃ gá 'dâ cãndí 'dĩ ịsṹjó rĩ sĩ.
28 Má Átẹ́pị, ífẽ dó ími rṹ 'bã kụ-kṹ.”

† **12:15** Zãkãríyã 9:9

Ĩ'di dó mụ ịjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ụ́'dụ́kọ́ angá dó 'bũ̃ gâlé jọ, “Má ají mání rụ́ kụ̃ã 'bo ma vâ mụ idélé la 'dĩ 'bã̃ áni ĩdị́.”
29 Ũ'bí kí mụ ụ́'dụ́kọ́ 'dã arelé 'bo, ũrã kí 'bãngá ĩ'di ãvi.
Ãzí rĩ ũrã kí mãlãyíkã jọ ịjọ́ Yẹ́sũ̃ ní nĩ.
30 Yẹ́sũ̃ jọ ũ'bí 'baní, “Ụ́'dụ́kọ́ ĩminí arelé 'dĩ 'i, újọ ĩ'di
ángírí ĩmi ịjọ́ sĩ, adru áma ịjọ́ sĩ ku.
31 Ụ́'dụ́ 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí ịjọ́ lijó rĩ acá ãni rú 'bo,
ãzíla ãmbógó ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị gá Sĩtánĩ ála ĩ'di ndẽ rá.
32 'Bá drĩ kí dó áma ipa mũsãlá'bã sị gá ingajó vũ̃rụ́ 'dâ
ụrụgâlé 'bo, ma dó 'bá pírí 'baní gẹ̃rị̃ nzị̃ amụ́jó má rụ́
'dõlé.”
33 Yẹ́sũ̃ jọ ịjọ́ 'dĩ 'i ũví ĩ'di 'bã̃ mụjó drãjó rĩ i'dajó.
34 Ũ'bí zị kí Yẹ́sũ̃ 'i, “Ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróṇá drị̃ agá rĩ jọ,
Kúrísĩtõ la u'á ídri rú jã 'dâ. Ịjọ́ míní jọlé, Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ála
ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị gá ingalé ụrụgâlé ri ífí la íngoní? Ngọ́tị́
'Bádrị̃ 'dĩ ĩ'di ã'di 'i?”
35 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ịjọ́ mádrị̃ la ãngũ̃ ji cécé dị̃zã áni,
ma mụ u'álé ĩmi drĩdríṇĩ gá 'dâ ụ́'dụ́ were. Ĩmi acị́ ãngũ̃ 'bã̃
drĩ adru agá dị̃zã rú ule rú 'dĩ gá 'dĩ, ãngũ̃ 'bã̃ nị sĩ ĩmi drị̃
gá ku, ã'dusĩku ãngũ̃ ịnị sĩ úndre ãngũ̃ ku.
36 Ĩmi ã'ị́ ịjọ́ mádrị̃ ãngũ̃ jilépi cécé dị̃zã áni 'dĩ 'i, mâ drĩ
adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá 'dĩ, ĩmi dó sĩ adru anzị dị̃zã ãni la
rú.” Yẹ́sũ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ delé 'bo, a'be ãngũ̃ 'dã̃ 'i zị̃ ru ĩ'baní
cí.

'Bá gã̃ kí Yẹ́sũ̃ ã'ị́lé úmgbé

37 Yẹ́sũ̃ 'bã̃ tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí idé gá 'bá kí mẹ́lẹ́tị gá 'dâ
tí, 'bá ã'ị́ kí ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí ku.
38 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá nábĩ̃ Ĩsáyã̃ 'bã̃ jọlé rĩ 'bã̃
adru kí sĩ ãndá:
“Úpí, ã'di ã'ị́ ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã̃?
Ãzíla Ãdróṇá ũkpõ mídrị̃ ãmbógó rĩ i'da ru ã'di ní yã̃?” †
39 Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá ã'ị́ kí Yẹ́sũ̃ 'bã̃ ịjọ́ ku, cécé ịjọ́ nábĩ̃ Ĩsáyã̃ 'bã̃
jọlé rĩ áni,
40 “Ãdróṇá ãzũ̃ 'bá 'dĩ kí mịfị́ cí,
fẽ vâ ásị́ la mba kí ũkpómgboroto.
Ãdróṇá idé ịjọ́ 'dĩ íni la kí mịfị́ 'bã̃ ndre rú sĩ ãngũ̃ ku,
jõku 'bã̃ vã kí rû sĩ ịjọ́ kí ásị́ sĩ ku,
'bã̃ uja kí rú sĩ ru Úpí rụ́ ĩ'diní rú sĩ kí adríjó ku.” †
41 Ĩsáyã̃ jọ ịjọ́ 'dĩ, ã'dusĩku ndre ịjọ́ icélé dị̃zã Yẹ́sũ̃ drị̃ gá
ĩ'diní sĩ ịjọ́ la jọjó drị̃drị̃ 'dĩ sĩ idé drĩ ru ku rú 'dĩ.

---

† **12:38** Ĩsáyã̃ 53:1 † **12:40** Ĩsáyã̃ 6:10

42 Ḭjọ́ 'dĩ agá 'dãá, 'bá ũ'bí ãzíla 'bá ãmbogo Yãhụ́dḩ rú rĩ kî trũ ã'ḩ kí ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḩ rá. Lẽ kí ru i'dalé tọndọlọ ku, ã'dusĩku nḩ kí ḭjọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí lẽjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá rĩ kí adrojó ãngũ Ãdróṋá ḩnzḩjó rĩ kí agá rĩ sĩ rá rĩ rá.

43 'Bá 'dĩ lẽ kí ḩnzḩtáṋá 'bá 'badrḩ ndẽ ĩ'baní ḩnzḩtáṋá ḭsṹjó Ãdróṋá drḩ rĩ rá.

44 Yẹ́sṹ jọ ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, "'Bá ḭjọ́ mádrḩ gá rĩ ã'ḩlépi rá rĩ ã'ḩ ma á'dṹsĩ ku, ã'ḩ vâ 'bá áma tḩ ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.

45 'Bá áma ndrelépi rĩ ndre vâ 'bá áma tḩ ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.

46 Má amṹ ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dõlé ãngũ jilé cécé dḩzã áni, 'bá áma ã'ḩlépi rá rĩ 'bã u'á rú sĩ ḭnḩ agá ku.

47 'Bá drĩ kí ḭjọ́ mádrḩ rĩ are rá, ãzíla ã'ḩ kí ĩ'di tãmbalé rá, má icó kí ḭjọ́ lḩlé ku. Má amṹ 'bá kí ḭjọ́ lḩlé ku, wó rá la 'bá kí pajó.

48 'Bá ḭjọ́ mádrḩ kí gãlépi úmgbé ãzíla áma ã'ḩlépi ku rĩ, 'bá ḭjọ́ lḩlépi kí drḩ gá la cí. Ḭjọ́ mání jọlé 'dĩ kí drụ́zḩ ḭjọ́ lḩ drḩ la gá ṹ'dṹ ḭjọ́ pírí 'bã kí ãsḩjó rĩ sĩ.

49 Ájọ ḭjọ́ áma drḩ sĩ ku, ma ḭjọ́ mâ Átẹ́pḩ áma tḩ ãpẽlépi rĩ 'bã ũkpõ fẽlé mání rá rĩ kí jọ.

50 Ánḩ dó sĩ cé, ḭjọ́ ĩ'di 'bã ũkpõ fẽlé azḩlé rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ. Ḭjọ́ mání jọlé rĩ dó sĩ ḭjọ́ má Átẹ́pḩ 'bã lũlé mání ájọ rĩ 'i."

13

Yẹ́sṹ ũjĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá

1 Ṹ'dṹ ṹmṹ alḩjó 'bá drḩ gâ sĩ acá drĩ ku rú, † Yẹ́sṹ nḩ dó cé sáwã ĩ'di sĩ mụjó ṹnọ́kṹ 'dĩ a'bejó gõjó Átẹ́pḩ Ãdróṋá rṹ 'bṹ gâlé rĩ acá 'bo. Lẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí ambamba, i'da vâ ĩ'baní lẽtáṋá ĩ'di 'bã kí lẽjó 'dã ãsḩṋâ kóru.

2 Yẹ́sṹ 'bã kí íná ĩndró sĩ rĩ na agá 'bá ĩ'di 'bã ĩ'di imbálé rĩ abe 'dĩ gá 'dâ, Sĩtánĩ fi Yụ́dãsḩ Sḩmọ́nḩ Ḩsḩkãrḩyọ́tḩ ngọ́pḩ ásḩ gá Yẹ́sṹ 'bã mẹ́lẹ́ mbejó, ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá 'baní ĩ'di rụjó.

3 Wó Yẹ́sṹ nḩ cé 'î amṹ angájó Ãdróṋá drḩ 'bṹ gâlé ãzíla 'i vâ mụ gõlé ĩ'di rṹ vúlé 'bṹ gâlé. Nḩ vâ Átẹ́pḩ Ãdróṋá fẽ ĩ'diní ũkpõ ḭjọ́ pírí ru idélépi ĩ'di rṹ 'dĩ kí ndẽjó rá rĩ rá.

4 Sáwã ĩ'bã kí íná najó rĩ sĩ, Yẹ́sṹ angá ụrụgá, ãtrũ ĩ'di 'bã bõngó sulé ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ rá, ali táwṹlọ̃ ṹpḩcẹ́ gá.

5 'Dã 'bã ũngúkú gá, ũsũ ḩyḩ báfũ agá. I'dó dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá ũjĩlé ãzíla ri kí lilé táwṹlọ̃ tá ĩ'di 'bã alilé ṹpḩcẹ́ gá 'dã sĩ.

6 Wó Yẹ́sṹ la mụ acálé Sḩmọ́nḩ Pétẽrõ rṹ 'bo, Pétẽrõ zḩ ĩ'di, "Úpí, ílẽ vâ ími irilé vṹrṹ áma pá kí ũjĩlé ĩndĩ yã?"

---

† **13:1** Mãrákõ 14:1

7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ívã ị́jọ́ mání idélé ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'bã
ífí ku, wó mi amṹ vãlé la vúlé vúlé ru rá.”
8 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Má icó ã'ḭlé míní áma pá kí ũjĩlé mi 'i
ku!”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ ã'ḭ má ũjĩ ími pá ma 'i ku, mí icó
adrulé 'bá mâ imbálé 'dĩ kí 'bã ãzí ru ku.”
9 Sḭ̃mọ́nḭ̃ Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Úpí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mí ũjĩ dó lú áma
pá kí áyụ ku. Lẽ mí ũjĩ áma drḭ́ kí áma drḭ̃kã trũ ĩndĩ!”
10 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “'Bá ru ũjĩlépi ãlá ru pírí 'bo rĩ, lẽ kí
ũjĩŋ́á sĩ ru ụrụ'bá ũjĩjó pírí ḭ̃dḭ́ rĩ ku. Be la rá la kí ru pá kí
ũjĩ áyụ. Ĩmi ãndá la kí ãlápítí ru, pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋ̃ĩ
gá 'dâ la 'bã ãzí.”
11 Yẹ́sṹ nḭ̃ ĩ'di mụ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rĩ yã rĩ gá cé. Ḭjọ́ 'dĩ
bãsĩ fẽlépi la ĩ'di 'bã sĩ jọ́jó la, “Ĩmi pírí kí ãlá ru pẽ lú 'bá
ãlu ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ la 'bã ãzí” 'dĩ.
12 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí pá delé ũjĩlé 'bo,
ãzíla ĩ'di mụ ĩ'di 'bã bõngó 'belé ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ alilé
vúlé 'bo, gõ dó rilé ãngũ ĩ'didrḭ́ ĩ'di tá sĩ rijó íná najó rĩ
gá vúlêlé. Ĩ'di mụ rilé 'bo, zḭ kí, “Ĩvã kí ị́jọ́ mání idélé ĩmi
ụrụ'bá gá 'dĩ 'bã ífí rá yã?
13 Ĩmi áma umve ‘Ímbápḭ’ ãzíla ‘Úpí,’ 'dĩ ị́jọ́ mgbã la,
ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ma ã'di 'i yã rĩ.
14 Ma ĩmĩ Úpí ru ãzíla Ímbápḭ rú 'dĩ drĩ dó ĩmi pá kí ũjĩ
'dĩ 'bã áni rá, lẽ ĩnga vâ ãzḭ́ kí ĩmi ãlu-ãlu ní cécé mání ĩmi
pá ũjĩjó 'dĩ 'bã áni.
15 Á'bã ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ícétáŋ́á ru, lẽ dó sĩ ĩmi idé ị́jọ́ kí 'bá
ãzí 'baní cécé mání idélé ĩminí 'dĩ 'bã áni.
16 Ĩmi are ị́jọ́ 'dĩ múké-múké: 'bá ãti'bo rú rĩ ndẽ kí ĩ'bã
ãmbogo kí rá la ku, ãzíla 'bá tḭ pẽlé pẽ-pẽ rĩ ndẽ kí 'bá kí tḭ
pẽlépi rĩ kí ku.
17 Ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí nḭ̃jó cé rĩ sĩ, Ãdróŋ́á la ĩminí sṹsṹ wi rá
ĩdrĩ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bã ídétáŋ́á agá rĩ gá!
18 “Ḭjọ́ mání jọ́lé 'dĩ adru ĩmi pírí ní la ku. Ánḭ́ 'bá mání
ũpẽlé rĩ kí cé. Wó ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ agá rĩ 'bã idé ru nĩ, ‘'Bá drḭ́
usúlépi ãkónã nalépi má be ãlu rĩ, uja ru mání mẹ́rọ́'bá ru,’
† rĩ ní ru idéjó ãndá-ãndá ru.
19 Ma ĩminí ị́jọ́ 'bá ãzí 'bã mụjó áma mẹ́lẹ́ mbejó 'dĩ lũ idé
drĩ ru ku rú íni la, drĩ dó amṹ ru idélé 'bo, ĩmi dó sĩ amṹ
ã'ḭlé la ma Kúrísĩtõ 'i.
20 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ jọ: 'bá 'bá mání tḭ pẽlé rĩ ã'ḭlépi
rá rĩ, ã'ḭ ma 'i, ãzíla 'bá áma ã'ḭlépi rĩ ã'ḭ 'bá áma tḭ ãpẽlépi
rĩ 'i.”

---

† **13:18** Zãbṹrḭ́ 41:9

21 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, ásị́ la azá trẽyị́ jọ, “Ma ĩminí
ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé
nĩ.”
22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ undré kí ru mịfị́ gá mịfị́ gá, drị̃
la iza kí ru ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ sĩ rá.
23 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé la 'bã ãzí ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ
ri ãni rú Yẹ́sṹ rṹ sĩ.
24 Sị̃mọ́ṇị̃ Pétẽrõ i'da 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé
ambamba rĩ ní drị̃ sĩ jọ ĩ'diní, “Ízị̣ ĩ'di pịrị̣ la ị́jọ́ jọ ã'di drị̃
gá.”
25 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dã asé dó ru Yẹ́sṹ rṹ ãníṇágá zị̣
ĩ'di, “Úpí, 'bá ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”
26 Yẹ́sṹ umvi, “Ma íná ãtĩ dũlé tẹ́bị́ gá, ma fẽ la ĩ'dinî, 'bá
dó bãsĩ gápi 'dĩ!” Yẹ́sṹ ãtĩ dó íná 'i, dũ dó ĩ'di, fẽ dó ĩ'di
Yṹdãsị̃ Ị́sị̃kãrị̃yọ́tị̃ Sị̃mọ́ṇị̃ ngọ́pị̣ nî.
27 Yṹdãsị̃ la mụ íná nalé 'bo, gbõgbõ Sĩtánĩ fi dó ala gá drị̃
la ujílé nĩ.
Yẹ́sṹ jọ Yṹdãsị̃ nî, “Ị́jọ́ tá míní lẽlé idélé rĩ mí idé mbẽlẽ.”
28 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rilépi ĩ'di trũ íná tị̣ gá 'dĩ vã kí ị́jọ́
Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'diní 'dĩ 'bã ífí ku.
29 Yṹdãsị̃ 'bã séndẽ kí tãmbajó nĩ rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé
rĩ 'bã ãzí rĩ ũrã kí pẽ nõ tị̣ la mụlé ãko ṹmṹ drị̃ kí ĩgbãlé
jõku 'bã fẽ séndẽ ãzí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
30 Yṹdãsị̃ la dó mụ ínâ a'ị́lé tilé 'bo, inga dó ru cọtị̣ fũlé
ãmvé. Ãngũ nị̣ dó 'dĩ sĩ rá.

Yẹ́sṹ azị̣ ãzị̣́táṇá ú'dí rĩ

31 Yṹdãsị̃ la mụ mụlé 'bo, Yẹ́sṹ jọ, “Ú'dî'da ála dó mụ Ngọ́tị̣́
'Bádrị̃ ní ũkpõ fẽlé, ãzíla Ãdróṇá dó mụ rṹkụma ịsṹlé ĩ'di
sĩ.”
32 Ãdróṇá drĩ dó rṹkụma ịsṹ ĩ'di sĩ 'bo, Ãdróṇá dó vâ ũkpõ
fẽ ĩ'dinî. Ãdróṇá la dó idé la gbõrú.
33 “Anzị̣ mádrị̃ 'dĩ, má icó dó u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ ãzo rú ku.
Ĩmi mụ áma ndrṹlé rá, wó ájọ ĩminí ú'dî'da, ĩmi icó mụlé
ãngũ mání mụjó rĩ gá ku, 'dĩ jõ ị́jọ́ mání jọlé 'bá Yãhṹdị̃ rú
rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'baní rĩ.
34 Ma dó mụ ĩminí ãzị̣́táṇá ú'dí la fẽlé: ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríṇĩ
gá lẽlẽ. Mání ĩmi lẽjó 'bo rĩ áni, ĩlẽ ĩmi lẽlẽ.
35 Ĩdrĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríṇĩ gá lẽlẽ, 'bá pírí kí nị̃ la ĩmi 'bá
mání imbálé rĩ kî.”

Yẹ́sṹ i'da ị̃jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Lṹkã 22:31-34)

36 Sị̃mọ́ṇị̃ Pétẽrõ zị̣, “Úpí, mi mụ íngõlé yã?”

Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí icó mụlé ú'dî'da má be ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, wó vúlé vúlé ru mi mụ rá.”

37 Pétẽrõ umvi, “Úpí, má icó mụlé ú'dî'da mí be ku la ã'du sĩ? Ma bábá drãjó ími ị́jọ́ sĩ!”

38 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, “Mi íni gá mụ drãlé áma ị́jọ́ sĩ ãndá-ãndá ru yã? Ájọ míní ị́jọ́ mgbã, ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rú, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na, íñ̃ ma ku.”

14

Yẹ́sṹ ĩ'di gẽrĩ̃ mụjó Ãdróŋá rṹlé rĩ

1 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩmi ásị́ 'bã umvú ku! Ĩmi Ãdróŋá ã'ĩ́ rá, ĩmi ã'ĩ́ ị́jọ́ mádrĩ́ kí ĩndĩ.

2 Lị́cọ́ má Átẹ́pị 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, jó kí wẽwẽ rú. Drĩ tá adru agá íni ku, má icó tá jọlé la ma mụ ĩminí ãngũ idélé mâ Átẹ́pị drĩ́ kogâlé la ku.

3 Áde jõ ãngũ idé agá 'bo, ma amṹ ĩmi 'dụlé má rṹlé, ãma kí dó sĩ mụ u'álé ĩmi abe ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá.

4 Ĩñ̃ ãngũ mání mụjó rĩ 'bã gẽrĩ́ cé.”

5 Tómãsĩ jọ, “Úpí, ãma icó gẽrĩ́ ñ̃lé íngoní ru, ã'dusĩku ãñ̃ mi mụ íngõlé yã rĩ gá ku.”

6 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma gẽrĩ́ rú ma 'i, ma ị́jọ́ mgbã rĩ rú ma 'i, ma vâ ídri fẽ ma 'i. 'Bá ãzí icó calé má Átẹ́pị Ãdróŋá rṹlé ku, ĩ'di alị kpere má rṹ sĩ ráká.

7 Ĩdrĩ tá áma ñ̃ agá ma ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩmi tá mâ Átẹ́pị ñ̃ agá cé. Wó i'dójó ú'dî'da mụjó drĩ́ gá, ĩñ̃ dó ĩ'di 'bo, ãzíla ĩndre vâ ĩ'di 'bo.”

8 Fị́lị́pṍ jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ ãmaní lẽlé rĩ, Úpí, mí i'da ãmaní mí Átẹ́pị 'i. 'Dã la ca ãmaní rá”

9 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Fị́lị́pṍ, ṹ'dṹ ãzo ma u'ájó ĩmi abe 'dĩ gá 'dâ, ĩñ̃ ma ã'di 'i yã rĩ gá ku yã? 'Bá áma ndrelépi 'bo rĩ, ndre má Átẹ́pị 'bo. Ị́jọ́ dó míní jọjó la má i'da ĩminí má Átẹ́pị 'i rĩ ã'du?

10 Mí ã'ĩ́ drĩ vâ ma má Átẹ́pị agá ãzíla mâ Átẹ́pị vâ áma agá ãma dó sĩ 'bá ãlu rĩ gá ku yã? Ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí ájọ kí áma drĩ́ sĩ ku. Má Átẹ́pị u'álépi áma agá rĩ la ãzị́ 'dĩ kí idé nĩ.

11 Ĩmi ã'ĩ́ dó sĩ ị́jọ́ mání jọlé ãma mâ Átẹ́pị be 'bá ãlu rĩ kí 'dĩ 'i. Wó jõ íni ku, ĩmi ã'ĩ́ dó ma 'i ị́jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.

12 Ájọ míní ị́jọ́ mgbã, 'bá áma ã'ĩ́lépi rĩ kí ãko mání idélé rĩ kí idé rá. Ãndá-ãndá ru kí vâ ị́jọ́ ãmbõgõ sĩ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí idé rá, ã'dusĩku ma dó mụ mâ Átẹ́pị rṹlé.

13 Ma ãko pírí ĩminí zḭlé áma rṵ́ sĩ rĩ kí idé rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
má Átẹ́pḭ dó sĩ ãrútáŋ̨á ḭsṵ́ Ngọ́pḭ̃ rú sĩ.
14 Ãko pírí ĩminí a'ḭ́lé áma rṵ́ sĩ rĩ ma idé la rá.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ḭ̃jọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ rĩ azijó rĩ

15 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩdrĩ áma lẽ rá, ĩmi
ãzḭ́táŋ̨á mádrḭ̃ kí vú ũbĩ rá.
16 Ma mụ má Átẹ́pḭ zḭlé, ĩminí Úríndí Ãlá amṵ́lépi ĩmi ãzã
kolépi, ãzíla amṵ́lépi u'álépi ĩmi abe jã 'dâ rĩ tḭ ãpẽlé.
17 Úríndí Ãlá 'dĩ la ĩminí ḭjọ́ mgbã rĩ vú nze. 'Bá ṇ̃ọ́kṵ́ 'dĩ
drḭ́ gá Ãdróŋ̨á ã'ḭ́lépi ku 'dĩ icó kí ĩ'di ã'ḭ́lé ku, ã'dusĩku ndre
kí ĩ'di ku, ãzíla nḭ́ kí vâ ĩ'di ku. Wó ĩnḭ́ ĩ'di rá, ã'dusĩku ĩ'di
'bã u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di mụ u'álé ĩmi agá jã 'dâ.
18 “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ mụ rá, má icó mụlé ĩmi a'belé ĩmvú ru
ku. Ádrĩ dó Úríndí Ãlá rĩ tḭ ãpẽ ĩmi rṵ́ 'dõlé 'bo, ĩ'di dó cécé
mâ ãgõjó ĩmi rṵ́ 'dõlé rĩ áni.
19 Ace were 'bá ṇ̃ọ́kṵ́ gá 'dĩ icó kí áma ndrelé ku, wó ĩmi
áma ndre rá. Mání adrujó ídri rĩ sĩ ĩmi vâ mụ adrulé ídri.
20 Ụ'dṵ́ 'dã sĩ ádrĩ angá ídri rú 'bo, ĩmi nḭ́ la ma má Átẹ́pḭ
agá, ĩmi áma agá, ma vâ ĩmi agá Úríndí sĩ rĩ gá rá.
21 'Bá ãzḭ́táŋ̨á mádrḭ̃ kí vú ũbĩlépi rĩ kí 'bá áma lẽlépi rá
rĩ kí. Ĩ'bã kí ãma lẽjó rá rĩ sĩ, má Átẹ́pḭ la kí lẽ rá, ma vâ kí
lẽ ĩndĩ, ãzíla ma áma ãmgbã rĩ i'da ĩ'baní rá.”
22 Yṵ́dãsḭ̃ (adrulépi Ḭ́sḭ́kãrḭ́yọ́tḭ̃ 'i ku rĩ) jọ ĩ'diní, “Úpí, ḭjọ́
míní jọlé mi mụ ími ãmgbã rĩ i'dalé ãmaní á'dṵ̃sĩ, adru 'bá
ṇ̃ọ́kṵ́ gá 'dĩ 'baní pírí ku, 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
23 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, jọ, “'Bá áma lẽlépi rá rĩ, kí ḭjọ́ mâ jọlé
rĩ are rá. Má Átẹ́pḭ la kí lẽ rá, ãzíla ãma má Átẹ́pḭ be amṵ́
ĩ'ba rṵ́ 'dõlé, ãma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.
24 'Bá áma lẽlépi ku rĩ, are kí ḭjọ́ mâ jọlé ĩ'baní rĩ kí ku.
Ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ angá kí má Átẹ́pḭ áma tḭ ãpẽlépi rĩ drḭ́.
25 “Ma ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí ũlũ ú'dî'da mâ drĩ adru agá ĩmi abe
cí 'dĩ gá 'dĩ.
26 Wó Úríndí Ãlá má Átẹ́pḭ 'bã mụlé tḭ ãpẽlé amṵ́lépi ĩmi
ãzã kolépi áma kẽjḭ́ gá rĩ, ĩ'di mụ ĩminí ḭjọ́ pírí imbálé, ãzíla
ĩ'di mụ ĩmi igálé ḭjọ́ pírí ándrá mání jọlé rĩ kí sĩ.
27 “Áfẽ ĩminí ásḭ ḭ̃gbẹ̃ mádrḭ́ 'bá ṇ̃ọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dĩ 'bã kí
icólé fẽlé ĩminí nĩ ku rĩ 'i. Ĩmi ásḭ 'bã umvú ku, ãzíla idé ṇ̃rḭ̃
sĩ ku.
28 Ĩmi are ándrá ḭjọ́ mání jọlé ĩminí, ma mụ 'dâ rá, wó
ma mụ ãgõlé ĩmi rṵ́ 'dõlé ḭ̃dḭ́ rĩ rá. Ĩdrĩ áma lẽ ãndá-ãndá
ru rá, ĩmi mụ u'álé mání ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku mání mụjó má
Átẹ́pḭ mání ãndânĩ rĩ rṵ̃lé rĩ sĩ.

29 “Ánze ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí vú drḩ̃dr̃ḩ̃ 'dĩ sĩ idé kí drĩ ru ku íni
la, ĩmi dó sĩ drụ́zḩ̃ kí ã'ḩ̃ ḩ̃tụ́ ĩ'bã kí ru idéjó rĩ sĩ.
30 Sáwã ãzí mání ãzo rú ị́jọ́ jọjó ĩmi abe la 'dáyụ, ã'dusĩku
Sĩtánĩ úpí ṇ̃ọ́kụ́ 'dĩ drḩ̃ gá rĩ 'bã amụ́jó ã'dḩ̃ 'dijó ma be rĩ
sĩ. Ẽ'di 'bã ũkpõ áma drḩ̃ gá 'dáyụ.
31 Wó ma mụ ị́jọ́ má Átẹ́pẹ̀ 'bã lẽlé ánga kí rĩ kí idélé áyụ,
'bá ṇ̃ọ́kụ́ gá 'dĩ 'bã nḩ̃ kí dó sĩ cé álẽ má Átẹ́pẹ̀ rá. Ẽmi angá
ãma amụ́ kí mụlé, ãma a'be kí ãngũ 'dĩ rá.”

15

Yẹ́sṵ̃ jọ 'i zãbíbũ ife mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sṵ̃ mụ ímbátáŋâ trũ drḩ̃ gá, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
'baní, “Ma cécé zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, má Átẹ́pẹ̀ ĩ'di cécé
'bá ámvụ́ sõlépi rĩ áni. Ẽmi 'bá ị́jọ́ mádr̃ḩ̃ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ, ĩmi
cécé zãbíbũ ife 'bã kénĩ kí áni.
2 Má Átẹ́pẹ̀ Ãdróŋá la kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá, kalépi
ku rĩ kí aga rá. Wó ĩ'di kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dâ
kalépi múké-múké rĩ kí upí, 'bã ka kí rú sĩ rõnzõ múké.
3 Ẽmi dó ãlá ru cécé kénĩ má Átẹ́pẹ̀ 'bã upílé rá rĩ áni,
ã'dusĩku ĩminí ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ ã'ḩ̃jó rá rĩ sĩ.
4 Ẽmi tá cécé kénĩ áni agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ, ĩmi ace
áma ụrụ'bá gá 'dâ ũgũgõ, ma dó sĩ ace ĩmi abe Úríndí sĩ.
Kénĩ ãzí ífí kalépi ĩ'di vúŋá sĩ mgbọ́ngị̀ kóru la 'dáyụ, pẽ lú
ĩ'di 'bã acejó mgbọ́ngị̀ rụ́ ũgũgõ rĩ sĩ. Ẽmi 'bá áma ã'ḩ̃lépi
'dĩ, ĩmi vâ cécé 'dĩ áni, ĩdrĩ ace áma agá Úríndí sĩ ku, ĩmi
icó ị́jọ́ múké idélé Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku.
5 “Ma cécé zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, ĩmi 'bá ị́jọ́ mádr̃ḩ̃ kí
ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ ĩmi cécé zãbíbũ 'bã kénĩ kí áni. Ẽdrĩ ace áma
ụrụ'bá gá, ãdrĩ ace ĩmi abe ãlu, ĩmi ị́jọ́ ífí trũ ãlá Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ kí idé rá. Ẽmi icó ị́jọ́ múké Ãdróŋá 'bã lẽlé la idélé
mâ kóru ku.
6 Ẽmi 'bá ị́jọ́ mádr̃ḩ̃ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ, ĩdrĩ adru áma agá Úríndí
sĩ ku, ála ĩmi 'be ásé gá. Ẽmi dó adru cécé kénĩ 'ilépi rá rĩ
kí áni, ála ĩmi tra ngúlú ru, ãzíla ála ĩmi ãcí su velé rá.
7 “Ájọ ĩminí, ĩdrĩ ace má be, ímbátáŋá mádr̃ḩ̃ kí tãmbajó
múké-múké, ãko ãzí ĩminí a'ḩ̃lé Ãdróŋá drḩ̃ íngõ 'i, Ãdróŋá
la ĩminí fẽ la rá.
8 Gẹ̃r̃ḩ̃ má Átẹ́pẹ̀ rụ́ ní kụjó rĩ, ĩ'di bãsĩ ị́jọ́ múké ĩminí idélé
ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní rĩ, ĩminí i'dájó ĩmi 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí
rĩ 'i rĩ sĩ.
9 Lẽtáŋá mádr̃ḩ̃ ĩminí rĩ ĩ'di má Átẹ́pẹ̀ 'bã áma lẽjó rĩ áni.
Ẽmi u'á dó sĩ gẹ̃r̃ḩ̃ múké 'bá mâ lẽlé rá rĩ 'badr̃ḩ̃ gá rĩ sĩ.

10 Ãzḭ́táŋ̨á mâ fẽlé ĩminí ímbátáŋ̨á ru 'dĩ kí ĩdrĩ kí tãmba
rá, ĩmi are áma tḭ rá, ĩmi u'á lẽtáŋ̨á mádrḭ̃ agá cécé mâ u'ájó
lẽtáŋ̨á má Átẹ́pḭ drḭ̃ agá, mâ ĩ'di tḭ arejó rá rĩ sĩ rĩ áni.
11 "Ásḭ́sḭ́ŋ̨á mání ĩminí ḭ́jọ́ 'dĩ kí jọjó pírí íni rá rĩ, ãyĩkõ
mádrḭ̃ 'bã adru rú sĩ ĩmi agá, ãzíla ãyĩkõ ĩmidrḭ̃ 'bã ga dó sĩ
ĩmi agá tré.
12 Ãzḭ́táŋ̨á mâ fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ, ĩlẽ jõ ĩmi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá
lẽlẽ, cécé mâ ĩmi lẽjó rĩ 'bã áni.
13 Míní lẽtáŋ̨á icéjó mî wọ̃ṛḭ́ka 'baní rĩ, ĩ'di míní ã'ḭ́jó drãjó
kí kẽjḭ́ gá rá, sĩ kí pajó rĩ.
14 Ĩdrĩ ãzḭ́táŋ̨á mádrḭ̃ kí tãmba rá, ĩmi adru mâ wọ̃ṛḭ́ka kî
rú.
15 Ḭ́jọ́ ĩmi adrujó 'bá ḭ́jọ́ mádrḭ̃ kí nḭ̃lépi cé rĩ kí sĩ, má umve
dó ĩmi ãtí'bó ru ku, ã'dusĩku ãti'bo nḭ̃ kí ḭ́jọ́ ãmbógó ĩ'badrḭ̃
'bã itúlé idélé rĩ kí ku. Ĩmi dó sĩ mâ wọ̃ṛḭ́ka kí, ã'dusĩku mâ
ḭ́jọ́ má Átẹ́pḭ 'bã jọlé mání rĩ kí vú nzejó ĩminí pírí rá rĩ sĩ.
16 Ĩpẽ ándrá acájó 'bá mání imbálé rĩ kí rú ĩmi 'i la ku, rá
la ápẽ ĩmi ma 'i, ãzíla ápẽ ĩmi tḭ mụlé ífí mgbã ãsḭ̃ŋ̂á kóru
rĩ kalé. Má Átẹ́pḭ dó sĩ mụ ĩminí ãko pírí ĩminí zį̰lé ĩ'di tḭ gá
áma rụ́ sĩ rĩ kí fẽlé rá.
17 Ãzḭ́táŋ̨á mání fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ 'i: ĩlẽ ĩmi pírí lẽlẽ.

Ụ̃ŋ̨ọ́kụ́ 'bã 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí ngụ̃jó ũnzí rĩ

18 "'Bá ụ̃ŋ̨ọ́kụ́ 'dĩ drḭ̃ gá Ãdróŋ̨á nḭ̃lépi ku 'dĩ drĩ kí ĩmi ngụ̃
ũnzí, lẽ ĩnḭ̃ rá ngụ̃ kí ándrá ma drḭ̃drḭ̃.
19 Ĩdrĩ tá adru 'bá ụ̃ŋ̨ọ́kụ́ 'dĩ ãni la kí, 'bá ala gá Ãdróŋ̨á
gãlépi úmgbé 'dĩ kí ĩmi lẽ rá. Wó ĩmi dó adrujó 'bá ụ̃ŋ̨ọ́kụ́
'dĩ ãni la ku rĩ sĩ, má ũpẽ ĩmi adrujó ndú 'bá ụ̃ŋ̨ọ́kụ́ 'dĩ ãni
rú 'dĩ kí abe, ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la kí ĩmi ngụ̃jó ũnzí 'dĩ.
20 Ĩmi ũrã drĩ ḭ́jọ́ ándrá mání jọlé ĩminí: 'Bá ãti'bo ru rĩ
ndẽ kí ĩ'bã ãmbogo kí rá la ku. † 'Bá Ãdróŋ̨â gãlépi úmgbé
'dĩ drĩ kí dó mání ũcõgõ fẽ rá, kí vâ mụ ĩminí ũcõgõ fẽlé rá.
Drĩ ándrá áma tḭ are agá rá, kí tá vâ mụ ĩmi tḭ arelé rá.
21 'Bá 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ kí idélé ĩmi ụrụ'bá gá, cécé ĩ'bã kí ándrá
idélé áma ụrụ'bá gá rĩ áni. Kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ kí idélé íni rá la,
ã'dusĩku ĩmi má ãni, ãzíla nḭ̃ kí 'bá áma tḭ ãpẽlépi nĩ rĩ ku.
22 Ádrĩ ájẹ́ amụ́ ĩ'baní ḭ́jọ́ Ãdróŋ̨á drḭ mgbã 'dĩ lũlé ku, icó
kí tá ḭ́jọ́ ũnzí amálé kí ásḭ gá ku. Wó mání dó amụ́jó ĩ'ba rụ́
'dõlé ḭ́jọ́ Ãdróŋ̨á drḭ mgbã 'dĩ lũjó rá rĩ sĩ, icó kí dó ru trũlé
ala gá 'dâ ku.
23 'Bá pírí áma ngụ̃lépi ũnzí rĩ ngụ̃ kí vâ má Átẹ́pḭ Ãdróŋ̨á
ũnzí ĩndĩ.

† **15:20** Yõhánã 13:16

24 Ádrĩ ájẹ́ tálí mání idélé kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'bá ãzí ndú la 'bã
idélé ku 'dĩ kí idé agá ku, icó kí tá nj̃lé kí ị́jọ́ ũnzí agá rĩ gá
ku. Drĩ kí táni áma ndre tálí 'dĩ idé agá rá tí, wó ngṹ kí ãma
má Átẹ́pị be ũnzí.
25 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru cécé ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
''Bá ngṹ kí ma ị́jọ́ ífí kóru.' †
26 "Ma mụ ĩminí Úríndí 'bá ãzã kolépi angálépi Ãdróŋá
drị́, ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ i'dalépi tọndọlọ rĩ tị ãpẽlé. Úríndî
la mụ ĩmi ãzã kolé ãzíla ĩ'di mụ ĩminí ị́jọ́ jọlé áma drị́ gá.
27 Wó ĩmi 'bá mání imbálé 'dĩ, lẽ ĩlũ dó vâ ị́jọ́ mádrị́ gá rĩ
'bá 'baní rá, ã'dusĩku ĩri u'álé má trũ mání ị́jọ́ 'bání sĩ áma
tị ãpẽjó rĩ i'dó agá."

16

1 "Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni rá la ĩmi a'be rú sĩ ã'ị̃táŋá ĩmidrị́
gá rĩ ku.
2 Ála mụ ĩmi adrolé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ kí agâ sĩ rá,
ãzíla ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ drị̃lẹ́ gâlé 'dĩ, 'bá 'baní amụ́jó ĩmi ụ'dị́jó
ũrãtáŋá ĩ'badrị́ rĩ agá, kí 'bã la kí ãzị́ Ãdróŋá drị̃ nga íni.
3 'Bá 'dĩ kí ị́jọ́ 'dĩ kí idé ĩmi rụ́ íni la ĩ'baní ãma nj̃jó má
Átẹ́pị be ku rĩ sĩ.
4 Álũ dó ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí ú'dî'da 'bo, ị́jọ́ 'dĩ drĩ kí dó sĩ drụ́zị́
ru idé ĩmi ụrụ'bá gá, ị́jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí drị̃drị̃ rá 'dã
kí dó sĩ agá.

Ãzị̃ Úríndí Ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ

5 "Ájọ ĩminí ma dó ãni rú mụ gõlé má Átẹ́pị Ãdróŋá áma
tị ãpẽlépi rĩ rụ̃lé, wó 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ asílépi
áma zị̃lépi ma mụ íngõlé yã la 'dáyụ.
6 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ, ándre ĩmi ásị́ acá ãnzị́ rú,
ãzíla ĩmi mẹ́lẹ́tị ũcõgõ rú.
7 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩ'di mụ adrulé ĩminí múké ádrĩ mụ
'dâ rá rĩ gá, ã'dusĩku ádrĩ mụ ku, Úríndí Ãlá ĩmi ãzã kolépi
rĩ icó amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ku. Wó ádrĩ mụ rá, ma mụ ĩ'di tị
ãpẽlé ĩmi rụ́ 'dõlé rá.
8 Drĩ dó drụ́zị́ amụ́ rá, ĩ'di amụ́ 'bá pírí ũ̃nọ̃kụ́ gá 'dĩ kí
ị́jọ́ ũnzí i'dalé, ãzíla vâ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí abe.
Ĩ'di dó amụ́ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã mụjó ị́jọ́ lijó 'bá kí drị̃ gá ị́jọ́ ũnzí
ĩ'badrị̃ kí sĩ rĩ i'dalé ĩndĩ.
9 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní izatáŋá ĩ'badrị́ ũnzíkãnã rĩ kí i'da
íni la, ã'dusĩku ĩ'baní áma ã'ị̃jó ku rĩ sĩ.

† **15:25** Zãbụ́rị̃ 35:19; 69:4

10 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí i'da
nĩ, ã'dusĩku ádrĩ gõ má Átẹ́pị Ãdróŋá rụ̃lé 'bo, ĩmi icó áma
ndrelé ỵ̃dị́ ku.
11 Ĩ'di mụ i'dalé la ĩ'baní, ị́jọ́ lịjó 'bá drỹ gá rĩ ĩ'di cí,
ã'dusĩku úlị Sĩtánĩ, ãmbógó ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drỹ gá rĩ drỹ gá ị́jọ́
'bo, ĩ'di dó ĩ'di 'bã pángá tẽ.
12 "Ị́jọ́ áma agá 'dọ̃ mâ lẽlé jọlé ĩminí rĩ kí drĩ wẽwẽ rú,
wó kí mụ adrulé ĩminí ambamba kí tãmbajó ú'dî'da.
13 Úríndí Ãlá rĩ drĩ amụ́ 'bo, ĩ'di mụ ĩmi drỹ celé ị́jọ́ mgbã rĩ
agá nĩ. Icó ị́jọ́ jọlé ũkpõ ĩ'di drỹ sĩ ku, ĩ'di ị́jọ́ angálépi mádrỹ
rĩ kí jọ ayụ, ãzíla ĩ'di vâ amụ́ ị́jọ́ drụ́zỹ ru idélépi ĩndõ rĩ kí
lũlé ĩminí.
14 Ĩ'di mání rụ́kụma ají, ĩ'diní ĩminí ị́jọ́ áma tị gá mâ jọlé
ĩ'diní rĩ kí ajíjó, ũlũjó ĩminí rĩ sĩ.
15 Ãko pírí má Átẹ́pị 'bã trũ adrujó rĩ kí, kí má ãni. Ị́jọ́
'dĩ bãsĩ mâ jọjó la ĩminí Úríndí Ãlá rĩ la ị́jọ́ mâ jọlé rĩ kí ají
ũlũlé ĩminí áyụ 'dĩ."

Ũcõgõ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã drỹ la drụ́zỹ ru uja ãyĩkõ rú

16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî, "Ụ́'dụ́ were agá, ĩmi
icó áma ndrelé ku, wó ụ́'dụ́ were vúlé gá ĩmi ãma ndre rá."
17 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ
gá ãyá-ãyá, "Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé, 'Ụ́'dụ́ were agá, ĩmi icó áma
ndrelé ku, ụ́'dụ́ were vúlé gá, ĩmi áma ndre rá,' ãzíla ĩ'di
'bã jọlé, 'Ã'dusĩku ma mụ mâ Átẹ́pị rụ́,' 'dĩ 'bã ífí íngoní?"
18 Ri kí ị́jọ́ 'dĩ ụzịlé, "Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ụ́'dụ́ were 'dĩ 'bã ífí
íngoní? Ãnỹ ĩ'di ị́jọ́ jọ ã'du drỹ gá yã rĩ gá ku."
19 Yẹ́sụ̃ nỹ 'bá 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di ụzịlé rĩ gá rá, jọ dó ĩ'baní, "Ị́jọ́
ĩminí ĩmi ụzịjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ mâ jọjó la, 'Ụ́'dụ́ were ĩmi
icó áma ndrelé ku, wó ụ́'dụ́ were vúlé gá ĩmi áma ndre rá,'
rĩ 'i.
20 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi mụ awálé ãzíla ĩmi mụ ũlụ́lụ́
u'bélé, wó 'bá ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí u'á ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á cãndí sĩ,
wó cãndí ĩmidrỹ rĩ la drụ́zỹ ru uja ãyĩkõ rú rá.
21 Ngọ́tỹ ãzá drĩ dó ũkú i'dó lẽjó tĩjó 'bo, ĩ'di ãzá ãmbógó
la ta; ĩ'di u'á cãndí sĩ, wó drĩ dó ngọ́tỹnạ́ tĩ 'bo, ị́jọ́ tá ĩ'di 'bã
ãzá tajó rĩ dó ĩ'diní ãvĩ rá, ã'dusĩku ãyĩkõ la dó ĩ'di fụ ĩ'di
'bã ngọ́tỹ ágọ́bỹ tĩjó ụ̃nọ́kụ́ drỹ gá 'bo rĩ sĩ.
22 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ú'dî'da ru idélépi ĩmi abe ĩmi sĩ u'ájó cãndí
sĩ 'dĩ. Wó ma drụ́zỹ ĩmi ndre rá, ĩmi ásỵ la ga tré ãyĩkõ sĩ,
ãyĩkõ 'bá ãzí 'bã amụ́lé palé ĩmidrỹ gá ku la.

23 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, má Átẹ́pị la ãko ĩminí a'ḭ́lé áma rṵ́ sĩ kí rĩ fẽ pírí rá. Ṵ'dṵ́ 'dã drĩ dó drṵ́zḭ acá rá, ãko ãzí ĩminí sĩ lẽjó áma zịjó la la adru 'dáyụ.
24 Acájó kpere ú'dî'da, ĩmi a'ḭ drḭ́ áma rṵ́ sĩ ãko ãzí ku, ĩmi a'ḭ dó, ĩmi dó mụ ịsṵ́lé la rá, ãyĩkõ dó sĩ ĩmi fụ calépi rĩ sĩ.

Yẹ́sṵ̃ ndẽ ũkpõ ị̃jọ́ ũnzí ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ drḭ̃ 'bo

25 "Ári ĩminí ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí u'bélé u'bê. Wó ṵ'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ mání ĩminí ị́jọ́ kí u'béjó ku, mání ĩminí ị́jọ́ má Átẹ́pị drḭ gá rĩ kí jọjó ĩminí tọndọlọ.
26 Ṵ'dṵ́ 'dã drĩ dó acá rá, ĩmi dó má Átẹ́pị zị áma rṵ́ sĩ ĩmi 'i. Ázị dó ĩ'di ị́jọ́ ĩmidrḭ̃ sĩ ma 'i ku.
27 Ã'dusĩku má Átẹ́pị lẽ ĩmi rá ĩminí áma lẽjó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi ã'ḭ vâ rá má angá ĩ'di rṵ̂lé.
28 Má angá má Átẹ́pị rṵ̂lé amṵ́lé ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dõlé, ma ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ a'be gõjó vúlé má Átẹ́pị rṵ̂lé."
29 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Mi dó ú'dî'da ị́jọ́ kí jọ tọndọlọ kí u'béŋâ kóru.
30 Ãnḭ̃ dó ú'dî'da rĩ gá cé ínḭ̃ ị́jọ́ pírí kí rá, ílẽ 'bá ãzí 'bã zị kí dó mi ị́jọ́ ãzí kí sĩ ku. Ãma ã'ḭ dó ú'dî'da rá ãndá-ãndá ru, mí angá dó Ãdróŋá rṵ̂lé rĩ gá rá."
31 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi ã'ḭ dó ú'dî'da ma rá yã?
32 Ṵ'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ, acá dó 'bo, ála mụ ĩmi irélé, ĩmi ãlu-ãlu la mụ apálé ĩmidrḭ́ko gá ĩmidrḭ́ko gá, ĩmi áma a'be á'dṵ̂sĩ. Wó má adru mgbã rĩ gá á'dṵ̂sĩ ku, ã'dusĩku má Átẹ́pị la adru má be.
33 Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni la ĩmi dó sĩ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ịsṵ́ má agá. Ṵ̃nọ́kṵ́ la ĩminí ũcõgõ fẽ rá, wó lẽ ĩmi ásḭ 'bã adru ũkpó ru! Ándẽ ṵ̃nọ́kṵ̂ 'bo."

17

Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋá ã'ḭjó rĩ

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bo, inga tị 'bṵ̃ gâlé ru Ãdróŋá ã'ḭjó jọ, "Má Átẹ́pị, sáwã mádrḭ gá rĩ ca dó rá mání drḭ̃ cịjó ãzíla drãjó. Ífẽ dó áma rṵ́ 'bã kụ ị́jọ́ mâ mụlé idélé 'dĩ sĩ, ma dó vâ sĩ fẽ ími rṵ́ ní kụjó.
2 Míní ũkpõ 'bá pírí ími ã'ḭ́lépi má be rá 'dĩ 'badrḭ̃ kí fẽjó mádrḭ rĩ sĩ, ma dó sĩ mụ ídri ukólépi ku mî fẽlé mádrḭ rĩ fẽlé ĩ'banî.
3 Ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di ị́jọ́ 'bá 'bã kí ími nḭ̃jó mi Ãdróŋá mgbã rĩ ídri rĩ 'i, ãzíla mí ãpẽ ma mî Ngọ́pị Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ tị mi 'i rĩ 'i.

4 Má ají dó míní rṹkṵma ṹnǫ́kṹ drį̃ gá 'dâ 'bo, ị́jǫ́ mî fẽlé
mádrı̨́ má idé kí rĩ kí sĩ.
5 Má Átẹ́pı̨ ú'dî'da, mí uja dó ma ãmbógó ándrá údu áma
rṹ 'bã sĩ kṵjó mí be 'dĩ sĩ í'bã drĩ ṹnǫ́kṹ ku rĩ.
6 “'Bá míní fẽlé mádrı̨́ angájó ṹnǫ́kṹ drį̃ gá 'dâ mání
imbálé 'dĩ kí, nı̨̃ kí dó mi ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩ'bã kí ándrá
adrujó ídu míní rĩ sĩ. Mi dó kí fẽjó mádrı̨́ rĩ sĩ, nga kí dó ị́jǫ́
míní azı̨́lé ĩ'baní áma tı̨ gâ sĩ rĩ kí rá.
7 Ú'dî'da ị́jǫ́ mání idélé ãzíla imbálé 'dĩ kí, nı̨̃ kí dó kí rá
angá kí Ãdróŋá mídrı̨́.
8 Má imbá kí ị́jǫ́ míní jǫlé mání rĩ kí sĩ, ã'ı̨́ kí kí rá. Nı̨̃ kí
tǫndǫlǫ cé má angá mí rṹ, ã'ı̨́ kí dó sĩ rá mí ãpẽ áma tı̨ mi
'i, má Átẹ́pı̨.
9 Ma ími ã'ı̨́ 'bá míní fẽlé mádrı̨́ 'dĩ kí ị́jǫ́ sĩ, kí ãzã kojó, kí
mí ãni. Má ã'ı̨́ mi 'bá ími ã'ı̨́lépi ku ṹnǫ́kṹ gá 'dĩ 'baní ku.
10 'Bá pírí áma vú bĩlépi áma ã'ı̨́lépi rá 'dĩ kí mí ãni, ãzíla
'bá pírí mí ãni rú rĩ kí vâ má ãni. Ị́jǫ́ 'dĩ idé kí ru íni la sĩ
ãmbõgõ mádrı̨́ íngõpí yã rĩ nı̨̃jó.
11 Má icó mṵlé u'álé ṹnǫ́kṹ drį̃ gá 'dâ ı̨̃dı̨́ ku, ma mṵ gõlé
vúlé mí rṹlé. Wó 'bá pírí áma vú bĩlépi, vâ áma ã'ı̨́lépi rá 'dĩ
kí mṵ acelé u'álé 'bá ị́jǫ́ mídrı̨́ ã'ı̨́lépi ku 'dĩ kí abe ṹnǫ́kṹ gá
'dâ. Má Átẹ́pı̨ Ãlá rĩ, ímba 'bá mádrı̨́ 'dĩ kí tã ũkpõ rṹ mídrı̨́
ándrá míní fẽlé mání, 'bã icí kí rú sĩ ru ãlu ãmã adrujó ãlu
rĩ sĩ.
12 Mání drĩ adrujó ĩ'ba abe rĩ sĩ, ámba kí tã múké-múké
ũkpõ rṹ mídrı̨́ ándrá míní fẽlé mání rĩ sĩ. Ĩ'bã ãzí ãlu ãvĩlépi
mádrı̨́ rá la yṵ, pẽ lú mṵlépi filépi ãcí gá rĩ 'i. Ị́jǫ́ 'dĩ idé ru
cécé 'dĩ 'bã áni la, Ị́jǫ́ Sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drı̨́ agá rĩ 'bã acá rú
dó sĩ ị́jǫ́ ãndá la. †
13 “Ú'dî'da áko dó ãcı̨́ mádrı̨́ má sĩ mṵjó mí rṹlé rĩ 'bo.
Wó ájǫ ị́jǫ́ 'dĩ kí ịsṹ ma drĩ ṹnǫ́kṹ drį̃ gá 'dâ íni rá la, 'bá ị́jǫ́
mádrı̨́ kí ã'ı̨́lépi rá ãzíla kí vú ũbĩlépi rĩ 'bã ga kí rú sĩ ãyĩkõ
mádrı̨́ sĩ tré.
14 Álũ ĩ'baní ị́jǫ́ mídrı̨́ gá rĩ rá. Wó 'bá ṹnǫ́kṹ 'dĩ gá 'dĩ
ngṹ kí kí ũnzí, ã'dusĩku ĩ'bã kí ru icíjó ṹnǫ́kṹ trũ ku, cécé
mâ áma icíjó ṹnǫ́kṹ trũ ku rĩ áni rĩ sĩ.
15 “Má Átẹ́pı̨, ázı̨ mi 'bá áma ã'ı̨́lépi rá 'dĩ kí 'dṵjó ṹnǫ́kṹ
drį̃ gá rá íni la ku, wó rá la ímba kí tã múké mẹ́rǫ́'bá ṹnǫ́kṹ
gá 'dĩ sĩ.
16 Icí kí ru ṹnǫ́kṹ 'bã 'bá ũnzí 'dĩ kí abe ku, cécé mání vâ
áma icíjó 'bá ími gãlépi úmgbé ṹnǫ́kṹ gá 'dĩ kí abe ku rĩ
áni.

---

† **17:12** Zãbṹrı̨́ 41:9; Yẽrẽmíyã 13:18

17 Ị̃jọ́ mídrị̃ gá rĩ ĩ'di ị̃jọ́ mgbã rĩ 'i. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ 'bã acá kí
'bá mí ni la rú ãlá ru ị̃jọ́ mgbã sĩ.
18 Cécé ándrá míní áma tị ãpẽjó ṹnọ́kṹ 'dĩ drị̃ gá rĩ áni,
ma dó vâ mụ kí tị pẽlé ṹnọ́kṹ drị̃ acḭ́lé pírí.
19 Áfẽ áma ídri pírí kí ị̃jọ́ sĩ, 'bã adru kí rú ị̃jọ́ mgbã sĩ 'bá
mí ãni la rú pírí.
20 "Ãdrọ́ŋá ázị lú mi 'bá áma ã'ḭ̃lépi rá vâ áma vú ũbĩlépi
'dĩ kí sĩ á'dṹsĩ ku. Ma vâ ími zị 'bá mụlépi ị̃jọ́ mádrị̃ ã'ḭ̃lépi
ĩ'bã kí mụjó ị̃jọ́ arejó 'bá áma ã'ḭ̃lépi 'bo 'dĩ kí tị gá rĩ kí sĩ.
21 Má Átẹ́pị, álẽ 'bá 'dĩ 'bã icí kí ru tị ị̃jọ́ kí agá ãlu, cécé
ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni. Álẽ vâ 'bã icí kí ru ãma
abe ãlu, 'bá ṹnọ́kṹ 'dĩ drị̃ gá rĩ kí dó sĩ ã'ḭ̃ ãndá-ãndá ru mí
ãpẽ áma tị mi 'i.
22 "Áfẽ 'bá áma vú bĩlépi 'dĩ 'baní ũkpõ, cécé míní mání
ũkpõ fẽjó rĩ áni, ĩ'baní sĩ ru icíjó pírí ãlu, cécé ãmaní ãma
icíjó mí be ãlu rĩ áni.
23 Ma ĩ'ba abe ãlu, ãzíla ãma vâ mí be ãlu, kí dó sĩ ru icí
'bá ãlu rú 'bá ṹnọ́kṹ 'dĩ drị̃ kí dó sĩ nḭ̃ la mí ãpẽ áma tị mi 'i.
Kí dó vâ sĩ nḭ̃ la ílẽ 'bá áma ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ambamba cécé
míní áma lẽjó rĩ áni.
24 "Má Átẹ́pị, álẽ 'bá pírí míní fẽlé mádrị̃ 'dĩ kí 'bã mụ kí
u'álé má trũ ãngũ mání sĩ mụjó u'ájó rĩ gá, kí dó sĩ mụ mụlé
ãmbõgõ mádrḭ́ ándrá míní fẽlé mání rĩ ndrelé, ã'dusĩku ílẽ
ándrá ma ídu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṹnọ́kṹ 'dĩ ku.
25 "Má Átẹ́pị mgbã pịrị rĩ! 'Bá ṹnọ́kṹ 'dĩ drị̃ nḭ̃ kí mi ku,
wó ánḭ̃ mi rá ãzíla 'bá áma ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ nḭ̃ kí vâ mí ãpẽ áma
tị mi 'i rĩ gá rá.
26 Álũ ĩ'baní mi ã'di 'i yã rĩ, ma drĩ vâ mụ ĩ'baní lũlé la ḭ̃dḭ́.
Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋá míní áma lẽjó ambamba 'dĩ dó vâ sĩ adru
kí ásḭ́ gá, ãzíla áma mgbã rĩ dó vâ sĩ mụ adrulé ĩ'ba abe."

18

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Lṹkã 22:47-53)

1 Yẹ́sṹ la mụ Ãdrọ́ŋá zịŋá delé 'bo, ĩ'di 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ kí abe alị kí á'bụ Kídrõnĩ drị̃ agâ sĩ, mụlé ámvṹ 'a ife
mḭ̃zẽ̃yḭ́tṹ drị̃ 'bã zojó rĩ gá.
2 Yṹdãsḭ̃ nḭ̃ ãngũ 'dã rá, ã'dusĩku pâlé wẽwẽ rú Yẹ́sṹ la jõ
u'á 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá.
3 Yṹdãsḭ̃ 'dụ 'bá ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã
kí tị ãpẽlé ãsĩkárĩ 'bá Rṹmḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ gá rĩ kí, ãsĩkárĩ jó
Ãdrọ́ŋá drị̃ andre tẽlépi rĩ kí abe; 'bá 'dĩ 'dụ kí ãko ã'dḭ́ drḭ́
gá rĩ kí, ãcí ãgãlãká drḭ́ gá velépi vẽvẽ rĩ trũ, tárã abe, mụ
kî trũ ámvṹ Yẹ́sṹ 'bã adrujó rĩ gâlé.

4 Yẹ́sṹ 'bã nį̃jó la ã'du la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ cé
rĩ sĩ, mụ ĩ'ba rṹlé, zị kí, “Ĩmi ã'di ndrṹ yã?”
5 Umvi kí ĩ'diní, “Yẹ́sṹ 'bá Nãzẽ̗rẹ́tį̃ gá rĩ 'i.”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma gápi 'dõ.” Yẹ́sṹ 'bã ru i'da agá kí
drį̃lẹ́ gá, Yụ́dãsį̃ tu pá ĩ'ba abe 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sṹ la mụ jọlé la ĩ'baní, “Ma gápi 'dõ,” gõ kí į̃ndụ́-į̃ndụ́
ru vúlêlé, ãzíla u'de kí pírí vṹrṹ.
7 Yẹ́sṹ zị kí į̃dị́, “'Bá ĩminí ndrṹlé rĩ ã'di 'i yã?”
Umvi kí ĩ'diní, “Yẹ́sṹ 'bá Nãzẽ̗rẹ́tį̃ gá rĩ 'i.”
8 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ájọ tá ĩminí ma gápi 'dõ. Ĩdrĩ áma
ndrṹ yã áni, ĩmi a'be 'bá ãzí 'dĩ 'bã mụ kî.”
9 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã idé dó sĩ
ru mgbã-mgbã rú: “'Bá míní fẽlé mádrị̃ rĩ kí agá 'bá ãzí ãlu
la ãvĩ ku,” † rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ.
10 Cọtị̃ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ ménéŋâ trũ rĩ anzé ĩ'di rãwũ, ga
ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã bį̃lẹ́ drị̃ ãndá gá rĩ wẹ́
vṹrṹ. (Ãtí'bô rṹ Máį̃į̃kọ̃ 'i.)
11 Wó Yẹ́sṹ jọ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ ní, “Ísu mî ménéŋá 'dĩ ãngũ
míní tá sĩ anzéjó la rĩ gá vúlé. Ílẽ áta ũcõgõ má Átẹ́pị̃ 'bã
lẽlé mání rĩ ku yã?”

Yẹ́sṹ agụjó Ánãsĩ drį̃lẹ́ gá rĩ

12 Ãmbógó ãsĩ̃kárĩ 'badrị̃ ãsĩ̃kárĩ abe, ãsĩ̃kárĩ 'bá Yãhụ́dį̃
rú rĩ 'badrị́ jó Ãdróŋá drị̃ aga tẽlépi rĩ abe, rĩ rụ kí dó Yẹ́sṹ
'i, umbé kí dó ĩ'di cí.
13 Drị̃drį̃ rĩ sĩ, agụ kí ĩ'di Ánãsĩ ándrá átáló ãmbógó
ãndânĩ úmvúke a'belépi rá 'dĩ Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ
ílí 'dã sĩ rĩ 'bã ándrị̃pị rṹ rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá.
14 Kãyị́fã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ
'baní, “Ĩ'di múké 'bá ãlu 'bã drã 'bá pírí kí kẽ̗jị́ gá,” rĩ 'i. †

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:69-70; Mãrákõ 14:66-68; Lụ́kã 22:55-57)

15 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu la be,
'de kí Yẹ́sṹ vú gâ sĩ. 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dã 'i átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ nį̃ ĩ'di cé, ã'į̃ dó ĩ'diní filé Yẹ́sṹ rṹ ãngũ ĩ'didrị̃ ĩ'di
sĩ ị́jọ́ lį̣jó rĩ gâlé.
16 Wó Pétẽrõ tu pá kẽ̗jị́tị̃ gá ãmvé ãmvélé ru. 'Bá Yẹ́sṹ 'bã
imbálé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã nį̃lé rá tá ã'į̃lé filé agâlé
rĩ jọ ị́jọ́ ĩzóŋá kẽ̗jị́tị̃ tẽlépi rĩ ní, ãzíla fẽ dó sĩ Pétẽrõ fi agâlé.
17 Ĩzóŋá kẽ̗jị́tị̃ aga tẽlépi rĩ zị Pétẽrõ 'i, “Mí adru 'bá Yẹ́sṹ
'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku yã?”

---

† **18:9** Yõhánã 6:39 † **18:14** Yõhánã 11:49-50

Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Yụ, má adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'i ku.”
18 Ãngũ 'bã adrujó į̃gbẹ̃ rú rĩ sĩ, 'bá ãtí'bó ru ãzíla ãsĩkárĩ jó Ãdróŋ́á drį̃ aga tẽlépi rĩ kí abe ũdũ kí ãcí yulé, Pétẽrõ tu vâ pá ãcí yulé ĩ'ba abe ĩndĩ.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã Yẹ́sų̃ ụzi̧jó rĩ
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Lụ́kã 22:66-71)

19 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Yẹ́sų̃ 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí i̧jọ́ sĩ ãzíla i̧jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe.
20 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ụ'dụ́ pírí sĩ ma i̧jọ́ kí jọ tọndọlọ ũ'bí kí agá, ma ímbátáŋ́á kí fẽ ãngũ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ kí agâ sĩ, ãzíla lı̨cọ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú wẽwẽ rú are kí i̧jọ́ mání jọlé rĩ kí cé ãngũ pírí agá, ãzíla i̧jọ́ ãzí mání a'bólé a'bô 'bá ũ'bí 'bã kí nį̃lé ku la 'dáyụ.
21 Mi áma ụzị zı̨táŋ́á 'dĩ kí sĩ ã'du i̧jọ́ sĩ? Mí ụzị 'bá i̧jọ́ mání jọlé rĩ kí arelépi rá rĩ kí tị gá, nį̃ kí i̧jọ́ mání jọlé rĩ kí rá.”
22 Yẹ́sų̃ la mụ i̧jọ́ 'dĩ umvilé 'dĩ 'bã áni, ãsĩkárĩ ãzí ãlu ãngũ agá tẽlépi rĩ sa Yẹ́sų̃ 'i, jọ ĩ'diní, “Ála átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tị gá i̧jọ́ umvi íni yã?”
23 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ádrĩ tá i̧jọ́ ãzí ũnzí la jọ, ílũ 'bá pírí 'baní i̧jọ́ la ũnzí rĩ ã'du yã rĩ. Wó i̧jọ́ mání jọlé rĩ drĩ adru pı̨rı̨, ísa ma ã'du i̧jọ́ sĩ?”
24 Ánãsĩ fẽ Yẹ́sų̃ agụlé Kãyı̨́fã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drį̃lé, i̧sụ́ 'dĩ sĩ úmbé drĩ drį̃ la kí cí.

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sų̃ gãjó į̃dį̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:71-75; Mãrákõ 14:69-72; Lụ́kã 22:58-62)

25 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ 'bã drĩ pá tu agâ sĩ ru uyujó ãcí tị gá 'dâ, 'bá ãcí tị gá 'dãá rĩ 'bã ãzí zị ĩ'di, “Mí adru íni rĩ gá 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku yã?”
Wó Pétẽrõ tu rá jọ, “Yụ, ma ĩ'di ku.”
26 Ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drį̃ 'bã ãzí ãlu la 'dãá cí, ĩ'di kãká ãtí'bó tá Pétẽrõ 'bã bı̨́lẹ́ galé rĩ ãni, zị, “Ándre tá mí ĩ'di be ámvụ́ mį̃zę̃ỵı̨tų̃ gá 'dãá ĩndĩ ku yã?”
27 Pétẽrõ tu vâ į̃dį̃ jọ, “Ánį̃ ĩ'di ku.” Gbõgbõ ã'ụ́gọ́ 'be cę̃rẹ́ rá.

Yẹ́sų̃ 'i Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Lụ́kã 23:1-5)

28 Ụ'bụ́tı̨nı̨́nı̨ ãngũ trã sĩ, 'bá Yãhụ́dį̃ ru rĩ agụ kí Yẹ́sų̃ lı̨cọ́ gávũnã Pĩlátõ 'bá Rụ́mį̃ rú 'bã sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá Yãhụ́dį̃ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ fi kí gávũnã drį̃ lı̨cọ́ agâlé ku, ĩ'bã kí lẽjó ru

tãmbajó ãlá ru ãndị́ kóru lã'bĩ ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ rĩ sĩ, sĩ ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó. *

29 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ fũ dó sĩ mụlé ĩ'ba rụ́ ãmvêlé. Zị kí, "Ĩmi ají ágọ́bị 'dĩ tõlé áma drị̃lẹ́ gá ã'du ịjọ́ sĩ?"

30 Umvi kí ĩ'diní, "Ágọ́bị 'dĩ drĩ tá ịjọ́ ũnzí idé agá ku, ãma icó tá ĩ'di ajílé ími drị̃lẹ́ gá ku."

31 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ĩ'di mụlé ịjọ́ amálé ãzịtáŋá ĩmidrị́ kí vú sĩ."

Ũ'bí umvi kí ĩ'diní, "Ãzịtáŋá ãmadrị́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ ã'ị̃ ãmaní ịjọ́ lịjó 'bá 'dịjó ku." †

32 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá Yẹ́sṹ 'bã jọlé drã ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ 'bã idé kí ru ãndá-ãndá ru.

33 Pĩlátõ gõ dó vúlé ĩ'didrị́ jó agâlé, umve dó Yẹ́sṹ ụzịlé jọ, "Mi Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ gá rĩ 'i yã?"

34 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Zịtáŋá míní sĩ áma ụzịjó 'dĩ angá kí ími agá jõku 'bá ãzí lũ míní ịjọ́ áma drị̃ gá nĩ?"

35 Pĩlátõ umvi ĩ'diní, "Mí ũrã ma 'bá Yãhụ́dị̃ rú la yã? 'Bá mídrị́ kí ãtalo ãmbogo rú rĩ abe, ají kí mi má rụ́ 'dõlé nĩ. Ịjọ́ míní idélé rĩ ĩ'di ã'du?"

36 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Sụ́rụ́ mádrị́ rĩ adru ṹnọ́kụ́ 'dõ drị́ 'i ku. Ũpĩ naŋá mádrị́ gá rĩ drĩ tá adru ṹnọ́kụ́ 'dõ ãni la, 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí tánõ ã'dị́ 'dị agâ sĩ áma ụtrị́jó fẽ jó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'badrị̃lé. Ũpĩ naŋá mádrị́ gá rĩ ĩ'di ãngũ ãzí gá."

37 Pĩlátõ zị ĩ'di, "Mi Úpí?"

Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ịjọ́ míní jọlé ma Úpí 'dĩ ĩ'di ịjọ́ ãndá la. Útị bãsĩ ma ṹnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ịjọ́ ãlu 'dĩ sĩ, sĩ ịjọ́ mgbã rĩ vú nzejó. 'Bá ịjọ́ mgbã arelépi rĩ la ịjọ́ mádrị́ are rá."

38 Pĩlátõ zị Yẹ́sṹ 'i, "Ịjọ́ mgbã rĩ ã'du?" Ịjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, ãfũ ãmvé 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'ba rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'baní, "Má ịsṹ ịjọ́ ãzí sĩ ĩ'di 'dịjó rá la ku.

39 Wó lã'bĩ ĩmidrị́ sĩ, ma jõ ĩminí 'bá trũ ãlu ụ́'dụ́ ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ gá. Ĩlẽ átrũ ĩminí Úpí ĩmidrị́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ 'i yã?"

40 Umvi kí ĩ'diní ịjọ́ úzáŋá sĩ, jọ kí, "Yụ-yụ, ĩ'di 'i ku! Ãlẽ ítrũ ãmaní Bãrábã 'i." (Bãrábã ándrá 'bá 'bá 'dịlépi 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ abe la.)

19

Yẹ́sṹ 'bã ịjọ́ lịjó 'bã drã rá rĩ

---

* **18:28** 'Bá Yãhụ́dị̃ rú filépi lịcọ́ 'bá Yãhụ́dị̃ ru ku rĩ 'badrị́ kí agá rĩ kí acá ãndị́ ru Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá. Icó kí dó sĩ *ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ* nalé ku. † **18:31** Drã 'bá ịpajó mũsãlá'bã sị gá rĩ ãzịtáŋá 'bá Rụ́mã gá rĩ 'badrị́ gá rĩ la fẽ la nĩ.

1 Ĩjọ́ Pĩlátõ 'bã jọlé 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ abe rĩ 'bã ũngúkú gá,
fẽ ãsĩkárĩ 'baní ãzį̣táŋ̨á sĩ Yẹ́sų̃ cojó kũrũbáyĩ sĩ.
2 Ãsĩkárĩ co kí ife ų̃cį̣kį̣ trũ la kẹ́rịŋ̨á ru sulé ĩ'di drį̃kã gá,
kõfíyã ũpĩ drį̃ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, sų̃ kí ĩ'diní bõngó
kọ̃ñ̨kọ̃ñ̨ ũpĩ drį̣ gá rĩ. 3 Ri kí amụ́lé į̃dį̣-į̃dį̣ ãvų̃lé ĩ'di drį̃lẹ́
gá idemará ru, jọjó la ĩ'diní, "Ãmbógó, Úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ
'badrį̣ rĩ, ími rụ́ 'bã kụ jã 'dâ." Ri kí vâ ĩ'di asalé.
4 Pĩlátõ ãfũ amụ́lé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ru tralépi ãmvé 'dã 'bã
rụ́ 'dõlé į̃dį̣ jọ ĩ'baní, "Ála mụ Yẹ́sų̃ ajílé ĩmi rụ́ ãmvé 'dõlé,
ĩmi dó sĩ amụ́ ndrelé la ĩmi mịfį̣ sĩ, má ịsụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ị́jọ́
ãzí ũnzí ĩ'di 'bã idélé la ku."
5 Yẹ́sų̃ ãfũ amụ́lé ãmvé 'dõlé kõfíyã tá idélé ų̃cį̣kį̣ sĩ 'dã trũ
drį̃kã gá, ãzíla bõngó tá kọ̃ñ̨kọ̃ñ̨ ũpĩ drį̣ 'dã trũ ụrụ'bá gá.
Pĩlátõ jọ dó ũ'bí 'baní, "Ĩmĩ ãmbógô dó 'dĩ."
6 Ãtalo ãmbogo ídétáŋ̨á idélépi rĩ kí ãsĩkárĩ jó Ãdróŋ̨á
drį̃ andre tẽlépi rĩ abe, kí mụ Yẹ́sų̃ ndrelé 'bo, i'dó kí uzálé
ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sį̣ gá! Mí ipa ĩ'di
mũsãlá'bã sį̣ gá!"
Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ĩ'di, ĩmụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sį̣ gâlé
ĩmi 'i! Má ịsụ́ mâ ngá ị́jọ́ ũnzí ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dijó rá
la ku."
7 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ũ'bí 'dĩ umvi kí, "Lẽ ru 'bãlé Ãdróŋ̨á Ngọ́pį̣
rú! Ãzį̣táŋ̨á ãmadrį̣ Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ, lẽ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ, ú'dį̣
ĩ'di rá."
8 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ų̃rį̃ ãmbógó la fi ĩ'di ásį̣ gá
cí.
9 Gõ vúlé ĩ'didrį̣ jó agâlé ãzíla zị Yẹ́sų̃ 'i, "Mí angá íngõlé?"
Wó Yẹ́sų̃ ĩyãŋ̨ã tútú.
10 Pĩlátõ zị vâ ĩ'di į̃dį̣, "Ílẽ zį̣táŋ̨á mání ími zį̣jó rĩ umvilé
ku ã'du ị́jọ́ sĩ? Ínį̃ ũkpõ ími trũjó ị́jọ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkpõ ími
ipajó mũsãlá'bã sį̣ gá rĩ abe kí pírí áma drį̣ alé gá rĩ ku yã?"
11 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, "Ãdróŋ̨á drĩ ájẹ́ míní ũkpõ 'dĩ fẽ
angájó 'bų̃ gá lé nĩ ku la, mí icó tá ãko ãzí idélé áma ụrụ'bá
gá ãluŋ̨á la ku. Wó 'bá áma ajílépi fẽlépi mídrį̣ rĩ, idé kí ị́jọ́
ũnzĩkãnã sĩ ndẽ dó 'dĩ rá."
12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ lẽ tí kẹ̃jį̣ ndrų̃lé ásį̣ pírí sĩ Yẹ́sų̃ a'bejó
rá. Wó 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ jọ kí,
"Ídrĩ ágọ́bį̣ 'dĩ a'be rá yã áni, mí adru úpí ãmbógó Kãyį̃sárį̃
'bã wọ̃rį̣ ku. 'Bá ru 'bãlépi 'i úpí rĩ ĩ'di mẹ́rọ́'bá úpí ãmbógó
Kãyį̃sárį̃ ãni la."
13 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ají Yẹ́sų̃ 'i ãmvé 'dõlé, ri
úmvúke ĩ'didrį̣ ĩ'di 'bã sĩ 'bá kí ị́jọ́ lį̣jó rĩ drį̃ gá ãngũ umvelé
írã ų̃tį̃lé ų̃tį̃-ų̃tį̃ rĩ drį̃ gá. ('Dĩ tị Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ umvelé Gãbátã
'i.)

14 Ị̃tụ́ ca dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ace ụ́'dụ́ ãlu ụ̃mụ̃
alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ní acájó, 'dĩ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí
ru itújó ụ̃mụ̃ 'dã ní rĩ 'i. Pĩlátõ jọ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dã 'baní,
“Ĩndre, Úpí ĩmidrị́ gá rĩ 'dĩ!”
15 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ uzá kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Í'dị ĩ'di rá!
Í'dị ĩ'di rá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá!”
Pĩlátõ zị kí, “Ĩlẽ má ipa úpí ĩmidrị́ mũsãlá'bã sị́ gá yã?”
Ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ jọ kí, “Úpí ãmadrị́ 'bãngá
lú úpí ãmbógó Kãyị̃sárị̃ 'i.”
16 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pĩlátõ fẽ dó Yẹ́sụ̃ 'i mụlé ipalé
mũsãlá'bã sị́ gá.

Yẹ́sụ̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Lụ́kã 23:26-43)

Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'dụ kí Yẹ́sụ̃ agụlé ãmvêlé.
17 Yẹ́sụ̃ ri mũsãlá'bã sĩ mụjó ĩ'di ipajó rĩ 'dụlé nĩ, mụ trũ
ãngũ umvelé Drị̃ Ụ́rụ́kụ́ (umvelé tị Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ Gõlõgótã)
'i rĩ gâlé.
18 Ipa kí dó Yẹ́sụ̃ mũsãlá'bã sị́ gá 'dãá, ãzíla ipa kí vâ ãgọbị
ãzí kí ị̃rị̃ mũsãlá'bã sị́ gá ĩ'di be ĩndĩ, îpa ãlu wókõ la ãzí rĩ
gá, ãzíla ãlu ãzí rĩ gá, wó Yẹ́sụ̃ dó ágágá.
19 Pĩlátõ fẽ ãzị́táŋá ãsĩkárĩ 'baní ị́jọ́ kí Yẹ́sụ̃ ipajó
mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ã'du yã rĩ sĩjó ãko ãzí drị̃ gá, ipalé ĩ'di
drị̃lẹ́ gá ụrụgá mũsãlá'bã drị̃ gá 'dãá. Ị́jọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni,
“YẸ́SỤ̃ 'BÁ NÃZẼRẸ́TĨ̃ GÁ RĨ, 'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DỊ̃ RÚ RĨ 'BADRỊ́.”
20 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ũ'bí lã kí ị́jọ́ sĩlé 'dĩ rá, ã'dusĩku ãngũ Yẹ́sụ̃
ipajó mũsãlá'bã sị́ gá 'dã ĩ'di ãni rú táwụ̃nị̃ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ drị̃
Yãhụ́dị̃ 'bã kí sĩ ru atrájó ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó rĩ
andre gá. Lã kí vâ ị́jọ́ sĩlé 'dĩ íni rá la, ã'dusĩku úsĩ ĩ'di tị
Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ, Látĩnĩ̃ tị sĩ, ãzíla vâ Gị̃rị́kị̃ tị sĩ.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ mụ kí Pĩlátõ
rụ̃lé ununuŋá 'dĩ trũ, jọ kí ĩ'diní, “Ĩ'di tá adru múké la ídrĩ
tá ị́jọ́ 'dĩ sĩ agá ‘Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ 'i’ ku. Be la rá
la mi tá sĩ la, ‘Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ru 'i Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́
rĩ 'i.’ ”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ mâ sĩlé 'bo rĩ, ásĩ ĩ'di 'bo.”
23 Ãsĩkárĩ kí mụ Yẹ́sụ̃ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá 'bo, 'dụ kí ĩ'di
'bã bõngó kí awalé ĩsélé sụ sĩ, 'bá ãlu-ãlu sĩ ãlu-ãlu. Wó ĩ'di
'bã bõngó 'belé 'bẽ-'bẽ rĩ, úcã lú ĩ'di ãlu, kéyĩ 'bã pámvú ala
gá ãluŋá la yụ.
24 Ãsĩkárĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá jọ kí, “Lẽ ãma asi kí bõngó
'dĩ ku. Lẽ rá la ã'be kí jẽgê, ã'di la 'dụ la nĩ yã rĩ nĩ̃jó.” Ị́jọ́
'dĩ idé kí ru íni la ị́jọ́ ándrá nãbịya 'bã kí sĩlé rĩ 'bã idé sĩ ru
cécé sĩlé 'dĩ 'bã áni,

“Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríŋĩ gá,
ãzíla 'be kí mâ bõngó ãmvé sĩ rĩ jẽgê sĩ.” †
'Dĩ dó ị́jọ́ ãsĩkárĩ 'bã kí idélé rĩ 'i.
25 Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ tu kí pá ándrípĩrî 'i, Mãríyámũ Kḷíyópã
'bã ũkû 'i, ãzíla Mãríyámũ Mãgãdẽlénã trũ mũsãlá'bã
ĩ'didrḭ̃ andre gá 'dãá ũgũgõ.
26 Yẹ́sụ̃ la mụ ãndrẽ kí ndrelé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí
ãlu ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ be 'bo, jọ ãndrẽ ní, “Má ãndrẽ,
* mî ngọ́pị dó bãsĩ gápi 'dĩ 'i.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá uja tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di lẽlé
ambamba rĩ rụ̃lé jọ ĩ'diní, “Mí ãndrẽ dó 'dĩ.” I'dójó sáwã
'dã sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba 'dã 'dụ dó
Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ mụlé tãmbalé ĩ'didrḭ́ko gá.

Yẹ́sụ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49)

28 Ḭjọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ nḭ̃ dó ãzḭ́ ándrá Átẹ́pḭ̃ Ãdróŋá
'bã sĩ ĩ'di tị ãpẽjó rĩ ukó kí dó rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃
Ãdróŋá drḭ̃ agá 'dĩ 'bã idé dó ru ãndá-ãndá ru, Yẹ́sụ̃ jọ, “Ḭyḭ́vḭ
ndẽ ma rá.” †
29 Wáyĩnĩ ãzí ũká la ḭ́rę̃cẹ́ agá ãni rú 'dãá cí. 'Bá ãzí ãlu la
su ãko ãzí cécé vónõ áni la ala gá, umbé ĩ'di ife sḭ́ gá sulé
Yẹ́sụ̃ tị gá mũsãlá'bã sḭ́ gâlé.
30 Yẹ́sụ̃ la mụ wáyĩnĩ tá ũká 'dã 'bḭ̃lé 'bo, jọ, “Ḭjọ̃ ukó dó
rá.” Cọtị ilú dó ru drḭ̃ vụ̃rụ́, drã dó rá.

Yẹ́sụ̃ lúmã sõjó ãjụ́ sĩ rĩ

31 Ụ'dụ́ Yẹ́sụ̃ ipajó mũsãlá'bã sḭ́ gá 'dã 'bã drḭ̃lẹ́ gá rĩ, ĩ'di
ụ'dụ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú 'dĩ 'bã kí sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ, ãzíla ĩ'di
vâ ụ'dụ́ ụ̃mụ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'i. Ụ'dụ́ 'dã 'bá
Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí ĩ'di ndú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ ã'ḭ́ kí Yẹ́sụ̃ kí
'bá tá ipalé ĩ'di trũ 'dĩ abe, lẽ 'bã ko kí ḭ́nḭ́-ãrã mũsãlá'bã
'dã kí sḭ́ gá 'dãá ku. Mụ kí Pĩlátõ rụ̃lé, zị kí ĩ'di, lẽ 'bã fẽ
ãzḭ́táŋá sĩ 'bá ipalé mũsãlá'bã sḭ́ gá 'dĩ kí pá kí anujó rá, 'bã
drã kí sĩ gbõrú benĩ, ãzíla lẽ 'bã fẽ vâ ãzḭ́táŋá sĩ kí ãvũ ḭsḭjó
mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ sĩ vụ̃rụ́ drĩ kí dó ũdrã 'bo rĩ gá.
32 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ã'ḭ́lé 'bo, ãsĩkárĩ i'dó kí
'bá 'dĩ kí pá anulé. Drḭ̃drḭ̃ rĩ gá, anu kí ãgọbị tá ḭ̃rḭ̃ ipalé
Yẹ́sụ̃ be 'dĩ kí pá.
33 Wó kí mụ acálé Yẹ́sụ̃ rụ́ 'bo, ḭsụ́ kí gá drã 'bo, anu kí dó
sĩ pá la kí gẽrḭ̃ sĩ ku.
34 Be la rá la, ãsĩkárĩ ãzí ãlu rĩ sõ Yẹ́sụ̃ 'bã lúmã ãjụ́ sĩ, ãjụ́
'bã bḭ́lẹ́mị gâ sĩ ãrí adḭ́ kí ḭ̃yḭ́ benĩ.

---

† **19:24** Zãbụ́rḭ̃ 22:18 * **19:26** Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ údrĩ umve la *ũkú* 'dĩ rụ́ umvelé ḭ̃nzḭ̃táŋá ru ũkú 'baní la. † **19:28** Zãbụ́rḭ̃ 69:21; 22:15

35 'Bá ịjọ́ 'dĩ sĩlépi rĩ nį̃ ịjọ́ 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã pịrị la rĩ gá cé,
ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá ịjọ́ 'dĩ kí ndrelépi ĩ'bã kí ru idé agá
cé rĩ 'i. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ã'ị̃ dó vâ sĩ Yẹ́sṵ̃ 'i.
36 Ịjọ́ 'dĩ kí pírí idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá
drị̃ agá rĩ 'bã idé kí sĩ ru cécé ándrá sĩlé rĩ áni jọlépi la, "Ícó
ĩ'di 'bã ĩfãkã ãzí ãlu la anulé ku." †
37 Ịjọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ 'bã ãzí jọ vâ, "'Bá kí mụ
'bá ĩ'bã kí lúmã sõlé ãjṵ́ sĩ rĩ ndrelé." †

Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ į̃sį̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Lṵ́kã 23:50-56)

38 Ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ũngúkú gá, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ angálépi
Ãrĩmãtéyã gá 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ru ũní-ũní ru rĩ,
ri idélé 'bá Yãhṵ́dị̃ rú 'dĩ 'bã drį̃lẹ́ kí sĩ ṵ̃rį̃ sĩ. Zị Pĩlátõ Yẹ́sṵ̃
ãvũ fẽjó ĩ'didrị. Pĩlátõ ã'ị̃ ĩ'diní Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ 'dụjó rá. Ịjọ́ 'dĩ
sĩ, mụ kí dó 'bá ãzí kí abe, ãtrũ kí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ mũsãlá'bã
sị̃ gâlé rĩ sĩ rá.
39 Nį̃kọ̃dẹ́mṵ̃ ándrá ru nzelépi Yẹ́sṵ̃ rṵ́ ịnị sĩ rĩ, mụ Yṵ̃sṵ́fṵ̃
be ĩndĩ. Ĩ̃gbã ãdu ãjị̃ ngṵ̃lépi vĩrĩ, ãjẹ̃ nalépi ãmbógó la,
ãzíla kị̃lọ̃ la ãni rú kãlị̃ na drị̃ tõwú 'dĩpí amṵ́lé ũsũlé Yẹ́sṵ̃
'bã ãvũ drị̃ gá.
40 Ãgọbị̃ į̃rį̃ 'dĩ ifí kí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ ãdu tá ngṵ̃lépi vĩrĩ 'dã sĩ,
umbé kí ãvũ la bõngó ãvũ umbéjó rĩ sĩ, 'dĩ gę̃rį̃ 'bá Yãhṵ́dị̃
rú rĩ 'bã kí 'bá drãlépi 'bo rĩ umbéjó į̃sį̃jó rĩ.
41 Ãngũ sĩ Yẹ́sṵ̃ ipajó mũsãlá'bã sị̃ gá 'dã gá 'dãá, ámvṵ́
ãzí kí cí, 'bṵ́ ãzí galé írã agá ú'dí drĩ sĩ 'bá ãzí 'bã ãvũ į̃sį̃jó
ku la cí.
42 Ṵ'dṵ́ 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ 'badrị sĩ ru itújó Sãbátũ drị̃ rĩ ca
rá, mụ kí dó Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ į̃sį̃lé 'bṵ́ 'dã agá 'dãá, ã'dusĩku 'bṵ́
'dã 'bã adrujó ãni rú rĩ sĩ.

20

Yẹ́sṵ̃ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Mãrákõ 16:1-8; Lṵ́kã 24:1-12)

1 Ṵ'dṵ́ drị̃drị̃ Sãbátũ drị̃ sĩ ṵ̃'bṵ́tịnị́nị, Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã fũ mụlé į̃nádrị̃ Yẹ́sṵ̃ į̃sį̃jó rĩ ndrelé, ndre úgũ
írã 'bṵ́ tị ṵ̃p̃ĩjó † rĩ rá.
2 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, uja ru cẹ̃lé vúlêlé ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ, Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ rṵ́
'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ be, jọ ĩ'baní,
"'Bá ãzí nze kí ãmaní Úpí 'bã ãvũ į̃nádrị̃ gá 'dãá rá! Ánį̃ dó
'dụ kí ĩ'di íngõlé yã rĩ gá ku!"
3 Pétẽrõ cẹ̃ kí 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã ándrá lẽlé
ambamba rĩ be ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ į̃nádrị̃ gâlé.

† **19:36** Ãfũŋá 12:46; Kãlãfe 9:12; Zãbṵ́rị̃ 34:20 † **19:37** Zãkãríyã 12:10; Ícétáŋá 1:7 † **20:1** Mãrákõ 15:46

4 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ ndẽ Pétẽrõ ụ́ngụ́lẹ́ sĩ rá, ca
į̃nádrį̃ gâlé drį̃drį̃.
5 Ãvṹ vṹrṹ, ndre bõngó imve sĩ ãvũ umbéjó rĩ 'bṹ agá
'dãá á'dṹsĩ, wó gẽrį̃ sĩ fi 'bṹ agâlé ku.
6 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ dó mụ acálé 'bo, alị cọtị filé 'bṹ agâlé, ịsṹ
bõngó imve sĩ Yẹ́sṹ umbéjó rĩ kí 'dãá á'dṹsĩ,
7 ãzíla bõngó sĩ Yẹ́sṹ 'bã drį̃kã umbéjó rĩ útra ĩ'di ngúlú
ru bṹlṹ gá á'dṹsĩ.
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé tá calépi drį̃drį̃ rĩ fi dó vâ Pétẽrõ rṹ
'bṹ agâlé, ndre dó bõngó 'dã kí, ã'į̃ dó rá.
9 Wó ịjọ́ sĩlé, Yẹ́sṹ la angá ídri drã agá rá rĩ agá 'bá 'dĩ
'baní ku.
10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé į̃rį̃ 'dĩ inga kí dó ru gõlé vúlé lịcọ́
gá.

Yẹ́sṹ i'da ru Mãgãdẽlénã nî
(Mãtáyõ 28:9-10; Mãrákõ 16:9-11)

11 Mãríyámũ ru ujalépi vúlé 'bṹ tị gâlé rĩ tu pá awálé ãmvé
'dãá, ĩ'di 'bã awá agá ũcõgõ sĩ, ãvṹ ãngũ ãlṹlé 'bṹ agâlé.
12 Ndre mãlãyíkã ru sulépi bõngó imve agá la kí į̃rį̃, ri
kí ãngũ sĩ Yẹ́sṹ 'bã ãvũ 'bãjó rĩ gá, ãlu rĩ drį̃ gâlé ru ãzí rĩ
ándrá pá gâlé ru.
13 Mãlãyíkã zị kî ĩ'di, “Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ?” Umvi
ĩ'baní jọ, “'Bá ãzí 'dụ kí mání Úpí mádrį̃ 'bã ãvũ rá, wó ánį̃
dó mụ kí 'bãlé la íngõlé yã rĩ gá ku!”
14 Mãríyámũ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, uja ru ãngũ
ndrelé ĩ'di 'bã ũngúkú gâlé, ndre Yẹ́sṹ tu pá ĩ'di ũngúkú gá
'dãá, wó nį̃ 'dĩ Yẹ́sṹ 'i yã rĩ gá ku.
15 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, “Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ? Mi ã'di ndrṹ?”
Ũrã Yẹ́sṹ 'i 'bá ámvṹ sõlépi la, umvi ĩ'diní, “Úpí, ídrĩ 'dụ la
mi 'i yã áni, ílũ mání ãngũ la ma sĩ mụ a'dṹlé la benĩ.”
16 Yẹ́sṹ umve ĩ'di 'i, “Mãríyámũ!”
Uja ru ãngũ ndrelé Yẹ́sṹ rṹlé, jọ ĩ'diní Yãhṹdį̃ tị sĩ,
“Rãbọ́nį̃.” (Ífí la Ímbápị.)
17 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí aló áma ụrụ'bá ku, ã'dusĩku átụ drĩ
mâ Átẹ́pị rṹ 'bṹ gâlé ku. Wó ímụ mâ ádrį̃pịka 'ba rṹlé, ílũ
ĩ'baní ịjọ́ 'dĩ 'i. Ma mụ tụlé mâ Átẹ́pị rṹ vâ Átẹ́pị ĩmidrį̃ 'i,
Ãdróŋá mâ rĩ 'i, ãzíla Ãdróŋá ĩmidrį̃ 'i.”
18 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã mụ dó 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ
'ba rṹlé ịjọ́ 'dĩ trũ, jọ ĩ'baní, “Ándre Úpí 'i áma mịfį̃ sĩ rá.”
Ãzíla nze dó ịjọ́ Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú ĩ'baní.

Yẹ́sṹ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Lṹkã 24:36-49)

19 Sãbátũ 'bã ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí ru jó
agá, icí kí kẽjḭ́tị cí ṹrḩ̃ 'bá ãmbogo 'bá Yãhṹḍḩ̃ rú rĩ 'badrḩ̃
sĩ. Yẹ́sṹ afí jó agá 'dõlé, tu pá kí drĩdríŋ̃ĩ gá! Jọ ĩ'baní, "Ásḭ́
ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî."
20 Ĩ'di mụ ḭ́jọ́ 'dĩ kí delé jọlé 'bo, i'da ru drḩ̃ kí lúmã abe.
Ãyĩkõ fụ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'bã kí Úpî ndrejó rĩ sĩ.
21 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní ĩ̃dḭ́, "Ásḭ́ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî. Mâ Átẹ́pị
'bã áma tị ãpẽjó rĩ áni, ápẽ vâ ĩmi tị."
22 Vu ãvẽ̃vĩ̃ kí drḩ̃ gá, jọ ĩ'baní, "Ĩmi a'ḭ́ Úríndí Ãlá 'dĩ 'i.
23 'Bá ĩmĩ ḭ́jọ́ ũnzí la trũjó ṹnọ́kṹ gá 'dâ rá rĩ, ála ĩ'di trũ
'bṹ gâlé rá. Wó 'bá ĩmĩ ḭ́jọ́ ũnzí la trũjó ṹnọ́kṹ gá 'dâ ku rĩ,
útrũ ĩ'di 'bṹ gâlé ku."

Yẹ́sṹ i'da ru Tómãsĩ nî

24 Tómãsĩ Dĩ̃dḭ́mã 'i rĩ, ándrá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrḩ̃
drḩ̃ ĩ̃rḩ̃ 'dã 'bã ãzí. Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé
ãzí rĩ 'baní rĩ sĩ ĩ'di 'dáyụ.
25 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãndre
Úpí 'i rá."

Tómãsĩ umvi ĩ'baní, "Ándre jõ drĩ lũsũmárĩ 'bã pámvú kí
ku ãzíla ásu jõ drĩ áma tĩndrímváŋ́á lũsũmárĩ 'bã pámvú
'dã gá ku, ãzíla áma drḩ̃ lúmã la sõlé ãjṹ sĩ rĩ gá ku, má icó
ḭ́jọ́ ĩmĩ jọlé 'dĩ kí ã'ḭ̃lé ku."
26 Sãbḭ́tḩ̃ ãlu 'bã vúlé gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí vâ ru
ãngũ ãlu 'dã gá, Tómãsĩ dó kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'dãá cí, icí kí vâ 'dĩ
sĩ kẽjḭ́tị cí. Cécé ándrá drḩ̃drḩ̃ rĩ áni, Yẹ́sṹ tu pá kí drĩdríŋ̃ĩ
gá, jọ ĩ'baní, "Ásḭ́ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî."
27 Jọ dó Tómãsĩ ní, "Índre áma drḩ̃ kí, ísu ími tĩndrímváŋ́á
kí agá 'dâ ãzíla mí ĩ̃jũ ími drḩ̃ sulé áma lúmã sõlé ãjṹ sĩ rĩ
gá. Mí adru ã'ḭ̃táŋ̃â kóru ku, mí ã'ḭ́ ḭ́jọ́ mádrḩ̃ 'i."
28 Tómãsĩ umvi Yẹ́sṹ ní jọ, "Mi Úpí mádrḩ̃ 'i ãzíla Ãdróŋ́á
mádrḩ̃ 'i."
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Mí ã'ḭ́ ma mî áma ndrejó mḭfḭ́ sĩ rá rĩ
sĩ. Drḩ̃ḭ́ẹ́ba 'bá áma ndrelépi ku, wó ḭ́jọ́ mádrḩ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ
'banî."

Ásḭ̃sḭ̃ŋ́á ãmbógó Yõhánã 'bã bṹkṹ 'dĩ sĩ̃jó rĩ

30 Yẹ́sṹ idé tálí kí ũ'bí ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ndrelé
cé rĩ kí, ãzí rĩ kí vâ ũ'bí ru wó sĩlé vṹrṹ bṹkṹ 'dĩ agá ku rĩ
kí.
31 Wó úsĩ ḭ́jọ́ 'dĩ kí míní sĩ ã'ḭ̃jó la Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i,
Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i, ãzíla míní ĩ'di ã'ḭ̃jó rĩ sĩ, mi dó sĩ adru ídri
mgbã rĩ trũ ĩ'di rṹ sĩ.

21

Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí sĩ, Yẹ́sṹ i'da vâ ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní
mĩrĩ Tį̃bẹ́rį̃yã * tị gá, ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ 'bã áni.
2 Į̣sṹ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ 'i, Tómãsĩ Dį̃dį̣mã 'i, Nãtãnį̣yẹ́lį̃
angálépi Kána Gãlį̣lį̃ gá rĩ, anzį̣ Zĩbĩdáyõ drį̃ kí, ãzíla 'bá
Yẹ́sṹ 'bã imbálé į̃rį̃ 'dĩ kí abe ãngũ ãlu gá.
3 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ jọ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ 'baní,
"Ma mụ į̃'bį̣ 'belé."
'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí, "Ãma mụ mí trũ." Tụ
kí dó pírí filé í'bó agâlé sĩ į̃'bį̣ 'bejó ị́nį̣-ãrã, wó a'bé kí į̃'bį̣
ãluŋá la ku.
4 Ãngũ 'bã ụwį̣ agá ų̃'bṹtį̣ sĩ, Yẹ́sṹ tu pá túpũ gá į̃yị́tį̣ gá
'dãá, wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ nį̃ kí 'bá 'dã ĩ'di 'i rĩ gá ku.
5 Yẹ́sṹ umve kí, zį̣ kí, "Mâ wọ̃rį̣kâ, į̃'bį̣ ĩmi rṹ 'dâ cí yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "'Dáyụ!"
6 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩ'be bóyí ĩmidrį̣ 'dĩ kí í'bó 'bã wókõ ãndá
gá rĩ gâlé ru, ĩmi ú'dî'da į̃'bį̣ a'bé rá." 'Be kí bóyí kí į̃yį̣ agâlé,
ų̃'bį̃ kí bóyî asélé tí į̃'bį̣ 'bã 'dejó bóyí agá wẽwẽ rú rĩ sĩ.
7 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ jọ Pétẽrõ ní, "'Bá ĩ'di
Úpí 'i!" Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ la mụ arelé la 'bá ĩ'di Úpí 'i, umbé
ru ụrụ'bá bõngó sĩ ĩ'di 'bã tá u'ájó pílílí ru rĩ sĩ. Mvu dó į̃yį̣
agâlé į̃yį̣ wẽlé į̃yį̣ 'bã gọ́rọ̃tį̣yọ̃ gâlé.
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí acelépi í'bó agá 'dĩ kí asé
kí dó į̃'bį̣ ãnzį̣ 'dĩ kí bóyí trũ į̃yị́tį̣ gá 'dõlé, ã'dusĩku ace cajó
į̃yị́tį̣ gâlé mítã túrú ãlu 'dĩpí.
9 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãfũlé í'bó agâlé į̃yị́tį̣ gá 'dõlé
'bo, ndre kí ãcí ũdũlé velépi 'bo rĩ drį̃ gá į̃'bį̣ kí ũ'bĩ agá nĩ,
ãzíla mũkátĩ trũ.
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi ají į̃'bį̣ ĩminí a'bélé rĩ kí 'bã ãzí kî."
11 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ tụ filé í'bó agâlé mụlé ĩ'ba abe bóyî asélé
cínákí drį̃ gá 'dõlé, ala gá į̃'bį̣ ãmbogo use-use rĩ kí túrú ãlu
kãlį̣ tõwú drį̃ na. Į̃'bį̣ 'baní táni adru agá wẽwẽ rú tí, bóyí
ce ku.
12 Yẹ́sṹ umve dó kî, jọ ĩ'baní, "Ĩmi amṹ, ãma amṹ kí ãkónã
ų̃'bṹtį̣ drį̃ nalé!" Wó 'bá ãzí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí agá 'dãá
ĩ'di zį̣lépi "Mi ã'di 'i?" la yụ, ã'dusĩku nį̃ kí ĩ'di cé.
13 Yẹ́sṹ a'dṹ mũkátĩ ĩ'di 'bã drį̣ gá, fẽ ãzí rĩ kí 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ 'baní nalé, idé vâ į̃'bį̣ kí sĩ cécé 'dĩ 'bã áni.
14 'Dĩ palé na Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní
ĩ'di 'bã angájó ídri drã agá 'bo rĩ sĩ rĩ 'i.

Yẹ́sṹ 'bã azį̣jó Pétẽrõ ní rĩ

---

* **21:1** Mĩrĩ 'dĩ ála vâ ĩ'di umve *mĩrĩ Gãlį̣lį̃ 'i.*

15 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã delé na agá 'bo, Yẹ́sụ̃ zị Pétẽrõ 'i,
“Sį̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ma ãndá ãni ndẽ 'bá ãzí 'dĩ kí rá
yã?”
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãndá Úpí, ínị̃ cé álẽ mi rá.”
Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, “Ífẽ mâ kãbĩlõmvaka 'baní ãkónã.”
16 Yẹ́sụ̃ zị Pétẽrõ pâlé į̃rị̃ rĩ sĩ, “Sį̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ
ãndá-ãndá rú ma rá yã?”
Pétẽrõ umvi, “Wõyí Úpí, ínị̃ cé álẽ mi 'i rá!”
Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, “Ímba mâ kãbĩlõ kí tã.”
17 Yẹ́sụ̃ zị Pétẽrõ pâlé na rĩ sĩ, “Sį̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ
ma rá yã?”
Pétẽrõ u'á dó cãndí sĩ Yẹ́sụ̃ 'bã ĩ'di zi̧jó pâlé na, “Ílẽ ma rá
yã?” rĩ sĩ. Umvi dó Yẹ́sụ̃ ní, “Úpí ínị̃ i̧jọ́ pírí, ínị̃ álẽ mi rá
yã rĩ gá cé.”
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ífẽ ãkónã mâ kãbĩlõ 'banî.
18 Ájọ míní i̧jọ́ mgbã, mi ándrá drĩ adrujó kãrı̨́lẹ̃ rú rĩ sĩ,
mi ími ũsụ̃, mi drı̨̃ ko mụlé ãngũ ími ási̧ 'bã lẽlé rĩ gá. Wó
ídrĩ dó drụ́zı̨ de 'bo, mi dó ími drı̨ kí ĩjũ, 'bá ãzí kí dó ími
umbé nĩ, ãzíla kí dó ími drı̨̃ ce agụlé ãngũ ími ási̧ 'bã lẽlé
ku rĩ gá.”
19 Yẹ́sụ̃ jọ i̧jọ́ 'dĩ íni la lũjó la Pétẽrõ ní drãŋ́á drụ́zı̨ ĩ'di 'bã
drãjó rĩ la rụ́kụma ají Ãdróŋ́á ní íngoní yã rĩ drı̨̃ gá. Yẹ́sụ̃
jọ dó Pétẽrõ ní, “Íbĩ áma vú!”

Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé lẽlé ambamba rĩ be

20 Pétẽrõ uja tị ĩ'di 'bã ũngúkú gâlé, ndre 'bá Yẹ́sụ̃ imbálé
ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ 'i ĩ'di 'bã kí vú ãbĩ agá. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã
imbálé 'dĩ ándrá ru ãt̨ı̨̃lépi Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gá ĩ'baní íná ãsį̃jó rĩ
najó rĩ sĩ, zı̨lépi la, “Ã'di la mụ ími mẹ́lẹ́ mbelé nĩ?” yã rĩ 'i.
21 Pétẽrõ la mụ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba
'dã ndrelé 'bo, zı̨ Yẹ́sụ̃ 'i, “Ã'du la mụ ru idélé ĩ'di rụ́ nĩ?”
22 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ádrĩ lẽ 'bã adru ídri kpere mâ ãgõ
agá, ími i̧jọ́ ala gá cí yã? Mí ãbĩ áma vú áyụ!”
23 I̧jọ́ 'dĩ iré dó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'bã ãzí kí bı̨́lẹ́ gá, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ icó dó drãlé ku. Wó i̧jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé rĩ
adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ mụ drãlé ku íni ku. Jọ 'bãngá,
“Ádrĩ lẽ 'bã u'á ídri, 'bã drã ku kpere mâ ãgõ agá ími i̧jọ́ ala
gá cí yã?”
24 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ bãsĩ 'bá i̧jọ́ 'dĩ kí vú nzelépi,
ãzíla kí sĩlépi nĩ rĩ 'i, ãnı̨̃ cé i̧jọ́ ĩ'di 'bã sĩlé rĩ kí i̧jọ́ mgbã la.
25 I̧jọ́ ãzí Yẹ́sụ̃ 'bã idélé wẽwẽ rú la kí cí. I̧jọ́ ĩ'di 'bã idélé
wẽwẽ rú 'dĩ kí údrĩ tá kí sĩ pírí bụ́kụ̃ kí agá la, mání ndrejó
la rĩ sĩ ũnọ́kụ́ icó tá calé sĩ kí tãmbajó pírí ku.

'Etáŋá
'Bá tị ũpẽlé rĩ 'badrị̃

Yẹ́sṵ̃ ní tụjó 'bṵ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 16:19-20; Lṵ́kã 24:50-53)

1 Ãmbógó Téfũlõ, bṵ́kṵ̃ mádrị́ mâ sĩlé drị̃drị̃ rĩ agá, ásĩ
ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé, ãzíla ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drị̃ gá, sáwã ĩ'di
i'dójó ãzị̃ ĩ'didrị̃ ngajó rĩ sĩ,
2 kpere ĩ'di 'dụ agá 'bṵ̃ gâlé. Ú'dụ drĩ ĩ'di 'bṵ̃ gâlé ku rú,
azị ị́jọ́ 'dĩ ímbá'bá ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé ṵ̃pịgọŋa rú 'dĩ 'baní
ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ.
3 Ṵ'dṵ́ kãlị́ sụ 'dĩpí ĩ'di 'bã drãŋá 'bã vúlé gá, i'da ru pâlé
wẽwẽ rú, 'bã ndre kí 'i ídri rú rĩ, jọ kí ị́jọ́ ĩ'ba abe Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã drị̃ gá.
4 Ṵ'dṵ́ ãlu kí mụ amṵ́lé ãngũ ãlu agá 'bo, jọ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ
'i, "Ĩmi a'be Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ ku. Ĩtẽ 'dâ kpere fẽtáŋá ándrá mâ
ị́jọ́ jọlé ĩminí má átẹ́pị 'bã ũyõ sõlé 'bo rĩ fẽ agá ĩminî.
5 Yõhánã fẽ ándrá bãbṵ̃tị́zĩ̃ ĩyị́ sĩ, wó ṵ'dṵ́ were vúlé gá,
ála ĩminí bãbṵ̃tị́zĩ̃ fẽ Úríndí Ãlá rĩ sĩ."
6 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ru tralé ãngũ ãlu gá ĩ'di
trũ ĩ̃dị́ 'bo, zị kí ĩ'di, "Úpí, mi dó ú'dî'da mụ ũpĩ fẽlé vúlé
Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị́ yã?"
7 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Sáwã kí ṵ'dṵ́ la abe má Átẹ́pị Ãdróŋá
ũ'bã kí ũkpó ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ. Adru dó sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni la ku kí
nĩ̃jó kí ru idé ã'dụtṵ́ rĩ yã rĩ.
8 Wó ĩdrĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsṵ́ 'bo, ĩmi dó gá tré ũkpõ sĩ, ĩmi
dó adru mâ sãdínĩ̃ rú Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, Yṵ̃dị́yã gá, Sãmãríyã
gá, ãzíla kpere ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ̃ndṵ́ 'bã ãsĩ̃ agá."
9 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá
'bṵ̃ gâlé, ĩ'bã kí drĩ ĩ'di ndre agá 'dâ, cọtị ṵ̃rṵ́'bṵ̃ atrị ĩ'di kí
mẹ́lẹ́tị gá 'dãá cí.
10 Wó ĩ'bã kí ãngũ ndre agá ụrụgâlé Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá 'dĩ
gá 'dâ, cọtị 'bá ãzí ĩ̃rĩ̃ bõngó sṵ̃lépi imvesílílí la tu kí pá kí
andre gá 'dâ,
11 jọ kí, "Ĩmi 'bá Gãlị́lĩ̃ gá 'dĩ, ĩtu pá ãngũ ndrelé 'bṵ̃ gâlé
íni la ã'du sĩ yã? Yẹ́sṵ̃ ĩmĩ ndrelé 'dụlé ụrụgâlé 'dĩ 'i, ĩ'di
drṵ́zị̃ ãgõ cécé ĩmĩ vâ ĩ'di ndrejó mụ agá 'bṵ̃ gâlé 'dĩ 'bã
áni."

'Bá pẽjó Yṵ́dãsĩ̃ 'bã kẽjị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:3-10)

12 'Dã 'bã ũngúkú gá ṭ̃pịgọṇa Yẹ́sṭ̃ drị̃ 'dĩ gõ kí dó vúlé
Yẽrṭ́sãlẹ́mṭ̃ gâlé angájó túpũ umvelé 'Bé Mĩzę̃ỵ́ṭ̃ drị̃ 'i rĩ
drị̃ gá. 'Bé 'dĩ ĩ'di ãni rú la kị́lǫ̃mítã ĩrị̃ 'dĩpí angájó táwṭ̃nị̃
agâlé.
13 'Bá 'dĩ kí mụ filé táwṭ̃nị̃ agâlé 'bo, mụ kí dó tụlé jó ĩ'bã
kî sĩ u'ájó rĩ agâlé. 'Bá mụlépi rĩ kí; Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i,
Yãkó'bõ 'i, Ãndẽríyã 'i, Fị́lípọ̃ 'i, Tómãsĩ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i,
Mãtáyõ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Sį̃mọ́nị̃ 'bá ã'dị 'dịlépi
'bá Rụ́mị̃ gá 'dĩ 'ba abe rĩ 'i, ãzíla Yụ́dãsį̃ Yãkó'bõ ngọ́pị 'i.
14 'Bá 'dĩ kí ru tra ụ́'dụ́ pírí sĩ Ãdróṇá zịlé ãngũ ãlu agá,
ũkú ĩ'ba abe 'dãá rĩ kî trũ, Mãríyámũ Yẹ́sṭ̃ 'bã ãndrẽ trũ,
ãzíla Yẹ́sṭ̃ 'bã ádrị̃pịka abe.
15 Ụ́'dụ́ were vúlé gá, 'bá ãni rú túrú ãlu kãlị́ ĩrị̃ Yẹ́sṭ̃ ã'ĩlépi
rá 'dĩ tra kí ru ãngũ ãlu gá, Pétẽrõ angá pá tulé ụrụgá jọ,
16 “Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ị́jọ́ ándrá sĩlé bụ́kṭ̃
Ãdróṇá drị̃ agá Úríndí Ãlá 'bã lũlé Dãwụ́dį̃ ní ĩ'di 'bã ị́jọ́
nzejó Yụ́dãsį̃ ú'dî'da acálépi 'bá Yẹ́sṭ̃ rụlépi 'dĩ 'bã ãzí ru rĩ
drị̃ gá rĩ, 'bã idé ru cécé 'dĩ áni.
17 Yụ́dãsį̃ ándrá 'bá ãma ãzí ru la, ĩ'di ándrá vâ ãzị́ nga
ãma abe.”
18 (Sĩlíngĩ Yụ́dãsį̃ 'bã ịsụ́lé ádrízã ĩ'didrị́ ũnzí 'dĩ sĩ rĩ sĩ,
ayú kí ĩ'di sĩ ámvụ́ ĩgbãjó. Yụ́dãsį̃ drã ámvụ́ 'dã agá 'dãá,
a'dé vṭ̃rụ́, ala kpẽ rá, ãzíla ífí la ãlĩ kí ru ãmvé. *
19 'Bá pírí u'álépi Yẽrṭ́sãlẹ́mṭ̃ gá 'dãá 'dĩ nị̃ kí ị́jọ́ ị́jọ́ ru
idélépi 'dĩ drị̃ gá rá, are kí vâ ị́jọ́ drị̃ la gá rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ
'dã umve kí ĩ'di tị ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ Ãkẽlĩdámã 'i ífí la Ámvụ́
Ãrí drị́ rĩ 'i.)
20 Pétẽrõ jọ, “Bụ́kṭ̃ Zãbṭ́rį̃ drị̃ agá úsĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i,
“ ‘Lẽ jó ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã acá ándrú ru;
'bá ãzí 'bã u'á vâ ala gá ku.’ †
Úsĩ vâ ị́jọ́ 'dĩ íni,
“ ‘’Bá ãzí ndú la 'bã 'dụ ãngũ ĩ'diní sĩ ãzị́ ngajó rĩ nĩ.’ †
21-22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí ndú la 'bã afí dó ãma agá sãdínĩ rú
ángáṇá Yẹ́sṭ̃ 'bã angájó ídri rĩ icéjó; 'bá íni rĩ 'bã adru 'bá
u'álépi ãma abe i'dójó ụ́'dụ́ Yõhánã 'bã bãbṭ̃tịzį̃ fẽjó Yẹ́sṭ̃
nî rĩ gá, Yẹ́sṭ̃ 'bã ácị̃ṇá ãma abe rĩ agá pírí la, kpere acájó
ĩ'di 'bã 'dụṇá ĩ'di 'dụjó 'bṭ̃ gâlé rĩ ndrelépi cé rĩ 'i.”
23 'Bá 'dĩ pẽ kí dó 'bá kí ĩrị̃: Yṭ̃sụ́fṭ̃ umvelé Bãrĩsábã 'i vâ
umvelé Jụ́sį̃tṭ̃ 'i rĩ kí Mãtíyã be.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá, zị kí Ãdróṇá, jọ kí, “Úpí, ínị̃ ãma
pírí 'dâ 'dĩ kí ásị́ cé, ílũ ãmaní 'bá mî pẽlé ĩrị̃ 'dĩ kí agá,

---

* **1:18** Mãtáyõ 27:5 jọ, *Yụ́dãsį̃ nzi ru cénĩ-cénĩ rú.* Ĩ'di 'bã a'déṇá 'dã ãzí sĩ acé ĩbáká 'dã trũ acé-acê. † **1:20** Zãbṭ́rį̃ 69:25 † **1:20** Zãbṭ́rį̃ 109:8

25 'bá icólépi ãzị ngalépi ũpịgọ́ŋá ru Yụ́dãsị̃ ãma a'belépi
drãlépi 'bo rĩ 'bã kẽjị gá rĩ 'i.”
26 Ãdróŋá zịŋá 'dã 'bã ũngúkú gá, 'be kí dó jẽgê 'bá ỉ̃rị̃ 'dĩ
kí ũpẽjó, jẽgê 'de dó Mãtíyã drị̃ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí dó ĩ'di
'bá mụdrị̃ drị̃ ãlu 'dã abe ãzị ngajó ũpịgọna Yẹ́sũ̃ drị̃ 'bã ãzí
ru.

2

Amụ́ŋá Úríndí Ãlá rĩ drị̃ rĩ

1 Ụ'dụ́ ũmũ̃ Pẽndẽkósĩtõ * drị̃ rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sũ̃
vú bĩlépi 'dĩ tra kí ru pírí ãngũ ãlu gá.
2 Gbõŋáŋá ru ụ́'dụ́kọ́ ãzí angá ụrụgâlé cécé wãbáŋá
nulépi ũkpó sĩ rĩ áni, ga jó ĩ'bã kĩ sĩ rijó 'dã agá tré.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá ndre kí ãko ãzí i'dálépi ãcí 'bã
idrakátị áni la awa ru ndú-ndú, ãzíla u'de kí 'bá ãlu-ãlu
drị̃ gá pírí. 4 'Bá 'dĩ ga kí dó Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, i'dó kí dó
ị́jọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ, Úríndí 'bã fẽlé 'bã jọ kí rĩ 'bã áni.
5 'Dãá 'bá Yãhụ́dị̃† rú angálépi sụ́rụ́ ndú-ndú gá 'bũ̃
ỉ̃ndụ́ gá Ãdróŋá rulépi 'dĩ, atrá kí ándrá ru ũmũ̃ 'dã gá
Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dãá.
6 Kí mụ ụ́'dụ́kọ́ nulépi 'dĩ arelé 'bo, ãcẽ̃ kí ụ́ngụ́ sĩ ã'du la
ru idé nĩ yã rĩ ndrelé. 'Bá 'dĩ ũsũ̃ kí ũsũ̃-ũsũ̃, ã'dusĩku are
kí 'bá Yẹ́sũ̃ vú bĩlépi 'dĩ ãlu-ãlu kí ị́jọ́ jọ agá tị ĩ'badrị̃ gá rĩ
sĩ.
7 'Bá 'dĩ acá kí ũsũ̃táŋá sĩ jọ kí kí drĩdríŋĩ̃ gá cénĩ-cénĩ rú,
“Mgbã rĩ gá 'bá ị́jọ́ jọlépi 'dĩ adru kí 'bá Gãlị́lị̃ gá la ku yã?
8 Wó ãma are kí ị́jọ́ jọ tị ãmadrị̃ lịcọ́ gá rĩ kĩ sĩ cé íngoní-
íngoní ru?
9 Ãma angá kí Pátĩyã gá, Mẹ́dị̃ gá, Ĩlámũ gá,
Mẽsõpõtámĩyã gá, Yũ̃dịyã gá, Kãpãdókĩyã gá, Põ̃ŋ̃ịtásị̃ gá,
Ásĩyã gá,
10 Fĩ̃rị́gĩ̃yã gá, Pãmũfílĩyã gá, Mị̃sị́rị̃ gá, ãma ãzí 'dĩ angá
kí Lị́bĩ̃yã 'bã wókõ táwũ̃ŋ̃ Kũ̃rẹ́ŋ̃ gá, ãmụ́ ãzí 'dĩ angá kí
Rụ́mị̃ gá
11 (ãma ãzí Yãhụ́dị̃ rú vâ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku ru ujalépi
ã'ỉ̃táŋá Yãhụ́dị̃ drị̃ agá) rĩ angá kí Kũ̃rẹ́tị̃ gá ãzíla Ãrábũ
'bã ãngũ gá, wó ãma are kí 'bá 'dĩ kí ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã idélé
ũsũ̃táŋá ru 'dĩ kí jọ agá tị ãmadrị̃ sĩ, ãzíla ãma are kí ãma
bị́lẹ́ sĩ!”
12 'Bá 'dĩ kí drị̃ iza ru, ri kí ru ụzịlé kí drĩdríŋĩ̃ gá cénĩ-cénĩ
rú, “Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní?”

---

* **2:1** *Pẽndẽkósĩtõ* ĩ'di ũmũ̃ ụ́'dụ́ kãlị́ tõwú Yẹ́sũ̃ 'bã drãŋá vúlé gá rĩ 'i. † **2:5** *Yãhụ́dị̃* 'dĩ vâ rụ́ ãzí 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'badrị̃.

13 'Bá ãzí rĩ ri kí kí gụlé gũgũ jọ kí, “'Bá 'dĩ mvụ kí 'bãngá íwá!”

Ị́jọ́ Pétẽrõ 'bã nzelé rĩ 'i

14 Pétẽrõ asé ru pá tulé drį̃lẹ́ gá ų̃pị́gọ́ŋá mụdrį̣ drį̃ ãlu 'dĩ abe i'dó ị́jọ́ jọlé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ jọ, “Mâ ádrị́pį̣ka 'bá Yãhụ́dį̃ rú ãzíla 'bá pírí u'álépi Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ, ĩmi are ị́jọ́ mâ mụlé jọlé ị́jọ́ ru idélépi ú'dî'da 'dĩ drį̃ gá rĩ múké-múké.

15 'Bá 'dĩ ĩmẽrã kí cécé ĩminí ũrãlé 'dĩ 'bã áni la ku ãngũ drį̃ ų̃'bụ́tį̣.

16 Be la į̣sụ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị́ ándrá nábį̃ Yọ́wę̃į̃ 'bã jọlé rĩ 'i:

17 “ ‘Ãdróŋá jọ, ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ,
ma Úríndí mádrį̃ ũsũ 'bá kí drį̃ gá pírí.
Anzį̣ ĩmidrį̃ kí ãzíla izonzi ĩmidrį̃ abe kí ị́jọ́ kí ũlũ,
kãrị́lę̃ ĩmidrį̃ kí mụ ícétáŋá ndú-ndú ndrelé,
'bá ãmbá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ.

18 'Bo ma vâ Úríndí ũsũ ãtí'bó mádrį̃ ãgọbį̣ rú,
ãzíla ũkú ru rĩ kí drį̃ gá;
ụ́'dụ́ 'dã sĩ ĩndĩ, kí vâ sĩ ị́jọ́ kí ũlũ ĩndĩ.

19 Ma vâ ị́jọ́ ãzí ų̃sų̃táŋá ru la kí i'da 'bų̃ gâlé,
ãzíla ícétáŋá ãzí kí idé ų̃ŋọ́kụ́ gá 'dâ,
ãrí, ãcí ãzíla ãcíkã kụngụdẹ la.

20 Į̣tụ́ la mụ adrulé į̣nị́ rú, ĩmbâ la mụ adrulé ãrí ru.
Ị́jọ́ 'dĩ kí ru idé ráká, ụ́'dụ́ ãmbógó
Úpí drị́ ị́jọ́ lijó rĩ la mụ acálé ĩndõ.

21 'Bá Úpî rụ́ umvelépi rĩ la patáŋá į̣sụ́ rá.’ †

22 “Ĩmi 'bá mádrị́ Į̣sį̣rayị́lį̃ rú 'dĩ, ĩmi are ị́jọ́ 'dĩ 'i, Yẹ́sų̃ Nãzę̃rẹ́tį̃ rú 'dĩ bãsĩ 'bá ándrá Ãdróŋâ 'bã ũkpó fẽjó ĩ'diní 'bá kí adríjó ãzíla ícétáŋá ndú-ndú kí idéjó ĩmi drį̃dríŋį̃ gá 'dâ rĩ 'i. Ĩnį̃ ị́jọ́ 'dĩ kí pírí cé.

23 Ãdróŋá itú ándrá ị́jọ́ 'dĩ ídu fẽ Yẹ́sų̃ ĩmidrị́. Ĩmi itú dó sĩ ĩmi 'bá ũnzí 'dĩ abe ĩ'di 'dụjó mụlé 'dį̣lé rá ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ.

24 Ãdróŋá fẽ ndẽ drã rá, inga dó sĩ ĩ'di ídri rú, drã icó dó sĩ ũkpõ 'bãlé ĩ'di drį̃ gá ku.

25 Úpí Dãwụ́dį̃ jọ ị́jọ́ ĩ'di drį̃ gá,

“ ‘Ụ́'dụ́ pírí ma Úpí mádrį̃ ndre áma drį̃lẹ́ gá,
ĩ'di áma drị́ ãndá rĩ gá mání ũkpõ fẽjó,
má icó dó sĩ idélé ų̃rį̃ sĩ ku.

26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ fi áma ásị́ gá, ãzíla ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí ãyĩkõ rú ĩndĩ.

† **2:21** Yọ́wę̃į̃ 2:28-32

Ádrĩ táni adru ụrụ'bá ãrí trũ rĩ trũ tí, ma ásį̣ 'bã į̣jọ́
mádrį̣ kí tẽjó jã íni.
27 Ã'dusĩku Úpí mí icó áma a'belé 'bụ́ gâlé ku,
ãzíla mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bụ́ gâlé ku.
28 Úpí, mí i'da máni gę̃rį̃ ídri drį̣ gá rĩ 'bo,
ma dó u'á ãyĩkõ sĩ mî adrujó áma andre ga cí rĩ sĩ.' †
29 "Má ádrį̣́pịka, ma ĩminí į̣jọ́ mgbã jọ ãma áyį̣́pį̣ Dãwụ́dį̃
drį̃ gá, Dãwụ́dį̃ drã ándrá rá, į̣sį̃ ĩ'di rá, į̃nádrį̃ la kpere
ú'dî'da ãma andre gá 'dâ cí.
30 Wó ĩ'di 'bã ándrá adrujó nábį̃ rú rĩ sĩ, ãzíla vâ ĩ'di 'bã
ñ̨jó la rá Ãdróŋá azį̣ ándrá ĩ'diní, drį̃lę̣ ĩ'didrį̃ kí agá 'dâ,
ĩ'di ngọ́tį̣́ŋá ãzí inga ãlu ĩ'di mụ ãmbõgõ rụlé nĩ.
31 Dãwụ́dį̃ 'bã į̣jọ́ 'dĩ kí ndrejó ídu rĩ sĩ, jọ vâ į̣jọ́ Kúrísĩtõ
'bã angájó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'i, jọ Ãdróŋá
a'be ĩ'di 'bã ụrụ'bá ŋmalé 'bụ́ gâlé ku.
32 Ãdróŋá inga Yẹ́sų̃ 'dĩ rá, ãma dó sĩ į̣jọ́ mgbã rĩ sĩ pírí
sãdínĩ ĩ'di ãni.
33 Ãdróŋá 'dụ ĩ'di ụrụgá 'bãlé ĩ'di 'bã drį̣ ándá rĩ gá, ãzíla
ĩ'diní Úríndí Ãlá rĩ ịsụ́jó Átẹ́pį̃ drį̣ 'bo rĩ sĩ, ũsũ dó ãma pírí
Úríndí Ãlá ándrá ĩ'di 'bã į̣jọ́ azį̣lé rĩ sĩ, ĩminí sĩ į̣jọ́ ru idélépi
'dĩ kí ndrejó ãzíla arejó 'dĩ.
34 Dãwụ́dį̃ tụ ándrá 'bų̃ gâlé ku, wó jọ vâ,
" 'Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrį̃ nî:
"Íri áma drį̣ ándá gá 'dâ,
35 kpere máni mẹ́rọ́'bá mídrį̃ kí 'bã agá ími pálé gá." ' †
36 "Ĩmi 'bá pírí Ịsịrayị́lį̃ gá 'dĩ 'bã nį̃ kí rá, Ãdróŋá inga
Yẹ́sų̃ ándrá ĩmĩ ipalé mũsãlá'bã sį̣ gá rĩ adrujó Úpí ru ãzíla
Kúrísĩtõ rú."
37 'Bá kí mụ į̣jọ́ 'dĩ arelé 'bo, į̣jọ́ 'dĩ fi álį̣ kí ásį̣ gá ãzákírílílí,
jọ kí Pétẽrõ ní ų̃pịgọŋa ãzí 'dĩ abe, "Má ádrį̣́pịka ãma dó
ã'du idé ãma ní sĩ ãma pajó?"
38 Pétẽrõ umvi ĩ'ba nî, "Ĩmi uja ásį̣, ĩmi pírí 'bã bĩ kí
bãbų̃tį̣́zį̃ rụ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ sĩ, į̣jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ 'dĩ kî sĩ ru
trũ rá, ĩmi vâ sĩ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ ịsụ́ ĩndĩ.
39 Į̣jọ́ Ãdróŋá 'bã azį̣lé 'dĩ bãsĩ ĩminí anzį̣ ĩmidrį̃ abe, ãzíla
'bá Ãdróŋá 'bã mụlé umvelé ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ álį̣ gá 'dĩ kí
abe."
40 Jọ vâ ĩ'baní į̣jọ́ wẽwẽ rú kí bį̣lę̣ į̃ndụ́ lijó 'bã mãmálá ĩ'ba
rụ́ jọ, "Ĩpa ĩminí ĩmi 'bá ú'dî'da ru izalépi rá 'dĩ kí agá 'dâ."
41 'Bá į̣jọ́ Pétẽrõ drį̃ ã'į̃lépi rá rĩ bĩ kí bãbų̃tį̣́zį̃ rá. Kãlãfe
'bá ã'į̃lépi rá rĩ 'badrį̃ ũ'bã dó ru álĩfũ na sĩ į̃dį̣.

---

† **2:28** Zãbụ́rį̃ 16:8-11 † **2:35** Zãbụ́rį̃ 110:1

Ídri 'bá ã'ĩlépi rá rĩ 'badrị̃ 'i

42 'Bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ fẽ kí ru ásị́ pírí ímbátáŋá ṹpịgọŋa
Yẹ́sṹ drị́ rĩ kí 'bã imbálé rĩ drị̃ gá vâ tị icíma drị̃ gá, vâ ãkónã
naŋá gá, ãzíla Ãdróŋá zịŋá gá.
43 'Bá pírí kí ándrá ṹsṹtáŋá sĩ tálí wẽwẽ rú ándrá ṹpịgọŋa
'bã kí idélé rĩ kî sĩ.
44 'Bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ ri kí u'álé ãngũ ãlu gá tị icíma kí
agá, ãzíla ri kí vâ ru ãzã kolé ãko pírí ĩ'badrị̃ kî sĩ.
45 Ãzí rĩ nga kí vâ ĩ'bã ãko kí ĩtṹndãlé, awa kí séndẽ la kí
kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãlu-ãlu 'bã lẽŋá la rĩ 'bã vú sĩ.
46 Ụ'dụ́ ãlu-ãlu sĩ kí ru tra lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá. Kí íná
ĩ'badrị kogâlé rĩ kí ají nalé ãngũ ãlu gá ĩndrã kóru ãyĩkõ sĩ,
ásị́ ãlu sĩ
47 Ãdróŋá ịcụ́ŋâ trũ. 'Bá pírí lẽ kí kí ãvá sĩ. Ụ'dụ́ ãlu-ãlu
sĩ Úpí Ãdróŋá ũ'bã 'bá ĩ'di ã'ĩlépi ĩ'diní palé rá 'dĩ kí kãlãfe
ĩ'badrị̃ gá.

3

Pétẽrõ adrí 'bá acálépi rá ãko a'ĩlépi rĩ

1 Ụ'dụ́ ãlu Pétẽrõ mụ kí Yõhánã be lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá
sáwã úrômĩ ĩtọ́lọŋá sĩ, 'dĩ sáwã Ãdróŋá zịjó rĩ 'i.
2 Ịsụ́ kí ágọ́bị́ ãzí tịlé ãcá trũ la kẽjịtị lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá
ĩ'bã kí umvelé Kẽjịtị Ũniyambamba rĩ gá 'dãá. Ụ'dụ́ pírí 'bá
kí ágọ́bị́ 'dĩ 'dụ agụlé kẽjịtị gâlé sĩ séndẽ a'ịjó 'bá filépi lịcọ́
Ãdróŋá drị̃ agâlé rĩ 'badrị.
3 Ĩ'di mụ Pétẽrõ kí ndrelé Yõhánã be fi agá, ã'bã drị̃ ãko
a'ịjó ĩ'badrị.
4 Pétẽrõ kí Yõhánã be ndre kí ĩ'di biri, ãzíla Pétẽrõ jọ, “Mí
andré ãngũ ãma rụ́ 'dõlé.”
5 Cọtị ndre ãngũ ĩ'ba rụ́ ụrụgâlé, ũrãtáŋá 'i dó ãko ãzí ịsụ́
ĩ'ba rụ́ rá íni rĩ trũ.
6 Wó Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Séndẽ mádrị 'dáyụ, wó ma míní
ãko má be cí rĩ fẽ. Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Nãzẽ̃rẹ́tẽ̃ gá rĩ 'bã rụ́ sĩ ájọ,
mí angá ụrụgá ãzíla ímụ!”
7 Cọtị rụ ĩ'didrị ãndá rĩ gá, ãzíla ko ãzã la inga ĩ'di ụrụgá.
Ḟjọ́ ãlu 'dĩ sĩ ágọ́bị́ 'dĩ 'bã pá ãzíla ímgbíliŋá ịsụ́ kí ũkpó rá.
8 Mvu ụrụgá, tu pá ĩ'di pá sĩ, ãzíla i'dó acḭlé. 'Dã 'bã
ũngúkú gá, ácḭ́ŋá, umvúŋá ãzíla Ãdróŋâ rụ́ ịcụ́ŋâ trũ, mụ
dó Pétẽrõ kí abe lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé.
9 'Bá 'dãá rĩ ndre kí ĩ'di mụ agá Ãdróŋá ịcụ́ŋâ trũ.
10 Ãzíla kí mụ ĩ'di ĩtrĩkãlé ágọ́bị́ jõ rilépi ãko a'ịlépi kẽjịtị
lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá ĩ'bã kí umvelé Kẽjịtị Ũniyambamba 'dã

gá rĩ 'i 'bo, acá kí ũsũtáŋá sĩ ãzíla ũrĩ sĩ íjọ́ ru idélépi ĩ'di rụ́ rĩ sĩ.

Íjọ́ Pétẽrõ 'bã jọlé lịcọ́ Ãdróŋá drĩ agá rĩ

11 Ágọ́bị 'dĩ 'bã drĩ u'de agá Pétẽrõ kí vú gâ sĩ Yõhánã be ãngũ ĩ'bã kí umvelé Pãráta Sũlũmánĩ drĩ 'i rĩ gá 'dãá, 'bá pírí 'dãá 'dĩ ãcẽ kí pá utulé kí andre gá 'dãá, wó ũsũ kí íjọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ ũsũ-ũsũ.
12 Pétẽrõ la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, jọ ĩ'baní, “Mâ ádrịpịka Ịsịrayịlĩ, ĩmi ũsũ íjọ́ 'dĩ sĩ ã'du sĩ, ãzíla ĩmi ãngũ andré ãma rụ́ 'dõlé biri íni la ã'du sĩ? Ĩmi ũrã íjọ́ 'dĩ idé ru ũkpõ ãmadrị gá rĩ sĩ yã, jõku ãmaní Ãdróŋá rujó rĩ fẽ ágọ́bị 'dĩ ní acịjó nĩ?
13 Ãdróŋá Ịbụrahịmũ drĩ 'i, Ĩsákã drĩ 'i ãzíla Yãkó'bõ drĩ 'i, Ãdróŋá ãmã áyịpịka 'badrĩ fẽ dĩzã ĩ'di 'bã Ụ̃pịgọ́ŋá Yẹ́sũ drị. Wó ĩfẽ ándrá ĩ'di 'bá ãzịtáŋá gá rĩ 'badrị, ĩgã ĩ'di Pĩlátõ drĩlẹ́ gá, átã kpere Pĩlátõ 'bã íjọ́ ũrãjó ĩ'di a'bejó rá rĩ gá.
14 Ĩ'di ándrá 'bá Ãlá ãzíla íjọ́ mgbã rĩ jọlépi rĩ 'i, wó ĩmi uja ĩ'di gãlé úmgbé, ĩmi uja ĩ'di kẽjị gá Pĩlátõ zịlé 'bá 'bá 'dịlépi rĩ a'bejó áyụ.
15 Ĩ'dị 'bá 'bá drĩ 'delépi ídri gá rĩ rá, wó Ãdróŋá inga ĩ'di drã agá rĩ sĩ rá, ãzíla ãma dó sĩ íjọ́ 'dĩ 'bã sãdínĩ.
16 Ũkpõ rụ́ ĩ'didrị gá rĩ drĩ fẽ ãvẽvĩ ágọ́bị acálépi rá 'dĩ ní nĩ. Ágọ́bị ĩminí ndrelé ãzíla nĩlé cé 'dĩ adrí ã'ĩtáŋá ĩ'diní rụ́ Yẹ́sũ drĩ ã'ĩjó rĩ sĩ; ã'ĩtáŋá rụ́ Yẹ́sũ drĩ ã'ĩjó rĩ 'bã ágọ́bị 'dĩ acálé múké, cécé ĩmi pírí 'bã ndrelé 'dĩ áni nĩ.
17 “Wó ú'dî'da, mâ ádrịpịka Ịsịrayịlĩ rú 'dĩ, ánĩ rá íjọ́ ĩmĩ ãzíla 'bá ãmbogo Yãhụ́dĩ rú ĩmĩ ãni 'dĩ 'bã kí idélé Yẹ́sũ ụrụ'bá gá 'dĩ kí ándrá ĩmĩ íjọ́ nĩjó ku rĩ sĩ.
18 Ãdróŋá uyú ándrá ĩ'di 'bã nãbịya 'ba rụ́ sĩ jọ, Kúrísĩtõ ĩ'didrĩ la rú jõ ũcõgõ ịsụ́, wó fẽ íjọ́ 'dĩ uja ru idélé ãndá-ãndá ru gẽrĩ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ.
19 Ĩmi uja ásị, ãzíla ĩmi uja tị Ãdróŋá rụ́, ĩ'di dó sĩ ũnzĩkãnã ĩmĩ idélé 'dĩ kí trũ rá.
20 Ĩdrĩ idé la rá, Ãdróŋá la ĩminí ũkpó Úríndí drĩ fẽ rá, ãzíla ĩ'di Kúrísĩtõ ĩ'di 'bã pẽlé ĩminí 'bo rĩ tị ãpẽ ĩdị.
21 Ĩ'di ace 'bũ gâlé kpere sáwã ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ 'bã acá agá cécé ándrá Ãdróŋá 'bã uyúlé ĩ'di 'bã nãbịya ãlá údu 'dĩ kí tị gâ sĩ rĩ áni.
22 Mụ́sã jọ ándrá, ‘Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábĩ ãzí inga cécé mâ áni angájó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ. Lẽ ĩnga ãzíla ĩmi are íjọ́ pírí ĩ'di 'bã lũlé ĩminí rĩ kî.

23 'Bá ãzí nábį̃ 'dĩ tị arelépi ku rĩ ála ĩ'di awa 'bá Ãdróŋá drį̣ rĩ abe ndú-ndú rá ãzíla ála ĩ'di 'dị rá.’ †

24 “Ãzíla nãbịya pírí ándrá ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drį̣ arelépi Sámų̃wę̃l̃į̣ áni ãzíla vâ amụ́lépi ĩ'di vúlé gá rĩ uyú kí amụ́ŋá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̣ gá rĩ 'i ãzíla ị́jọ́ ú'dî'da ru idélépi 'dĩ kî.

25 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé nãbịya 'ba rų̃ sĩ rĩ kí ĩminí ãzíla ĩmi ale tị icítáŋá ándrá ĩmĩ áyị́pịka 'baní icílé Ãdróŋá be rĩ kî. Cécé Ãdróŋá 'bã jọlé Ịbụrahị́mų̃ ní rĩ áni, ‘Ma rú sų̃sụ́ wi 'bá ũ̃nọ́kụ́ drį̣ gá 'dĩ 'baní anzị mídrį̣ mụlé tịlé drį̣l̃ẹ́ gâlé rĩ 'ba rų̃ sĩ.’ †

26 Ãzíla Ãdróŋá ãpẽ vâ ĩ'di 'bã Ụ̃pị́gọ́ŋá tị drį̣drį̣ la ĩmi rụ́, wi ĩminí sų̃sụ́, ĩmi a'be rú sĩ gę̃rį̣ ị́jọ́ ũnzĩkãnã drį̣ rĩ kí rá.”

4

Pétẽrõ kí adrujó Yõhánã be kẹ́sį̣ drį̣l̃ẹ́ gá rĩ

1 Pétẽrõ kí Yõhánã be ĩ'bã kí drĩ ị́jọ́ jọ agá 'bá abe 'dĩ gá 'dâ, 'bá ãzí ũ'bí acá kí cọtị cí. 'Bá 'dĩ kí agá ĩndĩ rĩ kí ãtalo lị́cọ́ Ãdróŋá drį̣ agá rĩ kí, ãsĩkárĩ ãmbógó lị́cọ́ Ãdróŋá drį̣ aga tẽlépi rĩ 'i ãzíla 'bá Sãdũkáyõ rú ãgátã galépi 'dĩ kí abe.

2 Kí ásį̣ iza ru, ã'dusĩku ímbá'bá ị̃rį̣ 'dĩ kí 'bá kí imbá agá jọjó la, Yẹ́sų̃ angá drã agá rĩ sĩ rá, i'da dó sĩ ru mmgbọ rú 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú rá.

3 'Dãá, úrụ dó Pétẽrõ kí Yõhánã be úsu kí mãbụ́sų̃ gá, ã'dusĩku ị̃tụ́ 'bã 'dejó 'dẽ-'dẽ rĩ sĩ tẽjó la ãngũ 'ba ụwị́ ráká.

4 Wó 'bá ãndá la ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ ã'į̣ kí rá, ãzíla ãgọbį̣ 'bã kãlãfe tụ ãni rú álĩfũ tõwú.

5 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, 'bá ãmbogo Yãhụ́dį̃ rú rĩ, kí 'bá ĩyõ, ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drį̣ kí imbálépi rĩ abe tra kí ru Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá.

6 Ịsụ́ kí ru átáló ãmbógó ãndânĩ Ánãsĩ kí Kãyị́fã be, Yõhánã 'i, Ãlẽkĩzéndã 'i, ãzíla vâ 'bá ãzí angálépi átáló ãmbógó ãndânĩ 'dã drį̣ lị́cọ́ gá rĩ kí abe.

7 Fẽ kí ímbá'bá ị̃rį̣ 'dĩ 'baní pá tulé kí drį̣l̃ẹ́ gá, ãzíla i'dó kí kí ụzịlé, “Ĩmi idé ị́jọ́ 'dĩ ũkpõ íngõ sĩ jõku rụ́ ã'di drį̣ gá rĩ sĩ?”

8 Pétẽrõ, galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ, umvi kí, “Ĩmi drį̣l̃ẹ́ 'bá 'badrį̣ ãzíla 'bá ĩyõ 'dĩ.

9 Údrĩ tá ãma ụzį̣ ãndrũ ị́jọ́ ũniyambamba rú idélépi ágọ́bį̣ acálépi rá 'dĩ drį̣ gá adrí íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ,

10 wó lẽ ĩmi pírí ãzíla 'bá pírí Ịsịrayị́l̃į̣ gá 'dĩ 'bã nį̣ kí rá, ágọ́bį̣ 'dĩ tu pá ĩmi drį̣l̃ẹ́ gá ãlá ru íni la ũkpó rụ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ

† **3:23** Ãzị́táŋá Amviŋá 18:15, 18-19 † **3:25** Í'dóŋá 22:18; 26:4

Nãzę̃rẹ́tị̃ rú ĩminí ipalé mũsãlá'bã sị gá ãzíla Ãdróŋâ 'bã ingalé angájó 'bá drãlépi rá ri kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ.
11 Ĩ'di
“ ‘Írã ĩmi 'bá jó sịlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ 'i,
acá adrujó írã ũkpó ų̃rǫ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú.’
†
12 Patáŋá la ru ịsṵ́ rá la lú rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drị̃ sĩ; ų̃nǫ̣́kṵ́ 'dĩ drị̃ gá 'dâ 'bá ãzí rṵ́ Ãdróŋá 'bã ãfẽlé ála sĩ ru pa rá la yṵ.”
13 'Bá dũwánĩ gá 'dĩ acá kí ų̃sṵ̃táŋá sĩ ndrejó la Pétẽrõ kí Yõhánã be kí táni ų̃ṇ̃táŋâ kóru tí, tu kí pá ų̃rị̃ kóru. Ĩtrĩkã kí cọtị Pétẽrõ kí Yõhánã be 'bá Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi la.
14 Wó ị́jọ́ ãzí ĩ'baní jọlé la 'dáyụ, ã'dusĩku ndre kí ágọ́bị́ adrílé rá rĩ 'bã pá tu agá Pétẽrõ kĩ trũ Yõhánã trũ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá rá.
15 Gbõgbõ iyá kí 'bá 'dĩ kí dũwánĩ agá rĩ sĩ ãmvé 'dãá i'dó kí lṵ̃kṵ́dṵ̃mẹ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá.
16 Zị kí ru, “Ãma kí ãgọbị 'dĩ kí idé ã'du rú? 'Bá pírí Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá rĩ nị̃ kí tálí ru idélépi 'dĩ idé kí ru ĩ'badrị́, ãzíla ãma icó ãgátã la galé ku.
17 Wó ãmaní ị́jọ́ 'dĩ 'bã iréŋá 'bá kí drĩdríŋĩ gá rĩ atrijó, lẽ ãma uzá kí 'bá 'dĩ kí drị̃ gá 'bã jọ kî sĩ ị́jọ́ 'bá ãzí ní Yẹ́sṵ̃ rṵ́ sĩ ku.”
18 Cọtị umve kí kí vúlé, ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Ãzị́táŋá yụ ĩminí ị́jọ́ jọjó ãzíla 'bá kí imbájó rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drị̃ gá rĩ sĩ.”
19 Wó Pétẽrõ kí Yõhánã be umvi kí, “Ị́jọ́ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị́ múké rĩ íngõ 'i, ãmaní ĩmi rujó yã jõku Ãdróŋá rujó yã?
20 Wó jõ ãma sĩ rĩ gá ãma icó ĩyãŋãlé tú ị́jọ́ ãmaní ndrelé ãzíla arelé 'dĩ kî sĩ ku.”
21 'Dãá 'bá ãzị́táŋá gá 'dĩ li kí Pétẽrõ kí bị́lẹ̃ ĩ̃ndṵ́ ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ ũkpómgboroto rú a'be kí dó kí mụlé. Ndre kí ĩ'di ũkpó-ũkpó 'bá 'dĩ 'baní drĩ̃rịma fẽjó, ã'dusĩku 'bá pírí kí Ãdróŋâ rṵ́ ịcṵ́ agá ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ.
22 Ágọ́bị́ ãcâ trũ tálí sĩ adrílépi rá 'dã 'bã ílí ndẽ dó kãlị́ sụ rá.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ũkpõ ịsṵ́jó rĩ

23 Ála mụ Pétẽrõ kí a'belé Yõhánã be 'bo, mụ kí 'bá ĩ'badrị́ 'ba rṵ́, ũlũ kí ị́jọ́ ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá ĩyõ 'bã kí jọlé ĩ'baní rĩ kí pírí.
24 Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, inga kí ru ṵ́'dṵ́kọ́ ãlu Ãdróŋá zijó, jọ kí, “Ãdróŋá ãmbógó rĩ, mi ãko pírí 'bṵ̃ gá, ų̃nǫ̣́kṵ́ gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí ũ'bãlépi mi 'i rĩ 'i.

† **4:11** Zãbṵ́rị̃ 118:22

25 Íjọ ándrá íjọ́ Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ ãmã áyípị mî ṹpígọ́ŋá
Dãwṹdḩ tị gâ sĩ, ĩ'diní jọjó la:
“ ‘'Bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ acá kí ũmbájírílí íni ã'du sĩ,
ãzíla 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ kí íjọ́ ãzḩ kóru 'dĩ kí itú ã'du íjọ́
sĩ?
26 Ũpi ṹnọ́kṹ drḩ gá rĩ itú kí ru
ãzíla 'bá drḩlẹ́ ru rĩ icí kí tị
ã'dị 'dịlé Ãdróŋá be ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrḩ be!’ †
27 “Wó ãndá-ãndá ru, Hẽródẽ kí Pọ̃ñṭíyọ̃ Pĩlátõ be amṹ
kí ru icílé táwṹñ 'dĩ agá 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ kí 'bá Ịsịrayíḩ
rú 'dĩ abe mî ṹpígọ́ŋá ãlápítí Yẹ́sṹ mî ãdu ũsũjó drḩ la gá rĩ
ụrụ'bá gá.
28 'Bá 'dĩ tra kí ru íjọ́ míní itúlé ũkpõ mídrḩ gá rĩ sĩ ãzíla
mî ásḩsḩŋá 'bã ũrãlé ĩ'di rú ru idé rá rĩ idélé.
29 Ú'dî'da Ãdróŋá, mi drĩ íjọ́ mgbọ́rọ́kọ̃ ĩ'bã kí idélé ãma
ụrụ'bá gá 'dĩ kí drḩ gá, ãzíla ífẽ mî ṹpígọ́ŋá 'dĩ 'baní íjọ́ mídrḩ
gá rĩ ũlũjó ṹrḩ kóru vâ mmgbọ rú.
30 Mí ĩjũ ími drḩ sĩ 'bá adríjó, ãzíla ífẽ ícétáŋá ṹsṹtáŋá ru
rĩ 'bã idé kí ru rṹ mî Ṹpígọ́ŋá Ãlápítí Yẹ́sṹ drḩ gá rĩ sĩ.”
31 Kí mụ Ãdróŋâ zịŋá delé 'bo, ãngũ ĩ'bã kî sĩ ru trajó 'dã
aya ru aya-ayâ, Úríndí Ãlá rĩ fi kí agá, 'dãá i'dó kí dó íjọ́
Ãdróŋá drḩ rĩ ũlũlé ṹrḩ kóru.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ĩ'bã ãko kí alejó ãlu rĩ

32 'Bá pírí Ãdróŋâ ã'ḩlépi rá 'dĩ 'bã ásḩ ãlu ãzíla ũrãtáŋá
ãlu. Ĩ'bã ãzí ãlu jọlépi la, “Ãko ãzí 'dõ má ãni á'dṹsĩ,” la yụ,
wó ri kí ãko pírí ĩ'ba abe cí rĩ kí alelé ãlu.
33 Pétẽrõ kí ṹpịgọna ãzí 'dĩ abe ũkpõ ãmbógó la sĩ i'da kí
ángáŋá Úpí Yẹ́sṹ drḩ gá rĩ ãzíla Ãdróŋá ũsũ ásḩ ḩgbẹ̃ kí drḩ
gá pírí.
34 'Bá ãzí kí drĩdríŋĩ gá ãlu ãko ãzí lẽlépi la yụ. 'Bá ámvṹ
trũ rĩ kí jõku jó trũ rĩ kí kí ụzị rá,
35 kí séndẽ la ịsṹlé rĩ kí ají fẽlé ṹpịgọna 'badrḩ, ãzíla
ṹpịgọna 'dĩ kí séndẽ 'dĩ awa 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ
vú sĩ.
36 Yṹsúfṹ Lẹ́vḩ rú tịlé Kũpórõ gá, ṹpịgọna 'bã kí umvelé
Bãrãnábã 'i (ífí la 'bá 'bá ásḩ imbálépi rĩ 'i),
37 ụzị ámvṹ ĩ'di ãni rú la, ají séndẽ la, ãzíla fẽ dó vâ ĩ'di
ṹpịgọna 'badrḩ.

5

Ãnãníyã kí Sãfírã be

† **4:26** Zãbṹrḩ 2:1-2

1 Ágǫ́bị̃ ãzí rṹ la Ãnãníyã 'i kí ũkû Sãfírã be ụzị kí ámvṹ
ĩ'ba ãni la 'bã ãzí.
2 Wó 'bá 'dĩ itú kí ị́jǫ́ séndẽ 'bã ḭ́mbị̃ tãmbajó cí dó vâ sĩ
ḭ́mbị̃ la fẽjó ũ̃pịgọŋa 'badrị̃. Ãnãníyã amṹ jọ ũ̃pịgọŋa 'baní,
"Séndẽ ãmaní ịsṹlé ámvṹ ãmã ĩ̃tũ̃ndãlé rĩ gá rĩ kí pírí 'dĩ."
3 Pétẽrõ jọ Ãnãníyã, "Ãnãníyã, mí a'be mi ásị́ ulélé Sĩtánĩ
drị́ míní ĩnzõ alḭ́jó Úríndí Ãlá rĩ ní ãzíla mí uja vâ séndẽ
míní ịsṹlé ámvṹ míní ĩ̃tũ̃ndãlé rĩ agá rĩ 'bã ḭ́mbị̃ kpõlé cí
ã'du sĩ?
4 Mî drĩ ámvṹ 'dĩ ĩ̃tũ̃ndãjó ku rĩ sĩ, ĩ'di mí ãni, mi vâ mụ
ĩ'di ụzịlé 'bo, séndẽ la vâ mí ãni. Mí amṹ drĩ vâ lẽlé ásị́ fẽlé
ị́jǫ́ 'dĩ idéjó ã'du sĩ? Mí alḭ́ ĩnzõ 'bá 'bá ru 'dĩ ní la ku, mí alḭ́
ĩnzõ Ãdróŋá nî!"
5 Ãnãníyã la mụ ị́jǫ́ 'dĩ arelé, cọtị a'dé vũ gá káyĩ drã rá,
ãzíla 'bá pírí ị́jǫ́ 'dĩ arelépi rá rĩ acá kí ũ̃rị̃ sĩ.
6 Kãrḭ́lẽ̃ ãzí afí kí umbé kí ãvũ la bõngó sĩ, 'dụ kí ĩ'di
ãmvêlé ĩ̃sị̃ kí ĩ'di rá.
7 Sáwã na 'bã vúlé gá ĩ'di 'bã ũkû afí jó agá 'dõlé ị́jǫ́ ru
idélépi 'dĩ kí nĩ̃ŋâ kóru.
8 Pétẽrõ zị ĩ'di, "Ílũ mání, ãndá-ãndá ru 'dĩ séndẽ ĩminí
ịsṹlé mí ágô be ámvṹ gá rĩ 'i yã?" Ũkû umvi, "Wõyí, 'dĩ
bãsĩ séndẽ pírí ãmaní ịsṹlé rĩ 'i."
9 'Dãá Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Ĩmi uja Úríndí Úpí drị̃ ũ̃'bḭ̃lé mí
ágô be ũ̃'bḭ̃-ũ̃'bḭ̃ la ã'du sĩ? Ãgọbị mí ágô ĩ̃sḭ̃lépi rĩ kí gápi
kẽ̃jḭ̃tị gá 'dã, kí vâ ú'dĩ'da ími 'dụ ãmvélé ĩ̃sḭ̃lé ĩndĩ."
10 'Dã 'bã ũngúkú gá cọtị a'dé vũ̃rṹ uja drãlé rá. Ãgọbị tá
be 'dĩ afí kí, kí mụ Sãfírã ndrelé drã rá, 'dãá 'dụ kí vâ ĩ'di
ãmvé ãzíla ĩ̃sị̃ kí ĩ'di ágô Ãnãníyã andre gá 'dãá.
11 'Bá ị́jǫ́ 'dĩ arelépi ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ abe acá kí
ũ̃rị̃ sĩ.

Tálí kí ḭ̂jǫ́ ũ̃sṹtáŋá ru rĩ abe

12 Tálí ri kí ru idélé ị́jǫ́ ũ̃sṹtáŋá ru wẽwẽ rú 'dĩ 'ba abe 'bá
kí drĩdríŋĩ̃ gá ũ̃pịgọŋa 'dĩ 'badrị̃. 'Bá pírí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ
atrá kí ru ãlu Pãráta Sũlũmánĩ drị̃ Ãdróŋâ zịjó rĩ gá.
13 'Bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ gã kí ru icílé ũ̃pḭ́gọ́ŋá 'ba abe
úmgbé, ĩ'baní táni ị́jǫ́ jọjó ũkpómgboroto rú múké kí drị̃
gá rá tí.
14 Wó 'bá ũ'bí ãgọbị rú ãzíla ũkú ru Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá ṹ'dṹ
'dã sĩ rĩ ĩjãlã kí dó ru ũ'bí ru.
15 Ḭ́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ, 'bá ají kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'bãlé
gẽ̃rị̃ agá mgbǫ́lǫ́ ãzíla bḭ̃rḭ̃sḭ̃ drị̃ gá, sĩ fẽjó la Pétẽrõ 'bã
índríléndri 'ba alị kí drị̃ gá ĩ'di 'bã alị agá 'dãá.

16 'Bá táwṹnḩ̃ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ andre gá rĩ ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ
rú ãzíla 'bá úríndí ũnzí trũ rĩ kí ṹpḭ́gọ́ŋá 'dĩ 'ba rṹ, wó 'bá
'dĩ adrí kí pírí rá.

Ṹpḭ́gọŋa kí ĩcõcõŋãjó rĩ

17 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá ãzḭ́ ngalépi ĩ'di abe
angálépi amụtḭ 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrḩ́ agá 'dĩ kî, acá kí
ãjã sĩ ṹpḭ́gọ́ŋá kî sĩ; 'dãá uja kí dó ru itúlé ḭ́jọ́ ãzí idéjó.
18 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ṹpḭ́gọŋa 'dĩ kí, ãzíla 'bã kí dó kí mãbṹsṹ
gá.
19 Wó ḭ́nḭ́ 'dã sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ nzḩ́ kẽ̗jḭ́tḭ jó 'dã
drḭ́ gá rĩ rá, a'dé ṹpḭ́gọ́ŋá 'dĩ kí drḩ́ trũ ãfũjó ãmvé, ãzíla jọ
ĩ'baní,
20 "Ĩmụ pá tulé lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-
ãmvélé ru rĩ agá, ãzíla ĩmi ũlũ ídri ú'dí 'dĩ 'bá pírí 'baní."
21 Ṹpḭ́gọŋa 'dĩ ã'ḩ́ kí rá, ãzíla ĩ'di mụ calé ãngũsãrã sĩ fi
kí lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḩ́ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá, i'dó kí
'bá kí imbálé.
Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá kí ãzḭ́ ngajó ĩ'ba abe rĩ trũ
umve kí 'bá ĩyõ Ḭsḭrayḭ́ḩ́ rú rĩ kí pírí sĩ amṹjó ḭ́jọ́ itújó 'bá
'dĩ kí ụzḭjó. 'Dãá pẽ kí ãsĩkárĩ kí tḭ ṹ'dṹkọ́ ũkpómgboroto
rú trũ ṹpḭ́gọ́ŋá jó agá 'dã kí ajíjó kí drḩ́lẹ́ gá.
22 Wó ãsĩkárĩ kí mụ acá trũ 'dĩ, ḭsṹ kí ṹpḭ́gọ́ŋá kí mãbṹsṹ
gá 'dãá ku, cọtḭ gõ kí vúlé ãmbogo 'baní ṹ'dṹkọ́ 'dĩ trũ.
23 Jọ kí ĩ'baní, "Ãma mụ calé 'bo, ãma ḭsṹ ṹpḩ́ kẽ̗jḭ́tḭ 'dã
mgbemgbe ãzíla 'bá jó andre tẽlépi rĩ utu kí pá kẽ̗jḭ́tḭ gá
'dãá, wó ãmaní kẽ̗jḭ́tḭ nzḩ́ agá, ãma ḭsṹ 'bá ãzí 'dãá ku."
24 Ãtalo ãmbogo rĩ kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé ãsĩkárĩ ãmbógó ru
lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ 'dã andre tẽlépi rĩ abe 'bo, kí drḩ́ 'be ru ã'du
icó ru idélé ṹpḭ́gọ́ŋá 'dĩ 'ba rṹ nĩ yã rĩ sĩ rá.
25 'Dãá, ágọ́bḭ́ ãzí afí, jọ ĩ'baní, "Ĩmi are! Ãgọbḭ ĩminí 'bãlé
mãbṹsṹ gá rĩ kí 'bá kí imbá lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ 'bã ãngũ
ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá 'dã."
26 Cọtḭ ãsĩkárĩ ãmbógó mụ kí ãgọbḭ ĩ'didrḭ́ gá rĩ abe
ṹpḭ́gọ́ŋá kí ajílé vúlé, ayú kí gẽ̗rḩ́ sĩ ũkpõ ku, ã'dusĩku 'bá
icó kí kí u'bélé írã sĩ rá idé kí dó ũ̗rḩ́ sĩ.
27 Ají kí ṹpḭ́gọ́ŋá 'dĩ kí jó agá, 'bã kí kí pâ tulé kí drḩ́lẹ́ gá,
ãzíla átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ ụzḭ dó kí.
28 "Ãli ándrá ĩmi bḭ́lẹ́ ḩ̃ndṹ, lẽ ĩmi imbá 'bá kí ágọ́bḭ́ 'dĩ
rṹ sĩ ku, wó ĩndre dó drĩ ḭ́jọ́ ĩmi idélé 'dĩ 'i! Ĩmi iré ú'dĩ'da
ĩmĩ ímbátáŋá 'dĩ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ agâ sĩ pírí, ãzíla ĩlẽ vâ ãma pá
umbélé ĩ'di 'bã drã 'bã ḭ́jọ́ dãjó ãma ụrụ'bá gá!"
29 Pétẽrõ kí ṹpḭ́gọŋa ãzí 'dĩ kí abe umvi kí, "Lẽ ãma are
Ãdróŋâ tḭ áyụ, adru 'bá ku.

30 Ãdróŋá ãmã áyı́pıkа 'badrı̃ inga Yẹ́sṹ drã agá ĩminí ĩ'di
'dıjó ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ sĩ.
31 Ãdróŋá inga ĩ'di, 'bã ĩ'di ĩ'didrı̨ ãndá rĩ gá Úpí ru ãzíla
'Bá 'bá Palépi rĩ rú, sĩ ãma Ịsırayı́lĩ rú rĩ 'baní kẹ̃jı̨ ịsṹjó ásı̨
ujajó ãzíla ũnzĩkãnã ĩ'badrı̨ kí trũjó rá.
32 Ãma dó sĩ sãdínĩ ı́jọ́ 'dĩ 'bã rĩ, Úríndí Ãlá rĩ be 'dĩ fẽtáŋá
Ãdróŋá 'bã fẽlé 'bá ĩ'di ı́jọ́ arelépi rá rĩ 'baní rĩ 'i.”
33 'Bá 'dĩ kí mụ ı́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala dra kí ũmbã sĩ, lẽ kí
dó vâ ṹpı̨́gọ́ŋá 'dĩ kí ụ'dı̨́lé rá.
34 Wó kí ãzí ãlu Fãrĩsáyĩ rú ãzíla ímbápı̨ ãzı̨́táŋá drı̨ 'bá
'baní ı̃nzı̨́lé ı̃nzı̨ umvelé Gãmãlı̨yẹ́lı̃ 'i rĩ tu pá ụrụgá 'bá kí
drı̨́lẹ́ gá. Fẽ ãzı̨́táŋá ṹpı̨́gọ́ŋá 'dĩ kí 'dụjó ãmvé sáwã were
ãni.
35 Ãzíla jọ 'bá 'baní, “Mâ ádrı́pıkа Ịsırayı́lĩ rú 'dĩ, ĩmi adru
múké-múké ı́jọ́ ĩmĩ lẽlé idélé 'bá 'dĩ 'ba rṹ 'dĩ kî sĩ.
36 Ĩmi ũrã drĩ Tẽyũdásĩ ãfũ ándrá ídu ílí ãzí sĩ, 'bã ándrá
ru 'bá kẹ́jẹ́ŋı́ la rú, ãzíla 'bá ũgũgõ túrú sụ la fi kí ándrá ĩ'di
rṹ. Wó ú'dı̨ ándrá ĩ'di rá, 'bá pírí ĩ'di vú bĩlépi rĩ iré kí rá,
ãzíla ı́jọ́ ĩ'di 'bã i'dólé rĩ drã ándrá rá.
37 'Dã vúlé gá, Yṹdãsĩ Gãlı́lĩ gá rĩ ãfũ sáwã 'bá kí lãjó rĩ sĩ,
'bá wẽwẽ rú 'de kí vú la gâ sĩ, 'bá Rṹmı̃ rú rĩ 'dı̨ kí ĩ'di rá,
ãzíla 'bá vú la bĩlépi rĩ iré kí rá.
38 Ḭjọ́ ú'dî'da 'dĩ sĩ álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩ'dụ ı́jọ́ ãzí 'bá 'dĩ
'ba rṹ ũnzí ku, ĩmi a'be kí cã! Ḭjọ́ ĩ'bã kí itúlé ãzíla idélé 'dĩ
drĩ kí adru 'bá 'bá la, kí rú jõ ãvĩ rá.
39 Wó drĩ kí angá Ãdróŋá drı̨, ĩmi icó kí ndẽlé ku. Ĩmi rú
jõ ĩmi ịsṹ ã'dı̨ 'dı̨ agá Ãdróŋá be!”
'Bá ãzı̨́táŋá gá 'dĩ bĩ kí ı́jọ́ Gãmãlı̨yẹ́lı̃ 'bã jọlé 'dĩ vú.
40 Umve kí ṹpı̨gọŋa 'dĩ kí jó agá co kí kí, ãzíla jọ kí ĩ'baní,
lẽ 'bã jọ kí ı́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã rṹ sĩ ḭdı̨ ku. 'Dãá a'be kí dó kí rá.
41 Ṹpı̨gọŋa 'dĩ kí mụ 'bá ãzı̨́táŋá gá 'dĩ kí a'belé 'bo, ãyĩkõ
fụ kí, ã'dusĩku Ãdróŋá lã kí 'bá múké ru kí cojó Yẹ́sṹ ı́jọ́ sĩ
rĩ sĩ.
42 Ṹ'dṹ ãlu-ãlu sĩ lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé
ru rĩ gá ãzíla 'bá 'bã lı̨́cọ́ kí agâ sĩ ri kí 'bá kí imbálé ı́jọ́ mgbã
Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ũlũlé.

6

'Bá ázı̨́rı̃ ũpẽlé ãzãkoma fẽlépi rĩ kî

1 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá rĩ 'bã kãlãfe la mụ tụlé ũkpõ sĩ 'dãá,
'bá Yãhṹdḭ rú Gḭrı̨́kḭ tı̨ jọlépi rĩ kí drĩdrı́ŋĩ gá ununuŋá fi 'bá
Yãhṹdḭ rú tı̨ lı̨́cọ́ gá rĩ jọlépi rĩ abe. 'Bá Yãhṹdḭ rú Gḭrı̨́kḭ tı̨
jọlépi rĩ jọ kí, úfẽ ãwụzı̨ ĩ'badrı̨ 'baní ãkónã awalé ṹ'dṹ pírí
rĩ múké-múké ku.

2 Cọtị 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ tra kí 'bá Yẹ́sṹ
ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí pírí ítútáŋá itújó, jọ kí, “Ãma ṹpịgọŋa 'dĩ, lẽ
ãma ayú kí sáwã ãmadrị̃ ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ imbájó ãzíla
ũlũjó, adru ịjọ́ íná awajó rĩ 'i la ku.
3 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩndre
drĩ ãngũ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ, ãzíla ĩmi ũpẽ 'bá ázị̃rị̃ kẹ́jẹ́ŋị́
ru, ãzíla galépi tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ ãzíla vãtáŋâ trũ la kí,
ãma mụ kí 'bãlé ịjọ́ 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá.
4 Ãma kî dó sĩ sáwã ãmadrị̃ ayú ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ
imbájó, Ãdróŋá zijó ãzíla ịjọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ũlũjó.”
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ unzí kí ãyĩkõ sĩ, ũpẽ kí dó 'bá 'dĩ kí:
Sĩtéfũnõ ágọ́bị́ ã'ị̃táŋá ũkpó galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ 'i,
Fị́lị́pọ̃ 'i, Põrõkõrósĩ 'i, Nị̃kị̃nọ́rã 'i, Tị̃mọ́nị̃ 'i, Pãménã 'i ãzíla
Nị́kṹlã Ãnị̃tị́yọ́kị̃ rú 'bá Yãhṹdị̃ rú ku ru ujalépi Yãhṹdị̃ 'bã
ã'ị̃táŋá gá dó acálépi 'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi rĩ rú rĩ 'i.
6 Úfẽ 'bá 'dĩ kí ṹpịgọŋa 'dĩ 'badrị́ 'bã kí drị́ kí drị̃ gá zị kí
dó Ãdróŋá ĩ'ba nî.
7 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ iré ru, kãlãfe 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ
'badrị́ rĩ ị̃drị̃ ru rá gbõŋáŋá ru Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá, ãzíla ãtalo
ũ'bí ã'ị̃ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ rá.

Sĩtéfũnõ 'bã rụŋá

8 Sĩtéfũnõ galépi tré ásị́ ĩ̃gbẽ̗ sĩ, ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drị́ gá
rĩ sĩ rĩ idé ịjọ́ tálí áni la kí ãzíla ícétáŋá ndú-ndú abe 'bá kí
drĩdríŋĩ̃ gá.
9 Wó ãgọbị́ angálépi ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzị̃jó rĩ gá, ãzíla ãngũ
'bá kí imbájó 'bá 'baní umvelé 'bá trũlé 'bo rĩ 'badrị̃ 'i rĩ
gá, i'dó kí ãgátã galé ĩ'di trũ. 'Bá Yãhṹdị̃ rú ãzí angálépi
Kṹrẹ́nị̃ gá, Ãlẽkĩzéndrĩyã gá, Sĩlísĩyã gá ãzíla Ásĩyã gá la ga
kí ãgátã ĩ'di be.
10 Kí agá 'bá ãzí ãlu pá tulépi sĩ ịjọ́ jọjó nị̃táŋá ãzíla Úríndí
Sĩtéfũnõ la sĩ ịjọ́ jọjó rĩ drị̃ gá la yụ.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũcĩ kí ãgọbị́ ãzí kí ĩnzõ alị́jó Sĩtéfũnõ ụrụ'bá
gá jọjó la, “Ãma are ĩ'di Mṹsã ide agá, ãzíla vâ Ãdróŋá ide
agá.”
12 Wó ịjọ́ 'dĩ usa 'bá kí 'a 'bá ĩyõ rĩ kí ãzíla imba'ba ãzị́táŋá
Mṹsã drị́ kí imbálépi rĩ kí abe. Rụ kí Sĩtéfũnõ 'i ãzíla ají kí
ĩ'di 'bá ãzị́táŋá imbálépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá.
13 Sãdínĩ̃ ĩnzõ rú la kí abe jọ kí, “Ágọ́bị́ 'dĩ la ngá ṹ'dṹ
pírí ịjọ́ ũnzí rĩ kí jọjó ãngũ ãlá Ãdróŋá drị́ gá rĩ drị̃ gá, ãzíla
ãzị́táŋá Mṹsã drị́ gá rĩ kí drị̃ gá.

14 Ãma are ĩ'di jọ la Yẹ́sṹ Nãzę̃ẹ́ę̣ṭ̨ rú rĩ la rú jó Ãdróŋá
drı̨ gá 'dĩ andi rá, ãzíla ĩ'di ı̨́jọ́ Mṹsã 'bã ajílé vṹrṹ 'dõlé 'dĩ
kí uja rá!”
15 'Dĩ gá 'dâ 'bá pírí dũwánĩ gá 'dĩ su kí mı̨fı̨ Sĩtéfũnõ
ụrụ'bá gá ĩ'di ndrejó múké-múké, ãzíla ndre kí mẹ́lẹ́tı̨ la
uja ru dı̨́lé cécé mãlãyíkã drı̨ ãni.

7

Į́jọ́ Sĩtéfũnõ ní ĩndṹ nzelé rĩ 'i

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zı̨ Sĩtéfũnõ 'i, “Į́jọ́ 'dĩ ãndá-ãndá
ru yã?”
2 Sĩtéfũnõ umvi, “Má átę̣́pı̨ka ãzíla má ádrı̨́pı̨ka, ĩmi are
drĩ ma 'i. Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨́pı̨ rulé rũrũ rĩ i'da ándrá ru ãmã
áyı̨́pı̨ Įbụrahı̨́mṹ ní Mẽsõpõtámĩyã gá ĩ'di 'bã drĩ mụ agá
Hãránĩ gá ku 'dĩ gá 'dĩ.
3 Ãdróŋá jọ Įbụrahı̨́mṹ nî, ‘Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i 'bá mídrı̨́
kí abe, ímụ ãngũ mâ mụlé lũlé míní rĩ gá.’ †
4 “Įbụrahı̨́mṹ a'be ãngũ Kãį̃ı̨́dı̨́yã rá, mụ dó sĩ u'álé Hãránĩ
gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, átę̣́pı̨ drã rá. Ãdróŋá fẽ ĩ'diní mụlé
u'álé ãngũ ú'dî'da ãmã kí u'ájó 'dĩ gá 'dâ.
5 Sáwã 'dã sĩ Ãdróŋá fẽ ãngũ ãzí Įbụrahı̨́mṹ ní á'dṹsĩ
la ku, átã 'belé pá sĩ 'dõpí 'dãá la yụ. Į́jọ́ 'dĩ ı̨sṹ ándrá
Įbụrahı̨́mṹ ngọ́tı̨́ŋâ kóru, wó Ãdróŋá azı̨ vâ 'i mụ ãngũ 'dĩ
fẽlé ĩ'diní ãzíla anzı̨ ĩ'didrı̨́ abe rĩ rá.
6 Ãdróŋá jọ dó ĩ'diní, ‘Anzı̨ mídrı̨́ kí mụ u'álé ãmı̨́yọ́ŋá 'bã
ãngũ gá, kí mụ adrulé ãtí'bó, kí mụ ũcõgõ ı̨sṹlé 'bá 'badrı̨́
ílí túrú sụ 'dĩpí.
7 Wó Ãdróŋá jọ, ma mụ ı̨́jọ́ lı̨lé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ
'banî, 'dĩ 'bã ũngúkú gá anzı̨ mídrı̨́ kí dó ãfũ sṹrṹ 'dã gâlé
rĩ sĩ, amṹjó áma ĩnzį̃jó ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’†
8 Ãdróŋá azı̨ ándrá ı̨́jọ́ Įbụrahı̨́mṹ ní anzı̨ ãgọbı̨ ĩ'didrı̨́ kí
ĩtãrãjó rá ícétáŋá ĩ'badrı̨ Ãdróŋá be tı̨ icíma drı̨́ icéjó. Wó
Ĩsákã la mụ calé sãbı̨́tı̨́ ãlu sáwã ĩ'di tı̨jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá
'bo, Įbụrahı̨́mṹ ĩtãrã dó ĩ'di rá. Vúlé vúlé ru Ĩsákã ĩtãrã dó
vâ ngọ́pı̨́ Yãkó'bõ 'i rá, Yãkó'bõ ĩtãrã vâ anzı̨ ĩ'didrı̨́ mụdrı̨́
drı̨́ į̃rı̨́ sṹrṹ Įsı̨rayı̨́lı̨́ drı̨́ 'bã áyı̨́pı̨ka rú 'dĩ kî.
9 “Anzı̨ Yãkó'bõ drı̨́ ãzí rĩ acá kí ãjã sĩ ĩ'bã ádrı̨́pı̨ Yṹsṹfṹ sĩ,
ụzı̨ kí ĩ'di ãtí'bó ru 'bá Mı̨́sı̨́rı̨́ gá rĩ 'banî, wó Ãdróŋâ ándrá
ĩ'di be cí.
10 Ãdróŋá mba tã la ũniyambamba rú ũcõgõ ĩ'didrı̨́ gá rĩ
kí agá. Yṹsṹfṹ la mụ acálé Fãráwũ úpí Mı̨́sı̨́rı̨́ drı̨́ drı̨́lẹ́ gá
'bo, Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ídri ãzíla úŋmĩ múké la, úpí Mı̨́sı̨́rı̨́ drı̨́

† **7:3** Í'dóŋá 12:1 † **7:7** Í'dóŋá 15:13, 14

uja dó sĩ ĩ'di 'bãlé ãmbógó ru 'bá Mĩsịrĩ rú rĩ kí drĩlẹ́ gá ãzíla lịcọ́ ĩ'didrị́ drĩlẹ́ gá ĩndĩ.

11 'Dã 'bã ũngúkú rílẽ a'dé ãngũ Mĩsịrĩ 'badrị́ Kãnánĩ be rĩ gá ũnzí, ají ũcõgõ ãmbógó ãmã áyĩpịka 'bã kî sĩ icójó íná ịsụ́jó ku la.

12 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãná ãngũ Mĩsịrĩ drị́ gá cí 'bo, pẽ anzị ĩ'didrị́ kí tị mụlé ãná ĩgbãlé ãngũ Mĩsịrĩ drị́ gâlé.

13 Ãcĩ pâlékó ĩrĩ rĩ sĩ Yũsụ́fũ fẽ ru nĩlé ádrĩpịka 'banî, ãzíla fẽ ádrĩpịka kí nĩlé Fãráwũ úpí Mĩsịrĩ drị́ ní ĩndĩ.

14 'Dãá Yũsụ́fũ fẽ ụ́'dụ́kọ́ átẹ́pĩ Yãkó'bõ ní lũjó la 'bã amụ́ kí 'bá ĩ'didrị́ lịcọ́ gá ũgũgõ kãlị́ ázĩrĩ drị́ tõwú 'dĩpí 'dĩ abe Mĩsịrĩ gá 'dõlé.

15 Yãkó'bõ ko dó drĩ mụlé Mĩsịrĩ gâlé, ãngũ ĩ'bã kí ũdrãjó anzị ĩ'didrị́ abe rĩ gá.

16 Agụ kí ãvũ la kí ĩsĩlé Sẽkẹ́mũ gá 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahịmũ 'bã ĩgbãlé 'bá Hãmọ́rĩ rú rĩ 'badrị́ séndẽ sĩ Kãnánĩ gá rĩ agá.

17 “Sáwã ándrá Ãdróŋá 'bã ịjọ́ azịjó Ịbụrahịmũ ní rĩ la mụ acálé ãni rú 'bo, 'bá ãmadrị́ kí kãlãfe tụ wẽwẽ rú Mĩsịrĩ gá 'dãá.

18 Íni kpere úpí ãzí Yũsụ́fũ nĩlépi ku la 'bã Mĩsịrĩ rụ agá.

19 Úpí 'dĩ ri 'bá ãmadrị́ kí ulélé ulê, ãzíla ĩkpã kí, lẽ vâ 'ba u'bé anzịŋá ĩ'badrị́ kí ásé gá 'bã ũdrã kí rú 'bã sĩ rá benĩ.

20 Sáwã 'dĩ ándrá dó bãsĩ Mụ́sã zolépi ũniyambamba rĩ tịjó rĩ 'i. Átẹ́pĩ ri kí ãndrẽ be tã la mbalé lịcọ́ gâ sĩ ĩmbá na.

21 Ála mụ Mụ́sã zĩlé ásé gá 'bo, úpí Fãráwũ ĩzẹ́pị mụ ĩ'di ịsụ́lé, 'dụ ĩ'di tãmbalé ngọ́tịŋá ĩ'di ãni la rú.

22 Ímbá ĩ'di ũndũwã 'bá Mĩsịrĩ gá rĩ 'badrị́ sĩ. Ĩ'di ịjọ́ jọ ũkpó ru vâ ãzị́ nga ũkpó ru ũ'bí kí drĩlẹ́ gá.

23 “Mụ́sã ílí la mụ calé kãlị́ sụ 'bo, i'dó ála 'bá ĩ'didrị́ Ịsịrayílĩ rú rĩ kí tãmba íngoní yã rĩ ndrṹlé.

24 Ĩ'di mụ ndrelé la ála 'bá ãzí Ịsịrayílĩ rú la ní ũcõgõ fẽ ambamba 'bo, ko drĩ mụlé ĩ'di ãzã kolé, uja ágọ́bị́ Mĩsịrĩ rú 'dã 'dịlé rá.

25 Mụ́sã ũrã 'bãngá 'bá ĩ'didrị́ kí 'bã la Ãdróŋá la ĩ'di ayú sĩ 'bá Ịsịrayílĩ rú 'dĩ kí pajó íni, wó vã kí ku.

26 Ũ'bụ́tị ãzí rĩ sĩ Mụ́sã ịsụ́ 'bá ĩrĩ Ịsịrayílĩ rú la kí ru co agá, ũ'bĩ tí kí awalé sĩ tị icíma ajíjó kí drĩdríŋĩ gá, jọ, ‘Má ádrĩpịka, ĩmi pírí 'bá ãlu Ịsịrayílĩ rú la kî, ãko ĩmi lẽjó ĩmi ụ'dịjó rá rĩ ã'du?’

27 Ágọ́bị́ ãzí tá lẽlépi ãzí rĩ 'dịlépi rá rĩ ze Mụ́sã tẽndẽrẽ bụ́lụ́ gá jọ, ‘Ã'di 'bã Mụ́sã mi 'i, úpí ru ãma drĩlẹ́ gá ịjọ́ lịjó mgbã la nĩ yã?

28 Ílẽ vâ áma 'dịlé cécé míní ájẹ́ ágọ́bị̃ Mị̃sị́rị̃ rú rĩ 'dịlé rĩ
áni yã?’ †
29 Mụ́sã la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'dĩ 'bã áni 'bo, apá mụlé u'álé
ãngũ Mị̃dị́yánị̃ gá. 'Dãá tị anzị ãgọbị kí ị̃rị̃.
30 “Ílí kãlị́ sụ la mụ alịlé 'bo, Mãlãyíkã i'da ru Mụ́sã ní mị̃rị́
velépi ãcí trũ lẹ̃kẹ̃-lẹ̃kẹ̃ ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ andre gá
rĩ agá.
31 Mụ́sã u'á ẹ̃rị̃ sĩ ĩ'di ãcí 'dã ndrejó rĩ sĩ, se ru jãjã rú ãni
rú ndrejó la múké-múké. Cọtị are Úpí Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́
jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋá mî áyị́pịka 'badrị̃ 'i, Ãdróŋá Ịbụrahị́mẹ̃ drị̃
'i, Ĩsákã drị̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drị̃ 'i.’ † Mụ́sã ụrụ'bá yã kpĩrí-
kpĩrí ẹ̃rị̃ sĩ, lẽ ãngũ 'dã ndrelé ị̃dị́ ku.
33 'Dãá Úpí Ãdróŋá jọ Mụ́sã nî, ‘Ítrũ kámúka ími pá gá 'dĩ
kí rá, ã'dusĩku ãngũ mî pá tujó 'dĩ ĩ'di ãngũ ãlá la.
34 Ãndá-ãndá ru ándre dó ũcõgõ 'bá má ãni Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ
'bã kí ịsụ́lé rĩ rá, má are vâ ãzá ĩ'baní talé rĩ rá, má amụ́ dó
bãsĩ ĩ'baní drị̃lẹ́mmgbọ fẽlé. Mụ́sã, mí amụ́, ma mụ ími tị
pẽlé Mị̃sị́rị̃ gá.’ †
35 “Mụ́sã 'dĩ ándrá 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'bã kí gãlé úmgbé ĩ'bã
kí jọjó la, ‘Ã'di 'bã Mụ́sã mi adrujó úpí ru ãma drị̃lẹ́ gá ãzíla
ị́jọ́ lịjó ãma drị̃ gá nĩ yã’ rĩ 'i. Wó Mụ́sã 'dĩ ándrá 'bá Ãdróŋá
'bã tị pẽlé 'bá kí drị̃ celépi rĩ 'i, ãzíla ĩ'baní drị̃lẹ́mmgbọ fẽjó
mãlãyíkã ru i'dalépi mị̃rị́ velépi ãcí trũ rĩ sĩ rĩ 'i.
36 Mụ́sã ce 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ angájó Mị̃sị́rị̃ gá tálí idéŋâ
trũ, ícétáŋá kî trũ, mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ
agâ sĩ ílí kãlị́ sụ.
37 “Mụ́sã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú 'dĩ 'baní,
‘Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábị̃ ãzí inga cécé mâ áni angájó ĩmi
drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ’ rĩ 'i. †
38 Mụ́sã 'dĩ ándrá 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú ru tralépi ãngũ kõtórõ rú
'dã kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ vâ ãmã áyị́pịka kí abe sáwã mãlãyíkã
'bã ị́jọ́ jọjó ĩ'di be 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i, ají ándrá ị́jọ́
Ãdróŋá drị̃ ídri ukólépi ku rĩ drị̃ ũlũlé ãmanî.
39 “Wó ãmã áyị́pịka gã kí ándrá Mụ́sã 'bã ị́jọ́ arelé úmgbé,
ũrã kí ásị́ gá gõjó vúlé Mị̃sị́rị̃ gâlé.
40 Jọ kí Ãrọ́ŋ̃ní, ‘Mí idé ãmaní ãdroŋa kí, kî sĩ ãma drị̃ ce
ị́jọ́ ãmadrị́ múké rĩ kí agá. Ãnị̃ ã'du idé ru Mụ́sã ãma ajílépi
angájó ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ gâlé 'dõlé rĩ benĩ yã rĩ ku.’ †
41 Ụ'dụ́ 'dã ándrá dó bãsĩ ĩ'baní í'dá kãjóŋá áni rĩ sijó rĩ,
ri kí ídétáŋá kí idélé sĩ í'dá ĩ'baní idélé ĩ'bã drị̃ sĩ rĩ ị̃nzĩjó.

---

† **7:28** Ãfũŋá 2:14 † **7:32** Ãfũŋá 3:6 † **7:34** Ãfũŋá 3:5, 7, 8, 10 † **7:37** Ãzị́táŋá Amviŋá 18:15 † **7:40** Ãfũŋá 32:1

42 'Dãá Ãdróŋá uja ru tị ĩ'baní bṵ́lṵ́ gá, Ãdróŋá a'be dó kí
lẽlẽgó 'bṵ̃ gá 'dĩ kí ị̃nzị̃lé, 'bá ní sĩlé bṵ́kṵ̃ nábị̃ 'badrị̃ agá rĩ
'bã áni:
" ‘'Bá Ị̣sịrayị́lị̃ rú 'dĩ, ĩmĩ ándrá ãnãkpá kí ulị́jó sĩ ídétáŋá kí
idéjó
ílí kãlị́ sụ ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ adru ándrá mánî
ku.
43 Ĩ'dụ ándrá jó ãdróŋá Mõlékĩ drị́ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ 'i ãzíla vâ
Réfãnĩ 'i,
ĩmĩ ãdróŋá lẽlẽgó ru rĩ 'i 'dĩ kí,
ándrá í'dá ĩminí idélé ĩmidrị́ sĩ ĩminí ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃-ị̃nzị̃ rĩ
kî.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ĩmi nze agụlé’ † álị́ ãngũ Bãbṵ̃lọ́nị̃ gá rĩ gá.
44 “Ãmã áyị́pịka kí ándrá hémã Ãdróŋá 'bã ãzị́táŋá kî trũ
rĩ trũ ãngũ kõtórõ rú rĩ gá 'dãá idé kí ándrá ĩ'di cécé lũlé
Mṵ́sã ní ãzí la vâ ĩ'diní ndrelé rĩ 'bã áni.
45 Vúlé vúlé ru ãmã áyị́pịka ándrá hémã ị̣sṵ́lépi ĩ'bã
átẹ́pịka 'badrị́ rĩ 'dụ kí hémã ĩndĩ sáwã Yósũwã 'bã kí drị̃
cejó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ũkpõ fẽjó kí ndẽjó rá rĩ agá,
ãzíla hémã u'á ãngũ 'dã gá 'dãá kpere Dãwṵ́dị̃ 'bã sáwã gá.
46 Dãwṵ́dị̃ ásị́ ị̃gbẹ́ ị̣sṵ́lépi Ãdróŋá drị́ rĩ zị, ‘Ífẽ má ị̣sṵ́
ũkpõ sĩ jó sị̣jó Ãdróŋá Yãkó'bõ drị́ rĩ nî.’
47 Wó ngọ́pị̃ Sũlũmánĩ sị ándrá ĩ'diní jó nĩ.
48 “Wó Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ u'á jó 'bá 'baní
sị̣lé drị́ sĩ rĩ agá ku cécé nábị̃ 'baní jọlé rĩ 'bã áni.
49 " ‘Úpí Ãdróŋá jọ,
"'Bṵ̃ ĩ'di úmvúke má ãni ãmbõgõ drị̃ 'i,
ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ'di ãngũ mání sĩ áma pá 'bãjó rĩ 'i.
Jó ĩminí mụlé sị̣lé mání rĩ gbẽtí la íngoní ru yã?
Jõku ãngũ mání mụjó avị́jó rĩ la mụ adrulé íngõlé yã?
50 Adru ándrá ma 'i Ãdróŋá 'i ãko 'dĩ kí ũ'bãlépi rĩ 'i ku
yã?” ’†”
51 Sĩtéfũnõ jọ, “Ĩmi 'bá imbe ũkpó 'dĩ, ĩmi ásị́ mba íni
ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi bị́lẹ́ dịrịmgba ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ íni ã'du ị́jọ́
sĩ? Ĩmi cécé ĩmĩ áyị́pịka kî áni, ĩmi ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Úríndí Ãlá
rĩ gã úmgbé.
52 Ĩmi áyị́pịka fẽ kí vâ ũcõgõ nãbịya 'baní pírí, ụ'dị́ kí vâ
'bá amṵ́lépi ị́jọ́ Ãdróŋá Ngọ́pị izatáŋâ kóru rĩ drị̃ ũlũlépi rĩ
kí rá, ãzíla ĩmi uja Ãdróŋá Ngọ́pị mẹ́lẹ́ mbelé ĩ'dị vâ ĩ'di rá.
53 Ĩmi 'bã sĩ vâ 'bá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí ị̣sṵ́lépi mãlãyíkã
'badrị̃ sĩ rĩ 'i, kpere ĩmi ã'ị̣ drĩ vâ ku!”

Drã Sĩtéfũnõ drị̃ 'i

† **7:43** Ámõsĩ 5:25 † **7:50** Ĩsáyã 66:2

54 'Bá ĩjọ́ amálépi rĩ kí mụ ĩjọ́ 'dĩ arelé Sĩtéfũnõ tị gá íni
'bo, na kí trị̃trị̃ ĩ'diní.
55 Sĩtéfũnõ galépi Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị̃ sĩ tré rĩ ndre ãngũ
Ãdróŋá rụ́ 'bṹ gá, ndre dó sĩ ãcí 'bã ãlámã imve Ãdróŋá drị̃,
ãzíla cọtị ndre Yẹ́sṹ 'bã pá tu agá Ãdróŋá 'bã drị́ wókõ ãndá
gá rĩ gâlé ru.
56 Jọ, “Ĩndre drĩ, ándre 'bṹ tị nzĩ́ ru mmgbọ, Ngọ́tị́ 'Bádrị̃
tu vâ pá Ãdróŋá ãmgbã rĩ 'bã drị́ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru
'dã!”
57 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãzṹ kí ru bị̃lẹ́ cí i'dó kí cẹ̃lé úzáŋâ trũ ũkpó sĩ
Sĩtéfũnõ rụ̃lé ru.
58 A'bé kí ĩ'di táwũ̃nĩ̃ ãmbógó rĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé, i'dó kí dó
ĩ'di uvúlé írã sĩ, 'bá 'dĩ ũtrũ kí bõngó ĩ'badrị̃ kí fẽlé tãmbalé
Sáwũ̃lõ̃ kãrị̃lẽ̃ ru rĩ drị.
59 'Bá 'dã 'bã kí Sĩtéfũnõ uvú agá írã sĩ 'dã gá, 'dãá Sĩtéfũnõ
i'dó Ãdróŋá zị̃lé, “Úpí Yẹ́sṹ, í'dụ áma úríndí fô!”
60 Sĩtéfũnõ a'dé ãjãgõrõ sĩ áwáŋâ trũ, “Úpí, í'bã izatáŋá
'dĩ kí drị̃ gá ku!” 'Bo ĩ'di 'bã ĩjọ́ 'dĩ jọjó 'bo rĩ sĩ, 'de dó rá.

8

1 Sáwũ̃lõ̃ ándrá vâ 'bá ã'ĩ̃lépi la ú'dị Sĩtéfũnõ rá rĩ 'bã ãzí
ru ĩndĩ.

Sáwũ̃lõ̃ 'bã 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩ̃lépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽjó rĩ

Ĩ̃tụ́ 'dã sĩ cõcóŋá ãmbógó la acá 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩ̃lépi u'álépi
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá 'dã kí ụrụ'bá gá. 'Bá Yẹ́sṹ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ iré
kí ndú-ndú ãngũ Yũ̃dị́yã 'badrị̃ Sãmãríyã be rĩ agá pẽ lú
ũ̃pịgọna kî.
2 Ãgọbị̃ Ãdróŋá rulépi rũrũ rĩ 'dụ kí Sĩtéfũnõ ĩ̃sĩ̃lé rá, awá
kí ĩ'di káyĩ.
3 Wó 'dĩ gá 'dâ Sáwũ̃lõ̃ i'dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩ̃lépi rĩ 'baní ũcõgõ
fẽlé ãzíla acị́jó jó ãlu-ãlu agâ sĩ, ãgọbị̃ kí arụ́jó ũkú abe sulé
mãbụ́sṹ gá.

Fĩ̃lĩ̃põ̃ 'bã adrujó Sãmãríyã gá rĩ

4 'Bá irélé 'dĩ mụ kí ĩjọ́ mgbã rĩ ũlũ trũ drị̃ gá drị̃ gá ãngũ
ĩ'bã kí mụjó rĩ gá.
5 Fĩ̃lĩ̃põ̃ mụ táwũ̃nĩ̃ Sãmãríyã gá la gá, nze ĩjọ́ Kúrísĩtõ drị
gá rĩ 'dãá.
6 'Bá ru atrálépi wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ĩjọ́ 'dĩ arelé ãzíla tálí
Fĩ̃lĩ̃põ̃ 'bã idélé 'dĩ kí ndrelé 'bo, 'bã kí bị̃lẹ́ ĩjọ́ Fĩ̃lĩ̃põ̃ 'bã jọlé
rĩ kí arejó.
7 Úríndí ũnzí ũfũ 'bá wẽwẽ rú kí agá úzáŋâ trũ, ãzíla 'bá
acálépi rá rĩ i'dó kí vâ acị̃lé rá.
8 Táwũ̃nĩ̃ 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la ãfũ dó sĩ nĩ.

Sĩmọ́nĩ́ újógó ru rĩ

9 Ágọ́bị́ ãzí ãlu ri ándrá u'álé 'dãá rụ́ la Sĩmọ́nĩ́ 'i, 'bã
ándrá ru 'bá ãzí ãmbógó la rú ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé ũlẽgõ rú 'bá
Sãmãríyã gá rĩ 'baní indrélépi ṹsṹtáŋá ru rĩ kî sĩ.
10 'Bá táwṹnĩ́ 'dã agá 'dãá cí rĩ ri kí ịjọ́ arelé ĩ'di tị gá,
jọ kí vâ ịjọ́ ĩ'di drĩ́ gá, "Ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá ãni umvelé Ũkpó
Ãmbógó rĩ 'i!"
11 'De kí ĩ'di vú gâ sĩ, ã'dusĩku Sĩmọ́nĩ́ ri ĩ'baní ịjọ́ ṹrĩ́ fẽlépi
ṹsṹtáŋá ru rĩ kí idélé ụ́'dụ́ ãzo rú.
12 Wó kí mụ ịjọ́ Fĩ́lĩ́pṍ 'bã imbálé ịjọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drĩ́ drĩ́ gá ãzíla rụ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drĩ́ gá 'dĩ arelé ãzíla ã'ĩ́lé
'bo, fẽ bãbṹtĩ́zĩ́ ãgọbị́ ãzíla ũkú 'banî.
13 Sĩmọ́nĩ́ mgbã rĩ ã'ĩ́ rá bĩ bãbṹtĩ́zĩ́ ĩndĩ, ã'dusĩku ṹrĩ́ fi
ásị́ la gá tálí ãzíla ícétáŋá wẽwẽ rú Fĩ́lĩ́pṍ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ,
bĩ dó vâ sĩ Fĩ́lĩ́pṍ vú ãngũ ĩ'dĩ 'bã mụjó rĩ kí agá ĩndĩ tálí
ãzíla ícétáŋá 'dĩ kî 'bã ịjọ́ sĩ.
14 Ṹpịgọŋa Yẹ́sṹ drĩ́ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ́ gá 'dã kí mụ arelé la 'bá
Sãmãríyã gá 'dã ịsụ́ kí ịjọ́ Ãdróŋá drĩ́ 'bo íni, pẽ kí Pétẽrõ
kí tị Yõhánã be ĩ'ba rṹlé mụjó ịjọ́ 'dĩ ãndá yã rĩ ịsụ́lé.
15 'Bá ĩ̃rĩ́ 'dĩ kí mụ calé 'bo, zị kí Ãdróŋá ĩ'baní jọlé la lẽ
'ba ịsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'i.
16 Ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ asị́ jõ drĩ kí ãzí ãlu la drĩ́ gá ku,
lú ịsụ́ kí drĩ bãbṹtĩ́zĩ́ rụ́ Yẹ́sṹ drĩ́ gá rĩ sĩ.
17 'Dãá Pétẽrõ kí Yõhánã be tĩ́ kí drị́ kí drĩ́ gá, ãzíla ịsụ́ kí
dó sĩ Úríndí Ãlá rĩ rá.
18 Sĩmọ́nĩ́ la mụ ndrelé la Úríndí Ãlá rĩ asị́ 'bá ã'ĩ́lépi rá rĩ
kí drĩ́ gá 'dõlé drị́ tĩ́ŋá ṹpịgọŋa 'badrĩ́ sĩ, lẽ séndẽ fẽlé Pétẽrõ
'baní Yõhánã be sĩ ũkpõ 'dĩ ĩ̃gbãjó.
19 Jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, "Ĩ́fẽ mání ũkpõ 'dĩ ĩndĩ 'bá
mâ vâ sĩ drị́ tĩ́jó drĩ́ la gá rĩ la sĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsụ́ ĩndĩ."
20 Pétẽrõ umvi Sĩmọ́nĩ́ nî, "Lẽ mi 'i, mî séndẽ 'dĩ abe ímụ
ãcí gá míní ũrãjó la mí icó fẽtáŋá Ãdróŋá drĩ́ ĩ̃gbãlé séndẽ
sĩ rá rĩ sĩ.
21 Ãzị́ ãzí mí ãni ãma abe la 'dáyụ, ã'dusĩku ími ásị́ adru
Ãdróŋâ mịfị́ gá múké ku.
22 Mí uja ásị́, ízị́ Úpí 'i ími trũjó ịjọ́ ũnzí míní ũrãlé 'dĩ kí
agá rá.
23 Ándre íni ími 'a ũnzí ãjã sĩ, ãzíla ịjọ́ ũnzí umbé mi cí."
24 Sĩmọ́nĩ́ jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, "Ãndá-ãndá ru ĩzị́
mání Úpí 'i, ịjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ 'bã ãzí ãlu la 'ba idé ru áma
ụrụ'bá gá ku fô."
25 Pétẽrõ kí Yõhánã be mụ ịjọ́ jọŋá delé ãzíla ịjọ́ mgbã Úpí
drị́ gá rĩ ũlũŋá delé 'bo, gõ kî dó vúlé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ́ gá. Ĩ'bã kí

gõ agá 'dâ, mụ kí ịjọ́ ú'dí Úpí Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ ũlũ trũ tọ̃rọ̃mẹ́ wẽwẽ rú Sãmãríyã gá 'dĩ kí agâ sĩ.

Fị̃lị̃pọ̃ kí ágọ̃bị̃ angálépi Ỵtĩyọ́pĩyã gá rĩ be

26 Ụ'dụ́ ãlu mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drị́ gá rĩ jọ Fị̃lị̃pọ̃ nî, "Mí adru bábá mụjó ándrâlé ru gẹ̃rĩ̃ i'dólépi Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá mụlépi kpere Gázã gá 'dã gá." *

27 Fị̃lị̃pọ̃ i'dó dó ãcĩ̃ mụjó rá 'bo, íni 'dĩ ágọ̃bị̃ angálépi Ỵtĩyọ́pĩyã gá la ĩ'di mụ agá ĩ'didrị̃ko gâlé, ĩ'di ándrá vâ 'bá ãzí rulé rũrũ, ĩrá 'dị́pị ụ́pí ũkú ru Ỵtĩyọ́pĩyã gá rĩ pálé gá la, ágọ̃bị̃ angá ándrá Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá Ãdróŋâ ỉ̃nzĩ̃lé.

28 Ĩ'di 'bã ãcẹ̃ agá gárĩ ĩ'di ãni kãyĩnõ 'bã selé nĩ rĩ sĩ 'dĩ gá 'dâ, ri bṹkṹ nábĩ̃ Ĩsáyã drị́ gá rĩ lãlé.

29 Úríndí Ãlá rĩ jọ Fị̃lị̃pọ̃ ní, "Ímụ adrulé gárĩ 'dã andre gá 'dãá ãni rú."

30 Fị̃lị̃pọ̃ cẹ̃ rá are ágọ̃bị̃ tá Ỵtĩyọ́pĩyã rú 'dĩ la bṹkṹ nábĩ̃ Ĩsáyã drị́ gá rĩ la agá, zị́ ĩ'di, "Ínĩ̃ ịjọ́ míní lãlé 'dĩ kí ífí rá yã?"

31 Ágọ̃bị̃ Ỵtĩyọ́pĩyã rú 'dĩ umvi Fị̃lị̃pọ̃ ní, jọ, "Má icó ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí nĩ̃lé íngoní-íngoní ru 'bá ãzí drĩ ífí la icé mání ku rĩ gá?" Umve dó sĩ Fị̃lị̃pọ̃ 'i amṹlé rilé ĩ'di bṹlṹ gá 'dãá.

32 Ỵjọ́ bṹkṹ Ãdróŋá drị́ ágọ̃bị̃ Ỵtĩyọ́pĩyã rú rĩ 'bã lãlé rĩ ándrá íni:

"'Dụ kí ándrá ĩ'di agụlé cécé kãbĩlõ agụlé lịlé ỉ̃ỉ̃lị̃ rĩ 'bã áni,
ãzíla 'dị kí ĩ'di cécé kãbĩlõ lịlé,
ru tị nzĩ̃lé ku rĩ 'bã áni.

33 Úfẽ ĩ'diní drĩ̃nzá, úlị ịjọ́ ĩ'didrị́ múké-múké ku.
'Bá ãzí ãlu icólépi ịjọ́ nzelépi drĩ̃lẹ́ ĩ'didrị́ kí drĩ̃ gá rá la 'dáyụ,
ã'dusĩku ídri ĩ'didrị́ ũnọ́kṹ gá 'dâ rĩ ãsĩ̃ 'bo." †

34 Ãmbógó Ỵtĩyọ́pĩyã rú rĩ zị́ Fị̃lị̃pọ̃ 'i, "Ílũ mání, nábĩ̃ la ịjọ́ 'dĩ jọ ĩ'di drĩ̃ gá yã jõku 'bá ãzí ndú la drĩ̃ gá?"

35 'Dãá Fị̃lị̃pọ̃ i'dó dó ịjọ́ jọlé ịjọ́ tá Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã lãlé rĩ drĩ̃ gá, ãzíla ũlũ ịjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ.

36 Ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rĩ̃ gá 'dâ, ca kí ãngũ ỉ̃yị́ trũ la gá, ãmbógó Ỵtĩyọ́pĩyã rú rĩ jọ, "Ỵyị́ ãzí 'dĩ, ã'du icó fẽlé la má ịsṹ bãbṹtĩzĩ̃ ku rĩ gá nĩ?" [

37 Fị̃lị̃pọ̃ jọ, "Mí icó bãbṹtĩzĩ̃ ịsṹlé rá ídrĩ Yẹ́sṹ ã'ỉ̃ ími ásị́ pírí sĩ rĩ gá." Ãmbógó umvi má ã'ỉ̃ dó rá Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.] †

---

* **8:26** Gẹ̃rĩ̃ 'dĩ mụ ándrá ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ. † **8:33** Ĩsáyã 53:7-8
† **8:37** Vásĩ 37 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fṹtĩ̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋá drị́ Gĩ̃rĩ̃kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

38 Atrị kãyĩnõ gárĩ selépi rĩ kí drị̃, fi kí Fị́lịpọ̃ be ị̃rị̃ trá ị̃yị́ agâlé, 'dãá Fị́lịpọ̃ fẽ ĩ'diní bãbụ̃tị́zị̃ rá.

39 Kí mụ ãfũlé ị̃rị̃ trá ị̃yị́ agâlé rĩ sĩ ãmvé 'dõlé 'bo, Úríndí Úpí drị̃ 'dụ Fị́lịpọ̃ 'i ũní rá, ãmbógó Ị̃tị́yọ́pị̃yã rú 'dã ndre ĩ'di ị̃dị́ ku, wó mụ ĩ'di 'bã ãcị̃ trũ drị̃ gá ãyĩkõ ãmbógó íni la trũ.

40 Fị́lịpọ̃ mụ ru ị̣sṹlé Ãzótũ gá, ĩ'di 'bã mụ agá, ri mụlé ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ ũlũ trũ táwṹnị̃ ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agâ sĩ íni, íni kpere ĩ'di 'bã ca agá Kãyĩsárĩyã gá.

9

Sáwṹlọ̃ 'bã ásị̃ ujajó rĩ
('Etáŋá 22:6-16; 26:12-18)

1 Ṵ'dṹ 'dã kî sĩ Sáwṹlọ̃ 'bã drĩ adrujó ũmbã ĩ'diní 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ kí ụ'dị́jó rĩ trũ ásị̃ gá rĩ sĩ, mụ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rṹ.

2 Jọ 'bã ãfẽ drĩ ĩ'diní wárágã mụjó Dãmãsị̃kị́yã gá ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agâ sĩ, 'bá táni ãgọbị rú jõku ũkú ru Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rĩ kí rụjó ũkpó sĩ agụjó sujó mãbṹsṹ gá Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé.

3 Sáwṹlọ̃ 'bã mụ agá ãni rú táwṹnị̃ Dãmãsị̃kị́yã drị̃ gá 'dãá, rṹgbṹgbṹ ãcí imve angájó 'bṹ gâlé ji ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá trộ̃kị́lịrị.

4 Sáwṹlọ̃ a'dé vṹrṹ, are ṹ'dṹkọ́ ãzí ị́jọ́ jọ agá ĩ'diní, “Sáwṹlọ̃! Sáwṹlọ̃! Mi áma ĩcõcõŋã íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”

5 Sáwṹlọ̃ zị, “Mi ã'di 'i, Úpí?” Ṵ'dṹkọ́ umvi, “Ma Yẹ́sṹ mî ĩcõcõŋãlé rĩ 'i.

6 Wó be la ínga, ímụ táwṹnị̃ agâlé, ãngũ mání sĩ mụjó lũjó la míní mi mụ ã'du idélé yã rĩ gá.”

7 'Bá tá be acị̃lépi Sáwṹlọ̃ abe 'dĩ tu kí pá ị́jọ́ jọŋâ kóru, are kí ṹ'dṹkọ́ 'dã rá, wó ndre kí 'bá ãzí ífí ãlu ku.

8 'Dãá Sáwṹlọ̃ angá vṹrṹlé nzị̃ ru mị́fị, wó ndre ãngũ gẹ̃rị̃ sĩ ku, ã'dusĩ̃ku mị́fị la ãsã cí. 'Bá tá mụlépi ĩ'di be 'dĩ rụ kí ĩ'di drị́ gá drị́ gá agụlé Dãmãsị̃kị́yã gâlé.

9 Dãmãsị̃kị́yã gá 'dãá Sáwṹlọ̃ u'á ṹ'dṹ na ndre ãngũ ku, na ãko ãzí ku, mvụ vâ ãko ãzí ku ĩndĩ.

10 'Bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá la ándrá Dãmãsị̃kị́yã gá 'dãá cí rṹ la Ãnãníyã 'i. Ị́jọ́ ãzí ícétáŋá ru la i'da ándrá ru ĩ'diní, ala gá Úpí Yẹ́sṹ umve ĩ'di, “Ãnãníyã!” Ãnãníyã umvi, “Ma 'dõnu, Úpí.”

11 Úpí Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí itú mi bábá, ímụ gẹ̃rị̃ umvelé Kpị 'dã agá, jó Yṹdãsị̃ drị̃ agá, ízị 'bá angálépi Tãrãsị́sị̃ gá umvelé Sáwṹlọ̃ 'i rĩ 'i. Ĩ'di Ãdróŋá zị.

12 Ãzíla áfẽ ndre ícétáŋá ru ágǫ́bị̃ ãzí umvelé Ãnãníyã 'i
rĩ 'bã amụ́ agá jó agá 'dõlé, drị̃ tị̃ agá ĩ'di drị̃ gá 'bã ndre sĩ
ãngũ ị̃dị́.”
13 Ãnãníyã umvi, “Úpí, ũ'bí nze kí mání ị́jǫ́ ágǫ́bị̃ 'dĩ
drị̃ gá rá ãzíla ị́jǫ́ ũnzíríkãnã ĩ'dĩ 'bã idélé 'bá ãlá mídrị̃
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí drị̃ gá ĩndĩ.
14 Ãzíla amụ́ vâ ũkpõ ãtalo ãmbogo 'dã 'badrị̃ sĩ
Dãmãsị̃kỉyã gá 'dõlé amụ́jó 'bá ími rụ́ umvelépi rĩ kí rụjó
cí.”
15 Wó Úpí Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ímụ, ã'dusĩku ĩ'di mâ ãnájó
ũ̃pị̃gǫ́ŋá mání pẽlé ị́jǫ́ mádrị̃ kí ujílépi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ
'baní, ũpi 'baní ãzíla 'bá Ịsịrayị́lị̃ gá 'dĩ 'baní rĩ 'i.
16 Ãzíla ma vâ mụ ị́jǫ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ũcõgõ ịsụ́jó ị́jǫ́ má
drị̃ ũlũ̃ŋá sĩ rĩ kí i'dalé ĩ'diní rá.”
17 'Dãá Ãnãníyã mụ rá, fi Sáwũ̃lõ̃ drị̃ gâlé, tị̃ drị̃ Sáwũ̃lõ̃ drị̃
gá jọ, “Má ádrị̃pị̃ Sáwũ̃lõ̃, Úpí Yẹ́sũ̃ ándrá ru i'dalépi míní
gẽ̃rị̃ gâlé míní amụ́jó 'dõlé rĩ sĩ, rĩ ãpẽ áma tị ími la mi sĩ
ãngũ ndre ị̃dị́, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ 'bã ga sĩ ími agá tré benĩ.”
18 Cọtị ãko ãzí a'dé Sáwũ̃lõ̃ mị́fị̃ agâlé cécé ũgórókó'bõ
áni, 'dâ ndre dó ãngũ ị̃dị́ rá. Tu pá ụrụgá sĩ bãbũ̃tị́zị̃ ịsụ́jó.
19 Sáwũ̃lõ̃ la mụ íná nalé 'bo, ịsụ́ ũkpõ ú'dí ru.

Sáwũ̃lõ̃ 'bã ị̃jǫ́ ũlũ̃jó Dãmãsị̃kỉyã gá rĩ

Sáwũ̃lõ̃ u'á ụ́'dụ́ were 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'ba abe
Dãmãsị̃kỉyã gá 'dãá.
20 Mụ dó pịrị ị́jǫ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agá jọjó la,
Yẹ́sũ̃ ĩ'di Ãdróŋá Ngǫ́pị̃ 'i.
21 'Bá ị́jǫ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ u'á kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ, ãzíla jọ kí,
“Ágǫ́bị̃ 'dĩ adru ándrá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé 'bá kí ụ'dị̃lépi rụ́
Yẹ́sũ̃ 'dĩ umveŋá sĩ rĩ 'i ku yã? Amụ́ vâ ínĩ ngá ị́jǫ́ ĩ'di ãni
ãlu 'bá kí trajó agụjó mãbụ́sũ̃ gá 'bá ãtalo ãmbogo rĩ kí drị̃lẹ́
gá rĩ gá ku yã? Wó uja ru íni la ã'du sĩ?”
22 Wó 'dãá ị́jǫ́ Sáwũ̃lõ̃ 'bã jọlé rĩ acá kí ũkpó trũ, ãzíla 'bá
Yãhụ́dị̃ rú Dãmãsị̃kỉyã gá 'dĩ icó kí ĩ'di umvilé ku, ã'dusĩku
ị́jǫ́ ĩ'di 'bã jọlé Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ i'da ru mmgbọ rú Yẹ́sũ̃
ĩ'di Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé ãma pajó rĩ 'i.

Sáwũ̃lõ̃ 'bã ru apájó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí drị̃ gá rĩ

23 Ụ'dụ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ ri kí ru
tralé ãlu ị́jǫ́ itújó sĩ Sáwũ̃lõ̃ mbãjó 'dijó rá.
24 Wó 'bá ãzí lũ Sáwũ̃lõ̃ ní ị́jǫ́ itúlé ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí rá.
Ị̃tụ́ kí ị́nị̃ be 'bá 'dĩ ri kí ĩ'di tẽlé 'dịlé jó tị bõrõ táwũ̃nị̃ celépi
cí rĩ drị̃ gá rĩ kí agá.

25 Wó ịnị̃ ãzí ãlu 'bá ịjọ̃ ĩ'didrị̃ ã'ḭlépi rá rĩ 'dụ kí ĩ'di gṹfá
sĩ mụlé sulé dẹ̃rịsã bõrõ agá rĩ gâ sĩ ãmvélé apá dó sĩ rá.
26 Sáwṹlọ̃ mụ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ṹ'bĩjó ru icíjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi
rá 'dĩ abe pâlé wẽwẽ rú, wó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ ã'ị̃ kí ĩ'di
ĩ'bã ãzí ru ku, ãzíla idé kí dó vâ ĩ'di sĩ ṹrị̃ sĩ.
27 Wó Bãrãnábã amṹ Sáwṹlọ̃ ãzã kolé ĩ'di agụjó ṹpịgọŋa
'ba rṹlé lũjó la ĩ'baní Sáwṹlọ̃ ndre Úpí Yẹ́sṹ 'i gẹ̃rị̃ gá, ãzíla
Úpí jọ ịjọ̃ ĩ'di be rá. Nze vâ ĩ'baní ịjọ̃ Sáwṹlọ̃ 'bã ịjọ̃ ũlũjó
ṹrị̃ kóru Yẹ́sṹ drị̃ gá Dãmãsḭkḭyã gá 'dãá rĩ 'i.
28 Ãzíla Sáwṹlọ̃ u'á dó sĩ ṹpḭgọ́ŋá abe, acḭ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ agá
pírí ịjọ̃ ũlũ trũ ṹrị̃ kóru Úpí Yẹ́sṹ drị̃ gá.
29 Ri vâ ãgátã galé 'bá Yãhṹdḭ̃ rú Gḭrḭ́kḭ̃ tị jọlépi rĩ abe,
mbã kí tí vâ ĩ'di 'dịlé rá.
30 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ kí mụ ịjọ̃ 'dĩ ịsṹlé 'bo, 'dụ kí
Sáwṹlọ̃ agụlé Kãyĩsárĩyã gá tị la pẽjó Tãrãsḭsḭ̃ gá.
31 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Yṹdḭyã gá, Gãlḭ́lḭ̃ gá
ãzíla Sãmãríyã gá 'dĩ îcõcõŋá kí ku, ịsṹ kî dó sĩ ásḭ ḭ̃gbẹ̃. Kí
kãlãfe tụ ásḭ ũŋmĩŋá Úríndí Ãlá rĩ drị gá rĩ sĩ ĩ'bã kí Úpí
Yẹ́sṹ ní ãzḭ ngajó rĩ sĩ.

Pétẽrõ 'bã adrujó ãngũ Lṹdã gá ãzíla Yópã gá rĩ

32 Pétẽrõ 'bã acḭ agá ãngũ pírí gá, ṹ'dṹ ãlu mụ drị̃ fụlé 'bá
ãlá u'álépi Lṹdã gá 'dĩ 'ba abe.
33 'Dãá ịsṹ ágọ́bḭ ãzí u'álépi mgbọ́lọ sḭ ílí ãrõ ãcá sĩ pá
kóru umvelé Ãyĩnéyã 'i.
34 Pétẽrõ jọ Ãyĩnéyã ní, "Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ adrí mi ãlá ru 'bo,
mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḭrḭ̃sḭ̃ 'i." Cọtị Ãyĩnéyã angá ụrụgá.
35 'Bá pírí u'álépi Lṹdã gá ãzíla Sãrónĩ gá 'dãá rĩ ndre kí
Ãyĩnéyã 'bã ácḭ́ŋá rá, cọtị ã'ị̃ kí Yẹ́sṹ Úpí kí palépi rĩ rú rá.
36 Yópã gá 'dãá ũkú ãzí ándrá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá la cí rṹ la
Tã'bḭtã 'i, * ũkú Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá la, ri sáwã ĩ'didrị̃ kí izalé ịjọ̃
múké idéjó ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó.
37 Sáwã 'dã agá 'dãá ãyánĩ rụ ĩ'di uja drãlé rá. 'Bá ũjĩ kí
ãvũ la ãzíla agụ kí 'bãlé gõrófã agá ụrụgâlé ĩ'di ḭ̃sḭ̃ŋá tẽjó.
38 Ãngũ Yópã 'i rĩ ándrá Lṹdã andre gá 'dãá ãni rú, 'bo
'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ kí mụ ịjọ̃ 'dĩ arelé Pétẽrõ ĩ'di Lṹdã gá
íni, pẽ kí ãgọbị kí tị ḭ̃rḭ̃ ịjọ̃ Tã'bḭtã drã rá rĩ trũ mãmálá 'bãjó
ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá, "Mí amṹ gbõrú ãma rṹ 'dõlé."
39 Pétẽrõ angá amṹlé 'bá 'dĩ abe. Ĩ'di mụ acálé 'bo, agụ
kí ĩ'di gõrófã agâlé, ũkú ãwụzị rú rĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá
áwáŋâ trũ jó ãvũ 'bãjó rĩ agá. Ũkú 'dĩ kí dḭ̃ Pétẽrõ ní sátĩ
ãzíla kọ́tḭ̃ ándrá Tã'bḭtã 'bã sõlé rĩ kí i'da sĩ.

---

* **9:36** Gḭrḭ́kḭ̃ tị sĩ ála ĩ'di umve *Dõrõkásĩ 'i.*

40 Pétẽrõ iyá kí jó agâlé rĩ sĩ ãmvé, tḭ̃ ãjã vų̃rṵ zḭ Ãdróŋá, ĩ'di mụ zį̰lé la 'bo uja tḭ ãvũ rų̰lé jọ, “Tã'bį̰tã, mí angá ụrụgá!” Ũkú 'dĩ nzḭ̃ ru mḭfḭ, ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé 'bo uja rilé rĩ rĩ.

41 Pétẽrõ se ru ãni rú ĩjũ drḭ ãzã la kojó ĩ'di ingajó. Umve 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ũkú ãwụzḭ rú 'dĩ kí abe amṵ́jó ĩ'di fẽjó ĩ'badrḭ́ ídri rú.

42 Ḭjọ́ 'dĩ acḭ ãngũ Yópã drḭ agâ sĩ pírí 'bá wẽwẽ rú uja kî sĩ ásḭ Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃jó 'bá kí palépi rĩ rú.

43 'Dĩ gá 'dâ, Pétẽrõ u'á Sḭ̃mọ́nḭ̃ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi rĩ drḭ́ko gá Yópã gá 'dãá ṵ́'dṵ́ ãzo rú.

10

Kṵ̃rṵ̃nálį̰yọ̃ kí Pétẽrõ be

1 Ágọ́bḭ ãzí ándrá cí u'álépi Kãyĩsárĩyã gá rṵ́ la Kṵ̃rṵ̃nálį̰yọ̃ 'i, ĩ'di ãsĩkárĩ túrú ãlu Rṵ́mḭ̃ drḭ kí 'bã ãmbógó. *

2 Ĩ'di ándrá 'bá Rṵ́mḭ̃ rú Ãdróŋá rulépi 'bá ĩ'didrḭ abe ambamba la, ri vâ 'bá ándrá Yãhṵ́dḭ̃ rú lẽmẽrí rĩ kí ãzã kolé, ĩ'di vâ Ãdróŋá zḭ agá ṵ́'dṵ́ pírí.

3 Ũgũgõ sáwã úrômĩ ḭ̃tọ́lọŋá sĩ ndre ándrá mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ icétáŋá agâ sĩ ḭjọ́ jọ agá ĩ'di be, umve ĩ'di, “Kṵ̃rṵ̃nálį̰yọ̃!”

4 Su mḭfḭ drḭ la gá ṵ̃rḭ trũ umvi, “Úpí, ãko ã'du?” Mãlãyíkã umvi, “Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ã'ḭ̃táŋá mî ĩ'di ã'ḭ̃jó ãzíla ãko mî fẽlé 'bá lẽmẽrí Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'banî rĩ ca kí ĩ'di rų̰lé rá, ĩ'di dó sĩ bábá ími umvijó.

5 Ãzíla ú'dî'da ípẽ 'bá ãzí kí tḭ mụlé ágọ́bḭ Sḭ̃mọ́nḭ̃ Pétẽrõ rĩ umvelé ãngũ Yópã gá.

6 Mụ ãmṵ́ ru ágọ́bḭ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'i, lḭcọ́ trũ ãni rú la mĩrĩ tḭ gá rĩ drḭ́ko gá ĩ'di amṵ́ míní ḭjọ́ patáŋá drḭ lũlé.”

7 Mãlãyíkã la mụ mụlé 'bo, Kṵ̃rṵ̃nálį̰yọ̃ umve 'bá ãzḭ ngalépi ĩ'didrḭ la kí ḭ̃rḭ, ala gá ãsĩkárĩ ãzḭ ngalépi 'dãá Ãdróŋá rulépi ambamba la ãzí ãlu.

8 Nze ĩ'baní ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú, uja dó kí tḭ pẽlé Yópã gá.

9 Drṵ̃sḭ̃ ĩ'baní acá agá ãni rú Yópã gá sáwã ázíyá gá 'dĩ, Pétẽrõ mụ tụlé jó drḭ gá Ãdróŋá zį̰lé.

10 Ãbḭ́rḭ ndẽ ĩ'di rá, lẽ tí ãko ãzí nalé, 'dĩ sĩ íná la drĩ a'dí agá a'dî ndre ícétáŋá ãzí.

---

* **10:1** Ĩ'di ándrá ãmbógó ru ãsĩkárĩ 'bá Rṵ́mḭ̃ rú rĩ 'bã ãni umvelé “Ãsĩkárĩ Ítãlĩ 'badrḭ rĩ 'badrḭ 'i.”

11 Ndre ala gá 'bṹ tị nzḩ ru mmgbọ, ndre vâ ãko ãzí cécé
bõngó ũgĩlé kónã la sụ rĩ kí agá a'bélé vṹrṹ 'dõlé rĩ 'bã áni
la.
12 Ala gá 'dãá ãnãkpá ũví ndú-ndú lẽlé úna kí ku 'dĩ kí
pírí cí; ãko ãgãlépi 'a drḩ sĩ ãzíla ãríŋá ungalépi ụrụgâ sĩ 'dĩ
kî trũ.
13 Ṹ'dṹkọ́ angá ala gâlé jọ, "Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlḩ
ãko 'dĩ kí ãzíla ína kí rá."
14 Wó Pétẽrõ umvi, "Yụ, Úpí, ána jõ drĩ ãko ãzí ãndḩ ru la
ku."
15 'Dãá are vâ ṹ'dṹkọ́ 'dĩ 'bṹ gâlé ḩdḩ, "Ãdróŋá drĩ jọ la ãko
'dĩ míní múké, lẽ íjọ ũnzí rĩ gá ku."
16 Ḩjọ́ 'dĩ idé kí ru íni pâlékó na, 'dãá ú'dụ dó ãko bõngó
áni 'dĩ 'bṹ gâlé vúlé.
17 Pétẽrõ 'bã drĩ ḩjọ́ ĩ'di 'bã ndrelé 'dĩ ífí ndrṹ agá 'dâ, ndre
'bá Kṹrṹnálḩyọ̃ 'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí pá tu agá Sḩmọ́nḩ drḩ jó tị
gá 'dãá.
18 'Dãá zị kí, "Ãmṹ ãzí rṹ sĩ umvelé Sḩmọ́nḩ Pétẽrõ 'i rĩ 'dâ
cí yã?"
19 Pétẽrõ drĩ ĩ'di 'bã ḩjọ́ 'dĩ ífí ũrã agá, Úríndí jọ ĩ'diní, "Mí
are! 'Bá ãgọbị rú la kí na kí ími ndrṹ.
20 Mí asḩ vṹrṹ ími itúlé bábá, ígã jõ mụlé 'bá ãmḩyọ́ŋá ru
'dĩ 'bã abe ku, ã'dusĩku má ãpẽ kí tị ma 'i."
21 Cọtị Pétẽrõ asḩ vṹrṹ jọ ãgọbị 'dã 'baní, "Ma bãsĩ ágọ́bḩ
ĩmi ndrṹlé rĩ 'i, ĩmi amṹ ã'du ḩjọ́ sĩ?"
22 Ãgọbị na 'dã umvi kí, "Ãmbógó Kṹrṹnálḩyọ̃ ãsĩkárĩ
Rṹmḩ gá rĩ ãpẽ ãma tị nĩ. Ĩ'di 'bá ãzí Ãdróŋá rulépi rũrũ
vâ 'bá múké, ãzíla 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ 'bã kí rulé rũrũ íni
la. Mãlãyíkã ãlá Ãdróŋá drḩ jọ ḩjọ́ ĩ'di be, jọ 'bã umve mi 'i
ĩ'didrḩ kogâlé, ĩ'di sĩ ḩjọ́ mî mụlé jọlé ĩ'diní rĩ are."
23 Pétẽrõ 'bã mãmálá a'ḩ ãgọbị na 'dã kí ṹ'dṹ kojó 'dãá.

Pétẽrõ 'bã adrujó Kṹrṹnálḩyọ̃ drḩ jó agá rĩ

Ṹ'bṹtị ãzí rĩ sĩ Pétẽrõ itú ru bábá mụjó ĩ'ba abe, ãzíla 'bá
Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá Yópã gá 'dã ãzí rĩ mụ kí ĩndĩ.
24 Drṹsḩ íni ca kí lḩcọ́ Kṹrṹnálḩyọ̃ drḩ ĩ'di 'bã sĩ ĩ'di tẽjó 'bá
ĩ'didrḩ kí abe ãzíla ĩ'di 'bã wọ̃rḩka umvelé umve-umve rĩ abe
Kãyĩsárĩyã gá 'dãá.
25 Pétẽrõ 'bã lẽ agá fi agá jó agâlé 'dĩ gá 'dĩ, Kṹrṹnálḩyọ̃
ụfụ kí drḩ ĩ'di be, 'be ru pálé la gá 'dãá vṹrṹ ĩ'di ḩnzḩjó.
26 Pétẽrõ fẽ ĩ'diní angálé ụrụgá jọ, "Ítu pá ụrụgá,
Kṹrṹnálḩyọ̃, ma mâ ngá lú 'bá cécé mí áni."
27 Pétẽrõ mụ kí ḩjọ́ jọ trũ Kṹrṹnálḩyọ̃ be kpere ĩ'baní ca
agá jó 'bá 'baní ru trajó wẽwẽ rú rĩ agâlé.

28 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi pírí nį̃ kí rá ãzí̧táŋá ãmadrı̨́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ drı̨ dı̨́nį̃ drı̨̃ ã'ı̨̃ ãmaní u'ájó sụ́rụ́ ndú 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku 'dĩ abe vâ adrujó ãmụ́ ru ĩ'badrı̨́ko gá ãndrũ 'dĩ 'bã áni ku. Wó Ãdróŋá jọ mání, lẽ má umve 'bá ãzí ãluŋá la mẹ́rọ́'bá ru jõku ãndı̨́ ru íni ku.

29 Bãsĩ gápi mâ amụ́jó kpílo gbõrú míní 'bá tı̨ pẽjó má rụ́ 'bo rĩ sĩ 'dĩ. Ázı̨ dó mi 'i, ípẽ 'bá kí tı̨ má rụ̃lé ã'du ı̨́jọ́ sĩ?”

30 Kũ̃rũ̃nálı̨yọ̃ umvi ĩ'diní, “Alı̨ ụ́'dụ́ na 'bo, ándrá cécé sáwã úrômĩ sĩ ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ma Ãdróŋá zı̨ agá ĩ̃tọ́lọŋá sĩ mádrı̨́ jó agá, rũ̃gbụ́gbụ́ ándre 'bá ãzí bõngó sũ̃lépi imvesílílí la pâ tu agá áma drı̨̃lẹ́ gá 'dãá.

31 Jọ mání, ‘Kũ̃rũ̃nálı̨yọ̃! Ãdróŋá are zı̨táŋá mídrı̨̃ rá ãzíla ndre vâ ãzãkoma míní fẽlé 'bá 'baní rĩ kí rá, ãvĩ ı̨́jọ́ kí drı̨̃ gá ku.’

32 Jọ vâ mání, ‘Ípẽ 'bá ãzí tı̨ mụlé Yópã gá ágọ́bı̨́ umvelé Sı̨́mọ́nı̨̃ Pétẽrõ 'i rĩ rụ́, ĩ'di ãmụ́ ágọ́bı̨́ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sı̨́mọ́nı̨̃ 'i rĩ drı̨́ko gá mĩrĩ tı̨ gá 'dã.’

33 'Dĩ gá 'dâ ápẽ 'bá tı̨ mí rũ̃lé cọtı̨ mí idé vâ múké amụ́jó. Ú'dî'da ãma dó pírí Ãdróŋâ drı̨̃lẹ́ gá 'dâ ı̨́jọ́ Úpí 'bã azı̨lé ími tı̨ gá rĩ arejó.”

Pétẽrõ jọ ı̨́jọ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku rĩ 'banî

34 Pétẽrõ i'dó ı̨́jọ́ jọlé, jọ, “Ánį̃ dó rá ãndá Ãdróŋá uya 'bá kí uya-uyâ ku.

35 Sụ́rụ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá 'dâ, ã'ı̨̃ 'bá ĩ'di rụ́ ı̨cụ́lépi ãzíla 'bá ı̨́jọ́ mgbã ngalépi rĩ kí rá.

36 Ĩmi are ándrá ı̨́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã tı̨ ãpẽlé 'bá Įsı̨rayı̨́lı̨̃ rú rĩ 'baní ásı̨́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drı̨̃ ajílépi Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ Úpí ru sụ́rụ́ pírí 'baní rĩ rụ̃ sĩ rĩ rá.

37 Ĩmi are ı̨́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé i'dójó Gãlı̨́lı̨̃ gá ãngũ Yũ̃dı̨yã drı̨̃ gá sáwã Yõhánã 'bã ı̨́jọ́ bãbũ̃tı̨́zı̨̃ drı̨̃ ũlũjó rĩ 'bã ũngúkú gá rĩ rá.

38 Ĩnı̨̃ vâ ı̨́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tı̨̃ rú Ãdróŋá 'bã adrujó ĩ'di be, ĩ'di vâ Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó drı̨̃ la gá, ũkpõ trũ, acı̨́lépi ı̨́jọ́ múké idé trũ, ãzíla 'bá Sĩtánĩ 'bã umbélé cí 'dĩ kí adrı̨́jó rá rĩ rá.

39 “Ãma ũ̃pı̨́gọ́ŋá ru 'dĩ kí dó sĩ pírí ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã ngalé ãngũ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃ agá ãzíla Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ agá 'dĩ 'bã sãdínĩ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ipa kí ĩ'di mũsãlá'bã sı̨́ gá.

40 Wó ụ́'dụ́ na Yẹ́sũ̃ 'bã drãjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri, i'da ru ú'dí ru

41 adru 'bá pírí 'banî la ku, wó lú 'bá ándrá ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨̃ ndrelépi cé, Ãdróŋá 'bã ándrá pẽlé 'bo 'dĩ 'banî, ãma ándrá

ãko nalépi ãzíla mvụlépi ĩ'di trũ sáwã ĩ'di 'bã angájó drã agá rĩ sĩ 'bo rĩ kî.
42 Ãzíla azị ãmaní ịjọ́ ĩ'didrị̃ ỉndụ́ nzejó 'bá 'banî i'dajó la 'i bãsĩ 'bá Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé, ịjọ́ lịjó 'bá ídri rĩ kí drị̃ gá 'bá ũdrãlépi rá rĩ abe rĩ 'i.
43 Nãbịya pírí ũlũ kí ịjọ́ ĩ'di drị̃ gá, jọ kí, 'bá pírí ĩ'di ã'ỉlépi rá rĩ ála ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ kî trũ rá ũkpó rụ́ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ.”

Úríndí Ãlá rĩ 'bã asỉjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí drị̃ gá rĩ

44 Pétẽrõ 'bã drĩ ỉjọ́ jọ agá jõjọ̃ 'dĩ gá 'dĩ, Úríndí Ãlá rĩ asị̃ vụ̃rụ́ 'dõlé 'bá tá ỉjọ́ ĩ'didrị̃ arelépi 'dĩ kí drị̃ gá.
45 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ĩtãrãlé rá Yẹ́sụ̃ ã'ỉlépi rá angálépi Yópã gá Pétẽrõ be 'dĩ acá kí ụ̃sụ̃táŋá sĩ, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã fẽtáŋá ĩ'di ãni Úríndí Ãlá rĩ ãsũjó vâ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí drị̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ.
46 'Dĩ fẽ i'dó kí ỉjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ Ãdróŋâ ịcụ́ŋâ trũ cọtị Pétẽrõ jọ,
47 “'Bá 'dĩ ịsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'bo, cécé ándrá ãmaní ịsụ́lé rĩ 'bã áni. 'Dâ 'bá ãzí icó dó kí ugalé úmgbé bãbụ̃tị́zị̃ ịsụ́jó ỉyị́ sĩ la ku.”
48 'Dã 'bã ũngúkú gá, fẽ dó ĩ'baní bãbụ̃tị́zị̃ rụ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ. 'Bá 'dãá 'dĩ zị kí Pétẽrõ 'i u'ájó ĩ'ba abe ụ́'dụ́ were rú ỉdị́.

11

Ỉjọ́ Pétẽrõ 'bã vú nzelé rĩ

1 Ụ̃pịgọŋa Yẹ́sụ̃ drị̃ 'dĩ kí, 'bá Yụ̃dỉyã gá ã'ỉtáŋâ trũ 'dĩ abe, are kí 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ ã'ỉ kí ỉjọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ rá.
2 Wó Pétẽrõ la mụ gõlé vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'bo, 'bá Yãhụ́dị̃ rú ru ĩtãrãlépi rá Yẹ́sụ̃ ã'ỉlépi lã'bĩ ĩ'badrị̃ Yãhụ́dị̃ drị̃ drĩ sĩ adrujó kí drị̃ gá cí 'dĩ inzá kí ĩ'di drị̃, jọ kí,
3 “Ífi 'bá ãzí 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la 'badrị́ jó agá, ãzíla mí uja íná nalé ĩ'ba abe.”
4 'Dãá Pétẽrõ nze ĩ'ba ní ỉjọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú pírí ĩ'ba ní ru idéjó 'dã 'bã áni.
5 “Ụ'dụ́ ãlu Yópã gá mání Ãdróŋá ã'ỉ agá, ícétáŋá ãzí i'da ru mání, ándre ãko ãzí cécé bõngó ũgĩlé kónã la sụ asị̃ agá angájó 'bụ̃ gâlé má rụ́ 'dõlé.
6 Ma mụ ala ndrelé, ándre ãko gbẽtí ndú-ndú lẽlé úna kí ku ũ'bí ãnãkpá ásé agá rĩ kí, ãko ãgãlépi kụ̃bụ̃drị̃ sĩ rĩ kí ãzíla ãriŋa 'bụ̃ gá kí abe.
7 Ãzíla má are ụ́'dụ́kọ́ ỉjọ́ jọ agá, ‘Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlị́ ãko 'dĩ kí, ãzíla ína kí rá.’

8 Má umvi, ‘Yụ Úpí ãndá, ãko ãzí ãndị ru jõku ũnzíkãnã la fi áma tị gá ku.’
9 Wó má are vâ ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ 'bũ̧ gâlé ỹdị́, ‘Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní múké, lẽ íjọ ũnzí rĩ gá ku.’
10 'Dĩ idé ru ũgũgõ pâlé na 'dĩpí 'dĩ sĩ sáwã ãko 'dĩ ãzíla ỵjọ́ ala gá 'dĩ kí úse drĩ kí 'bũ̧ gâlé ku rú.
11 “Cọtị ãgọbị na tị ãpẽlé angájó Kãyĩsárĩyã gá la acá kí jó mâ sĩ u'ájó rĩ agá cí.
12 Úríndí Ãlá rĩ lũ máni mụjó ĩ'ba abe, ãzíla ũ̧rĩ̧ 'bã rụ jõ ma ĩ'bã kí adrujó ãmỵ́yọ́ŋá rĩ sĩ ku. Ámụ mâ ádrỵ́pịka ázíyá angálépi Yópã gá 'dâ cí 'dĩ kí abe, ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãma acá ágọ́bỵ́ tá 'bá tị ãpẽlépi ãma rụ́ rĩ drỵ́ko gá.
13 Ũlũ ãmaní ỵjọ́ mãlãyíkã 'bã ru i'dajó ĩ'diní, ãzíla nze ỵjọ́ mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú, ‘Ípẽ 'bá ãzí kí tị Yópã gá mụlé ágọ́bỵ́ umvelé Sỵ̃mọ́nỹ̃ Pétẽrõ 'i rĩ rụ́.
14 Ĩ'di míní, mi 'i, ãzíla 'bá pírí mídrỵ́ko gá 'dĩ kí ru pa íngoní-íngoní ru yã rĩ lũ rá!’
15 Ma dó mụ i'dólé ĩ'baní ỵjọ́ jọlé 'bo, Úríndí Ãlá rĩ asỵ́ kí drỹ̧ gá cécé ĩ'di 'bã a'déjó ãma drỹ̧ gá ụ́'dụ́ drỵ̃drỹ̧ rĩ sĩ rĩ 'bã áni.
16 Ỵjọ́ ándrá Úpí Yẹ́sũ̧ 'bã jọlé ãmaní rĩ agá mánî, ‘Yõhánã fẽ ándrá bãbũ̧tỵ́zỹ̧ ỹyỵ́ sĩ, wó ála mụ ĩminí bãbũ̧tỵ́zỹ̧ fẽ lé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’†
17 Wó Ãdróŋá drĩ ĩ'baní Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ fẽ ãmaní ĩ'ba abe ã'ỵ̃táŋá Úpí Yẹ́sũ̧ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ma dó ã'di 'i ỵjọ́ Ãdróŋá drỹ̧ drỹ̧ ụtrỵ́jó?”
18 'Bá kí mụ arelé la 'dĩ 'bã áni 'bo, ỵjọ́ 'dã umvi ãgátã ĩ'badrỹ̧ kí pírí, i'dó kí Ãdróŋá ỵcụ́lé jọ kí, “Ãdróŋá fẽ vâ drỹ̧lẹ́mmgbọ 'bá Yãhụ́dỹ̧ rú ku 'dĩ 'baní ásỵ́ ujajó ũnzĩkãnã a'bejó ídri ukólépi ku rĩ ỵsụ́jó.”

'Bá Yẹ́sũ̧ ã'ỵ̃lépi rá Ãnỹ̃tỵ̃yọ́kỹ̃ gá rĩ kî

19 'Bá Yẹ́sũ̧ ã'ỵ̃lépi rá ándrá apálépi angájó Yȩ̃rụ́sãlẹ́mũ̧ gá ỵ̃tụ́ kí ĩcõcõŋãjó 'dĩ sĩ Sĩtéfũnõ drã 'bo rĩ vúlé gá rĩ, iré kí kpere Fõyĩnísĩya gá, Kũpórõ gá ãzíla Ãnỹ̃tỵ́yọ́kỹ̃ Sỵ̃rĩyã gá rĩ gá, ũlũ kí ỵjọ́ mgbã Yẹ́sũ̧ drỵ́ gá rĩ 'i, lú 'bá Yãhụ́dỹ̧ rú 'dĩ 'baní á'dụ̃sĩ.
20 Wó íni 'dĩ 'bá ãzí Yẹ́sũ̧ ã'ỵ̃lépi rá angálépi Kũpórõ gá ãzíla Kũ̧rẹ́nỹ̃ gá rĩ mụ kí Ãnỹ̃tỵ́yọ́kỹ̃ gá kí iréjó Yȩ̃rụ́sãlẹ́mũ̧ gâlé rĩ sĩ i'dó kí ỵjọ́ mgbã ũlũlé 'bá Yãhụ́dỹ̧ rú ku 'dĩ 'baní Úpí Yẹ́sũ̧ drỹ̧ gá.

† **11:16** 'Etáŋá 1:5

21 Ũkpõ Ãdróŋá drị gá rĩ ĩ'bã abe cí, ãzíla ũ'bí Ãdróŋá ã'ḭlépi rá rĩ 'bã kãlãfe tụ ụrụgá.
22 Ḭtụ́ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ kí mụ ã'du idé ru nĩ yã rĩ arelé 'bo, pẽ kí Bãrãnábã tị Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá.
23 Ĩ'di mụ acálé 'bo, ndre ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé lẽtáŋá ĩ'didrḭ uyaŋâ kóru rĩ sĩ 'dĩ kí, ãyĩkõ fụ dó ĩ'di rá, ãzíla imbá 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ kí ásḭ jọjó la lẽ 'bã u'á kí ḭjọ́ mgbã rĩ sĩ Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá.
24 Bãrãnábã ĩ'di ándrá 'bá ãlá, galépi tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bá ãzí ã'ḭtáŋá agá ũkpómgboroto íni la. Wó âjí 'bá ũ'bí kí Yẹ́sṹ rụ́.
25 Cọtị Bãrãnábã mụ dó Sáwṹlọ̃ ndrṹ trũ Tãrãsḭsḭ̃ gá.
26 Ĩ'di mụ Sáwṹlọ̃ ḭsṹlé 'bo, agụ ĩ'di Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá. Ílí ãlu pírí ri kí drḭ̃ fụlé kãnḭsã 'dãá rĩ kĩ trũ ãzíla imbá kí 'bá 'dãá rĩ kî. (Ĩ'di ándrá Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá ĩ'baní 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá rĩ kí umvejó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.)
27 Sáwã 'dĩ agá, nãbḭya ãzí mụ kí angájó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ sĩ mụjó Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá.
28 Ĩ'ba ãzí ãlu umvelé Ãgábã 'i rĩ tu pá ụrụgá, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní, ace wereŋá ru rílẽ la mụ a'délé ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá rá. (Ḭjọ́ 'dĩ idé ru áyi Kḭlãwṹdḭyã 'bã adrujó úpí ru rĩ sĩ.)
29 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá rĩ jọ kí ḭjọ́ kí drĩdríŋĩ gá ãko cící rĩ kí fẽjó ŋãnã sĩ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Yṹdḭyã gá rĩ kí ãzã kojó.
30 Idé kí ḭjọ́ 'dĩ 'i ãzíla pẽ kí Sáwṹlọ̃ kí tị Bãrãnábã be séndẽ 'dĩ trũ 'bá drḭ̃lẹ́ ru Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'ba rṹlé.

12

Pétẽrõ 'bã ãfũŋá ṹsṹtáŋá ru rĩ

1 Ĩ'di dó ãni rú cé ḭtụ́ ándrá Hẽródẽ * 'bã adrujó úpí ru ãzíla ĩ'di 'bã 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rĩ 'bã kí rụjó vâ lẽjó kí ĩcõcõŋãjó rĩ sĩ.
2 'Dị ándrá Yãkó'bõ Yõhánã 'bã ádrḭpị, lị ĩ'di drḭ̃kã ménéŋá sĩ.
3 Ĩ'di mụ ndre la ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãyĩkõ fụ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ kí ambamba, rụ Pétẽrõ 'i, ḭjọ́ 'dĩ idé ru ṹmṹ mũkátĩ ãkṹḳḭ́ kóru alḭjó † 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ najó rĩ sĩ.
4 Ĩ'di mụ Pétẽrõ rụlé 'bo, su ĩ'di mãbṹsṹ gá, fẽ ĩ'di andre tẽlé 'bá ãsĩkárĩ amṹlépi ĩ'di andre tẽlépi járã sĩ járã sĩ tị ndú-ndú sụ ãsĩkárĩ trũ sụ sụ rĩ 'badrḭ. Hẽródẽ itú tí ru ĩ'di

* **12:1** *Hẽródẽ* 'dĩ ándrá umvelé "Ãgḭrḭpã námbã ãlu Ãnḭ̃tḭpásḭ̃ ngọ́pị 'i." † **12:3** Ṇmṹ 'dĩ vâ umvelé ṹmṹ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ 'i.

ajíjó kẹ́sį̃ drį̃lẹ́ gá ụ́'dụ́ ũmų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ 'dã drį̃ drĩ alị 'bo rĩ gá tí sĩ lẽjó ĩ'di 'dịjó rá.

5 Ú'bã Pétẽrõ 'i u'álé mãbụ́sų̃ gá, wó íni 'dĩ 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ ri kí Ãdróŋâ ã'į̃lé ãndẽŋâ kóru ĩ'di ị́jọ́ sĩ.

6 Ị́nị́ Hẽródẽ 'bã lẽjó ĩ'di iyájó ų̃'bụ́tị la sĩ rĩ sĩ, Pétẽrõ ri ụ́'dụ́ kolé ãsĩkárĩ į̃rį̃ la kí drĩdríŋĩ gá. Úmbé ĩ'di nõrórõ į̃rį̃ sĩ, ící drị la ãlu rĩ ãsĩkárĩ ãzí drị ãndá gá rĩ rụ́, drị ãzí rĩ ãsĩkárĩ drị į̃jị gá rĩ rụ́. Ãsĩkárĩ ãzí į̃rį̃ rĩ kí ú'bã kí kẽjị́tị mãbụ́sų̃ jó Pétẽrõ 'bãjó rĩ andre tẽlé.

7 Gbõ̃ŋáŋá ru, mãlãyíkã Ãdróŋá drị gá rĩ tu pá 'dãá, ãzíla dį̃zã (ãcí) ji ãngũ jó agá 'dãá tárá-tárá. Mãlãyíkã rụ Pétẽrõ 'i kọ́trọ́ gá, aya ĩ'di kĩ̃nzí-kĩ̃nzí, ãzíla inga dó ĩ'di, jọ ĩ'diní, “Ínga ụrụgá gbõrú!” 'Dã 'bá ũngúkú gá nõrórõ tá Pétẽrõ 'bã drị umbéjó 'dĩ ayụ kí a'délé vũ gá.

8 'Dãá mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Ísų̃ mî bõngó kí ãko pá gá rĩ abe.” Pétẽrõ idé cécé mãlãyíkã 'bã jọlé 'dã áni. Mãlãyíkã jọ vâ ĩ'diní, “Í'be mî bõngó ãmvé rĩ ími ụrụ'bá gá, mí ãbĩ áma vú.”

9 Pétẽrõ ãbĩ vú la kpere ãmvé 'dõlé. Wó ị́jọ́ ãzí Pétẽrõ 'bã 'bãlé ĩ'di drį̃ gá 'dãá ị́jọ́ mãlãyíkã 'bã idélé 'dĩ kí ãndá la yụ. Ũrã ĩ'dĩ gá ĩ'di ícétáŋá ãzí ndre agá íni.

10 Alị kí ãsĩkárĩ ãlu rĩ rụ̃ sĩ į̃rį̃ rĩ be rá, ãzíla acá kí dó kẹ̃jị́tị aya rú sĩ ãfũjó táwų̃ñ̨ agá rĩ gá. Kẹ̃jị́tị 'dã nzį̃ ru ĩ'baní cénĩ, ãzíla fũ kí dó ala gâ sĩ. Kí mụ mụlé wereŋá ru, mãlãyíkã a'be ĩ'di ũní.

11 'Dãá Pétẽrõ mị́fį̃ kpę̃ dó, jọ dó, “Ú'dî'da ánį̃ dó rá ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá ãpẽ ĩ'dĩ 'bã mãlãyíkã tị áma pajó Hẽródẽ drį̃lẹ́ gá ãzíla angájó ị́jọ́ pírí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'baní ũrãlé ĩ'di ru idé rá 'dĩ kí agá.”

12 Pétẽrõ la dó mụ ị́jọ́ kí nį̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, mụ dó lị́cọ́ Mãríyámũ Yõhánã Mãrákõ 'bã ãndrẽ drị gá 'bá kî sĩ ru trajó wẽwẽ rú Ãdróŋá ã'į̃jó rĩ gá.

13 Pétẽrõ pã kẹ̃jị́tị ãmvélé-ãmvélé ru rĩ, ãzíla ų̃pígọ́ŋá umvelé Ródã 'i rĩ amụ́ dó kẹ̃jị́tị 'dã nzį̃lé.

14 Ĩ'di mụ Pétẽrõ 'bã ụ́'dụ́kọ́ arelé 'bo, ãyĩkõ drị cẹ̃ vúlé kẹ̃jị́tị nzį̃ŋâ kóru, jọ, “'Bá 'dĩ, Pétẽrõ ĩ'di kẹ̃jị́tị gá 'dã!”

15 Jọ kí ĩ'diní, “Ími úŋmĩ mgbã rĩ gá 'dáyụ!” Ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'dã vú gajó į̃dị-į̃dị rĩ sĩ, jọ kí ĩ'diní, “Lẽ 'dã 'bã adru mãlãyíkã ĩ'didrị ĩ'di tãmbalépi rĩ 'i yã áni.”

16 'Bá 'dĩ kí drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, Pétẽrõ ri kẹ̃jị́tị 'dã pãlé biri-biri, kí mụ kẹ̃jị́tị 'dã nzį̃lé ãzíla ĩ'di ndrelé 'bo, acá kí ų̃sų̃táŋá sĩ.

17 Pétẽrõ i'da ĩ'baní drı̨ sĩ ĩyãŋãjó tú, ãzíla nze ĩ'baní
Ãdróŋá iyá ĩ'di ãmvé mãbṵ́sṵ̃ gâlé íngoní ru yã rĩ vú. Jọ
ĩ'baní, “Ĩlũ jõ ı̨́jọ́ 'dĩ Yãkó'bõ ‡ ní ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨́lépi rá 'dĩ
'baní rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'be ãngũ 'dã mụjó ãngũ ãzí
gá.
18 Ĩ'di mụ calé ṵ̃'bṵ́tı̨ sĩ, ṵ̃rı̨̃ afí ãsĩkárĩ kí agá ã'du ı̨́jọ́ idé
ru Pétẽrõ benĩ yã rĩ sĩ.
19 Hẽródẽ fẽ ãzı̨́táŋá ĩ'di ndrṵ̃jó, wó ı̨sṵ́ kí ĩ'di ku. 'Dã 'bã
ũngúkú gá, lı̨ ı̨́jọ́ ãsĩkárĩ 'dĩ kí drı̨̃ gá, ãzíla fẽ dó ũkpõ sĩ kí
ụ'dı́jó rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, Hẽródẽ mụ angájó Yṵ̃dı̨́yã gá
rĩ sĩ mụlé u'álé Kãyĩsárĩyã gâlé.

Hẽródẽ 'bã drãŋá

20 Hẽródẽ ri jõ u'álé 'bá Tṵ́rṵ̃ gá vâ 'bá Sı̨̃dọ́ŋı̨̃ gá rĩ abe
ũmbã sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Tṵ́rṵ̃ gá ãzíla Sı̨̃dọ́ŋı̨̃ gá 'dĩ pẽ kí 'bá kí
tı̨ mụlé ásı̨ ĩgbẽ ı̨sṵ́lé ĩ'didrı̨, ã'dusĩku 'bá 'dĩ ri kí ãkónã ı̨sṵ́lé
ĩ'didrı̨. 'Bã kí dó wọ̃rı̨ Bĩlásĩtõ úpí Hẽródẽ 'bã ãzã kolépi rĩ
trũ, ãzíla ítútáŋá ĩ'ba ãni Hẽródẽ trũ rĩ ã'ı̨ dó ru rá.
21 Sáwã Hẽródẽ 'bã 'bãlé sĩ drı̨̃ ụfụ́jó 'bá angálépi Tṵ́rṵ̃
gá ãzíla Sı̨̃dọ́ŋı̨̃ gá rĩ abe rĩ dó mụ acálé 'bo, sṵ̃ dó ĩ'di 'bã
bõngó ũpĩ drı̨ gá rĩ. Ri dó úmvúke ĩ'didrı̨ ũpĩ drı̨̃ drı̨̃ gâ sĩ
ũ'bí 'baní ı̨́jọ́ jọ́jó.
22 'Dãá ũ'bí uzá kí, “'Dĩ ṵ́'dṵ́kọ́ 'bá ãni la ku, 'dĩ ṵ́'dṵ́kọ́
ãdróŋá ãzí ãni la.”
23 Hẽródẽ 'bã Ãdróŋâ rṵ́ ı̨cṵ́jó áyụ ku rĩ sĩ, mãlãyíkã
Ãdróŋá drı̨ gá rĩ fẽ acá ãyánĩ rú vṵ̃rṵ́ sĩ, ãzíla ṵ̃'bụ na kí
dó ĩ'di ífí kpere ĩ'di 'bã drã agá.
24 Wó ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ ri irélé drı̨̃ gá, ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃
ã'ı̨́lépi ú'dí 'dĩ 'bã kãlãfe ri tụlé drı̨̃ gá drı̨̃ gá.
25 Bãrãnábã kí mụ Sáwṵ̃lṵ̃ be ãzı̨ ĩ'badrı̨ Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá rĩ
delé 'bo, gõ kí dó vúlé Ãnı̨̃tı́yọ́kı̨̃ gá, 'dụ kí ĩ'ba abe Yõhánã
vâ umvelé Mãrákõ 'i rĩ ĩndĩ.

13

Bãrãnábã kí tı̨ pẽjó Sáwṵ̃lṵ̃ be rĩ

1 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨́lépi rá Ãnı̨̃tı́yọ́kı̨̃ gá rĩ kí agá 'dãá, nãbı̨ya
ãzí kí ándrá ímbá'bá ãzí kí abe cí. 'Dĩ kí ándrá Bãrãnábã
'i, Sı̨̃mọ́ŋı̨̃ (umvelé 'bá ı̨nı̨ rú rĩ 'i), Lṵ̃kı́yã Kṵ̃rẹ́ŋı̨̃ gá rĩ 'i,
Mãnãyẹ́ŋı̨̃ ándrá ãnzı̨̃nĩrĩŋã zolépi Hẽródẽ Ãnı̨̃tı̨pã be rĩ 'i
ãzíla Sáwṵ̃lṵ̃ 'i.
2 Ĩ'baní Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃ agá ãko ãzí naŋâ kóru, 'dĩ gá 'dâ,
Úríndí Ãlá rĩ jọ ĩ'baní, “Ĩpẽ mání Sáwṵ̃lṵ̃ kí Bãrãnábã be
bṵ́lṵ́ gá, kî sĩ ãzı̨ mání kí umvejó rĩ nga.”

‡ **12:17** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sṵ̃ 'bã ádrı̨́pı̨ rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnı̨́sã 'bã drı̨̃lẹ́
Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá la.

3 Kí mụ Ãdróŋá zịlé íná naŋâ kóru 'bo, tị kí drị̃ Bãrãnábã
kí drị̃ gá Sáwṹlọ̃ be, 'dĩ 'bã vúlé gá pẽ kí dó kí tị rá.

Bãrãnábã 'baní adrujó Sáwṹlọ̃ be Kũpórõ gá rĩ

4 Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí tị pẽjó nĩ rĩ sĩ, Bãrãnábã kí Sáwṹlọ̃
be mụ kí Sẽlẽwúkĩyã gá ãzíla mụ kí mẹ́lị̃ sĩ ãngũ ĩyị́ 'bã celé
trộkḭ́lịrị umvelé Kũpórõ rĩ gá.

5 'Dụ kí ándrá Yõhánã Mãrákõ 'bá kí ãzã kolé ãzị́ sĩ rĩ ĩndĩ.
Kí mụ acálé Sãlãmḭ́sĩ̃ gá 'dãá 'bo, imbá kí ḭ́jọ́ Ãdróŋá drị̃
ãngũ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã ĩ'di ṇzĩ̃jó rĩ kí agá, ãzíla ímbátáŋá
imbájó rĩ agá 'dãá.

6 Ĩ'baní acḭ agá ãngũ ru lịlépi ĩyị́ agá rĩ gá 'dãá, ca kí Páfõsĩ
gá, ịsṹ kí nábĩ̃ ĩnzõ rú ãndrḭ́kẹ ndrịlépi umvelé Bãrã-Yẹ́sṹ
'i 'bá Yãhṹdị̃ rú, ru 'bãlépi ḭ́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi ĩnzõ sĩ la.

7 Ĩ'di ándrá wọ̃rị̃ Sẽrẽ̃gḭyọ̃ Páwṹlọ̃ ãmbógó ãngũ ĩyị́ 'bã
celé trộkḭ́lịrị rĩ drị̃ 'i, vâ ãmbógó ãzí úŋmĩ trũ íni la, pẽ 'bá
tị mụlé Bãrãnábã kí umvelé Sáwṹlọ̃ be ĩ'di drḭ̃lẹ́ gâ sĩ ḭ́jọ́
Ãdróŋá drị̃ arejó.

8 Wó Ĩlĩmásĩ̃ ('dĩ rṹ ĩ'didrị̃ Gĩrḭ́kḭ̃ tị sĩ ífí la 'bá ãndrḭ́kẹ
ndrịlépi rĩ 'i) ga ãgátã ĩ'ba abe, ṹ'bḭ̃ ásị́ pírí sĩ lẽjó ãmbógô
ásị́ ujajó ã'ḭ́táŋá Yẹ́sṹ ã'ḭ́jó rĩ agá rĩ sĩ rá.

9 'Bo Sáwṹlọ̃ umvelé Páwṹlọ̃ 'i rĩ agá Úríndí Ãlá rĩ ga tré,
ndre Ĩlĩmásĩ̃ tõtõ.

10 Ãzíla jọ, "Mi ngọ́tḭ́ŋá Sĩtánĩ̃ ãni ãzíla mẹ́rọ́'bá ḭ́jọ́ pírí
múké rĩ drị̃ gá rĩ 'i, ími 'a ga tré ĩnzõ sĩ ãzíla úlétáŋá
ũnzíríkãnã Sĩtánĩ̃ drị̃ sĩ. Ãzíla mi vâ ḭ́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ãndá
'dĩ kí lẽ ujalé ĩnzõ rú!

11 Úpí Ãdróŋá 'a ve dó míní 'bo, ími mḭfḭ la mụ ãzṹlé cí,
índre ãngũ ule ḭ́tṹ 'bã jilé rĩ ku cajó áyi ãzí agá."

Cọtị Ĩlĩmásĩ̃ mḭfḭ gá áŋmí agá cí, mḭfḭ mṹgṹ ru, i'dó dó
ḭ́bãrḭ̃lé 'bá ãzí 'bã rụ rṹ sĩ ĩ'didrị̃ sĩ ĩ'di drị̃ cejó íni.

12 Ãmbógó la mụ ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé 'bo, ã'ḭ́ dó rá,
ã'dusĩku acá ṹsṹtáŋá sĩ ḭ́jọ́ imbálé Ãdróŋá drị̃ gá rĩ sĩ.

Páwṹlọ̃ ũlũ ḭ́jọ́ táwṹnḭ̃ Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá 'dĩ ãngũ Pḭ̃sḭ̃dḭ̃yã gá

13 I'dójó Páfõsĩ gá 'dãá, Páwṹlọ̃ kí 'bá acḭ́lépi ĩ'di abe 'dĩ
kî trũ mụ kí táwṹnḭ̃ Pẽrḭ́gã drị̃ agá 'dĩ ãngũ Pãmũfílĩyã drị̃
gá. 'Dãá Yõhánã Mãrákõ a'be kí gõjó vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá.

14 I'dójó Pẽrḭ́gã gá, Páwṹlọ̃ mụ kí Bãrãnábã be táwṹnḭ̃
Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ ãngũ Pḭ̃sḭ̃dḭ̃yã drị̃ rĩ gá. Ãzíla Sãbátũ sĩ, mụ kí
ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá, ri kí gá 'dãá vṹrṹ.

15 Ḭ́jọ́ Mṹsã 'bã sĩlé ãzíla nãbḭya 'bã kî sĩlé Ãdróŋá drị̃ 'dĩ
kí 'bã ãzí lã agá 'bo 'dĩ gá 'dâ, ãmbogo ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó
rĩ drị̃ jọ kí Bãrãnábã 'baní Páwṹlọ̃ be, "Ãmã ádrḭ́pḭka, ãma

a'ị̃ ĩmi 'i ị́jọ́ jọjó 'bá 'baní, ị́jọ́ ãzí drĩ adru ĩmi ásị̃ ga 'dâ 'bá kí ásị̃ ũŋmĩjó cí rĩ gá.”

16 Páwṹlõ nga pá tulé ụrụgá, atrị 'bá kí drĩ̃ drị̃ sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú 'dĩ ãzíla 'bá Yãhṹdĩ̃ rú ku Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lépi 'dĩ, ĩmi are ị́jọ́ áma tị gá!

17 Ãdróŋá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị gá rĩ pẽ ãmã áyị́pịka kí, wi ándrá ĩ'baní sṹsṹ sĩ acájó sṹrṹ ũkpó la rú, ãzíla sĩ adrujó málĩ trũ, kí u'ájó ãngũ Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gá rĩ sĩ. Anzé kí angájó sṹrṹ Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ drĩ̃ agá ũkpõ ĩ'didrĩ̃ sĩ,

18 ta vâ ídri ĩ'badrị ũnzíkãnã rĩ ãngũ kõtórõ rú ĩ̃yị́ kóru 'dã agá ílí kãlị́ sụ.

19 'Dị ã'dị́ sṹrṹ ázĩ̃rĩ̃ Kãnánĩ gá 'dãá rĩ kí abe ndẽ kí rá, uja dó ãngũ ĩ'badrị 'dã fẽlé 'bá ĩ'didrị Ịsịrayị́lĩ̃ rú 'dĩ 'baní (ãko ĩ'ba ãni la rú).

20 Ị̃jọ́ 'dĩ 'dụ kí ãni rú ílí túrú sụ kãlị́ tõwú.

“'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'baní 'bá ị́jọ́ lịlépi * rĩ kí ãlu-ãlu kpere ụ́'dṹ nábĩ̃ Sámṹẽ̃lĩ̃ drị rĩ gá.

21 Wó 'bá lẽ kí úpí, Ãdróŋá fẽ dó ĩ'baní úpí Sáwṹlõ Kị̃sĩ̃ ngọ́pị 'i angájó sṹrṹ Bénzãmĩnĩ drĩ̃ agá, na ũpĩ ílí kãlị́ sṹ.

22 Ãdróŋá la mụ Sáwṹlõ nzelé ũpĩ gá rĩ sĩ 'bo, 'bã dó Dãwṹdĩ̃ adrujó ĩ'bã úpí ru. 'Dĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'di drĩ̃ gá rĩ 'i, ‘Má ịsṹ Dãwṹdĩ̃ Yésẽ ngọ́pị 'i 'bá áma ásị̃ 'bã lẽlé rá rĩ rú, ĩ'di ị́jọ́ pírí mâ lẽlé 'ba idé kí rá rĩ kí idé rá.’

23 “Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ kí agá Ãdróŋá ãpẽ 'Bá 'bá Palépi Yẹ́sṹ 'i sṹrṹ Ịsịrayị́lĩ̃ drị rĩ 'baní ándrá ĩ'di 'bã azị̃lé rĩ 'bã áni.

24 Yẹ́sṹ i'dó drĩ ãzị ku rú, Yõhánã ũlũ ị́jọ́ ásị̃ ujajó rĩ 'bá pírí Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dĩ 'baní, ãzíla 'bá pírí 'bã ịsṹ kî sĩ bãbṹtị́zĩ̃ sĩ ị́jọ́ ũnzí a'bejó.

25 Yõhánã de dó ị́jọ́ ũlũ agá, zị dó 'bá kí, ‘Ĩmi ũrã ma ã'di 'i yã? Má adru Kúrísĩtõ ĩminí tẽlé rĩ 'i ku. Ĩmi are! Ĩ'di amṹ áma vúlé gá 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, má icó dó sĩ ŋĩlâ ĩ'di pá gá rĩ trũlé ku wó ma vâ ũkpó kóru adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru.’

26 “'Bá mádrị Ịsịrayị́lĩ̃ rú drĩ̃lẹ́ Ịbụrahị́mṹ drị 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhṹdĩ̃ rú ku Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lépi 'dĩ, ị́jọ́ patáŋá drị 'dĩ Ãdróŋá ãpẽ bãsĩ tị la ãmaní.

27 'Bá u'álépi Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'dã kí 'bá drĩ̃lẹ́ ru ĩ'badrị rĩ kí abe, nĩ̃ kí Yẹ́sṹ 'i ku. Nĩ̃ kí vâ ị́jọ́ nãbịya 'bã kî sĩ̃lé lãlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã ífí ku. Wó tí ị́jọ́ nãbịya 'bã kî sĩ̃lé rĩ idé ru ĩ'di kẽ̃jị́ gá ĩ'bã kí Yẹ́sṹ drĩ̃ gá ị́jọ́ lịjó ĩ'di 'dịjó rĩ sĩ.

---

* **13:20** *'Bá ĩ̃jọ́ lịlépi* 'dĩ kí ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ãlu-ãlu 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dĩ kí upajó ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí drị gá rĩ sĩ rĩ kí. Ílã bụ́kũ̃ 'bá ị́jọ́ lịlépi 'dĩ 'badrị̃.

28 Ĩ'bã kí táni ḭjọ́ ḭsṵ́jó ĩ'di ṵrṵ'bá gá ĩ'di 'dijó rá ku tí, ũŋmĩ
kí Pĩlátõ sĩ ĩ'di 'dijó siri.
29 Kí dó mṵ ḭjọ́ sĩlé ĩ'di drḩ̃ gá bṵ́kṵ̃ agá 'dĩ kí idélé pírí 'bo,
ãtrũ kí ĩ'di mũsãlá'bã sḩ gá rĩ sĩ mṵlé ḭsḩ̃lé 'bṵ́ gá.
30 Wó Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ
gá rá.
31 Ṵ'dṵ́ wẽwẽ rú agá ri ru i'dalé 'bá ándrá amṵ́lépi ĩ'di trũ
angájó Gãlḩ̃lḩ̃ gá mṵjó Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ 'banî. Kí dó 'bá ḭjọ́
ĩ'didrḩ vú nzelépi 'bá ãmadrḩ Ḭsḭrayḭ́lḩ̃ rú rĩ 'baní rĩ kî.
32 "Wó ãma ĩminí ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drḩ gá ãlá rĩ vú nze, ándrá
Ãdróŋá 'bã azḭlé ãmã áyḭ́pḭka 'banî rĩ 'i.
33 Ãma tá gápi anzḭ ĩ'badrḩ rú 'dĩ, Ãdróŋá nga ãmaní ãzḭ
ĩ'di 'bã Yẹ́sṵ̃ ingajó ídri rú drã agá rĩ sĩ cécé sĩlé Zãbṵ́rḩ
cápĩtã ḩ̃rḩ rĩ agá 'dãá rĩ áni:
" 'Mi mâ Ngọ́pḭ 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pḭ rú.' †
34 Ãzíla 'dĩ dó ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé Yẹ́sṵ̃ drḩ gá ĩ'di 'bã ĩ'di
ingajó ídri drã agá rĩ sĩ, icó ŋmalé ḩ̃nádrḩ agâlé ku rĩ 'i:
'Ma mṵ ĩminí ḭjọ́ ũniyambamba ãzíla ãlá mání azḭlé Dãwṵ́dḩ
ní rĩ kí fẽlé.' †
35 Úsĩ vâ ĩ'di Zãbṵ́rḩ ãzí rĩ agá:
'Mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bṵ́ gâlé ku.' †
36 "Dãwṵ́dḩ 'bã ãzḭ Ãdróŋá drḩ 'bã ngaŋá dejó sáwã ĩ'didrḩ
agá 'bo rĩ sĩ, drã dó rá, ḭsḩ ĩ'di áyḭ́pḭka abe, ãzíla ãvũ la ŋma
ḩ̃nádrḩ agá rá.
37 Wó ḭjọ́ 'dĩ idé ru 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ídri drã agá rá
rĩ rṵ́ gẽ̃rḩ sĩ ku.
38 "'Dĩ sĩ, má ádrḭ́pḭka, álẽ lũlé la ĩminí, Yẹ́sṵ̃ sĩ izatáŋá
ĩmidrḩ kí ru trũ rá.
39 Ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ kí 'bã ḭjọ́ ũnzí pírí kí ru trũ
Yẹ́sṵ̃ rṵ̃ sĩ rá ándrá ru icólépi trũlé ku ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḩ sĩ
rĩ kí.
40 Ḩ̃nzḩ̃ mḭfḩ̃ ndrejó la ḭjọ́ ándrá nãbḭya 'bã kí jọlé rĩ 'bã idé
ru ĩmi abe ku benĩ:
41 " 'Ĩmi are, ĩmi 'bá idemará ru ḭjọ́ idélépi ãfó sĩ 'dĩ!
Ĩmi idé ṵ̃rḩ̃ sĩ, ĩmi mṵ ũdrãlé rá!
Ḭjọ́ mání idélé ãndrũ 'dĩ, ĩ'di ḭjọ́ ãzí ĩminí mṵlé ã'ḩ̃lé ku íni
la,
átã 'bá ãzí drĩ táni ĩminí lũ la rá tí.'†"
42 Páwṵ̃lṵ̃ 'baní ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ a'be agá Bãrãnábã
be 'dĩ ga 'dâ, 'bá a'ḭ kí kí ãgõjó ḭjọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí jọjó Sãbátũ
ãzí amṵ́lépi rĩ sĩ ḩ̃dḩ.

---

† **13:33** Zãbṵ́rḩ 2:7 † **13:34** Ĩsáyã 55:3 † **13:35** Zãbṵ́rḩ 16:10 † **13:41** Hãbãkṵ́kḩ 1:5, 6-11

43 'Bá ru tralépi ãngũ 'dã gá 'dãá 'dĩ kí mụ irélé 'bo, 'bá
Yãhụ́dḭ́ rú wẽwẽ rú ãzíla 'bá Yãhụ́dḭ́ rú ku ãrútáŋá ru, ru
ujalépi Yãhụ́dḭ́ rú 'dĩ abe, bĩ kí Páwṹlọ̃ kí vú Bãrãnábã be.
Ímbá'bá ḭ̃rḭ́ 'dĩ jọ kí ĩ'baní ḭ́jọ́ sĩ kí ásḭ́ imbájó sĩ adrujó ásḭ́
ḭ̃gbę̃ Ãdróŋá drḭ́ agá.
44 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, ãni rú la 'bá pírí táwṹnḭ́ agá 'dãá 'dĩ,
amṹ kí ḭ́jọ́ Úpí Ãdróŋá drḭ́ arelé.
45 'Bá Yãhụ́dḭ́ rú rĩ kí mụ 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ kí ndrelé
'bo, ãjã fi kí ásḭ́ gá cí. Ri kí ãgátã galé ḭ́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ
kí drḭ́ gá ĩ'di u'dáŋâ trũ ĩndĩ.
46 Wó Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be i'dó kî dó bãsĩ vâ ḭ́jọ́ jọlé
ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ ṹrḭ́ kóru jọ kí, "Ĩ'di ãndá-ãndá ru ḭ́jọ́ Ãdróŋá
drḭ́ rĩ ũlũjó ĩminí drḭ́drḭ́. Wó ĩlẽ dó ku, ãzíla ĩlḭ́ dó ĩmi ídri
ukólépi ku rĩ agá ãmvé 'bo, ãma dó ĩmi a'be rá, ãma ãma
uja ḭ́jọ́ jọlé 'bá Yãhụ́dḭ́ rú ku rĩ 'banî.
47 Úpí fẽ ãmaní ãzḭ́táŋá íni:
" 'Á'bã ĩmi dḭ̃lé ãcí ru 'bá Yãhụ́dḭ́ ru ku 'dĩ 'banî,
ala gá 'bá pírí ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ rĩ 'bã ḭsṹ kí rú sĩ patáŋá
ĩndĩ íni.'†"
48 'Bá Yãhụ́dḭ́ rú ku 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á kí ãyĩkõ
sĩ ãzíla ḭcṹ kí Úpî rṹ, 'bá ũpẽlé ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ acá
kí 'bá ḭ́jọ́ úpí drḭ́ 'dĩ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kî rú.
49 Ḭ́jọ́ Úpí drḭ́ gá rĩ iré ru ãngũ 'dã agá 'dãá pírí.
50 Wó 'bá Yãhụ́dḭ́ rú 'dĩ mụ kí ãgọbḭ drḭ̃lḛ́ ru ãzíla ũkú
ãmbogo-ãmbogo Ãdróŋâ ḭ̃nzḭ̃lépi 'dĩ kí bḭ̃lḛ́ usúlé sĩ Páwṹlọ̃
kí ngṹjó Bãrãnábã be ũnzí. I'dó kí Páwṹlọ̃ 'baní ũcõgõ fẽlé
Bãrãnábã be, dro kí dó kí ãngũ ĩ'badrḭ́ 'dã agá rĩ sĩ rá.
51 'Bá 'dĩ ụtṹ kí pṹtrṹ kí pá gá rĩ kí 'bá Yãhụ́dḭ́ rú 'dĩ kí
drḭ̃lḛ́ gá 'dãá, mụ kí dó Ĩkónĩyãmũ gá.
52 'Bá Yḛ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá angájó Ãnḭ̃tḭyọ́kḭ̃ gá rĩ ga kí ãyĩkõ sĩ
ãzíla Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré.

14

Páwṹlọ̃ 'baní adrujó Bãrãnábã be Ĩkónĩyãmũ gá rĩ 'i

1 Ḭ́jọ́ ãlu 'dĩ vúŋá idé ru Ĩkónĩyãmũ gá, Páwṹlọ̃ 'bã kí mụ
agá Bãrãnábã be ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá, ãzíla 'bá wẽwẽ
rú Yãhụ́dḭ́ rú rĩ kí 'bá Yãhụ́dḭ́ rú ku rĩ abe ã'ḭ́ kí rá.
2 Wó 'bá Yãhụ́dḭ́ rú gãlépi ã'ḭ̃lépi la sĩ 'dĩ úsú kí 'bá Yãhụ́dḭ́
rú ku rĩ kí bḭ̃lḛ́ sĩ 'bá ãma ádrḭ́pḭka rú Yḛ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí
ngṹjó ũnzí vâ sĩ kí ĩcõcõŋãjó.
3 Ímbá'bá ḭ̃rḭ́ 'dĩ u'á kí 'dãá ãzo rú ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ imbálé
ũkpõ sĩ ãzíla ṹrḭ́ kóru. Ãdróŋá i'da ĩ'baní ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ́ lẽtáŋá

† **13:47** Ĩsáyã 49:6

uyaŋâ kóru rĩ ãndá la ĩ'di ĩ'baní ũkpõ fẽjó tálí kí idéjó ị́jọ́ ṹsṹtáŋá ru rĩ abe rĩ kî sĩ.
4 'Bá táwṹnṹ agá 'dãá rĩ awa kí dó ru awa-awâ, ãzí rĩ kí ándrá 'bá Yãhṹdṹ rú rĩ 'banî, ãzí rĩ kí ándrá ṹpịgọŋa 'dã 'banî.
5 'Bá Yãhṹdṹ rú ãzíla 'bá Yãhṹdṹ rú ku 'dĩ kí drṹlẹ́ ĩ'badrṹ abe itú kí ị́jọ́ sĩ ímbá'bá 'dĩ kí ĩcõcõŋãjó ãzíla kí uvújó írã sĩ.
6 Páwṹlọ̃ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ nṹlé Bãrãnábã be 'bo, apá kí ãngũ Lṹkọ́nṹyã drṹ gá, táwṹnṹ ala gá ĩ̀rṹ Lṹsṹtrã kí Dábẽ be ãzíla ãngũ andre la gá 'dãá rĩ kí agá.
7 'Dãá ũlũ kí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drṹ 'i.

Páwṹlọ̃ kí adrujó Bãrãnábã be Lṹsṹtrã gá rĩ

8 Lṹsṹtrã gá 'dãá, ágọ́bṹ ãzí ándrá acálépi rá, i'dójó ĩ'di tị agá acṹ ku la cí.
9 Ri ị́jọ́ Páwṹlọ̃ ní jọlé rĩ kí arelé, 'dãá Páwṹlọ̃ ndre ágọ́bṹ 'dã 'bã ã'ṭtáŋá ca rá, wó icó tá vâ adrílé rá. Páwṹlọ̃ ndre ãngũ kpị ĩ'di rṹ 'dã gâlé.
10 Ãzíla jọ ũkpó sĩ, "Ínga, ítu pá kpị. Ágọ́bṹ 'dã mvu ụrụgá ãzíla i'dó dó acṹlé."
11 Ũ'bí kí mụ ị́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí dó uzálé tị ĩ'badrṹ Lṹkọ́nṹyã drṹ gá rĩ sĩ, "Ãdroŋa uja kí dó ru 'bá ru, asṹ kí dó vṹrṹ ãma rṹ 'dõnu."
12 Fẽ kí dó rṹ Bãrãnábã ní Zẹ̃wṹ 'i, Páwṹlọ̃ drṹ Hãmésĩ 'i, ã'dusĩku Páwṹlọ̃ 'bã ị́jọ́ ũlũjó sáwã 'dã sĩ nĩ rĩ sĩ.
13 Ãngũ Zẹ̃wṹ ĩ̀nzĩjó rĩ ĩ'di táwṹnṹ gá 'dãá ãmvélé ru. Átáló Zẹ̃wṹ drṹ rĩ ají mánṹgọ́ kí imbe gá mãwṹwã ũgĩjó cí rĩ kí kẹ̃jṭị ãmbógó rĩ gá, lẽ kî sĩ ũ'bí abe ídétáŋá idélé ímbá'bá ĩ̀rṹ 'dĩ 'banî.
14 Sáwã ṹpịgọŋa Bãrãnábã 'baní Páwṹlọ̃ be ị́jọ́ ũ'bí 'baní lẽlé idélé 'dĩ ã'du yã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, uce kí bõngó kí ụrụ'bá gá 'dĩ kí, mbe kí ru cẹ̃lé ũ'bí kí agâlé úzáŋâ trũ,
15 "Ĩmi 'dĩ kí idé íni la ã'du ị́jọ́ sĩ? Ãma ãmã ngá 'bá ĩmi áni la kî! Ãma 'dâ íni la ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũ ĩmi sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni ífí kóru 'dĩ kí a'be, sĩ amṹjó Ãdróŋá ídri 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kṹ be, mĩrĩ trũ ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ rṹ 'dõlé.
16 Ándrá údu rĩ sĩ, Ãdróŋá a'be 'bá pírí kí acṹlé mṹrṹ rú ĩ'baní lẽlé rĩ 'bã áni.
17 Wó ĩ'di vâ ngá ícétáŋá ĩ'diní adrujó cí rĩ kí i'da ị́jọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ kî sĩ. Ĩ'di ĩminí uzogó ãfẽ angájó 'bṹ gâlé, ãkónã kî ka sáwã múké rĩ agá, ĩ'di ĩminí íná fẽ, ãzíla ĩmi ásṹ fẽ adrulé ãyĩkõ sĩ ĩndĩ."
18 Ị́jọ́ 'dĩ kî sĩ, ímbá'bá ĩ̀rṹ 'dĩ uga kí ũkpõ sĩ ũ'bí ru tralépi 'dã 'baní ídétáŋá idélé úmgbé.

19 'Bá Yãhụ́dị̃ rú angálépi Ãnị̃tị́yọ́kị̃ 'dĩ ãngũ Pị̃sị́dị̃yã gá
ãzíla Ĩkónĩyãmũ gá rĩ, usú kí ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí bị́lẹ́ sĩ
Páwṹlọ̃ u'béjó írã sĩ. Kí dó mụ ĩ'di u'bélé 'bo, se kí ĩ'di
táwṹnị̃ gá 'dãá rĩ sĩ 'belé ãmvé. Ũrã kí 'bãngá drã dó 'bo
íni.
20 Wó 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mụ ru tralé Páwṹlọ̃ andre
gá 'dãá 'bo, angá ụrụgá, gõ vúlé táwṹnị̃ agâlé. Drṹsị̃ íni,
Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be mụ kí Dábẽ gá.

Páwṹlọ̃ kí ru ujajó Bãrãnábã be Ãnị̃tị̃yọ́kị̃ Sị̃rĩyã gá rĩ

21 Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be ũlũ kí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị̃ táwṹnị̃
'dã gá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú uja kí ru 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rĩ kî. 'Bá
'dĩ gõ kí dó vúlé Lị́sị̃trã gá, Ĩkónĩyãmũ gá, Ãnị̃tị́yọ́kị̃ ãngũ
Pị̃sị́dị̃yã drị̃ gá,
22 ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ 'baní, ãzíla kí ásị́ ũŋmĩjó
adrujó ũkpó ru ã'ị̃táŋá agá. Jọ kí, "Lẽ ãma ịsṹ kí ũcõgõ
wẽwẽ rú ráká, ãma kî sĩ fi Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ 'bṹ gá rĩ gá
ĩndõ."
23 Kãnị́sã ãlu-ãlu agá, ũpẽ kí 'bá drị̃lẹ́ ru Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá
la kí, fẽ kí kí Úpí Ãdróŋá ĩ'baní ásị́ 'bãjó drị̃ la gá rĩ drị̃ ĩ'di
ã'ị̃ŋá sĩ ãzíla íná naŋâ kóru.
24 Ácị̃ŋá Pị̃sị́dị̃yã agâ sĩ rĩ vúlé gá, amṹ kí dó Pãmũfílĩyã
gá.
25 'Dãá imbá kí ị́jọ́ Pẽrị́gã gá, 'dã 'bã vúlé gá mụ kí Ãtálĩyã
gá.
26 'Dãá gõ kí mẹ́lị̃ sĩ vúlé Ãnị̃tị́yọ́kị̃, 'dĩ ãngũ ándrá kí fẽjó
ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ agâ sĩ mụjó ãzị́ Ãdróŋá drị̃ ngajó ĩ'baní
delé 'bo rĩ gá.
27 Kí mụ acálé Ãnị̃tị́yọ́kị̃ gá 'bo, tra kí 'bá kãnị́sã drị̃ kí
ãngũ ãlu gá, ũlũ kí ĩ'baní ị́jọ́ pírí Ãdróŋá 'bã ngalé ĩ'ba abe,
ãzíla ĩ'diní gẽrị̃ nzị̃jó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní Yẹ́sṹ ã'ị̃jó rĩ
kí.
28 Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be u'á kí dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ
abe ụ́'dụ́ ãzo rú.

15

Ị́jọ́ itúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ

1 Páwṹlọ̃ kí drĩ adrujó Bãrãnábã be Ãnị̃tị́yọ́kị̃ Sị̃rĩyã gá rĩ
gá rĩ sĩ, ãgọbị̃ ãzí angálépi Yṹdị̃yã gá la acá kí Ãnị̃tị́yọ́kị̃ gá,
ãzíla i'dó kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí imbálé,
jọ kí, "Lẽ ĩmi ĩtãrã ĩmi cécé ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ gá rĩ 'bã jọlé
rĩ áni. Jõ íni ku, ĩmi icó ĩmi palé ku."
2 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be ga kí ãgátã 'bá 'dĩ kí abe.
'Dãá kãnị́sã pẽ dó Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be 'bá ãzí kí abe mụjó

ũ̃pịgọŋa Yẹ́sũ̃ drị̃ 'bá drĩlẹ́ ru Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ kí abe zịtáŋá 'dĩ trũ.

3 Wó kãnịsã la mụ kí tị pẽlé 'bo, alị kí ãngũ Fõyĩnísĩya drị̃ agâ sĩ ãzíla ãngũ Sãmãríyã drị̃ agâ sĩ, tu kí pá ịjọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku ru ujalépi Ãdróŋá ã'ị̃lépi 'dĩ 'badrị́ gá rĩ ũlũlé 'bá 'baní. Ụ'dụ́kọ́ ú'dí 'dĩ fẽ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị́ gá ãyĩkõ ãmbógó la.

4 Kí mụ acálé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'bo, kãnịsã a'ị́ kí kí ũ̃pịgọŋa kî trũ, ãzíla 'bá ĩyõ kãnịsã drị̃ kí abe ãlá ru, Páwũ̃lõ̃ kí Bãrãnábã trũ uja kí dó ịjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'ba rũ̃ sĩ 'dĩ kí ũlũlé ĩ'baní.

5 'Bá ãzí ã'ị̃táŋá agá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ tu kí pá ụrụgá, jọ kí, "'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí lẽ ĩtãrã kí rá ãzíla lẽ 'bã ũbĩ kí ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ vú áyụ."

6 Ũ̃pịgọŋa Yẹ́sũ̃ drị̃ 'dĩ kí 'bá ĩyõ kãnịsã drị́ rĩ abe, icí kí tị zịtáŋá 'dĩ umvijó.

7 Tị icítáŋá 'dã agá 'dãá, jọ kí ịjọ́ ãzo rú. Pétẽrõ angá ụrụgá jọ ĩ'baní, "Má ádrị̃pịka, ĩnĩ̃ pírí cé Ãdróŋá pẽ ándrá ma ĩmi agá 'dâ mụlé ịjọ́ ĩ'didrị̃ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'baní, kí dó sĩ ịjọ́ mgbã 'dĩ are vâ sĩ ã'ị̃jó la.

8 Ãdróŋá 'bá ndrelépi ásị́ gá rĩ i'da ịjọ́ ã'ị̃ 'bá 'dĩ kí rá rĩ ĩ'di ĩ'baní Úríndí Ãlá rĩ fẽjó rĩ sĩ, cécé ĩ'di 'bã idélé ãmaní rĩ 'bã áni.

9 Awa ãma drĩdríŋĩ̃ ĩ'ba abe ku, ã'dusĩku trũ kí ịjọ́ ũnzí agá rá ã'ị̃táŋá ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ.

10 Ĩmi gẽ̃rĩ̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ ũ̃'bĩ̃ íni la ã'du sĩ, ĩminí ãzịtáŋá Mụ́sã drị́ ãnzị 'dĩ kí 'bãjó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí drị̃ gá tẹ́rị́ ru, wó íni 'dĩ ãma kí ãmã áyị́pịka abe ãma icó kí ingalé la ku?

11 Yụ! Ãma ã'ị̃ Yẹ́sũ̃ pa ãma lẽtáŋá ĩ'didrị́ uyaŋâ kóru rĩ sĩ cécé vâ 'bá 'dĩ kí áni."

12 Ũ'bí ru tralépi 'dĩ ĩyãŋã kí tú ĩ'bã kí ịjọ́ Bãrãnábã 'bã kí vú nzelé Páwũ̃lõ̃ be 'dĩ arelé tálí ãzíla ícétáŋá ũ̃sũ̃táŋá ru Ãdróŋá 'bã idélé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩ'ba rũ̃ sĩ rĩ sĩ.

13 Kí mụ ịjọ́ delé 'bo, Yãkó'bõ * jọ, "Má ádrị̃pịka, ĩmi are ma 'i.

14 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ nze ịjọ́ vú ãmaní Ãdróŋá 'bã sĩ ásị́ 'bãjó 'bá ãzí kí ãpẽjó ĩ'di ãni la rú 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ kí agá rĩ.

15 Ị̃jọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'bã kí Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ icí kí ru ịjọ́ nãbịya 'bã kí jọlé rĩ abe, cécé sĩlé 'dĩ áni:

16 " ''Dĩ 'bã ũngúkú gá, ma drụ́zị̃ ãgõ,

---

* **15:13** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sũ̃ 'bã ádrị̃pị rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnịsã 'bã drĩlẹ́ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá la.

ãzíla ma amṵ́ jó hémã rú Dãwṵ́dḩ drḩ andilépi rá 'dĩ sḩlé
úʼdí ru.
Ma ĩʼdi sḩ úʼdí ru izaŋá ĩʼdidrḩ 'dĩ agá 'dâ,
ma fẽ ĩʼdi pá tu rá.
17 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ḩmbḩ acelépi (Yãhṵ́dḩ rú) 'dĩ kî sĩ amṵ́ avḩlé
Úpî pálé gá
ãzíla 'bá Yãhṵ́dḩ rú ku mâ umvelé má ãni rú 'dĩ kí abe
ĩndĩ,
Úpí jọ ḩjọ́ 'dĩ nĩ’ †
18 ĩʼdi ḩjọ́ 'dĩ kí fẽlépi nḩjó údu rĩ 'i. †
19 “Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ḩjọ́ mâ amálé rĩ 'dĩ, lẽ ãma ĩcãndĩ kí 'bá
Yãhṵ́dḩ rú ku Yẹ́sṵ̃ ãʼḩlépi ru ujalépi Ãdróŋá rú 'dĩ kí ku.
20 Ãmaní uʼájó ĩʼba abe múké rá, ãsĩ kí ĩʼbaní wárágã jọjó
la 'bã aʼbe kí ãwṵ̃ cã, 'bã aʼbe kí íná ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí
uwijó rĩ kí cã, 'bã na kí ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ kí ku,
ãzíla 'bã na kí ãrí ku.
21 Ãzḩtáŋá Mṵ́sã drḩ gá 'dĩ kí úri kí ũlũlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ
táwṵ̃nḩ ãlu-ãlu agá drḩlẹ́ pírí 'baní ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ kí
agá.”

Wárágã sĩlé 'bá Yãhṵ́dḩ rú ku Yẹ́sṵ̃ ãʼḩlépi rá 'dĩ 'baní rĩ

22 Cọtḩ ṵ̃pḩgọŋa Yẹ́sṵ̃ drḩ kí ãzíla 'bá ĩyõ kãnḩsã agá 'dĩ abe
pírí ũrã kí ḩjọ́ sĩ 'bá ĩʼbaní ru la kí tḩ pẽlé mṵjó Páwṵ̃lṵ̃ kí
abe Bãrãnábã trũ mṵlé Ãnḩtḩyọ́kḩ gá. Ṵ̃pẽ kí dó sĩ Yṵ́dãsḩ
(vâ umvelé Bãrĩsábã 'i rĩ) kí Sílã be. 'Dĩ kí 'bá ḩrḩ drḩlẹ́ ru
'bá Yẹ́sṵ̃ ãʼḩlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ kí.
23 Uja kí dó sĩ wárágã 'dĩ fẽlé ĩʼbadrḩ:

Ãma ṵ̃pḩgọŋa Yẹ́sṵ̃ ãni rú ãzíla 'bá ĩyõ ĩmĩ ádrḩpḩka rú
Yẹ́sṵ̃ ãʼḩlépi rá 'dĩ, zḩ kí ĩmi 'bá Yãhṵ́dḩ rú ku Yẹ́sṵ̃ ãʼḩlépi
rá Ãnḩtḩyọ́kḩ gá 'dĩ Sḩrḩyã gá, ãzíla Sĩlísĩyã gá 'dĩ pírí cící.
24 Ãma are 'bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá la mṵ kí ãma tḩ kóru,
ĩmi rṵ́ drḩ ḩgbẹ́ fẽlé ũcõgõ ajíjó ĩmi ásḩ gá ḩjọ́ ĩʼbaní jọlé
ĩminí rĩ kî sĩ.
25 'Bo ãma ãʼḩ dó úʼdîʼda 'bá ãzí kí tḩ pẽjó ĩmi rṵ̃lé ãma
wõrḩka ãmaní lẽlé Bãrãnábã kí Páwṵ̃lṵ̃ be,
26 ãgọbḩ 'dĩ kí ru ídri fẽlépi kpítã drã ní rṵ́ Úpí Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ sĩ rĩ kí.
27 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãpẽ Yṵ́dãsḩ kí tḩ Sílã be mṵjó ḩjọ́ ãmaní sĩlé
wárágã gá 'dĩ kí ífí iʼdajó ĩminí kí tḩ sĩ ĩndĩ.
28 Ĩʼdi adru ũniyambamba rú Úríndí Ãlá rĩ mẹ́lẹ́tḩ gá
ãzíla ãmaní, ãdrĩ ĩmi drḩ gá ãnzḩ ĩmi ndẽlépi rá la 'bã ḩjọ́ tá
ĩmĩ lẽlé rĩ kí drḩ gâ sĩ tũkãnã ku rĩ gá.

---

† **15:17** Ámõsĩ 9:11, 12 † **15:18** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḩ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *Ãko nḩlé ílí wẽwẽ rú Úpí drḩ rĩ ĩʼdi ãzḩ ĩʼdidrḩ 'i.*

29 Lẽ ĩna jõ íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní
rĩ kí ku, ĩna jõ ãrí ku, ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ 'dĩ kí ku
ãzíla ĩmi iza jõ 'bá ãzí 'bã ĩzóŋá ãzíla ũkú drı̨ ku. Ĩmi rú
adru múké ĩdrĩ ı́jọ́ 'dĩ kí a'be rá rĩ gá. Ãwã'dĩfô, ĩmi u'á
múké.

30 Ála mụ 'bá 'dĩ kí tı̨ pẽlé 'bo, mụ kí Ãnı̨̃tı̨́yọ́kı̨̃ gâlé, tra kí
'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ kí pírí, fẽ kí dó wárágã 'dĩ ĩ'badrı̨́.
31 Kí mụ wárágã 'dĩ lãlé 'bo, ãyĩkõ fụ kí ı́jọ́ sĩlé
ũniyambamba 'bá ásı̨ imbájó 'dã kî sĩ.
32 Yụ́dãsı̨ kí Sílã be kí adrujó nábı̨̃ rĩ sĩ, jọ kí ı́jọ́ ãlápítítí
ru sĩ 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ 'baní ũkpõ fẽjó.
33 Kí mụ ụ́'dụ́ ãzí kí u'álé were rú 'bo, 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi rá
'dĩ ãpẽ kí kí tı̨ ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ sĩ ãgõjó 'bá ándrá kí tı̨ ãpẽlépi rĩ 'ba
rụ́. [
34 Wó Sílã ũrã ı́jọ́ acejó vúlé Ãnı̨̃tı̨́yọ́kı̨̃ gâlé ũgũgõ.] ‡
35 Wó Páwų̃lǫ̃ ace kí Bãrãnábã be Ãnı̨̃tı̨́yọ́kı̨̃ gá 'bá ãzí kí
abe 'bá kí imbá agá ãzíla ı́jọ́ mgbã Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ ũlũ agá.

Awaŋá Páwų̃lǫ̃ 'bã ãni Bãrãnábã be rĩ

36 Ụ'dụ́ ãzí vúlé gá, Páwų̃lǫ̃ jọ Bãrãnábã ní, “Lẽ ãgõ vúlé
ãzíla ãmụ mụlé ãma ádrı̨́pı̨ka pírí ãmaní ándrá ı́jọ́ Ãdróŋá
drı̨́ gá rĩ ũlũjó ĩ'baní táwų̃ı̨̃ ãlu-ãlu kí agá rĩ kí undré trũ sĩ
kí mụ íngoní yã rĩ nı̨̃jó.”
37 Bãrãnábã lẽ tí Yõhánã umvelé Mãrákõ 'i rĩ 'dụlé ĩ'ba
abe ĩndĩ.
38 Wó Páwų̃lǫ̃ gã ı́jọ́ ĩ'di 'dụjó 'dĩ úmgbé, ã'dusĩku Yõhánã
ándrá kí a'bejó ãngũ Pãmũfílĩyã gá, ĩ'diní gẹ̃rı̨́ sĩ ãzı̨́ ngajó
ĩ'ba abe ku rĩ sĩ.
39 Íjọ́ 'dĩ acá ãgátã rú, fẽ dó sĩ iré kí ru rá; Bãrãnábã 'dụ
Mãrákõ 'i sĩ mụjó ĩ'di be, fi kí mẹ́lı̨́ agá mụjó zajó Kũpórõ
gá,
40 wó Páwų̃lǫ̃ pẽ ĩ'didrı̨́ gá Sílã 'i trũ mụjó ĩ'di be. 'Bá Yẹ́sų̃
ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ a'be kí kí mụlé ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ sĩ.
41 Páwų̃lǫ̃ acı̨ kí Sı̨rı̨̃yã agâ sĩ ãzíla Sĩlísĩyã agâ sĩ, 'bá Yẹ́sų̃
ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ kí ásı̨ imbá trũ.

16

Páwų̃lǫ̃ 'baní Sílã be Tı̨mı̨̃tı̨́yọ̃ asújó ĩndĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá, Páwų̃lǫ̃ mụ dó Dábẽ gá, ãzíla Lı̨́sı̨̃trã
gá, 'dĩ ãngũ 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi rá umvelé Tı̨mı̨̃tı̨́yọ̃ 'i rĩ 'bã u'ájó

‡ **15:34** Vásĩ 34 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tı̨̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨́ Gı̨rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ ídu drı̨̃drı̨́ rĩ kí agá 'dáyụ.

rĩ gá. Tĩmĩ̃tíyõ ãndrẽ ándrá 'bá Yãhúdį̃ rú la, ĩ'di 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá la, 'bo átẹ́pị ĩ'di ándrá 'bá Gį̃rį̃kį̃ rú la.

2 'Bá pírí Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá Lísį̃trã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ gá rĩ, ri kí íjọ́ jọlé drį̃ la gá múké.

3 Páwų̃lǫ̃ lẽ tí ĩ'di 'dụlé trũ mụjó ĩndĩ, íjọ́ 'dĩ sĩ, ĩtãrã dó ĩ'di rá. Idé íjọ́ 'dĩ íni la 'bá Yãhúdį̃ rú 'dã kí íjọ́ sĩ, ã'dusĩku nį̃ kí ándrá pírí Tĩmĩ̃tíyõ átẹ́pį̃ ĩ'di Gį̃rį̃kį̃ rĩ gá cé.

4 Kí acíjó táwų̃nį̃ ãlu-ãlu agâ sĩ rĩ sĩ, i'da kí ítútáŋá ãsį̃jó ũ̃pịgọŋa 'baní itúlé, 'bá ĩyõ Yę̃rų̃sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ 'baní vú ũbĩ̃lé rĩ kí.

5 'Dãá 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí pá umba dó ã'į̃táŋá agá, ãzíla kí kãlãfe ri tulé ụ́'dụ́ pírí sĩ.

Páwų̃lǫ̃ la ágọ́bį̃ Mãkẽdónĩyã rú rĩ ndrejó urobí agá rĩ

6 Páwų̃lǫ̃ acị kí 'bá ĩ'diní acíjó ĩ'ba abe 'dã kî trũ ãngũ umvelé Fį̃rĩ́gį̃yã 'i, rĩ agâ sĩ ãngũ Gãlãtį̃yã agá. Ĩ'baní acị agá 'dâ Úríndí Ãlá rĩ uga ĩ'baní íjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ ũlũjó ãngũ Ásĩyã drį̃ rĩ gá úmgbé.

7 Sáwã ĩ'bã kí acájó drĩdríŋĩ Mísĩyã drį̃ gá rĩ sĩ, ũ̃'bį̃ kí tí filé Bį̃tį̃nį̃yã gá, wó Úríndí Yẹ́sų̃ drị gá rĩ a'be ĩ'baní kę̃jį̃ sĩ fijó ku.

8 'Dãá alị kí Mísĩyã agâ sĩ, dó sĩ ilújó ándrá Trõwásĩ gá.

9 Į̃nį̃ 'dã sĩ Páwų̃lǫ̃ ndre urobí agá ágọ́bį̃ ãzí Mãkẽdónĩyã rú la ní pá tu agá drị ã'bãŋâ trũ, “Mí azá Mãkẽdónĩyã gá 'á 'dõlé ãma ãzã kojó.”

10 Páwų̃lǫ̃ la mụ ícétáŋá 'dĩ ndrelé 'bo, jọ cọtị ãma angá bábá drį̃ kojó mụjó Mãkẽdónĩyã gá, ãma ásį̃ gá rĩ dó, Ãdróŋá umve ãma íjọ́ mgbã ĩ'didrį̃ gá rĩ ũlũjó ĩ'baní íni.

Lũ̃dį̃yã 'bã ásį̃ ujajó rĩ

11 Ãza í'bó sĩ angájó Trõwásĩ gá rĩ sĩ cajó Sãmõtrákẽ gá, drũ̃sį̃ la sĩ, ãca dó Nę̃yãpọ́lį̃ gá.

12 'Dã 'bã vúlé gá, ãmụ dó Fį̃lĩ́pį̃ gá, Fį̃lĩ́pį̃ ĩ'di táwų̃nį̃ ãzí Mãkẽdónĩyã gá 'dãá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ vâ ãngũ 'bá Rụ́mį̃ rú rĩ 'bã kí 'dụlé ĩ'ba ãni la rú rĩ 'i, ãma u'á 'dãá ụ́'dụ́ wẽwẽ rú.

13 Sãbátũ sĩ ãfũ táwų̃nį̃ agá rĩ sĩ ãmvé mụjó į̃yį̣ ãzí tị gá, sĩ ãngũ ãzí ịsụ́jó Ãdróŋâ ã'į̃jó íni. Ãri vũ gá, ãzíla ãma i'dó íjọ́ jọlé ũkú ru tralépi 'dãá rĩ 'baní.

14 Ũkú íjọ́ arelépi 'dĩ kí ãzí ãlu umvelé Lũ̃dį̃yã 'i ũkú ãzí bõngó ũniyambamba la kí į̃tũ̃ndãlépi Fį̃lĩ́pį̃ gá angálépi Tãyį̃tį̃rã gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá Ãdróŋâ rụ́ į̃nzį̃lépi la. Ãdróŋá nzį̃ ásį̃ la sĩ íjọ́ Páwų̃lǫ̃ 'bã ũlũlé 'dĩ arejó ãzíla ã'į̃jó la rá.

15 Ụ́'dụ́ ĩ'di ãzíla 'bá ĩ'didrį̃ko gá 'dãá rĩ 'baní bãbũ̃tį̃zį̃ fẽjó rĩ sĩ, Lũ̃dį̃yã umve ãma ĩ'didrį̃ko gâlé, jọ ãmaní, “Ĩdrĩ áma

ã'į̃ 'bá Ãdróŋá ã'į̃lépi la rú rá, ĩmi amṵ drĩ vâ u'álé mádrı̨ jó agá.” Ri ı́jọ́ 'dĩ jǫ̣lé kpere ãmã ã'į̃ agá rá.

Páwṵ̃lõ kí sujó mãbṵ́sṵ̃ gá Sílã be rĩ

16 Ṵ'dṵ́ ãlu ãmaní mụ agá ãngũ Ãdróŋá ã'į̃jó rĩ gá, ãma ụfụ drį̃ ĩzóŋá ãzí úríndí ũnzí ãzí ı́jọ́ mụlépi ru idélépi drį̃ gâlé rĩ i'dalépi rá la be, ĩ'di ĩzóŋá ãzí ajílé ãzı̨́ ngalépi la. Íjọ́ ĩ'di 'bã i'dalé cé-cé rĩ sĩ, ı̨sṵ́ dó 'bãngá sĩlíngĩ ĩyõ rú 'bá ĩ'didrı̨ ãmbogo rú rĩ 'banî.

17 Ĩzóŋá 'dĩ bĩ ãma vú Páwṵ̃lõ trũ úzáŋâ trũ, “Ãgọbı̨ 'dĩ kí ṵ̃pı̨gọna Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ drı̨ gá rĩ kî, kí ĩminí gẽrı̨ sĩ ru pajó rĩ ũlũ.”

18 Ĩzóŋá 'dĩ idé ı́jọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã áni ṵ́'dṵ́ wẽwẽ rú. Ãsį̃jó Páwṵ̃lõ acá ũcõgõ sĩ ãndẽ vâ ı́jọ́ la sĩ rá, uja tı̨ jọ úríndí ũnzí 'dã ní, “Rṵ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ sĩ, ájọ míní, mí ãfũ ĩzóŋá 'dĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé.” Úríndí 'dã a'be kí dó ĩ'di ititi rá.

19 'Bá ĩzóŋá 'dĩ 'bã sĩ ãzı̨́ ngajó ĩ'baní rĩ kí mụ ndrelé la ĩzóŋá 'dĩ adrí rá, ı́jọ́ ĩ'baní ásı̨́ 'bãjó ĩ'di drį̃ gá séndẽ ı̨sṵ́ŋá sĩ rĩ ukó rá. Rụ kí Páwṵ̃lõ kí Sílã be agụlé ãngũ sṵ̃ rú rĩ agâlé pá tulé 'bá ãmbogo rú rĩ kí drį̃lẹ́ gá.

20 Ají kí kí ãmbogo ı́jọ́ amálépi rĩ kí drį̃lẹ́ gá jọ kí, “Ãgọbı̨ 'dĩ kí 'bá Yãhṵ́dį̃ rú la kí, ãzíla lẽ kí ı́jọ́ ajílé 'bá ãmadrı̨ gá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.

21 Kí ãma Rṵ́mį̃ rú 'dĩ 'baní ı́jọ́ ãmaní icólé ngalé ku rĩ kí i'dajó, ãzíla kí lẽjó la ãma ã'į̃ kî ãzíla ãnga kî rĩ sĩ.”

22 'Bá ru tralépi wẽwẽ rú 'dĩ atrá kí ru gbõrú tı̨ icílé Páwṵ̃lõ kí ụrụ'bá gá Sílã be, kí idéjó ũnzí, ãzíla ãmbogo ı́jọ́ amálépi rĩ fẽ kí ãzı̨́táŋá ĩ'bã bõngó kí ũtrũjó ãzíla kí cojó kẹ̃lı̨́ká sĩ.

23 Ála dó mụ kí colé ũnzíríkãnã rú 'bo, úsu dó kí mãbṵ́sṵ̃ gá, ãzíla úfẽ ãzı̨́táŋá ãsĩkárĩ kí andre tẽlépi rĩ ní kí ucéjó múké-múké.

24 Ãzı̨́táŋá ũkpómgboroto 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ su dó kí jó ágágá ãndânĩ rĩ agá, ãzíla icí dó vâ kí pá ife sĩ cí.

25 Į́nı̨́ ágágá 'dĩ gá 'dĩ, Páwṵ̃lõ i'dó kí Sílã be Ãdróŋâ rú ı̨cṵ́lé úngó ngoŋá sĩ ãzíla Ãdróŋá zı̨ŋá sĩ, wó íni 'dĩ 'bá ãzí ĩ'ba abe rĩ ri kí úngó 'dĩ kí arelé. 26 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́ ũyãkĩyã ãzí ũkpómgboroto la i'dó jó tá be Páwṵ̃lõ kí sujó Sílã be 'bá ãzí 'dã kí abe 'dĩ ayalé pírí-pírí. Kẹ̃jı̨́tı̨ ṵ̃nzĩ kí ru pírí ãzíla ímve tá Páwṵ̃lõ kí pá gá ãzíla 'bá mãbṵ́sṵ̃ jó gá 'dãá rĩ kí pá gá 'dĩ ayụ kí pírí cénĩ.

27 Ãsĩkárĩ angá ṵ́'dṵ́ gâlé rĩ sĩ ụrụgá, ãzíla ĩ'di mụ kẹ̃jı̨́tı̨ 'dĩ kí ndrelé mmgbọ, anzé ménéŋá ĩ'didrı̨ ṵ́pṵ́cẹ́ gá rĩ, lẽ dó sĩ ru sõlé rá, ã'dusĩku ũrã 'bá mãbṵ́sṵ̃ gá 'dĩ apá kí dó rá íni.

28 Wó Páwṹlọ̃ za jọ, “Í'dị mi ku! Ãma pírí 'dõ cí!”
29 A'ị̃ ãcí, afụ ru jó agâlé, a'dé ụrụ'bá yãŋâ trũ Páwṹlọ̃ kí pálé gá Sílã be.
30 Ãsĩkárĩ ají kí ãmvé, uja kí zịlé, “Ãmbogo 'dĩ, lẽ má idé ã'du ká mání sĩ áma pajó?”
31 Umvi kí, “Mí ã'ị̃ Úpí Yẹ́sṹ 'i mi dó sĩ ími pa. Mi 'i ãzíla 'bá mídrḭko gá rĩ kî trũ.”
32 Uja kí dó ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ ũlũlé ĩ'diní ãzíla 'bá jó agá 'dâ rĩ 'baní pírí ĩndĩ.
33 Sáwã ị́nḭ́ drḭ gá 'dĩ agá 'dãá ũgũgõ ãsĩkárĩ 'dụ kí, ãzíla ũjĩ dó ĩ'bã ãkõzá kí 'dãá cọtḭ úfẽ dó ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'didrḭko gá rĩ abe bãbṹtḭ́zḭ̃.
34 Ãsĩkárĩ 'dĩ ají Páwṹlọ̃ kí Sílã be íná nalé ĩ'didrḭ jó agá. Ãyĩkõ fụ dó ĩ'di ã'dusĩku ã'ị̃ kí Ãdróŋá 'i 'bá ĩ'didrḭko gá rĩ abe rá.
35 Ĩ'di mụ calé ḭ̃tṹ sĩ, ãmbógó ị́jọ́ amálépi rĩ pẽ 'bá ãzḭ́ ngalépi ĩ'di be la tḭ ãsĩkárĩ Páwṹlọ̃ kí andre tẽlépi rĩ rṹ ãzḭ́táŋá 'dĩ trũ jọ́jó la, “Mí iyá 'bá 'dĩ 'bã mụ kî.”
36 Ãsĩkárĩ jọ Páwṹlọ̃ 'baní Sílã be, “Ãmbogo ị́jọ́ amálépi rĩ fẽ kí ũkpõ sĩ ĩmi iyájó Sílã be rá. Ú'dî'da ĩmi dó mụ rá. Ĩmụ ásḭ́ ḭ̃gbḕ sĩ.”
37 Wó Páwṹlọ̃ jọ ãmbogo tá tḭ ãpẽlé 'dĩ 'baní, “Co kí ãma 'bá ĩyõ kí drḭ̃lḕ gá ãma ụzḭ̃ŋâ kóru, ãmaní táni adrujó 'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ kí rá tí, ãzíla su kí ãma mãbṹsṹ gá. Wó lẽ kí dó ú'dî'da ãma iyálé ũní 'bá 'baní nḭ̃ŋâ kóru yã? 'Dĩ áni la 'dáyụ! Lẽ 'bã amṹ kí bãsĩ ãma iyálé ãmvêlé nĩ.”
38 Ãmbogo tá tḭ ãpẽlé 'dĩ gõ kí ṹ'dṹkọ́ 'dĩ trũ ãmbogo ị́jọ́ amálépi rĩ 'ba rṹlé, ãmbogo 'dĩ kí mụ arelé la Páwṹlọ̃ kí Sílã be 'bá Rṹmḭ̃ gá la kí, acá kí ṹrḭ̃ sĩ.
39 Amṹ kî trũtáŋá a'ḭ́lé ĩ'badrḭ ãzíla iyá kí dó kí ãmvé, a'ị̃ kí Páwṹlọ̃ kí Sílã be táwṹnḭ̃ 'dã a'bejó rá.
40 Páwṹlọ̃ kí Sílã be mụ ãfũlé mãbṹsṹ gá rĩ sĩ 'bo, mụ kí dó Lṹdḭyã drḭko gá, ịsṹ kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ́lépi rá rĩ kí, kí mụ kí ásḭ ũŋmĩlé 'bo, a'be kí dó táwṹnḭ̃ 'dã rá.

17

Ị́jọ́ ru idélépi Tẹ̃sãlọ̃nḭ̃kḭ̃ gá rĩ

1 Páwṹlọ̃ kí mụ alḭlé Sílã be Ãmũfĩpólĩsĩ gâ sĩ ãzíla Ãpõlọ̃nḭyã gâ sĩ 'bo, ca kí Tẹ̃sãlọ̃nḭ̃kḭ̃ gá. 'Dãá ãngũ Yãhṹdḭ̃ 'bã ãni Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó la cí.
2 Páwṹlọ̃ 'bã gbíyã údu rĩ sĩ, fi 'bá 'dã 'ba rṹ ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agâlé, 'dãá ri kí ãgátã galé ũgũgõ Sãbátũ na 'dĩpí ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé bṹkṹ agá rĩ drḭ̃ gá.

3 I'dajó la Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́ ũcõgõ, 'bã angá drã agá rĩ sĩ rá. Jọ vâ, “Yẹ́sụ̃ 'dĩ mání ḭjọ́ la ũlũjó ĩminí ú'dî'da rĩ 'i, ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.”
4 Ãzí rĩ kí ásḭ gá ḭjọ́ 'dĩ fi rá, 'de kí Páwṹlọ̃ kí vú gâ sĩ Sílã be ũkú ĩyõ ũkú kí drḭ̃ celépi rĩ abe, ãzíla amụtḭ ãmbógó Gḭ̃rḭ́kḭ̃ drḭ Ãdróŋâ ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ kî trũ.
5 Wó 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ acá kí ãjã sĩ, tra kí 'bá ãzí ũnzí la kí sṹ tḭ gâ sĩ ãngũ ãlu gá, mụjó uzâ trũ táwṹnḭ̃ agâ sĩ, mụ kí lḭcọ́ Yásõnĩ drḭ̃ celé sĩ lẽjó Páwṹlọ̃ kí ajíjó Sílã be ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá.
6 Wó kí mụ kí ịsṹlé ku 'bo, ají kí Yásõnĩ kí 'bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ abe 'bá ãmbogo táwṹnḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá, úzáŋâ trũ, “'Bá 'dĩ kí dó bãsĩ ũcõgõ fẽlépi ãngũ pírí agá rĩ kî! Kí ãndrũ acálépi 'dĩ,
7 ãzíla Yásõnĩ mba kí tã ĩ'didrḭ jó agá 'dãá, amṹ kí vâ ãzḭ́táŋá Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ̃ kí andḭ́lé jọjó la, úpí ãzí cí rṹ la Yẹ́sṹ̃ 'i íni.”
8 Ũ'bí ru tralépi ãzíla ãmbogo táwṹnḭ̃ drḭ̃ celépi 'dĩ kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, kí ásḭ ri azálé azâ.
9 'Bá ḭjọ́ 'dĩ drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ jọ kí Yásõnĩ 'bã fẽ séndẽ lẽlé kí kẽjḭ gá rĩ 'i, ãzíla a'be kí dó sĩ kí mụlé rá.

Páwṹlọ̃ kí wọ̃rḭ be Bẽréyã gá

10 Ḭnḭ la mụ acálé 'bo, gbõgbõ 'bá Yẹ́sṹ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ pẽ kí Páwṹlọ̃ kí tḭ Sílã be Bẽréyã gá. Kî mụ acálé 'bo, mụ kí filé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ rú rĩ agá.
11 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú Bẽréyã gá rĩ kí ndẽ kí dó 'bá Tẹ̃sãlọ̃nḭ́kḭ̃ gâlé rĩ kí ásḭ ḭ̃gbẹ̃ sĩ rá. 'Bã kí bḭ́lẹ́ ásḭ káyĩ sĩ ḭjọ́ jọlé rĩ arejó, ãzíla ṹ'dṹ ãlu-ãlu sĩ ri kí vâ ḭjọ́ sĩlé bṹkṹ̃ gá rĩ lãlé ndrejó la ḭjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ kí ãndá-ãndá ru yã áni.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ũ'bí ã'ḭ kí rá; ũkú ãzíla ãgọbḭ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ rú rĩ ã'ḭ kí vâ ĩndĩ.
13 Wó 'bá Yãhṹdḭ̃ rú drḭ̃lẹ́ rú Tẹ̃sãlọ̃nḭ́kḭ̃ gá 'dĩ kí vâ mụ are la Páwṹlọ̃ imbá ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ Bẽréyã gá 'dãá ĩndĩ íni 'bo, amṹ kí 'dãá ũ'bí ru tralépi rĩ kí drḭ̃ andḭ́lé kí ásḭ ingajó 'bá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.
14 'Dãá cọtḭ 'bá Yẹ́sṹ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ pẽ kí Páwṹlọ̃ tḭ ḭ̃yḭ́tḭ gâlé, wó Sílã kí Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ be ãsḭ̃ kí Bẽréyã gá 'dãá.
15 Ãgọbḭ Páwṹlọ̃ agụlépi rĩ agụ kí ĩ'di kpere Ãténĩyã gá. Páwṹlọ̃ la mụ jọlé la 'bã jọ kí Sílã 'baní Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ be 'ba amṹ kí 'í rṹ 'dõlé mbẽlẽŋá ru 'bo, 'bá 'dĩ gõ kí dó vúlêlé.

Páwṹlọ̃ 'bã adrujó Ãténĩyã gá rĩ

16 Páwṹlõ 'bã drĩ Sílã kí tẽ agá Tĩmĩ̃tĩyõ be Ãténĩyã gá 'dãá 'dĩ, ásị la iza ru ãdroŋa ĩnzõ rú ũví ndú-ndú 'bá 'dĩ 'bã kí ĩ̃nzĩ̃lé táwṹnĩ̃ 'dĩ agá rĩ sĩ.
17 'Dãá ga ãgátã ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'dã gá 'dãá 'bá Yãhúdĩ̃ rú ãzíla 'bá Gĩ̃rĩ̃kĩ̃ rú Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lépi 'dĩ abe, vâ ụ́'dụ́ ãlũ ãlu sĩ sṹ tị gá 'bá alĩ̃lépi 'dã sĩ rĩ abe.
18 Imba'ba ãzí ũndũwã rú Ĩ̃pĩ̃kṍrĩ̃yã rú ãzíla Sĩ̃tṍkĩ̃ rú * rĩ ga kí ãgátã ĩ'di trũ rá. Ãzí rĩ zị kí, “Mgbã la ágṍbĩ̃ sṹkṹlṹ lãlépi ku ru i'dalépi 'dĩ lẽ ã'du ĩ́jṍ jọlé?” Ãzí rĩ jọ kí, “Ĩndre ĩ'di ĩ́jṍ jọ ãdroŋa júrṹ ru 'dĩ kí drĩ̃ gá.” Jọ kí ĩ́jṍ 'dĩ íni la, ã'dusĩku Páwṹlõ ri ándrá ĩ́jṍ mgbã Yẹ́sṹ drĩ̃ gá rĩ imbá agá ãzíla ángáŋá ĩ'didrĩ́ drã agá ídri rĩ drĩ̃ gá.
19 Umve kí Páwṹlõ agụlé tratáŋá ĩ'bã kí ru trajó umvelé Ãrĩyõpágã 'i rĩ gá, ãmbogo táwṹnĩ̃ gá rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá, ãzíla zị kî, “Ãlẽ tá drĩ nĩ̃lé la, ímbátáŋá ú'dí mi sĩ ĩ́jṍ jọjó drĩ̃ la gá 'dĩ íngõ 'i yã?
20 Ãko ãzí mî jọlé 'dĩ kí 'ụ ãma bĩ̃lẹ́ gâlé ũrãtáŋá ndú ú'dí la rú ãlẽ tá dó sĩ nĩ̃lé la ífí la kí íngoní?”
21 ('Bo 'bá pírí Ãténĩyã gá ãzíla 'bá ãmĩ̃yṍŋá ru u'álépi 'dâ rĩ lẽ kí tá Sáwã izaŋá ĩ́jṍ jọŋá sĩ ãzíla ĩ́jṍ amṹlépi ú'dí 'dĩ kí areŋá sĩ.)
22 Páwṹlõ nga dó pá tulé Ãrĩyõpágã gá 'dãá jọ, “Ĩmi 'bá Ãténĩyã gá 'dĩ, ándre ĩmi gẽ̃rĩ̃ pírí sĩ 'bá dĩ̃nĩ̃ ãni la rú.
23 Mâ acị agá táwṹnĩ̃ agá 'dâ, má undré ãko pírí ãngũ ĩmi sĩ ĩ̃nzĩ̃táŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'dĩ gá 'dâ, má ịsṹ ĩsĩ ãngũ ĩmi sĩ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá 'dãá, ÃDRÓŊÁ NĨ̃LÉ KU RĨ̃ NÎ. Ú'dî'da Ãdróŋá ĩmĩ ĩ̃nzĩ̃lé ĩmĩ nĩ̃lé ku rĩ, ma mụ ĩminí ĩ́jṍ ũlũlé drĩ̃ la gá.
24 “Ãdróŋá ṹnṍkṹ 'bãlépi ãko pírí ala gá 'dĩ abe rĩ, ĩ'di Úpí 'bṹ 'bã ãni ṹnṍkṹ be rĩ 'i, u'á jó 'bá 'bã kí sĩ̃lé drĩ̃ sĩ rĩ agá ku.
25 Ãdróŋá lẽ 'bá ãzí 'bã idé ĩ'diní ãko ãzí nĩ la ku, ã'dusĩku fẽ 'bá pírí 'baní ídri ãzíla ũlí ãzíla ãko pírí ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí rá.
26 Sṹrṹ pírí ṹnṍkṹ drĩ̃ gá 'dĩ kí Ãdróŋá idé kí 'bá ãlu rṹ sĩ, itú ĩ'baní ụ́'dụ́ ãzíla ãngũ pírí ĩ'bã kí rijó u'ájó rĩ abe.
27 Ãdróŋá idé ĩ́jṍ 'dĩ íni la 'bá 'bã ndrṹ kí rú sĩ 'i, 'bã ca kí rú vâ sĩ 'î ịsṹjó rá, ĩ'di 'bã táni adrujó ãma rṹ 'dâ álĩ̃ ku tí.
28 Ĩ'di ãmaní ũkpó fẽ sĩ u'ájó, acị́jó ãzíla ãmaní sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni, ĩminí ngolé úngó ĩmidrĩ̃ rĩ kî sĩ rĩ áni, ‘Ãma vâ

* **17:18** 'Bá *Ĩ̃pĩ̃kṍrĩ̃yã rú* 'dĩ jọ kí Ãdróŋá yụ. 'Bá 'bã na kí ãyĩkõ ídri 'dĩ agá rĩ ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. Ãzíla 'bá *Sĩ̃tṍkĩ̃ rú* 'dĩ jọ kí lẽ â'be ãyĩkõ ídri 'dĩ drĩ̃ gá rĩ cã ála ru ásị́ ũnmĩ (imbá).

ĩ'dĩ 'bá ũri.’

29 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó Ãdróŋá 'bã anzị rĩ sĩ lẽ ãma ũrã
kí Ãdróŋá ĩ'di cécé gólũdĩ jõku sílĩvã jõku írã 'bá 'bã kí idélé
drị́ sĩ ãzíla ãlį̃gǫ̃ ĩ'badrị̃ sĩ rĩ áni la ku.

30 Ãdróŋá 'bã ándrá ásị́ ị́jọ́ 'bá 'bã kí ĩ'di nĩ̃jó ku rĩ drį̃ gá
ku, wó ú'dî'da rĩ gá Ãdróŋá jọ dó tọndọlọ 'bá 'baní ãngũ
pírí gá 'bá 'bã uja kí ásị́.

31 Ã'dusĩku 'bã ụ́'dụ́ ãzí ĩ'di sĩ amụ́jó ị́jọ́ lijó 'bá ũ̃nọ́kụ́ drį̃
gá 'dĩ kí drį̃ gá pírí ị́jọ́ mgbã sĩ 'bá ãlu ĩ'di 'bã pẽlé rĩ rụ̃
sĩ. Icé ị́jọ́ 'dĩ 'bá pírí 'baní ĩ'di 'bã ágọ́bị́ 'dĩ ingajó ídri 'bá
drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ.”

32 Kí mụ ị́jọ́ Páwũ̃lǫ̃ 'bã jọlé 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri
rĩ arelé 'bo, 'bá ãzí rĩ gụ kí gũ̃gũ̃, wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, “Ãma
amụ́ ị́jọ́ ími tị gá 'dĩ arelé ĩ̃dị́ ĩndõ.”

33 'Dãá Páwũ̃lǫ̃ a'be kí rá.

34 'Bá ãzí rĩ 'de kí Páwũ̃lǫ̃ vú gâ sĩ, ã'į̃ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé
rĩ rá, kí agá 'dãá ĩndĩ rĩ Dãyǫ̃násį̃yǫ̃ 'bá angálépi amụtị ru
tralépi umvelé Ãrĩyõpágã 'i rĩ gá ãzíla ũkú umvelé Dãmárĩ
'i 'bá ãzí kí abe.

18

Páwũ̃lǫ̃ 'bã adrujó Kǫ̃rį̃ĩ̃nị̃tǫ̃ gá rĩ

1 'Dĩ 'bã vúlé gá, Páwũ̃lǫ̃ a'be Ãténĩyã rá sĩ mụjó Kǫ̃rį̃ĩ̃nị́tǫ̃
gá.

2 'Dãá ịsụ́ kí ru 'bá ãzí Yãhụ́dį̃ rú umvelé Ãkúwílã tị́lé
Pǫ̃ĩ̃tásį̃ gá rĩ be angá ándrá Ítãlĩ gâlé ú'dí ĩ'di 'bã ũkû
Pĩrĩsílã be, ã'dusĩku ãmbógó Kị̃lãwũ̃dị́yã ní ãzị́táŋá 'bãjó 'bá
Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã fũ kí Rụ́mį̃ gá 'dãá rá rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ. Páwũ̃lǫ̃
mụ ándrá kî ndrelé.

3 U'á 'dãá ãzíla nga vâ ãzị́ ĩ'ba abe, ã'dusĩku ĩ'di vâ 'bá
hémã idélépi la cécé ĩ'baní idélé rĩ 'bã áni.

4 Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ ri ị́jọ́ nzelé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá
'bá Yãhụ́dį̃ rú ãzíla 'bá Gį̃rị́kį̃ rú rĩ abe.

5 Sílã kí mụ acálé Tį̃mĩ̃tị́yǫ̃ be Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo,
Páwũ̃lǫ̃ fẽ ru pírí ị́jọ́ ũlũjó 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'baní, jọ Yẹ́sũ̃
ĩ'di Kúrísĩtǫ̃ 'i.

6 Kí mụ ĩ'di gãlé úmgbé ãzíla ĩ'di u'dálé u'dâ 'bo, ụtụ́ pụ́trụ́
bõngó ĩ'didrị̃ ụrụ'bá gá rĩ, jọ, “Ĩdrĩ dó ãvĩ rá yã áni, ĩmi ãrí
'bã adru ĩmi drį̃ gá, ma dó sĩ ala gá 'dâ yụ. I'dójó ãndrũ ma
dó mụ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'ba rụ́.”

7 Nga dó mụlé filé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku umvelé Tị́tǫ̃ Jụ́sį̃tǫ̃ 'i rĩ
drị́ jó agá, ĩ'di 'bá Ãdróŋá rulépi ambamba la, ãngũ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá la.

8 Kũrísĩpõ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'bã ãmbógô kí 'bá ĩ'didṛ̨ ḷịcọ́ gá rĩ abe ã'ḭ kí Yẹ́sṹ 'i rá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Kọ̃rį̃ṇ̨ịtọ̃ gá ḭjọ́ Páwṹlọ̃ drḭ arelépi rá 'dĩ ã'ḭ kí vâ Yẹ́sṹ rá, ḭsṹ kî sĩ bãbṹtḭzḭ̃ ĩndĩ.

9 Ḭṇḭ ãzí ãlu urobí ũbĩ Páwṹlọ̃ 'i, ala gá Úpí jọ ĩ'diní, "Lẽ mí idé ṹrḭ̃ sĩ ku, ímụ ḭjọ́ jọŋâ trũ drḭ̃ gá, mí ĩyãŋã vâ ku.

10 Ma mí be, 'bá ãzí ãlu icó ími ĩpẽŋãlé ku, 'bá mádrḭ kí wẽwẽ rú táwṹnḭ̃ 'dĩ agá 'dĩ."

11 'Dãá Páwṹlọ̃ u'á ílí ãlu nṹsṹ 'dĩpí ḭjọ́ imbálé ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ drḭ̃ gá.

12 Wó Gãlḭyọ̃ 'bã acájó ãmbógó Ãkáyã gá rĩ rú rĩ sĩ, 'bá Yãhṹdḭ rú rĩ tra kí ru gbõrú, rụ kí Páwṹlọ̃ 'i agụlé kẹ́sḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá.

13 Jọ kí, "Ágọ́bḭ 'dĩ 'i, ĩ'di 'bá kí imbá Ãdróŋá į̃nzį̃jó ũví ndú ru ajílépi ãzḭ̃táŋá ãmadrḭ abe ku la sĩ."

14 Páwṹlọ̃ 'bã lẽ agá ḭjọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Gãlḭyọ̃ jọ 'bá Yãhṹdḭ rú rĩ 'banî, "'Dĩ drĩ tá 'bã rĩ adru ḭjọ́ ãzí izatáŋá ru la, jõku ḭjọ́ ãzí ũnzí izalé la, ĩ'di tá adru ífí trũ mání ĩmi tḭ arejó.

15 Wó ĩ'diní adrujó ãgátã gaŋá drḭ̃ gá, rṹ kí drḭ̃ gá ãzíla ãzḭ̃táŋá ĩmidrḭ kí drḭ̃ gá rĩ sĩ, ĩmi vúŋá 'dĩ 'bã de kí ḭjọ́ 'dĩ 'i, álẽ ḭjọ́ 'dĩ lḭlé ma 'i ku!"

16 Dro dó kí ãngũ ḭjọ́ lḭjó rĩ gá 'dãá ãmvé.

17 'Bá pírí rụ kí Sõsĩténõ, ãmbógó ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ co kí ĩ'di ãngũ kẹ́sḭ̃ lḭjó rĩ gá 'dãá. 'Dĩ kî sĩ pírí Gãlḭyọ̃ así 'bãngá ku.

Páwṹlọ̃ 'bã mụjó Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ gá rĩ

18 Páwṹlọ̃ u'á ṹ'dṹ wẽwẽ rú 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'ba abe Kọ̃rį̃ṇ̨ịtọ̃ gá 'dãá, 'dã 'bã ũngúkú gá, a'be kí rá. Mụ Kẽnĩkẽríyã gá, fẽ ru drḭ̃'bḭ ufálé kpamgbala rú, ã'dusĩku ũyõ ándrá ĩ'diní sõlé rĩ 'bã ḭjọ́ sĩ. Tụ kí í'bó sĩ mụjó Sḭ̃rḭ̃yã gá Pĩrĩsílã abe Ãkúwílã trũ.

19 Acá kí Ẽfésõ gá ãngũ Páwṹlọ̃ 'bã sĩ mụjó Pĩrĩsílã kí a'bejó Ãkúwílã be rĩ gá. Fi ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gâlé ḭjọ́ jọlé 'bá Yãhṹdḭ rú rĩ kí abe.

20 'Bá a'ḭ kí ĩ'di u'ájó ĩ'ba abe į̃dḭ, wó ã'ḭ u'álé ĩ'ba abe į̃dḭ ku.

21 Wó ĩ'diní lẽ agá mụ agá 'dĩ gá 'dâ, jọ ĩ'baní, "Ãdróŋá drĩ lẽ la rá, ma ãgõ vúlé 'dõlé rá." Fi dó í'bó agá angájó Ẽfésõ gâlé rĩ sĩ.

22 Páwṹlọ̃ 'bã cajó Kãyĩsárĩyã gá 'bo rĩ sĩ, mụ dó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé (pá sĩ) 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí zḭlé cící, ãgõ dó mụlé Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ 'dĩ Sḭ̃rḭ̃yã gá.

23 Sáwã Páwṹlọ̃ 'bã izalé Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá 'dã kí ũngúkú gá,
a'be dó ãngũ 'dã rá mụjó ãngũ Gãlãtį̃yã 'bã ãni Fį̃rĩ́gį̃yã be
rĩ kí agá acį̃lé táwṹnį̃ kí agâ sĩ ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rá
rĩ 'baní pírí.

Ãpọ́lọ̃ 'bã į̃jọ́ nzejó Ẽfésõ gá rĩ

24 Wó íni 'dĩ ágọ́bį̃ ãzí 'bá Yãhṹdį̃ rú umvelé Ãpọ́lọ̃ 'i tį̃lé
Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la ándrá cí, amṹ Ẽfésõ gá 'dãá, ĩ'di 'bá
sṹkṹlṹ lãlépi rá, į̃jọ́ nį̃lépi cé vâ bṹkṹ Ãdróŋá drį̃ nį̃lépi lã
sĩ lọ́lọ́ la.

25 Ángá ĩ'di imbálé gẽrį̃ Úpí Yẹ́sṹ drį̃ gá rĩ sĩ. Ri į̃jọ́ jọlé
ũkpó ru Úríndí sĩ, ãzíla ímbá vâ į̃jọ́ Yẹ́sṹ drį̃ ãlápítíti ru,
táni ĩ'diní bãbṹtį̃zį̃ Yõhánã drį̃ rĩ nį̃jó á'dṹsĩ rá tí.

26 I'dó dó į̃jọ́ jọlé tọndọlọ ṹrį̃ kóru ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá
'dãá, Pĩrĩsílã kí mụ ĩ'di arelé Ãkúwílã be 'bo, umve kí Ãpọ́lọ̃
ĩ'badrį̃ko gâlé sĩ ĩ'diní gẽrį̃ Ãdróŋá drį̃ nzejó múké-múké į̃dį̃.

27 'Bo Ãpọ́lọ̃ ní lẽjó mụjó Ãkáyã gá rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rá
Ẽfésõ gá 'dĩ fẽ kí ĩ'diní ãvá, sĩ kí wárágã 'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rá
'dĩ 'badrį̃ sĩ ĩ'di a'į̃jó. Ĩ'di mụ acálé 'bo, ko 'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi
lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drį̃ sĩ rĩ kí ãzã.

28 Ã'dusĩku ndẽ 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ kí pírí ãgátã gaŋá sĩ ũ'bí
kí drį̃lẹ́ gá tọndọlọ i'dajó la į̃jọ́ sĩlé bṹkṹ agá rĩ sĩ Yẹ́sṹ ĩ'di
Kúrísĩtõ 'i.

19

Páwṹlọ̃ ní adrujó Ẽfésõ gá rĩ sĩ

1 Ãpọ́lọ̃ 'bã drĩ adru agá Kọ̃rį̃nį̃tọ̃ gá 'dãá, Páwṹlọ̃ rụ gẽrį̃
ṹrṹlé ru rĩ sĩ fijó Ẽfésõ gá. 'Dãá į̃sṹ 'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rá la 'bã
ãzí kí,

2 zį̃ kí, “Ĩmi į̃sṹ Úríndí Ãlá rĩ ĩminí ã'į̃jó la rĩ sĩ rá yã?”
Umvi kí, “Yụ! Ãma are drĩ átã į̃jọ́ ãzí Úríndí Ãlá rĩ drį̃ gá la
ku.”

3 Cọtį̃ Páwṹlọ̃ zį̃ kí, “Wó bãbṹtį̃zį̃ ĩminí į̃sṹlé rĩ íngõ 'i?”
Umvi kí, “Yõhánã 'bã fẽlé rĩ 'i.”

4 Páwṹlọ̃ jọ, “Yõhánã fẽ bãbṹtį̃zį̃ ásį̃ ujajó rĩ 'i. Jọ ándrá
'bá 'bã ã'į̃ kí 'bá amṹlépi vúlé gá 'dĩ 'i, 'bá 'dã ĩ'di Yẹ́sṹ 'i.”

5 'Bá kí mụ į̃jọ́ 'dĩ arelé 'bo, bĩ kí bãbṹtį̃zį̃ rṹ Yẹ́sṹ drį̃ gá
rĩ sĩ.

6 Páwṹlọ̃ la drį̃ 'bãjó kí drį̃ gá rĩ sĩ, Úríndí Ãlá rĩ asį̃ kí drį̃
gá, ãzíla jọ kí į̃jọ́ tį̃ ndú-ndú sĩ ãzíla ũlũ kí į̃jọ́ cécé ṹpį̃gọ́ŋá
kí áni.

7 'Dãá ãgọbį̃ kí ándrá ãni la mụdrį̃ drį̃ į̃rį̃ pírí rĩ gá.

8 Páwṹlọ̃ ri filé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá ãzíla jọ ị́jọ́ 'dãá ṹrị̃ kóru ãzíla ũkpómgboroto rú ĩmbá na 'dĩpí, ĩbáká sejó ãzíla 'bá kí aséjó Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ agá íni.

9 Wó 'bá ãzí rĩ kí ásị mba mbã, gã kí ị́jọ́ 'dĩ kí ã'ị̃lé úmgbé, ãzíla gã kí gẽrị̃ Yẹ́sṹ 'dĩ 'bá kí drị̃ gâ sĩ úmgbé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlọ̃ a'be dó kí rá. 'Dụ 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ĩ'di be ĩndĩ, ãzíla ri kí ĩ'bã ị́jọ́ kí imbálé ãzíla ũlũlé ṹ'dṹ pírí jó 'a mmgbọ Tãyĩránã drị̃ agá.

10 'Dĩ mụ íni ílí ị̃rị̃ 'dĩpí íni la 'bá Yãhṹdị̃ rú ãzíla 'bá Gĩ̃rị̃kị̃ rú pírí u'álépi ãngũ Ásĩyã drị̃ agá 'dãá rĩ are kî sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ rá.

11 Ãdróŋá idé ị́jọ́ ṹsṹtáŋá ru la kí wẽwẽ rú gẽrị̃ Páwṹlọ̃ rṹ rĩ gâ sĩ.

12 Cécé kĩtãmbálã jõku bõngó Páwṹlọ̃ ụrụ'bá alólépi rá rĩ ú'dụ kî sĩ 'bá ãyánĩ trũ rĩ kí ụrụ'bá alólé adrí kí ãyánĩ ĩ'badrị̃ kí agâ sĩ rá, úríndí ũnzí ãfũ kí vâ apálé ĩndĩ.

13 'Bá Yãhṹdị̃ rú ãzí acị́lépi táwṹnị̃ ãlu-ãlu agâ sĩ úríndí ũnzí kí ũfũ trũ 'bá kí agâ sĩ la ṹ'bị̃ kí tí Úpí Yẹ́sṹ 'bã rṹ ayúlé 'bá úríndí ũnzí trũ 'dĩ kí drị̃ gá úríndí ũnzí 'dã kí ũfũjó. Ri kí jọlé la, "Rṹ Yẹ́sṹ Páwṹlọ̃ 'bã ũlũlé rĩ drị̃ sĩ, ájọ mí ãfũ ãmvé!"

14 Sĩkévã átáló ãmbógó 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ gá rĩ 'bã ngọ́pịka ázĩ̀rị̃ 'dĩ ri kí ị́jọ́ 'dĩ kí idélé nĩ.

15 Ṹ'dṹ ãlu ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ ṹ'bị̃ agá ágọ́bị́ ãzí úríndí ũnzí 'bã rụlé nĩ la ụrụ'bá gá. Úríndí ũnzí 'dã umvi kí, "Yẹ́sṹ ãnị̃ ĩ'di cé, ãma are vâ ị́jọ́ Páwṹlọ̃ drị̃ gá rá, wó ĩmi dó ĩmi ngá ã'di kî?"

16 'Dãá ágọ́bị́ úríndí ũnzí trũ 'dĩ zõ kí drị̃ gá, ãzíla ndẽ kí ũkpõ sĩ pírí rá. Co kí, ãcóŋá 'dã fẽ apá kí jó 'dã agá 'dãá rĩ sĩ pílílí ru ãzíla ãrí trũ.

17 'Bá Yãhṹdị̃ rú ãzíla 'bá Gĩ̃rị̃kị̃ rú u'álépi Ẽfésõ gá rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ṹrị̃ ãmbógó la rụ kí, ãzíla rṹ Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ 'bã kí dó ĩ'di ụrụgá ĩnzĩ̀táŋá ãmbógó la sĩ.

18 'Bá ị́jọ́ Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ ã'ị̃lépi rá rĩ amṹ kí dó ṹrị̃ kóru ị́jọ́ ĩ'bã kí jõ idélé ũnzíkãnã rú rĩ kí i'dalé tọndọlọ ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá.

19 'Bá ãzí ãndrị̃kẹ gá rĩ ají kí bṹkṹ ãndrị̃kẹ ndrịjó rĩ kî, ãzíla ivé kí dó kí ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá 'dãá. Amṹ kí ịsṹlé la bṹkṹ ivélé 'dã kí tá ãjẹ̃ na ũgũgõ sĩlíngĩ álĩfũ-álĩfũ 'dĩpí.

20 Gẽrị̃ 'dĩ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ iré ru ãzíla zo dó ũkpómgboroto rú.

21 Ị́jọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé pírí 'bo, Páwṹlọ̃ itú ru ásị gá ũkpó Úríndí Ãlá drị̃ sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ sĩ

mụ drĩ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé ku rú. Uja jọlé la, “Ádrĩ mụlé 'bo,
lẽ áca vâ Rụ́mį̃ gâlé ĩndĩ.”
22 Páwų̃lǫ̃ pẽ dó 'bá į̃rį̃ ĩ'di ãzã kolépi, Tį̃mį̃tį̃yǫ̃ kí tị Ĩrásĩtõ
be, Mãkẽdónĩyã gá drį̃ gâlé, ĩ'diní lẽjó u'ájó Ásĩyã gá were
į̃dį̃ rĩ sĩ.

Ũmbã Ẽfésõ gá rĩ

23 Sáwã 'dã agá 'dãá ũmbã ãzí ãmbógó tẽté la ãfũ gẹ̃rį̃
Yẹ́sų̃ drį̃ 'dĩ drį̃ gá.
24 Ágọ́bį̃ ãzí umvelé Dį̃mį̃tẹ́rį̃yǫ̃ 'bá úká dį̣lépi rĩ idé
ãdróŋá Gį̃rį̃kį̃ 'bã ãni Ãtẹ́mį̃ * ní jó sílĩvã sĩ sĩ ĩ'di į̃nzį̃jó,
'bá ãlį̣gọ rú úká dį̣lépi rĩ į̣sụ́ kí málĩ ĩyõ rú táwų̃nį̃ Ẽfésõ drį̃
agá 'dãá úká dį̣ŋá sĩ.
25 Dį̃mį̃tẹ́rį̃yǫ̃ atrá 'bá ãlį̣gọ rú rĩ kí 'bá ãzí tũjárĩ ndú-ndú
gá 'dĩ abe jọ ĩ'baní, “'Bá 'dĩ, į̃nį̃ rá ãma į̣sụ́ kí málĩ kí múké-
múké la tũjárĩ 'dĩ sĩ.
26 Ãzíla ĩndre vâ Páwų̃lǫ̃ ũcĩ 'bá ũ'bí kí mụjó ị́jọ́ ndú gá
wó lú ãngũ Ẽfésõ drį̃ gá á'dụ̃sĩ ku vâ ãngũ Ásĩyã drį̃ agá pírí
rá ru. Jọ ãdróŋá 'bá 'bá ru 'dĩ 'bã idélé drį̃ sĩ rĩ adru Ãdróŋá
mgbã rĩ 'i ku.
27 Wó ũnzĩkãnã adru dó lú ị́jọ́ ãmã sų̃ la mụ a'délé rĩ sĩ
ku, wó jó ãma sĩ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ́mį̃ 'i idélé drį̃ sĩ
'dã 'bãjó rĩ 'bá į̃nzį̃ kí drụ́zį̃ ĩ'di ku, kí drụ́zį̃ ĩ'di 'bã ápãrákã
rú. Átã vâ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ́mį̃ 'i į̣cụ́lé Ásĩyã gá
ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dãá, ãzíla jó ĩ'didrį̃ ũniyambamba ãzíla ũkpõ
ĩ'didrį̃ gá rĩ kí acá ãzį̃ kóru.”
28 'Bá kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũmbã rụ kí, ãzíla i'dó kí uzálé,
“Ãdróŋá ãmadrį̃ ũkú ru Ãtẹ́mį̃ Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!”
29 Táwų̃nį̃ ãmbógó 'dĩ 'a pírí ũmbã rú. 'Bá cẹ̃ kí ãngũ
áváŋá avájó 'dã agâlé ãko ãlu rú. 'Bá 'dĩ arụ́ kí ãgọbį̣
Mãkẽdónĩyã rú acị́lépi Páwų̃lǫ̃ be Gáyõ kí Ãrĩsĩtãríkõ be
agụlé ãngũ 'dã gâlé.
30 Páwų̃lǫ̃ lẽ tí filé 'bá wẽwẽ rú 'dã kí agâlé, wó 'bá Yẹ́sų̃
ã'į̃lépi rá 'dĩ ã'į̃ kí ĩ'diní ku.
31 Átã 'bá ãzí ãmbogo rú Ẽfésõ gá Páwų̃lǫ̃ 'bã wǫ̃rį̃ka rú
la kí, į̃drį̃ kí ĩ'diní ụ́'dụ̃kọ́ 'bã fi jõ 'bá kí agâlé ku.
32 'Bá ru tralépi 'dĩ kí drį̃ 'be ru rá; ãzí rĩ ri kí uzálé ị́jọ́ ãzí
sĩ, ãzí rĩ ri kí uzá ị́jọ́ ãzí ndú la trũ. 'Bá ãndá la rĩ nį̃ kí átã
mụ kí lé ã'du idélé yã rĩ gá ku.
33 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ ŋmĩ kí Ãlẽkĩzéndã drį̃lẹ́ gá, ãzíla 'bá
ãzí 'dĩ uzá kí ĩ'diní ị́jọ́ lẽlé 'bã idé kí rĩ kî trũ. Jọ 'bá 'bã
ĩyãŋã kí tú sĩ lẽjó ũkpõ į̣sụ́jó 'bá kí drį̃lẹ́ gá 'dãá.

---

* **19:24** Ãdróŋá *Ãtẹ́mį̃* ála ĩ'di umvelé Látĩnĩ tị sĩ *Dãyánã 'i.*

34 Wó ũ'bí kí mụ ĩtrĩkãlé la ĩ'di 'bá Yãhụ́dị̃ rú la, uzá kí
ụ́'dụ́kọ́ ãlu sĩ ũgũgõ sáwã ỉrị̃ 'dĩpí. “Ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mị̃
Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!”

35 Ágọ́bị̃ ãmbógó kãránĩ rú táwụ̃nị̃ drị̃ rĩ la mụ 'bá kí
'bãlé ĩyãŋãlé tú 'bo, jọ ĩ'baní, “'Bá Ẽfésõ gá 'dĩ, ã'di nị̃ ku
la rĩ gá nĩ, táwụ̃nị̃ Ẽfésõ ĩ'di ãngũ jó ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mị̃
ãmbógó rĩ drị̃ ãzíla írã ỉnzỉlé ỉnzị̃ a'délépi 'bụ̃ gá vụ̃rụ́ 'dõlé
rĩ tãmbajó rĩ 'i ku yã?

36 Wó íni 'bá ãzí icó ãgátã galé íjọ́ 'dĩ sĩ ku, cĩkã ãma ĩyãŋã
kí drĩ tú, lẽ ãma idé kí íjọ́ kí kpõkpõ sĩ ku.

37 Wó ĩmi ají ãgọbị̃ 'dĩ kí 'dõlé 'dĩ, ũgụ̃ kí drĩ vâ ãko ãzí jó
agá ku jõku u'dá kí drĩ vâ ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mị̃ 'i ku.

38 Wó Dĩmĩ̃tẹ́rĩyọ̃ kí 'bá ãlịgọ rú 'dĩ kí abe drĩ adru 'bá 'dĩ
kí abe íjọ́ trũ, ụ́'dụ́ sĩ íjọ́ amájó rĩ ãndrũ cí ãzíla 'bá Rụ́mị̃
rú íjọ́ amálépi rĩ kí cí, icó kí íjọ́ 'dĩ amálé rá.

39 'Bo ĩdrĩ adru kẹ́sị̃ trũ ĩ'ba rụ́ cí, ícó kí ajílé ỉtụ́ 'bá kẹ́sị̃
lịlépi rĩ kí ru trajó íjọ́ kí amájó rĩ sĩ.

40 Cécé ĩ'di 'bã adrujó ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ãma kí fi ũnzĩkãnã
agá 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ drĩ kí ãma zị íjọ́ ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ drị̃ sĩ,
ãma kí mụ acelé tị kóru úzáŋá ãma kí uzálé 'dĩ sĩ, íjọ́ ífí 'bã
adrujó ala gá yụ rĩ sĩ.”

41 Ĩ'di mụ íjọ́ delé 'bo, iré dó 'bá ru tralépi 'dĩ kí rá.

20

Páwụ̃lọ̃ 'bã mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Gỉrỉ̃kỉ̃ gá rĩ

1 Ũmbã 'bá kí ásị́ gá rĩ la mụ ukólé 'bo, Páwụ̃lọ̃ umve 'bá
Yẹ́sụ̃ ã'ỉlépi rá 'dĩ kí, ĩ'di mụ kí ásị́ imbálé 'bo, azị dó ĩ'bã
abe rá, sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá.

2 Ĩ'di 'bã mụ agá gẽrị̃ agá 'dãá, ri mụlé 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ỉlépi rá
'dĩ kí ásị́ imbá trũ táwụ̃nị̃ ãlu-ãlu ĩ'di 'bã sĩ alijó ala gâ sĩ 'dĩ
kí agâ sĩ pírí, 'dã 'bã ũngúkú gá, ca dó Gỉrỉ̃kỉ̃ * gá.

3 U'á 'dãá ĩmbá na. Ĩ'di 'bã ru itú agâ sĩ gõjó vúlé Sỉrĩyã
gâlé, amụ́ ịsụ́lé la 'bá Yãhụ́dị̃ rú la 'bã ãzí itú kí ru lẽjó íjọ́
ũnzí idéjó ĩ'di ụrụ'bá gá. Íjọ́ 'dĩ sĩ, uja ru úŋmĩ gõjó vúlé
mụjó Mãkẽdónĩyã agâ sĩ Sỉrĩyã gâlé.

4 'Bá mụlépi ĩ'di trũ rĩ kí Sõpátã Pũrásĩ angálépi Bẽréyã
gá rĩ 'bã ngọ́pị 'i; Ãrĩsĩtãríkõ kí Sẹ̃kụ́ndụ̃ be angájó ãngũ
Tẹ̃sãlọ̃nỉkỉ̃ drị̃ agá; Gáyõ 'i angájó táwụ̃nị̃ Dábẽ gá; Tụ̃kỉkọ̃
kí Trọ̃fỉmọ̃ be angájó ãngũ Ásĩyã drị̃ agá; ãzíla Tỉmĩ̃tỉyọ̃ 'i.

---

* **20:2** *Gỉrỉ̃kỉ̃* ála vâ ĩ'di umve *Ãkáyã 'i.* 'Dĩ pírí ãngũ ãlu rĩ 'i, adru kí ndú-ndú ku.

5 'Bá 'dĩ mụ kí ãma † drį̃lẹ́ gá ãzíla tẽ kí ãma Trõwásĩ gá 'dãá.
6 Ụ'dụ́ ų̃mų̃ alı̨lépi 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ la mụ ukólé 'bo, ãma i'dó ãcį̃ angájó F̨į̃lı̨́pį̃ gá 'dĩ ãngũ Mãkẽdónĩyã drį̃ agâ sĩ mụjó í'bó sĩ 'dụ ãma ụ́'dụ́ tõwú sĩ cajó Trõwásĩ gá. Ãma ı̨sụ́ dó Páwų̃lǫ̃ kí 'bá tá ĩ'di sĩ amụ́jó ĩ'ba abe rĩ kí 'dãá, ãma u'á 'dãá Sãbı̨́tį̃ ãlu.

Páwų̃lǫ̃ 'bã ãcį̃ ãsį̃jó Trõwásĩ gá rĩ

7 Ụ'dụ́ Sãbátũ drį̃ sĩ ãma atrá ãma ãngũ ãlu gá Ų̃mų̃ Úpí drį̃ nalé. Páwų̃lǫ̃ ũlũ ı̨́jọ́ 'bá 'baní, wó drų̃sį̃ íni ĩ'di 'bã lẽjó mụjó mų̃-mų̃ rĩ sĩ, jọ ı̨jọ́ ĩ'ba abe kpere sáwã ı̨ńı̨ drı̨ ázíyá (ı̨ńı̨ ágágá).
8 Jó ụrụgá gõrófã rú ãma sĩ ãma trajó 'dã agá û'bã ãcí d̃ı̨lépi sĩ ãngũ jijó rĩ kí wẽwẽ rú.
9 Kãrı̨́lẹ̃ ãzı̨ rú la Į̃wų̃tı̨́kǫ̃ 'i. Páwų̃lǫ̃ 'bã ı̨́jọ́ ũlũ agá ãzo rú ı̨̃dı̨́-ı̨̃dı̨ 'dĩ gá 'dâ, ụ́'dụ́ i'dó ĩ'di 'belé were-were, ụ́'dụ́ 'bã ĩ'di 'be agá kpítã. 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'dé angájó gõrófã námbã na rĩ 'bã dę̃rı̨́sã gá ụrụgâlé kpere vų̃rụ́ káyĩ. 'Bá kí mụ ĩ'di ingalé ụrụgâlé, ı̨sụ́ kí drã rá.
10 Wó Páwų̃lǫ̃ ası̨ vų̃rụ́ 'dõlé, amvu kãrı̨́lẹ̃ drãlépi rá 'dĩ 'i, jọ 'bá 'baní, “Ĩmi awá ku, drã drĩ ku ĩ'di ídri.”
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Páwų̃lǫ̃ la mụ gõlé vúlé gõrófã sı̨ gâlé 'bo, na dó Ų̃mų̃ Úpí drį̃ ãma abe ãngũ ãlu agá. Ĩ'di mụ ı̨jọ́ jọlé 'bá kí abe sáwã ãzo rú kpere ų̃'bụ́tı̨ sĩ 'bo, a'be dó kí, mụ dó rá.
12 'Dãá 'bá 'dụ kí dó kãrı̨́lẹ̃ tá 'dĩ 'i, agụ kí ĩ'di lı̨́cọ́ gá ídri rú. 'Bá pírí u'á kí ãyĩ̃kõ sĩ.

Įjọ́ Páwų̃lǫ̃ 'bã jọlé 'bá ĩyõ kãnı̨́sã Ẽfésõ gá rĩ abe rĩ

13 Páwų̃lǫ̃ itú ı̨jọ́ mụjó Ãsọ́sį̃ gá pá sĩ 'dĩ ãngũ ãma sĩ mụjó ĩ'di 'dụjó rĩ, wó ãmụ drį̃ gâlé í'bó sĩ.
14 Įsụ́ ãma Ãsọ́sį̃ gá 'dãá, ãzíla ãza dó ĩ'ba abe Mı̨́tų̃lẹ́nį̃ gâlé í'bó sĩ ãngũ ãlu gá.
15 Ụ'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, ãma alı̨ Kı̨́yọ́sį̃ 'bã bụ́lụ́ gâ sĩ, drụ́zı̨ íni ãca Sãmósĩ gá, ụ́'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá ãca Mı̨́lẹ́tų̃ gá.
16 Páwų̃lǫ̃ ũrã ĩ'di ásı̨ gá alı̨jó Ẽfésõ agâ sĩ alı̨-alı̨, ã'dusĩku lẽ sáwã izalé ãmbógó ru ãngũ Ásĩyã drį̃ agá ku. Ri sáwã afụlé drĩ icó rá sĩ cajó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé ụ́'dụ́ ų̃mų̃ Pẽndẽkósĩtõ drı̨ gá rĩ sĩ.
17 Páwų̃lǫ̃ la mụ acálé Mı̨́lẹ́tų̃ gá 'bo, umve 'bá ĩyõ kãnı̨́sã Ẽfésõ gá rĩ kí amụ́jó drį̃ fụjó ĩ'ba abe.

† **20:5** Ãngũ 'bání sį̃jó la *ãma* rĩ ĩ'di sáwã Lụ́kã la adrujó Páwų̃lǫ̃ abe ãngũ ãlu gá rĩ 'i.

18 'Bá ĩyõ 'dã kí mụ acálé 'bo, jọ ĩ'baní, “Ĩmi pírí nị̃ kí
ári u'álé i'dójó ụ́'dụ́ drị̃drị̃ mâ acájó ãngũ Ásĩyã drị̃ gá rĩ sĩ
íngoní yã rĩ gá cé.
19 Ánga ãzị́ Ãdróŋá ní ásị́ ĩ̃gbę̃ sĩ ãzíla mị́ndrẹ inzíŋâ trũ
mání adrujó ũ̃pị̃gọ́ŋá Ãdróŋá ãni la rĩ sĩ mání táni ũ̃'bĩ̃táŋá
ịsụ́ agá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã ítútáŋá kî sĩ rá tí.
20 Ĩnĩ̃ rá má ĩyãŋã ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá ĩmi ãzã kolépi 'dĩ
ũlũŋâ trũ tú ku, 'bo má imbá ĩmi ãngũ ũ'bí kî sĩ ru trajó rĩ
agâ sĩ ãzíla lị́cọ́ ãlu-ãlu agâ sĩ.
21 Álũ vâ ĩ'di 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'baní 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ
abe mmgbọ rú sĩ ãgõjó Ãdróŋá rú ãzíla ásị́ ujajó sĩ ã̃ị̃táŋá
ĩ'badrị́ gá rĩ 'bãjó ãmã Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá.

22 “'Bo ú'dî'da, ma mụ Yę̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá Úríndí Ãlá rĩ 'bã
áma tị pẽjó rĩ sĩ, wó ánĩ̃ ã'du la mụ ru idélé má benĩ yã rĩ
gá ku.
23 Ị́jọ́ lú mání nĩ̃lé rĩ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé mání táwũ̃nĩ̃ pírí
gá ũcõgõ, fijó mãbụ́sũ̃ gá rĩ be, kí áma tẽ áma drĩ̃lẹ́ gâlé nĩ.
24 Wó mání rĩ gá, ídri mádrị́ gá rĩ adru ị́jọ́ ãmbógó la ku,
ãzíla álã ĩ'di ãko ãję̃ trũ ãmbógó la rú ku. Ị́jọ́ lú mâ lẽlé rĩ
ãzị́ má ãni 'dĩ dejó ãyĩkõ sĩ, ãzíla ị́jọ́ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã fẽlé mádrị́
ị́jọ́ mgbã ĩ'didrĩ̃ ũlũjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.

25 “Má acị́ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ pírí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã ị́jọ́
ũlũ trũ ĩminî, wó ánĩ̃ rá ĩmi icó dó áma ndrelé ĩ̃dị́ ku.
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ dó ãndrũ icélé la ĩminî má ũjĩ áma drị́ rá.
'Bá drĩ dó ãvĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ rá, ãrí la adru ãma drĩ̃
gá ku.
27 Ã'dusĩku má ĩyãŋã ị́jọ́ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ ũlũŋâ trũ ĩminí
tú ku.
28 Ĩmi adru mị́fị́ trũ ĩmi sĩ, ĩmba kãbĩlõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã
fẽlé ĩmidrị́ alé gá 'dĩ kí tã. Ĩmi adru 'bá kãnị́sã Ãdróŋá drĩ̃
ucélépi rĩ, 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã ĩ̃gbãlé ĩ'di ãni rú ãrí ĩ'didrị́ gá
rĩ sĩ rĩ kî.
29 Ánĩ̃ rá ádrĩ ĩmi a'be 'bo, imba'ba ĩnzõ rú cécé ũ̃bõ̃gũ̃
áni la kí ãfũ kãbĩlõ kí drĩdríŋĩ̃ gá cí, icó kí kãbĩlõ ãzí a'belé
ídri ku.
30 Átã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ, 'bá ãzí kí ãfũ ị́jọ́ mgbã 'dĩ ujalé
rá sĩ 'bá Yẹ́sũ̃ ã̃ị̃lépi rá rĩ kí usejó ĩ'ba rụ́ kí vú bĩ̃jó ị́jọ́ ĩ'ba
ãni ĩnzõ rú 'dã agá.
31 'Bo ĩ̃nzĩ́ dó mị́fị́! Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ mâ ĩmi imbájó ãzíla
tãmbajó ị́nị́ kí ĩ̃tụ́ be ílí na mị́ndrẹ trũ mị́fị́ gá rĩ 'i.

32 “Má a'be ú'dî'da ĩmi Ãdróŋâ drị́ alé gá ị́jọ́ ĩ'didrị́ ásị́
ĩ̃gbę̃ ãni icólépi ĩmi ĩzõlépi ãzíla ĩminí fẽtáŋá ĩ'didrị́ sũ̃sụ́

wijó rĩ fẽlépi 'bá pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé ĩ'di ãni rú 'dĩ 'baní rĩ.
33 Má a'ị drĩ vâ 'bá ãzí 'bã ãko; málĩ yã, jõku bõngó yã ku.
34 Ĩmi ãmgbã nị̃ kí vâ rá, ánga ãzị́ áma drị́ 'dĩ kî sĩ ãko mâ lẽlé mâ wǫ̃ŕ̨ka abe 'dĩ kí ịsṵjó.
35 Má i'da ĩminí ãko pírí mání idélé rĩ kí agá, lẽ ãzị̃táŋá ru ĩko 'bá ũkpó kóru 'dĩ kí ãzã ãzị́ ũkpómgboroto ĩminí ngalé rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ị́jọ́ ándrá Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé, ‘'Bá ãko fẽlépi rĩ la sṵ̃sṵ́ múké rĩ ịsṵ́ ndẽ 'bá ãko a'ị́lépi rĩ rá’ rĩ ĩndĩ.”
36 Ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, tị̃ ãja vṵ̃rṵ́ 'bá ãzí 'dĩ kí abe Ãdróŋá ã'ĩjó.
37 Awá kí pírí mị́ndrẹ sĩ ĩ'bã kí ru jṵ́jṵ́ ṵ̃tị̃ agá Páwṵ̃lǫ̃ trũ 'dĩ gá 'dĩ, ãzíla ndru kí vâ ĩ'di 'bã nábí.
38 Ị́jọ́ ĩ'baní ũcõgõ rú ãndânĩ rĩ Páwṵ̃lǫ̃ 'bã jọlé icó kí 'î mẹ́lẹ̃tị ndrelé ĩ̃dị́ ku rĩ 'i. 'Dãá agụ kí dó ĩ'di vú a'belé í'bó agâlé.

21

Ãcĩ̃ Páwṵ̃lǫ̃ drị́ mụjó Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá rĩ

1 Ãma mụ azị́lé ĩ'ba abe 'bo, ãko drĩ̃ filé mẹ́lĩ̃ agá mụjó ãngũ ru lị́lépi ĩ̃yị́ agá Kósĩ gá. Drṵ̃sĩ̃ íni, ãca Rõdésĩ gá ãmụ dó sĩ Pãtárã gá.
2 'Dãá ãma ịsṵ́ mẹ́lĩ̃ mụlépi Fõyĩnísĩya gá la ãfi ala gâ sĩ mụjó.
3 Ãma mụ Kũpórõ ndrelé 'bo, ãma alị́ ándrálé la gâ sĩ, ãmụ dó sĩ pá tulé ĩ̃yị́tị Tṵ́rǫ̃ gá 'dĩ ãngũ mẹ́lĩ̃ 'bã sĩ mụjó tẹ̃rị́ ĩ'di agá rĩ kí iyájó rĩ gá 'dĩ Sị́rĩ̃yã gá.
4 Ãma ịsṵ́ 'bá Yẹ́sṵ̃ ị́jọ́ ã'ĩ̃lépi rĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ṵ́'dṵ́ ázĩ̃rĩ̃. 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ jọ kí ị́jọ́ Úríndí Ãlá rĩ sĩ lẽ Páwṵ̃lǫ̃ 'bã mụ Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé ku.
5 Ãma mụ Sãbị́tĩ̃ delé ãlu 'bo, ĩ̃tṵ́ ãmadrị́ fijó mẹ́lĩ̃ agâ sĩ kí a'bejó sĩ mụjó rá rĩ acá dó rá. 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi 'dĩ kí ũkúka abe ãzíla anzị̃ŋá ĩ'badrĩ̃ kî trũ ají kí dó ãma vú ĩ̃yị́tị gá 'dõlé angájó táwṵ̃nĩ̃ agâlé, 'dãá ãma ṵ̃tị̃ ãja vṵ̃rṵ́ Ãdróŋá ã'ĩ̃jó.
6 Ãma dó mụ azị́lé 'bo, ãfi dó mẹ́lĩ̃ agá 'bo gõ kí dó lị́cọ́ gá.
7 Ãko dó drĩ̃ angájó Tṵ́rǫ̃ gá ãmụ dó Pĩtõlẽmáyã gá, 'dãá ãzị́ 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ṵ́'dṵ́ ãlu.
8 Drṵ̃sĩ̃ la sĩ ãca táwṵ̃nĩ̃ Kãyĩsárĩyã gá. 'Dãá ãma u'á Fị́lị́pǫ̃ 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ ũlũlépi rĩ drị́ko gá ĩ'di 'bá ãlu ándrá ũpẽlé ázĩ̃rĩ̃ Sĩtéfũnõ abe íná fẽjó Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá rĩ 'bã ãzí.
9 Ĩ'di 'bã izonzi kí sụ, drĩ ágó rụlépi ku la kí cí. Ãdróŋá fẽ ĩ'baní ị́jọ́ jọlé nábĩ̃ 'bã kí jọlé rĩ áni.

10 Ãma mụ ụ́'dụ́ ãzí kí u'álé 'dãá 'bo, nábḩ̃ ãzí umvelé
Ãgábã 'i rĩ amụ́ angájó Yṹdḭyã gâlé.
11 Ĩ'di mụ acálé ãma rụ́ 'dõlé 'bo, 'dụ sẹ́rḩ̃ Páwṹlṑ drḩ̃ rĩ
'i umbé sĩ ru drḩ̃ kí pá abe cí jọ, “Úríndí Ãlá rĩ jọ sẹ́rḩ̃ 'dĩ
'bã 'dḭpḭ 'bá Yãhụ́dḩ̃ 'bã drḩ̃lẹ́ ru Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ gá 'dã gã kí ĩ'di
úmbé cécé 'dĩ 'bã áni kí ĩ'di fẽ ãmḭ́yọ́ŋá 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ
'badrḩ̃.”
12 Ãma mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ã'bã mãmálá Páwṹlṑ 'bã mụ
Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ gâlé ku.
13 Páwṹlṑ umvi, “Ĩmi awá áma ásḩ̃ ní nũjó íni ã'du sĩ?
Ma bábá adru úmbéŋá ní á'dṹsĩ ku, ma vâ bábá drãjó
Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ gá Úpí mádrḩ̃ Yẹ́sṹ 'bã rụ́ sĩ.”
14 Ãma dó mụ ĩ'di ásḩ̃ ṹ'bḩ̃lé tí, ãma abe dó ĩ'di ãjọ, “Ḭjọ́
Úpí Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bã idé dó ru nĩ.”
15 'Dĩ 'bã ũngúkú gá ãma itú ãma bábá mụjó Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ
gá.
16 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá Kãyĩsárĩyã gá rĩ 'bã ãzí afí kí
ãma agụlé Mũnásõnĩ drḩ̃ko gá, ãngũ ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ gá.
Mũnásõnĩ ándrá 'bá angálépi Kũpórõ gá vâ 'bá ándrá ḭjọ́
Yẹ́sṹ drḩ̃ ã'ḩ̃lépi drḩ̃drḩ̃ údu rĩ 'bã ãzí.

Páwṹlṑ acá dó Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ gá

17 Ãma mụ calé Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ gá 'bo, 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ
a'ḭ kí ãma gũnãgũnã.
18 Drṹsḩ̃ íni Páwṹlṑ mụ ãma abe mụlé Yãkó'bõ ndrelé, 'dĩ
sĩ 'bá ĩyõ kãnḩ̃sã drḩ̃ kí 'dãá cí.
19 Páwṹlṑ zḭ dó kí cící, nze dó ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'diní sĩ ãzḩ̃
ngajó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ kí vu pírí-pírí.
20 Kí mụ ḭjọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ḭcụ́ kí Ãdróŋâ rụ́ jọ kí Páwṹlṑ
ní, “Ãmã ádrḩ̃pḭ ínḩ̃ vâ rá ãzíla índre vâ rá 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú
álĩfũ-álĩfũ 'dĩ ã'ḭ kí Yẹ́sṹ rá wó 'bã kí ásḩ̃ ũkpó ru ãzḩ̃táŋá
Mụ́sã drḩ̃ rĩ vú ũbĩjó.
21 Újọ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá Yẽ̗rụ́sãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'baní mi 'bá
Yãhụ́dḩ̃ rú Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá u'álépi 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí agá
'dĩ kí imbá, 'ba a'be kí ãzḩ̃táŋá Mụ́sã drḩ̃ cã. Ãzíla jọ kí vâ
ḭjọ 'bã ĩtãrã kí vâ anzḩ̃ŋá ĩ'badrḩ̃ kí ku íni.
22 'Bá 'dĩ drĩ kí are la mí amụ́ 'dâ 'bo, ãma dó ã'du idé yã?
23 Mí idé ḭjọ́ ãmã lũlé míní 'dĩ 'i. 'Bá ãzí kí sụ ãma agá 'dĩ
na kí ũyõ ãzíla kí ru itú drḩ̃'bḩ̃ ufálé.
24 Ímụ ĩ'bã jó Ãdróŋá drḩ̃ agá, mí icí mi ĩ'ba abe ítúŋá ru
ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru rĩ idéjó, mí ũfẽ ãjẹ̃ sĩ kí drḩ̃'bḩ̃ ũfãjó rĩ.
'Bá pírí kí dó sĩ nḩ̃ la ḭjọ́ jọlé mí rụ́ 'dĩ adru kí ḭjọ́ mgbã ku,
mi ãrútáŋá ru ãzḩ̃táŋá Mụ́sã drḩ̃ gá rĩ kí agá.

25 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rĩ 'baní ị́jọ́ ãmã amálé rĩ kí, lẽ 'bã gã kí íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní rĩ sĩ, 'bã na kí ãrí ku, 'bã na kí ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ 'bã ĩzá ku ãzíla 'bã idé kí ãwų̃ ku.”

26 Drų̃sį̃ íni Páwų̃lǫ̃ 'dụ 'bá 'dĩ kí idé kí kũkâ ru 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ'ba abe mụ kí dó lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨ agâlé ụ́'dụ́ ru idéjó ãlá ru rĩ 'bã ãsį̃ŋá icéjó vâ sĩ ãnãkpá ídétáŋá idéjó rĩ kí idéjó kí ãlu-ãlu ní ụ́'dụ́ ãsį̃jó 'dã sĩ.

Páwų̃lǫ̃ rụjó rĩ

27 Ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ 'dã kí dó ãni rú ukó agá ukó-ukô, 'bá Yãhụ́dį̃ rú angálépi Ásĩyã gá la ndre kí Páwų̃lǫ̃ lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨ agá usú kí ũ'bí kí bı̨lẹ́ ĩ'di ụrụ'bá gá. Rụ kí ĩ'di,

28 kí dį̃ uzá sĩ “'Bá Ịsịrayı̨lį̃ gá 'dĩ ĩko ãma ãzã! Ágọ́bı̨ 'dĩ bãsĩ 'bá acı̨lépi ngara ãngũ pírí gá ị́jọ́ ũnzí jọlépi sụ́rụ́ ãmadrı̨ ụrụ'bá gá ãzı̨táŋá Mụ́sã drı̨ drı̨ gá, ãzíla lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨ 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ 'i. Ají vâ drı̨nzá ãngũ ãlá Ãdróŋá drı̨ 'dĩ agá ĩndĩ ĩ'di 'bã 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí fẽjó fijó ala gá rĩ sĩ.”

29 'Bá ndre kí kí Trǫ̃fı̨mǫ̃ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku Ẽfésõ gá rĩ be acı̨ agá táwų̃nį̃ ãmbógó rĩ agá 'dãá ãlu, ũrã Páwų̃lǫ̃ ují ĩ'di lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨ agâ sĩ rá íni.

30 Ị́jọ́ tá ũsõlé Páwų̃lǫ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ iré ru táwų̃nį̃ 'dã agá 'dãá pírí wó 'bá ala gá rĩ kí ásı̨ acá ũmbã rú, cẹ̃ kí pírí ãngũ Páwų̃lǫ̃ 'bã adrujó rĩ gâlé, rụ kí ĩ'di ũkpõ sĩ, asé kí ĩ'di ãmvé angájó lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨ agâlé. Gbõgbõ ų̃pį̃ kí kẽjı̨́tı̨ cí.

31 'Bá 'dĩ lẽ kí Páwų̃lǫ̃ 'dı̨lé rá wó 'dı̨ kí drĩ ĩ'di ku rú, ụ́'dụ́kọ́ ca ãmbógó ãsĩkárĩ Rụ́mį̃ gá rĩ 'bã bı̨lẹ́ gá újọ ĩ'diní táwų̃nį̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ drı̨ iza ru rá.

32 Cọtı̨ a'dụ́ ãsĩkárĩ ãzí kí ãmbogo kí abe cẹ̃ kí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó rĩ gâlé. 'Bá ũmbã rú Páwų̃lǫ̃ colépi 'dã kí mụ ndrelé la ãmbógó acá ãsĩkárĩ abe 'bo, a'be kí ĩ'di coŋá rá.

33 Ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô fẽ úmbé Páwų̃lǫ̃ drı̨ kí nõrórõ į̃rį̃ sĩ cí. Zı̨ dó 'bá tá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí, “'Bá 'dĩ ĩ'di ã'di 'i, wó idé ã'du sĩ ĩ'di cojó?”

34 'Bá ãzí rĩ ri kí uzálé ị́jọ́ ndú sĩ wó ãzí rĩ kí vâ uzá agá ị́jọ́ ndú sĩ, icí kí ru ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ ãmbógó ịsụ́ ị́jọ́ pı̨rı̨ la ku, fẽ dó Páwų̃lǫ̃ agụlé ãngũ ãsĩkárĩ 'bã kí u'ájó rĩ gá.

35 Kí mụ calé ãngũ tụjó gõrófã gá rĩ gâlé, ãsĩkárĩ 'dụ kí ĩ'di ụrụgá sĩ ũ'bí 'bã kí ũmbã sĩ ãndrú lẽjó ku rĩ sĩ.

36 Ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dã ri kí uzálé “Ĩ'dı̨ ĩ'di rá! Ĩ'dı̨ ĩ'di rá.”

Páwų̃lǫ̃ jọ ĩjọ́ ũ'bí 'banî

37 Ála dó mụ lẽlé Páwų̃lǫ̃ agụlé ãngũ ãsĩkárĩ 'badrı̨ agâlé, Páwų̃lǫ̃ zı̨ ãmbógó 'i, “Má icó ị́jọ́ jọlé míní rá yã?”

Ãmbógó zị ĩ'di, “Ínį̃ Gį̃rį̣kį̃ tị íngoní ru?
38 Mí adru 'bá Mį̃sį̣rį̃ rú ándrá 'bá álĩfũ sụ kî trũ mvulépi ásé gá, sĩ 'bá ụ'dị́jó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ 'i ku yã?”
39 Páwų̃lǫ̃ umvi, “Yụ, ma 'bá Yãhụ́dį̃ rú angájó táwų̃nį̃ Tãrãsį̣sį̃ gá 'dĩ ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ gá. Má a'ị́ mi 'i, ífẽ mání ị́jọ́ jọlé ũ'bí 'dĩ 'banî.”
40 Ãmbógó lã mụ ã'į̃lé rá, Páwų̃lǫ̃ tu pá ãngũ ụlị́lé ụlį̃ sĩ tụjó gõrófã gá rĩ sị́ gá, 'bã drị́ 'bá 'baní 'bã ĩyãŋã kî sĩ tú. Ãngũ la mụ filé ndrú-ndrú 'bo, i'dó dó ị́jọ́ jọlé ĩ'baní tị ĩ'badrị́ gá Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ.

22

1 Páwų̃lǫ̃ jọ, “Má ádrị́pịka, má átę̣́pịka, ĩmi are drĩ ị́jọ́ mâ lẽlé vú nzelé ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'i!”
2 Kí mụ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní tị ĩ'badrị́ Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ 'dĩ arelé 'bo, ĩyãŋã kí tútú.
'Dã 'bã ũngúkú gá Páwų̃lǫ̃ jọ,
3 “Ma 'bá Yãhụ́dį̃ rú la, útị ma Tãrãsį̣sį̃ gá 'dĩ ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ agá, wó ázo táwų̃nį̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ drị́ 'dĩ agá 'dâ Gãmãlị́yẹ́lį̃ pálé gá. Ímbá ma ãzị́táŋá ãma áyị́pịka 'badrị́ gá rĩ kî sĩ múké-múké, á'bã ándrá áma ásị́ pírí ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ cécé ĩmi pírí vũ gá 'dĩ 'baní 'bãlé ãndrũ rĩ 'bã áni.
4 Áfẽ ándrá ũcõgõ 'bá Yẹ́sų̃ vú bĩlépi rĩ 'baní kpere kí ụ'dị́ŋâ trũ, ãgọbị kí ũkú abe kí ụrụjó tõjó mãbụ́sų̃ gá rĩ trũ.
5 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhụ́dį̃ 'badrị́ 'dĩ icó kí ĩminí ị́jọ́ jọlé áma drį̃ gá rá. Má ịsụ́ wárágã ĩ'bã kî sĩlé mání ĩ'bã ádrị́pịka Dãmãsį̃kị́yã gá rĩ 'baní sĩ ũkpõ fẽjó mání 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá Dãmãsį̃kị́yã gá 'dĩ kí ũgĩjó nõrórõ sĩ, ajíjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá mãbụ́sų̃ rú sĩ ĩ'baní drį̃rị́ma fẽjó rĩ rá.

Páwų̃lǫ̃ jọ ĩ́jọ́ ĩ'diní ásį̃ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 26:12-18)

6 “Mání mụ agá gẹ̃rį̃ agá 'dãá, áca ãni rú Dãmãsį̃kị́yã gá 'dĩ ũgũgõ sáwã ázíyá, cọtị dį̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá angálépi 'bų̃ gá la ji ãngũ áma andre gâ sĩ pírí.
7 Má a'dé vũ gá 'bų̃rų̃, ãzíla má are ụ́'dụ́kọ́ ãzí 'bã ị́jọ́ jọ agá mání, ‘Sáwų̃lǫ̃! Sáwų̃lǫ̃! Mi mání ũcõgõ fẽ íni ã'du sĩ yã?’
8 “Ázị, ‘Mi ã'di 'i, Úpí?’ Uja áma umvilé, ‘Ma, Yẹ́sų̃ Nãzẹ̃rẹ́tį̃ gá, míní ĩ'diní ũcõgõ fẽjó rĩ 'i.’
9 'Bá ãma mụjó ĩ'ba abe rĩ ndre kí dį̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã rá, wó are kí ụ́'dụ́kọ́ 'bá ị́jọ́ jọlépi má be rĩ drị́ 'dã ku.

10 Ázị ĩ'di, ‘Úpí, ma dó ã'du idé yã?’ Úpí umvi ma 'i, jọ,
‘Ínga ụrụgá, ãzíla ímụ Dãmãsį̃kı̨yã gá. 'Dãá ála míní ı̨jọ́
pírí tá lẽlé ídé kí rĩ kí lũ rá.’
11 Mâ wõr̨ı̨ka rụ kí ma drı̨ gá selé Dãmãsį̃kı̨yã gâlé,
ã'dusĩku áma mı̨fı̨ 'bã ãzų̃jó dı̨zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá
'dã sĩ cí rĩ sĩ.
12 “Ágọ́bı̨ ãzí u'álépi táwų̃nį̃ 'dã agá ãzı̨́táŋá Mụ́sã 'bã sĩlé
'dĩ kí vú ũbĩlépi pírí la, rụ́ la Ãnãníyã 'i. 'Bá Yãhụ́dı̨ rú 'dĩ
kí pírí ı̨nzı̨ kí ĩ'di 'bã ı̨jọ́ kí ı̨nzı̨-ı̨nzı̨.
13 Afí má rụ́ 'dõlé, tu pá áma andre gá 'dâ, ãzíla jọ, ‘Mâ
ádrı̨́pı̨ Sáwų̃lǫ̃, índre ãngũ ı̨́dı̨!’ 'Dãá cọtı̨, ándre ãngũ rá,
ándre dó vâ ĩ'di cé.
14 “Jọ mání, ‘Ãdróŋá ãma áyı́pı̨ka 'badrı̨ ãpẽ mi ı́jọ́ ĩ'di 'bã
lẽlé rĩ nı̨́jó, Ụ̃pı̨gọ́ŋá ĩ'di ãni ãlápítí Yẹ́sų̃ 'i rĩ ndrejó, ãzíla
ı̨jọ́ ĩ'di tı̨ gá rĩ arejó.
15 Lẽ mí agụ dó ı̨jọ́ míní ndrelé, ãzíla arelé 'dĩ ũlũlé 'bá
pírí ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ 'banî.
16 Wó ú'dı̃'da mí iza sáwã ku. Mí angá ụrụgá, ãzíla íbĩ
bãbų̃tı̨zı̨, mí ũjĩ ı̨jọ́ ũnzí mídrı̨ kí, mî ĩ'di rụ́ umvejó Úpí 'i rĩ
sĩ.’
17 “Má ãgõ vúlé Yẽr̨ụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dõlé, mání Ãdróŋá zı̨ agá
lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ agá 'dãá, ándre ícétáŋá ãzí.
18 Ándre Úpí Yẹ́sų̃ 'i ĩ'di 'bã mání ı̨jọ́ jọ agá, jọ mání, ‘Mí
a'be Yẽr̨ụ́sãlẹ́mų̃ mbẽlẽ rú, ã'dusĩku 'bá 'dĩ icó kí ı̨jọ́ míní
ũlũlé áma drı̨ gá 'dĩ ã'ı̨́lé ku.’
19 “Ma umvi, ‘Úpí, ãgọbı̨ 'dĩ nı̨ kí ácı̨́ŋá mâ jõ sĩ acı̨́jó ãngũ
Ãdróŋá ı̨nzı̨jó rĩ kí agá, sĩ 'bá ími ã'ı̨́lépi rĩ kí ụrụjó, kí cojó,
ãzíla kí tõjó mãbụ́sų̃ gá rĩ rá.
20 'Bá kí mî 'bá ãlá Sĩtéfũnõ 'bã ãrí asujó rĩ sĩ, átu pá ĩ'di
'bã 'dı̨ŋá ãtı̨́lé ĩndĩ, ãzíla ámba vâ bõngó 'bá ĩ'di 'dı̨lépi rĩ
'badrı̨ kí tã ma 'i.’
21 Úpí jọ mání, ‘Ímụ, ma ú'dı̃'da ími tı̨ pẽ 'bá ãngũ álı̨ gá
ãmı́yọ́ŋá ru rĩ 'ba rụ̃lé.’ ”
22 Ũ'bí are kí ı̨jọ́ Páwų̃lǫ̃ 'bã jọlé rĩ kí kpere ĩ'di 'bã ı̨jọ́ 'dĩ
jọ agá. Wó 'dãá i'dó kí dó uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Ĩ'dı̨ ĩ'di,
'bã ãvĩ sĩ ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ rá! Lẽ 'bã adru ídri vũ drı̨ gá 'dâ
ku.”
23 'Bá 'dĩ ri kí uzálé ĩ'bã bõngó kí u'béŋâ trũ, vâ pụ́trụ́
yĩŋá ụrụgá rĩ trũ.
24 Ãsĩkárĩ ãmbógó fẽ ũkpõ sĩ Páwų̃lǫ̃ agụjó ãngũ ãsĩkárĩ
'bã kî sĩ u'ájó rĩ gâlé. Jọ vâ ĩ'baní 'bã co kí ĩ'di 'bã nze sĩ ı̨jọ́
ĩ'di 'bã izalé 'bá kî sĩ uzájó ĩ'di drı̨ gá íni rĩ ã'du yã rĩ ı̨ndụ́
múké-múké.

25 Kí dó mụ ĩ'di umbélé lalé vũrụ́ sĩ lẽjó ĩ'di cojó 'bo,
Páwṵ̃lõ̰ jọ 'bá ãsĩkárĩ túrú ãlu kí drḭ̃lẹ́ gá pá tulépi ĩ'di rú
ãníŋá rĩ ní, “Ãzḭ́táŋá ã'ḭ̃ ĩminí 'bá Rụ́mḭ̃ rú la cojó ịsụ́ ĩmi
amá ḭ́jọ́ drḭ̃ la gá rĩ ku rú rĩ gá rá yã?”
26 'Bá ãsĩkárĩ túrú ãlu kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ la mụ zḭtáŋá 'dĩ arelé
'bo, mụ ãsĩkárĩ ãmbógó, kí drḭ̃lẹ́ gá ãndânĩ rĩ rụ́ jọ, “Mi mụ
ã'du idélé yã? Ágọ́bḭ́ 'dã ĩ'di 'bá Rụ́mḭ̃ gá la.”
27 Ãsĩkárĩ ãmbógó mụ Páwṵ̃lõ̰ rụ̃lé, zḭ ĩ'di, “Ílũ mání, mi
'bá Rụ́mḭ̃ gá la yã?” Páwṵ̃lõ̰ umvi, “'Ẽ, ma 'bá Rụ́mḭ̃ gá la.”
28 Ãsĩkárĩ 'bã drḭ̃lẹ́ jọ, “Má acá Rụ́mḭ̃ 'bã 'bá 'dĩ áni la, mâ
ãjḛ̃ ãmbógó la ũfẽjó rĩ sĩ.” Wó Páwṵ̃lõ̰ umvi, “Útḭ ma Rụ́mḭ̃
'bã 'bá ru.”
29 Ãsĩkárĩ tá lẽlépi Páwṵ̃lõ̰ ụzḭlépi 'dĩ se kí ru vúlé. Ãsĩkárĩ
'bã ãmbógó la mụ nḭ̃lé la ãndá-ãndá ru Páwṵ̃lõ̰ 'i 'bá Rụ́mḭ̃
gá la, ṵ̃rḭ̃ rụ ĩ'di, ã'dusĩku fẽ úmbé Páwṵ̃lõ̰ nõrórõ sĩ cí sĩ
lẽjó ĩ'di cojó cõ-cõ.

Páwṵ̃lõ̰ 'bã pá tujó 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá kẹ́sḭ̃ gá rĩ

30 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô lẽ ịsụ́jó la ḭ́jọ́ ĩ'bã kí
ũtrãlé Páwṵ̃lõ̰ ụrụ'bá gá 'dĩ kí ãndá yã rĩ nḭ̃jó fẽ âyụ ĩ'di rá.
Umve ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ãzḭ́táŋá gá 'dĩ kí abe
ru trajó ãngũ ãlu gá. Cọtḭ fẽ ájí Páwṵ̃lõ̰ 'i pá tulé 'bá 'dĩ kí
drḭ̃lẹ́ gá.

23

1 Páwṵ̃lõ̰ ndre 'bá ḭ́jọ́ lḭlépi kẹ́sḭ̃ gá 'dĩ kí mḭfḭ́ pírí jọ, “Má
ádrḭ́pḭka, ánga ḭ́jọ́ mádrḭ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bo ásḭ́ ãlá sĩ
kpere ú'dî'da.”
2 Átáló ãmbógó ãndânĩ Ãnãníyã la mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ
'bá ãni rú Páwṵ̃lõ̰ andre gá rĩ 'baní 'bã sa kí tḭ la.
3 Páwṵ̃lõ̰ jọ ĩ'diní, “Ãdróŋá la ími tḭ sa nĩ, mi bõrõ gbãlé
ḭmvḭ́ sĩ imve rĩ áni, wó agâlé ãndḭ́ ru! Íri 'dâ ḭ́jọ́ lḭlé áma drḭ̃
gá ãzḭ́táŋá Mụ́sã drḭ́ gá rĩ sĩ, wó mí uja vâ ãzḭ́táŋá anulé mi
'i fẽjó la áma tḭ sajó 'dĩ áni la ã'du sĩ?” †
4 'Bá pá tulépi Páwṵ̃lõ̰ andre gá ãníŋá rĩ jọ kí ĩ'diní, “Gbíyã
'dĩ mi sĩ ḭ́jọ́ umvijó Ãdróŋá 'bã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tḭ gá
rĩ 'i yã?”
5 Páwṵ̃lõ̰ umvi, “Má ádrḭ́pḭka, ánḭ̃ tá ĩ'di átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'i la ku, ã'dusĩku sĩ ru bụ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ́ agá rá,
‘Lẽ íjọ ḭ́jọ́ ũnzí ãmbógó 'bá mídrḭ́ ụrụ'bá gá ku.’†”
6 Páwṵ̃lõ̰ la mụ nḭ̃lé la 'bá ãzí rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí
wó ãzí rĩ kí 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ kî, jọ ḭ́jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ,
“Má ádrḭ́pḭka, ma Fãrĩsáyĩ i'dójó má áyḭ́pḭka kî sĩ, útḭ ma

† **23:3** Lẹ́vḭ̃ 19:15 † **23:5** Ãfũŋá 22:28

Fãrĩsáyĩ rú, átu pá kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá íni la ịjọ́ mâ ásị 'bãjó 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá rĩ sĩ.”
7 Páwṵ̃lõ la mụ ịjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá tá kẹ́sị̃ gá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla Sãdũkáyõ rú 'dĩ i'dó kí dó ãwãlé kí drĩdríŋ̃ĩ gá, ãzíla awa kí ru ndú-ndú amụtị sĩ amụtị sĩ.
8 ('Bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ ã'ị̃ kí 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri jõku mãlãyíkã ãzíla úríndí kí cí íni la ku, wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ã'ị̃ kí ịjọ́ 'dĩ kí pírí rá.)
9 Úzáŋá ũkpó la angá nĩ, imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi 'bã ãzí Fãrĩsáyĩ rú rĩ amvú kí ãgátã galé ũkpó sĩ jọ kí, “Ãma ịsṵ́ ịjọ́ ũnzí la ágọ́bị̃ 'dĩ ụrụ'bá gá ku, wó úríndí jõku mãlãyíkã drĩ kí ĩ'diní jọ la nĩ ãma kí ãgátã ga Ãdróŋá be ã'du ịjọ́ sĩ?”
10 Úzáŋâ uja ru ãgọ̃bị̃ rú, ãmbógó ãsĩkárĩ drị̃ idé ṵ̃rị̃ sĩ, ũrã 'bá kí Páwṵ̃lõ uzejó rĩ sĩ, kí ĩ'di ĩzá andi nírí-nírí rá íni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, pẽ ãsĩkárĩ kí tị 'bá 'ba rṵ́ vṵ̃rṵ̃lé ĩ'di a'dṵ́lé ũkpõ sĩ ajílé ĩ'badrị́ kõróŋá agá 'dõlé.
11 Ịnị́ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá tu pá Páwṵ̃lõ andre gá jọ, “Ími ásị 'bã adru ũkpó! Ínze ịjọ́ mádrị̃ vú 'bá 'baní Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dâ 'bo, mi vâ mụ vú la nzelé Rṵ́mị̃ gá.”

Ítú ịjọ́ Páwṵ̃lõ 'dịjó

12 Ṵ̃'bṵ́tị ãzí rĩ sĩ 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ ãzí itú kí ru na kí ũyõ íná najó ku ãzíla ĩyị́ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwṵ̃lõ 'dị agá.
13 'Bá ru itúlépi rĩ kí alị́ kí kãlị́ sụ drị̃lẹ́ gá.
14 'Bá 'dĩ mụ kí ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṵ́ 'bá ĩyõ Yãhṵ́dị̃ drị̃ abe, jọ kí, “Ãna ũyõ íná najó ku vâ ĩyị́ mvụjó ku kpere ãmã Páwṵ̃lõ 'dị agá.
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá kẹ́sị̃ lịlépi 'dĩ abe, ĩmi a'ị́ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrị́ rĩ Páwṵ̃lõ ajíjó drṵ̃sị̃, cécé ĩmi 'bã rĩ mụ ĩ'di ụzịlé ụzị̃ rĩ áni, ãma dó sĩ ĩ'di tẽ 'dịlé gẹ̃rị̃ agá 'dĩ sĩ acá drị̃ ãni rú ku rú.”
16 Páwṵ̃lõ 'bã ãdrõmvâ la mụ ịjọ́ itúlé 'dĩ arelé 'bo, mụ kõróŋá ãsĩkárĩ 'badrị̃ agâlé, nze ịjọ́ 'dĩ vú Páwṵ̃lõ nî.
17 Páwṵ̃lõ umve ãsĩkárĩ ãmbógó ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Mí agụ kãrị́lẽ 'dĩ ãmbógó ĩmi drị̃lẹ́ gá rĩ rṵ̃lé ịjọ́ ãzí ũkpó la jọlé ĩ'diní.”
18 Ãsĩkárĩ 'dã agụ dó ĩ'di ãmbógó rṵ̃lé jọ, “Páwṵ̃lõ mãbṵ́sṵ̃ gá 'dã umve ma tị ãpẽlé kãrị́lẽ 'dĩ ajíjó mí rṵ́, ã'dusĩku lẽ míní ịjọ́ ãzí lũlé.”
19 Ãmbógó 'dụ ĩ'di bṵ́lṵ́ gá, zị ĩ'di, “Ílẽ mání ã'du ịjọ́ lũlé?”
20 Páwṵ̃lõ ãdrõmvâ jọ ĩ'diní, “'Bá Yãhṵ́dị̃ rú la lẽ kí ími zịlé Páwṵ̃lõ ajíjó kẹ́sị̃ ĩ'badrị́ ãmbógó rĩ drị̃lẹ́ gá drṵ̃sị̃ úlétáŋá ru lẽjó ịjọ́ mgbã ịsṵ́jó drị̃ la gá íni.

21 Lẽ mí ã'ị̃ ku! 'Bá kãlị́ sụ drị̃lẹ́ gá la kí ru zị̃ gẽrị̃ gá bábá
ĩ'di tẽjó 'dijó rá. Na kí ũyõ íná najó ãzíla ị̃yị́ mvụjó ku kpere
ĩ'baní Páwṹlõ 'dị agá. Kí ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá mí ã'ị̃ ị́jọ́ ĩ'di
agụjó kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá 'dĩ rá yã rĩ tẽ."

22 Ãmbógó ãsĩkárĩ tre kãrị́lę̃, jọ ĩ'diní, "Ílũ 'bá ãzí ní ánị̃
ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá rá la ku." Pẽ dó kãrị́lę̃ tị la gõlé rá.

Páwṹlõ agụjó Fę̃lị́cę̃ drị̃ rĩ

23 Ãsĩkárĩ ãmbógó umve ãmbogo ĩ'di vúlé gá rĩ kí į̃rį̃, jọ
ĩ'baní, "Ĩmĩ itú mání ãsĩkárĩ túrú į̃rį̃, kãlị́ ázị̃rį̃ cę̃lépi kãyĩnõ
sĩ rĩ kí, ãzíla túrú į̃rį̃ ãjụ́ trũ rĩ kí bábá mụjó Kãyĩsárĩyã gá
sáwã na ị́nị́ ãndrũ 'dĩ sĩ.

24 Ĩfẽ Páwṹlõ ní kãyĩnõ sĩ cę̃jó, ĩmi agụ ĩ'di rũwẽ gávũnã
Fę̃lị́cę̃ drị̃lẹ́."

25 Sĩ wárágã 'dĩ 'bã áni:

26 Kị̃lãwṹdị́yã Lúsĩyã,
Ãmbógó rulé rũrũ Gávũnã Fę̃lị́cę̃ ní,
Ázị̃ mi cící.

27 Ágọ́bị̃ 'dĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ rụ kí ĩ'di nĩ mgbã la apá kí
ĩ'di 'dị sĩ rá. Má amụ́ ãsĩkárĩ mádrị̃ abe ĩ'di palé, ã'dusĩku
má are ĩ'di 'bá Rụ́mĩ̃ gá la.

28 Má agụ ĩ'di kẹ́sị̃ ĩ'badrị̃ ãmbógó rĩ drị̃lẹ́ gá nĩ̃jó la idé
ã'du yã rĩ.

29 Má ị̃sụ́ kí ãgátã ga ãzị́táŋá ĩ'badrị̃ drị̃ gá, má ị̃sụ́ ị́jọ́
ãzí ãlu sĩ ĩ'di tõjó 'bã drã sĩ rá jõku ĩ'di sujó mãbụ́sṹ gá la
ku.

30 Ma mụ ị́jọ́ lẽjó ĩ'di 'dijó rĩ ị̃sụ́lé 'bo, ápẽ tị la gbõgbõ
mí rṹlé. Áfẽ ãzị́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní mụjó ĩ'di tõjó ími
drị̃lẹ́ gá.

31 Ị̃nị́ 'dã sĩ ãsĩkárĩ ũbĩ kí ãzị́táŋá 'dã vú, 'dụ kí Páwṹlõ
agụlé táwṹnị̃ Ãnĩtĩpátrĩsĩ gá.

32 Ãsĩkárĩ acị́lépi pá sĩ rĩ ãgõ kí ṹ'bụ́tị sĩ vúlé kõróŋá
agá 'dõlé, a'be kí cę̃lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí ĩ'di agụlé táwṹnị̃
Kãyĩsárĩyã gâlé.

33 Kí mụ calé Kãyĩsárĩyã gá 'bo, fẽ kí Páwṹlõ wárágã be
Gávũnã Fę̃lị́cę̃ drị̃lẹ́.

34 Gávũnã lã wárágã 'i, zị Páwṹlõ angá ãngũ íngõ gá.
Páwṹlõ umvi, "Sĩlísĩyã gá."

35 Gávũnã jọ, "Ma kẹ́sị̃ mídrị̃ are ma 'i, 'bá ími tõlépi rĩ
drĩ kí acá rá rĩ gá." Fẽ dó ĩ'di tãmbalé lị́cọ́ ándrá ãmbógó
Hẽródẽ 'bá u'ájó rĩ agá.

24

Páwṹlọ̃ ajíjó ĩjọ́ amájó Fẽlḭcẽ drḭ̃lẹ́ gá rĩ

1 Ṵ'dṹ tõwú vúlé gá, átáló ãmbógó ãndânĩ umvelé
Ãnãníyã 'i rĩ mụ ándrá 'bá ĩyõ Yãhṹdḭ̃ 'bã ãni ãzí kí abe
táwṹnḭ̃ Kãyĩsárĩyã gá ágọ́bḭ́ jájĩ rú umvelé Tãtũlásĩ 'i rĩ
abe ãzíla ají kí ĩ'bã ununuŋá Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí i'dalé
gávũnã Fẽlḭcẽ drḭ̃lẹ́ gá.

2 'Dãá ají kí Páwṹlọ̃ 'i Fẽlḭcẽ drḭ̃lẹ́ gá, Tãtũlásĩ i'dó dó ḭjọ́
ũtrãlé ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó,

"Ãmbógó ãma ãni ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ ũniyambamba 'dĩ, drḭ̃ ceŋá
mí ãni vãtáŋâ trũ 'dĩ ají ãmaní ásḭ ḭ̃gbę̃ aga ílí ãzo rú, ãzíla
uja ḭjọ́ ndú-ndú jõ ru idélépi ũnzíríkãnã rú rĩ kí múké, sĩ
sṹrṹ ãmadrḭ̃ 'dĩ itújó.

3 Ãma a'ḭ́ tátí Fẽlḭcẽ lẽlé rĩ, ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru ãngũ pírí gá
sáwã pírí sĩ, ãzíla ãyĩkõ fụ ãma káyĩ míní ḭjọ́ 'dĩ sĩ.

4 Álẽ mî sáwã izalé ku, má a'ḭ́ mi adrujó ásḭ ḭ̃gbę̃ sĩ ḭjọ́
ãmaní mụlé i'dalé 'dĩ kí arejó.

5 Ãma ḭsṹ ágọ́bḭ́ 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũnzí íni la, i'dó ãgọ̃bḭ̃ 'bá
Yãhṹdḭ̃ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá vâ ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ pírí rá ru.
Ĩ'di drḭ̃lẹ́ 'bá Nãzę̃rẹ́tḭ̃ gá ru pẽlépi ndú rĩ 'badrḭ̃ 'i.

6 Ṵ'bḭ̃ vâ ándrá lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá 'dã izalé ũnzĩkãnã sĩ rá,
wó ãrụ dó ĩ'di cí. [Ãzíla ãlẽ ándrá ḭjọ́ lḭlé ĩ'di drḭ́ gá ãzḭ́táŋá
ãmadrḭ̃ sĩ.

7 Wó ãmbógó ãsĩkárĩ drḭ́ Lúsĩyã amṹ ĩ'di palé ãmadrḭ́ gá
'dâ ũkpõ sĩ,

8 ãzíla fẽ ãzḭ́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní amṹjó ími drḭ̃lẹ́
gá.]* Ídrĩ ĩ'di ụzḭ jãjã rú mi 'i, mi ú'dî'da ḭjọ́ mgbã ãmaní
jọlé drḭ́ la gá 'dĩ kí ḭsṹ cécé ãmaní jọlé 'dĩ áni."

9 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ ãtĩ kí cọtḭ ḭjọ́ jọlé 'dĩ ũngúkú, ãzíla jọ
kí ḭjọ́ 'dĩ kí pírí ãndá.

10 Gávũnã Fẽlḭcẽ la mụ kẽjḭ́ a'belé Páwṹlọ̃ ní ḭjọ́ jọjó 'bo,
Páwṹlọ̃ umvi, "Ánḭ̃ rá, mí angá ḭjọ́ amálé sṹrṹ 'dĩ drḭ́ gá 'dâ
ílí ũ'bí 'bo, ãzíla ma dó sĩ ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ nzejó áma drḭ́ gá míní.

11 Cécé míní ḭsṹlé mî sĩ rĩ áni, ca drĩ ṹ'dṹ mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ ku
ma mụjó Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó Yę̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'bã vúlé gá.

12 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ ḭsṹ kí ma ãgátã ga agá lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ́
agá ku. Ḭsṹ kí vâ ma 'bá kí bḭ́lẹ́ usú agá jõku kí drĩdríŋĩ awa
agá ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bá kî sĩ ru trajó rĩ kí agá ãzíla
ãngũ ãzí íni yã la ku.

---

* **24:8** Vásĩ 8 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fṹtḭ̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

13 Jõ drĩ ĩnzõ, 'bã ṹ'bḩ kí drĩ míní ãko ãzí icélépi la ịjọ ĩ'bã
kí alḩlé má rụ́ 'dĩ kí ãndá la ãfẽlé.
14 Álẽ lũlé la míní, ma Ãdróŋá ãmã áyḩpḩka 'bã kí ándrá
ḩnzḩlé ḩnzḩ, 'dĩ gẽrḩ ĩ'bã kí umvelé ndú rĩ. Má ã'ḩ vâ ịjọ́
Ãdróŋá drḩ gá Mụ́sã 'bã sĩlé nãbịya abe 'dĩ kí pírí rá.
15 Ásḩ 'bãŋá mádrḩ Ãdróŋâ drḩ gá rĩ vâ cécé 'bá 'dĩ 'badrḩ
áni 'bá ãlápítí 'dĩ kí 'bá ũnzí 'dĩ abe kí drụ́zḩ angá pírí ídri
rú ḩdḩ rá.
16 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó áma itú bábá ụ́'dụ́ pírí sĩ ịjọ́ ãlá mání
icólé idélé rĩ idéjó Ãdróŋâ drḩlẹ́ gá ãzíla 'bá 'bá ru rĩ drḩlẹ́
gá.
17 “Mání u'ájó ãmvé ílí wẽwẽ rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, má
ãgõ vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá 'dõlé. Má ají séndẽ 'bá mádrḩ 'baní,
ãzíla má amụ́ ídétáŋá idélé Ãdróŋá nî.
18 'Bá áma tõlépi ími drḩlẹ́ gá 'dĩ ndre kí ma lḩcọ́ Ãdróŋá
drḩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá sáwã mâ áma ụrụ'bá
'bãjó ãlá ru rĩ de agá. Ũ'bí kí áma andre gá 'dãá yụ, ãzíla
ịjọ́ ãzí ãfũlépi ala gá la gẽrḩ sĩ 'dáyụ.
19 Wó rá la 'bá Yãhụ́dḩ ãzí angálépi Ásĩyã gá la kí sáwã 'dã
sĩ cí, lẽ tá tí 'bã adru kí 'dâ cí áma tõlé ími drḩlẹ́ gá, ịjọ́ ãzí
ũnzí la jõ cí, 'ba amụ́ kí míní ịjọ́ 'dã i'dalé la 'dâ.
20 Jõku lẽ 'bá 'dĩ 'bã lũ kí míní ũnzĩkãnã mádrḩ ĩ'bã kí ịsụ́lé
sáwã mâ pá tujó 'bá ịjọ́ amálépi rĩ kí drḩlẹ́ gá rĩ 'i,
21 wó lú ịjọ́ ándrá mání ọlé 'bá kí drḩlẹ́ gá, ‘Ĩmi áma ṹ'bḩ
ãzíla ĩtõ ma ãndrũ mání ã'ịjó la 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri
rú ḩdḩ’ rĩ sĩ.”
22 'Dãá, Fẽḩlḩcẽ ịjọ́ nḩlépi 'bá gẽrḩ Yẹ́sṹ drḩ drḩ gá lọ́lọ́ rĩ uja
dó ịjọ́ 'dã tị ṹpḩlé cí jọ, “Ĩtẽ kpere ãsĩkárĩ ãmbógó Lúsĩyã
'bã acá agá, ma dó mụ ịjọ́ ĩmidrḩ 'dĩ lḩlé ĩndõ.”
23 Fẽ dó ũkpõ ãsĩkárĩ a'belé Páwṹlọ̃ andre tẽlépi rĩ ní
Páwṹlọ̃ tãmbajó, wó 'bã a'be jõ ĩ'diní drḩ mmgbọ fẽjó la
ĩ'di 'bã wọ̃rḩka 'baní amụ́jó ĩ'di ãzã kojó ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kî
sĩ be.

Páwṹlọ̃ 'bã pá tujó Fẽḩlḩcẽ kí drḩlẹ́ gá Drṹsḩlã be rĩ

24 Ṷ'dụ́ were vúlé gá Fẽḩlḩcẽ amụ́ kí ũkû Drṹsḩlã 'bá Yãhụ́dḩ
rú rĩ be, pẽ 'bá tị mụlé Páwṹlọ̃ umvelé ajílé ĩ'ba rụ́ 'dõlé.
Are kí ịjọ́ Páwṹlọ̃ tị gá ĩ'di 'bã ịjọ́ ũlũ agá ã'ḩtáŋá Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ drḩ gá rĩ drḩ gá.
25 Wó Páwṹlọ̃ 'bã ịjọ́ jọ agá mũkẽ drḩ gá, ịjọ́ tajó ásḩ jã sĩ
rĩ drḩ gá, ãzíla ụ́'dụ́ ãsĩjó 'bá pírí kí ịjọ́ lḩjó rĩ drḩ gá rĩ drḩ
gá, Fẽḩlḩcẽ 'bã ásḩ mvu cãlụ́, idé dó ṹrḩ sĩ, ãzíla jọ, “Mí icó
dó gõlé vúlé ú'dî'da rĩ gá rá. Ádrĩ sáwã ãzí ịsụ́ rá, ma ími
umve ḩdḩ rá.”

26 Fẽḷịcẹ̃ 'bã ásị̃ sáwã 'dã agá 'dãá, Páwṹlọ̃ la tá ĩ'diní
séndẽ fẽ ĩ'di ĩgbãjó rá íni. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ri Páwṹlọ̃ umvelé gbõrú-
gbõrú sĩ ḭjọ́ jǫ̣jó ĩ'di be.
27 Ílí ḭ̃rḭ̃ vúlé gá, Põrĩkásĩ Fésĩtõ acá dó ãmbógó ru Fẽḷịcẹ̃
kẽjḭ́ gá. Wó Fẽḷịcẹ̃ 'bã ándrá lẽjó mũkẽ ḭsṹjó 'bá Yãhṹḍḭ̃ rú
rĩ 'badrḭ́ rĩ sĩ, a'be Páwṹlọ̃ mãbṹsṹ jó gá 'dãá ũgũgõ.

25

Páwṹlọ̃ 'bã pá tujó ãmbógó Fésĩtõ drḭ̃lẹ́ gá rĩ

1 Ṵ'dṹ na Fésĩtõ 'bã acájó ãzḭ́ ĩ'didrḭ́ ãmbõgõ drḭ̃ agá 'bo
rĩ sĩ, ko dó drḭ̃ mụlé Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá angájó Kãyĩsárĩyã gá,
2 sĩ mụjó ãngũ ãtalo ãmbogo rĩ 'bã kí ru trajó, 'bá Yãhṹḍḭ̃
rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ kí abe rĩ gá, mụlé ḭjọ́ ĩ'bã kí usúlé Páwṹlọ̃
ụrụ'bá gá rĩ kí arelé.
3 'Bá 'dĩ a'ḭ́ kí Fésĩtõ 'i lẽtáŋá i'dajó ĩ'baní Páwṹlọ̃ ujajó
vúlé Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá, wó íni 'dĩ itú kí ḭjọ́ amṹjó ĩ'di 'dḭjó gẽ̗rḭ̃
agá 'dãá rá.
4 Fésĩtõ umvi ĩ'baní, "Ú'bã Páwṹlọ̃ 'i mãbṹsṹ gá
Kãyĩsárĩyã gá, wó áma ãmgbã rĩ bãsĩ vâ lẽ gõlé vúlẽlé
mbẽlẽŋá ru rá.
5 'Bá ĩmĩ drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ 'bã ãzí 'bã mụ kí má be Kãyĩsárĩyã
gâlé mụlé Páwṹlọ̃ tõlé drĩ ájẹ́ ḭjọ́ ãzí idé ũnzí rĩ gá."
6 Fésĩtõ u'á 'bá 'dĩ kí abe ũgũgõ ṵ'dṹ mụdrḭ́ 'dĩpí, 'dã 'bã
ũngúkú gá, inga dó ru gõlé Kãyĩsárĩyã gâlé vúlé. Drṹsḭ́ íni
ri úmvúke ĩ'didrḭ́ ḭjọ́ lḭjó rĩ drḭ̃ gá, fẽ âjí Páwṹlọ̃ 'i pá tulé
ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá amṹjó ḭjọ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ jǫ̣jó.
7 Páwṹlọ̃ la mụ afílé jó sĩ kẹ́sḭ́ jǫ̣jó rĩ agá 'dõlé 'bo, drḭ̃lẹ́ 'bá
Yãhṹḍḭ̃ rú rĩ 'bã ãni angálépi Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé 'dĩ utu kí pá
ĩ'di andre gâ sĩ trộḳḭ̃lḭ̃rḭ̃, ãzíla i'dó kí dó ḭjọ́ ũsõlé ĩ'di ụrụ'bá
gá. Ḭjọ́ ĩ'bã kí ũsõlé 'dĩ kí pírí ĩnzõ rú.
8 Wó Páwṹlọ̃ ga ḭjọ́ 'dã kí ãgátã rá, jọ, "Má idé ḭjọ́ ũnzí ãzí
ãluŋá la ãzḭ̃táŋá 'bá Yãhṹḍḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ drḭ̃ gá ku, átã lḭcọ́
Ãdróŋá drḭ̃ ụrụ'bá gá, jõku úpí ãmbógó Rṹmḭ̃ gá rĩ ụrụ'bá
gá la ku."
9 Fésĩtõ ru 'bãlépi 'bá Yãhṹḍḭ̃ rú rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá múké rĩ zḭ
Páwṹlọ̃ 'i, "Mi mụ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé mî sĩ cénĩ̃ mụlé pá tulé
áma drḭ̃lẹ́ gá ḭjọ́ 'dĩ kí vú nzejó rá yã?"
10 Páwṹlọ̃ umvi ĩ'di, "Yụ! Ámụ lé ku, ã'dusĩku átu pá
ú'dî'da íni la ãngũ Kãyĩsárḭ̃ Rṹmḭ̃ gá rĩ 'bã sĩ 'bá kí ḭjọ́ lḭjó rĩ
gá, lẽ dó bãsĩ úlḭ ḭjọ́ mádrḭ́ gá rĩ 'dâ ũgũgõ. Átã ími ãmgbã
rĩ nḭ̃ vâ cé, má idé ḭjọ́ ũnzí la 'bá Yãhṹḍḭ̃ rú 'dĩ 'ba rṹ ku.
11 Ádrĩ ḭjọ́ ũnzí ãzí idé icólépi fẽlépi la ma sĩ drã rá yã áni,
adru álẽ apálé drã sĩ la ku. Wó ḭjọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé áma ụrụ'bá

gá 'dĩ drĩ kí adru ĩnzõ rú, nõ mi 'i yã, jõku 'bá ãzí yã, icólépi áma fẽlépi 'bá 'dĩ 'badrı̨ kî sĩ áma 'dı̨ rá la yụ. Ị́jọ́ mádrı̨̃ 'bã mụ úpí ãmbógó Rụ́mı̨̃ gá rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ gá.”

12 'Dã 'bã ũngúkú gá Fésĩtõ la mụ ị́jọ́ jọlé 'bá ĩ'didrı̨ kî sĩ ị́jọ́ lijó 'dĩ abe 'bo, jọ Páwų̃lõ ní, “Múké! Íjọ ị́jọ́ mídrı̨̃ 'bã mụ úpí ãmbógó Rụ́mı̨̃ gá rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ gá 'bo, mi dó mụ úpî drı̨̃lẹ́ gâlé rá.”

13 Ụ'dụ́ were vúlé gá, úpí Ãgı̃rı̨́pã kí ámvọ́pı̨̃ Bẽrı̨̃nı̨́kẽ be acá kí Kãyĩsárĩyã gá amụ́lé Fésĩtõ ã'ı̨̃lépi acá múké rĩ jọjó.

14 'Bá 'dĩ kí mụ u'álé ụ́'dụ́ were Fésĩtõ drı̨́ko gá 'dãá 'bo, Fésĩtõ nze ĩ'baní ị́jọ́ Páwų̃lõ drı̨ 'dĩ kí vú úpí nî, jọ, “Ágọ́bı̨ ãzí ãlu Fẽlı̨́cẽ 'bã a'belé mãbụ́sų̃ gá la 'dâ cí.

15 Wó ụ́'dụ́ ándrá mâ mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gâlé rĩ sĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí drı̨̃lẹ́ 'bá ĩyõ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ abe ũtrã kí ị́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá, lẽ kí álı̨ sĩ ị́jọ́ ĩ'di drı̨̃ gá íni.

16 “Wó álũ ĩ'baní, ãzíla ájọ mmgbọ rú, ‘Ãzı̨́táŋá ãmadrı̨ Rụ́mı̨̃ drı̨̃ ã'ı̨̃ ãmaní ị́jọ́ lı̨lé 'bá ãzí drı̨̃ gá ı̨sụ́ tu pá ị́jọ́ ĩ'didrı̨̃ vú nzejó ku la ku. Ála ĩ'baní drı̨̃lẹ́mmgbọ fẽ sĩ ị́jọ́ jọjó mı̨fı̨̃ gá mı̨fı̨̃ gá 'bá kí tõlépi rĩ kí abe ráká.’

17 'Bá 'dĩ kí mụ amụ́lé ị́jọ́ lı̨ŋá 'dĩ gá 'bo, má iza sáwã ãzí ku. Cọtı̨ drų̃sı̨̃ íni ãma mụ rilé jó ị́jọ́ lijó rĩ agá 'bo, ápẽ 'bá tı̨ ágọ́bı̨ 'dĩ ajíjó jó agá 'dõlé.

18 Wó 'bá ĩ'di tõlépi 'dĩ tõ kí ĩ'di ị́jọ́ ífí kóru mání ũrãlé icó kí tá sĩ ĩ'di tõlé ku la kî sĩ.

19 Ị́jọ́ pírí ĩ'bã kí jọlé rĩ kí ị́jọ́ dı̨́nı̨̃ ĩ'badrı̨̃ drı̨̃ gá la, ãzíla ágọ́bı̨ ãzí umvelé Yẹ́sų̃ 'i drãlépi rá wó Páwų̃lõ 'bã jọlé ĩ'di ídri rĩ drı̨̃ gá.

20 Áma úŋmĩ tu pá ma ị́jọ́ ı̨sụ́ ị́jọ́ 'dĩ drı̨̃ gá íngoní yã rĩ sĩ cí, ázı̨ tí dó sĩ ĩ'di 'i ĩ'di nõ sĩ mụ pá tulé ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó, ãzíla kí lijó Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gâlé rá yã íni.

21 Wó Páwų̃lõ lẽ ị́jọ́ ĩ'didrı̨ gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rụ́mı̨̃ gá rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, áfẽ dó sĩ ãzı̨́táŋá, lẽ úmba tã la mãbụ́sų̃ gá 'dâ kpere mání kẽjı̨́ ı̨sụ́ agá ĩ'di tı̨ pẽjó úpí ãmbógó Rụ́mı̨̃ gá rĩ rų̃lé.”

22 Ãgı̃rı̨́pã jọ Fésĩtõ ní, “Álẽ ị́jọ́ arelé ágọ́bı̨ 'dĩ tı̨ gá mâ sĩ cénĩ.” Fésĩtõ umvi ĩ'diní, “Mi ị́jọ́ ĩ'di tı̨ gá rĩ are drų̃sı̨̃ rá.”

Páwų̃lõ 'bã pá tujó úpí Ãgı̃rı̨́pã drı̨̃lẹ́ gá rĩ

23 Drų̃sı̨̃ íni, ãmbogo ãsĩkárĩ 'bã rĩ kí, 'bá ãmbogo 'dãá la kí abe, ají kí Ãgı̃rı̨́pã kí Bẽrı̨̃nı̨́kẽ be, afí kí ãngũ 'bá 'bã kî sĩ ru trajó ị́jọ́ arejó rĩ gá ı̨̃nzı̨́táŋá ãmbógó la sĩ. Fésĩtõ jọ, lẽ ájí Páwų̃lõ ĩ'ba rụ́ 'dõlé.

24 Fésĩtõ jọ, “Úpí Ãgı̃rı̨́pã ãzíla ũ'bí jó agá 'dâ 'dĩ, ágọ́bı̨ ĩminí ndrelé 'dĩ bãsĩ drı̨̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú 'dĩ 'badrı̨ 'dâ, ãzíla

Yẽrṵsãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'bã kí ununuŋá ajíjó má rṵ́ tré, lẽ 'ba u'á ídri ku rĩ 'i.
25 Wó mání ịjọ́ ĩ'didrị̃ ĩndṵ́ ndrṹ agá, má ịsṵ́ ịjọ́ ãzí ãlu fẽlépi la úlị sĩ ịjọ́ ĩ'di drĩ gá 'bã drã sĩ rá la yụ. Wó ĩ'di lẽjó la ịjọ́ 'í drị gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rṵ́mĩ̃ gá rĩ drĩ̃lẹ́ gá rĩ sĩ, má ũrã ịjọ́ ĩ'di tị pẽjó rá.
26 Wó ánĩ̃ átã ma úpí ãmbógó Rṵ́mĩ̃ gá rĩ ní ã'du ịjọ́ sĩ ĩ'di drĩ̃ gá yã la ku. Ịjọ́ 'dĩ fẽ dó bãsĩ mání ĩ'di ajíjó ĩmi drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ, ambamba la úpí Ãgĩ̃rị́pã mi 'i! Údrĩ dó ịjọ́ ĩ'didrị gá rĩ ĩndṵ́ ndrṹ 'bo, ma dó sĩ icó wárágã sĩlé úpí ãmbógó Rṵ́mĩ̃ gá rĩ ní múké.
27 Indré mání múké ku 'bá mãbṵ́sṹ gá rĩ tị pẽjó úpí ãmbógó Rṵ́mĩ̃ gá rĩ rṹlé ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ icéŋâ kóru rĩ gá.”

26

1 Úpí Ãgĩ̃rị́pã jọ Páwṹlõ ní, “Rṵ́kṹsã míní cí icójó ịjọ́ ími drĩ̃ gá rĩ jọ́jó.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlõ 'bã drị, i'dó dó ịjọ́ ĩ'di drĩ̃ gá rĩ jọ́lé jọ,
2 “Úpí Ãgĩ̃rị́pã, áma drĩ̃lẹ́ba mání ãndrũ pá tujó ími drĩ̃lẹ́ gá, mání ịjọ́ 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã kí áma tõjó rĩ nzejó míní rĩ sĩ.
3 Ínĩ̃ ịjọ́ ã'ĩ̃táŋá ãmadrĩ̃ 'bã lã'bĩ kí drĩ̃ gá ịjọ́ ãma 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã kí ãgátã gajó drĩ̃ la gá rĩ abe cé. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ị́ dó mi ịjọ́ mâ jọ́lé rĩ arejó ásị́ jã sĩ.
4 “'Bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ nĩ̃ kí gbíyã mádrĩ̃ i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ rĩ rá. Nĩ̃ kí ídri mádrị ãndânĩ rĩ ári u'álé sṵ́rṵ́ ãmadrĩ̃ agá 'dâ, dó vâ vúlé vúlé ru ãngũ Yẽrṵsãlẹ́mṹ gâlé rĩ gá rá.
5 Nĩ̃ kí ma ílí ãzo rú, drĩ kí tá lẽ la rá, icó kí ịjọ́ nzelé áma drĩ̃ gá rá, ma ándrá 'bá Fãrĩsáyĩ rú, 'bá ãzị́táŋá tãmbalépi ũkpómgboroto íni la.
6 Ú'dî'da átu pá kẹ́sĩ̃ drĩ̃lẹ́ gá íni la ịjọ́ ma ásị́ 'bãjó drĩ̃ la gá Ãdróŋá 'bã ándrá azị̃lé má áyị́pị̃ka 'baní rĩ sĩ.
7 Ịjọ́ azị̃lé 'dĩ bãsĩ ínátị̃ mâ sṵ́rṵ́ mụdrị́ drĩ̃ ĩrĩ̃ 'dĩ 'bã kí ásị́ 'bãjó drĩ̃ la gá 'bã idé ru ãzíla ĩ'bã kî sĩ Ãdróŋá ĩnzĩ̃jó ịnị́ kí ĩ̃tṵ́ be 'dĩ. Úpí Ãgĩ̃rị́pã, ịjọ́ mâ ásị́ 'bãjó drĩ̃ la gá 'dĩ bãsĩ ịjọ́ 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã kî sĩ áma tõjó 'dĩ.
8 Ĩmi ịsṵ́ ĩ'di ũkpó ru ã'ĩ̃jó la Ãdróŋá icó 'bá drãlépi rá rĩ ingalé ídri rú rá la ã'du sĩ?
9 “Á'dụ ũrãtáŋá ãzíla ũkpó mádrĩ̃ sĩ 'bá rṵ́ Yẹ́sṹ Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ ã'ĩ̃lépi 'dĩ kí drĩ̃ ụtrị́jó.
10 “'Dĩ bãsĩ ịjọ́ mâ idélé Yẽrṵsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'i. Ánga ịjọ́ 'dĩ ũkpõ ãtalo ãmbogo 'dĩ 'badrĩ̃ sĩ, má ũ'bã 'bá ãlá Yẹ́sṹ

ã'į̃lépi 'dĩ kí mãbṵ́sṵ̃ gá, ãzíla ma vâ 'bá ı́jọ́ lı̨lépi ãzí rĩ kí drı̨̃ gá 'bã drã kí rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá ĩndĩ.

11 Pâlé wẽwẽ rú ári acı́lé ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó ãlu-ãlu gâ sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽlé, ári vâ kí ũŋmĩlé ũkpó sĩ ã'ı̨̃táŋá ĩ'badrı̨̃ a'bejó rá. Ũmbã 'bã áma najó ĩ'baní ũnzí rĩ sĩ, ári kí vú ũbĩlé kpere sṵ́rṵ́ ãzí kí agá kí ĩcãndĩjó táwṵ̃nı̨̃ kí agâ sĩ.

Páwṵ̃lõ jọ ı̨jọ́ ĩ'diní ásı̨̃ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 22:6-16)

12 "Ãcı̨̃ ãzí 'dĩ ãni la gá ma mụ agá Dãmãsı̨̃kı́yã gá ũkpõ ãtalo ãmbogo rĩ 'badrı̨̃ sĩ.

13 Úpí, ı̨̃tṵ́kã íríkíri sĩ gẽrı̨̃ agá 'dãá, andré dı̨̃zã angálépi 'bṵ̃ gâlé la ji ãngũ áma andre gá vâ 'bá tá ãmã sĩ mụjó ĩ'ba abe 'dĩ kí andre gá imve tárá-tárá.

14 Ãma u'de pírí vṵ̃rṵ́, má are ṵ́'dṵ́kọ́ jọ mání ı̨jọ́ tı̨ Yãhṵ́dı̨̃ drı̨̃ sĩ, 'Sáwṵ̃lõ, Sáwṵ̃lõ, mi áma ĩcãndĩ íni ã'du sĩ? Ĩ'di míní ũkpó-ũkpó ã'dı̨ 'dijó má be.'

15 "Ázı̨, 'Mi ã'di 'i, Úpí?' Umvi, 'Ma Yẹ́sṵ̃ mî ĩcãndĩlé rĩ 'i.

16 Mí angá, ítu pá ụrụgá. Má i'da ma míní ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ mi ndú ãtí'bó ru ãzı̨́ má drı̨̃ ngalé, ãzíla vâ adrujó mâ sãdínĩ rú ı̨jọ́ míní ndrelé ú'dî'da 'dĩ kí, ãzíla mâ mụlé i'dalé drṵ́zı̨́ 'dĩ kí vú nzelé 'bá ãzí rĩ 'banî.

17 Ma ími pa 'bá mídrı̨̃ Yãhṵ́dı̨̃ rú, ãzíla 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú ku 'dĩ kí drı̨̃ gá rá. Ma ími tı̨ pẽ ĩ'ba rṵ̃lé

18 kí mı̨fı̨̃ nzı̨̃jó, kí ujajó ı̨nı̨́ agá rĩ sĩ ãngũ ulé gá, ũkpó Sĩtánĩ drı̨̃ gãjó sĩ adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ru. Įjọ́ ũnzí kí umbélépi rĩ ála sĩ kí trũ rá, kí dó vâ sĩ ãngũ ı̨sṵ́ 'bá mání pẽlé ãlá ã'ı̨̃táŋá sĩ 'dĩ kí abe ĩndĩ.'

19 "Úpí Ãgı̨̃rı̨́pã ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ágã ı̨jọ́ mâ ndrelé angálépi Ãdróŋá drı̨̃ 'bṵ̃ gá rĩ ku, má ã'ı̨̃ tı̨ la arelé rá.

20 Má i'dó ı̨jọ́ 'dĩ ũlũlé drı̨̃drı̨̃ la Dãmãsı̨̃kı́yã gá, vâ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, 'dĩ Yṵ̃dı́yã gá pírí, ãzíla 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú ku 'dĩ 'baní, 'ba uja kí ásı̨́, 'bã ãgõ kí Ãdróŋá rṵ́ 'dõlé uja kí ásı̨́ rá rĩ i'dajó ı̨jọ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ.

21 'Bá Yãhṵ́dı̨̃ rú 'dĩ rụ kí bãsĩ ma lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ 'bã ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá 'dãá lẽjó áma 'dı̨jó rá la ı̨jọ́ 'dĩ sĩ.

22 Ãdróŋá ko áma ãzã kpere ãndrũ pá tujó ı̨jọ́ vú nzejó 'bá pírí 'baní, 'bá ãmbogo 'baní, 'bá nírí rĩ abe trũtrũ. Ánze lú ı̨jọ́ nãbı̨ya 'bã kí jọlé Mṵ́sã abe ĩ'di ru idé rá,

23 Kúrísĩtõ la ũcõgõ ı̨sṵ́, ĩ'di drã rá, ĩ'di vâ angá drı̨̃drı̨́ ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ãngũ jijó 'bá ı̨nı̨́ agá ı̨jọ́ ũnzí sĩ Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ 'baní 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú ku 'dĩ abe."

24 Páwṹlọ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ ĩ'di drḩ̃ gá rĩ vú nze agá 'dĩ, Fésĩtõ za
re, “Páwṹlọ̃, ími drḩ̃ 'be ru rá. Ṹñṭáŋá mí ãni ambamba 'dĩ
sĩ mi úgólé azalé aza-azâ!”
25 Páwṹlọ̃ umvi, “Gávũnã Fésĩtõ, má aza ku. Ḩjọ́ mâ jọlé
'dĩ kí ḩjọ́ mgbã ãzíla ífí trũ.
26 Úpí Ãgḩ̃rḩ̃pã nḩ̃ ḩjọ́ mâ jọlé 'dĩ kí drḩ̃ gá ḩjọ́ ce, ma dó sĩ
ḩjọ́ jọ ĩ'diní tọndọlọ má ã'ḩ̃ vâ rá ḩjọ́ mâ jọlé 'dĩ nga kí bḩ̃lẹ́ la
gâ sĩ hãwṹ ku, ã'dusĩku ḩjọ́ 'dĩ idé kí ru ũní la ku.
27 Úpí Ãgḩ̃rḩ̃pã, mí ã'ḩ̃ ḩjọ́ nãbḩya 'badrḩ̃ kí rá yã? Ánḩ̃ rá,
mí ã'ḩ̃ rá.”
28 Úpí Ãgḩ̃rḩ̃pã umvi Páwṹlọ̃ ní, “Sáwã wereŋá 'dĩ sĩ mi
áma uja acájó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rá yã?”
29 Páwṹlọ̃ umvi ĩ'diní, “Drĩ táni adru sáwã were jõku ãzo
rú, ma Ãdróŋá ã'ḩ̃ adru mi 'i á'dṹsĩ ku, 'bá pírí áma arelépi
ãndrũ 'dĩ kí, 'ba acá kí tá mâ áni pẽ lú adrujó nõrórõ trũ 'dĩ
áni rĩ.”
30 Úpí 'i, gávũnã 'i, Bẹ̃ṛ̃ṇ̃ḳẹ̃ 'i, ãzíla 'bá ãmbogo pírí rilépi
'dãá rĩ angá kí ụrụgá.
31 Fũ kí jó agá 'dãá rá, ĩ'bã kí mụ agá ḩjọ́ jọ trũ kí drĩdríŋ̃ĩ
gá 'dãá, jọ kí, “Ágọ́bḩ 'dĩ idé ḩjọ́ ãzí icójó ĩ'di 'dḩjó rá jõku
ĩ'di umbéjó mãbṹsṹ̃ gá la ku.”
32 Úpí Ãgḩ̃rḩ̃pã jọ Fésĩtõ ní, “Ágọ́bḩ 'dĩ drĩ tá jọ la âgụ ḩjọ́
'í drḩ̃ úpí Rṹmḩ̃ gá rĩ 'bã drḩ̃lẹ́ gá ku la, ãma tá ĩ'di fẽ ãfũlé
rá.”

27

Páwṹlọ̃ 'bã mụjó Rṹmḩ̃ gá rĩ

1 Ála mụ ḩjọ́ ãmaní mụjó mẹ́lḩ̃ sĩ Ítãlĩ gá rĩ amálé 'bo, úfẽ
Páwṹlọ̃ kí mãbṹsṹ̃ ãzí kí abe ãmbógó ãsĩkárĩ ãni umvelé
Jṹlḩ̃yãsĩ úpí ãmbógó 'bá Rṹmḩ̃ gá rĩ 'bã ãsĩkárĩ 'bã drḩ̃lẹ́ ru
rĩ drḩ̃ gá.
2 Ãfi mẹ́lḩ̃ ãfũlépi Ãdrãmḩ̃tṹmṹ̃ gá mụlépi táwṹñḩ̃ ḩyḩ́tḩ̃ gá
ãngũ Ásĩyã gá rĩ kí agâ sĩ. Ãrĩsĩtãríkõ 'bá Mãkẽdónĩyã gá
'dĩ táwṹñḩ̃ Tẹ̃sãlọ̃ṇḩ̃ḳḩ̃ gá rĩ mụ ãma abe ĩndĩ.
3 Drṹsḩ̃ íni, ãca Sḩ̃dọ́ñḩ̃ gá. Jṹlḩ̃yãsĩ mba Páwṹlọ̃ tã ásḩ̃ ḩ̃gbẹ́
sĩ, fẽ ĩ'diní mụlé wọ̃ṛḩ́ka 'ba rṹ, ĩ'baní sĩ ĩ'di ãzã kojó.
4 Ãmụ vâ ãcḩ̃ trũ drḩ̃ gá, ãlṹḳṹḳṹ̃ 'bã alíjó drḩ̃lẹ́ gâlé ru
ũkpó ru ãma rṹ 'dõlé ru rĩ sĩ, ãma alḩ̃ Kũpórõ ãngũ ã'í ru
lḩ̃lépi ḩyḩ́ agá rĩ 'bã wókõ ãlṹḳṹḳṹ̃ 'bã lijó ũkpó ru ku rĩ agâ
sĩ.
5 Ãma mụ alḩ̃lé mĩrĩ gbayi rĩ agâ sĩ ḩyḩ́tḩ̃ Sĩlísĩyã gá rĩ gâ sĩ,
ãzíla Pãmũfílĩyã gâ sĩ 'bo, ãma acá Múrã gá 'dĩ Lṹḳḩ́yã gá.

6 'Dãá ãsĩkárĩ ãmbógó Jṵ́líyãsĩ ịsṵ́ mẹ́lị̃ angálépi Ãlẽkĩzéndrĩyã gá mụlépi Ítãlĩ gá la, tõ ãma ala gá.

7 Ãma acị̃ jãjã rú ṵ́'dṵ́ wẽwẽ rú, ãma ịsṵ́ vâ ĩ'di ũkpó-ũkpó cajó Kṵ̃nḭ́dọ̃ gá. Ãlṵ́kṵ́kṵ̃ wãbáŋá ru rĩ uga ãmaní mụlé pịrị úmgbé. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma apí dó ãma Kṵ̃rẹ́tị̃ 'bã bṵ́lṵ́ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ atrịlépi cí rĩ gâ sĩ, ãma alị dó Sãlĩmónĩ agâ sĩ.

8 Ãmaní mụ agá ĩyḭ́tị̃ gâ sĩ ũcõgõ-ũcõgõ rú, ãmụ dó calé Ĩyị́ Tị Múké gá 'dĩ táwṵ̃nḭ̃ Lãséyã gá.

9 Ãma iza ãcị̃ 'dĩ gá ṵ́'dṵ́ wẽwẽ rú ácị̃ 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ sĩ, wó 'dĩ sĩ ṵ́'dṵ́ ãkónã naŋá gãjó rĩ, ru 'bãjó ãlá ru rĩ ukó rá, 'dĩ ĩmbá áyi 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Páwṵ̃lọ̃ i'dó kí bḭ́lẹ́ ĩndṵ́ lilé jọ,

10 "'Bá 'dĩ, ándre ãcị̃ ãmadrḭ́ mẹ́lị̃ sĩ 'dĩ la mụ adrulé ũnzíkãnã rú, ãma kí mụ tẹ́rḭ́ mẹ́lị̃ agá 'dĩ kí, ãzíla mẹ́lị̃ abe kí ãvĩlé rá. Ĩ'di vâ ãmã ídri ãmgbã rĩ gá ũcõgõ fẽ ĩndĩ."

11 Wó ãsĩkárĩ ãmbógó ní Páwṵ̃lọ̃ tị arejó rĩ kẽjḭ́ gá, ri ḭ́jọ́ arelé dẽrébã mẹ́lị̃ drḭ̃ tị gá, mẹ́lị̃ 'dḭ́pị be áyụ.

12 Ĩyḭ́ Tị Múké 'dĩ 'bã adrujó múké ku mẹ́lị̃ ní, áyi ãngũ 'bã ịgbẹjó sí áni rĩ sĩ, 'bá ũ'bí ũrã kí ĩ'di múké la fũjó 'dâ rá, mụjó Fõyĩníkĩ gâ sĩ ãngũ ĩgbẹ́ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ lilépi wãbáŋá ru rĩ tẽjó lé 'dĩ ĩyḭ́tị̃ Kṵ̃rẹ́tị̃ gá.

Ãlṵ́kṵ́kṵ̃ wãbáŋá ru mĩrĩ agá rĩ

13 Ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ándrâlé ru rĩ la mụ alílé jãjã rú sḭ̃sḭ̃ íni, 'bá 'dĩ ũrã kí 'ĩyi icó dó mụlé rá, anzé kí dó ãko mẹ́lị̃ 'bã sĩ pá tujó rĩ, i'dó kí dó mụlé ãni ru ĩyḭ́tị̃ gâ sĩ ĩyḭ́tị̃ Kṵ̃rẹ́tị̃ drḭ̃ gá.

14 Mụ kí drĩ álḭ ku, ãlṵ́kṵ́kṵ̃ wãbáŋá ru la acé ũkpó ru angájó ṵ́rṵ̃lé ru.

15 Mẹ́lị̃ icó drḭ̃ jalé ãlṵ́kṵ́kṵ̃ gâlé ru ku, ri dó mẹ́lị̃ drolé ãngũ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gâ sĩ ĩyḭ́ agâlé.

16 Ãma ịsṵ́ ãngũ ru lịlépi ĩyḭ́ agá umvelé Kãyṵ́dã pa ãma were ãma alijó wókõ la ándrálé ãlṵ́kṵ́kṵ̃ 'bã alólé ku rĩ gâ sĩ rĩ sĩ. 'Dãá ḭ́jọ́ kí ũkpó ru ãma ṵ̃'bḭ̃ í'bó were sĩ ru pajó rĩ asélé ãni rú mẹ́lị̃ rṵ́ 'dõlé bábá.

17 Asé kí í'bó were rĩ mẹ́lị̃ agá, usú kí ĩbáká mẹ́lị̃ ụrụ'bá gá, umbé kí mẹ́lị̃ ágá ĩbáká sĩ mgbemgbe. Idé kí ṵ̃rḭ̃ sĩ, ũrã kí mẹ́lị̃ la mụ ãrḭ̃lé ĩyḭ́tị̃ cene cínákí ru Sãrãtḭ́sḭ̃ gá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũtrũ kí bõngó ãlṵ́kṵ́kṵ̃ 'bã sĩ mẹ́lị̃ drojó rĩ kí rá, a'be kí dó mẹ́lị̃ ungalé ãlṵ́kṵ́kṵ̃ sĩ.

18 Ãlṵ́kṵ́kṵ̃ wãbáŋá ru 'dã ri adrulé ũkpó ru, drṵ̃sḭ̃ íni, u'bé kí ãko mẹ́lị̃ 'bã 'dụlé rĩ 'bã ãzí kí ĩyḭ́ agá.

19 Ṵ'dṵ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, u'bé kí ãko mẹ́lị̃ tãmbajó ãzíla idéjó la rĩ kí rá.

20 Ṷ'dṷ́ wẽwẽ rú ãndre į̃tṷ́ mịfị̃ ku, ãzíla lẽlẽgó kí abe,
wãbáŋá rĩ lilé ũkpõ sĩ į̃dị̃-į̃dị̃. Ã'bã ásị̃ ãma dó sĩ ãma pa rá
rĩ drį̃ gá ku.

21 'Bá mẹ́lį̃ agá 'dĩ 'bã kí íná najó ku ṷ́'dṷ́ ũ'bí ru rĩ sĩ,
Páwų̃lǫ̃ tu pá kí drĩdríŋĩ gá. Jọ ĩ'baní, "'Bá mádrị̃ 'dĩ, ĩdrĩ
ájẹ́ áma tị are agá ãmaní drį̃ akójó Kų̃rẹ́tį̃ gá rĩ sĩ la, ãma
ãvĩ kí tá sĩ adrájó 'dĩ 'bã áni ku.
22 Wó álẽ dó ĩmi imbá ásị̃, ã'dusĩku la 'bá ãzí ãlu la icó
ãvĩlé ĩmi agá 'dâ ku, wó mẹ́lį̃ la mụ andilé nĩ.
23 Į̣nị́ ájẹ̃ rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá mádrị̃ mâ adrujó ĩ'di ãni,
mání į̃nzį̃lé rĩ, tu pá áma andre gá,
24 jọ, 'Páwų̃lǫ̃, mí idé ų̃rį̃ sĩ ku, ã'dusĩku mi mụ pá tulé
kẹ́sį̃ gá úpí ãmbógó Rṷ́mį̃ drį̃ drį̃lẹ́ gá. Ãdróŋá 'bã ásị̃ į̃gbę̃
sĩ azị̃ vâ 'bá pírí mụlépi mí be 'dĩ kí pajó ídri ími ị́jọ́ sĩ.'
25 Ími ásị̃ 'bã adru ũkpó ru, má ã'į̃ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'dĩ
la ru idé cécé ĩ'di 'bã azį̃lé rĩ 'bã áni.
26 Wó drį̃drį̃ rĩ gá, ãma mụ ãrį̃lé ãngũ ru lį̣lépi į̃yị̃ agá la
'bã ãzí gá rá."

27 Ṷ'dṷ́ mụdrị̃ drį̃ sụ ị́nị́ kí į̃tṷ́ be, wãbáŋá ri drĩ ãma lilé
mĩrĩ Ãdríyã agá 'dâ. Wó ĩ'di mụ calé ãni rú sáwã ázíyá ị́nị́
drį̃ sĩ, 'bá ãzị̃ ngalépi mẹ́lį̃ agá rĩ ĩtrĩkã kí ãma úgó calé ãni
rú ãngũ ã'í gá.
28 'Be kí ĩbáká sĩ į̃yị̃ 'bã mgbi ų̃'bį̃jó, į̣sṷ́ kí ĩ'di mítã kãlį̃
sụ. Se kí ru drį̃ gá were, 'be kí ĩbákâ į̃dị̃, į̣sṷ́ kí ĩ'di mítã kãlį̃
na.
29 'Bá ãzị̃ ngalépi mẹ́lį̃ agá 'dĩ idé kí ų̃rį̃ sĩ, kí mụ ru sį̃lé
írã ụrụ'bá gá 'dĩ yã íni, 'be kí kį̃lį̃mmgbǫ̃rǫ̃ mẹ́lį̃ ní pá tujó
rĩ kí sụ, ã'į̃táŋá ĩ'badrį̃ gá, lẽ kí į̃tṷ́ 'ba agá ráká.
30 'Bá ãzị̃ ngalépi mẹ́lį̃ agá rĩ 'bã ãzí lẽ kí apálé rá, a'bé
kí í'bó ru pajó rĩ į̃yị̃ agá, 'bã kí ru kí 'bã rĩ kį̃lį̃mmgbǫ̃rǫ̃ ãzí
a'bé mẹ́lį̃ drį̃lẹ́ gâlé ru rĩ áni.
31 Páwų̃lǫ̃ jọ ãmbógó ãsĩkárĩ drį̃ 'baní ãsĩkárĩ abe, "'Bá
mẹ́lį̃ 'bã ãzị̃ ngalépi 'dĩ drĩ kí adru mẹ́lį̃ agá 'dâ ũgũgõ ku,
'bá ãzí pa ru ku."
32 Ãsĩkárĩ ụlị̃ kí í'bó ru pajó rĩ 'bã ĩbáká kí rá, a'be kí ĩ'di
a'délé į̃yị̃ agâlé.

33 Ãngũ 'bã lẽ agá ụwị̃ agá 'dĩ, Páwų̃lǫ̃ imbá kí ásị̃ ásị̃ pírí
sĩ íná najó. Jọ, "Ṷ'dṷ́ mụdrị̃ drį̃ sụ 'dĩ agá, ĩri ĩmi ulalé ãko
ãzí naŋâ kóru.
34 Má a'ị̃ ĩmi ú'dî'da ãkónã nalé sĩ adrujó ídri. Ĩmi ãzí icó
adrálé ku, átã drį̃'bị́ ífí ãzí ãlu la icó anzélé 'bá ãzí 'bã drį̃kã
gá ku."

35 Ĩ'di mụ ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã áni 'bo, Páwṹlọ̃ a'dṹ mũkátĩ, * fẽ
ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, andi ala nalé kí drį̃lẹ́ gá 'dãá.
36 Ásị́ la mba kí dó rá, nga kí dó pírí ãkónã nalé rá.
37 'Bá mẹ́lį̃ agá 'dãá rĩ 'bã kãlãfe pírí rĩ gá túrú į̃rį̃ kãlị́
ázį̃rį̃ drį̃ ázíyá.
38 Kí dó mụ pírí ãkónã ĩ'baní lẽlé nalé rĩ kí nalé 'bo, u'bé
kí dó ãkónã 'bã ḿbị́ kí į̃yị́ agá fẽjó la mẹ́lį̃ 'bã ãnzį̃ rú sĩ į̃yị́
agâlé ku.
39 Į̃tṹ lã mụ ãfũlé 'bo, nį̃ kí ãngũ 'dã ku, rá la ndre kí mĩrĩ
'bã tị́ kúrúŋá cínákí ru írã kóru la, 'bã kí dó ásị́ mẹ́lį̃ agụjó
ala gá drĩ tá icó rá rĩ gá.
40 Ụlị́ kí ĩbáká kį̃lį̃mmgbǫ̃rǫ̃ mẹ́lį̃ 'bã sĩ pá tujó rĩ kí, a'be
kí dó kí u'delé į̃yị́ į̃ndṹlé. Sáwã ãlu 'dã agá, ayụ kí vâ ĩbáká
ãko mẹ́lį̃ drį̃ ujíjó rĩ rụlépi rĩ kî. Inga kí bõngó mẹ́lį̃ 'bã sĩ
acíjó drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí, a'be kí mẹ́lį̃ ãlṹkṹkṹ ní ĩ'di drojó mĩrĩ
'bã tị́ gâlé.
41 Wó mẹ́lį̃ 'bu ru cínákí gá, ũmvõrõkõ la ãrį̃ cí icó mụlé
ku, į̃ndṹ la i'dó andilé į̃yị́ 'bã mvuŋá tũlá-tũlá ũkpõ sĩ rĩ sĩ.
42 Ãsĩkárĩ itú kí tị́ 'bá mãbṹsṹ rú rĩ kí ụ'dị́jó rá, kí ãzí 'bã
wẽ rú į̃yị́ sĩ apájó rá ku.
43 Wó Jṹlị́yãsĩ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrį̃ gá rĩ lẽ Páwṹlọ̃ 'bã
adru ídri, ã'į̃ dó sĩ ĩ'baní mãbṹsṹ kí ụ'dị́lé ku. Kẽjị́ la gá, jọ
'bá pírí į̃yị́ nį̃lépi wẽ sĩ cé rĩ 'bã mvu kí į̃yị́ wẽlé, mụjó ãngũ
ã'í rĩ gá.
44 Ḿbị́ la ãzí rĩ 'bã bĩ kí 'bá ãzí rĩ kí vú báwũ andilépi
mẹ́lį̃ ụrụ'bá gá 'dĩ kî sĩ. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ 'bá pírí 'bã kí ru pajó
cajó ãngũ ã'í rĩ gá rá rĩ 'i.

28

Páwṹlọ̃ 'bã adrujó Mãlátã gá rĩ

1 Ãma mụ acálé ãngũ ru lị́lépi į̃yị́ kóru rĩ gá rũwẽ 'bo,
ãma ị́sṹ ṹnį̃lé la ãngũ 'dã 'bã rṹ Mãlátã 'i.
2 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ kí 'bá múké, ásị́ į̃gbẹ́ la kî. Ãngũ ri
adrulé uzogó ru, ãzíla vâ į̃gbẹ́kị́tị́tị́ ru, wó 'bá 'dĩ a'ị́ kí ãma
ãvá sĩ, ũdũ kí vâ ãmaní ãcí yulé yũyũ.
3 Páwṹlọ̃ atrá ijijá ãzí kí yĩlé ãcí gá. Ĩ'di 'bã kí yĩ agá 'dâ,
į̃nį̃ ãzí ãfũ ijijá 'dĩ kí agâlé ãcí 'bã yṹ sĩ, ĩkãlã ru Páwṹlọ̃ 'bã
drị́ gá, ãzíla ga drị́ la.
4 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ ndre kí į̃nį̃ 'bã ru ãgĩ agá kĩlõkĩlõ rú
Páwṹlọ̃ 'bã drị́ gá, ãzíla ga ĩ'di rá rĩ gá rá, wó uja kí tị́, i'dó
kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Mgbã rĩ gá, ágọ́bị́ 'dĩ

* **27:35** 'Dĩ adru *mũkátĩ* nalé Ụmṹ Úpí drį̃ agá rĩ 'i ku.

'dị 'bá! Ĩ'di táni ru apájó mĩrĩ agâlé rá tí, ị́jọ́ lị́lé ĩ'di drị̃ gá pị̀rị̀ rĩ ã'ị̃ ĩ'diní adrujó ídri ku.”

5 Páwũ̀lõ yã ị̃nị̃ 'dã ãcí agâlé, wó ãko ãzí ĩ'di idélépi ũnzí la yụ.

6 'Bá 'dĩ i'dó kí Páwũ̀lõ ũtẽlé ndrelé drị̃ la nõ 'bã rĩ i'dó ãvõlé 'dĩ, jõku ĩ'di nõ a'dé vũ̀rụ́ drãlé 'dĩ. Wó kí mụ tẽlé la sáwã ãzo rú tí, ãzíla ãko ãzí ũnzí la la mụ ru idélé ĩ'di ụ̀rụ'bá gá ku 'bo, uja kí vâ ru úŋmĩ jọ́jó la, “Ágọ́bị́ 'dĩ ĩ'di ãdróŋá ãzí.”

7 Pũ̀bĩ̀lị́yã 'bá ãmbógó ru ãngũ ru lị́lépi mĩrĩ agá 'dãá rĩ drị̃ 'bã ámvụ́ 'dãá ãni rú. A'ị́ ãma ãyĩkõ sĩ ĩ'didrị̀ko gâlé, ãzíla ri ãmaní ãkónã fẽlé nalé ụ́'dụ́ na 'dĩpí.

8 Ãmbógó 'dã 'bã átẹ́pị ĩ'di sáwã 'dã sĩ ãyánĩ rú, ri drị̃ cị́lé ãyánĩ 'bá 'bã ụ̀rụ'bá 'bã sĩ kojó kõ-kõ rĩ sĩ, ãzíla ri ãrí ika sũlé. Páwũ̀lõ fi ĩ'di rụ́ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ụ́'dụ́ kojó rĩ gâlé, tị̃ drị́ ĩ'di drị̃ gá, ãzíla zị ĩ'diní Ãdróŋá. Cọtị ágọ́bị́ tá 'bá ãmbá ru 'dĩ adrí ãyánĩ tá 'dã sĩ rá.

9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá pírí ãyánĩ trũ ãngũ ru lị́lépi ị̃yị́ agá 'dã gá 'dãá 'dĩ amụ́ kí, ãzíla ãyánĩ kí ụ̀rụ'bá gá rĩ wa kí pírí rá.

10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ fẽ kí ãmaní ị̃nzị̃táŋá ãmbógó ru, wó sáwã ãmadrị́ lẽjó mụjó rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá 'dĩ 'bã kí ãmaní ãko ãcị̃ ãni ãmaní icólé ayúlé gẹ̃rị̃ agá rĩ kí ĩndĩ.

Páwũ̀lõ 'bã acájó Rụ́mị̃ gá rĩ

11 Ĩmbá na ãma ãrị̃jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ãko drị̃ mụlé mẹ́lị̃ ãzí ĩ'bã kí umvelé ãdróŋá ĩju rú Kásĩtõ kí Põlúkĩsĩ be Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la sĩ, mẹ́lị̃ 'dĩ â'be ĩ'di ãngũ ị̃yị́ 'bã lị́lé 'dã gá 'dãá sáwã ãngũ 'bã adrujó ị̃gbẹ́ ru rĩ sĩ.

12 Ãma acá táwũ̀nị̃ Sị̃rãkụ́sị̃ gá, ãma u'á ala gá 'dãá ụ́'dụ́ na.

13 'Dãá rĩ sĩ, ãko drị̃ ácị̃ trũ drị̃ gá, ãma acá táwũ̀nị̃ Rị̃gị̃yọ́mị̃ gá. Drũ̀sị̃ íni, ũlíríkã ãmbógó la i'dó lilé angájó ándrâlé ru, ĩ'di mụ calé ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ãma acá táwũ̀nị̃ Pũ̀tẽ̀yọ́lị̃ gá.

14 'Dãá ãma ị̀sụ́ 'bá Yẹ́sũ̀ ã'ị̃lépi rá la kí, a'ị́ kí ãma u'álé ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ázị̃rị̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãma acá dó Rụ́mị̃ gá.

15 'Bá Yẹ́sũ̀ ã'ị̃lépi rá Rụ́mị̃ gá 'dĩ are kí ị́jọ́ ãma drị̃ gá, amụ́ kí drị̃ ụ̀fụlé ãma abe táwũ̀nị̃ 'bá 'baní ãko kí ĩ̃gbãjó ãzíla ị̃tũ̀ndãjó Ápị̃yã gá, ãzíla ãzí rĩ amụ́ kí drị̃ ụ̀fụlé ãma abe Ụ̀mụ́ jó na rĩ kí agá. Páwũ̀lõ la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, fẽ ãwã'dĩ̃fô Ãdróŋá nî, ãzíla ásị́ la acá ũkpó ru.

Páwũ̀lõ 'bã ị̃jọ́ ũlũjó Rụ́mị̃ gá rĩ

16 Ãma mụ acálé Rụ́mḩ̃ gá 'bo, â'be Páwṹlõ u'álé ĩ'di sĩ
ãsĩkárĩ ãzí ãlu andre la tẽlépi la be.
17 Ụ'dụ́ na ãmã acájó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Páwṹlõ umve
'bá drḩ̃lẹ́ ru 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ 'badrḩ̃ kí, jọ ĩ'baní, “Mâ sụ́rụ́
Ịsịrayḩ̃lḩ̃, mání ḩjọ́ ũnzí idéjó 'bá Ịsịrayḩ̃lḩ̃ rú 'dĩ kí ụrụ'bá gá
ku, vâ ãzḩ́táŋá ándrá ãmã kí ịsụ́lé ãmã áyḩ́pḩ̃ka 'badrḩ̃ 'dĩ kí
drḩ̃ gá ku rá tí, úrụ ma sulé mãbụ́sṹ gá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá, ãzíla
ûja áma 'dụlé fẽlé 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ 'badrḩ̃.
18 'Bá Rụ́mḩ̃ rú 'dĩ kí mụ áma ụzḩ́lé zḩ́táŋá sĩ 'bo, lẽ kí tí
áma a'belé rá, ịsụ́ kí ḩjọ́ ála sĩ áma 'dḩ rá la ku.
19 Wó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú 'dĩ kí mụ gãlé sĩ, ḩjọ́ 'dĩ fẽ mání úpí
ãmbógó Rụ́mḩ̃ gá rĩ drḩ̃lẹ́ gá ḩjọ́ vú nzejó, ádrĩ táni adru ḩjọ́
ãzí trũ ásḩ gâ sĩ 'bá mádrḩ̃ kí tõjó la ku tí.
20 Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la mâ sĩ ĩmi umvejó ndrejó, ãzíla ḩjọ́
jọjó ĩmi abe 'dĩ, ḩjọ́ mgbã sĩ, úmbé ma nõrórõ sĩ Kúrísĩtõ 'bá
Ịsịrayḩ̃lḩ̃ 'bã kî sĩ ásḩ 'bãjó ĩ'di tẽjó rĩ 'bã ḩjọ́ sĩ.”
21 Jọ kí ĩ'diní, “Ãma are drĩ ḩjọ́ ãzí ũnzí la ími drḩ̃ gá ku.
Ãma ịsụ́ vâ wárágã angálépi Yṹdḩ̃yã gá 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá
'dĩ kí sĩlé ími drḩ̃ gá la kí ku, átã 'bá ãzí la nõ vâ sĩ amụ́
angájó Yṹdḩ̃yã gâlé, amụ́lé ḩjọ́ ãzí ũnzí la kí ũlũlé ími drḩ̃ gá
la ku.
22 Wó ãlẽ tátí ḩjọ́ míní ũrãlé ími ásḩ gá rĩ arelé, ã'dusĩku
ḩjọ́ ãmã nḩ̃lé rĩ ãngũ pírí gá 'bá kí ḩjọ́ jọ ũnzí 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi
rá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.”
23 'Bá 'dĩ 'bã kí ụ'dụ́ ãzí Páwṹlõ trũ. Wó ụ'dụ́ 'dã la mụ
acálé 'bo, amụ́ kí wẽwẽ rú jó Páwṹlõ 'bã u'ájó rĩ agá. Ũlũ
ĩ'baní ḩjọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḩ̃ patáŋá drḩ̃ drḩ̃ gá, i'dójó ṹ'bụ́tḩ̃
sĩ kpere ḩ̃tụ́ 'bã 'de agá, ãzíla ũlũ ḩjọ́ Yẹ́sṹ drḩ̃ gá rĩ, angájó
ãzḩ́táŋá Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ kí agá, bụ́kṹ nãbḩya 'bã kí sḩ̃lé rĩ
agá.
24 'Bá ãzí rĩ ã'ḩ̃ kí ḩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí rá, wó 'bá ãzí rĩ ã'ḩ̃
kí ku.
25 Kí dó mụ ãgátã galé kí drĩdríŋĩ gá álḩ̃ 'bo, a'be kí dó
ãngũ 'dã 'i, ḩjọ́ ãfũlépi Páwṹlõ tḩ gá 'dĩ 'bã vúlé gá. “Úríndí
Ãlá rĩ jọ ándrá ḩjọ́ mgbã la, ĩ'di 'bã jọjó la ĩmĩ áyḩ́pḩ̃ka 'baní
nábḩ̃ Ĩsáyã tḩ gâ sĩ,
26 “ ‘Ímụ, ãzíla ílũ 'bá mádrḩ̃ 'baní:
“Ĩmi ḩjọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku;
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlṹ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.”
27 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásḩ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzṹ kí ru bḩ́lẹ́ ḩjọ́ arejó cí,
ṹpḩ̃ kí ru mḩ́fḩ̃ kí cí.

Jõ íni ku, kí ãngũ ndre kí mịfị sĩ,
íjọ́ are kí bị́lẹ́ sĩ,
kí íjọ́ vã kí ásị́ sĩ,
sĩ ru ásị́ ujajó mání sĩ kí adríjó rá ku.’ †

28 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩnỹ́ rá íjọ́ Ãdróŋá drị́ patáŋá drỹ́ ĩ'di vâ 'bá Yãhụ́dỹ́ rú ku 'dĩ 'baní cí, kí ã'ỹ́ la rá.” [
29 Páwỹ̃lỹ̃ la mụ íjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá Yãhụ́dỹ́ rú 'dĩ ko kí drỹ́ mụlé ĩ'badrỹ́ko gâlé unununŋá ãmbógó la trũ kí drĩdríŋĩ gá.] *
30 Páwỹ̃lỹ̃ ri u'álé 'dãá ílí ỹ́rỹ́ jó ĩ'di 'bã ũfẽlé ũfẽ rĩ agá. A'ỹ́ 'bá pírí amụ́lépi ĩ'di ndrelépi rĩ kí ãvá sĩ.
31 Ãzíla ri ĩ'baní íjọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drỹ́ patáŋá drỹ́ ũlũlé, imbá vâ íjọ́ Úpí Yẹ́sỹ̃ Kúrísĩtõ drỹ́ gá tọndọlọ 'bá ãzí 'bã ĩ'di uganâ kóru.

---

† **28:27** Ĩsáyã 6:9-10 * **28:29** Vásĩ 29 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tỹ́-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kỹ̃ Ãdróŋá drị́ Gỹ́rỹ́kỹ́ tị sĩ ídu drỹ́drỹ́ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ 'banî rĩ

Páwṹlọ̃ zị 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwṹlọ̃ ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḩ̃ Ãdróṋá 'bã pẽlé ndú ṹpḩ̃gọ́ṋá ru, umvelé tị pẽlé ḩ̃jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ drḩ̃.

2 Ḩ̃jọ́ mgbã 'dĩ ándrá Ãdróṋá 'bã azḩ̃lé nãbḩ̃ya kí tị gâ sĩ ídu sĩlé bṹkṹ ĩ'didrḩ̃ ãlá rĩ agá rĩ 'i.

3 Ḩ̃jọ́ mgbã 'dĩ ngọ́pḩ̃ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrḩ̃ drḩ̃ gá, ĩ'di tḩ̃jó 'bá ru úpí Dãwṹdḩ̃ 'bã drḩ̃lẹ́ rú rĩ,

4 Ãdróṋá i'da Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'i ĩ'di 'bá Ngọ́pḩ̃ rú la ĩ'di 'bã Yẹ́sṹ ingajó drã agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḩ̃ sĩ rĩ sĩ.

5 Kúrísĩtõ rṹ sĩ, Ãdróṋá fẽ ãmaní drḩ̃lẹ́ba adrujó ṹpḩ̃gọ́ṋá ru, ãzíla ũkpõ sĩ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú ku 'dĩ 'baní ḩ̃jọ́ ĩ'diní idélé ĩ'baní rĩ kí lũjó ãngũ pírí agá, kí sĩ ḩ̃jọ́ la are ãzíla ã'ḩ̃ sĩ rṹkṵma ajíjó Yẹ́sṹ nî.

6 Ĩmi bãsĩ 'bá umvelé Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ 'bã ãzí.

7 Má ádrḩ̃pḩ̃ka ãzíla má ámvọ́pḩ̃ka ã'ḩ̃táṋá agá Rụ́mḩ̃ gá 'dĩ, Ãdróṋá lẽ ĩmi ambamba, umve ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru.

Lẽtáṋá uyaṋâ kóru ãzíla ásḩ̃ ḩ̃gbẹ̃ Ãdróṋá ãma Átẹ́pḩ̃ ãzíla Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ̃ 'bã adru ĩmi abe.

Páwṹlọ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróṋá ní 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ kí sĩ

8 Álẽ i'dólé la íni, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróṋá mádrḩ̃ ní Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ, 'bá pírí nî, ã'dusĩku ã'ḩ̃táṋá ĩmidrḩ̃ 'bã ḩ̃jọ́ ní kṵjó ṹṇọ́kṹ drḩ̃ gá 'dâ pírí rĩ sĩ.

9 Ãdróṋá mání ãzḩ̃ ngajó ĩ'diní ásḩ̃ pírí sĩ ḩ̃jọ́ mgbã ngọ́pḩ̃ drḩ̃ ũlũjó rĩ ĩ'di mâ sãdínĩ rú nĩ, Ãdróṋá nḩ̃ sáwã pírí sĩ ma ĩmi ḩ̃jọ́ ũrã

10 mání ĩ'di ã'ḩ̃ agá ĩminí rĩ gá rá. Ma Ãdróṋá ã'ḩ̃ gẹ̃rḩ̃ nzḩ̃jó mání amṹjó ĩmi ndrejó.

11 Álẽ tá ĩmi ndrelé ásḩ̃ pírí sĩ, ḩ̃jọ́ úríndí drḩ̃ ásḩ̃ ḩ̃gbẹ̃ drḩ̃ kí alejó ĩmi abe, ĩmi 'bãjó ũkpó ru.

12 Ḩ̃jọ́ 'dĩ 'bã ífí ãma kí sĩ ãma ásḩ̃ imbá ã'ḩ̃táṋá agá cénĩ-cénĩ rú ĩmi abe.

13 Má ádrḩ̃pḩ̃ka ãzíla má ámvọ́pḩ̃ka, álẽ ĩnḩ̃ ḩ̃jọ́ 'dĩ, má itú ma pâlé ũ'bí ru mṵlé ĩmi ndrelé, (wó ṹtrḩ̃ áma drḩ̃ cí kpere

ú'dî'da) tátí mání ı́jọ́ ũlũjó sĩ 'bá kí ịsụ́jó ĩmi agá 'dâ, cécé mání 'bá kí ịsụ́jó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí agá rĩ áni.

14 Ã'dusĩku úfẽ mání ãzḩ̃ ngalé 'bá Gḩ̃ṛḩ̃kḩ̃ rú ãzíla 'bá Gḩ̃ṛḩ̃kḩ̃ rú ku 'dĩ kí abe, ãzíla 'bá ṇ̃ṇ̃ṭáŋâ trũ rĩ kí ṇ̃ṇ̃ṭáŋâ kóru 'dĩ kí abe.

15 Ḩ̃jọ́ 'dĩ bãsĩ mání adrujó bábá sĩ ı́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá u'álépi Rụ́mḩ̃ gá 'dĩ 'bã áni 'dĩ.

16 Drḩ̃nzá rụ ma ı́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drḩ̃ gá 'dĩ sĩ ku. Ã'dusĩku ĩ'di ũkpó Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá pírí ã'ḩ̃táŋá agá 'dĩ kí pajó rĩ, drḩ̃drḩ̃ la 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí ãzíla 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'dĩ kí.

17 Ã'dusĩku ı́jọ́ mgbã 'dĩ la ãma adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drḩ̃lḩ̃ gá rĩ i'da nĩ. Ḩ̃jọ́ adrujó ãlá ru 'dĩ la angá ã'ḩ̃táŋá sĩ i'dóŋá ga kpere ãsḩ̃ŋá gá, ı́jọ́ sĩlé bụ́kṵ̃ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ 'bã jọ́lé rĩ áni, "'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ḩ̃táŋá sĩ." †

Âdrã Ãdróŋá drḩ̃ ḩ̃jọ́ ũnzí drḩ̃ gá rĩ

18 Âdrã Ãdróŋá drḩ̃ angálépi 'bṵ̃ gâlé rĩ i'da ru 'bá ru 'bãlépi ãmbõgõ rú Ãdróŋá rulépi ku 'dĩ 'ba rụ́, 'bá ı́jọ́ ũnzí 'dĩ 'ba rụ́ ĩndĩ, ĩ'bã kí ı́jọ́ mgbã rĩ ugajó ı́jọ́ ũnzĩ ĩ'badrḩ̃ sĩ rĩ sĩ.

19 Ãdróŋá la ĩ'baní drḩ̃ṛḩ̃ma fẽ ã'dusĩku, ı́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ nḩ̃ kí tọndọlọ cé, Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ 'bã nḩ̃táŋá 'dĩ kí ásḩ̃ gá nĩ.

20 I'dójó Ãdróŋá 'bã ṇ̃nǫ́kṵ́ 'bã agâlé, i'da gbíyã ĩ'didrḩ̃ 'bá 'baní ndrelé ku rĩ kí ḩ̃ṛḩ̃ trá, ũkpó ĩ'didrḩ̃ ukólépi ku rĩ ãzíla ı́jọ́ ĩ'di 'bã adrujó Ãdróŋá rú rĩ be rá. Fẽ kí nḩ̃lé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí sĩ. Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ icó kí ı́jọ́ umvilé Ãdróŋá tḩ̃ gá ĩnḩ̃ ĩ'di ku la ku.

21 'Bá 'dĩ 'baní Ãdróŋâ nḩ̃jó rá tí, ru kí ĩ'di Ãdróŋá ru jõku ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'diní la ku. Kḩ̃jḩ̃ la gá, ı́jọ́ ĩ'baní ũrãlé rĩ kí ífí kóru, ãzíla ásḩ̃ ĩ'badrḩ̃ aza rú 'dĩ acá kí ịnịbịrịcịcị rú.

22 Kí jọ la kí 'bá ũndũwã rú la, wó kí aza-azâ,

23 ãzíla uja kí dḩ̃zã Ãdróŋá icólépi drãlépi ku rĩ ḩ̃nzḩ̃lé ku, kí ãdroŋa ãzí kí ḩ̃nzḩ̃, 'bá mgbã ũdrãlépi ũdrã 'dĩ kí abe, jõku ãriŋa kí, ãnãkpá kí ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vṵ̃rṵ́ sĩ 'dĩ kí abe.

24 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ı́jọ́ ũnzĩkãnã kí ásḩ̃ 'bã lẽlé rĩ kí idéjó, ı́jọ́ drḩ̃nzá ru 'dĩ kí idéjó, kí ụrụ'bá gá kí drĩdríŋĩ gá.

25 'Bá 'dĩ uja kí ı́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ̃ kí ĩnzõ rú, kí ãko ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ kí ḩ̃nzḩ̃ ãzíla ãzḩ̃ nga ĩ'baní Ãdróŋá mgbã ãko 'dĩ kí 'bãlépi rĩ kḩ̃jḩ̃ gá, tátí Ãdróŋá ịcṵ́jó ãrútáŋá ru jã 'dâ áyụ rĩ 'i. Ámĩnã!

† **1:17** Hãbãkṵ́kḩ̃ 2:4

26 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ãvá ịjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru 'dĩ agá. Ũkú uja kí ịjọ́ u'ájó ágó be rĩ u'ájó ũkú kí ũkú be.

27 Ãgọbị kí 'dĩ 'bã áni, a'be kí vâ ịjọ́ u'ájó ũkú be mgbã rĩ rá, kí ụrụ'bá ko ãvá ũnzíkãnã ãgọbị kí ãgọbị abe ru ulajó ãyá-ãyá ịjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ãzíla ịsụ́ kí pángá ịjọ́ ũnzíkãnã ĩ'baní idélé rĩ drḩ kí ụrụ'bá gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.

28 'Bá 'dĩ 'baní ásḩ 'bãjó ịjọ́ ĩ'baní Ãdróŋá ñịjó cé rĩ drḩ gá ku rĩ sĩ, a'be dó kí mụlé ũrãtáŋá ĩ'ba ãni ũnzíkãnã rĩ trũ drḩ gá, ịjọ́ tátí 'bã idé kí ku rĩ idéjó.

29 Ídri ĩ'badrḩ ga kí tré ịjọ́ ũnzíkãnã rĩ sĩ, ịjọ́ ũnzí sĩ, rọ̃mmgbọ́ sĩ, ãzíla 'bá ãzí 'bã ãko ndrejó mị ũnzí sĩ rĩ sĩ. Ga kí tré ãjã sĩ, 'bá 'dịŋá sĩ, ãwãŋá sĩ, ĩnzõ sĩ, 'bá ngṹŋá sĩ, ãzíla 'bá ndroŋá sĩ.

30 Kí vâ 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kí, 'bá Ãdróŋá ngṹlépi ũnzĩ rĩ kí, 'bá ásḩ ũká rĩ kí, 'bá ásḩ ãfó ru 'dĩ kí ãzíla ru ịpḩlépi ãfó sĩ 'dĩ kí, 'bá gẹ̃rḩ ndrṹlépi ịjọ́ ũnzí ú'dí idéjó rĩ, are kí 'bá kí tịlépi rĩ kí tị sĩ kí ḩnzḩjó ku.

31 Kí ũndũwã kóru, mba kí ịjọ́ ĩ'baní azịlé rĩ tã ku, ãzíla ndre kí 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ku, ãzíla ta kí 'bá ãzá ku.

32 Ĩ'baní ãzḩtáŋá Ãdróŋá drḩ kí nḩ agá cé jọlépi 'bá ịjọ́ 'dĩ áni rĩ kí idélépi rĩ lẽ 'bãngá 'bã drã rá tí, kí mụ drḩ gá kí idéŋâ trũ áyụ, ũnzíkãnã trẹ̃yḩ rĩ kí vâ 'bá ãzí kí ásḩ imbá ịjọ́ 'dĩ kí idéjó ĩndĩ.

2

Ãdróŋá 'bã ḩjọ́ lijó ḩjọ́ ũnzí drḩ gá rĩ

1 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ãzí mi ími trũ rá la 'dáyụ, mi 'bá ịjọ́ lịlépi 'bá ãzí kí drḩ gá rĩ. Ídrĩ ịjọ́ lị 'bá drḩ gá, mi 'dã ịjọ́ lị ími drḩ gá, ã'dusĩku mi 'bá ịjọ́ lịlépi 'bá ãzí drḩ gá rĩ la vâ ịjọ́ ũnzí ãlu 'bá 'dã 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé.

2 Ãnḩ rá, Ãdróŋá la ịjọ́ lịŋá ĩ'didrḩ pịrị rĩ sĩ, ịjọ́ lị 'bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ kí drḩ gá rá.

3 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ịjọ́ lịlépi 'bá kí drḩ gá ịjọ́ ĩ'badrḩ kí sĩ rĩ, mí ũrã mi apá ịjọ́ lịŋá Ãdróŋá drḩ ĩ'di 'bã lịlé pịrị rĩ gâ sĩ rá yã?

4 Mí ũrã Ãdróŋá 'bã ásḩ ndrĩ míní íngõpí, ĩ'di ími ta mba ãzíla mi tẽ ásḩ ḩgbẹ́ sĩ íngoní yã rĩ gá rá yã? Lẽ íṅḩ rá, Ãdróŋá la ími ta ásḩ jã sĩ íni la ã'dusĩku lẽ mí uja ími ásḩ sĩ ịjọ́ ũnzí a'bejó, sĩ ãgõjó ĩ'di rụ́ vúlé 'dõlé.

5 Wó drḩ adru ũnzĩkãnã mídrḩ gá rĩ sĩ ãzíla ásḩ mbaŋá mídrḩ ásḩ ujajó ku rĩ sĩ, mi drḩịrịma ịjọ́ lịjó rĩ tãmba ími drḩ gá ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã amụ́jó 'bá kí ịjọ́ lịjó rĩ sĩ.

6 Ãdróŋ́á “la mụ drụ́zḩ̃ 'bá kí ũfẽlé ãko ĩ'bã kí idélé rĩ vú sĩ.” †
7 Ĩ'di mụ 'bá rilépi ḩ́jọ́ mgbã idélépi rĩ 'baní dḩ̃zã fẽlé, ãrútáŋ́á fẽlé ãzíla ídri drãjó ku rĩ fẽlé. Ãdróŋ́á la mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.
8 Wó 'bá filépi ĩ'baní, gãlépi ḩ́jọ́ mgbã rĩ idélépi úmgbé rĩ 'baní Ãdróŋ́á la drḩ̃ṛịma ãmbógó ndẽlépi rá la fẽ rá.
9 Drḩ̃ cịŋ́á la acá ãzá talé rĩ trũ 'bá pírí ḩ́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idélépi rĩ kí drḩ̃ gá. Ḩ́jọ́ drḩ̃ cijó 'dĩ la ru i'dó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí sĩ, ãzíla ĩ'di vâ ca 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'ba rụ́.
10 Wó Ãdróŋ́á la dḩ̃zã sĩ ãrútáŋ́á ịsụ́jó rĩ fẽ, ãzíla ásḩ̃ ḩ̃gbẽ̃ fẽ 'bá pírí ḩ́jọ́ mgbã pịrị rĩ kí idélépi rĩ nî. Ĩ'di ḩ́jọ́ 'dĩ idé i'dójó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí sĩ cajó kpere 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí sĩ.
11 Ãdróŋ́á la ḩ́jọ́ lịŋá 'dĩ lị uyaŋâ kóru.
12 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ drĩ kí ḩ́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋ́á la kí drḩ̃ gá ḩ́jọ́ lị rá, drĩ kí táni ãzḩ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mụ́sã drḩ̃ rĩ kí nḩ̃ ku tí. 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú 'dĩ drĩ kí ḩ́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋ́á la ḩ́jọ́ lị kí drḩ̃ gá ãzḩ́táŋ́á ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mụ́sã drḩ̃ rĩ kí sĩ ã'dusĩku nḩ̃ kí ãzḩ́táŋ́á 'dĩ kí rá.
13 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ála lú 'bá lã ãlá ru la ĩ'di 'bã ãzḩ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ kí nḩ̃jó rĩ sĩ la ku, wó 'bá lãlé 'bá ãlá ru rĩ kí 'bá ãzḩ́táŋ́á kí vú ũbĩlépi rĩ kî.
14 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí ãzḩ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ kí kóru, wó drĩ kí dó ḩ́jọ́ kí idé ãzḩ́táŋ́á sĩ rĩ áni, kí ĩ'bã ãzḩ́táŋ́á ru nĩ.
15 Ídri ĩ'badrḩ̃ u'ájó rĩ la ãzḩ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ rĩ kí úsĩ kí kí ásḩ̃ gá rĩ i'da nĩ. Kí ásḩ̃ṣḩ̃ŋ́á la vâ ĩ'baní ḩ́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ ḩ́jọ́ múké la yã jõku ũnzí la yã rĩ i'da nĩ, ã'dusĩku ḩ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ la kí ḩ́jọ́ lị nĩ, ãzíla ĩ'di vâ ĩ'baní lũ la ḩ́jọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ múké jõku ũnzí rĩ gá nĩ.
16 Ḩ́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drḩ̃ sĩlé bụ́kṹ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ḩ́jọ́ 'dĩ la amụ́ ru idélé ụ́'dụ́ Ãdróŋ́á 'bã amụ́jó ḩ́jọ́ lịjó ũrãtáŋ́á 'bá pírí 'bã rĩ kí drḩ̃ gá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ rụ́ sĩ rĩ sĩ.

'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí ĩ'bã ãzḩ́táŋ́á kí abe

17 Wó mí rú rĩ, mi ími umve 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú la; mí ãtḩ̃ mi ãzḩ́táŋ́á kí sĩ ãzíla mi ími ũnũ kãkã mí drḩ̃ Ãdróŋ́á be rĩ sĩ;
18 ínḩ̃ Ãdróŋ́á lẽ mí idé ã'du yã rĩ gá rá, ãzíla ãzḩ́táŋ́á 'bã ími imbájó rá rĩ sĩ, ínḩ̃ ḩ́jọ́ múké rĩ kí uya sĩ ḩ́jọ́ ũnzí rĩ trũ rá.
19 Ínḩ̃ vâ ími ásḩ̃ gá rá mi 'bá mịfḩ̃ kóru 'dĩ kí 'bã mịfḩ̃, mi 'bá ãngũ ịnị agá 'dĩ 'bã imve,

† **2:6** Zãbụ́rḩ̃ 62:12; Ḩ́jọ́ U'béŋ́á 24:12

20 mi 'bá ḭjọ́ nḩ̃lépi ku 'dĩ 'bã ímbápḭ, ãzíla mi anzḭ níríŋ́á
kí imbá ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḩ̃ kí sĩ, ã'dusĩku ínḩ̃ rá ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á
drḩ̃ kí agá mi ũndũwã trũ ãzíla ḭjọ́ mgbã rĩ trũ cí.
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ãzí rĩ kí imbá rá, mí imbá mi cénĩ-cénĩ
rú ku la ã'du ḭjọ́ sĩ? Mi ḭjọ́ ũlũ 'bá 'bã ṵ̃gṵ̃ kí ṵ̃gṵ̃ ku, wó mi
ṵ̃gṵ̃ ṵ̃gṵ̃ ĩndĩ yã?
22 Mi jọ la 'bá 'bã idé kí ãwṵ̃ ku, wó mi ãwṵ̃ idé ĩndĩ yã?
Íngṵ̃ ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drḩ̃ sĩ 'dĩ kí ũnzí, wó mi ãko fẽlé
ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jó kí ḩ̃nzḭjó rĩ agâlé rĩ kí ṵ̃gṵ̃ ĩndĩ
yã?
23 Mi ími ũnũ ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ rĩ kí sĩ, wó mi Ãdróŋ́á
ní drḩ̃nzá fẽ míní ãzḭ́táŋ́á ĩ'didrḩ̃ 'dĩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
24 Ḭjọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drḩ̃ agá rĩ áni, “'Bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku
rĩ kí Ãdróŋ́á u'dá íni la ĩmi 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ḭjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ
'badrḩ̃.” †
25 Ídrĩ ãzḭ́táŋ́á Mṵ́sã drḩ̃ 'dĩ kí vú ũbĩ ḭjọ́ la ala gá rĩ kí idéjó
rá, ĩtãrãŋ́á míní ími ĩtãrãjó rĩ la adru mídrḩ̃ ṵ̃rõ̃drḩ̃ ru rá.
Wó ídrĩ ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí vú ũbĩ ku, mí ají dó mi 'bá ĩtãrãlé ku
rĩ be ãlu.
26 'Bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ drĩ kí ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃
'dĩ kí vú ũbĩ rá, Ãdróŋ́á icó kí lãlé 'bá ĩ'di ãni la rú ku yã?
27 Ḭjọ́ mgbã sĩ, 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ la mụ ḭjọ́ lḭlé
ími drḩ̃ gá nĩ, ã'dusĩku míní ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ gá rĩ kí vú
ũbĩjó ku rĩ sĩ, míní táni kí sĩjó vṵ̃rṵ́ rá ãzíla míní táni ími
ĩtãrãjó rá tí. Wó 'bá 'dĩ ũbĩ kí ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ 'dĩ kí vú
rá táni 'bání kí ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ ku rá tí.
28 Ḭjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú mgbã rĩ ru ĩtãrãlépi
ụrụ'bá sĩ rá rĩ 'i yã? Ãko fẽlépi la Ãdróŋ́á la 'bá ã'ḩ̃ ĩ'di
'bã 'bá ru rĩ adru ru ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ cécé 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú rĩ
'badrḩ̃ áni rĩ 'i ku.
29 Be la rá, 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú mgbã rĩ ĩ'di 'bá ru ásḭ 'bãlépi
Ãdróŋ́á drḩ̃ gá rĩ 'i. Ĩtãrãŋ́á ru ĩtãrãjó mgbã rĩ ĩ'di ru ásḭ lḭjó
Úríndí Ãdróŋ́á drḩ̃ 'bã 'bá ásḭ ujajó nĩ rĩ 'i adru ru ụrụ'bá
lḭjó rĩ 'i ku. 'Bá ru ásḭ ujalépi 'dĩ 'bã áni rĩ la ḩ̃nzḭ́táŋ́á ịsṵ́
Ãdróŋ́á drḩ̃, adru 'bádrḩ̃ la ku.

3

Ásḭ ḩ̃gbẽ̃ Ãdróŋ́á drḩ̃ gá rĩ

1 Ḭjọ́ múké rú sĩ adrujó 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú † jõku ṵ̃rõ̃drḩ̃ ĩtãrãŋ́á
drḩ̃ ã'du?

---

† **2:24** Ĩsáyã 52:5; Ẹ̃zẽ̃kẹ́ḩ̃ 36:22 † **3:1** Rụ́mḩ̃ 9:4-5

2 Ḩjọ́ adrujó 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ 'bã mũkẽ kí ũ'bí ru wókõ pírí
sĩ. Drḩ̃drḩ̃ rĩ sĩ, Ãdróŋ́á a'ḩ́ kí adrujó 'bá ḩjọ́ ĩ'didrḩ́ gá jọlé
ĩ'baní rĩ kí tãmbalépi rĩ kî rú.
3 'Bá ãzí ã'ḩ̃táŋ́â kóru 'dĩ 'badrḩ́ gá rĩ la adru íngoní?
Ã'ḩ̃táŋ́á ãkõ ĩ'badrḩ́ gá rĩ dô sĩ ḩjọ́ mgbã Ãdróŋ́á ní ã'ḩ̃táŋ́á
drḩ̃ uja adrujó ũrõdrḩ́ kóru yã?
4 Ãluŋ́á la yụ! 'Bá pírí kí 'bá ĩnzõ alḩ́lépi rĩ kî. Ãdróŋ́á ĩ'di
'bãngá mgbã-mgbã rú. Sĩlé bṹkṹ agá 'bo rĩ 'bã áni:
“Ála ími lã 'bá mgbã rú ḩjọ́ ãfũlépi ími tḩ́ gá rĩ sĩ.
Mi dó sĩ aga ṹ'dṹ ími ḩjọ́ lijó rĩ sĩ benĩ.” †
5 Wó ḩjọ́ ũnzí ãmadrḩ́ gá rĩ drĩ dó ãmaní ḩjọ́ mgbã Ãdróŋ́á
drḩ́ gá rĩ i'da, ḩjọ́ 'dĩ sĩ ãma jọ la íngoní yã? Ãma icó jọlé la
Ãdróŋ́á idé ũnzí ĩ'di 'bã ãmaní drḩ̃rḩ̃ma fẽjó rĩ sĩ yã? (Ájọ
ḩjọ́ 'dĩ 'bá 'bá.)
6 Ãluŋ́á la yụ! Drĩ tá adru 'dĩ 'bã áni Ãdróŋ́á tá 'bá ṹnọ́kṹ
drḩ́ gá rĩ kí ḩjọ́ lḩ́ íngoní-íngoní ru?
7 Wó ĩnzõ mádrḩ́ gá rĩ drĩ dó ḩjọ́ mgbã Ãdróŋ́á drḩ́ dḩ̃zã rú
rĩ 'bã pá tujó rĩ i'da rĩ gá, ála dó ḩjọ́ lḩ́ áma drḩ́ gá 'bá ũnzí
ru ã'du ḩjọ́ sĩ yã?
8 Ãzí rĩ sĩ mí icó jọlé la, “Ãma idé kí ḩjọ́ ũnzí la ḩjọ́ múké
rĩ 'bã ãfũ rú sĩ benĩ.” 'Bá ãzí rĩ ã'ḩ́ kí vâ ãma u'dájó vâ ḩjọ́
'dĩ 'bã áni rĩ kí jọjó 'dĩ 'bã áni ĩndĩ. * Ãdróŋ́á la ḩjọ́ lḩ́ kí drḩ́
gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

'Bá ãzí ḩjọ́ ũnzî kóru la yụ

9 Ḩjọ́ 'dĩ 'bã ãmgbã rĩ 'bã ífí la ãmaní ã'du ḩjọ́ i'da? Ãndá-
ãndá ru 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ kí 'bá Yãhṹdḩ̃ rú ku rĩ abe pírí, ḩjọ́
ũnzí la kí drĩ ují nĩ mání jọlé rĩ 'bã áni.
10 Ḩjọ́ sĩlé bṹkṹ agá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“'Bá ãzí ãlá ru ḩjọ́ ũnzî kóru la 'dáyụ 'dã sĩ lé.
11 'Bá ḩjọ́ mgbã rĩ vãlépi la yụ, 'bá ãzí vâ Ãdróŋ́á
ndrṹlépi la 'dáyụ.
12 'Bá pírí kí Ãdróŋ́á be rá-rá ru, acá kí pírí ãzḩ́ kóru,
'bá ãzí ãlu ḩjọ́ múké idélépi la 'dáyụ ãluŋ́á la yụ.” †
13 “Ĩ'bã ṹ'dṹkọ́ mmgbọ ãndá la sĩ ḩjọ́ ĩnzõ rú rĩ kí jọjó,
kí vâ ãndá la mũlũmbẽ rú.” †
“Ḩjọ́ ãfũlépi kí tḩ́ gá rĩ ĩ'di cécé ũjũ gala'bá 'badrḩ́ áni.” †
14 “Ḩjọ́ ãfũlépi kí tḩ́ gá rĩ kí ũmbã rú sĩ 'bá wãjó rĩ kî.” †
15 “Pá la ci kí mụjó 'bá ãrí asujó ãzíla 'bá 'dịjó.
16 Ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá 'bá 'dịŋ́á ãzíla ũcõgõ 'dãá cí,
17 ãzíla ásḩ́ ḩ̃gbẽ kí agá 'dáyụ.” †

---

† **3:4** Zãbṹrḩ̃ 51:4 * **3:8** Ḩjọ́ vásĩ 3:1-8 gá 'dĩ umvitáŋ́á la Rṹmḩ̃ 6 gá. † **3:12** Zãbṹrḩ̃ 14:1-3; 53:1-3; Ḩkḩ̃lḩ̃zẽsḩ̃ḩ̃ 7:20 † **3:13** Zãbṹrḩ̃ 5:9 † **3:13** Zãbṹrḩ̃ 140:3 † **3:14** Zãbṹrḩ̃ 10:7 † **3:17** Ĩsáyã 59:8

18 “Idé kí ũrḩ̃ sĩ Ãdróŋ́á sĩ ku.” †

19 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ḩjọ́ pírí ãzḩ̃táŋ́á 'bã jọ́lé rĩ kí ĩ'di kí jọ 'bá ãzḩ̃táŋ́á
pálé gá 'dĩ kí tḩ gá, 'ba umbé rú sĩ 'bá ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí tḩ cí,
'ba ají ru sĩ 'bá pírí wụ́dr̃ḩ̃kụ́rũ gá 'dĩ kí ḩjọ́ lḩ́ŋ́á Ãdróŋ́á drḩ́
gá rĩ 'bã pálé gá.

20 Ḩjọ́ 'dĩ Ãdróŋ́á icó dó sĩ 'bá ãzí lãlé ãlá ru ĩ'di dr̃ḩ̃lẹ́ gá
ḩjọ́ ãzḩ̃táŋ́á idéjó rĩ sĩ ku. Ãzḩ̃táŋ́á la fẽ ḩjọ́ ũnzí ãmadrḩ́ rĩ kí
i'dá tọndọlọ.

Ãlátáŋ́á ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rĩ

21 Ú'dî'da gẽr̃ḩ̃ Ãdróŋ́á 'bã ãma ã'ḩjó 'bãjó ãlá ru ĩ'di be rĩ
i'da ĩ'di ãmaní 'bo, ḩjọ́ ãzí ĩ'diní ãzḩ̃táŋ́á be la 'dáyụ, ãzḩ̃táŋ́á
Mụ́sã drḩ́ ãzíla nábḩ̃ abe rĩ nze kí ḩjọ́ drḩ́ la gá rá.

22 Ãlátáŋ́á 'dĩ angá Ãdróŋ́á drḩ́ ã'ḩ̃táŋ́á Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá
rĩ sĩ, 'dĩ 'bá pírí ĩ'di ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ 'baní, uyaŋ̂á kóru.

23 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí idé kí ũnzí rá, ãzíla icó kí calé dḩ̃zã
Ãdróŋ́á drḩ́ gá rĩ gá ku.

24 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á ãni ĩ'di 'bã fẽlé ḩ̃sálḩ
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ sĩ rĩ la ãma unze drḩ̃lẹ́mmgbọ fẽjó ãmaní nĩ.

25-26 Ãdróŋ́á fẽ ĩ'di ãmaní ídétáŋ́á ru ḩjọ́ ũnzí idéjó, ḩjọ́ 'dĩ
sĩ, ãrí ĩ'didrḩ́ gá rĩ 'bã adru rú sĩ gẽr̃ḩ̃ 'bá 'bã ḩjọ́ ũnzí kî trũjó
rĩ rú, ĩ'bã kí ã'ḩ̃táŋ́á 'bãjó ĩ'di agá rĩ sĩ. Ãdróŋ́á idé ḩjọ́ 'dĩ
íni la sĩ i'dajó la 'bá 'baní 'i ãlá ru. Ụ́'dụ́ ándrá alḩ́lépi 'bo
'dã kí sĩ Ãdróŋ́á nzḩ́ ándrá tḩ ku, ãzíla 'bã ándrá ásḩ́ ḩjọ́ ũnzí
'bádrḩ́ gá rĩ kí drḩ́ gá ku. Wó ú'dî'da íni mḩfḩ́ la dó mmgbọ sĩ
ãzḩ́ ngajó 'bá ũnzí idélépi 'dĩ kí drḩ́ gâ sĩ ãlãpĩtĩ ĩ'didrḩ́ gá rĩ
i'dajó. Gẽr̃ḩ̃ 'dĩ sĩ Ãdróŋ́á la i'da la ãmaní 'i Ãdróŋ́á 'i, 'i ãlá
ru, ãzíla 'i 'bá pírí Yẹ́sũ ã'ḩ̃lépi rá rĩ kí 'bã ãlá ru ãrí ĩ'didrḩ́
gá rĩ sĩ.

27 Ãko ãma dó sĩ ãma ḩpḩ́jó ãfó sĩ rĩ ã'du yã? Ãko ãzí yụ.
Ásḩ́sḩ́ŋ́á ḩjọ́ 'dĩ drḩ́ gá rĩ ífí íngoní? Lẽ ãma ũbĩ kí ãzḩ̃táŋ́á 'bã
vú yã? Yụ, rá la lẽ ã'bã ásḩ́ ã'ḩ̃táŋ́á drḩ́ gá.

28 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la Ãdróŋ́á lã ãma ãlá ru 'bá ĩ'di ãni la
rú ã'ḩ̃táŋ́á sĩ adru ãzḩ̃táŋ́á vú ũbĩjó rĩ sĩ la ku.

29 Ãdróŋ́á ĩ'di Ãdróŋ́á 'bá Yãhụ́dḩ́ rú rĩ 'bã ãni á'dụ̂sĩ yã?
Adru Ãdróŋ́á 'bá Yãhụ́dḩ́ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ ku yã? Ẽ, ĩ'di
'bá Yãhụ́dḩ́ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ.

30 Ãdróŋ́á ĩ'di ãlu, 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḩ̃táŋ́á
sĩ rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩtãrãlé ku rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rĩ 'i.

31 Ãma dó ãzḩ̃táŋ́á anu ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rá yã? 'Dĩ 'bã áni ku. Be
la rá la ãma ãzḩ̃táŋ́á inga ụrụgá sĩ ĩ'diní ũkpó fẽjó.

---

† **3:18** Zãbụ́rḩ̃ 36:1

4

Ịbụrahḩ̃mṹ lãjó 'bá ãlá ru ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rĩ

1 Ãma kí jọ la ãmã áyḩ̃pị Ịbụrahḩ̃mṹ sĩ íngoní yã? Ḩ̃jọ́ ĩ'di
'bã ịdélé rĩ kí ándrá ã'du?
2 Údrĩ ájẹ́ Ịbụrahḩ̃mṹ lã agá 'bá mgbã rú la ãzḩ̃ ĩ'di 'bã
ngalé rĩ sĩ, ĩ'di ájẹ́ ru ịpḩ̃ agá ãfó sĩ 'bá 'bá ru rĩ nî, wó adru
Ãdróŋ́á drḩ̃lẹ́ gá ku.
3 Ḩ̃jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drḩ̃ agá rĩ jọ, "Ịbụrahḩ̃mṹ ã'ḩ̃ Ãdróŋ́á
'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú." †
4 'Bá drĩ ãzḩ̃ nga, ála ĩ'diní sĩlíngĩ ũyá ru sĩ ĩ'di ũfẽjó rĩ fẽ,
adru úfẽ ĩ'diní sĩlíngĩ 'dĩ ĩsá ru la ku wó ĩ'di 'bã ãzḩ̃ ngajó rĩ
sĩ.
5 Wó 'bá ãzí drĩ ãzḩ̃ nga ku, drĩ ru ásḩ̃ 'bã Ãdróŋ́á 'bá ũnzí
rĩ trũlépi rá rĩ drḩ̃ gá, ã'ḩ̃táŋ́á ĩ'didrḩ̃ gá rĩ sĩ ála ĩ'di lã 'bá ãlá
la rú.
6 Dãwṹdḩ̃ sĩ vâ bṹkṹ Zãbṹrḩ̃ drḩ̃ agá, drḩ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋ́á
'bã lãlé 'bá ãlá ru ãzḩ̃ ngaŋá sĩ ku rĩ drḩ̃ gá:
7 "Drḩ̃lẹ́ba 'bá ḩ̃jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ̃ rĩ kí
trũjó rá rĩ ní,
ãzíla vâ sĩ ḩ̃jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ̃ rĩ kí drḩ̃ akujó cí rĩ nî.
8 Drḩ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋ́á 'bã sĩ
ḩ̃jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ̃ rĩ kí lãjó ĩ'di drḩ̃ gá ḩ̃dḩ̃ ku rĩ nî." †
9 Drḩ̃lẹ́ba 'dĩ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'baní á'dụ̃sĩ yã, jõku 'bá
ĩtãrãlé ku rĩ 'baní ĩndĩ yã? 'Dã ḩ̃jọ́ ãmã jọlé rĩ, Ãdróŋ́á lã
dó sĩ Ịbụrahḩ̃mṹ 'i 'bá mgbã rú ã'ḩ̃táŋ́á ĩ'didrḩ̃ sĩ.
10 Ãdróŋ́á lã ándrá Ịbụrahḩ̃mṹ 'i 'bá ãlá ru la ĩtãrã 'dĩ sĩ
ĩ'di 'bo yã jõku ĩtãrã drĩ ĩ'di 'dĩ sĩ ku? Úlã Ịbụrahḩ̃mṹ 'i 'bá
ãlá ru la 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku.
11 Ĩtãrã ĩ'di vúlé vúlé ru, ãzíla ĩ'didrḩ̃ ĩtãrãŋ́á rĩ ĩ'di ícétáŋ́á
ru i'dajó la ĩ'di 'bã ã'ḩ̃táŋ́á sĩ Ãdróŋ́á lã ĩ'di 'bá ãlá la rú 'dĩ
sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ sĩ. Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrahḩ̃mṹ dó sĩ átẹ́pị rú
'bá pírí Ãdróŋ́á ã'ḩ̃lépi rá ĩtãrãlé ku rĩ 'baní, ála dó sĩ kí lã
'bá ãlá la kí rú.
12 Ãzíla Ịbụrahḩ̃mṹ vâ átẹ́pị 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'bã ãni, lú kí
ru ĩtãrãjó rá rĩ sĩ la ku, wó ĩ'bã kí acḩ̃jó ã'ḩ̃táŋ́á Ịbụrahḩ̃mṹ
drḩ̃ ándrá Ãdróŋ́á 'bã sĩ ĩ'di lãjó 'bá ãlá ru ịsṹ 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ
ĩ'di ku rĩ agá rĩ sĩ.
13 Ãdróŋ́á azị ḩ̃jọ́ Ịbụrahḩ̃mṹ ní drḩ̃lẹ́ ĩ'didrḩ̃ abe ṹnọ́kṹ fẽjó
ĩ'badrḩ̃ adru ĩ'bã kí ãzḩ̃táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ̃ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó
rá la ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á ã'ḩ̃jó rĩ sĩ, lã dó sĩ ĩ'di ãlá ru ã'ḩ̃táŋ́á sĩ.

---

† **4:3** Í'dóŋ́á 15:6 † **4:8** Zãbṹrḩ̃ 32:1-2

14 Ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã azḭlé rĩ údrĩ dó ḭsṵ́ la ãzḭ̃táŋá Ãdróŋá
drḭ̃ tãmbajó rĩ sĩ, ífí la ã'ḭ̃táŋá dó ãzḭ̃ kóru, ḭjọ́ 'dĩ sĩ azḭ̃ŋá
Ãdróŋá drḭ̃ ĩ'di vâ ãzḭ̃ kóru.
15 Ãzḭ̃táŋá la âdrã Ãdróŋá drḭ̃ gá rĩ ají, wó ãzḭ̃táŋá drĩ adru
yụ 'bá ãzí ãzḭ̃táŋá nũlépi la yụ.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ azḭlé rĩ la ru idé rá la ã'ḭ̃táŋá sĩ, ḭjọ́ azḭlé
'dĩ tu pá ũkpó ru la lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drḭ̃ rĩ sĩ drḭ̃lẹ́
Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ drḭ̃ 'banî. Adru 'bá ãzḭ̃táŋá fẽjó ĩ'baní rĩ 'baní
á'dṵ̃sĩ ku, wó 'bá ã'ḭ̃táŋá Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ drḭ̃ agá 'dĩ 'baní pírí
ĩ'di 'bã adrujó átẹ́pḭ̃ ãmadrḭ̃ gá úríndí agá rĩ 'i rĩ sĩ.
17 Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, “Á'bã mi adrujó átẹ́pḭ̃ sṵ́rṵ́
ũ'bí 'dĩ 'bã ãni.” † Ĩ'di ãmã átẹ́pḭ̃ Ãdróŋá ĩ'di 'bã ã'ḭ̃lé rĩ
drḭ̃lẹ́ gá Ãdróŋá 'dĩ ĩ'di 'bã ã'ḭ̃lé rĩ vâ 'bá drãlépi rá rĩ kí
adrílépi, ãzíla ũkpõ ĩ'didrḭ̃ gá rĩ sĩ ãko 'dáyụ rĩ agá ãko ãzí
cí la 'bãlépi rá rĩ 'i.
18 Ãdróŋá la mụ azḭlé Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ ní, “Mi mụ adrulé átẹ́pḭ̃
sṵ́rṵ́ ũ'bí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ 'bã ãni,” Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ 'bã ásḭ̃ ãzíla
ã'ḭ̃ ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ rá. Ãdróŋá jọ ándrá vâ ĩ'diní, “Anzḭ
mḭdrḭ̃ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí mụ adrulé cécé 'dã 'bã ãni,
ícó kí lãlé ku.” †
19 Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ 'bã ã'ḭ̃táŋá a'dé ku, ĩ'di 'bã ílí ní ca agá túrú
ãlu, ĩ'diní nḭ̃jó la rá 'i ụrụ'bá drã dó 'bo ãzíla ũkú ĩ'di ãni
Sárã de dó rá rĩ sĩ.
20 Azḭ̃ŋá Ãdróŋá 'bã azḭlé Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ ní rĩ sĩ ĩ'di 'bã ã'ḭ̃táŋá
uja ru ku, ã'ḭ̃táŋá ĩ'di agá rĩ zo ũkpó ru ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, ḭjọ́ ĩ'di 'bã
idélé 'dĩ fẽ dó Ãdróŋá ní dḭ̃zã.
21 'Bã ĩ'di ásḭ̃ gá ũkpó ru Ãdróŋá ĩ'di ũkpó trũ ḭjọ́ ĩ'di 'bã
azḭlé rĩ idéjó.
22 Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ, Ãdróŋá 'bã Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ lãjó 'bá mgbã rú
ã'ḭ̃táŋá sĩ 'dĩ.
23 Cécé ãma kí lãlé ḭjọ́ sĩlé rĩ agá rĩ áni “úlã ĩ'di 'bá ãlá
ru,” wó ḭjọ́ sĩlé 'dĩ kí úsĩ kí Ḭbụrahḭ̃mṵ̃ 'bã mgbã ní á'dṵ̃sĩ
ku
24 vâ ãmaní ĩndĩ, ã'dusĩku ãdrĩ ã'ḭ̃táŋá ãmadrḭ̃ gá rĩ 'bã
Ãdróŋá agá, ĩ'di ãma lã ãlá ru ã'ḭ̃táŋá sĩ. Inga Yẹ́sṵ̃ Úpí
ãmadrḭ̃ ídri drã agá rá.
25 Úfẽ ĩ'di drãlé ḭjọ́ ũnzí ãmadrḭ̃ kí tḭ gá inga ĩ'di ídri ru sĩ
ãma 'bãjó ãlá ru.

5

Ásḭ̃ ḭ̃gbẹ̃ ãzíla ãyĩkõ

† **4:17** Í'dóŋá 17:5 † **4:18** Í'dóŋá 15:5

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ãma lãjó 'bá trũlé ḭjọ́ ũnzí agá rá rĩ rú ã'ḭ̃táŋ́á
sĩ rĩ sĩ, ásḭ ḭ̃gbḕ ãma drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́á be cí 'dĩ ãmã Úpí
Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ sĩ,
2 Yẹ́sṵ̃ 'bã ḭjọ́ sĩ ãma ḭsṵ́ drḭ̃lẹ́ba ndẽlépi rá rĩ ã'ḭ̃táŋ́á sĩ 'dĩ
lẽtáŋ́á uyaŋ̂ kóru ãma sĩ pá tujó ú'dî'da ala gá rĩ 'i. Ãzíla
ãma dó ãyĩkõ idé dḭ̃zã Ãdróŋ́á ní ãma ásḭ 'bãjó drḭ̃ la tẽjó rĩ
sĩ.
3 Adru 'dĩ 'i á'dṵ̃sĩ la ku, wó lẽ ãma u'á vâ ãyĩkõ sĩ ũcõgõ
ãmã ḭsṵ́lé rĩ kí agá, ã'dusĩku ãnḭ̃ rá ũcõgõ ḭsṵ́jó rĩ la ãmaní
ḭjọ́ tḭ taŋ́á fẽ,
4 ḭjọ́ tḭ taŋ́á la gbíyã múké rĩ fẽ, gbíyã múké ḭjọ́ ní 'bá sḭ jó
rĩ fẽ, ḭjọ́ ní 'bá sḭjó rĩ la ásḭ 'bãŋ́á ḭjọ́ drḭ̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ.
5 Ãzíla ásḭ 'bãŋ́á ḭjọ́ drḭ̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ 'bání drḭ̃nzá ku,
ã'dusĩku Ãdróŋ́á 'bã lẽtáŋ́á ĩ'didrḭ gá rĩ ũsũlé ãma ásḭ gá
Úríndí Ãlá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ.
6 Ãmaní u'á gá ũkpó kóru sĩ ãma pajó, Kúrísĩtõ drã ḭjọ́
ũnzí ãmadrḭ̃ kí sĩ sáwã múké Ãdróŋ́á ní pẽlé rĩ gá.
7 Ĩ'di ḭjọ́ ũkpó la 'bá ãzí ḭsṵ́jó drãjó 'bá ãlá la kḕjḭ́ gá. Wó
'bá ãzí icó ásḭ imbálé ã'ḭ̃jó sĩ drãjó 'bá múké rĩ kḕjḭ́ gá nĩ.
8 Wó Ãdróŋ́á i'da lẽtáŋ́á ĩ'di 'bã ãma lẽjó rĩ sáwã ãma
adrujó ũnzí agá 'dã sĩ Kúrísĩtõ drã ãma sĩ.
9 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrḭ gá rĩ ní ãma trũjó ḭjọ́ ũnzí agá 'bo rĩ
sĩ, ãma ãmã pa ũmbã Ãdróŋ́á drḭ rĩ agá ĩ'di rṵ́ sĩ.
10 Ãma ándrá adrujó Ãdróŋ́á 'bã mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ, icí tḭ
ãma abe ĩ'diní ĩ'di 'bã ngọ́pḭ̃ fẽjó drãjó ãma sĩ rĩ sĩ. 'Dĩ ãzḭ
ãmbõgõ sĩ ndẽlépi rá ãmaní sĩ acájó ĩ'di 'bã kãká ru rĩ. Ḭjọ́
'dĩ sĩ, ãma dó adrujó ásḭ ḭ̃gbḕ Ãdróŋ́á drḭ agá rĩ sĩ, ãma ãmã
pa ídri Kúrísĩtõ drḭ sĩ.
11 Adru 'dĩ 'i á'dṵ̃sĩ ku, wó ãma vâ ãyĩkõ ḭsṵ́ Ãdróŋ́á rṵ̃lé
ãmã Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ rṵ̃ sĩ, 'dĩ 'bá ãma tḭ icílépi Ãdróŋ́á be
kãká ru rĩ 'i.

Drã ĩ'di Ádãmũ rṵ̃ sĩ ídri ĩ'di Kúrísĩtõ agá

12 Drã 'bã afíjó ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'bá ãlu rṵ̃ sĩ rĩ áni, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ḭjọ́
ũnzí sĩ drã afí nĩ, drã rṵ dó 'bá pírí kí ã'dusĩku ĩ'bã kí ḭjọ́
ũnzí idéjó rá rĩ sĩ.
13 Drḭ̃drḭ̃ 'dĩ sĩ úfẽ drĩ ãzḭ́táŋ́á ku rú, ḭjọ́ ũnzí ándrá ṵ̃nọ́kṵ́
drḭ̃ gá 'dâ cí. Wó 'bá ãzí 'bã ándrá ásḭ ḭjọ́ ũnzí drḭ̃ gá ku,
ã'dusĩku ãzḭ́táŋ́á fẽjó ku rĩ sĩ.
14 Wó angájó Ádãmũ ngá rĩ cajó Mṵ́sã ngá rĩ, drã ándrá
úpí ru 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá, vâ 'bá pírí ḭjọ́ ũnzí idélépi Ádãmũ
áni ku ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á tḭ gãjó úmgbé rĩ áni 'dĩ kî trũ pírí.
Ádãmũ ándrá ícétáŋ́á ru 'bá mṵlépi amṵ́lépi rĩ 'i.

15 Wó fẽtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ḭ́jọ́ ũnzí rĩ áni ku. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú drĩ kí táni ũdrã agá ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drḭ̃ sĩ rá tí, wó lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ uyaŋ̂á kóru rĩ ndẽ rá, ãzíla fẽtáŋ́á ĩ'di ãni 'bá ũ'bí 'baní lẽtáŋ́á ĩ'di ãni uyaŋ̂á kóru 'bá ãlu rṳ̃ sĩ 'dĩ Yẹ́sṳ̃ Kúrísĩtõ sĩ rĩ ndẽ vâ rá.

16 Fẽtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ãlu 'bã idélé rĩ 'bã ḭ́jọ́ ajílé rĩ áni ku. Ã'dusĩku ḭ́jọ́ lḭ́ŋá bĩ ḭ́jọ́ ũnzí vú ají ḭ́jọ́ lḭ́jó drã ru 'bá nî, wó fẽtáŋ́á ãję̃ kóru ḭ́jọ́ ũnzí wẽwẽ rú 'dĩ vú ãbĩlépi rĩ ají dó trũtáŋ́á.

17 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drḭ́ gá rĩ sĩ, drã acá úpí ru 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá. Wó ícó ḭ́jọ́ 'dã ṹ'bḭ̃lé ḭ́jọ́ Yẹ́sṳ̃ Kúrísĩtõ 'bã ngalé rĩ be ku. Ãdróŋ̂á ásḭ́ gá lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru rĩ ãmaní cí, ãzíla ã'ḭ̃ ãma Yẹ́sṳ̃ 'bã ḭ́jọ́ sĩ rá. Ãma dó u'á ãlá ru ãzíla ãngũ na úpí ru.

18 Cécé ḭ́jọ́ ũnzí ãlu 'bã ḭ́jọ́ lḭ́ŋá ajíjó 'bá pírí kí drḭ̃ gá rĩ áni, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ídétáŋ́á 'bá ãlu ãlá rĩ drḭ̃ fẽ trũtáŋ́á ídri ajíjó 'bá pírí 'banî.

19 Wó aritáŋ́á ãko ándrá 'bá ãlu drḭ̃ sĩ fẽ úlã dó sĩ 'bá pírí kí 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi la rú, aritáŋ́á 'bá ãlu drḭ̃ sĩ 'bá wẽwẽ rú kí acálé ãlá ru Ãdróŋ́á drḭ̃lẹ́ gá.

20 Ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ̃ fẽ ĩ'di 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'badrḭ́ gá rĩ kî. Wó 'bá 'bã kí mṵjó ḭ́jọ́ ũnzí idéŋ̂á trũ drḭ̃ gá rĩ sĩ, lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ la vâ tṵ drḭ̃ gá drḭ̃ gá.

21 Ḭ́jọ́ ũnzí 'bã ãngũ najó 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá drã fẽjó rĩ áni, wó lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ la ãngũ na ḭ́jọ́ pḭ́rḭ́ rĩ agâ sĩ, sĩ ãmaní ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sṳ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ fẽjó.

6

Drãjó rá ḭ́jọ́ ũnzí sĩ wó adrujó ídri Kúrísĩtõ be

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ, lẽ ãma idé kí ḭ́jọ́ ũnzí jã 'dâ, lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ 'bãngá dó sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ yã?

2 Ãluŋ́á la 'dáyṳ! Ãmaní ũdrãjó ḭ́jọ́ ũnzí sĩ 'bo rĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ãma drḭ̃ gá yṳ, ãzíla ãma icó dó u'álé pálé la gá ḭ̃dḭ́ ku.

3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãnḭ̃ kí rá ãndá ãma 'bá bãbṹtḭ́zḭ̃ bĩlépi sĩ acájó Kúrísĩtõ Yẹ́sṳ̃ agá 'dĩ, ãbĩ kí bãbṹtḭ́zḭ̃ fijó drã agá rĩ gá ku yã?

4 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, îsḭ̃ dó ãma ĩ'di trũ bãbṹtḭ́zḭ̃ sĩ fijó drã agá icéjó la ãmaní cécé Kúrísĩtõ ingajó ídri drã agá rá ũkpó dḭ̃zã rú Átẹ́pḭ̃ drḭ́ gá rĩ sĩ rĩ ãmã mgbã dó vâ sĩ u'á ídri ú'dí la agá.

5 Ãma dó ãma icíjó ĩ'di trũ drã ĩ'didrḭ̃ agá 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ ãma vâ ãma icí ĩ'di trũ ãlu ídri ú'dí rĩ agá ángáŋ̃á ĩ'di 'bã angájó rĩ sĩ.

6 Ãnḭ̃ dó rá ádrízã ãmadrḭ̃ ũ̃kụ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá ĩ'di be, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ụrụ'bá ãmaní ḭ́jọ́ ũnzí trũ rĩ 'bã ḭ́jọ́ 'bã ukó dó rá, ãma adru ru dó sĩ ãtí'bó ḭ́jọ́ ũnzí ãni ku.

7 Ã'dusĩku 'bá drãlépi 'bo rĩ útrũ ĩ'di ḭ́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ 'bo.

8 Ú'dî'da ãdrĩ drã Kúrísĩtõ be, ãma ã'ḭ́ rá ãma mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá.

9 Ánḭ̃ dó rá Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ áni, icó dó drãlé ḭ̃dḭ́ ku, drã 'bã ũkpõ ãzí ĩ'di drḭ̃ gá ḭ̃dḭ́ la 'dáyụ.

10 Kúrísĩtõ drã pâlé ãlu sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ndẽjó icó drãlé ḭ̃dḭ́ ku, wó ĩ'di ú'dî'da íni ídri rú Ãdróŋ̃á be.

11 Gẽrḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩlã ĩmi ḭ́jọ́ ũnzí sĩ 'bá drãlépi rá rĩ rú, ḭ́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ĩmi drḭ̃ gá yụ, wó ĩmi dó sĩ u'á ídri rú Ãdróŋ̃á be Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ sĩ.

12 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bã adru úpí ru ụrụ'bá ĩmi ãni icólépi drãlépi rá rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ĩ'diní dó sĩ ĩmi drḭ̃ cejó ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá ku.

13 Ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí rĩ kí sĩ ḭ́jọ́ ũnzí idéjó ãzíla cécé ãkójó ḭ́jọ́ ũnzí ãni la rú ku, wó be la rá la ĩfẽ ĩmi ãmgbã rĩ pírí Ãdróŋ̃á ní cécé 'bá ajílé angájó drã agá ufílé ídri agá rĩ áni ãzíla ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá adrujó ãkójó ãlá ru sĩ Ãdróŋ̃á 'bã ãzḭ́ ngajó la rú.

14 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bã adru ĩmi drḭ̃lẹ́ gá úpí ru ku, ã'dusĩku ĩmi adru ãzḭ́táŋ̃á pálé gá ku, wó rá la Ãdróŋ̃á 'bã lẽtáŋ̃á uyaŋ̃â kóru rĩ agá.

Ãtí'bó ḭ́jọ́ mgbã drḭ̃ gá rĩ

15 Ãdróŋ̃á 'bã ãma trũjó ãzḭ́táŋ̃á agá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãma idé ḭ́jọ́ ũnzí yã? 'Dĩ 'bã áni ku, ãma adru ãzḭ́táŋ̃á pálé gá ku ã'dusĩku ãma adrujó ĩ'didrḭ̃ lẽtáŋ̃á uyaŋ̃â kóru rĩ agá rĩ sĩ.

16 Ĩnḭ̃ ĩminí ĩmi fẽjó 'bá ãzí 'bã tḭ arejó rĩ la ĩmi 'bã adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ ku yã? Ĩminí táni adrujó ãtí'bó ḭ́jọ́ ũnzí 'bá drḭ̃ celépi drã agá rĩ ãni la rú tí, jõku ḭ̃nzḭ̃táŋ̃á ru Ãdróŋ̃á rụ́, ḭ̃nzḭ̃táŋ̃á 'dĩ la ĩmi drḭ̃ ce adrujó 'bá ãlá ru.

17 Wó ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ̃á ní, ĩminí táni ándrá adru agá ãtí'bó ḭ́jọ́ ũnzí ãni rá tí, ĩfẽ ĩmi ásḭ́ pírí ímbátáŋ̃á fẽlé ĩminí rĩ arejó.

18 Útrũ dó ĩmi ḭ́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rá, ãzíla ĩmi acá dó ãtí'bó ḭ́jọ́ ãlá rĩ ãni.

19 Ma ḭ́jọ́ 'dĩ jọ tḭ ĩmĩ nḭ̃lé cé rĩ sĩ íni la, ã'dusĩku ũrãtáŋ̃á ĩmidrḭ̃ 'bádrḭ̃ gá rĩ ũkpõ kóru. Cécé jõ ĩmĩ ĩmi ụrụ'bá 'bã

ĩsélé ãzí rĩ kí ayújó ịjọ́ ũnzĩkãnã ãndḩ ru, ãzíla ãko ĩmi 'bãlépi ũkpó kóru sĩ ĩmi ã'ḩtáŋá sĩ zojó ku 'dĩ kí agá. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi angá ala gá rĩ sĩ ĩmi fẽjó ãtí'bó ịjọ́ ãlá rĩ kí idéjó sĩ ĩmi drḩ cejó adrujó ãlá ru.

20 Sáwã ĩminí u'ájó ãtí'bó ịjọ́ ũnzí ãni 'dã sĩ, ãzḩtáŋá ãzí ándrá ĩmi drḩ gá ĩmi idé sĩ ịjọ́ múké Ãdróŋá drḩ rĩ kí la yụ.

21 Ụ̃rõdrḩ ĩminí ịsụ́lé ala gá rĩ ã'du sáwã ĩminí ịjọ́ 'bání drḩnzá fẽlépi 'dĩ kí idéjó rĩ sĩ yã? Ãko 'dã kí ãmaní drã ají.

22 Wó ú'dĩ'da dó ĩmi unzejó ịjọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ãtí'bó Ãdróŋá ãni, ụ̃rõdrḩ ĩmi ịsụ́lé rĩ ĩminí ĩmi ídri ãlá rĩ fẽjó pírí ĩ'didrḩ rĩ 'i. Ụ̃rõdrḩ la ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i.

23 Ã'dusĩku ũyá ịjọ́ ũnzí drḩ gá rĩ ĩ'di drã, wó fẽtáŋá ãjẹ̃ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé rĩ ĩ'di ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ 'i.

7

Ḩjọ́ i'dalé ũkú ĩgbãŋá sĩ rĩ

1 Má ádrḩpịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩnḩ ma ịjọ́ jọ 'bá ãzḩtáŋá nḩlépi cé 'dĩ 'baní, ãzḩtáŋá la 'bá umbé cí la 'bá drḩ adru agá ídri drã drĩ ku 'dĩ gá 'dĩ rĩ gá ku yã?

2 Ũkú ágó rụlépi 'bo rĩ ícétáŋá sĩ ãzḩtáŋá umbé ĩ'di cí ágô be ĩ'di 'bã adru agá ídri 'dĩ, ágô drĩ dó drã rá útrũ dó ĩ'di ãzḩtáŋá ágô drḩ agá rá.

3 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ mụ ágó ãzí gá ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di 'bã ágọ́bḩ kãyú rĩ drĩ ídri, ála ĩ'di umve ãwụ́'bá. Wó ágó drḩdrḩ rĩ drĩ dó drã rá, ãzḩtáŋá ãzí umbé ĩ'di ku, adru vâ ãwụ́'bá ku drĩ táni ágó ãzí ndú la rụ agá rĩ gá

4 Má ádrḩpịka ãzíla má ámvọ́pịka, ịjọ́ bãsĩ gápi 'dĩ ãzḩtáŋá sĩ rĩ gá, ĩmi ũdrã vâ 'bãngá rá, ĩminí adrujó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drḩ 'i rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru 'bá ndú ingalé ídri drã agá rá rĩ áni, ãma dó sĩ ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ ãzḩ nga áyụ.

5 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ándrá u'á agá ịjọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩlí ũnzĩkãnã drḩ ãzḩtáŋá 'bã ingalé rĩ ri ãzḩ idélé ãma ụrụ'bá gá, ịjọ́ ãmaní idélé rĩ kí pírí ají kí dó ãmaní drã.

6 Wó ú'dĩ'da ãzḩtáŋá 'bã ũkpõ dó ãma drḩ gá 'dáyụ, ã'dusĩku âdrã dó ãko ãma umbélépi mãbụ́sụ̃ gá rĩ drḩ 'bo. Ãma icó dó sĩ ãzḩ ngalé Ãdróŋá ní gbíyã ụ̃kụ ãzḩtáŋá drḩ sĩlé rĩ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, be la rá la gẹ̃rḩ ú'dí Úríndí drḩ gá rĩ sĩ.

Ã'dḩ 'dịjó ḩjọ́ ũnzí be

7 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ yã? Ãzḩtáŋá ĩ'di ịjọ́ ũnzí yã? Yụ! Má icó ándrá ịjọ́ ũnzí nḩlé ku ãzḩtáŋá drĩ ándrá i'da la ku rĩ

gá. Má icó ándrá vâ mgbã rĩ gá ĩlí nḩ̃lé ãzḩ́táŋ́á drĩ ándrá jọ la, “Mí idé ĩlí ku” † rĩ gá.

8 Wó ḩ́jọ́ ũnzí ḩsṵ́ gẽ̗rḩ̃ ãzḩ́táŋ́á agâ sĩ sĩ ḩ́jọ́ gãlé úmgbé ĩlí ãni 'dĩ kí ingajó áma agâlé. Ãzḩ́táŋ́á 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, ḩ́jọ́ ũnzí ándrá ãko ãzí ũkpó kóru la.

9 Ma ándrá ãzḩ́táŋ́á nḩ̃jó ku rĩ sĩ, ma ándrá ídri. Wó ãzḩ́táŋ́á dó mụ amṵ́lé 'bo, ḩ́jọ́ ũnzí amvú dó tọndọlọ ídri.

10 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḩ́táŋ́á múké ándrá lẽlé 'bã ají mání ídri rĩ ají dó mání ḩ́jọ́ lḩ̃ŋ́á drã drḩ̃.

11 Ḩ́jọ́ ũnzí ḩsṵ́ gẽ̗rḩ̃ ãzḩ́táŋ́á agâ sĩ, ulé dô sĩ ma rá ãzíla 'dḩ dó ma rá.

12 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḩ́táŋ́á ĩ'di 'bãngá ãlá ru, ãzíla pḩ̃rḩ̃-pḩ̃rḩ̃ ãzíla múké ũniyambamba rú, ḩ́jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí abe.

13 Ḩ́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní; ífí la ḩ́jọ́ múké rĩ ají mání drã nĩ yã? Ãluŋ́á la 'dáyụ! Ḩ́jọ́ ũnzí idé ḩ́jọ́ 'dĩ nĩ; ĩ'diní ãko múké rĩ ayújó rĩ sĩ. Ḩ́jọ́ ũnzí ají mání drã, ĩ'di 'bã ádrízã mgbã ũnzí rĩ 'bã i'dá rú sĩ nĩ. Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḩ́táŋ́á i'da ḩ́jọ́ ũnzí.

14 Ãnḩ̃ kí ãzḩ́táŋ́á ĩ'di múké úríndí nî, wó má mâ ngá 'bá ũnzí ru ma 'i, ît̃ũndã ma ãtí'bó ru ḩ́jọ́ ũnzí nî.

15 Ánḩ̃ ma ã'du idé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ḩ́jọ́ mání lẽlé idélé rĩ má idé ĩ'di ku, be la rá la ma ḩ́jọ́ tá mání gãlé idélé úmgbé rĩ idé áyụ.

16 Mání ḩ́jọ́ mâ lẽlé idélé ku rĩ idéjó áyụ rĩ sĩ, má ã'ḩ́ dó sĩ rá ãzḩ́táŋ́á ĩ'di ḩ́jọ́ múké la.

17 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ma ḩ́jọ́ 'dĩ idé ma 'i la ku, wó ĩ'di ḩ́jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ 'i.

18 Ḩ́jọ́ mání nḩ̃lé rĩ ḩ́jọ́ múké la áma agá 'dáyụ ḩ́jọ́ ụrụ'bá drḩ́ gá rĩ sĩ, ã'dusĩku áma ũrãtáŋ́á agá álẽ tá ḩ́jọ́ mgbã múké rĩ idélé áyụ. Wó má icó dó i'dalé la ãmvé tọndọlọ la ku.

19 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḩ́jọ́ mání idélé rĩ adru dó ḩ́jọ́ tá múké mání ũrãlé idélé rĩ 'i ku, ĩ'di ḩ́jọ́ ũnzí mání lẽlé idélé ku rĩ mání idélé áyụ rĩ 'i.

20 Ádrĩ dó ú'dî'da ḩ́jọ́ mání lẽlé idélé ku rĩ idé, adru dó ma 'i ḩ́jọ́ la idélépi rĩ 'i ku, wó ĩ'di ḩ́jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ la ḩ́jọ́ 'dĩ kí idé nĩ.

21 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḩ́táŋ́á i'da mání ḩ́jọ́ ũnzí áma agá rĩ, ádrĩ lẽ ḩ́jọ́ múké idélé, ḩ́jọ́ ũnzí la áma atrḩ́ ḩ́jọ́ múké 'dã idéŋ́á gá cí.

22 Má u'á ãyĩkõ sĩ áma ásḩ́ gá ãzḩ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḩ́ kí sĩ,

23 wó má ḩsṵ́ áma ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí kí ã'dḩ́ 'dḩ ãzḩ́táŋ́á áma agá rĩ be áma umbéjó ãtí'bó ru ḩ́jọ́ ũnzí ní ḩ́jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.

24 Ma áma idé ã'du rú yã! Ã'di la áma pa ũcõgõ ụrụ'bá mádrḩ́ 'dõ drḩ́ agá nĩ yã?

---

† **7:7** Ãfũŋ́á 20:17; Ãzḩ́táŋ́á Amviŋ́á 5:21

25 Ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á ní Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ní áma pajó ḭ́jọ́ 'dĩ agá rĩ sĩ.

Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ũrãtáŋ́á áma ásḭ́ gá rĩ sĩ, ma lẽ ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí ngalé, wó ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ́ gá rĩ sĩ, ma ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋ́á ḭ́jọ́ ũnzí drḭ́ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí nga.

8

Ídri u'ájó Úríndí Ãlá rĩ agá rĩ

1 Ú'dî'da, 'bá u'álépi Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá rĩ kí drḭ́ gá ḭ́jọ́ lịŋ́á 'dáyụ,

2 ã'dusĩku Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ rṵ̃ sĩ ãzḭ́táŋ́á Úríndí ídri drḭ́ gá rĩ trũ ãma ãzḭ́táŋ́á ḭ́jọ́ ũnzí ãni drã drḭ́ agá rĩ sĩ 'bo.

3 Ḭ́jọ́ 'dĩ ãzḭ́táŋ́á Mṵ́sã drḭ́ 'bã icólé idélé ku rĩ, ã'dusĩku ḭ́jọ́ ũnzí ãma ụrụ'bá drḭ́ 'bã ãzḭ́táŋ́á ũkpõ kóru. Wó Ãdróŋ́â trũ ãma ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pị tị ãpẽjó ụrụ'bá sĩ 'bá ru, cécé ãma 'bá ḭ́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ kí ãni, ãzíla adrujó ídétáŋ́á ru ḭ́jọ́ ũnzí ãmadrḭ́ kí sĩ. Ãdróŋ́á ayú Kúrísĩtõ drḭ́ gá 'dĩ 'i sĩ ḭ́jọ́ lịjó ḭ́jọ́ ũnzí drḭ́ gá.

4 Idé ḭ́jọ́ 'dĩ íni la ḭ́jọ́ ãlá ãzḭ́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ 'bã idé kí ru ãma 'bá acḭ́lépi ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ́ kí vú gâ sĩ ku, wó Úríndí 'bã drḭ́ celé nĩ 'dĩ 'baní.

5 'Bá acḭ́lépi ḭ́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drḭ́ kí vú gâ sĩ ĩ'bã ásḭ́ fẽlépi ḭ́jọ́ ụrụ'bá 'dõ 'bã lẽlé rĩ kí vú bĩjó rĩ, kí ásḭ́ 'bã ḭ́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí drḭ́ gá. Wó 'bá acḭ́lépi ḭ́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí vú gâ sĩ rĩ kí ásḭ́ 'bã ḭ́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí drḭ́ gá.

6 Ḭ́jọ́ ásḭ́ 'bãjó ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ́ drḭ́ gá rĩ la drã ají, wó ásḭ́sḭ́ŋ́á 'bãjó ḭ́jọ́ Úríndí drḭ́ drḭ́ gá rĩ la ídri fẽ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ be.

7 'Bá ásḭ́ 'bãlépi ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ́ drḭ́ gá rĩ ĩ'di mẹ́rọ́ ru Ãdróŋ́á be, 'bã ásḭ́ ũnzí rĩ fẽ ãrútáŋ́á ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ ní tị la arejó ku.

8 'Bá ḭ́jọ́ ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩlépi rĩ icó kí ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋ́á ní ku.

9 Wó Úríndí Ãdróŋ́á drḭ́ drĩ u'á ĩmi agá nĩ, ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ́ rĩ icó ĩmi drḭ́ celé nĩ ku, rá la Úríndí Ãlá 'dĩ 'i. Wó 'bá ãzí drĩ adru Úríndí Kúrísĩtõ drḭ́ kóru, icó adrulé 'bá Kúrísĩtõ ãni la rú ku.

10 Wó Kúrísĩtõ drĩ adru ĩmi agá nĩ, ĩmi ụrụ'bá kí mụ ũdrãlé rá ḭ́jọ́ ũnzí sĩ, wó úríndí ĩmi agá rĩ la adru ídri ã'dusĩku ú'bã ĩ'di ãlá ru.

11 Úríndí Ãdróŋ́á drḭ́ Yẹ́sṵ̃ ingalépi ídri drã agá rĩ drĩ adru ĩmi agá nĩ, Ãdróŋ́á Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ la ídri fẽ ụrụ'bá ĩmi ãni mụlépi drãlépi rá rĩ ní ĩndĩ, 'dĩ Úríndí ĩ'di ãni u'álépi ĩmi agá rĩ sĩ.

12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrḭ̃ṗḭka ãzíla má ámvọ́ṗḭka, ãma mọ̃rḭ̃ trũ, adru sĩ ḭjọ́ ũnzí ụrụ'bá drḭ̃ gá rĩ idéjó la ku.

13 Ĩmi ní u'á agá ḭjọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩmi ũdrã rá, wó ĩdrĩ u'á Úríndí sĩ ĩmi ídétáŋ́á ũnzíkãnã ụrụ'bá drḭ̃ gá rĩ kí gã úmgbé ĩmi dó sĩ adru ídri.

14 'Bá Úríndí Ãdróŋ́á drḭ̃ gá rĩ 'bã drḭ̃ celé nĩ rĩ kí ála kí umve anzḭ Ãdróŋ́á ãni.

15 Ã'dusĩku ĩmi a'ḭ́ ándrá Úríndí Ãdróŋ́á drḭ̃ gá rĩ sĩ ũ̃rḭ̃ fẽjó ĩminí, ãzíla ĩmi 'bãjó ãtí'bó ru ku, wó ĩmi a'ḭ́ ándrá Úríndí Ãdróŋ́á Ngọ́ṗḭ drḭ̃ gá rĩ sĩ ĩ'di umvejó “Bãbá” ãmã Átẹ́ṗḭ.

16 Úríndí Ãdróŋ́á drḭ̃ 'bã mgbã rĩ la ḭjọ́ jọ Úríndí ãma agá rĩ ní i'dajó la ãma anzḭ Ãdróŋ́á ãni.

17 Ãmaní adrujó anzḭ Ãdróŋ́á drḭ̃ kí rĩ sĩ, ãma dó mụ drḭ̃lẹ́ba Ãdróŋ́á 'bã tãmbalé 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá, ãzíla ãmbõgõ Ãdróŋ́á 'bã fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ịsụ́lé ãdrĩ ũcõgõ Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́lé rĩ ale ĩ'di be ãma dó vâ sĩ dḭ̃zã ĩ'didrḭ̃ 'dĩ ale ĩ'di be.

Dḭ̃zã ãma ãni drụ́zḭ̃ rĩ

18 Mâ ũrãjó la rĩ sĩ ãma icó ũcõgõ ãmã ịsụ́lé ú'dî'da rĩ kí ũ̃'bḭ̃lé dḭ̃zã ãmã mụlé ịsụ́lé ĩndõ rĩ be ku.

19 Ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí ícétáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã drụ́zḭ̃ anzḭ ĩ'didrḭ̃ mgbã rĩ kí i'dajó rĩ drḭ̃ tẽ vḭ́ sĩ.

20 Ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí wã kí rá, icó kí ḭjọ́ itúlé ĩ'baní rĩ kí ịsụ́lé ku, adru ḭjọ́ ĩ'bã kí lẽjó la nĩ rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku Ãdróŋ́á lẽ ĩ'di 'dã 'bã áni nĩ, kí dó sĩ ásḭ́ 'bã tẽjó la sĩ ịsụ́jó la.

21 Ḭjọ́ 'dĩ íni la Ãdróŋ́á la ụ́'dụ́ ãzí pẽ sĩ ãko pírí ĩ'diní 'bãlé rĩ kî trũjó umbéŋ́á ĩ'baní ŋmajó rĩ agá, ãzíla kí ajíjó dḭ̃zã agâ sĩ drḭ̃lẹ́mmgbọ fẽjó anzḭ Ãdróŋ́á drḭ̃ 'banî.

22 Ãnḭ̃ kí rá ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé rĩ kí drḭ̃ cḭ, áwáŋ̂á trũ ũkú 'bã ngọ́tḭ́ tĩŋ́á 'bã ãzá tajó rĩ áni, ãzíla ãzá ĩ'di ãzá ta kpere acájó ãndrũ.

23 Adru ãko Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí á'dụ̂sĩ la ku, wó ãma vâ 'bá ĩ'di 'bã ũri rú Úríndí ĩ'didrḭ̃ trũ 'dĩ, ãma ãzá ta 'a 'a rú ãmaní ụ́'dụ́ ãma 'dụjó ĩ'di 'bã anzḭ rú ãzíla ãma unzejó ụrụ'bá sĩ rĩ drḭ̃ tẽ.

24 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãma ṗa ãmaní ásḭ́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ásḭ́ 'bãŋ́á ãko ãma ndrelé rá 'dĩ drḭ̃ gá rĩ adru ásḭ́ 'bãŋ́á mgbã la ku. Ã'di la ásḭ́ 'bã ãko ú'dî'da ĩ'didrḭ̃ cí rĩ drḭ̃ gá nĩ yã?

25 Wó ãdrĩ ásḭ́ 'bã ãko drĩ ãma ịsụ́lé ku rĩ drḭ̃ gá, ãma tẽ la ásḭ́ jã sĩ.

26 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ã'ḭ̃táŋ́á ãkõ ãmadrḭ̃ gá rĩ ãzã ko nĩ, ãma nḭ̃jó Ãdróŋ́á zḭ̃jó ãzíla ãma ĩ'didrḭ̃lé ã'du

a'ḭ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, wó Úríndí Ãlá rĩ 'bã mgbã rĩ la ãmaní
Ãdróŋ́á zḭ mãmálá 'bãjó nĩ, ĩ'di ãko ãzí ãmaní icólé jọ́lé tḭ
sĩ ku la.
27 Ãdróŋ́á ĩ'di ḭjọ́ 'bá ásḭ́ gá rĩ ndrelépi rĩ, nḩ́ ḭjọ́ Úríndí 'bã
ũrãlé rĩ cé ã'dusĩku Úríndí la Ãdróŋ́á zḭ 'bá ãlá rĩ 'baní ḭjọ́
Ãdróŋ́á 'bã ũrãlé rĩ áni.

U'ájó 'bá ḭjọ́ ũnzí ndẽlépi rá rĩ rú

28 Ãnḩ́ kí ãko pírí kí agá Ãdróŋ́á la ãzḭ́ nga múké 'bá ĩ'di
lẽlépi rá ĩ'di 'bã umvelé ḭjọ́ ĩ'didrḩ́ gá rĩ sĩ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni,
29 ĩ'di 'bã nḩ́lé ídu cé, vâ ĩ'di 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí rá,
'bã i'dá kí rú cécé ĩ'di 'bã Ngọ́pḭ́ áni, 'bã adru rû sĩ Ngọ́tḭ́ ĩ'di
ãni kãyú rĩ rú, 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá.
30 'Bá Ãdróŋ́á 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí umve vâ kî, 'bã kí
ãlá ru ĩ'di 'bã 'bá ru, ãzíla azḭ ĩ'baní dḩ́zã ĩ'didrḩ́ gá rĩ najó
ĩ'ba abe.
31 Wó 'dâ rĩ gá ãma dó ã'du ḭjọ́ jọ? Ãdróŋ́á drĩ dó adru
ãma ãni, 'bá ãzí icó dó ã'dḩ́ 'dḭlé ãma abe ku.
32 Ãdróŋ́á drĩ dó ĩ'di 'bã Ngọ́tḭ́ ãlu rĩ gã fẽlé pírí ãmaní ku,
ĩ'di rú rĩ icó dó ãmaní ãko pírí kí fẽlé cécé ĩ'di 'bã Kúrísĩtõ
fẽjó ãmaní lẽtáŋ́á uyaŋâ kóru rĩ sĩ ku yã?
33 Ã'di la 'bá Ãdróŋ́á ãni ũpẽlé 'dĩ kí tõ nĩ yã? Ãdróŋ́á 'bã
mgbã lã kí 'bá ḭjọ́ ũnzî kóru rĩ gá nĩ.
34 'Bá icólépi ḭjọ́ lḭlépi 'bá 'dĩ kí drḩ́ gá ḭjọ́ la kí ndẽ rá rĩ
ã'di 'i? Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ drã rá, Ãdróŋ́á inga ĩ'di ídri rú, ri dó
Ãdróŋ́á 'bã drḩ́ ãndá rĩ gá, ĩ'di mãmálá 'bã Ãdróŋ́á drḩ́lẹ́ gá
ãma ḭjọ́ sĩ nĩ.
35 Ã'du la ãma drĩdríŋ̃ĩ co lẽtáŋ́á Kúrísĩtõ drḩ́ benĩ yã?
Ũcõgõ yã, jõku ḭjọ́ ũkpó cãndí fẽlépi la yã jõku ụ'dḩ́ŋ́á 'bá
ulḭjó ménéŋ́á sĩ rĩ 'i yã jõku ãbḭ́rḩ́ yã jõku lẽmẽrĩ yã jõku
adrujó ãni rú drã sḭ́ gá rĩ 'i yã jõku ã'dḩ́ drã trũ rĩ 'i yã?
36 Cécé sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drḩ́ agá rĩ áni:

"Ími ḭjọ́ sĩ ãma drã agá ṵ́'dṵ́ pírí sĩ,
'bá kí mḭfḩ́ gá ãma i'dá cécé kãbĩlõ mụlé ụlḭ́lé ụlḭ́-ụlḩ́ rĩ
kí áni." †
37 Yụ, ḭjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ãma kí ndẽ lẽtáŋ́á Yẹ́sṵ Kúrísĩtõ
'bã ãma lẽjó rĩ sĩ.
38 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ánḩ́ dó ãndá-ãndá ru drã, ĩdrĩ, jõ táni mãlãyíkã
'bṵ gá rĩ kî, úríndí ũnzí ãngũ drḩ́ gá rĩ kî, ḭjọ́ ãndrũ rĩ jõku
ḭjọ́ drḩ́lẹ́ gâlé ru amṵ́lépi rĩ kî trũ, ãzíla ũkpõ ḭjọ́ ru idélépi
rĩ abe,

† **8:36** Zãbṵ́rḩ́ 44:22

39 ãngũ ụrụgâlé ru rĩ, ãngũ vũ̃rũ̂lé ru, ãzíla ãko pírí
Ãdróŋ́á 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí abe icó kí ãma drĩdríŋ̃ĩ colé lẽtáŋ́á
Ãdróŋ́á drḩ ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá rĩ be ku.

9

Ḩjọ́ Ãdróŋ́á 'bã Ḩsḩrayḩ́lḩ̃ pẽjó rĩ

1 Ma ḩjọ́ mgbã jọ, ma Kúrísĩtõ ãni ãzíla má alḩ́ ĩnzõ ku,
ũrãtáŋ́á mádrḩ Úríndí Ãlá rĩ la drḩ la ce nĩ, imbá áma ásḩ
ájọ ĩnzõ ku.
2 Áma ásḩ gá ũcõgõ ãmbógó ru, ãzíla ma ãzá walépi ku
la ta 'bá mádrḩ ãrí ãzíla ĩzá ãlu 'dĩ kí ḩjọ́ sĩ.
3 Ḩjọ́ 'bá mádrḩ Yẹ́sũ̃ ã'ḩ̃lépi rá rĩ 'badrḩ sĩ, álẽ tá Ãdróŋ́á
'bã wã ma rá, ãzíla 'bã lã ma Kúrísĩtõ be ku, ḩjọ́ 'dĩ drĩ tá
icó kí palé rá rĩ gá.
4 'Dĩ kí 'bá Ḩsḩrayḩ́lḩ̃ rú Ãdróŋ́á 'bã pẽlé ĩ'di 'bã anzḩ rú rĩ kí,
i'da ru dḩ̃zã rú ĩ'baní rá. Tḩ icíma ĩ'di ãni ĩ'ba abe rĩ, ĩ'diní
ĩ'baní ãzḩ̃táŋ́á kí fẽjó rĩ, ĩ'diní ĩ'baní drḩ̃lẹ́ba sĩ ĩ'di ḩ̃nzḩ̃jó jó
ĩ'di ḩ̃nzḩ̃jó rĩ agá rĩ, ãzíla ḩjọ́ azḩŋ́á ĩ'didrḩ gá rĩ kí ã'ḩ̃jó.
5 Á'bḩ ĩ'badrḩ kí ándrá 'bá ĩyõ Ãdróŋ́á drḩ kî, Kúrísĩtõ 'bã
ízókí bãsĩ ãfũjó 'bá ru rĩ angá ĩ'ba rụ̃ sĩ, ĩ'di Ãdróŋ́á ãko pírí
kí drḩ̃lẹ́ gá Úpí ḩcụ́lé rulé rũrũ jã 'dâ rĩ 'i. Ámĩnã.
6 Adru ḩjọ́ Ãdróŋ́á 'bã azḩlé rĩ ĩcẽ rá íni ku. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, anzḩ
pírí Ḩsḩrayḩ́lḩ̃ rú 'dĩ adru kí 'bá Ãdróŋ́á ãni la ku.
7 Ã'dusĩku adru ĩ'bã kí adrujó Ḩbụrahḩ́mũ̃ 'bã drḩ̃lẹ́ rĩ sĩ kí
dó pírí 'bá Ãdróŋ́á ãni la íni ku. Ãdróŋ́á jọ, "Drḩ̃lẹ́ mídrḩ kí
ãfũ Ĩsákã rụ̃ sĩ." †
8 Adru anzḩ Ḩbụrahḩ́mũ̃ 'bã tḩlé rĩ kí pírí mụ adrulé anzḩ
Ãdróŋ́á ãni íni la ku, wó rá la anzḩ Ḩbụrahḩ́mũ̃ drḩ Ãdróŋ́á
'bã ḩjọ́ azḩlé ãzí rĩ kî.
9 Ḩjọ́ ándrá Ãdróŋ́á 'bã azḩlé rĩ jọ, "Sáwã pẽlé rĩ agá, ma
ãgõ rá ãzíla Sárã la ngọ́tḩ ágọ́bḩ tĩ rá." †
10 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ la ku, Rẽbékã ãwụ̃ anzḩ kí ḩ̃rḩ ãmã áyḩ́pḩ
Ĩsákã nî.
11-12 Âwụ̃ drĩ anzḩ 'dĩ kí ku rú, idé kí drĩ vâ ḩjọ́ ũnzí jõku
ḩjọ́ múké la ku rú. Ãdróŋ́á jọ Rẽbékã ní, "Ngọ́tḩ kãyú rĩ la
mụ adrulé vúlé rĩ pálé gá." † Ãdróŋ́á jọ ḩjọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó
la ĩ'di ḩjọ́ ĩ'didrḩ kí pẽ nĩ adru ãzḩ 'bá ní idélé rĩ sĩ ku, be la
umveŋ́á ĩ'didrḩ sĩ.
13 Cécé ḩjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Álẽ Yãkó'bõ rá, wó ángũ̃
Ḩsãwụ̃ 'i." †

---

† **9:7** Í'dóŋ́á 21:12 † **9:9** Í'dóŋ́á 18:10, 14 † **9:11-12** Í'dóŋ́á 25:23 † **9:13** Mãlákĩ 1:2-3

14 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la íngoní yã? Ãdróŋ́á lị ḭjọ́ pịrị ku yã?
Ãluŋ́á la yụ!
15 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á jọ ándrá Mụ́sã ní,
“Ma ásḭ ḭ̃gbę̃ i'da 'bá mání sĩ lẽjó ásḭ ḭ̃gbę̃ i'dajó rĩ ní rá,
ãzíla ma 'bá mâ pẽlé rĩ 'bã ízákĩzã ndre rá.” †
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ũrãtáŋ́á 'bádrḭ̃ agá jõku ũkpõ 'bádrḭ̃ sĩ
ku, wó rá la ásḭ ḭ̃gbę̃ Ãdróŋ́á drḭ̃ sĩ.
17 Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, “Á'bã ándrá mi úpí
ru la ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ ũkpõ mádrḭ́ gá rĩ i'da ími agâ sĩ, sĩ
rụ́kụma ajḭ́jó mání ṹṇ́ọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ pírí.” †
18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á drĩ lẽ ásḭ ḭ̃gbę̃ fẽlé 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ní
ĩ'di fẽ la rá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã lẽlé 'ba are ḭjọ́ ku drḭ̃ ũkpó rĩ ní
ĩ'di drḭ̃ ũkpõ fẽ.
19 Ĩmi ãzí ãlu icó jọlé la mání, “Ãdróŋ́á la ḭjọ́ ndrṹ ãma
ụrụ'bá gá ã'du ḭjọ́ sĩ? Ã'di la drḭ̃ la atrị ḭjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gá
nĩ yã?”
20 Wó mi gápi 'bá ru 'dĩ, mi ã'di 'i icójó ḭjọ́ umvijó Ãdróŋ́á
ní 'dĩ 'bã áni yã? “Úmvú sḭlé rĩ icó jọlé la 'bá ĩ'di sḭlépi rĩ
ní, ‘Ísị ma íni ã'du ḭjọ́ sĩ yã rĩ gá rá yã?’ ” †
21 'Bá úmvú sḭlépi rĩ icó ũdrí ãlu 'dĩ sĩ ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ
kí sḭlé rá ãzḭ ãmbógó la ngajó, ãzíla ãzḭ ṷ'dṷ́ pírí rĩ ngajó.
22 Ãdróŋ́á 'bã ũkpõ cí sĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ idéjó, lẽ
ũmbã ĩ'didrḭ́ gá rĩ i'dajó ãzíla ũkpõ ĩ'didrḭ̃ únḭ̃ cé. Ri vâ ḭjọ́
'bá ĩ'di 'bã sĩ ũmbã najó ĩ'baní 'dĩ kí talé jãjã rú táni ĩ'baní
adrujó ãko mụlépi drḭ̃ jalépi rá la rú tí.
23 Wó Ãdróŋ́á idé ḭjọ́ 'dĩ íni la d̃ḭzã ĩ'didrḭ̃ ãmbógó rĩ i'dajó,
'dĩ ándrá ũsũlé ãma drḭ̃ gá 'bá ĩ'di 'bã ásḭ ḭ̃gbę̃ agá rĩ, ãma
'bá ĩ'di 'bã itúlé d̃ḭzã ĩ'didrḭ̃ ịsṷ́lépi rĩ 'banî.
24 Ãma 'bá tá ĩ'di 'bã umvelé angájó 'bá Yãhṷ́d̃ḭ rú 'dĩ kí
agâlé á'dṹsĩ ku, wó vâ angájó 'bá Yãhṷ́d̃ḭ rú ku rĩ kí agá ĩndĩ
'dĩ.
25 Ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé bṷ́kṹ Hõséyã drḭ̃ agá rĩ áni,
“'Bá ándrá má ãni ku 'dĩ kí ma kí umve 'bá má ãni,
ãzíla sṷ́rṷ́ ándrá lẽlé ku rĩ ma kí umve 'bá mání lẽlé
lẽlẽ rĩ kî;” †
26 ãzíla
“Ḭjọ́ 'dĩ la ru idé ĩ'di 'bã kẽjḭ́ gá cécé ándrá jọlé rĩ áni,
‘Ĩmi adru mâ 'bá ku,’
ála dó ĩmi umve ‘Ãdróŋ́á ídri rĩ 'bã anzḭ kî.’ ” †
27 Ĩsáyã awá 'bá Ịsịrayḭ́l̃ḭ drḭ̃ gá rĩ kí ḭjọ́ sĩ:
“Ĩ'bã kãlãfe drĩ táni adru agá cínákí mĩrĩ tị gá rĩ áni tí,
ḭ́mbḭ́l̃ḭ́kọ́ la kí ru pa nĩ.

† **9:15** Ãfũŋ́á 33:19 † **9:17** Ãfũŋ́á 9:16 † **9:20** Ĩsáyã 29:16; 45:9 † **9:25** Hõséyã 2:23 † **9:26** Hõséyã 1:10

28 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí la mụ ḩjọ́
ĩ'didrḩ̨ gá rĩ lḩ̨ilé ų̃nọ́kụ́ drḩ̨ gá kpí gbõrú ãzíla ḩjọ́ pírí kí
ukójó rá.” †
29 Ándrá Ĩsáyã 'bã jọlé údu 'bo rĩ áni:
“Úpí Ũkpó 'Dḩ̨pḩ̨
drĩ ándrá ãmaní drḩ̨lḩ̨ a'be agá ku la,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwų̃nḩ̨ Sõdómũ gá rĩ kí áni,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwų̃nḩ̨ Gõmórã gá rĩ kí áni.” †

Ã'ḩ̨táŋá ãkõ 'bá Ḩsḩ̨rayḩ̨lḩ̨ rú rĩ 'badrḩ̨ gá rĩ

30 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ? 'Bá Yãhụ́dḩ̨ rú ku Ãdróŋá 'bã
lãlé 'bá ãlá ru ku rĩ, úlã kí ãlá ru ã'ḩ̨táŋá sĩ.
31 Wó 'bá Ḩsḩ̨rayḩ́lḩ̨ rú, ãzḩ̨táŋá kí vú ũbĩlépi sĩ ru lãjó 'bá
ãlá ru Ãdróŋá drḩ̨lḩ̨ gá rĩ ḩsụ́ kí ĩ'di ku.
32 Ã'du ḩjọ́? Ã'dusĩku ũbĩ kí vú la ã'ḩ̨táŋá sĩ ku, wó ĩ'baní
rĩ gá ĩ'di ãzḩ̨ ngajó rĩ sĩ íni. Sḩ̨ kí ru pá 'bá cécé írã 'bá pá
ų̃sḩ̨lépi rĩ áni rĩ ụrụ'bá gá.
33 Ḩjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni:
“Índre drĩ, á'bã írã kúmũ rú 'bá kí pá ų̃sḩ̨lépi rĩ ãngũ Zḩ̨yọ́nḩ̨
drḩ̨ gá,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.
Wó 'bá ásḩ̨ 'bãlépi drḩ̨ la gá rĩ icó drḩ̨nzá ḩsụ́lé ku.” †

10

1 Má ádrḩ̨pḩ̨ka ãzíla má ámvọ́pḩ̨ka ḩjọ́ ãmbógó áma ásḩ̨ gá
Ãdróŋá a'ḩjó 'bá Ḩsḩ̨rayḩ́lḩ̨ rú rĩ 'baní rĩ lẽ tá 'bã pa kí ru rá.
2 Ma ĩminí ḩjọ́ mgbã jọ ánḩ̨ 'bá 'dĩ 'bã kí ásḩ̨ ãzḩ̨ ngajó
Ãdróŋá ní ũkpó sĩ rĩ gá rá, wó ásḩ̨ 'bãŋá ĩ'badrḩ̨ nḩ̨táŋâ kóru.
3 Ã'dusĩku nḩ̨ kí ḩjọ́ Ãdróŋá 'bã 'bá 'bãjó ãlá ru rĩ ku, kẽjḩ̨
la gá kí gẽrḩ̨ ndrų̃ sĩ ru 'bãjó ãlá ru Ãdróŋá drḩ̨lḩ̨ gá ãzḩ̨táŋá
Mụ́sã drḩ̨ kí vú ũbĩŋá sĩ, lẽ kí sĩ gẽrḩ̨ Ãdróŋá drḩ̨ ku.
4 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ de ãzḩ̨ ãzḩ̨táŋá drḩ̨ gá rĩ 'bo, 'bá ĩ'di
ã'ḩ̨lépi rĩ kí 'bãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drḩ̨lḩ̨ gá.

Patáŋá ĩ'di 'bá pírí 'banî

5 Mụ́sã sĩ ḩjọ́ gẽrḩ̨ 'bání ru 'bãjó ãlá ru ãzḩ̨táŋá sĩ rĩ drḩ̨ gá
jọ, “Ídrĩ lẽ adrulé ídri míní ãzḩ̨táŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí
ũbĩ ḩjọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí.” †
6 Wó 'dĩ ḩjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bá lãjó ãlá ru ã'ḩ̨táŋá sĩ rĩ jọ,
“Mi ũrã la ími ásḩ̨ gâlé, ‘Ã'di la tụ ãmaní 'bų̃ gâlé nĩ yã?’†”
(Ã'di la Kúrísĩtõ ají 'bų̃ gâlé ãmaní vų̃rụ́ 'dõlé nĩ yã?)
7 “Jõku ‘Ã'di la fi vų̃rụ́ ų̃nọ́kụ́ ḩndụ́ gâlé nĩ yã?’†” (wó

† **9:28** Ĩsáyã 10:22-23 † **9:29** Ĩsáyã 1:9 † **9:33** Ĩsáyã 8:14; 28:16 † **10:5** Lẹ́vḩ̨
18:5 † **10:6** Ãzḩ̨táŋá Amviŋá 30:13 † **10:7** Ãzḩ̨táŋá Amviŋá 30:13

Kúrísĩtõ angá 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bṹ gâlé rá).
8 Ḩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ĩ'di íni, “Ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ gá rĩ ĩ'di ãni rú
ími andre gá 'dĩ, ími tḩ gá ãzíla ími ásḩ gá,” † 'dĩ ḩjọ́ ã'ḩtáŋá
drḩ gá ãmaní ũlũlé rĩ 'i.
9 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ i'da la Yẹ́sṹ ĩ'di Úpí 'i ími tḩ sĩ, ãzíla mí ã'ḩ
ími ásḩ gá Ãdróŋá inga ĩ'di ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ
gá rá íni, mi ími pa rá.
10 Ásḩ sĩ 'bá la ḩjọ́ ã'ḩ rá sĩ adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drḩlẹ́
gá, wó tḩ sĩ ĩ'di i'da la sĩ patáŋá ḩsṹjó.
11 Ḩjọ́ sĩlé ri jọ tọndọlọ “'Bá ásḩ 'bãlépi drḩ la gá rĩ, icó
drḩnzá ḩsṹlé ku.” †
12 'Bá Yãhṹdḩ rú rĩ kí 'bá 'bá Yãhṹdḩ rú ku rĩ kí abe adru
kí ndú-ndú ku, Úpí ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ĩ'di Úpí ru 'bá pírí 'banî,
ãzíla ĩ'di drḩlẹ́ba fẽ 'bá pírí ĩ'di rṹ umvelépi rĩ 'banî.
13 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ḩjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá pírí Úpí 'bã rṹ
umvelépi rĩ kí ru pa rá.” †
14 Wó 'bá ĩ'di ã'ḩlépi ku rĩ kí ĩ'di rṹ umve íngoní-íngoní
ru? 'Bá kí 'bá ĩ'bã kí sĩ ḩjọ́ arejó drḩ la gá ku rĩ ã'ḩ íngoní-
íngoní ru? Ãzíla 'bá kí ḩjọ́ are drḩ la gá ḩjọ́ ĩ'didrḩ ũlũŋâ kóru
íngoní-íngoní ru?
15 'Bá ãzí la icó mṹlé 'bá 'ba rṹlé ḩjọ́ ũlũlé íngoní-íngoní
ru údrĩ tḩ la pẽ ku rĩ gá? Ãzíla ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ sĩlé rĩ 'bã jọlé
rĩ 'bã áni, “'Bá ḩjọ́ mgbã rĩ ajílépi rĩ pámvú ũnĩ 'dã áni yã?”
†
16 Wó 'bá Ḩsḩrayḩĩ́ḩ rú rĩ nga kí pírí ḩjọ́ mgbã rĩ ã'ḩlé la ku.
Ĩsáyã jọ rá, “Úpí, ã'di ã'ḩ ḩjọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?”†
17 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ã'ḩtáŋá la amṹ 'bã kí ḩjọ́ arejó rĩ sĩ, ãzíla 'bá kí
ḩjọ́ are ḩjọ́ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ ũlũjó rĩ sĩ.
18 Wó ádrĩ 'bá kí zḩ, are kí ḩjọ́ ku yã? Mgbã rĩ gá are kí rá.
“Ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ gá rĩ iré ru ãngũ drḩ gá pírí 'bo,
ṹ'dṹḱọ́ ĩ'badrḩ gá rĩ ca kpere ũnọ́ḱṹ drḩ gá 'dâ pírí rá.”
†
19 Ázḩ vâ ḩdḩ, “Ḩsḩrayḩĩ́ḩ nḩ kí ḩjọ́ ku yã?” Mṹsã umvi jọ,
“Ma mṹ 'bá mâ sṹrṹ ru 'dĩ kí fẽlé u'álé ãjã sĩ 'bá mâ sṹrṹ
ru ku 'dĩ kí ḩjọ́ sĩ.
Ma fẽ la ũmbã 'bã ga ĩmi agá sṹrṹ ḩjọ́ nḩlépi ku 'dĩ kí
sĩ.” †
20 Ĩsáyã jọ ḩjọ́ tọndọlọ:
“'Bá ándrá áma ndrṹlépi ku rĩ ḩsṹ kí ma rá,
má i'da vâ ma 'bá ándrá áma ndrṹlépi ku rĩ 'baní rá.”
†

---

† **10:8** Ãzḩtáŋá Amviŋá 30:14 † **10:11** Ĩsáyã 28:16 † **10:13** Yọ́wẹ̃ḩ̃ 2:32 † **10:15** Ĩsáyã 52:7 † **10:16** Ĩsáyã 53:1 † **10:18** Zãbṹrḩ 19:4 † **10:19** Ãzḩtáŋá Amviŋá 32:21 † **10:20** Ĩsáyã 65:1

21 Wó Ịsịrayḭ́lḭ̃ 'bã ḭjọ́ sĩ, Ãdróŋá jọ:
“Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ma áma drḭ́ aja 'bá áma gãlépi,
áma arelépi ku ãzíla kí ãgátã ga má be 'dĩ 'ba rṵ̃lé.” †

11

'Bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'bã ḭ̃mbḭ̃ kî

1 Ḭjọ́ mâ zịlé rĩ: Ãdróŋá gã dó 'bá ĩ'didrḭ́ rĩ kí úmgbé yã?
Ãluŋá la 'dáyụ! Áma mgbã rĩ bãsĩ 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú rĩ 'i, drḭ̃lẹ́
Ịbụrahḭ́mṵ̃ ãni sṵ́rṵ́ Bénzãmĩnĩ drḭ́ rĩ.
2 Ãdróŋá gã 'bá ĩ'di ãni ándrá ĩ'di 'bã nḭ̃lé ídu cé 'dĩ kí ku.
Ĩlã drĩ ḭjọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ agá 'dã 'i, ḭjọ́ sĩlé Ĩlíyã drḭ̃ gá ĩ'di 'bã sĩ
unujó Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí ḭjọ́ sĩ rĩ:
3 “Úpí, 'bá 'dĩ ụ'dḭ́ kí 'bá mí ãni nãbịya rú 'dĩ kí rá, ãzíla
andi kí ãlĩtárĩ kí rá, má ace ma á'dṵ̃sĩ, lẽ kí vâ gẽ̃rḭ̃ ndrṵ̃lé
sĩ áma 'dịjó rá.” †
4 Ãdróŋá umvi ĩ'diní íngoní yã? “'Bá ãzí mâ tãmbalé álĩfũ
ázḭ̃rḭ̃ la kí cí 'dĩ kí 'bá ãja tḭ̃lépi sĩ Bãálĩ ḭ̃nzḭ̃jó ku rĩ kî.” †
5 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni acájó ṵ́'dṵ́ ãndrũ 'dõ sĩ, 'bá
ḭ̃mbḭ́lḭ́kọ́ acelépi Ãdróŋá 'bã ũpẽlé ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ
rĩ kí cí.
6 'Dĩ drĩ dó adru ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ sĩ, ífí la adru
ãzḭ́ ngajó rĩ sĩ la ku, drĩ ándrá adru 'dĩ 'bã áni, ḭjọ́ jọlé ásḭ́
ḭ̃gbẽ̃ sĩ rĩ adru tá ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ ku.
7 Ã'du yã? Ãko 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú rĩ 'bã kí ndrṵ̃lé ásḭ́ pírí rĩ
sĩ rĩ ịsṵ́ kí ku, wó 'bá ũpẽlé rĩ ịsṵ́ kí rá la nĩ. Ḭ̃mbḭ́ la 'bã ásḭ́
mba kí mbã-mbã.
8 Cécé ḭjọ́ sĩlé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ãdróŋá fẽ ĩ'baní úŋmĩ sĩ ḭjọ́ ũrãjó ku la,
mịfḭ́ sĩ ãngũ ndrejó ku rĩ,
bḭ́lẹ́ ĩ'bã kí sĩ icójó ḭjọ́ arejó ku la, kpere ãndrũ.” †
9 Dãwṵ́dḭ̃ 'bã mgbã jọ vâ rá,
“Lẽ ṵ̃mṵ̃ ĩ'badrḭ́ 'bã uja kí ru ĩ'baní ímbá kí 'belépi la rú.
Gẽ̃rḭ̃ 'bã ãzṵ̃ ĩ'baní cí, ãzíla 'bã ịsṵ́ kí pángá cí.
10 Lẽ mịfḭ́ la 'bã ãzṵ̃ kí cí, 'bã ndre kí rú sĩ ãngũ ku benĩ.
Ṵ̃gụ la 'bã lị kí ũcõgõ ĩ'badrḭ́ kí sĩ jã 'dâ.” †

Mḭ̃zẽ̃yḭ̃tṵ̃ ásé agá rĩ 'bã kénĩ icílé mḭ̃zẽ̃yḭ̃tṵ̃ lḭ̃cọ́ gá rĩ be rĩ

11 Ma zị la ḭ̃dḭ́: sḭ́ kí ru pá sĩ a'déjó angájó ḭ̃dḭ́ ku yã? Ãluŋá
la 'dáyụ! Ã'dusĩku ḭjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ, patáŋá úfẽ dó
'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'banî, ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ́ acá kí dó
ãjã rú ḭjọ́ la sĩ.

---

† **10:21** Ĩsáyã 65:2 † **11:3** 1 Ũpĩ 19:10, 14 † **11:4** 1 Ũpĩ 19:18 † **11:8** Ãzḭ́táŋá Amvinạ́ 29:4; Ĩsáyã 29:10 † **11:10** Zãbṵ́rḭ̃ 69:22-23

12 Wó ḭjọ́ ũnzí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'badrḭ̃ drĩ dó adru ṹrõdrḭ́ ru 'bá
ṹnõkṹ gá rĩ 'banî, ãzíla ãvĩŋá ĩ'badrḭ́ gá rĩ sĩ ĩ'di dó drḭ̃lẹ́ba
rú 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ 'banî, ĩ'di dó ṹrõdrḭ́ ãmbógó la ají
ĩ'baní íngõpí!
13 Ma jọ la ĩminí ĩmi 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ, áma pẽjó 'bá
Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní ṹpḭ́gõŋá ru rĩ sĩ, má u'á ãfó sĩ ãzḭ́
mádrḭ́ 'dĩ agá,
14 ḭjọ́ mání ásḭ́ 'bãjó drḭ̃ la gá ãmbógó ru rĩ sĩ 'bá mádrḭ̃ kí
ásḭ́ ingajó 'bã idé kí rú sĩ ãjã sĩ kí ãzí 'baní ru pajó ĩndĩ.
15 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ḭjọ́ la gãjó úmgbé rĩ drĩ dó tḭ icíŋá ají
ṹnõkṹ ní Ãdróŋá be, ḭjọ́ ĩ'bã kí ã'ḭ̃lé rĩ la ã'du ají? Ĩ'di ídri
fẽ 'bá drãlépi rá rĩ ní angájó drã agá.
16 'Bá drĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ ãkónã sĩ, ífí la ãkónã 'dã
tá pírí Ãdróŋá ãni, ãzíla ife ízókí kí drḭ̃ kí adru ãlá ru, ífí la
ife 'bã kénĩ kí vâ pírí ãlá ru.
17 Kénĩ la ãzí rĩ kí údrĩ táni kí ũnũ agá rá tí, mi gápi ife
ásé agá nalé ku 'dĩ 'bã kénĩ rú agbẹ́lépi 'dĩ, ágá mi amṹlé
icílé ãzí rĩ kí abe sĩ ife ãlu 'dã 'bã sṹ nzụlé angájó ízókí la
gâlé.
18 Mí ũnũ mi kénĩ 'dĩ kí sĩ ku. Ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã
áni, íko ízókí la kí ãzã ku be la rá la ízókí la kí bãsĩ ími izó
nĩ.
19 Mi dó sĩ jọ la, únũ kénĩ la kí ící rú sĩ ĩ'di ife 'bã mgbã rĩ
ụrụ'bá gá 'dãá ĩndĩ.
20 Ḭjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, únũ kí rá la ã'dusĩku ã'ḭ̃táŋá ãkõ
ĩ'badrḭ̃ sĩ. Ĩmi pá tu ã'ḭ̃táŋá sĩ, ĩmi adru ãfó sĩ ku wó rá
la ṹrḭ̃ 'bã rụ ĩmi nĩ.
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá drĩ ájẹ́ ife 'bã mgbã kí tãmba agá cí
ku, ícó tá ĩmi tãmbalé ãzí rĩ sĩ ku.
22 Mí ṹ'bḭ̃ dó drĩ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ãzíla ásḭ́ ãcḭ̃ Ãdróŋá drḭ̃ ndrelé,
'bá ḭjọ́ izalépi rĩ 'baní Ãdróŋá ásḭ́ ãcí-ãcí, wó ĩ'di u'á ásḭ́ ḭ̃gbẹ́
sĩ míní rá la míní adrulé ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ sĩ, drĩ adru
íni ku ála vâ ími ga ala gá 'dâ vṹrṹ.
23 Drĩ kí pá tu ã'ḭ̃táŋá ãkõ agá jã 'dâ ku, ála kí a'ḭ́ icílé ĩndĩ
rá, ã'dusĩku Ãdróŋá icó vâ kí icílé ḭ̃dḭ́ rĩ gá nĩ.
24 Ḭjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, údrĩ tá ími agâ agá mḭ̃zẽ̱yḭ́tṹ ife zolépi
ásé agá gbíyã ásé 'a drḭ̃ abe rĩ trũ, gbíyã 'dĩ trũ ící mi salé
sãsã ámvṹ agá mḭ̃zẽ̱yḭ́tṹ ife mgbã rĩ rú rĩ be rá, ĩ'di bábá
íngõpí sĩ kénĩ 'dĩ kí icíjó ife ãlu-ãlu ndú-ndú 'dĩ kí ụrụ'bá
gá!

Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ pírí kí ru pa rá

25 Álẽ ĩmi adru nḭ̃táŋâ kóru ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ ku, má
ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka, ĩmi icó dó sĩ adrulé 'bá ḭjọ́

nḭ̃lépi ambamba la rú ĩmi ịpḭ́jó ku, Ịsịrayḭ́lḭ̃ 'bã ãzí ásḭ́ acá kí ũkpó ru 'bo, ḭ́jọ́ 'dĩ kí mụ adrulé 'dĩ 'bã áni kpere ụ́'dụ́ pẽlé 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ 'bã kãlãfe 'baní ca agá.
26 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịsịrayḭ́lḭ̃ pírí kí ru pa rá cécé sĩlé bụ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá 'bo rĩ áni:
"'Bá kí palépi rĩ 'bã mụjó ãfũjó Zḭyọ́nḭ̃ gá rĩ sĩ,
ĩ'di mụ ásḭ́ ũkpõ Yãkó'bõ agâ sĩ Ãdróŋá gãjó rĩ nzelé rá.
27 'Dĩ tị icíma má ãni ĩ'ba abe rĩ,
mání mụjó ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'badrḭ̃ kí wṵ̃jó rá rĩ sĩ." †
28 Ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drḭ́ gá rĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmi ḭ́jọ́ sĩ, wó wókõ 'bá pẽŋá drḭ́ gá rĩ sĩ, ála kí lẽ rá la, á'bḭ́ ĩ'badrḭ́ gá rĩ kí ḭ́jọ́ sĩ.
29 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, fẽtáŋá Ãdróŋá drḭ̃ kí umveŋá abe uja kí ru ku.
30 Cécé ĩmi ándrá Ãdróŋá tị arejó ku rĩ áni, ĩmi ịsṵ́ ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí Ãdróŋá tị arejó ku rĩ sĩ.
31 'Bá 'dĩ 'bã mgbã acá kí vâ areŋâ kóru, 'bã ịsṵ́ kí rú vâ sĩ ú'dî'da ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ Ãdróŋá 'bã ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ fẽjó ĩminí rĩ sĩ ĩndĩ.
32 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá umbé dó ãko pírí kí tị cí tị areŋá ãko ĩ'badrḭ̃ sĩ, 'bá 'bã ịsṵ́ kí rú sĩ ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ ĩ'didrḭ́ gá 'bá pírí 'baní rĩ 'i.

Ãdróŋá ịcṵ́jó

33 Ũndũwã Ãdróŋá drḭ̃ 'bã málĩ la ala gá rĩ abe, ãzíla ḭ́jọ́ nḭ̃ŋá, ḭ́jọ́ vãŋâ trũ rĩ kḭ́rḭ́ la 'dã áni!
'Bá ãzí icó ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã lḭ́lé rĩ ndrṵ̃lé ku.
'Bá ãzí icó vâ gẹ̃rḭ̃ ĩ'didrḭ̃ kí vú ũbĩlé ku.
34 "Ã'di nḭ̃ ḭ́jọ́ Úpí ásḭ́ gá rĩ cé la nĩ yã?
Jõku ã'di la icó ĩ'diní ḭ́jọ́ amálé nĩ yã?" †
35 "Ã'di fẽ Ãdróŋá ní ãko
sĩ ĩ'diní ãrígọ́tị la ũfẽjó ĩ'diní rá la nĩ yã?" †
36 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, angájó ĩ'di rṵ̃lé, ĩ'di rṵ̃ sĩ ãzíla ãko pírí kí ĩ'di ãni.
Dḭ̃zã 'bã adru kí ĩ'diní jã 'dâ! Ámĩnã.

12

Ídétáŋá Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rṵ́ Ãdróŋá 'bá ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ ndrṵ̃lépi rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá pírí ídétáŋá ru ídri rú ãlá ru ãko ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá ri rú, 'dĩ ãzḭ́ ĩminí ngalé ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó úríndí sĩ rĩ 'i.

† **11:27** Ĩsáyã 59:20-21; 27:9; Yẽrẽmíyã 31:33-34 † **11:34** Ĩsáyã 40:13 † **11:35** Yọ́'bṵ̃ 41:11

2 Lẽ ĩmi adru 'bá ṹnǫ́kṵ́ ú'dî'da 'dĩ drḭ̃ gá rĩ kí áni ku,
wó ĩmi uja ĩmi ásḭ ĩ'bã ĩmi ádrízã ú'dí ru. Ĩmi dó sĩ icó
ḭjǫ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ nj̃jó ãzíla ḭjǫ́ múké Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ
amájó.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, ma jọ la
ĩmi ãlu-ãlu ní 'dĩ 'bã áni: ĩmi ũrã ḭjǫ́ ĩmidrḭ̃ gá rĩ kí ãmbógó
ru ndẽ 'bá ãzí kí ḭjǫ́ rá la ku, wó be la rá la ĩmi ũrã drĩ ḭjǫ́
ĩmidrḭ̃ 'bã adru amáŋá múké la trũ, ã'ḭ̃táŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé
ĩminí rĩ sĩ.
4 Cécé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndú-ndú 'dĩ 'bã kí ụrụ'bá ãlu idélé
rĩ 'bã áni, ĩsélé ãlu-ãlu 'dĩ nga kí pírí ãzḭ̃ ãlu la áyụ ku.
5 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi 'bá ũ'bí ru Yḛ́sṹ Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ící
ãma ụrụ'bá ãlu rú. Ãma dó sĩ 'bá pírí ãni.
6 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru fẽlé ãma ní rĩ sĩ, fẽtáŋá ãmadrḭ̃ kí
ndú-ndú. 'Bá fẽtáŋá ḭjǫ́ nábḭ̃ drḭ̃ jọjó rĩ drḭ̃ rĩ fẽjó rĩ 'bã ayú
ĩ'di cécé fẽlé ã'ḭ̃táŋá ĩ'didrḭ̃ vú sĩ rĩ áni.
7 Drĩ adru 'bá íyóŋá ãni, lẽ 'bã nga ãzḭ̃ la ásḭ pírí sĩ, jõ 'bá
imbájó, lẽ 'bã imbá ímbátáŋá ásḭ pírí sĩ.
8 Drḭ̃ adru 'bá 'bã ãvá ingajó, 'bã nga ĩ'di ũkpó sĩ, jõku
drĩ adru ãko fẽjó 'bá ḭjǫ́ 'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã kojó, lẽ 'bã fẽ
ásḭ mgbã sĩ, drĩ adru adrujó drḭ̃lḛ́ ru, lẽ 'bã ce 'bá kí drḭ̃ ásḭ
mgbã sĩ, ãzíla jõku ásḭ ḭ̃gbḛ̃ i'dajó, 'bã i'da ĩ'di ãyĩkõ sĩ.

Lẽtáŋá

9 Lẽtáŋá 'bã adru mũlũmbẽ kóru. Ĩngṹ ḭjǫ́ ũnzí rĩ ũnzí,
ĩmi ĩbĩ ĩmi ḭjǫ́ múké rĩ vú gá.
10 Ĩ'bã ásḭ ĩmi ãlu-ãlu drḭ̃ gá lẽtáŋá ádrḭ́pḭ rú rĩ sĩ. Ĩru ĩmi
ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá.
11 Ĩmi adru ũvú ku, wó ãvá ĩmi ãni úríndí drḭ̃ gá rĩ 'bã
adru ũkpó ru sĩ ãzḭ̃ ngajó Úpí nî.
12 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ásḭ 'bãŋá ĩmidrḭ̃ gá rĩ sĩ, ĩ'bã ĩmi ásḭ
ũkpó ru ũcõgõ agá, ã'ḭ̃táŋá sĩ Ãdróŋá zḭjó.
13 Ĩmi ale ãko ĩmĩ sĩ adrujó rĩ kí 'bá Ãdróŋá drḭ̃ ãko lẽlépi
rĩ kí abe. Ĩmi adru ĩndrã kóru ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá.
14 Ĩwi sṹsṹ múké rĩ 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi rĩ 'banî. Ĩwi
ĩ'baní sṹsṹ múké rĩ áyụ, ĩwã kí ku.
15 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ rĩ kí abe, ĩmi awá
'bá awálépi rĩ kí abe.
16 Ásḭsḭ́ŋá ĩmi u'ájó rĩ 'bã ají kí ru ãlu, ĩmi u'á ãfó sĩ ku,
wó ĩmi ã'ḭ̃ ĩmi icíjó 'bá vṹrṹlḛ́ rĩ kí abe ãlu. Ĩmi ḭpḭ̃ ĩmi sĩ
ĩmi 'bãjó ụrụgá ĩmi drḭ̃ sĩ ku.
17 'Bá ãzí drĩ ĩmi idé ũnzí, ĩmi umvi ãrígǫ́tḭ la vâ sĩ ĩ'di
idéjó ũnzí ku. Ĩmi ṹ'bḭ̃ ḭjǫ́ kí idélé ũndũwã sĩ 'bá pírí kí
mḛ́lḛ́tḭ gá.

18 Drĩ icó rá wókõ mídrḭ sĩ mí ṹ'bḭ̃ u'álé 'bá pírí kí abe ásḭ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.
19 Mâ wọ̃́rḭ̃ka, ĩmi ũfẽ ãrígọ́tḭ ku, wó kẹ̃jḭ la gá ĩmi a'be ũmbã Ãdróŋ́á drḭ̃ 'bã de ḭ́jọ́ pírí kí nĩ. Ḭ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ áni, “Ma ãrígọ́tḭ la ũfẽ ma 'i, ãrígọ́tḭ ũfẽ̃jó rĩ ḭ́jọ́ la má ãni,” † Úpí jọ nĩ.
20 'Dĩ 'bã kẹ̃jḭ gá:
“Mî mẹ́rọ́'bá drĩ adru ãbḭ́rḭ sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãko nalé;
ḭ̃yḭ́vḭ ndẹ̃jó ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní ḭ̃yḭ mvụlé.
Ḭ́jọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drḭ̃nzá fẽ ĩ'dinî.” †
21 Ḭ́jọ́ ũnzí 'bã ndẽ jõ ĩmi ku, wó rá la ĩndẽ ḭ́jọ́ ũnzí rĩ ḭ́jọ́ múké rĩ sĩ.

13

'Bá drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó

1 'Bá pírí 'bã ḭ̃nzḭ̃ kí ḭ́jọ́ 'bá ũpi rú 'dĩ 'bã kí jǫ̣lé rĩ, ã'dusĩku ãzḭ́táŋ́á ãzí ru 'bãlépi Ãdróŋ́á 'bã tḭ kóru la 'dáyụ ãzíla ãmbógó pírí kí Ãdróŋ́á ũ'bã kí nĩ.
2 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzḭ́táŋ́á ãmbógó sụ́rụ́ drḭ̃ celépi rĩ drḭ̃ kí gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋ́á tḭ úmgbé, wó kí pángá ḭsụ́ rá.
3 'Bá ũpi rú ṹrḭ̃ fẽlépi 'bá ḭ́jọ́ idélépi múké la 'baní la yụ, wó rá la kí ṹrḭ̃ fẽ 'bá ḭ́jọ́ izalépi rĩ 'banî. Ĩlẽ adrulé 'bá ũpi rú 'dĩ kí abe ḭ́jọ̃ kóru, drḭ̃lẹ́mmgbọ agá ṹrḭ̃ kóru yã? Lẽ ĩmi idé ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ 'i ála ĩmi ḭ́jọ́ 'bã ãmbógó ru rá.
4 Ã'dusĩku ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋ́á drḭ̃ ĩmi ãni ḭ́jọ́ múké idélépi rĩ 'i. Wó ĩdrĩ ḭ́jọ́ iza rá, ĩmi u'á ṹrḭ̃ sĩ adru ménéŋ́á ĩ'didrḭ̃ ũpũ drḭ̃ ĩ'di 'bã drḭ̃ gá rĩ ãzḭ̃ kóru la ku. Ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋ́á drḭ̃, drḭ̃lẹ́ pángá Ãdróŋ́á drḭ̃ 'bã ãzḭ̃ ngalépi 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní pángá fẽ̃jó rĩ.
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di ḭ́jọ́ pḭrḭ la ãmaní ãzḭ́táŋ́á 'bá ũpi rú 'dĩ 'badrḭ̃ gá rĩ kí arejó, adru ṹrḭ̃ pángá Ãdróŋ́á drḭ̃ gá rĩ sĩ la ku, wó vâ ḭ́jọ́ ãma ásḭ 'bã lũlé ãmaní rĩ sĩ.
6 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ ĩmĩ sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ 'i, 'bá ãzḭ́táŋ́á drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí ãtí'bó Ãdróŋ́á ãni la kî, kí ru fẽ pírí ãzḭ́ la ngajó.
7 Ĩfẽ 'bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní ãko ãlu-ãlu ĩmi trũ adrujó ĩ'baní rú rĩ ĩ'badrḭ̃, drĩ adru mṹsọ́rọ̃ ĩfẽ ĩ'di, drĩ adru ãrútáŋ́á ĩfẽ ãrútáŋ́á, drĩ adru ḭ̃nzḭ̃táŋ́á, ĩfẽ ḭ̃nzḭ̃táŋ́á.

Ĩmi u'á lẽtáŋ́á sĩ ṹ'dṹ ãsḭ̃jó rĩ dó ãni rú

8 Ĩmi adru ḭ́jọ́ trũ 'bá ãzí abe ku, ndẽlépi pírí rá rĩ lẽtáŋ́á ĩminí ĩmi lẽ̃jó rĩ 'i: 'bá ĩ'di 'bã kãká lẽlépi rĩ idé ḭ́jọ́ pírí ãzḭ́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ 'bo.

---

† **12:19** Ãzḭ́táŋ́á Amviŋ́á 32:35 † **12:20** Ḭ́jọ́ U'béŋ́á 25:21-22

9 Ãzḩ́tãŋ́á jọ́ íni, “Ínga ãwṹ ku, Í'dḩ 'bá ku, Mí ṹgṹ ṹgṹ ku,
Íta 'bá ãzí 'bã ãko vḩ ku,” ãzíla ãzḩ́tãŋ́á ãzí drĩ adru cí yã
áni, tra kí ru pírí ãzḩ́tãŋ́á ãlu lẽtãŋ́á drḩ 'dĩ ụrụ'bá gá, jọ́ dó,
“Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.”†

10 'Bá lẽtãŋ́á Ãdróŋ́á drḩ trũ rĩ ĩ'di 'bã ḩjọ́ 'bá ãzí be la
'dáyụ, ḩjọ́ 'dĩ sĩ lẽtãŋ́á ĩ'di ḩjọ́ pírí ãzḩ́tãŋ́á drḩ gá rĩ 'bã ãsḩ̃ŋ́á.

11 Ĩmi idé ḩjọ́ 'dĩ 'i ã'dusĩku ĩnḩ̃ ú'dĩ'da áyi sĩ adrujó ala gá
'dĩ rá, 'dĩ dó sáwã ĩminí sĩ angájó ṷ'dṷ́ gá rĩ 'i, ĩminí ñḩjó la rá
ṷ'dṷ́ ãmadrḩ Ãdróŋ́á 'bã sĩ amṷ́jó ãma pajó ũcõgõ ãmadrḩ
kí agá rĩ acá dó ãni rú 'bo, ndẽ dó ṷ'dṷ́ ándrá ãmaní ã'ḩtãŋ́á
ãmadrḩ i'dójó rĩ rá.

12 Ḩní la dó ukó-ukô ãngũ la lẽ ụwḩ́lé ụwḩ, ḩjọ́ 'dĩ sĩ ãma
u'bé kí ḩjọ́ ḩní drḩ gá rĩ kí ãmvé ãma rṷ́ 'dọ̃ rá, ãma ṹsṹ ãma
ụrụ'bá gá ãko ã'dḩ drḩ gá ũmbã drḩ Ãdróŋ́á drḩ rĩ kí áyụ.

13 Ḩjọ́ ãmaní idélé rĩ 'bã adru kí ḩjọ́ ãngũ ule drḩ gá rĩ kî
'bã adru kí ṹmṹ sĩ ãná mvụjó ãwṹ idéjó ãzíla ĩmẽrãjó íwá
sĩ, adrujó ãwṷ́'bá ru, ãwãŋ́á ãzíla u'ájó ãjã sĩ rĩ kí ku.

14 Ĩ'dụ ãko ã'dḩ drḩ gá Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ kî, ãzíla
lẽ ĩmi a'be ḩjọ́ ũrãŋ́á ḩjọ́ ũnzí ụrụ'bá drḩ gá rĩ drḩ gá ḩjọ́ ĩ'di
'bã lẽlé rĩ kí abe rĩ cã.

14

'Bá ã'ḩtãŋ́á agá ũkpó kóru rĩ kí 'bá ã'ḩtãŋ́â trũ ũkpó rĩ abe

1 Ĩmi a'ḩ 'bá ã'ḩtãŋ́á agá ũkpó kóru 'dĩ kí, ãzíla ĩlḩ ḩjọ́ kí drḩ
gá ũrãtãŋ́á ĩ'ba ãni múké yã jõku ũnzí yã rĩ sĩ ku.

2 'Bá ãzí rĩ 'bã ã'ḩtãŋ́á 'bãngá ru ãko pírí kí najó. Wó 'bá
ã'ḩtãŋ́á ĩmbíráŋ́á rĩ la 'bãngá ĩ'didrḩ sĩ tẹ́bḩ ịnḩ rĩ kí na áyụ
ũrãtãŋ́á ĩ'didrḩ gá rĩ sĩ.

3 'Bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ide 'bá nalépi la ku rĩ ku, wó
'bá ãko kí ũpẽlépi ũpẽ-ũpẽ rĩ 'bã lḩ vâ 'bá ãko pírí nalépi rĩ
'bã ḩjọ́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á ã'ḩ ĩ'di rá.

4 Mi ã'di 'i 'bá ãzí Ãdróŋ́á 'bã ãtí'bó ru rĩ kí ḩjọ́ lịjó? Ḩjọ́
ĩ'badrḩ Ãdróŋ́á be. 'Bã lũ ĩ'baní kí ḩjọ́ ũnzí jõku múké idé rĩ
gá nĩ. Ũkpõ ĩ'didrḩ la kí ãzã ko ḩjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó nĩ.

5 Gẹ̃rḩ ãlu 'dĩ sĩ 'bá ãzí rĩ 'baní ũrãjó la ṷ'dṷ́ ãzí rĩ ãlá ru
ndẽ ṷ'dṷ́ ãzí rĩ kí rá rĩ áni, ãzí rĩ kí jọ la ṷ'dṷ́ kí 'bãngá
trũtrũ, ḩjọ́ 'dĩ drḩ gá 'bá ãlu-ãlu 'bã nḩ ḩjọ́ ĩ'di ásḩ 'bá adrujó
ala gá rĩ 'i.

6 'Bá ṷ'dṷ́ ãlu 'bãlépi ṷ'dṷ́ ãmbógó ru rĩ ĩ'di 'bã la sĩ Úpî
ĩnzĩjó, ãzíla 'bá ĩzá nalépi rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á ní ãkónã
'dã sĩ, 'bá vâ ĩzá nalépi ku rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á nî.

---

† **13:9** Ãfũŋ́á 20:13-15, 17; Ãzḩ́tãŋ́á Amviŋ́á 5:17-19, 21; Lẹ́vḩ 19:18

7 Ãma u'á ídri sĩ rụ́kụma fẽjó Ãdróŋ́á nî ãzíla ãma ãzí drĩ
drã rá, drã ĩ'di vúŋ́á sĩ ku.
8 Ãmaní u'á agá ĩdrĩ sĩ, ãma u'á ãyĩkõ fẽjó Úpí nî ãzíla
ãdrĩ drã rá ãma sĩ mụ Úpí rụ́, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ kí drã be kí Úpí
ãni.
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ drã rá, angá ídri rú ãzíla ĩ'di dó sĩ adru
Úpí ru 'bá ídri rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe.
10 Mi ḭjọ́ lị mí ádrḭ́pị drḭ̃ gá ã'du ḭjọ́ sĩ yã? Mi mḭfḭ̃ su mí
ádrḭ́pị ụrụ'bá gá ã'du ḭjọ́ sĩ yã? Lẽ ãnḭ̃ kí rá 'bá ãlu-ãlu la
drụ́zḭ́ mụ pá tulé úmvúke Ãdróŋ́á sĩ ḭjọ́ lijó rĩ drḭ̃lẹ́ gá rá.
11 Ḭjọ́ sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Ãndá mâ adrujó Ãdróŋ́á ídri rĩ áni,’ Úpí jọ rá,
‘'Bá pírí kí mụ drụ́zḭ́ ãja tḭ̃lé áma drḭ̃lẹ́ gá
ãzíla 'bá ãlu-ãlu la mụ ḭjọ́ vú nzelé Ãdróŋ́á 'bã mũkẽ
drḭ̃ gá ĩ'di 'bã tị sĩ.’†”
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma kí ãlu-ãlu mụ pá tulé ḭjọ́ vú nzejó Ãdróŋ́á
drḭ̃lẹ́ gá ãma drḭ̃ gá.
13 Lẽ ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãlị kí ḭjọ́ ãma drḭ̃ gá ku. Ḭjọ́ múké rĩ lẽ ãndre
ácḭ́ŋ́á ãmadrḭ ãma drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ 'bã atrị ãmã ádrḭ́pị ãzí ní
gẽ̃rḭ̃ ã'ḭ̃táŋ́á drḭ gá rĩ ku.
14 Ánḭ̃ rá ãzíla ãndá-ãndá ru, ma 'i ãzḭ́táŋ́á Úpí Yẹ́sũ drḭ
gá rĩ sĩ ãko ãzí nalé nãnã ĩ'di agá ũnzí la 'dáyụ. Wó 'bá ãzí
drĩ ã'ḭ̃ la ĩ'diní rĩ gá ãko 'dã ũnzí, 'bá 'dã áni rĩ gá ãko 'dã
ĩ'diní ũnzi ãndá.
15 Ãko míní nalé rĩ drĩ mî ádrḭ́pị ní ũcõgõ fẽ ásḭ gá rá, ḭjọ́
míní idélé 'dĩ adru lẽtáŋ́á drḭ gá rĩ 'i ku. Ãko míní nalé rĩ
'bã fẽ a'déŋ́á mí ádrḭ́pị Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ḭjọ́ sĩ rĩ ní
ku.
16 Ífẽ ãko míní ũrãlé ĩ'di múké rĩ ḭjọ́ jọjó drḭ̃ la gá ũnzí ku.
17 Ã'dusĩku ḭjọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drḭ agá rĩ adru lú ãko nalé
nãnã rĩ ãni ãzíla mvụlé mvṹ-mvṹ rĩ 'bã áni ku, wó ĩ'di
adrujó ḭjọ́ ũnzî kóru ásḭ ḭ̃gbẽ̃ sĩ ãzíla ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ
'bã fẽlé rĩ sĩ.
18 Ã'dusĩku 'bá ãzḭ ngalépi Kúrísĩtõ drḭ gẽ̃rḭ̃ 'dĩ sĩ rĩ, ĩ'di
ãyĩkõ fẽ Ãdróŋ́á nî, ãzíla 'bá kí ḭjọ́ ĩ'didrḭ kí ã'ḭ̃ ãzíla ãtḭ̃ rá.
19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã kí ũkpõ ḭjọ́ ásḭ ḭ̃gbẽ̃ ajílépi rĩ kí idéjó,
ãzíla ḭjọ́ icólépi ãmaní ũkpõ fẽlépi ã'ḭ̃táŋ́á ãmadrḭ agá 'dĩ kí
idéjó.
20 Lẽ ã'dị kí ãzḭ Ãdróŋ́á drḭ 'dĩ ãko ãma nalé nãnã rĩ sĩ ku;
ãkónã pírí kí ãlá ru. Wó adru múké ku míní ãko mî ádrḭ́pị
'bã nalé ku rĩ najó sĩ ĩ'diní fẽjó a'déjó ḭjọ́ ũnzí gá.
21 Ĩ'di múké ãndânĩ míní ĩzá najó ku, íwá mvụjó ku ãzíla
ãko ãzí ndú míní idélé fẽlépi la mî ádrḭ́pị ní sĩ a'déjó rĩ.

† **14:11** Ĩsáyã 45:23

22 Ídrĩ adru ã'ḭtáŋâ trũ ãko nalé nãnã rĩ kí sĩ, 'bã adru ĩmi
drĩdríŋĩ gá Ãdróŋá be, 'bá drĩ ru ḭjọ́ lị cénĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé
rĩ sĩ, 'bá 'dĩ áni rĩ ĩ'di drḩlẹ́ba rú.
23 Wó ásḩ la drĩ ãbã ãko ĩ'di bã nalé rĩ sĩ, Ãdróŋá lị ḭjọ́ ĩ'di
drḩ gá rĩ 'bo, ĩ'di 'bã najó la rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé
rĩ adru ã'ḭtáŋá sĩ ku. Ãko pírí idélé ã'ḭtáŋâ kóru rĩ ĩ'di ḭjọ́
ũnzí.

15

Gbíyã múké u'ájó 'bá abe rĩ

1 Ãma 'bá ã'ḭtáŋâ trũ ũkpó ru 'dĩ, lẽ ãko 'bá ã'ḭtáŋá agá
ũkpõ kóru 'dĩ kí ãzã sĩ pá tujó ũkpó ru ã'ḭtáŋá ĩ'badrḩ agá,
lẽ ãma ịpḩ kí ãma ku.
2 Lẽ ãfẽ kí ãyĩkõ 'bá ãma jĩránĩ rú ã'ḭtáŋá agá 'dĩ 'baní ḭjọ́
ĩ'baní idélé múké rĩ sĩ, ála sĩ kí sị ũkpó ru ã'ḭtáŋá agá.
3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fẽ ándrá ĩ'diní ãyĩkõ cénĩ-cénĩ rú ku,
cécé ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ú'dáŋá 'bá kí ĩmi u'dájó rĩ, ri
kí áma u'dálé." †
4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ ándrá sĩlé údu rĩ úsĩ ĩ'di sĩ ãma imbájó
ãmaní sĩ ḭjọ́ tajó, ãzíla ásḩ 'bãjó ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã ãma ásḩ imbájó
tẽjó la rĩ áni.
5 Lẽ Ãdróŋá ásḩ tẽŋá ãzíla ásḩ imbáŋá 'dḭpị 'bã fẽ ĩminí
úríndí ĩminí sĩ ĩmi icíjó ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩminí sĩ Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ vú bĩjó.
6 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ Ãdróŋá ní dḭzã fẽ ásḩ ãlu sĩ ãzíla tị
ãlu sĩ, 'dĩ Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị 'i.

Ḭjọ́ mgbã 'bá Yãhṹdḩ rú ku rĩ 'baní rĩ

7 Ĩmi a'ḭ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã ĩmi a'ḭlé rĩ
áni, ĩmi dó sĩ dḭzã fẽ Ãdróŋá ní.
8 Ĩmi ũrã drĩ ḭjọ́ Kúrísĩtõ 'bã amṹjó ãtí'bó ru 'bá Yãhṹdḩ
rú rĩ 'baní sĩ i'dajó la 'bá 'baní Ãdróŋá 'bã ḭjọ́ ĩ'di 'bã azḭlé
ĩ'bã áyḭpḭka 'baní rĩ ĩ'di ãndá, uja ĩ'di ku.
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhṹdḩ rú ku rĩ 'bã fẽ kí rú sĩ Ãdróŋá ní
dḭzã ĩ'di 'bã ásḩ ḭgbẹ̃ sĩ. Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma ími rṹ ịcṹ 'bá 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ
gá;
Ma vâ úngó ími rṹ ịcṹjó 'dĩ kí ngo." †
10 Jọ vâ ḭdḭ,
"Ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ 'bá ĩ'didrḩ kí abe." †
11 Jọ vâ ḭdḭ,
"Ĩmi ịcṹ Úpí 'i, ĩmi pírí 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ,

† **15:3** Zãbṹrḩ 69:9 † **15:9** 2 Sámṹwẹ̃ḩ 22:50; Zãbṹrḩ 18:49 † **15:10** Ãzḭtáŋá Amviná 32:43

ĩngo úngó ịcụ́ŋá drḩ̃ ĩmi 'bá pírí ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ.” †
12 Ãzíla nábḩ̃ Ĩsáyã jọ vâ ḩ̃dḩ̃,
“Drḩ̃lẹ́ Yésẽ drḩ̃ gá rĩ la ãfũ amụ́lé adrulé Úpí ru sụ́rụ́ kí drḩ̃lẹ́ gá;
'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí ásḩ̃ 'bã ĩ'di drḩ̃ gá.” †
13 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãmaní sĩ ásḩ̃ ṭḩ̃jó drḩ̃ la gá rĩ 'bã fẽ ãyĩkõ ãzíla ásḩ̃ ḩ̃gbẹ̃ ĩmi ásḩ̃ gá, ĩminí ã'ḩ̃táŋá 'bãjó drḩ̃ la rĩ sĩ ĩmi dó sĩ ga tré, ĩminí ásḩ̃ 'bãjó ĩ'di agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḩ̃ rĩ sĩ rĩ 'i.

Ãzḩ̃ Páwṹlọ̃ 'bã ngalé 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

14 Má ádrḩ̃pḩ̃ka ãzíla má ámvọ́pḩ̃ka ã'ḩ̃táŋá agá 'dĩ áma ãmgbã ũrã ãndá, ḩ̃jọ́ múké ĩmi agá tré cí, ĩmi nḩ̃táŋá ca rá ãzíla ĩmi icó rá ĩminí ĩmi imbájó ĩmi drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ.
15 Wó wárágã 'dĩ agá 'dâ ásĩ ḩ̃jọ́ ãzí rĩ kí tọndọlọ ĩmi rṹlé sĩ ĩmi igájó ḩ̃dḩ̃, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ mání lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ gá nĩ.
16 Pẽ ma adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ãni 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'baní ãzḩ̃ ngajó átáló ru ḩ̃jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ̃ rĩ ũlũjó. Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ 'ba acá kí ídétáŋá Ãdróŋá 'bã ã'ḩ̃lé rá rĩ rú Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí 'bãjó ãlá ru rĩ sĩ.
17 Ḩ̃jọ́ mání áma icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ be rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ḩ̃pḩ̃lé ãzḩ̃ mání ngalé Ãdróŋá ní rĩ sĩ rá.
18 Má icó idélé ṹrḩ̃ sĩ ḩ̃jọ́ ãzí jọjó ku, pẽ lú ḩ̃jọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé má rṹ sĩ, sĩ 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí drḩ̃ cejó Ãdróŋâ nḩ̃jó rĩ 'i. Idé ḩ̃jọ́ 'dĩ gẽrḩ̃ mání ḩ̃jọ́ jọjó rĩ agâ sĩ ãzíla ãko mání idélé rĩ kí sĩ ĩndĩ.
19 'Dĩ ũkpó ícétáŋá ãni ãzíla ḩ̃jọ́ tálí ru 'dĩ 'badrḩ̃ ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḩ̃ gá rĩ sĩ. Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, mání acḩ̃ agá angájó Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá kpere Ḩ̃Ḩ̃rḩ̃kámṹ gá, má ũlũ ḩ̃jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ̃ gá rĩ 'i.
20 Ḩ̃jọ́ ãmbógó áma ásḩ̃ gá ṹ'dṹ pírí sĩ rĩ ḩ̃jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ãngũ sĩ ḩ̃jọ́ Kúrísĩtõ drḩ̃ gá rĩ arejó ku rĩ gá, adru sĩ jó ãzí ú'dí la 'bã ḩ̃ndṹ 'bãjó sḩ̃jó 'bá ãzí 'bã sḩ̃lé nĩ la drḩ̃ gá ku.
21 Cécé ḩ̃jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“'Bá 'baní drĩ ĩ'baní ḩ̃jọ́ ĩ'di drḩ̃ gá rĩ ũlũjó ku rĩ kí mụ ndrelé la rá,
ãzíla 'bá ḩ̃jọ́ arelépi drḩ̃ la gá ku rĩ kí mụ ífí la nḩ̃lé rá.” †
22 Ḩ̃jọ́ 'dĩ fẽlépi la, pâlé ũ'bí ru âtrḩ̃ áma drḩ̃ mụjó ĩmi rṹlé cí 'dĩ.

Ãcḩ̃ Páwṹlọ̃ 'bã itúlé mụjó Rụ́mḩ̃ gá rĩ

---

† **15:11** Zãbụ́rḩ̃ 117:1 † **15:12** Ĩsáyã 11:10 † **15:21** Ĩsáyã 52:15

23 Wó ú'dî'da rĩ gá ãzḭ ãzí mání ngalé ãngũ 'dõ gá 'dộ la yụ, ãzíla ílí ũ'bí alḭlépi 'dĩ kí agá á'bã áma ásḭ lẽjó mụjó ĩmi andréjó.

24 Á'bã ásḭ álẽ ĩmi ndrelé mání mụ agá Sĩpẹ́yĩnĩ̃ gá, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko gẽrĩ̃ gá 'dâ mání mụ agâlé, 'dĩ mání ú'áŋá ĩmi abe rĩ ãjḭ 'bĩ̃jó were 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

25 Wó ú'dî'da ma mụ mụlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá mụjó ãzí ngajó 'bá ãlá Ãdróŋá ãni rĩ kí abe.

26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnḭsã ãngũ Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, tra kí ãko 'bá ãlá Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá ãzí lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó.

27 U'á kí ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí ḭjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku fẽ kí ãko ĩ'bã kí adrujó ĩ'ba abe rĩ kí cénĩ. Ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ drĩ̃ kí ãko múké Úríndí Ãdróŋá drĩ̃ kí ale 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ kí abe rá, 'bá ã'ḭtáŋá agá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ kí lẽ 'bã ko kí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ kí ãzã ãko ayúlé ụ́'dụ́ pírí rĩ kí sĩ.

28 'Dã 'bã vúlé gá ádrĩ ãzḭ 'dĩ de 'bo, ãzíla áfẽ dó séndẽ tralé rĩ kí pírí ĩ'badrḭ 'bo, ma dó mụ mụlé Sĩpẹ́yĩnĩ̃ gá ãzíla ma dó mụ ĩmi undré trũ gẽrĩ̃ 'dã gâ sĩ.

29 Ánĩ̃ rá mání mụ agá ĩmi rụ̃lé, ma mụ mụlé ásḭ ḭ̃gbẽ̃ Kúrísĩtõ drḭ calépi rá rĩ trũ.

30 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭtáŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ sĩ ãzíla lẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ sĩ, ĩmi icí ĩmi mání Ãdróŋá zịjó ũkpõ sĩ.

31 Ĩzḭ mání Ãdróŋá sĩ áma pajó 'bá ã'ḭlépi ku Yũ̃dḭyã gá 'dĩ kí drḭ gá ãzíla ãzḭ mání mụlé idélé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá, 'bá ãlá 'dãá rĩ abe rĩ 'bã ã'ḭ kí rú sĩ rá.

32 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ mụ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ãyĩkõ sĩ ãzíla u'á ĩmi abe sĩ avḭjó Ãdróŋá ní lẽlé rĩ 'bã áni.

33 Ú'dî'da Ãdróŋá ásḭ ḭ̃gbẽ̃ 'dḭpḭ 'bã adru ĩmi abe pírí. Ámĩnã.

16

Páwũ̃lõ zḭ 'bá pírí kí cící

1 Álẽ jọlé la ĩminí ãmã ámvọ́pḭ Fḭ́bĩ̃ 'bá ãzḭ ãzã kolépi kãnḭsã Kẽnĩkẽríyã gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá múké la.

2 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi zḭ ĩ'di a'ḭjó Úpí agá 'bá ãlá 'dĩ 'bã ãzí ru ãzíla ĩ'di ãzã kojó ãko ãzã koma rú ĩ'di 'bã a'ḭlé ĩmidrḭ 'dĩ kí sĩ, ri ándrá adrulé ãzã koma rú 'bá ũ'bí 'banî ãzíla mání ĩndĩ.

3 Ĩzḭ mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be cící, 'dĩ kí 'bá ãma sĩ ãzḭ ngajó ĩ'ba abe Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá rĩ kî.

4 Nze kí ru ídri ãjḭ́ áma ḭ́jǫ́ sĩ. Adru ma 'i á'dṳ̃sĩ ku, wó
kãnḭ́sã pírí 'bá Yãhṳ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'badrḭ́ gá rĩ kí vâ sĩ ãyĩkõ sĩ
kí ḭ́jǫ́ sĩ.
5 Ĩzḭ vâ 'bá pírí ru tralépi kãnḭ́sã ĩ'badrḭ́ lḭ́cǫ́ gá rĩ agá rĩ
kí cící, ĩzḭ mâ wǫ̃rḭ́ mání lẽlé ambamba Ĩpãyĩnétõ ándrá 'bá
drḭ̃drḭ̃ acálépi 'bá Kúrísĩtõ ãni la rú Ásĩyã gá rĩ 'i cící.
6 Ĩzḭ mání Mãríyámũ ãzḭ́ ngalépi ũkpó sĩ ĩminí rĩ ní ĩndĩ.
7 Ĩzḭ mání Ãndrõníkã kí Yũníyã * be cící, kí mâ kãká ru
ãzíla má be mãbṳ́sṳ̃ gá rĩ kî. 'Bá ṳ̃pḭ́gǫ́ŋá rú rĩ nḭ̃ kí kí lǫ́lǫ́,
ãzíla kí ándrá Kúrísĩtõ agá mání drḭ̃drḭ̃.
8 Ĩzḭ Ãmũfũlíyátõ mání lẽlé Úpí agá rĩ ní cící.
9 Ĩzḭ vâ mání Ũrĩbánõ, ãma sĩ ãzḭ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ ngajó ĩ'di
trũ ãzíla Sĩtãkúsĩ 'bá mâ lẽlé mâ wǫ̃rḭ́ ru rĩ 'baní cící.
10 Áfẽ vâ zḭtáŋ́á Ãpẽlésĩ ní, 'bá ṳ̃'bḭ̃lé ãzíla ã'ḭ̃lé Kúrísĩtõ
agá rá rĩ ní cící, ãzíla ĩzḭ vâ 'bá lḭ́cǫ́ Ãrĩsĩtõbúlõ drḭ̃ agá rĩ kí
cící ĩndĩ.
11 Ĩzḭ vâ Hẽrõdĩyánõ 'bá kí mâ kãká ru rĩ ãzíla 'bá
Kũrĩsĩtíyánĩ rú Nãrĩkísõ drḭ́ko gá rĩ abe cící.
12 Ãzíla áfẽ vâ zḭtáŋ́á Trũfénã 'baní Trũfósã be cící, 'dĩ
kí ũkú ãzḭ́ ngalépi Úpí drḭ̃ ũkpó sĩ rĩ kî, ãzíla ĩzḭ vâ mâ
wǫ̃rḭ́ mání lẽlé ambamba Pẽrĩsísĩ ũkú vâ ãzḭ́ ngalépi Úpí
ní ambamba rĩ cící ĩndĩ.
13 Ázḭ Rũfúsĩ pẽlé ndú ãzḭ́ Úpí drḭ̃ agá rĩ cící, ãzíla ĩ'di 'bã
ãndrẽ áma tãmbalépi ṳ́'dṳ́ pírí sĩ ĩ'di 'bã ngǫ́pḭ ru rĩ cící.
14 Ázḭ Ãsũnĩkũrítõ 'i, Fĩlẽgónĩ 'i, Hãmésĩ 'i, Pãtrõbásĩ 'i,
Hẽrĩmásĩ 'i ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ ĩ'ba abe 'dĩ kí cící.
15 Ázḭ Fĩlõlõgásĩ 'i ãzíla Jṳ́lḭ́yã 'i, Nẽríyã kí ĩ'di 'bã ámvǫ́pḭ
be, Ũlĩmbásĩ 'i, ãzíla 'bá pírí Ãdróŋ́á ãni ĩ'ba rṳ́ 'dãá rĩ abe
cící.
16 Ĩzḭ ĩmi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ãlu-ãlu ásḭ pírí sĩ, kãnḭ́sã pírí
Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi rĩ fẽ kí ĩ'bã zḭtáŋ́á ĩminí pírí.

Páwṳ̃lõ 'bã ímbátáŋ́á ãsĩjó rĩ

17 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvǫ́pḭka ã'ḭ̃táŋ́á agá 'dĩ, ma
mãmálá 'bã ĩmi rṳ́, ĩmi adru mḭfḭ̃ trũ 'bá 'bá kí awalépi 'dĩ
kí sĩ, kí 'bá kí ã'ḭ̃táŋ́á uja sĩ mṳjó ímbátáŋ́á ã'ḭ̃lé 'bo rĩ ujajó,
ĩmi ĩdã ĩmi ĩ'ba rṳ́ 'dâ rá.
18 Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ nga kí ãzḭ́ Úpí ãma ãni
Kúrísĩtõ drḭ̃ rĩ ku, kí así rá la kṳ̃bṳ̃ ĩ'badrḭ̃ sĩ, ḭ́jǫ́ ãfũlépi
ãlápítí ru ãzíla ũré 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ḭ́jǫ̃ kóru 'dĩ kí ásḭ ulé.

---

* **16:7** *Yũníyã* bṳ́kṳ̃ ãzí rĩ kí agá ála umve la *Jṳ́lḭ́yã 'i.*

19 'Bá pírí are kí ịjọ́ ĩminí 'bá tị arejó rĩ 'bã ịjọ́ rá, ãyĩkõ fụ
ma ĩmi ịjọ́ sĩ ambamba. Wó álẽ ĩmi adru nḭ̃táŋ̨â trũ ịjọ́ 'dĩ
agá 'dâ mũkẽ ĩ'didrḭ̃ agá, ãzíla ĩmi adru ịjọ́ ũnzî kóru.
20 Ãdróŋ̨á ásḭ̃ ḭ̃gbẹ̃ 'bã 'dḭ́pị la Sĩtánĩ aco vṵ̃rṵ́ ĩmi pálé gá.
Lẽtáŋ̨á uyaŋ̨â kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ 'bã
adru ĩmi abe.
21 Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ ãzḭ́ ngalépi má be rĩ zị ĩmi pírí cící, Lṵ̃kḭ́yã 'i,
Yásõnĩ 'i ãzíla Sõsĩpãtérõ 'i mâ kãká ru rĩ abe zị kí ĩmi pírí
cící.
22 Ma 'i Tẽr̃ḭ̃tḭ́yọ̃ wárágã 'dĩ sĩlépi rĩ zị ĩmi 'bá Úpí agá 'dĩ
kí pírí cící.
23 Gáyõ ãmṵ́ a'ḭ́lépi ma trũ ãzíla kãnḭ́sã 'dọ̃ cí rĩ 'bã sĩ
ãyĩkõ ịsṵ́jó ĩ'di agá rĩ, fẽ vâ zịtáŋ̨á ĩmi zḭ́jó pírí cící.
Ĩrásĩtõ drḭ̃lẹ́ ãzḭ́ ngalépi 'bá abe ĩrá tãmbajó táwṵ̃nḭ̃
ãmbógó rĩ drḭ́ gá rĩ ãzíla ãma ádrḭ́pị Kõwãrítõ ãma lẽlépi
ambamba rĩ fẽ vâ ĩminí zịtáŋ̨á ĩndĩ. [
24 Ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ãmã Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã adru ĩmi pírí abe.
Ámĩnã.] †
25 Ĩmi ḭ̃nzḭ́ Ãdróŋ̨â rṵ́ ĩ'di 'bã icójó ĩmi 'bãjó ũkpó ru ịjọ́
mgbã Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá mání ũlũlé rĩ sĩ, ãzíla úri ándrá
ịjọ́ zḭ̃lẹ́ zḭ̃-zḭ̃ 'dĩ zḭ̃lé údu ílí ũ'bí ru.
26 Wó ịjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ịjọ́ mgbã 'dĩ ají dó ĩ'di tọndọlọ ãmvé
ịjọ́ nãbịya 'bã kí sĩlé ãzḭ́táŋ̨á Ãdróŋ̨á u'álépi jã 'dâ rĩ drḭ́ gá
rĩ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ sṵ́rṵ́ pírí 'bã ã'ḭ́ dó sĩ ĩ'di 'i, ãzíla 'bã are kí sĩ
tị la benĩ.
27 Ãdróŋ̨á ũndũwã 'dḭ́pị ní dḭ̃zã 'bã adru jã 'dâ Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ agâ sĩ. Ámĩnã.

† **16:24** Vásĩ 24 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ̨á drḭ́ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Kǫ̃rį̃ńı̨tǫ̃ gá rĩ 'baní drį̃drį̃ rĩ

Páwų̃lǫ̃ zı̨ Kũrĩsĩtíyánĩ táwų̃nį̃ Kǫ̃rį̃ńı̨tǫ̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨́, ma Páwų̃lǫ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé lẽtáŋá ĩ'didrį̃ sĩ ũ̃pı̨́gǫ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drį̃ áni rĩ drı̨́, ãzíla Sõsĩténõ ãmã ádrı̨́pı̨ rú rĩ drı̨́.

2 Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá ãni kãnı̨́sã Kǫ̃rį̃ńı̨tǫ̃ gá rĩ 'banî. 'Bá 'dĩ kí Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'bã ũ̃pẽlé ndú Ãdróŋá nî, ãzíla umvelé 'bãlé ãlá ru 'bá pírí ãngũ pírí gá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ãmã Úpí ru 'dĩ ı̨̃nzı̨̃lépi 'dĩ kî.

3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ãzíla ásı̨́ ı̨̃gbę̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwų̃lǫ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî

4 Ma ṵ'dṵ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'diní fẽlé ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ sĩ rĩ sĩ.

5 Ã'dusĩku ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ be rĩ sĩ ĩmi acá dó málĩ 'dı̨́pı̨ gę̃rį̃ pírí sĩ, ı̨́jǫ́ ĩminí jǫlé rĩ kí agá ãzíla nı̨̃táŋá pírí sĩ.

6 Ã'dusĩku ı̨́jǫ́ ãmaní vú nzelé Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ i'da dó ru ĩmi agâ sĩ 'bo.

7 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ĩmĩ ĩcẽ fẽtáŋá Úríndí Ãdróŋá drį̃ 'bã ãzí fẽlé ĩminí la ku, ĩminí ásı̨́ tı̨́ agá ásı̨́ pírí sĩ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã i'daŋá tẽjó.

8 Ĩ'di ĩmi 'bã ũkpó ru kpere ãsı̨̃ŋá gá, ĩmi dó sĩ adru ı̨́jǫ̨́ kóru ṵ'dṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ.

9 Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ tı̨ icíjó Ngǫ́pı̨̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ be rĩ ĩ'di ã'ı̨́táŋâ trũ ı̨́jǫ́ 'dĩ idéjó rá ĩcẽŋâ kóru.

Awaŋá Kũrĩsĩtíyánĩ Kǫ̃rį̃ńı̨tǫ̃ gá rĩ 'badrį̃

10 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ ma mãmálá 'bã ĩmi rṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ rṵ́ sĩ, ĩmi pírí į̃jǫ ı̨́jǫ́ tı̨ ãlu sĩ. Ĩmi awa dó sĩ ĩmi ku, ãzíla ĩmi dó sĩ tı̨ icí ásı̨ ãlu sĩ ãzíla ũrãtáŋá ãlu sĩ ı̨́jǫ́ kpı̨ sĩ.

11 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí Kı̨̃lǫ́yı̨̃ drı̨́ko gá la lũ kí mání, ĩmi ãwã ĩmi drĩdríŋĩ gá ãwã-ãwã.

12 Ị́jọ́ mání jọlé rĩ ĩ'di íni: 'bá ãzí kí jọ la, “Ãma Páwụ̃lọ̃
ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Ãpọ́lọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma
Kéfã ãni,” ãzíla ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kúrísĩtõ ãni.”
13 Âwa dó Kúrísĩtõ 'bo yã? Ĩpa Páwụ̃lọ̃ mũsãlá'bã sị́ gá
ĩmi ị́jọ́ sĩ rá yã? Ĩbĩ bãbụ̃tị́zị̃ Páwụ̃lọ̃ rụ́ sĩ rá yã?
14 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání 'bá ãzí ní bãbụ̃tị́zị̃ fẽjó ku rĩ sĩ, pẽ
lú Kũrísĩpõ kí Gáyõ be.
15 'Bá ãzí icó dó sĩ jọlé la ĩbĩ bãbụ̃tị́zị̃ áma rụ́ sĩ la ku.
16 (Ãndá, áfẽ vâ bãbụ̃tị́zị̃ rá la 'bá Sĩtéfãnãsĩ drị̃ko gá rĩ
'banî, 'dã 'bã drị̃ gâ sĩ má igá dó áfẽ bãbụ̃tị́zị̃ 'bá ãzí ní rá la
ku.)
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ pẽ áma tị bãbụ̃tị́zị̃ fẽlé la ku, wó ị́jọ́
mgbã ũlũjó adru ị́jọ́ ũndũwã 'bá drị̃ sĩ ku, fẽjó la drãŋ́á
Kúrísĩtõ drị́ gá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ 'bã acá sĩ ũkpõ kóru ku.

Kúrísĩtõ ĩ'di ũndũwã ãzíla ũkpõ Ãdróŋ́á drị̃

18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drã Kúrísĩtõ drị́ gá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ĩ'di i'dá
aza rú 'bá į̃į̃ḳį̃lépi į̃į̃ḳį̃ rĩ 'banî, wó ãma tá gápi palé rá 'dĩ
'baní ĩ'di ũkpõ Ãdróŋ́á drị́ rĩ.
19 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ma ũndũwã 'bá ũndũwã rú rĩ drị̃ andi rá,
ãzíla ma nį̃táŋ́á 'bá nį̃táŋ́â trũ rĩ 'bã bụ́lụ́ gá.” †
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'Bá ũndũwã rú rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá nį̃táŋ́â
trũ rĩ kí dó íngõlé yã? Jõku 'bá nį̃táŋ́â trũ ị́jọ́ ũkpó ụ́'dụ́ 'dĩ
agá rĩ kí íngõlé yã? Ãdróŋ́á 'bã ũndũwã ụ̃ŋọ́kụ́ drị́ gá rĩ aza
rú ku yã?
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũndũwã Ãdróŋ́á drị́ rĩ sĩ, 'bá nị̃ kí Ãdróŋ́á
ũndũwã ĩ'badrị́ 'bádrị̃ sĩ ku. Kẹ̃jị́ la gá Ãdróŋ́á pẽ ị́jọ́ 'bá
'baní umvelé aza rú ãmaní ũlũlé rĩ ayúlé sĩ 'bá ĩ'di ã'į̃lépi rĩ
kí pajó.
22 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ lẽ kí ícétáŋ́á, ãzíla 'bá Gį̃rị́ḳį̃ * rú rĩ kí
ũndũwã ndrụ̃.
23 Wó ãma Kúrísĩtõ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ị́jọ́ ũlũ, ĩ'di
kúmũ rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'banî, ãzíla aza rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú
ku rĩ 'banî.
24 Wó 'bá Ãdróŋ́á 'bã umvelé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ãzíla 'bá Gį̃rị́ḳį̃
rú rĩ 'baní Kúrísĩtõ ĩ'di ũkpó ãzíla ũndũwã Ãdróŋ́á drị́ rĩ 'i.
25 Ị́jọ́ i'dálépi Ãdróŋ́â 'bã rĩ aza rú rĩ, ĩ'di ũndũwã rú ndẽ
'bá 'bã ũndũwã rá, ị́jọ́ i'dálépi Ãdróŋ́á 'bã rĩ ũkpó ãkõ rú rĩ
ndẽ ũkpõ sĩ 'bá 'bã ũkpõ rá.
26 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋ́á agá 'dĩ, ĩmi ũrã
drĩ ĩmi ándrá íngoní Ãdróŋ́á 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ. Ĩmi ũ'bí

† **1:19** Ĩsáyã 29:14 * **1:22** 'Bá *Gį̃rị́ḳį̃* rú rĩ kí ándrá 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí 'bã ãzí.

adru kí ándrá ũndũwã rú, rụ̃kụma trũ ãzíla ũkpó trũ 'bá kí mịfị̃ gá ku.
27 Ãdróŋ́á ũpẽ 'bá 'bá ṇ̃ọ́kṵ́ gá rĩ 'baní 'bãlé ífí kóru rĩ kí
drị̃nzá fẽjó 'bá ũndũwã rú rĩ 'banî, Ãdróŋ́á ũpẽ vâ 'bá ũkpõ
kóru rĩ kí drị̃nzá fẽjó 'bá ũkpó trũ rĩ 'banî.
28 Ãdróŋ́á ũpẽ 'bá 'bá ṇ̃ọ́kṵ́ gá 'dĩ 'bã kí sṵ̃sṵ́ wilé rá,
ãzíla idelé ide-idê ãzíla ĩ'baní ũrãlé ãzị̃ kóru 'dĩ kí, sĩ 'bá 'bá
ṇ̃ọ́kṵ́ gá 'dĩ 'bã kí ị́jọ́ 'bãlé ũkpó 'dĩ kí anujó.
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó dó sĩ ru ũnũlé Ãdróŋ́â drị̃lẹ́ gá ku.
30 Ãdróŋ́á ají ị́jọ́ ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ be rĩ nĩ, ãzíla
fẽ vâ Kúrísĩtõ ãmaní ũndũwã rú nĩ. Ị́jọ́ ĩ'didrị́ rĩ sĩ, 'bã ãma
'bá mgbã rú, ãma acá dó sĩ 'bá Ãdróŋ́á drị́ ãlá ãzíla unzelé
drị̃lẹ́mmgbọ trũ rĩ kí rú.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ áni, "'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã
ũnũ ru ị́jọ́ Úpí 'bã ngalé rĩ sĩ." †

2

1 Ĩnį̃ cé má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ṭáŋ́á agá 'dĩ,
mání amṵ́jó ĩmi rṵ́ 'dõlé ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ vú nzejó rĩ sĩ,
má amṵ́ ị́jọ́ jǫ̣lé ãjị́ ambamba ãzíla ũndũwã 'bádrị́ rĩ sĩ íni
la ku.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá ị́jọ́ ãzí mání nį̃lé ndú la yụ
mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, rá la ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá ĩ'di
ipajó mũsãlá'bã sị́ gâ sĩ ãma pajó ị́jọ́ ũnzí agá rĩ 'i.
3 Má amṵ́ ĩmi rṵ́ 'dõlé ũkpó kóru, ṵ̃rį̃ trũ ãzíla ụrụ'bá
yãŋ́á ãmbógó la trũ.
4 Ị́jọ́ mání ũlũlé ãzíla mání jǫ̣lé rĩ adru kí ị́jọ́ ũndũwã 'bá
ãni ãzíla sĩ 'bá ásị́ aséjó la ku, rá la Úríndí Ãlá rĩ icé ĩminí
ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ ị́jọ́ mání ũlũlé rĩ ĩ'di ị́jọ́ ãndá la rĩ gá nĩ.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'ṭáŋ́á ĩmidrị́ gá rĩ 'bã tu pá ũndũwã 'bádrị̃ drị̃
gá ku, wó ũkpó Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ drį̃ gá.

Ũndũwã angálépi Ãdróŋ́á drị̃lé rĩ

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ãma jǫ̣lé ũndũwã rú rĩ, ĩ'di 'bá úríndí agá
mbalépi rá rĩ 'banî, wó adru ũndũwã 'bá sáwã ú'dî'da 'dĩ
'badrị̃ sĩ, jõku ũndũwã 'bá 'bá kí drį̃ celépi sáwã ú'dî'da 'dĩ
sĩ mụlépi drụ́zị́ ãsị̃lépi rá 'dĩ 'badrị́ gá rĩ sĩ ku.
7 Wó ãma ũndũwã Ãdróŋ́á ãni zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ 'bã ị́jọ́ jọ. 'Dĩ
dį̃zã Ãdróŋ́á ãni zį̃lé zį̃-zį̃, ĩ'di 'bã tãmbalé údu sĩ ídri ukólépi
ku rĩ fẽjó ãmaní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ãko ãzí ku rĩ 'i.

† **1:31** Yẽrẽmíyã 9:24

8 'Bá 'bá drį̃ celépi ú'dî'da 'dĩ 'bã ãzị́ ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí nį̃lépi cé
la 'dáyụ, drĩ kí ándrá ị́jọ́ nį̃ agá drį̃ la gá cé la icó kí ájẹ́ Úpí
dį̃zã drị́ gá rĩ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá ku.
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“Ãko Ãdróŋá 'bã idélé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ,
'Bá ãzí ndre drĩ mị́fị́ sĩ ku,
'Bá ãzí are drĩ bḭ́lẹ́ sĩ ku,
'Bá ãzí 'bã ásị́ drį̃ la gá ku.” †
10 Wó Ãdróŋá i'da ãmaní ị́jọ́ 'dĩ 'i Úríndí ĩ'didrį̃ sĩ. Úríndí
Ãdróŋá drị́ rĩ la ãko pírí kí 'a ndrų̃ nĩ jõ táni ị́jọ́ álḭ́ Ãdróŋá
'bã ásị́ gá rĩ.
11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí agá 'dâ ã'dḭ́ nį̃ ũrãtáŋá 'bá agá rĩ cé la nĩ,
adru úríndí 'bá 'dã agá rĩ 'i á'dụ̂sĩ ku yã?
Gẽrį̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ 'bá ãzí ũrãtáŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ
kí nį̃lépi cé la 'dáyụ, be la Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i á'dụ̂sĩ.
12 Ãma ịsṵ́ úríndí ũ̃nọ̃kṵ́ 'dõ drị́ gá rĩ 'i ku, wó Úríndí
angálépi Ãdróŋá drį̰lé rĩ drị́ gá rĩ 'i, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ fẽtáŋá
ãję̃ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé ãmaní 'dĩ ífí nį̃ rá.
13 Ḭjọ́ ãmaní jọlé rĩ ĩ'di íni, adru ị́jọ́ imbálé ũndũwã 'bá drị́
gá rĩ sĩ rĩ 'i ku, wó ị́jọ́ Úríndí 'bã i'dalé nĩ ị́jọ́ mgbã Úríndí
Ãdróŋá drị́ gá rĩ drį̃ 'bã ífí i'dalé nĩ rĩ ũ̃'bį̃jó rĩ 'i.
14 'Bá Úríndí 'dĩ kóru rĩ ã'į̃ ị́jọ́ Úríndí angálépi Ãdróŋá
drį̰lé rĩ 'bã jọlé rĩ kí ku, kí i'dá ĩ'diní ị́jọ́ sĩ azajó azâ la rú,
icó kí ífí nį̃lé ku, ã'dusĩku ála kí ífí vãjó úríndí sĩ rĩ sĩ.
15 'Bá Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ trũ rĩ la ị́jọ́ lị ãko pírí kí drį̃ gá,
wó 'bá ãzí ãlu ị́jọ́ lḭ́lépi ĩ'di drį̃ gá la 'dáyụ.
16 Ḭjọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni;
“Ã'di nį̃ ị́jọ́ Úpí ásị́ gá rĩ cé la nĩ
sĩ ĩ'di imbájó yã?” †
Wó ãma ásị́ Kúrísĩtõ drị́ rĩ trũ.

3

Ãzḭ̂ ãlu Páwṵ̃lõ 'bã kí ngalé Ãpọ́lõ be Ãdróŋá nĩ rĩ

1 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, ma
ándrá ĩminí ị́jọ́ jọ 'bá ũ̃nọ̃kṵ́ gá úríndí kóru rĩ 'baní rĩ áni,
ãzíla ĩmi ándrá ã'ḭ̃táŋá Kúrísĩtõ drį̃ agá cécé anzị níríŋá kí
áni.
2 Áfẽ ándrá ĩminí lẹ́sṵ́, adru íná ũkpó la ku, ã'dusĩku ĩmi
ándrá drĩ bábá íná najó la ku. Ĩmi drĩ vâ ãtá ú'dî'da bábá
íná najó la ku.

† **2:9** Ĩsáyã 64:4 † **2:16** Ĩsáyã 40:13

3 Ĩmi drĩ u'á cécé 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ 'bã kí u'ájó rĩ áni.
Ĩdrĩ adru ãjã rú, ãzíla ĩmi vâ ãwã ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi adru
'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni ị́jọ́ la ala gá rĩ kí idéjó rĩ gá ku yã?
4 Ĩmi ãzí drĩ jọ la, “Ma Páwũlọ̃ vú bĩ,” wó ãzí rĩ drĩ jọ la,
“Ma Ãpọ́lọ̃ vú bĩ,” 'dĩ adru ĩmi ị́jọ́ kí idé 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ drị́
'bã kí idélé rĩ áni ku yã?
5 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Ãpọ́lọ̃ kí Páwũlọ̃ be kí ã'du? Ãma ãma
gá lú Ãdróŋá 'bã ãtí'bó ĩmi fẽlépi la ĩminí Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ
kî. Ãma Ãpọ́lọ̃ be 'bá ãlu-ãlu la ãzị́ Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'didrị́
rĩ nga.
6 Ása ũri 'bụ́ gâlé, Ãpọ́lọ̃ ũsũ ĩyị́ drị́ la gá, wó Ãdróŋá fẽ
ĩ'di zolé nĩ.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũri salépi rĩ 'i yã jõku 'bá ĩyị́ ũsũlépi drị́ la
gá rĩ 'i yã adru kí ị́jọ́ ãmbógó la ku. Wó rá la Ãdróŋá fẽlépi
ũri 'dã 'bã zo rĩ 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru la nĩ.
8 'Bá ũri salépi rĩ kí 'bá ĩyị́ la ũsũlépi rĩ be ãzị́ ĩ'bã kí ngalé
rĩ ĩ'di lú ãlu. Ãdróŋá la 'bá ãlu-ãlu ní ũrõdrị́ fẽ ãzị́ ĩ'di 'bã
ngalé rĩ vú sĩ.
9 Ãma ãma gá lú ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni ãzị́ ĩ'di 'bã fẽlé
ãmadrị́ rĩ kí ngajó. Ĩmi 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ,
ĩmi Ãdróŋá ãni cécé ámvụ́ 'bã adrujó 'dịpị̃ ãni rĩ áni.

Ĩmi vâ cécé jó Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã sịlé rĩ áni.
10 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã fẽlé mání rĩ sĩ,
á'bã jó ĩndụ́ cécé 'bá jó sịlépi mgbã rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí ndú
la dó jó sị drị́ la gá nĩ. 'Bá jó sịlépi jó 'bã ĩndụ́ 'bãlé 'dĩ drị́
gá rĩ 'bã adru mịfị́ trũ ĩ'di jó sị jó 'dĩ drị́ gá íngoní-íngoní ru
yã rĩ sĩ.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó jó ndú ú'dí la 'bã ĩndụ́ 'bãlé ku, pẽ
lú jó ĩndụ́ Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'bo Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'i á'dụ̃sĩ.
12 'Bá ãzí drĩ jó sị jó ĩndụ́ 'bãlé 'bo 'dĩ drị́ gá gólũdĩ sĩ yã,
sílĩvã sĩ yã, írã ãjẹ̃ nalépi ambamba la sĩ, báwũ sĩ yã, ásé sĩ
yã jõku ũzú sĩ yã,
13 ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ ála mụ ĩ'di i'dalé ĩ'di íngoní yã rĩ gá
rá, ã'dusĩku ụ́'dụ́ ị́jọ́ lịjó rĩ la amụ́ ĩ'di i'dalé ãngũ ule gá rá.
Ála mụ ĩ'di i'dalé ãcí sĩ, ãzíla ãcî la mụ ãzị́ 'bá ãlu-ãlu drị́
ụ̃'bĩ̃lé nĩ.
14 Ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé jó ĩndụ́ 'bãlé 'bo rĩ drị́ gá rĩ drĩ ru pa
rá, ĩ'di mụ ũyá ĩ'didrị́ gá rĩ ịsụ́lé rá.
15 Wó jó drĩ ve rá, ĩ'di ĩ'di ãvĩ rá; wó ĩ'di rú rĩ la ru pa rá,
cécé 'bá apálépi ãcí agâ sĩ rĩ áni.

16 Ĩnĩ̃ ĩmi ãmgbã rĩ kí cécé jó Ãdróŋá ãni ãzíla Úríndí
Ãdróŋá drị́ rĩ la u'á ĩmi agá rĩ gá ku yã?

17 'Bá ãzí drĩ jó Ãdróŋá drị̃ rĩ andi, Ãdróŋá la ĩ'di andi rá,
ã'dusĩku jó Ãdróŋá drị̃ rĩ ĩ'di ãlá ru, ãzíla ĩmi bãsĩ jó Ãdróŋá
ãni 'dã 'i.
18 Lẽ ĩmi ule ĩmi drị̃ ku. Ĩmi ãzí ãlu la drĩ ũrã la ĩ'di ásị̃
gâlé 'i ũndũwã rú ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá 'dâ, lẽ 'ba acá 'bá azalépi
aza-azâ rĩ rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ acá 'bá ũndũwã rú rĩ rú.
19 Ịjọ́ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ 'bã lãlé ũndũwã rú rĩ ĩ'di ịjọ́ aza rú la
Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá. Cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ áni,
“Ãdróŋá la 'bá ũndũwã rú rĩ kí rụ ũndũwã ĩ'badrị̃ agá 'dâ;”
†
20 úsĩ vâ bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ gá ị̃dị̃, “Úpí Ãdróŋá nị̃ ịjọ́
'bá ũndũwã rú rĩ 'bã ũrãlé ĩ'di agâlé rĩ kí ũnzí rĩ gá cé.” †
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã ũnũ ru ịjọ́ 'bá 'bá ru rĩ 'bã idélé
rĩ sĩ ku. Ãko pírí kí mí ãni,
22 ma Páwụ̃lọ̃ 'i yã, jõku Ãpọ́lọ̃ 'i yã, jõku Kéfã 'i yã, ụ̃nọ́kụ́
'dĩ yã, ídri yã jõku drã yã, ịjọ́ ú'dî'da rĩ kí jõku drụ́zị̃ rĩ kí
yã, ãko 'dĩ kí pírí mí ãni,
23 ãzíla ĩmi Kúrísĩtõ ãni, ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá ãni.

4

Ụ̃pị̃gọ́ŋá Kúrísĩtõ drị̃ kí

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'bã lã kí ãma ãti'bo Kúrísĩtõ ãni la rú,
ãzíla vâ 'bá ịjọ́ mgbã zị̃lé zị̃-zị̃ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'bã ũkpõ
fẽjó ĩ'badrị̃ rĩ kî rú.
2 Ú'dî'da ịjọ́ lẽlé 'bá ãtí'bó ru 'dĩ 'ba rụ́ rĩ lẽ 'bã adru kí
ã'ị̃táŋâ trũ ịjọ́ mgbã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị̃ rĩ agá.
3 Má así ĩmbíráŋá ru ku ĩdrĩ táni ịjọ́ lị̃ áma drị̃ gá, jõku
'bá ãzí lị̃ ịjọ́ áma drị̃ gá nĩ ku; áli vâ ịjọ́ áma drị̃ gá cénĩ-cénĩ
rú ku.
4 Áma ũrãtáŋá agá ịjọ́ ãzí mání idélé ũnzí la 'dáyụ, wó ịjọ́
'dĩ sĩ ma dó sĩ ịjộ kóru la ku. Úpí la ịjọ́ lị̃ áma drị̃ gá rá la
nĩ.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩlị̃ ịjọ́ ãzí 'bá ãzí drị̃ gá 'dĩ sĩ sáwã la múké rĩ
acá drĩ ku rú ku. Ịjọ́ lị̃ŋá ãsĩjó rĩ 'bã tẽ kpere Úpí 'bã amụ́ŋá
ĩ'di ịjọ́ zị̃lé zị̃-zị̃ ịnị̃ agá rĩ kí ají 'bãlé pírí 'dị̃zã agá, ãzíla
ịjọ́ zị̃lé zị̃-zị̃ 'bá ásị̃ gá rĩ kí i'da. Ụ'dụ́ 'dã sĩ 'bá ãlu-ãlu la
ị̃nzị̃táŋá ĩ'didrị̃ gá rĩ ịsụ́ Ãdróŋá drị̃.
6 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, má a'dụ́
ịjọ́ 'dĩ 'bãlé ãma drị̃ gá Ãpọ́lọ̃ be íni la ĩminí ícétáŋá ru, ĩmi
dó sĩ ịjọ́ jọlé, “Ĩmi alị̃ ịjọ́ sĩlé 'bo rĩ drị̃ gâ sĩ ku,” 'dĩ 'bã ífí
vã ãma rụ̂ sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩmi ịpị́lé ãfó sĩ 'bá ãlu
rĩ sĩ wó ãzí rĩ idejó idê la ku.

---

† **3:19** Yọ́'bụ̃ 5:13 † **3:20** Zãbụ́rị̃ 94:11

7 Ã'di 'bã mi ãmbógó ru 'bá ãzí kí drĩlẹ́ gá nĩ yã? Ãdróŋá
fẽ míní ãko mí trũ adrujó rĩ kí nĩ ku yã? Wó ãko Ãdróŋá
'bã fẽlé 'dĩ kí sĩ mi dó sĩ ími ịpị ãfó sĩ ínga 'bã rĩ kí mi 'i
íngoní-íngoní ru yã?

8 Ú'dî'da ĩmi ũrã dó ãko ĩminí lẽlé rĩ kí dó pírí cí! Ĩmi ũrã
ĩmi acá dó kụ́rẹ́ṇị ru 'bo, ĩmi ũrã ĩmi acá dó vâ ũpi rú ãma
kóru 'bo. Ĩdrĩ tá acá ũpi rú mgbã-mgbã rú la, ãma tá dó
adru ũpi rú ĩmi abe.

9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di indré mání rĩ gá Ãdróŋá 'bã ãma ũpḭgọ́ŋá
ru ãngũ vúlé rĩ gá, cécé 'bá ḭjọ́ lḭjó kí drḭ̃ gâ sĩ drãjó ũ'bí agá
rĩ kí áni. Ú'bã ãma 'bá ndrelé áváŋá gá rĩ kí áni, 'bá ũ'bí
ṹṇọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ 'dĩ 'baní ndrelé mãlãyíkã abe.

10 Ĩmi ũrã ãma Kúrísĩtõ 'bã ḭjọ́ ũlũjó rĩ sĩ, ãma aza-azâ wó
ĩmi ũrã ĩmi ũndũwã rú ĩminí Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ sĩ. Ĩmi ũrã
ãma ũkpó kóru, wó ĩmi ũrã ĩmi ũkpó trũ! Ĩmi ũrã ála ĩmi
ḭnzḭ̃-ḭnzḭ̃ wó ĩmi ũrã ínzḭ̃ ãma ku íni.

11 Kpere ú'dî'da ãma u'á ãbḭ́rḭ́ sĩ ãzíla ḭ̃yḭ́vḭ́ sĩ, ãma ũyóró
sṹ, ála ãmaní ũcõgõ fẽ, ãzíla ãma lḭ́cọ́ kóru.

12 Ãma ãzḭ́ nga ũkpó ru ãmadrḭ́ sĩ. Údrĩ ãma wã, ãma
sṹsṹ wi ĩ'baní múké, údrĩ ãmaní cãndí fẽ, ãma ta la.

13 Údrĩ táni ãma u'dá agá, ãma ĩ'baní ḭjọ́ umvi ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ
acájó kpere ãndrũ ãma i'dá kórõná ru, ãzíla ãma 'bá ṹṇọ́kṵ́
'dĩ gãlépi úmgbé rĩ kî.

14 Mâ anzḭ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ wárágã 'dĩ sĩ ĩminí
drḭ̃nzá fẽjó la ku, wó sĩ ĩmi bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṵ́ lijó.

15 'Bá ĩmi tãmbalépi rĩ drĩ kí táni adru agá Kúrísĩtõ agá
10,000 sĩ tí, ĩmĩ átẹ́pḭ adru kí wẽwẽ rú la ku. Ã'dusĩku má
acá dó ĩminí átẹ́pḭ rú Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá ḭjọ́ mgbã rĩ sĩ.

16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ḭ ĩmi ḭjọ́ mádrḭ́ kí vú ũbĩjó áyụ.

17 Ásḭ́sḭ́ŋá mâ Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ tḭ pẽjó ĩmi rṹlé 'dĩ, 'dĩ mâ ngọ́pḭ
mání lẽlé ambamba ã'ḭ̃táŋâ trũ Úpí agá rĩ 'i. Ĩ'di mụ ĩmi
igálé ídri mádrḭ́ adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá, ru icílépi ḭjọ́ mání
imbálé rĩ kí abe ãngũ ãzíla kãnḭ́sã pírí agá rĩ abe rĩ sĩ.

18 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ acá kí ãfó ru cécé áca 'bã rĩ amṹlé
ĩmi rṹ 'dõlé ku rĩ 'bã áni.

19 Wó Úpí drĩ lẽ rá, ma mụ mụlé ĩmi rṹlé mbẽlẽ rú ḭjọ́ 'bá
ru 'bãlépi ãfó ru 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ kí ịsṹlé rá, ãzíla ũkpõ ĩ'bã
kí sĩ adrujó rĩ íngõ 'i.

20 Ã'dusĩku Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ rĩ la ru i'da ḭjọ́ 'bá 'bã kí jọlé
rĩ sĩ la ku ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá 'i.

21 Ḭjọ́ ĩminí lẽlé rĩ íngõ 'i? Ĩlẽ má amṹ ĩmi rṹ 'dõlé kẹ̃lḭ́ká
trũ yã jõku lẽtáŋá sĩ ãzíla úríndí ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ drḭ̃ sĩ yã?

5

Ũlẽ ũkú ãni kãnḭsã agá rĩ

1 Álẽ vâ ú'dî'da ĩminí ḭjọ́ ãzí jọlé, ḭjọ́ mání arelé rĩ agá, 'bá
ãzí ũlẽ ũkú ãni la trũ la ĩmi agá 'dĩ cí, ãko ãzí 'bá Ãdróŋá
nḭ̃lépi ku rĩ 'bã kí vâ icólé idélé ku íni la. Úlũ mání 'bá ãzí
ĩmi agá 'dĩ ĩ'di ru ula ṵ́kṵ́pḭ̃ sĩ.
2 Wó Ĩmi ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãfó sĩ! Ĩmi icó tá u'álé ũcõgõ sĩ ĩmi ásḭ
gá ḭjọ́ 'dĩ sĩ sĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ drojó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ
ãmvé ku yã?
3 Ádrĩ táni adru ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, úríndí sĩ ma
ĩmi abe cí. Ãzíla áḷị ḭjọ́ 'bá ḭjọ́ ãwṹ ãni 'dĩ idélépi rĩ drḭ gá
'bo, cécé mâ tá adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ rĩ áni.
4 Ĩdrĩ ĩmi tra rṹ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ sĩ, ma ĩmi abe
úríndí sĩ, ãzíla ũkpó Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ ĩ'di ĩmi abe
cí.
5 Ĩfẽ ágọ́bḭ́ ḭjọ́ ũnzí ãwṹ ãni 'dĩ idélépi rĩ Sĩtánĩ drḭ, ḭjọ́ ũnzí
ĩ'di agá 'dã Sĩtánĩ 'ba andi sĩ ĩ'di rá, ãzíla ídri ĩ'didrḭ̃ 'bã pa
rú sĩ ru ṵ́'dṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ rá.
6 Ũnũŋá ĩminí ĩmi ũnũjó rĩ adru múké ku. Ĩnḭ̃ ḭjọ́ ũnzí
wereŋá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ la ĩmi iza cécé ãkṵ́kḭ wereŋá rĩ
'bã ãnáfóró fẽjó ṹpḭ̃jó ãmbógó rĩ áni ku yã?
7 Lẽ ĩnze ḭjọ́ ũnzí rĩ ĩmi agá 'dâ rá, ĩmi dó sĩ adru ú'dí cécé
ĩminí adrujó ḭjọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni. Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ṹmṹ
aḷịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ * ãmadrḭ gá rĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãmaní
'bo.
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãna kí ṹmṹ 'dĩ 'i ãkṵ́kḭ údu ngṹŋá ãni ḭjọ́
ũnzí trũ rĩ sĩ ku, wó rá la ãnáfóró ãkṵ́kḭ kóru, ḭjọ́ mgbã
ãzíla pịrị rĩ drḭ gá rĩ sĩ cécé 'bá Yãhṵ́dḭ rú rĩ 'bã kí ándrá
ãnáfóró ãkṵ́kḭ kóru rĩ najó rĩ áni.
9 Wárágã mání sĩlé ĩminí rĩ agá, ájọ ĩminí lẽ ĩmi icí ĩmi
'bá ũlẽ ũkú ãni ĩmi agá 'dĩ abe ku.
10 Ḭjọ́ mání jọlé rĩ adru ĩmi icí ĩmi 'bá Ãdróŋá ã'ḭ̃lépi ku
mị-ãcí trũ, jõku rọ̃mmgbọ́ ru, jõku ṹgṹ 'dĩ kí, jõku ãdroŋa
ĩnzõ rú rĩ kí ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ kí abe ku íni ku. Ĩminí lẽjó drḭ̃ fụjó
ĩ'ba abe ku lẽ ĩmi a'be ṹnọ́kṹ 'dĩ rá.
11 Ḭjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ru 'bãlépi 'i 'bá
Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ rú wó mị-ãcí trũ, jõku rọ̃mmgbọ́ ru, jõku
ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭ̃nzḭ̃lépi, jõku 'bá kí u'dálépi, jõku 'bá
ãná mvụlépi la, jõku 'bá ṹgṹ la rĩ trũ ku. 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ
trũ lẽ ĩna íná ãngũ ãlu gá ku.

---

* **5:7** *Ṹmṹ aḷịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ* rĩ ĩ'di ṹmṹ ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí anzéjó Mḭ̃sịrĩ̃ gá rĩ 'bã ḭjọ́ ũrãjó rĩ 'i.

12-13 Ị́jọ́ 'bá ãmvé kãnị́sã agá ku rĩ kí ị́jọ́ lịjó rĩ adru ị́jọ́
ãma ãni la ku. Ãdróŋá la mụ kí ị́jọ́ lịlé nĩ. Wó adru ĩmi 'bá
ĩmi drĩdríŋĩ gá kãnị́sã agá 'dĩ kí ị́jọ́ lị ĩmi 'i la ku yã? Cécé
ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Lẽ ĩmi iyá 'bá ị́jọ́ ũnzí
idélépi ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ rá.” †

6

Kũrĩsĩtíyánĩ 'baní ru tõjó 'bá ã'ị̃táŋá agá ku rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ

1 Ĩdrĩ ị́jọ́ ịsṵ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi dó vâ agụ la lịlé 'bá ã'ị̃táŋá
agá ku rĩ 'badrị́, ĩmi agụ 'bá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ kí drị̃lẹ́ gá ku ã'du
ị́jọ́ sĩ yã?
2 Ĩnị̃ 'bá ãlá ã'ị̃táŋâ trũ 'dĩ kí drṵ́zị́ ũ̃nọ̃kṵ́ 'bã ị́jọ́ lị nĩ rĩ gá
ku yã? Wó ĩdrĩ dó drṵ́zị́ ũ̃nọ̃kṵ́ 'bã ị́jọ́ lị ĩmi 'i, ĩmi icó dó ị́jọ́
wereŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí amálé lịlé ku yã?
3 Ĩnị̃ ãma drṵ́zị́ mãlãyíkã kí ị́jọ́ lị ãma 'i rĩ gá ku yã? Ãma
icó ị́jọ́ ídri 'dĩ drị́ gá rĩ lịlé ndẽ rá rĩ ku yã?
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ adru ị́jọ́ trũ ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ ĩmi ũpẽ 'bá
ãzí kí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ drĩ kí táni adru 'bá ũ̃nị̃táŋâ trũ
were la kí tí, sĩ ị́jọ́ ĩmidrị̃ kí lịlé ndẽ ĩminí kí agụjó lịjó 'bá
ị́jọ́ nị̃lépi kãnị́sã drị̃ gá ku rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ rá.
5 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ drị̃nzá fẽjó. 'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ
ũndũwã rú icólépi ị́jọ́ ĩmidrị́ gá Kũrĩsĩtíyánĩ 'badrị̃ kí lịlépi
la yụ yã?
6 Wó kẹ̃jị́ la gá Kũrĩsĩtíyánĩ ãlu la mụ ádrị́pị̃ tõlé 'bá ã'ị̃táŋâ
kóru rĩ drị̃lẹ́ gá.
7 Ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ tõŋá ĩminí ĩmi tõjó ĩmi drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá
rĩ la i'da la ị́jọ́ ndẽ dó ĩmi rá. Ĩmi ã'ị̃ ị́jọ́ ũnzí idéjó ĩmi rṵ́ ku
la ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ĩlẽ ĩmi ũnzãlé ku la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
8 Kẹ̃jị́ la gá ĩmi 'bá kí ũnzã, ĩmi ị́jọ́ ũnzí idé ĩ'ba rṵ́, ãzíla
ĩmi vâ ĩmĩ ádrị́pịka Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí ũnzã.
9 Ĩnị̃ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ icó kí Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ gá filé
ku rĩ ku yã? Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãwṵ́'bá ru 'dĩ kí
jõku 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃lépi 'dĩ abe, ũkú ãwṵ́ rĩ kí
abe, jõku ãgọbị ãgọbị 'dụlépi ũkú ru rĩ kí abe,
10 jõku ũ̃gụ'ba kí abe, 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí, 'bá ĩmẽrãlépi
íwá sĩ rĩ kí abe, 'bá ũlẽ 'bãlépi 'bá ãzí 'bã ãko sĩ 'dĩ kí abe,
jõku 'bá 'bá ãzí 'bã ãko vú rịlépi ĩnzõ sĩ 'dĩ kí abe pírí icó kí
Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ nalé ĩ'bã ãko rú ku.
11 Ĩmĩ ãzí kí ándrá 'dã 'bã áni. Wó Ãdróŋá ũjĩ dó ĩmi ị́jọ́
ũnzí ĩmidrị̃ kí agá 'bo, ã'ị̃ dó sĩ ĩmi acájó ị́jọ́ ũnzî kóru, lã ĩmi

† **5:12-13** Ãzị̃táŋá Amviŋá 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

ãlá ru rụ́ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ ãzíla Ãdróŋá ãmadrị́ gá rĩ 'bã Úríndí sĩ.

Ĩmi iza ĩmi ụrụ'bá ãwṹ sĩ ku

12 Ĩmi ãzí icó jọlé la, “Â'ị̃ mání ịjọ́ pírí kí idélé rá,” wó ãko pírí adru kí ũrõdrị́ ru ku. Ãzịtáŋá ã'ị̃ mání ịjọ́ pírí kí idélé rá, wó má ã'ị̃ áma drị́ celé ãko ãzí ní ku.

13 Ína ĩ'di kũbũ̃ ãni ãzíla kũbũ̃ vâ ína ãni, wó Ãdróŋá la ãko 'dĩ kí ĩ̃ĩ̃kĩ̃ ĩ̃rĩ̃ trá rá, ụrụ'bá adru sĩ ãwũ̃ ngajó ku, wó ụrụ'bá ĩ'di Úpí ãni ãzíla Úpí ĩ'di ụrụ'bá ãni.

14 Ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ Ãdróŋá inga Úpí Yẹ́sṹ ídri drã agá rá, ãzíla ĩ'di vâ mụ ãma ingalé ídri rú ĩndĩ.

15 Ĩnĩ̃ ụrụ'bá ĩmidrị́ gá rĩ ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'bã ãzí rĩ gá ku yã? Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má icó ụrụ'bá ĩsélé Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ ãwũ̃ ngajó rá yã? Ãluŋá la yụ!

16 Ĩnĩ̃ ágọ́bị́ ru icílépi ũkú ãwụ́ rĩ be rĩ kí acá ĩ'di be ụrụ'bá ãlu rú rĩ gá ku yã? Ã'dusĩku jọlé 'bo rĩ 'bã áni, “Kí ĩ̃rĩ̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.” †

17 Wó 'bá ru icílépi Úpí be rĩ ĩ'di úríndí agá ãlu.

18 Ĩmi apá ịjọ́ ũnzí ãwũ̃ drị́ sĩ rá. Ị́jọ́ ũnzí ãzí 'bá 'bã kí idélé 'dĩ kí ãmvê sĩ, wó 'bá ãwũ̃ idélépi rĩ la ịjọ́ ũnzí idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ụrụ'bá sĩ.

19 Ĩnĩ̃ ụrụ'bá ĩmidrị́ 'dĩ ĩ'di jó Ãdróŋá drị́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã sĩ u'ájó ala gá, ĩminí ịsụ́lé Ãdróŋá drị́ rĩ 'i rĩ gá ku yã? Ĩmi adru ĩmi ãni ku, ĩmi Ãdróŋá ãni,

20 îgbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ĩmidrị̃ sĩ ĩmi ĩ̃nzĩ̃ Ãdróŋá 'i.

7

Ị́jọ́ ũkú ĩgbãŋá drị́ gá rĩ

1 Ú'dî'da ịjọ́ ĩmĩ ãsĩlé rĩ kí drị́ gá: ĩ'di múké ágọ́bị́ ní adrujó ũkú kóru.

2 Wó ãwũ̃ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ, ágọ́bị́ ãlu-ãlu 'bã adru ũkú trũ ãzíla ũkú ãlu-ãlu 'bã adru ágó trũ.

3 Ágọ́bị́ ãlu-ãlu 'bã nga ãzí ĩ'di ãni ágọ́bị́ drị́ ũkú ĩ'didrị́ rĩ ní rĩ rá, ãzíla ũkú 'dĩ 'bã áni ágọ́bị̃ be.

4 Ũkú 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku wó ĩ'di 'bã ágọ́bị́ ãni, cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bị́ 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku ĩ'di ũkú ĩ'didrị́ gá rĩ ãni.

5 Ĩmi uga ĩmi ĩminí ku, be la rá la ĩminí ịjọ́ la itújó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá sáwã were sĩ rĩ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ásị́ 'bã Ãdróŋá ã'ị̃jó. Be la ĩmi icí ĩmi ú'dí ru gẹ̃rị̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ

† **6:16** Í'dóŋá 2:24

gẹ̃rị̃ Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi uléjó rĩ atrị cí. Ĩminí icójó ĩmi tãmbajó ĩmi ṣĩ cénĩ ku rĩ sĩ.
6 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ ígátáŋá ru, adru ãzḭ́táŋá ru la ku.
7 Ũrãtáŋá mádrḭ̃ sĩ 'bá drĩ kí tá adru cécé mâ áni la múké. Wó Ãdróŋá fẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã gbíyã u'ájó rĩ kí ndú-ndú, fẽ ãzí rĩ 'baní 'dĩ 'i ãzí rĩ 'baní 'dã 'i.
8 Ú'dî'da 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku rĩ 'baní ãzíla 'bá ãwṵzḭ ru rĩ abe ma jọ la íni, ĩ'di adru múké ĩ'baní drĩ kí ru ĩgbã ku rĩ gá, cécé mâ áni.
9 Wó drĩ kí icó ru tãmbalé ku, lẽ 'bã ĩgbã kí ru rá, ã'dusĩku ĩ'di ũniyambamba rú ãndânĩ ĩ'baní ru ĩgbãjó rá ndẽ ĩ'baní ũkú vị ãzíla ágó vị tajó rĩ rá.
10 'Bá ru ĩgbãlépi rá 'dĩ 'baní, ma ãzḭ́táŋá fẽ íni (adru ma 'i ku wó Úpí 'i). Ũkú 'bã iré ágó be ku.
11 Wó drĩ kí iré rá yã áni, lẽ 'bã ace u'álé ágó kóru jõku 'bã gõ ru icílé ágó ĩ'didrḭ̃ be ú'dí ru. Ãzíla ágọ́bḭ 'bã dro ũkú ĩ'didrḭ̃ ku.
12 'Bá ãzí acelépi 'dĩ 'baní ma jọ la 'dĩ 'bã áni (ma 'i má adru Úpí 'i la ku). Kũrĩsĩtíyánĩ ãzí drĩ adru ũkú ã'ṭáŋâ kóru rĩ trũ, wó drĩ ã'ḭ u'álé ĩ'di be rá, lẽ 'bã dro ũkú 'dĩ ku.
13 Ũkú ãzí drĩ adru ágọ́bḭ ã'ṭáŋâ kóru rĩ 'bã ũkú ru, wó ágô drĩ ã'ḭ u'álé ĩ'di be rá, lẽ 'bã dro ágô ku.
14 Ã'dusĩku ágọ́bḭ ã'ṭáŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'ḭ rá la ũkú ĩ'didrḭ̃ 'dĩ sĩ, ãzíla ũkú ã'ṭáŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'ḭ rá la ágọ́bḭ ĩ'didrḭ̃ ã'ṭáŋá agá 'dĩ sĩ.
Ḭjọ́ mgbã sĩ anzḭ ĩmidrḭ̃ 'dĩ kí tá adru ãndḭ ru. Wó ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ Ãdróŋá la dó kí ã'ḭ rá.
15 Wó 'bá ã'ṭáŋâ kóru rĩ drĩ lẽ ũkû jõku ágô Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ drolé, icó ị́jọ́ 'dĩ idélé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rá. Ágọ́bḭ jõku ũkú ã'ṭáŋâ trũ rĩ ị́jọ́ ãzí kí umbélépi ị́jọ́ 'dĩ agá la 'dáyụ, Ãdróŋá umve ãma u'álé ásḭ ĩ̃gbẽ̃ sĩ.
16 Ũkú ínĩ̃ íngoní-íngoní ru mi mî ágô pa rá? Jõku ágọ́bḭ ínĩ̃ íngoní-íngoní ru mi mî ũkú pa rá?

Ĩmi u'á Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ áni

17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãlu-ãlu 'bã u'á gbíyã Úpí ní fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ ãzíla cécé ándrá Ãdróŋá 'bã ĩ'di umvejó rĩ áni. 'Dĩ ị́jọ́ mání azḭlé kãnḭsã pírí kí agá rĩ 'i.
18 Údrĩ ándrá ágọ́bḭ̃ umve ịsṵ́ ĩtãrã ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ sĩ 'bo, lẽ 'bã acá 'bá ĩtãrãlé ku rĩ áni ku. Údrĩ ándrá ágọ́bḭ̃ umve 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku, lẽ 'bã ĩtãrã ru ku.
19 'Bá ĩtãrãjó rá jõku ĩtãrãjó ku rĩ kí ãko ãzí ṵ̃rọ̃drḭ̃ kóru la kî. Ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drḭ̃ kí tãmbajó rĩ ĩ'di ṵ̃rọ̃drḭ̃ ru la nĩ.

20 'Bá ãlu-ãlu 'bã ace ũví ĩ'didrị́ ídu ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ
ĩ'di umvejó rĩ agá.
21 Ími umvejó rĩ sĩ mi 'dĩ sĩ ãtí'bó yã? Ị́jọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní
ũcõgõ ku, ídrĩ icó drį̃ḷẹ́mmgbọ ịsụ́lé rá, mí icó mụlé rá.
22 Ã'dusĩku 'bá umvelé 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru rĩ, ĩ'di 'bá
drį̃ḷẹ́mmgbọ fẽjó ĩ'diní adrujó Úpí agá rĩ 'i, cécé 'bá ándrá
umvelé ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru ku rĩ, ĩ'di ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni.
23 Į̂gbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ, lẽ ĩmi acá dó ãtí'bó 'bá 'bã ãni la ru ku.
24 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ ĩmi
adrujó Ãdróŋá ãni rĩ sĩ, lẽ ĩmi ace gbíyã ándrá Ãdróŋá 'bã
ĩmi umvejó rĩ sĩ.

Ị́jọ́ umvilé 'bá ru ĩgbãlépi ku rĩ drį̃ gá ãwụ́zị̃ kí abe rĩ

25 Ú'dî'da íni 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku 'dĩ 'baní: ãzị̃táŋá ãzí
mâ ịsụ́lé Úpí rụ̃lé la yụ, wó rá la ma ị́jọ́ 'dĩ lị 'bá Úpí 'bã sĩ
ásị́ į̃gbẹ́ 'bãjó drį̃ la gá rá rĩ rụ́.
26 Ú'dî'da ị́jọ́ ru usalépi 'dĩ kí sĩ, ĩ'di múké ãndânĩ ĩminí
acejó cécé ĩmĩ adrulé rĩ 'bã áni.
27 Mí ĩgbã ũkú 'bo yã? Lẽ índrų̃ ũkú droŋá ku. Mí ĩgbã
drĩ ũkú ku yã? Lẽ índrų̃ ũkú ku.
28 Wó ídrĩ ũkú ĩgbã rá, ị́jọ́ ũnzí ãzí míní idélé la 'dáyụ,
ãzíla ĩzóŋá ágó rụlépi ku rĩ drĩ mụ ágó gá rá, idé drį̃ ị́jọ́ ãzí
ũnzí la ku. Wó 'bá ru ĩgbãlépi 'bo rĩ kí mụ drį̃ cịlé ũcõgõ
ndú-ndú sĩ ídri 'dĩ agá 'dâ, álẽ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi tãmbalé.
29 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ ị́jọ́ mání
jọlé rĩ 'bã ífí íni, sáwã acá dó ãlị̃ŋá ru. I'dójó ú'dî'da mụjó
drį̃ḷẹ́ gâlé ru 'bá ũkú trũ 'dĩ 'bã u'á kí cécé kí 'bã rĩ ũkú kóru
rĩ áni,
30 'bá awálépi 'dĩ kí cécé 'bá awálépi ku rĩ kí áni, 'bá
u'álépi ãyĩkõ sĩ 'dĩ kí cécé kí 'bã rĩ ãyĩkõ kóru rĩ 'bã áni,
'bá ãko ĩgbãlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã kí tãmbalé rĩ adru kí 'bã
rĩ ĩ'ba ãni ku rĩ áni,
31 'bá ãko ũ̃ŋọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ kí ayúlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã
kí ayúlé ku la rú. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũ̃ŋọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ ãko ala gá 'dĩ
kí abe kí alị-alị̃.
32 Álẽ tá ĩmi adru ala gá drį̃ḷẹ́mmgbọ trũ. 'Bá ũkú kóru rĩ
'bã 'bã ásị́ ị́jọ́ Úpí drį̃ drį̃ gá, ĩ'di icó ãyĩkõ fẽlé Úpí ní íngoní
ru.
33 Wó 'bá ũkú trũ rĩ la ásị́ 'bã ị́jọ́ ũ̃ŋọ́kụ́ 'dõ drį̃ kí drį̃ gá,
ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ ũkû ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drį̃ gá,
34 ãzíla ĩ'di 'bã ásị́sị́ŋá kí ru awa-awâ. Ũkú mụlépi ágó gá
ku jõku ĩzóŋá ágó rụlépi ku rĩ la ru ásị́ 'bã ị́jọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ
kí drį̃ gá, ĩ'di 'bã ásị́sị́ŋá ãmbógó rĩ ru ụrụ'bá ãzíla úríndí
fẽjó pírí Úpí nî. Wó ũkú mụlépi ágó gá 'bo rĩ ĩ'di 'bã ásị́sị́ŋá

ãmbógó rĩ ịjọ́ ũnọ́kụ́ drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ ágọ́bị̃ ĩ'didrị̃ ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.
35 Ma ịjọ́ 'dĩ kí jọ ĩminí sĩ adrujó múké sĩ ĩmi drị̃ ụtrịjó la ku, wó rá la ĩmi dó sĩ u'á gẹ̃rị̃ pírí icólépi ĩmi drĩdríŋĩ colépi ịjọ́ Úpí drị̃ be ku rĩ sĩ.
36 'Bá ãzí drĩ ũrã la mba ĩzẹ́pị̃ tã pịrị ku, wó ĩzẹ́pị̃ 'bã ílí drĩ dó sĩ alị-alị̃, drĩ lẽ mụlé ágó gá rá, 'bã idé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni. Idé ịjọ́ ũnzí ãzí ku. Lẽ 'bã fẽ ĩzẹ́pị̃ 'bã mụ ágó gá rá.
37 Wó ágọ́bị̃ ịjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ itúlépi ĩ'di ásị̃ gá, 'bá ãzí 'bã ũŋmĩlé nĩ ku, ịjọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ drị̃ ụtrị̃lépi rá rĩ, ãzíla ru ásị̃ 'bãlépi ĩzóŋá ágó rụlépi ku 'dĩ ĩgbãjó ku rĩ, ágọ́bị̃ 'dĩ idé ịjọ́ mgbã la.
38 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ ĩzóŋá ágó rụlépi ku rĩ ĩgbãlépi rĩ, idé ịjọ́ múké la, wó ágọ́bị̃ ũkú ĩgbãlépi ku rĩ idé vâ ịjọ́ múké ãndânĩ.
39 Ũkú ágó 'bã drĩ sĩ adrujó ídri rĩ umbé drĩ ĩ'di cí ĩ'di 'bã ĩdrĩ sĩ pírí. Wó ágô drĩ drã rá, ĩ'di 'bã drị̃lẹ́mmgbọ ágó cí rĩ rujó ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, wó 'bã adru 'bá Úpí agá la.
40 Ũrãtáŋá mádrị̃ agá, ĩ'di adru ĩ'diní ãyĩkõ rú ãndânĩ drĩ ace u'álé á'dụ̃sĩ ágó kóru, ãzíla ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la Úríndí Ãdróŋá drị̃ rĩ 'bã áma drị̃ cejó nĩ rĩ sĩ.

8

Íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị̃ rĩ sĩ 'baní rĩ

1 Ú'dî'da ịjọ́ ĩmĩ sĩlé íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị̃ sĩ rĩ 'baní rĩ drị̃ gá: ãma pírí kí nị̃táŋâ trũ ĩ'bã kí jọlé rĩ 'bã áni. Ũndũwã sĩ 'bá kí ru ịpị̃ ãfó sĩ, wó lẽtáŋá la 'bá sị ụrụgá nĩ.
2 'Bá ãzí drĩ ũrã la ínị̃ ịjọ́ cé, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nị̃ drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ áni ku.
3 Wó 'bá Ãdróŋâ lẽlépi rá rĩ Ãdróŋá nị̃ ĩ'di cé.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa idélé idé idê drị̃ sĩ 'dĩ 'baní rĩ najó rĩ sĩ. Ãma pírí nị̃ kí rá ãzíla ã'ị̃ kí rá ãdroŋa idélé idé idê drị̃ sĩ 'dĩ kí ãko ãzí mgbã 'dáyụ ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ la kî ãzíla Ãdróŋá 'bãngá ãlu ãzí ndú la yụ.
5 Ãko ãzí drĩ kí táni adru agá umvelé ãdroŋa rú la cí, nõ 'bũ̃ gá yã jõku ũnọ́kụ́ gá yã, (cécé ãndá “Ãdroŋa” wẽwẽ rú 'bã kí adrulé rĩ áni ãzíla ũpi wẽwẽ rú 'bã kí adrulé ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ 'bã áni),
6 wó ãma ní rĩ gá Ãdróŋá ĩ'di ãlu ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'i, ãko pírí kí 'bãlépi rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ídri ĩ'diní rĩ, ãzíla Úpí ĩ'di vâ ãlu Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i, ãko pírí 'bãjó ĩ'di sĩ rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ĩ'di ni rú rĩ 'i.

7 Adru 'bá pírí nĩ kí ịjọ́ 'dĩ cé la ku. 'Bá ãzí rĩ kí drĩ kpere
ru icí ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'bã áni rĩ kí vú ũbĩlé, drĩ kí íná la
kí na 'bo kí ịjọ́ ũrã íná 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãdroŋa 'dĩ 'bã
áni rĩ 'banî, ãzíla ĩ'bã ũrãtáŋá 'bã adrujó ũkpó kóru rĩ sĩ,
ĩ'di dó sĩ kí iza rá.
8 Wó íná ají ãma Ãdróŋá rụ́ ãni rú nĩ la ku ãmaní íná najó
ku rĩ 'bã ãma adrujó ũnzí ãndânĩ ku, ãzíla ãdrĩ na la rá 'bã
ãma múké ãndânĩ la nĩ ku.
9 Lẽ ĩmi adru kí mịfị̃ trũ drị̃lẹ́mmgbọ ĩmĩ ịsụ́lé rĩ 'bã adru
ĩminí gẽ̃rị̃ atrịjó 'bá ã'ị̃táŋâ trũ were 'dĩ 'baní ku.
10 Ã'dusĩku 'bá drĩ mi 'i nị̃táŋâ trũ 'dĩ ndre ãkónã na agá
jó ãdroŋa idélé idé idê drị̃ sĩ rĩ 'badrị̃ rĩ agá, icó 'bá ã'ị̃táŋá
ũkpó kóru rĩ drị̃ selé icójó ãkónã 'dã najó ĩndĩ ku yã?
11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mí ádrḭpị ũkpõ kóru Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di
ịjọ́ sĩ rĩ 'bã ã'ị̃táŋá la ru iza nị̃táŋá mídrị̃ sĩ.
12 Ĩdrĩ ḭjọ́ iza ĩmi ádrḭpị rụ́, ãzíla ĩmi adrá ĩ'di 'bã ã'ị̃táŋá
rá, ĩmi idé ḭjọ́ ũnzí Kúrísĩtõ ụrụ'bá gá.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãko mání nalé rĩ drĩ fẽ la má ádrḭpị ní a'déjó
ịjọ́ ũnzí agá, lẽ ána ĩzá ị̃dị́ ku, áfẽ sĩ ĩ'diní a'déjó ḭjọ́ ũnzí agá
ku.

9

Drị̃lẹ́mmgbọ ũpḭgọ́ŋá 'bã kí sĩ ãzḭ̂ ngajó rĩ

1 Má adru 'bá drị̃lẹ́mmgbọ trũ ḭjọ́ mání lẽlé rĩ ngajó la ku
yã? Má adru ũpḭgọ́ŋá ku yã? Ándre Úpí ãmadrị̃ Yẹ́sũ̃ 'i áma
mịfị̃ sĩ ku yã? Ĩmi adru 'bá mání ũfũlé ãzḭ̂ Úpí 'bã ngalé ḭjọ́
mání ũlũlé rĩ sĩ rĩ kí ku yã?
2 Ádrĩ táni adru agá ũpḭgọ́ŋá ru 'bá ãzí 'bã ãni ku, ma ĩmi
ãni, ã'dusĩku ĩmi drḭmvụ́ mádrị̃ mání sĩ adrujó ũpḭgọ́ŋá Úpí
agá rĩ kí.
3 'Dĩ ḭjọ́ mání umvilé 'bá ḭjọ́ lị̀lépi áma drị̃ gá 'dĩ 'bã áni rĩ
kî.
4 Ãmã drị̃lẹ́mmgbọ cí sĩ ãmaní ãkónã fẽjó najó ãzíla ãko
fẽjó mvụjó la ku yã?
5 Ãmã drị̃lẹ́mmgbọ vâ cí sĩ ũkú ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí 'dụjó
acḭjó ãma abe, cécé 'bá ũpḭgọ́ŋá ru rĩ 'bã ãzí 'bã kí idélé rĩ
'bã áni, ãzíla Úpí 'bã ádrḭpịka kí ãzíla Kéfã abe ku yã?
6 Ĩ'di lú ãma Bãrãnábã be ãzḭ̂ ngalépi sĩ u'ájó ídri rĩ kí yã?
7 'Bá adrulépi ãsĩkárĩ rú ru ũfẽlépi cénĩ-cénĩ rĩ ã'di 'i?
'Bá zãbíbũ ámvụ́ salépi na ãka la ku rĩ ã'di 'i? 'Bá ãnãkpá
ucélépi lé la mvụlépi ku rĩ ã'di 'i?
8 Ḭjọ́ mání jọlé 'dĩ ĩ'di ḭjọ́ 'bá 'bá rĩ 'i yã? Ãzḭtáŋá jọ vâ ḭjọ́
ãlu 'dĩ vúŋá ku yã?

9 Ã'dusĩku úsĩ ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ agá, “Mí umbé mánĩ̃gọ́
ãná tulépi rĩ 'bã tị cí ĩ'di atrḭjó ãná naŋá gá ku.” † Ḭ́jọ́ Ãdróŋá
'bã ásḭ́ 'bãjó ãmbógó rĩ mánĩ̃gọ́ 'i yã?
10 Ãndá-ãndá ru jọ ḭ́jọ́ 'dĩ ãmanî, adru 'dĩ 'bã áni ku yã?
Wõyí, úsĩ ḭ́jọ́ 'dĩ ãmaní ã'dusĩku 'bá ámvṵ́ sõlépi rĩ la ámvṵ́
sõ ãzíla 'bá ãná colépi rĩ la ãná co, kí ḭ́jọ́ 'dĩ idé íni la kí ásḭ́
'bã alejó la naŋá gá ĩndĩ.
11 Ãdrĩ ũri Úríndí drḭ́ gá rĩ rĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩ'di ĩminí
adru ambamba ãdrĩ ãko ãmã ãzã kojó rĩ kí ịsṵ́ ĩmi rṵ́ 'dâ rĩ
gá?
12 'Bá ãzí rĩ drĩ kí dó drḭ̃lẹ́mmgbọ ịsṵ́ ĩmi kí ãtḭ̃jó rĩ sĩ, ãma
icó dó ịsṵ́lé la ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
Wó ãma ayú ándrá drḭ̃lẹ́mmgbọ 'dĩ 'bã áni rĩ ku. Kẹ̃jḭ́ la
gá ãri ḭ́jọ́ pírí talé ãma atrḭ rú sĩ ḭ́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ
'bã ũlũŋá drḭ̃ ku.
13 Ĩnḭ̃ ku yã, 'bá ãzḭ́ ngalépi jó Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ kí ãkónã
ĩ'badrḭ́ gá rĩ ịsṵ́ ala gá 'dãá, ãzíla 'bá ãzḭ́ ngalépi ãlĩtárĩ gá
rĩ kí ãko fẽlé ídétáŋá ru ãlĩtárĩ gá 'dãá rĩ kí ãzí ịsṵ́ rĩ gá ku
yã?
14 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Úpí azḭ 'bá ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũlépi
rĩ 'bã ịsṵ́ kí ãko ĩ'badrḭ̃ kí ḭ́jọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ sĩ.
15 Wó áma ãmgbã má ayú drḭ̃lẹ́mmgbọ sĩ ḭ́jọ́ 'dĩ kí idéjó ku.
Ásĩ wárágã 'dĩ adru ma dó sĩ ásḭ́ 'bã ĩmi idé ḭ́jọ́ 'dĩ kí mání
la ku. Mâ drãjó rá rĩ ĩ'di múké ndẽ 'bá ãzí ní drḭ̃lẹ́mmgbọ
mádrḭ́ mání sĩ áma ũnũjó ḭ́jọ́ ũlũjó ĩsá ru rĩ ujajó ãzḭ̃ kóru
rĩ rá.
16 Má icó áma ịpḭ́lé mání ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ ku, ã'dusĩku
úfẽ mání ãzḭ́táŋá sĩ ḭ́jọ́ ũlũjó. Cãndí mádrḭ́ ádrĩ ḭ́jọ́ mgbã rĩ
ũlũ ku rĩ gá.
17 Ádrĩ ũlũ la ĩsá ru ma ũyá ịsṵ́, drĩ adru ĩsá ru ku, ma íni
la ãzḭ́ mgbã fẽlé mádrḭ́ rĩ nga.
18 Ũyá mádrḭ́ rĩ dó ã'du? Bãsĩ gápi 'dĩ, mání ḭ́jọ́ mgbã rĩ
ũlũ agá 'dâ, ma ĩ'di fẽ ĩsá ru ãjẹ̃ kóru, má ayú dó sĩ ũkpó
mádrḭ̃ kí mání ũlũjó la rĩ sĩ ku.
19 Ádrĩ táni adru agá drḭ̃lẹ́mmgbọ trũ ãzíla adrujó 'bá ãzí
pálé gá ku, á'bã ma adrujó ãtí'bó ru 'bá pírí 'banî sĩ 'bá kí
aséjó ũ'bí ru drĩ icó rá.
20 Ádrĩ fi 'bá Yãhṵ́dḭ́ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ma acá Yãhṵ́dḭ́
rú 'bá Yãhṵ́dḭ́ rú rĩ kí aséjó. 'Bá ãzḭ́táŋá pálé gá 'dĩ kí abe,
ma acá 'bá ãzḭ́táŋá pálé gá 'dĩ kí áni, táni áma ãmgbã rĩ
'bá adrujó ãzḭ́táŋá pálé gá ku tí sĩ 'bá ãzḭ́táŋá pálé gá 'dĩ kí
aséjó.

† **9:9** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 25:4; 1 Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ 5:18

21 'Bá ãzịtáŋâ kóru rĩ 'ba rụ́ ma acá adrujó 'bá ãzịtáŋâ
kóru rĩ áni (ádrĩ táni adru agá drĩlẹ́mmgbọ kóru, ãzịtáŋá
Ãdróŋá drị agá wó ma ãzịtáŋá Kúrísĩtõ drị̃ pálé gá) ma dó
sĩ 'bá ãzịtáŋâ kóru rĩ kí asé.
22 'Bá ũkpó kóru 'dĩ 'ba rụ́ ma acá ũkpó kóru sĩ 'bá ũkpó
kóru rĩ kí aséjó, ma acá adrujó ãko pírí ru 'bá pírí 'banî, ịjọ́
'dĩ sĩ gẽrị̃ pírí cí rĩ kí agâ sĩ ma dó sĩ ĩ'bã ãzí kí upa.
23 Ma ịjọ́ 'dĩ kí idé pírí íni la ịjọ́ mgbã rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ma dó
sĩ sũsụ́ wiŋá 'dã ịsụ́ alelé ĩndĩ.
24 Ĩnĩ̃ drĩ ãbálá ụ́ngụ́lẹ́ drị̃ agá 'bá pírí ụ́ngụ́lẹ́ cẽlépi rĩ kí
cẽ ĩndĩ wó 'bá ãlu la mụ ũyá ịsụ́lé nĩ rĩ gá ku yã? Ĩmi u'á
vâ gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ lẽ ũyá ịsụ́lé Ãdróŋá drị́ rá rĩ gá, cécé
'bá ụ́ngụ́lẹ́ cẽlépi sĩ ũyá ịsụ́jó rĩ áni.
25 'Bá pírí áváŋá ãbálá ru rĩ gá rĩ kí ímbátáŋá ũkpó la ịsụ́.
Kí ịjọ́ 'dĩ idé íni la kí sĩ ũyá ukólépi ukô rĩ ịsụ́, wó ãma ịjọ́
'dĩ kí idé íni la ãma sĩ ũyá ukólépi ku rĩ ịsụ́.
26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́ cẽlépi ãbálá gá, jõku ãcóŋá
colépi ãĩ̃ịgọ̃ sĩ ũyá ịsụ́jó rĩ áni, ma vâ ãzị́ nga ũkpõ sĩ Ãdróŋá
ní sĩ ũyá 'dã ịsụ́jó.
27 Yụ, ma áma ụrụ'bá adị ãzíla ĩ'di dó acá mâ ãtí'bó ru,
ã'dusĩku ádrĩ dó ịjọ́ 'dĩ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá ãzí rĩ 'baní 'bo,
áma mgbã 'bã ĩcẽ rú dó sĩ ũyá 'dã ku.

10

Bị̃lẹ́ ĩndụ́ liŋá ịjọ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzĩ̃ŋá sĩ rĩ

1 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, álẽ ĩmi
adru ịjọ́ mgbã 'dĩ nĩ̃ŋâ kóru ku, ãmã áyịpịka Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ kí
ándrá pírí ũrụ́'bũ̃ ĩndụ́ gá ãzíla za kí pírí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ.
2 Bĩ kí pírí bãbũ̃tịzĩ̃ ũrụ́'bũ̃ agâ sĩ ãzíla mĩrĩ agá 'dãá acájó
'bá Mụ́sã vú bĩlépi rĩ kí rú.
3 Na kí pírí íná úríndí drị̃ ãlu 'dã 'i,
4 ãzíla mvụ kí ãko mvụlé úríndí drị̃ 'i, ã'dusĩku mvụ kí
ĩ̃yị agbẹ́lépi írã úríndí drị̃ ụrụ'bá gá a'délépi kí vú gâ sĩ rĩ 'i,
ãzíla írã 'dã ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.
5 Wó ĩ'bã ãndá kí sĩ Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ ku, 'bá wẽwẽ rú
'bã ãzí ũdrã kí ãngũ kõtórõ agá 'dãá.
6 Ú'dî'da íni ịjọ́ 'dĩ kí idé kí ru ícétáŋá ru sĩ ãma bị̃lẹ́ ĩndụ́
lijó ã'bã rú sĩ ásị́ ịjọ́ ũnzí ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ kí drị̃ gá ku.
7 Ĩmi adru 'bá ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé nĩ 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃lépi rĩ rú
ku, ãzí rĩ 'bã kí ándrá idélé rĩ áni, cécé sĩlé rĩ 'bã áni, "'Bá
ri kí vũ̃rụ́ íná nalé ãzíla ãko mvụlé, ãzíla nga kí dó ụrụgá
úngó tulé ãyĩkõ idéjó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ nĩ̃lépi ku rĩ kí áni.”
†

† **10:7** Ãfũŋá 32:6

8 Lẽ ãma idé kí ãwṵ̃ ku, ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ala
gá ụ'dụ́ ãlu 'bá ũdrã álĩfũ kãlị į̃rį̃ drị la na.
9 Lẽ ãma ṵ̃'bį̃ kí Úpí 'i sĩ ndrejó la ĩ'di ãmaní pángá fẽ ị́jọ́
ũnzí idéŋá sĩ ĩ'bã ãzí 'bã kí ándrá ĩ'di ṵ̃'bį̃lé rĩ áni ku, ãzíla
ũdrã kí ándrá į̃nį̃ 'bã kí ucíjó rĩ sĩ.
10 Lẽ ãma unu kí ku ãzí rĩ 'bã kí ándrá unulé rĩ 'bã áni,
ĩ'bã ãzí rĩ kí mãlãyíkã Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ ụ'dị́ ándrá kí
rá.
11 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ĩ'ba rṵ́ ícétáŋá ru ãzíla úsĩ kí vṵ̃rṵ́ sĩ
ãma bį̃lẹ́ į̃ndṵ́ lijó, ã'dusĩku ãma u'á sáwã ṵ'dṵ́ ãsį̃jó rĩ 'bã
kí acájó ãni rú rĩ gá.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ ũrã la ítu pá ũkpó ru, mí adru mị́fį̣ trũ,
mi a'dé sĩ ku.
13 Ṵ'bį̃táŋá ãlu-ãlu ĩminí amálé 'dĩ kí, sáwã pírí sĩ amṵ́lépi
'bá 'ba rṵ́ rĩ kî. Ãzíla Ãdróŋá la ị́jọ́ ĩ'di 'bã azi̧lé ã'į̃táŋá sĩ rĩ
kí tãmba rá, icó ĩmi a'belé ṵ̃'bį̃táŋá ĩmi ũkpõ ndẽlépi rá rĩ
agá ku. Wó údrĩ ĩmi ṵ̃'bį̃ rá, ĩ'di gẽ̃rį̃ fẽ ĩminí fũjó ṵ̃'bį̃táŋá
'dã agâ sĩ ĩmi dó sĩ pá tu tajó la rá.

Ṵmṵ̃ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'badrį̃ ãzíla Ṵmṵ́ Úpí drį̣ rĩ

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wõ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi apá
ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí į̃nzį̃ŋá gá rá.
15 Ma ị́jọ́ 'dĩ jọ 'bá ị́jọ́ nį̃lépi cé rĩ 'banî, ĩmi amá ị́jọ́ mání
jǫ̣lé ĩminí 'dĩ kî.
16 Kópõ ãmaní ayúlé Ṵmṵ̃ Úpí drį̣ gá, ãmaní sĩ ãwã'dĩfô
fẽjó Ãdróŋá ní rĩ, ãdrĩ sĩ ãko mvụ, ãma 'dĩ ãrí Kúrísĩtõ drį̣
gá rĩ ale. Ãzíla mũkátĩ ãmaní anulé rĩ ãdrĩ na la ãma 'dĩ
ụrụ'bá Kúrísĩtõ drį̣ rĩ ale.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mũkátĩ 'bã adrujó ãlu rĩ sĩ, ãdrĩ táni adru 'bá
wẽwẽ rú tí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãma pírí kí dó mũkátĩ ãlu
'dã ale.
18 Ĩmi ũrã drĩ 'bá Ị́sį̣rayį́lį̃ drį̣ 'dĩ kí ị́jọ́. Adru kí 'bá ãko
fẽlé ídétáŋá Ãdróŋá ní rĩ kí nalépi, ãzí ãlĩtárĩ gá rĩ alelépi
ngalépi rĩ kí ku yã?
19 Ífí la ãko ídétáŋá ru ãdróŋá ĩnzõ rú idélé drį̣ sĩ 'dĩ ní
rĩ kí ãko ãzí ífí trũ la yã, jõku ãdróŋá ĩnzõ rú 'dĩ ãko ãzí ífí
trũ la yã?
20 Ãluŋá la yụ! Wó ídétáŋá 'bá Ãdróŋâ nį̃lépi ku 'dĩ 'badrį̃
kí kí idé úríndí ũnzí 'banî adru Ãdróŋá ní ku, ãzíla álẽ vâ
ĩmi adru 'bá tị icílépi ị́jọ́ úríndí ũnzí ãni la gá la ku.
21 Ĩmi icó ãko mvụlé kópõ Úpí drį̣ sĩ ãzíla vâ kópõ úríndí
ũnzí drį̣ sĩ la ku. Ĩmi icó vâ rilé ãkónã nalé méjã Úpí drį̣ tị
gá ãzíla méjã úríndí ũnzí drį̣ tị gá la ku.

22 Ãdrĩ kí ịjọ́ 'dĩ idé 'dĩ 'bã áni ãma ũmbã inga Úpí agâlé
rĩ gá ku yã? Ãma kí ũkpó ru ãndẽ kí ĩ'di rá yã?

'Bá ã'ĩtáŋá agá rĩ 'bã drĩlẹ́mmgbọ

23 "Â'ị̃ ãmaní ãko pírí kí rá," wó ãko pírí adru kí múké
ku. "Â'ị̃ ãmaní ãko pírí kí rá," wó ãko pírí izó kí 'bá nĩ ku.
24 'Bá ãzí 'bã ndrṹ ĩ'diní ịjọ́ múké idéjó ku wó rá la mũkẽ
idéjó 'bá ãzí 'banî.
25 Ĩna ãko pírí ĩtṹndãlé sṹ ĩzá ĩtṹndãjó rĩ agá rĩ kí, ịjọ́
ụziŋâ kóru ũrãtáŋá ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ,
26 ã'dusĩku, "Ṹnọ́kṹ ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe kí Úpí
ãni." †
27 'Bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ drĩ ĩmi umve ãkónã gá ĩ'didrĩlé, wó
ĩlẽ mụlé rá, ĩna ãko ĩ'di 'bã 'bãlé ĩmi drĩlẹ́ gá rĩ zịtáŋá ụziŋâ
kóru.
28 Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ĩminí, "Ãko 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru"
lẽ ĩna ĩ'di ku, 'bá ĩminí ịjọ́ la lũlépi rĩ 'bã ịjọ́ sĩ ãzíla ũrãtáŋá
ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ,
29 adru ũrãtáŋá ĩmidrị́ sĩ ku wó 'bá ĩminí ịjọ́ 'dã lũlépi rĩ
drị́ sĩ. Ícó drĩlẹ́mmgbọ mádrị́ rĩ 'bã ịjọ́ amálé 'bá ãzí 'bã
ũrãtáŋá sĩ íngoní-íngoní ru?
30 Ádrĩ ãkónã mání nalé 'dã drị́ gá Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ,
ála ịjọ́ jọ má rṹ ãko mání sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî rĩ sĩ
ã'du sĩ?
31 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãko ĩminí nalé jõku ĩminí mvụlé jõku ịjọ́ ĩminí
idélé rĩ, ĩmi idé ĩ'di sĩ ãmbõgõ Ãdróŋá drị́ rĩ i'dajó.
32 Ĩmi adru 'bá 'baní kúmũ rú ku, jõ táni 'bá Yãhṹdĩ́ rú,
Gĩ́rĩ́kĩ́ rú, jõku kãnísã Ãdróŋá drị́ ní ku.
33 Ĩmi idé cécé mání idélé rĩ áni; ma ṹ'bĩ́ ásị́ pírí sĩ 'bá
pírí 'baní ãyĩkõ fẽlé gẽ̃rĩ́ pírí gâ sĩ, wó ịjọ́ múké idéjó 'bá
ũ'bí 'baní 'bã pa kí rú sĩ ru benĩ.

11

1 Ĩmi ũbĩ ịjọ́ mání idélé rĩ kí vú cécé mání ịjọ́ Kúrísĩtõ 'bã
idélé rĩ kí vú ũbĩjó rĩ áni.

Ãzĩ́táŋá ĩ̃nzĩ́táŋá drĩ́ cejó rĩ kî

2 Ma ĩmi ịcṹ íni la ã'dusĩku ĩminí áma ịjọ́ ũrãjó ịjọ́ pírí kí
agá rĩ sĩ, ãzíla ĩminí vâ ímbátáŋá mání imbálé ĩminí rĩ kí
vú ũbĩjó cécé mání kí imbájó ĩminí rĩ áni rĩ sĩ.
3 Wó álẽ ú'dî'da lẽ ĩnĩ́ rá ágọ́bị́ ãlu-ãlu 'bã drĩlẹ́ ĩ'di
Kúrísĩtõ 'i, ãzíla ũkú 'bã drĩlẹ́ ĩ'di ágọ́bị́ 'i, ãzíla Kúrísĩtõ
'bã drĩlẹ́ ĩ'di Ãdróŋá 'i.

† **10:26** Zãbṹrĩ́ 24:1

4 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ Ãdróŋá ã'ị̃lépi jõku ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ ũlũlépi ru drị̃kã umbélépi cí rĩ la 'dã drị̃nzá fẽ Kúrísĩtõ nî.

5 Wó ũkú Ãdróŋá ã'ị̃lépi jõku ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ ũlũlépi ru drị̃kã umbélépi ku rĩ la 'dã drị̃nzá fẽ ágô nî; ají kí ru ũkú ru drị̃'bị̃ falépi rá rĩ be ãlu.

6 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ ru drị̃kã umbé ĩ'diní Ãdróŋá ã'ị̃ agá jõku ĩ'diní ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ ũlũ agá cí ku, lẽ 'bã fẽ ru drị̃'bị̃ lị̃lé rá. Wó ũkú 'baní ĩ'di drị̃nzá ru ĩ'baní ru drị̃'bị̃ lị̃jó rá jõku ru drị̃'bị̃ ufájó rá. Lẽ 'bã umbé kí ru drị̃kã cí.

7 Ị̃jọ́ ãzí ágọ́bị̃ 'bã umbé ru drị̃kã cí drĩ mụ ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ ũlũlé la yụ, ã'dusĩku ĩ'di Ãdróŋá 'bã wụ́rá ãzíla dị̃zã Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'i. Wó ũkú la dị̃zã ágọ́bị̃ drị̃ gá rĩ i'da.

8 Ị̃jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ídé ágọ́bị̃ angájó ũkú ru la ku, wó rá la ũkú angá ágọ́bị̃ rụ́.

9 Ãdróŋá 'bã ándrá vâ ágọ́bị̃ ũkú ãzã kolé íni la ku, wó rá la Ãdróŋá 'bã ándrá ũkú ágọ́bị̃ ãzã kolé.

10 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãzíla ị̃jọ́ mãlãyíkã 'badrị̃ sĩ, ũkú 'bã umbé ru drị̃kã cí ícétáŋá ru icéjó la ĩ'di ãzị̃táŋá pálé gá.

11 Ídri ãmadrị̃ Úpí agá rĩ sĩ, ũkú adru ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku, ágọ́bị̃ adru vâ ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku.

12 Ũkú idéjó angájó ágọ́bị̃ rụ́ rĩ sĩ, ĩ'di dó vâ ágọ́bị̃ tị nĩ. Wó ãko pírí ágọ́bị̃ kí ũkú be ala gá angá kí Ãdróŋá drị̃.

13 Íli dó drĩ ị̃jọ́ 'dĩ mî sĩ cénĩ-cénĩ rú: ĩ'di múké ũkú ní Ãdróŋá ã'ị̃jó ru drị̃kã umbéŋâ kóru yã?

14 Ị̃jọ́ 'bá 'bá mgbã rĩ imbá ĩmi ágọ́bị̃ drĩ adru drị̃'bị̃ trũ ãzo rú, ĩ'di ĩ'diní drị̃nzá ru ku yã?

15 Wó ũkú drĩ adru drị̃'bị̃ trũ ĩ'di ĩ'diní ũnĩ ru, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ ĩ'diní drị̃'bị̃ ãzo sĩ ru drị̃kã atrị̃jó.

16 Wó 'bá ãzí drĩ lẽ ãgátã galé ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị̃jọ́ mání jọ̃lé ala gá rĩ jõ nõ ãma 'i yã, jõku kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ gá rĩ kí yã, ị̃jọ́ ãzí ãmaní ujalé gẽ̃rị̃ ĩ̃nzĩ̃táŋá drị̃ ceŋá gá la yụ.

Ụ̃mũ Úpí drị̃ 'bã naŋá
(Mãtáyõ 26:26-29; Mãrákõ 14:22-25; Lụ́kã 22:14-20)

17 Ị̃jọ́ mání lẽlé jọ̃lé ĩminí 'dĩ agá, má ị̃cụ́ ĩmi ku, ã'dusĩku traŋá ĩminí ĩmi trajó Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ la ị̃jọ́ iza ĩ̃dị̃-ĩ̃dị̃ adru múké ru la ku.

18 Drị̃drĩ̃ rĩ sĩ, úlũ mání ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá kãnị̃sã rú Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lé, ĩmi ĩmi awa amụtị̃ sĩ amụtị̃ sĩ. Má ã'ị̃ ị̃jọ́ 'dĩ icó adrulé ị̃jọ́ ãndá la rĩ gá rá.

19 Ị̃jọ́ pị̃rị̃ rĩ sĩ, lẽ awaŋá 'bã adru ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ cí i'dajó la Ãdróŋá ã'ị̃ ĩmi ĩsélé 'ba pị̃rị̃ íngõ kí.

20 Ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá, ãko ĩminí nalé rĩ adru Ụ̃mụ̃
Úpí drı̨ rĩ 'i ku.
21 Wó ĩdrĩ jõ na la yã áni, ĩmi ãlu-ãlu kí mụ drı̨̃ gá íná
ĩ'badrı̨̃ kí naŋâ trũ tẽ kí 'bá ãzí rĩ kí ku. 'Bá ãzí rĩ la u'á
ãbı̨́rı̨ sĩ, ãzí rĩ la ru mvụ tré.
22 Ĩmi lı̨cọ́ kóru sĩ íná najó ãzíla ãko mvụjó yã? Jõku ĩmi
kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ gá rĩ ide ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní drı̨̃nzá
fẽ yã? Ĩlẽ má ı̨cụ́ ĩmi ı̨jọ́ ĩminí idélé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ yã? Má
icó ĩmi ı̨cụ́lé ı̨jọ́ ĩminí idélé 'dĩ sĩ ku.

23 Įjọ́ mání lũlé ĩminí 'dĩ kí mání ı̨sụ́lé Úpí drı̨ rĩ kî: Úpí
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i ı̨nı̨ 'bání ĩ'di mẹ́lẹ́ mbejó rĩ sĩ, 'dụ ándrá
mũkátĩ.
24 Ĩ'di mụ ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní 'bo, anu 'a la rá ãzíla jọ,
"'Dĩ áma ụrụ'bá mání fẽlé ĩmi ı̨jọ́ sĩ rĩ 'i. Ĩna ĩ'di ı̨jọ́ mádrı̨̃
gá rĩ ũrãjó."
25 Gẹ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ãkónã najó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'dụ
kópõ jọ, "Kópõ 'dĩ tı̨ icíma ú'dí rĩ drı̨ áma ãrí mụlépi asulépi
'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ 'i. Ĩmvụ ĩ'di sáwã pírí ı̨jọ́ mádrı̨̃ mání
áma ãrí asujó ĩmi ı̨jọ́ sĩ rĩ ũrãjó.
26 Ĩdrĩ mũkátĩ 'dĩ na ãzíla kópõ sĩ ãko mvụ, ĩmi 'dĩ drã
Úpí drı̨ gá rĩ 'bã ı̨jọ́ ũlũ kpere ĩ'diní ãgõ agá."

27 Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá mũkátĩ 'dĩ nalépi jõku kópõ Úpí drı̨ 'dĩ 'bã
ãko mvụlépi ı̨sụ́ ádrízã la adru múké ku rĩ, ı̨jọ́ ĩ'di Úpí 'bã
ụrụ'bá kí izajó ãrí ĩ'didrı̨̃ be rĩ la adru ĩ'di drı̨ gá.
28 'Bá ãlu-ãlu 'bã amá ru 'i 'dĩ múké yã rĩ gá ráká na drĩ
mũkátĩ Úpí drı̨ gá rĩ ãzíla mvụ drĩ kópõ ĩ'didrı̨̃ sĩ ãko ku rú.
29 Ã'dusĩku 'bá drĩ na la ãzíla mvụ la ụrụ'bá Úpí drı̨ 'bã
ífí vãŋâ kóru, ĩ'di ĩ'di ụrụ'bá gá ı̨jọ́ lı̨ŋá na ãzíla mvụ.
30 Įjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ 'bá ũ'bí kí ũkpó
kóru ãzíla ãyánĩ rú ãzíla ãzí rĩ ũdrã kí rá 'dĩ.
31 Wó ãdrĩ ı̨jọ́ ãmadrı̨̃ amá cénĩ-cénĩ rú, Ãdróŋá icó tá ı̨jọ́
lı̨lé ãma drı̨ gá 'dĩ 'bã áni ku.
32 Ãdróŋá drĩ ı̨jọ́ lı̨ ãma drı̨ gá 'dĩ 'bã áni, ĩ'di 'dĩ ãma co
ímbátáŋá ru ũ̃nọ́kụ́ icó dó sĩ ı̨jọ́ lı̨lé ãma drı̨ gá ku.

33 Įjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá
'dĩ, ĩdrĩ amụ́ ãngũ ãlu gâ sĩ mũkátĩ Úpí drı̨ gá rĩ najó ãzíla
wáyĩnĩ mvụjó, ĩtẽ ĩmi pírí ráká.
34 'Bá drĩ adru ãbı̨́rı̨ ru, lẽ 'bã na íná ĩ'didrı̨ kogâlé ráká,
ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ dó sĩ ĩmi tra ãngũ ãlu gá, Ãdróŋá icó dó sĩ ı̨jọ́
lı̨lé 'bá ãzí drı̨̃ gá ku. Ãzíla ádrĩ mụ amụ́lé Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dõlé
'bo, ma dó mụ ĩminí ãzı̨́táŋá Ụ̃mụ̃ Úpí drı̨ gá rĩ drı̨̃ fẽlé rá.

12

Fẽtáŋá Úríndí drị̃ gá rĩ kî

1 Ú'dî'da má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ̃pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ,
fẽtáŋá Úríndí drị̃ kí sĩ ma jọ la álẽ tá ĩmi adru nị̃táŋâ kóru ku.
2 Ĩnị̃ cé sáwã ĩminí adrujó 'bá Ãdróŋá nị̃lépi ku 'dã sĩ rĩ
sĩ, úce ándrá ĩmi drị̃ ũnzí ĩmi imbájó sĩ ãdroŋa ídri kóru
'dĩ kí ị̃nzĩjó.
3 Álẽ ĩnị̃ cé 'bá ãzí Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bá drị̃ celépi rĩ icó
ị́jọ́ jọlé Yẹ́sṵ̃ drị̃ gá ku, ãzíla 'bá ãzí icó jọlé la, “Yẹ́sṵ̃ 'i Úpí
'i,” Úríndí Ãlá rĩ drĩ drị̃ la ce nĩ ku.
4 Fẽtáŋá 'bã ĩsélé kí ndú-ndú, wó Úríndí ãlu 'dã la kí fẽ
nĩ.
5 Gẽ̃rĩ̃ íyóŋá iyójó rĩ kí ndú-ndú, wó ála ãzị̃ nga Úpí ãlu
'dĩ drị̃.
6 Ãzị̃ ngaŋá 'bã ũví kí ndú-ndú, wó Ãdróŋá ãlu 'dĩ la ãzị̃
nga 'bá pírí kí agâ sĩ nĩ.

7 Ú'dî'da Úríndí 'bã i'daŋá 'bá ãlu-ãlu ní rĩ úfẽ ĩ'di mũkẽ
'bá pírí ní rĩ idéjó.
8 'Bá ãlu rĩ ní Úríndí fẽ ị́jọ́ ũndũwã sĩ rĩ 'i, 'bá ãlu rĩ ní fẽ
nị̃táŋá ị́jọ́ nị̃jó pírí Úríndí ãlu 'dã sĩ,
9 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ã'ị̃táŋá drị̃ Úríndí ãlu 'dã sĩ, 'bá ãzí
rĩ ní fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ Úríndí ãlu 'dã sĩ,
10 'bá ãzí rĩ ní úfẽ ũkpó tálí idéjó rĩ 'i, ãzí rĩ ní ị́jọ́ nábĩ̃ drị̃
gá rĩ, ãzí rĩ ní úríndí kí drĩdríŋĩ̃ cojó, 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ị́jọ́
jọjó tị ndú sĩ rĩ 'i, 'bá ãzí rĩ ní ị́jọ́ jọlé tị ndú sĩ rĩ ífí ujajó rĩ
'i.
11 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé Úríndí ãlu ĩ'di 'bã fẽlé 'bá ãlu-ãlu
ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rĩ sĩ.
12 Ụrụ'bá ĩ'di ãlu, wó ĩsélé ĩ'didrị̃ gá rĩ kí ndú-ndú, drĩ kí
táni adru agá ndú-ndú rá tí, icí kí ru sĩ ụrụ'bá ãlu idéjó,
Kúrísĩtõ bãsĩ 'dĩ áni.
13 Gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ãbĩ pírí bãbũ̃tị̃zị̃ Úríndí ãlu ụrụ'bá ãlu 'dĩ
agá, Úríndí ãlu agá jõ táni 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ kí, 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú
ku rĩ kí, ãtí'bó jõku drị̃lẹ́mmgbọ 'dĩ kí, úfẽ ãmaní ĩ'di Úríndí
ãlu 'dã ũsũjó ãma drị̃ gá rĩ sĩ.

14 Ụrụ'bá adru ãko ãzí ngúlú ru ãlu la ku, wó ĩ'di 'bã ĩsélé
kí wẽ̃wẽ rú.
15 Ícétáŋá sĩ pá drĩ jọ la, “Má adrujó drị̃ 'i ku rĩ sĩ, má
adru ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ku.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ gã adrulé
ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la ku.

16 Wó bị́lẹ́ drĩ jọ la, “Má adru mịfị̃ ku, álẽ adrulé ụrụ'bá
'bã ĩsélé ãzí ru ku.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ adrulé ụrụ'bá 'bã
ĩsélé ãzí ru ku la ku.
17 Ụrụ'bá drĩ tá adru pírí mịfị̃ 'i, ála tá ị́jọ́ are ã'du sĩ?
Ụrụ'bá drĩ tá adru pírí bị́lẹ́ 'i, ála tá ãko ãjị́ ngũ̃ ã'du sĩ?
18 Wó ị́jọ́ mgbã sĩ Ãdróŋá ũ'bã ãko ĩsélé ụrụ'bá drị́ gá 'dĩ
kí ãlu-ãlu cécé ĩ'di 'bã lẽlé 'bã adru kí rĩ áni.
19 Ãko 'dĩ drĩ kí tá nga pírí adrulé ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rú,
ụrụ'bá tá adru íngõlé?
20 Ị́jọ́ mgbã sĩ, ụrụ'bá ĩ'di ãlu wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ rú.
21 Mịfị̃ icó jọlé la drị́ ní, “Álẽ mi ku la ku,” ãzíla drị̃kã icó
jọlé la pá ní, “Álẽ mi ku la ku.”
22 Kẹ̃jị́ la gá ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãmã ũrãlé kí ũkpó kóru 'dĩ kí
ị́jọ́ ũkpó ru,
23 ãzíla ĩsélé la ãzí 'bá 'bã kí ị̃nzị̃lé 'dĩ kí ála kí tãmba
ị̃nzị̃táŋá sĩ. Ãzíla ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndrelé ku 'dĩ kí ála kí
tãmba múké-múké.
24 Ã'dusĩku ụrụ'bá ãmaní ndrelé rá 'dĩ 'bã ĩsélé ãzí lẽ kí ị́jọ́
ãzí tãmbaŋá ndú la ku. Wó Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ icí ụrụ'bá
'bã ĩsélé kí ãlu nĩ, ãzíla fẽ ãrútáŋá ãmbógó la ụrụ'bá ĩsélé
ãrútáŋá ĩcẽlépi rá rĩ 'banî.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, awaŋá 'bã adru rû sĩ ụrụ'bá gá 'dâ 'dáyụ, kí
sĩ ru ãzã ko trũtrũ.
26 Ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu rĩ drĩ ãzá ta, ãzí 'dĩ kí pírí nga ãzá
talé, ãzí rĩ drĩ ãrútáŋá ị̃sụ́ ãzí rĩ kí vâ nga pírí ãrútáŋá ị̃sụ́lé.
27 Ĩmi ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ 'i, ãzíla ĩmi ãlu-ãlu dó ĩsélé
ụrụ'bá ĩ'didrị́ gá rĩ kî.
28 Kãnị̃sã agá 'dãá Ãdróŋá ũpẽ drị̃drị̃ rĩ sĩ ũ̃pị́gọ́ŋá kî, ị̃rị̃
rĩ sĩ nãbị̃ya kî, na rĩ sĩ ímbá'bá kî, 'bá tálí idélépi rĩ kî, 'bá
fẽtáŋá fẽjó 'bá adríjó rĩ kî, 'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ kî, 'bá 'bá
kí drị̃ celépi rĩ kî ãzíla 'bá ị́jọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ kî.
29 'Bá pírí kí 'bá Ũ̃pị́gọ́ŋá yã? 'Bá pírí kí nábị̃ yã? 'Bá pírí
kí ímbá'bá ru yã? 'Bá pírí kí tálí idé yã?
30 'Bá pírí kí fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ trũ yã? 'Bá pírí kí ị́jọ́ jọ
tị ndú-ndú sĩ yã? 'Bá pírí kí ị́jọ́ jọlé rĩ kí ífí uja rá yã?
31 Wó lẽ ĩndrũ̃ ásị́ pírí sĩ fẽtáŋá ãmbógó Úríndí drị̃ kî.
Ú'dî'da ma ĩminí gẹ̃rị̃ mgbã pịrị rĩ lũ.

13

Lẽtáŋá ndẽ nĩ

1 Ádrĩ ị́jọ́ jọ tị ndú-ndú sĩ ãzíla mãlãyíkã tị sĩ tí, wó lẽtáŋâ
kóru ma cécé ũlángí colé ngọlọ-ngọlọ rĩ áni, jõku aya colé
cãyĩ-cãyĩ rĩ áni.

2 Ádrĩ adru fẽtáŋá ịjǫ́ ũlũjó nábį̃ rú rĩ trũ ãzíla ádrĩ ịjǫ́ pírí
ru zį̃lépi ĩnzõ rĩ kí nį̃ cé ũndũwã pírí abe, ádrĩ adru ã'į̃táŋá
sĩ 'bé kí unzejó į̃ndụ́ trũ rĩ abe wó lẽtáŋâ kóru ma ãzį̃ kóru.
3 Ádrĩ ãko máni trũ adrujó rĩ kí awa pírí 'bá lẽmẽrí rĩ
'banî, ãzíla ádrĩ áma ãmgbã rĩ ụrụ'bá fẽ ivélé ãcí sĩ tí, wó
lẽtáŋâ kóru, má icó ãko ãzí ịsụ́lé ku.
4 Lẽtáŋá la ịjǫ́ ta, lẽtáŋá 'bã ásį̣ į̃gbẹ́ ru, lẽtáŋá ĩ'di ãjã
kóru, lẽtáŋá ĩ'di ịpịŋâ kóru, ĩ'di vâ ãfó kóru.
5 Lẽtáŋá ĩ'di drį̃ ũnzî kóru, áfi máni lẽtáŋá agá 'dáyụ, rụ
ũmbã gbõrú ku, 'bã ịjǫ́ ũnzí ásį̣ gá ku.
6 Lẽtáŋá u'á ãyĩkõ sĩ ịjǫ́ ũnzí sĩ ku wó rá la ĩ'di u'á ãyĩkõ
sĩ ịjǫ́ mgbã rĩ sĩ.
7 Lẽtáŋá ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di 'bá tãmba rá, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ásį̣
'bãŋâ trũ, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ã'į̃táŋâ trũ, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ịjǫ́ pírí
kí ta tã.
8 Lẽtáŋá ukó ku. Wó ịjǫ́ jǫlé tị nábį̃ drį̃ sĩ rĩ kí ãsį̃ rá, ịjǫ́
jǫlé tị ndú-ndú 'bádrį̃ sĩ rĩ kí ãsį̃ rá, ũ̃nį̃táŋá la ãvĩ rá.
9 Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, ãma ịjǫ́ 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí nį̃ áyụ, ãzíla ãma vâ
ịjǫ́ 'bã ĩsélé nábį̃ drį̃ kí nį̃ áyụ.
10 Wó ịjǫ́ mgbã rĩ drĩ dó drụ́zį̃ amụ́ rá, ịjǫ́ pírí mgbã rú ku
'dĩ kí dó ãvĩ rá.
11 Máni adrujó ngǫ́tį̃ŋá ru rĩ sĩ, ma ịjǫ́ ãnzį̃rį̃ŋã drį̃ kí jǫ
áyụ, ma ịjǫ́ ũrã ngǫ́tį̃ŋâ áni, ma ịjǫ́ uya ngǫ́tį̃ŋâ áni. Ma dó
mụ zolé ãmbógó ru 'bo, má a'be dó ịjǫ́ ãnzį̃rį̃ŋã drį̃ kí áma
ũngúkú gá.
12 Ú'dî'da ãma ãngũ ndre rá pịrị kóru cécé í'dá mãráyã
agá rĩ áni, wó drụ́zį̃ ãma mụ ãma ndrelé mịfį̣ gá mịfį̣ gá.
Ú'dî'da áñ̨ drĩ wókõ la, ụ́'dụ́ ãsį̃jó 'dã sĩ ma mụ ịjǫ́ pírí kí
ñ̨lé cécé 'bá 'bã áma ñ̨lé 'bo rĩ áni.
13 Wó ú'dî'da íni ãko na 'dĩ ace kí nĩ 'dĩ 'bã áni: ã'į̃táŋá,
ásį̣ 'bãŋá ãzíla lẽtáŋá. Wó ãko ndẽlépi rá rĩ ĩ'di lẽtáŋá.

14

Fẽtáŋá ịjǫ́ ũlũŋá ãzíla tị ndú-ndú jǫjó rĩ

1 Ĩbĩ gę̃rį̃ lẽtáŋá drį̃ vú, ãzíla ĩ'bã ásį̣ fẽtáŋá Úríndí drį̃ drį̃
gá, ambamba la fẽtáŋá ịjǫ́ nábį̃ drį̃ ũlũjó rĩ drį̃ gá.
2 Wó 'bá ãzí drĩ ịjǫ́ jǫ tị ndú sĩ, jǫ ịjǫ́ 'dã 'bá 'baní ku be
la rá la Ãdróŋá nî. Ịjǫ́ mgbã sĩ 'bá ĩ'di tị arelépi rá la 'dáyụ.
Ĩ'di ịjǫ́ ũ̃sũ̃táŋá ru la kí i'da úríndí ĩ'didrį̃ gá rĩ sĩ.
3 Wó 'bá pírí ịjǫ́ jǫlépi tị nábį̃ drį̃ sĩ rĩ kí jǫ la 'bá 'baní sĩ
ĩ'baní ũkpó fẽjó, ãvá fẽjó ãzíla kí ásį̣ ũŋmĩjó.
4 'Bá ịjǫ́ jǫlépi tị ndú sĩ rĩ la ru ãzã ko. Wó 'bá ịjǫ́ Ãdróŋá
drį̃ gá rĩ ũlũlépi rĩ ĩ'di kãnį̃sã ãzã ko.

5 Álẽ ĩmi ãlu-ãlu 'bã jọ ịjọ́ tị ndú-ndú sĩ rá 'bo, wó ma tá
jọ la rá la ĩmi ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ áyụ. 'Bá ịjọ́ ũlũlépi rĩ 'bã
ịjọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ 'bá ịjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ rá,
pẽ lú drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dã 'bã ífí uja ĩndĩ rĩ gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ,
ĩ'di dó sĩ kãnịsã ní ãzã koma fẽ.

6 Ú'dî'da Má ádrį̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ,
ádrĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé, ịjọ́ jọjó ĩminí tị ndú-ndú sĩ, ma adru
ĩminí múké la ã'du sĩ, rá la ádrĩ ĩminí ícétáŋá kí ají jõku
nį̃táŋá, jõku ịjọ́ ũlũŋá ají, jõku ịjọ́ ímbátáŋá ru la kî?

7 Drĩ táni adru agá ãko ídri kóru awálépi ụ́'dụ́kọ́ trũ 'dĩ
kí tí, cécé gũká, jaligó, jõku ã'dụ́ngụ́ ã'di la nį̃ la ála ĩ'di co
ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ sĩ rĩ gá nĩ, rá la 'bá nį̃táŋâ trũ drį̃ la gá rĩ 'i ku
yã?

8 Gũká drĩ vâ áwáŋá mgbã sĩ 'bá umvejó rĩ i'da ku, ã'di la
ru itú ã'dị drį̃ tẽjó nĩ yã?

9 Míní ịjọ́ jọ agá tị ndú sĩ 'bá kí ịjọ́ míní jọlé rĩ nį̃ íngoní-
íngoní ru? Ĩ'di adru cécé míní ịjọ́ jọjó ũlí agá rĩ 'bã áni.

10 Ịjọ́ pịrị rĩ sĩ tị ũnọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ drĩ kí táni adru agá ũ'bí
ru tí, ãzí ífí kóru la 'dáyụ.

11 Ádrĩ ịjọ́ 'bá ãzí 'bã jọlé rĩ ífí vã ku, ma adru ãmį̃yọ́ŋá
ru 'bá ịjọ́ jọlépi rĩ nî, ĩ'di vã adru mání ãmį̃yọ́ŋá ru.

12 Ĩ'di ịjọ́ míní la, mî lẽjó fẽtáŋá Úríndí drį̃ kí ịsụ́jó vį̣ sĩ rĩ
sĩ, mí ũ'bį̃ ásį̣ pírí sĩ fẽtáŋá 'dĩ kí sĩ kãnịsã izójó.

13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ịjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ 'bã ã'į̃ Ãdróŋá 'i sĩ
ĩ'diní ịjọ́ mgbã ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ujajó áyụ.

14 Mání Ãdróŋá ã'į̃ agá tị ndú sĩ, áma úríndí la ã'į̃ la 'dĩ
'bã áni, wó ãko ãzí áma ásį̣ gá ífí trũ la 'dáyụ.

15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ã'du idé? Ma Ãdróŋá ã'į̃ áma úríndí sĩ,
wó ma vâ Ãdróŋá ã'į̃ áma ásį̣sį̣ŋá sĩ, ma vâ úngó ngo úríndí
sĩ, wó ma vâ úngó ngo ũrãtáŋá sĩ.

16 Ĩdrĩ Ãdróŋá ịcụ́ úríndí sĩ, wó 'bá u'álépi ĩmi drĩdríŋĩ gá
'dâ nį̃lépi la ku rĩ la dó "Ámĩnã" jọ ãwã'dĩfô míní fẽlé rĩ sĩ
íngoní-íngoní ru, 'dĩ sĩ nį̃ ịjọ́ míní jọlé rĩ 'bã ífí ku?

17 Mi ãzí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní múké, wó 'bá ãzí rĩ ịsụ́
kí ãzã koma ku.

18 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mání ịjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ
ndẽ ĩmi pírí rá rĩ sĩ.

19 Wó kãnịsã agá ádrĩ tá ịjọ́ ífí tõwú nį̃lé cé rĩ kí jọ 'bá kí
imbájó ayụ la ndẽ ịjọ́ jọlé tị ndú sĩ 10,000 rĩ kí rá.

20 Má ádrį̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi a'be
ũrãtáŋá ĩmi ãni ãnzį̃rį̃ŋã drį̃ rĩ kí rá. Ịjọ́ ũnzí sĩ, lẽ ĩmi uja
ĩmi ũrekeŋá áni, wó ịjọ́ ũrãŋá ĩmidrį̃ agá lẽ ĩmi adru 'bá
mbalépi 'bo rĩ áni.

21 Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agâ sĩ ru íni: Úpí Ãdróŋá jọ,
“'Bá tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'ba rụ̃ sĩ,
ãzíla ló'bíyõ 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'badrị̃ gâ sĩ,
ma ị́jọ́ jọ 'bá mádrị̃ 'banî,
wó icó kí vâ áma arelé ku.” †
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, tị ndú-ndú jọjó ĩ'di ícétáŋá ru, adru 'bá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ 'bã ãni ku, wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'banî. Ị́jọ́ ũlũjó tị nábị̃ drị̃ sĩ rĩ 'bá ã'ị̃lépi rá rĩ 'baní adru 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'banî ku.
23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnị́sã drị̃ drĩ kí ru atrá ãngũ ãlu gá, 'bá pírí drĩ kí ị́jọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ, wó 'bá ị́jọ́ vãlépi ku rĩ drĩ kí amụ́ 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ abe ala gá ĩndĩ, icó kí ĩmi lãlé ĩmi aza-azâ rĩ gá ku yã?
24 Wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru jõku ị́jọ́ nĩ̃lépi ku la drĩ dó afí ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí kí dó ị́jọ́ ũlũ nábị̃ tị sĩ, ála ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ rĩ amá ị́jọ́ ĩ'di bã arelé rĩ sĩ, ála vâ ị́jọ́ lị ĩ'di drị̃ gá lú ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã arelé ri kí sĩ,
25 ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã ásị́ gá ru zĩ̃lépi rĩ kí ru i'da tọndọlọ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãja tị̃ vũ̃rụ́ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó ĩ'di jọ la, “Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá ĩ'di ãma agá 'dâ cí.”

Gẽrĩ̃ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó kãnị́sã agá rĩ

26 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ãma dó ã'du ị́jọ́ jọ yã? Ĩdrĩ amụ́ ãngũ ãlu gá Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lé, 'bá ãlu-ãlu la adru úngô trũ, jõku ị́jọ́ ímbátáŋá ru rĩ trũ, ị́jọ́ ícétáŋá ru la trũ, ị́jọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ la trũ, jõku ị́jọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ rĩ ífí ujajó. Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí lẽ idé kí sĩ ũkpõ fẽjó kãnị́sã nî.
27 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ jọ tị ndú sĩ, 'bá ĩ̃rĩ̃ jõku ambamba la 'bá na 'bã jọ kí ãlu-ãlu nĩ, 'bá ãzí ãlu 'bã adru ífí la ujalé cí.
28 'Bá ífí la ujalépi rĩ drĩ adru yụ, 'bá ị́jọ́ jọlépi rĩ 'bã ĩyãŋã kãnị́sã agá 'dâ tú, ãzíla 'bã jọ ị́jọ́ ĩ'di nî ãzíla Ãdróŋá nî.
29 Nãbịya ĩ̃rĩ̃ jõku na 'bã jọ kí ị́jọ́ nĩ, ãzíla 'bá ãzí rĩ 'bã adru kí 'bá ị́jọ́ ũlũlépi rĩ amálépi rĩ kî.
30 Wó ícétáŋá drĩ ru i'da 'bá rilépi vũ̃rụ́ ị́jọ́ arelépi la 'bã ãzí ní, 'bá ị́jọ́ ũlũlépi drị̃drị̃ rĩ 'bã tu drĩ pá cí, ãzíla 'bã fẽ 'bá 'dã ní ị́jọ́ jọlé.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi pírí icó ị́jọ́ ũlũlé rá, ĩmi ãlu-ãlu pírí 'bã ịsụ́ rú sĩ ímbátáŋá ãzíla ásị́ ũŋmĩ̃ŋá.
32 'Bá nábị̃ rú rĩ 'bã adru 'bá úríndí ĩ'di agá rĩ drị̃ celépi nĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ agá nĩ rĩ 'i.
33 Ã'dusĩku Ãdróŋá adru 'bá ị́jọ́ ngalépi mị́rị̃ rú rĩ 'i ku, ĩ'di Ãdróŋá ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị̃.
Kãnị́sã pírí 'bá ãlá rĩ 'badrị̃ kí agá,

† **14:21** Ĩsáyã 28:11-12

34 ũkú 'bã ĩyãŋã kí kãnị́sã agá tú, úfẽ ĩ'baní ị́jọ́ jọlé ku, rá
la 'bã are kí ị́jọ́ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ 'bã lẽlé rĩ.
35 Drĩ kí lẽ ị́jọ́ ãzí zịlé ãko ãzí drị̃ gá yã áni, lẽ 'bã zị kí ĩ'bã
ágóka kí lịcọ́ gâlé, ã'dusĩku ĩ'di drị̃nzá ru ũkú 'baní ị́jọ́ jọjó
kãnị́sã agá.
36 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ i'dó ándrá ru ĩmi sĩ yã? Jõku ĩmi
'bá lú ị́jọ́ 'bã sĩ cajó ĩ'ba rụ̃lé rĩ kí á'dụ̃sĩ yã?
37 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di agâlé ĩ'di 'bá nábị̃ rú la, jõku fẽtáŋá
Úríndí drị̃ trũ, lẽ 'bã nị̃ rá ị́jọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ kí kí ãzị́táŋá
Úpí drị̃ kî.
38 Drĩ ásị́ 'bã drị̃ la gá ku, úca vâ ásị́ 'bãlé ĩ'di drị̃ gá ku.
39 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á
ã'ị̃táŋá agá ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũjó, ãzíla ĩmi uga vâ
'bá ị́jọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ ku.
40 Wó ĩmi idé ị́jọ́ pírí kí ĩ'bã kí icójó rá rĩ áni ãzíla gẹ̃rị̃ kpị
sĩ.

15

Kúrísĩtõ angá ídri

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ ú'dî'da
álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ mgbã mání ũlũlé ĩminí rĩ sĩ ĩminí ã'ị̃lé ãzíla
ĩminí 'dụlé sĩ pá tujó ũkpó rĩ sĩ.
2 Ị́jọ́ mgbã 'dĩ sĩ ĩmi ĩmi pa rá, ĩdrĩ ị́jọ́ mání ũlũlé ĩminí 'dĩ
rụ mgbemgbe rĩ gá. Drĩ adru 'dĩ 'bã ãni ku, ã'ị̃táŋá ĩmidrị́
gá rĩ ãzị̃ kóru.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mání ã'ị̃lé rĩ ma ĩ'di ị̃drị̃ ĩminî. Ị́jọ́ ãmbógó
mání lũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ 'i, Kúrísĩtõ drã ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ gá
rĩ kí sĩ cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, †
4 ísị̃ ándrá ĩ'di rá, angá ídri rú ụ́'dụ́ na vúlé gá ị́jọ́ sĩlé rĩ
'bã jọlé rĩ 'bã áni. †
5 I'da ru Pétẽrõ nî, vúlé la gá i'da ru ímbá'bá mụdrị́ drị̃
ị̃rị̃ rĩ 'banî.
6 'Dã 'bã vúlé gá, i'da vâ ru 'bá túrú tõwú drị̃lẹ́ gá ĩ'di vú
bĩlépi la 'baní rá, sáwã ãlu 'dã agá 'dãá, ĩ'bã ãzí ace kí drĩ
ídri ãzí rĩ drĩ kí táni ũdrã agá rá tí.
7 Vúlé la gá i'da ru Yãkó'bõ nî ãzíla ụ̃pịgọ́ŋa 'banî.
8 Wó ãsị̃jó i'da dó vâ ru mánî, cécé ngọ́tị́ŋá tịlé pịrị ku rĩ
áni.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ụ̃pị́gọ́ŋá vúlé dọ́dọ́ rĩ 'i, ị́jọ́ mgbã sĩ ícó
tá áma umvelé ụ̃pị́gọ́ŋá rĩ 'bã ãzí ru ku ã'dusĩku áfẽ ándrá
ũcõgõ kãnị́sã Ãdróŋá drị́ gá rĩ ní ambamba.

---

† **15:3** Ĩsáyã 53:5-12 † **15:4** Zãbụ́rị̃ 16:8-10; Mãtáyõ 12:40; 'Etáŋá 2:24-32

10 Wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ rĩ sĩ Mâ dó sĩ adrujó
Mâ áni 'dĩ, ãzíla lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'didrị̃ mání rĩ adru yã
'dâ ku. Wó, ánga ãzị̃ ĩ'baní pírí ũkpó sĩ ãndânĩ, adru ma 'i
ku, wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ rĩ sĩ.
11 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, drĩ táni adru ma 'i wó jõku kî, 'dĩ bãsĩ ị̃jọ́
ãmaní ũlũlé rĩ 'i, ãzíla 'dĩ bãsĩ ị̃jọ́ ĩminí ã'ị̃lé rĩ 'i.

'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ

12 Ú'dî'da údrĩ ũlũ la Kúrísĩtõ angá ídri ĩ'di 'bã drãjó 'bo
rĩ sĩ rá, wó ĩmi ãzí kí dó vâ jọ la 'bá drãlépi rá rĩ angá ídri
rú ku íngoní-íngoní ru yã?
13 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ angá ídri ku, ífí la Kúrísĩtõ angá
ándrá vâ ídri ku.
14 Wó údrĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, ị̃jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ
ãzíla ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ rĩ la adru ãzị̃ kóru.
15 'Dã 'bã drị̃ gâ sĩ ála vâ ãma ịsụ́ sãdínĩ ĩnzõ rú Ãdróŋá
drị̃ kî, ã'dusĩku ãmaní ị̃jọ́ vú nzejó Ãdróŋâ drị̃ gá jọ̃jó la inga
Kúrísĩtõ 'i ídri rá rĩ sĩ. Wó icó ándrá ĩ'di ingalé ku ị̃jọ́ mgbã
rĩ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku rĩ gá.
16 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku, ínga ándrá vâ
Kúrísĩtõ 'i ku.
17 Wó údrĩ dó ándrá Kúrísĩtõ inga ku, ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ dó
ãzị̃ kóru, ĩmi drĩ kpere ị̃jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá ũgũgõ.
18 Ãdróŋá drĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, 'bá vâ ũdrãlépi
Kúrísĩtõ agá 'dĩ ja kí drị̃ 'bo.
19 Ásị̃ 'bãŋá ãmadrị̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ drĩ adru lú ídri 'dĩ
agá rĩ 'i á'dụ̃sĩ, ãma dó adru 'bá ndrelé ũcõgõ agá ízákĩzã
rú ndẽ 'bá pírí kí rá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ kî rú.
20 Wó ãndá-ãndá ru inga Kúrísĩtõ 'i ídri drã agá rá, ị̃jọ́ 'dĩ
sĩ, ãnị̃ dó cé 'bá ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí drụ́zị̃ angá ídri
rú rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bá angálépi ídri drị̃drị̃ 'bá drãlépi rá 'dĩ
kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'i.
21 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, drã 'bã afíjó 'bá rú sĩ rĩ áni, angájó ídri drã
agá rá rĩ ãfũ vâ 'bá rụ̃ sĩ.
22 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ádãmũ agá 'bá pírí ũdrã kí rá, wó Kúrísĩtõ
agá 'bá pírí kí mụ adrulé ídri rú.
23 Wó 'bá ãlu-ãlu la mụ angálé ídri rú rá ĩ'di sĩ: Kúrísĩtõ
ĩ'di bãsĩ 'bá angálépi drị̃drị̃ rĩ 'i, drĩ dó amụ́ rá, vúlé la gá
'bá ĩ'di ãni rú 'dĩ kí dó angá nĩ.
24 Ụ'dụ́ ãsị̃jó rĩ drĩ dó acá, Kúrísĩtõ drĩ dó ũpĩ, ãzị̃táŋá
ãzíla ũkpõ ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ kí andi pírí 'bo, ĩ'di dó Ũpĩ
naŋá 'dụ fẽlé Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ drị̃.
25 Wó ĩ'di mụ Ũpĩ nalé kpere ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ĩ'didrị̃ kí 'bã
agá ĩ'di 'bã pálé gá.

26 Mẹ́rọ́'bá ãsĩjó ĩ'di 'bã mụlé ĩĺį̃kį̃lé rĩ ĩ'di drã 'i.
27 Ã'dusĩku "Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá." † Ú'dî'da
údrĩ dó jọ la ú'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, ĩ'di ịjọ́ pịrị la
Ãdróŋá ãko pírí kí 'bãlépi ĩ'di pálé gá rĩ ala gá yụ.
28 Wó drĩ dó ãko pírí kí 'bã Kúrísĩtõ pálé gá 'bo, Ngọ́pĩ la
adru Ãdróŋá ãko pírí kí 'bãlépi rĩ pálé gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá
dó adru pírí ãko pírí kí agâ sĩ.
29 Ú'dî'da angáŋá angájó drã agá ídri rĩ drĩ dó adru 'dáyụ,
'bá ãzí 'dĩ kí dó ã'du idé bãbũtị́zį̃ bĩjó 'bá drãlépi rá 'dĩ kí
kẽjị́ gá?
30 Wó ãmaní rĩ gá ãma dó drį̃ cị ụ́'dụ́ pírí sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?
31 Ɨjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí íni: ma drã sị́ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ, má
ádrį̃ịka ãzíla má ámvọ́ịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ãfó mání 'bãlé
ĩmi sĩ rĩ, ĩ'di ídri tị icíma ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sũ Úpí ãmadrį̃
agá rĩ 'i.
32 Ã'dị́ ándrá mání 'dịlé ũbõgũ ásé agá * rĩ abe Ẽfésõ gá rĩ
sĩ, ĩ'di lú ịjọ́ 'bá 'bá rĩ sĩ, wó má ịsụ́ ala gá ã'du? 'Bá drãlépi
rá rĩ drĩ kí dó angá ku cécé sĩlé bụ́kũ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ áni,
"Lẽ ãna kí ãzíla ãmvụ kî,
ã'dusĩku drũsį̃ ãma ũdrã rá." †
33 'Bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku: "Tị icíjó 'bá ũnzí kí abe rĩ la gbíyã
mídrį̃ múké rĩ iza rá."
34 Lẽ ĩmi ãgõ drĩ vúlé ũrãtáŋá ĩmidrį̃ agá, ĩmi idé ịjọ́ ũnzí
į̃dị́ ku, ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ nį̃ kí drĩ ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ gá ku. Ájọ
ịjọ́ 'dĩ íni la drį̃nzá ĩmidrį̃ sĩ.

Ụrụ'bá angálépi rĩ 'bã gbíyã

35 Wó 'bá ãzí icó zịlé la, "'Bá drãlépi rá rĩ kí angá íngoní-
íngoní ru yã? Kí angá ụrụ'bá íngoní rĩ trũ?"
36 Mi 'bá ãzí ũndũwã kóru la, ãko míní salé rĩ la drã ráká
ĩ'di angá ídri rú ĩndõ.
37 Ídrĩ ũri sa ãko míní salé rĩ adru ụrụ'bá ĩ'di sĩ mụjó
adrujó rĩ 'i ku, wó ãná 'bã ífí jõku ãko ãzí ndú la kí.
38 Wó Ãdróŋá la ĩ'diní ụrụ'bá fẽ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, ãzíla
ũri ũví ãlu-ãlu ní ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrį̃ 'dã 'bã vúŋá fẽ.
39 Ĩzá pírí ají kí ru ãlu ku, 'bá 'bã ĩzá ĩ'di ãlu, ãnãkpá 'bã
ĩzá vâ ndú, ãríŋá 'bã ĩzá vâ ndú ãzíla į̃'bị drį̃ vâ ndú.
40 Ụrụ'bá 'bũ drį̃ kí cí, ãzíla ụrụ'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ kí vâ cí, wó
ũnĩ 'bũ gá rĩ 'bã ũvítáŋá lú ãlu, ãzíla ų̃nọ́kụ́ gá rĩ kí vâ ndú.
41 Į̃tũ̂ 'bã ũnĩ ndú ĩmbá 'bã ũnĩ vâ ndú, lẽlẽgó 'badrį̃ kí vâ
ndú, ãzíla lẽlẽgó 'bã ãngũ jiŋá ají kí ru ãzí rĩ drį̃ be ku.

---

† **15:27** Zãbụ́rį̃ 8:6 * **15:32** *Ụbõgũ ásé agá* 'dĩ kí ándrá 'bá Páwũlõ ãjị́ lẽlépi ku Ẽfésõ gá rĩ kî. † **15:32** Ĩsáyã 22:13

42 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá angáŋá drḭ̃ 'bã sĩ cécé 'dĩ 'bã áni.
Ụrụ'bá ḭ̃sḭ̃lé rĩ ĩ'di ãko ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ 'i, ĩ'di dó angá
ãko ŋmalépi ku la rú.
43 Ála ĩ'di ḭ̃sḭ̃ ḭ̃nzḭ̃táŋâ kóru ála ĩ'di inga dḭ̃zã rú, ála ĩ'di ḭ̃sḭ̃
ũkpó kóru, ĩ'di angá ũkpó trũ.
44 Ḭ̃sḭ̃ ĩ'di ụrụ'bá 'bádrḭ̃ rĩ rú, wó angá ụrụ'bá úríndí ru rĩ
rú. Ụrụ'bá 'bádrḭ̃ rĩ drĩ adru cí, ụrụ'bá úríndí drḭ̃ vâ cí.
45 Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, "'Bá drḭ̃drḭ̃ rĩ Ádãmũ 'i acá
'bá ídri trũ rĩ rú," † Ádãmũ ãsḭ̃jó rĩ ĩ'di úríndí ídri fẽlépi rĩ
'i.
46 Ụrụ'bá úríndí ru rĩ amụ́ drḭ̃drḭ̃ ku, wó ãko 'bá ru rĩ, 'dĩ
'bã vúlé gá dó ụrụ'bá úríndí ru rĩ 'i.
47 'Bá drḭ̃drḭ̃ rĩ ãfũ ṹnọ́kụ́ gá ĩ'di pụ́trụ́, 'bá ḭ̃rḭ̃ rĩ angá 'bṹ
gâlé.
48 'Bá ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ 'dĩ ají kí 'bá ándrá idélé pụ́trụ́
ṹnọ́kụ́ gá rĩ sĩ rĩ 'i, cécé 'bá 'bṹ drḭ̃ gá rĩ 'bã kí 'bá angálépi
'bṹ gá rĩ ajílé rĩ áni.
49 Ãzíla cécé ãma kí 'bá ãma tḭlépi rĩ 'bã gbíyã ṹnọ́kụ́ gá
rĩ ajílé rĩ 'bã áni, ãma vâ drụ́zḭ̃ gbíyã 'bá 'bṹ gá rĩ drḭ̃ gá rĩ
ají ĩndĩ.
50 Má ádrḭ̃pḭ̃ka ãzíla má ámvọ́pḭ̃ka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, ma lũ
la ĩminí tọndọlọ íni: ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drḭ̃ 'bṹ gá rĩ agâlé jõku ãko drãlépi ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ icó
ãko ŋmalépi ku rĩ gá filé ku.
51 Ĩmi are drĩ, ma ĩminí ḭ́jọ́ ṹsṹtáŋá ru la lũ 'dĩ: ãma icó
kí pírí ũdrãlé ku, wó ãma pírí kí mụ ãma ujalé ndú,
52 némé mḭ́fḭ̃ bĩlé kámḭ̃ rĩ áni, ụ́'dụ́ gũká ãsḭ̃jó rĩ sĩ.
Ã'dusĩku gũká la dó mụ awálé 'bá drãlépi rá rĩ kí dó angá
ídri ŋmaŋâ kóru, ãzíla ála dó ãma uja ndú.
53 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ kí dó mụ ụrụ'bá
ŋmalépi ku rĩ sṹlé, ãzíla ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ la dó mụ
ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sṹlé.
54 Ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ drĩ dó ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ
sṹ 'bo, ãzíla ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ drĩ dó ụrụ'bá drãlépi
ku rĩ sṹ 'bo, wó ḭ́jọ́ sĩlé rĩ dó acá ãndá, "Ḭ́ḭ̃kḭ̃ dó drã rá, úndẽ
dó ĩ'di kpítã." †
55 "Drã ũkpõ míní sĩ 'bá ndẽjó rĩ dó íngõlé yã?
Drã la ãzá míní sĩ 'bá ũzãjó rĩ dó íngõlé yã?" †
56 Drã la ũkpó 'bá zãjó rĩ ḭsụ́ ḭ́jọ́ ũnzí drḭ̃, ãzíla ḭ́jọ́ ũnzí la
ũkpó ĩ'didrḭ̃ rĩ ḭsụ́ ãzḭ̃táŋá drḭ̃.
57 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩ'diní ãmaní ũkpó fẽlé sĩ drã ndẽjó
Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ sĩ.

† **15:45** Í'dóŋá 2:7 † **15:54** Ĩsáyã 25:8 † **15:55** Hõséyã 13:14

58 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrı́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̃táŋá agá mání lẽlé 'dĩ, ĩtu pá ũkpó ru. Ãko ãzí 'bã aya ĩmi ku. Lẽ ĩnga ãzı̃ Úpí ní ụ́'dụ́ pírí sĩ, ã'dusĩku ĩminí nı̃jó la rá ĩmi ĩcãndĩ ĩmi ãzı̃ Úpí drı̃ sĩ úyé ku rĩ sĩ.

16

Ãko trajó 'bá Ãdróŋá ãni drı̃ rĩ 'banî rĩ

1 Ú'dî'da ãko traŋá 'bá Ãdróŋá drı̃ rı̃ 'baní rĩ 'bã drı̃ gá, ĩmi idé ı́jọ́ ándrá mání lũlé 'bá kãnı̃sã ãngũ Gãlãtı́yã gá rĩ 'bã idé kí rĩ 'i.

2 Ụ́'dụ́ drı̃drı̃ sãbı́tı̃ ãlu-ãlu drı̃ rĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu 'bã mba kí ãko ãzí ĩmi ịsụ́lé rĩ kí vú sĩ, ĩmba tã la kí sáwã mání ãgõjó rĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko tralé ku.

3 Wó ádrĩ dó sĩ acá rá ma wárágã fẽ ı́jọ́ i'dajó 'bá ĩminí amálé ĩmi icó tı̣ la pẽlé ãko ĩminí fẽlé rĩ kí abe Yẽ̗rụ́sãlẹ́mũ̗ gâlé rĩ drı̃.

4 Drĩ vâ adru mání icójó mụjó ĩndĩ rá ãma dó mụ ĩ'ba abe ãlu.

5 Mání mụjó alijó Mãkẽdónĩyã gâ sĩ rĩ 'bã vúlé gá, ma amụ́ ĩmi rụ́, ã'dusĩku ma mụ alı̣lé Mãkẽdónĩyã gâ sĩ.

6 Ma ãzí rĩ sĩ mụ u'álé ĩmi abe sáwã were sĩ rá, jõku ma vâ ãzí rĩ sĩ mụ áyi ı̃gbẽ̗ drı̃ gá rĩ izalé ĩmi abe, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko ácı̃ mádrı̃ agá 'dãá mání mụ agá.

7 Álẽ ú'dî'da mụlé ĩmi ndrelé kãwũ̗ ãcı̃ mádrı́ mání alı̣jó alı̣-alı̃ rĩ sĩ ku, wó rá la á'bã áma ásı̃ gá sáwã ãzí izajó ĩmi rụ́ 'dãá were Úpí drĩ ã'ı̃ la rá rĩ gá.

8 Wó ma mụ u'álé ãzo rú rá la Ẽfésõ gá kpere ụ́'dụ́ ũ̗mũ̗ Pẽndẽkósĩtõ drı̃ rĩ tẽjó.

9 Ã'dusĩku kẽjı́tı̣ ãmbógó ãzı̃ ũkpó ãni la nzı̃ ru mání ãzíla 'bá áma lẽlépi ku ala gá rĩ kí ũ'bí ru.

10 Tı̃mı̃tı́yõ̗ drĩ amụ́ rá, lẽ ĩndre ĩ'di múké-múké 'bã idé ũ̗rı̃ sĩ ku ĩ'diní u'á agá ĩmi abe 'dâ ã'dusĩku ı̃nı̃ ĩ'di ãzı̃ Úpí drı̃ gá rĩ nga cécé mání ngalé rĩ 'bã áni.

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã gã ĩ'di 'bã tı̣ ku. Ĩpẽ ĩ'di tı̣ gẽ̗rı̃ ĩ'didrı̃ gá ásı̃ ı̃gbẽ̗ sĩ gõjó vúlé má rụ̃lé. Ma 'dã áni drı̃ la tẽ agá má ádrı́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̃táŋá agá 'dĩ abe.

12 Wó ú'dî'da ãmã ádrı́pı̣ Ãpọ́lõ̗ drı̃ gá, má imbá ĩ'di ásı̃ ũkpó ru mụjó ĩmi rụ̃lé ádrı́pịka abe. Ásı̃ la fi lẽjó mụjó lé rĩ gá ku, wó ĩ'di mụ rá drĩ drı̃lẹ́ba ãzí ịsụ́ rá rĩ gá.

13 Lẽ ĩmi adru mı̣fı̃ trũ ı̃tụ́ pá ũkpó ru ã'ı̃táŋá agá, ĩtu pá ágọ́bı̣ ru, ĩmi adru vâ ũkpó ru ĩmi idé ı́jọ́ pírí lẽtáŋá sĩ.

14 Ĩmi idé ı́jọ́ pírí kí lẽtáŋá sĩ.

15 Ĩnį̃ rá 'bá drį̃drį̃ ãngũ Ãkáyã drį̣ agá 'dâ acálépi
Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí Sĩtéfãnãsĩ kí 'bá ĩ'didrį̣ko gá rĩ abe, fẽ
kí ru pírí ãzį̣ 'bá Ãdróŋá drį̣ rĩ 'banî rĩ gá. Ma mãmálá 'bã
ĩmi rų̣́ ma má ádrį̣pịka ãzíla má ámvǫ̣pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ,
16 ĩminí ĩmi fẽjó ãzį̣ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá cécé 'dĩ 'bã áni
ãzíla 'bá pírí filépi ãzį̣ 'dĩ gá rĩ kí, 'bá ãzį̣ la ngalépi rĩ rú.
17 Má u'á ãyĩkõ sĩ Sĩtéfãnãsĩ 'baní, Fõrĩtũnátõ trũ, ãzíla
Ãkãyíkõ trũ ĩ'bã kí acájó rĩ sĩ ã'dusĩku fẽ kí mání ãko mádrį̣
'dǫ̣ yụ rĩ kí rá.
18 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, inga kí áma úríndí ú'dí ru ãzíla vâ ímidrį̣ gá
rĩ abe ĩndĩ. 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ĩjọ́ lẽ ĩ'bã ĩ'di ãmbógó ru.

Zịtáŋá ãsĩjó rĩ

19 Kãnị́sã ãngũ Ásĩyã gá rĩ agá rĩ zị kí ĩmi cící Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã
rụ́ sĩ. Ãkúwílã kí Pĩrĩsílã be ãzíla kãnị́sã ru tralépi tị icítáŋá
gá ĩ'badrį̣ jó agá rĩ abe.
20 Má ádrį̣pịka ãzíla má ámvǫ̣pịka ã'ịtáŋá agá áma andre
gá 'dǫ̣ rĩ zị kí ĩmi pírí cící. Ĩzị ĩmi ãlu-ãlu pírí cící vį̣ sĩ
amvuŋá sĩ.
21 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i ásĩ zịtáŋá 'dĩ kí áma drį̣ sĩ.
22 'Bá ãzí drĩ Úpî lẽ ku, úwã 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bo. Úpí mí
amụ́!
23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ agá rĩ 'bã adru
ĩmi abe.
24 Mâ lẽtáŋá ĩmi rụ́ vį̣ sĩ rĩ 'bã adru Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá.
Ámĩnã.

Wárágã Páwũ̃lẽ̃ 'bã sĩlé 'bá Kọ̃rẽ̃nẹ́tẽ̃ gá rĩ 'baní ẽ̃rẽ̃ rĩ

Zẹ̃táŋá 'bá zẹ̃jó cící rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrẽ̃ ma Páwũ̃lẽ̃ ũ̃pẽ̃gõ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drẽ̃ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá sĩ rĩ drẽ̃, ãzíla ãmã ádrẽ̃pẽ̃ Tẽ̃mẽ̃tẽ̃yẽ̃ ĩ'di má be 'dõ̃ ĩndĩ.

Ásĩ ĩ'di 'bá Ãdróŋá ãni kãnẽ̃sã Kọ̃rẽ̃nẹ́tẽ̃ gá rĩ 'baní ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá ãngũ Ãkáyã drẽ̃ agá rĩ 'banî.

2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásẽ̃ ẽ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ̃pẽ̃ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drẽ̃ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũ̃lẽ̃ ní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ĩ'di 'bã 'bá kí ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃jó rĩ sĩ

3 Lẽ ẹ̃cṹ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ̃pẽ̃ ãmã Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drẽ̃ rĩ 'i, 'bá 'bã ízákĩzã ndrelépi cé rĩ, Ãdróŋá ãzã koma pírí 'badrẽ̃ rĩ 'i,

4 ãma ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃lépi ũcõgõ pírí kí agá, ẽ̃jõ̃ 'dĩ sĩ, ãma icó dó sĩ 'bá ũcõgõ agá rĩ kí ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃lé ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃ŋá ãmaní ẹ̃sṹlé angálépi Ãdróŋá drẽ̃lé rĩ sĩ.

5 Ã'dusĩku ũcõgõ Kúrísĩtõ drẽ̃ 'bã galé ãma ídri agá rĩ sĩ, ẽ̃jõ̃ 'dĩ sĩ Kúrísĩtõ rũ̃ sĩ ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃ŋá ãmadrẽ̃ vâ 'dĩ 'bã áni.

6 Údrĩ ãmaní ũcõgõ fẽ, ĩ'di bãsĩ ĩminí ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃ŋá ẹ̃sṹjó patáŋá be; údrĩ ãma ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃ rá ĩ'di ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃ŋá ĩmidrẽ̃ ẹ̃sṹjó rĩ 'i, ĩ'di ásẽ̃ ũkpõ sĩ ẽ̃jõ̃ tajó rĩ fẽ ĩminî, 'dĩ drẽ̃cẽ̃rẽ̃ ãma vúŋá 'bã sĩ drẽ̃ cẽ̃jó rĩ 'i.

7 Ásẽ̃ 'bãŋá ãmadrẽ̃ ĩmi drẽ̃ gá rĩ ĩ'di ũkpó ru, ã'dusĩku ãma nẽ̃jó la rá drẽ̃cẽ̃rẽ̃ ãma cẽ̃lé rĩ agá ĩri drẽ̃cẽ̃ŋá alelé ãma abe, ẽ̃jõ̃ 'dĩ sĩ ĩmi ẹ̃sṹ dó sĩ ásẽ̃ ũ̃ŋmẽ̃ŋá ãmaní ẹ̃sṹlé rĩ 'i.

8 Ãmã ádrẽ̃pẽ̃ka ãzíla ãmã ámvõ̃pẽ̃ka ã'ẽ̃táŋá agá 'dĩ, ãlẽ ẽ̃jõ̃ ũkpó ru idélépi ãma rṹ ãngũ Ásĩyã gá rĩ kî sĩ ĩmi igálé. Ãma ándrá drẽ̃cẽ̃rẽ̃ ãzí ũkpó ãmã icólé tẽ̃ talé ku rĩ agá, ẽ̃jõ̃ 'dĩ sĩ, ã'bã ándrá ãma ásẽ̃ gá ãma adru ídri rá la ku.

9 Ẽ̃jõ̃ mgbã sĩ, ãma ásẽ̃ gá rĩ gá ãma ãjẽ̃ dó ngũ̃ agá 'bá drã ãni la rú. Wó ẽ̃jõ̃ 'dĩ 'bã kí ru idéjó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, ã'bã dó ásẽ̃ ãma drẽ̃ gá ku, wó Ãdróŋá 'bá drãlépi rá rĩ kí ingalépi ídri rĩ drẽ̃ gá.

10 Pa ãma drã ika rĩ 'bã sị gá rá ãzíla ĩ'di mụ ãma palé rá.
Ã'bã ãma ásị ĩ'di drị̃ gá jọjó la ĩ'di mụ ãma upaŋâ trũ drị̃
gá,
11 ĩmi ãma ãzã kojó Ãdróŋá ã'ị̃ŋá sĩ rĩ áni. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá
wẽwẽ rú 'bã fẽ kí rú dó sĩ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, fẽtáŋá lẽtáŋá
uyaŋâ kóru fẽlé ãmadrị 'bá wẽwẽ rú 'baní Ãdróŋá zịjó rĩ sĩ
rĩ.

Páwũlọ̃ lũ ĩ'baní ị́jọ́ uja ãcị̃ ĩ'didrị̃ rá ã'du ị̂jọ́ sĩ yã rĩ

12 Ú'dî'da ị́jọ́ ãma sĩ ãma ũnũjó rĩ 'dĩ 'i: ị́jọ́ ãma 'bãlé ãma
ásị́ gâ sĩ ị́jọ́ vú nzejó acịŋá ãma ãni ũnọ́kụ́ drị̃ gá, ambamba
la kãkã ãma ãni ĩmi trũ ãlá rĩ agá ãzíla ị́jọ́ mgbã angálépi
Ãdróŋá drị̃ rĩ 'i. Ãma idé ị́jọ́ 'dĩ adru ũndũwã ũnọ́kụ́ 'dõ drị̃
sĩ ku, wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ sĩ.
13 Ã'dusĩku ị́jọ́ ãmaní sĩlé ĩminí rĩ adru ãko ãzí ĩmĩ lãlé
jõku vãlé ku la ku. Ãzíla á'bã áma ásị́ gá,
14 ĩmi drĩ ị́jọ́ nũjó ãma drị̃ gá were rĩ áni, ĩmi amụ́ ị́jọ́ nũ̀lé
pịrị-pịrị ĩndõ, jọjó la ĩmi icó ĩmi ũnũlé ãma sĩ cécé ãmã
drụ́zị́ ãma ãma ũnũjó ĩmi sĩ ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sũ̃ drị̃ sĩ rĩ áni.
15 Áma ã'ị̃táŋá agá ị́jọ́ 'dĩ cí, ã'dusĩku má itú ma drị̃drị̃ rĩ
sĩ mụjó ĩmi rụ́ ĩmi dó sĩ ũrọ̃drị́ mání mụjó ĩmi andréjó ĩ̀rị̃ rĩ
ịsụ́ benĩ.
16 Má itú áma ásị́ gá mụjó ĩmi rụ̀lé mání mụ agá
Mãkẽdónĩyã gâlé ãzíla ãgõjó ĩmi rụ́ 'dã sĩ mání ãgõ agá
vúlé Mãkẽdónĩyã gâlé rĩ sĩ ãzíla ĩminí ãma tị pẽjó mání mụ
agá gẹ̃rị̃ gá 'dâ Yũdịyã gâlé.
17 Ĩmi icó áma zịlé má uja ị́jọ́ mání itúlé rĩ ã'du sĩ. Ĩmi
ũrã ma ị́jọ́ mádrị̃ kí itú ũrãtáŋâ kóru yã? Ĩmi ũrã ma 'bá
ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí áni jọlépi la "'Ẽ" wó íni 'dĩ ĩ'di gá "Yụ"?
18 Wó Ãdróŋá 'bã adrulé 'bá ị́jọ́ mgbã idélépi rĩ 'i rĩ sĩ, ị́jọ́
ãma jọlé ĩminí "'Ẽ" rĩ ĩ'di "'Ẽ" ãzíla "Yụ" rĩ ĩ'di "Yụ."
19 Ã'dusĩku Ãdróŋá Ngọ́pị Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ándrá ma Páwũlọ̃,
Sílã ãzíla Tị̃mị̃tịyọ̃ 'bã kí sĩ ị́jọ́ la ũlũjó ĩmi tị gá rĩ adru "'Ẽ"
kí "Yụ" be íni la ku, wó ĩ'di agâ sĩ ị́jọ́ pírí kí 'bãngá "'Ẽ."
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ azịlé rĩ drĩ kí táni adru agá
wẽwẽ rú tí, ị́jọ́ ãzí 'dáyụ, Kúrísĩtõ agâ sĩ kí ru idé rá. Ãzíla
ĩ'di rụ̂ sĩ ãma dó sĩ jọ la "Ámĩnã" sĩ dị̃zã fẽjó Ãdróŋá nî.
21 Ú'dî'da íni ĩ'di Ãdróŋá 'i ãma 'bãlépi ĩmi trũ pá tujó
ũkpó ru Kúrísĩtõ agá rĩ 'i. Ũpẽ ãma ãzíla 'bã ãma ndú nĩ,
22 'bã ãlámã ícétáŋá ru ĩ'didrị̃ ãmaní sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãko
rú rĩ ãma drị̃ gá ãzíla 'bã Úríndí ĩ'didrị̃ adrujó ãma ásị́ gá
ĩ̀sáli ị́jọ́ azịlé jã 'dâ ị́jọ́ múké pịrị rĩ sĩ rĩ 'i.

23 Má umve Ãdróŋá adrujó mâ sãdínĩ rú, ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ
ĩmi tãmbajó ágõ rú sĩ Kǫ̃rĩnịtǫ̃ gâlé ku.
24 Adru ãma ịjọ́ ũdrõ ĩmi drį̃ gá la ku, ã'dusĩku pá tuŋá
ĩmidrį̃ gá rĩ ũkpó ru la ã'ị̃táŋá sĩ, wó ãma ãzį̣ nga ĩmi abe
ãyĩkõ 'bã ga rú sĩ ĩmi agá tré benĩ.

2

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásį̣ gá má icó ãcį̃ ãzí itúlé sĩ mụjó ĩmi
andréjó į̃dị̃ ĩminí cãndí fẽjó la ku.
2 Ã'dusĩku ádrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ, ã'di la ace mání ãyĩkõ fẽlé
nĩ, wó adru ĩmi 'i mání sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó rĩ kí ku yã?
3 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ásĩ wárágã ĩmi rụ̃lé, álẽ amụ̃lé ĩmi rụ̃lé ĩminí sĩ
mụjó mání cãndí fẽjó ku, ĩmi tá vâ mání icólépi ãyĩkõ fẽlépi
nĩ 'dĩ kî. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásį̣ gá ádrĩ u'á ãyĩkõ sĩ, ĩmi pírí
kí vâ u'á ãyĩkõ sĩ ĩndĩ.
4 Ã'dusĩku ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ũcõgõ ãmbógó la trũ, ásį̣
ãzá trũ ãzíla mị̃ndrẹ trũ mịfị̃ gá, sĩ ĩminí cãndí fẽjó ku, wó
rá la lẽjó lũjó la ĩminí álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ 'i.

'Bá į̃jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã trũŋá

5 'Bá ãzí drĩ ĩminí ũcõgõ fẽ rá, fẽ ũcõgõ 'dĩ mání ku, wó
mgbã rĩ gá fẽ ũcõgõ 'dĩ ĩminí pírí gę̃rį̃ ãzí sĩ álẽ ịjọ́ 'bãlé
ũkpó ĩ'di drį̃ gá ku. *
6 Drį̃rịma ĩmi ũ'bí 'bã kí fẽlé ĩ'diní rĩ ca ĩ'diní rá.
7 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da lẽ ĩtrũ ĩ'di rá, ãzíla ĩmi imbá ĩ'di ásį̣ sĩ
ĩ'di tãmbajó, ũcõgõ ãmbógó la ní sĩ ĩ'di ndẽjó ku.
8 Ma mãmálá 'bã ĩmi rụ̃lé ãndá-ãndá ru lẽ ĩlẽ ĩ'di rá.
9 Ásį̣sį̣ŋá mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí rĩ sĩ ndrejó la ĩmi icó
ụ̃'bį̃táŋá agalé rá yã ãzíla ĩmi ịjọ́ pírí sĩ į̃nzį̃táŋá ru má rụ̃
yã rĩ.
10 Ĩdrĩ 'bá 'dĩ trũ ịjọ́ ũnzí ĩ'didrį̃ sĩ rá, ma vâ ĩ'di trũ rá.
Ãzíla ãko mání trũlé 'bo rĩ, ãko ãzí trũlé trũtrũ la drĩ adru
trũlé cí rĩ gá, ma ĩ'di trũ Kúrísĩtõ mẹ̃lẹ̃tį̣ gá ĩmi ịjọ́ sĩ,
11 Sĩtánĩ 'bã ulé rû sĩ ãma ásį̣ ku. Ã'dusĩku ãnį̃ ịjọ́ ĩ'di 'bã
itúlé ãma sĩ rĩ kí ku la ku, ãnį̃ kí rá.

Agajó ũkpõ Kúrísĩtõ drį̃ sĩ

12 Ma mụ calé Trõwásĩ gâ sĩ ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drį̣ gá rĩ
ũlũjó 'bo, má ịsụ́ Úpí nzį̃ mání kę̃jị̃tį̣ ãzį̣ drį̃ 'dãá.
13 Wó áma ásį̣ tu pá ku, ã'dusĩku má ịsụ́ má ádrị̃pį̣ Tị̃tǫ̃
'dãá ku. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, má azį̣ dó 'bá 'dã 'baní ãzíla ámụ dó
Mãkẽdónĩyã gá.

---

* **2:5** 'Bá ũ'bí ũrã kí ágǫ́bį̣ 'dĩ ĩ'di Páwụ̃lǫ̃ 'bã sĩ ịjọ́ jǫjó drį̃ la gá 1 Kǫ̃rĩnịtǫ̃ 5:1-2 rĩ 'i.

14 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma drị̃ cejó
Kúrísĩtõ sĩ ịjọ́ pírí kí ndẽjó rá, ãzíla ãngũ pírí kí agá ịjọ́
ĩ'didrị̃ ũniyambamba rĩ iréjó ãma agâ sĩ rĩ sĩ.
15 Ã'dusĩku ãma Ãdróŋá ní ãdu ãjị́ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ áni.
Kúrísĩtõ sĩ wó ãdu 'bã ngṵ̃ŋá vĩrĩ rĩ ĩ'di ngṵ̃ 'bá 'baní ndú-
ndú, 'bá palé rá rĩ 'baní ãzíla 'bá mụlépi ĩḷĩḳ̃ḷépi ĩḷĩḳ̃ rĩ
abe.
16 'Bá mụlépi ĩḷĩḳ̃ḷépi ĩḷĩḳ̃ rĩ 'baní ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ la ngṵ̃
ĩ̀rị̃ drã ãjị́ ru, wó 'bá palé rá rĩ 'baní ĩ'di ngṵ̃ vĩrĩ ãdu ngṵ̃lépi
ũniyambamba rĩ rú ã'dusĩku ãma ũlũ la ĩ'baní kí mụ u'álé
ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ gá Ãdróŋâ trũ. Ã'di icó dó ịjọ́ 'dĩ 'bã
áni 'dĩ kí sĩ rá rĩ gá nị̃ yã?
17 Ãma adru 'bá ũ'bí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi sĩ ṵ̃rọ̃drị̃
ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ ịsṵ́jó 'dĩ kí áni ku, wó Ãdróŋá 'bã ãma tị ãpẽjó
nĩ rĩ sĩ ãma ịjọ́ pịrị jọ ĩ'di drị̃lẹ́ gá cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drị̃ kí
áni.

3

'Bá ãzị̃ tị icítáŋá ú'dí rĩ drị̃ ngalépi rĩ kî

1 Ãma i'dó ịjọ́ jọlé mũkẽ ãmadrị̃ gá rĩ icéjó ĩ̀dị́ yã? Jõku
ãlẽ vâ wárágã 'bá ãzí rĩ 'bã kí lẽlé rĩ áni angájó ãmadrị̃ sĩ
ãma vú nzejó ĩminí yã jõku angájó ĩmidrị̃ ĩminí sĩlé rĩ kí yã?
2 Ĩmi ãmgbã rĩ kí bãsĩ wárágã ãmadrị̃ rĩ kî, sĩlé ásị́ ãmadrị̃
kí agá, 'bá pírí 'bã kí nị̃lé cé ãzíla lãlé rĩ kî.
3 Ĩmi i'dá wárágã angálépi Kúrísĩtõ drị̃ rĩ rú cé, ãzị́ ãmadrị̃
'bã pámvú, úsĩ ĩ'di vínõ sĩ ku, wó Úríndí Ãdróŋá ídri rĩ drị̃
gá rĩ sĩ, adru írã 'bara rĩ drị̃ gá ku, wó rá la ásị́ 'bá drị̃ agá.
4 Ãma ịjọ́ 'dĩ jọ ásị́ ũkpõ sĩ la ã'dusĩku ãtĩ ásị́ Ãdróŋá drị̃
gá Kúrísĩtõ rṵ̃ sĩ.
5 Adru ãma icó ãma sĩ rá ịjọ́ ãzí ũrãjó angá ãmadrị̃ íni la
ku, wó ịjọ́ ãmã icójó rá rĩ angá Ãdróŋá drị̃.
6 Fẽ ãmaní adrujó 'bá icólépi ãzị́ tị icítáŋá ú'dí 'dĩ drị̃ gá
rĩ ãzã kolépi rĩ kî rú, wárágã sĩ ku wó Úríndí sĩ; wárágã la
'bá 'dị-'dĩ, wó Úríndí la ídri fẽ.

Dĩzã tị icítáŋá ú'dí rĩ drị̃

7 Ú'dî'da ãzị́táŋá drã ajílépi sĩlé írã 'bara drị̃ gá rĩ drĩ
ándrá amṵ́ dĩzã trũ anzị Ịsịrayị́lĩ drị́ gá rĩ 'ba rṵ́ sĩ icójó
ãngũ ndrejó Mṵ́sã mẹ́lẹ́tị gá ku, táni ĩ'diní anṵ́jó anṵ́ tí,
8 ãzị́ Úríndí drị́ gá rĩ icó adrulé dĩzã rú ãndânĩ ku yã?
9 Ãzị́táŋá Mṵ́sã drị́ 'bá ịjọ́ lijó rĩ drĩ dó adru dĩzã rú, ãzị́ tị
icítáŋá ú'dí rĩ drị́ 'bá lãjó 'bá mgbã rú Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá rĩ
dó adru dĩzã rú ãndânĩ íngõpí yã!

10 Ḭjọ́ mgbã sĩ, tị icítáŋá ú'dí rĩ ndẽ ũnĩ sĩ rá ú'dî'da ãzḭ́táŋá
dó sĩ dḭ̃zã kóru.
11 Dḭ̃zã anṹlépi anṹ rĩ drĩ ándrá amṹ dḭ̃zã rú, ãmbõgõ
dḭ̃zã u'álépi jã 'dâ rĩ drḭ̃ la dó adru íngõpí!

12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní adrujó ásḭ 'bãŋâ trũ rĩ sĩ, ãma ḭjọ́ jọ ṹrḭ̃
kóru.
13 Ãma adru Mṹsã áni ru mẹ́lẹ́tị 'belépi bõngó sĩ 'bá
Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní cí, 'bã ndre kí sĩ dḭ̃zã dḭ̃lépi lẽrẽlẽrẽ mẹ́lẹ́tị
la gá anṹlépi anṹ 'dã ku rĩ áni ku.
14 'Bá 'dĩ kí ásḭ́sḭ́ŋá ṹpḭ̃ kí ru cí, ãzíla bõngó ãlu 'dã 'be kí
mẹ́lẹ́tị cí kpere ãndrũ drĩ kí bṹkṹ tị icíma drḭ́ ṹkụ rĩ lã rĩ
gá. Úwị drĩ ĩ'di ku, ã'dusĩku ála ĩ'di wị rá la 'bání Kúrísĩtõ
ã'ḭjó rĩ sĩ.
15 Acájó kpere ãndrũ údrĩ ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ lã, bõngó 'dã
la kí ásḭ 'be cí.
16 Wó 'bá drĩ ru uja ḭjọ́ Úpí Yẹ́sṹ drḭ̃ ã'ḭ̃lé 'bo, ála bõngô
wị rá.
17 Ú'dî'da Úpí dó Úríndí 'i, ãzíla ãngũ Úríndí Úpí drḭ̃ 'bã
adrujó cí rĩ gá 'dãá drḭ̃lẹ́mmgbọ cí.
18 Ãma pírí mẹ́lẹ́tị 'belé bõngó sĩ ku dḭ̃zã Úpí drḭ̃ i'dalépi
'dĩ, ãma acá kí ĩ'di áni dḭ̃zã tụlépi tṹ-tṹ ṹ'dṹ pírí sĩ drḭ̃ gá
angálépi Úpí drḭ̃ rĩ sĩ, 'dĩ Úríndí 'i.

4

Málĩ Úríndí drḭ̃ úmvú idélé ũdrí sĩ rĩ agá rĩ

1 Ãdróŋá fẽ ãmaní ãzḭ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ ngalé ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ́ sĩ,
ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãma ásḭ yã ku.
2 Ãma ḭjọ́ jọ ḭjọ́ zḭ̃lé zḭ́-zḭ́ drḭ̃nzá ru 'dĩ kí drḭ̃ gá ũnzí, ãnga
ãzḭ́ úlétáŋá sĩ yã, jõku ãma ũlũ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ĩnzõ sĩ cécé
'bá ũnzí 'dĩ 'bã kí ujalé ũlũlé rĩ áni ku. Be la rá la, ãma ḭjọ́
mgbã jọ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá, wó 'bá pírí ḭjọ́ mgbã agá 'dĩ nḭ̃ kí
ḭjọ́ 'dĩ cé.

3 Ḭjọ́ mgbã ãmaní ũlũlé rĩ drĩ táni ru zḭ́ agá zḭ́-zḭ́, zḭ́ ru 'bá
ḭ̃lḭ̃kḭ̃lépi ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rĩ 'banî.
4 Sĩtánĩ ãmbógó ṹnọ́kṹ 'dõ drḭ́ gá rĩ ṹpḭ̃ 'bá ã'ḭ́táŋâ kóru
'dĩ kí mḭfḭ́ ásḭ́ gá cí. Ndre kí dḭ̃zã ḭjọ́ mgbã Kúrísĩtõ Ãdróŋá
'bã wṹrá ru rĩ drḭ́ gá rĩ ku.
5 Ã'dusĩku ḭjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ adru ãma ãni ku, wó Úpí
ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ 'i, ãzíla ãma bãsĩ ãti'bo ĩmi
ãni ĩ'di 'bã ḭjọ́ sĩ rĩ kî.

6 Ãdróŋá jọlépi la, “Lẽ dĩzã 'bã dĩ ãngũ ịnị agá rĩ,” † fẽ ĩ'di
'bã dĩzã ní dĩlé ãma ásị gâ sĩ ịjọ́ nĩjó nĩtáŋá dĩzã Ãdróŋá drị̃
drị̃ gá, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ mẹ́lẹ́tị gá.
7 Wó málĩ ãma ãni ịjọ́ mgbã drị gá 'dĩ ĩ'di úmvú sịlé ũdrí sĩ
rĩ agá, i'dajó ũkpõ ãmbógó 'dĩ angá Ãdróŋá drị adru ãmadrị̃
ku.
8 Úfẽ ãmaní ũcõgõ wókõ pírí agâ sĩ rá, wó andi kí ãma
ku, sáwã ãmaní ịjọ́ ãmã idélé rĩ nĩjó ku rĩ agá, ãma uja tị
vúlé ku,
9 fẽ kí ãmaní ũcõgõ rá, wó Ãdróŋá a'be ãma ku, u'bé kí
ãma vũ̃rṹ rá, wó ụ'dị kí ãma ku.
10 Ãma ṹ'dṹ pírí sĩ acị drã Yẹ́sṹ drị trũ ãma ụrụ'bá gá, ịjọ́
'dĩ sĩ, ídri Yẹ́sṹ drị gá rĩ la dó sĩ i'dá ãma ụrụ'bá gá benĩ.
11 Ã'dusĩku ãma gápi 'bá ídri 'dĩ, ṹ'dṹ pírí sĩ, ála ãma fẽ
drã ní Yẹ́sṹ 'bã ịjọ́ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri ĩ'di agá rĩ dó sĩ ru i'da
ụrụ'bá ãmadrị 'dĩ agá benĩ.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, drã la ãzị nga ãma agá wó ídri la ãzị nga ĩmi
agá.
13 Sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị agá rĩ áni, “Ma ịjọ́ jọ rá la mání
Ãdróŋá ã'ḭjó rá rĩ sĩ.” † Úríndí ãlu ã'ḭtáŋá drị 'dĩ sĩ, ãma ã'ḭ
Ãdróŋá rá ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ ịjọ́ jọ rá,
14 ã'dusĩku ãmaní nĩjó la rá Ãdróŋá Úpí Yẹ́sṹ ingalépi ídri
drã agá rá rĩ la vâ ãma inga Yẹ́sṹ trũ ãma i'dajó ĩmi abe ĩ'di
'bã drĩ̃lẹ́ gá rá.
15 Ḭjọ́ 'dĩ idé kí ru pírí íni la ĩmi ịjọ́ sĩ, ásị ḭgbẹ̃ Ãdróŋá
ãni 'bá ũ'bí kí ajílépi Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ sĩ, kí dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ
Ãdróŋá nî ãzíla ĩ'di 'bã dĩzã dó sĩ tụ-tṹ benĩ.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ãndẽ ku. Ãma táni ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ lẽ
agá drã agá drã-drã tí, ụrụ'bá ãma ãni úríndí ru agâlé rĩ
Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ú'dí ru ṹ'dṹ ãlu-ãlu sĩ.
17 Wó ũcõgõ ãmaní sáwã were sĩ 'dĩ kí ãmaní dĩzã ukólépi
ku ũcõgõ ãmadrị 'dĩ 'bã kí ndẽlé ku rĩ fẽ.
18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã dó sĩ mịfị ãko ndrelé rá 'dĩ kí drị̃ gá ku, wó
rá la ãko ndrelé ku 'dĩ kí drị̃ gá. Ã'dusĩku ãko ãma ndrelé
rá 'dĩ kí ãko u'álépi jã 'dâ ku la kî, wó ãko ndrelé ku rĩ ĩ'di
ãko u'álépi ãsĩ̀ŋâ kóru la.

5

Ãma ụrụ'bá ú'dí 'bṹ gâlé rĩ kî

1 Ú'dî'da ãnĩ̀ rá jó hémã rú ụrụ'bá ṹnọ́kṹ ru ãma sĩ u'ájó
ala gá 'dĩ drĩ̃ andi rá, jó ãma ãni Ãdróŋá 'bã sịlé nĩ 'dĩ ụrụ'bá
ãma ãni ú'dí jã 'dâ 'bṹ gâlé rĩ cí.

---

† **4:6** Í'dóŋá 1:3 † **4:13** Zãbṹrị̃ 116:10

2 Wó ãma ává se ãmbógó, ãlẽ jó ãma ãni 'bṵ̃ gá rĩ sṵ̃lé
áyụ,
3 Ãdróŋá drĩ ãmaní ãma ụrụ'bá ú'dí rĩ kí fẽ 'bo, ãma
úríndí kí u'á ụrụ'bá u'álépi jã 'dâ rĩ kí agá.
4 Wó ãmaní drĩ adru agá jó hémã rú 'dĩ agá 'dâ, ãma ává
se ãmbógó, ãzíla drị̃ cị ã'dusĩku ãlẽ bõngó ũtrũlé ku, be la
ãlẽ bõngó ú'dí 'bṵ̃ gá rĩ kí sulé áyụ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri 'bã ti ãko
drãlépi rá rĩ rá.
5 Ú'dî'da Ãdróŋá 'bã ãma ásḭsḭ́ŋá ãlu 'dĩ sĩ, ãzíla fẽ ãmaní
Úríndí ĩ'didrḭ́ gá rĩ ãwítã rú ãko ĩ'di 'bã azḭ́lé rĩ kí drḭ̃ tẽjó.
6 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ásḭ́ la adru ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ũkpó ru ãzíla ãnḭ̃
rá ãma adru agá lḭ́cọ́ 'dõ agá 'dọ̃ ụrụ'bá sĩ ãma rá-rá ru Úpí
trũ.
7 Ãma u'á ã'ḭ̃táŋá sĩ, wó adru ịjọ́ ãma ndrelé rĩ sĩ ku.
8 Ã'bã ịjọ́ 'dĩ ãma ásḭ́ gá ũkpó ru, ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ
lḭ́cọ́ ụrụ'bá 'dĩ drḭ́ gá rĩ a'bejó rá mụjó adrujó lḭ́cọ́ Úpí drḭ̃
agá.
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ĩ'di ịjọ́ ãmbógó la rṵ́ ãma ásḭ́ gá Úpí ní
ãyĩkõ fẽjó, ãdrĩ táni adru agá ụrụ'bá 'dĩ agá jõku ụrụ'bá 'dĩ
agá ku rá tí.
10 Ã'dusĩku ãma pírí kí mụ drṵ́zḭ́ pá tulé úmvúke Kúrísĩtõ
drḭ́ ịjọ́ lijó rĩ drḭ̃lḛ́ gá rá, ãma ãlu-ãlu kí mụ ịjọ́ ándrá ãma
lẽlé ãzíla idélé ụrụ'bá 'dĩ agá rĩ kí ịsṵ́lé, kí ịjọ́ múké yã jõku
ũnzí yã rĩ gá.

Ãzḭ̃ tị icíma drḭ̃ gá rĩ

11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ándrá i'dójó ídu ãmaní ãrútáŋá Úpî rujó rĩ
nĩjó 'bo rĩ sĩ, ãma ṵ̃'bḭ̃ 'bá kí asélé ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma i'da ãma
Ãdróŋá ní tọndọlọ 'bo, ãzíla á'bã áma ásḭ́ gá ḭ̃nḭ̃ vâ ũrãtáŋá
ĩmidrḭ́ agá ĩ'di 'dĩ 'bã áni.
12 Ãma ṵ̃'bḭ̃ ãma ịpḭ́lé ĩminí ḭ̃dḭ́ la ku, wó rá la ãma ĩminí
drḭ̃lḛ́ba fẽ u'ájó ãfó sĩ ãma sĩ, ĩmi icó dó sĩ 'bá ru ịpḭ́lépi ịjọ́
ndrelé rá rĩ sĩ adru ịjọ́ ásḭ́ gá rĩ sĩ ku 'dĩ kí umvilé múké.
13 Ãdrĩ i'dá ãma aza-azâ, ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ sĩ; ãdrĩ adru
'bá ịjọ́ pịrị idélépi la kî, ĩ'di ịjọ́ ĩmidrḭ́ gá rĩ sĩ.
14 Lẽtáŋá Kúrísĩtõ drḭ̃ la ãma ũŋmĩ nĩ, ã'dusĩku ãnḭ̃ rá 'bá
ãlu drã 'bá pírí kî sĩ, ãma ã'ḭ̃ vâ rá ãma pírí ũdrã kí rá.
15 Ãzíla drã ãma pírí kî sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma u'álépi ídri rĩ
ãma u'á kí dó ídri ãmadrḭ̃ sĩ ku, wó ãma u'á kí 'bá drãlépi
ãzíla angálépi ãmanî rĩ nî.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ãlị dó 'bá ãzí 'bã ịjọ́ ũrãtáŋá 'bádrḭ̃ sĩ
ku. Ãdrĩ ándrá táni Kúrísĩtõ ndre agá ũrãtáŋá 'bádrḭ́ ãlu 'dĩ
sĩ rá tí, ãma icó dó 'dĩ idélé 'dĩ 'bã áni ḭ̃dḭ́ ku.

17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Kúrísĩtõ agá, ĩ'di 'bá ú'dí la, ị̃jọ́
ṹkụ rĩ alị kí 'bo, ị̃jọ́ ú'dí rĩ amṹ dó nĩ.
18 Ị̃jọ́ 'dĩ angá kí pírí Ãdróŋá drị̃, ĩ'di 'bá ãma tị icílépi ĩ'di
be Kúrísĩtõ rṹ sĩ rĩ 'i, ãzíla fẽ ãmaní ãzị̃ 'bá kí tị icíjó rĩ.
19 Ị̃jọ́ ãma ũlũlé rĩ 'bã ífí Ãdróŋá ĩ'di 'bá kí tị icí ĩ'di be
Kúrísĩtõ agâ sĩ, lã dó sĩ ị̃jọ́ ũnzí 'bá 'badrị̃ kí kí drị̃ gá ku.
Ãzíla fẽ ãmaní ãzị̃ ị̃jọ́ tị icíma drị̃ gá rĩ ũlũjó.
20 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ lé'di Kúrísĩtõ drị̃ kî, cécé Ãdróŋá
'bã rĩ mãmálá 'bã ãma rṹ sĩ rĩ nĩ rĩ áni. Ãma mãmálá 'bã
ĩmi rṹ Kúrísĩtõ kẽjị̃ gá jọjó la ĩmi icí ĩmi tị Ãdróŋá trũ.
21 Ãdróŋá fẽ Kúrísĩtõ ị̃jọ́ ũnzî kóru rĩ ní pángá 'bá ị̃jọ́ ũnzí
idélépi rĩ áni ãma ị̃jọ́ sĩ, sĩ ị̃jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí idéjó. Ị̃jọ́ 'dĩ
sĩ, Kúrísĩtõ icó dó sĩ ãma 'bãlé ãlã Ãdróŋá drị̃ agá.

6

1 Ãmaní adrujó 'bá ãzị̃ ngalépi Ãdróŋá nî rĩ sĩ, ãma
mãmálá 'bã ĩmi rṹ ĩmi a'ị̃ ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ úyé
ku.
2 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ,
“Má are ĩmi sáwã múké rĩ gá rá,
ãzíla sáwã patáŋá drị̃ agá áko ĩmi ãzã rá.” †
Ájọ ĩminí ú'dî'da 'dĩ dó sáwã Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá ịsṹjó rĩ,
ú'dî'da 'dĩ dó ṹ'dṹ patáŋá drị̃ rĩ.

Páwṹlõ 'bã drị̃ cịjó rĩ

3 Ãlẽ 'bá ãzí 'bã ịsṹ ị̃jọ́ ũnzí ãzị̃ ãmaní ngalé rĩ agá ku, ị̃jọ́
'dĩ sĩ ãma ã'ị̃ 'bá ãzí ní kúmũ 'bãjó gẽ̃rị̃ agá ku.
4 Kẽjị̃ la gá ị̃jọ́ pírí ãma idélé rĩ kí agá ãma i'da la ãma
ãti'bo Ãdróŋá ãni ãmaní ị̃jọ́ ãmaní cãndí fẽlépi rĩ kí tajó,
ị̃jọ́ ũkpó rĩ kí abe ãzíla ị̃jọ́ ũcõgõ rú rĩ kí abe rĩ sĩ.
5 Úco ãma rá, ú'be ãma mãbṹsṹ gá, ũ'bí angá kí ãma drị̃
gá ũmbã sĩ rá, ãzị̃ ũkpó ngajó rĩ abe, ãzíla ṹ'dṹ kojó ịnị̃ sĩ
ku, ãkónã naŋâ kóru rĩ abe.
6 Ãma i'da ãmã ãlã, ṹnĩ̃táŋâ trũ, ị̃jọ́ taŋá, ásị̃ ĩ̃gbẽ̃, ãma
lẽtáŋá mgbã rĩ sĩ ãzíla ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ.
7 Ãma ũlũ ị̃jọ́ mgbã rĩ ã'ĩ̃táŋá sĩ. Ũkpõ Ãdróŋá drị̃ la ãzị̃
nga ãma agá nĩ. Ãma a'dṹ ị̃jọ́ pịrị̃ rĩ ãmadrị̃ ãndá gá ãzíla
ĩ̃jị̃ rĩ gâ sĩ ã'dị̃ 'dijó vâ sĩ ãma tãmbajó.
8 Ãma ãzị̃ Ãdróŋá drị̃ nga 'bá drĩ kí táni ãmaní ĩ̃nzĩ̃táŋá
fẽ rá jõku yụ, drĩ kí táni ị̃jọ́ jọ ãma rṹ ũnzí jõku ãma ịcṹ,
wó kí ãma umve ĩnzó'bá, táni ị̃jọ́ mgbã jọ agá.

† **6:2** Ĩsáyã 49:8

9 Únį̃ ãma cé, wó ála ãma 'bã 'bá nį̃lé ku la rú, ãma ãni rú
drã sị gá wó ãma drĩ vâ ídri 'dõ, úco ãma ụ'dị drĩ vâ ãma
ku.
10 Ũcõgõ agá ụ'dụ́ pírí sĩ ãma ãyĩkõ sĩ, lẽmẽrí, wó ãma
'bá 'baní málĩ úríndí drį̃ fẽ, ãmadrį̃ ãko ãzí yụ, wó ãma ãko
pírí trũ.
11 Ãma wǫ̃rį̃ka ãmaní lẽlé lẽlẽ Kǫ̃rį̃ńịtǫ̃ gá 'dĩ! Ị́jǫ́ ãma
jǫlé ĩminí rĩ ĩ'di ãndá-ãndá ru, ãma ị́jǫ́ jǫ ĩminí tǫndǫlǫ ásị
mmgbǫ sĩ.
12 'Bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá ru ásị ų̃pį̃lépi ĩminí cí la 'dáyụ,
wó ĩ'di bãsĩ ĩmi 'i ru ásị ų̃pį̃lépi ãmaní cí rĩ.
13 Ị́jǫ́ mání jǫlé ĩminí pírí rĩ ma jǫ la mâ anzị 'baní rĩ áni.
Į̃nzį̃ vâ ĩmi ásị ãmaní mmgbǫ rú.

Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'į̃lépi ku 'dĩ abe ku

14 Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'į̃táŋâ kóru 'dĩ abe ku. Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ị́jǫ́ múké
rĩ kí ru umú ị́jǫ́ ũnzí rĩ be ãlu rá yã? Jõku dį̃zã kí ru umú
į̃nį̣ be rá yã?
15 Kúrísĩtõ icó kí tị icílé Sĩtánĩ be íngoní-íngoní ru yã? 'Bá
ã'į̃táŋâ trũ rĩ icó kí u'álé 'bá ã'į̃táŋâ kóru rĩ be íngoní-íngoní
ru yã?
16 Jó Ãdróŋá drį̃ kí ru icí ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé drị sĩ rĩ
abe rá yã? Ã'dusĩku ãma jó Ãdróŋá ídri rĩ ãni, cécé Ãdróŋá
'bã mgbã rĩ 'bã jǫlé rĩ áni:
“Ma u'á ĩ'ba abe,
ãzíla acị kí drĩdríŋĩ gá,
ãzíla ma adru Ãdróŋá ĩ'badrį̃,
ãzíla kí adru 'bá mádrį̃ kî.” †
17 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá jǫ rá,
“Ĩmi ãfũ kí drĩdríŋĩ gâlé rá,
ãzíla ĩmi awa ĩmi ĩ'ba abe ndú-ndú.
Ĩmi aló ãko ãzí ãndị ru la ku,
ãzíla ma dô sĩ ĩmi a'ị.” †
18 “Ma dó adru ĩmĩ Átę̣pị rú
ãzíla ĩmi dó adru mâ ngǫ̃pịka ãzíla mâ į̃zę̣́pịka,
Úpí Ũkpó 'Dį̣pị jǫ nĩ.” †

7

1 Mâ wǫ̃rį̃ka ị́jǫ́ azį̣lé 'dĩ kí âzị kí pírí ãmaní, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, lẽ
ãnze kí ị́jǫ́ pírí ãma ụrụ'bá jõku úríndí 'bãlépi ãndị ru 'dĩ
kí rá, ãzíla lẽ ãma u'á kí ãlá ru Ãdróŋá ãmã kí rulé rũrũ rĩ
'bã mę̣lę̣́tị gá.

---

† **6:16** Lę̣vį̃ 26:12; Yẽrẽmíyã 32:38; Į̣zę̣́kẹ́lį̃ 37:27 † **6:17** Ĩsáyã 52:11; Į̣zę̣́kẹ́lį̃ 20:34, 41 † **6:18** 2 Sámų̃wę̣́lį̃ 7:14; 2 Sámų̃wę̣́lį̃ 7:8

Páwũlõ 'bã ãyĩkõ

2 Ỉnzĩ ãmaní ĩmi ásị mmgbọ rú. Ãma idé drĩ 'bá ãzí ũnzí
ku, iza drĩ 'bá ãzí ku, ãma ũnzã drĩ 'bá ãzí ãluŋá la ku.
3 Ájọ ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ịjọ́ lịjó la ku, mâ jọlé ídu 'bo rĩ áni, ĩmi
ịjọ́ ãma ásị gá ãmbógó ru, ãmaní drãjó jõku u'ájó ídri ĩmi
abe.
4 Á'bã ásị ĩmi drỉ gá ãmbógó ru, ma ãfó sĩ ĩmi sĩ, ãyĩkõ
fụ ma ĩmi sĩ ãmbógó ru, ũcõgõ ãmadrỉ kí agá pírí, ãyĩkõ
mádrỉ lõkókõrí kóru.
5 Wó ãma mụ calé Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, ãma ụrụ'bá li ává
ku, ãmvé ãmvélé ru cõcóŋá cí, ásị agá ũrỉ cí.
6 Wó Ãdróŋá 'bá ásị nũlépi rá rĩ imbálépi rĩ, imbá ãma
ásị Tịtọ̃ 'bã amṹŋá sĩ.
7 Ãzíla adru lú ịjọ́ ĩ'di 'bã amṹjó rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ásị
ũŋmĩŋá ĩminí fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ. Lũ ãmaní ịjọ́ ĩmi ãma drỉ
ũtẽjó rĩ, ũcõgõ ãmbógó ĩmidrỉ gá rĩ kî, ásị ũkpõ ĩminí 'bãlé
áma drỉ gá rĩ abe, ãyĩkõ áma agá rĩ ãmbõgõ sĩ ndẽ ídu rĩ
rá.
8 Ádrĩ táni ĩminí ũcõgõ fẽ agá wárágã mání sĩlé rĩ sĩ rá tí,
má u'á cãndí sĩ ịjọ́ la sĩ ku. Ádrĩ ándrá táni u'á agá cãndí
sĩ tí, mání wárágã mání sĩlé rĩ ndre agá fẽ ĩminí ásị ãzá rá,
wó ṛá la sáwã were sĩ.
9 Ú'dî'da íni, má u'á ãyĩkõ sĩ adru mání ĩminí ũcõgõ fẽjó
rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku ũcõgõ ĩmidrỉ gá rĩ 'bã ĩminí ásị ujaŋá
fẽjó rĩ sĩ. Ãdróŋá ayú ũcõgõ ĩmidrỉ gá 'dã íni ãfẽ dó sĩ ĩminí
ũcõgõ gẽrỉ ãzí sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ũcõgõ Ãdróŋá 'bã ajílé rĩ la 'bání ásị ujaŋá
'bá agụlépi patáŋá gá rĩ ají, ãzíla a'be 'bá u'ájó cãndí sĩ ku!
Wó ũcõgõ ũnọ́kụ́ 'bã fẽlé ásị ujaŋâ kóru rĩ la 'baní drã ají
úríndí agá.
11 Ĩndre ịjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé cãndí ĩmidrỉ sĩ 'dĩ kî, idé ịjọ́
ĩmi ásị gá ãvá ãmbógó fẽlépi 'dĩ áni, ịjọ́ i'dajó, 'bá ásị ní
vejó, ũrỉ trũ, ásị 'bãjó ãvá sĩ rĩ, ãzị ngajó ãvá sĩ rĩ abe, ịjọ́
lịŋá kpị rĩ ndrejó. Ỉjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ĩmi i'dá ándrá ĩmi ịjộ
kóru.
12 Ásị́sị́ŋá mání wárágã sĩjó rĩ adru ã'di idé ũnzí nĩ, jõku
ídé ịjọ́ ũnzí ã'di rụ́ yã rĩ 'i ku. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi dó
sĩ 'bã la Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá ĩ'bã ásị ãma drỉ gá íngõpí yã rĩ.
13 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ịsụ́ dó ásị ũŋmĩŋá rá.

Ásị ũŋmĩŋá ãmadrỉ 'dĩ drỉ gâ sĩ Tịtọ̃ 'bã acáŋá fẽ ãmaní
ãyĩkõ rá ã'dusĩku ĩmi pírí fẽ ĩ'di 'bã úríndí ní u'álé ãyĩkõ sĩ.
14 Má ũnũ ándrá ma Tịtọ̃ drỉlẹ́ gá ĩmi ịjọ́ sĩ rá, wó ĩfẽ drĩ
mání ala gá drỉnzá ku. Wó ịjọ́ ãmaní jọlé ĩminí ala gá rĩ kí

ị́jọ́ mgbã la, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ũnũŋá ãmaní ãma ũnũjó ĩ'di drḩlẹ́ gá
ĩmi ị́jọ́ sĩ rĩ i'da ru ị́jọ́ ãndá la rú.
15 Ãzíla ĩ'di 'bã lẽtáŋá ĩmi rṵ́ rĩ ĩ'diní ị́jọ́ la ũrã agá, ĩ'di
ĩ'diní ãmbógó ru, ãrútáŋá ru, ĩminí ĩ'di ã'ḩ agá, ĩmi a'ḩ ĩ'di
ṹrḩ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ.
16 Má u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku áma ásḩ ũkpó ru ĩmi ị́jọ́ sĩ.

8

Ãko fẽjó ĩndrã kóru rĩ

1 Wó ú'dî'da má ádrḩpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḩtáŋá
agá 'dĩ, álẽ ĩnḩ ị́jọ́ ásḩ ḩgbẹ̃ ãni Ãdróŋá 'bã fẽlé kãnḩsã
Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'baní rĩ.
2 Ĩ'baní táni ṹ'bḩtáŋá ũkpó-ũkpó la kí ịsṵ agá rá tí, lẽmẽrĩ
ĩ'badrḩ ambamba rĩ agâ sĩ ãzíla ãyĩkõ ĩ'badrḩ ndẽlépi rá rĩ
agâ sĩ, fẽ kí ãko ĩ'badrḩ kí pírí ĩndrã kóru.
3 Ma 'bá ị́jọ́ ĩ'ba kí ãko fẽjó ásḩ pírí sĩ rĩ 'bã vú nzelépi rĩ 'i,
ãzíla fẽ kí ãko ndẽ 'bá pírí 'bã kí ũrãlé rĩ rá, ũrãtáŋá ĩ'badrḩ
sĩ cénĩ.
4 'Bã kí mãmálá ãma rṵ́ gbõrú sĩ ãma a'ḩjó drḩlẹ́ba fẽjó
ĩ'baní sĩ 'bá Ãdróŋá drḩ kí ãzã kojó Yṹdḩyã gá.
5 Idé kí ị́jọ́ ndẽ ãma ásḩ 'bã ũrãlé rĩ drḩ gâ sĩ rá. Drḩdrḩ rĩ
sĩ fẽ kí ru Úpí drḩ ãzíla ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé nĩ rĩ sĩ fẽ kí dó
ru ãmaní ĩndĩ.
6 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãfẽ dó ãvá Tḩtọ̃ nî ĩ'di 'bá ándrá ãzḩ ãko trajó sĩ
'bá kí ãzã kojó 'dĩ i'dójó nĩ rĩ ní sĩ mụjó drḩ gá, ãzíla deŋá
gá 'dĩ bãsĩ ãzḩ ĩmidrḩ ásḩ ḩgbẹ̃ drḩ gá rĩ 'i.
7 Wó ĩmi alijó drḩ gá ị́jọ́ pírí agá, ã'ḩtáŋá sĩ, ị́jọ́ jọŋá sĩ,
nḩtáŋá sĩ ĩminí sĩ ĩmi fẽjó ĩndrã kóru sĩ ãma ãzã kojó, ãzíla
lẽtáŋá ĩminí ãma rṵ́ rĩ abe rĩ sĩ. Ãzíla ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru
ãvá trũ ãzḩ fẽtáŋá drḩ 'dĩ agá.
8 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãzḩtáŋá 'bãjó ĩmi drḩ gá la ku, wó álẽ lẽtáŋá
ĩmidrḩ ĩ'di ándá-ándá ru yã rĩ ṹ'bḩlé ãvá 'bá ãzí rĩ 'badrḩ sĩ.
9 Ã'dusĩku ĩnḩ ásḩ ḩgbẹ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ rá,
ĩ'diní táni adru agá málĩ trũ, 'bã ru lẽmẽrí ru. Lẽmẽrĩ ĩ'didrḩ
'bã ị́jọ́ sĩ ĩmi dó sĩ málĩ trũ.
10 Ãzíla ũrãtáŋá mádrḩ agá ị́jọ́ ĩminí múké ị́jọ́ 'dĩ agá 'dâ
rĩ ĩ'di 'dĩ: ílí ájẹ́ rĩ sĩ ĩmi ándrá 'bá drḩdrḩ adru lú ãzḩ ngaŋá
sĩ rĩ ku, wó 'dĩ ĩminí lẽjó ãzḩ ngajó ásḩ ãlu sĩ rĩ sĩ.
11 Ú'dî'da lẽ ĩde ãzḩ 'dĩ rá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi adru bábá ĩ'di dejó,
ãzíla ĩde dó ĩ'di ãko ĩmi sĩ adrujó 'dĩ kí sĩ.
12 Ãvá ãko fẽjó rĩ drĩ adru cí Ãdróŋá la fẽtáŋá ĩmidrḩ kí
ã'ḩ rá ãko fẽtáŋá ru ĩmidrḩ cí rĩ sĩ adru ãko ĩmidrḩ 'dáyụ rĩ
sĩ ku.

13 Ãma ígátáŋá adru tá tí sĩ ĩmi 'bá Kǫ̃rĩnịtǫ̃ gá 'dĩ 'baní
ãzị̃ ũkpó rĩ fẽjó, wó 'bá ãzí rĩ 'baní ãzị̃ were fẽjó la ku, wó
rá la adrujó pírí trũtrũ.
14 Sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ ãko mídrị̃ ĩyõ 'dĩ kí 'bá kí ãzã
ko ãko ãkõ ĩ'badrị̃ kí agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko ĩ'badrị̃ drĩ kí drụ́zị̃
ãfũ ĩyõ rú, kí vâ sĩ ĩmi ãzã ko. Gę̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ
adru trũtrũ.
15 Ịjọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ 'bã jọlé 'bo rĩ áni,
"'Bá ãko ũkũnãlépi ãmbógó rĩ 'baní ãko ĩ'badrị̃ adru kí
ambamba ku, ãzíla 'bá ãko ũkũnãlépi were rĩ ní ãko la ca
rá." †

Tịtǫ̃ tị pẽjó Kǫ̃rĩnịtǫ̃ gá rĩ

16 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní ịjọ́ ãlu mání ũrãlé ími drị̃ gá
'dĩ ĩ'di 'bãjó la Tịtǫ̃ ásị̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku Tịtǫ̃ ã'ị̃ lú ịjọ́ ãmaní jọlé 'bã nga rĩ 'i á'dụ̃sĩ ku,
wó ĩ'di mụ mụlé ĩmi rụ̃lé vị̃ ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ.
18 Ãzíla ãma ĩ'di tị pẽ ãma ádrị́pị̃ kãnị́sã pírí 'bã kí ịcụ́lé
ịcụ̃ 'dĩ ãzị̃ ĩ'didrị̃ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ rĩ be.
19 'Dã 'bã drị̃ gâ sĩ, kãnị́sã pẽ kí ándrá ĩ'di acịjó ãma abe
ãmaní fẽtáŋá 'dĩ kí agụjó ãzí Úpî rujó rĩ ngajó, ãzíla ãvá ãlẽ
ãzã koma fẽlé rá rĩ i'dajó.
20 Ãlẽ ịjọ́ jọlé ũnzí ãma ụrụ'bá gá rĩ ụtrị́lé gę̃rị̃ ãmaní
fẽtáŋá lẽtáŋá sĩ rĩ 'bã ãzị̃ nga agá.
21 Ã'dusĩku ãma ãzị̃ pịrị̃ 'dĩ nga ãzá trũ adru lú Úpí drị̃lẹ́
gá ku wó vâ 'bá kí drị̃lẹ́ gá.
22 Ũ'bãjó la 'dã drị̃ gá, ãma ãmã ádrị́pị̃ ãmaní ũ̃'bị̃lé gę̃rị̃
pírí sĩ ãvá sĩ ãzị̃ ngajó icólépi rá rĩ tị pẽ ĩ'ba abe. Ãzíla
ú'dî'da ĩ'di 'bã ásị̃ 'bãjó ĩmi drị̃ gâ sĩ lẽjó ĩmi ãzã kojó rĩ sĩ.
23 Tịtǫ̃ rú rĩ 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá ãma sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'di be ãlu
ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ ãma ádrị́pịka ãzí mụlépi ĩ'di abe 'dĩ kí
pá tulépi kãnị́sã kẽjị̃ gá rĩ kî, ãzíla kí 'bá ãrútáŋá ajílépi
Kúrísĩtõ nî rĩ kî.
24 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí i'da 'bá 'dĩ 'baní ãko lẽtáŋá mídrị̃ icélépi
ãzíla ásị́sị̃ŋá ãma sĩ u'ájó ãfó sĩ mî sĩ rĩ kãnị́sã 'bã ndre kí
rú sĩ benĩ.

9

Ãko trajó 'bá ã'ị̃táŋá agá ãko lẽlépi 'dĩ 'banî rĩ

1 Ịjọ́ ãko trajó ãzã koma rú tị pẽlé 'bá Ãdróŋá ãni
Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá rĩ 'banî rĩ drị̃ gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ịjọ́ ãzí mání
sĩlé ĩminí drị̃ la gá la 'dáyụ.

† **8:15** Ãfũŋá 16:18

2 Ánį̃ rá ĩmi ãvá trũ sĩ ãzã koma idéjó, ãzíla ma áma ũnũ
ĩmi sĩ 'bá Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ 'banî. Ájọ, "'Bá ã'ị̃táŋ́á agá
Ãkáyã gá 'dĩ kí, kí bábá sĩ ãzã koma fẽjó i'dójó ílí áję̃ rĩ sĩ."
Ĩmi adrujó bábá rĩ inga kí ásị sĩ ịjọ́ idéjó rá.
3 Wó ma ãma ádrị̃pịka 'dĩ kí tị pẽ íni la ịjọ́ ãmaní ãma
ũnũjó ĩmi ịjọ́ sĩ 'dĩ 'bã adru rú úyé ku, wó mání jọlé 'bo rĩ
áni ĩmi adru sĩ bábá.
4 Wó 'bá Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'bã ãzí drĩ kí mụ amụ́lé má be
ịsụ́ kí ĩmi bábá ku, drį̃nzá la áma rụ ịjọ́ la sĩ rá. Wó drį̃nzá
la ĩmi rụ ãndânĩ.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má ũrã Tịtǫ̃ kí zịjó 'bá Yẹ́sų̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã ãzí
kí abe mụjó sáwã ãzí kí izajó ĩmi abe 'dĩ sĩ má acá drĩ ku.
Gẹ̃rį̃ 'dĩ sĩ kí dó sĩ séndẽ ĩmi ịjọ́ azịlé itúlé rĩ kí atrá. 'Dĩ la
ĩminí gẹ̃rį̃ fẽ fẽtáŋ́á fẽjó rá, ĩmi lẽjó la rá rĩ sĩ, wó i'da dó sĩ
ũŋmĩ ĩmi ũŋmĩ-ũŋmĩ la ku.

6 Ĩmi ũrã drĩ ịjọ́ ịjọ́ 'dĩ drį̃ gá! 'Bá ũri kpẹ̃lépi were rĩ ĩ'di
vâ ĩ'di 'bã kpẹ̃lé were rĩ ũkũnã áyụ, ãzíla 'bá kpẹ̃lépi la ĩyõ
rú rĩ la vâ ũkũnã la ĩyõ rú.
7 'Bá ãlu-ãlu 'bã fẽ ãko ĩ'di 'bã ũrãlé ĩ'di 'bã ásị̃ gâlé fẽlé
rĩ 'bã áni, adru cãndí sĩ ku, jõku ũŋmĩŋ́á sĩ ku, ã'dusĩku
Ãdróŋ́á lẽ 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ cénĩ rĩ 'i.
8 Ãzíla Ãdróŋ́á icó ásị̃ į̃gbẹ̃ pírí ũsũlé ĩmi drį̃ gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ
ãko pírí kí agá, sáwã pírí sĩ, ĩminí adrujó ãko pírí ĩminí lẽlé
rĩ kî trũ, sĩ ãzị̃ pírí múké rĩ kí ngajó.
9 Sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ áni,

"Awa fẽtáŋ́á ĩ'didrị̃ kí ãmvé 'bá lẽmẽrĩ rĩ 'banî,
ịjọ́ múké ĩ'didrį̃ la adru jã 'dâ." †
10 Ãdróŋ́á la ũri fẽ 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'banî ãzíla ĩ'di 'bá pírí
'baní ãkónã fẽ nalé. Ĩ'di vâ ĩminí ũri kí fẽ kalé sĩ kí ũkũnãjó
ĩyõ rú, ĩmi dó sĩ 'bá ịjọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã ko.
11 Ụ'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋ́á la ĩminí sų̃sụ́ wi ãko pírí kí agá ĩmidrị̃
dó sĩ adru mmgbọ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô
fẽ fẽtáŋ́á ĩminí fẽlé ãmaní ajílé ĩ'baní rĩ kî sĩ.
12 Ã'dusĩku ãzị̃ ĩminí ngalé 'dĩ ko 'bá Ãdróŋ́á drį̃ kí ãzã á'dụ̃sĩ
ku, wó ĩ'di vâ alị kpere 'bá 'baní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋ́á ní.
13 Ãzị̃ ĩminí 'bá ãzã kojó 'dĩ 'bã i'dájó cé rĩ sĩ, ĩ'di dį̃zã fẽ
Ãdróŋ́á ní ĩminí į̃nzį̃táŋ́á ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drį̃ i'dajó rĩ sĩ,
ãzíla fẽtáŋ́á ĩminí fẽlé 'bá 'baní ãzíla 'bá pírí ní vị̃ sĩ rĩ sĩ,
14 Ãdróŋ́á ĩ'baní ã'ị̃lé ĩminí rĩ sĩ, kí ásị̃ fi pírí ĩmi drį̃ gá,
ã'dusĩku ásị̃ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á ãni ndẽlépi rá ĩ'di 'bã fẽlé ĩminí rĩ
sĩ.

---

† **9:9** Zãbụ́rį̃ 112:9

15 Ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní fẽtáŋá ĩ'di ãni ãmaní ṵ̃sṵ̃táŋá ru rĩ sĩ!

10

Páwṵ̃lọ̃ 'bã ĩjọ́ vú nzejó ãzị̃ ĩ'didrị̃ Kúrísĩtõ drị̃ drị̃ gá rĩ

1 Ma Páwṵ̃lọ̃, ma mãmálá 'bã ĩmi rṵ́ cécé tá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bãlé rĩ áni. Wó ĩmi ãzí kí jọ la, “Páwṵ̃lọ̃ 'bã wárágã kí ũkpó-ũkpó, wó ĩ'di jõ ĩmi abe ĩ'di idé ṵ̃rị̃ sĩ.”

2 Má a'ị̃ ĩmi ãma ũnmĩjó ũkpó sĩ ĩjọ́ idéjó drị̃ ũkpó sĩ mání amṵ́jó rĩ sĩ ku, ã'dusĩku á'bã áma ásị̃ gá ĩjọ́ idéjó drị̃ ũkpó sĩ 'bá jọlépi la ãma ĩjọ́ kí idé gbíyã ṵ̃nọ̃kṵ́ drị̃ sĩ rĩ kí drị̃ gá rá.

3 Ĩ'di ãndá ãma u'á ṵ̃nọ̃kṵ́ 'dĩ gá 'dĩ, wó ã'dị̃ ã'dị́ ṵ̃nọ̃kṵ́ drị̃ áni ku.

4 Ụ́sụ ã'dị́ drị̃ ãmadrị̃ gá rĩ adru kí ṵ́sụ ã'dị́ drị̃ ṵ̃nọ̃kṵ́ drị̃ kî ku, wó rá la ṵ́sụ Ãdróŋá drị̃ ã'dị́ ãni ũkpó trũ 'dĩ kî ãma kí ayú sĩ ãko ũkpó 'dĩ kí anujó.

5 Ãma ãgátã galé ũkpó sĩ 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ãko pírí ru 'bãlépi ụrụgá ĩnzõ sĩ ĩjọ́ Ãdróŋá nĩ̃jó cé rĩ ụrụ'bá gá 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ũrãtáŋá 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásị̃ gá 'dĩ kí umbé cí sĩ Kúrísĩtõ tị arejó.

6 Ĩjọ́ ĩminí Ãdróŋá tị arejó rĩ drĩ dó ru idé pírí 'bo, ãma dó bábá 'bá acelépi Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ tị arelépi ku rĩ ní drị̃rịma fẽjó.

7 Ĩmi ãko 'bã i'dáŋá ãmvé rĩ kí ndre. 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di dó lú Kúrísĩtõ ãni á'dṵ̃sĩ yã áni, lẽ 'bã ũrã drĩ ĩjọ́ ĩ'di drị̃ gá ĩdị́ ã'dusĩku ãma vâ Kúrísĩtõ ãni cécé ĩ'di 'bã adrulé rĩ áni.

8 Má u'á drị̃nzá sĩ ku, ádrĩ táni áma ũnũ agá ambamba ũkpó Úpí 'bã fẽlé mání sĩ ĩmi sĩjó ụrụgá rĩ sĩ, adru sĩ ĩmi anujó rá la ku.

9 Álẽ i'dálé ma 'bã rĩ ṵ̃rị̃ fẽ ĩminí wárágã mádrị̃ kí sĩ la ku.

10 Ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí, “Wárágã ĩ'didrị̃ kí ãnzị̃ rú ãzíla ũkpó-ũkpó, wó drĩ adru ĩjọ́ ụrụ'bá drị̃ sĩ ĩ'di ũkpõ kóru ãzíla ĩjọ́ ĩ'diní ũlũlé rĩ kí ãzị̃ kóru!”

11 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã nị̃ kí rá ĩjọ́ ãzí ãma drĩdríŋĩ̃ gá wárágã ãmaní sĩlé rĩ trũ ndú ĩjọ́ ãmã mụlé idélé rĩ abe la yụ.

12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó ãma 'bãlé ụrụgá ãzíla sĩ ru ṵ̃'bĩ̃jó 'bá ru 'bãlépi ụrụgá 'dĩ abe trũtrũ ku. Drĩ kí ru ĩjọ́ ṵ̃'bĩ̃ kí sĩ cénĩ-cénĩ ãzíla ĩ'baní ru ṵ̃'bĩ̃ agá cénĩ-cénĩ rú, kí 'bá ũndũwã ãzíla nĩ̃táŋâ kóru la kî.

13 Wó ãmaní rĩ gá, ãma icó ãma ũnũlé ịjọ́ 'bãlé ãmaní rĩ
drĩ gâ sĩ ku, rá la ãzị Ãdróŋá 'bã azịlé ãmaní ãnga rĩ sĩ, ãzíla
ĩmi bãsĩ 'bá ala gá rĩ kî.
14 Ãma ũnũ ãma alị tá tí ãmaní ãma ũnũjó rĩ rá la ku. Ịjọ́
mgbã rĩ sĩ, ãma 'bá ándrá drĩdrĩ ịjọ́ Kúrísĩtõ drị gá rĩ ajílépi
ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ kî.
15 Ãma icó ãma ũnũlé ãzị 'bá ãzí 'bã ngalé rĩ sĩ ku, ịjọ́
ãma ásị 'bãjó drĩ la gá rĩ ã'ĩtáŋá ĩmidrĩ 'bã zo rá, ãma dó sĩ
drĩlẹ́ba ịsụ́ ịjọ́ ũlũjó 'bá ũ'bí ĩmi aga gá 'dĩ 'banî.
16 Wó ãma icó dó sĩ ịjọ́ mgbã ũlũlé alịjó sụ́rụ́ ãzí kí agá rá
ãzíla ãma icó dó sĩ ãma ũnũlé ãzí 'bá ãzị 'bã ngalé ãngũ ãzí
gá nĩ rĩ sĩ ku.
17 Wó, "'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ịjọ́ Úpí 'bã ngalé rĩ
sĩ." †
18 Ã'dusĩku 'bá ãlu-ãlu 'bã jọ ịjọ́ 'i múké rĩ nĩ ku, wó rá la
Úpí 'bã ịjọ́ jọjó ĩ'diní ĩ'di múké nĩ rĩ 'i.

11

Páwũ̃lõ kí ũ̃pịgọŋa ĩnzõ rú rĩ abe

1 Álẽ tá ĩta drĩ ma, ádrĩ táni adru were aza rú rá tí wó ĩmi
i'dó ịjọ́ 'dĩ ngalé 'bo.
2 Ma idé ĩminí ãjã sĩ cécé Ãdróŋá 'bã adrulé rĩ áni, ĩmi
cécé bíkĩrã ãlá mání azịlé ĩgbãlé ũkú ru ágọ́bị ãlu ní 'dĩ
Kúrísĩtõ mgbã nî rĩ áni.
3 Wó ma idé ũ̃rị sĩ cécé ĩ̃nĩ̃ 'bã Ịvã uléjó ĩnzõ sĩ rĩ áni, ĩmi
ásị icó vâ ru izalé ụ́'dụ́ ãzí sĩ ịjọ́ pịrị ĩmi sĩ ĩmi ásị 'bãŋá
múké Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ gá rá.
4 Wó 'bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé drĩ Yẹ́sũ̃ ndú la ũlũ adru
ãmaní ũlũlé rĩ 'i ku, jõku ĩmi a'ị́ úríndí ndú la adru ĩminí
a'ị́lé ãmadrị rĩ 'i ku, jõku ịjọ́ mgbã ndú la adru ĩminí a'ị́lé
ãmadrị́ rĩ 'i ku, ĩmi ãyĩkõ sĩ tajó la gbõŋáŋá ru.
5 Wó ũrãtáŋá mádrĩ agá má adru ũ̃pịgọŋa ãmbógó
ambamba 'dĩ kí vúlé gá ku.
6 Má icó adrulé 'bá imbálé ịjọ́ jọlépi rĩ rú ku, wó ma
ũndũwã trũ, ãma i'da ĩminí ịjọ́ 'dĩ tọndọlọ sáwã pírí sĩ gẽ̃rĩ
pírí agá.
7 Ma ũlũ ándrá ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị ĩminí ĩsá ru, má a'ị́
ĩmidrị́ ãko ãzí ku. Má iri ma vũ̃rụ́ sĩ ĩmi ĩ̃nzĩjó. 'Dã sĩ má
idé ándrá ịjọ́ ũnzí yã?
8 Mání ãzị nga agá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ kãnị́sã ãzí ũfẽ kí
ándrá mâ ũyá nĩ. Ára kãnị́sã ãzí kí ãzã koma ịsụ́jó ĩ'badrị́
sĩ ĩmi ãzã kojó.

---

† **10:17** Yẽrẽmíyã 9:24

9 Ãzíla sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ári ĩmi ĩcãndĩlé ị́jọ́
mádrị́ séndẽ lẽlépi rĩ kí sĩ ku, ã'dusĩku má ádrị́pịka angálépi
Mãkẽdónĩyã gá rĩ ají kí ãko pírí mání lẽlé rĩ kí rá, má icó
adrulé ĩminí tẹ́rị́ ru gẽ̃rị̃ ãzí sĩ ku ãzíla ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã
áni drĩ̃lẹ́ gâlé.
10 Ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adrujó ãma agá nĩ rĩ áni, 'bá
ãzí Ãkáyã gá 'dã ị́jọ́ mání sĩ áma ũnũjó 'dĩ atrịlépi la 'dáyụ.
11 Ma ị́jọ́ 'dĩ jọ íni la álẽ ĩmi ku yã? Ãdróŋá nị̃ álẽ ĩmi rá
rĩ gá rá!
12 Ãzíla ma mụ ị́jọ́ mání ngalé rĩ trũ drị̃ gá, sĩ ũ̃pịgọŋa ãzí
'dã kí ụtrị́jó ị́jọ́ ĩ'bã ãni sĩ ru ũnũjó jọjó la ãma ãzị́ ĩ'ba abe
ãlu rĩ nga gẽ̃rị̃ ãlu sĩ rĩ agá.
13 Ã'dusĩku 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ũ̃pịgọŋa ĩnzõ rú 'dĩ kî, 'bá
úlétáŋá ru, 'bã kí ru ũ̃pịgọŋa Kúrísĩtõ 'bã tị pẽlé rĩ kî rú.
14 Ãzíla ị́jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru la yụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ la ru 'bã cécé
mãlãyíkã dĩ̃zã rú rĩ áni.
15 Ị́jọ́ ãzí ũ̃sũ̃táŋá ru la yụ, ãti'bo ĩ'didrị̃ drĩ kí táni ru 'bã
adrujó ãti'bo ãlá la rú tí. Ị́jọ́ ĩ'badrị́ ãsĩ̃jó rĩ la ru bĩ ị́jọ́ ĩ'bã
kí idélé rĩ 'bã vú sĩ.

Drĩ̃ Páwũ̃lõ̃ 'bã cịlé ĩ'di 'bã adrujó ũ̃pĩ̃gọ́ŋá ru rĩ

16 Ma jọ la ĩ̃dị́: 'bá ãzí 'bã ũrã ma aza-azâ la ku. Wó ídrĩ
ũrã la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi a'ị́ ma cécé ĩmĩ 'bá
azalépi azâ rĩ a'ị́jó rĩ áni, ma dó sĩ áma ũnũ were ru.
17 Ãndá ị́jọ́ mání jọlé ị́jọ́ mâ sĩ áma ũnũjó 'dĩ agá rĩ ájọ ị́jọ́
Úpí 'bã jọlé rĩ áni ku wó 'bá azalépi azâ rĩ áni.
18 Wó 'bá wẽwẽ rú 'bã kí ru ũnũlé ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé ũ̃nọ́kụ́
drị̃ áni rĩ sĩ, ma vâ áma ũnũ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
19 Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ kí ị́jọ́ tá ãyĩkõ sĩ ĩminí adrujó
ũndũ̃wã rú rĩ sĩ.
20 Ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi 'bá pírí ĩmi 'a colépi ị́jọ́ sĩ 'dĩ kí ta rá,
'dõlé jõku 'bá ĩmi ũnzãlépi 'dĩ kí jõku 'bá ĩmi mbãlépi jõku
'bá ãngũ ndrelépi ĩmi drị̃ gâ sĩ jõku 'bá ĩmi mịf́ị̃ salépi 'dĩ
kí ị́jọ́ ta rá.
21 Má u'á drĩ̃nzá sĩ ãma ándrá ũkpó kóru sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó
'dã 'bã áni.
'Bá ãzí drĩ ru ũnũ ãko ãzí sĩ rá (ma ị́jọ́ jọ 'bá azalépi azâ
rĩ áni) ma vâ áma ũnũ ãko ãzí sĩ rá.
22 Kí 'bá Yãhụ́dị̃ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni, kí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃
rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni. Kí drĩ̃lẹ́ Ịbụrahịmụ̃ ãni yã? Ma vâ
ĩ'bã áni.
23 Kí ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni yã? (Ma i'dá 'bá azalépi aza-azâ la
rú ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó) wó ma ãtí'bó ru ándẽ kí rá! Ánga ãzị́ ĩ'baní
ũkpó ru ãndânĩ, ú'bã ma mãbụ́sụ̃ gá pâlé wẽwẽ rú ãndânĩ,
úco ma trẽ̃yị́ ãndânĩ, ãzíla ma ãni rú drã sị́ gá ĩ̃dị́-ĩ̃dị́.

24 Pâlé tõwú 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ co kí ma kũrũbáyĩ sĩ kãlį̣
na drį̃ úrômĩ.
25 Pâlé na 'bá Rụ́mį̃ drį̃ co kí ma túré sĩ. Mẹ́rọ́'bá mádrį̃
u'bé kí ma írã sĩ pâlé ãlu. Pâlé na mẹ́lį̃ andi mâ trũ ãzíla
ịnį̣ kí į̃tụ́ be ma mĩrĩ kị́rį̣ rĩ agá.
26 Ãcį̃ mádrį̣ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá, ma drã sį̣ gá į̃yį̣ galépi
tré 'dĩ kí sĩ, ma drã sį̣ gá 'bá 'bá ralépi 'dĩ 'badrį̣, ma drã sį̣
gá mâ sụ́rụ́ 'badrį̣, ma drã sį̣ gá 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'badrį̣,
ma drã sį̣ gá táwų̃nį̃ agá, ma drã sį̣ gá ásé agá, ma drã sį̣
gá mĩrĩ agá ãzíla ma drã sį̣ gá 'bá ru 'bãlépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú
ĩnzõ sĩ rĩ 'badrį̣.
27 Ánga ãzį̣ ũkpó ãzíla ụrụ'bá azáŋâ trũ: pâlé wẽwẽ rú
áko ụ́'dụ́ ku, ári u'álé ãbị́rį̣ sĩ ãzíla į̃yį̣ vį̣ sĩ, ári vâ u'álé íná
kóru, drį̃ cị agá į̃gbẹ̃ sĩ bõngó pịrį̣ ãkõ sĩ.
28 Į̣jọ́ 'dĩ kí drį̃ gâ sĩ pírí, ári ịjọ́ kãnį̣sã pírí 'badrį̣ áma
ĩkpãlépi rĩ kí ũrãlé ụ́'dụ́ pírí.
29 'Bá ãzí drĩ adru ũkpó kóru, ma vâ áma amá ũkpó kóru
ĩndĩ, údrĩ 'bá ãzí fẽ filé ịjọ́ ũnzí agá áma ásį̣ la ve agá agá
ru.
30 Ádrĩ áma ũnũ rá, ma áma ũnũ ãko ũkpõ ãkõ mádrį̃
i'dalépi rĩ sĩ.
31 Ãdróŋá Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị rụ́ į̃nzį̃lé į̃nzį̃ jã 'dâ
rĩ nį̃, ánį̃ rá má alị́ ĩnzõ ku.
32 Gávũnã Dãmãsį̃kị́yã drį̣ gá sáwã úpí Ãrẽtásĩ táwų̃nį̃ 'bã
kẽj̨į̃tị kí tẽlé tẽtẽ tí sĩ áma rụjó.
33 Wó má apá áma ilújó vų̃rụ́ 'dõlé gụ́fá sĩ dẹ̃rį̣sã táwų̃nį̃
drį̣ gá nzį̃lé mmgbọ rĩ agâ sĩ.

12

Į̣jọ́ Páwų̃lǫ̃ 'bã ndrelé ãzíla ų̃cį̃kį̃ ĩ'di ĩzá gá rĩ

1 Lẽ ámụ áma ũnũŋâ trũ drį̃ gá. Ádrĩ táni ala gá ãko ãzí
į̣sụ́ ku, ma mụ drį̃ gá ịjọ́ ndreŋá ãzíla ícétáŋá angálépi Úpí
drį̃ kí agá.
2 Ánį̃ 'bá ãlu Kúrísĩtõ agá 'dụlé 'bų̃ na rĩ gâlé alị ílí mụdrį̣
drį̃ sụ, ánį̃ ágọ́bį̣ 'dĩ âgụ ĩ'di ụrụ'bá trũ, jõku ụrụ'bá kóru
yã rĩ gá ku Ãdróŋá nį̃ cé la nĩ.
3 Ãzíla ánį̃ ágọ́bį̣ 'dĩ 'i ú'dụ ĩ'di ụrụgâlé ụrụ'bá trũ yã jõku
ụrụ'bá kóru yã rĩ ku, wó Ãdróŋá nį̃ cé la nĩ
4 ú'dụ ĩ'di kpere ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drį̃ gá. Are į̣jọ́
icólé vú nzelé tị sĩ ku 'dĩ kî, į̣jọ́ azį̣lé ũkpó ru 'bá 'bã lũ kí
ku 'dĩ kî.
5 Ma áma ũnũ 'bá 'dã 'bã áni rĩ sĩ rá, wó má ũnũ ma mâ
sĩ ku, rá la ũkpõ ãkõ mádrį̃ sĩ.

6 Ádrĩ lẽ áma ũnũlé rá, má aza ku, ã'dusĩku ma ịjọ́ mgbã
rĩ jọ. Wó má icó áma ũnũlé ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãzí 'bã ũrã
kí ịjọ́ mádrị̃ ãndânĩ ndẽ ịjọ́ ĩminí ndrelé mání idélé ãzíla
jọlé 'dĩ kí rá ku.
7 Ịjọ́ 'dĩ kî sĩ áma ụtrịjó má ũpị̃ rú sĩ ãfó sĩ ícétáŋá mání
ndrelé ãmbógó 'dĩ kí sĩ ku, úfẽ mání ũcịḱị́ áma ĩzá gá cí, 'dĩ
mãlãyíkã Sĩtánĩ drị̃ 'bã sĩ áma ĩcõcõŋãjó rĩ 'i.
8 Pâlé na ári mãmálá 'bãlé Úpí rụ́ sĩ ĩ'di nzejó má rụ́ 'dâ
rá.
9 Wó jọ mání, “Lẽtáŋá mádrị̃ ásị̃ ĩgbẽ drị̃ rĩ ca míní rá,
ã'dusĩku ũkpõ mádrị̃ ĩ'di ru i'da ũkpõ ãkõ mídrị̃ agá.” Ịjọ́
'dĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ mádrị̃ sĩ ĩdị̃-ĩdị̃
ũkpõ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã nga dó sĩ ãzị̃ áma agá nĩ.
10 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ịjọ́ Kúrísĩtõ drị̃ sĩ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ũkpõ
ãkõ, ú'dáŋá, ịjọ́ ũkpó, cõcóŋá, ịjọ́ cãndí ru 'dĩ kí agá 'dĩ.
Ã'dusĩku ádrĩ adru ũkpó kóru, ma adru ũkpó ru Kúrísĩtõ
sĩ.

Páwũlõ ní 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí ịjọ́ ãmbógó ru

11 Ma ịjọ́ kí idé 'bá azalépi aza-azâ rĩ áni wó ĩfẽ ĩmi 'i. Ĩmi
tá bãsĩ ịjọ́ mádrị̃ gá múké rĩ kí sĩ ĩmi 'i, ã'dusĩku má adru
vúlé ũpịgọ̃ŋa ãmbogo 'dĩ 'baní ku ádrĩ táni adru ãzị̃ kóru.
12 Ãko ícétáŋá ru, tálí ãzíla ịjọ́ ũsụ̃táŋá ru icélépi la ma
ũpịgọ́ŋá rĩ idé kí ru ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ásị̃ tẽŋá sĩ.
13 Ịjọ́ ãzí ĩmi asélépi vúlé kãnịsã kí drĩdríŋĩ̃ gá la cí yã, pẽ
lú má adru ándrá ĩminí tẹ́rị́ ru ku rĩ 'i ku yã? Ĩtrũ ma rá
ĩdrĩ ũrã la má idé ịjọ́ ũnzí ĩmi rụ́ rĩ gá!
14 Ú'dî'da ma dó bábá mụjó ĩmi andréjó pâlé na rĩ gá, ãzíla
má icó adrulé ĩminí tẹ́rị́ ru ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãmgbã rĩ
áyụ adru ãko ĩmidrị̃ kî ku. Ịjọ́ pịrị rĩ sĩ, anzị mba kí ãko
tã átẹ́pịka 'baní ku, wó rá la anzị 'bã átẹ́pịka kí ãko tãmba
anzị 'banî.
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma mụ u'álé ãyĩkõ sĩ ãko mání trũ adrujó rĩ
kí izajó pírí ãzíla áma ãmgbã rĩ trũ. Ádrĩ dó ĩmi lẽ ãmbógó
ru 'dĩ 'bã áni, ĩmi áma lẽ were rú yã?
16 Ĩmi icó ã'ị̃lé la má be rá má adru ĩminí tẹ́rị́ ru ku, wó
'bá ãzí kí jọ la áma ũndũwã ambamba árụ dó sĩ ĩmi ĩnzõ sĩ.
17 Wó ãndá-ãndá ru 'bá ãzí mání tị pẽlé ĩmi rụ̃lé ĩmi
ũnzãlépi la cí yã?
18 Má a'ị́ ándrá Tịtọ̃ mụjó ĩmi andréjó ãzíla ãpẽ vâ ãmã
ádrịpị tị ĩ'di be ĩndĩ. Wó ánị̃ dó ku Tịtọ̃ ũnzã dó ĩmi nĩ yã
rĩ, wó Tịtọ̃ na ĩmi ku, ã'dusĩku ãma ị̃rị̃ trá ĩ'di be úríndí ãlu
agá, ãma acị́ ĩ'di be gẽrị̃ ãzíla pámvú ãlu sĩ.
19 Ĩmi ũrã acájó kpere ú'dî'da ãma ịjọ́ ãmadrị̃ vú nze ĩmi
drị̃lẹ́ gá ãma sĩ ãma ụtrị́ yã? Ịjọ́ mgbã sĩ, ãri ịjọ́ nzelé

'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi rĩ kî áni Ãdróŋá drĩlẹ́ gá. Ãzíla má wọ̃rĩka, ãma idé ịjọ́ 'dĩ kí íni la sĩ ĩminí ũkpó fẽjó.

20 Ma ũ̃rĩ sĩ ádrĩ ca ĩmi rų̃lé 'bo, má icó ĩmi ịsụ́lé ndú adru ándrá mání lẽlé ĩmi adru rĩ áni ku, ãzíla ĩmi vâ áma ịsụ́ ndú adru ándrá ĩminí lẽlé má adru rĩ áni ku. Ma ũ̃rĩ sĩ ma ãzî sĩ mụ ãwãŋá ịsụ́lé, ãjã trũ, ũmbã awájó rĩ trũ, ú'dáŋá, ịjọ́ jọjó vúlé gá rĩ trũ, ãfó ãzíla gbíyã ũnzí sĩ u'ájó rĩ abe.

21 Ma ũ̃rĩ sĩ Ãdróŋá la áma iri vũ̃rụ́ mání amụ́jó ĩmi ndrejó ĩdị́ rĩ sĩ nĩ, ma mụ lẽlé awálé ã'dusĩku 'bá ũ'bí 'bã kí drĩ ásị́ ujajó ku ịjọ́ ãndị́ ru, ịjọ́ ũnzí ãwũ̃ ãni ãzíla ịjọ́ ũnzíkãnã drĩnzá ru ĩ'bã kí fijó ala gá 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ.

13

Bį̃lẹ́ ĩndụ́ liŋá ãsĩjó rĩ

1 'Dĩ la dó mụ adrulé pâlé na mání mụjó ĩmi rų̃lé rĩ 'i. Ịjọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ jọ, “Ịjọ́ pírí 'bã tu pá sãdínĩ į̃rį̃ jõku 'bá na 'bã kí vú nzelé rĩ sĩ.” †

2 Áli ĩmi bį̃lẹ́ ĩndụ́ mání ándrá adrujó ĩmi abe ãcį̃ mádrį̃ pâlé į̃rį̃ rĩ sĩ. Ma vâ umvi la ĩdị́ mání drĩ adru agá yụ 'dĩ: mání drụ́zị́ ãgõjó rĩ sĩ, má icó 'bá ãzí ịjọ́ ũnzí idélépi ídu 'dĩ kí a'belé ku, jõku 'bá ãzí 'dĩ kí abe,

3 ĩminí lẽjó Kúrísĩtõ la ịjọ́ jọ áma agâ sĩ nĩ yã rĩ ų̃'bį̃jó rĩ sĩ. Adru ũkpõ kóru ãzị́ ngajó ĩmi abe ku, wó ĩ'di ũkpó trũ ĩmi agá.

4 Ã'dusĩku ịjọ́ pịrị sĩ îpa ĩ'di ũkpó kóru mũsãlá'bã sị́ gá, wó ũkpó Ãdróŋá drį̃ sĩ ri u'álé ídri. Ĩ'di vâ 'dĩ 'bã áni, ãma vâ ũkpó kóru ĩ'di agá, wó ũkpõ Ãdróŋá drį̃ sĩ ãma vâ u'á ídri ĩ'di trũ sĩ ãzị́ ngajó ĩminî.

5 Ĩmi amá ĩmi cénĩ sĩ ndrejó la ĩmi ã'į̃táŋá agá yã, ĩmi ų̃'bį̃ ĩmi cénĩ. Ịjọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ĩmi agá 'dĩ agá ĩminí ku yã? Wó jõ íni ku, ĩmi a'dé ų̃'bį̃táŋá agá rá.

6 Ịjọ́ mâ ásị́ 'bãjó rĩ, ĩmi nį̃ la rá ĩmi adru 'bá ų̃'bį̃táŋá a'délépi rá rĩ ru ku.

7 Ãma Ãdróŋá ã'į̃ lẽ ĩmi idé ịjọ́ ãzí ũnzí ku. Adru 'bá kí sĩ ndre la ãma aga ų̃'bį̃táŋá 'dĩ rá la ku, wó ĩmi dó sĩ ịjọ́ kpị nga ãdrĩ táni i'dá ãma a'dé rá rĩ áni.

8 Ã'dusĩku ãma icó ịjọ́ ãzí idélé ịjọ́ mgbã ụrụ'bá gá ku, wó be la rá la pá tujó ịjọ́ mgbã rĩ agá ụ́'dụ́ pírí sĩ.

9 Ãma u'á ãyĩkõ sĩ ãdrĩ adru ũkpó kóru wó ĩmi ũkpó ru, ãzíla ãma Ãdróŋá ã'į̃ ĩminí sĩ zojó ịjọ́ pịrị agá.

10 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí ráká mání drĩ adru agá 'dáyụ 'dĩ. Ádrĩ dó sĩ ca ĩmi rų̃lé rá, má icó dó

† **13:1** Ãzị́táŋá Amviŋá 19:15

sĩ adrulé ũmbã sĩ ũkpõ mádrị̃ ayújó ku. Ũkpõ Úpí 'bã fẽlé mání rĩ sĩ ĩmi sịjó ụrụgá, adru sĩ ĩmi andijó vụ̃rụ́ la ku.

Zịtáŋá 'bá kí zịjó ãsĩjó rĩ

11 Ãsĩjó, má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á dó múké ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á ịjọ́ kpị sĩ, ĩmi are mãmálá mání 'bãlé rĩ, ĩmi u'á ásị̃ ãlu sĩ, ĩmi u'á ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ. Ãdróŋá lẽtáŋá ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẹ́ 'Dịpị 'bã adru ĩmi abe.

12 Ĩzị ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ĩminí ĩmi amvu agá jụ́jụ́ sĩ ásị̃ ãlá sĩ.

13 'Bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ zị kí ĩmi cící.

14 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá drị̃ ãzíla tị icíma Úríndí Ãlá rĩ drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí. *

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí ịjọ́ sĩlé vásĩ 13 gá 'dĩ vásĩ 12 gá, ãzíla vásĩ 14 acá dó vásĩ 13 rú.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Gãlãtịyã gá rĩ 'banî rĩ

Zịtáŋ́á angálépi Páwṹlọ̃ drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị́ ma Páwṹlọ̃ ṹpịgọ́ŋ́á Ãdróŋ́á ãma
Átẹ́pị rú Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ drị. Ãdróŋ́á pẽ
kí ma adrujó ĩ'bã ṹpịgọ́ŋ́á ru Yẹ́sṹ benĩ. Pẽŋ́á áma pẽjó
ṹpịgọ́ŋ́á ru rĩ angá 'bá drị́ jõku ũkpõ 'bádrị̃ sĩ ku.
2 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́á agá má rṹ 'dõ
zị kí ĩmi 'bá kãnị́sã ãngũ Gãlãtịyã gá 'dĩ kí pírí cící.
3 Lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru ãzíla ásị́ ị̃gbẽ̃ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị ãzíla
Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.
4 Kúrísĩtõ are ãma Átẹ́pị Ãdróŋ́á tị, fẽ ru ídétáŋ́á ru ị́jọ́
ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ, sĩ ãma pajó ṹnọ́kṹ ũnzíkãnã 'dĩ agá. Ị́jọ́
'dĩ idé ru íni la lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị drị́ rĩ sĩ.
5 Ị́cṹ Ãdróŋ́á rú jã 'dâ. Ámĩnã.

Ị́jọ́ mgbã rĩ 'bãngá lú ãlu

6 Áma drị̃ iza ru ị́jọ́ ĩmidrị̃ sĩ rá. Ĩmi mgbã rĩ gá íngoní-
íngoní ru? Ĩmi Ãdróŋ́á ĩmi ũpẽlépi ásị́ ị̃gbẽ̃ ĩ'didrị́ Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ sĩ rĩ a'be gbõrú ã'du sĩ? Ãma ají ĩminí ị́jọ́ mgbã
Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ 'i, wó ĩmi uja dó vâ ị́jọ́ ndú la ã'ị̃lé áyṵ.
7 'Bá ãzí kí ĩmi drị̃ andị́ ị́jọ́ ĩnzõ rú la sĩ, lẽ kí ị́jọ́ mgbã
Kúrísĩtõ drị́ 'dĩ ujalé ndú.
8 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ kí adru ãma ṹpịgọ́ŋ́á ru 'dĩ kí ãzí,
jõku mãlãyíkã angálépi 'bṹ gâlé la abe, drĩ kí ĩminí ị́jọ́ mgbã
ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí ũlũ nĩ, ma Ãdróŋ́á zị drị̃rịma fẽjó ĩ'baní
ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé ĩnzõ rú ndú 'dĩ sĩ.
9 Ájọ ándrá ĩminí ị́jọ́ 'dĩ drị̃drị́ rá, ma vâ jọ la ĩminí ị̃dị́.
Ma Ãdróŋ́á zị 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ wãjó ĩ'diní ị́jọ́ ndú la ũlũjó
ị́jọ́ mgbã ĩminí ã'ị̃lé rĩ 'bã kẽjị́ gá rĩ sĩ.
10 Ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ sĩ adru álẽ ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la ku.
Álẽ rá la ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋ́á ní ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí sĩ. Ádrĩ
tá ṹ'bị̃ lẽlé ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la, má icó tá adrulé ãtí'bó
Kúrísĩtõ ãni la ku.

Ũkpõ Páwṹlọ̃ drị̃ angá Ãdróŋ́á drị̃

11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩminí lũlé la ị́jọ́
mgbã mání ũlũlé Yẹ́sṹ drị́ gá 'dĩ angá 'bá drị́ ku.

12 Má ịsụ́ ịjọ́ 'dĩ 'i 'bá ãzí drį̣ jõku ímbá vâ sĩ má imbá-imbâ
la ku, ịjọ́ 'dĩ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ i'da ĩ'di mání nĩ.
13 'Bá lũ kí ĩminí ma ándrá jõ u'á lã'bĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ
'badrị̃ sĩ íngoní yã rĩ gá nĩ. Jọ kí vâ ĩminí ma ándrá jõ kãnị́sã
ĩcãndĩ ũkpõ mádrị̃ sĩ rĩ rá, ãzíla má ụ̃'bị̃ vâ 'bá ã'ị̃táŋ́á agá
Ãdróŋ́á drį̣ 'dĩ kí andilé sĩ kí iréjó kpékpé.
14 Ári ándrá lã'bĩ ãmadrị̃ Yãhụ́dị̃ 'bã rĩ vú ũbĩlé ásị̃ pírí
sĩ. Ụ̃nị̃táŋ́á mádrị̃ drị̃ la gá rĩ kí ịjọ́ ala gá rĩ ngaŋ́á abe, 'bá
ãzí mâ bẹ̃rẹ́ ru calépi má rụ́ la yụ.
15 Wó útį̣ drĩ ma ku rú, Ãdróŋ́á pẽ ma ndú lẽtáŋ́á uyaŋ́â
kóru ĩ'di drį̣ rĩ sĩ, umve dó sĩ ma ãzį̣ ĩ'didrị̃ ngajó.
16 Ãdróŋ́á u'á ãyĩkõ sĩ Ngọ́pĩ̃ i'dajó mání, ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó
sĩ ịjọ́ mgbã ĩ'didrį̣ rĩ ũlũ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'banî, ámụ 'bá
ãzí rụ́ sĩ ịjọ́ 'dĩ ụ̃nĩ̃jó ku.
17 Ámụ vâ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé sĩ ímbátáŋ́á ịsụ́jó ụ̃pịgọ́ŋa
áma drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ 'badrį̣ ku. Kẹ̃jị́ la gá ámụ cọtį̣ ãngũ Ãrábĩyã
drị̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá ágõ Dãmãsĩ̃kịyã gá.
18 Ílí na Yẹ́sụ̃ 'bã ru i'dajó mání 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ámụ
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá áma ụ̃nĩ̃lé Pétẽrõ be, má u'á dó ĩ'di rụ́ 'dãá
ụ́'dụ́ mụdrį̣ drị̃ tõwú.
19 Mání u'á agá ĩ'di rụ́ 'dãá, ụ̃pị́gọ́ŋá mání ndrelé rá rĩ ĩ'di
lú Yãkó'bõ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã ádrị́pį̣ 'i.
20 Ãdróŋ́á nị̃ cé ịjọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ámụ dó ãngũ Sị̃rị̃yã ãzíla Sĩlísĩyã
'badrị̃ kí agá.
22 Į̣tụ́ 'dã sĩ 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú Yụ̃dị́yã gá Kúrísĩtõ agá 'dãá
rĩ nị̃ kí drĩ ma lọ́lọ́ ku.
23 Are kí ịjọ́ áma drị̃ gá, "'Bá jõ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí
ĩcãndĩlépi rĩ dó vâ ú'dî'da ịjọ́ mgbã ã'ị̃táŋ́á drį̣ ándrá ĩ'di
'bã lẽlé andilé rá rĩ ũlũ."
24 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, fẽ kí ãwã'dĩfô ãzíla ịcụ́ kí Ãdróŋ́á 'i ịjọ́ ru
idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ.

2

Ụ̃pị̃gọ́ŋá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ ã'ị̃ kí Páwụ̃lọ̃ rá

1 Ílí mụdrį̣ drị̃ sụ 'bã vúlé gá ãmụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ị̃dị́
Bãrãnábã be, ã'dụ Tị̃tọ̃ 'i ãma abe ĩndĩ.
2 Ámụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ã'dusĩku Ãdróŋ́á i'da mání ịjọ́
mání mụlé idélé rĩ nĩ. Mání adru gá 'dãá má icé ịjọ́ mgbã
mání ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní rĩ ãmbogo kãnị́sã 'bã
drĩ̃lẹ́ ru Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ 'baní bụ́lụ́ gá á'dụ̃sĩ. Álẽ 'bã nị̃ kí
ịjọ́ mání ũlũlé rĩ awa ru ĩ'badrị̃ abe ku ãzį̣ mání ngalé rĩ la
mụ adrulé ífí kóru ku.

3 Tị̃tõ ãmaní mụjó ĩ'di trũ rĩ 'bá ãmbogo drị̃lẹ́ ru
Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ ã'ị̃ kí ĩ'di 'bá ã'ịtáŋá agá rĩ rú rá, ũŋmĩ
kí ĩ'di ru ĩtãrãlé ku, táni ĩ'di 'bã adrujó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la
tí.
4 Ị̃jọ́ 'dĩ idé ru íni la ã'dusĩku 'bá ãzí afí kí 'bá Kúrísĩtõ
ã'ị̃lépi rá rĩ kí agá 'dĩ, ãzíla 'bã kí ru kí 'bá ã'ịtáŋá agá rĩ
kî rú. Wó ịjọ́ mgbã sĩ lẽ kí drị̃lẹ́mmgbọ ãma trũ adrujó
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá 'dĩ andilé rá sĩ ãma ujajó ãtí'bó ru ãzịtáŋá
'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí pálé gá.
5 Wó ãma ã'ị̃ 'bá 'dĩ kí 'bã ịjọ́ ãluŋá la ku, ã'dusĩku ãlẽ ịjọ́
mgbã rĩ 'bã tu pá ĩmi agá nĩ.
6 'Bá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru 'dãá 'dĩ ũ'bã kí ịjọ́ ãzí ndú la ịjọ́
mání ũlũlé rĩ 'bã drị̃ gá ku. Gẹ̃rị̃ 'bání kí ị̃nzĩjó ãmbõgõ
ĩ'badrị̃ sĩ rĩ uja mání ịjọ́ ãzí ãluŋá la ku, ã'dusĩku Ãdróŋá
uya 'bá ãmbõgõ sĩ ku.
7 'Bá 'dĩ ndre kí Ãdróŋá fẽ ãzị́ ịjọ́ mgbã ũlũjó 'bá Yãhụ́dị̃
rú ku rĩ 'banî rĩ mádrị̃ rĩ gá rá, cécé ĩ'di 'bã Pétẽrõ fẽjó ịjọ́
ũlũjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'banî rĩ áni.
8 Ãdróŋá Pétẽrõ ayúlépi ũ̃pị́gọ́ŋá ru 'bã ũlũ ịjọ́ 'bá Yãhụ́dị̃
rú rĩ 'banî rĩ ayú vâ ma ũ̃pị́gọ́ŋá ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú
ku rĩ 'baní nĩ.
9 'Bá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru Yãkó'bõ 'i, Pétẽrõ 'i ãzíla Yõhánã
'i kãnị́sã 'bã ĩ̃diŋa ru rulé rũrũ 'dĩ kí mụ nĩ̃lé la Ãdróŋá fẽ
mání lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzị́ 'dĩ ngajó nĩ, ãzị́ dó ãma ĩ'ba abe
drị́ sĩ Bãrãnábã trũ icéjó la ãma ĩ'ba abe pírí ãzị́ ãlu rĩ nga.
Imbá kí dó ãma ásị́ ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní ãzíla
ace kí dó ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'banî.
10 Ãzị́ ĩ'bã kí a'belé ãmaní rĩ a'ị́ kí ãma 'bá lẽmẽrí Yãhụ́dị̃
rú Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ kí ịjọ́ ũrãjó sĩ kí ãzã kojó ĩndĩ. Ma mụ
ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ma ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ãzí jõ mání
lẽlé ngalé rá la.

Páwũ̃lõ̃ 'bã Pétẽrõ itújó Ãnị̃tị̃yọ́kị̃ gá rĩ

11 Ụ'dú ãzí ãlu Pétẽrõ la mụ amụ́lé Ãnị̃tị̃yọ́kị̃ gá 'dõlé 'bo,
ájọ ịjọ́ drị̃ la gá tọndọlọ ũ'bí kí drị̃ gâ sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ
ũnzí.
12 Ĩndre drĩ, 'bá ãzí Yãhụ́dị̃ rú la 'bã kí drĩ angájó Yãkó'bõ
rụ̃lé ku rĩ sĩ, Pétẽrõ ri u'álé ãzíla íná nalé 'bá ã'ịtáŋá agá 'bá
Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí abe ãlu. Wó 'bá 'dĩ kí mụ acálé 'bo, a'be
u'áŋá ãzíla íná naŋá 'bá ã'ịtáŋá agá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ abe
rĩ rá, ã'dusĩku idé ũ̃rị̃ sĩ 'bá ĩtãrãŋá lẽlépi 'dĩ kí ịjọ́ sĩ.
13 'Bá ã'ịtáŋá agá 'bá Yãhụ́dị̃ rú Ãnị̃tị̃yọ́kị̃ gá 'dãá rĩ 'de
kí Pétẽrõ vú gâ sĩ, sĩ u'áŋá ãzíla íná naŋá 'bá ã'ịtáŋá agá
Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ abe rĩ a'bejó cã rĩ gá ĩndĩ ũ̃rị̃ sĩ. Bãrãnábã
idé vâ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.

14 Wó ma mụ ndrelé la 'bá 'dĩ idé kí ịjọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
drḭ gá rĩ kí ku, ájọ ịjọ́ Pétẽrõ drḭ gá tọndọlọ ũ'bí kí drḭ gâ sĩ,
“Míní táni adru agá Yãhṹdḭ rú, mi dó ú'dî'da u'á 'bá Yãhṹdḭ
rú ku rĩ kí áni. Mi dó 'bá Yãhṹdḭ rú ku rĩ kí ũŋmĩ ãzḭ́táŋ́á
'bá Yãhṹdḭ rú rĩ 'badrḭ kí vú ũbĩlé u'ájó Yãhṹdḭ kí áni íngoní
ru?
15 Ḭjọ́ 'dĩ ãndá útḭ ãma mí be Yãhṹdḭ rú, ímbá vâ ãma
ãzḭ́táŋ́á Yãhṹdḭ drḭ kí vú ũbĩjó adru 'bá ãzḭ́táŋ́á lê kí nḭ̃lépi
ku ãma kí umvelé 'bá Yãhṹdḭ rú ku 'bá ũnzí 'dĩ kí áni ku.
16 Wó ãnḭ̃ rá Ãdróŋ́á la ãma lã 'bá ãlá ru la adru ãzḭ́táŋ́á
idéjó rĩ sĩ ku, wó ãmaní Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ḭjó 'Bá ãma Palépi rĩ
rú rĩ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ãma 'bá Yãhṹdḭ rú 'dĩ kí sĩ ĩ'di
ã'ḭjó 'dĩ, Ãdróŋ́á la dó sĩ ãma 'bã ãlá ru ã'ḭtáŋ́á Yẹ́sṹ ã'ḭjó rĩ
sĩ, adru ãzḭ́táŋ́á Yãhṹdḭ 'bã rĩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ ku. Ḭjọ́ mgbã
sĩ, Ãdróŋ́á icó 'bá ãzí lãlé ãlá ru ãzḭ́táŋ́á Yãhṹdḭ 'bã rĩ kí
tãmbaŋ́á sĩ ku.
17 “Ãdróŋ́á 'bã ãma ãlá ru la ãmaní ásḭ 'bãjó Kúrísĩtõ drḭ
gá rĩ sĩ, 'bá ãzí Yãhṹdḭ rú rĩ 'bã kí ãma 'bá ũnzí ru ãmaní
ãzḭ́táŋ́á 'bá Yãhṹdḭ rú rĩ 'badrḭ 'bãjó bṹlṹ gá rĩ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
Kúrísĩtõ fẽ ãma adrulé ịjọ́ ũnzí trũ nĩ yã? Adru 'dĩ 'bã áni
ku!
18 Ádrĩ gõ vúlé mụlé ịjọ́ ándrá ãzḭ́táŋ́á Yãhṹdḭ ãni mání
a'belé rá rĩ kí i'dó ngalé ú'dí ru, ma dó ũnzĩkãnã idé ḭ̃dḭ.
19 Mání amájó la má icó mũkẽ Ãdróŋ́á drḭ ịsṹlé mání
ãzḭ́táŋ́á kí vú ũbĩjó rĩ sĩ ku rĩ sĩ, ãzḭ́táŋ́á 'bã ũkpõ dó áma
drḭ gá yụ. Kúrísĩtõ dó mụ áma trũlé rá, ma dó u'á ídri rú
Ãdróŋ́á nî.
20 Ídri mádrḭ ándrá drḭ̃drḭ̃ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá
Kúrísĩtõ be. Má u'á dó sĩ ándrá ụrụ'bá drḭ áni ku, wó
Kúrísĩtõ la u'á áma agá nĩ. Ídri mání u'ájó rĩ dó ã'ḭtáŋ́á
sĩ Ãdróŋ́á Ngọ́pḭ agá, ĩ'diní ándrá áma lẽjó ãzíla sĩ ru ídri
fẽjó mání rĩ sĩ.
21 Má uja áma ũngúkú Ãdróŋ́á lẽtáŋ́á uyaŋ́â kóru rĩ drḭ rĩ
sĩ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á la ãma lã 'bá ãlá ru la lẽtáŋ́á uyaŋ́â
kóru ĩ'di drḭ rĩ sĩ, adru ãzḭ́táŋ́á 'bá Yãhṹdḭ rú rĩ 'badrḭ kí vú
ũbĩŋ́á sĩ la ku. Údrĩ tá 'bá lã ãzḭ́táŋ́á vú ũbĩjó rĩ sĩ la, drãŋ́á
Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ la tá adru ífí kóru.”

3

Ála 'bá lã 'bá mgbã rú ã'ḭtáŋ́á sĩ

1 Ĩmi 'bá Gãlãtịyã gá azalépi azâ 'dĩ! Má i'da ándrá ĩminí
ịjọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã drãjó mũsãlá'bã sḭ gá rĩ mmgbọ rú ũ'bí

kí agá pịrị̃-pịrị̃ rá. Ã'di iza ĩmi drị̃ cécé úndrị̃ 'bã rĩ ĩmi ndrị̃-ndrị̃ rĩ áni nĩ?

2 Álẽ ịjọ́ ãlu 'dĩ nị̃lé angájó ĩmidrị̃. Ĩmi ịsụ́ ándrá Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drị̃ gá rĩ ĩminí ãzị́táŋ́á kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã jõku ĩminí ịjọ́ Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ ã'ĩjó ãzíla arejó rĩ sĩ?

3 Ĩmi aza-azâ yã? Ĩmi i'dó ándrá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ kí vú ũbĩlé rá, wó ĩlẽ dó delé la ũkpõ ụrụ'bá drị̃ sĩ 'bá 'bá yã?

4 Ĩminí Yẹ́sụ̃ ã'ĩjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ĩmi ịsụ́ cãndí ambamba. Ĩmi dó ĩmi ĩcãndĩ úyé yã?

5 Ãdróŋ́á 'bã ándrá Úríndí Ãlá rĩ fẽjó ãzíla tálí kí idéjó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ sĩ, idé ándrá kí ĩminí ãzị́táŋ́á 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã? Yụ! Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ĩminí ịjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ ã'ĩjó rĩ sĩ.

6 Cécé ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ịbụrahịmụ̃ ã'ị̃ Ãdróŋ́á 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú." †

7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnị̃ rá 'bá ásị̃ 'bãlépi Ịbụrahịmụ̃ áni Ãdróŋ́á drị̃ gá rĩ, kí acá ã'ị̃táŋ́á sĩ Ịbụrahịmụ̃ 'bã anzị rú.

8 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị̃ agá ídu rĩ jọ, Ãdróŋ́á la 'bá ãngũ drị̃ gá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí lã 'bá ãlá ru la ã'ị̃táŋ́á sĩ. Ịjọ́ 'dĩ nị̃ ru ụ́'dụ́ ándrá Ãdróŋ́á 'bã ịjọ́ mgbã rĩ kí lũjó Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ sĩ: "Ma rú sụ̃sụ́ wi 'bá pírí ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní mí rụ̃ sĩ." †

9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ásị̃ 'bãlépi Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'baní Ãdróŋ́á la sụ̃sụ́ wi cécé ĩ'di 'bã ándrá wilé Ịbụrahịmụ̃ ní ã'ị̃táŋ́á ĩ'didrị̃ sĩ rĩ áni.

10 'Bá ásị̃ 'bãlépi Ãdróŋ́á la kí lã 'bá múké ru ãzị́táŋ́á 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩŋ́á sĩ rĩ, úwã ĩ'di rá. Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ãzị́táŋ́á 'dĩ kí vú ũbĩlépi ãzíla ịjọ́ ala gá rĩ kí idélépi pírí ku rĩ, úwã ĩ'di rá." †

11 Ãndá-ãndá ru, Ãdróŋ́á ã'ị̃ 'bá ãzí ãluŋ́á la 'bãlé 'bá ãlá ru ĩ'di drị̃lẹ́ gá ĩ'diní ãzị́táŋ́á vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ị̃táŋ́á sĩ." †

12 Wó 'bá u'álépi ãzị́táŋ́á 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí sĩ rĩ ã'ị̃táŋ́á ĩ'diní ãzí kóru, 'bã ásị̃ ãzã koma Ãdróŋ́á drị̃ rĩ drị̃ gá ku. Kẹ̃jị̃ la gá ĩ'di ásị̃ 'bã ịjọ́ pírí ãzị́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ ngalé. Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ídrĩ lẽ adrulé ídri míní ãzị́táŋ́á kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ịjọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí." †

13 Kúrísĩtõ unze ãma áwãtáŋ́á ãzị́táŋ́á drị̃ pálé gá ĩ'diní ã'ị̃jó áwãtáŋ́á ãmadrị̃ 'dụjó ĩ'di 'bã ụrụ'bá gá sĩ drãjó ãma

† **3:6** Í'dóŋ́á 15:6 † **3:8** Í'dóŋ́á 12:3; 18:18; 22:18 † **3:10** Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 27:26 † **3:11** Hãbãkụ́kị̃ 2:4 † **3:12** Lẹ́vị̃ 18:5

kẽjị́ gá rĩ sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, “'Bá ipalé drãlépi mũsãlá'bã ife sị́ gá rĩ ĩ'di 'bá wãlé rá la.” †

14 Unzeŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'bã ãma unzejó rĩ sĩ, Ãdróŋá wi sṹsṹ 'bá pírí 'bá Yãhụ́dḩ rú ku ṹnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ 'baní cécé ándrá ĩ'di 'bã azịlé Ịbụrahịmṹ nî rĩ áni. Ãma 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ ãma ịsụ́ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị̃ ĩ'di 'bã azịlé rĩ ã'ḩtáŋá sĩ.

Ãzḩtáŋá kí ḩjọ azịlé rĩ be

15 Má ádrḩpịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ drĩ ĩminí ícétáŋá ịjọ́ ãma kí idélé ụ́'dụ́ pírí la i'dalé 'dĩ. 'Bá drĩ ịjọ́ ãsḩjó rĩ azị 'bo, 'bá ãzí uja ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé 'bo 'dã ḩdị́ ku.

16 Ãdróŋá azị ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí Ịbụrahịmṹ ní drḩlẹ́ ĩ'didrị̃ be. Ḩjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé bụ́kṹ agá rĩ adru jọ “drḩlẹ́ Ịbụrahịmṹ drị̃ kí,” † ífí la 'bá ũ'bí kî la ku, wó rá la jọ, “drḩlẹ́ Ịbụrahịmṹ drị̃ nî,” ífí la lú 'bá ãlu, drḩlẹ́ 'dĩ bãsĩ Kúrísĩtõ 'i.

17 Ḩjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, ãzḩtáŋá icó azịŋá Ãdróŋá drị̃ gá ĩ'di 'bã azịlé Ịbụrahịmṹ ní ílí 430 'dĩ sĩ fẽ drĩ ãzḩtáŋá Mụ́sã drị̃ ku rĩ ujalé ku.

18 Ãdróŋá la sṹsụ́ wi ĩminí adru ĩminí ãzḩtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó ĩ'di fẽ la rá la ĩ'diní ḩjọ́ la azịjó 'i fẽ la rá rĩ sĩ. Ãdróŋá la ḩjọ́ idé ãma abe cécé ĩ'di 'bã ándrá idélé Ịbụrahịmṹ be rĩ áni: ĩ'di 'bã ḩjọ́ sṹsụ́ wijó 'dĩ azijó Ịbụrahịmṹ ní 'bo rĩ sĩ, wi dó ĩ'diní sṹsụ́ 'dĩ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.

19 Ásḩsḩ̨ŋá ándrá Ãdróŋá 'bã ãzḩtáŋá fẽjó Mụ́sã drị̃ gá rĩ ã'du? Ásḩsḩ̨ŋá ándrá ãzḩtáŋá fẽjó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ kí tãmbajó ádrízã ĩ'baní ḩjọ́ ũnzí idéjó siri rĩ sĩ. Úfẽ ĩ'di u'álé ụ́'dụ́ were kpere drḩlẹ́ Ịbụrahịmṹ drị̃ azijó ĩ'diní rĩ 'bã amụ́ agá. Ãdróŋá iyó mãlãyíkã kí ãzḩtáŋá 'dĩ kí ajílé Mụ́sã rụ́ 'dõlé, Mụ́sã acá dó lé'di rú 'bá Ịsḩrayḩ̨ḩ̨ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋâ be.

20 'Bá lé'di rú rĩ la adru cí la 'bá ḩ̨rḩ̨ drĩ kí lẽ tị icílé rĩ gá, wó Ãdróŋá tu ándrá pá ĩ'di sĩ á'dṹsĩ sáwã ĩ'di 'bã ḩjọ́ azịjó Ịbụrahịmṹ ní rĩ sĩ.

21 Ãzḩtáŋá Ãdróŋá 'bã ándrá fẽlé Mụ́sã drị̃ rĩ uja kí dó vâ ḩjọ́ ándrá ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí rá yã? Yụ, adru 'dĩ 'bã áni ku! Ãzḩtáŋá drĩ ándrá ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ la, Ãdróŋá icó ándrá 'bá kí 'bãlé ãlá ru la ĩ'bã kí ãzḩtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.

22 Ḩjọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ ãmaní, ḩjọ́ ũnzí rụ 'bá pírí, ḩjọ́ 'dĩ sĩ ḩjọ́ azịlé ídri ukólépi ku rĩ drị̃ ĩ'di 'bãngá lú Yẹ́sṹ sĩ ídrĩ ã'ḩtáŋá mídrị̃ gá rĩ 'bã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ gá.

† **3:13** Ãzḩtáŋá Amviŋá 21:23 † **3:16** Í'dóŋá 12:7; Í'dóŋá 13:15; Í'dóŋá 24:7

Ãma anzị Ãdróŋá ãni ã'ị̃táŋá sĩ

23 Ãma 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ umbé ándrá
ãma mãbụ́sụ̃ gá kpere sáwã ãmaní ãmã ã'ị̃táŋá 'bãjó
Kúrísĩtõ amụ́lépi rĩ agá rĩ sĩ.
24 Ãzị́táŋá ri ãma tãmbalé kpere Kúrísĩtõ 'bã amụ́ agá. Ị́jọ́
'dĩ dó mụ ru idélé 'bo, Ãdróŋá icó dó ú'dî'da ãma lãlé 'bá
ãlá ru rá ãmaní ásị́ 'bãjó Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ.
25 Ãmaní dó ãma ásị́ 'bãjó Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ sĩ, ãma adru dó
ãzị́táŋá Mụ́sã drị́ rĩ pálé gá ku.
26 Ĩmi dó pírí anzị Ãdróŋá ãni ĩminí ĩmi ã'ị̃táŋá 'bãjó
Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ sĩ.
27 Ĩmi pírí 'bá bãbụ̃tị́zị̃ bĩlépi sĩ ru icíjó Kúrísĩtõ be ãlu 'dĩ,
ĩsụ̃ dó ídri ú'dí Kúrísĩtõ drị́ rĩ cécé bõngó ú'dí sụ̃lé rĩ áni.
28 Ã'ị̃táŋá Yẹ́sụ̃ agá rĩ sĩ, ị́jọ́ ãzí ĩmi awalépi ndú-ndú táni
ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú la jõku 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la, 'bá ãtí'bó ru
jõku 'bá ãtí'bó ru ku la, ágọ́bị́ jõku ũkú la yụ, ã'dusĩku ĩmi
pírí ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá.
29 Ĩmi dó pírí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni la rĩ sĩ, ĩmi acá dó
pírí Ịbụrahịmụ̃ 'bã drị̃lẹ́ ãzíla ĩmi dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé
Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ kí ịsụ́ pírí ĩndĩ.

4

1 Má i'da drị̃ ĩminí ị́jọ́ ícétáŋá 'dĩ sĩ, ngọ́tị́ŋá zolépi ku rĩ
ĩ'di drị̃ cécé ãtí'bô áni. Drĩ táni adru ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé
ĩ'diní rĩ 'bã 'dịpị rú tí,
2 'bá ãzí la drĩ ĩ'di tãmba ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ kí
abe pírí nĩ kpere sáwã átẹ́pị̃ 'bã 'bãlé rĩ 'bã acá agá.
3 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ru idélépi ãma abe 'bo rĩ 'i. Yẹ́sụ̃ 'bã drĩ
amụ́jó ku rĩ sĩ, ãma kí ándrá ãtí'bó ru ãzị́táŋá ãzíla lã'bĩ
ụ̃nọ́kụ́ drị́ gá rĩ kí pálé gá cécé ãzị́táŋá 'bãlé anzị 'bã ũbĩ kí
kí vú rĩ kí áni.
4 Ụ'dụ́ 'bãlé rĩ la mụ acálé 'bo, Ãdróŋá ãpẽ Ngọ́pị̃ tị, ãndrẽ
tĩ ĩ'di 'bá ru. Ũbĩ vâ ãzị́táŋá Ãdróŋá 'bã ãfẽlé Mụ́sã drị́ rĩ kí
vú rá,
5 sĩ ãma unzejó ãzị́táŋá agá rá, ãmaní sĩ acájó Ãdróŋá 'bã
anzị rú.
6 Ãmaní dó adrujó Ãdróŋá 'bã anzị rĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ dó
Úríndí Ãlá rĩ tị u'ájó ãma ásị́ gá. Úríndí Ãlá 'dĩ fẽ dó ãmaní
Ãdróŋá umvelé, “Bãbá, ãma Átẹ́pị!”
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma adru dó ãtí'bó ru ku, wó rá la anzị Ãdróŋá
ãni. Ãma dó adrujó anzị Ãdróŋá ãni rĩ sĩ, ãma dó ãko ĩ'di
'bã azịlé fẽlé ãmaní rĩ kí ịsụ́ rá.

Páwṹlọ̃ 'bã ásị̃ 'bá Gãlãtîyã gá rĩ kí drị̃ gá

8 Ĩmi ándrá drĩ Ãdróŋá nị̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá ãtí'bó ru ãdroŋa ãzí 'dáyụ la kí į̃nzị̃lé.
9 Wó ú'dî'da ĩnị̃ dó Ãdróŋâ 'bo, jõku Ãdróŋá nị̃ dó vâ ĩmi cé ĩmi icó dó ĩmi ujalé vúlê lé ãtí'bó ru ãzị̃ ngalé ãdroŋa 'dáyụ ãzíla ũkpõ kóru 'dĩ 'badrị̃ íngoní ru?
10 Má are ĩmi ãzị̃táŋá 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã ãni ṹ'dṹ, ĩmbá, áyi ãzíla ílí ĩ'badrị̃ ĩ'bã kí pẽlé pẽ-pẽ rĩ kí į̃nzị̃.
11 Má u'á ṹrị̃ sĩ ĩmi sĩ, má iza dó áma ũkpó ãzị̃ ngajó ĩminí úyé.

12 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka Kúrísĩtõ agá 'dĩ, má a'ị̃ ĩmi ĩminí ĩmi trũjó ãzị̃táŋá pálé gá rá adrujó mâ áni, ã'dusĩku má ãtrũ vâ ma ãzị̃táŋá pálé gá rá adrujó ĩmi áni. Ĩmi iza drĩ ị́jọ́ ãzí má rṹ ku.
13 Ĩnị̃ má ũlũ ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ pâlé drị̃drị̃ rĩ sĩ, sáwã mání amṹjó ĩmi rṹ 'dõlé ãyánĩ sĩ rĩ sĩ.
14 Gbíyã mání adrujó ãyánĩ rú 'dã sĩ, ĩmi icó ájẹ́ ãngũ ndrelé áma drị̃ gâ sĩ rá, wó kẹ̃jị́ la gá ĩmi a'ị̃ ma mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ a'ị̃lé rĩ áni vâ cécé ĩminí tá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ a'ị̃lé rĩ áni.
15 Ãyĩkõ ándrá ĩmi fụlépi rĩ dó ú'dî'da rĩ gá íngõlé yã? Ánị̃ ándrá ĩlẽ ma íngõpí yã rĩ gá rá, drĩ ájẹ́ adru ĩmi ĩmi mịfị̃ kí unze fẽlé mánî, ĩmi ájẹ́ kí fẽ rá.
16 Má u'á dó cãndí sĩ, má acá dó ĩminí mẹ́rọ́'bá ru ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị̃ mání ũlũlé ĩminí rĩ sĩ yã?

17 'Bá ándrá afílépi 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ kí agá ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ kí imbálépi, lẽlépi la ĩmi ũbĩ ãzị̃táŋá 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú rĩ, lẽ kí ĩmi drị̃ ujalé sĩ ĩmi sejó ĩ'ba rṹlé ru, wó ị́jọ́ 'dĩ adru ĩminí múké ku. Lẽ kí lú ĩmi atrịlé má rṹ 'dõlé cí, ĩmi dó sĩ kí tị are áyụ.
18 Ĩ'di múké ĩminí ĩmi ásị̃ 'bãjó ị́jọ́ mgbã rĩ vú ũbĩjó áyụ, ádrĩ táni adru ĩmi abe 'dâ yụ rĩ gá.
19 Mâ anzị̃, ma ãzá ta ĩmi sĩ kpere ĩminí pá tu agá ũkpó ru ã'ị̃táŋá sĩ Kúrísĩtõ agá.
20 Má ũrã áma ásị̃ gâlé álẽ tá tí adrulé ĩmi abe ma sĩ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí jọ jã ṹ'dṹkọ́ múké sĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩmidrị̃ iza kí áma drị̃ rá.

Ị́jọ́ Hãgárĩ 'badrị̃ Sárã be rĩ

21 Ĩmi are drĩ ma 'i, ĩmi 'bá lẽlépi u'álépi ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ pálé gá 'dĩ: ĩnị̃ ãndá-ãndá ru ị́jọ́ ãzị̃táŋá Mṹsã 'bã sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ rá yã?

22 Ịjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróṋá drḩ agá rĩ jọ Ịbụrahḩmṹ ándrá anzḩ
trũ ḩrḩ. Ãlu rĩ ĩzóṋá ãtí'bó ru rĩ 'bã tḩlé rĩ 'i, ãzí rĩ dó ũkú
mgbã lḩcọ́ 'dḩpḩ 'bã tḩlé rĩ 'i.
23 Ngọ́tḩṋá ĩzóṋá ãtí'bó ru rĩ 'bã tḩlé rĩ útḩ ĩ'di ḩjọ́ 'bá 'bá rĩ
sĩ. Wó ngọ́tḩ ũkú mgbã lḩcọ́ 'dḩpḩ rú rĩ 'bã tḩlé rĩ útḩ ĩ'di ḩjọ́
Ãdróṋá 'bã azḩlé Ịbụrahḩmṹ ní rĩ sĩ.
24 Ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí kí íni: ũkú ḩrḩ 'dĩ tu kí pá tḩ icíma ḩrḩ sĩ. Tḩ
icíma ãlu rĩ i'dó ru 'bé Sĩnáyĩ drḩ gá. Hãgárĩ tu pá tḩ icíma
'dĩ gá ícétáṋá ru, anzḩ tḩlé ĩ'diní rĩ kí pírí ãtí'bó ru.
25 Hãgárĩ tu pá ícétáṋá ru 'bé Sĩnáyĩ Ãrábĩyã gá rĩ kẹ̃ḩ gá
ãzíla vâ ícétáṋá ru táwṹnḩ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ drḩ 'bá Yãhṹdḩ rú rĩ
'bã kí sĩ adrujó ãtí'bó ru ãzḩtáṋá pálé gá rĩ 'bã kẹ̃ḩ gá.
26 Wó ũkú mgbã lḩcọ́ 'dḩpḩ Sárã tu pá ícétáṋá ru táwṹnḩ
Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ ú'dí 'bṹ gá rĩ kẹ̃ḩ gá. Ĩ'di ãma 'bá pírí Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ ã'ḩlépi rá 'dĩ 'bã andre rú.
27 Ịjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróṋá drḩ agá rĩ jọ ḩjọ́ drḩ la gá íni:
“Mí u'á ãyĩkõ sĩ, mi ũkú úndó
icólépi anzḩ tḩlépi ku 'dĩ!
Mí uzá ãzíla íci ãcící ãyĩkõ sĩ,
mi ngọ́tḩ tĩṋá ãzá ĩtrĩkãjó ku rĩ sĩ.
Ã'dusĩku mi ũkú ándrá ãjḩ nzelé rá rĩ, mi amṹ anzḩ tḩlé ũ'bí
ru,
ĩ'di ũkú u'álépi ágó tḩ gá ũgũgõ rĩ ndẽ rá.” †
28 Má ádrḩpḩka ãzíla má ámvọ́pḩka ã'ḩtáṋá agá 'dĩ, ĩmi cécé
Sárã ngọ́pḩ Ĩsákã áni, ã'dusĩku útḩ ĩmi ú'dí ru úríndí sĩ ḩjọ́
Ãdróṋá 'bã azḩlé Ịbụrahḩmṹ nî rĩ sĩ.
29 Wó ĩ'di ándrá adrujó ṹ'dṹ 'dã sĩ vâ ãndrũ rĩ áni: 'bá
tḩlé 'bá 'bá rĩ fẽ ũcõgõ 'bá tḩlé Úríndí Ãdróṋá drḩ sĩ rĩ nî.
30 Wó ḩjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróṋá drḩ agá rĩ jọ ḩjọ́ drḩ la gá íngoní?
Jọ, “Ídro ĩzóṋá ãtí'bó ru rĩ kí ngọ́pḩ be rá, ã'dusĩku ngọ́tḩ
ĩzóṋá ãtí'bó ru rĩ drḩ icó ãko átẹ́pḩ 'bã a'belé ngọ́tḩ tḩlé ḩjọ́
Ãdróṋá 'bã azḩlé azḩ-azḩ ũkú mgbã lḩcọ́ 'dḩpḩ rú rĩ drḩ kí ḩsṹlé
ĩndĩ ku.” †
31 Má ádrḩpḩka ãzíla má ámvọ́pḩka ã'ḩtáṋá agá 'dĩ, ãma
adru kí anzḩ ĩzóṋá ãtí'bó ru 'dã drḩ kí áni sĩ u'ájó ãzḩtáṋá
pálé gá ku, wó ãma kí anzḩ ũkú lḩcọ́ 'dḩpḩ rú rĩ ãni u'álépi
lẽtáṋá Ãdróṋá drḩ uyatáṋâ kóru rĩ áni.

5

Drḩlẹ́mmgbọ Yẹ́sṹ 'bã fẽlé rĩ

1 Trũṋá sĩ rĩ gá, Kúrísĩtõ trũ ãma 'bo, ãma dó sĩ u'á
drḩlẹ́mmgbọ agá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãtu kí pá mgbemgbe ã'ḩtáṋá

† **4:27** Ĩsáyã 54:1 † **4:30** Í'dóṋá 21:10

agá ãzíla lẽ ãgõ kí mụlé ãma umbélé ĩbáká ãzịtáŋá drị̃ sĩ ãtí'bó ru ku.

2 Ĩmi are drĩ ma 'i, ma Páwũlõ 'i, álẽ ĩminí jọlé la ĩdrĩ ĩmi fẽ ĩtãrãlé Ãdróŋá ní sĩ ĩmi ã'ị́jó, drã Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'bã ũrõdrị́ dó ĩminí yụ.

3 Má amvi ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ĩ̃dí, 'bá ãlu-ãlu ru fẽlépi ĩtãrã 'i rá rĩ 'bã mba ãzị́táŋá Yãhụ́dĩ̃ 'bã rĩ kí tã pírí.

4 Ĩmi 'bá lẽlépi la Ãdróŋá 'bã lã ĩmi 'bá mgbã rú ãzị́táŋá 'bá Yãhụ́dĩ̃ 'badrị̃ kí vú ũbĩ̃ŋá sĩ rĩ, ĩmi anzé dó ĩmi kãkã Kúrísĩtõ drị̃ agá rá, wó ĩmi a'dé dó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị́ rĩ agâ sĩ ãmvé.

5 Wó ãmaní rĩ gá, Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị́ rĩ lũ ãmaní tọndọlọ Ãdróŋá la ãma lã 'bá mgbã rú la ãmaní Yẹ́sũ ã'ị́jó rĩ sĩ, 'dĩ ị́jọ́ ãmaní sĩ ásị́ ĩ̃jó rĩ 'i.

6 Ãma gápi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ã'ị̃lépi 'dĩ, údrĩ táni ãma ĩtãrã rá jõku ĩtãrã ãma ku, 'dĩ adru ãmaní ị́jọ́ ũkpó la ku. Ị́jọ́ ãmaní ũkpó rĩ ĩ'di ãmaní Yẹ́sũ ã'ị́jó, ã'ị̃táŋá ru i'dalépi sĩ Ãdróŋá lẽjó 'bá kí abe rĩ 'i.

7 Ĩmi ándrá acị́ agá ã'ị̃táŋá agá múké. Ã'di atrị ĩmi drĩ̃ ị́jọ́ mgbã rĩ vú bĩ̃ŋá gá nĩ yã?

8 Ị́jọ́ ĩmi drĩ̃ atrịlépi 'dĩ angá Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ u'ájó lẽtáŋá ĩ'didrị́ uyaŋâ kóru rĩ drị́ ku.

9 Ị́jọ́ imbálé ĩnzõ rú wereŋá rĩ la tõrọ́mẹ́ iza cécé ãkụ́kị́ ĩmbíráŋá rĩ 'bã fẽlé íwá mũrá gá tré rĩ la ũkã rá rĩ áni.

10 Ma Páwũlõ 'i, má ã'ị́ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rá, á'bã vâ ásị́ ĩmi drĩ̃ gá rá, ĩmi icó ị́jọ́ 'bá ãzí ãni la vú ũbĩ̃lé ku, wó ĩmi ị́jọ́ mádrị́ kí vú ũbĩ áyụ. Ãdróŋá la 'bá ĩmi drĩ̃ ụtrị́lépi rĩ drĩ̃ gá ị́jọ́ lị rá.

11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma ũcõgõ ịsụ́ mání ị́jọ́ ĩtãrãŋá drị́ ũlũjó ku rĩ sĩ. Ádrĩ tá ị́jọ́ ũlũ ĩtãrãŋá drĩ̃ gá la, ị́jọ́ Yẹ́sũ 'bã drãjó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ tá adru ífí kóru. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã kí ịsụ́lé ũkpó-ũkpó ĩ'bã kí ã'ị̃lé ku rĩ 'i.

12 Má ũrã áma ásị́ gâlé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí lẽ âco kí cécé ị̃ndrọgọ ránágó ru rĩ kí acojó rĩ áni rá!

13 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ûmve ĩmi drĩ̃lẹ́mmgbọ ịsụ́jó ãzị́táŋá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ kí agá. Ĩmi ayú drĩ̃lẹ́mmgbọ 'dĩ sĩ ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí idéjó áyụ ku. Ĩmi ayú drĩ̃lẹ́mmgbọ 'dĩ ĩminí sĩ ãzị́ ngajó ĩmi ãlu-ãlu ní lẽtáŋá sĩ.

14 Ã'dusĩku ãzḭtáŋá pírí tra kí ru ịjọ́ 'dĩ agá, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.” †
15 Wó ĩmi adru mịfḭ trũ! Ĩdrĩ ĩmi ucí sḭ sĩ cénĩ-cénĩ rú cécé ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã kí ru ucílé rĩ áni, ĩmi mụ ĩmi ụ'dḭlé ãyá-ãyá.

Ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drḭ ãma ídri agá rĩ

16 Ájọ ĩminí, Úríndí Ãlá rĩ drĩ ĩmi drḭ ce nĩ, ĩmi icó ịjọ́ ĩmi ụrụ'bá 'bã lẽlé 'dĩ kí vú ũbĩlé ku.
17 Ájọ ĩminí ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ ụrụ'bá drḭ gá rĩ icí kí ru ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ be ku. Ịjọ́ ụrụ'bá drḭ rĩ kí ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ be kí ĩ̀rḭ trá kí drĩdríŋĩ gá mẹ́rọ́'bá ru, kí ã'dḭ 'dị kí drĩdríŋĩ gá mí icó dó sĩ ịjọ́ míní pẽlé idélé rĩ idélé ku.
18 Úríndí Ãlá Ãdróŋá drḭ rĩ drĩ ĩmi drḭ ce nĩ, ĩmi adru dó ãzḭtáŋá pálé gá ku.
19 Ịjọ́ ụrụ'bá drḭ gá rĩ la 'bá kí fẽ ịjọ́ 'dĩ kí idélé: mị-ãcí ãwṹ drḭ, ũrãtáŋá ũnzíkãnã rú rĩ, ịjọ́ ãndḭ ru drḭ̃nzá ru rĩ abe.
20 Kí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩ̀nzḭ̃, kí ũjõgõ ãzḭ nga, kí 'bá kí ngṹ ũnzí, kí ãwã kí drĩdríŋĩ gá, ãko 'bá ãzí drḭ la 'de kí ásḭ gá ũnzí. Kí ala adrá ũmbã sĩ gbõrú-gbõrú, kí 'bá ãzí rĩ kí drḭ ŋmĩ vṹrṹ sĩ ru drḭ ingajó ụrụgá ãndânĩ. Kí ru awa ínátḭ sĩ ínátḭ sĩ,
21 kí ãjã rú, kí ãná mvụ, kí ṹmṹ sĩ ãná mvụjó ãwṹ idéjó rĩ kí 'bã, ãzíla ịjọ́ ũnzí ãzí ndú-ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí idé. Álũ ĩmi mịfḭ jõ mâ ĩmi mịfḭ lũjó ídu rĩ áni, 'bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ icó kí Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ ịsṹlé ĩ'bã ãko rú ku.
22 Wó ífí Úríndí 'bã kalé rĩ kí lẽtáŋá, ãyĩkõ, ásḭ ḭ̃gbẽ̃, ịjọ́ taŋá, ásḭ ndrĩ̃ŋá, mũkẽ, ã'ḭ̃táŋá,
23 'bá ịjọ́ idélépi jã rĩ, ãzíla ru ụtrḭjó ịjọ́ ũnzí idéŋá gá rĩ. Ãzḭtáŋá ịjọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí drḭ gá 'dáyụ.
24 'Bá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ãni rĩ ipa kí ĩ'bã ụrụ'bá ịjọ́ ũnzí drḭ gá rĩ kí ịjọ́ ala gá ụrụ'bá 'bã lẽlé idélé rĩ kí abe mũsãlá'bã sḭ gá pírí 'bo.
25 Úríndí 'bã ãmaní ídri fẽjó rĩ sĩ, lẽ Úríndí 'bã ce vâ ãma drḭ nĩ.
26 Lẽ ãma adru kí ãfó sĩ ku, ãma iza kí 'bá ãzí 'bã ásḭ ku, ãzíla lẽ ãma idé kí 'bá ãzí ní ãjã sĩ ku.

6

Ĩmi idé mũkẽ 'bá pírí nî

1 Má ádrḭpḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí drĩ a'dé ịjọ́ ũnzí agá, ĩmi 'bá úríndí agá ũkpó ru 'dĩ ĩmi uja

† **5:14** Lẹ́vḭ 19:18

'bá 'dã jãjã rú vúlé ã'ị̃táŋ́á agá ũgũgõ. Wó ĩmi adru mịf̨ị trũ ĩmi vâ mụ a'délé ịjọ́ ũnzí ãlu 'dã agá ku.

2 Ĩko ĩmi ãzã ịjọ́ ãnzị ĩmi ịsụ́lépi rĩ kí agá. Ịjọ́ ĩminí ĩmi ãzã kojó 'dĩ la fẽ ĩmi ãzị̃táŋ́á Kúrísĩtõ drị̃ kí vú ũbĩlé.

3 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ãmbógó ru índẽ 'bá ãzí kí rá, wó adru ĩ'di 'bã ũrãlé 'dã 'bã áni ku, ĩ'di ru drị̃ ule.

4 'Bá ãlu-ãlu 'ba amá ru ádrízã ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ múké yã rĩ. Drĩ dó ru ádrízã ndre múké, ĩ'di dó sĩ ru ũnũ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, adru ĩ'di 'bã ru ụ̃'bĩ̃jó 'bá ãzí kí abe rĩ sĩ ku.

5 Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tu pá ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí agá nĩ.

6 'Bá 'bání imbálé ịjọ́ Ãdróŋ́á drị̃ sĩ rĩ lẽ 'ba ale kí ãko ĩ'badrị̃ kí 'bá kí imbálépi rĩ abe.

7 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãzí icó Ãdróŋ́á idelé ku. Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ũri 'bá 'bã tralé rĩ ĩ'di ũri ándrá ĩ'di 'bã salé rĩ.

8 'Bá ịjọ́ ũnzí ụrụ'bá drị̃ kí vú ũbĩlépi áyụ rĩ ĩ'di drụ́zị̃ drã ukólépi ku rĩ ịsụ́ áyụ. Wó 'bá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ kí vú ũbĩlépi rĩ la drụ́zị̃ ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ áyụ.

9 Lẽ ãma ãndẽ kí ịjọ́ múké rĩ idéŋ́á sĩ ku. Ãdrĩ kí ãndẽ ku, ãma kí drụ́zị̃ ũyá la ịsụ́ rá sáwã la múké rĩ drĩ acá 'bo rĩ gá.

10 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma idé kí ịjọ́ múké 'bá pírí 'baní, ãdrĩ kí drị̃ḷẹ́ba ịsụ́ rá rĩ gá. Wó ambamba la 'bá pírí Kúrísĩtõ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'banî.

Ịjọ́ Páwụ̃lọ̃ 'bã jọlé ãsĩ̃jó rĩ kí zịtáŋ́á be

11 Ĩndre drĩ áma drị̃mvụ́ mání wárágã sĩ̃jó ĩminí núkũtã use sĩ áma drị̃ sĩ 'dĩ 'i.

12 'Bá lẽlépi ĩmi ũŋmĩ̃lépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ, lẽ kí ru i'dalé ãzíla ịpị̃lé ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ gá rĩ kí sĩ. Kí ịjọ́ 'dĩ kí idé íni la ã'dusĩku lẽ kí ũcõgõ ịjọ́ ũlũŋ́á ála patáŋ́á ịsụ́ mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ adru ĩtãrãŋ́á sĩ ku rĩ ịsụ́lé ku.

13 'Bá jọlépi la ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí ũbĩ kí vâ ãzị̃táŋ́á Mụ́sã drị̃ rĩ kí vú pírí ku. Lẽ kí 'bãngá ĩtãrã ĩmi rá kí dó sĩ ru ịpị̃ ĩminí ịjọ́ ĩ'bã kí lẽlé ụrụ'bá drị̃ kí vú ũbĩ̃jó rĩ sĩ.

14 Jõ ma 'i, álẽ áma ịpị̃lé ịjọ́ ãzí sĩ ku rá la ịjọ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ 'i. Ĩ'di 'bã drãŋ́á mũsãlá'bã sị̃ gá rĩ sĩ, ịjọ́ ụ̃ṇọ́kụ́ drị̃ 'dĩ kí ụ̃rọ̃drị̃ mání 'dáyụ, ãzíla áma ãzị̃ vâ ụ̃ṇọ́kụ́ ní 'dáyụ.

15 Ịjọ́ mání ãmbógó rĩ adru 'bání ru ĩtãrãjó rá rĩ 'i jõku ĩ'diní ru ĩtãrãjó ku rĩ 'i ku. Ịjọ́ mání ãmbógó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ ịsụ́ ídri ú'dí Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drị̃ gá rĩ 'bã fẽlé rĩ rá yã rĩ 'i.

16 Ãdróŋá ásį̣ 'bã ndrĩ 'bá ãzį̣́táŋá 'dĩ vú ũbĩ̃lépi rĩ 'baní
pírí 'ba u'á kí sĩ ásį̣ į̃̃gbẹ̃ sĩ. 'Bá 'dĩ kí 'bá Ịsịrayį̣́lį̃ rú Ãdróŋá
'bã ũpẽlé nĩ rĩ kî.
17 Mání į̃jọ́ mádrį̣ 'dĩ dejó, álẽ dó 'bá ãzí 'bã ĩcãndĩ ma į̃dį̣
ku, ã'dusĩ̃ku į̃lụ́wẹ́ áma ụrụ'bá gá 'dĩ i'da kí ma ãtí'bó Yẹ́sụ̃
ãni.
18 Má ádrį̣́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃́táŋá agá 'dĩ, lẽtáŋá
uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩ̃tõ drį̣ gá rĩ 'bã adru ĩmi
drį̃ gá jã 'dâ. Ámĩ̃nã.

Wárágã Páwṷ̃lọ̃ 'bã sĩlé 'bá Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwṷ̃lọ̃ ṷ̃pı̨gǫ̣ńá Kúrísĩtõ
Yẹ́sṷ̃ drı̨ Ãdróńá 'bã lẽtáńá sĩ rĩ drı̨, ásĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ı̨táńâ
trũ Yẹ́sṷ̃ Kúrísĩtõ agá Ẽfésõ gá 'dĩ 'banî.
2 Lẽtáńá uyańâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ Ãdróńá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla
Úpí ãma ãni Yẹ́sṷ̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Sṷ̃sṷ́ wijó Úríndí sĩ ãmaní Kúrísĩtõ sĩ rĩ

3 Lẽ ı̨cṷ́ kí Ãdróńá 'i, 'dĩ Átẹ́pı̨ ãmã Úpí Yẹ́sṷ̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ
'i. Ícı̨́ńá ãmaní Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ, fẽ ãmaní drı̨̃lẹ́ba, wi ãmaní
sṷ̃sṷ́ pírí Úríndí drı̨ 'bṷ̃ gâlé 'dĩ kî.
4 Ã'dusĩku ũpẽ ándrá ãma ídu Kúrísĩtõ rṷ̃ sĩ adrujó ĩ'di
'bã 'bá ru 'dĩ sĩ 'bã drĩ ṷ̃nọ́kṷ́ ku, 'bã ãma adrujó ãlá ru
ãzíla ı̨jọ́ kóru ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá.
5 'Bã ãma ídu acájó ĩ'di 'bã anzı̨ rú Yẹ́sṷ̃ Kúrísĩtõ agâ sĩ,
ı̨jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní rĩ kí sĩ.
6 Lẽ ãma ı̨cṷ́ kí Ãdróńá 'i ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ĩ'di ãni dı̨̃zã rú ĩ'di 'bã
fẽlé ãmaní ı̨̃sálı̨, ĩ'di 'bã Ngọ́pı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ agâ sĩ rĩ sĩ.
7 Ĩ'di agá unze ãma ãrí ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ, ãma trũjó ı̨jọ́ ũnzí
agá. Ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ Ãdróńá ãni ãmbógó rĩ sĩ,
8 ĩ'diní fẽlé ãmaní ĩyõ rú ṷ̃'bı̨̃ńâ kóru ũndũwã ĩ'didrı̨, ãzíla
ı̨jọ́ nı̨̃ńá ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ.
9 Ãzíla fẽ ãmaní ı̨jọ́ ĩ'di ãni zı̨̃lé zı̨̃-zı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nı̨̃jó ĩ'di
'bã adrujó múké ĩ'di mı̨fı̨ gá rĩ, ĩ'di 'bã ũrãlé idélé Kúrísĩtõ
agâ sĩ rĩ 'i.
10 Įjọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ sáwã pı̨rı̨-pı̨rı̨ rĩ drĩ ca 'bo, ĩ'di ãko
pírí 'bṷ̃ gá rĩ kí icí ãko ṷ̃nọ́kṷ́ gá rĩ abe Úpí ãlu pálé gá 'dĩ
Kúrísĩtõ 'i.
11 Ãko pírí kí ru idé Ãdróńá 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã ásı̨ 'bã
ũrãlé rĩ áni, ãzíla Ãdróńá ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú,
icı̨́ńá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽlé rĩ sĩ 'dĩ ı̨jọ́ ĩ'diní
'bãlé ídu rĩ 'i.
12 Ãma gápi 'bá Yãhṷ́dı̨̃ rú drı̨̃drı̨̃ ásı̨ 'bãlépi Kúrísĩtõ agá
'dĩ, ũpẽ ãma ĩ'di ı̨cṷ́jó ãmbõgõ ĩ'didrı̨ dı̨̃zã rú rĩ sĩ.
13 Ãzíla úsu vâ ĩmi Kúrísĩtõ agá ĩndĩ ĩminí ı̨jọ́ mgbã rĩ
arejó 'bo rĩ sĩ, 'dĩ ı̨jọ́ mgbã patáńá ĩmidrı̨ gá rĩ drı̨̃ 'i. Ĩminí
ĩ'di ã'ı̨jọ́ 'bo rĩ sĩ ĩbĩ dó sĩ ícétáńá ĩmi ĩ'di ãni rĩ ĩmi ụrụ'bá
gá Úríndí Ãlá Ãdróńá ní azı̨lé rĩ sĩ.

14 Úríndí ĩ'di ãko a'belé pá tulépi ãwítã rú kpere 'bá kí
unzejó pírí 'bo, sĩ adrujó Ãdróŋá 'bã ãko rú. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ
ãma ị̃nzị́ kí Ãdróŋá 'i dị̃zã ĩ'di ãni ãmbógó rĩ sĩ.

Páwṹlọ̃ 'bã Ãdróŋá zijó rĩ

15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ṹ'dṹ ma ị́jọ́ arejó ã'ị̃táŋá ĩmi ãni Yẹ́sṹ agá rĩ
drị̃ gá ãzíla lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá ãlá rĩ 'ba rṹ pírí rĩ sĩ,
16 má a'be ãwã'dĩfô fẽŋá Ãdróŋá ní ĩmi ị́jọ́ sĩ rĩ ku ãzíla
ma ĩmi ị́jọ́ ũrã máni ĩminí Ãdróŋá zị agá.
17 Ma Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ Átẹ́pị dị̃zã rú
rĩ zị sĩ ĩminí ũndũwã Úríndí drị́ gá rĩ fẽjó ãzíla ícétáŋá kí
abe, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩ'di nị̃ ndẽ rá.
18 Ma vâ Ãdróŋá zị mị́fị̃ ĩmi ásị́ drị́ gá rĩ kí nzị̃jó ĩmi dó sĩ
nị̃ la rá, ãzíla ĩmi dó sĩ ásị́ 'bã ãko ĩ'diní dị̃zã rú drị̃lẹ́ gâlé
Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ĩminí mụlé ịsṹlé rĩ kí drị̃ gá,
19 ãzíla ũkpó ĩ'di ãni ãmbógó ndẽlépi rá rĩ la ãzị́ nga ãma
'bá ĩ'di ã'ị̃lépi 'dĩ abe nĩ. Ũkpó 'dã cécé ũkpó ĩ'didrị́ ãmbógó
rĩ 'bã ãzị́ ngajó rĩ áni.
20 Ĩ'di 'bã ayúlé sĩ Kúrísĩtõ ní, ĩ'diní sĩ ĩ'di ingajó ídri drã
agá ãzíla ĩ'di irijó ĩ'di 'bã drị́ ãndá rĩ gá ãngũ 'bṹ gá rĩ gá rĩ
'i.
21 Kúrísĩtõ Úpí ru ũkpó drị̃ ceŋá 'bṹ gá rĩ agá pírí, ãzị́táŋá
ãzíla ũkpó ãzíla ũpi kí drị̃lẹ́ gá, rṹ ĩ'didrị́ gá fẽlé rĩ ndẽ
ãmbõgõ sĩ ãmbogo ṹnọ́kṹ ú'dî'da 'dĩ 'badrị̃ kí rá, ãzíla
ṹnọ́kṹ drṹzị́ amṹlépi vúlé rĩ 'badrị̃ kí rá.
22 Ãzíla Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, 'bã dó ĩ'di
adrujó kãnị́sã drị̃lẹ́ ru ãko pírí kí drị̃lẹ́ gá.
23 Kãnị́sã ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i, ga ũkpó Kúrísĩtõ
drị̃ sĩ tré ĩ'di sĩ ãko pírí ga kí tré gẽrị̃ pírí gá.

2

Kúrísĩtõ agá ála adru ídri

1 Ándrá ídu ĩminí drĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ị̃jó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã
ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá úríndí sĩ rá ã'dusĩku ĩgã Ãdróŋâ tị
arelé úmgbé.
2 Ĩmi idé ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí, ĩminí u'ájó gẽrị̃ ṹnọ́kṹ 'dĩ drị̃ kí
vú ũbĩjó rĩ sĩ, ãzíla ũkpó úpí sṹrṹ ũlí agá 'bṹ agá 'dĩ drị̃,
úríndí ũnzí ú'dî'da ãzị́ ngalépi 'bá Ãdróŋá tị gãlépi úmgbé
'dĩ kí agá rĩ sĩ.
3 Ṹ'dṹ ãlu ãma pírí u'á kí ándrá ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ
kí agá rá, ị́jọ́ 'dĩ kí ãmã ũrãlé ãzíla ãmã ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ
kî. 'Bá ãzí rĩ kí áni, ãma dó sĩ adru 'bá ándrá tátí drị̃rịma
ịsṹlépi ũmbã ĩ'didrị̃ sĩ rĩ kî.

4 Wó lẽtáŋá ĩ'didrı̨ ãmaní ãmbógó rĩ sĩ, Ãdróŋá ásı̨ į̃gbę̃
ambamba rĩ,
5 'bã ãma ídri Kúrísĩtõ be táni ãmaní ũdrã agá ı̨jọ́ ũnzí
agá úríndí sĩ rá. Pa lú ĩmi ásı̨ į̃gbę̃ ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá inga ãma Kúrísĩtõ be ãzíla fẽ ãmaní rijó ĩ'di trũ
Ũpĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drı̨ 'bų̃ gá rĩ agá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, į̃tụ́ amụ́lépi rĩ sĩ, ásı̨ į̃gbę̃ ĩ'didrı̨ ndẽlépi rá
ukólépi ku rĩ 'bã i'dá dó sĩ ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agâ sĩ.
8 Ã'dusĩku pa ãma ásı̨ į̃gbę̃ ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ, 'dĩ ã'į̃táŋá sĩ
adru ı̨jọ́ angálépi ĩmidrı̨ la ku, ĩ'di ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé nĩ rĩ
'i;
9 adru ãzı̨ ngaŋá sĩ ku, 'bá ãzí ı̨pı̨ dó sĩ ru ı́jọ́ la sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ãma drı̨́mvụ́ ĩ'di 'bã 'bãlé Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agâ sĩ
ı̨jọ́ mgbã rĩ ngajó ándrá Ãdróŋá 'bã idélé ãmaní ídu drı̨́drı̨
rĩ ngajó rĩ 'i.

Kúrísĩtõ agá ãma 'bá ãlu

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ı́jọ́ ándrá ĩmi tı̨jó ãmı́yọ́ŋá ru, 'bá
Yãhụ́dı̨ rú ĩtãrãlé drı̨ sĩ 'dĩ 'bã kí ĩmi umvejó "'Bá ĩtãrãlé ku
'dĩ kî rú" rĩ 'i (wó 'dĩ kí ı̨jọ́ lú idélé ụrụ'bá gá rĩ kî adru 'bá
ĩtãrãjó ásı̨ gá rĩ 'i ku). †
12 Ĩnı̨ rá ĩmi ándrá Kúrísĩtõ trũ ndú-ndú, úlã ándrá ĩmi
'bá Ịsịrayı́lı̨ ãni la rú ku ãzíla ãmı́yọ́ŋá ru ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã
azı̨lé ĩ'baní rĩ kí kóru. Ĩri u'álé ũnọ́kụ́ drı̨ gá 'dâ Ãdróŋâ
kóru ãzíla ásı̨ 'bãŋâ kóru.
13 Wó ú'dî'da ĩmi ándrá 'bá álı̨ rá-rá ru 'dĩ, ící dó ĩmi
Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ trũ ãlu, ají dó ĩmi ãni rú ãrí Kúrísĩtõ drı̨ sĩ.
14 Kúrísĩtõ 'bã mgbã rĩ atrı̨ ãma ásı̨ ũnzĩ ãmaní ãma lẽjó
ku rĩ agâ sĩ ãma 'bá Yãhụ́dı̨ ru 'dĩ kí icíjó 'bá Yãhụ́dı̨ rú ku
'dĩ abe ãlu. Anu bõrõ kí drĩdríŋĩ gá kí awalépi ndú-ndú sĩ
adrujó mẹ́rọ́'bá ru rĩ rá.
15 Anu ãzı̨táŋá 'bá Yãhụ́dı̨ 'badrı̨ cécé bõrõ áni kí drĩdríŋĩ
gá rĩ ĩ'di 'bã drãŋá sĩ rá, sĩ amụtı̨ į̃rį̃ 'dĩ kí icíjó 'bá ú'dí ãlu
rú ĩ'di be, ají dó sĩ ásı̨ į̃gbę̃ gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ.
16 Ĩ'di 'bã drãŋá mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ sĩ, Kúrísĩtõ andi ãngũ
ũnzí ĩ'badrı̨ rĩ rá. Mũsãlá'bã sĩ icí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãzíla
ají dó sĩ kí vúlé Ãdróŋá rụ́.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ amụ́ ı̨jọ́ mgbã ásı̨ į̃gbę̃ drı̨ gá rĩ ũlũlé
'bá pírí 'banî, ĩmi 'bá Yãhụ́dı̨ rú ku ándrá rá-rá ru Ãdróŋá
be 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhụ́dı̨ rú ãníŋá 'dĩ 'banî. †
18 Ĩ'di Kúrísĩtõ rų̣ sĩ ãma icó amụ́lé Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ sĩ
Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ rú rĩ drı̨́lẹ́ gá rá.

---

† **2:11** Ãzı̨táŋá Amviŋá 10:16; 30:6; Kõlõsáyĩ 2:11; Rụ́mı̨́ 2:28-29 † **2:17** Ĩsáyã 57:19

19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ, ĩmi adru dó ãmḭ́yọ́ŋá
ru ḭ̃dḭ́ ku. Ĩmi dó Ãdróŋá 'bã 'bá ãzíla 'bá ĩ'didrḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ
kî.
20 Úsḭ dó ĩmi jó ḭ̃ndṵ́ 'bá ṵ̃pḭgọ́ŋa rú ãzíla 'bá nãbḭya rú
'dĩ 'bã kí 'bãlé 'dĩ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ drḭ́ gá. Ãzíla írã kónã
gá jó 'bã sĩ pá tujó rĩ ĩ'di Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ 'bã ãmgbã rĩ 'i.
21 Ĩ'di agá jó icí dó ru ãlu ãzíla tu pá jó Ãlá Úpí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ
rú.
22 Ícíŋá ĩmi ãni ĩ'di agá rĩ sĩ, úsḭ vâ ĩmi 'bá pírí abe jó ãlu
rú, ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ u'ájó ala gá Úríndí ĩ'didrḭ́ sĩ rĩ rú.

3

Páwṵ̃lõ 'bá ḭ̃jọ́ ũlũlépi 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ 'i

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma Páwṵ̃lõ 'i, ma Ãdróŋá zḭ ĩmi ḭ́jọ́ sĩ. Ma
mãbṵ́sṵ̃ gá la ãzḭ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ 'bã fẽlé mádrḭ́, sĩ ḭ́jọ́ mgbã
rĩ ũlũjó ĩmi 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ.
2 Ḭjọ́ mgbã sĩ ĩmi are ḭ́jọ́ ãzḭ́ Ãdróŋá 'bã fẽlé mádrḭ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃
ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ ĩmi ãzã kojó 'dĩ rá.
3 Ãdróŋá i'da mání ḭ́jọ́ ĩ'di ãni itúlé zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ rĩ. Ásĩ ĩminí
ḭ́jọ́ ḭ́jọ́ 'dĩ drḭ́ gá were rú 'bo.
4 Ĩminí ḭ́jọ́ 'dĩ lãjó 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ndre la rá ávã ḭ́jọ́ Ãdróŋá
ãni zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ rá.
5 Ḭjọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ 'dĩ i'da ándrá ĩ'di 'bá
'baní ku, wó ú'dî'da rĩ gá, i'da dó ĩ'di Úríndí Ãlá rĩ sĩ. I'da
ĩ'di 'bá ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé ṵ̃pḭgọ́ŋa ãlá ãzíla nãbḭya rú 'dĩ
'banî.
6 Ḭjọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ rĩ 'bã ífí ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drḭ́ gá rĩ fẽ 'bá Yãhụ́dḭ̃
rú ku 'dĩ 'baní 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú 'dĩ abe drḭ̃lẹ́ba Ãdróŋá drḭ́ gá
rĩ ḭsṵ́lé, kí ṵrṵ'bá ãlu 'bã ĩsélé ãzíla kí ḭ́jọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di
'bã azḭlé Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ rṵ̃ sĩ rĩ awa kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩ'bã ã'ḭ̃táŋá
Yẹ́sṵ̃ agá rĩ sĩ.
7 Má acá ãtí'bó ḭ́jọ́ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú fẽtáŋá ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃
Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã fẽlé mání ãzḭ́ ũkpõ ĩ'didrḭ́ 'bã ngalé rĩ sĩ.
8 Ma 'bá ãsḭ̃ŋá gá 'bá Ãdróŋá ãni 'dĩ kí agá pírí rĩ 'i, wó
mání táni adrujó 'dĩ 'bã áni rá tí, Ãdróŋá fẽ mání drḭ̃lẹ́ba
sĩ ãzḭ́ ĩ'di ãni ãmbógó ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ
'baní málĩ Kúrísĩtõ drḭ́ ukólépi ku rĩ drḭ́ gá.
9 Ãdróŋá fẽ vâ mání ãzḭ́ ḭ́jọ́ ándrá ĩ'di ãni zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ údu rĩ
i'dajó 'bá pírí 'baní tọndọlọ. 'Dĩ Ãdróŋá ãko pírí kí ũ'bãlépi
nĩ rĩ 'i.
10 Idé ḭ́jọ́ 'dĩ íni la ú'dî'da i'dajó la úríndí 'baní, ãzíla 'bá
kí drḭ́ celépi ũkpõ trũ 'bṵ̃ agá 'dĩ abe, Ãdróŋá 'bã ũndũwã

ãmbõgõ íngõpí yã rĩ. Ãdróŋá i'da ĩ'baní ũndũwã ĩ'didrı̨̃ ãzı̨ ĩ'di 'bã ngalé kãnı̨́sã agá rĩ sĩ.
11 Ãdróŋá itú ándrá ı̨́jọ́ 'dĩ ídu ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã ũtĩlé ukólépi ku
rĩ sĩ, ãzíla idé ı̨́jọ́ 'dĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ãmã Úpí rṵ̃ sĩ.
12 Ãmaní ĩ'di ã'ı̨́jó rá rĩ sĩ ãzíla ãmaní ãma icíjó ĩ'di trũ
ãlu rĩ sĩ, gẽrı̨̃ Ãdróŋá rṵ̃lé rĩ ĩ'di ãmaní mmgbọ rú, ãma dó
mụ ĩ'di rṵ̃lé ũrı̨̃ kóru.
13 Má a'ı̨ ĩmidrı̨́, ĩmi ásı̨ 'bã ũtĩ ı̨́jọ́ mání ũcõgõ ı̨sṵ́jó ı̨́jọ́
ũlũŋá ĩminí ĩmi 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ ku, ã'dusĩku
'dĩ pírí ĩmi ı̨́jọ́ sĩ.

Páwṵ̃lõ 'bã Ãdróŋá zı̨jó Kũrĩsĩtíyánĩ Ẽfésõ gá rĩ 'baní rĩ

14 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, átı̨̃ ãja vṵ̃rṵ́ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ drı̨̃lẹ́ gá sĩ ĩminí
Ãdróŋá ã'ı̨́jó.
15 Ĩ'di 'bá fẽlépi la lı̨́cọ́ 'bṵ̃ gá ãzíla vâ ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dĩ
'baní adrujó cí rĩ 'i.
16 Ĩ'di málĩ trũ fẽlé 'bá pírí ĩ'di ãni 'dĩ 'banî. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ázı̨
Ãdróŋá 'i Úríndí ĩ'didrı̨̃ 'bã fẽ ĩminí ũkpõ, ĩmi ásı̨ dó sĩ adru
ũkpó ru,
17 ma vâ Ãdróŋá zı̨ lẽ Kúrísĩtõ 'bã ri ĩmi ásı̨ gá ãsı̨̃ŋâ kóru
ã'dusĩku ĩmi ã'ı̨̃ ĩ'di rá. Ãzíla ma vâ Ãdróŋá zı̨ lẽtáŋá ĩminí
ĩ'di lẽjó ãzíla ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdrı́ŋĩ gá 'dĩ 'bã fẽ ĩminí
pá tujó ũkpó ru.
18 Gẽrı̨̃ 'dĩ sĩ, ĩmi ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ kí mụ nı̨̃lé la
Kúrísĩtõ lẽ ãma íngõpí yã rĩ gá rá. Lẽ ãma ambamba, ãsı̨̃ŋâ
kóru.
19 'Bá ãzí drĩ táni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ lẽ ãma íngõpí yã rĩ nı̨̃ agá
pírí ku tí, ma Ãdróŋá zı̨ ĩminí sĩ nı̨jó la, ĩmi dó sĩ adru cécé
Ãdróŋá áni.
20-21 Dı̨̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní ũkpó ĩ'di ãni ãzı̨ ngalépi
ãma agâ sĩ ãko ĩ'di 'bã icólé idélé rĩ kí idéjó ndẽ ãmaní zı̨lé
ĩ'didrı̨̃lé jõku ãmaní ũrãlé rĩ kí rá. Ãzíla dı̨̃zã 'bã adru ĩ'diní
kãnı̨́sã agá ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá sáwã pírí sĩ, ãsı̨̃ŋâ kóru!
Ámĩnã.

4

Ící ãma ụrụ'bá Kúrísĩtõ agâ sĩ

1 Mâ adrujó mãbṵ́sṵ̃ rú ãzı̨ Úpí drı̨ gá ı̨́jọ́ ũlũjó rĩ ngajó rĩ
sĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rṵ́ ĩmi u'á ádrízã múké Ãdróŋá 'bã
ĩmi umvejó adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru rĩ sĩ.
2 Į́jọ́ pírí míní idélé rĩ kí agá ími ásı̨ 'bã adru jã ãzíla ı̨̃gbẹ́
ru, ími ásı̨ 'bã ta ı̨́jọ́ tã-tã, ĩmi u'á ĩmi drĩdrı́ŋĩ gá lẽtáŋá sĩ
ásı̨ jã sĩ.

3 Ĩmi ṹ'bḩ̃ ũkpó ru u'ájó tị icítáŋ́ Úríndí 'bã fẽlé sĩ ĩmi
umvejó adrujó ásḩ̃ ḩ̃gbȩ̃ sĩ rĩ agá.
4 Ãma 'bá ã'ḩ̃táŋ́ agá 'dĩ, ãma ụrụ'bá ãlu agá, Úríndí vâ
ãlu, cécé Ãdróŋ́ 'bã ándrá ãma umvejó ásḩ̃ 'bãŋ́ ãlu agá
rĩ sĩ rĩ áni.
5 Úpí ĩ'di ãlu, ã'ḩ̃táŋ́ ãlu, ãzíla bãbṹt́ízḩ̃ vâ ãlu.
6 Ãdróŋ́ ãlu Átẹ́pị rú rĩ ãko pírí 'badrḩ̃, ãko pírí kí drḩ̃lẹ́
gá, ãko pírí agâ sĩ ãzíla u'álépi ãko pírí kí agá rĩ 'i.
7 Wó Kúrísĩtõ fẽ ãma ãlu-ãlu ní fẽtáŋ́ ndú-ndú kí ásḩ̃ ḩ̃gbȩ̃
ĩ'didrḩ̃ gá rĩ sĩ ĩ'di 'bã lẽlé awalé rĩ áni.
8 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́ drḩ̃ agá rĩ áni,
“Ĩ'di mụ tụlé 'bṹ gá ụrụgâlé 'bo,
'dụ 'bá mãbṹsṹ rú 'dĩ kí ĩndĩ
ãzíla fẽ dó 'bá 'baní fẽtáŋ́ kî.” †
9 (Bṹkṹ Ãdróŋ́ drḩ̃ drĩ jọ la: “Tụ ãngũ ụrụgá rĩ gá” ḩ̃jọ́ 'dĩ
'bã ífí íngoní? Ífí la sị vṹrṹ ṹnọ́kṹ ḩ̃ndṹ gâlé ráká.
10 'Bá asḩ̃lépi 'bṹ gâlé ṹnọ́kṹ drḩ̃ gá 'dõlé rĩ ĩ'di 'bá tụlépi
ãngũ ụrụgá wḩ̃lḩ̃wḩ̃lḩ̃ ãndânĩ rĩ gá pírí rĩ 'i, ãko pírí 'bã adru
kí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.)
11 Ĩ'di Kúrísĩtõ 'bá 'baní ãzḩ̃ ndú-ndú kí fẽlépi rĩ 'i, ũpẽ 'bá
ãzí rĩ kí adrujó ṹpḩ̃gọ́ŋ́ ru, ãzí kí adrujó nãbḩ̃ya rú, ãzí rĩ
kí 'bá ḩ̃jọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ kí ru, ãzíla ũpẽ 'bá ãzí rĩ kí 'bá
ã'ḩ̃táŋ́ agá rĩ kí tãmbalé ãzíla kí imbájó.
12 Idé ḩ̃jọ́ 'dĩ íni la sĩ 'bá Ãdróŋ́ drḩ̃ kí itújó bábá ãzḩ̃ ngajó
Kúrísĩtõ nî, sĩ ụrụ'bá ĩ'didrḩ̃ kãnḩ̃sã sḩ̃jó.
13 Ásḩ̃sḩ̃ŋ́ la ãmbógó rĩ sĩ ãma icíjó pírí ãlu ã'ḩ̃táŋ́ ãmaní sĩ
ĩ'di nḩ̃jó Ãdróŋ́ Ngọ́pḩ̃ 'i, ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá zolépi 'bo
la rú zojó rá cécé Kúrísĩtõ áni.
14 Ãma icó dó sĩ adrulé anzḩ̃ nírí ru tulé drḩ̃ gá ãzíla vúlé
ãlṹkṹkṹ ímbátáŋ́ ĩnzõ rú drḩ̃ 'bã ujílé léru-léru rĩ rú ḩ̃dḩ̃ ku.
'Bá ũndũwã ĩnzõ rú ãzíla ḩ̃jọ́ ĩnzõ rú 'dĩ kí itúlépi rĩ ícó kí
ulélé ku.
15 Kȩ̃jḩ̃ la gá, ḩ̃jọ́ mgbã Ãdróŋ́ drḩ̃ gá rĩ jọjó lẽtáŋ́ sĩ rĩ la
ãma fẽ zojó gȩ̃rḩ̃ pírí sĩ Kúrísĩtõ agá, ĩ'di drḩ̃lẹ́ kãnḩ̃sã drḩ̃ rĩ.
16 Kúrísĩtõ sĩ ụrụ'bá pírí icí ru ãlu, ru icíjó sĩ ru rụjó ãngũ
ãlu gá, ḩ̃sṹ 'bã ũkpó fẽjó rĩ sĩ. Fẽ ụrụ'bá ní zojó lẽtáŋ́ sĩ,
ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu-ãlu 'bã ãzḩ̃ ĩ'didrḩ̃ ngalé rĩ 'bã áni.

Ídri ú'dí Kúrísĩtõ agá rĩ

17 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la ĩminí ãzíla ma ĩmi bḩ̃lẹ́ ḩ̃ndṹ li rṹ Úpí
drḩ̃ gá rĩ sĩ, ĩmi u'á kí cécé 'bá Ãdróŋ́ nḩ̃lépi ku rĩ kí áni
ku. Ãko ĩ'bã kí ḩ̃jọ́ ũrãjó drḩ̃ la gá rĩ kí ṹrọ̃drḩ̃ kóru ãzíla
ũnzíkãnã rú.

† **4:8** Zãbṹrḩ̃ 68:18

18 Icó kí ị́jọ́ vãlé Ãdróŋ́á drḩ̃ gá ku, ã'dusĩku ị́jọ́ vãŋ́á ĩ'badrḩ̃
kí ũnzí. Ídri ú'dí Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ kí agá 'dáyụ, ã'dusĩku
nḩ̃ kí ị́jọ́ ku ásḩ la 'bã kí mbajó mbã-mbã rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ sĩ, kí dó sĩ drḩ̃nzá kóru, fẽ kí dó
ru ị́jọ́ ĩ'bã ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ idéjó, ãzíla kí ị́jọ́ pírí drḩ̃nzá ru
'dĩ kí idé áyụ, ãzíla icó kí idélé ũ̃rḩ̃ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ ku.
20 Ḩ́jọ́ ándrá ĩminí Kúrísĩtõ nḩ̃jó rĩ adru gẽ̃rḩ̃ 'dĩ sĩ ku.
21 Ãndá-ãndá ru ĩmi are ị́jọ́ drḩ̃ la gá rá ãzíla ĩmi 'bá ĩ'di
vú ũbĩlépi 'dĩ 'baní ímbá ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drḩ gá rĩ rá.
22 Ímbá ándrá ĩmi sĩ ị́jọ́ idéŋ́á gbíyã ĩmi ãni ídu rĩ sĩ rĩ
a'bejó rá, ídri ru izalépi ĩlí ĩ'di ãni úlétáŋ́á ru 'dĩ 'i.
23 Ĩmi ásḩ kí 'bãjó ũrãtáŋ́á ĩmidrḩ̃ abe ú'dí ru,
24 ĩsũ̃ dó 'bá ú'dí 'bãlé cécé Ãdróŋ́á áni ãzíla ru i'dálépi
ídri mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ áyụ.
25 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi alḩ̃ ĩnzõ ḩ̃dḩ̃ ku, lẽ dó ãjọ ị́jọ́ mgbã rĩ ãma
ãlu-ãlu ã'ḩ̃táŋ́á agá 'dĩ 'banî, ãma adrujó ụrụ'bá ãlu rĩ sĩ.
26 "Ũmbã ĩmidrḩ̃ agá lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí la ku." † Ḩ́tụ́ 'bã
'de ĩmi drḩ̃ gá ũmbã trũ ku.
27 Lẽ ĩmi a'be kẽ̃jḩ̃ ãzí Sĩtánĩ ní sĩ ĩmi uléjó ku.
28 'Bá ũ̃gụ́ rĩ lẽ 'bã ũ̃gụ̃ ãko ãzí ḩ̃dḩ̃ ku, wó 'bã nga ãzḩ̃ ũkpó
sĩ ĩ'di 'bã drḩ̃ sĩ, sĩ ru ãzã kojó, icó dó sĩ ãko ịsụ́lé fẽjó 'bá
lẽmẽrí rĩ nî.
29 Ḩ́jọ ị́jọ́ ũnzí la kí ĩmi ãlu-ãlu ní ku, wó ĩjọ ị́jọ́ mũkẽ fẽlépi
'bá kí sĩ zo ũkpó ru ã'ḩ̃táŋ́á agá rá rĩ kí áyụ. Ãngũ pírí agá
ĩjọ ị́jọ́ 'bá 'bã kí sĩ ásḩ 'bãjó drḩ̃ la gá rá rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ la 'bá ĩmi
sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'baní rĩ kí ãzã ko zojó ã'ḩ̃táŋ́á agá rá.
30 Ĩmi ĩcãndĩ Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drḩ̃ ku, Úríndí Ãlá 'dĩ
ícétáŋ́á í'dá ĩbĩlé ĩminí ụ́'dụ́ ĩmi unzejó sĩ ĩmi trũjó ị́jọ́ ũnzí
agá rĩ 'i.
31 Ĩmi a'be ásḩ ũnzĩ, ũmbã ãzíla ãwókó cã, ĩmi ãwã ku,
jõku ĩmi u'dá 'bá ku, ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ãluŋ́á la 'bá ãzí rụ́
ku.
32 Wó ĩmi idé ị́jọ́ múké rĩ kí ĩmi ãlu-ãlu ní áyụ, ãzíla ĩmi
i'da ásḩ ĩ̃gbẽ̃, ĩtrũ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé ĩmi rụ́ rĩ kí rá, cécé
Ãdróŋ́á 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḩ̃ kî trũjó Kúrísĩtõ sĩ rá rĩ áni.

5

U'ájó dḩ̃zã Ãdróŋ́á drḩ̃ agá

1 Ĩmi adrujó anzḩ̃ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé ambamba rĩ kí rĩ sĩ, lẽ
ĩmi idé ị́jọ́ kí ĩ'didrḩ̃ rĩ áni.

---

† **4:26** Zãbụ́rḩ̃ 4:4

2 Ụ'dụ́ pírí sĩ ĩmi u'á lẽtáŋ́á sĩ cécé Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽlé rĩ
áni ãzíla fẽ ru ídri ãma sĩ cécé ídétáŋ́á ũniyambamba idélé
Ãdróŋ́á ní rĩ áni.
3 Wó ı́jọ́ ãwṹ ãni jõku tı̣ ũnzí ãni jõku rọ̃mmgbọ́ ãni la
lẽ 'ba i'da kí ru ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ku, ã'dusĩku ı́jọ́ 'dĩ adru kí
múké ku 'bá ãlá Ãdróŋ́á drı̣̃ 'banî.
4 Adru ĩminí múké ı́jọ́ drı̣̃nzá ru 'dĩ kí jọjó ku, jõku ı́jọ́
aza rú 'dĩ kí jõku ı́jọ́ ápãrákã ãni 'dĩ kí abe, kẽjı́ la gá lẽ ĩfẽ
ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á ní ı́jọ́ ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.
5 Ã'dusĩku ĩnı̃ rá 'bá ãwṹ'bá ru, 'bá ı́jọ́ drı̣̃nzá ru 'dĩ kí
idélépi rĩ kî, 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe ('bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ
ĩ'di 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ı̣̃nzı̃lépi rĩ 'i) icó Sụ́rụ́ Kúrísĩtõ
'badrı̣ Ãdróŋ́á be rĩ ı̣sụ́lé ĩ'di 'bã ãwítã rú ku.
6 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ı́jọ́ jọlé tı̣ sĩ ífí kóru 'dĩ kí sĩ ku,
ã'dusĩku ı́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ ũmbã Ãdróŋ́á drı̣̃ la amụ́ 'bá
ĩ'di tı̣ arelépi ku 'dĩ kí drı̣̃ gá.
7 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ku.
8 Ã'dusĩku ĩmi ándrá ı̣́nı̣́ ãni, wó ú'dî'da ĩmi dó anzı̣ ḍı̣zã
ãni Úpí agá. Lẽ ĩmi u'á dó anzı̣ ḍı̣zã ãni la rú.
9 Wó ũri múké ḍı̣zã 'bã kalé rĩ ĩ'di ı́jọ́ múké agá, ı́jọ́ pírí
adrujó ãlá ru rĩ trũ ãzíla ı́jọ́ mgbã rĩ abe,
10 ãzíla lẽ ĩmi ı̣sụ́ ı́jọ́ Úpí ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ã'du yã rĩ.
11 Lẽ ĩmi idé ı́jọ́ ífí kóru 'bá ı̣́nı̣́ agá 'dĩ 'bã kí idélé 'dĩ kí
áni ku, wó rá la ĩmi iyá kí ãmvé ãngũ ulé gá.
12 Ã'dusĩku ĩ'di drı̣̃nzá ru ı́jọ́ 'bá 'bá tı̣ arelépi ku 'dĩ 'bã kí
idélé ũní 'dĩ kí agájó 'bá agá.
13 'Bá ãzí drĩ ı́jọ́ 'bá 'dĩ 'badrı̣ kí ají tọndọlọ 'bá agá, 'bá kí
nı̣̃ la 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di 'bá íngoní la yã rĩ gá rá. Ã'dusĩku
ḍı̣zã ĩ'di ãko pírí kí fẽlépi i'dájó cé rĩ 'i.
14 Íjọ́ 'dĩ bãsĩ jọjó la,
“Mí angá mi 'bá ụ́'dụ́ kolépi rĩ,
mí angá 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rĩ sĩ,
ãzíla Kúrísĩtõ la ãngũ ji ĩminí rá.”
15 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mı̣́fı̣́ trũ gẽrı̣̃ ĩminí u'ájó rĩ sĩ. Ĩmi u'á
'bá ı́jọ́ nı̣̃lépi ku rĩ kí áni ku, wó 'bá ı́jọ́ nı̣̃lépi cé rĩ kí áni.
16 Ĩmi ayú drı̣̃lẹ́ba pírí ĩminí ı̣sụ́lé rĩ múké, ã'dusĩku ụ́'dụ́
'bã kí adrujó ũnzí rĩ sĩ.
17 Wó ĩmi u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí áni ku, lẽ ĩnı̃ ı́jọ́ Úpí
'bã lẽlé rĩ áyụ.
18 Lẽ ĩmi ĩmẽrã íwá sĩ ku, wó íwá la 'bá agụ ı́jọ́ ũnzí gá.
Be la rá la ĩfẽ Úríndí 'bã ga ĩmi agá nĩ.
19 Ĩjọ ı́jọ́ ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá zãbṹrı̣̃ sĩ, úngó sĩ ãzíla úngó
úríndí drı̣̃ kí sĩ. Ĩngo úngó ásı̣́ pírí sĩ Úpí ní ĩ'di ı̣cṹjó.

20 Ãzíla lẽ ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị rú
rĩ ní ãko pírí sĩ, rṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drį̃ sĩ.

Ị́jọ́ ũkú 'bã ãni ãgọbị abe rĩ

21 Ĩmi are ĩmi tị ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá cécé ĩmi Kúrísĩtõ rujó rĩ
áni.
22 Ĩmi ũkû, ĩmi adru į̃nzį̃táŋ́á ru ĩmĩ ãgọbị 'ba rṵ́ cécé Úpí
ní rĩ áni.
23 Ã'dusĩku ágọ́bị́ ĩ'di drį̃lẹ́ ũkú drị́ gá rĩ 'i, cécé Kúrísĩtõ
'bã adrujó drį̃lẹ́ kãń̨sã drị́ gá 'dĩ ụrụ'bá ĩ'diní palé nĩ rĩ 'i.
24 Wó kãń̨sã 'bã ị́jọ́ Kúrísĩtõ drį̃ į̃nzį̃jó rĩ áni, lẽ ĩmi ũkú
ĩmi į̃nzį̃ ĩmĩ ãgọbị kí ị́jọ́ pírí agá ĩndĩ.
25 Ĩmi ãgọbị, ĩlẽ ĩmi ũkúka kî cécé Kúrísĩtõ 'bã kãń̨sã lẽjó
ĩ'di 'bã ru fẽjó ĩ'di sĩ pírí rĩ áni,
26 idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ kãń̨sã 'bãjó ndú ãlá ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ
sĩ, ĩ'di 'bã ĩ'di ũjĩjó ãlá ru į̃yị́ sĩ 'bo rĩ 'bã vúlé gá.
27 Kúrísĩtõ idé ị́jọ́ 'dĩ íni la kãń̨sã dó sĩ adru ãlá ru, ị́jộ
kóru, jõku gbẽtí kóru, jõku ị́lṵ́wẹ́ kóru ĩ'dinî.
28 Gẹ̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, lẽ ãgọbị 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkúka kí cécé ĩ'bã
kí ru ụrụ'bá lẽlé rĩ áni. Ágọ́bị́ ĩ'di 'bã ũkú lẽlépi rá rĩ lẽ ru
rá.
29 Ãma ãzí ị́jọ́ mgbã sĩ ru ụrụ'bá gãlépi úmgbé la 'dáyụ,
wó ĩ'di ĩ'diní ãkóŋ́ã fẽ ãzíla tã la mba cécé Kúrísĩtõ 'bã
kãń̨sã tãmbalé rĩ áni,
30 ã'dusĩku ãma ụrụ'bá ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i.
31 Ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la
mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú
ĩ'didrį̃ be, kí į̃rį̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.” †
32 'Dĩ ị́jọ́ ãzí ũkpó 'bá ãzí 'bã n̨į̃lé ku la, wó ma ị́jọ́ jọ
Kúrísĩtõ drį̃ gá ãzíla kãń̨sã drį̃ gá.
33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu lẽ 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkú kí cécé ĩminí
ĩmi lẽlé rĩ áni ãzíla lẽ ũkú ãlu-ãlu 'bã į̃nzį̃ kí ĩ'bã ãgọbị kî.

6

Ị́jọ́ anzị 'badrį̃ 'bá kí tį̣lépi rĩ kí abe rĩ

1 Anzị, ị́jọ́ pịrị rĩ gápi 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩmi tį̣lépi rĩ kí tị
ã'dusĩku ĩmi Úpí ãni.
2 “Mí į̃nzį̃ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be” 'dĩ ãzį̃táŋ́á drį̃drį̃ ị́jọ́
azijó drį̃ la gá cí rá rĩ 'i.
3 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí mídrị́ rĩ kí dó sĩ adru drį̃lẹ́ba rú, ílí
mídrị́ u'ájó ũ̃ń̨kṵ́ drį̃ gá rĩ kí dó sĩ ru į̃drį̃ ãzo rú.” †

† **5:31** Í'dóŋ́á 2:24 † **6:3** Ãzį̃táŋ́á Amviŋ́á 5:16

4 Ĩmi anzị átẹ́pịka ãzíla andreka, ĩjọ ịjọ́ anzị 'baní 'a veŋá
fẽlépi rĩ kí ku, kẽjị́ la gá ĩmi imbá kí, kí izójó ịjọ́ Úpí drị gá
rĩ sĩ.

Ãti'bo kí ãmbogo ĩ'badrị̃ kí abe

5 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, ĩmi ĩ̃nzĩ̃ 'bá ãmbogo ĩmi drĩ̃lẹ́ gá
ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃-ĩ̃nzĩ̃, ũ̃rĩ̃ trũ, ãzíla ásị́ múké sĩ cécé
ĩminí tá Kúrísĩtõ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ áni.
6 Ĩmi ĩ̃nzĩ̃ kí lú ĩ'baní sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'baní mịfị̃ 'bãjó ĩmi drị̃
gá rĩ sĩ ku, wó cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drị ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ idélépi
ĩ'di 'bã angájó ĩ'di 'bã ásị́ gá rĩ áni.
7 Ĩnga ãzị́ ãyĩkõ sĩ cécé ĩmi 'bã rĩ nga la Úpí ní rĩ áni, adru
'baní rĩ áni ku.
8 Ã'dusĩku ĩminí nĩ̃jó la rá Úpí la 'bá pírí ãzị́ múké ngalépi
'dĩ kí ũfẽ ịjọ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ drĩ kí táni adru ãtí'bó
jõku 'bá drĩ̃lẹ́ mmgbọ trũ la.
9 Ĩmi 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ, ĩmi idé ịjọ́ kí 'bá
ãti'bo rú 'dĩ 'ba rụ́ gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩ'baní ũ̃rĩ̃ ku, ã'dusĩku
ĩmi nĩ̃jó la rá 'bá ãmbógó ãti'bo 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ĩmi drĩ̃lẹ́
gá la cí 'bũ̃ gâlé rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di agá uyaŋá 'dáyụ.

Ãko ã'dị̃ drị̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ kî

10 Ḭjọ́ ãsĩ̃jó rĩ, ĩmi adru ũkpó ru Úpí agá ãzíla ũkpõ ĩ'didrị̃
ãmbógó rĩ sĩ.
11 Ĩsũ̃ ãko Ãdróŋá drị ã'dị́ drị̃ kí pírí ĩmi ụrụ'bá gá, ĩmi
dó sĩ pá tu ũkpó ru ịjọ́ Sĩtánĩ 'bã lẽlé itúlé rĩ kí ndějọ.
12 Ã'dusĩku ã'dị̃ ãmaní 'dịlé rĩ adru ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ be
ku, wó rá la drĩ̃lẹ́ ndú-ndú úríndí ũnzí kí drĩ̃ celépi 'dĩ kí
abe, ũkpó ũ̃nọ́kụ́ ịjọ́ ũnzí ãngũ ịnị drị 'dĩ kí abe ãzíla úríndí
ũnzí ũ'bí ãngũ 'bũ̃ gá rĩ agá 'dĩ kî trũ.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩsũ̃ ãko ã'dị́ drị Ãdróŋá drị̃ 'dĩ kí pírí ụrụ'bá
gá, ĩmi icó dó sĩ mẹ́rọ́'bá drĩ̃ arụ́lé ụ́'dụ́ ũnzí rĩ sĩ, ãzíla ĩdrĩ
dó ịjọ́ 'dĩ kí de pírí 'bo, ĩtu pá cí.
14 Ĩtu pá ũkpó ru, ĩmi icí ĩmi ụ́pịcẹ́ sẹ́rĩ̃ ịjọ́ mgbã drĩ̃ sĩ,
ĩmi amvu ĩmi ágá íníríkó ịjọ́ pịrị rĩ sĩ,
15 ãzíla ĩsũ̃ ĩmi pá gá kámúka sĩ adrujó bábá ịjọ́ mgbã ásị́
ĩ̃gbẽ̃ drị gá rĩ ũlũjó rĩ 'i.
16 Ũ'bãjó la 'dĩ drĩ̃ gá pírí ĩ'dụ gọ́bẹ́rẹ́ ã'ḭ̃táŋá drị gá rĩ, ĩmi
sĩ 'é ãcí'bíríto Sĩtánĩ 'bã agbẹ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ kí anụ́ benĩ.
17 Ĩ'dụ kõfíyã aya rú Ãdróŋá drị patáŋá drị gá rĩ sulé ĩmi
drĩ̃ gá, ãzíla ménéŋá Úríndí drị̃ 'i 'dĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ 'i.
18 Ĩri Ãdróŋá ã'ḭ̃lé sáwã pírí sĩ Úríndí sĩ ịjọ́ pírí kí agá, ĩ'di
zịjó mãmálá 'bãjó ịjọ́ pírí sĩ, ãzíla ịjọ́ ĩmi ásị́ 'bã lẽlé rĩ kí sĩ.

Ũrãtáŋá ĩmidr̨ ḭ kí agá, ĩmi adru mḭf̨ ḭ trũ ãzíla ĩmi ã'ḭ Ãdróŋá 'bá ãlá rĩ 'banî pírí.

19 Ĩmi ã'ḭ vâ mání Ãdróŋá ĩndĩ mání áma tḭ nzḭ agâ sĩ ḭjọ́ ũlũjó, ḭjọ́ ãfũlépi áma tḭ gá fẽlé ũlũlé rĩ lẽ ájọ sĩ ĩ'di ṵr̨ḭ kóru sĩ ḭjọ́ mgbã zḭlé zḭ-zḭ rĩ fẽjó nĩjó,

20 ã'dusĩku 'dĩ ḭjọ́ mgbã mâ sĩ adrujó lé'di la rú sĩ áma umbéjó nõrórõ sḭ gá rĩ 'i. Ĩmi ã'ḭ mání Ãdróŋá má ũlũ sĩ ḭjọ́ tọndọlọ ṵr̨ḭ kóru cécé Ãdróŋá 'bã lẽlé ánga rĩ áni.

Zḭtáŋá ãsĩjó rĩ

21 Tṵk̨ḭkọ̃ mâ ádr̨ḭpḭ má lẽlé ambamba ãtí'bó Úpí dr̨ḭ ã'ḭtáŋâ trũ rĩ la mụ ĩminí ḭjọ́ pírí kí ũlũlé rá, ĩmi dó sĩ gbíyã mádr̨ḭ kí íngoní yã rĩ nḭ̃ ãzíla ma dó ã'du idé yã rĩ abe.

22 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ mání tḭ la pẽjó ĩmi rų̰lé i'dajó la ĩminí ãma 'dõlé íngoní ãzíla 'bã ũŋmĩ rû sĩ ĩmi ásḭ benĩ.

23 Ãdróŋá ãmã Átę̣pḭ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásḭ ḭ̃gbẹ̃, ĩmi 'bá ã'ḭtáŋá agá 'dĩ, ãzíla 'bã fẽ ĩminí ĩmi lẽjó ãzíla vâ mụjó Kúrísĩtõ ã'ḭ̃ŋâ trũ dr̨ḭ gá.

24 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'bã adru 'bá pírí Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ lẽlépi rĩ 'ba rṵ́ lẽtáŋá ukólépi ku rĩ abe.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé 'bá Fĩḷípĩ gá rĩ 'banî rĩ

Páwũlõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Páwũlõ 'i ãzíla Tĩmĩtíyõ be
ãti'bo Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị kî.
Ãsĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ĩtáŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị agá táwũnị Fĩḷípĩ
gá 'dĩ 'baní 'bá kãnịsã 'bã drĩḷẹ́ ru rĩ kí ãzíla dịkõnị * kí abe.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị ĩgbẽ angálépi Ãdróŋá ãmã
átẹ́pị rú rĩ drĩḷé ãzíla Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi
abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá ã'ĩjó

3 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrị gá rĩ nî sáwã pírí sĩ mání
ĩmi ị́jọ́ ũrã agá.
4 Ãdróŋá zịŋá mádrị kí agá pírí, ma Ãdróŋá ã'ị ĩmi pírí
'baní ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́ pírí sĩ,
5 ã'dusĩku tị icíma ĩmidrị ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ angájó ụ́'dụ́ drĩdrị
'dã sĩ kpere ú'dî'da rĩ sĩ.
6 Ãma ásị ũkpó ru ị́jọ́ 'dĩ sĩ ã'dusĩku má a'ị Ãdróŋá ãzị
múké 'dĩ i'dólépi ĩmi agá rĩ ĩ'di ĩmi agụ tị la deŋá gá rá ụ́'dụ́
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị sĩ.
7 Ĩ'di mání rĩ gá gẽrĩ pịrị la ị́jọ́ pírí mâ ũrãlé ĩmi drị gá 'dĩ
kí sĩ ã'dusĩku á'bã ĩmi ị́jọ́ áma ásị gá mání adrujó mãbụ́sũ
gá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ ụtrị́jó ãzíla ífí la mgbã rĩ i'dajó, ĩmi pírí
'bã kí ásị ĩgbẽ Ãdróŋá drị 'dĩ alejó má trũ rĩ sĩ.
8 Ãdróŋá ĩ'di mâ sãdínĩ rú nị álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ gá rá, nị
vâ ma ĩmi tãmba íngoní yã rĩ gá rá gẽrĩ ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sũ
ní ị́jọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ã'ĩjó ĩminí lẽ lẽtáŋá ĩmidrị 'bã zo ĩdị́-ĩdị́ nĩtáŋâ
trũ ãzíla ị́jọ́ vãŋâ trũ.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko múké ãndânĩ rĩ pẽjó benĩ. Ĩmi
dó sĩ adru ãlá ru ị́jọ́ ũnzî kóru, ãzíla ị́jộ kóru ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ
drị gá rĩ sĩ.
11 Ídri ĩmi agá rĩ dó sĩ ga tré ị́jọ́ mgbã múké 'dĩ kí sĩ, ídri 'dĩ
angálépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị sĩ dĩzã ãzíla ĩnzĩtáŋá fẽjó Ãdróŋá
nî rĩ.

U'ájó ídri rĩ Kúrísĩtõ sĩ

---

* **1:1** Índre gbíyã 'bá *dịkõnĩ* rú rĩ 'badrị kí 1 Tĩmĩtíyõ 3:8-13 agá.

12 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvǫ́pḭka ã'ḭ̃táŋ́á agá 'dĩ, álẽ ĩnḭ̃ ḭ́jǫ́ 'dĩ 'i, ḭ́jǫ́ ru idélépi áma ṵrṵ'bá gá 'dĩ idé kí ru ḭ́jǫ́ mgbã rĩ 'bã iré rú sĩ ru.

13 Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ pírí úpí ãmbógó 'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ drḭ́ ãngũ ãga tẽlépi 'dĩ kí 'bá ãzí 'dãá 'dĩ kî trũ nḭ̃ kí ma mãbṹsṹ gá la mání adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ 'i rĩ sĩ.

14 Mání adrujó mãbṹsṹ gá rĩ fẽ má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvǫ́pḭka ãndá la Úpí agá 'dĩ 'baní ásḭ́ ũkpó sĩ ḭ́jǫ́ Ãdróŋ́á drḭ́ gá rĩ ũlũjó ṹrḭ̃ kóru.

15 Ĩ'di ḭ́jǫ́ ãndá 'bá ãzí rĩ kí ḭ́jǫ́ Kúrísĩtõ drḭ̂ ũlũ ãjã sĩ, wó 'bá ãzí rĩ kí ũlũ la ásḭ́ mgbã sĩ.

16 'Bá 'dĩ idé kí ḭ́jǫ́ 'dĩ íni la lẽtáŋ́á sĩ, ã'dusĩku nḭ̃ kí rá Ãdróŋ́á fẽ ãzḭ́ 'dĩ mádrḭ́ sĩ ḭ́jǫ́ mgbã rĩ ṵtrḭ́jó.

17 'Bá ándrá drḭ̃drḭ̃ rĩ kí ũlũ kí ḭ́jǫ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ ãjã sĩ ũkpó sĩ adru ḭ́jǫ́ pírí sĩ ku. Lẽ kí ḭ́jǫ́ fẽlé mánî, mání adru agá mãbṹsṹ gá 'dǫ̃.

18 Wó 'dãá ḭ́jǫ́ ãzí 'dáyṵ. Ḭ́jǫ́ ãmbógó rĩ 'bá 'bã kí ḭ́jǫ́ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ ũlũjó drĩ táni adru ĩnzõ agá jõku ḭ́jǫ́ mgbã ãni rĩ 'i, 'dĩ ḭ́jǫ́ fẽlépi mání sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ 'i.

Ma u'á ãyĩkõ sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.

19 Wó ánḭ̃ ḭ́jǫ́ 'dĩ Ãdróŋ́á ã'ḭ̃ŋ́á ĩmidrḭ̃ sĩ ãzíla ãzã koma Úríndí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ, ḭ́jǫ́ ru idélépi má rṹ rĩ kí sĩ kí ru uja sĩ mání áma ãtrũjó ḭ́jǫ́ agá nĩ.

20 Ḭ́jǫ́ ãmbógó áma ásḭ́ 'bã lẽlé ãzíla ásḭ́ 'bãjó drḭ̃ la ga rĩ, lẽ má u'á drḭ̃nzá sĩ gẽrḭ̃ ãzí sĩ ku, wó ma dó sĩ adru ṹrḭ̃ kóru ú'dî'da cécé jõ ídu rĩ áni, ínzḭ̃ dó sĩ Kúrísĩtõ 'i ídri mádrḭ̃ sĩ, jõ táni ĩdrĩ sĩ jõku drã sĩ.

21 Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ ádrĩ adru ídri ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla drãjó rá rĩ ĩ'di drḭ̃lẹ́ba rú.

22 Ádrĩ mṵ u'áŋ́á trũ drḭ̃ gá ídri ru, ma ãzḭ́ ífí trũ la nga. Wó ánḭ̃ ma mṵ ã'du pẽlé yã rĩ gá ku.

23 Ḭ́jǫ́ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí sĩ álẽ tá ãngũ 'dĩ a'belé rá sĩ mṵjó u'ájó Kúrísĩtõ be, ĩ'di ḭ́jǫ́ ũniyambamba ndẽlépi rá rĩ 'i

24 Wó ḭ́jǫ́ ndẽlépi rá rĩ, lẽ má adru ídri ṵrṵ'bá sĩ ĩmi ḭ́jǫ́ sĩ.

25 Ḭ́jǫ́ 'dĩ fi áma ásḭ́ gá rá, ánḭ̃ rá ma mṵ acelé ḭ́jǫ́ 'dĩ agá, ãzíla lẽ ámṵ ĩmi trũ drḭ̃ gá ĩmi zoŋ́á ã'ḭ̃táŋ́á agá ãyĩkõ sĩ rĩ trũ,

26 ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, ma u'áŋ́á ĩmi abe 'dĩ la fẽ ãyĩkõ ĩminí ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ la ga tré ĩmi ḭ́jǫ́ sĩ.

27 Ḭ́jǫ́ ndẽlépi rá rĩ, gẽrḭ̃ ĩminí u'ájó rĩ 'bã adru ḭ́jǫ́ mgbã Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni, ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ táni mṵ ĩmi ndrelé rá jõku táni ĩmi ndrelé ku, ma dó sĩ nḭ̃ la cé ãzíla are la ĩtu pá ũkpó ru úríndí ãlu agá 'bá ãlu rú ã'dḭ́ 'dijó ḭ́jǫ́ mgbã ã'ḭ̃táŋ́á drḭ̃ sĩ.

28 Ĩmi idé ũrḭ̃ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ̃ kí sĩ ku, ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩtu
pá ũkpó ru. Ḭ́jọ́ 'dĩ la adru ĩ'baní ícétáŋ́ ru i'dajó la kí mụ
ḭ̃ḭ́ḭ̃kḭ̃lé rá ãzíla 'dĩ la Ãdróŋ́ la ĩmi pa nĩ rĩ i'da.
29 Ã'dusĩku úfẽ ĩminí ãzí ngajó Kúrísĩtõ ní adru lú ĩminí
ĩ'di ã'ḭ́jó rĩ sĩ la ku, wó vâ ĩminí ũcõgõ ịsṵ́jó ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ sĩ rĩ
sĩ.
30 Ĩmi ãzã kojó ã'dḭ́ 'dḭjó ḭ́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ḭ́jọ́ ĩminí
ándrá áma ndrejó drḭ̃cḭjó sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ
ãzíla ĩmi are vâ kpere ú'dî'da ma drĩ drḭ̃cḭ rĩ gá rá.

2

Mí adru cécé Kúrísĩtõ áni

1 Ĩdrĩ ásḭ imbáŋ́ ru icíjó Kúrísĩtõ be rĩ ịsṵ́ rá ĩdrĩ ásḭ
ũŋmĩŋ́ ịsṵ́ lẽtáŋ́ Kúrísĩtõ drḭ́ ĩminí rĩ sĩ rá, ĩdrĩ tḭ icí Úríndí
ĩ'didrḭ̃ be rá, ĩdrĩ ásḭ áŋmátrẽ ãzíla sĩ 'bá kí ízákĩzã ndrejó
rĩ ịsṵ́ rá,
2 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ãyĩkõ mádrḭ̃ 'bã ga tré ĩmi ũrãtáŋ́ 'bã kí
ru ajíjó ãlu rĩ sĩ. Ĩminí u'álé lẽtáŋ́ ãlu agá, Úríndí ãlu agá
ãzíla ásḭ́sḭ́ŋ́ ãlu agá rĩ sĩ.
3 Ĩmi idé ḭ́jọ́ kí ásḭ́sḭ́ŋ́ ĩndrã rú rĩ sĩ, jõ ku ãfó sĩ ku, wó lẽ
ĩ'bã ĩmi vṵ̃rṵ́, 'bá ãzí rĩ kí ḭ́jọ́ 'bãjó ãmbógó ru ndẽ ĩmidrḭ̃ kí
rá.
4 Ĩmi ãlu-ãlu 'bã ũrã ḭ́jọ́ ĩmi drḭ̃ gá á'dṵ̃sĩ ku, wó 'bá ãzí kí
drḭ̃ gá ĩndĩ.
5 Ḭ́jọ́ ĩminí ũrãlé rĩ 'bã adru kí cécé Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drḭ́ gá rĩ
áni.
6 Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ní ándrá táni adrujó Ãdróŋ́ 'i tí,
'bã ru adrujó Ãdróŋ́ be trũtrũ la ku.
7 Wó a'be ãko ĩ'didrḭ̃ kí pírí,
ĩ'di 'bã gbíyã ãtí'bó drḭ̃ 'dụjó rĩ sĩ,
útḭ ĩ'di ãzíla i'da ru gbíyã 'bá drḭ̃ sĩ.
8 Ĩ'di mụ gbíyã acájó 'bá ru rĩ 'dụlé 'bo,
'bã ru vṵ̃rṵ́lẹ́, are Ãdróŋ́ tḭ kpere drã tḭ gá,
'dĩ ĩ'di 'bã drãjó mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ 'i.
9 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́ inga ĩ'di 'bãlé ãngũ wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́ ãndânĩ rĩ gá,
ãzíla úfẽ dó ĩ'diní rṵ́ 'dĩ rṵ́ pírí kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'i,
10 rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ sĩ 'bá pírí 'bṵ̃ gá,
ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ drḭ̃ gá, ãzíla ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ ḭ̃ndṵ́ gá 'dĩ 'bã tḭ̃ kí ãja vṵ̃rṵ́,
11 ãzíla ĩdra pírí 'bã jọ kí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ĩ'di Úpí 'i,
sĩ dḭ̃zã fẽjó Ãdróŋ́ Átẹ́pḭ rú rĩ nî.

I'dájó dḭ̃zã rú ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ

12 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wọ̃rḭ́ka mání lẽlé 'dĩ, cécé ĩminí ṵ'dṵ́ pírí
sĩ ḭ́jọ́ arejó áma tḭ gá adru lú mání adrujó ĩmi abe círí sĩ rĩ la

ku, wó ndẽlépi rá rĩ áma vúlé gá rĩ 'i. Ĩmụ drĩ gá ãzị patáŋá drĩ ngajó ũrĩ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ,

13 ã'dusĩku Ãdróŋá ãzị ngalépi ĩmi agá rĩ la fẽ ĩminí ãzị ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngalé ásị ãlu sĩ nĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ãzị ĩ'di 'bã lẽlé múké rĩ ngajó.

14 Ĩmi idé ịjọ́ kí pírí unuŋá jõku ãgátã kóru,

15 ĩmi dó sĩ adru ịjọ́ ĩnzõ kóru ãzíla ãlá ru anzị Ãdróŋá ní izatáŋâ kóru ũnọ́kụ́ ru izalépi rá ãzíla ịjọ́ ũnzí sĩ 'dĩ agá 'dâ ĩmi dó sĩ dį̃ cécé lẽlẽgó áni,

16 ĩminí ịjọ́ ídri drį̃ rụjó rĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ drị amụ́jó rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ĩcãndĩlé ãzî sĩ úyé ku.

17 Ã'į̃táŋá ĩmidrị Úpí agá rĩ ãzíla ãzị ĩmidrį̃ kí cécé ãko fẽlé ídétáŋá ru ĩ'diní rĩ kí áni. Ãzíla ãzî sĩ ála mụ áma ãrí asulé ãko fẽlé ídétáŋá ru 'dĩ kí abe. 'Dĩ drĩ ru idé rá yã áni, ma mụ adrulé ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ idélé ĩmi abe.

18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãmgbã rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ má trũ ãzíla ĩmi ũnũ dó ĩmi mâ sĩ.

Tį̃mį̃tį̃yọ̃ kí Ĩpãfúrã be

19 Úpí Yẹ́sų̃ drĩ lẽ rá á'bã ásị Tį̃mį̃tį̃yọ̃ tị pẽjó ĩmi rų̃lé gbõrú, ma dó sĩ u'á ãyĩkõ ịjọ́ ĩmi drį̃ gá rĩ kí nį̃jó rĩ sĩ.

20 'Bá ãzí mâ ịsụ́lé icólépi ĩmi tãmbalépi ãsį̃lépi ịjọ́ ĩmidrį̃ kí 'dụlépi ĩ'di áni la 'dáyụ.

21 Ã'dusĩku 'bá pírí ãzí 'dĩ kí ịjọ́ ĩ'bã kí lẽlé ĩ'badrį̃ kí ndrų̃, adru ịjọ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ 'i ku.

22 Wó ĩnį̃ ịjọ́ Tį̃mį̃tį̃yọ̃ 'bã ãzị ịjọ́ mgbã rĩ drį̃ ngajó má be ngọ́tį̃ŋá ãzị ngalépi átẹ́pį̃ be rĩ áni rĩ rá.

23 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị ĩ'di tị pẽjó gbõrú, mání ịjọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá áma agá 'dọ̃ rĩ kí nį̃jó rĩ sĩ.

24 Ãzíla á'bã áma ásị ũkpó ru Úpí drį̃ gá, wó áma ásị gá áma ãmgbã rĩ la ca ĩmi rų̃lé gbõrú rá.

25 Wó má ũrã áma ásị gá ịjọ́ mgbã sĩ, 'bá ãzị ngalépi má be ãsĩkárĩ rú vâ má ádrị̃pị Kúrísĩtõ agá Ĩpãfũrãdị̃tọ̃ tị pẽjó ĩmi rų̃lé, ĩ'di vâ 'bá ĩmi tị ãpẽlé áma ãzã kolépi ịjọ́ mání lẽlé rĩ kí agá rĩ 'i.

26 Wó ĩ'di vị sĩ lẽjó ĩmi pírí ndrejó ãzíla u'á cãndí sĩ ĩ'di 'bã arejó la ĩmi are ĩ'di ãyánĩ rú rĩ sĩ.

27 Ĩ'di ándrá ãyánĩ rú ãndá ãzíla apá drã sĩ. Wó Ãdróŋá 'bã ásị į̃gbę̃ ĩ'di drį̃ gá cí ãzíla adru ĩ'di 'i á'dų̃sĩ ku vâ áma drį̃ gá ĩndĩ ãzíla pa ma ũcõgõ ịsụ́ŋá drį̃ gá drį̃ gá rĩ agá.

28 Ịjọ́ 'dĩ sĩ áma ásị lẽ vị sĩ ĩ'di tị pẽjó ĩmi rų̃lé, ĩmi dó sĩ ĩ'di ndre į̃dị̃ ãyĩkõ la dó sĩ ĩmi fụ ãzíla ũrãtáŋá áma ásị gá rĩ dó adru were.

29 Ĩmi a'ḷ ĩ'di ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ãzíla ĩru 'bá cécé
ĩ'di áni rĩ,
30 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá apájó drã sĩ ãzḭ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ agá
'dâ rĩ sĩ, fẽ ru ídri drã nî sĩ áma ãzã kojó ḭ́jọ́ ĩminí icólé idélé
mání ku rĩ kí dejó.

3

Ĩ'bã ásḭ̃ ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ̃ drḭ̃ gá ku

1 Ḭ́jọ́ ãsḭ̃jó rĩ 'dĩ, má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá
agá 'dĩ, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí agá! Adru mání ũcõgõ rú ku
sĩ ḭ́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá kí sĩjó ĩminí ḭ̃dḭ́ ãzíla ĩ'di ĩminí sĩ ĩmi
tãmbajó.
2 Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ 'bá ḭ́jọ́ idélépi ũcogo kí áni 'dĩ kí sĩ, kí
'bá ũnzí la ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí sĩ, ãzíla kí ḭ́jọ́ ũnzí idé
sĩ 'bá ụrụ'bá ụlḭ́jó, lẽ kí 'bá acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ãgọbḭ rú
rĩ kí ît̃ãrã kí ráká.
3 Wó ãma 'bá mgbã ĩtãrãlé rá rĩ kí, ãma 'bá Ãdróŋá
ḭ̃nzḭ̃lépi Úríndí sĩ 'dĩ kí, ãma 'bá ãyĩkõ idélépi Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃
agá 'dĩ kí ãzíla ãma 'bá ásḭ 'bãlépi ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ̃ kí drḭ̃ gá
ku 'dĩ kî.
4 Má icó tá áma ásḭ 'bãlé ḭ́jọ́ 'dĩ kí drḭ̃ gá rá. 'Bá ãzí drĩ
ũrã la 'i ásḭ 'bã ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ̃ drḭ̃ gá yã áni ándẽ ma 'i.
5 Ã'dusĩku ît̃ãrã ma ṵ'dṵ́ ãrõ 'bã vúlé gá, útḭ ma Ḭsḭrayḭ́lḭ̃
rú sṵ́rṵ́ Bénzãmĩnĩ drḭ̃ agá, ma Yãhṵ́dḭ̃ 'bã ãmgbã rĩ.
Ãzḭ́táŋá sĩ rĩ gá ma ándrá Fãrĩsáyĩ, 'bá ãzḭ́táŋá 'bá Yãhṵ́dḭ̃
drḭ̃ kí vú ũbĩlépi ãndânĩ rĩ 'i.
6 Áma ásḭ 'bã vejó ḭ́jọ́ ãzḭ́táŋá drḭ̃ sĩ rĩ sĩ, áfẽ ũcõgõ kãnḭ́sã
ní ambamba, ãzḭ́táŋá sĩ rĩ gá ma ḭ́jọ̃ kóru.
7 Wó ãko pírí mádrḭ ṹrọ̃drḭ ru mání ándrá trũ adrujó rĩ
kí álã kí ãko ãzí ṹrọ̃drḭ kóru la rú Kúrísĩtõ 'bã ḭ́jọ́ sĩ.
8 Ḭ́jọ́ ndẽlépi rĩ, ãko pírí kí álã kí ãko ãvĩlépi 'bo la rú, ḭ́jọ́
mání Úpí mádrḭ Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ nḭ̃jó rĩ 'bã alijó drḭ̃ gá ãmbõgõ
sĩ rá rĩ sĩ. Ĩ'di ḭ́jọ́ sĩ má ãvĩ ãko mádrḭ kí pírí rá álã kí ãko
ãzí ãvĩlépi rá la rú, ma dó sĩ Kúrísĩtõ ḭsṵ́ ṹrọ̃drḭ mádrḭ rĩ
rú,
9 ãzíla má ḭsṵ́ dó sĩ ĩ'di agá ḭ́jọ́ adrujó ãlá ru rĩ ãzḭ́táŋá agá
ku, wó ḭ́jọ́ adrujó ãlá ḭsṵ́lé ã'ḭ̃táŋá agá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ḭ́jọ́
kpḭ angálépi Ãdróŋá drḭ̃ sĩ 'bá lãjó 'bá kpḭ rú ã'ḭ̃táŋá sĩ rĩ 'i.
10 Ḭ́jọ́ pírí mání lẽlé nḭ̃lé rĩ Kúrísĩtõ 'i ãzíla ũkpó ĩ'di ingajó
ídri rĩ, ũcõgõ ĩ'di 'bã ḭsṵ́lé rĩ alejó ĩ'di be ãzíla drãlé cécé
ĩ'di áni.
11 Ãzíla ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã ásḭ ála mụ áma ingalé ídri ḭ̃dḭ́ ádrĩ
drã 'bo rĩ gá.

Cẽjó drị̃ gá ĩjọ́ sĩ ásị̃ 'bãjó rĩ gá

12 Adru má ịsụ́ dó 'bo jõku ú'bã dó ma ãlá ru 'bo la ku,
wó á'bã ásị̃ ũkpó ru sĩ ãko Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã sĩ áma rụjó 'bo
rĩ drị̃ gá.
13 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, adru
má ịsụ́ 'bo la ku, wó á'bã áma ásị̃ gá lẽjó ãko 'dã rụjó rá.
Wó ãko ãlu mání sĩ ásị̃ 'bãjó drị̃ la gá rĩ ĩjọ́ vúlé rĩ kí a'bejó
rá, ãngũ ndrejó ĩjọ́ drị̃lẹ́ gá rĩ kí agá.
14 Ma cẽ drị̃ gâ sĩ ũyá azḭlé fẽlé mání rĩ ndẽjó, 'dĩ umveŋá
Ãdróŋá 'bã sĩ áma umvejó 'bụ̃ gâlé ru Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agâ sĩ
rĩ 'i.
15 Ãma pírí mbalépi 'bo 'dĩ, ã'bã kí ĩjọ́ 'dĩ ãma ásị̃ gá. Lẽ
ãnị̃ kí rá ãdrĩ ĩjọ́ ãzí ndú la kí ũrã ãma ásị̃ gá Ãdróŋá la ĩjọ́
'dĩ i'da ĩminí tọndọlọ.
16 Lẽ ãma u'á kí ĩjọ́ ãmaní nị̃lé rá ịsụ́lé 'bo 'dĩ kí agá 'dâ
ũgũgõ.
17 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi ũbĩ
ĩjọ́ mádrị̃ kí vú ãzíla ĩmi ũnị̃ ĩjọ́ 'bá ãzí ĩjọ́ ãmaní 'bãlé ĩmi
drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí vú ũbĩlépi rĩ 'ba rụ́.
18 Ã'dusĩku ĩjọ́ mání jọlé ĩminí drị̃drị̃ 'bo rĩ áni rá, ú'dî'da
ma vâ ĩminí ĩjọ́ la jọ mḭndrẹ trũ ị̃dḭ, 'bá ũ'bí u'á kí mẹ́rọ́'bá
ru mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drị̃ rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã ãsị̃ŋá ĩ'di lḭ́kị̃ ĩ'badrị̃ 'i, ãdróŋá ĩ'badrị̃ ĩ'bã kũbụ̃
ãzíla ị̃pḭ́ŋá ĩ'badrị̃ ĩjọ́ drị̃nzá ru ĩ'bã kí idélé rĩ kî, kí ásị̃ 'bã
ĩjọ́ ũnọ́kụ́ drị̃ kí drị̃ gá.
20 Ãma 'bá Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ drị̃ kí. Ãzíla ãma 'bá ãma Palépi
rĩ tẽ ũkpó ru angájó 'bụ̃ gâ lé, 'dĩ Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i.
21 Ĩ'di 'bá ũkpó ĩ'didrị̃ icólépi rá rĩ sĩ ãko pírí kí ají ĩ'di pálé
gá rá, ĩ'di mụ ụrụ'bá ãmadrị̃ ũkpó kóru 'dĩ kí ujalé dḭ̃zã rú
ú'dí ru ĩ'didrị̃ áni.

4

1 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ̃táŋá agá
mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi vḭ 'bã áma fụjó rĩ sĩ ãzíla ãyĩkõ
ãzíla kõfíyã mádrị̃ abe, 'dã bãsĩ ĩjọ́ ĩmi sĩ pá tujó ũkpó Úpí
agá 'dĩ, ĩmi 'bá mání lẽlé ambamba 'dĩ.

Ásị̃ ũŋmĩŋá

2 Ma mãmálá 'bã Ḭ̃wũ̃dḭyã 'ba rụ́ ãzíla Sãnĩtụ́kẽ be 'bã icí
kí ru tḭ ãlu Úpí agá.
3 Má a'ḭ mi 'i, mâ wõ̃rị̃ mání lẽlé ambamba ãzḭ ngalépi
má be 'dĩ ũkú ĩjọ́ mgbã rĩ 'bã ãzḭ ngalépi má be 'dĩ kí ãzã
kojó, Kĩlémẽnĩtĩ trũ ãzíla 'bá ãzḭ ngalépi má trũ ĩjọ́ mgbã

agá mání sĩ ãzị ngajó ĩ'ba abe rụ́ sĩlé bụ́kṹ ídri drĩ agá 'dĩ abe.

4 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí agá ụ́'dụ́ pírí sĩ. Ájọ ĩdị ĩmi: u'á ãyĩkõ sĩ!

5 'Bá pírí 'bã nĩ ásị ĩgbę̃ mídrĩ rá, Úpí la amụ́ ãníŋá 'dĩ.

6 Ĩmi ásị 'bã umvú ịjọ́ ãzí sĩ ku, ĩmi ã'ĩ Ãdróŋá 'i ịjọ́ pírí ĩminí lẽlé rĩ kí sĩ, ĩfẽ ĩ'diní ãwã'dĩfô.

7 Ãzíla ásị ĩgbę̃ Ãdróŋá ãni ịjọ́ nĩ̃ŋá 'bá drĩ gá rĩ ndẽlépi rá rĩ la ĩmi ásị ãzíla ásịsịŋá tãmba múké tị icítáŋá ĩmidrị Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá rĩ sĩ.

8 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ịjọ́ ãsĩjó rĩ ĩmi ũrã ịjọ́ múké ãzíla ịcụ́ŋá ajílépi rĩ kí, ãko mgbã kụlépi kṹkṹ, ãko lẽlé rá, ãzíla rulé rũrũ 'dĩ kí drĩ gá ịjọ́.

9 Ĩ'bã ásị ịjọ́ ĩminí ũ̃nĩ̃lé, ĩminí arelé ãzíla ĩminí a'ịlé mádrị 'dĩ kí drĩ gá, ĩ'bã kí ãzị ngaŋá agá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásị ĩgbę̃ la adru ĩmi drĩ gá rá.

Ãwã'dĩfô Páwũ̃lǫ̃ 'bã fẽlé 'bá Fĩḷípĩ gá rĩ 'baní rĩ

10 Má u'á ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ĩminí áma ịjọ́ ũrãjó ĩdị rĩ sĩ. Ịjọ́ mgbã sĩ ánĩ rá ĩmi ụ́'dụ́ pírí ịjọ́ ũrã agá áma drĩ gá, wó ĩmi ịsụ́ ándrá drĩlẹ́ba sĩ áma ãzã kojó ku.

11 Ájọ ịjọ́ 'dĩ 'i adru mání ãko lẽjó rĩ sĩ la ku, ã'dusĩku má ũ̃nĩ ãko mání trũ adrujó rĩ 'bã cajó mání rá rĩ rá.

12 Ánĩ adrujó ãko kóru rĩ rá ãzíla adrujó ãko ũ'bí trũ rĩ rá. Má ũ̃nĩ ịjọ́ ịjọ́ ru zĩ̀lépi zĩ-zĩ ãko pírí 'bã cajó mání rá rĩ rá, má ũ̃nĩ ịjọ́ ru najó tré jõku adrujó ãbịrị sĩ rĩ rá, jõku adrujó ãko trũ jõku adrujó ãko kóru rĩ rá.

13 Áma ũkpó cí ịjọ́ pírí kí idéjó ũkpó Kúrísĩtõ 'bã fẽlé mání rĩ sĩ.

14 Wó ĩ'di múké ĩmi áma ãzã kojó ũcõgõ mádrị kí agá rĩ sĩ.

15 Ĩmi 'bá Fĩḷípĩ gá 'dĩ ĩmi ãmgbã nĩ rá ma mụ Mãkẽdónĩyã a'belé sáwã mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩminí drĩdrĩ rĩ sĩ 'bo, kãnịsã ãzí ãlu tị icílépi má be séndẽ fẽjó mání la 'dáyụ pẽ lú ĩmi 'i,

16 ã'dusĩku mání adrujó Tẹ̃sãlõ̃nịkĩ gá rĩ sĩ, ãko mání lẽlé áma ãzã kojó rĩ kí ĩmi ĩdrĩ mání kí pâlé ũ'bí ru.

17 Adru ma ãko ndrũ̃ ĩmidrị la ku, wó rá la ma ũyá 'bãlé ĩmidrị ĩrá gá rĩ ndrũ̃.

18 Wó ĩmi ũfẽ ma ãko pírí sĩ 'bo, ma dó sĩ ãko trũ ũ'bí ru, 'dĩ kí ãko ĩminí fẽlé mání vị sĩ Ĩpãfũrãdịtǫ̃ drĩ sĩ ĩ'di 'bã ajílé mání 'dĩ kî. Kí ãko ídétáŋá ru ãjị ngũ̃lépi vĩrĩ ã'ịlé rá ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní 'dĩ kî.

19 Wó Ãdróŋ́á mádrį̃ la mụ ĩmi ãzã kolé ãko ãkõ ĩmidrį̃ kí
agá rá málĩ ĩ'di ãni dį̃zã rú Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá rĩ kí sĩ.
20 Dį̃zã 'bã adru Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị rú rĩ ní jã 'dâ. Ámĩnã.

Páwų̃lǫ̃ 'bã zịtáŋ́á ãsį̃jó rĩ

21 Ĩzị mání 'bá ãlá ã'ị̃táŋ́á agá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá 'dĩ kí pírí
cící. Má ádrį̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́á agá má be 'dọ̃
rĩ zị kí ĩmi rá.
22 'Bá ãlá rĩ kí pírí zị kí ĩmi cící, ambamba la 'bá Kãyį̃sárį̃
drį̃ lĩcọ́ gá rĩ kî.
23 Lẽtáŋ́á uyaŋ́â kóru Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ 'bã adru úríndí
ĩmidrį̃ abe.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Kõlõsáyĩ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwų̃lǫ̃ ų̃pı̨gǫ̃ŋá Kúrísĩtõ
Yẹ́sų̃ drı̨ Ãdróŋá 'bã lẽlé nĩ, ãzíla ádrı̨pı̨ ãma ãni Tı̨mı̨̃tı̨yǫ̃
be.
2 Ásĩ wárágã 'dĩ ãmã ádrı̨pı̨ka ãzíla ãmã ámvǫ̃pı̨ka ãlá
ã'ı̨táŋâ trũ Kúrísĩtõ agá táwų̃nı̨̃ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ 'banî.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨̃gbę̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla
Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ã'ı̨ŋâ trũ

3 Ãma ũ'dṹ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pı̨ ní, ãmaní ĩ'di ã'ı̨ agá ĩmi ı̨jǫ̃ sĩ.
4 Ã'dusĩku ı̨jǫ̃ ãmaní arelé ã'ı̨táŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃
agá, ãzíla lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá ãlá 'dĩ 'ba rṹ rĩ drı̨̃ gá rĩ 'bã ı̨jǫ̃
sĩ,
5 ı̨jǫ̃ ĩmĩ ã'ı̨táŋá ãzíla lẽtáŋá 'bã angájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ĩminí
ásı̨ 'bãjó ãko 'bų̃ gá Ãdróŋá 'bã tãmbalé ĩminí rĩ kí drı̨̃ gá rĩ
sĩ. Įjǫ̃ 'dĩ idé ru íni la ĩminí ı̨jǫ̃ mgbã Yẹ́sų̃ drı̨̃ gá ajílé ũlũlé
rĩ arejó rá rĩ sĩ.
6 Įjǫ̃ mgbã 'dĩ ĩ'di mụ ífí kaŋâ trũ ãzíla zoŋâ trũ drı̨̃ gá
ų̃nǫ̃kṹ drı̨ gá 'dâ pírí, ãzı̨ ngajó ĩmi drĩdríŋĩ gá i'dójó ĩminí
arejó la rĩ sĩ, ãzíla lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drı̨ rĩ nı̨̃jó ı̨jǫ̃
mgbã rĩ agá.
7 Ĩmi ų̃nı̨̃ ı̨jǫ̃ mgbã 'dĩ Ĩpãfúrã drı̨, 'dĩ ãtí'bó Úpí ãni ãmaní
lẽlé ambamba ã'ı̨táŋâ trũ, ãzíla ãzı̨ ngalépi Kúrísĩtõ drı̨ ãma
kẽjı̨ gá rĩ 'i,
8 ãzíla ĩ'di vâ 'bá ãmaní lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá kí lẽjó Úríndí
Ãdróŋá drı̨̃ 'bã ĩmi ãzã kojó nĩ rĩ drı̨̃ gá ı̨jǫ̃ lũlépi rĩ 'i.
9 Įjǫ̃ 'dĩ sĩ, i'dójó ũ'dṹ ãmaní ı̨jǫ̃ arejó ĩmi drı̨̃ gá rĩ sĩ, ãma
a'be Ãdróŋá ã'ı̨ŋá ĩminí ku. Ãma ĩ'di zı̨ 'bã fẽ ĩga nı̨̃táŋá
ĩ'didrı̨ ı̨jǫ̃ ĩ'di 'bã lẽlé ní rĩ sĩ tré, ũndũwã pírí trũ, ãzíla
nı̨̃táŋá ı̨jǫ̃ vãjó Úríndí ĩ'didrı̨̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.
10 Ãma Ãdróŋá ã'ı̨ ĩminí íni la ĩmi u'á rû sĩ ídri Úpí 'bã
lẽlé rĩ sĩ, ĩmi sĩ ũ'dṹ pírí ı̨jǫ̃ pírí ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ kí idé
áyụ, ĩmi dó sĩ zo nı̨̃táŋá Ãdróŋâ nı̨̃jó rĩ agá.
11 Ma Ãdróŋá ã'ı̨ 'bã fẽ ĩmi adru ũkpó ru, ãmbõgõ ũkpõ
ĩ'didrı̨ dı̨̃zã rú rĩ sĩ, ĩmi ásı̨ dó sĩ adru ı̨̃dṹ ru ãzíla sĩ ı̨jǫ̃ tajó
ãyĩkõ sĩ.

12 Ĩmi dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ ãmã Átẹ́pị Ãdróŋá ní, ĩ'di fẽlépi la ĩminí icójó rá, sĩ ãko ĩ'didrị́ Sụ́rụ́ drị́ gá ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí najó 'bá ãlá ãmbõgõ ĩ'didrị́ dị̃zã rú rĩ agá rĩ abe.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá apá ãma angájó ũkpõ Sĩtánĩ drị́ ãngũ ịnị drị́ agá, ãzíla ají ãma ũpĩ ĩ'didrị́ Ngọ́pị̃ ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ drị́ agá,
14 ĩ'di agá unze ãma trũjó ị́jọ́ ũnzí agá rá.

Yẹ́sụ̃ ĩ'di ãmbógó ãko pírí 'bã rĩ

15 Yẹ́sụ̃ Ãdróŋá Ngọ́pị ĩ'di Ãdróŋá ndrelé ku rĩ 'bã wụ́rá, ĩ'di ãmbógó ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'i.
16 Ã'dusĩku Ãdróŋá ũ'bã ãko kí pírí ĩ'di sĩ: ãko 'bụ̃ gá ãzíla ụ̃nọ́kụ́ gá, ãko ndrelé rá ãzíla ndrelé ku 'dĩ kí, jõ táni ũpĩ yã, jõku ãmbõgõ yã, jõku drị́ ceŋá jõku 'bá ãzị́táŋá drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí û'bã kí ĩ'di sĩ ãzíla ĩ'dinî.
17 Yẹ́sụ̃ ándrá cí ịsụ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ãko ãzí ku, ãzíla fẽ ãko pírí 'baní adrujó ãngũ ãlu gá nĩ.
18 Yẹ́sụ̃ ĩ'di drị̃kã kãnị́sã drị́ cécé drị̃kã 'bã ụrụ'bá ujílé vâ tã la mbalé rĩ áni. Ĩ'di 'bá ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá rĩ 'baní nĩ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá Ãdróŋá 'bã ingalé angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá drị̃drị́, sĩ adrujó ãko pírí kí 'bã ãmbógó ru rĩ 'i.
19 Ã'dusĩku Ãdróŋá itú ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ní ĩ'diní táni acájó 'bá ru rá tí, lẽ 'bã adru ĩ'di be trũtrũ gẽrị́ pírí sĩ.
20 Ãzíla Kúrísĩtõ sĩ Ãdróŋá ãlu 'dĩ icí ãko pírí ĩ'diní 'bãlé 'dĩ kí ĩ'di be, ãko ụ̃nọ́kụ́ drị́ gá rĩ kí ãzíla 'bụ̃ gá rĩ kí abe. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la gẽrị́ Ngọ́pị̃ 'bã ãrí ní asujó ĩ'diní drãjó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ.
21 Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá agá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Yẹ́sụ̃ ã'ị̃jó ku rĩ sĩ, ĩmi ándrá Ãdróŋá abe ndú-ndú, ãzíla ĩmi ándrá Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmĩ ũrãtáŋá agá, ã'dusĩku ĩmĩ ádrízã ándrá ũnzí.
22 Wó ú'dî'da ĩ'diní ãma tị icíjó ĩ'di be rĩ sĩ, Ãdróŋá ají ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩ'diní fẽjó la Ngọ́pị̃ Kúrísĩtõ 'bã acá ụrụ'bá trũ 'bá ru ãzíla drã ĩ'didrị́ rĩ sĩ. Ãdróŋá idé ị́jọ́ íni la sĩ ĩmi 'bãjó ãlá ru, ị́jọ́ ũnzî kóru ãzíla 'bá ãzí icó ĩmi tõlé ị́jọ́ ãzí sĩ ku benĩ.
23 Ị́jọ́ 'dĩ ị́jọ́ ãndá la ĩdrĩ pá tu ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ agá, 'dĩ ĩmĩ ã'ị̃táŋá 'bá ãzí 'bã icólé ujalé ku rĩ 'i, 'dĩ ásị́ 'bãŋá ĩmi ãni ị́jọ́ mgbã rĩ drị́ gá rĩ 'i. 'Dĩ ị́jọ́ mgbã ĩminí arelé 'bo rĩ 'i, ị́jọ́ ũlũlé ãko pírí ụ̃nọ́kụ́ drị́ gá 'dĩ 'baní rĩ 'i. Ma 'i Páwụ̃lọ̃ 'i má acá 'bá ãzị́ ngalépi ị́jọ́ 'dĩ ũlũŋá gá 'bá pírí 'baní rĩ rú.

Ãzị́ Páwụ̃lọ̃ 'bã ngalé ị̂jọ́ Ãdróŋá drị́ ũlũjó kãnị́sã nî rĩ

24 Ma ú'dî'da ãyĩkõ sĩ mání ũcõgõ ịsṹjó ĩmi ịjọ́ sĩ rĩ sĩ. Ĩ'di
ĩminí drḭlẹ́ba rú, ãzíla álẽ ũcõgõ ịsṹlé pírí íni la Kúrísĩtõ
'bã lẽjó má ịsṹ ũcõgõ ụrụ'bá sĩ ĩ'di kẹ̃jị́ gá, sĩ kãnḭ́sã ĩ'di drḭ̃
ãzã kojó.
25 Má acá Ãdróŋá 'bã ãtí'bó ru sĩ ãzḭ́ ngajó ĩmi ãzã kojó,
ã'dusĩku ãpẽ ma ịjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ gá rĩ ũlũjó pírí,
26 Ãdróŋá mba ịjọ́ ĩ'di 'bã zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ 'dĩ tã 'bá ándrá ídu
rĩ 'baní cí, wó ú'dî'da fẽ ịjọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ nḭ̃lé 'bá ãlá ĩ'di
ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'banî.
27 'Bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ 'baní pẽ ịjọ́ ĩ'di ãni zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ rĩ
i'dajó ĩ'baní rá. Lẽ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ kí pírí 'bã nḭ̃ kí ịjọ́
ĩ'di 'bã itúlé rĩ 'bã ãmbõgõ. Ḭjọ́ ĩ'di 'bã itúlé 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
'bã ịjọ́, 'bã fi rú sĩ u'álé ĩmi agá ĩmi sĩ ásḭ́ 'bã ásḭ́ pírí sĩ dḭ̃zã
Ãdróŋá 'bã ịjọ́ azḭlé rĩ ịsṹjó.
28 Ãma ịjọ́ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ ũlũ 'bá pírí 'banî, ãma kí bḭ́lẹ́
ḭndṹ li sĩ Kúrísĩtõ ã'ḭjó, ãzíla ãma kí imbá ũndũwã sĩ ãmaní
icólé rĩ áni. Ã'dusĩku ãlẽ 'bã adru kí kpḭ Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá
kãkã ĩ'ba ãni Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ.
29 Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ mání sĩ ãzḭ́ ngajó ũkpó sĩ 'dĩ. Kúrísĩtõ la ãzḭ́
nga áma agá ũkpõ sĩ, ãzíla ma ũkpõ ĩ'di 'bã fẽlé mání 'dĩ
ayú sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó.

2

1 Álẽ ḭ̃nḭ̃ rá ma drĩ cḭ ásḭ́ pírí sĩ ĩmi ãzã kojó ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ
Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ táwṹnḭ̃ Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ
kí abe, ãzíla 'bá pírí Kũrĩsĩtíyánĩ rú áma nḭ̃lépi ku 'dĩ abe.
2 Ma ịjọ́ kî nga ũkpó sĩ íni la ĩminí ũkpõ fẽjó úríndí agá,
ĩmi sĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríŋĩ gá ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, ãzíla gẹ̃rḭ̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ
ĩmi icí 'bá ãlu rú. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru ãyĩkõ ãmbógó la
sĩ, ãzíla ásḭ́ ãlu sĩ nḭ̃jó la rá ịjọ́ Ãdróŋá ãni zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ 'dĩ ĩ'di
ịjọ́ mgbã la 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ lú 'bá icólépi fẽlépi ĩminí adrujó
ũndũwã rú, ãzíla ịjọ́ nḭ̃jó cé ịjọ́ Ãdróŋá drḭ́ cécé málĩ áni
rĩ drḭ̃ gá nĩ rĩ 'i.
4 Ájọ ĩminí ịjọ́ 'dĩ íni la 'bá ãzí 'bã ulé rú sĩ ĩmi ímbátáŋá
ãzí ĩnzõ rú, ĩ'bã kí imbálé indrélépi ĩminí kí 'bã rĩ ịjọ́ mgbã
la rḭ̃ kí sĩ ku.
5 Ã'dusĩku mání táni adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, ma
ịjọ́ ũrã ĩmi drḭ́ gá ṹ'dṹ pírí sĩ. Wó ma vâ ãyĩkõ sĩ arejó la
ícíŋá ĩminí ĩmi icíjó ãngũ ãlu gá rĩ trũ ĩmi mụ drḭ́ gá, ãzíla
ĩmi vâ mụ ã'ḭ̃táŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ agá rĩ trũ drḭ́ gá rĩ sĩ.

Drḭ̃lẹ́mmgbọ ịsṹlé ãzḭ̃táŋá kí agá ídri ú'dí Kúrísĩtõ drḭ́ rĩ sĩ rĩ

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ã'Ị́jó ĩmĩ Úpí ru rĩ áni, lẽ
ĩmi idé ị́jọ́ kí ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩ'di lẽlé rĩ áni, ĩminí ĩmi icíjó ĩ'di
trũ ãlu rĩ sĩ.
7 Lẽ ĩtu pá ũkpó ru ã'Ịtáŋá ĩmidrỊ́ agá cécé ife 'bã ízókí
sulé vũ gá rĩ áni, ãzíla ị́jọ́ ĩminí ásị́ 'bãjó ĩ'di drỊ́ gá rĩ 'bã mụ
sĩ drỊ́ gá. Lẽ ị́jọ́ Ĩpãfúrã 'bã imbálé ĩminí Kúrísĩtõ drỊ́ gá rĩ
ĩ'bã ĩ'di ũkpó ru, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ la ĩmi fẽ ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá
ní ṵ'dṵ́ pírí.
8 Ĩmi adru mịfỊ́ trũ! 'Bá ãzí 'bã ũŋmĩ ĩmi ị́jọ́ ĩnzõ rú ĩ'bã
kí imbálé Ãdróŋá drỊ́ gá rĩ kí ã'Ị́jó ku. Ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ
icólé i'dálé ị́jọ́ mgbã rú, wó ĩ'di ĩnzõ ãzíla ífí kóru. Ị́jọ́ ĩ'bã
kí imbálé rĩ kí ị́jọ́ 'bá 'bã kí itúlé nĩ rĩ kî, ãzíla kí fẽ 'bá 'baní
ãzỊ́táŋá ũ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drỊ́ gá rĩ kí vú ũbĩlé ndẽ ị́jọ́ imbálé Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drỊ́ mgbã rĩ rá.
9 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ní acájó ụrụ'bá trũ 'bá ru rá tí, ĩ'di
Ãdróŋá 'i.
10 Ãzíla ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu ã'Ịtáŋá sĩ rĩ sĩ, ãko
pírí ĩminí lẽlé rĩ kí ĩmi ịsṵ́ kí rá. Kúrísĩtõ ãmgbã rĩ la ũpĩ
na, ãzíla ĩ'di 'bã ũkpõ úríndí 'bá kí drỊ́ celépi rĩ kí drỊ́ gá,
ãzíla ũkpõ ĩ'badrỊ́ kí abe pírí cí.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu rĩ sĩ, ĩmi acá dó
cécé 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí áni, ãzíla útrũ ĩmi ũkpõ lẽtáŋá ị́jọ́
ũnzí drỊ́ agá rá. Ị́jọ́ 'dĩ kí idé kí ru 'bání ĩmi ĩtãrãjó ụrụ'bá
sĩ rĩ sĩ ku, wó Kúrísĩtõ trũ ĩmi ị́jọ́ ũnzí agá.
12 Ĩminí bãbṵ̃tịzỊ́ bĩjó rĩ sĩ, ĩ'di ándrá cécé ĩdrã 'bã rĩ rá,
ãzíla ịsỊ́ 'bã rĩ ĩmi Kúrísĩtõ trũ, ãzíla înga ĩmi angájó ídri
ú'dí rĩ agá rá rĩ áni. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru ĩmi rṵ́ 'dĩ 'bã áni la,
ã'dusĩku ĩmi ã'ỊỊ́ Ãdróŋá Kúrísĩtõ ingalépi ídri rĩ 'bã ũkpó cí
sĩ ị́jọ́ ĩ'di angájó 'dĩ idéjó.
13 Ĩmi 'bá Yãhṵ́dỊ́ rú ku 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ỊỊ́jó
ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã ándrá úríndí agá rá, ã'dusĩku ĩmi ándrá
ị́jọ́ ũnzí agá, ãzíla ĩmĩ drỊ́lẹ́mmgbọ ándrá yụ ũkpó ị́jọ́ ũnzí
drỊ́ ĩmi agá rĩ drỊ́ gá. Wó Ãdróŋá inga ĩmi u'ájó ídri ú'dí agá
Kúrísĩtõ trũ. Ãdróŋá trũ ãma ị́jọ́ ũnzí ãmadrỊ́ kí agá pírí rá.
14 Idé ị́jọ́ 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí ãmadrỊ́ kí ịníjó bṵ́kṵ̃ sĩ ị́jọ́
ãmadrỊ́ ũnzí rĩ kí sĩjó rĩ agâlé rá rĩ sĩ. Nze bṵ́kṵ̃ 'dã 'i rá ĩtṵ́
'bání Kúrísĩtõ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó 'dã
sĩ.
15 Ãdróŋá fẽ Ngọ́pỊ́ Kúrísĩtõ ndẽ ũpĩ ãzíla úríndí ũnzí
Sĩtánĩ drỊ́ 'bá kí rụlépi rĩ 'bã ũkpõ, i'da ĩ'di tọndọlọ 'bá pírí
ní ṵ'dṵ́ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị́ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó 'dã sĩ.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã 'bã ãzỊ́táŋá ĩmi drỊ́ gá ị́jọ́ jọjó ĩminí
íná ãzí kí najó ku, jõku ãko ãzí mvụlé mvṵ̃-mvṵ̃ rĩ 'bã ãzí kí

mvụjó ku, ãzíla jõku ụ́'dụ́ ĩ'bã kí 'bãlé sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'dĩ kî, jõku ĩminí ãyĩkõ idéjó ĩ'ba abe sáwã ĩ'bã kí ĩmbá agálépi ú'dí rĩ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ sĩ ku, jõku ĩminí Sãbátũ tãmbajó cécé ĩ'bã kí tã la mbajó rĩ áni rĩ sĩ ku.

17 Lẽ ĩmi are ị́jọ́ kí tị gá ku, ã'dusĩku ãzị́táŋá 'dĩ kí pírí índríléndri, Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ drĩ̃ gá rĩ. Kúrísĩtõ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ idé kí ru pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãzị́táŋá 'dĩ kí dó ãzĩ̃ kóru.

18 Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã 'bã ãzị́táŋá ĩmi drĩ̃ gá ĩminí sĩ ĩmi irijó vũrụ́ sĩ mãlãyíkã kí ĩ̃nzĩ̃jó cécé ĩ'bã kí idélé rĩ áni la ku. Ĩdrĩ ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ kí 'dụ, ĩmi ũyá Ãdróŋá 'bã azịlé 'i fẽ la ĩminí rĩ ãvĩ rá. 'Bá ị́jọ́ 'dĩ ãni rĩ kí imbálépi rĩ la ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã imbálé 'dã ũngúkú ãtĩ̃ urobí ĩ'di 'bã jọlé ũbĩ̃ 'i rĩ sĩ. Ũrãtáŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí angá ĩ'di ásị́ gá, ãzíla kí ĩ'di fẽ acálé ãfó ru. Wó ị́jọ́ ãzí tá tí ĩ'diní sĩ adrujó ãfó sĩ la 'dáyụ.

19 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ ãsĩ̃ ị́jọ́ ãzíla ímbátáŋá Kúrísĩtõ drĩ̃lẹ́ Kũrĩsĩtíyánĩ drĩ̃ ã'ĩ̃ŋá sĩ rá. Drĩ̃kã 'bã ụrụ'bá tãmbalé rĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ la 'bá pírí ĩ'di ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ kí drĩ̃ ce sĩ ru icíjó ãlu cécé ị́sụ́ kí ĩzánáká abe ãma ụrụ'bá rụlé ãlu rĩ áni, 'dĩ bãsĩ gẽrĩ̃ Ãdróŋá 'bã lẽjó kãnị́sã 'bã zo úríndí sĩ rĩ.

20 Ị́jọ́ 'dĩ cécé ĩminí drãjó Kúrísĩtõ trũ rĩ áni, ãzị́táŋá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ icó kí ãzị́ ngalé ĩmi drĩ̃ gá ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó vâ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ̃ ũ̃nọ́kụ́ 'bã rĩ drĩ ĩmi drĩ̃ ce nĩ rĩ áni ã'du sĩ?

21 'Dĩ kí ãzị́táŋá jọlépi la, “Ĩrụ ãko 'dĩ ku! Ĩ'bĩ̃ íná 'dĩ ku! Ĩmi aló ãko 'dĩ ku!” rĩ kî.

22 Ãzị́táŋá 'dĩ kí ị́jọ́ jọ ãko u'álépi álị́ ku rĩ kí drĩ̃ gá. Ãdrĩ kí ayú 'bo, ála kí a'be rá. Lẽ ĩ'bã ásị́ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ̃lé ku, ã'dusĩku kí lú ãzị́táŋá, ãzíla ị́jọ́ 'bá 'bã ũrãlé nĩ rĩ kî.

23 Ãzị́táŋá 'dĩ kí ũndũwã i'dá, ímbátáŋá ĩ'ba ãni ĩ̃nzĩ̃táŋá drĩ ũkpó sĩ 'dĩ abe, kí ru iri vũrụ́ ĩnzõ sĩ, ãzíla kí ru ụrụ'bá fẽ cãndí ịsụ́lé ã'dusĩku kí ũrã la kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá nî. Wó ị́jọ́ mgbã sĩ ãzị́táŋá 'dĩ atrị 'bá kí ị́jọ́ ũnzí idé agá ku.

3

Ĩ'bã ĩmi ásị̃ ĩ̃jọ́ 'bũ̃ gá rĩ kí drĩ̃ gá

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da Ãdróŋá ní ĩmi ingajó úríndí sĩ Kúrísĩtõ be ídri 'bo rĩ sĩ, ĩ'bã dó ĩmi ásị́ ị́jọ́ 'bũ̃ gá rĩ kí drĩ̃ gá, ãngũ Kúrísĩtõ 'bã sĩ rijó Ãdróŋá 'bã drị́ ãndá gá rĩ gá.

2 Ĩ'bã ĩmĩ ũrãtáŋá ị́jọ́ úríndí drị́ 'bũ̃ gá rĩ kí drĩ̃ gá, adru ị́jọ́ ũnzí ũ̃nọ́kụ́ ãni vũ drĩ̃ gá 'dĩ kí drĩ̃ gá ku.

3 Ã'dusĩku ĩmi ũdrã úríndí sĩ rá, ãzíla ú'dî'da ídri ĩmidrị́ gá rĩ úzĩ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ be Ãdróŋá agá.

4 Wó Kúrísĩtõ ízókí ídri ĩmidrı̨ ú'dî'da 'dĩ drı̨ gá rĩ drı̨̃, drĩ i'dá tọndọlọ 'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drı̨ gá rĩ 'baní ụ́'dụ́ ĩ'diní ãgõjó 'dã sĩ 'bo, ĩmi i'dá ĩ'di trũ dı̨̃zã ĩ'didrı̨̃ agá, 'bá ĩ'di ãni ãlá kpı̨ rĩ kí rú.

5 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩ'dı̨ ụrụ'bá ı́jọ́ ũnzí ũ̃nọ́kụ́ ãni 'dĩ drı̨ gá rĩ rá. Lẽ ĩnga ãwũ̃ ku, lẽ ĩmi idé ı́jọ́ ãndı̨́ ru ũnzíkãnã 'dĩ kí ku, ãzíla lẽ ĩta ı́jọ́ ũnzí vı̨ sĩ idéjó la ku. Lẽ ĩmi adru rọ̃mgbọ̃ kóru. Rọ̃mmgbọ̃ ĩ'di cécé ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ı̨̃nzı̨̃jó rĩ áni.

6 Ã'dusĩku ı́jọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ kí sĩ, Ãdróŋá 'bã âdrã a'dé 'bá ĩ'di tı̨ gãlépi úmgbé 'dĩ kí drı̨̃ gá drı̨̃rı̨ma rú.

7 Ĩmi ãmgbã 'bã kí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ı̨̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá vâ u'álé ídri ı́jọ́ ũnzí ãlu 'dĩ 'bã áni rĩ kí idéŋá gá.

8 Wó ú'dî'da ĩmi acá dó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá rĩ kî rú, ı́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi a'be ı́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idéŋá pírí rá: lẽ ũmbã 'bã rụ ĩmi ku, jõku ĩfẽ ũmbã ĩmidrı̨ gá rĩ 'bã ují ĩmi drı̨ nĩ ku, ãzíla ı́jọ́ ĩminí idélé jõku jọlé rĩ 'bã iza 'bá ãzí ásı̨ ku, ãzíla ı́jọ́ tı̨ ũnzí ãni la 'bã ãfũ ĩmi tı̨ gá ku.

9 Ĩmi alı̨ ĩnzõ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ku, ã'dusĩku ĩmi a'be ádrízã ĩmi ãni ũnzí ũ̃kụ rĩ kí 'bo, ãzíla gẹ̃rı̨ pírí ándrá ĩminí sĩ u'ájó ala gá rĩ abe.

10 Ãzíla ú'dî'da ĩmi ã'ı̨ Kúrísĩtõ 'bo, ĩmi acá dó sĩ 'bá ú'dí la kî rú. Ãdróŋá 'bã dó ádrízã ú'dí 'dĩ ĩmi agá, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ acálé ĩ'di áni ı̨̃dı̨́-ı̨̃dı̨, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó ĩ'di nı̨̃ rá.

11 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã dó ĩmi 'bá ú'dí ru 'bo, ı́jọ́ ĩmi 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú yã jõku 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku yã rĩ adru ũkpó ru ku, táni ĩtãrã ĩmi rá yã jõku yụ yã rĩ adru ı́jọ́ ũkpó ru ku. Ị̃jọ́ ãzí ĩmi ãmı̨́yọ́ŋá yã jõku ĩmi angá 'bá ı́jọ́ nı̨̃lépi ku la kí agá, ãzíla ĩmi ãtí'bó ru yã jõku ãtí'bó ru ku yã rĩ adru kí ı́jọ́ ũkpó la ku. Kúrísĩtõ ĩ'di dó lú ãmbógó ı́jọ́ ũkpó ãndânĩ rĩ 'i, ãzíla ĩ'di u'á 'bá ĩ'didrı̨̃ kí agá pírí.

12 Ãdróŋá ũpẽ ĩmi 'bá ãlá ru ndú ĩ'di ãni, ãzíla lẽ ĩmi ambamba, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ u'ájó ádrízã 'dĩ kí sĩ: ĩko 'bá ũcõgõ gá 'dĩ kí ãzã, ĩmi adru ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ sĩ, ĩmi ásı̨ 'bã ndrĩ-ndrĩ, ĩmi iri ĩmi ı́jọ́ sĩ vụ̃rụ́, ĩmi idé ı́jọ́ jã, ĩta ı́jọ́ tã-tã.

13 Ĩta jõ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá tã-tã ãzíla ĩtrũ vâ 'bá ı́jọ́ ũnzí idélépi ĩmi rụ́ rĩ kí rá cécé Úpí 'bã ı́jọ́ ũnzí ĩmidrı̨̃ kî trũjó rĩ áni.

14 Ị̃jọ́ 'dĩ kí drı̨̃ gâ sĩ pírí, ı́jọ́ ãmbógó lẽlé ĩmi idé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'i. Ã'dusĩku lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ la fẽ ĩmi adru tı̨ icíma múké rĩ agá.

15 Lẽ ásị̃ į̃gbẹ̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ 'bã ce ĩmi drị̃ ị́jọ́ pírí ĩminí igálé rĩ kí agá. Lẽ ĩmi idé ị́jọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋá 'bã ĩmi ãlu-ãlu ũpẽjó sĩ u'ájó, ãzíla ãzị́ ngajó ãngũ ãlu gá ásị̃ į̃gbẹ́ sĩ 'bá ãlu rú rĩ sĩ 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i. Lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ụ́'dụ́ pírí sĩ.

16 Ĩmi ũrã ị́jọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ụ́'dụ́ pírí sĩ, ĩ'di dó sĩ ĩmi drị̃ ce ị́jọ́ ĩminí idélé rĩ kí agá ị́jọ́ ĩminí ũrãlé rĩ abe. Ĩmi imbá 'bá kí ãzíla ĩmi uzá kí drị̃ gá ị́jọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ ũndũwã sĩ. Ĩngo zãbụ́rị̃, ĩngo úngó Ãdróŋá drị́ kí, ãzíla úngó Ãdróŋá ịcụ́jó úríndí 'bã imbálé rĩ kí abe. Ĩminí úngó 'dĩ kí ngo agá, ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.

17 Ị́jọ́ ĩminí idélé rĩ kí ãzíla jọlé rĩ kí abe, lẽ ĩnga kí rụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ drị́ sĩ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô ãmã Átẹ́pị Ãdróŋá ní ĩ'di rụ̃ sĩ.

Ímbátáŋá 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní lị̃cọ̃ ĩ'badrị́ kí agá rĩ

18 Ĩmi ũkú ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩmi are ĩmĩ ágóka kí tị, ã'dusĩku 'dĩ ãzị́ ĩminí adrujó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.

19 Wó ĩmi ãgọbị ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmĩ ũkúka kí lẽlẽ, ĩfẽ ĩ'baní ũcõgõ ku.

20 Anzị, ĩmi are 'bá ĩmi tị̃lépi rĩ kí tị ị́jọ́ pírí kí agá, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ la ãyĩkõ fẽ Úpí Yẹ́sụ̃ nî.

21 Ĩmi átẹ́pịka rú 'dĩ, lẽ ĩmi uzá ĩmĩ anzị kí drị̃ gá ị́jọ́ ãlu-ãlu ĩ'bã kí idélé múké ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni, ị́jọ́ kí adru ĩ'baní vị́ kóru, kí u'á cãndí sĩ icó kí dó sĩ ị́jọ́ pịrị idélé ku.

22 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, lẽ ĩmi are ãmbogo ĩmidrị́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ kí tị ụ́'dụ́ pírí. Ĩmi are kí tị adru lú ĩmi lẽjó 'bã jọ kí ĩminí ị́jọ́ múké rĩ sĩ la ku, wó rá la ĩnga ãzị́ ásị́ pírí sĩ ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá rujó rĩ sĩ.

23 Ãzị́ pírí ĩminí ngalé rĩ kí, lẽ ĩnga kí ásị́ pírí sĩ cécé ĩmi nga la Úpí Yẹ́sụ̃ ní rĩ áni adru 'bání rĩ áni ku.

24 Ĩ'bã ĩmi ásị́ gá Úpí la mụ ĩminí ũyá ĩ'di 'bã azị́lé fẽlé 'bá pírí ní rĩ ị́sụ́lé rá. Ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi íyóŋá iyó Kúrísĩtõ Úpí nî.

25 Wó ĩmi ãzí drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé siri, Ãdróŋá la drị̃rịma fẽ ũnzĩkãnã ĩ'ba ãni 'dã sĩ ádrízã ĩ'badrị́ 'bã lẽlé rĩ áni, ã'dusĩku Ãdróŋá la ị́jọ́ lị uyaŋâ kóru.

4

1 Ĩmi ãmbogo ãti'bo 'badrı̨ 'dĩ, ĩmba ãti'bo kí tã, ãzíla ĩmi
idé kí múké-múké ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ásı̨ gá ĩmi vâ íyóŋá iyó
ãmbógó ĩmidrı̨ 'bų̃ gá rĩ nî.

Páwų̃lǫ̃ a'ı̨̃ 'bá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ kí ĩ'diní Ãdróŋá ã'ı̨̃jó

2 Ĩminí rĩ gá, ĩfẽ ĩmi ásı̨ pírí Ãdróŋá ã'ı̨̃ŋá drı̨̃ gá. Wó ĩminí
Ãdróŋá ã'ı̨ agá, ĩmi adru mı̨fı̨ trũ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá
ní ṵ'dṵ́ pírí.

3 Ĩminí Ãdróŋá ã'ı̨ agá, ĩmi ã'ı̨ vâ ãmaní ĩndĩ, 'bã nzı̨̃
ãmaní kẽj̨ı̨ sĩ mụjó ı̨jọ́ Kúrísĩtõ drı̨ ándrá ĩ'di 'bã i'dalé 'bá
'baní ídu tọndọlọ ku rĩ, 'bã ũlũŋâ trũ drı̨̃ gá. Wó ma ú'dî'da
mãbṵ́sṵ̃ gá íni la mání ı̨jọ́ ĩ'didrı̨ gá 'dĩ ũlũjó rĩ sĩ.

4 Ĩmi ã'ı̨ mání Ãdróŋá ma sĩ ı̨jọ́ ĩ'didrı̨ gá 'dĩ ũlũ 'bá pírí
'baní tọndọlọ ũ̃rı̨̃ kóru, mání tá ũrãlé ma nga la rĩ áni.

5 Ĩmi u'á ũndũwã sĩ 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi ku 'dĩ kí abe. Ĩmi
ayú gẽr̃ı̨ pírí cí rĩ sĩ kí ãzã kojó.

6 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩjọ ĩ'baní ı̨jọ́ ásı̨ ĩ̃gbẹ́ sĩ, kí dó sĩ adru ãvá trũ
ı̨jọ́ ĩminí jọlé rĩ arejó. Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ĩmi zı̨ ı̨jọ́ mgbã
Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ sĩ ĩmi dó sĩ nı̨̃ kí umvi agá ũndũwã sĩ cé.

Páwų̃lǫ̃ 'bã ímbátáŋá ãsĩ̃jó rĩ kí ĩ'di 'bã zı̨táŋá ãsĩ̃jó rĩ be

7 Tų̃kı̨kǫ̃ la ĩminí ı̨jọ́ ru idélépi má rṵ́ 'dǫ̣ rĩ kí vú nze pírí.
Ĩ'di má ádrı̨́pı̨ Kúrísĩtõ agá mání lẽlé ambamba rĩ 'i. Ĩ'di 'bá
ã'ı̨̃táŋâ trũ ãzı̨ ngalépi ãzíla ãtí'bó drı̨ Úpí má be ãlu rĩ 'i.

8 Ásı̨́sı̨́ŋá mání ĩ'di tı̨ pẽjó ĩmi rṵ̃lé rĩ, ĩmi dó sĩ ı̨jọ́ ru idélépi
ãma rṵ́ 'dõlé rĩ kí ũ̃nı̨̃ ĩ'di rṵ̃ sĩ, ãzíla ĩ'di vâ sĩ ĩmi ásı̨ ũ̃nmĩ
ũkpõ fẽjó ĩminí ã'ı̨̃táŋá ĩmidrı̨ agá.

9 Tų̃kı̨kǫ̃ kí mụ Ũ̃nésẽmũ be. Ũ̃nésẽmũ 'dĩ ĩminí nı̨̃lé cé
'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá angálépi ĩmi rṵ̃lé rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ãmaní ásı̨
'bãjó drı̨ la gá rá rĩ 'i, ãzíla ãmaní lẽlé rá rĩ 'i. Kí ı̨̃rı̨ trá, kí
mụ ĩminí ı̨jọ́ ru idélépi ãma rṵ́ 'dǫ̣ rĩ kí vú nzelé pírí nĩ.

10 Ãrĩsĩtãríkõ ã'ı̨táŋá agá, mãbṵ́sṵ̃ gá má be rĩ zı̨ ĩminí
cící. Mãrákõ Bãrãnábã * 'bã kãká ru rĩ, zı̨ ĩminí cící. Ĩmi
ı̨sṵ́ wárágã Mãrákõ drı̨̃ gá 'bo, drĩ ca ĩmi rṵ́ Kõlõsáyĩ gâlé
rá, ĩmi a'ı̨ ĩ'di ãzíla ĩmba tã la múké-múké.

11 Yẹ́sṵ̃ umvelé Jṵ́sı̨̃tǫ̃ 'i rĩ zı̨ vâ ĩminí cící. 'Dĩ kí lú 'bá
Yãhṵ́dı̨ rú na ã'ı̨̃táŋá agá, ãzı̨ ngalépi má be 'bá kí imbájó
ı̨jọ́ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨ sĩ rĩ kî. Imbá kí áma ásı̨ ũkpó ru.

12 Ĩpãfúrã ĩmi ãzí ru ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drı̨ gá rĩ zı̨ ĩminí
cící. Ĩ'di ĩminí Ãdróŋá ã'ı̨ ãndẽŋâ kóru ṵ'dṵ́ pírí sĩ. Ĩ'di

---

* **4:10** Gı̨r̃ı̨́kı̨ tı̨ lũ pı̨rı̨-pı̨rı̨ *Mãrákõ* 'i *Bãrãnábã 'bã* ádrı̨́pı̨ átı̨drı̨ 'bã ngọ́pı̨ rú rĩ 'i yã, jõku ádrı̨́pı̨̃ ádrọ́pı̨̃ ngọ́pı̨ rú rĩ 'i yã rĩ gá ku.

ĩminí Ãdróŋá ã'ị̃ ĩminí sĩ adrujó úríndí agá ũkpó ru, ãzíla ĩmi dó sĩ ị́jọ́ pírí Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩnga kí rĩ kí nga ásị́ ãlu sĩ.

13 Ĩpãfúrã ĩ'di má be 'dọ̃ cí, ánị̃ ĩ'di 'bã ãzị́ ngaŋá ĩmi ị́jọ́ sĩ, ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ u'álépi táwụ̃nị̃ Lãwũdíkĩyã gá ãzíla Hị̃rãpọ́lị̃sị̃ gá rĩ 'baní ũkpó ru rĩ cé.

14 Ãmã wọ̃rị́ Lụ́kã, dãkĩtárĩ rú rĩ kí Dẽmásĩ be zị kí ĩmi vâ pírí cící.

15 Ĩzị ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ 'baní cící, ãzíla ĩzị vâ ãmã ámvọ́pị ã'ị̃táŋá agá Nĩmúfã ní, Kũrĩsĩtíyánĩ tị icílépi ĩ'didrị́ko gá 'dĩ abe pírí cící.

16 Ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí wárágã mání sĩlé ĩminí 'dĩ lãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, lẽ ĩpẽ 'bá ãzí tị 'bã mụ vâ ĩ'di lãlé Kũrĩsĩtíyánĩ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rá. Lẽ ĩzị ãzíla ĩlã vâ wárágã ándrá mání sĩlé Kũrĩsĩtíyánĩ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'banî rĩ rá.

17 Ĩjọ Ãrị̃kị́pọ̃ ní, “Lẽ íde ãzị́ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã fẽlé mídrị́ rĩ rá.”

18 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i, áde wárágã mání sĩlé ĩminí sĩ ĩmi zijó cící 'dĩ 'i áma ãmgbã rĩ 'bã drị́ sĩ la, ĩmi dó sĩ nị̃ la rá wárágã 'dĩ angá mádrị́. Ĩmi ũrã ị́jọ́ áma drị̃ gá, ãzíla ĩzị mání Ãdróŋá mání adru agá mãbụ́sụ̃ gá 'dọ̃ ĩndĩ.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Páwų̃lọ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'baní drı̃drı̃ rĩ

1 Ma Páwų̃lọ̃ 'i, Sílã 'i, ãzíla Tı̃mı̃tı́yọ̃ 'i ãzı̨ ĩmi pírí cící ĩmi
'bá Yẹ́sũ ã'ı̃lépi rá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá, acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨
'bã 'bá ru rĩ, ãzíla Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ. Lẽtáŋá
uyanâ kóru ãzíla ásı̨́ ı̃gbẹ̃ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô Páwų̃lọ̃ 'bã fẽlé ídri ãzíla ã'ı̃táŋá
'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'badrı̃ sĩ rĩ

2 Ụ'dụ́ pírí sĩ ãma ĩminí Ãdróŋá zı̨, ãma vâ ãwã'dĩfô fẽ
Ãdróŋá ní ĩmi ı́jọ́ sĩ ãndẽŋâ kóru.

3 Ãmaní ãmã Átẹ́pı̨ Ãdróŋá zı̨ agá ĩmi ı́jọ́ sĩ, ãma ı́jọ́ ũrã
gẹ̃rı̃ ĩminí ãzı́ ngajó Ãdróŋá ní ũkpó ru rĩ drı̃ gá, ã'dusĩku
ĩminí Úpí Yẹ́sũ ã'ı̃jó rá rĩ sĩ, ĩminí vâ ãzı́ ngajó 'bá ãzí 'baní
ũkpó ru ĩminí kí lẽjó rá rĩ sĩ rĩ drı̃ gá, ãzíla ĩminí ásı̨́ 'bãjó
Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá vúlé ı̃dı̨́ rĩ 'bã drı̃ gá rĩ sĩ. Ĩtu
pá ũkpó ru ũcõgõ fẽlé ĩminí rĩ kí agá rá.

4 Ãmã ádrı́pı̨ka ãzíla ãmã ámvọ́pı̨ka Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ,
ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ã'dusĩku ãnı̃ rá pẽ ĩmi adrujó ĩ'di 'bã
'bá ru 'bo,

5 ã'dusĩku ı́jọ́ mgbã Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı́ ãmaní ũlũlé rĩ amụ́
lú tı̨ sĩ ku, wó rá la ũkpó sĩ vâ Úríndí Ãlá rĩ trũ, ãzíla ãma
ã'ı̃ ãma ásı̨́ gâlé ı́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ kí ı́jọ́ mgbã la kî rĩ gá rá.
Ĩnı̃ vâ rá ãmaní ándrá u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãri u'álé lú ĩmi
ãzã kojó.

6 Ĩminí ándrá ı́jọ́ Yẹ́sũ drı́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ı̃jó 'bo rĩ sĩ, ĩmi
ũbĩ ándrá ı́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí vú, vâ ı́jọ́ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ
'bã idélé rĩ kí vú. 'Bá ãzí drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ trẽyı́
ĩminí ı́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ı̃jó rĩ sĩ rá tí, ĩmi ã'ı̃ ı́jọ́ 'dĩ ãyĩkõ
Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.

7 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Úpí Yẹ́sũ ã'ı̃lépi rá ãngũ Mãkẽdónĩyã drı̃
agá, ãzíla ãngũ Ãkáyã drı̃ agá 'dĩ 'bã kí ĩmi ícétáŋá ru.

8 'Bá ãngũ ĩmi andre gá 'dãá rĩ are kí ı́jọ́ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ
drı̃ ĩmi rụ̃ sĩ. 'Bá Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ ãngũ
Gı̃rı́ḳ̃ drı̃ agá 'dĩ are kí lú ı́jọ́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̃ á'dụ̃sĩ la ku,
wó ı́jọ́ ã'ı̃táŋá ĩmidrı́ gá rĩ iré ãngũ pírí gá. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma
icó ı́jọ́ ãzí jǫ̣lé drı̃ la gá ku.

9 Be la rá la 'bá pírí ri kí ị́jọ́ jọ̀lé mũkẽ ĩmĩ ãma a'ị́jó rĩ kí
drḭ̃ gá. Ũlũ kí 'bá pírí 'baní ị́jọ́ ĩminí ãdroṇa ĩnzõ rú ĩmi ãni
ídri kóru, 'dĩ kí a'bejó rá sĩ ãzḭ́ ngajó Ãdróṇ́ á ídri rĩ nî rĩ kî.
10 Ũlũ kí vâ ị́jọ́ ĩminí ĩmi itújó Ãdróṇ́ á Ngọ́pị drḭ̃ tẽjó, ṵ'dṵ́
ĩ'di rú drṵ́zḭ ãgõjó vúlé ũ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dõlé angájó 'bṵ̃ gâlé
rĩ sĩ rĩ 'bá pírí 'banî. Ĩ'di Yẹ́sṵ̃ ãlu 'dĩ 'i Ãdróṇ́ á 'bã ingalé
drã agá rá, ãzíla 'bá ãma apálépi Ãdróṇ́ á 'bã ũmbã ĩ'di 'bã
sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí cojó rĩ agá rá rĩ 'i.

2

Ãzḭ́ Páwṵ̃lọ̃ 'bã ngalé Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ĩmi ãmgbã rĩ nḭ̃ kí
rá, amṵ́ṇ́ á ándrá ãmã amṵ́jó ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá 'dõlé rĩ
adru ándrá úyé ku, 'bá wẽwẽ rú ã'ḭ́ kí ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'i rá.
2 Cécé ĩminí nḭ̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Fḭ̃lḭ́pḭ̃ gá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lépi ku 'dĩ
fẽ kí ãmaní ũcõgõ, ãzíla u'dá kí ãma 'dĩ sĩ ãma acá drĩ ĩmi
rṵ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá 'dõlé ku rú. Wó ãma amṵ́ ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃
gá 'dõlé, ĩminí ị́jọ́ mgbã Ãdróṇ́ á drḭ̃ gá rĩ ũlũlé ũ̃rḭ̃ kóru ãzã
koma ĩ'didrḭ̃ sĩ, 'bá ũ'bí drĩ kí ándrá táni ãmaní ũcõgõ fẽ
agá rá tí.
3 Ãma ũlũ ándrá ĩminí ị́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ ĩnzõ kóru,
ị́jọ́ ãmaní jọ̀lé rĩ tu kí pá ũrãtáṇ́ á pịrị rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ãma
ulé 'bá ãzí ãluṇ́ á la ku.
4 Be la rá la ãma ṵ'dṵ́ pírí sĩ ị́jọ́ Ãdróṇ́ á drḭ̃ ũlũ 'bá ĩ'di 'bã
pẽlé ásḭ 'bãjó kí drḭ̃ gá ị́jọ́ ĩ'didrḭ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí áni.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũlũtáṇ́ á ãmadrḭ̃ adru sĩ ãyĩkõ fẽjó 'bá nî la ku, wó
rá la ãyĩkõ fẽjó Ãdróṇ́ á ãma ásḭ ndrṵ̃lépi ṵ'dṵ́ pírí sĩ rĩ drḭ.
5 Ĩnḭ̃ vâ rá ṵ'dṵ́ ãma adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ị́jọ́
ũniyambamba rĩ kí ĩmi drḭ̃ gá lú ĩminí ãyĩkõ fẽjó yã la ku.
Ĩnḭ̃ vâ rá ãri ị́jọ́ kí ngalé sĩ ãmã rọ̃mmgbọ́ drḭ̃ zḭ̃jó (atrịjó) íni
la ku, ã'dusĩku ãma adru 'bá rọ̃mmgbọ́ gá la ku. Ãdróṇ́ á nḭ̃
ị́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí rá.
6 Ãndrṵ̃ ándrá ãrútáṇ́ á ĩmi ãni la jõku 'bá ãzí 'bã ãni la
ku. Wó ãmaní adrujó ũ̃pịgọṇa Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ, ãma ájẹ́ lẽ
la ĩmi ãma tãmba cécé 'bá ãmbõgõ lẽlépi rĩ kí áni.
7 Be la rá la ṵ'dṵ́ ãmaní u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ã'dụ ĩmi cécé
andre la ĩ'di 'bã anzḭ kí 'dụlé tãmbajó rĩ áni.
8 Ãmaní ĩmi lẽjó ambamba rĩ sĩ, fẽ ándrá ãma ũlũ ĩminí
ị́jọ́ mgbã Ãdróṇ́ á drḭ̃ á'dṵ̂sĩ ku, wó ãma ándrá vâ ãyĩkõ sĩ
ị́jọ́ pírí ãmaní icólé idélé rá rĩ kí idé agá ĩmi ãzã kojó.
9 Ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ĩmi icó igálé la rá
ãmaní adrujó ĩmi abe Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ sĩ, ãnga ãzḭ́ ãmadrḭ̃

sĩ ũkpó ru. Ị́jọ́ mgbã sĩ, ãnga ándrá ãzị́ ĩ̃tụ́ kí ị́nị́ be sĩ séndẽ ịsụ́jó sĩ ãko ãmaní ayúlé rĩ kí ĩgbãjó, ãfẽ sĩ ĩminí ị́jọ́ ũrãlé ãma drị̃ gá ụ́'dụ́ ándrá ãmaní ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ mgbã rĩ ũlũjó ĩminí 'dã sĩ ku.

10 Ĩmi ãmgbã rĩ la ị́jọ́ ãma drị̃ gá rĩ vû nze Ãdróŋ́á be ĩmi 'i jọ́jó la ãma u'á ándrá ị́jọ́ pịrị sĩ ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋ́á agá 'dĩ abe. 'Bá ãzí icó dó sĩ ãbãlé ãzíla zịtáŋ́á zịlé ú'áŋ́á ãmaní u'ájó ĩmi abe ị́jọ́ pịrị sĩ ãzíla ị́jộ kóru rĩ sĩ.

11 Ãndá-ãndá ru ĩnị̃ rá ãri ándrá ĩmi tãmbalé cécé átẹ́pị la ĩ'di 'bã anzị kí tãmbalé rĩ áni.

12 Ãma imbá ándrá ĩmi ásị́ sĩ ĩminí ũkpó fẽjó, ãzíla ãma ũŋmĩ vâ ĩmi ásị́ sĩ ị́jọ́ idéjó ídri icólépi ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋ́á ní rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ãlu ĩmi umvelépi acájó ĩ'di 'bã 'bá ru sĩ fijó Sụ́rụ́ ĩ'didrị́ d̃ịzã ru 'bụ̃ gá rĩ gá rĩ 'i.

13 Ĩminí ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã jọlé ãma tị gâ sĩ rĩ arejó sáwã ãmaní ĩminí ĩ'di ũlũjó rĩ sĩ rĩ sĩ, ĩmi ã'ḭ̃ ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ rĩ rú adru 'bá drị́ rĩ áni ku, wó cécé ĩ'di 'bã adrulé pịrị rĩ áni. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ ãmaní ãwã'dĩfô fẽŋ́á Ãdróŋ́á ní rĩ a'bejó ku rĩ 'i. Wó ị́jọ́ angálépi Ãdróŋ́á drị́ 'dĩ ĩ'di ãzị́ nga ĩmi 'bá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ídri agá kpere ãndrũ.

14 Ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ãko ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ la ãzị́ nga ĩmi ídri agá 'dĩ rĩ icélépi rĩ ĩ'di ị́jọ́ ándrá ru idélépi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá ãngũ Yũd̃ịyã drị́ agá rĩ 'ba rụ́ rĩ 'bã ru idéjó ĩmi ụrụ'bá gá ĩndĩ rĩ 'i. Ị́jọ́ ándrá ru idélépi 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ ándrá 'bá ĩmĩ kãká ru Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi ku ĩminí ũcõgõ fẽlépi cécé 'bá Yãhụ́d̃ị́ rú rĩ 'bã kí ándrá ũcõgõ fẽjó ĩ'bã 'bá kãká ru Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'banî rĩ áni.

15 'Bá Yãhụ́d̃ị́ rú 'dĩ kí ándrá bãsĩ Úpí Yẹ́sụ̃ ãzíla Ãdróŋ́á 'bã nãbịya ãzí kí ụ'dḭ̃lépi rĩ kî. Ĩ'di ándrá vâ 'bá Yãhụ́d̃ị́ rú 'dĩ kí vúŋ́á ándrá ãma adrolépi ãngũ pírí ãmaní sĩ ị́jọ́ ũlũjó rĩ kí agâ sĩ rá rĩ kî. Ị́jọ́ 'bá Yãhụ́d̃ị́ rú 'dĩ 'bã idélé 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí sĩ Ãdróŋ́á 'a ve ĩ'baní rá. 'Bá 'dĩ ã'ḭ kí ị́jọ́ 'bá ãzí ãni la ku,

16 ụ̃'bị̃ kí ásị́ pírí sĩ ãma atrịlé ị́jọ́ ãmaní lẽlé lũlé 'bá Yãhụ́d̃ị́ rú ku 'dĩ 'baní, Ãdróŋ́á icó kí palé íngoní ru ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí agá. 'Bá Yãhụ́d̃ị́ rú 'dĩ 'bã kí ị́jọ́ ũnzí idéjó ĩ̃d̃ḭ-ĩ̃d̃ḭ rĩ sĩ, Ãdróŋ́á la ĩ'baní drị̃rịma fẽ ĩcẽŋâ kóru.

Ãvá Páwụ̃lõ 'bã lẽjó 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ kí ndrejó ĩ̃d̃ḭ rĩ

17 Ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, sáwã were vúlé gá, ála mụ ãma irélé ĩmi abe ndú-ndú ụrụ'bá sĩ (ãmaní táni ị́jọ́ ũrã agá ĩmi drị̃ gá ũgũgõ) rá tí, ãlẽ tá gõlé ĩmi ndrelé ásị́ pírí sĩ ĩ̃d̃ḭ rá.

18 Ĩjọ́ 'dĩ ándrá íni la ãlẽ ándrá tí gõlé ĩmi rụ̃lé ĩdḭ, wó ma
Páwụ̃lọ̃ 'i, má ũ'bḭ̃ pâlékó wẽwẽ rú gõlé ĩmi rụ̃lé wó Sĩtánĩ
uga ãma ní úmgbé.
19 Wó ĩmi 'bá ãma sĩ ásḭ 'bãjó, vâ ãyĩkõ idéjó, ãzíla 'bá
ãma fẽlépi adrujó ãfó sĩ ãzḭ ãmadrḭ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ gá
drụ́zḭ ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ kî. Ĩ'di ãndá, ĩ'di ĩmi 'i 'bá
ãmaní sĩ ásḭ 'bãjó, ãyĩkõ idéjó ãzíla ãzḭ ngajó ãfó sĩ rĩ kî.
20 Ãndá-ãndá ru, ĩfẽ ãmaní adrujó ãfó sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ ĩmi
ḭjọ́ sĩ.

3

1 Ãmaní icójó ḭjọ́ ãma kí adrujó ĩmi trũ ndú-ndú rĩ tajó ĩdḭ
ku rĩ sĩ, ãma ũrã acejó ãma sĩ á'dụ̃sĩ táwụ̃nḭ̃ Ãténĩyã gá.
2 Ãpẽ Tḭm̃ḭtḭyọ̃ ãmã ádrḭpḭ Yẹ́sụ̃ agá ãzḭ Ãdróŋá drḭ̃
ngalépi, ḭjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ ũlũlépi 'bá 'baní rĩ tḭ ĩmi
rụ̃lé. Ãpẽ ĩ'di tḭ ĩmi rụ̃lé mụlé ĩmi ãzã kolé ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ 'bã adru rú sĩ ũkpó ru, ãzíla ĩmi ásḭ
imbájó sĩ ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ Yẹ́sụ̃ agá rĩ a'bejó ku,
3 'bá ãzí 'bã ḭgbẹ́ rú sĩ ĩmi ásḭ ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ
agá rĩ a'bejó rá ku, drĩ kí táni ĩminí ũ'bḭ̃táŋá fẽ 'dĩ áni rá tí.
Wó lẽ ĩnḭ̃ lọ́lọ́ 'dĩ ḭjọ́ Ãdróŋá ãni fẽjó la ãmaní ũ'bḭ̃táŋá ḭsụ́jó
'dĩ 'bã áni 'dĩ.
4 Ĩnḭ̃ ḭjọ́ 'dĩ rá la ã'dusĩku ãri ándrá ĩminí ḭjọ́ 'bá kí rú
ãmaní ũcõgõ fẽ rá 'dĩ i'dalé. Cécé ĩmĩ nḭ̃lé 'bo rĩ áni ḭjọ́ 'dĩ
uja ru idélé 'dã 'bã áni.
5 Mâ ĩminí ála ũcõgõ fẽ íngoní yã rĩ nḭ̃jó cé rĩ sĩ, mâ vâ
icójó ĩmi u'á íngoní yã rĩ nḭ̃jó ku rĩ tajó ĩdḭ ku rĩ sĩ, ápẽ
Tḭm̃ḭtḭyọ̃ tḭ mụlé ḭjọ́ ĩtu pá ã'ḭ̃táŋá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ũkpó
ru yã rĩ ndrelé. Má idé ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ụ̃rḭ̃ fi áma ásḭ
agá, má ũrã Sĩtánĩ 'bá 'bá kí ulélépi rĩ, ulé ãzî sĩ ĩmi ã'ḭ̃táŋá
ĩmi ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃jó rĩ a'bejó rá íni. Má ũrã vâ ãzḭ
ándrá ãmaní ngalé fẽlépi la ĩminí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃jó rĩ la
mụ adrulé ụ̃rọ̃drḭ kóru.

Ụ'dụ́kọ́tḭ Tḭm̃ḭtḭyọ̃ 'bã ajílé angájó 'bá
Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'badrḭ rĩ

6 Wó Tḭm̃ḭtḭyọ̃ 'bã ãgõjó ãma rụ́ 'dõlé angájó ĩmi rụ̃lé rĩ sĩ,
ũlũ ãmaní ḭjọ́ mgbã ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ drĩ
ũkpó ru, ãzíla lẽtáŋá ĩminí 'bá lẽjó rĩ drḭ̃ gá. Ũlũ vâ ãmaní
ũrãtáŋá ĩmi ãni ãma drḭ̃ gá rĩ 'bã adrujó ãmbógó ru rĩ drḭ̃
gá ḭjọ́, ãzíla ũlũ vâ ãmaní ḭjọ́ ĩmi lẽjó ãma ndrejó ĩdḭ cécé
ãmã lẽjó ĩmi ndrejó ĩdḭ rĩ drḭ̃ gá.

7 Ị́jọ́ Tĩṃ̃ĩtı́yọ̃ 'bã ũlũlé ãmaní ĩmi drı̃ı̨ gá rĩ sĩ, má ádrı́ṗı̨ka ãzíla má ãmvọṗı̨ka, ãdrĩ táni ũcõgõ ı̨sụ́ 'bá 'badrı̨ rá tí, Tĩṃ̃ĩtı́yọ̃ ũṇmĩ ãma ásı̨ rá, ãma acá ũkpó ru ã'ı̨táṇá agá ĩmi ı́jọ́ sĩ.

8 Ãma dó ñı̨jó la ĩtu pá ũkpó ru ã'ı̨táṇá ĩmi ãni ĩminí Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨jó rĩ agá rĩ sĩ, ãma ásı̨ dó ũkpó ru.

9 Ãma dó ãwã'dĩfô fẽ Ãdróṇá ní íngõpí ãmaní ĩ'di zı̨ agá ãyĩkõ ĩminí ajílé ãma ásı̨ gá rĩ sĩ?

10 Ãma Ãdróṇá zı̨ ı̨̃tụ́ kí ı́ṇı̨ be lẽ 'bã fẽ ãmaní ũkpõ sĩ ĩmi ndrejó ı̨̃dı̨́. Wó ãdrĩ dó ĩmi ndre ı̨̃dı̨́ rá yã áni, ãma dó icó ĩmi ãzã kolé sĩ ã'ı̨táṇá ĩmi ãni Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ã'ı̨jó rĩ 'bãjó 'bã adru rú sĩ ũkpó ru.

11 Ãma Ãdróṇá ãmã Átẹ́pı̨ rú ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ zı̨ gẽrı̨̃ nzı̨̃jó ãmaní sĩ mụjó ĩmi ndrejó ı̨̃dı̨́.

12 Ãma vâ Úpí zı̨ 'bã fẽ lẽtáṇá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríṇĩ gá, ãzíla 'bá pírí kí lẽjó rĩ 'bã zo ãmbógó ru, ãzíla 'bã ı̨̃jãlã ru ı̨̃dı̨́ cécé lẽtáṇá ãmaní ĩmi lẽjó rĩ 'bã zojó ãmbógó ru, ãzíla ĩ'di 'bã ru ı̨̃jãlãjó ı̨̃dı̨́ rĩ áni.

13 Ãma Ãdróṇá zı̨ 'bã fẽ ĩminí ũkpõ ĩmi ásı̨ gá, sĩ adrujó ı́jọ́ ũnzî kóru Ãdróṇá ãmã Átẹ́pı̨ rú rĩ 'bã drı̃ı̨ẹ́ gá ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ 'bã ãgõjó ṵ̃ṇọ́kụ́ gá 'bá ãlá ĩ'di drı̨ rĩ abe rĩ sĩ.

4

Ídri ãyĩkõ fẽlépi Ãdróṇá nĩ rĩ

1 Ãmã ádrı́ṗı̨ka ãzíla ãmã ámvọ́ṗı̨ka, ãma imbá ándrá ĩmi ụ́'dụ́ ãmaní adrujó ĩmi abe rĩ sĩ ĩmi ídri la Ãdróṇá ní ãyĩkõ fẽ íngoní yã rĩ sĩ, wó 'dĩ dó bãsĩ gẽrı̨̃ ĩminí sĩ u'ájó rĩ 'i. Ãmaní táni ñı̨jó la ĩmi idé la ú'dî'da 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma a'ı̨ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ, ãyĩkõ fẽjó Ãdróṇá ní ı̨̃dı̨́-ı̨̃dı̨́.

2 Ãma a'ı̨ ĩmi ãyĩkõ fẽjó Ãdróṇá ní 'dĩ áni la, ã'dusĩku ĩnı̨̃ ı́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ũkpõ la fẽjó ãmaní, ãmã imbálé ĩminí 'dĩ sĩ ãma drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ kí rá.

3 Ị́jọ́ Ãdróṇá 'bã lẽlé rĩ lẽ, ĩmi adru ãlá ru lẽ ĩnga ãwṵ̃ ku.

4 Ị́jọ́ ãmbógó rĩ, lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã ṵ̃nı̨̃ ru ụrụ'bá tãmbajó gẽrı̨̃ ãlá sĩ ãrútáṇá ru.

5 Ĩfẽ ãvá ı́jọ́ ụrụ'bá drı̨ 'bã adru ĩmĩ úpí ru cécé 'bá Ãdróṇá ṇı̨lépi ku rĩ kí áni ku,

6 ãzíla lẽ 'bá ãzí 'ba iza ádrı́pı̨̃ 'bã ũkú drı̨ ku. Ãmaní ándrá lũjó la ĩminí ũkpó ru ãmaní drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ áni, Úpí Yẹ́sṵ̃ la drı̃rı̨ma fẽ 'bá pírí ı́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ 'baní rá.

7 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á umve ándrá ãma sĩ ı́jọ́ ũnzí idéjó ku,
wó ãma u'á sĩ ídri ãlá sĩ.
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ı́jọ́ ãmaní imbálé 'dĩ gã sĩ, adru gã ı́jọ́
'bá 'bá ru rĩ 'bã imbálé rĩ 'i la ku, wó ĩ'di ı́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã jọlé
rĩ gã, ã'dusĩku Ãdróŋ́á 'i ĩ'di 'bá ĩminí Úríndí Ãlá rĩ fẽlépi rĩ
'i.
9 Ãdróŋ́á 'bã ãmgbã rĩ 'bã ĩmi imbájó 'bá lẽŋ́á sĩ nĩ rĩ
sĩ, ãma icó dó ı́jọ́ ãzí sĩlé ĩminí ĩlẽ ĩmĩ ádrı́pịka ãzíla ĩmĩ
ámvọ́pịka Ãdróŋ́á agá 'dĩ kí íngoní ru yã rĩ gá ku.
10 Ḭjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, ĩlẽ ĩmĩ ádrı́pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka
Úpí Yẹ́sũ agá u'álépi ãngũ Mãkẽdónĩyã drı̧ agá rĩ kí rá. Wó
Ãmã ádrı́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sũ agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmi
'bã ndẽ 'dĩ rá.
11 Ãma a'ı̧ vâ ĩmi 'i ásı̧ pírí sĩ u'ájó gẽrı̧ múké icólépi 'bá
ãzí ní ũcõgõ fẽlépi ku rĩ sĩ, ĩfi 'bá ãzí 'bã ı́jọ́ gá ágá sĩ ku,
ãzíla lẽ ĩnga ãzı̧ ĩmidrı́ sĩ ĩmi sĩ ãko ĩmi rĩ kí ı̧sú́. Ṵ'dú́
ãmaní ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma imbá ándrá ĩmi ı́jọ́
'dĩ kí idéjó pírí,
12 'bá Úpí Yẹ́sũ ã'ı̧́lépi ku 'dĩ 'bã ndre kí rú sĩ ĩmi u'á ṵ́'dṵ́
pírí íngoní yã rĩ, kí rú sĩ ĩminí ãrútáŋ́á fẽ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãtı̧
rú sĩ ĩmi 'bá ãzí 'bã ụrụ'bá gá ku.

Páwṵ̃lõ sĩ ı̧́jọ́ ãgõŋ́á Úpí Yẹ́sũ drı̧ ı̧́dı̧ rĩ drı̧ gá

13 Ãmã ádrı́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ãlẽ ĩnı̧ ã'du ı́jọ́ la
drṵ́zı̧ mụ ru idélé 'bá ándrá ũdrãlépi Úpí Yẹ́sũ ã'ı̧́lépi rá 'dĩ
'ba rṵ́ nĩ yã rĩ. Ãlẽ ĩmi awá 'bá ũdrãlépi Yẹ́sũ agá 'dĩ kí cécé
'bá Yẹ́sũ ã'ı̧́lépi ku 'dĩ 'bã kí 'bá ũdrãlépi Yẹ́sũ agá ku 'dĩ kí
awálé rĩ áni ku, ã'dusĩku 'bã kí ásı̧ drĩ kí drã 'bo, icó kí drṵ́zı̧
angálé ídri rú ı̧́dı̧ ku.
14 Ãma ã'ı̧ kí rá Yẹ́sũ drã ándrá rá, angá vâ ándrá ídri rú
ı̧́dı̧ rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãnı̧ rá ṵ́'dṵ́ drṵ́zı̧ Yẹ́sũ 'bã ãgõjó ũ̃nọ́kṵ́ drı̧
gá ı̧́dı̧ rĩ sĩ, Ãdróŋ́á la drṵ́zı̧ 'bá pírí ándrá ũdrãlépi Yẹ́sũ
agá, 'dĩ kí fẽ angálé amṵ́lé adrulé Yẹ́sũ trũ ãngũ ãlu gá.
15 Ḭjọ́ ãmaní jọlé ĩminí 'dĩ ándrá ı́jọ́ Úpí Yẹ́sũ 'bã ãmgbã
rĩ 'bã jọlé ãmaní rĩ 'i. Jọ ándrá ãma 'bá drĩ ídri rú ṵ́'dṵ́ Úpí
Yẹ́sũ 'bã drṵ́zı̧ ãgõjó ı̧́dı̧ rĩ sĩ rĩ, icó kí drı̧ ụfụlé ĩ'di trũ ku
ı̧sú́ 'bá ándrá ũdrãlépi ĩ'di ã'ı̧́lépi ráká 'dĩ ụfụ kí drĩ drı̧ ĩ'di
trũ ku rú ku.
16 Ḭjọ́ mgbã sĩ ı́jọ́ drṵ́zı̧ ru idélépi rĩ ĩ'di íni, Úpí Yẹ́sũ la
drṵ́zı̧ ası̧ 'bṵ̃ gâlé rĩ sĩ vṵ̃rṵ́ 'dõlé, 'bá kí ĩ'di are ãzı̧́táŋ́á
fẽ agá ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, kí vâ mãlãyíkã 'bã drı̧́lẹ́ are ı́jọ́ jọ
agá, ãzíla kí mãlãyíkã Ãdróŋ́á drı̧ are gũká vu agá. 'Dã 'bã
ũngúkú gá, 'bá ándrá ũdrãlépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí angá
ídri rú ı̧́dı̧. 17 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋ́á la ãma 'bá drĩ ídri

rú 'dĩ kí atrá ĩ'ba abe, ĩ'di ãma agụ kî trũ pírí ụrụgá ũlí agâlé drį̃ fụlé Úpí Yẹ́sụ̃ trũ, sáwã 'dã sĩ ãma kí dó mụ acelé Úpí Yẹ́sụ̃ trũ ãsį̃ṇâ kóru.

18 Lẽ ĩmi imbá ĩmi ãlu-ãlu 'bã ásị́, sĩ ru igájó ị́jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ.

5

1 Ãmã ádrĩ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, adru dó ị́jọ́ ãzí ũkpó ru la ku ãmaní ĩminí ị́jọ́ sĩ̃jó ã'į̃táṇá ị́jọ́ lũjó ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ la rú ãgõjó į̃dị́ rĩ ã'dụtụ́ rĩ yã rĩ drį̃ gá.

2 Ãjọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩnį̃ cé ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã rú drụ́zị́ ãgõjó į̃dị́ rĩ ĩ'di adru rų̃gbụ́, cécé ų̃gụ́'bá 'bã afíjó ị́nị́ sĩ ãko kí ų̃gų̃jó jó 'dị́pị ní nį̃ṇâ kóru sáwã ĩ'di 'bã ụ́'dụ́ kojó rĩ sĩ rĩ áni.

3 Ụ́'dụ́ 'bá 'bã kí ị́jọ́ ũrą̃jó ãzíla jọjó la, “Ų̃nọ́kụ́ dó ú'dî'da į̃gbẹ́ ru ãko ãzí ũnzí la dó yụ,” rĩ bãsĩ ụ́'dụ́ ĩ'bã kí ũcõgõ ãmbógó la ịsụ́jó kí ídri agá rĩ 'i. Ũcõgõ 'dã la i'dó rų̃gbụ́ cécé ũkú 'a trũ rĩ ngọ́tị́ ãzá 'bã ĩ'di a'dụ́jó rĩ áni, wó 'bá icó kí apálé ũcõgõ ãmbógó 'dã sĩ ku.

4 Wó ĩmi ãmã ádrĩ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ĩmi adru ãngũ ịnị agá ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ drụ́zị́ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã ãgõjó rĩ icó dó sĩ ĩmi ịsụ́lé rų̃gbụ́ cécé ų̃gụ́'bá 'bã jó 'dị́pị ĩrũgbũjó rĩ áni ku.

5 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩmi pírí 'bã adrujó 'bá u'álépi múké, ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ kí idélépi áyụ rĩ kí rĩ sĩ, 'dĩ bãsĩ cécé adrujó ãngũ imve agá ãzíla adrujó į̃tụ́ agá rĩ áni. Ãma 'bá Úpí Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ, ãma adru kí 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi ãzíla u'álépi gę̃rį̃ ị́jọ́ ũnzí ãrĩ kí agá rĩ kí la ku, 'dĩ cécé adrujó ị́nị́ agá ãzíla adrujó 'bá ų̃nọ́kụ́ ị́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ 'bã 'bá ru rĩ áni.

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma adru kí 'bá Úpí Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi ku ụ́'dụ́ gá, ã'du ị́jọ́ la mụ ru idélé nĩ yã rĩ nį̃lépi ku rĩ kí áni ku. Be la rá la ãma adru kí 'bá angálépi ụ́'dụ́ gá rĩ sĩ rá adrulépi bábá Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã ãgõṇá į̃dị́ rĩ tẽlépi rĩ kí áni, ãzíla lẽ ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ,

7 ã'dusĩku 'bá kí ụ́'dụ́ ko ị́nị́ sĩ nį̃ kí dó ã'du ị́jọ́ la mụ ru idélé ĩ'ba abe nĩ yã rĩ gá ku, ãzíla kí adru 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ nį̃lépi la ã'du la ru idé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ yã ku rĩ áni.

8 Wó ãmã kí adrujó 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ kí idélépi į̃tụ́ agá rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ rú. Lẽ ã'į̃táṇá ãmadrị́ Úpí Yẹ́sụ̃ agá rĩ, ãzíla ãmã lẽtáṇá 'bá 'baní rĩ 'bã mba ãma tã cécé ãsĩkárĩ 'bã ru tãmbajó gọ́bẹ́rẹ́ * sĩ, ru atrịjó ã'dị́ gá rĩ

* **5:8** *Gọ́bẹ́rẹ́* ĩ'di ándrá jõ ídu rĩ gá ãko 'é 'bá ãzí 'bã agbẹ́lé rĩ atrịjó rĩ 'i.

sĩ rĩ áni. Lẽ ã'bã kí ásị Yẹ́sṹ la ãma pa rá rĩ gá rá, 'dĩ la ãma tãmba cécé kõfíyã ãsĩkárĩ 'bã sulé drḭ̃kã gá ĩ'di drḭ̃ tãmbajó rĩ áni.

9 Ị́jọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋ́á ũpẽ ãma adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru, amṹjó ị́jọ́ ũnzí lijó ãma drḭ̃ gá 'bá ĩ'di 'bã amṹjó drḭ̃rḭma fẽjó ĩ'baní rĩ kí áni ku. Be la rá la fẽ ãmaní drḭ̃lẹ́ba sĩ ru pajó rá ị́jọ́ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã idélé ãmaní rĩ sĩ adru drḭ̃rḭma ịsṹjó ku.

10 Úpí Yẹ́sṹ drã ãzíla angá ándrá ídri rú ãma kẽjḭ́ gá ãdrĩ táni adru ídri jõku ãma ũdrã kí táni sáwã ĩ'di rú drṹzḭ́ ãgõjó ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ rá tí, ãma drṹzḭ́ mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá.

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi imbá ĩmi ásḭ ãzíla lẽ ĩko ĩmi ãzã ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá cénĩ-cénĩ rú, pá tujó Yẹ́sṹ agá ũkpó ru ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ cécé ĩminí ĩmi ásḭ imbájó ãzíla ĩminí ĩmi ãzã kojó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dĩ 'bã áni.

Ị́jọ́ Páwṹlõ 'bã sĩlé ímbátáŋ́á ru ãsĩjó rĩ

12 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma a'ḭ́ ĩmi ãrútáŋ́á fẽjó 'bá drḭ̃lḭ́ ru ãzḭ́ ngalépi ásḭ pírí sĩ ĩmi Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí drḭ̃lḭ́ gá lũjó la ĩminí ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ku rĩ 'banî.

13 Ĩfẽ ĩ'baní ḭ̃nzḭ̃táŋ́á ãzíla ĩlẽ kí ásḭ pírí sĩ ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé ĩminí rĩ kí sĩ, lẽ ĩmi u'á 'bá pírí kí abe ásḭ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.

14 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma ĩmi a'ḭ́, lẽ ĩtre 'bá ũvú Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá lẽlépi ãzḭ́ ngalépi ku 'dĩ kí. Lẽ 'bã nga kí ãzḭ́, ĩmi ũŋmĩ 'bá ṹrḭ́ 'dĩ kí ásḭ, ĩko 'bá ũkpõ kóru ã'ḭ̃táŋ́á agá rĩ kí ãzã, ãzíla ĩta ị́jọ́ 'bá pírí 'bã rĩ kí ásḭ ḭ̃gbẹ́ sĩ.

15 Lẽ ĩfẽ ĩmi ãzí ãlu la 'bã umvi ị́jọ́ ũnzí 'bá ãzí 'bã idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ 'bã tḭ ị́jọ́ ũnzí sĩ ku. Be la rá la, ĩmi ṹ'bḭ̃ ásḭ pírí sĩ 'bã Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá, ãzíla 'bá pírí kí 'dụlé ásḭ ḭ̃gbẹ́ sĩ.

16 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ṹ'dṹ pírí sĩ.

17 Ĩzḭ Ãdróŋ́á 'i sáwã pírí sĩ ãndẽŋ̃â kóru.

18 Ĩfẽ ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô ị́jọ́ múké jõku ũnzí ru idélépi ĩmi rṹ rĩ kí sĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé ĩmi idé kí Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ rṹ sĩ rĩ kí.

19 Ĩmi atrḭ Úríndí Ãdróŋ́á drḭ́ ãzḭ́ ngalépi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ ku.

20 Ị́jọ́ ndẽlépi nĩ rĩ, lẽ ĩmi ide ị́jọ́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí tḭ gâ sĩ rĩ kí ku.

21 Wó rá la lẽ ĩmi are ãzíla ĩco ị́jọ́ jọlé 'dã 'bã drĩdríŋ̃ĩ, sĩ ñḭjó la ãndá-ãndá ru ị́jọ́ 'dã angá Úríndí Ãlá rĩ drḭ́ yã jõku yụ. Kí jõ ị́jọ́ mgbã pḭrḭ la, lẽ ĩmi ã'ḭ́ kí.

22 Drĩ kí adru ị́jọ́ ũnzí la yã íni, lẽ ĩgã kí úmgbé.

23 Ma Ãdróŋ́á ásḭ ḭ̃gbẹ́ fẽlépi 'bá ĩ'di drḭ́ rĩ 'banî rĩ zḭ 'bã fẽ rú ĩminí acájó ãlá ru, 'ba atrḭ ĩmi úríndí, ãzíla ĩmi ụrụ'bá

pírí ĺjọ́ ũnzí idéŋá gá cí, kpere ṵ'dṵ́ drṵ́zḭ ãmã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá į̃dḭ rĩ drḭ̃ gá.

24 Ĺjọ́ Ãdróŋá 'bã jǫ̣lé 'bo rĩ a'be ĩ'di idéŋâ kóru ku. Ĩ'di idé la rá ĩ'di 'bã adrujó ã'ḭ̃táŋâ trũ rĩ sĩ.

25 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, lẽ ĩzḭ ãmaní Ãdróŋá ĩndĩ.

26 Ĩzḭ ãmaní 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí pírí cící.

27 Ãlẽ ĩlã wárágã 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'baní rá.

28 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́kę̃ gá rĩ 'baní ę̃rę̃ rĩ

1 Ãma Páwų̃lǫ̃, Sílã ãzíla Tę̃mę̃tę̃yǫ̃ trũ ãzę̃ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ ã'ę̃lépi rá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́kę̃ gá acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pę̃ rú rĩ 'bã 'bá ru, ãzíla Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ pírí cící.

2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásę̃ ę̃gbę̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pę̃ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drę̃ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Yẹ́sų̃ la drṹzę̃ ãgõ amṹ 'bá ũfẽlé ãzę̃ ĩ'bã kí ngalé rĩ vú sĩ

3 Ãmã ádrę̃pę̃ka ãzíla ãmã ámvṍpę̃ka, lẽ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṹ'dṹ pírí sĩ ĩmi ę̃jǫ̃ sĩ. Ẽ̃'di ãmaní múké ę̃jǫ̃ 'dĩ idéjó ã'dusĩku ĩmĩ ã'ę̃táŋá ĩmidrę̃ Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ę̃drę̃jó ãzíla lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋẽ̃ gá rĩ 'bã zojó ę̃dę̃-ę̃dę̃ rĩ sĩ.

4 Ę̃jǫ̃ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ãngũ pírí ãmaní mụjó rĩ gá, ãma ę̃jǫ̃ jọ ĩmi drę̃ gá múké, 'bá Ãdróŋá drę̃ 'baní lũjó la 'bá drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ gę̃rę̃ ndú-ndú sĩ, fẽjó la ĩminí drę̃ cijó ę̃jǫ̃ ĩminí Úpí Yẹ́sų̃ ã'ę̃jó rĩ sĩ rá tí. Ẽ̃mi drĩ ta la ásę̃ ę̃gbę̃ sĩ, ãzíla ĩmĩ ã'ę̃táŋá ĩ'di drę̃ gá rĩ fũ drĩ ku.

5 Ę̃jǫ̃ 'dĩ kí pírí i'da la 'bá 'baní tọndọlọ ę̃jǫ̃ Ãdróŋá 'bã lę̃lé rĩ ĩ'di pę̃rę̃, ãzíla ę̃jǫ̃ 'dĩ kí sĩ, Ãdróŋá la drṹzę̃ ĩmi lã pírí 'bá sṹrṹ ĩ'didrę̃ agá ĩ'di 'bã drę̃ celé nĩ rĩ kí rú. Ę̃jǫ̃ 'dĩ bãsĩ ĩminí sĩ drę̃cę̃jó 'dĩ.

6 Ãdróŋá 'bã ṹ'dṹ pírí sĩ ę̃jǫ̃ lijó 'bá kí drę̃ gá ídétáŋá ĩ'badrę̃ vú sĩ rĩ sĩ, ĩ'di vâ ũcõgõ fẽ 'bá ándrá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ 'banî.

7 Ẽ̃'di vâ drṹzę̃ 'bá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ kí atrę̃ ũcõgõ ĩ'bã kí fẽlé ĩminí rĩ kí agá cí, ãzíla ĩ'di vâ kí atrę̃ ũcõgõ fẽ̃ŋá ãmaní rĩ sĩ cí. Ę̃jǫ̃ 'dĩ kí drṹzę̃ ru idé sáwã Úpí Yẹ́sų̃ 'bã ru i'dajó ũlí agá ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó ũ̃nṍkṹ gá ę̃dę̃ rĩ sĩ. Mãlãyíkã ĩ'di ãni ũkpó trũ rĩ kí adru ĩ'di trũ, ãzíla ãcí dę̃lépi dę̃-dę̃ rĩ la kí andre ce pírí cí.

8 Ẽ̃'di drę̃rę̃ma fẽ 'bá Ãdróŋá 'bã ũkpõ sĩ 'bá kí drę̃ cejó rĩ ã'ę̃lépi ku rĩ 'baní, 'dĩ kí 'bá ę̃jǫ̃ mgbã Úpí Yẹ́sų̃ drę̃ ã'ę̃lépi ku rĩ kí.

9 Úpí Yẹ́sų̃ la ĩ'baní drę̃rę̃ma fẽ ãcí ukólépi ku rĩ sĩ. Ẽ̃'di kí dro ĩ'di mẹ́lẹ́tę̃ gá rĩ sĩ rá, icó kí filé rilé dę̃zã, ĩ'didrę̃ agá ku.

10 Ḭjọ́ 'dĩ kí pírí ru idé sáwã Úpí Yẹ́sų̃ 'bã amṹjó 'bá kí sĩ
ĩ'di ịcṹjó ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé 'bá ĩ'di ã'ḭlépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ, ãzíla
'bá ĩ'di ã'ḭlépi rá 'dĩ kí drṹzḭ ũsų̃-ũsų̃ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ.
Ĩmi drṹzḭ adru 'bá Yẹ́sų̃ ãni la rú, ãzíla 'bá ĩ'di ã'ḭlépi rá 'dĩ
kí drĩdríŋ̃ĩ gá ĩndĩ ã'dusĩku ĩmi ã'ḭ ándrá ḭjọ́ ãmaní ndrelé
ãzíla ãmaní lũlé ĩminí ĩ'di drḭ̃ gá rĩ kí rá.

11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí drṹzḭ adrujó 'bá Úpí Yẹ́sų̃ ịcṹlépi ṹ'dṹ
ĩ'di 'bã ãgõjó ũ̃ṇọ́kṹ gá ḭ̃dḭ rĩ sĩ rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá ĩndĩ rĩ sĩ,
ãma ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋ́á zḭ ĩminí. Ṹ'dṹ Yẹ́sų̃ 'bã ãgõjó rĩ sĩ,
Ãdróŋ́á ãmadrḭ́ gá rĩ la drṹzḭ ĩmi lã 'bá mgbã ándrá u'álépi
gę̃rḭ̃ múké ĩ'di 'bã sĩ ĩmi umvejó ala gá nĩ rĩ kî rú. Ãma vâ
Ãdróŋ́á zḭ 'bã ko ĩmi ãzã ũkpõ sĩ ḭjọ́ múké ĩminí lẽlé idélé rĩ
kí idéjó, ãzíla ḭjọ́ pírí ã'ḭtáŋ́á ĩmidrḭ́ Yẹ́sų̃ agá rĩ 'bã fẽlé ĩmi
idé kí rĩ kí idéjó.

12 Ãma Ãdróŋ́á zḭ íni la 'bá 'ba ịcṹ kí rú Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃
'bã rṹ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé ĩminî rĩ kí sĩ, 'ba ịcṹ kí rú vâ ĩmi.
Ãdróŋ́á ãma ãni, ãzíla ãmã Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã umvi kí
rú sĩ Ãdróŋ́á ãmaní zḭlé 'dĩ gę̃rḭ̃ múké ásḭ ḭ̃gbę̃ ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ.

2

'Bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé nĩ rĩ la ãfũ 'bá kí izalé
ịsṹ Úpí Yẹ́sų̃ ãgõ ũ̃ṇọ́kṹ gá ḭ̃dḭ ku rú

1 Ãlẽ ú'dî'da ĩminí ḭjọ́ sĩlé ṹ'dṹ drṹzḭ Úpí ãma ãni Úpí
Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó ũ̃ṇọ́kṹ gá ḭ̃dḭ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ḭjọ́ drṹzḭ
Ãdróŋ́á la ãma atrájó ãngũ ãlu gá drḭ̃ ụfụjó ĩ'di trũ rĩ drḭ̃ gá.
Ḭjọ́ 'dĩ drḭ̃ gá ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ãma ĩmi a'ḭ
2 'bá ãzí 'bã ĩbãbãŋ̃ã ĩmi sĩ ḭjọ́ 'bá 'bã kí jọlé, jõku sĩlé
ĩminí jọjó la ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sų̃ 'bã sĩ ãgõjó ũ̃ṇọ́kṹ drḭ̃ gá ḭ̃dḭ rĩ
acá 'bo rĩ angá ãmadrḭ́ rĩ sĩ ku.

3 Lẽ ĩfẽ 'bá ãzí 'ba ulé ĩmi gę̃rḭ̃ ãzí sĩ fẽjó la ĩminí ḭjọ́ ũrãjó
ĩmi ásḭ gá jọjó la ḭjọ́ 'dĩ ãndá rĩ gá ku, ã'dusĩku ịsṹ Úpí Yẹ́sų̃
ãgõ drĩ ũ̃ṇọ́kṹ gá ḭ̃dḭ ku, sáwã ãzí la adru cí, 'bá ũ'bí 'bã kí
fũjó Ãdróŋ́á rṹ rĩ sĩ ãmvé ĩ'di gãjó úmgbé la. Ḭjọ́ 'dã drĩ dó
ru idé 'bo, 'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé nĩ rĩ la drṹzḭ ãfũ nĩ. Ĩ'di
'bá drḭ̃ kolépi mụlépi ãcí ukólépi ku rĩ gá la.

4 Ĩ'di drṹzḭ ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ gá rĩ gã úmgbé, ãzíla ãko pírí
'bá 'bã kí umvelé Ãdróŋ́á ru ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ rĩ drḭ̃ gá, ĩ'di vâ ru
'bã índẽ Ãdróŋ́â ũkpõ sĩ rá. Ḭjọ́ 'dĩ la fẽ ĩ'di ri jó Ãdróŋ́á drḭ̃
agá vṹrṹ 'bá kí uléjó ru 'bãjó ĩ'baní 'i Ãdróŋ́á 'i.

5 Ĩ'di ãndá, ĩmi icó vâ ḭjọ́ 'dĩ igálé rá, sáwã ándrá mâ amṹjó
ĩmi abe rĩ sĩ, álũ ándrá ĩminí ḭjọ́ 'dĩ rá.

6 Wó ĩnḭ̃ ã'du la 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ atrị amṹṇ́á gá
kpere sáwã Ãdróṇ́á 'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã rĩ gá rá.
7 Sĩtánĩ la ú'dĩ'da íni 'bá kí ulé ṹṇ́ọ́kṹ drḭ̃ gá 'dĩ, kí drḭ̃
ịcḭ́jó sĩ Ãdróṇ́á gãjó úmgbé. Wó 'bá ãzí Ãdróṇ́á ãni la cí
ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé 'bá kí ụtrḭ́lépi ḭ́jọ́ Ãdróṇ́á drḭ̃ rĩ
gãjó úmgbé rĩ atrị 'bá kí ụtrḭ́ṇ́á gá cí, ãzíla ĩ'di vâ mụ kí
atrịṇ̂ trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá kpere Ãdróṇ́á 'bã drṹzḭ̃ ĩ'di nze
agá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ sĩ rá.
8 Ãdróṇ́á 'bã ĩ'di anzéjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sĩtánĩ
'bã tị ãpẽlé rĩ la dó ãfũ. Wó ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó rĩ sĩ,
ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi ãvẽ̃vḭ̃ Ĩ'di tị gá rĩ sĩ, ãzíla
Ĩ'di vâ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi dḭ̃zã Ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ drḭ̃
sĩ.
9 Ṵ'dṹ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã amṹjó 'bo rĩ sĩ, ĩ'di amṹ
ũkpõ Sĩtánĩ drḭ̃ gá rĩ sĩ. Ĩ'di sĩ tálí ĩnzõ rú wẽwẽ rú kí idé,
ãzíla ĩ'di ãko ṹsṹtáṇ́á ru fẽlépi la 'bá kí sĩ icójó ũrãjó la ḭ́jọ́
'dĩ kí Ãdróṇ́á la kí idé nĩ rĩ kí idé.
10 Ĩ'di vâ gẽ̃rḭ̃ ndú-ndú pírí ũnzí 'dĩ kí ayú 'bá drḭ̃ kolépi
sĩ mụjó ãcí ukólépi ku rĩ gá rĩ kí uléjó, ã'dusĩku ĩ'ba kí ḭ́jọ́
mgbã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ kí tá sĩ ru pa rá rĩ lẽjó ku rĩ sĩ,
ála kí ivé ãcí sḭ́ rá.
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróṇ́á la drṹzḭ̃ ũkpõ ḭ́jọ́ ũnzí drḭ̃ a'be kí uléjó
'bã ã'ḭ̃ kí rú sĩ ḭ́jọ́ ĩnzõ rú 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ
kí.
12 Ãdróṇ́á la drṹzḭ̃ ḭ́jọ́ lị kí drḭ̃ gá ĩ'baní ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ ã'ḭ́jó ku, ãzíla ĩ'bã kí gẽ̃rḭ̃ ĩ'ba ãni ḭ́jọ́ ũnzí
ãrĩ kí lẽjó áyụ rĩ sĩ.

'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'bã tu kí pá ũkpó ru

13 Ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sṹ agá ĩ'di ã'ḭ̃lépi
rá 'dĩ, lẽ ṹ'dṹ pírí sĩ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróṇ́á ní ĩmi ḭ́jọ́ sĩ,
Ãdróṇ́á lẽ ĩmi rá, ãzíla ũpẽ ĩmi 'bá drḭ̃drḭ̃ ĩ'di 'bã palé rá
rĩ kí rú. Ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ fẽ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã rĩ ã'ḭ̃lé,
ãzíla lẽ ĩfẽ ĩmi ásḭ́ Ãdróṇ́â drḭ̃ gá.
14 Ãdróṇ́á umve ĩmi gẽ̃rḭ̃ ḭ́jọ́ mgbã ándrá ãmaní ũlũlé
ĩminí rĩ sĩ. Umve ándrá ĩmi ĩminí dḭ̃zã fẽjó cécé ĩ'di 'bã
ándrá dḭ̃zã fẽjó Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní rĩ áni.
15 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sṹ agá
'dĩ, ĩtu pá ũkpó ru ãzíla ĩrụ ḭ́jọ́ ándrá ãmaní imbálé ĩminí
tị sĩ, ãzíla sĩlé wárágã sĩ 'dĩ kí tã mgbemgbe.
16 Ãdróṇ́á ãmã Átẹ́pị 'i, ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ,
ãma lẽlépi, ãzíla ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ̃ sĩ ãmaní ásḭ́ imbáṇ́á ukólépi
ku rĩ fẽlépi ásḭ́ 'bãṇ́á ũkpó rĩ be rĩ,

17 'bã imbá ĩmi ásḭ, ãzíla 'bã ũŋmĩ ĩmi ásḭ ḭjọ́ múké rĩ kí jọjó, ãzíla idéjó ṵ'dṵ́ pírí sĩ.

3

'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá rĩ kí a'ḭjó Ãdróŋá zḭjó rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩzḭ ãmaní Ãdróŋá ḭjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ ûlũ ĩ'di, 'bã iré sĩ ru ãngũ pírí gá, ãzíla 'bá 'bã a'ḭ́ kí ĩ'di ḭ̃nzḭ̃táŋá sĩ cécé ándrá ĩminí a'ḭ́lé rĩ áni.

2 Ĩzḭ vâ ãmaní Ãdróŋá 'ba apá rú sĩ ãma 'bá ũnzí rĩ kí drḭ́ gá rĩ sĩ, 'bã idé kí sĩ ãma ũnzí ku, ã'dusĩku adru 'bá pírí ã'ḭ́ kí ḭjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ drḭ̃ rá la ku.

3 Wó Úpí Yẹ́sṹ la ṵ'dṵ́ pírí sĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'bo rĩ idé rá, ĩ'di ĩmi 'bã adrujó ã'ḭ̃táŋá agá ũkpó ru, ãzíla ĩ'di ĩmi tãmba 'bá ũnzí Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé ĩmi fẽjó u'dejó ḭjọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rĩ drḭ́ gá rá.

4 Ã'bã ásḭ Úpî ḭjọ́ sĩ ĩmi drḭ̃ gá rá, ãma ã'ḭ́ rá ĩmi ḭjọ́ ándrá ãmaní lũlé ãzíla sĩlé ĩminí rĩ kí idé 'dĩ, ãzíla ĩmi vâ mụ kí idéŋâ trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá.

5 Úpí Yẹ́sṹ 'bã i'da ĩmi ásḭ gá Ãdróŋá lẽ ĩmi íngõpí yã rĩ, ãzíla 'bã i'da ĩminí ĩmi ũcõgõ 'bá 'bã kí fẽlé ĩminí rĩ ta íngoní yã rĩ, cécé ándrá Kúrísĩtõ 'bã talé rĩ áni.

Páwṹlọ̃ 'bã 'bá ũvú rĩ kí trejó ũvũ sĩ rĩ

6 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṹ agá 'dĩ, ũkpõ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ ĩminí ãzḭ́táŋá lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá wó ũvú ãzḭ́ ngalépi ku, vâ ḭjọ́ ándrá ãmã imbálé ĩminí 'bo rĩ kí vú ũbĩlépi ku 'dĩ kí abe ku.

7 Ĩmi ãmgbã rĩ nḭ̃ vâ lọ́lọ́, lẽ ĩmi idé ḭjọ́ kí cécé ándrá ãmaní idélé rĩ áni. Ṵ'dṵ́ ãmã ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma adru ándrá ũvú ku.

8 Ãna ándrá 'bá ãzí 'bã ãkónã ãzḭ́ la ngaŋâ kóru ku la ku. Be la rá la ãnga ándrá ãzḭ́ ḭ̃tṹ kí ḭ́nḭ́ be, ãfẽ ándrá sĩ 'bá ãzí ní ũcõgõ ku.

9 Ãnga ándrá ãzḭ́ ũkpó ru ãmadrḭ́ sĩ íni la adru ãmã ũkpõ ándrá ĩmi a'ḭ́jó ãmaní íná fẽjó yụ la ku, wó ãlẽ ándrá ĩminí ícétáŋá múké rĩ a'belé vú bĩlé.

10 Ãmã ándrá vâ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ándrá ĩminí, “Lẽ 'bá ũvú ãzḭ́ ngalépi ku rĩ, úfẽ ĩ'diní íná nalé ku.”

11 Wó ãmaní ḭjọ́ 'dĩ jọ agá 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma are 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ kí ũvú nga kí ãzḭ́ ku, rá la kí mụ 'bá kí drḭ̃ ḭcḭ́ trũ ãzḭ́ ĩ'bã ãrĩ kí tḭ gá.

12 Ũkpõ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ
'bá 'dĩ 'baní ãzḭ́táŋ́á 'ba i'dó kí ãzḭ́ ngalé kí drḭ̃ sĩ kí sĩ ãkónã
ĩ'bã kí nalé sĩ adrujó ídri rĩ kí ịsṵ́.
13 Ãmã ádrḭ́pḭ́ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ́ka ãzí 'dĩ, ájọ ĩminí lẽ
ĩmi ãndẽ ãzḭ́ múké rĩ ngaŋ́á sĩ ku.
14 Lẽ ĩnḭ̃ 'bá ḭ́jọ́ ãmã sĩlé wárágã 'dĩ agá rĩ kí gãlépi úmgbé
rĩ kí cé (lọ́lọ́). Ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ãluŋ́á la ku, drḭ̃nzá 'bã rụ
rú sĩ kí, 'ba uja kí rú sĩ ru ídri múké benĩ.
15 Ĩ'dụ kí mẹ́rọ́ ru ku wó rá la ĩjọ ĩ'baní ḭ́jọ́ kí trejó ádrḭ́pḭ́
rú.

Páwṵ̃lọ̃ zḭ Ãdróŋ́á ãzíla fẽ zḭ́táŋ́á 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭ̃kḭ̃ gá rĩ 'banî

16 Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃, ãzíla 'bã mba
ĩmi tã ṵ́'dṵ́ pírí.
17 Ma Páwṵ̃lọ̃ 'i, ásĩ ĩminí ḭ́jọ́ 'dĩ kí zḭ́táŋ́á ĩmi zḭ́jó cící rĩ
abe áma ãmgbã rĩ 'bã drḭ̃ sĩ. Ma wárágã pírí mání sĩlé ma
'i rĩ kí de drḭ̃ tḭ̃ŋ́á 'dĩ sĩ 'bá pírí kí sĩ nḭ̃ la wárágã 'dã angá
má drḭ̃.
18 Lẽtáŋ́á uyaŋ́â kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã
adru ĩmi pírí abe.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé Tị̃mĩtíyǫ̃ ní drį̃drį̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma 'i Páwų̃lǫ̃ ų̃pį̃gǫ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃
drį̃ rĩ drį̃, 'bá pẽlé ãzį̃táŋá Ãdróŋá 'bá Palépi rĩ drį̃ sĩ, ãzíla
Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'Bá ãma Palépi ãmaní sĩ ásį̃ tį̃jó rĩ 'i.
2 Ásĩ ĩ'di mâ ngǫ̃pį̃ ã'į̃táŋá agá mgbã Tị̃mĩtíyǫ̃ nî: má a'į̃
Ãdróŋá ãmã Átẹ́pį̃ ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ Úpí ãmadrį̃ 'bã fẽ
míní lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ásį̃ į̃gbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ
'i.

Ĩmi adru mifį̃ trũ imba'ba ĩnzõ rú ãzį̃táŋá Mṹsã drį̃ imbálépi rĩ kí sĩ

3 Mâ ándrá lẽjó mụjó Mãkẽdónĩyã gá rĩ sĩ, má azĩ ándrá
mí adru jõ Ẽfésõ gá 'dâ, mi sĩ 'bá ãzí lã'bĩ ĩnzõ rú 'dĩ kí
imbálépi rĩ kí igá.
4 'Bã 'bã kí ásį̃ į̃jǫ̃ ãzí ífí kóru 'dĩ kí drį̃ gá, ãwí nzeŋá sĩ
á'bį̃ ũlãjó ãzo rú 'dĩ kí drį̃ gá ku. Į̃jǫ̃ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí fẽ 'bá
'baní ãgátã gajó alį̃ į̃jǫ̃ Ãdróŋá drį̃ rĩ tãmbajó ã'į̃táŋá sĩ rĩ
rá, mání sĩ į̃jǫ̃ la i'dajó 'dĩ.
5 Ãzį̃táŋá 'dĩ 'bã ásį̃sį̃ŋá ãmbógó rĩ ĩ'di, lẽtáŋá angálépi
ásį̃ ãlá agá, ãzíla ũrãtáŋá kpį̃ la agá ã'į̃táŋá mgbã rĩ sĩ rĩ.
6 'Bá ãzí rĩ a'be kí į̃jǫ̃ mgbã 'dĩ rá, uja kí ru į̃jǫ̃ jọlé ífí kóru
rĩ kí agá.
7 'Bá 'dĩ lẽ kí adrulé imba'ba ãzį̃táŋá Mṹsã drį̃ kí imbálépi
rĩ kî rú, wó nį̃ kí į̃jǫ̃ ĩ'bã kí jọlé rĩ ku, jõku į̃jǫ̃ ĩ'bã kí ã'į̃lé
mgbã rĩ ku.
8 Ãnį̃ rá údrĩ ãzį̃táŋá ayú gẹ̃rį̃ pį̃rį̃ sĩ ĩ'di múké.
9 Ãnį̃ rá ú'bã ãzį̃táŋá 'bá mũkẽ idélépi rĩ 'baní ku, be la
rá la 'bá ãzį̃táŋá ũnũlépi, 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé, 'bá
ũnzí, 'bá 'bá kí ụ'dį̃lépi, átẹ́pį̃ kí ụ'dį̃lépi andre trũ, ãzíla
'bá u'álépi ũnzĩkãnã sĩ rĩ 'banî.
10 Ú'bã ãzį̃táŋá 'bá ãwụ́'bá ru, ágǫ̃bį̃ ru lalépi ágǫ̃bį̃ ãzí sĩ,
'bá 'bá kí į̃tų̃ndãlépi 'bá ãzí 'baní, 'bá ĩnzó'bá ru, ãzíla 'bá
ímbátáŋá pį̃rį̃ rĩ usalépi rĩ 'baní.
11 Į̃jǫ̃ mgbã dį̃zã rú fẽlé mádrį̃ ũlũlé rĩ angá Ãdróŋá dį̃zã
rú ãzíla į̃cṹlé į̃cų̃ rĩ drį̃.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé Páwų̃lǫ̃ ní rĩ

12 Áfẽ ãwã'dĩfô Úpí ãmadrį̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ní. Fẽ mání ũkpõ
ãzį̃ mádrį̃ ngajó, ã'dusĩku pẽ ma 'bã ásį̃ áma drį̃ gá rá.

13 Ári ándrá ịjọ́ ujọ́lé ũnzí ú'dáŋâ trũ ụrụ'bá la gá, áma ásị́ ándrá ũnzí. Wó ásị́ la ndrĩ mání rá ã'dusĩku ánĩ́ ándrá ịjọ́ mâ idélé rĩ kí ku, ãzíla á'bã ándrá ã'ị̃táŋá drĩ́ la gá ku.

14 Úpí ãmadrị́ rĩ ũsũ lẽtáŋá uyanâ kóru rĩ mâ drĩ́ gá ĩyõ rú, wi sṹsụ́ ã'ị̃táŋá mádrĩ́ drĩ́ gá, lẽ dó sĩ ma 'bá ĩ'di ãni la rú Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá.

15 Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ amụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'bá ũnzí kí palé. Ị́jọ́ ru jọ̀lépi 'dĩ ịjọ́ mgbã la lẽ 'bá pírí 'bã ã'ị́ kí ĩ'di rá. Ma dó ala gá 'dâ 'bá ịjọ́ izalépi ũnzi ãndânĩ rĩ 'i!

16 Mâ dó adrujó 'bá izalépi ãndânĩ rĩ sĩ, Ãdróŋá ásị́ ndrĩ dó mání, ãzíla fẽ ma adrujó ícétáŋá ru ásị́ teŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drị́ ukólépi ku rĩ i'dajó, 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá rĩ 'ba ịsụ́ kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di sĩ.

17 Ãrútáŋá ãzíla ĩ̃nzĩ̃táŋá 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ, Úpí ãma ãni ídri ukólépi ku rĩ agá, drãlépi ku, ndrelé mịfị́ sĩ ku, ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ á'dụ̃sĩ. Ámĩnã.

18 Mâ ngọ́pị Tịmĩtịyõ, 'dĩ kí ịjọ́ mâ azịlé míní rĩ kí, ịjọ́ ándrá ru jọ̀lépi ídu nábĩ̃ tị sĩ ími ịjọ́ sĩ rĩ drĩ́ gá. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ásị́ ũkpó sĩ ã'dị́ Úpí drị́ kí 'dịjó ãlá ru.

19 Mí ĩbĩ mi ã'ị̃táŋá mî Yẹ́sṹ ã'ị̃jó rĩ agá, ími úŋmĩ 'bã adru ũrãtáŋá múké sĩ. 'Bá ãzí rĩ gã kí ịjọ́ mgbã rĩ ã'ị̃lé úmgbé ã'ị̃táŋá ĩ'badrĩ́ ãrĩ́ kí mẹ́lĩ́ 'bã ãrĩ́lé ĩ̃yị́ agá írã sĩ rĩ áni.

20 Hãyĩméná kí Ãlẽkĩzéndã be ĩ̃rĩ́ trá ícétáŋá la rú. Áfẽ dó kí Sĩtánĩ drị́ 'bã ũ̃nĩ́ kí ịjọ́ sĩ Ãdróŋá u'dájó ku.

2

Ímbátáŋá Ãdróŋá rujó rĩ

1 Má a'ị́ mi drĩ́drĩ́ la Ãdróŋá ã'ĩ̃jó 'bá pírí 'banî, 'bã wi sṹsụ́ 'bá pírí 'baní, ífẽ vâ ãwã'dĩ̃fô Ãdróŋá ní 'bá kí sĩ pírí.

2 Mí ã'ị́ Ãdróŋá ũpi 'bání, ãzíla 'bá ãmbogo ũkpõ trũ 'dĩ 'baní ála dó sĩ u'á dríŋá ídri múké sĩ, ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ ãmaní Ãdróŋá ĩ̃nzĩ́ agá ãzíla ĩ'di rụ agá.

3 Ãrútáŋá 'dĩ áni rĩ ĩ'di múké, ãzíla ĩ'di ãyĩ̃kõ fẽ Ãdróŋá ãma Palépi rĩ nî.

4 Ãdróŋá lẽ 'bá pírí 'bã pa kí ru rá, ãzíla 'bã nĩ́ kí ịjọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.

5 Ãdróŋá 'bãngá lú ãlu, ãzíla lé'di 'bá icílépi Ãdróŋá be rĩ lú ãlu, 'dĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'i,

6 fẽ ru ídri mgbã rĩ ãma unzejó pírí. Ãdróŋá i'da ịjọ́ 'dĩ ãngũ drị́ gá 'dâ 'bá pírí ní sáwã múké rĩ gá.

7 Má alị́ ĩnzõ ku ma ịjọ́ mgbã jọ Ãdróŋá pẽ ma ũ̃pịgọ́ŋá ru, ãzíla 'bá ịjọ́ ũlũlépi rĩ rú ịjọ́ 'dĩ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ́ rú ku 'dĩ 'baní kí imbájó ã'ị̃táŋá agá ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.

8 Álẽ 'bá pírí ãngũ pírí agá ĩ'baní Ãdróŋá ã'ị́ agá, 'bã inga
kí drị́ ãlá 'dĩ kí ụrụgâlé ru ũmbã ãzíla ãgátã kóru.
9 Álẽ vâ ũkú 'bã sụ̃ kí ru ãlá ru bõngó múké la kí sĩ. 'Bã sụ̃
kí ru bõngó ãjẽ́ rú ãzíla drị́'bị́ cãŋá nzírí-nzírí ãfó ru, ŋálíká
gólũdĩ rú ãjẽ́ rú 'dĩ kí agá ku,
10 wó rá la ị́jọ́ idélé múké rĩ sĩ, icólépi ũkú ã'ị́táŋá ĩ'badrị́
kí sĩ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ i'dajó.
11 Ũkú 'bã are kí ị́jọ́ ãzíla 'bã ụ̃nị́ kí ị́jọ́ kírí-kírí ru 'bã adru
kí dríŋá.
12 Lẽ ũkú 'ba imbá kí ãgọbị́ kí ku, 'bã adru kí ãmbógó ru
kí drị̃lẹ́ gá ku, 'ba are kí ị́jọ́ kírí-kírí ru.
13 Ú'bã ándrá Ádãmũ drị́drị́, vúlé la gá Ị́vã 'i.
14 Úlé ándrá Ádãmũ ku, rá la ũkû Ị́vã 'i kpere ĩ'diní a'dé
agá ị́jọ́ ũnzí agá.
15 Wó ũkú kí ru pa rá la ngọ́tị́ tĩŋá sĩ, drĩ kí pá tu ã'ị́táŋá
sĩ, lẽtáŋá, ásị́ ãlá ãzíla ásị́ ị̃gbẹ́ agá jã 'dâ rĩ agá rĩ gá.

3

'Bá kãnị̃sã drị̃lẹ́ ru 'dĩ kí

1 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la, 'bá drĩ ru ásị́ 'bã adrujó kãnị̃sã
'bã drị̃lẹ́ ru, ĩ'di ãzị́ ãrútáŋá ru ũniyambamba la.
2 'Bá kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru ị́jọ̃ kóru, ị́jọ́ 'bã ndẽlé
ku, ũkú trũ ãlu, ásị́ ị̃gbẹ́, ru tãmbalépi, ũndũwã rú, 'bá 'baní
rụlé rũrũ la. 'Ba a'ị́ vâ ãmụ́ kí ĩ'didrị́kogá ãyĩkõ sĩ ãzíla 'ba
imbá vâ 'bá kí ĩndĩ.
3 'Bã ĩmẽrã íwá sĩ ku, 'bã co ãcóŋá ku, 'bá adru ũmbã
kóru. 'Bã adru 'bá ásị́ ị̃gbẹ́ la, 'bá ũmbã lẽlépi ku la, vâ 'bá
séndẽ lẽlépi ambamba ku la.
4 'Bã adru 'bá lị́cọ́ ĩ'didrị́ drị́ celépi múké la, anzị́ 'bã kí tị
arelé vâ rụlé rũrũ la.
5 'Bá drĩ dó nị́ lị́cọ́ ĩ'didrị́ drị́ ce sĩ ku, ĩ'di dó kãnị̃sã Ãdróŋá
drị́ tãmba íngoní ru?
6 'Bá drị̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru 'bá ã'ị́táŋá agá ú'dí la ku, ã'dusĩku
ĩ'di mụ acálé ãfó ru ĩ'di pẽjó drị̃lẹ́ ru mbẽlẽ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di
a'dé ị́jọ́ lịŋá drị́ gá cécé Sĩtánĩ drị́ áni.
7 'Bã adru 'bá 'bá ã'ị́táŋá agá ku rĩ 'bã kí ị́jọ́ jọjó drị́ la gá
múké íni la, 'ba a'dé rú sĩ ímbá Sĩtánĩ drị́ agâ sĩ ĩ'diní drị̃nzá
ịsụ́jó ku.
8 Gẹ̃rị́ ãlu 'dĩ sĩ, dị́kọ̃nị́ 'bã adru 'bá rulé rũrũ ãzíla 'bá
ị́jọ́ kpị́ jọlépi la. 'Bã adru kí 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ ku, ãzíla
rọ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku la.
9 'Bã adru kí 'bá ásị́ 'bãlépi ị́jọ́ ã'ị́táŋá ãni i'dalé ĩ'baní rĩ
tãmbalépi ásị́sị́ŋá ãlá sĩ rĩ rú.

10 'Bã adru kí 'bá ũ'bį̃lé icólépi rá ịjọ̃ kóru la kî. 'Bá ãzí
drĩ ịjọ́ ají kí ụrụ'bá gá ũnzí ku, icó kí dó ãzị́ drį̃lẹ́ drị̃ ngalé
rá.
11 Ũkú drį̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãrútáŋ̨â trũ la, 'bã ndro
kí 'bá ãzí kí, kí rụ́ jǫ̣jó ũnzí ku. 'Bã adru kí 'bá ru tãmbalépi
ã'ị̃táŋ̨á sĩ ịjọ́ pírí ĩ'baní idélé rĩ kí agá la.
12 'Bá drį̃lẹ́ ru kãnị̃sã ãzã kolépi rĩ 'bã adru ũkú trũ ãlu,
ãzíla 'bã ce 'bá ĩ'didrị́kogá rĩ kí drị̃ anzị ĩ'didrị̃ kí abe múké-
múké.
13 Wó 'bá ãzị́ ãzã kolépi drį̃lẹ́ ru múké rĩ ála ĩ'di ũfẽ
į̃nzį̃táŋ̨á sĩ, ãzíla ásị́ 'bãŋ̨á ĩ'didrị́ ã'ị̃táŋ̨á Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị̃
gá rĩ la zozõ.

Ị̃jọ́ ífí mgbã ã'ị̃táŋ̨á ãmadrị̃ drị̃ rĩ

14 Ásĩ ịjọ́ 'dĩ kí míní ú'dî'da íni la táni mání ásị́ 'bã agá
cajó mí rụ̃lé mbẽlẽ rú tí,
15 ádrĩ sĩ ĩcẽ were rú rá, mi sĩ ịjọ́ 'bá (ã'ị̃táŋ̨á agá rĩ) kí
u'á jó Ãdróŋ̨á drị̃ agá gbíyã íngõ sĩ yã rĩ nị̃ cé. Kãnị̃sã 'dĩ
Ãdróŋ̨á ídri rĩ drị́ gá rĩ, ĩ'di ị́dị̃ŋ̨á ágófe rú ịjọ́ mgbã rĩ 'bã sĩ
pa tujó rĩ 'i.
16 'Bá ãzí icó ãgátã galé ịjọ́ zį̃lé zį̃-zį̃ ãmbógó 'dĩ sĩ ku,
Yẹ́sụ̃ i'dá ándrá ụrụ'bá gá rá,
î'da ĩ'di 'bá ãlá ru la Úríndí sĩ,
mãlãyíkã ndre kí vâ ĩ'di rá.
Úlũ vâ ịjọ́ ĩ'didrị̃ mmgbọ rú sụ́rụ́ pírí 'baní rá,
'bá ã'ị̃ kí ịjọ́ ĩ'didrị̃ ãngũ drį̃ gá 'dâ rá,
ú'dụ dó ĩ'di ũpĩ nalé Ãdróŋ̨á be 'bụ̃ gá.

4

'Bá kí drụ́zị̃ ã'ị̃táŋ̨á a'be rá

1 Úríndí Ãlá rĩ lũ dó ãmaní ú'dî'da tọndọlọ 'bo, ụ́'dụ́ ãsį̃ŋ̨á
gâlé ru rĩ gá, 'bá kí ã'ị̃táŋ̨á a'be rá. Kí úríndí ũnzí 'bã
ímbátáŋ̨á are ĩnzõ ĩ'baní kí uléjó rĩ abe.
2 Ímbátáŋ̨á 'dĩ kí ĩnzõ rú ãzíla mũlũmbẽ rú. Kí ru 'bã 'bá
Ãdróŋ̨á ãni la rú, wó íni 'dĩ ũrãtáŋ̨á ĩ'badrị̃ Ãdróŋ̨á drị̃ gá
rĩ drã rá.
3 Kí jọ la îgbã ũkú ãzíla, ãkónã Ãdróŋ̨á 'bã 'bãlé ãzí rĩ kí
'bá ã'ị̃táŋ̨â trũ ịjọ́ mgbã nị̃lépi cé rĩ 'bã na kí kí ku.
4 Wó ãko pírí Ãdróŋ̨á 'bã 'bãlé 'dĩ kí múké, lẽ ãgã kí ãzí
ku. Ãma ã'ị̃ kí nalé la ãyĩkõ sĩ, ãmaní Ãdróŋ̨á ní ãwã'dĩfô
fẽ agá ãma ásị́ gá,
5 ã'dusĩku ãnị̃ rá ịjọ́ Ãdróŋ̨á drị̃ 'bã ĩ'di ãlá ru ãzíla Ãdróŋ̨á
ã'ị̃ŋ̨á sĩ.

'Bá kãnị̃sã drị̃ celépi múké rĩ

6 Ídrĩ ı́jọ́ 'dĩ vú nze mí ádrı̨́pı̨ka 'baní mí ámvọ́pı̨ka abe, mi íni la ãzı̨́ míní adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'bã ũ̃pı̨́gọ́ŋá ru ãlá rĩ nga, mi 'bá izólé ı́jọ́ mgbã ã'ı̨́táŋá drı̨́ 'bã ímbátáŋá vú ũbĩlépi rĩ 'i.

7 Mí iza sáwã ãgátã gajó ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨́ sĩ ku, ãzíla ı́jọ́ ũnzí ũkú delépi rá 'dĩ 'bã kí ujọ́lé rĩ agá ku. Mí ímbá mi ũkpó ru úríndí agá ádrízã Ãdróŋá rujó rĩ sĩ.

8 Ụrụ'bá imbájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ũ̃rọ̃drı̨́ ru rá, wó ru imbájó ũkpó ru úríndí sĩ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ ĩ'di ũ̃rọ̃drı̨́ ru ı́jọ́ pírí agá, ı́jọ́ azı̨́lé ídri ú'dî'da rĩ agá ídri rú amụ́lépi ĩndõ rĩ agá rĩ 'bã ũyá ũfẽjó.

9 Į́jọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ı́jọ́ mgbã la, ãzíla lẽ 'bá pírí 'bã ã'ı̨́ kí ásı̨́ pírí sĩ.

10 Ãma ãma ĩcãndĩ ãzı̨́ ngalé ũkpõ sĩ ı́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ãma ásı̨́ 'bãjó ı̃dụ́ ru Ãdróŋá ídri rĩ drı̨́ gá ambamba 'Bá 'bá pírí ã'ı̨́táŋâ trũ rĩ kí upalépi rĩ drı̨́ gá.

11 Mí imbá ı́jọ́ 'dĩ, mí azı̨ vâ ĩ'di ãzı̨́táŋá ru ĩndĩ.

12 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ mî adrujó kãrı̨́lę̃ ru rĩ sĩ ku, mí adru 'bá ã'ı̨́lépi rá 'dĩ 'baní ícétáŋá ru ı́jọ́ jọŋá sĩ, lẽtáŋá sĩ, ã'ı̨́táŋá sĩ, ásı̨́ ãlá sĩ, ãzíla ádrízã ãlá sĩ.

13 Má amụ́ drĩ ku rú, í'bã ími ásı̨́ bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨́ lãjó, ũlũjó la, ãzíla 'bá kí imbájó ĩndĩ.

14 Mí ãvĩ ı́jọ́ úríndí ãni fẽlé míní ími agá míní ı̣sụ́lé nábı̨́ kí tı̣ gâ sĩ, 'bá kãnı̣́sã 'bã drı̨́lẹ́ ru 'dĩ 'bã kí míní ãmbõgõ fẽjó ãzíla drı̨́ ũ̃t̃jó ími drı̨́ gá rĩ sĩ rĩ ku.

15 Í'bã ími ásı̨́ pírí ı́jọ́ 'dĩ kí drı̨́ gá, ífẽ mi pírí ala gá, 'bá pírí 'bã ndre kí sĩ ı́jọ́ zojó rĩ.

16 Ímba ími ídri tã, ímbátáŋá mî ı̣sụ́lé rĩ kí sĩ, mí adru kí agá jã 'dâ. Míní ı́jọ́ 'dĩ kí nga agá 'dâ, mi ími ãmgbã rĩ pa 'bá ími tı̣ arelépi 'dĩ kí abe.

5

Į́jọ́ jọlé 'bá ĩyõ, ãwụzı̨ ãzíla ãtí'bó kí ı̨́jọ́ sĩ rĩ

1 Mí uzá 'bá ãmbá drı̨́ gá ku, be la rá la íjọ ĩ'diní ı́jọ́ jãjã rú cécé mî jọlé mí átẹ́pı̨ ní rĩ áni, íjọ vâ kãrı̨́lẹ̃ 'baní ı̨́jọ́ cécé mî jọlé mí ádrı̨́pı̨ ní rĩ áni.

2 Ũkú ãmbá 'dĩ kí í'dụ kí mî ãndrẽ áni, ũkú ú'dí 'dĩ kí í'dụ kí mî ámvọ́pı̨ka kí áni ádrízã ãlá sĩ.

3 Kãnı̣́sã 'bã mba ãwụ́zı̨ mgbã lı̨́kı̨́cọ́ ru rĩ kí tã.

4 Wó drĩ adru anzı̨ trũ jõku anzı̨ 'bã anzı̨ kí abe, ãzı̨́ ĩ'badrı̨́ drı̨́drı̨́ rĩ ĩ'di ru kí Ãdróŋá rá rĩ i'dajó, 'bá kí tı̣lépi rĩ kí tãmbajó, áyı̨́pı̨́ kí ı̃dẹ́pı̨́ abe. Į́jọ́ 'dĩ la Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽ ambamba.

5 Ũkú ãwṹzị́ ru mgbã rĩ ĩ'di lı̨́kı̨́cọ́ ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋ́á drį̃ gá ı̨́jọ́ pírí sĩ, ı̨́nı̨́ kí į̃tṹ be Ãdróŋ́á zı̨́lépi ãzãkoma ĩ'didrį̃ kí sĩ, ãzíla sáwã fẽlépi ãndá la Ãdróŋ́á ã'ı̨́jó rĩ.

6 Ãwṹzị́ ásị́ 'bãlépi ãyĩkõ ụrụ'bá drį̃ drį̃ gá á'dṹsĩ rĩ, drã rá úríndí agá.

7 Ĩfẽ ímbátáŋ́á 'dĩ kí kãnı̨́sã 'baní újọ rú sĩ ãwṹzị́ ĩ'baní tãmbalé rĩ kí ụrụ'bá gá ı̨́jọ́ ũnzí la ku.

8 'Bá kãká ĩ'badrį̃ kí tãmbalépi ku, ambamba la 'bá ĩ'badrį̃ kogá 'dĩ kí gã kí ã'ı̨́táŋ́á mgbã rĩ úmgbé, ũnzĩkãnã sĩ ndẽ kí 'bá ã'ı̨́táŋ̨â kóru rĩ kí rá.

9 Ãwṹzị́ rṹ sĩlé 'bá ãzãkolé rĩ kí agá rĩ 'bã adru ũkú ílí calépi kãlı̨́ ázíyá rá íni la, ándrá vâ ágô ã'ı̨́lépi rá la.

10 'Bã adru 'bá 'bá pírí 'baní ı̨́nzı̨́lé ı̨́nzı̨́ ı̨́jọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ sĩ la. Anzı̨ ĩ'didrį̃ kí izólépi ídri mgbã sĩ la, ásı̨́ ı̨́gbẹ́ 'bá ã'ı̨́táŋ́á agá rĩ kí ãzã kolépi, 'bá 'bá ı̨́jọ́ 'bã ı̨́sṹlé rĩ kí ãzã kolépi, ãzíla ṹ'dṹ pírí sĩ bábá ı̨́jọ́ múké rĩ idélépi rĩ.

11 Ãwṹzị́ ãráŋ́á 'dĩ kí lẽ ũsĩ kí rṹ ãwṹzị́ ru ku, ã'dusĩku ı̨́jọ́ ágó lẽjó rĩ drĩ angá rá, ĩ'di ũkpõ ı̨́jọ́ Kúrísĩtõ ã'ı̨́jó rĩ drį̃ uga rá, kí dó sĩ lẽ ágó rụlé áyụ.

12 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, kí ı̨́jọ́ lı̨́ŋ́á ají kí drį̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ĩ'baní ã'ı̨́táŋ́á ĩ'badrį̃ drį̃drį̃ rĩ a'bejó rá rĩ sĩ.

13 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, kí acá ũvũ rú acı̨́jó ngara 'bá 'bã lı̨́cọ́ tı̨ pi trũ, mụjó ı̨́jọ́ jọ trũ 'bá 'ba rṹ, ufíjó ı̨́jọ́ gá mı̨́rį̃ rú vâ sĩ ı̨́jọ́ tá lẽlé újọ ku rĩ kí ujọ́ trũ.

14 Į́jọ́ mâ jọlé ãwṹzị́ ãráŋ́á 'dĩ 'baní rĩ, lẽ 'bã rụ kí ágó, 'bã tı̨ kí anzı̨, 'bã mba kí sĩ lı̨́cọ́ ĩ'badrį̃ kí tã, lẽ 'bã fẽ kí mẹ́rọ́'bá (Sĩtánĩ) ní kẽjı̨́ sĩ ı̨́jọ́ jọjó kí ụrụ'bá gá ku.

15 Áma ásı̨́ mvu rá 'bá ãzí rĩ uja kí ru vúlé Sĩtánĩ vú bĩjó.

16 'Bá ã'ı̨́táŋ́á agá ãgọbı̨ rú ãzíla ũkú ru ĩ'bã kãká kí sĩ adrujó ãwṹzị́ ru 'dĩ, 'bã gũ kí ı̨́jọ́ kí tãmbajó rĩ kãnı̨́sã drį̃ gá ku. Kãnı̨́sã dó sĩ ãwṹzị́ mgbã lı̨́kı̨́cọ́ rĩ kí tãmba áyụ.

17 'Bá Yẹ́sṹ ã'ı̨́lépi rá 'dĩ 'bã fẽ kí ãrútáŋ́á 'bá ãmbogo kãnı̨́sã 'bã drį̃lẹ́ ru ãzı̨́ ngalépi múké ı̨́jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ ũlũlépi, ãzíla kí imbálépi sĩ ı̨́jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ tãmbajó 'dĩ 'banî.

18 Į́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ jọ, “Mí umbé mánį̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tı̨ cí ĩ'di atrıjó ãná naŋá gá ku.” *† Į́jọ́ ãzí vâ sĩlé bṹkṹ 'dĩ agá rĩ, “'Bá drĩ ãzı̨́ nga 'bo, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá rá.” †

19 Mí ã'ı̨́ ı̨́jọ́ 'bá ãlu 'bã jọlé 'bá kãnı̨́sã 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ ụrụ'bá gá iza ı̨́jọ́ ũnzí rĩ cọtı̨ ku, kpere 'bá ı̨́rį̃ jõku 'bá na 'bã kí jọ agá la ĩndre 'bá drį̃lẹ́ ru 'dã ũnzí idé gá cé rĩ gá.

---

* **5:18** Į́jọ́ sĩlé 'dĩ 'bã ífí *“'Bá drĩ mî ũyá sõ, ífẽ ĩ'diní íná nalé cí.”* † **5:18** Ãzı̨́táŋ́á Amvinạ́ 25:4 † **5:18** Lṹkã 10:7

20 'Bá ãzí ãlu Yẹ́sũ̃ ã'ḭlépi rá la drĩ ḭjọ́ ũnzí idé, mí uzá ĩ'di drḭ gá kãnḭsã agá 'bá kí drḭ gâ sĩ. Mi ḭjọ́ 'dĩ idé íni la 'bá ãzí 'dĩ 'bã idé kí rú sĩ ḭjọ́ ũnzí Ãdróŋá mẹ́lẹ́tḭ gá ku.

21 Má azḭ míní ḭjọ́ 'dĩ 'i Ãdróŋá mẹ́lẹ́tḭ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ mẹ́lẹ́tḭ gá ãzíla vâ mãlãyíkã pẽ lé ãlápítí 'dĩ kí mẹ́lẹ́tḭ gá ḭjọ́ 'bá kí trejó 'dĩ ngajó ásḭ pírí sĩ uyaŋâ kóru. Ílḭ ḭjọ́ ĩndṵ́ la ndrũ̃ŋâ kóru ku.

22 Íyã drḭ tĩ̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ gbõrú ku. Ífi 'bá ãzí 'bã ḭjọ́ ũnzí agá ku. Ímba ími tã adrujó ãlá ru ḭjọ́ ũnzî kóru.

23 Ímvụ lú ĩyḭ á'dṵ̃sĩ ku, wó rá la, ímvụ wáyĩnĩ were írúwá ru ími ífí azálépi ṵ'dṵ́ pírí 'dĩ ḭgbẹjó.

24 Ḭjọ́ mâ jǫ̣jó la lẽ íyã drḭ tĩ̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ ku rĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí indré mmgbọ rú cé, ãzíla 'bá kí vâ nḭ̃ la ála mụ ḭjọ́ lḭlé kí drḭ gá rá rĩ gá rá. Wó ḭjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí amṵ́ ru i'dalé vúlé vúlé ru.

25 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni, ḭjọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ, 'bá pírí kí nḭ̃ la cé, wó ḭjọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'ba kí idélé ndrelé ku rĩ ĩ'di amṵ́ ru i'dalé vúlé vúlé ru rá.

6

1 'Bá pírí Yẹ́sũ̃ ã'ḭlépi rá, ãzḭ ngalépi 'bá ãzí drḭ ãti'bo rú rĩ, 'bã ĩ̃nzḭ̃ kí ãmbogo ĩ'badrḭ kí sáwã pírí sĩ ĩ̃nzḭ̃-ĩ̃nzḭ̃. 'Bã idé kí ḭjọ́ 'dĩ íni la, 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ḭlépi ku rĩ 'bã jọ kí rú sĩ ḭjọ́ Ãdróŋá rṵ́ drḭ gá ũnzí ku, ãzíla 'bã jọ kí rú vâ sĩ ímbátáŋá ãmaní fẽlé 'dĩ ĩ'di ũnzí la ku.

2 Ãti'bo ĩ'bã ãmbogo kí sĩ adrujó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ḭlépi rá rĩ kí rĩ, lẽ 'bã 'bã kí kí idemará ru ku. Be la rá la, lẽ 'bã nga kí ãzḭ ũkpó sĩ ásḭ pírí sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'baní idélé íni rĩ sĩ, kí 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ḭlépi rá rĩ kí ãzã ko ãzḭ ĩ'baní ngalé ũkpó sĩ rĩ sĩ.

Páwũ̃lõ̃ sĩ ḭ̃jọ́ ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ kí drḭ gá ãko 'baní cajó míní rá rĩ be

Tḭmĩtịyọ̃, mí imbá ḭjọ́ mâ lũlé míní 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sũ̃ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'banî, ãzíla mí imbá kí ásḭ ḭjọ́ 'dĩ kí idéjó.

3 'Bá ãzí ímbátáŋá ĩnzõ rú imbálépi rĩ, icó kí ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ mgbã 'dĩ kí ã'ḭ̃lé ku, wó ḭjọ́ mání lũlé míní 'dĩ kí ímbátáŋá kpḭ Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ kî, ãzíla ímbátáŋá 'dĩ kí vâ sĩ 'bá imbájó u'ájó ídri Ãdróŋá drḭ agá rĩ kí.

4 'Bá ímbátáŋá ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí 'bá ãfó ru, vâ ḭjọ́ nḭ̃lépi ku la kî. 'Bá 'dĩ áni rĩ lẽ kí ru ãgátã gaŋá ḭjọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ agá rĩ kí sĩ ambamba. Ḭjọ́ 'dĩ áni 'dĩ la kí

drĩdríŋĩ gá ãgátã gaŋá sĩ ru u'dájó, ru cojó, ru ngṹjó ũnzí, ãzíla íjọ́ ũrãjó ũnzí 'bá ãzí drį̃ gá rĩ ají.
5 'Bá 'dĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ íjọ́ ũcõgõ fẽjó 'bání rĩ kí i'dó. Kí úŋmĩ ga tré pírí ĩnzõ sĩ, ãzíla kí tị jọ íjọ́ mgbã kpị rĩ ku. Ũrãtáŋá ĩ'badrį̃ agá, dịnį̃ sĩ, ála acá kụ́rẹ́nị́ ru.
6 Ãdróŋá tị arejó rĩ la fẽ mi acá kụ́rẹ́nị́ ru, ãko mí trũ adrujó were rĩ drĩ kí ca míní rá rĩ gá.
7 Ãmaní ándrá amụ́jó ũnọ́kụ́ drį̃ gá rĩ sĩ, ãma amụ́ kí ándrá ãko ãzí kóru, ãma kí jõ vâ drụ́zị́ gõ Ãdróŋá rụ̃lé, ãma gõ drį̃ drị́ ru.
8 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, íná drĩ kí adru ãmaní bõngó trũ cí, ca ãmaní rá.
9 'Bá lẽlépi acálépi kụ́rẹ́nị́ ru rĩ kí a'dé ũ̃'bĩ̃táŋá agá ãzíla kí gbã mãtégõ gá, íjọ́ ũnzí ĩ'ba ãni aza rú ĩ'baní lẽlé 'dĩ kí kí agụ drã gá ãzíla ĩ̃lĩ̃kĩ̃jọ́.
10 Lẽtáŋá séndẽ lẽjó rĩ ĩ'di ízókí íjọ́ ũnzí pírí 'badrị̃ rĩ 'i. 'Bá séndẽ lẽlépi ịsụ́lépi ambamba rĩ kí ndrũ̃ la gẽ̃rį̃ ũnzí sĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ fẽ a'be kí ã'ĩ̃táŋá Yẹ́sũ̃ agá rĩ rá, ũcõgõ la kí ásị́ lị, kí dó ú'dî'da drį̃ cị íjọ́ ũnzí drị́.

Ị̃jọ́ Páwũ̃lõ̃ 'bá azịlé Tị̃mĩ̃tĩ̃yõ̃ ní ãsĩ̃jó rĩ

11 Wó mi 'i, Tị̃mĩ̃tĩ̃yõ̃, 'bá Ãdróŋá ãni 'dĩ, lẽ mí apá íjọ́ ũnzí 'dĩ kî sĩ pírí apá-apâ. Be la rá la, lẽ mí adro íjọ́ mgbã rĩ vú, ídri u'ájó Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ abe, ã'ĩ̃táŋâ trũ, lẽtáŋá 'bá lẽjó rĩ trũ, íjọ́ kí tajó ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ rĩ trũ, ãzíla vâ 'bá 'baní íjọ́ kí jǫ̣jó ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ.
12 Í'dị ã'dị ã'ĩ̃táŋá drị́ rĩ. Írụ íjọ́ ídri ukólépi ku, ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ími umvejó ala gá 'bá wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá, ụ́'dụ́ mî íjọ́ mídrị́ múké rĩ kí vú nzejó 'bá wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá rĩ mgbemgbe.
13 Má azị mi Ãdróŋá ídri fẽlépi ãko pírí 'baní rĩ drį̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ̃ Yẹ́sũ̃ íjọ́ mgbã ĩ'didrị́ gá rĩ vú nzelépi Põ̃nĩ̃tĩ̃yõ̃ Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá rĩ drį̃lẹ́ gá,
14 ímba íjọ́ Ãdróŋá drį̃ tã íjọ́ ũnzî kóru. 'Bá ãzí icó sĩ íjọ́ ũnzí ãzí ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá ú'dî'da cajó kpere ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó drụ́zị́ ĩ̃dị́ rĩ gá ku.
15 Ãdróŋá ásị́ ĩ̃gbẽ̃ fẽlépi ãzíla Ãdróŋá ãlu ịcụ́lé ịcụ́ Úpí ru, Úpí ũpi 'bã drį̃, la rú amụ́ Yẹ́sũ̃ i'dalé 'bũ̃ gá 'dãá sáwã múké ĩ'di 'bã idélé ĩ'diní rĩ agá.
16 Ĩ'di Ãdróŋá icólépi drãlépi ku u'álépi jã 'dâ rĩ 'i, ĩ'di u'á dį̃zã 'bá ãzí 'bã sĩ cajó ala gá ku íni rĩ agá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di ndrelépi rá la yụ. Ị̃nzĩ̃táŋá 'bã adru ĩ'diní ũkpõ ukólépi ku rĩ trũ. Ámĩ̃nã.

17 Íjọ 'bá ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ kụ́rẹ́nị ru 'dĩ 'baní, 'ba u'á kí
ãfó sĩ ku, ãzíla 'bã 'bã kí ásị́ málĩ ĩ'ba ãni drụ́zị́ ukólépi rá
rĩ kí drĩ gá ku. Wó 'bã 'bã kí ru ásị́ Ãdróŋá ídri rú, ãko pírí
ãmaní lẽlé rĩ kí fẽlépi ãmaní sĩ ãyĩkõ idéjó rĩ 'bã íjọ́ arejó.
18 Mí imbá kí íjọ́ mgbã múké rĩ idéjó, málĩ ĩ'badrĩ kí ayújó
gẽrĩ múké Ãdróŋá 'bã ã'ĩlé rá rĩ sĩ, 'bã adru kí 'bá ãko fẽlépi
ãvá sĩ, ãzã koma fẽlépi 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ nî.
19 Íjọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ áni rĩ sĩ, kí málĩ ĩ'badrĩ kí tãmba
ãngũ drụ́zị́ kí sĩ mụjó kí ịsụ́jó ĩndõ rĩ agá, kí dó sĩ mụ ídri
mgbã u'ájó jã 'dâ rĩ ịsụ́lé.
20 Tĩmĩtíyõ, ímba ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé mídrị rĩ kí tã múké-
múké. Mí uná mi 'bá ru 'bãlépi kí nĩtáŋâ trũ ãgátã galépi
ífí kóru 'dĩ kí sĩ uná-unâ.
21 'Bá ãzí rĩ 'bã kí ásị́ pírí íjọ́ ũnọ́kụ́ drị imbálé ĩnzõ rú 'dĩ
kí drĩ gá, a'be kí gẽrĩ Ãdróŋá drị ã'ĩtáŋá drĩ rá.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drĩ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé Tĩmĩtíyõ ní ĩrĩ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwũlõ Ãdróŋá 'bã pẽlé ũpígõŋá
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ãni la rú, sĩ íjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã aziĩlé 'bá
pajó ídri ísújó Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ drí.
2 Mâ ngọ́pi Tĩmĩtíyõ, mâ lẽlé ambamba rĩ: má a'í Ãdróŋá
ãmã Átẹ́pi ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sũ Úpí ãmadrĩ 'bã fẽ míní lẽtáŋá
uyanâ kóru, ásĩ ĩgbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Tĩmĩtíyõ ásĩ imbájó

3 Tĩmĩtíyõ, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mî sĩ, Ãdróŋá mání
ãzí ngajó ĩ'diní ásísíŋá ãlá pírí sĩ, cécé ándrá má áyípika
'bã kí idélé ĩ'diní rĩ ní rĩ nî. Ma ú'dú pírí sĩ Ãdróŋá ã'ĩ ími
íjọ́ sĩ ĩtú kí ínĩ be.
4 Álẽ tí ími ndrelé gbõrú ĩdí, ã'dusĩku má igá íjọ́ ándrá mî
míndrẹ ũsũjó ãmaní ãma awajó mí be rĩ sĩ rĩ 'i, ãyĩkõ la mụ
galé áma ásĩ gá tré ãdrĩ dó ãma ísú mí be ĩrĩ trá ãngũ ãlu
gá ĩdí rĩ gá.
5 Ã'dusĩku ánĩ í'bã ími ásí Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drĩ gá ã'ĩtáŋá
mgbã la sĩ ãndá-ãndá ru rĩ gá rá. Ã'ĩtáŋá mídrí 'dĩ ĩ'di
ã'ĩtáŋá mí ãndrẽ Yúnẹ̃kẹ̃ drĩ áni ãzíla mí ĩdẹ́pi Lọ́yĩsĩ drĩ
áni rĩ 'i.
6 Íjọ́ 'dĩ sĩ, má igá mi 'i, lẽ í'bã ãcí úríndí drí gá Ãdróŋá
'bã fẽlé míní, ándrá mâ sĩ drí tĩjó ími drĩ gá rĩ 'bã kokõ.
7 Ãdróŋá fẽ ãmaní úríndí sĩ idéjó ũrĩ sĩ ku la, wó fẽ ãmaní
úríndí adrujó ũkpó ru, lẽtáŋá ãvá sĩ rĩ, ãzíla ru tãmbajó ásĩ
ĩgbẹ́ sĩ rĩ 'i.
8 Íjọ́ 'dĩ sĩ, mí idé drĩnzá sĩ íjọ́ Úpí drĩ lũjó 'bá 'baní ku,
ãzíla mí idé vâ ũrĩ sĩ áma íjọ́ sĩ ku ádrĩ táni adru mãbúsũ
gá íjọ́ Úpí Yẹ́sũ drĩ sĩ. Kẽjí la gá, mí ã'ĩ ũcõgõ ísúlé íjọ́ mgbã
rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ũkpó la fẽjó míní rĩ sĩ.
9 Ĩ'di Ãdróŋá ãma palépi rĩ, ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni
la rú, adru íjọ́ ãmaní idélé rĩ sĩ ku, wó íjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé nĩ ásĩ
ĩgbẹ̃ ĩ'didrí gá rĩ sĩ rĩ sĩ. Fẽ ãmaní ásĩ ĩgbẹ̃ 'dĩ gẹ̃rĩ Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ rụ́ sĩ údu i'dóŋá gâlé 'dã.
10 Wó ú'dî'da, i'da dó ãmaní íjọ́ 'dĩ kí gẹ̃rĩ 'Bá 'bá Palépi
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ 'bã drã 'bã ũkpó ndẽjó rá rĩ sĩ, i'da dó sĩ ãmaní
gẹ̃rĩ ídri ukólépi ku rĩ drí rĩ íjọ́ mgbã ĩ'didrí gá rĩ sĩ.

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ ma adrujó ĩ'di 'bã ũ̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla 'bá 'bá imbálépi ị́jọ́ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú.
12 Ma bãsĩ ũcõgõ ịsụ́ ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ. Wó tí, má u'á drĩ̃nzá sĩ ku, ã'dusĩku ánĩ̃ 'bá mání ã'ĩ̃lé rĩ rá, ãzíla má ã'ĩ̃ rá icó ídri mádrĩ̃ tãmbalé rá kpere ụ́'dụ́ ĩ'diní ãgõjó rĩ gá.
13 Ímbátáŋá pịrị míní arelé mádrĩ̃ 'dĩ ímba tã la cécé mání imbálé míní rĩ áni ã'ĩ̃táŋá sĩ, ãzíla lẽtáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá.
14 Ímba ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drĩ̃ ãlápítítí 'dĩ tã ũkpó Úríndí Ãlá u'álépi ãma agá rĩ drĩ̃ sĩ.
15 Mî nĩ̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Ásĩyã gá rĩ a'be kí ma rá, ala gá Fĩgẽlásĩ kí Hãmũgénĩ be mụ kí rá.
16 Lẽ ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drĩ̃ 'bã adru lị́cọ́ Ũnẽsẽfórõ drĩ̃ ní 'bá ĩ'didrĩ̃ko gá rĩ abe, ri amụ́lé áma ndrelé, áma ásị̃ imbájó, drĩ̃nzá rụ vâ ĩ'di ku táni mání adrujó mãbụ́sũ̃ gá tí.
17 Ĩ'di 'bã amụ́jó Rụ́mĩ̃ gá rĩ sĩ, i'dó áma ndrũ̃lé kpere ĩ'di 'bã áma ịsụ́ agá.
18 Lẽ Ãdróŋá 'bã i'da ĩ'diní ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ụ́'dụ́ Yẹ́sũ̃ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Ínĩ̃ vâ ko áma ãzã Ẽfésõ gá íngõpí yã rĩ gá rá.

2

Ãsĩkárĩ Yẹ́sũ̃ drĩ̃ ũkpó rĩ

1 Mâ ngọ́pị Tịmĩtíyọ̃, mí adru ũkpó ru ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá 'bã fẽlé míní Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá rĩ sĩ.
2 Ị́jọ́ míní arelé mâ imbálé míní ũ'bí wẽwẽ rú kí drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ kí, mí imbá kí 'bá mgbã icólépi kí imbálépi 'bá ãzí 'baní ĩndĩ rá rĩ 'banî.
3 Mí ã'ĩ̃ ũcõgõ ịsụ́lé má be ãsĩkárĩ ũkpó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drĩ̃ áni.
4 Ãsĩkárĩ ãzí filépi ị́jọ́ 'bá ídri ãsĩkárĩ rú ku rĩ 'badrĩ̃ kí agá la yu, ã'dusĩku icó ãyĩkõ fẽlé ãmbógó ĩ'di sĩlépi ãsĩkárĩ rú rĩ ní ku, ĩ'di tị la are sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'dinî.
5 Mí ũbĩ ãzị̃táŋá Úpí drĩ̃ kí vú cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́ cẹ̃lépi ãbálá gá rĩ 'bã áni. Drĩ ãzị̃táŋá nũ rá icó agalé ku, ịsụ́ vâ ũyá 'bãlé rĩ ku.
6 Ámvụ́ 'dị̃pị̃ ãzị̃ ngalépi ũkpó sĩ rĩ, lẽ 'bã i'dó ũri ãfũlépi drĩ̃drĩ̃ rĩ kí nalé nĩ.
7 Mí ũrã ị́jọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí múké-múké. Ãdróŋá la míní úŋmĩ fẽ sĩ kí ífí nĩ̃jó nĩ.
8-9 Mí ãvĩ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ãfũlépi úpí Dãwụ́dĩ̃ 'bã ũri rú, angálépi ídri, 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩ̃drĩ́ŋĩ̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ku. Ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drĩ̃ mání ũlũlé 'dĩ bãsĩ mání ũcõgõ ịsụ́jó, áma umbéjó nõrórõ sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi mãbụ́sũ̃ rú rĩ áni 'dĩ. Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃ rĩ ícó umbélé la nõrórõ sĩ ku.

10 Má ã'ị̃ dó sĩ ịjọ́ pírí talé drĩ patáŋá ají, ãzíla dị̃zã ukólépi
ku Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drị̃ fẽlé 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé rĩ 'baní rĩ gá.
11 Ịjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la:
Ãdrĩ drã ĩ'di be,
ãma vâ u'á ídri rú ĩ'di be.
12 Ãdrĩ ịjọ́ ũkpó rĩ kí ta ĩ'di be,
ãma ũpĩ na ĩ'di be.
Ãdrĩ ĩ'di gã úmgbé,
ĩ'di vâ ãma gã úmgbé.
13 Ãdrĩ adru ã'ị̃táŋâ kóru,
ĩ'di ace ã'ị̃táŋâ trũ,
icó ru gãlé úmgbé ku.

'Bá ãzị̃ ngalépi múké rĩ

14 Tịmĩtịyõ, íri 'bá kí igálé ịjọ́ 'dĩ kí sĩ, mí azị ĩ'baní Ãdróŋá
rụ́ sĩ, ãwãjó ịjọ́ ífí kóru rĩ kí sĩ ku. Ãwãŋá 'dĩ áni 'dĩ kí ífí
kóru, ĩ'di 'bá kí arelépi rĩ kí iza rá.
15 Ínga ãzị̃ ũkpó sĩ Ãdróŋá la dó sĩ ími ã'ị̃ rá. Mí adru 'bá
ãzị̃ ngalépi múké, 'bá ãzí ĩ'diní drị̃nzá fẽjó ku la, ãzíla 'bá
ịjọ́ mgbã rĩ 'bã ífí icélépi rĩ.
16 Mí uná mi ịjọ́ jọlé 'bá 'bá 'dĩ kí sĩ, ãgátã gâlé ífí kóru
'dĩ kí 'bá drị̃ se ịjọ́ ũnzí anzújó.
17 Ịjọ́ jọlé 'dĩ áni rĩ kí iré 'bá ụrụ'bá gá cécé ãkõzá gbãnákã
rú celépi 'bá ụrụ'bá gá rĩ áni. Hãyĩménã kí Fĩlétõ be ícétáŋá
ịjọ́ 'dĩ drị̃ kí.
18 A'be kí gẽrị̃ ịjọ́ mgbã rĩ drị̃ rá, jọ kí, ángáŋá 'bá drãlépi
rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ idé ru 'bo, ãzíla iza kí 'bá ãzí 'bã
ã'ị̃táŋá rá.
19 Wó ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ tu pá mgbemgbe cécé bõrõ
ĩndụ́ írã sĩ rĩ áni, ịjọ́ sĩlé 'dĩ trũ: "Ãdróŋá nị̃ 'bá ĩ'didrị̃ kí
rá," ãzíla "'Bá jọlépi la kí Úpí ãni rĩ 'bã a'be kí ịjọ́ ũnzí idéŋá
cã."
20 Jó ãmbógó agá, ãkójó adru ãlu idélé gólũdĩ sĩ ãzíla sílĩvã
sĩ la ku, ãzí rĩ kí ídé kí báwũ sĩ ãzíla ũdrí sĩ. Ãkójó ãjẽ̃ rú
rĩ kí ála kí ayú ịjọ́, ãzíla ụ́'dụ́ ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agá. Tá
ãjẽ̃ were rĩ kí ála kí ayú ịjọ́ ụ́'dụ́ pírí rĩ drị̃ kí agá.
21 Ídrĩ ími tãmba ãlá ru, mi adru ãkójó Ãdróŋá 'bã ayúlé
ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí agá rĩ 'i. Mi adru ãlá ru, ãzíla mi adru bábá
iyólé iyô ãzị̃ Úpí drị̃ pírí múké rĩ kí agá.
22 Mí apá ĩlí ũnzí kãrị̃lẽ̃ drị̃ ndú-ndú 'dĩ kí sĩ rá, índrũ̃ ịjọ́
fẽlépi mi mũkẽ idé áyụ rĩ kî. Índrũ̃ ã'ị̃táŋá, lẽtáŋá ãzíla ásị̃
ĩgbẽ̃, u'ájó ãlu 'bá Úpí ã'ị̃lépi ásị̃ ãlá sĩ 'dĩ abe.
23 Ájọ míní ífi ãgátã gâlé aza rú ãzíla ũndũwã kóru ãcóŋá
fẽlépi 'dĩ kí agá ku.

24 Ãtí'bó Úpí drị̃ ãwã 'bá kí abe ku, ĩ'di rá la u'á ásị̃ į̃gbẹ́ sĩ 'bá pírí abe. Ĩ'di 'bá imbá múké ásị̃ į̃gbẹ́ sĩ, ĩ'di vâ 'bá drị̃-ũnzĩ rú 'dĩ kí ta.

25 Ãtí'bó Úpí drị̃ la 'bá ị́jọ́ mgbã gãlépi úmgbé 'dĩ kí imbá jãjã rú, Ãdróŋá nõ vâ kí ásị̃ uja sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ã'į̃jó rá íni.

26 Drĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ ũrã rá, ãzíla kí sĩ apá mãtégõ Sĩtánĩ 'bã 'bãlé ĩ'baní sĩ kí rụjó ngúlú ru sĩ kí 'bãjó mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ agá rá.

3

Ádrízã 'bá 'bã ãni ṵ́'dṵ́ ãsį̃jó rĩ sĩ rĩ

1 Tį̃mį̃tíyõ, lẽ ínį̃ ị́jọ́ 'dĩ kí cé, ṵ́'dṵ́ drṵ́zị́ ãsį̃jó 'dã kí sĩ, ị́jọ́ kí adru ũkpó-ũkpó.

2 'Bá kí ru vúŋá lẽ áyụ, ãzíla kí vâ adru rõmmgbọ́ ru séndẽ sĩ. Kí vâ ru į̣pị́ ãfó sĩ, kí ru lẽ ú'dáŋá sĩ, ru kí 'bá kí tį̣lépi rĩ kí ku, ị́jọ́ múké rĩ sĩ fẽ kí ãwã'dĩfô ku, ãzíla kí ásị̃ ãlá kóru.

3 Kí adru 'bá lẽtáŋâ kóru, 'bá 'bá trũlépi ku, 'bá 'bá kí usúlépi rĩ rú, 'bá ru tãmbalépi cénĩ ku, ãzíla 'bá ásị̃ ũnzí, vâ ị́jọ́ múké lẽlépi ku 'dĩ kî.

4 Kí ĩ'bã wõrị́ka kí mẹ́lẹ́ mbe sĩ kí ụ'dị̃jó, kí 'bá bị́lẹ́ kóru asílépi ị́jọ́ sĩ ku, 'bá ãfó ru, ãyĩkõ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ lẽlépi áyụ wó į̣jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'į̃lépi ku 'dĩ kî.

5 Kí ị́jọ́ idé cécé lẽ kí 'bã rĩ Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ rá rĩ áni, wó gã kí ũkpó ĩ'didrị́ kí sĩ adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ úmgbé. Lẽ mí u'á 'bá 'dĩ áni rĩ kí abe ãni rú ku.

6 'Bá 'dĩ áni 'dĩ kí acị̃ lị́cọ́ tị pi trũ, kí sĩ mụ ũkú ulélé ĩnzõ sĩ gbõrú, ĩlí ũnzí 'bã drị̃ celé nĩ 'dĩ kí ụ'dụ trũ.

7 Ũkú 'dĩ kí ṵ́'dṵ́ pírí sĩ mvu ị́jọ́ ú'dí ṵ̃nį̃lé, wó icó kí ị́jọ́ mgbã rĩ nį̃lé ku.

8 Yánẽ kí Yámbẽrẽ be ĩ'bã kí Mṵ́sã drị̃ arṵ́lé ãgátã sĩ rĩ áni, ímbá'bá 'dĩ áni 'dĩ kí ãgátã ga sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ ụtrị́jó. Ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ kí ũnzí-ũnzí, jõ wókõ ã'ị̃táŋá sĩ rĩ gá, úgã kí úmgbé.

9 Icó kí mụlé ị́jọ́ ĩ'ba ãni 'dĩ trũ álị́ ku, ã'dusĩku ṵ́'dṵ́ ãzí sĩ, 'bá pírí kí amṵ́ ãzá ĩ'badrị̃ nį̃lé cécé ándrá Yánẽ 'badrị̃ Yámbẽrẽ be rĩ áni.

Páwṵ̃lõ 'bã azį̣jó Tį̃mį̃tíyõ ní ãsį̃jó rĩ

10 Mi Tį̃mį̃tíyõ, ínį̃ ímbátáŋá mâ imbálé rĩ rá, ídri mádrị̃, į̣jọ́ mâ ásị̃ 'bã lẽlé idélé rĩ abe, índre ã'ị̃táŋá mádrị̃, ásị̃ teŋá, lẽtáŋá ãzíla ị́jọ́ taŋá jã rĩ.

11 Ínį̃ ũcõgõ mádrị̃ kí pírí ãzíla cãndí mâ į̣sṵ́lé vâ mâ talé ru idélépi mání Ãnį̃tíyọ́kį̃ gá, Ĩkónĩyãmũ gá ãzíla Lị́sį̃trã gá rĩ kí pírí, Úpí pa ma ala gá pírí nĩ.

12 'Bá pírí lẽlépi u'álépi Ãdróŋá 'bã 'bá ru, ídri Kúrísĩtõ
Yẹ́sṵ̃ drị̃ sĩ rĩ, kí ũcõgõ ịsṵ́ rá.
13 Wó 'bá ũnzí ãzíla ĩnzó'bá ru 'dĩ kí mụ ũnzĩ trũ drị̃ gá,
kí 'bá kí ulé ãzíla ála vâ kí ulé ĩndĩ.
14 Wó mî rú rĩ, ítu pá ũkpó ru ịjọ́ míní arelé, ãzíla ã'ĩlé
ími ásị́ mgbã sĩ 'bo rĩ agá, míní 'bá ími imbálépi rĩ kí nĩ̃jó
kí ã'di kí yã rĩ gá cé rĩ sĩ.
15 Ímbá míní ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé ãlá rĩ i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ,
ãzíla fẽ kí míní ũndũwã sĩ patáŋá amṵ́lépi ã'ĩtáŋá sĩ Kúrísĩtõ
Yẹ́sṵ̃ rṵ́ sĩ rĩ ịsṵ́jó.
16 Ḭjọ́ sĩlé ãlá 'dĩ angá ãvá Ãdróŋá 'bã vulé drị̃ la gá nĩ rĩ
sĩ, ĩ'di ṵ̃rọ̃drị́ ru 'bá imbájó ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, uzájó 'bá drị̃ gá
ịjọ́ ũnzí sĩ, 'bá itújó ịjọ́ izalé rĩ agá ãzíla 'bá imbájó ịjọ́ u'ájó
ádrízã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã adru bábá ãko pírí trũ sĩ
ãzị́ pírí múké rĩ kí ngajó.

4

1 Má azị́ mi Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drṵ́zị́
amṵ́lépi 'bá ídri rĩ kí ịjọ́ lị́lépi 'bá drãlépi rá rĩ abe, ãzíla
drṵ́zị́ i'dálépi Úpí ru ũpĩ ĩ'didrị́ agá rĩ drĩ̃lẹ́ gá.
2 Mí ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drị́, mí itú mi bábá, 'bá drĩ kí táni lẽ
la arelé la rá, jõku drĩ kí táni lẽ la arelé ku, mí ũlũ ĩ'baní ịjọ́
mgbã rĩ, íza kí drị̃ gá, mí itú kí, ãzíla mí imbá kí ásị́ jãjã rú
ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ.
3 Ṵ'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ, 'bá kí drṵ́zị́ ímbátáŋá mgbã rĩ gã
úmgbé. Kí ịjọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ kí idé áyụ, ãzíla kí ímbá'bá ịjọ́
ĩ'bã kí lẽlé arelé rĩ kí ũlũlépi áyụ rĩ kí tra wẽwẽ rú.
4 Kí ịjọ́ mgbã rĩ gã úmgbé, be la kí ru uja ãwí ĩnzõ rú 'dĩ
kí arelé.
5 Wó mi 'i Tĩ̃mĩ̃tíyọ̃, ímba ími tã ịjọ́ pírí agá, íta ũcõgõ,
ínga ãzị́ ịjọ́ Ãdróŋá drị́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ, íde ãzị́ fẽlé mídrị́
ngalé rĩ rá.
6 Drĩ adru ma 'i, ídri mádrị́ úsũ ĩ'di ídétáŋá ru Ãdróŋá ní
'bo. Ṵ'dṵ́ mádrị́ mâ ími a'bejó rĩ acá rá.
7 Á'dị ã'dị́ ịjọ́ mgbã rĩ drị̃ 'bo, áde ãbálá ṵ́ngṵ́lẹ́ ídri drị̃
'bo, ámba vâ ã'ĩtáŋá ídri mádrị́ drị̃ tã 'bo.
8 Úpí ịjọ́ lị́lépi pịrị-pịrị rĩ mba ú'dî'da mání ũyá ịjọ́ kpị drị́
gá rĩ tã 'bṵ̃ gâlé 'dã. Ĩ'di mụ mání fẽlé la ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ, adru
mání á'dṵ̃sĩ ku, wó vâ 'bá pírí ĩ'di drị̃ tẽlépi ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ru
i'dajó 'dã sĩ rĩ 'baní ĩndĩ.

Páwṵ̃lọ̃ umve Tĩ̃mĩ̃tĩyọ̃ 'i, zị́ vâ 'bá kí cící

9 Tĩmĩtíyǫ̃, mí ũbĩ drĩ ásị́ pírí sĩ amụ́lé má rụ́ 'dõlé mbẽlẽ
rú,
10 ã'dusĩku Dẽmásĩ a'be ma ĩ'di 'bã ịjọ́ ũnọ́kụ́ 'dõ drį̃ lẽjó
áyụ rĩ sĩ, mụ Tẹ̃sãlǫ̃ńḭ̃kį̃ gá 'bo. Kẽrẽsénĩ mụ Gãlãtíyã gá,
ãzíla Títǫ̃ mụ Dãlãmãtíyã gá.
11 'Bá acelépi má be rĩ dó lú Lụ́kã 'i á'dụ̃sĩ. Mí ají Mãrákõ
'i mí be ĩndĩ, ã'dusĩku ĩ'di amụ́ áma ãzã kolé ãzí Ãdróŋá drį̃
sĩ.
12 Ápẽ Tũḱḭ́kǫ̃ tị Ẽfésõ gá.
13 Mĩ amụ́ agá, mí ají mâ bõngó ụrụ'bá 'bejó į̃gbẹ̃ sĩ mâ
a'belé Kãrḭ́pǫ̃ drị Trõwásĩ gá rĩ ĩndĩ, ãzíla mâ bụ́kų̃ kí,
ínírikó tralé kãrãtásĩ sĩ wárágã sĩjó rĩ kí ĩndĩ.
14 Ãlẽkĩzéndã ãlḭ́gọ́ ru úká dịlépi rĩ idé ma ũnzí trẽyḭ́. Úpí
Yẹ́sų̃ la dó ĩ'di ũfẽ ịjọ́ ĩ'diní idélé má rụ́ 'dĩ kí sĩ nĩ.
15 Ínzį̃ mịfį̣ ĩ'di sĩ, ã'dusĩku ga ãgátã ũkpó ru ịjọ́ ãmaní
jọlé rĩ kí sĩ.
16 Mâ pá tujó kẹ́sį̃ drį̃lẹ́ gá drį̃drį̃, mâ ịjọ́ áma tõjó rĩ kí
umvijó rĩ sĩ, 'bá pírí Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ a'be kí ma á'dụ̃sĩ. Lẽ
Ãdróŋá 'bã lã ịjọ́ 'dĩ kí drį̃ gá ịjọ́ ũnzí ru ku.
17 Wó Úpí tu pá má benĩ, fẽ vâ ũkpó mání sĩ ịjọ́ mgbã
Ãdróŋá drį̃ ũlũjó mmgbọ rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dãá rĩ 'baní
sĩ arejó la, pa vâ ma drã sị́ gá rá.
18 Úpí la mụ áma palé ịjọ́ ũnzí rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di vâ áma
tãmba fijó Sụ́rụ́ ĩ'didrị́ 'bų̃ gá rĩ gá rá. Dį̃zã 'bã adru Ãdróŋá
ní jã 'dâ. Ámĩnã.
19 Ízị́ mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be, ãzíla 'bá Ũnẽsẽfórõ
drḭ́ko gá ri kí abe.
20 Ĩrásĩtõ ace ándrá Kǫ̃rį̃ńḭ́tǫ̃ gá, ãzíla má a'be ándrá
Trǫ̃fį̃mǫ̃ 'i ãyánĩ rú Mį̃lẹ́tų̃ gá.
21 Mí ų̃'bį̃ ásị́ pírí sĩ acájó 'dĩ sĩ ãngũ į̃gbẹ́ kḭ́lḭ́mmgbọ́rǫ̃ŋá
drį̃ acá drĩ ku rú. Yų̃bụ́lǫ̃ 'i, Pũdénĩ 'i, Lḭ́nǫ̃ 'i, Kį̰lãwų̃dḭ́yã
'i ãzíla ãmã ádrḭ́pịka kí ãmã ámvọ́pịka abe pírí, zị kí míní
cící.
22 Úpí 'bã adru mí be, 'bã mba ími úríndí tã. Lẽtáŋá uyaŋâ
kóru Ãdróŋá drį̃ 'bã adru mí be.

Wárágã Páwų̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

Wárágã Páwų̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwų̃lọ̃ 'i ãtí'bó Ãdróŋ́á drı̨̃ ãzíla ų̃pı̨́gọ́ŋ́á Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ. Yẹ́sų̃ pẽ áma tı̨ ã'ı̨̃táŋ́á patáŋ́á ı̨sṹjó rĩ agụlé 'bá Ãdróŋ́á 'bã ũpẽlé rĩ 'banî, sĩ kí imbájó ı̨́jọ́ mgbã rĩ lũjó ãzíla ídri Ãdróŋ́á 'bã lẽlé u'ájó ãlá rĩ i'dajó ĩ'banî.

2 Ḭ́jọ́ mgbã 'dĩ la fẽ ĩ'baní ásı̨ 'bãlé ídri ukólépi ku, Ãdróŋ́á 'bã ı̨́jọ́ azı̨lé ĩ'baní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ų̃nọ́kṵ́ ku rĩ drı̨̃ gá, Ãdróŋ́á alı̨ ala gá ĩnzõ ku.

3 I'da ı̨́jọ́ mgbã ĩ'didrı̨ 'dĩ sáwã múké rĩ agá, 'dĩ ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á ãma Palépi rĩ 'bã fẽlé mádrı̨ ũlũjó la rĩ 'i.

4 Ásĩ wárágã 'dĩ mâ ngọ́tı̨ mgbã ãma sĩ adrujó ã'ı̨̃táŋ́á agá ãlu Tịtọ̃ nî!

Lẽtáŋ́á uyanâ kóru ãzíla ásı̨ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pı̨ rú ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'Bá ãma Palépi rĩ.

Ãzı̨̃ Tịtọ̃ 'bã ngalé Kų̃rẹ́tı̨̃ gá rĩ

5 Ḭ́jọ́ mání ími a'bejó Kų̃rẹ́tı̨̃ gá rĩ, mi rú sĩ ı̨́jọ́ Kų̃rẹ́tı̨̃ gá 'dãá itúlé ãzíla delé ku 'dãá rĩ kí itú, 'bá kãnı̨́sã 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ kí ũpẽjó táwų̃nı̨̃ ãlu-ãlu gâ sĩ, cécé ándrá mâ míní lũlé rĩ áni.

6 'Bá kãnı̨́sã 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãzí ı̨́jọ́ ũnzí jǫ̣jó kí ụrụ'bá gá ku la, ũkú trũ ãlu, ãzíla anzı̨ ĩ'didrı̨̃ 'bã adru kí 'bá Ãdróŋ́á ã'ı̨̃lépi la, drı̨̃-ũnzĩ kóru ãzíla bı̨́lẹ́ trũ.

7 'Bá kãnı̨́sã 'bã drı̨̃lẹ́ ru ãzı̨ Ãdróŋ́á drı̨̃ fẽjó ĩ'didrı̨, undrélépi la rĩ 'bã adru ı̨́jọ́ ũnzî kóru. 'Bã adru 'bá ãfó ru ku, ũmbã rú ku, ĩmẽrãlépi íwá sĩ ku, ásı̨ ũnzíkãnã ku, ãzíla rọ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku íni la.

8 Be la rá la, 'bã adru 'bá ãmṵ́ ã'ı̨̃lépi múké íni la, 'bá ı̨́jọ́ múké Ãdróŋ́á drı̨̃ kí lẽlépi idélépi la, 'bá ásı̨ į̃gbẹ́ vâ ı̨́jọ́ mgbã idélépi áyụ la, adrulépi ı̨́jọ́ ũnzî kóru, ru tãmbalépi ı̨́jọ́ pírí agâ sĩ gẹ̃rı̨̃ pírí sĩ rĩ 'i.

9 Lẽ 'bã rụ ı̨́jọ́ ĩ'diní imbálé mgbã 'dĩ mgbemgbe, 'ba uja ĩ'di ku, 'ba imbá sĩ 'bá kí ásı̨ ímbátáŋ́á kpı̨ rĩ sĩ, 'ba i'da dó sĩ ı̨́jọ́ ũnzí 'bá ãgátã galépi ı̨́jọ́ Ãdróŋ́á drı̨̃ sĩ 'dĩ 'badrı̨ rĩ kî.

10 Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku 'bá idemará ũnzí rĩ kí wẽwẽ rú, 'bá ịjọ́ sĩ 'bá uléjó rĩ jọlépi 'dĩ kî trũ, ambamba la 'bá ru ĩtãrãlépi rá lã'bĩ Yãhụ́dḩ drḩ trũ 'dĩ kí.

11 Ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ sĩ, kí 'bá kí uja sĩ ã'ḩtáŋá mgbã rĩ a'bejó, ímbá'bá 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ kí lú séndẽ ĩmidrḩ gá rĩ kí áyụ, lẽ ĩfẽ 'bã ĩyãŋã kí tú.

12 'Bá ãzí ãlu kí agá 'dãá ĩ'bã kí ũrãlé nábḩ rú la jọ, "'Bá Kũrẹ́tḩ gá rĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩnzó'bá, ũmbã rú cécé ãnãkpá ásé agá rĩ kí áni, ãzíla kí ũvú'bá, vâ 'bá rọ̃mmgbọ́ ru la kî."

13 Ḩjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la, Tịtọ̃. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, mí uzá 'bá 'dĩ kí drḩ gá ũkpó sĩ 'bã tu kí rú sĩ pá ã'ḩtáŋá agá ũkpó ru.

14 'Bã 'bã kí rú sĩ ásḩ ãwí 'bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ 'bã kí nzelé ãzíla ãzḩtáŋá ãfũlépi 'bá 'badrḩ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ gãjó úmgbé 'dĩ kí drḩ gá ku.

15 'Bá ásḩ ãlá rĩ ní ịjọ́ múké rĩ ĩ'di ngá múké, wó 'bá ásḩ ũnzí rĩ ní ịjọ́ ãlá rĩ icó ã'ḩlé la ku, ã'dusĩku ásḩ ĩ'badrḩ kí ũrãtáŋá ĩ'badrḩ abe kí ru iza rá.

16 'Bá 'dĩ kí ru 'bã nḩ kí Ãdróŋâ cé, wó ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ la i'da la nḩ kí Ãdróŋá ku rĩ gá nĩ. Kí 'bá ngṹ ũnzí, ãzíla are kí ịjọ́ ku, icó kí dó sĩ ịjọ́ múké la idélé ku.

2

Mí imbá ímbátáŋá mgbã rĩ

1 Wó Tịtọ̃ mî rú rĩ gá, mí itú ú'áŋá ru icílépi ímbátáŋá ã'ḩtáŋá drḩ i'dalépi rĩ áyụ.

2 Mí imbá ãgọbḩ mbalépi 'bo 'dĩ kí ru tãmbajó ịjọ́ pírí ũnzí rĩ kí sĩ, 'bá 'bã ḩnzḩ kí ḩnzḩ-ḩnzḩ, 'bã adru kí ã'ḩtáŋâ trũ ũkpó ru, lẽtáŋâ trũ, ãzíla 'bá ịjọ́ talépi ásḩ ḩgbẹ́ sĩ la kî.

3 Mí imbá vâ ũkú mbalépi 'bo 'dĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni, 'bã adru kí ãrútáŋá ru gbíyã ĩ'badrḩ agá, 'bã adru kí 'bá 'bá rụ́ jọlépi ũnzí ku, ãzíla 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ kí rú ku. Kẹ̃jḩ la gá 'ba imbá kí 'bá ãzí rĩ kí ịjọ́ múké rĩ sĩ.

4 Ũkú mbalépi 'bo rĩ 'ba imbá kí ũkú ú'dí 'dĩ kí ĩ'bã ágó kí lẽjó ĩ'bã anzḩŋá kí abe,

5 'bã mba kí ru tã lḩcọ́ ĩ'badrḩ abe ãlá ru, 'bã nga kí ãzḩ lḩcọ́ gá rĩ kí ũkpó sĩ, ásḩ la 'bã adru kí ḩgbẹ́ ru, ãzíla 'bã ru kí vâ sĩ ĩ'bã ágó kí ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ kí abe cí. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã u'dá dó sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drḩ kí ịjọ́ sĩ ku.

6 Mí imbá ãgọbḩ ú'dí 'dĩ kí 'bã mba kí ru tã cénĩ.

7 Mí adru ĩ'baní ícétáŋá ru ịjọ́ pírí múké mî idélé rĩ kí sĩ. Ímbátáŋá mídrḩ rĩ 'bã adru ĩnzõ kóru ãzíla ũkpó ru,

8 'bá ãzí 'bã ide ịjọ́ mî jọlé rĩ ku, 'bá ãgátã galépi mí be rĩ 'bã ịsụ́ kí rú sĩ drḩnzá, ã'dusĩku ĩ'baní ịjọ́ ũnzí icójó jọjó ãma ụrụ'bá gá ku rĩ sĩ.

9 Mí imbá ãti'bo kí ãrútáŋá idéjó ãmbogo ĩ'badrị̃ kí ụrụ'bá
gá ịjọ́ pírí sĩ, ãyĩkõ fẽjó ĩ'banî, ịjọ́ ụ'dụjó ãmbogo kí tị gá ku.
10 'Bã ũgũ kí ãmbogo ĩ'badrị̃ 'bã ãko kí ku. Wó 'ba i'da kí
ru 'bá mgbã múké la, ãzíla 'bá ásị̃ tĩjó kí drị̃ gá rá la rú, 'dĩ
la dó sĩ ímbátáŋá múké Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drị̃ gá rĩ fẽ
adrulé ãjị̃ trũ 'bá pírí 'banî.
11 Ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị̃ lẽtáŋá ĩ'di 'bã lẽjó 'bá pajó rĩ, i'da
dó ru 'bá pírí ní 'bo.
12 Ĩ'di ãma imbá ịjọ́ ũnzí ũ̃ọ̃kụ́ drị̃ kí gãjó ũlẽ ĩ'didrị̃ abe
úmgbé, ãma sĩ ãma tãmba pá tujó ũkpó ru ịjọ́ kpị̃ sĩ ịjọ́
ũ̃ọ̃kụ́ ú'dî'da 'dĩ drị̃ kí agá,
13 ãmaní drĩ drĩ̃lẹ́ba ásị̃ 'bãjó drị̃ la gá rĩ tẽ agá 'dĩ ụ́'dụ́
ịjọ́ dĩ̃zã, rú drụ́zị̃ Ãdróŋá ãmadrị̃ ãmbõgõ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'Bá
'bá Palépi rĩ, 'bã ru i'dajó rĩ sĩ.
14 Fẽ ru ãma unzejó ịjọ́ ũnzí pírí agá, ãma ũjĩ̃jó ãlá ru,
ãma 'bãjó ĩ'di 'bã 'bá ru ãmaní sĩ ãma 'bãjó ịjọ́ kpị̃ idéjó.
15 Lẽ mí imbá 'bá kí ásị̃ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó, kí itújó ĩ̃jọ́ ítúŋá
lẽlépi rĩ sĩ ãzị̃táŋá 'bã lẽlé rĩ áni. 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ ũkpõ
mídrị̃ rĩ sĩ ku.

3

Ádrízã múké rĩ

1 Tịtọ̃, mí igá 'bá mídrị̃ 'dĩ kí ãrútáŋá idéjó 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá
rĩ kí ụrụ'bá gá, ãzị̃táŋá ĩ'badrị̃ kí ĩ̃nzĩ̃jó sĩ adrujó bábá sĩ ịjọ́
múké rĩ idéjó.
2 Ílũ ĩ'baní 'bã jọ kí ịjọ́ ũnzí 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, 'bã ãwã
kí 'bá kí abe ku, 'bã ndre kí 'bá 'bã ízákĩzã ãzíla 'bã rụ kí
'bá kí ịjọ́ jã sĩ.
3 Ãma ándrá aza sĩ ịjọ́ ũnzí kí idé agá drị̃ ũnzí sĩ, ãma
acá dó ãtí'bó ru ũlẽ ịjọ́ ũnzĩ idéjó rĩ áni. Ãri sáwã izalé ídri
ãmadrị̃ agá 'bá kí ngũ̃jó ãzíla 'bá kí ndrejó mịfị̃ ũnzí sĩ. Ĩ̃jọ́
'dĩ sĩ, 'bá ãzí rĩ ngũ̃ kí ãma ũnzí ãngũ vâ kí ũnzí.
4 Wó ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drị̃ rĩ la
mụ ru i'dalé 'bo,
5 pa ãma rá, adru ãmaní ịjọ́ múké idélé rĩ sĩ ku, wó ásị̃
ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ. Ũ̃jĩ ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí ãzíla fẽ ãmaní
ídri ú'dí Úríndí Ãlá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá ũsũ Úríndí Ãlá 'dĩ ãma drĩ̃ gá Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'Bá
ãma Palépi rĩ sĩ.
7 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã dó ãma ãlá ru ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ ãmbógó rĩ sĩ,
ã'bã ásị̃ ãma dó mụ ídri ukólépi ku rĩ nalé ĩ'di trũ ãlu.
8 Ĩ̃jọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã la, álẽ íjọ ĩ̃jọ́ 'dĩ kí ũkpó
ru, 'bá ásị̃ 'bãlépi ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ drĩ̃ gá rĩ 'bã adru kí mịfị̃

trũ, sĩ ru ásị̃ 'bãjó pírí ị́jọ́ múké rĩ kí idéjó. Ị́jọ́ 'dĩ kí múké ãzíla ũrọ̃drị̃ ru 'bá pírí 'banî.

9 Ífi ãgátã galé, ãzíla ãwí ífí kóru á'bị̃ ũlãjó, jõku ãwãŋ́á ãzíla ãcóŋ́á cojó, ãzị́táŋ́á 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'badrị̃ kí agá ku. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ãzị̃ kóru ãzíla kí sáwã iza.

10 'Bá 'bá kí awalépi rĩ íli bị́lẹ́ ĩndụ́ la pâlé ĩrĩ̃, 'dã 'bã ũngúkú gá drĩ gã úmgbé, mí a'be ĩ'di cã.

11 Lẽ ínĩ̃ cé 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ iza kí ru ị́jọ́ ũnzí sĩ rá, ũnzĩkãnã ĩ'badrị́ gá rĩ la ị́jọ́ lị kí drĩ gá nĩ.

Páwũ̃lõ azị Tịtọ̃ ní ãsĩjó

12 Má itú ma Ãtémã 'i jõku Tũ̃kị́kõ̃ tị pẽlé mí rụ̃lé, kí ãzí drĩ acá mí rụ́ 'dâ 'bo, mí ũ̃'bĩ̃ ásị̃ pírí sĩ calé má rụ́ táwũ̃nĩ̃ Nĩ̃kõ̃pọ́lĩ̃ gâlé gbõŋ́áŋ́á ru, ã'dusĩ̃ku ápẽ ãngũ ĩ̃gbẹ́ rĩ tẽjó 'dãá.

13 Mí ũ̃'bĩ̃ Zénã jájĩ rú rĩ kí ãzã kolé Ãpọ́lõ̃ be ãko pírí sĩ ãcĩ̃ ĩ'badrị̃ agá 'bã ĩcẽ kí ãko ãzí ĩ'ba kí lẽlé la sĩ ku.

14 'Bá ãmadrị̃ 'bã ũ̃nĩ̃ kí ru fẽjó pírí ị́jọ́ múké idéjó, sĩ ãko fẽjó ị́jọ́ lẽlé idélé ụ́'dụ́ pírí rĩ kí ãzã kojó, 'bã adru kí ũvũ rú ku.

15 'Bá pírí má rụ́ 'dõlé rĩ zị kí ĩmi pírí cící ãzíla 'bá ãma lẽlépi ã'ị̃táŋ́á 'dĩ agá 'dĩ kí ĩzị kí cící.

Lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé Fĩḷĩṃǫ́nã nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwų̃lǫ̃ umbélé mãbụ́sų̃ gá ı̨jǫ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drı̨̃ ũlũŋ́á sĩ rĩ 'i, ãzı̨ ĩmi ãmã ádrı̨́pı̨ Tı̨̃mı̨̃tı́yǫ̃ be cící. Ásĩ wárágã 'dĩ Fĩḷĩṃǫ́nã ãmã ádrı̨́pı̨ ãmã lẽlé ambamba ãzı̨ ngalépi ãma abe rĩ nî,

2 ãmã ámvǫ́pı̨ Ãfíyã, ãzíla Ãrı̨̃kı̨́pǫ̃ ãsĩkárĩ rú ãma abe rĩ, ãzíla 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi rá, ru tralépi mí drı̨́ko gá 'dĩ 'banî.

3 Lẽtáŋ́á uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨́ ı̨̃gbę̃ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwų̃lǫ̃ 'bã ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋ́á zijó rĩ

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô fẽ mání ĩ'di zı̨ agá míní Fĩḷĩṃǫ́nã,

5 ã'dusĩku ári ı̨jǫ́ arelé ã'ı̨̃táŋ́á mí ãni Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ drı̨̃ gá ãzíla mî lẽtáŋ́á 'bá pírí Ãdróŋ́á ãni 'dĩ kí ụrụ'bá gá rĩ drı̨̃ gá.

6 Ma Ãdróŋ́á zı̨, tı̨ icíma ãma ãni ĩmi abe ĩmi 'bá ã'ı̨̃táŋ́â trũ 'dĩ 'badrı̨̃ 'bã zo drı̨̃ gá drı̨̃ gá ı̨jǫ́ idélé múké rĩ agâ sĩ. Įjǫ́ idélé íni 'dĩ 'bã fẽ dı̨̃zã Kúrísĩtõ nî.

7 Áma ãmgbã ı̨sụ́ ãyĩkõ ãmbógó, ãzíla ásı̨́ ũŋmĩŋ́á mgbã la, lẽtáŋ́á mídrı̨́ sĩ, má ádrı̨́pı̨, ásı̨́ ı̨̃gbę̃ mídrı̨̃ fẽ ãyĩkõ 'bá Ãdróŋ́á drı̨̃ kí ásı̨́ gá rá.

Páwų̃lǫ̃ 'bã mãmálá Ũnésẽmũ sĩ

8 Įjǫ́ 'dĩ sĩ, má icó tá míní ı̨jǫ́ jǫlé drı̨̃ ũkpó sĩ, mî ádrı̨́pı̨ Kúrísĩtõ agá rĩ áni, ãzíla fẽjó la mí idé ãko mâ lẽlé mí idé rĩ.

9 Wó má a'ı̨́ dó mi áma tı̨ arejó ı̨jǫ́ 'dĩ gá 'dâ lẽtáŋ́á sĩ, ma Páwų̃lǫ̃, ãmbá ru, sáwã 'dĩ sĩ mãbụ́sų̃ gá ı̨jǫ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drı̨ gá rĩ sĩ rĩ 'i.

10 Má a'ı̨́ mi 'i adrujó mâ ngǫ́pı̨ Ũnésẽmũ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ní ásı̨́ ı̨̃gbę̃ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di dó mâ ngǫ́tı̨ mgbã Yẹ́sų̃ agá rĩ 'i, má acá ĩ'diní átẹ́pı̨ rú úríndí sĩ mání adrujó mãbụ́sų̃ gá rĩ sĩ.

11 Ũnésẽmũ ándrá míní ãzı̨̃ kóru, wó ú'dî'da acá dó 'bá múké ãzı̨ ãni la rú ãmaní mí be ı̨̃rı̨̃ trá.

12 Ma ĩ'di tı̨ pẽ mí rų̣lé 'dĩ, nze áma ásı̨́ 'dụlé ĩndĩ.

13 Álẽ tí ĩ'di tãmbalé má rụ́ 'dõlé ũgũgõ, ĩ'di dó sĩ áma ãzã
ko ími kẽjị́ gá, mâ drĩ adru agá mãbụ́sụ̃ gá nõrórõ trũ drị́
gá ịjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị́ ũlũŋá sĩ rĩ gá.
14 Wó álẽ ịjọ́ idélé ími tị kóru ku, ãzãkoma mî fẽlé mání
rĩ 'bã adru ími ũŋmĩŋá sĩ ku, rá la 'ba angá ími ásị́ gá mî
lẽtáŋá sĩ.
15 Ũnésẽmũ apá nõ bãsĩ mí rụ̃lé íni rá la, mí ịsụ́ rú sĩ mî
ngá vúlé jã 'dâ íni.
16 Adru dó ú'dî'da rĩ gá ãtí'bó ru íni á'dụ̃sĩ ku, wó alị 'dĩ
drị̃ gâ sĩ rá, ĩ'di dó ãmã ádrị́pị lẽlé Yẹ́sụ̃ agá rĩ, mání rĩ gá ịjọ́
la ãmbógó ru, ĩ'di ịjọ́ la adru míní ãmbógó ru adru ĩ'di 'bã
adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di 'bã adrujó mí ádrị́pị
ãzí ru Úpí Yẹ́sụ̃ agá rĩ sĩ.
17 Ídrĩ áma ã'ị́ ími ãzí ru rá, mí a'ị́ vâ ĩ'di cécé mî tá áma
a'ịlé mídrị́ko gá rĩ 'bã áni.
18 Drĩ ịjọ́ ãzí iza mí rụ́ rá, jõku ụ̃gụ̃ mí ãko ãzí yã áni, mí
a'ị́ ĩ'di mádrị́, ma ũfẽ la ma 'i.
19 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i, ásĩ wárágã 'dĩ áma mgbã rĩ 'bã drị́ sĩ, ma
tị la ũfẽ rá. Ádrĩ ájẹ́ ími ãzã ko agá ku, mí icó ájẹ́ ídri ú'dí
Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ ịsụ́lé ku, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ími ídri ĩ'di mâ ãko rú.
20 Má ádrị́pị, mí ã'ị́ mání ịjọ́ ãlu 'dĩ idélé, Úpí 'bã ịjọ́ sĩ,
ísũ ĩyí ĩgbẹ́ áma ásị́ gá Kúrísĩtõ sĩ.
21 Áma ásị́ ũkpó ru mâ wárágã 'dĩ sĩ agá, ã'dusĩku ánĩ rá
mi ịjọ́ mâ a'ịlé 'dĩ idé ĩ'di ịjọ́ má a'ịlé 'dĩ ndẽ rá.
22 Má a'ị́ mí idé mání ịjọ́ 'dĩ 'i, mí idé jõ mání ãngũ sĩ
ũmvu sujó la rá, ã'dusĩku á'bã áma ásị́ gá, Ãdróŋá la mî
zịtáŋá umvi áma ujajó mí rụ̃lé gbõrú rá.
23 Ĩpãfúrã mâ mãbụ́sụ̃ ãzí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ, zị mi cící,
24 ãzíla 'bá ãmã ãzị́ ngajó ĩ'ba abe Mãrákõ 'i, Ãrĩsĩtãríkõ
kí Dẽmásĩ trũ ãzíla Lụ́kã 'i, zị kí mí ĩndĩ.
25 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ 'bã
adru ĩmi drị̃ gá pírí.

Wárágã sĩlé 'bá
Ĩbũrãníyã
gá rĩ 'banî rĩ

Yẹ́sṹ ndẽ mãlãyíkã kí ãmbõgõ sĩ rá

1 Ándrá ídu rĩ sĩ Ãdróŋ́á jọ ı́jọ́ pâlé wẽwẽ rú gẹ̃rį̃ ndú-ndú
sĩ ãma áyı́pı̨ka 'baní nãbı̨ya 'bã rṹ sĩ,
2 wó ṹ'dṹ ãsį̃ŋ́á gá 'dĩ kí agâlé ru ri ı́jọ́ jǫ̣lé ĩ'di 'bã Ngọ́pı̨
rṹ sĩ, 'dĩ Ngọ́pį̃ ĩ'di 'bã pẽlé adrujó ãko pírí 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ 'i,
ãzíla ĩ'di rṹ sĩ Ãdróŋ́á 'bã ãko pírí ũ̃nọ́kṹ gá 'dĩ kî.
3 Ãdróŋ́á Ngọ́pı̨ 'dĩ ĩ'di dį̃zã lẽrẽlẽrẽ Ãdróŋ́á drį̃ i'dalépi
rĩ 'i, i'da Ãdróŋ́á ãmgbã 'bã gbíyã, ãzíla ĩ'di ãko pírí kí
tãmbalépi ı́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé ũkpõ ĩ'didrį̃ gá rĩ sĩ 'i. Ãdróŋ́á
Ngọ́pı̨ 'dĩ ĩ'diní ı́jọ́ ũnzí trũjó 'bo rĩ vúlé gá ri dó Ãdróŋ́á
Ũkpó 'Dı́pı̨ į̃nzį̃lé į̃nzį̃ 'bṹ gá rĩ 'bã drį̃ ãndá rĩ gá.
4 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, acá dó ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ mãlãyíkã kí rá
cécé rṹ Ãdróŋ́á 'bã į̃drį̃lé ĩ'diní rĩ 'bã ndẽlé ãmbõgõ sĩ rá rĩ
áni.
5 Ĩlũ mání, Ãdróŋ́á jọ ándrá mãlãyíkã íngõ ní ı́jọ́ 'dĩ rá la
nĩ:
“Mi mâ Ngọ́pı̨ 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pı̨ rú?” †
Jõku jọ vâ,
“Ma adru ĩ'di 'bã Átẹ́pı̨,
ãzíla ĩ'di dó mṵ adrulé mâ Ngọ́pı̨?” †
6 Ãdróŋ́á la mṵ ĩ'di 'bã Ngọ́pı̨ Kãyú rĩ tı̨ ãpẽlé ũ̃nọ́kṹ gá 'dõlé
'bo, jọ,
“Lẽ mãlãyíkã pírí Ãdróŋ́á drį̃ 'bã į̃nzį̃ kí ĩ'di 'i.”
7 Wó ı́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé mãlãyíkã kí drį̃ gá rĩ jọ,
“Má idé mãlãyíkã kí ãlṹkṹkṹ áni,
ãzíla ãtí'bó ĩ'didrį̃ kí ãcí 'bã idrakátı̨ áni.” †
8 Wó Ngọ́pį̃ drį̃ gá jọ,
“Ãdróŋ́á, úmvúke mídrį̃ la mṵ adrulé jã 'dâ,
ãzíla ı́jọ́ lı̨ŋ́á kpı̨ rĩ la adru gbéréke ũpĩ ãni míní sĩ Sṹrṹ
mídrį̃ drį̃ cejó rĩ áni.
9 Ílẽ ı́jọ́ kpı̨ rĩ áyṵ ãzíla ígã ı́jọ́ ũnzí rĩ úmgbé,
ı́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á, Ãdróŋ́á mídrį̃ ũ'bã mi 'bá míní adrujó
ĩ'ba abe 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá,

---

† **1:5** Zãbṹrį̃ 2:7 † **1:5** 2 Sámṹwẹ̃į̃ 7:14; 1 Į̃jọ́ Sṹrṹ drį̃ 17:13 † **1:7** Zãbṹrį̃ 104:4

ĩ'di 'bã ími drị̃ gá ãdu ãyĩkõ drị̃ ũsũjó rĩ sĩ.” *†
10 Ãdróŋ́ã́ jọ vâ,
“Í'dóŋ́ã́ gâlé, Úpí la, í'bã ándrá ṹnọ́kṹ ị̃ndṹ mi 'i,
ãzíla 'bṹ ĩ'di ãzị́ drị́mvṹ mídrị́ gá rĩ 'bã idélé rĩ 'i.
11 Kí ị̃ị̃ị̃kị̃ rá, wó mi ace mi 'i,
kí de rá cécé bõngó sṹlé sṹsṹ rĩ áni.
12 Mi mụ kí tralé cécé bõngó áni,
mi mụ kí 'belé ásé gá cécé bõngó delépi rá rĩ 'bejó ásé gá rĩ áni.
Wó mi ace ími vúŋ́ã́ sĩ,
ãzíla mi mụ u'álé jã 'dâ.” †
13 Ãdróŋ́ã́ jọ mãlãyíkã íngõ ní,
“Íri áma drị́ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí 'bã agá
ími pálé gá”? †
14 Mãlãyíkã pírí adru kí úríndí tị ãpẽlé amṹlépi ãzị́ ngalépi 'bá Ãdróŋ́ã́ 'bã mụlé palé rĩ 'banî ku yã?

2

Bị̃lẹ́-ị̃ndṹ liŋ́ã́ sĩ ị̃jọ́ arejó

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã ãma ásị́ ũkpó ru ị̃jọ́ arejó, ị̃jọ́ mgbã ãmaní arelé 'bo rĩ drị̃ gá, ị̃jọ́ 'bã agba rú sĩ ãma ku.
2 Ã'dusĩku ị̃jọ́ ándrá mãlãyíkã 'bã kí jọlé rĩ drĩ adru mgbã ũkpó ru, wó ị̃jọ́ 'dĩ izajó ãzíla arejó la ku rĩ drĩ ándrá drị̃rị̣ma mgbã la ị̣sṹ,
3 ãma icó apálé íngoní-íngoní ru ãdrĩ ị̃jọ́ patáŋ́ã́ ãmbógó 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ị̃jọ́ 'bã ápãrákã rú? 'Dĩ patáŋ́ã́ Úpí 'bã ándrá ị̃jọ́ la azi̧jó drị̃drị̃ nĩ rĩ 'i, ãzíla acá ãma rṹ 'dõlé 'bá ándrá ị̃jọ́ 'dĩ arelépi Úpí tị gâ sĩ rĩ 'bã rṹ sĩ.
4 Ãdróŋ́ã́ nze vâ ãmaní vú la ícétáŋ́ã́ kî sĩ, ị̃jọ́ ũsṹtáŋ́ã́ ru 'dĩ kî sĩ, ãzíla tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí abe ãzíla fẽtáŋ́ã́ Úríndí Ãlá rĩ drị́ ĩ'di 'bã awalé ĩ'di 'bã lẽtáŋ́ã́ sĩ rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ ĩ'di ãma drị̃ ce ídri gá nĩ

5 Ãdróŋ́ã́ ũ'bã mãlãyíkã kí ṹnọ́kṹ ãmaní ị̃jọ́ jǫ̣jó drị̃ la gá amṹlépi 'dĩ 'bã drị̃lẹ́ ru ku.
6 Wó ị̃jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá 'bá ãzí nze ị̃jọ́ vú,
“'Bá ĩ'di ã'di 'i míní ị̃jọ́ ũrãjó drị̃ la gá,
ngọ́tị́ 'bádrị̃ ĩ'di íngoní ru míní tã la mbajó?
7 Í'bã Yẹ́sṹ vṹrṹlẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá sáwã were sĩ,
ífẽ ĩ'diní dị̃zã Ũpĩ drị́ gá rĩ 'i ãzíla ị̃nzị̃táŋ́ã́ drị́ gá rĩ,

---

* **1:9** Ị̃jọ́ jọlé *ĩ'di 'bã ími drị̃ gá ãdu ãyĩkõ drị̃ ũsũjó rĩ sĩ* rĩ 'bã ífí, “Ãdróŋ́ã́ fẽ Ngọ́pị̃ ní ãrútáŋ́ã́ sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ.” † **1:9** Zãbṹrị̃ 45:6-7 † **1:12** Zãbṹrị̃ 102:25-27 † **1:13** Zãbṹrị̃ 110:1

8 ãzíla í'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá.” †
Ãdróŋá ní ãko pírí kí 'bãjó ĩ'di pálé gá rĩ sĩ, ãko ãzí Ãdróŋá
'bã a'belé ĩ'didrı̨ ku la 'dáyụ. Wó ú'dî'da ãndre kí ãko pírí
kí ĩ'di pálé gá rĩ gá ku.
9 Wó Yẹ́sų̃ ãma ndrelé rĩ Ãdróŋá 'bã ándrá ĩ'di vų̃rṹlẹ́
mãlãyíkã kí vúlé gá, ú'dî'da úsu ĩ'di drı̨ gá dı̨zã Ũpĩ drı̨ 'i,
ı̨nzı̨́táŋâ trũ ã'dusĩku ı̨sṹ ũcõgõ drã sĩ rá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ ásı̨ ı̨́gbẹ̃
Ãdróŋá drı̨ sĩ Yẹ́sų̃ 'bã ų̃'bı̨ drã 'bã ãjı̨ 'bá pírí 'bã ı́jọ́ sĩ.
10 Ãko pírí kí Ãdróŋá ãni, ãzíla ũ'bã ãko pírí kí ĩ'di 'bã
ũkpó sĩ. Íjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá idé ı́jọ́ ũniyambamba la ĩ'di 'bã
Yẹ́sų̃ 'bãjó ãlá ru ĩ'diní ũcõgõ ı̨sṹjó rĩ sĩ rĩ sĩ, cécé Yẹ́sų̃ 'bã
anzı̨ wẽwẽ rú Ãdróŋá drı̨ kí ajíjó dı̨zã ĩ'didrı̨ agá ãzíla kí
pajó rĩ áni.
11 Yẹ́sų̃ 'bá kí 'bãlépi ãlá ru rĩ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãlá ru
rĩ kí abe ãfũ kí 'bá ãlu rú, Átẹ́pı̨ ĩ'di pírí ãlu. Íjọ́ 'dĩ sĩ, idé
dó sĩ drı̨́nzá sĩ 'bá kí umvejó ĩ'di 'bã ádrı̨́pı̨ka rú ku.
12 Jọ vâ Ãdróŋá ní,
“Ma mụ ími rṹ ũlũlé mâ ádrı̨́pı̨ka 'dĩ 'banî,
ãzíla ma mụ úngó ími rṹ ı̨cṹjó rĩ kí ngolé ũ'bí ru tralépi
rĩ kí drı̨́lẹ́ gá.” †
13 Jọ vâ,
“Ma mụ áma ásı̨ 'bãlé Ãdróŋá drı̨ gá.” †
Ãzíla jọ vâ,
“Ma 'dõ, anzı̨ Ãdróŋá míní fẽlé mádrı̨ rĩ kí abe.” †
14 Anzı̨ 'bã kí adrujó ụrụ'bá ãzá trũ ãzíla ãrí trũ rĩ sĩ, Yẹ́sų̃
acá vâ ĩ'bã ãzí ru, uja dó sĩ 'bá ũkpõ drã drı̨ gá rĩ rụlépi rĩ
ũkpó kóru 'dĩ Sĩtánĩ 'bá ı́jọ́ ũsõlépi rĩ 'i,
15 ãzíla ũtrũ 'bá pírí ų̃rı̨ drã drı̨ 'bã umbélé ãtí'bó ru ídri
ĩ'badrı̨ agá 'dĩ kî.
16 Íjọ́ 'dĩ sĩ, mgbã rĩ gá Yẹ́sų̃ amṹ mãlãyíkã kí ãzã kolé la
ku wó drı̨́lẹ́ Įbụrahı̨́mų̃ drı̨ kî.
17 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ú'bã dó ĩ'di adrujó cécé ĩ'di 'bã ádrı̨́pı̨ka ãzíla
ámvọ́pı̨ka kí áni ı̨nzı̨́táŋá ru gẽrı̨ pírí sĩ, 'bã acá dó sĩ átáló
ãmbógó ãndânĩ ásı̨ ı̨́gbẹ̃ ãni ãzíla ã'ı̨́táŋá drı̨ ãzı̨ Ãdróŋá drı̨
ngalépi, ãzíla ı́jọ́ ũnzí 'bá 'badrı̨ kí idélépi rĩ rú.
18 Ã'dusĩku Yẹ́sų̃ 'bã mgbã rĩ 'bã alijó ũcõgõ agâ sĩ sáwã
ĩ'di ų̃'bı̨́jó rĩ sĩ rá rĩ sĩ, icó dó 'bá ų̃'bı̨́lé rĩ kí ãzã kolé rá.

3

Yẹ́sų̃ ndẽ ãmbõgõ sĩ Mṹsã rá

† **2:8** Zãbṹrı̨ 8:4-6 † **2:12** Zãbṹrı̨ 22:22 † **2:13** Ĩsáyã 8:17 † **2:13** Ĩsáyã 8:18

1 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrɨ́pịka ãzíla ámvọ́pịka ãlá Ãdróŋá 'bã
umvelé sụ́rụ́ ĩ'didrɨ́ 'bṹ gá rĩ alelépi 'dĩ, ĩ'bã ã'ɨ̃táŋá ĩmidrɨ̃
Yẹ́sṹ Ụ̃pɨ́gọ́ŋá ru rĩ drɨ̃ gá ãzíla átáló ãmbógó ãndânĩ ãmaní
i'dalé ãma tị sĩ rĩ 'i.
2 Ã'dusĩku, Yẹ́sṹ are ándrá Ãdróŋá ĩ'di tị ãpẽlépi rĩ tị rá,
cécé Mụ́sã 'bã Ãdróŋá tị arejó sĩ ãzɨ́ ngajó jó Ãdróŋá drɨ̃ agá
pírí rĩ áni.
3 Yẹ́sṹ ịsụ́ rụ́kụma ndẽ Mụ́sã rá, cécé 'bá jó sịlépi rĩ 'bã
rụ́kụma ịsụ́lé ndẽ jó 'bã mgbã ĩ'diní sịlé nĩ rĩ rá rĩ áni.
4 Ã'dusĩku jó pírí kí ãko 'bá 'bã sịlé nĩ, wó ãko pírí kí
Ãdróŋá 'bã kí nĩ.
5 Mụ́sã ándrá ãtí'bó Ãdróŋâ tị arelépi jó Ãdróŋá drɨ̃ agá
pírí rĩ, ãzíla ri ɨ́jọ́ vú nzelé ɨ́jọ́ Ãdróŋá 'bã mụlé jọlé drɨ̃lẹ́
gâlé rĩ kí drɨ̃ gá.
6 Wó Kúrísĩtõ ĩ'di cécé Ngọ́tɨ́ ã'ɨ̃táŋâ trũ 'bá Ãdróŋá drɨ̃ 'bã
'dɨ́pị rú rĩ, ãma dó bãsĩ 'bá ĩ'didrɨ̃ kî, ãdrĩ ásɨ́ 'bã ũkpó ru,
ãma dó sĩ ãma ũnũ ãfó sĩ ãma ásɨ́ 'bãjó ĩ'di drɨ̃ gá rĩ sĩ.

'Bá bɨ̃lẹ́-ɨ̃ndụ́ lijó ã'ɨ̃táŋá ãkõ sĩ rĩ

7 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, cécé Úríndí Ãlá rĩ 'bã jọlé ɨ́jọ́ sĩlé rĩ agá rĩ áni,
“Ãndrũ ĩdrĩ Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
8 ĩ'bã ĩmi ásɨ́ ũkpó ru
cécé ĩminí idélé ụ́'dụ́ ĩminí Ãdróŋá tị gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni
ku,
ụ́'dụ́ sáwã ũ'bɨ̃táŋá drɨ̃ ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dã sĩ rĩ
áni.
9 Ãngũ ándrá ĩmi áyɨ́pịka 'bã kí áma ũ'bɨ̃jó,
ãzíla ndre kí ɨ́jọ́ mání idélé ílí kãlɨ́ sụ 'dĩ agá rĩ kí rá.
10 'Dĩ bãsĩ ɨ́jọ́ áma ásɨ́ 'bã azájó ũmbã sĩ anzị 'dĩ kí ɨ́jọ́ sĩ rĩ
'bá sáwã 'dã agá rĩ abe rĩ 'i,
ãzíla ájọ rá, ‘'Bá 'dĩ 'bã kí ásɨ́ ɨ́jọ́ mání jọlé rĩ kí drɨ̃ gá
ku,
ãzíla gã kí áma tị arelé úmgbé.’
11 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrɨ̃ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrɨ́ avɨ́jó rĩ agá ku.’ ” †

12 Má ádrɨ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ɨ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi
adru mịfɨ́ trũ ĩmi ãzí ãlu la 'bã adru ásɨ́ ũnzí, ãzíla ásɨ́ ã'ɨ̃táŋâ
kóru sĩ ru ujajó Ãdróŋá ídri rĩ a'be jó rá la ku.
13 Wó ĩmi ũŋmĩ ĩmi ásɨ́ ụ́'dụ́ pírí cécé ĩ'di adrulé ụ́'dụ́
umvelé Ãndrũ rĩ 'bání, 'bá ãzí 'bã ásɨ́ 'bã mba rú ɨ́jọ́ ũnzí sĩ
ku.

---

† **3:11** Zãbụ́rɨ̃ 95:7-11

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ adru ã'ḭ́táŋ̂ã trũ kpere ãsḭ̃ŋ́ã gá, ásḭ́ 'bãjó
ũkpó ru Ãdróŋ́ã drḭ̃ gá ándrá ãmaní ã'ĩjó la drḭ̃drḭ́ i'dóŋ́ã gá
rĩ áni ãma mụ pírí ãko Kúrísĩtõ drḭ́ kí alelé.
15 Cécé tá ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋ́ã 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásḭ́ ũkpó ru,
cécé ándrá ĩmi áyḭ́pḭka 'bã kí Ãdróŋ́ã tḭ gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ
áni ku." †
16 'Bá ándrá ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋ́ã drḭ́ arelépi rá ãzíla Ãdróŋ́ã tḭ
galépi úmgbé rĩ kí ándrá ã'di kí yã? Adru kí 'bá pírí ándrá
Mụ́sã 'bã iyálé angájó ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ́ drḭ́ agâlé rĩ kí ku yã?
17 Ãdróŋ́ã ti ándrá ũmbã ílí kãlḭ́ sṵ̃ ã'di abe yã? Adru 'bá
ị́jọ́ ũnzí idélépi Ãdróŋ́ã 'bã ụ'dḭ́lé ĩ'bã ãvũ kí sĩ u'dejó ãngũ
kõtórõ rú rĩ agá rĩ kí ku yã?
18 Ãzíla Ãdróŋ́ã na ũyõ ũkpó ru ã'di be ĩ'baní sĩ fijó ãngũ
ĩ'didrḭ́ avḭ́jó rĩ gá ku, adru kí 'bá ĩ'di tḭ gãlépi rĩ kî ku yã?
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãndre kí rá icó kí ándrá filé ku ã'ḭ́táŋ̂ã ãkõ
ĩ'badrḭ́ sĩ.

4

Ávḭ́ŋ́ã Ãdróŋ́ã 'bã azḭ́lé azḭ-azḭ rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́ã azḭ ãmaní fijó ãngũ ĩ'didrḭ́ avḭ́jó rĩ agá
rĩ tu drĩ pá cí 'dã 'baní, lẽ ãma adru kí mḭfḭ́ trũ 'bá ãzí 'bã
ĩcẽ sĩ fijó ãngũ ĩ'didrḭ́ avḭ́jó rĩ agá ku.
2 Ã'dusĩku úlũ vâ ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ rá, cécé lũlé ĩ'baní
rĩ áni, wó ị́jọ́ ándrá ĩ'baní arelé rĩ 'bã kí ĩ'di ṵ̃rọ̃drḭ́ kóru
ã'dusĩku 'bá ị́jọ́ 'dã arelépi rĩ ã'ḭ́ kí ĩ'di ã'ḭ́táŋ̂ã sĩ ku.
3 Ú'dî'da ãma 'bá ã'ḭ́táŋ̂ã trũ 'dĩ ãma mụ filé ãngũ Ãdróŋ́ã
drḭ́ avḭ́jó 'dã agá ãma 'i cécé Ãdróŋ́ã 'bã jọlé rĩ áni,
"Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrḭ́ sĩ ána ũyõ cí,
'Icó kí filé ãngũ mádrḭ́ avḭ́jó rĩ agá ku.' " †
Ãzíla ãzḭ́ ĩ'di 'bã 'bṵ̃ kí 'bãjó ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ be rĩ ukó ándrá nĩ.
4 Ã'dusĩku ị́jọ́ sĩlé rĩ agá Ãdróŋ́ã jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́ ázḭ̃rḭ́ rĩ drḭ́ gá ị́jọ́
'dĩ kí sĩ, "Ãzíla ụ́'dụ́ ázḭ̃rḭ́ rĩ sĩ avḭ́ dó ãzḭ́ ĩ'di 'bã 'bṵ̃ kí 'bãjó
ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ be rĩ vúlé gá." †
5 Ãzíla jọ vâ ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋ́ã ĩ̃dḭ́, "Icó kí filé ãngũ mádrḭ́
avḭ́jó rĩ agá ku." †
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ị́jọ́ 'dĩ ace 'bã gá 'dã 'bã áni, ãngũ Ãdróŋ́ã drḭ́
avḭ́jó rĩ ace drĩ 'bá ãzí 'baní sĩ fijó rá, wó 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ
arelépi drḭ̃drḭ́ rá rĩ ĩcẽ kí fijó ala gâlé rá ã'dusĩku ĩ'bã kí
Ãdróŋ́ã tḭ arejó ku rĩ sĩ.

---

† **3:15** Zãbṵ́rḭ́ 95:7-8 † **4:3** Zãbṵ́rḭ́ 95:11 vâ vásĩ 5 gá ụrụgá 'dĩ † **4:4** Í'dóŋ́ã 2:2 † **4:5** Zãbṵ́rḭ́ 95:11 vâ vásĩ 3 gá ụrụgá 'dĩ

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á pẽ ṵ́'dṵ́ ãzí į̃dị́, umve ĩ'di Ãndrũ, ṵ́'dṵ́
ãzí vúlé gá alį̣lépi 'bo 'dã kí agâlé jọ ị́jọ́ Dãwṵ́dį̃ tị gâ sĩ, ĩ'di
'bã jǫ̣lé bṵ́kṵ̃ ĩ'didrį̃ agá rĩ áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋ́á 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásị́ ũkpó ru ku.” †
8 Yósũwã drĩ ándrá ĩ'baní ávị́ŋ́á fẽ rá, Ãdróŋ́á icó ị́jọ́ ãzí jǫ̣lé
vúlé vúlé ru ṵ́'dṵ́ ãzí avị́jó rĩ drį̃ gá į̃dị́ ku.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ṵ́'dṵ́ Sãbátũ drị́ avị́jó rĩ ace drĩ 'bá Ãdróŋ́á drį̃
'baní cí.
10 Ã'dusĩku 'bá filépi ãngũ ávị́ŋ́á drị́ Ãdróŋ́á drį̃ agá 'bo rĩ,
ĩ'di vâ avị́ ãzị́ ĩ'didrį̃ kí agá cécé Ãdróŋ́á 'bã ándrá avị́lé ãzị́
ĩ'didrį̃ kí vúlé gá rĩ áni.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Lẽ ãma ṵ̃'bį̃ kí ásị́ pírí sĩ fijó ãngũ ávị́ŋ́á drị́ 'dĩ
agá, ãma ãzí 'bã ĩcẽ ã'į̃táŋ́á ãko sĩ mų̣jó ala gâlé rĩ sĩ, cécé
'bá 'dã 'bã ãzí kí ándrá idélé drį̃-ũnzĩ ĩ'badrį̃ sĩ rĩ áni ku.
12 Ã'dusĩku ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ ĩ'di ídri ãzíla ũkpó trũ sị́
la ci cécé ménéŋ́á sị́ trũ į̃rį̃ rĩ drį̃ áni, ĩ'di ídri kí drĩdríŋ̃ĩ
awa úríndí be álụ ãzíla úsã ĩfãkã agá rĩ trũ, ĩ'di ũrãtáŋ́á 'bá
ásị́ agâlé rĩ kí nį̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ abe cé.
13 Ãko ãzí zį̃lé Ãdróŋ́á drį̃lẹ́ gá la 'dáyụ. Ãko pírí kí i'dá
ĩ'di mị́fị́ gá tọndọlọ, ĩ'di 'bá ãma sĩ ị́jọ́ ãmadrį̃ kí vú nzejó
ĩ'di drį̃lẹ́ gá rĩ 'i.

Yẹ́sṵ̃ ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá rĩ

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá
'dĩ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i, ĩ'di 'bã fijó 'bṵ̃ gá 'bo rĩ
sĩ, lẽ ãrụ kí ã'į̃táŋ́á ãmã kí i'dalé rĩ mgbemgbe.
15 Átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá ãma ãni 'dĩ nį̃ ũkpó
ãkõ ãmadrį̃ kí ị́jọ́ rá, ã'dusĩku alị ị́jọ́ ãma ṵ̃'bį̃jó 'dĩ kí agâ sĩ
pírí rá, wó idé ị́jọ́ ũnzí ku.
16 Lẽ ãma asé kí ãma úmvúke Ãdróŋ́á drị́ ásị́ į̃gbę̃ drį̃ gá
ásị́ ũkpó sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ ásị́ į̃gbę̃ ịsṵ́ ãzíla ãma dó sĩ
ãma ãzã ko ṵ́'dṵ́ ãma ĩ'di drį̃ tẽjó rĩ agá.

5

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí ála kí ãpẽ angájó 'bá kí agá
ãzíla ála kí pẽ 'bá kí kę̃jị́ gá ị́jọ́ 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́á
be rĩ agá, kí pá tu ãwã'dĩfô kí fẽjó Ãdróŋ́á nî ãzíla ídétáŋ́á
idéjó ị́jọ́ ũnzí 'bádrį̃ kí sĩ.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã vâ adrujó ũkpó kóru gę̃rį̃ wẽwẽ rú kí sĩ
rĩ sĩ, icó adrulé ásị́ į̃gbę̃ sĩ 'bá ị́jọ́ nį̃lépi ku ãzíla 'bá ãvĩlépi
gę̃rį̃ sĩ rá 'dĩ 'baní rá.

† **4:7** Zãbṵ́rį̃ 95:7-8

3 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ kí idéjó ãzíla ị́jọ́ ũnzí
'bá ãzí rĩ 'badrị̃ kí idéjó ídétáŋ́á sĩ rĩ 'i.
4 'Bá ãzí icó ĩ̃nzị̃táŋ́á 'dụlé 'bãlé ĩ'di drị̃ gá ku, lẽ Ãdróŋ́á
'bã umve ĩ'di nĩ cécé ĩ'di 'bã ándrá Ãrọ́ŋ̃ị umvejó rĩ áni.
5 Gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'dụ ándrá dị̃zã 'bãlé ĩ'di drị̃ sĩ
acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cénĩ-cénĩ ku. Wó Ãdróŋ́á
jọ ĩ'diní,
“Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú.” †
6 Ãdróŋ́á jọ vâ ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá rá,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẽ̃kị̃zẽ̃dẹ́kị̃ áni.” †
7 Ụ́'dụ́ Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó ũ̃nọ́kụ́ gá ídri rĩ sĩ ri Ãdróŋ́á zị̃lé
mãmálá 'bãjó áwáŋ̃â trũ, mị́ndrẹ trũ 'bá ãlu icólépi ĩ'di
palépi drã agá rá rĩ drị́, ru ándrá Ãdróŋ́á ásị́ pírí sĩ ãzíla
Ãdróŋ́á are ĩ'di rá.
8 Yẹ́sụ̃ 'bã táni ándrá adrujó Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i tí, cãndí
ĩ'didrị̃ agâ sĩ ũ̃nị̃ Ãdróŋ́á tị arejó rá ị́jọ́ ĩ'di 'bã drị̃cijó rĩ kí
agá.
9 Ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bãlé múké 'bo, Yẹ́sụ̃ acá dó 'bá ídri
fẽlépi 'bá kí sĩ ru pa jã 'dâ rĩ rú drĩ kí pírí ĩ'di ti are,
10 ãzíla Ãdróŋ́á 'bã dó Yẹ́sụ̃ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ
rú cécé Mẹ̃lẽ̃kị̃zẽ̃dẹ́kị̃ áni.

'Bá bị̃lẹ́-ĩ̃ndụ́ lijó 'bã a'be kí rú sĩ ã'ĩ̃táŋ́á ku

11 Ma ị́jọ́ trũ wẽwẽ rú jọlé Mẹ̃lẽ̃kị̃zẽ̃dẹ́kị̃ drị̃ gá, wó ífí la
icéjó ĩ'di ị́jọ́ ãzí ũkpó la, ã'dusĩku ĩmi ị́jọ́ nị̃ŋ́á 'bã adrujó jã
íni rĩ sĩ.
12 Ị́jọ́ mgbã sĩ sáwã 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru 'bá 'bá kí imbálépi rĩ
rú wó ĩlẽ drĩ vâ 'bá ãzí 'bã imbá ĩmi ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị̃ sĩ ĩ̃dị́ yã?
Ĩmi cécé anzị níríŋ́á kí áni, ĩlẽ lẹ́sụ́ ãzíla ĩminí íná ũkpó rĩ
najó rĩ kẽjị́ gá ĩlẽ lẹ́sụ́ mvụlé áyụ.
13 'Bá u'álépi lẹ́sụ́ sĩ rĩ ĩ'di drĩ ngọ́tị̃ŋ́á, ị́sụ́ drĩ ímbátáŋ́á
acájó 'bá kpị rĩ rú rĩ drị̃ ku.
14 Wó íná ũkpó rĩ ĩ'di 'bá mbalépi rá rĩ 'bã ãni, 'dĩ kí 'bá
ị́jọ́ múké rĩ kí nị̃lépi awa sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ be rá rĩ kî.

6

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ãsị́ kí ímbátáŋ́á ãmaní ị́sụ́lé drị̃drị̃
Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ kî sĩ ku, ãzíla lẽ ãmụ kí ímbátáŋ́á fẽlépi
la ãma sĩ zo mbajó ũkpó ru úríndí agá 'dĩ kî trũ drị̃ gá. Lẽ
ãma adru kí 'bá lẽlépi la 'bá ãzí 'bã imbá ãma, ị́jọ́ ásị́ ujajó
ị́jọ́ ũnzí a'bejó ãzíla ã'ĩ̃táŋ́á 'bãjó Ãdróŋ́á agá rĩ kí sĩ nĩ ku,

† **5:5** Zãbụ́rị̃ 2:7 † **5:6** Zãbụ́rị̃ 110:4

2 ímbátáŋá bãbṹtízĩ drĩ gá, drị tĩŋá 'bá drĩ gá, angáŋá ídri
drã agá rĩ ãzíla ịjọ́ lịŋá ukólépi ku drĩlẹ́ gâlé rĩ ku.
3 Ãzíla ãmụ kí drĩ gá, ịjọ́ 'dĩ ãma mụlé idélé rĩ, Ãdróŋá
drĩ ã'ĩ la rá.
4 Ĩ'di ịjọ́ ãzí ũkpó la 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ nĩlépi rá, ãzíla
fẽtáŋá Ãdróŋá drĩ 'bũ gá rĩ 'bã ãjị ũ'bĩlépi rá vâ Úríndí Ãlá
rĩ alelépi ã'ĩlépi la rá,
5 ãzíla 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ 'bã ãjị múké rĩ ũ'bĩlépi ráká,
ãzíla ũkpõ ịjọ́ ílí amụ́lépi rĩ 'badrĩ abe.
6 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ a'dé rá, ĩ'di ũkpó-ũkpó kí ajíjó vúlé
ásị ujajó ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'bã ãvĩjó rĩ sĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pị fẽ ipalé
mũsãlá'bã sị gá ĩdị́-ĩdị́ ãzíla ĩ'bã kí drĩnzá fẽjó ĩ'diní ũ'bí kí
drĩlẹ́ gá rĩ sĩ.
7 Ṹnọ́kṹ uzogó 'bã 'dịjó drĩ la gá rĩ mvụlépi ãkónã sĩ ka
múké rĩ áni, ĩ'di ũrõdrị ru 'bá ámvṹ sõlépi rĩ nî ã'dusĩku
ĩ'di ásị ĩgbẽ Ãdróŋá drĩ ịsṹ.
8 Wó ũnọ́kṹ drĩ dụ ũcị́kị ru ãzíla ãváŋá ru, ũrõdrị la 'dáyụ.
Ĩ'di fi ũcõgõ agá ịjọ́ ĩ'di wãjó rá rĩ sĩ. Ãsĩŋá gá ála mụ ĩ'di
ivélé ãcí sĩ.
9 Wó mâ wõrị́kâ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãdrĩ táni ịjọ́ jọ
'dĩ 'bã áni, ã'bã ásị ĩmi drĩ gá. Ãma ásị ũkpó ru ãmã nĩjó la
rá patáŋá 'bã adrujó ĩmi ãni rĩ sĩ.
10 Ãdróŋá 'bá ịjọ́ lịlépi pịrị ku la ku icó sĩ ãzí mídrĩ ãvĩlé
ku, ãzíla lẽtáŋá míní i'dalé ịjọ́ ĩ'didrĩ agâ sĩ 'bá ãlá rĩ kí ãzã
kojó, kpere míní idélé ú'dî'da rĩ áni mụjó drĩ gâlé ru.
11 Álẽ ĩmi i'da ũndũwã 'bá lẽjó 'dĩ kpere ãsĩŋá gá ã'dusĩku
ịjọ́ ĩminí sĩ ásị 'bãjó rĩ dó sĩ ru i'da ãndá-ãndá ru.
12 Álẽ ĩmi adru ũvú ku, wó lẽ ĩmi ũbĩ 'bá ándrá ã'ĩtáŋá
agá ãzíla ásị tẽŋâ trũ 'dĩ kí vú ịsṹ kí ãko ándrá Ãdróŋá 'bã
azịlé ĩ'baní rĩ rá.

Ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ ĩ'di ãndá

13 Ãdróŋá la mụ azịŋá azịlé Ịbụrahịmṹ ní 'bo, na ũyõ ịjọ́
ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí idéjó rá. 'Bá ãzí 'bã adrujó ĩ'di drĩlẹ́ gá
ĩ'diní ãndânĩ yụ rĩ sĩ, na dó sĩ ũyõ ĩ'didrĩ kí ĩ'di 'bã rṹ sĩ.
14 Ãdróŋá jọ, "Ána ũyõ ma míní sṹsṹ wi ma míní drĩlẹ́ kí
fẽ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó ụrụ gá rĩ kî áni jõku cínákí mĩrĩ tị
gá rĩ áni." †
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrahịmṹ tẽ dó ásị ĩgbẹ́ sĩ, ãzíla ịsṹ dó ịjọ́
Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'diní rĩ rá.
16 'Bá kí ũyõ na 'bá ĩ'baní ãndânĩ rĩ kí rṹ sĩ, ãzíla ũyõ la
ịjọ́ jọlé rĩ fẽ pá tulé ũkpó ru ãzíla ĩ'di ãgátã pírí kí fẽ ukólé
rá.

† **6:14** Í'dóŋá 22:17

17 Ã'dusĩku Ãdróŋá lẽ ándrá ũkpõ ĩ'di ãni ru ujalépi ku rĩ 'bã ãzị 'bãlé tọndọlọ rú 'bá ĩ'di 'bã sĩ ịjọ́ azịjó rĩ 'banî, icé ịjọ́ la ũyõ sĩ.

18 Ãdróŋá idé ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ ỉrỉ 'dĩ icó kí ru ujalé ku ãzíla Ãdróŋá icó ĩnzõ alịlé kí agá ku. Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi apálépi ĩ'di rụ́ ásị 'bãŋá fẽlé ãmaní 'dĩ 'dụlépi ãma ãni rú 'dĩ kî dó sĩ ásị ũŋmĩŋá ịsụ́.

19 Ásị 'bãŋá 'dĩ dó ãmaní cécé kỉlỉmmgbọ̃rọ̃ áni ãzíla ĩ'di ãma úríndí rụ ũkpó sĩ pá tujó ũrỉ kóru. Yẹ́sụ̃ 'bá ãmaní sĩ ásị 'bãjó rĩ mụ ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drỉ gá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã mụjó bõngó jó 'a alịjó rĩ 'bã ũngúkú gá agâlé ãngũ Ãdróŋá ỉnzĩjó rĩ gá,

20 Yẹ́sụ̃ fi drỉlẹ́ gâlé ãma ịjọ́ sĩ. Acá dó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú jã 'dâ cécé Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ áni.

7

Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ átáló ru rĩ

1 Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ 'dĩ ándrá úpí Sãlẹ́mụ̃ drỉ gá rĩ 'i, ãzíla átáló Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ rĩ drỉ gá rĩ 'i. Ịbụrahịmụ̃ ụfụ kí drỉ ĩ'di be ĩ'diní ãgõ agá ũpi kí ndẽjó rĩ gâlé, ãzíla wi dó Ịbụrahịmụ̃ ní sụ̃sụ́, †

2 ãzíla Ịbụrahịmụ̃ fẽ ĩ'diní ãko pírí ĩ'didrỉ 'bã ãzí ãlu mụdrỉ drỉ kî. Drỉdrỉ rĩ sĩ rú Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ 'dĩ 'bã ífí, “Úpí ịjọ́ kpị drỉ gá rĩ 'i,” ãzíla úpí Sãlẹ́mụ̃ drỉ gá rĩ 'bã ífí, “Úpí ásị ỉgbẹ̃ drỉ gá rĩ 'i.”

3 Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ ĩ'di átẹ́pị kóru jõku andre kóru ãwí kóru, ụ́'dụ́ ĩ'di tịjó ãzíla drãjó rĩ kóru, ãzíla ídri la 'bã ãsỉŋá 'dáyụ cécé Ãdróŋá Ngọ́pị 'bã acelé átáló rú jã 'dâ rĩ áni.

4 Ỉmi ũrã drĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ãmbõgõ íngõpí yã? Táni Ịbụrahịmụ̃ ãmã áyịpị rú ãko ãlu mụdrỉ drỉ ĩ'di 'bã apálé ã'dị gâlé rĩ fẽjó ĩ'diní rĩ.

5 Ú'dî'da ãzịtáŋá lẽ drỉlẹ́ 'bá Lẹ́vỉ drỉ acálépi átáló rú 'dĩ 'baní 'bá ãko ãlu mụdrỉ drỉ rĩ trajó ĩ'badrỉ 'dĩ ĩ'bã ádrỉpịka 'badrỉ drĩ kí táni adru drỉlẹ́ ãfũlépi Ịbụrahịmụ̃ rú rĩ kî.

6 Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ 'bã táni adrujó Lẹ́vỉ 'bã ílá ku tí, Ịbụrahịmụ̃ fẽ ĩ'diní ãko ãlu mụdrỉ drỉ rá, ãzíla Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ wi sụ̃sụ́ Ịbụrahịmụ̃ Ãdróŋá 'bã azijó ĩ'diní rĩ nî.

7 Ãzíla ãbãŋâ kóru 'bá ĩmbíráŋá rĩ la 'bá ãmbógó rĩ ní sụ̃sụ́ wi nĩ.

8 Ãtalo ãko ãlu mụdrỉ drỉ gá rĩ tralépi 'dĩ kí 'bá drãlépi drã-drã 'dĩ kî, wó Mẹ̃lẹ̃kỉzẹ̃dẹ́kỉ ĩ'di ĩ'baní ãmbógó ru ãndânĩ ã'dusĩku ĩ'di 'bã ngá ídri.

---

† **7:1** Í'dóŋá 14:17-20

9 Ãma icó vâ jǫlé la 'dĩ 'bã áni 'bá Lẹ́vĩ drị ãko ãlu mụdrị
drị̃ tralépi 'dĩ kí fẽ kí ãko ãlu mụdrị drị̃ ĩ'bã áyị́pị Ịbụrahịmũ̃
'bã ãko ãlu mụdrị drị̃ fẽjó Mẹ̃lẽ̃kĩzẽ̃dẹ́kĩ̃ ní rĩ sĩ,
10 ã'dusĩku Mẹ̃lẽ̃kĩzẽ̃dẹ́kĩ̃ la mụ drị̃ ụfụlé Ịbụrahịmũ̃ be
'bo, ịsụ́ 'dĩ sĩ Lẹ́vĩ ãfũ drĩ ũri Ịbụrahịmũ̃ drị̃ agá ku.

Yẹ́sũ̃ ĩ'di cécé Mẹ̃lẽ̃kĩzẽ̃dẹ́kĩ̃ áni

11 Ãdróŋá drĩ ándrá 'bá lã 'bá kpị rú ãzị ãtalo angálépi
ínátị Lẹ́vĩ drị̃ agá rĩ 'bã kí ngalé rĩ sĩ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ 'bã
jǫlé rĩ áni, ị́jǫ́ ĩ'di 'bã lẽjó átáló ndú la 'bãjó Mẹ̃lẽ̃kĩzẽ̃dẹ́kĩ̃
áni adru angájó ínátị Ãrǫ́nĩ̃ drị̃ agá ku rĩ ã'du ị́jǫ́? *
12 Ujatáŋá drĩ adru ãzị ãtalo 'badrị̃ kí agá cí, lẽ vâ ujatáŋá
'bã adru ãzị́táŋá ãtalo 'badrị̃ kí agá cí.
13 'Bá ị́jǫ́ 'dĩ kí jǫjó drị̃ la gá rĩ ĩ'di 'bá sụ́rụ́ ndú gá la, ãzíla
'bá ãzí ãlu sụ́rụ́ 'dã agá ãzị ngalépi ãlĩtárĩ gá átáló ru la
'dáyụ.
14 Ã'dusĩku i'da tǫndǫlǫ Úpí ãmadrị̃ 'bã drĩ̃lẹ́ angá Yụ́dã
agá, ãzíla ị́jǫ́ sụ́rụ́ 'dã drị gá rĩ sĩ Mụ́sã jǫ ị́jǫ́ ãtalo kí ãfũ
sụ́rụ́ 'dã agá la drị̃ gá ku.
15 Ị́jǫ́ ãma jǫlé rĩ ĩ'di tǫndǫlǫ rú, átáló cécé Mẹ̃lẽ̃kĩzẽ̃dẹ́kĩ̃
áni la ãzí drĩ ru i'da rá rĩ gá.
16 'Bá acá átáló rú ãzị́táŋá lã'bĩ ĩ'di 'bã á'bị drị̃ sĩ ku, wó
rá la gẽ̃rị̃ ũkpõ ídri icólépi andilépi ku rĩ drị gá rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku ị́jǫ́ ĩ'di drị̃ gá rĩ únze vú la íni,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẽ̃kĩzẽ̃dẹ́kĩ̃ áni.” †
18 Ãzị́táŋá ándrá ídu 'dĩ kí â'be dó kí bụ́lụ́ gá, ã'dusĩku
acá kí ũkpó kóru,
19 ã'dusĩku ãzị́táŋá 'bã ãko ãzí ãlá ru ku, ãzíla ásị 'bãŋá
mgbã rĩ i'da ru 'bo, ãmaní sĩ ãma aséjó Ãdróŋá rụ́ ãni rú.
20 Ãdróŋá na ándrá ũyõ 'bá ãzí rĩ 'bã kí acájó ãtalo rú rĩ
sĩ ku,
21 wó Yẹ́sũ̃ acá átáló ũyõ Ãdróŋá 'bã nalé rĩ sĩ, ĩ'di 'bã jǫjó
la ĩ'diní,
“Úpí na ũyõ 'bo, ãzíla icó ru úŋmĩ ujalé ku.
‘Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i.’ ” †
22 Ã'dusĩku ũyõ naŋá 'dĩ sĩ Yẹ́sũ̃ acá dó 'bá tị icíma ãlá
ndẽlépi rá rĩ 'bã sĩ pá tujó rĩ.
23 Ãtalo 'dã 'bã áni rĩ kí ándrá wẽwẽ rú, ã'dusĩku drã uga
ĩ'baní ãzị trũ mụjó drị̃ gá rĩ úmgbé,
24 wó Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó ídri jã 'dâ rĩ sĩ, ĩ'di dó átáló jã 'dâ
rĩ 'i.

---

* **7:11** *Lẹ́vĩ* ĩ'di ándrá ínátị 'bání ãtalo kí ũpẽjó ala gá rĩ 'i. *Ãrǫ́nĩ̃* ĩ'di ándrá átáló 'bání ãpẽlé ala gá drĩ̃drị̃ rĩ 'i. † **7:17** Zãbụ́rị̃ 110:4 † **7:21** Zãbụ́rĩ̃ 110:4

25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó 'bá pírí amṵ́lépi Ãdróŋ́á rṵ́ 'dõlé ĩ'di
rṵ̃ sĩ 'dĩ kí palé rá, ã'dusĩku Yẹ́sṵ̃ la ṵ́'dṵ́ pírí sĩ mãmálá 'bã
ĩ'ba sĩ.
26 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ icó ị́jọ́ ãmadrị̃ kí sĩ rá la nĩ, ĩ'di
'bá ãzí ãlu ãlá, ị́jọ́ ũnzî kóru, 'bá mgbã, pẽlé ndú 'bá ũnzí
kí agá rĩ, úfẽ ĩ'diní ãngũ ãrútáŋ́á ãni ãndânĩ ụrụgá 'bṵ̃ gâlé
'dã.
27 Yẹ́sṵ̃ adru 'bã ngá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋ́á
idélépi ṵ́'dṵ́ pírí 'dĩ kí áni ku. Kí ị́jọ́ 'dĩ kí idé íni la ị́jọ́ ũnzí
ĩ'badrị̃ kí sĩ ãzíla 'bá ãzí 'badrị̃ kí sĩ, wó idé ị́jọ́ 'dĩ pâlé ãlu
ĩ'diní ru fẽjó ídétáŋ́á ru mũsãlá'bã sị́ gá 'dãá rĩ sĩ.
28 'Bá ándrá pẽlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãzḭ́táŋ́á Mṵ́sã
drị̃ sĩ 'dĩ kí ándrá ũkpó kóru, wó ũyõ Ãdróŋ́á 'bã nalé
ãzḭ́táŋ́á vúlé gá rĩ sĩ pẽ Ngọ́pḭ̃ adrujó 'bá kpị rĩ rú jã 'dâ.

8

Átáló ãmbógó ãndânĩ tị icíma ú'dí rĩ drị̃

1 Ị́jọ́ ífí ãmaní ị́jọ́ jọ́jó drị̃ la gá rĩ 'dĩ: ãmã átáló ãmbógó
ãndânĩ la cí rilépi úmvúke Ãdróŋ́á Ũkpó 'Dḭpị drị̃ 'bã wókõ
drị̃ ãndá gá 'bṵ̃ gâlé rĩ gá,
2 ãzíla ãzḭ́ ngalépi ãngũ ãlápítí Ãdróŋ́á drị̃ agá 'dĩ hémã
Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jó mgbã Úpí 'bã sị́lé nĩ adru 'bá 'bã sị́lé nĩ ku rĩ
'i.
3 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ kí pírí ála kí pẽ ãko ãwã'dĩfô
rú rĩ kí fẽlé ãzíla ãko ídétáŋ́á ru 'dĩ kí abe, ãzíla átáló 'dĩ
'bã adru vâ ãko ĩ'di 'bã fẽlé rĩ trũ cí.
4 Drĩ tá u'á agá ũ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ la, icó tá adrulé átáló la rú
ku, ã'dusĩku 'bá átáló ru ãko ãwã'dĩfô rú ãzḭ́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ
áni la kí cí.
5 Ãtalo 'dĩ kí ãzḭ́ nga agá ãngũ ãlápítí Ãdróŋ́á drị̃ agá
ícétáŋ́á ru ãzíla i'dá 'bṵ̃ gá rĩ 'badrị̃ kî. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ Mṵ́sã
bḭ́lẹ̃ ĩ̃ndṵ́ lijó 'bã sị jõ hémã Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i. Ĩ'diní lẽ agá
ãngũ Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jó rĩ sị agá, Ãdróŋ́á jọ ĩ'diní, “Mí idé jõ
ãko 'dĩ kí pírí gbíyã i'dalé míní 'bé drị̃ gâlé rĩ kí vú sĩ.” †
6 Wó ãzḭ́ fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãtalo 'dã 'badrị̃
kí rá cécé tị icíma ú'dí Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá kí tị icíjó Ãdróŋ́á be rĩ
la ĩ'badrị̃ kí ndẽjó rá rĩ áni, ãzíla tu pá ị́jọ́ azḭ́lé múké rĩ kí
sĩ.
7 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí drĩ ájé̱ adru agá tị icíma drḭ̃drị̃ rĩ agá
yụ, tị icíma ĩ̃rị̃ rĩ icó ájé̱ ãngũ ịsṵ́lé ku.
8 Wó Ãdróŋ́á ịsṵ́ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'ba rṵ́ ãzíla jọ,
“Ṵ́'dṵ́ ãzí la amṵ́ rá,
ma mụ tị icíma ú'dí la icílé 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ 'badrị̃ abe,

† **8:5** Ãfũŋ́á 25:40

ãzíla 'bá Yụ́dã drĩ abe.
9 Tị icíma ú'dí 'dĩ icó adrulé ándrá mâ icílé ĩmĩ áyĩpịka abe
mâ kí rụjó drị gâ sĩ kí drĩ acéjó ãfũjó ãmvé ãngũ Mĩsĩrĩ
drĩ gâlé rĩ áni ku,
ã'dusĩku 'bã kí ándrá ásị tị icíma mádrĩ ĩ'ba abe rĩ drĩ
gá ku,
ĩjọ́ 'dĩ sĩ, má a'be dó kí rá,
Úpí jọ rá.
10 'Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Ịsịrayĩlĩ drĩ abe
ụ́'dụ́ drĩlẹ́ gá rĩ agá rĩ, Úpí jọ rá.
Ma ãzĩtáŋá mádrĩ kí 'bã kí ũrãtáŋá gá,
ãzíla kí sĩ kí ásị gá.
Ma adru Ãdróŋá ĩ'badrĩ 'i,
ãzíla kí adru 'bá mádrĩ kî.
11 'Bá ãzí icó dó ĩ'di 'bã jĩránĩ imbálé
jõku ĩ'di 'bã ádrĩpị 'i, sĩ jọjó la ĩ'diní, lẽ ínĩ Ãdróŋá 'i íni
la ku;
ã'dusĩku kí pírí áma nĩ cé,
i'dójó 'bá nírí kí sĩ cajó 'bá ãmbogo rĩ 'bã rụ́.
12 Ã'dusĩku mâ mụjó ĩjọ́ ũnzí ĩ'badrĩ kî trũjó rá rĩ sĩ,
ãzíla má icó ĩjọ́ ũnzí ĩ'badrĩ kí ĩjọ́ agálé ĩdĩ ku.” †
13 Ĩ'diní tị icíma 'dĩ umvelé ú'dí rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã dó tị
icíma drĩdrĩ rĩ ũ̃kụ rú 'bo, ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãko delépi 'bo ãzíla
acálépi ũ̃kụ rú 'bo rĩ ĩ'di mụ ãvĩlé mbẽlẽ rú rá.

9

Ãdróŋá ĩnzĩjó hémã ĩ'didrĩ ãlá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ agá rĩ

1 Ú'dî'da tị icíma drĩdrĩ rĩ agá ãzĩtáŋá sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó la
kí ándrá cí ãzíla ãngũ ãlá ãndânĩ Ãdróŋá drĩ vâ ũ̃nọ́kụ́ gá
'dộ cí.
2 Úsị dó sĩ hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ rá. Hémã 'bã 'a alịlé
drĩdrĩ rĩ ála umve la Ãngũ Ãlá, ala gá ãngũ sĩ tárã 'bãjó rĩ,
méjã ãzíla mũkátĩ 'bãlé ndú Ãdróŋá ní rĩ kî.
3 Bõngó jó 'a alijó rĩ 'bã ũngúkú gâlé ru jó 'a ãzí umvelé
Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ 'i.
4 Ala gâlé, ãlĩtárĩ * gólũdĩ rú sĩ ãko ngũ̃lépi ãjĩ trũ vĩrĩ rĩ †
kí ivéjó rĩ 'i, sãndụ́kũ̃ ụrụ'bá aselé gólũdĩ sĩ umvelé sãndụ́kũ̃
tị icíma drị rĩ 'i, jágĩ idélé gólũdĩ sĩ mãnã 'bãjó ala gá rĩ, túré
Ãrọ́nĩ drị i'dálépi ĩ'di 'bã rĩ bị trũ rĩ 'i, ãzíla írã 'bara ĩrĩ sĩ
Ãzĩtáŋá Mụdrị rĩ kí sĩjó drĩ la gá rĩ kî.

---

† **8:12** Yẽrẽmíyã 31:31-34 * **9:4** *Ãlĩtárĩ* 'dĩ ĩ'di ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó Ãdróŋá ní rĩ 'i. † **9:4** *Ãko ngũ̃lépi ãjĩ trũ vĩrĩ rĩ* 'dĩ cécé ãko ãmaní umvelé *lũbánĩ* rĩ áni.

5 Sãndụ́kṹ 'bã drḩ gá Kẽrụ́bḩ dḩzã drḩ gá rĩ índríkã fẽjó
ãngũ ãlá Ãdróŋ́á 'bã sĩ ḩjọ́ ũnzí trũjó rĩ akujó rĩ. Wó ãma
icó ḩjọ́ icélé ãko 'dĩ kí drḩ gá ú'dî'da tḩ gá la ku.

6 Ála mụ ãko pírí kí ṹt́ḩlé 'dĩ 'bã áni 'bo, ãtalo 'dĩ kí fi hémã
Ãdróŋ́á ḩnzḩjó rĩ 'bã wókõ la ãmvélé-ãmvélé rĩ gá ụ́'dụ́ pírí
sĩ ãzḩ ĩ'badrḩ átáló drḩ ngajó.
7 Wó lú átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la fi ãngũ agâlé ru 'dã gá
nĩ á'dụ̂sĩ pâlé ãlu ílí ãlu agá, ãzíla fi ãrí kóru ku, ãri ĩ'di 'bã
fẽlé ídétáŋ́á ru ḩjọ́ ũnzí ĩ'didrḩ kí sĩ, ãzíla ḩjọ́ ḩjọ́ ũnzí 'bá 'bã
kí idélé ḩjọ́ nḩŋ́á ãkõ sĩ rĩ kí sĩ.
8 Úríndí Ãlá rĩ la ándrá ḩjọ́ 'dĩ i'da agá 'dĩ 'bã áni la gẽrḩ
mụjó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé rĩ 'bã ándrá drĩ i'dájó ku
hémã Ãdróŋ́á ḩnzḩjó drḩdrḩ rĩ 'bã drĩ adrujó cí rĩ sĩ.
9 Ḩjọ́ 'dĩ ícétáŋ́á ru ú'dî'da icéjó la ídétáŋ́á ãzíla fẽtáŋ́á abe
icó kí ándrá ḩjọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋ́á ḩnzḩlépi rĩ 'badrḩ kí ḩnḩlé ku.
10 'Dĩ kí ḩjọ́ ãkónã ãni ãzíla ãko mvụlé mvṹ-mvṹ ãzḩtáŋ́á
lã'bĩ ãni sĩ ụrụ'bá ãmvé rĩ ũjĩjó 'bání azḩlé 'dĩ sĩ sáwã ḩjọ́
ú'dí rĩ drḩ acá drĩ ku rĩ.

Ãrí Kúrísĩtõ drḩ

11 Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãko múké
bábá 'dâ 'dĩ kí sĩ 'bo rĩ sĩ, fi hémã Ãdróŋ́á ḩnzḩjó ãmbógó
ndẽlépi rá ãzíla mgbã ãndânĩ adru 'bá 'bã kí sḩlé drḩ sĩ nĩ
ku, sĩ jọjó la, adru ãko Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ 'bã ãzí ku rĩ agá
sĩ rĩ 'i.
12 Yẹ́sṹ fi ala gâlé adru ḩndrḩ ãrí sĩ ku, ãzíla kãjóŋ́á ãrí sĩ
ku, wó fi Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé pâlé ãlu ĩ'di 'bã mgbã rĩ
'bã ãrí sĩ, sĩ ãma unzejó jã 'dâ.
13 Ándrá ídu rĩ sĩ, ḩndrḩ ãrí jõku mánḩgọ́ ãrí ãzíla úfóró
kãjóŋ́á ãni ayilé 'bá ãlá ru ku ḩjọ́ lã'bĩ drḩ sĩ rĩ kí drḩ gá rĩ,
idé ĩ'bã ḩjọ́ ũnzí ku rá la ĩ'di kí 'bã ãlá ru ụrụ'bá ãmvé rĩ gá.
14 Kúrísĩtõ ḩjọ́ ũnzî kóru ru rĩ fẽ ru Ãdróŋ́á ní ídétáŋ́á ru
ũkpó Úríndí Ãlá ukólépi ku rĩ drḩ sĩ, ãrí ĩ'didrḩ gá rĩ ĩ'di ũkpó
trũ ãmã ũrãtáŋ́á ḩjọ́ ũnzí trũ drã fẽlépi 'dĩ kí 'bãjó ãlá ru,
ãma dó sĩ ãzḩ nga Ãdróŋ́á ídri rĩ nî!

15 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ dó 'bá ãma icílépi Ãdróŋ́á be tḩ icíma
ú'dí rĩ sĩ rĩ 'i, 'bá umvelé ú'dî'da 'dĩ 'bã ḩsụ́ kí dó sĩ azḩŋ́á
ídri jã 'dâ rĩ drḩ benĩ. Kúrísĩtõ fẽ ru ídri 'bá ũ'bí kí unzejó
ḩjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé sáwã tḩ icíma drḩdrḩ rĩ drḩ gá rĩ sĩ.

16 Drĩ adru ḩjọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã azḩlé ḩsụ́ drã drĩ ku rú
rĩ sĩ, ĩ'di ḩjọ́ ũkpó lẽjó nḩjó la 'bá 'dĩ drã rá yã rĩ 'i,

17 ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ la adru ũkpó ru la lú 'bá la
drĩ dó drã 'bo rĩ gá, azịn̨á 'dĩ 'bã áni rĩ icó ãzị́ ngalé ku 'bá
la azį̣lépi la rĩ 'bã drĩ adru agá ídri 'dĩ gá 'dĩ.
18 'Dĩ dó bãsĩ vâ ị́jọ́ ífí tị icíma drı̨̃drı̨̃ rĩ 'bãjó ãzị́ ngajó ãrí
kóru ku rĩ 'i.
19 Mụ́sã la mụ ị́jọ́ ãzı̨̃táŋ̨á drı̨̃ kí ũlũlé 'bá 'baní ãzı̨̃táŋ̨á 'bã
lẽlé rĩ áni 'bo, 'dụ dó ãrí kãjóŋ̨á drı̨̃ ĩyı̨́ be, bõngó ika la trũ
ãzíla ũdúgó bı̨́ trũ ũyã dó kí bụ́kų̃ tralé rĩ drı̨̃ gá ãzíla 'bá
pírí kí drı̨̃ gá.
20 Mụ́sã jọ, "'Dĩ ãrí tị icíma drı̨́ gá Ãdróŋ̨á 'bã azį̣lé ĩminí
ĩmba tã la rĩ 'i." †
21 Gẽrı̨̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋ̨á sĩ, Mụ́sã ũyã ãrí 'dĩ hémã Ãdróŋ̨á
ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá ãzíla ãko pírí ayúlé ũ̃mų̃ 'dã agá rĩ kí drı̨̃ gá.
22 Ị́jọ́ mgbã ãzı̨̃táŋ̨á 'bã jọlé rĩ sĩ, lẽ ú'bã ãko pírí kí ãlá ru
ãrí sĩ, ãzíla ãrí asuŋ̨â kóru trũtáŋ̨á ị́jọ́ ũnzí ãni la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'bã ídétáŋ̨á la ĩjọ́ ũnzí wų̃ rá

23 Ãko 'bų̃ gá rĩ kí 'bã í'dá vų̃rụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'dĩ kí, ú'bã
ándrá kí ãlá ru ídétáŋ̨á ãnãkpá ãrí sĩ rĩ sĩ, wó 'bų̃ gâlé rĩ kí
lẽ idé kí ídétáŋ̨á ãrí ãnãkpá drı̨̃ ndẽlépi álı̨́ rá rĩ sĩ.
24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fi ándrá ãngũ ãlápítí Ãdróŋ̨á drı̨́ 'bá
'bã sı̨lé drı̨́ sĩ í'dá ru mgbã rĩ agá ku, ú'dî'da fi 'bų̃ 'bã mgbã
rĩ gá mụlé ru i'dalé Ãdróŋ̨á mẹ́lẹ́tị gá ãma ị́jọ́ sĩ.
25 Jõku fi 'bų̃ gâ sĩ ru fẽjó ídétáŋ̨á ru ı̨̃dı̨́-ı̨̃dı̨́ la ku, cécé
átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá ílí
vú sĩ ãrí trũ adru ãrí ĩ'didrı̨̃ sĩ ku rĩ áni.
26 Drĩ ájé̱ adru 'dĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ tá drı̨̃ cı̨ pâlé wẽwẽ rú
ándrá i'dójó ũ̃nọ́kụ́ ı̨̃ndụ́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ú'dî'da i'da ru pâlé
ãlu kpere ũ̃nọ́kụ́ 'bã ãsı̨̃ agá, ĩ'di 'bã mgbã fẽ ru ídétáŋ̨á ru
sĩ ị́jọ́ ũnzí wų̃jó.
27 Cécé 'báni drãjó pâlé ãlu sĩ fijó ị́jọ́ lı̨n̨á gá rĩ áni,
28 gẽrı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ru ídétáŋ̨á ru pâlé ãlu sĩ 'bá
wẽwẽ rú 'bã ị́jọ́ ũnzí kí wų̃jó, ãzíla ĩ'di 'bã í'dáŋ̨á pâlé ı̨̃rı̨̃ rĩ
amụ́jó patáŋ̨á fẽjó 'bá ĩ'di drı̨̃ tẽlépi 'dĩ 'banî adrujó ị́jọ́ ũnzí
'bã ị́jọ́ sĩ ku.

10

Kúrísĩtõ idé ídétáŋ̨á pálé ãlu

1 Ãzı̨̃táŋ̨á Mụ́sã drı̨̃ ĩ'di lú índréléndri ãko mgbã amụ́lépi
rĩ drı̨̃ 'i, adru ãko 'bã mgbã rĩ drı̨́ gá rĩ 'i ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídétáŋ̨á
idélé ị́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ ı̨̃dı̨́ ílí vú sĩ ílí vú sĩ ukóŋ̨â kóru 'dĩ sĩ ícó dó
'bá ru asélépi ãni rú Ãdróŋ̨á ı̨̃nzı̨̃jó 'dĩ kí 'bãlé kpı̨mgbı̨l̨ı̨́kı̨
ku.

† **9:20** Ãfũŋ̨á 24:8

2 Ídétáŋá 'dã drĩ ándrá icó agá rá, icó kí tá ãsį̃lé idéŋá sĩ
ku yã? Ã'dusĩku 'bá ándrá Ãdróŋá į̃nzį̃lépi 'dã kí ála ándrá
kí 'bã ãlá ru pâlé ãlu ãzíla icó kí tá ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí ũrãlé
į̃dị́ ku.
3 Wó ídétáŋá 'dã kí ándrá ílí vú sĩ íni la sĩ 'bá kí igájó ị́jọ́
ũnzí sĩ,
4 ã'dusĩku ãrí mánį̃gọ́ ãni ãzíla į̃ndrị́ ãrí icó ị́jọ́ ũnzí 'bádrį̃
kí ũjĩlé ku.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'bã amṵ́jó ų̃nọ́kṵ́ gá 'dõlé rĩ sĩ jọ
Ãdróŋá ní:
"Ídétáŋá kí ãwã'dĩfô abe ílẽ kí ku,
wó ụrụ'bá míní idélé mání ídétáŋá ru rĩ 'i,
6 ã'dusĩku mí u'á ãyĩkõ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ sĩ
ãzíla ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí sĩ ku.
7 Ájọ dó sĩ, 'Ma dó 'dõ, úsĩ ị́jọ́ áma drį̃ gá bṵ́kṵ̃ tralé trã rĩ
agá.
Má amṵ́ ị́jọ́ míní azį̣lé rĩ idélé, Úpí Ãdróŋá.' " †
8 Drį̃drį̃ rĩ sĩ Kúrísĩtõ jọ, "Ídétáŋá kí ãwã'dĩfô be, ídétáŋá
ivélé ivê ãzíla ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó 'dĩ kí ílẽ kí ku, mí u'á
ãyĩkõ sĩ kí sĩ ku," (ãzị́táŋá Mṵ́sã drį̃ táni ándrá lẽjó 'bá 'bã
idé kí ru rá rĩ gá rá tí).
9 Jọ dó sĩ, "Ma dó 'dõ, má amṵ́ ị́jọ́ míní azį̣lé rĩ idélé." Ị́jọ́
'dĩ sĩ, lị ídétáŋá ándrá drį̃drį̃ rĩ rá, kẽjị́ la gá 'bã dó ídétáŋá
ĩ'didrị́ gá rĩ áyụ.
10 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azį̣lé rĩ sĩ, ú'bã dó ãma ãlá ru ụrụ'bá
Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drị́ ĩ'di 'bã fẽlé ídétáŋá ru pâlé ãlu rĩ sĩ.
11 Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu vú sĩ átáló la pá tu ãzị́ ĩ'didrị́ ídétáŋá drį̃
ngajó; ĩ'di ídétáŋá 'dĩ kí idé į̃dị́-į̃dị́, wó icó kí ị́jọ́ ũnzí ũjĩlé
ku.
12 Wó Kúrísĩtõ la mụ ru fẽlé pâlé ãlu ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí
sĩ 'bo, ri dó Ãdróŋá 'bã drį̃ ãndá rĩ gá.
13 I'dójó sáwã 'dã sĩ, ĩ'di mẹ́rọ́'bá ĩ'didrį̃ kí tẽ Ãdróŋá 'bã
kí 'bã agá ĩ'di pálé gá.
14 Ã'dusĩku ídétáŋá ĩ'di 'bã idélé pâlé ãlu 'dĩ sĩ 'bã dó sĩ
'bá kí adrujó kpị ãzíla ãlá ru jã 'dâ.
15 Úríndí Ãlá rĩ nze vâ ãmaní ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drį̃ gá drį̃drį̃ rĩ gá
jọ:
16 " ''Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ abe
ṵ́'dṵ́ drį̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ,' Úpí jọ rá.
'Ma ãzị́táŋá mádrį̃ kí 'bã kí ásị́ gá,
ãzíla kí sĩ kí ũrãtáŋá gá.' " †
17 Ũ'bãjó la drį̃ la gá jọ,

† **10:7** Zãbṵ́rį̃ 40:6-8 † **10:16** Yẽrẽmíyã 31:33

“Ĩjọ́ ũnzí ĩ'badrị́ kí ãzíla ĩjọ́ ĩ'ba kí áma tị gãjó úmgbé rĩ abe,
má icó ĩjọ́ agálé kí drị́ gá ĩdị́ ku.” †
18 Údrĩ ĩjọ́ ũnzí trũ rá, ídétáŋá ĩjọ́ ũnzí idéjó la ĩdị́ 'dá yu.
19 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ãma ásị́ la adru
ũkpó ru la ãrí Yẹ́sṹ drị́ rĩ sĩ, sĩ fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ agá.
20 Ã'dusĩku 'dĩ gẽ̃rĩ̃ nzĩ̃lé ãmaní ú'dí, ãzíla gẽ̃rĩ̃ ídri, ãmaní
fijó ala gá bõngó jó 'a alijó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ,
21 ãmaní adrujó átáló ãmbógó ndẽlépi rá 'bá Ãdróŋá drị́ kí
drĩ̃lẹ́ gá rĩ trũ rĩ sĩ.
22 Lẽ ãma asé kí ãma ãni rú Ãdróŋá rṹ 'dõlé ásị́ mgbã galépi
tré ã'ĩ̃táŋâ trũ rĩ sĩ, 'dĩ ãma ũyãjó ãrí Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ sĩ
ãma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru, ãzíla ãma ũrãtáŋá ũjĩ̃jó ĩ̃yị́ mgbã
sĩ ãlá ru.
23 Lẽ ãrụ kí ásị́ 'bãŋá ãmadrị́ ãmaní ã'ĩ̃lé rĩ mgbemgbe,
ã'dusĩku Ãdróŋá la ĩjọ́ ĩ'di 'bã azĩ̃lé rĩ nga rá,
24 ãzíla lẽ ã'bã kí ĩjọ́ ãmã ádrị́pịka kí ásị́ imbájó rĩ ãma ásị́ gá
ãmbógó ru, ãmaní sĩ ãma ãzã kojó ãma drĩdríŋĩ̃ gá lẽtáŋá
i'dajó ãzíla ĩjọ́ múké rĩ idéŋá sĩ.
25 Lẽ ãma a'be kí traŋá ãmaní ãma trajó ãngũ ãlu gâ sĩ tị
icíjó Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ku, cécé 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ áni, wó
lẽ ãma ũŋmĩ kí ãma ásị́ ãma drĩdríŋĩ̃ gá. Ã'dusĩku ndẽlépi
rá rĩ ĩ'di ĩminí ndrejó la Ụ'dụ́ Úpí 'bã amṹjó rĩ 'bã acájó ãni
rú rĩ sĩ.
26 Ãdrĩ kí mụ ĩjọ́ ũnzí idéŋâ trũ drị́ gá círí ru ãmaní ĩjọ́
mgbã rĩ nĩ̃jó 'bo rĩ vúlé gá ídétáŋá ĩjọ́ ũnzí trũjó rĩ ace ĩdị́
ku,
27 kẽjị́ la gá ãko acelépi drĩ tẽlé rĩ ũ̃rị́ ĩjọ́ lịŋá drị́ amṹlépi
rĩ ãzíla ãcí ukólépi ku 'bá Ãdróŋá 'bã idélépi rĩ kí ivélépi rĩ.
28 'Bá ãzĩ́táŋá Mṹsã drị́ kí vú ũbĩlépi ku rĩ ála ĩ'di 'dị ásị́
ĩ̃gbẽ̃ kóru ĩjọ́ vú nzeŋá 'bá sãdínĩ rú ĩ̃rị́ jõku na rĩ kí tị gá rĩ
sĩ.
29 Mí ũrã 'bá Ãdróŋá Ngọ́pị 'bãlépi pâlé ru, ãrí ĩ'didrị́ tị
icíma drị́ ĩ'di 'bãlépi ãlá ru rĩ 'bãlépi ũnzĩkãnã ru, ãzíla
Úríndí Ãlá ãmaní ásị́ ĩ̃gbẽ̃ fẽlépi rĩ u'dálépi rĩ la mụ drĩ̃rịma
ịsṹlé íngõpí yã?
30 Ã'dusĩku ãnĩ̃ Ãdróŋá jọlépi la, “Ma ãrígọ́tị ũfẽ ma 'i,
ãrígọ́tị ũfẽjó rĩ ĩjọ́ la má ãni,” † rĩ cé. Ãzíla Ãdróŋá jọ vâ ĩdị́,
“Úpí la 'bá ĩ'didrị́ kí ĩjọ́ lị rá rĩ nĩ.” †
31 A'déjó Ãdróŋá ídri rĩ drị́ alé gá rĩ ĩ'di ĩjọ́ ãzí ũ̃rị́ rú trẽ̃yị́
la.
32 Ĩmi ũrã drĩ ĩjọ́ ándrá ĩmĩ ĩjọ́ Yẹ́sṹ drị́ ịsṹjó 'dã 'i, ĩminí
ándrá sĩ pá tujó ũkpó ru sáwã ĩminí ũcõgõ ịsṹjó 'dã sĩ rĩ 'i.

† **10:17** Yẽrẽmíyã 31:34 † **10:30** Ãzĩ́táŋá Amviŋá 32:35 † **10:30** Ãzĩ́táŋá Amviŋá 32:36; Zãbṹrị́ 135:14

33 Sáwã ãzí sĩ u'dá ándrá ĩmi ãzíla úfẽ ĩminí ũcõgõ ũ'bí kí
drį̃ḷẹ́ gá, sáwã ãzí sĩ ĩtu ándrá pá ũkpó ru 'bá ũcõgõ ịsṵ́lépi
'dĩ kí bṵ́lṵ́ gá.
34 Ĩcị ándrá drį̃ 'bá mãbṵ́sṵ̃ gá 'dĩ kí abe, ãzíla ĩmi u'á
ándrá ãyĩkõ sĩ ãko ĩmidrį̃ kí rajó rĩ sĩ ã'dusĩku ĩnį̃ cé ãko
ĩminí trũ adrujó rĩ kí ãko ndẽlépi mũkẽ sĩ rá adrulépi jã 'dâ
rĩ kî.
35 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ãvĩ ásị́ ũkpõ ĩmidrį̃ gá rĩ ku, ã'dusĩku
ásị́ ũkpõ ĩmidrį̃ la ĩminí ũyá ãmbógó la ají.
36 Lẽ ĩta ị́jọ́ tã ã'dusĩku ĩdrĩ dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idé
'bo, ĩmi dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ ịsṵ́ rá.
37 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ áni:
“Ace sáwã were Ãdróŋá la amṵ́ rá ãzíla icó ru drį̃ ịcị́lé ku.
38 Wó 'bá má ãni ãlá rĩ la u'á ídri rú la ã'ị̃táŋá sĩ.
Ãzíla drĩ ĩtrĩ gõjó vúlé ị́jọ́ ũnzí idélé,
má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ sĩ ku.” †
39 Ãma adru 'bá ĩtrĩlépi gõlépi vúlé, ãzíla mų̣lépi lị́kį̃ gá rĩ
kî ku, wó 'bá ã'ị̃táŋâ trũ ãzíla ru palépi rá 'dĩ kî.

11

'Bá ándrá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ kî

1 Ã'ị̃táŋá ĩ'di ãko ãma ásị́ 'bãlépi ũkpó ru ị́jọ́ ãmaní ásị́
'bãjó rĩ la ru idé rá rĩ 'i, ãzíla ĩ'di ãma ásị́ imbá ãko ãmaní
ndrelé ku 'dĩ kí drį̃ gá ásị́ 'bãjó rá.
2 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ Ãdróŋá 'bã 'bá ándrá ãma áyị́pịka rú rĩ kí vú
nzejó ũniyambamba rú ã'ị̃táŋá ĩ'badrį̃ sĩ 'dĩ.
3 Ã'ị̃táŋá sĩ ãnį̃ rá Ãdróŋá 'bã 'bṵ̃ kí ũnọ́kṵ́ be ị́jọ́ ĩ'di 'bã
jǫ̣lé tị sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku ãko i'dalépi cé 'dĩ kí idé kí ãko
i'dalépi ku la kí agá.
4 Ã'ị̃táŋá sĩ Hãbị́lį̃ fẽ Ãdróŋá ní ãko ídétáŋá ru ndẽ Kãyị́nį̃
'bã fẽlé rĩ rá. Ã'ị̃táŋá sĩ únze Hãbị́lį̃ vú 'bá kpị la ru, Ãdróŋá
ní ị́jọ́ jǫ̣jó fẽtáŋá ĩ'di 'bã fẽlé rĩ drį̃ gá rĩ sĩ. Ãzíla ã'ị̃táŋá sĩ
Hãbị́lį̃ drĩ táni drã agá rá tí, ĩ'di drĩ kpere ị́jọ́ ũlũ.
5 Ã'ị̃táŋá sĩ ú'dụ Ínõkã 'i ídri rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bį̃ drã ãjị́ ku,
úndre vâ ĩ'di į̃dị́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ĩ'di 'dų̣jó nį̃ rĩ sĩ.
Ã'dusĩku ú'dụ drĩ ĩ'di ku rú, únze ĩ'di 'bã ị́jọ́ vú ĩ'di 'bá ãlu
ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ rú.
6 Wó ã'ị̃táŋâ kóru 'bá ãzị́ icó ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋá ní ku,
ã'dusĩku 'bá amṵ́lépi Ãdróŋá rṵ́ 'dõlé rĩ lẽ 'bã ã'ị̃ ĩ'di cí ãzíla
ĩ'di ũyá ũfẽ 'bá ĩ'di ndrṵ̃lépi ásị́ pírí sĩ rĩ 'baní rá.
7 Ã'ị̃táŋá sĩ Ãdróŋá 'bã Núwã bị́lẹ́-ị̃ndṵ́ li agá ị́jọ́ ndrelé ku
rĩ kí sĩ, ṵ̃rį̃ ãlá rĩ sĩ Núwã sị í'bó sĩ 'bá ĩ'didrį̃ lị́cọ́ gá rĩ kí

† **10:38** Hãbãkṵ́lkį̃ 2:3-4

pajó. Núwã 'bã ã'ĩtáŋá sĩ lị ịjọ́ ũnọ́kṵ́ drĩ́ rá, ãzíla acá dó 'bá kpị azịjó ĩ'diní rĩ rú ã'ĩtáŋá sĩ.

8 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmṵ̃ Ãdróŋá la mụ ĩ'di umvelé 'bo, mụ ãngũ ĩ'di 'bã mụlé ịsṵ́lé ãwítã rú rĩ gá, ã'ĩ́ rá, ãzíla mụ rá, ĩ'diní táni nĩ́ agá ĩ'di mụ íngõlé yã rĩ gá ku rĩ gá.

9 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmṵ̃ sị lịcọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ãngũ azịlé ĩ'diní rĩ gá cécé 'bá amṵ́lépi ãngũ ãzí gá ãmịyọ́ŋá ru sṵ́rṵ́ ãzí gá rĩ áni, ri u'álé jó hémã rú rĩ kí agá, cécé Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'bã kí adrujó ĩ'di 'bã drį̃lẹ́ rú ịjọ́ azịlé ĩ'baní ãlu 'dĩ sĩ rĩ sĩ.

10 Ã'dusĩku ri ãngũ ndrelé drį̃lẹ́ gá lịcọ́ táwṹnį̃ ãmbógó Ãdróŋá 'bã į̃ndṵ́ 'bãlé ãzíla sịlé nĩ rĩ drĩ́ gá.

11 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmṵ̃ 'bã ílí drĩ táni alị agá rá tí ãzíla Sárã 'bã mgbã drĩ́ táni tị ku, ịsṵ́ ngọ́tị́ Ịbụrahịmṵ̃ be rá fẽjó la Ịbụrahịmṵ̃ ní acájó átẹ́pị ru ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị́ 'bãjó ã'ĩtáŋá sĩ Ãdróŋá ándrá azịŋá 'dĩ azịlépi rĩ drĩ́ gá rĩ sĩ.

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, angájó 'bá ãlu 'dĩ rṵ̃ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ áni tí drį̃lẹ́ ãfũ kí ĩ'di rṵ̃ sĩ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó 'bṵ̃ gá 'dĩ kí áni ãzíla cécé cínákí kãlãfe lãlé ku mĩrĩ tị gá rĩ áni.

13 'Bá 'dĩ ri kí u'álé ídri ã'ĩtáŋá agá kpere drã tị gá. 'Bá 'dĩ ịsṵ́ kí ãko Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'baní rĩ kí ku, ndre kí kí ãzíla ã'ĩ́ kí ịjọ́ 'dĩ kí rá-rá ru. Ãzíla ã'ĩ́ kí rá kí 'bá ãmịyọ́ŋá amṵ́lépi amṵ̃ ãzíla ũnọ́kṵ́ gá 'dâ.

14 'Bá ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlépi rĩ kí i'dá tọndọlọ kí sṵ́rṵ́ ĩ'bã kí umvelé ĩ'ba ãni rĩ ndrṵ̃.

15 Drĩ kí ándrá ị́jọ́ ũrã agá sṵ́rṵ́ ĩ'ba kí a'belé rĩ drĩ́ gá, ịsṵ́ kí tá nõ drį̃lẹ́ba gõjó vúlêlé rá.

16 Kẽjị́ la gá ri kí ásị́ 'bãlé sṵ́rṵ́ múké la drĩ́ gá 'dĩ Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá u'á dó sĩ drį̃nzá sĩ ĩ'di umvejó ĩ'bã Ãdróŋá ru ku. Ã'dusĩku idé ĩ'baní táwṹnį̃ ãmbógó la.

17 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmṵ̃ 'i Ãdróŋá la mụ ĩ'di ṵ̃'bį̃lé ã'ĩ́ Ĩsákã fẽjó ídétáŋá ru rá. Ịbụrahịmṵ̃ ịsṵ́ ị́jọ́ azịŋá ĩ'di ãni rú rĩ ĩ'di 'bã lẽ agá ngọ́tị́ ĩ'di ãni ãlu ãzíla kílímgbí rĩ fẽ agá ídétáŋá ru 'dĩ gá 'dĩ.

18 Táni Ãdróŋá 'bã jọ agá Ịbụrahịmṵ̃ ní, ị́jọ́ azịŋá Ãdróŋá ãmadrị́ Ịbụrahịmṵ̃ mí be rĩ gá, “Drį̃lẹ́ mídrĩ́ kí ãfũ Ĩsákã rṵ̃ sĩ.” †

19 Ịbụrahịmṵ̃ ũrã ị́jọ́ Ãdróŋá la 'bá drãlépi rá rĩ ínga ídri, ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí ãndá á'ĩ́ Ĩsákã vúlé ídri angájó drã agá.

20 Ã'ĩtáŋá sĩ Ĩsákã wi sṵ̃sṵ́ Yãkó'bõ 'baní Ịsãwṵ̃ be, azị ị́jọ́ drį̃lẹ́ gá rĩ kí.

---

† **11:18** Í'dóŋá 21:12

21 Ã'ĩtáŋá sĩ Yãkó'bõ 'bã lẽ agá drã agá, wi sũsṵ́ Yũsṵ́fṹ
ngọ́pịka 'banî, ãzíla ĩnzĩ́ Ãdróŋá 'i kpere ĩ'diní acị́ agá
gbẽlẹ́kẹ sĩ.
22 Ã'ĩtáŋá sĩ Yũsṵ́fṹ la mụ ndrelé la ṵ́'dṵ́ ĩ'didrị́ drãjó rĩ kí
ãni rú, nze ịjọ́ drṵ́zị́ Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ũfũjó
Mị̃sị́rị̃ gá rĩ drị̃ gá, ãzíla azị ịjọ́ ĩfãkã ĩ'didrị̃ kí drị̃ gá.
23 Ã'ĩtáŋá sĩ 'bá Mṵ́sã tịlépi rĩ ũzĩ́ kí ĩ'di ĩmbá na ĩ'di tịjó 'bo
rĩ vúlé gá, ĩ'bã kí ndrejó la ĩ'di ngọ́tị́ ãzí ndrĩlépi ambamba
la rĩ sĩ, idé kí ũrĩ́ sĩ úpí 'bã ãzị́táŋá kí sĩ ku.
24 Ã'ĩtáŋá sĩ Mṵ́sã la mụ zolé 'bo, gã ru umvelé Fãráwũ
'bã ĩzépị 'bã ngọ́tị́ ru úmgbé.
25 Mṵ́sã pẽ ũcõgõ ịsṵ́jó 'bá Ãdróŋá drị́ Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ abe
ndẽ ãyĩkõ ịsṵ́lé ịjọ́ ũnzí sĩ sáwã were agá 'dĩ rá.
26 Ndre ãngũ drị̃ gâlé ĩ'di múké drĩ̃nzá ịsṵ́jó Kúrísĩtõ sĩ ĩ'di
ũrõ̃drị́ ãzí ãmbógó la ndẽ málĩ Mị̃sị́rị̃ gá rĩ kí rá, ã'dusĩku
ĩ'di ãngũ ndre agá drĩ̃lẹ́ gâlé ũrõ̃drị́ ịsṵ́jó.
27 Ã'ĩtáŋá sĩ Mṵ́sã a'be ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ gá rĩ rá, idé ũrĩ́
sĩ ku, Mṵ́sã 'bã ịjọ́ 'dĩ ũkpó ru ĩ'di ásị́ gá ã'dusĩku ĩ'di 'bã
Ãdróŋá ndrelé ku rĩ ndrejó rá rĩ sĩ.
28 Ã'ĩtáŋá sĩ mba ịjọ́ azịŋá ũmṵ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ ãzíla
ãrí ũyãjó rĩ tã, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mãlãyíkã drã drị 'bá kãjãní rĩ kí
ụ'dị́lépi 'bã aló rú anzị 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí ku benĩ.
29 Ã'ĩtáŋá sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ alị kí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ cécé
ãngũ ã'í gâ sĩ rĩ áni, wó 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ kí mụ ũ'bĩ̃lé afílé kí
vú gâ sĩ, ịmvṵ́ kí rá.
30 Ã'ĩtáŋá sĩ bõrõ Yẽrị́kõ̃ drị̃ a'dé rá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí
acịjó ãga la gâ sĩ trộ̃kị́lịrị pâlé ázĩ̃rị̃ rĩ sĩ.
31 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú ãwṵ́'bá ru Rãhábũ̃ pa ru drã agá 'bá
Ãdróŋâ tị gãlépi úmgbé rĩ kí agá rá la ĩ'di 'bã 'bá Ịsịrayị́lị̃
drị́ ãngũ undrélépi rĩ kí ã'ĩjó tãmbajó rĩ sĩ.
32 Ịjọ́ ãzí mâ jọlé ĩdị́ rĩ íngõ 'i? Sáwã mání 'dáyụ, ịjọ́
nzejó Gị́dĩyõ̃nĩ̃ 'i, Bãrákĩ 'i, Sámísõnĩ 'i, Yéfĩtã 'i, Dãwṵ́dĩ̃
'i, Sámũ̃wẽ̃lĩ̃ 'i ãzíla nãbịya kí drĩ̃ gá.
33 Ã'ĩtáŋá sĩ 'dị kí ã'dị́ ndẽ kí kí sṵ́rṵ́ abe rá, rụ kí 'bá kí
ịjọ́ kpị sĩ ãzíla ịsṵ́ kí ịjọ́ azịlé rĩ rá ãzíla amvu kí kẽmĩ̃ 'bã tị
kí cí,
34 anṵ́ kí ãcí idraká velépi bẽkũ̃-bẽkũ̃ rĩ ãzíla pa kí ru
ménéŋá sị́ gá, ũkpó ãkõ ĩ'badrị̃ uja ru ĩ'baní ũkpõ rú, ãzíla
acá kí ũkpó ru ã'dị́ gá ãzíla iré kí ãmị́yọ́ŋá 'bã ãsĩkárĩ kí rá.
35 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú kí înga ĩ'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí vúlé kí
ídri rú ĩ̃dị́. Ãzí rĩ kí îcãndĩ kí rá ã'ĩ̃ kí ru trũlé ku, ĩ'baní sĩ
angáŋá ídri rú múké ãndânĩ rĩ ịsṵ́jó benĩ.

36 'Bá ãzí rĩ ịsṷ́ kí îde kî, ãzí rĩ kí úgụ kí ãzíla úco kí,
úmbé ãzí rĩ kí nõrórõ sĩ ãzíla úsú kí mãbṷ́sṷ̃ gá.
37 'Bá ãzí rĩ kí ú'bé kí írã sĩ, ãzí rĩ kí âsi kí mũsũménõ
sĩ į̃rį̃ ãzí rĩ kí ṷ́'dị́ kí ménéŋ́á sĩ. Ãzí rĩ kí ãko ãkõ sĩ ri kí
kãbĩlõ íníríkó sṷ̃ ãzíla į̃ndrị́ íníríkó trũ, kí lẽmẽrĩ ĩ'badrị̃ kí
sĩ ĩ'baní ũcõgõ ãzíla idé ị́jọ́ ũnzí la kí kí ụrụ'bá gá,
38 ṷ̃nọ́kṷ́ 'bã mũkẽ ĩ'baní 'dáyụ. 'Bá 'dĩ ri kí acḭ́lé ru ṷ̃zį̃lé
ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'bé agâ sĩ, ãzíla ṷ̃jḭ́gọ́ kí agâ sĩ ãngũ
'bṷ́ ru vũ gá rĩ kí agâ sĩ.
39 'Bá 'dĩ kí pírí Ãdróŋ́á nze ị́jọ́ ĩ'badrị̃ kí vú múké la
ã'į̃táŋ́á ĩ'badrị̃ sĩ. Wó ĩ'bã ãzí ãlu ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã azḭ́lé 'dĩ
ịsṷ́lépi rá la 'dáyụ.
40 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á itú ãmaní ãko ãzí múké la rá, ĩ'di dó
sĩ kí 'bã kpị ãma abe ãngũ ãlu gá.

12

Ímbátáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé anzị ĩ'didrị̃ gá rĩ 'baní rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da 'bá ũ'bí sãdínĩ rú wẽwẽ rú ã'į̃táŋ́á
ĩ'badrị̃ kí vú nzelépi 'dĩ 'bã kí ándrá ãma andre cejó trộḱį̰lį̣rị
rĩ sĩ, lẽ ãma u'bé kí ãko pírí ãma ugalépi úmgbé 'dĩ kí, ị́jọ́
ũnzí ãma umbélépi cí 'dĩ kí abe rá, ãzíla ãcẽ kí ṷ́ngṷ́lẹ́ ásị́
teŋ́á sĩ ãbálá 'bãlé ãma drį̃lẹ́ gá 'dĩ 'i kpere deŋ́á gá.
2 Lẽ ã'bã kí mịfị̃ ãmadrị́ gá rĩ Yẹ́sṷ̃ drį̃ gá ĩ'di 'bá ã'į̃táŋ́á
ãmadrị́ 'bã į̃ndṷ́ i'dólépi ãzíla 'bãlépi la pį̣rị-pį̣rị rĩ 'i, ãyĩkõ
'bãlé ĩ'di drį̃lẹ́ gá rĩ sĩ 'dụ ũcõgõ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị́ gá
rĩ ásị́ teŋ́á sĩ rá así vâ drį̃nzá la 'bã ị́jọ́ sĩ ku ãzíla ri vṷ̃rṷ́
úmvúke Ãdróŋ́á drį̃ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
3 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ 'bá ũnzí 'bã kí Yẹ́sṷ̃ ngṷ̃jó ĩ'di 'bã talé 'dĩ
'i, Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ásị́ 'bã ãndẽjó sĩ a'déjó ku.
4 Ĩminí ã'dị́ 'dị agá ị́jọ́ ũnzí be, ĩ'dị drĩ ã'dị́ ị́jọ́ ũnzí drį̃
ụtrḭ́jó kpere ĩmi ãrí ní asu agá ku.
5 Ĩmi ãvĩ ãzî sĩ ị́jọ́ sĩlé sĩ ĩmi ásị́ imbájó jọlépi la ĩminí,

"Má anzị 'dĩ, lẽ ĩ'dụ ị́jọ́ Úpí 'bã ĩmi cojó ímbátáŋ́á ru rĩ ị́jọ́
ápãrákã rú ku,
ãzíla drĩ uzá ĩmi drį̃ gá ị́jọ́ 'dĩ 'bã fẽ ĩminí ãvá ãkõ ásị́
gá ku.
6 Ã'dusĩku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá 'dĩ kí į̃ndṷ́ co ímbátáŋ́á
ru lẽtáŋ́á sĩ,
ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ã'į̃lé ĩ'di bã anzị rú rá 'dĩ kí ĩ'di ĩ'baní
drį̃rịma fẽ rá." †

† **12:6** Ị́jọ́ U'béŋ́á 3:11-12

7 Ĩta ịjọ́ ũkpó 'bání sĩ ĩmi cojó ímbátáŋá ru 'dĩ 'i, Ãdróŋá la ĩmi idé cécé anzị ĩ'didrị̃ kí áni. Ã'dusĩku ngọ́tịŋá átępị̃ 'bã ĩndụ́ colé ímbátáŋá rụ ku rĩ íngõ 'i?

8 Údrĩ ĩmi co ímbátáŋá ru ku (ãzíla 'bá ãlu-ãlu la ali coŋá ímbátáŋá ru rĩ agâ sĩ rá) ífí la ĩmi anzị tịlé ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku rĩ kî, ĩmi adru anzị mgbã rĩ kí ku.

9 Ịjọ́ 'dĩ 'bã drị̃ gâ sĩ, ãmã átępị ãma tịlépi ụrụ'bá sĩ 'dĩ kí vâ ãma co ímbátáŋá ru rá, ãma vâ kí ĩ̃nzĩ̃ ịjọ́ la sĩ rá. Lẽ tá ịjọ́ mgbã sĩ ãfẽ ĩ̃nzĩ̃táŋá ãmaní ãma fẽjó pírí Átępị ãma ãni úríndí drị̃ ãzíla sĩ adrujó ídri rĩ ní íngõpí yã?

10 Ãmã átępịka co kí ãma ímbátáŋá ru sáwã were sĩ cécé ĩ'ba kí ũrãlé ĩ'baní múké rĩ áni, wó Ãdróŋá la ãma co ímbátáŋá ru ãmaní sĩ adrujó múké. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ icó ídri ĩ'didrị̃ ãlá rĩ alelé benĩ.

11 Coŋá ãma cojó ímbátáŋá ru rĩ adru ãmaní sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ múké ku, wó ãzá-ãzá. Wó vúlé vúlé ru ĩ'di ífí ịjọ́ kpị ãzíla ịjọ́ ásị ĩ̃gbẹ̃ drị̃ ka 'bá imbálé ịjọ́ 'dĩ sĩ rĩ 'badrị̃ kí agá.

12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi imbá ĩmidrị̃ ĩzíŋá ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru, ãzíla ĩmi ãja ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru.

13 “Ĩmi idé gẹ̃rĩ̃ kpị ĩminí sĩ acịjó.” † 'Bá ãcá trũ rĩ 'bã acá kí rú sĩ ku, wó rá la 'bã adrí kí rú sĩ adrí adrî.

'Bá kí bị̃lẹ́ ĩndụ́ lijó Ãdróŋá gãŋá úmgbé rĩ sĩ rĩ

14 Lẽ ĩndrũ̃ ásị́ pírí sĩ u'ájó ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ 'bá pírí abe, ãzíla adrujó ãlá ru; ã'dusĩku ásị́ ãlá kóru 'bá ãzí icó Úpí ndrelé ku.

15 Lẽ ĩndre múké-múké 'bá ãzí 'bã ĩcẽ jõ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ ku, ãzíla ĩndre ịjọ́ ũnzí 'bã ízókí 'bã agbẹ́ zolé sĩ ũnzĩkãnã ajíjó sĩ ũ'bí kí 'a usajó ku.

16 Lẽ ĩndre ĩmi ãzí 'bã adru ãwụ́'bá ru ku, ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ĩ̃lépi ku cécé Ịsãwũ̃ áni ịjọ́ ĩ'di 'bã adrujó 'bã kãyú ru rĩ ĩ̃tụ̃ndãlépi lú íná nalé pâlé ãlu 'dĩ sĩ rĩ áni ku.

17 Wó 'dã 'bã vúlé gá ínĩ̃ rá ĩ'diní lẽ agá ịjọ́ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ kãyú drị̃ ịsụ́ agá, úgã ĩ'di úmgbé. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ịsãwũ̃ icó ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dã ujalé ku, ĩ'diní táni lẽ agá ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ịsụ́ agá áwáŋá sĩ ãzíla mịndrẹ trũ tị́.

18 Ĩmi amụ́ drĩ 'bé Sĩnáyĩ icólé alólé rá, velépi ãcí sĩ, ũrụ́'bũ̃ ịnịbịrịcịcị, ãngũ nịlépi kpákpá, ãzíla ãlụ́kụ́kũ̃ ãmbógó rĩ abe cécé 'bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ 'bã kí ándrá amụ́jó rĩ áni ku.

---

† **12:13** Ịjọ́ U'béŋá 4:26

19 Ĩmi are gũká 'bã áwáŋ̃á jõku ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋ̃á drı̨ ı̨́jọ́
jọlépi rĩ ku, 'bá arelépi la rá rĩ a'ı̨ kí ĩ'di ĩ'baní ı̨́jọ́ jọjó 'dã
'bã ãni ku,
20 ã'dusĩku icó kí ı̨́jọ́ jọlé ĩ'baní 'dã kí talé ku: “Drĩ táni
adru ãnãkpá aló 'bé 'dã 'bã ụrụ'bá nĩ ála ĩ'di u'bé írã sĩ
káyĩ.” †
21 Ãko 'bá 'dã 'bã kí ndrelé rĩ i'dá kí mẹ́lẹ́tı̨ gá ũ̃rı̨̃ rú trẽyı̨́
Mụ́sã jọ, “Áma ụrụ'bá la yã-yã ũ̃rı̨̃ sĩ.” †
22 Wó ĩmi acá dó 'bé Zĩyọ́ñı̨̃ gá 'bo, 'dĩ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ 'bũ̃ gá
rĩ, táwũ̃ñı̨̃ ãmbógó Ãdróŋ̃á ídri rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ 'i. Ĩmi amụ́
ãngũ Mãlãyíkã álĩfũ-álĩfũ 'bã kí ru trajó 'bo ãyĩkõ sĩ rĩ gá.
23 'Dĩ kãnı̨́sã 'bá kãjãní rĩ 'badrı̨́ gá rĩ, 'dĩ kí 'bá rụ́ sĩlé 'bũ̃
gâlé rá rĩ kî. Ĩmi amụ́ Ãdróŋ̃á ru, Ãdróŋ̃á 'bá pírí kí ı̨́jọ́ lı̨́lépi
rĩ 'i ãzíla ĩ'di úríndí 'bá mgbã rĩ 'badrı̨́ kí 'bãlépi kpı̨ rĩ 'i.
24 Ĩmi amụ́ Yẹ́sũ̃ 'bá ãma icílépi Ãdróŋ̃á be tı̨ icíma ú'dí rĩ
sĩ, ãzíla ãrí ĩ'didrı̨́ ũyãlé rĩ 'bã ı̨́jọ́ jọjó múké ndẽ ãrí Hãbı̨́lı̨́
drı̨́ rá rĩ rú.
25 Ĩndre múké-múké lẽ ĩgã jõ Ãdróŋ̃á ı̨́jọ́ jọlépi rĩ 'bã tı̨
ku. 'Bá ándrá ı̨́jọ́ Ãdróŋ̃á drı̨́ Mụ́sã 'bã jọlé rĩ gãlépi úmgbé
ũ̃ŋ́kụ́ gá 'dâ rĩ drĩ kí ándrá icó apálé ku, wó ãma icó dó
apálé íngoní ru ãdrĩ dó 'bá angálépi 'bũ̃ gá rĩ tı̨ gã arelé
úmgbé rĩ gá?
26 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋ̃á drı̨́ aya ũ̃ŋ́kụ́ rá, wó ú'dî'da
Ãdróŋ̃á azı̨ vâ, “Ace pâlé ãlu ma vũ aya á'dũ̃sĩ ku wó ma
'bũ̃ aya ĩndĩ.” †
27 Į́jọ́ jọlé, “Ace pâlé ãlu,” rĩ icé ãko icólé ayalé rá 'dĩ kí
ã'du? 'Dĩ kí ãko 'bãlé 'bã 'bã 'dĩ kí ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ ãko icólé ayalé
ku 'dĩ kí mụ acelé nĩ.
28 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ãwã'dĩfô Ãdróŋ̃á ní ãzíla ãma ĩ̃nzı̨́ kí
ĩ'di ãyĩkõ fẽjó ĩ'diní ãrútáŋ̃á sĩ ãzíla ũ̃rı̨̃ trũ, ã'dusĩku Sụ́rụ́
ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ 'bã icójó ru ayajó ku rĩ sĩ.
29 Ãma ı̨́jọ́ 'dĩ idé íni la ã'dusĩku “Ãdróŋ̃á ãmadrı̨́ ĩ'di ãcí
ãngũ ivélépi 'i.” †

13

Į́jọ́ Ãdróŋ̃á ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Lẽ ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdrı̨́ñı̨̃ gá cécé ádrı̨́pı̨ rú ãzíla ámvọ́pı̨ ru.
2 Ĩmi ũrã ı̨́jọ́ ãmụ́ a'ı̨́jó ĩmidrı̨́ ko gá rĩ ãmbógó ru. Į́jọ́ ãmụ́
a'ı̨́jó idélé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ 'bá ãzí a'ı̨ kí ándrá mãlãyíkã ĩ'baní
nı̨̃ŋ́á la kóru.

---

† **12:20** Ãfũŋ̃á 19:12-13 † **12:21** Ãzı̨́táŋ̃á Amviŋ̃á 9:19 † **12:26** Hãgáyĩ 2:6
† **12:29** Ãzı̨́táŋ̃á Amviŋ̃á 4:24

3 Ĩmi ũrã 'bá mãbụ́sṹ gá rĩ kí ị́jọ́ cécé ĩmi 'bã rĩ mãbụ́sṹ
gá ĩ'ba abe rĩ áni, 'bá 'bání ũcõgõ fẽjó rĩ kí cécé ĩmi 'bã rĩ
ũcõgõ 'dã agá ĩndĩ rĩ áni.
4 Ị́jọ́ ũkú ĩgbãjó rĩ 'bã adru ãrútáŋ́á ru 'bá pírí 'banî, ãzíla
ãgọbị́ kí ũkú kí abe 'bã ã'ị́ kí 'bã u'á kí ã'ị́táŋ́á sĩ kí drĩdríŋ̃ĩ
gá, ã'dusĩku Ãdróŋ́á la ị́jọ́ lị́ ãwṹ'bá kí drị́ gá 'bá mi ãcí
idélépi rĩ abe rá.
5 Ĩmba ídri ĩmidrị́ tã ị́jọ́ sĩlíngĩ lẽjó ambamba rĩ sĩ, lẽ ãko
ĩmi trũ adrujó rĩ 'bã ca kí ĩminí rá. Ã'dusĩku Ãdróŋ́á jọ rá,
“Má icó ĩmi a'belé ku,
ãzíla má icó ĩmi ãzã kolé ku la ku.” †
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la drĩ ũkpó sĩ,
“Úpí ĩ'di 'bá áma ãzã kolépi rĩ 'i, má icó idélé ṹrị́ sĩ ku.
'Bá icó má rṹ ã'du idélé?” †
7 Ĩmi ũrã ị́jọ́ 'bá ándrá ĩmi drị́lẹ́ ru ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ ũlũlépi
'dĩ kí ị́jọ́. Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ vúlé ándrá ĩ'bã kí sĩ u'ájó ãzíla
adrujó rĩ ĩmi andré ã'ị́táŋ́á ĩ'badrị́ 'dã 'i.
8 Ã'dusĩku Ẹ́ṣṹ Kúrísĩtõ uja ru ku i'dójó ájẹ̃, ãndrũ kpere
jã 'dâ.
9 Lẽ ĩfẽ ĩmi drị́ celé ímbátáŋ́á ndú-ndú sĩ ku, ĩminí sĩ gẽ̃rị́
mgbã pị́rị́ rĩ a'bejó ku. Ĩ'di múké ãndânĩ ãma ásị́ ní ũkpõ
ị́sṹjó ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋ́á drị́ sĩ ndẽ ãmaní ãzị́táŋ́á íná najó rĩ
kí vú ũbĩ̃jó, wó íni 'dĩ 'bá ãzị́táŋ́á 'dĩ kí vú ũbĩ̃lépi rĩ ãzị́táŋ́á
'dĩ ko kí kí ãzã ku.
10 Ãtalo ãzị́ ngalépi jó hémã rú Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá rĩ
'baní ãzị́táŋ́á ã'ị́ ãko fẽlé ídétáŋ́á ru ãlĩ̃tárĩ̃ ãmadrị́ drị́ gá rĩ
kí nalé ku.
11 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ãrí ãnãkpá drị́ agụ Ãngũ Ãlá
Ãndânĩ rĩ gá fẽlé ídétáŋ́á ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ rú, wó ála ĩzá la
ivé ãngũ kámbĩ gá ãmvé rĩ gá.
12 Gẽ̃rị́ ãlu 'dĩ sĩ, Ẹ́ṣṹ drã ándrá vâ táwṹnị́ ãmbógó rĩ 'bã
kẽ̃jị́tị gá ãmvé, sĩ 'bá kí 'bã jó ãlá ru ãrí ĩ'di 'bã mgbã rĩ drị́
sĩ.
13 Lẽ dó ãmụ kí sĩ ãmvé kámbĩ gá 'dâ rĩ sĩ Ẹ́ṣṹ rṹlé, drĩ̃nzá
ĩ'di 'bã ị́sṹlé rĩ ị́sṹlé.
14 Ã'dusĩku táwṹnị́ ãmaní mụjó u'ájó rĩ adru ṹnọ́kṹ gá
'dâ ku, wó ãma ãngũ ndre drị́ gá táwṹnị́ drṹzị́ ãmaní mụjó
u'ájó ala gá jã 'dâ amṹlépi ĩndõ rĩ gá.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ídétáŋ́á sĩ Ãdróŋ́á ị́cṹjó rĩ Ẹ́ṣṹ rṹ sĩ
'dĩ ífí ãma tị́ 'bã sĩ i'dajó la Ãdróŋ́á ĩ'di Úpí 'i.
16 Wó lẽ ĩmi ãvĩ ị́jọ́ múké idéjó ãzíla ãko ĩmĩ trũ adrujó
rĩ kí alejó 'bá ãzí kí abe rĩ ku. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí ãyĩ̃kõ fẽ
Ãdróŋ́á ní cécé ídétáŋ́á idejó ĩ'diní rĩ áni.

† **13:5** Ãzị́táŋ́á Amviŋá 31:6 † **13:6** Zãbṹrị́ 118:6-7

17 Ĩmi are 'bá ĩmi drį̃lẹ́ ru rĩ kí tị ãzíla ĩmi ũbĩ ãzị̃táŋ̨á ĩ'badrį̃ kí vú. Kí ĩmi tãmba ãndẽŋ̨â kóru ã'dusĩku kí drụ́zị̃ ị́jọ́ vú nze Ãdróŋ̨á drį̃lẹ́ gá rá. Ĩmi are kí tị ãzị̃ ĩ'baní ngalé rĩ la sĩ adru ãyĩkõ rú, 'bã adru ĩ'baní tẹ́rị̃ ru ku, icó kí sĩ adrulé ĩminí ũ̃rǫ̃drị̃ ru ku.

18 Ĩzị̃ ãmaní Ãdróŋ̨á 'i. Ãma ásị̃ gá ãndá-ãndá ru ãma ásị̃sị̃ŋ̨á ãlá ru, ãzíla ãlẽ u'álé ị́jọ́ kpị̃ sĩ gẽ̃rį̃ pírí sĩ.

19 Ma mgbã rĩ a'ị̃ ĩmi Ãdróŋ̨á zị̃jó mání sĩ mâ ujajó ĩmi rũ̃lé vúlé gbõrú.

20 Ãdróŋ̨á ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'dĩ̃pị̃, Úpí ãmadrị̃ Yẹ́sũ̃ 'bá ãmbógó kãbĩlõ ucélépi rĩ ingalépi drã agá rá, ãzíla azị̃ŋ̨á ĩ'didrị̃ ãrí ĩ'di ãni tị icíma drị̃ ukólépi ku rĩ ajílépi rĩ,

21 'bã fẽ ĩminí ãko pírí múké sĩ ãzị̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngajó ãzíla 'bã nga ãzị̃ ãma agá ị́jọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, dĩ̃zã 'bã adru ĩ'diní jã 'dâ. Ámĩnã.

22 Má ádrį̃pị̃ka ãzíla má ámvọ́pị̃ka ã'ĩ̃táŋ̨á agá 'dĩ̃, má a'ị̃ ĩmi ásị̃ 'bãjó ị́jọ́ mâ sĩlé ĩminí ĩmi ásị̃ imbájó 'dĩ̃ drį̃ gá, ã'dusĩku ásĩ lú ĩminí wárágã ãlį̃ŋ̨á ru.

23 Álẽ ĩnį̃ rá ãma ádrį̃pị̃ Tį̃mĩ̃tį̃yọ̃ útrũ ĩ'di 'bo, drĩ̃ amụ́ gbõrú rá ma mụ mụlé ĩ'di be ĩmi ndrejó rá.

24 Ĩzị̃ 'bá ĩmi drį̃lẹ́ ru 'dĩ̃ kí pírí cící ãzíla 'bá Ãdróŋ̨á drį̃ 'dĩ̃ kí abe. 'Bá pírí Ítãlĩ gá rĩ zị kí ĩmi pírí cící.

25 Lẽtáŋ̨á uyaŋ̨â kóru Ãdróŋ̨á drį̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Yãkó'bõ 'bã sĩlé rĩ

1 'Dĩ wárágã angálépi Yãkó'bõ Ụpịgǫ̣ná Ãdróṇá ãni ãzíla
Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drį̣ rĩ, zị sĩ sụ́rụ́ mụdrį̣ drį̃ ĩrį̃ 'bá Yẹ́sụ̃
ã'į̃lépi rá, ru irélépi ũnǫ̣kụ́ drį̃ gá 'dĩ kí pírí cící.

Ã'į̃táṇá į̃jọ́ tajó rĩ

2 Má ádrį̣pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩdrĩ táni ũcõgõ ịsụ́ ĩmĩ
Yẹ́sụ̃ ã'į̃jó rĩ sĩ gẽrį̃ ndú-ndú sĩ rá tí, ĩmi adru ãyĩkõ sĩ,
3 ĩnį̃ rá ã'į̃táṇá ĩmidrį̣ gá rĩ sĩ, ĩdrĩ ũ'bį̃táṇá ĩmi ũ'bį̃jó rĩ
'bã ũkpõ ndẽ rá, ĩmi ásį̣ į̃gbẽ į̃jọ́ tajó rĩ ịsụ́ rá.
4 Ĩfẽ ásį̣ į̃gbẽ ĩmi sĩ į̃jọ́ tajó rĩ 'bã nga ãzį̣ ĩmi agá ãsį̃ṇâ
kóru, ĩmi ĩcẽ rú sĩ ãko ãzí ãlu la sĩ ku benĩ.
5 Wó 'bá ãzí ĩmi drĩdríṇĩ gá la drĩ ũndũwã ndrų̃ sĩ į̃jọ́
Ãdróṇá 'bã lẽlé 'bã idé rĩ nį̃jó, 'bã zị Ãdróṇá ãko pírí fẽlépi
'bání ĩndrã kóru, ãzíla vâ į̃jọ́ mî zịlé rĩ ngų̃lépi ũnzí ku rĩ 'i,
ĩ'di fẽ la 'bá pírí ní rá.
6 Wó 'bã zị ã'į̃táṇá sĩ ãbãṇâ kóru, ásį̣sį̣ṇá ãbãṇâ trũ rĩ ĩ'di
cécé mĩrĩ 'bã į̃yį̣ umvúlépi ãlụ́kụ́kų̃ sĩ agbalépi agba-agbâ rĩ
áni.
7 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ũrã ĩ'di 'bã ásį̣ gá, ĩ'di ãko ãzí ịsụ́
Úpí drį̣ rá íni la ku,
8 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásį̣ la ru awajó ũrãtáṇá į̃rį̃ trũ rĩ sĩ.
9 'Bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá lẽmẽrí ru Ãdróṇá 'bã ingalé ụrụgá rĩ
'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ, Ãdróṇá 'bã kí ingajó ụrụgá rĩ sĩ.
10 Ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá, málĩ trũ rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ
Ãdróṇá drĩ kí iri vũrụ́ rĩ gá. 'Bá málĩ trũ rĩ kí drụ́zį̣ zõ vũ
gâlé cécé ife fũ 'bã zõjó rĩ áni.
11 Į̃tụ̃ drĩ ãfũ ãcí ru 'bo, ĩ'di fẽ ife fũ kí nụ rá, kí zõ vũrụ́,
ũnĩ ĩ'badrį̣ gá rĩ la ãvĩ rá. Wó 'bá málĩ trũ rĩ kí mụ į̃lį̃kį̃lé
ácį̣ṇá ĩ'badrį̣ málĩ ndrų̃jó rĩ agá cécé 'dĩ 'bã áni.
12 'Bá ũ'bį̃táṇá ndẽlépi ã'į̃táṇá sĩ rĩ, kí drį̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku
drĩ kí ũ'bį̃táṇá sĩ kí ũ'bį̃jó rĩ ndẽ 'bo, ála ĩ'baní ídri ukólépi
ku Ãdróṇá 'bã azį̣lé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ fẽ.
13 Į̃jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ drĩ kí 'bá kí ũ'bį̃ į̃jọ́ ũnzí idéjó, lẽ 'bã jọ
kí, "Į̃jọ́ ãma ũ'bį̃jó 'dĩ angá Ãdróṇá drį̣," íni la ku. Ã'dusĩku
ãko ãzí ũ'bį̃ Ãdróṇá į̃jọ́ ũnzí sĩ ku, ãzíla Ãdróṇá ũ'bį̃ 'bá ãzí
sĩ į̃jọ́ ũnzí idéjó ku.
14 Wó ũlẽ 'bá ãlu-ãlu drį̣ rĩ la ĩ'di bį̣lẹ́ iwí, sĩ ĩ'di sejó į̃jọ́
ũnzí gá nĩ.

15 Ũlẽ ị́jọ́ ũnzí drị̃ drĩ mba 'bá ãrí gá 'bo, ĩ'di 'bá agụ ị́jọ́
ũnzí idélé, wó ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ la dó drã ají.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka mání lẽlé 'dĩ,
'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku.
17 Ãko pírí múké fẽtáŋ́á ru 'dĩ angá kí Ãdróŋ́á drı̨́ 'bų̃
gâlé, 'dĩ Ãdróŋ́á dı̨̃zã rú ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ, ru ujalépi
ujâ índríléndri áni ku rĩ 'i.
18 Ĩ'di 'bã ásı̨́ 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ, pẽ ãma ị́jọ́ mgbã sĩ, adrujó
ĩ'di 'bã 'bá ũri rú, ãko ĩ'di 'bã 'bãlé 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá pírí.

Ḭjọ́ arejó ãzíla ĩjọ́ idéjó

19 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ãmvọpı̨ka mání lẽlé 'dĩ, lẽ ĩnı̨̃ ị́jọ́
'dĩ 'i, ĩmi pírí 'bã adru kí 'bá ị́jọ́ arelépi mbẽlẽ rú, wó gbágbá
kóru, ãzíla idélépi ũmbã sĩ mbẽlẽ ku íni la kî.
20 Ũmbã ĩmidrı̨́ gá rĩ icó ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé idélé múké rĩ
ajílé nĩ ku.
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ị́jọ́ ãndı̨́ ru ãzíla ũnzíkãnã ĩmi agá rĩ
kí pírí rá. Be la rá la, ĩmi ã'ı̨̃ ị́jọ́ mgbã 'bání sĩlé ĩmi ásı̨́ gá
icólépi úríndí ĩmi agá rĩ palépi rá rĩ 'i.
22 Ĩmi adru 'bá ị́jọ́ arelépi bı̨́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ, ru ulélépi ĩnzõ sĩ
'dĩ 'bã ãzí ru ku, be la rá la, ĩmi adru 'bá ị́jọ́ idélépi rĩ kî rú.
23 'Bá drĩ adru 'bá ị́jọ́ arelépi bı̨́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ wó idélépi la
ku rĩ, ĩ'di cécé 'bá ru mẹ́lẹ́tı̨ ndrelépi mãráyã agá rĩ áni.
24 Drĩ ru mẹ́lẹ́tı̨ ndre 'bo, ĩ'di mụ rá cọtı̨ mẹ́lẹ́tı̨ la tá i'dá
agá íngoní yã rĩ la uja ãvĩlé ĩ'diní rá.
25 Wó ĩdrĩ ãzı̨́táŋ́á pı̨rı̨ Ãdróŋ́á drı̨́, 'bá trũlépi rĩ tãmba
múké-múké, ãzíla ĩnga vâ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé rĩ kí áyụ, ĩmi drı̨̃
ãvĩ vâ ị́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ kí sĩ ku, Ãdróŋ́á la ĩminí sų̃sụ́ wi ị́jọ́
ĩmĩ idélé rĩ kí agá pírí.
26 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i dı̨́nı̨̃ mgbã rĩ agá, mba jõ ru ĩdra tã
ku, ĩ'di ru vúŋ́á 'dĩ ulé, dı̨́nı̨̃ ĩ'didrı̨́ gá rĩ ífí kóru.
27 Dı̨́nı̨̃ Ãdróŋ́á ãmã átẹ́pı̨ 'bã ã'ı̨̃lé rá ãlá, ãzíla ị́jọ́ ũnzî
kóru ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ĩ'di 'dĩ 'i: ĩmvú kí tãmbajó ãwụzı̨
kí abe, kí ãzã kojó ị́jọ́ kí ndẽlépi rĩ kí agá, ãzíla ĩ'diní ru
tãmbajó ị́jọ́ ũ̃nọ́kụ́ drı̨́ ũnzí 'dĩ kí sĩ rĩ 'i.

2

Uyaŋ́á a'bejó cã

1 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, ã'ı̨̃táŋ́á ĩmĩ Úpí Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ dı̨̃zã rú rĩ ã'ı̨̃jó rá rĩ sĩ, ĩmi uya 'bá kí índréŋ́á ĩ'badrı̨́
sĩ ku.
2 'Bá ãzí drĩ afí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó Ãdróŋ́á ı̨̃nzı̨̃jó
rĩ agá, sų̃ bõngó ãlápítítí ũniyambamba la, drǫ̃nọ́ ãję̃ rú

drı̨́mvánı̨́ gá la trũ, wó 'bá lẽmẽrí la drĩ afí bõngó ãndı̨́ ru la trũ 'dãá,
3 ĩmi 'bá bõngó ũniyambamba rĩ sų̃́lépi 'dĩ a'ı̨́ mgbãmgbã rú, ĩmi ĩ'diní jọ la, “Mí amṵ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá 'dǫ̣́,” wó
'bá lẽmẽrí rĩ ní ĩmi jọ la, “Ítu pá 'dâ, jõku mí ámụ rilé vũ gá áma andre gá 'dǫ̣́.”
4 'Dĩ adru drĩ ĩmi 'bá uya-uyâ la ku yã? Ĩmi acá drĩ 'bá ı̨́jọ́ lı̨lépi ásı̨́ ũnzĩ sĩ rĩ kí rú ku yã?
5 Ĩmi are má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, Ãdróı̨́ı̨́ ũpẽ 'bá lẽmẽrí rĩ kí ũnọ́kṵ́ gá 'dâ íni adrujó kṵ́rẹ́ı̨́ ru ã'ı̨́táı̨́ı̨́ agá,
vâ Sṵ́rṵ́ ĩ'didrı̨́ 'bũ gá rĩ najó, ĩ'di 'bã azı̨́lé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ áni.
6 Wó ĩmi a'dṵ́ 'bá lẽmẽrí 'dĩ kí idemará ru. Adru 'bá kṵ́rẹ́ı̨́ ru rĩ kí ĩmi ĩkpã ãmbõgõ sĩ ãko ĩmidrı̨́ rĩ kí najó ũkpó sĩ,
ãzíla kí vâ ĩmi ují kẹ́sı̨́ drı̨́lẹ́ gá nĩ ku yã?
7 'Bá 'dĩ áni 'dĩ u'dá kí rṵ́ Yẹ́sṵ́ drı̨́ kụlépi kṵ́kṵ́ múké sĩ
ĩmi umvejó rĩ ní ku yã?
8 Ĩdrĩ ãzı̨́táı̨́ı̨́ sṵ́rṵ́ Úpí ãmadrı̨́ drı̨́ rĩ tãmba múké-múké,
ı̨́jọ́ sĩlé sĩ-sĩ rĩ agá jọlépi la, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé
rĩ áni,” † ı̨́jọ́ míní idélé 'dĩ múké la.
9 Wó ĩdrĩ uyaı̨́ı̨́ idé 'bá kí 'bã índréı̨́ı̨́ ãmvé ãmvélé ru rĩ
sĩ, ĩmi ı̨́jọ́ ũnzí idé ãzíla ı̨́jọ́ ndẽ ĩmi 'bo, ĩminí ãzı̨́táı̨́ı̨́ nũjó
rĩ sĩ.
10 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ãzı̨́táı̨́ı̨́ tãmba pírí múké, drĩ mụ
ãlu la nũlé rá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ acá 'bá ı̨́jọ́ izalépi rĩ rú.
11 Ã'dusĩku Ãdróı̨́ı̨́ jọlépi la “Ínga ãwṵ̃ ku rĩ,” † jọ vâ “Í'dı̨́
'bá ku.” † Ídrĩ ãwṵ̃ nga ku, wó ídrĩ 'bá 'dı̨́ rá, mi acá 'bá
ãzı̨́táı̨́ı̨́ nũlépi rĩ rú.
12 Į́jọ ı̨́jọ́ kí ãzíla idé kí cécé 'bá Ãdróı̨́ı̨́ 'bã sĩ mụjó ı̨́jọ́ lı̨jó
kí drı̨́ gá, ãzı̨́táı̨́ı̨́ ĩ'di ãni ãma trũlépi rá rĩ sĩ rĩ áni,
13 ã'dusĩku Ãdróı̨́ı̨́ icó ásı̨́ ĩ̃gbẽ̃ i'dalé ĩ'diní ı̨́jọ́ lı̨ agá 'bá
ásı̨́ ĩ̃gbẽ̃ kóru rĩ ní ku. Wó ásı̨́ ĩ̃gbẽ̃ ndẽ ı̨́jọ́ lı̨ı̨́ı̨́ rá.

Ã'ı̨́táı̨́ı̨́ ãzíla ídétáı̨́ı̨́

14 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, múké rĩ íngõ 'i, 'bá
ãzí drĩ ru 'bã 'i ã'ı̨́táı̨́â trũ wó ĩ'di 'bã 'etáı̨́ı̨́ 'dáyụ, mũkẽ
ĩ'didrı̨́ gá rĩ íngõlé yã? Ã'ı̨́táı̨́ı̨́ icó kí palé rá yã?
15 Ícétáı̨́ı̨́ sĩ, mî ádrı̨́pı̨ jõku mî ámvọ́pı̨ ãzí drĩ adru bõngó
kóru, ãkónã kóru ṵ́'dṵ́ pírí.
16 Ĩmi ãzí drĩ jọ la ĩ'diní, “Ímụ, mí acı̨́ múké, ímụ ími
ụrụ'bá imilé ãcí gá, mí aga vâ ãkónã sĩ,” wó mí idé ı̨́jọ́ múké

† **2:8** Lẹ́vĩ 19:18 † **2:11** Ãfũı̨́ı̨́ 20:14; Ãzı̨́táı̨́ı̨́ Amvinı̨́ı̨́ 5:18 † **2:11** Ãfũı̨́ı̨́ 20:13; Ãzı̨́táı̨́ı̨́ Amvinı̨́ı̨́ 5:17

ĩ'di 'bã ụrụ'bá ãzã kolépi la ku, ḭjọ́ múké míní idélé rĩ íngõ 'i yã?

17 Ã'ḭtáŋá á'dụ̃sĩ ídétáŋâ kóru rĩ ĩ'di cécé ãko ãzí drãlépi rá rĩ áni.

18 Wó 'bá ãzí icó jọlé la, “Ma ã'ḭtáŋâ trũ,” ãzí rĩ la jọ la, “Ma ḭjọ́ mádrḭ kí nga ídétáŋá sĩ.” Ḭjọ́ mâ umvilé rĩ, “Mí i'da mání ã'ḭtáŋá mídrḭ ídétáŋâ kóru rĩ. Ma míní ã'ḭtáŋá mádrḭ i'da ḭjọ́ mání ã'ḭlé rĩ kí ngaŋá sĩ.”

19 Mí idé múké míní ã'ḭjó la Ãdróŋá ĩ'di ãlu rĩ sĩ, úríndí ũnzí ã'ḭ kí vâ cécé 'dĩ 'bã áni, ụrụ'bá la kí vâ yã-yã.

20 Mi 'bá azalépi azâ 'dĩ, ínḭ̃ ã'ḭtáŋá ídétáŋâ kóru rĩ ĩ'di ãko ãzí ũr̥ọ̃drḭ kóru la ku yã?

21 Úlã ándrá ãmã áyḭpḭ Ḭbụrahḭmṵ̃ 'i 'bá mgbã rú ídétáŋá ĩ'didrḭ sĩ, ĩ'di 'bã ngọ́pḭ̃ Ĩsákã fẽjó Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ãlĩtárĩ drḭ gá rĩ sĩ ku yã?

22 Índre ã'ḭtáŋá ĩ'didrḭ nga ãzḭ pírí ãlu ídétáŋá ĩ'didrḭ abe, ã'ḭtáŋá ĩ'didrḭ sĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ acá dó pḭrḭ-pḭrḭ.

23 Wó ḭjọ́ sĩlé rĩ jọ, “Ḭbụrahḭmṵ̃ ã'ḭ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú.” † Ḭjọ́ 'dĩ idé ru 'dĩ 'bã áni ãndá ãzíla ûmve dó sĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã wọ̃rḭ ru.

24 Índre ála ãma lã 'bá mgbã rú Ãdróŋá drḭ̃lḛ́ gá ḭjọ́ ãmã idélé rĩ kí sĩ, adru ã'ḭtáŋá sĩ á'dụ̃sĩ ku.

25 Rãhábṵ̃ ũkú ãwṵ́'bá ru rĩ, úlã ĩ'di 'bá mgbã rú la ĩ'di 'bã ándrá 'bá ũní-ũníŋá gá rĩ kí tãmbajó vâ kí tḭ pẽjó gẽ̃rḭ ãzí gâ sĩ rĩ sĩ.

26 Ụrụ'bá úríndí kóru rĩ 'bã drãlé rá rĩ áni, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ã'ḭtáŋá ãzí ngaŋâ kóru rĩ drã vâ rá.

3

Ĩdra tãmbajó rĩ

1 Má ádrḭpḭka ãzíla má ámvọ́pḭka, adru ĩmi pírí lẽ 'bã adru kí ímbá'bá ru íni la ku, ã'dusĩku 'bá ímbá'bá ru 'dĩ kí ála kí ḭjọ́ lḭ ũkpó ru ãndânĩ ndẽ 'bá ímbá'bá rú ku 'dĩ kí rá.

2 Ãma kí pírí ḭjọ́ iza gẽ̃rḭ ũ'bí sĩ. Wó 'bá drĩ ĩdra tãmba múké rá, ĩ'di vâ icó ru ụrụ'bá tãmbalé gẽ̃rḭ pírí sĩ múké rá.

3 Ãma kí aya su kãyĩnõ tḭ gá cí la, 'bã nga kí rú sĩ ḭjọ́ ãmaní lẽlé 'bã nga kí kí rĩ kí, ãzíla ãma sĩ kí drḭ ụtrḭ 'bã mụ kí sĩ ãngũ ãmaní lẽlé rĩ gá.

4 Índre ú'dụ drĩ mḛ́ḭ̃ ícétáŋá ru, ĩ'di ãko ãzí ãmbógó mmgbọ íni la, wó ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ũkpó la drĩ táni ĩ'di dro agá nĩ tí, dẽrébã la drḭ la ují ḭyḛ́gọ́ ĩmbíráŋá la sĩ, ãngũ ĩ'di 'bã lẽjó 'bã mụ rĩ gá.

---

† **2:23** Í'dóŋá 15:6

5 Ĩdra ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí ĩmbíráŋá la, ĩ'di ru ịpị̃ ũkpó ru ãfó sĩ. Índre jõ drĩ, mĩ̃rị̃ ãmbógó 'dĩ la akó velé ãcíkúlú ĩmbíráŋá 'dĩ drị̃.

6 Ĩdra ĩ'di cécé ãcí áni, ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ galépi ị́jọ́ ũnzí sĩ tré rĩ 'i, ĩ'di 'bá 'bã mgbã rĩ iza pírí. Ĩ'di 'bá 'bã ídri ãcí su ãcí ukólépi ku rĩ sĩ rá.

7 'Bá icó ãnãkpá ũví pírí; ãriŋa, ãko ãgãlépi kṵ̃bṵ̃drị̃ sĩ, ãzíla ãko pírí u'álépi ĩ̃yị́ agá rĩ kí abe, tãmbalé rá.

8 Wó 'bá ãzí ãlu icólépi ĩdra tãmbalépi rá la 'dáyụ, ĩ'di ũnzí, ícó drị̃ la ụtrị́lé ku, ĩ'di ãdrákĩ ũnzí la.

9 Ãma kí ĩ'di sĩ Úpí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rṵ́ ịcṵ́, ãma vâ sĩ 'bá Ãdróŋá 'bã 'bãlé ĩ'di 'bã gbíyã sĩ 'dĩ kí alṵ́.

10 Tị ãlu 'dĩ agâ sĩ ị́cṵ́ŋá kí ãfũ álṵ́ŋâ trũ. Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, lẽ ịjọ́ 'dĩ 'bã idé ru íni ku.

11 Kídí ãlu agá ĩ̃yị́ ãlá rĩ icó kí agálé ĩ̃yị́ ũká ã'ị́ ru rĩ be ãngũ ãlu gá ku.

12 Má ádrị́pịka, úlúgó icó ụ́cịkị́ kalé ku, wọ̃mbẹ̃ icó úlúgó kalé ku, ãzíla ĩ̃yị́ ã'ị́ ru ũká rĩ icó ru ujalé ãlá ru ĩ̃lị́-ĩ̃lị́ ru ku.

13 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá ũndũwã ru ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ rĩ ã'di 'i? 'Ba i'da ĩ'di gbíyã ĩ'di 'bã ru majó fṵ́, ịjọ́ idéjó ũndũwã sĩ rĩ sĩ.

14 Wó ĩmi ásị̃ drĩ dra ũká ru ãjã sĩ ãzíla ĩndrã sĩ, lẽ ĩmi ịpị̃ ĩmĩ ũndũwã sĩ, ị́jọ́ mgbã rĩ atrịjó ĩnzõ sĩ ku.

15 Ũndũwã 'dĩ 'bã áni rĩ angá 'bṵ̃ gá Ãdróŋá drị̃lé ku, ĩ'di ị́jọ́ ũnzí ṵ̃nọ́kṵ́ ãni úríndí ũnzí 'bã kí fẽlé nĩ la.

16 Ã'dusĩku ãngũ ãjã 'bã kí fijó ãwãŋâ trũ rĩ gá, 'bá kí ãwã kí drĩdríŋĩ gá, ãzíla kí ị́jọ́ ũnzí pírí kí idé 'dãá.

17 Ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị̃ 'bṵ̃ gâlé rĩ ĩ'di ndú, 'bá ũndũwã 'dĩ trũ rĩ ídri la adru ũnzí ku. Ĩ'di adru 'bá ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ lẽlépi rĩ, ĩ'di u'á dríŋá, ĩ'di lẽtáŋá ru, ásị̃ la ĩ̃dṵ́ ru. Ĩ'di ị́jọ́ múké idé áyụ, jọ 'bání ị́jọ́ vúlé gá ku, ãzíla ĩ'di mũlũmbẽ kóru.

18 'Bá ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ajílépi 'bá kí drĩdríŋĩ gá rĩ, kí ũri ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ drị̃ rĩ, ãzíla kí drṵ́zị́ ị́jọ́ múké ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ drị̃ kí lã ãná áni Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá.

4

Ru aséjó Ãdróŋá rṵ́ ãni rú

1 Ã'du la ã'dị̃ ãzíla ãwãŋá ají ĩmi drĩdríŋĩ gá nĩ yã? Angá kí ũlẽ ã'dị̃ 'dịlépi ĩmi agá rĩ kí sĩ ku yã?

2 Ĩmi ãko ãzí lẽ rá, wó ĩmi icó ịsṵ́lé la ku. Ĩmi ũlẽ la ãgã ãzíla ĩmi lẽ ĩmi ụ'dị́lé ãko ãzí sĩ, ĩmi icó ãko ĩmi lẽlé 'dã

ịsṹlé ku. Ĩ'di fẽ ĩmi dó sĩ ãwã-ãwã vâ ãcóŋá co, wó ĩmi ịsṹ ãko la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ị́ Ãdróŋá drḭ̃lé ásḭ mgbã sĩ ku.

3 Ĩdrĩ táni a'ị́ la rá, ĩmi icó ịsṹlé la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ị́jó la ũrãtáŋá gọ́'dọ́ la trũ rĩ sĩ, ĩmi lẽjó la ãko ĩmĩ ịsṹlé rĩ kí ayújó ãyĩkõ ĩmi ãni ĩminí lẽlé rĩ kí agá rĩ sĩ.

4 Ĩmi 'bá Ãdróŋá ã'ḭ́lépi ásḭ pírí sĩ ku 'dĩ, ĩnḭ̃ cé ṹnọ́kṹ 'dĩ lẽjó rĩ la fẽ ĩmi Ãdróŋá ngṹ ũnzí. 'Bá wọ̃rḭ̃ 'bãlépi ṹnọ́kṹ be rĩ la acá Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru.

5 Wó ĩmi ũrã ị́jọ́ sĩ̃lé jọlépi la, "Úríndí Ãdróŋá 'bã 'bãlé u'álépi ãma agá rĩ ĩ'di ãjã sĩ ị́jọ́ ãma idélé rĩ sĩ," lẽ ãma adru ã'ḭ́táŋâ trũ.

6 Wó ĩ'di ãmaní ásḭ ũkpó sĩ pá tujó ũkpó ru ị́jọ́ ũnzí ndẽjó rĩ fẽ. Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ sḭ̃lé sĩ rĩ 'bã jọlé rĩ áni:

"Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ịsḭ vṹrṹ,
wó ĩ'di ásḭ ḭ̃gbḛ̃ fẽ 'bá ru irilépi vṹrṹ rĩ nî." †

7 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi Ãdróŋá ní pírí, ĩmi atrḭ Sĩtánĩ ãzíla ĩ'di dó sĩ apá ĩmi rṹ 'dâ rá.

8 Ĩmi asé ĩmi Ãdróŋá rṹ 'dõlé ãni rú, ãzíla Ãdróŋá vâ sĩ ru asé ĩmi rṹ 'dõlé ãni rú, ĩmi 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ, ĩmi itú ĩmi ídri ãlá ru, ãzíla ĩmi idé ĩmi ásḭ ãlá ru ĩmi 'bá ásḭ ḭ̃rḭ̃ trũ 'dĩ.

9 Mḭ́ndrẹ 'bã ra ĩmi mḭ́fḭ gá ị́jọ́ ũnzí ĩmi idélé rĩ kí sĩ, ĩmi ásḭ 'bã adru ãnzḭ rú ũcõgõ sĩ, ãgṹŋá ĩmidrḭ̃ 'bã uja ru áwáŋá ru, ãyĩkõ ĩmidrḭ̃ 'bã uja ru mḭ́ndrẹ ũsũŋá ru.

10 Ĩ'bã ĩmi vṹrṹ Úpî mẹ́lẹ́tḭ gá ásḭ ḭ̃gbḛ́ sĩ, ĩ'di ĩmi ĩdrẽ ụrụgá rá.

11 Má ádrḭ́pḭka, ĩndro ĩmi ĩmi vúlé gá ku. 'Bá ádrḭ́pḭ̃ rṹ ndrolépi vúlé gá rĩ vâ ị́jọ́ lḭ drḭ̃ la gá, jọ ị́jọ́ ũnzí ãzḭ́táŋá drḭ̃ gá, lḭ vâ ị́jọ́ drḭ̃ la gá ĩndĩ. Wó ídrĩ ị́jọ́ 'bá ãzí drḭ̃ lḭ, mí adru 'bá ãzḭ́táŋá vú ũbĩlépi rĩ 'i ku, wó rá la 'bá ị́jọ́ lḭ́lépi rĩ 'i.

12 Ãdróŋá la lú ãzḭ́táŋá fẽ nĩ, ãzíla ị́jọ́ lḭ kpḭ la nĩ, ĩ'di icólépi 'bá palépi rá ãzíla 'bá 'dḭ́lépi nĩ rĩ 'i. Wó mi dó ã'di 'i ị́jọ́ lḭ́lépi mî ádrḭ́pḭ drḭ̃ gá rĩ?

Mí ịpḭ̃ mi ḭ̃jọ́ drṹsḭ̃ rĩ sĩ ku

13 Ĩmi are, ĩmi 'bá jọlépi la, "Ãndrũ jõku drṹsḭ̃ ãma mụ táwṹnḭ̃ 'dã gá, jõku ãzḭ 'dã gá u'ájó cajó ílí ãlu tũjárĩ idéjó sĩ séndẽ ịsṹjó," 'dĩ.

14 Ĩmi icó nḭ̃lé la drṹsḭ̃ ã'du la mụ ru idélé ídri ĩmidrḭ̃ gá nĩ yã rĩ gá ku. Ídri ĩmi agá 'dĩ ã'di ãni yã? Ĩmi cécé ũfú 'delépi i'dalépi sáwã wereŋá sĩ ãzíla ãvĩlépi rá rĩ áni.

15 Kḛ̃jḭ́ la gá, lẽ tá ĩjọ, "Úpí drĩ lẽ la rá, ãdrĩ adru ídri ãma icó dó ãko 'dĩ kí idélé 'dã abe."

† **4:6** Ḭ́jọ́ U'béŋá 3:34

16 Cécé 'dĩ áni, ĩmi ĩmi ũnũ ãzíla ịpị ãfó sĩ, ịpịŋá 'dĩ 'bã
áni rĩ ịjọ ũnzí drị̃ 'i.
17 'Bá ịjọ múké rĩ nị̃lépi rá tá tí 'bã idé rá, wó idélépi la
ku rĩ, idé ịjọ ũnzí.

5

'Bá málĩ trũ rĩ kí bị̃lẹ́-ị̃ndụ́ lijó

1 Ĩmi are ĩmi 'bá málĩ trũ 'dĩ, ĩmi awá ãzíla ĩ'be ụ̃lụ́lụ́,
ũcõgõ drụ́zị́ amụ́lépi ĩmi drị̃ gá rĩ sĩ.
2 Málĩ ĩmidrị̃ ŋma kí rá, ãzíla ụ̃dụ̃dụ̃ mbe vâ bõngó ĩmidrị̃
kí rá.
3 Gólũdĩ ĩmidrị̃ kí sílĩvã abe uka kí rá. Ukaŋá ĩ'badrị̃ la ịjọ
vú nze ĩmi ụrụ'bá gá, ãzíla málĩ ĩmĩ tralé 'dĩ kí abe kí ĩmi
ĩzá ivé ãcí áni ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ sĩ.
4 Ĩmi are áwáŋá 'bá ãzị́ ngalépi ĩmidrị́ ámvụ́ agá, ĩminí
ũnzãlé 'dĩ 'badrị́ ĩminí sĩ kí ũfẽjó ku, 'dĩ la fi ími ụrụ'bá gá.
Áwáŋá 'bá ãzị́ ngalépi ĩmidrị́ ámvụ́ agá ãkónã kí ũkũnãlépi
rĩ 'badrị̃ Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị are dó 'bo.
5 Ĩmi u'á ándrá ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ãyĩkõ agá ịjọ ĩmĩ ásị́ 'bã
lẽlé rĩ kí agá kí idéjó, ịjọ ĩmi lẽlé rĩ kí abe, ú'dî'da ĩmi ásị́
acá dó múké ãzíla ĩmi use dó úsã sĩ bábá mánĩ̃gọ́ lẽlé lịlé
Ĩịlĩ̃ rĩ áni.
6 Ĩlị ándrá ịjọ́, ĩmi ụ'dị́ vâ ándrá 'bá múké 'dĩ kí, ãzíla
ũkpõ kóru icólépi ru palépi ĩmidrị́ gá ku 'dĩ kí rá.

Ásị́ ũkpõ ũcõgõ tajó rĩ

7 Má ádrị́pịka ãzíla ma ámvọ́pịka, ĩmi adru ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ cajó
kpere ụ́'dụ́ Úpí ní ãgõjó rĩ agá. Ĩndre drĩ 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ
'bã kí uzogó áyi drị̃ tẽ agá ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ. Kí dó sĩ ũri kalépi ãjẽ̃
ãmbógó ajílépi rĩ tẽ ka agá.
8 Ĩtu pá ũkpó ru vâ ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ ĩndĩ, ã'dusĩku Úpí 'bã ãgõŋá
ace ãni rú.
9 Má ádrị́pịka, ĩmi unu ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ĩdrĩ unu rá
Ãdróŋá la ịjọ́ lị ĩmi drị̃ gá rá, ĩndre ãmbógó ịjọ́ lịlépi rĩ la
amụ́ 'dĩ, acá ãni rú 'bo.
10 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩndre ásị́ ũkpõ, ũcõgõ
ãzíla drĩ̃cịŋá taŋá, nãbịya ịjọ́ Úpí drị̃ ũlũlépi rĩ 'badrị́.
11 Ĩndre drĩ, ãma 'bá ũcõgõ ịsụ́lépi ásị́ ũkpó trũ rĩ, umve
'bá drĩ̃lẹ́ba rú. Ĩmi are ịjọ́ ũcõgõ Yọ́'bũ̃ drị́ gá rĩ 'bã ịjọ́ rá,
ãzíla ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị́ sĩ ũcõgõ 'dã tajó rĩ rá. Ĩndre vâ ịjọ́ Úpí
'bã idélé ãsĩjó icéjó la Úpí 'bã ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ambamba, ĩ'di vâ 'bá
'bã ízákĩzã ndre ĩndĩ rĩ.
12 Wó má ádrị́pịka, 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gâ sĩ pírí, ĩna ũyõ 'bũ̃ sĩ
jõku ụ̃nọ́kụ́ sĩ, jõku ịjọ́ pírí ãzí 'dĩ kí sĩ ku. Ị̃jọ́ ĩmĩ ã'ĩ̃lé rá rĩ

'bã adru ị́jọ́ ĩmĩ ã'ḭ́lé rá rĩ, ãzíla ị́jọ́ ĩmĩ ã'ḭ́lé ku rĩ 'bã adru ị́jọ́ ĩmĩ ã'ḭ́lé ku rĩ, ĩmi mụ filé ị́jọ́ lịŋá agá ku.
13 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ũcõgõ trũ la cí yã? Lẽ 'bã ã'ḭ́ Ãdróŋá 'i. 'Bá ãzí ásḭ́ ãyĩkõ rú la cí yã? Lẽ 'bã ngo úngó Ãdróŋá ịcṹjó rĩ kî.
14 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ãvũ rú la cí yã? Lẽ 'bã umve 'bã drḭ́lẹ́ ru kãnḭ́sã drḭ́ gá rĩ kî ĩ'diní Ãdróŋá zịjó, ãzíla 'bã uní kí ĩ'di ãdu sĩ Úpí 'bã rṹ sĩ.
15 Ãdróŋá zịŋá ã'ḭ́táŋá sĩ rĩ la 'bá ãvũ rú rĩ adrí rá. Ãdróŋá vâ 'bá 'dã trũ ị́jọ́ ũnzí gá rá. Ãdróŋá la ĩ'di inga rá, drĩ táni ị́jọ́ ũnzí idé agá rá tí.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḭ́ kí ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩzị vâ Ãdróŋá ĩmi ãlu-ãlu 'baní, ãyánĩ ĩmidrḭ́ 'baní sĩ icójó wajó, Ãdróŋá ã'ḭ́ŋá 'bá ãlá ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ 'bã kí ã'ḭ́lé rĩ, ĩ'di ũkpõ trũ, ãzíla ĩ'di ãzḭ́ nga rá.
17 Ĩlíyã ándrá 'bá ãma áni la, wó zị Ãdróŋá ũkpó ru uzogó ní 'dijó ku, cajó ílí na drḭ́ la gá ĩmbá ázíyá uzogó 'dị ṹnọ́kṹ drḭ́ gá ku.
18 Vúlé la gá á'ḭ́ Ãdróŋá 'i 'bṹ tị nzḭ́jó uzogó fẽjó, ṹnọ́kṹ ní ãkónã kajó.
19 Má ádrḭ́pịka, 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la drĩ ãvĩ ị́jọ́ mgbã rĩ a'bejó, lẽ ájí ĩ'di vúlé.
20 Ĩmi ũrã ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drḭ́ gá, 'bá 'bá ũnzí ãbãlépi rĩ ajílépi vúlé rĩ, pa úríndí ĩ'didrḭ́ drã agá, ãzíla ají trũtáŋá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá trũjó ị́jọ́ ũnzí ũ'bí agá pírí rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé drį̃drį̃ rĩ

Ízį̣ mi cící angálépi Pétẽrõ drį̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá Pétẽrõ ų̃pį̃gǫ̃ŋá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ rĩ drį̃.

Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá 'bã ų̃pẽlé u'álépi ãmį̃yǫ̃ŋá ru Pǫ̃ñį̃tásį̃ gá, Gãlãtį̃yã gá, Kãpãdókĩyã gá, Ásĩyã gá, ãzíla Bį̃tį̃ñį̃yã gá rĩ 'banî.

2 Ãdróŋá ãmã átẹ́pį̣ ų̃pẽ ándrá ĩmi údu, Úríndí Ãlá rĩ 'bã dó sĩ ĩmi ndú ãlá ru. Į̃jǫ̃ 'dĩ sĩ, ĩmi are Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ tį̣ rá, ų̃jĩ dó sĩ ĩmi ãlá ru ãrí ĩ'didrį̃ sĩ.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásį̣ į̃gbẹ̃ Úpí ãmaní Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe ãmbógó ru.

Ásį̣ tį̃jó ídri ukólépi ku rĩ drį̃ gá rĩ

3 Lẽ į̣cṹ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pį̣ ãmã Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásį̣ į̃gbẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, fẽ ãmaní drį̃lẹ́ba ãmaní ãma ujajó ú'dí ru, ásį̣ tį̃ŋá ãmadrį̃ ãma adru ídri ru rá la Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ sĩ.

4 Ãdróŋá mba ãwítã ãzí tã 'bų̃ gâlé anzį̣ ĩ'didrį̃ 'baní ãlá ru, ũnzõ ru ku, ícó calé ĩ'di ujajó ku, ãzíla ŋma vâ ku.

5 Ãdróŋá la tã la mba ũkpõ ĩ'didrį̃ ãmbógó rĩ sĩ ĩminí kpere ĩmĩ patáŋá 'dĩ į̣sṹ agá, ĩminí ásį̣ tį̃jó drį̃ la gá rĩ sĩ. Ála ĩ'di i'da ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ, 'bá pírí kí ĩ'di ndre rá.

6 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ į̃jǫ̃ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ ãzí ãmbógó ru drį̃lẹ́ gâlé 'dĩ, ĩdrĩ táni mụ drį̃ cį̣lé į̃jǫ̃ mụlépi ĩmi ų̃'bį̃lépi 'dĩ kí sĩ ụ́'dụ́ were rá tí.

7 Ụ́'bį̃táŋá 'dĩ kí ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ kí uyajó, i'dajó la ĩ'di ũkpó ru ãzíla ãlá ru yã rĩ. Ála ĩ'di ų̃'bį̃ cécé gólũdĩ ų̃'bį̃jó, ãzíla uyajó la rĩ 'bã áni, ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ ndẽ ãj̃ẹ̃ sĩ gólũdĩ ų̃'bį̃lé ãcí sĩ rĩ rá. Ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ drĩ pá tu ũkpó ru ų̃'bį̃táŋá ãcí ru 'dĩ kí agá, ĩ'di rụ́kụma fẽ, ãzíla į̃nzį̃táŋá dį̃zã rú, ãrútáŋá ãmbógó ru rĩ ají ụ́'dụ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ i'dajó wụ́drį̃kụ́rų̃ pírí ní rĩ sĩ.

8 Ĩdrĩ táni ĩ'di ndre agá ku, ĩlẽ ĩ'di rá. Ĩminí táni ĩ'di ndrejó ku rá tí, ĩmi ã'į̣ ĩ'di rá, ĩmi vâ ãyĩkõ ãzí dį̃zã ru ãmbógó jõ drĩ ĩmĩ ĩtrĩkãlé ku la trũ ĩyõ rú.

9 Ã'dusĩku ų̃rǫ̃drį̃ ĩminí į̣sụ́lé ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ sĩ rĩ, ĩ'di patáŋá ĩmĩ úríndí ní ru pajó rĩ 'i.

10 Patáŋá 'dĩ ándrá ãko ãzí nãbịya 'bã kí lẽlé ḭjọ́ nĩjó drḭ̃
la gá ĩyõ rú la. Ũlũ kí ḭjọ́ lẽtáŋá uyaŋâ kóru 'dĩ 'bã amṹjó
ĩmi rú rĩ, ndrṹ kí ĩ'di ásḭ pírí sĩ, ãzíla ũkpó ãmbógó la sĩ.
11 Ṹ'bḭ̃ kí ḭjọ́ Úríndí Kúrísĩtõ 'bã jọlé kí agâ sĩ drḭ̃lẹ́ gâlé ru,
Kúrísĩtõ 'ba ịsṹ cãndí ráká, 'bã fi dó ũnĩ dḭ̃zã rú rĩ gâlé ĩndõ
rĩ drḭ̃ gá rĩ ndrṹlé ásḭ pírí sĩ. Ẽ'di ru idé ã'dụtṹ, wó ĩ'di ru
idé ã'di ụrụ'bá gá yã rĩ ịsṹjó.
12 Úlũ ĩ'baní ḭjọ́ 'dĩ idé kí ru sáwã ĩ'badrḭ̃ gá ku, rá la kí
ru idé ílí ũ'bí vúlé gá sáwã ĩmidrḭ̃ agá. Ú'dî'da ḭjọ́ mgbã 'dĩ
úyú ĩ'di 'bo, 'bá ḭjọ́ la ũlũlépi ĩminí rĩ, ịsṹ kí ũkpó Úríndí
Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩ'baní angájó 'bṹ gâlé rĩ 'i. Ẽ'di vâ ḭjọ́ ãmbógó
ṹsṹtáŋá ru la, átã mãlãyíkã lẽ kí vâ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí
ndrelé ásḭ pírí sĩ.

Ĩmi adru ãlá ru

13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi itú ĩmi ásḭsḭ́ŋá sĩ ãzḭ́ ngajó, ĩtḭ̃ ásḭ pírí ásḭ
ĩgbẽ̃ Ãdróŋá 'bã mụlé fẽlé ĩminí ṹ'dṹ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ i'dajó rĩ
sĩ rĩ drḭ̃ gá.
14 Anzḭ 'bá tḭ arelépi rĩ kí áni, ĩmi andḭ ĩmi ũlẽ fẽlépi la
ĩminí ḭjọ́ ũnzí lẽjó, ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ sĩ ku.
15 'Bá ĩmi umvelépi rĩ 'bã adrujó ãlá ru rĩ áni, ĩmi adru
vâ ãlá ru, ḭjọ́ pírí ĩmĩ idélé rĩ kí agá.
16 Ḭjọ́ sĩlé 'bo rĩ áni, “Ĩmi adru ãlá ru ã'dusĩku ma ãlá ru.”
†
17 'Bá ĩmĩ umvelé átẹ́pḭ rú rĩ 'bã 'bá kí ḭjọ́ lijó uyaŋâ kóru rĩ
sĩ, lẽ ĩmi u'á gbíyã 'bá amṹlépi amṹ rĩ drḭ̃ áni rĩ sĩ, ãrútáŋá
sĩ ãzíla vâ ṹrḭ̃ sĩ.
18 Lẽ ĩnḭ̃ rá ûnze ándrá ĩmi ãko ãzí ru izalépi izâ cécé
sílĩvã jõku gólũdĩ áni la kí sĩ, angájó ádrízã ífí kóru, ĩmĩ
á'bḭ 'bã kí imbálé rĩ kí agá la ku,
19 rá la ãrí Kúrísĩtõ drḭ̃ gá ãjẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, cécé
kãbĩlõmvá gbẽtí kóru rĩ sĩ.
20 Úpẽ ándrá ĩ'di údu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṹnọ́kṹ ḭndṹ ku, wó
î'da ĩ'di ṹ'dṹ vúlé ãsḭjó 'dĩ kí sĩ la ĩmi ḭjọ́ sĩ.
21 Ĩmi adru ĩ'di sĩ ã'ḭtáŋá sĩ Ãdróŋá ĩ'di ingalépi 'bá drãlépi
rá rĩ kí agá rá ĩ'diní dḭ̃zã fẽlépi rĩ rṹ, ã'ḭtáŋá ĩmidrḭ̃ kí ásḭ
ḭ̃ŋá abe 'bã adru kí dó sĩ Ãdróŋâ drḭ̃ gá.
22 Ú'dî'da ĩmi idé ĩmi ãlá ru 'bo, ĩminí ḭjọ́ mgbã rĩ arejó rĩ
sĩ, lẽtáŋá ádrḭ́pḭ lẽjó rĩ 'bã adru úlétáŋâ kóru, ĩlẽ dó sĩ ĩmi
ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá vḭ sĩ, ãzíla ásḭ pírí sĩ.
23 Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ ídri vâ jã 'dâ rĩ sĩ, útḭ dó sĩ ĩmi ú'dí ũri
ŋmalépi rá rĩ sĩ ku, wó ŋmalépi ku rĩ sĩ.
24 Ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ̃ 'bã jọlé rĩ áni,

† **1:16** Lẹ́vḭ 11:44-45; 19:2; 20:7

“'Bá pírí 'bá ru 'dĩ kí 'bãngá cécé ásé áni,
ũnĩ ĩ'didrḭ́ pírí cécé ásé fũ áni,
ásê la nụ rá, ãzíla fũ la la zõ rá,
25 wó ḭ́jọ́ Úpí drḭ́ rĩ 'bãngá adru jã 'dâ.” †
Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ mgbã ũlũlé ĩminí rĩ 'i.

2

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ásḭ́ ũnzí pírí cã, ĩnzõ abe, mũlũmbẽ trũ,
ãjã ãzíla 'bá kí rṵ́ jọjó ũnzí rĩ abe pírí.
2 Lẽ ĩlẽ lẹ́sṵ́ ãlá úríndí drḭ́ rĩ, ĩmi sĩ zo ãmbógó ru patáŋá
ĩmidrḭ́ gá. Ĩmi awá dó sĩ ũrekeŋá kí awájó lẹ́sṵ́ sĩ rĩ áni,
3 ú'dî'da ĩmi Úpí 'bã ãjḭ́ ḭ̃lḭ́-ḭ̃lḭ́ 'bḭ̃jó 'bo rĩ sĩ.

Írã ídri jó Ãdróŋá drḭ́ sḭjó rĩ kî

4 Ĩmi amṵ́ Yẹ́sṵ́ rṵ́ 'dõlé, ĩ'di írã ídri jó Ãdróŋá drḭ́ 'bã kónã
sḭjó rĩ. 'Bá gã kí ándrá ĩ'di úmgbé, wó Ãdróŋá pẽ ĩ'di írã
ãję̃ trũ ãmbógó rĩ rú.
5 Ãdróŋá la dó ú'dî'da ĩmi írã ídri 'dĩ kí sĩ ĩ'di 'bã jó úríndí
ru rĩ sḭ, ĩmi dó sĩ ĩ'di 'bã átáló ãlá ídétáŋá idélépi rĩ rú, ĩmi
ãtalo ãlá ídétáŋá idélépi úríndí sĩ, ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní Yẹ́sṵ́
Kúrísĩtõ sĩ rĩ kí.
6 Ḭ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
“Índre drĩ, á'bã írã ãngũ Zḭyọ́nḭ́ drḭ́ gá,
írã pẽlé kónã sḭjó ãję̃ ãmbógó la.
'Bá ásḭ́ 'bãlépi drḭ́ la gá rĩ,
icó drḭ̃nzá ḭsṵ́lé ku.” †
7 Ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋâ trũ 'dĩ 'baní írã 'dĩ ãję̃ rú. Wó 'bá ã'ḭ̃táŋâ
kóru rĩ 'baní:
“Írã 'bá jó sḭlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ,
acá adrujó írã ũkpó ṵ̃rọ̃drḭ́ ru sĩ jó 'bã kónã sḭjó rĩ rú.”
†
8 Ãzíla vâ,
“Írã kúmũ rú 'bá kí pá ṵ̃sḭ̃lépi rĩ 'i,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.” †
Kí ru pá ṵ̃sḭ̃ írã kúmũ rú 'dĩ gá 'dá la ĩ'bã kí gãjó ḭ́jọ́ arejó
úmgbé rĩ sĩ, kí sĩ mụ drḭ́ ụfụlé ḭ́jọ́ ru itúlépi ĩ'baní rĩ abe.
9 Wó ĩmi 'bá pẽlé pẽ-pẽ rĩ kî, ĩmi ãtalo Úpí drḭ́ rĩ kí. Ĩmi
sṵ́rṵ́ ãlá Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ kî. Ĩmi dó sĩ Ãdróŋá ĩmi
umvelépi ãngũ ịnị agá rĩ rṵ́ ịcṵ́, sĩ ĩ'di 'bã d̃ịzã ṵ̃sṵ̃táŋá ru
rĩ 'bã ũnĩ i'dajó tọndọlọ.
10 Úlã ándrá jõ ĩmi 'bá mgbã rú ku, wó ú'dî'da ĩmi dó 'bá
mgbã Ãdróŋá drḭ́ kî, ĩmi ịsṵ́ ándrá jõ ásḭ́ ḭ̃gbę̃ Ãdróŋá drḭ́
ku, wó ú'dî'da ĩmi ịsṵ́ dó ásḭ́ ḭ̃gbę̃ ĩ'didrḭ́ 'bo.

---

† **1:25** Ĩsáyã 40:6-8 † **2:6** Ĩsáyã 28:16 † **2:7** Zãbṵ́rḭ́ 118:22 † **2:8** Ĩsáyã 8:14

11 Má ádrı́ṗıka ãzíla má ámvǫ́ṗıka mání lẽlé ambamba
'dĩ, ãma kí 'bá amṹlépi amṹ ãmı́yǫ́ŋá ru la, ma mãmálá 'bã
ĩmi rṹ, lẽ ĩgã ũlẽ ụrụ'bá drı̨ gá ã'dı̨ 'dıĺépi úríndí 'bá agá rĩ
be 'dĩ kí úmgbé.
12 Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá sĩ, 'bá Ãdróŋâ nı̃lépi ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ
gá, drĩ kí táni ı̨ǫ́ jǫ ĩminí ũnzíkãnã rú ĩmi idé 'bã rĩ ı̨ǫ́ ũnzí
la rĩ áni tí, kí rú ı̨ǫ́ múké ĩmi idélé 'dĩ kí ndre, ãzíla kí sĩ
Ãdróŋâ rṹ ı̨cṹ ṹ'dṹ drṹzı̨ ĩ'di 'bã amṹjó ãma andréjó rĩ sĩ.

Ĩru 'bá drı̃lę́ ru 'dĩ kî

13 Ĩmi are 'bá ĩmi drı̃lę́ gá 'dĩ kí tı̨ ı̨ǫ́ Úpí drı̨ sĩ, drĩ adru
úpí sṹrṹ drı̃lę́ gá ãmbógó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá kí drı̃lę́ gá
pírí,
14 'bá ĩyõ ĩ'di pálé gá gávũnã rú 'dĩ kí ĩmi are kí tı̨, ã'dusĩku
Úpí la kí tı̨ pẽ mụlé 'bá ı̨ǫ́ izalépi rĩ kí drı̨ arṹjó, ãzíla vâ
'bá mũkẽ idélépi 'dĩ kí rṹ ı̨kṹjó ãrútáŋá sĩ.
15 Ãdróŋá lẽ bãsĩ rá la ı̨ǫ́ ĩmi idélé múké 'dĩ 'bã umbé 'bá
ı̨ǫ́ jǫlépi nı̃táŋâ kóru, ãzíla azalépi azâ 'dĩ kí tı̨ cí.
16 Ĩmi u'á 'bá drı̃lę́mmgbǫ ı̨ǫ́ kóru rĩ kí áni. Wó lẽ
drı̃lę́mmgbǫ ĩmidrı̨ 'bã adru sĩ ı̨ǫ́ ũnzí idéjó ku, be la rá
la ĩmi adru ãtí'bó Ãdróŋá ãni.
17 Ĩru 'bá pírí rũrũ, ĩlẽ ĩmĩ ádrı́ṗıka ãzíla ĩmĩ ámvǫ́ṗıka
ã'ı̃táŋá agá 'dĩ kí, ĩmi idé ṹrı̨ sĩ Ãdróŋâ sĩ, ĩru úpî rũrũ.
18 Ĩmi 'bá ãtí'bó ru 'dĩ, ĩmi are ãmbogo ĩmidrı̨ kí tı̨. Ĩmi
idé ı̨ǫ́ ĩ'bã kí lũlé ĩminí rĩ kî, adru ĩ'bã kí ĩmi idéjó múké rĩ
sĩ á'dṹsĩ ku, drĩ kí táni ĩmi idé ũnzí.
19 Ãdróŋá la u'á ãyĩkõ sĩ ĩdrĩ ũcõgõ ı̨sṹ ı̨ǫ́ ífí kóru la sĩ,
ĩ'bã ásı̨ ı̨ǫ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idéjó áyụ.
20 Įǫ́ ṹrṍdrı̨ ru rĩ íngõ 'i údrĩ ĩmi co ı̨ǫ́ ũnzí idéŋá sĩ, ĩdrĩ
ta la rá? Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ĩminí ı̨ǫ́ múké rĩ idéjó rĩ
sĩ, ĩta ĩ'di ásı̨ ũkpõ sĩ rá, Ãdróŋá la ĩminí u'á ãyĩkõ sĩ.
21 Įǫ́ drı̨ cı̨jǫ́ 'dĩ bãsĩ ı̨ǫ́ Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ala gá rĩ
'i, Yę́sṹ Kúrísĩtõ na ándrá ũcõgõ ícétáŋá a'bejó ãmaní. Ĩmi
ũbĩ pámvú ĩ'didrı̨.
22 “Idé ı̨ǫ́ ũnzí ãluŋá la ku,
ı̨sṹ vâ ı̨ǫ́ ĩnzõ rú la ĩ'di tı̨ gá ãlu la ku.” †
23 Umvi ú'dáŋá ĩ'di u'dájó rĩ 'bã ãrígó ku. Ĩ'diní ũcõgõ ı̨sṹ
agá, ı̨gbę́ 'bá ĩ'di ĩcãndĩlépi rĩ kí ásı̨ ku, kę̃jı̨ la gá, a'be ru
ı̨ǫ́ ĩ'didrı̨ kí abe pírí Ãdróŋá ı̨ǫ́ lı̨lépi pı̨rı̨ rĩ drı̨ gá.
24 Yę́sṹ 'dụ ı̨ǫ́ ũnzí ãmadrı̨ 'bã pángá ĩ'di ụrụ'bá gá, fẽ ru
ipalé mũsãlá'bã sı̨ gâ sĩ ãma trũjó ũkpõ ı̨ǫ́ ũnzí idéjó rĩ agá,

† **2:22** Ĩsáyã 53:9

ãmaní sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idéjó. Ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ fẽ kí ãma adrílé nĩ.
25 Ĩmi ãvĩ ándrá kãbĩlõ áni, gẽrị̃ kóru, wó ú'dî'da ĩmi ãgõ dó 'bá kãbĩlõ ucélépi ãzíla vâ 'bá úríndí ĩmidrị̃ tãmbalépi rĩ rụ́ 'dõlé 'bo.

3

Ũkû ãzíla ãgọbị

1 Ũkú, ĩmi ị̃nzị̃ ãzị́táŋá ãgọbị ĩmidrị̃ 'badrị̃ kí gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ, drĩ kí táni gã ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃lé úmgbé. Ídri ĩmidrị́ gá Ãdróŋá rujó rĩ la ị́jọ́ jọ ũnĩ sĩ ndẽ jọlé tị sĩ rĩ rá,
2 drĩ kí ídri ãlá ãzíla ádrízã ĩmidrị́ ũniamba rĩ kí ndre, kí ásị́ uja ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ.
3 Ĩmi idé ĩmi ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ, drị̃'bị́ cãŋá sĩ, ŋálí ãjẽ̃ rú jõ ku bõngó ãjẽ̃ rú sĩ ru 'bãjó ãfó ru 'dĩ kí sĩ ku.
4 Lẽ únị̃ ĩmi ũnĩ angálépi ĩmi agâlé ru ịnị́lé ku, úríndí ị́jọ́ idélépi jã rĩ 'bã idélé nĩ, ãfó kóru, Ãdróŋá 'bã mẹ́lẹ́tị gá ãjẽ̃ ãmbógó ru rĩ sĩ rĩ sĩ.
5 Ũkú ãlápítí ándrá ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋâ drị̃ gá ásị́ tẽlépi rá rĩ, idé kí ándrá ru 'dĩ áni ị̃nzị̃ kí ị́jọ́ ãgọbị ĩ'badrị̃ 'bã rĩ kí rá.
6 Sárã ị̃nzị̃ ándrá ágọ́bị́ ĩ'didrị́ Ịbụrahị́mụ̃ 'i rá, umve sĩ ándrá ĩ'di úpí 'i, ĩmi adru ĩ'di 'bã ị̃zẹ́pịka kí la ĩdrĩ ị́jọ́ pịrị rĩ idé ụ̃rị̃ kóru ĩmĩ ágóka drĩ kí táni ã'du idé.
7 Ĩmi ãgọbị, gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ị̃nzị̃ ũkú ĩmidrị̃ kî. Ĩmba kí tã nị̃táŋá sĩ ĩminí u'á agá ãlu 'dĩ gá 'dâ. Drĩ kí táni adru ũkpó trũ were tí, Ãdróŋá fẽ ĩminí ídri ú'dí lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ĩ'ba abe trũtrũ. Ĩdrĩ dó sĩ kí tãmba múké ku, icó kí fẽlé la ị́jọ́ ĩminí Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ ní fijó ku.

'Bá ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí pírí

8 Ị́jọ́ ãsị̃jó rĩ 'dĩ, ĩmi pírí 'bã adru kí ásị́ ãlu sĩ, ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá ádrị́pị rú, ásị́ ndrĩŋá sĩ, ãfó kóru.
9 Ĩmi ũfẽ ị́jọ́ ũnzí ãrígó tị ị́jọ́ ũnzí sĩ ku, ú'dáŋá ãrígó tị ú'dáŋá sĩ ku, be la kẹ̃jị́ la gá, ĩwi ĩ'baní sụ̃sụ́ ãlá rĩ áyụ, 'dã bãsĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ 'i. Ĩ'di ĩminí sụ̃sụ́ ãlá rĩ wi ị́jọ́ 'dĩ sĩ.
10 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
"Ĩdrĩ ídri ãyĩkõ rú
ãzíla ụ́'dụ́ múké la lẽ rá,
ĩmi ụtrị́ ími ĩdra,
'bã jọ ị́jọ́ ũnzí ku.
11 Ĩmi uja ásị́ ị́jọ́ ũnzí a'bejó, ĩmi idé ị́jọ́ múké rĩ áyụ.
Ĩmi ụ̃'bị̃ ásị́ pírí sĩ u'ájó 'bá abe ásị́ ị̃gbẹ́ sĩ ị́jọ̃ kóru.

12 Úpí 'bã mịfị̃ la 'bá ị́jọ́ pịrị idélépi rĩ kí undré,
ãzíla bị̃lẹ́ la mmgbọ ã'ị̃táŋ́á ĩ'badrị̃ kí arejó.
Wó Úpí 'bã mịfị̃ la adru ũmbã rú 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí
drị̃ gá.” †

Ũcõgõ ịsṹjó mũkẽ idéŋ́á sĩ rĩ

13 Ã'di la mgbã rĩ gá ĩminí lẽ ũcõgõ fẽlé ị́jọ́ ĩmĩ idélé múké
rĩ sĩ nĩ yã?
14 Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ị́jọ́ múké ĩmĩ idélé rĩ sĩ, Ãdróŋ́á
la ĩminí drị̃lẹ́ba fẽ rá. “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ṹrị̃ sĩ kí sĩ ku, ãzíla
ĩmi ásị́ 'bã umvú ku.” †
15 Kẽjị́ la gá, ĩru Kúrísĩtõ, ĩ'bã ĩ'di Úpí ru ĩ̃nzị̃táŋ́á ru ĩmi
ásị́ gá. Ĩmi itú ĩmi bábá ị́jọ́ umvijó 'bá pírí ị́jọ́ ĩmĩ ásị́ 'bãjó
drị̃ la gá ásị́ pírí sĩ 'dĩ icéjó,
16 ĩmi jõ ị́jọ́ 'dĩ idé, ĩmi idé ĩ'di ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ãrútáŋ́á
sĩ. Ĩ'bã ĩmi ásị́ ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ kí drị̃ gá. 'Bá drĩ kí dó
sĩ ị́jọ́ ũnzí ũtrã ĩmi rṹ, kí sĩ drị̃nzá ịsṹ drĩ kí ídri ĩmidrị̃ ãlá
'dĩ ndre, ã'dusĩku ĩmĩ adrujó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ áni rĩ sĩ.
17 Ĩminí ũcõgõ ịsṹjó ị́jọ́ múké idéŋ́á sĩ rĩ, ĩ'di múké drĩ
adru ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ 'i rĩ gá, ndẽ ĩminí ũcõgõ ịsṹjó ị́jọ́
ũnzí sĩ rĩ rá.
18 Kúrísĩtõ ịsṹ ũcõgõ, drã ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ pírí pâlé
ãlu. Ĩ'di 'bá ãlá ị́jọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, drã 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi
rĩ kí kẽjị́ gá, sĩ kí ajíjó lịcọ́ gá Ãdróŋ́á rṹ 'dõlé. Drã 'bá 'bá
ru rĩ 'bã drãjó ụrụ'bá sĩ rĩ áni rĩ sĩ rá, wó înga ĩ'di ídri rú
Úríndí sĩ.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mụ ị́jọ́ ũlũlé úríndí 'bá ũdrãlépi rá, mãbṹsṹ
gá 'bṹ gâlé Yẹ́sṹ nị̃lépi ku rĩ 'banî,
20 'bá ándrá Ãdróŋ́á tị arelépi ku, ĩ̃tṹ Ãdróŋ́á 'bã kí tẽjó
ásị́ jã sĩ, ṹ'dṹ Núwã 'bã í'bó ãmbógó rĩ sịjó rĩ sĩ rĩ kí. 'Bá
ãrõ pa kí ru ĩ̃yị́ ãmbógó 'dã agá í'bó sĩ nĩ á'dṹsĩ.
21 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ícétáŋ́á bãbṹtị́zị̃ drị gá rĩ, 'bání ru pajó
ú'dî'da ũkpõ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri ru rĩ sĩ rĩ 'i.
Bãbṹtị́zị̃ adru ãndị́ ụrụ'bá gá rĩ ũjĩjó rĩ 'i ku, rá la ĩ'di ị́jọ́
azịjó Ãdróŋ́á ní ásị́ mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ 'i.
22 Ú'dî'da Kúrísĩtõ tụ dó 'bṹ gâlé 'bo. Ri dó ãngũ ãrútáŋ́á
ãni Ãdróŋ́á 'bã drị́ ãndá gá rĩ gá, ãzíla mãlãyíkã kí pírí ũkpó
ãzíla ãmbõgõ 'bṹ gá rĩ kí pírí ĩ'di pálé gá.

4

Ífẽ mi pírí Ãdróŋ́á nî

† **3:12** Zãbṹrị̃ 34:12-16 † **3:14** Ĩsáyã 8:12

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drĩ ũcõgõ ịsṹ ãzá tajó rá, lẽ ãma
itú ãma bábá ásị́sị́ŋá ĩ'didrị́ áni rĩ sĩ, vâ sĩ ũcõgõ ịsṹjó.
Ã'dusĩku 'bá ãzá talépi ụrụ'bá sĩ Yẹ́sṹ sĩ, rĩ ndẽ ị́jọ́ ũnzí 'bo.
2 I'dójó ãndrũ kpere drį̃lẹ́ gâlé, ĩmi u'á ídri Ãdróŋá 'bã
lẽlé rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ũlẽ ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí idélé áyụ ku.
3 Ĩmi iza ándrá sáwã ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idéjó, 'bá Ãdróŋâ nį̃lépi
ku ị́jọ́ 'dĩ kí idélépi rĩ kí áni, u'ájó ídri ũlẽ ụrụ'bá drị́, ĩmẽrãjó
íwá sĩ rĩ, úngó tujó rĩ abe, ãzíla uwiŋá uwijó ãdroŋa ĩnzõ
rú 'dĩ 'baní rĩ trũ.
4 'Bá Ãdróŋâ nį̃lépi ku 'dĩ kí u'á ṹsṹtáŋá sĩ ị́jọ́ ĩminí ĩmi
icíjó ị́jọ́ ũnzíkãnã drį̃nzá ru 'dĩ kí idéjó ĩ'ba abe ãlu ku rĩ sĩ,
kí dó sĩ ĩmi u'dá ũnzíkãnã rú.
5 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ vú nzelé Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá, ĩ'di 'bã ị́jọ́ lị́jó
'bá ídri rĩ kí drį̃ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe rĩ sĩ.
6 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ásị́sị́ŋá Yẹ́sṹ 'bã sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó 'bá drãlépi
rá rĩ 'baní rá 'dĩ, drĩ kí táni ándrá ị́jọ́ lị́lé kí adrujó ụrụ'bá trũ
rĩ 'bã ũyá ịsṹ agá drã sĩ rá tí, kí úríndí agá ídri rú, Ãdróŋá
'bã adrulé úríndí ru ídri rĩ áni.
7 Ị́jọ́ ṹ'dṹ ãko pírí 'bã kí ãsį̃jó rĩ acá ãni rú 'bo. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ĩmba ĩmi tã, ĩmi adru mị́fị́ trũ sĩ Ãdróŋá zį̣jó.
8 Ndẽlépi pírí rá rĩ, lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'bã adru vị́vị́
ru jã 'dâ, ã'dusĩku lẽtáŋá la ị́jọ́ ũnzí ũ'bí 'dĩ kí drį̃ zį̃ cí.
9 Ĩmi a'ị́ ãmṹ kí ĩmidrị́ lị́cọ́ gá lẽtáŋá ãmbógó la sĩ
ununuŋâ kóru.
10 'Bá ãlu-ãlu 'ba ayú fẽtáŋá ndú-ndú Ãdróŋá 'bã fẽlé
ĩ'diní rĩ sĩ 'bá ãzí kí ãzã kojó, íyóŋá iyójó ásị́ ãlu sĩ, ị́jọ́ idéjó
lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã ũnĩ i'dajó rĩ sĩ.
11 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũlũ, 'bã ũlũ ĩ'di cécé Ãdróŋá 'bã tá jǫ̣jó la
ĩ'di tị gâ sĩ rĩ áni, 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã nga kí Ãdróŋá 'bã
ũkpõ la fẽjó ĩ'baní rĩ áni. Ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ pírí ị́cṹ sĩ Ãdróŋâ rṹ
dį̃zã rú Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ị́jọ́ sĩ. Ãrútáŋá 'bã adru ĩ'diní dį̃zã
ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ. Ámĩnã.

'Bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rĩ 'bã ũcõgõ

12 Má ádrị́pịka mâ lẽlé 'dĩ, ĩmi ásị́ 'ba umvú ị́jọ́ ĩmi ṹ'bį̃jó
ãzákírílí 'dĩ kí sĩ 'bã rĩ ị́jọ́ ãzí ndú la idé ru ĩmi rṹ nĩ íni la
ku.
13 Kẽjị́ la gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ĩminí ũcõgõ Kúrísĩtõ
drį̃ alejó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi drṹzị́ adru ãyĩkõ ãmbógó la agá dį̃zã
ĩ'didrị́ rĩ 'bã ru i'dajó rĩ sĩ.
14 Údrĩ ĩmi u'dá rṹ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ, ĩmi drį̃lẹ́ba rú,
ã'dusĩku Úríndí dį̃zã rú Ãdróŋá drį̃ 'bã rijó ĩmi drį̃ gá rĩ sĩ.

15 Ĩdrĩ ũcõgõ ịsṵ́, 'bã adru ĩmĩ 'bá 'dịjó, jõku ṵ̃gṵ̃ ṵ̃gṵ̃jó rĩ
sĩ ku, jõku ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ sĩ ãzíla ĩminí ufíjó 'bá ãzí 'bã ị́jọ́
gá rĩ sĩ la ku.
16 Ĩdrĩ ũcõgõ ịsṵ́ ĩmĩ adrujó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rĩ sĩ, drḭnzá
'bã rụ ĩmi ku, wó lẽ ĩmi ịcṵ́ Ãdróŋâ rṵ́, ála ĩmi umvejó rṵ́
Yẹ́sṵ̃ drḭ kụlépi kṵ̃kṵ̃ 'dĩ sĩ rĩ sĩ.
17 Ḭtṵ́ ị́jọ́ lịŋá i'dójó rĩ acá 'bo, 'bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru 'dĩ kí
ála kí ị́jọ́ lị drḭdrḭ. Ḭjọ́ lịŋá drĩ dó i'dó drḭdrḭ la ãma sĩ, 'bá
Ãdróŋá ã'ḭlépi ku ãzíla ị́jọ́ mgbã ĩ'didrḭ gãlépi úmgbé 'dĩ kí
dó drṵ́zḭ ru idé ã'du rú?
18 Ḭjọ́ sĩlé rĩ jọ,
“'Bá ãlá pịrị ã'ḭtáŋá agá rĩ 'bã paŋá drĩ adru ũkpó ru 'dĩ 'bã
áni,
wó 'bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé ãzíla 'bá ũnzí idélépi rĩ la
dó adru íngoní yã?” †
19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũcõgõ ịsṵ́lépi ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ agá rĩ,
'bã fẽ kí ru ídri múké sĩ pírí Ãdróŋá kí 'bãlépi ãzíla ị́jọ́ ĩ'di
'bã azḭlé rĩ tãmbalépi rá rĩ drḭ.

5

Ḭjọ́ jọlé 'bá ĩyõ drḭlẹ́ ru rĩ 'baní kãrḭlẹ̃ abe rĩ

1 Ma mãmálá 'bã 'bá ĩyõ drḭlẹ́ ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, 'dĩ 'baní
mâ trũ, ma 'bá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã ị́jọ́ vú nzelépi rĩ, ũcõgõ ĩ'di
'bã nalé rĩ ndrelépi cé ãzíla drṵ́zḭ filépi dḭzã ĩ'didrḭ alelépi,
ũpĩ najó ĩ'di be drĩ drṵ́zḭ ru i'da 'bo rĩ gá rĩ 'i.
2 Ĩmi 'bá kãnḭsã 'bã drḭlẹ́ ru 'dĩ ĩmi ucé kãbĩlõ Ãdróŋá drḭ
fẽlé ĩmidrḭ 'dĩ kí, ãzíla ĩmba kí tã, ĩmi undré kí undrê, adru
ĩmi ũŋmĩjó ũŋmĩ rĩ sĩ ku, wó ĩminí ĩmi ásḭ 'bãjó lẽjó la rá rĩ
sĩ, vâ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ áni. Kí ucéjó ũyá sĩ ku, wó ásḭ ãyĩkõ
rú la sĩ vâ ásḭ ḭgbẹ̃ ãyĩkõ rú rĩ sĩ.
3 Wó ĩ'bã ĩmi úpí ru 'bá fẽlé ĩmidrḭ gá 'dĩ kí drḭlẹ́ gá ku,
be la rá la, ĩmi adru ícétáŋá ru kí drḭ cejó.
4 Ãzíla ĩmi drṵ́zḭ kõfíyã ũpĩ drḭ gụlépi pãrã-pãrã la ịsṵ́,
ṵ́'dṵ́ drḭlẹ́ ãmbógó 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'badrḭ 'bã amṵ́jó rĩ
sĩ.
5 Ĩmi kãrḭlẹ̃ rú 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩyõ ãmbogo rú ĩmi drḭlẹ́ gá
rĩ kí tị. Ĩmi pírí 'bã nḭ kí u'á sĩ ásḭ ḭgbẹ̃ sĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá
ã'dusĩku,
“Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ịsḭ vṵ̃rṵ́,
wó ĩ'di ásḭ ḭgbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vṵ̃rṵ́ rĩ nî.” †
6 Ĩmi iri ĩmi vṵ̃rṵ́ Ãdróŋá drḭlẹ́ gá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ĩmi inga
ụrụgá drḭ ĩ'di ãni ũkpó trũ rĩ sĩ, ṵ́'dṵ́ la 'bã acá agá.

† **4:18** Ḭjọ́ U'béŋá 11:31 † **5:5** Ḭjọ́ U'béŋá 3:34

7 Ĩmi a'be ĩjọ́ pírí ĩmi ásị̃ 'bã sĩ umvújó ãnzị̃ rĩ kí ĩ'didrị̃ gá,
ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma tãmbajó vâ ĩjọ́ ũrãjó ãmbógó ru rĩ sĩ.
8 Ĩmi adru bábá mịfị̃ trũ sĩ ĩmi tãmbajó cénĩ. Mẹ́rọ́'bá
ĩmidrị̃ Sĩtánĩ la acị̃ kẹ̃mị̃ áni, áwáŋâ trũ sĩ 'bá ndrũ̃jó najó.
9 Ĩtu pá ũkpó ru ã'ĩtáŋá sĩ, sĩ ĩ'di ụtrĩjó ã'dusĩku ĩnĩ̃ rá, ĩmĩ
ádrĩ̃pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ kí vâ ũcõgõ
ĩmidrị̃ ãlu 'dĩ kí vúŋá ta.
10 Ĩminí drĩ ũcõgõ ta agá sáwã were vúlé gá, Ãdróŋá
lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ trũ ĩmi umvelépi dĩ̃zã ĩ'didrị̃ ukólépi
ku Kúrísĩtõ drĩ̃ agá rĩ 'bã mgbã rĩ, la ĩmi ĩdrẽ sĩ pá tujó ũkpó
ru nĩ̃.
11 Ũkpõ 'bã adru kí pírí ĩ'di ãni jã 'dâ! Ámĩnã.
12 Wárágã ãlĩ̃ŋá mání sĩlé 'dĩ 'i ásĩ ĩ'di ãzãkoma Sílã drĩ̃ sĩ,
ĩ'di mâ ádrĩ̃pị ã'ĩ̃táŋá agá rĩ 'i. Ásị̃sĩ̃ŋá mání ĩminí wárágã
'dĩ sĩ̃jó rĩ, ĩ'di sĩ ĩmi ásị̃ imbájó ãzíla sĩ ĩjọ́ mgbã 'dĩ vú nzejó
'dĩ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ, ĩjọ́ íngõ drĩ táni sĩ ru idé ĩmi
ụrụ'bá gá, ĩtu pá ala gá 'dãá ũkpó ru.
13 Ĩmĩ ádrĩ̃pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka pẽlé ã'ĩ̃táŋá agá
Bãbũ̃lọ́nĩ̃ * gá 'dĩ kí, mâ ngọ́pị Mãrákõ abe, zị kí ĩmi pírí
cící ĩndĩ.
14 Ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ 'bã adru 'bá Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ã'ĩ̃lépi rá rĩ 'bã abe,
ĩzị dó ĩmi pírí cící lẽtáŋá sĩ.

---

* **5:13** *Bãbũ̃lọ́nĩ̃* ĩ'di ándrá táwũ̃nĩ̃ Rụ́mĩ̃ drị̃ ĩ̃tụ́ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí iréjó kpékpé ãmĩ́yọ́ŋá ru sáwã Pétẽrõ drĩ̃ sĩ rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé ị̃rị̃ rĩ

Pétẽrõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Sĩmọ́nĩ̃ Pétẽrõ ãtí'bó ãzíla ũ̃pĩgọ́ŋá Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ drị̃.

Ásĩ ĩ'di ĩmi 'bá ãlu ã'ĩ̃táŋá ãjẽ̃ ãmbógó 'dĩ alelépi ãma abe 'dĩ 'banî. Ã'ĩ̃táŋá 'dĩ úfẽ ĩminí mũkẽ ãzíla ĩ́jọ́ lịŋá múké Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋá ãmadrị̃ ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ drị̃ sĩ.

2 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ĩminí lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru nĩ̃táŋá ĩminí Ãdróŋá nĩ̃jó Úpí ãmaní Yẹ́sũ̃ be rĩ trũ.

Umveŋá ãzíla pẽ̃ŋá Ãdróŋá drị̃

3 Ũkpó Ãdróŋá drị̃ fẽ ãmaní ãko pírí ãmaní lẽlé sĩ u'ájó ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá ãzíla gẽ̃rị̃ ãmaní nĩ̃jó la 'bá ãma umvelépi rĩ lẽ dĩ̃zã ãzíla ũnĩ ĩ'didrị̃ alelé ãma abe rĩ sĩ.

4 Ĩ́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ Ãdróŋá fẽ ãmaní ĩ́jọ́ ãmbógó ãzíla ũ̃rõ̃drị̃ ru ĩ'di 'bã azịlé rĩ kî, ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ ãma icó dó sĩ acá ĩ'di áni ãzíla ãma dó sĩ apá ĩ́jọ́ ũnzí ũ̃nọ́kṵ agá ũnzĩkãnã fẽlépi 'dĩ kî sĩ rá.

5 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã ũkpó ã'ĩ̃táŋá ĩmidrị̃ drị̃ gá ũnĩ ũ'bãjó, ũnĩ drị̃ gá nĩ̃táŋá,

6 ãzíla nĩ̃táŋá drị̃ gá ĩ́jọ́ ụrụ'bá drị̃ gãjó rĩ, ĩ́jọ́ ụrụ'bá drị̃ gãjó rĩ drị̃ gá ĩ́jọ́ taŋá, ĩ́jọ́ taŋá drị̃ gá ĩmi ũ'bã ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ,

7 ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ gá ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ u'ájó ádrị́pị rú ãzíla ámvọ́pị rú rĩ, ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ u'ájó ádrị́pị ru ãzíla ámvọ́pị rú rĩ drị̃ gá lẽtáŋá.

8 Ã'dusĩku ĩdrĩ adru ĩ́jọ́ 'dĩ kî trũ cajó rá kí ĩmi tãmba adrujó ãzị trũ ãzíla ífí trũ nĩ̃táŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị̃ agá.

9 Wó 'bá ãzí drĩ adru ĩ́jọ́ 'dĩ kí kóru ĩ'di ãngũ ndre ãníŋá ãzíla mịfị̃ kóru ãzíla ãvĩ ĩ́jọ́ ĩ'di ũjĩ̃jó ĩ́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ ídu rĩ kî sĩ rĩ rá.

10 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi ũ̃'bĩ̃ ásị̃ pírí sĩ umveŋá ĩmi pẽjó rĩ 'bãjó ãbãŋâ kóru. Wó ĩdrĩ ĩ́jọ́ kí idé 'dĩ 'bã áni ĩmi icó a'délé ku,

11 ãzíla ála mụ ĩmi a'ĩ́lé ásị̃ ãlu sĩ Sṵ́rṵ́ ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ drị̃ agá.

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi igá ụ́'dụ́ pírí ị́jọ́ 'dĩ kî sĩ, ãzíla ĩdrĩ táni
pá tu agá ị́jọ́ mgbã ĩminí ã'ḭ́lé 'dĩ kí agá mgbemgbe tí.
13 Má ũrã ị́jọ́ pịrị la ĩmi igájó mání drĩ adru agá ụrụ'bá
hémã rú 'dĩ agá 'dâ ị́jọ́ 'dĩ kî sĩ,
14 ã'dusĩku ma mụ ụrụ'bá 'dõ trũlé 'bãlé bụ́lụ́ gá, cécé Úpí
ãma ãni Yẹ́sṵ́ Kúrísĩtõ 'bã i'dajó la mání tọndọlọ rĩ áni.
15 Ãzíla ma mụ ũkpó pírí 'bãlé sĩ ndrejó la áma vúlé gá
'dâ ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi igá ị́jọ́ 'dĩ kí rá.

'Bá Kúrísĩtõ 'bã dịzã ndrelépi mịfị sĩ rĩ kî

16 Ãma ṵ̃'bḭ́ á'dígó ãzí itúlé ũndũwã 'bá drḭ́ sĩ ãzo 'dĩ kí vú
nzelé ĩminí ũkpó ãzíla amụ́ŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ́ Kúrísĩtõ drḭ́
drḭ́ gá ku, wó ãma ándrá 'bá sãdínĩ rú ũkpó ĩ'didrḭ́ ndrelépi
ãma mịfị sĩ rá rĩ kî.
17 Kúrísĩtõ ịsụ́ ãrútáŋá ãzíla dịzã angájó Ãdróŋá Átẹ́pị rú
rĩ drḭ́ 'dĩ ụ́'dụ́kọ angálépi Ũkpó 'Dḭ́pị dịzã rú rĩ drḭ́ jọlépi la,
"'Dĩ mâ Ngọ́pị mání lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di
ị́jọ́ sĩ." †
18 Ãma ãmgbã are ụ́'dụ́kọ angálépi 'bṵ̃ gâlé 'dĩ 'i ãmaní
adrujó ĩ'di trũ 'bé Ãlá 'dã sḭ́ gâlé rĩ sĩ.
19 Ị́jọ́ nábḭ̃ 'bã kí sĩlé Yẹ́sṵ́ drḭ́ gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ ãndá la ĩ'di adru
ĩminí múké ĩdrĩ ásḭ́ 'bã drḭ́ la gá rá rĩ gá, ã'dusĩku ĩ'di cécé
tárã ãngũ jilépi ḭ́nḭ́ agá kpere ãngũ 'bã ụwḭ́ agá rĩ áni ãzíla
lẽlẽgó agálépi ṵ̃'bụ́tḭ sĩ rĩ dó sĩ ãngũ ji ĩmi ásḭ́ gá.
20 Ị́jọ́ 'dĩ kí drḭ́ gâ sĩ pírí lẽ ĩmi ũrã ị́jọ́ 'dĩ 'i, ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ́
sĩlé rĩ idé ru ị́jọ́ nábḭ̃ 'bã kí ífí icélé rĩ sĩ ku.
21 Ã'dusĩku ị́jọ́ nábḭ̃ 'bã kí ũlũlé rĩ angá kí ásḭ́ gá ku, 'bá kí
ándrá ị́jọ́ angálépi Ãdróŋá drḭ́ rĩ jọ Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí drḭ́
cejó nĩ rĩ sĩ.

2

Nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãzíla lḭ̃kḭ̃ ĩ'badrḭ́ gá rĩ

1 Wó nãbịya ĩnzõ rú la kí ándrá 'bá kí drĩdríŋĩ gá cí, cécé
vâ ímbá'bá ĩnzõ rú 'bã kí mụlé adrulé ĩmi drĩdríŋĩ gá cí rĩ
áni. Kí mụ ímbátáŋá ĩnzõ rú sĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rĩ kí imbálé ũní-ũní
ru ãzíla kí mụ Úpí kí ĩgbãlépi ãjẽ̃ ãmbógó sĩ pírí rĩ gãlé
úmgbé, kí sĩ lḭ́kḭ̃ ají kí drḭ́ gá mbẽlẽŋá ru.
2 'Bá ũ'bí kí mụ gẽ̃rḭ́ ĩ'badrḭ́ drḭ̃nzá ru rĩ kí vú ũbĩlé ãzíla
ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ, 'bá ãzí kí ị́jọ́ ũnzí jọ gẽ̃rḭ́ ị́jọ́ mgbã rĩ drḭ́
drḭ́ gá.
3 Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí rọ̃mmgbọ́ ĩ'badrḭ́ sĩ kí ĩmi ayú sĩ
ãko ịsụ́jó á'dígó ĩnzõ rú ĩ'bã kí itúlé 'dĩ kí zãŋá sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ

† **1:17** Mãtáyõ 17:5; Mãrákõ 9:7; Lụ́kã 9:35

sĩ, Ãdróŋá 'bã ịjọ́ lịŋá kí drḭ gá rĩ ídu bábá ãzíla Ãdróŋá kí ḭ̃ḭ̃kḭ̃lépi rĩ ko ṵ'dṵ́ ku.

4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be ándrá mãlãyíkã ịjọ́ ũnzí izalépi 'dĩ kí ku. Wó umbé kí nõrórõ sĩ cí ãngũ ịnị sĩ drḭcịjó rĩ agâ sĩ Ụ'dṵ́ ịjọ́ Lịŋá drḭ tẽjó.

5 Ãdróŋá a'be ándrá ṹnọ́kṵ́ ídu rĩ ku, ḭ̃mvṵ́ ándrá 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí ḭ̃yḭ́ sĩ, pa lú Núwã 'bá ịjọ́ kpị rĩ ũlũlépi rĩ 'i, ãzíla 'bá ãzí ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí abe.

6 Ãdróŋá lị ịjọ́ táwṹnḭ̃ Sõdómũ ãzíla Gõmórã kí drḭ gá kí ivéjó ãcí sĩ, ãzíla 'bã kí ícétáŋá ru 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'banî,

7 ãzíla drĩ ándrá Lọ́tḭ 'bá ịjọ́ kpị idélépi rĩ pa ĩ'diní ũcõgõ ịsṵ́ agá ídri 'bá ịjọ́ ũnzĩkãnã idélépi 'dĩ 'badrḭ rĩ agá rá

8 (Lọ́tḭ 'bá ịjọ́ kpị idélépi rĩ ri u'álé 'bá 'dã kí drĩdríŋḭ̃ gá, ri ũcõgõ ịsṵ́lé ĩ'di ásḭ gá ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã ndrelé ãzíla arelé ṵ'dṵ́ pírí 'bá 'dã kí idélé 'dã kî sĩ.)

9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá nḭ̃ 'bá u'álépi ídri ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ trũ 'dĩ kí upajó rá ịjọ́ kí ṹ'bḭ̃jó rĩ kí agá rá, ãzíla 'bá ũnzí 'dĩ kí tãmbajó ṵ'dṵ́ ịjọ́ lịjó rĩ tẽjó.

10 Ḭjọ́ 'dĩ ãndá 'bá acḭ́lépi ịjọ́ ụrụ'bá drḭ vú ũbĩlépi ĩlí ũnzíkãnã 'bá izalépi 'dĩ abe ãzíla 'bá ũkpó Ãdróŋá drḭ idelépi idê 'dĩ kî.

Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí drḭ ũkpõ rú ãzíla ãfó ru, idé kí ṹrḭ sĩ ãko dḭ̃zã rú 'bṹ gá 'dĩ kí u'dáŋá sĩ ku.

11 Táni mãlãyíkã kí adrujó ũkpó sĩ kí ndẽjó rá tí, ají kí ú'dáŋá 'bá 'dĩ kí tõjó Úpî drḭ̃lẹ́ gá ku.

12 Wó ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí cécé ãnãkpá ásé agá ịjọ́ ũrãlépi ku, tḭlé lú ụrụlé ụ'dḭ́lé rá 'dĩ kí áni. Kí ịjọ́ ĩ'baní nḭ̃lé ku rĩ kí u'dá u'dâ ãzíla ála mụ kí ụ'dḭ́lé cécé ãnãkpá kí áni kí ḭ̃ḭ̃kḭ̃ rá.

13 Ála mụ ĩ'baní drḭ̃rịma fẽlé ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ. Ḭjọ́ ĩ'baní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ĩ'di ịjọ́ ũnzí idéjó ḭ̃tṹ sĩ rĩ 'i. Kí u'á ãyĩkõ sĩ rijó ĩmi abe ãkónã tị gá gbíyã ĩ'badrḭ 'dĩ kî trũ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí ĩmi rṹ iza sĩ drḭ̃nzá ajíjó ĩmi drḭ gá.

14 Mịfḭ la ci kí ãwṹ sĩ ambamba, a'be kí ịjọ́ ũnzí idéŋá ku, kí 'bá pá tulépi ásḭ gá ũkpó ru ku 'dĩ kí bḭ́lẹ́ iwí, rọ̃mmgbọ́ sĩ ndẽ kí nĩ, kí 'bá wãlé rá la kî.

15 Ãvĩ kí gẽrḭ̃ pịrị rĩ rá, drḭ la iza kí ru rá ĩ'bã kí gẽrḭ̃ Bãlámũ Bẽyọ́rḭ ngọ́pị ándrá ũyá ịsṵ́lépi ịjọ́ ũnzí sĩ lẽlépi rĩ vú bḭ̃jó rĩ sĩ. *

16 Wó kãyĩnõ ãnãkpá ru ịjọ́ jọlépi ku rĩ uzá drḭ la gá 'bâ áni ṵ'dṵ́kọ́ sĩ, ãzíla ụtrḭ aza nábḭ drḭ gá rĩ.

---

* **2:15** Ḭjọ́ *Bãlámũ* drḭ gá rĩ ála ĩ'di ịsṵ́ bṵ́kṹ Kãlãfe drḭ cápĩtã 22 agá.

17 'Bá 'dĩ kí cécé kídí ĩyị́ kóru ãzíla ũfú ãlụ́kụ́kṹ 'bã drolé
rĩ áni. Ãngũ ịnịbịrịcịcị rĩ úmba tã la kí tẽjó.
18 Kí ị́jọ́ ãfó ru ãzíla ị́jọ́ azajó aza-azâ 'dĩ kí jọ ãzíla kí tị
ũnzí ĩlí ụrụ'bá drị́ 'dĩ kí ayú sĩ 'bá i'dólépi apálépi angájó
'bá u'álépi ĩlí ũnzíkãnã ụrụ'bá drị́ gá 'dĩ kí ụrụjó.
19 Kí 'bá 'baní drĩ̃lẹ́mmgbọ azị́ íni 'dĩ kí ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí ãni,
ã'dusĩku 'bá la adru ãtí'bó ru la ãko ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá úpí ru rĩ
sĩ̃.
20 Wó 'bá drĩ ru pa rọ̃mmgbọ́ ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị́ agá ĩ'di 'bã
Úpí ãma ãni 'Bá 'bá Palépi Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ nĩ̃jó rĩ sĩ ãzíla drĩ
a'dé ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí agá ĩ̃dị́ sĩ ĩ'di ndẽjó rá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ
'bã ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé vúlé rĩ kí dó ũnzĩkãnã sĩ drĩ̃drị́ rĩ kí ndẽ
rá.
21 Ĩ'di adru ĩ'baní múké gẽr̃ị́ ị́jọ́ kpị rĩ drị́ nĩ̃jó ku ndẽ ĩ'baní
nĩ̃jó la cé ãzíla ĩ'baní ũngúkú ujajó ãzị́táŋ́á fẽlé ĩ'baní ãlá
ĩ̃dr̃ĩ̃lé 'dĩ a'bejó rá rĩ rá.
22 Ị́jọ́ ru idélépi kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ị́jọ́ u'bélé rĩ dó ãndá,
“Ũcógó gõ vúlé ĩ'di 'bã ụ́gbẹ́ mbelé,” † ãzíla “Ĩzõgó andre
ũjĩlé rá rĩ gõ vúlé ru ũlĩlé kócõ agá.”

3

Ụ'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ

1 Mâ wọ̃r̃ị́ka máni lẽlé ambamba 'dĩ, 'dĩ wárágã máni sĩlé
ĩminí ĩ̃r̃ị́ rĩ 'i. Wárágã ĩ̃r̃ị́ 'dĩ kí sĩ álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ ĩminí nĩ̃lé
cé rĩ kí drị́ gá, ĩmi ũrã sĩ ị́jọ́ kpị la.
2 Álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ ándrá 'bá nábĩ̃ rú ãlá 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ
kí sĩ, ãzíla ãzị́táŋ́á Úpí ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ 'bã jọlé 'bá
ũ̃pịgọna rú 'dĩ 'ba rụ̃ sĩ rĩ kî sĩ.
3 Drĩ̃dr̃ị́ rĩ sĩ lẽ ĩ̃nĩ̃ rá ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ kí sĩ, 'bá ũnzí kí ãfũ rá
ĩlí ĩ'badr̃ị́ la kí drị́ ují nĩ, kí mụ acị́ ị́jọ́ ũnzí idé trũ ãzíla ị́jọ́
ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí vú ũbĩ trũ.
4 Kí jọ la, “Ị́jọ́ ĩ'di 'bã azị̃lé ĩ'di 'bã ‘ãgõ’ rá rĩ dó íngõlé yã?
I'dójó ándrá ụ́'dụ́ ãmã áyị́pịka 'bã kí ũdrãjó 'dã sĩ kpere
ãndrũ ãko pírí kí mụ drị́ gá ándrá ũ̃nọ́kụ́ i'dójó 'bãjó rĩ sĩ rĩ
áni.”
5 Wó círí ru drị́ la ãvĩ kí Ãdróŋ́á idé 'bṹ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé
ãzị́táŋ́á ru rĩ sĩ ãzíla ají vũ angájó ĩyị́ agá ãzíla ce andre la
ĩyị́ sĩ.
6 Ĩyị́ 'dĩ 'bã vúŋ́á sĩ ãko ándrá ũ̃nọ́kụ́ drị́ gá 'dĩ ịmvụ́ kí ĩyị́
galépi tré 'dã sĩ.
7 Ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ ãlu 'dĩ sĩ 'bṹ ãzíla ũ̃nọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ kí
úmba kí tã ãcí nî, úmba kí tã sĩ 'bá Ãdróŋ́á gãlépi úmgbé
'dĩ kí ị́jọ́ lịjó ãzíla kí ĩ̃l̃ĩ̃kĩ̃jó.

† **2:22** Ị́jọ́ U'béŋ́á 26:11

8 Mâ wǫ̃rı̨̃ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ãvĩ ı̨jọ́ ãlu 'dĩ ku.
Úpí ní ụ́'dụ́ ãlu ĩ'di cécé ílí álĩfũ ãlu rĩ áni, ãzíla ílí álĩfũ ãlu
ĩ'di cécé ụ́'dụ́ ãlu rĩ áni.
9 Úpí ı̨cı̨ ru drı̨̃ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ kí idéjó ku, 'bá ãzí rĩ 'bã
kí ũrãlé rĩ áni. Ãdróŋá 'bã ásı̨ ı̨̃gbẹ́ ru mî sĩ, lẽ 'bá ãzí ãlu
la 'bã ı̨̃lı̨̃kı̨̃ ku, wó 'bá pírí 'bã amụ́ kí ásı̨ ujalé.
10 Wó ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ la amụ́ cécé ų̃gụ́'bá áni. 'Bų̃
la ãvĩ nuŋâ trũ, ãko ala gá rĩ kí ve ãcí sĩ, ãzíla ų̃nǫ̣́kụ́ ãko
ala gá rĩ kí abe kí mụ velé pírí rá. *
11 'Bá ní ãko pírí kí ı̨̃lı̨̃kı̨̃jó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, lẽ dó ĩmi adru
dó 'bá gbíyã íngõ ní rĩ kî? Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá ãzíla ásı̨ ãlá
Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ sĩ.
12 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ụ́'dụ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ drı̨̃ tẽ agá, 'bã amụ́
rú sĩ mbẽlẽ, ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bų̃ la tı̨ ko velé ãcí sĩ ãzíla ãko ala
gá rĩ kí aká ãcí 'bã ũkpó sĩ rá.
13 Wó Ãdróŋá azı̨ ãmaní 'bų̃ ú'dí ãzíla ų̃nǫ̣́kụ́ ú'dí ãngũ
ı̨jọ́ lı̨ŋá pı̨rı̨ rĩ 'bã sĩ ãngũ najó nĩ rĩ 'i. Ãma ãngũ ndre drı̨̃
gá ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé 'dã gá.
14 Įjọ́ 'dĩ sĩ, mâ wǫ̃rı̨̃ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩminí ãngũ
ndre agá drı̨̃ gá, ĩ'bã ũkpó pírí lẽ ụ́'dụ́ 'dã 'bã ı̨sụ́ ĩmi ı̨jọ́ ũnzî
kóru, ãzíla ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ agá ĩ'di be.
15 Lẽ ã'bã ãma ásı̨ gá ásı̨ teŋá Úpí ãmadrı̨̃ drı̨ gá rĩ drı̨̃, ífí
la patáŋá. 'Dĩ ı̨jọ́ ãma ádrı̨́pı̨ ãmaní lẽlé ambamba Páwų̃lǫ̃
'bã sĩlé ĩminí ũndũwã Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ rĩ 'i.
16 Sĩ ı̨jọ́ 'dĩ kí gę̃rı̨̃ ãlu sĩ wárágã ĩ'didrı̨̃ kí agá pírí jọ ı̨jọ́ ı̨jọ́
'dĩ kí drı̨ gá. Wárágã ĩ'didrı̨̃ kí agá ı̨jọ́ ãzí kí ũkpó-ũkpó, 'bá
nı̨̃táŋâ kóru ãzíla pá tulépi pı̨rı̨ ku 'dĩ kí ífí la uja ndú cécé
ĩ'bã kí idélé ı̨jọ́ sĩlé Ãdróŋá drı̨ ãzí 'dĩ kí abe rĩ áni. Kí lı̨̃kı̨̃
ají kí drı̨ gá cénĩ.
17 Įjọ́ 'dĩ sĩ, mâ wǫ̃rı̨̃ka, ĩminí ı̨jọ́ ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ 'bã
kí imbálé rĩ nı̨̃jó cé rĩ sĩ ĩmba ĩmi tã 'bá ãbãlépi 'dĩ kí sĩ, 'bá
ı̨jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'bã agụ rû sĩ ĩmi ãmvé ãzíla ĩmi a'dé rû
sĩ ãngũ ĩminí sĩ pá tujó ãlá 'dĩ kí agá ku be nĩ.
18 Wó ĩzo ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ãzíla nı̨̃táŋá Úpí ãma ãni 'Bá 'bá Palépi
'dĩ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ agá. Dı̨̃zã 'bã adru ĩ'diní i'dójó ãzíla jã
'dâ. Ámĩnã.

---

* **3:10** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *ų̃nǫ̣́kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ* ãvĩlé rá jõku *ála mụ ı̨jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá.*

Wárágã Yõháṇã 'bã sĩlé drį̃drį̃ rĩ

Į̃jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Į̃jọ́ máni sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di 'bá ándrá umvelé Į̃jọ́ 'i, ídri
ukólépi ku rĩ fẽlépi ándrá ídu cí ãko pírí 'bã kí i'dóṇá gá rĩ
drį̃ gá. Ãma are į̃jọ́ Ĩ'di 'bã jọlé rĩ ãma bį̃lẹ́ sĩ rá, ãndre ĩ'di
ãma mį̃fį̃ sĩ, ãzíla ãma aló vâ ĩ'di ãmadrį̃ sĩ rá.
2 'Bá 'dĩ ĩ'di ídri angálépi Ãdróṇá drį̃ ru i'dalépi ãmaní
rĩ 'i, ãndre ĩ'di rá, ãma į̃jọ́ vú nze drį̃ la gá, ãzíla ãma lũ la
ĩminí ĩ'di ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ 'i. Ĩ'di ándrá Átẹ́pį̃ Ãdróṇá
be ãzíla Ãdróṇá i'da dó ĩ'di ãmaní nĩ.
3 'Bá ãma ndrelé ãma mį̃fį̃ sĩ, ãzíla ãma į̃jọ́ la arejó ãma
bį̃lẹ́ sĩ 'dĩ bãsĩ 'bá ãmã vú nzelé ĩminí 'dĩ 'i. Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó
sĩ tị icí ãma abe tị icítáṇá ãmã icílé ãmã Átẹ́pị Ãdróṇâ trũ
ãzíla Ngọ́pį̃ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ trũ rĩ agá.
4 Ásĩ į̃jọ́ 'dĩ kí ĩminí íni la ãyĩkõ ãma kí tị icíjó ĩmi abe rĩ
'bã ga ãma agá tré benĩ.

U'ájó dį̃zã Ãdróṇá drį̃ agá rĩ

5 Į̃jọ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní vâ ãmã ũlũlé ĩminí rĩ
ĩ'di 'dĩ, Ãdróṇá ĩ'di ãlá ru cécé dį̃zã áni, ĩ'di agá į̃nį̃ 'dáyụ.
6 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ dó jọ la ãma icí tị ĩ'di trũ ãlu, wó ãma
vâ u'á į̃nį̃ agá, ãma alį̃ ĩnzõ į̃jọ́ ãmaní idélé rĩ kí sĩ ãzíla į̃jọ́
mgbã la ãma agá 'dá yu.
7 Wó ãdrĩ kí adru dį̃zã Ãdróṇá drį̃ agá cécé ĩ'di 'bã adrujó
dį̃zã rĩ áni, ãma kí dó tị icíma trũ ãma drĩdríṇĩ gá, ãzíla ãrí
Yẹ́sų̃ Ãdróṇá Ngọ́pị drį̃ la ãma ũjĩ į̃jọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí agá pírí
nĩ.
8 Ãdrĩ jọ la ãma į̃jọ́ ũnzî kóru, ãma ãma vúṇá 'dĩ ulé, ãzíla
į̃jọ́ mgbã rĩ ãma agá 'dáyụ.
9 Wó ãdrĩ ãma ásį̃ uja sĩ į̃jọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí i'dajó Ãdróṇá
ní rá, ĩ'di ã'į̃táṇâ trũ sĩ ãma ũtrũjó į̃jọ́ ũnzí ãmaní idélé 'dã
kí agá pírí rá, ĩ'di vâ į̃jọ́ ũnzí 'dã kí sĩ ãma ũjĩ ãlá ru, ã'dusĩku
ĩ'di 'bã adrujó 'bá į̃jọ́ pį̣rį̣ rĩ idélépi ãzíla lį̣lépi rĩ 'i rĩ sĩ.
10 Ãdrĩ jọ la ãma idé į̃jọ́ ũnzí ku, ãma Ãdróṇá 'bã ĩnzó'bá
ru, ãzíla į̃jọ́ 'dĩ la i'da la į̃jọ́ ĩ'didrį̃ gá mgbã rĩ ãma agá 'dáyụ.

2

1 Anzị mádrị́ mání lẽlé ambamba ã'ị̃tãŋá agá 'dĩ, ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ĩmi idé rú sĩ ị́jọ́ ũnzí ku, wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí idé rá, 'bá pá tulépi mãmálá 'bãjó Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá ãma kẽjị́ gá rĩ ĩ'di Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bá ãlápítí rĩ 'i.

2 Kúrísĩtõ ĩ'di kãbĩlõmvá sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ gá rĩ kí idéjó rĩ áni rĩ 'i, ãzíla 'bá pírí ũ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá rĩ abe.

3 Ãma icó nj̃lé la ãndá-ãndá ru ãnj̃ Ãdróŋá rá la ãmaní ãzị̃tãŋá ĩ'didrị̃ kí tãmbajó rĩ sĩ.

4 'Bá jọlépi la ínj̃ Ãdróŋá cé, wó ãzị̃tãŋá Ãdróŋá drị̃ kí tãmbalépi ku rĩ, ĩ'di ĩnzó'bá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ ĩ'di agá 'dáyụ.

5 Wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩ, ĩ'di 'bã lẽtãŋá Ãdróŋá lẽjó rĩ ĩ'di adru ãndá-ãndá ru. Ãko i'dalépi la ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ rĩ ĩ'di 'dĩ:

6 'bá drĩ jọ la 'i Ãdróŋá agá, 'bã acị́ cécé ándrá Yẹ́sṹ 'bã acị́jó rĩ áni.

Ãzị̃tãŋá ú'dí Ãdróŋá drị̃ gá rĩ kî

7 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ásĩ ĩminí ãzị̃tãŋá ú'dí la ku, wó údu ĩmĩ nj̃lé cé ĩlẽ jõ ĩmi lẽlẽ i'dóŋá gâlé 'dã 'i. Ãzị̃tãŋá údu 'dĩ ĩ'di jõ ĩmĩ ị́jọ́ arelé 'bo rĩ 'i.

8 Ásĩ vâ ĩminí ãzị̃tãŋá ú'dí la, ị́jọ́ la mgbã rĩ ĩ'di Yẹ́sṹ agá ãzíla ĩmi agá, ã'dusĩku ị́nj́ la alị-alị ãzíla dj̃zã mgbã ru i'dalépi ã'ị̃tãŋá mídrị́ sĩ rĩ i'dó ãngũ jilé 'bo.

9 'Bá jọlépi la 'i u'á dj̃zã agá wó ádrị́pj̃ ngũ̃lépi ũnzí rĩ, ĩ'di drĩ ị́nj́ agá.

10 'Bá ádrị́pj̃ lẽlépi rĩ, la u'á dj̃zã agá, ãko ãzí ĩ'di agá ĩ'diní sĩ fẽjó 'bá ãzí la a'dé ị́jọ́ ũnzí agá la 'dáyụ.

11 Wó 'bá drĩ ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka ãzí rĩ kí ngũ̃ ũnzí, ĩ'di ị́nj́ agá, ãzíla ĩ'di acị́ ị́nj́ agá, nj̃ 'i mụ íngõlé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ị́nj́ ãsã ĩ'di 'bã mịf̃ị́ cí.

12 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma ĩminí wárágã 'dĩ sĩ i'dajó la ĩminí ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị́ gá rĩ kí trũjó Kúrísĩtõ sĩ 'bo rĩ sĩ.

13 Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ́pịka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sṹ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ nj̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ kãrị́lẹ̃ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ĩminí Sĩtánĩ ndẽjó 'bo rĩ sĩ, ãzíla ĩminí vâ ãmã Átẹ́pị nj̃jó cé rĩ sĩ.

14 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ ị́jọ́ 'dĩ ĩminí íni la ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ nj̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ́pịka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sṹ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ nj̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ ị́jọ́ 'dĩ ĩminí kãrị́lẹ̃ ĩmĩ adrujó ũkpó ru ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ u'álépi ĩmi ásị́ gá, ĩminí sĩ ã'dị́ Sĩtánĩ be rĩ ndẽjó rá rĩ agá rĩ sĩ.

Ĩlẽ ĩjọ́ ũnọ́kụ́ drį̃ ku

15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, lẽ ĩlẽ ũnọ́kụ́ 'dĩ ku, jõku ãko la ala
gá ũnzí 'dĩ kí abe pírí. 'Bá ãzí drĩ ũnọ́kụ́ lẽ ĩjọ́ ala gá 'dĩ kí
abe, lẽtáŋ̨á Ãdróŋ̨á lẽjó rĩ ĩ'di agá 'dáyụ.
16 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩjọ́ pírí ũnọ́kụ́ 'dĩ agá rĩ kí, ĩjọ́ ũnzíkãnã 'bá
'bã kí lẽlé 'dĩ kí, ĩlí ụrụ'bá drį̃ gá rĩ trũ, ãfó sĩ ru ịpĩjó ãko
ụrụ'bá 'dõ drį̃ rĩ sĩ rĩ abe. Ãko 'dĩ angá kí Ãdróŋ̨á ãmã Átẹ́pị
rú rĩ drį̃lẹ́ ku, 'dĩ kí ãko ũnọ́kụ́ ũnzí 'dõ ãni.
17 Ụ̃nọ́kụ́ la alị-alị ãko pírí ala gá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ kí abe,
wó 'bá ĩjọ́ Ãdróŋ̨á 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ la u'á jã 'dâ.

Mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drį̃ 'i

18 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ acá dó ãni
rú. Úlũ ándrá ĩminí mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drį̃ rĩ la drụ́zị́ amụ́ rá,
ú'dî'da íni mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drį̃ rĩ ãfũ kí dó wẽwẽ̃ rú. 'Dĩ dó
bãsĩ gbíyã ãmã ụ́'dụ́ ĩjọ́ 'bã kí ãsĩjó rĩ nĩ̃jó rĩ 'i.
19 'Bá ru ujalépi Kúrísĩtõ 'bã mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ fũ kí ãma rụ́
'dâ rá ĩ'bã kí adrujó ãma ãzí ku rĩ sĩ. Wó drĩ kí tá adru agá
ãma ãzí, kí tá ace agá ãma abe.
20 Wó ĩnį̃ ĩjọ́ mgbã rĩ 'bo, ála ĩminí Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó ĩmi
drį̃ gá 'bo rĩ sĩ.
21 Ásĩ ĩminí ĩjọ́ 'dĩ áni rá la, adru ĩminí ĩjọ́ mgbã rĩ nĩ̃jó ku
rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩminí ĩjọ́ mgbã rĩ nĩ̃jó cé, ãzíla ĩminí nĩ̃jó
la cé ĩjọ́ mgbã rĩ agá ĩnzõ 'dáyụ rĩ sĩ.
22 'Bá ĩnzó rĩ ã'di 'i? Ĩ'di 'bá Yẹ́sũ ã'į̃lépi ku, jọlépi la adru
Kúrísĩtõ 'i ku rĩ 'i. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ
drį̃ gá rĩ 'i, ĩ'di 'bã Ãdróŋ̨á gãjó Ngọ́pį̃ be úmgbé rĩ sĩ.
23 'Bá Ãdróŋ̨á Ngọ́pị gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋ̨á Átẹ́pị rú
'i. Wó 'bá Ãdróŋ̨á Ngọ́pį̃ ã'į̃lépi rá rĩ ã'į̃ Ãdróŋ̨á 'i rá.
24 Lẽ ĩmba ĩjọ́ ĩminí arelé ímbátáŋ̨á i'dóŋ̨á gâlé rĩ 'bã tã
ĩmi ásị́ gá. Ĩdrĩ ímbátáŋ̨á 'dĩ tãmba rá, ĩmi ace tị icíma ĩmi
icílé Ãdróŋ̨á Ngọ́pị trũ ãzíla Ãdróŋ̨á Átẹ́pị rú rĩ trũ rĩ agá.
25 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ĩjọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé ãmaní ídri ukólépi ku rĩ
ịsụ́ rá.
26 Ásĩ ĩminí ĩjọ́ 'dĩ kí 'bá lẽlépi ĩmi drį̃ celépi ũnzí 'dĩ kí sĩ.
27 Wó ĩmi rú rĩ, Kúrísĩtõ ũsũ Úríndí ídri drį̃ gá rĩ ĩmi drį̃
gá 'bo. Úríndí ĩ'didrį̃ 'bã u'ájó ĩmi agá rĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã ímbá
dó ĩmi nĩ ku. Úríndí ĩ'didrį̃ dó ĩmi imbá ĩjọ́ pírí kí sĩ nĩ, ãzíla
ĩjọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩjọ́ pịrị la, ĩnzõ ala gá 'dáyụ. Ĩmi are
ĩjọ́ Úríndí 'bã imbálé rĩ 'i, ãzíla ĩmi ace dó sĩ tị icílé Kúrísĩtõ
be.

Anzị Ãdróŋ̨á drį̃ kí 'bã u'áŋ̨á

28 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzḭ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma adru kí
Kúrísĩtõ agá jã 'dâ, drĩ dó sĩ drṹzḭ ãgõ vúlé 'dõlé ḭ̃dḭ rá, ãma
ásḭ dó sĩ adru ũkpó ru ãzíla ãma icó kí dó sĩ idélé drḭ̃nzá sĩ
ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá ku, ṹ'dṹ ĩ'di 'bã amṹjó rĩ sĩ.
29 Ĩnḭ̃ rá Kúrísĩtõ 'i 'bá ãlápítí la. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnḭ̃ vâ rá 'bá
ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ pírí ḭjọ́ mgbã pḭrḭ rĩ kí idélépi rĩ kí anzḭ
Ãdróŋá ãni ã'dusĩku ídri ãmadrḭ gá ṹnọ́kṹ 'dĩ drḭ̃ gá 'dâ rĩ
ĩ'di cécé ídri Kúrísĩtõ drḭ rĩ áni.

3

1 Ĩndre lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmbógó ãma rṹ 'dĩ 'i, lẽtáŋá
ĩ'di bãsĩ ãma umvejó ĩ'di 'bã anzḭ rú 'dĩ 'i, ãma bãsĩ 'dĩ 'bá
áni. 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ ṹnọ́kṹ 'bã ãma nḭ̃jó ku rĩ 'i, ã'dusĩku ṹnọ́kṹ
nḭ̃ ĩ'di ku.
2 Mâ wọ̃rḭka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí ú'dî'da anzḭ
Ãdróŋá ãni, ãnḭ̃ kí drṹzḭ ãma kí adru íngoní yã rĩ gá ku,
ṹ'dṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Wó drĩ drṹzḭ ãgõ rá, ãma dó
adru cécé ĩ'di ãni, ã'dusĩku ãma dó ĩ'di 'bã mgbã rĩ ndre
ãma mḭfḭ sĩ.
3 'Bá pírí ásḭ 'bãlépi Kúrísĩtõ drḭ̃ gá acájó ĩ'di ãni rĩ 'bã
adru kí cécé Kúrísĩtõ áni ḭjọ́ ũnzî kóru.
4 'Bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drḭ gá rĩ kí
ũnũlépi rĩ 'i, ã'dusĩku ḭjọ́ ũnzí idéjó rĩ ĩ'di ãzḭ́táŋá Ãdróŋá
drḭ gá rĩ kí ũnũjó rĩ 'i.
5 Ĩnḭ̃ rá Yẹ́sṹ amṹ ḭjọ́ ũnzí ãmadrḭ gá rĩ kí wṹlé, wó ĩ'di
agá ḭjọ́ ãzí ũnzí la ãluŋá la 'dáyụ.
6 Ãdrĩ ace u'álé ĩ'di agá, ãma icó ḭjọ́ ũnzí idélé ku. 'Bá
rilépi ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ ndre ĩ'di ku, jõku nḭ̃ vâ ĩ'di ku.
7 Anzḭ mádrḭ mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi
ku. 'Bá ḭjọ́ pḭrḭ rĩ idélépi rĩ, ĩ'di 'bá ãlá la, cécé Kúrísĩtõ 'bã
adrujó ãlá ru rĩ 'bã áni.
8 'Bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá Sĩtánĩ drḭ̃, ã'dusĩku Sĩtánĩ
i'dó ũnzĩkãnã idélé i'dóŋá gâlé kpere ãndrũ. Ḭjọ́ ãmbógó
Ãdróŋá 'bã Ngọ́pḭ tḭ ãpẽjó rĩ ĩ'di amṹjó ḭjọ́ Sĩtánĩ drḭ rĩ kí
anujó.
9 'Bá Ãdróŋá 'bã anzḭ rú rĩ icó kí ḭjọ́ ũnzí idélé ku, ã'dusĩku
kí adrujó ádrízã Ãdróŋá drḭ̃ trũ rĩ sĩ, icó kí ḭjọ́ ũnzí idélé drḭ̃
gá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã adrujó ĩ'bã Átẹ́pḭ rú rĩ sĩ.
10 Ãma anzḭ Ãdróŋá drḭ̃ kí drĩdríŋĩ awa anzḭ Sĩtánĩ drḭ̃ abe
ḭjọ́ 'dĩ sĩ. 'Bá ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi ku, jõku drĩ
'bá ãzí kí lẽ ku, adru ngọ́tḭ́ŋá Ãdróŋá ãni la ku.

Ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ

11 'Dĩ ĩjọ́ ũlũlé ĩminí ĩmĩ arelé i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Jọ ãmaní
ãlẽ kí ãma lẽlẽ ãma drĩdríŋĩ gá.
12 Lẽ ãma adru kí Kãyı́nı̃ áni ku, ĩ'di 'bã adrujó ngọ́tı́ŋá
Sĩtánĩ ãni rĩ sĩ, 'dı̨ dó sĩ ándrá ádrı́pı̃ Hãbı́lı̃ káyĩ rá. Kãyı́nı̃
'dı̨ ádrı́pı̃ ã'du ĩjọ́ sĩ yã? Kãyı́nı̃ 'dı̨ ádrı́pı̃ 'i ã'dusĩku ĩjọ́ ĩ'di
'bã ãmgbã rĩ 'bã idélé rĩ kí ũnzí-ũnzí wó ĩjọ́ ádrı́pı̃ Hãbı́lı̃
'bã idélé rĩ kí 'bãngá pı̨rı̨ ãlá rú.
13 Má ádrı́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, ĩmi idé ũrı̃ sĩ ku ũnọ́kụ̃
drĩ táni ĩmi ngũ̃ ũnzí.
14 Ãnı̃ rá ãma alı̨ drã agâ sĩ fijó ídri ukólépi ku rĩ agá
'bo. Ãnı̃ ĩjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ãmaní ãma lẽjó ãmã ádrı́pı̨ka
ãzíla ámvọ́pı̨ka kí abe lẽlẽ rĩ sĩ. 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ ĩ'di drĩ
u'á ũkpõ drã drı̃ agá.
15 'Bá ĩ'bã ádrı́pı̨ka kí ngũ̃lépi ĩ'bã ámvọ́pı̨ka kí abe ũnzí
rĩ, kí 'bá 'bá kí ụ'dı́lépi la kî, ãzíla ĩnı̃ rá 'bá 'bá ụ'dı́lépi rĩ
agá ídri ukólépi ku rĩ 'dáyụ.
16 Ãma lẽtáŋá nı̃ ĩjọ́ 'dĩ sĩ: Kúrísĩtõ fẽ ru ídri ãma ĩjọ́ sĩ.
Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ ãma ídri ãmã ádrı́pı̨ka ãzíla ámvọ́pı̨ka kí ĩjọ́
sĩ.
17 Wó 'bá ãzí drĩ adru málĩ ũnọ́kụ́ drı́ kî trũ, drĩ ádrı́pı̨
ãzíla ámvọ́pı̨ ĩjọ́ 'bã ndẽlé rá ndrelé cé rĩ ãzã ko ku, Ãdróŋá
'bã lẽtáŋá la dó adru ĩ'di ásı́ gá íngoní-íngoní ru yã?
18 Mâ anzı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãlẽ kí ãma tı̨ sĩ jõku
ĩjọ́ jọŋá sĩ á'dũ̃sĩ ku, wó 'etáŋá sĩ ãzíla ĩjọ́ mgbã rĩ sĩ.
19 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩjọ́ 'dĩ la i'da la ãmaní ãma ĩjọ́ mgbã agá, ãzíla
ãma ĩjọ́ mgbã ãni, ãma vâ ásı́ 'bã Ãdróŋá ãma abe cí rĩ drı̃
gá.
20 Ãma ásı́sı́ŋá drĩ ãma ĩjọ́ lı̨ cénĩ, lẽ ãnı̃ rá Ãdróŋá ndre
ãma ásı́ rá, ãzíla nı̃ ĩjọ́ pírí kí rá.
21 Mâ wõ̃rı́ka, ãdrĩ ãma ĩjọ́ lı̨ ãma ásı́ gâ sĩ ãma ndẽjó cénĩ
ku, ãma adru ũrı̃ kóru Ãdróŋá sĩ.
22 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãko ãma zı̨lé ĩ'didrı́ rĩ kí ı̨sụ́ rá,
ã'dusĩku ãma ĩjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩjó rá, ãzíla vâ kí
idéjó rá rĩ sĩ.
23 Ãzı̨́táŋá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ ĩ'di íni: lẽ ãma ã'ı̃ rụ́ ĩ'di
'bã Ngọ́pı̨ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drı̃ 'i, ãzíla ãlẽ ãma ãma drĩdríŋĩ gá
cécé Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní rĩ áni.
24 'Bá Ãdróŋá 'bã ãzı̨́táŋá kí vú ũbĩlépi rĩ kí u'á Ãdróŋá
agá, ãzíla Ãdróŋá la u'á ĩ'bã abe. Ãma nı̃ la ĩ'di u'á ãma agá
la ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ la u'á ãma agá nĩ.

4

Ĩmi ũ'bı̃ úríndí kí ráká

1 'Bá mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ã'ị́ ịjọ́ ãfũlépi 'bá jọlépi
la 'i 'bá kí imbá ịjọ́ Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã fẽlé nĩ rĩ sĩ rĩ ku.
Ĩmi amá úríndí pírí kí ráká, sĩ nĩjó la úríndí 'dĩ angá Ãdróŋá
drị, ã'dusĩku nãbịya ĩnzõ rú ũ'bí 'dĩ mụ kí ũ̃nọ́kụ́ gâlé 'dĩ.
2 Gẽrị̃ ĩminí Úríndí Ãdróŋá drị rĩ nĩjó rĩ ĩ'di 'dĩ: 'bá ã'ị́lépi
la Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ amụ́ ụrụ'bá 'bádrị̃ trũ rĩ ĩ'di úríndí angálépi
Ãdróŋá drị rĩ trũ.
3 Wó 'bá ã'ị́lépi la Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ amụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'bá ru ku
rĩ, ĩ'di úríndí angálépi Ãdróŋá drị rĩ kóru. Úríndí ĩ'di agá
rĩ angá mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drị rĩ drị. Ĩmi are ándrá ĩ'di mụ
amụ́lé rá, wó ú'dĩ'da ĩ'di íni cí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ.
4 Anzị mádrị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni.
Ĩndẽ 'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí rá, ã'dusĩku Úríndí Ãdróŋá drị u'álépi
ĩmi agá rĩ ndẽ ũkpõ sĩ úríndí ĩnzõ rú u'álépi ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ agá
rĩ rá.
5 Nábĩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ kí ũ̃nọ́kụ́ ũnzí 'dĩ ãni, kí ịjọ́ ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ
drị̃ kí jọ áyụ, ũ̃nọ́kụ́ la kí tị are.
6 Wó ãma 'bá Ãdróŋá ãni. Ị̃jọ́ 'dĩ bãsĩ 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi
cé rĩ 'bã kí sĩ ãma tị arejó 'dĩ. Wó 'bá Ãdróŋâ ãni ku rĩ are
ãma tị ku. Ị̃jọ́ 'dĩ la fẽ ãmaní nĩjó la 'bá 'dĩ Úríndí ịjọ́ mgbã
rĩ drị trũ, jõku ĩ'di úríndí ĩnzõ rú rĩ trũ rĩ gá nĩ.

Ãlẽ kí ãma lẽlẽ

7 Mâ wõ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, lẽ ãmụ kí ãma lẽŋâ
trũ drị̃ gá, ã'dusĩku lẽtáŋá angá Ãdróŋá drị. 'Bá 'bá lẽlépi
rĩ ĩ'di ngọ́tị́ŋá Ãdróŋá ãni, ãzíla ĩ'di 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi cé rĩ
'i.
8 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ nĩ̃ Ãdróŋá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá ĩ'di
lẽtáŋá.
9 Ãdróŋá i'da lẽtáŋá ĩ'didrị gá rĩ ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pị
kílímgbí ãlu-ãlu rĩ tị ãpẽjó ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé, ãmaní sĩ ídri
ukólépi ku rĩ ịsụ́jó ĩ'di rụ̃ sĩ rĩ sĩ.
10 Lẽtáŋá dó bãsĩ gápi 'dĩ: adru ãlẽ Ãdróŋá 'i íni la ku, wó
rá la lẽ ãma 'i, ãpẽ Ngọ́pĩ̃ tị ãmaní gẽrị̃ rú sĩ ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃
kí idéjó ãzíla trũjó.
11 Mâ wõ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, Ãdróŋá drĩ dó ãma
lẽ káyĩ 'dĩ 'bã áni, lẽ dó ãlẽ kí ãma lẽlẽ.
12 'Bá ãzí jõ drĩ Ãdróŋá ndrelépi mị́fị̃ sĩ rá la yụ. Ãdrĩ kí
ãma lẽ rá, Ãdróŋá la u'á ãma agá, lẽtáŋá ĩ'didrị̃ la ru i'da
tọndọlọ ãma agâ sĩ.
13 Ãnĩ̃ dó tọndọlọ ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ ãlu, ãzíla icí ru
u'ájó ãma abe ãlu, ã'dusĩku fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrị̃ gá rĩ 'i.

14 Ãndre dó ãma mịfị sĩ, ãzíla ãma dó ịjọ́ la vú nze ãndá-
ãndá ru, Bãbá ãpẽ Ngǫ́pị̃ Yẹ́sũ̃ 'Bá ãma Palépi rĩ tị amụ́lé
'bá ũ̃nǫ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí palé.
15 'Bá ãlu-ãlu jọlépi la Yẹ́sũ̃ ĩ'di Ãdróŋá Ngǫ́pị 'i rĩ, Ãdróŋá
la u'á ĩ'di agá, ãzíla ĩ'di u'á Ãdróŋá agá.
16 Ãma ãmgbã rĩ nị̃ ãzíla ãma ã'ị̃ lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmaní
rĩ rá.
Ãdróŋâ ĩ'di lẽtáŋá. 'Bá u'álépi lẽtáŋâ trũ rĩ, ĩ'di u'á
Ãdróŋá agá, Ãdróŋá la u'á ĩ'di agá.
17 Ãmaní u'á agá Ãdróŋá agá, lẽtáŋá ãmadrị̃ la zo mmgbọ
rú. Ãma icó dó sĩ idélé ũ̃rị̃ sĩ ụ́'dụ́ ịjọ́ lịjó 'dã sĩ ku, ãma drị̃
la tẽ ásị̃ ũkpõ sĩ, ã'dusĩku ãma cécé Yẹ́sũ̃ áni ũ̃nǫ́kụ́ 'dĩ drị̃
gá.
18 Lẽtáŋá agá ũ̃rị̃ 'dáyụ. Lẽtáŋá mgbã rĩ la ũ̃rị̃ dro ãma
agá rĩ sĩ ãmvé, ã'dusĩku 'bá la idé ũ̃rị̃ sĩ la pángá fẽŋá sĩ,
'bá idélépi ũ̃rị̃ sĩ rĩ lẽtáŋá mgbã la ĩ'di agá 'dáyụ.
19 Ãma ĩ'di lẽ ĩ'diní ãma lẽjó drị̃drị̃ rĩ sĩ.
20 'Bá ãzí drĩ jọ la, “Álẽ Ãdróŋâ rá,” wó ngũ̃ ádrị́pị̃ ũnzí,
ĩ'di ĩnzó'bá. 'Bá ádrị́pị̃ ĩ'di 'bã ndrelé rá 'dĩ lẽlépi ku rĩ la
Ãdróŋá ĩ'diní ndrelé ku rĩ lẽ íngoní-íngoní ru?
21 Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ fẽ ãmaní ãzị́táŋá, lẽ ãlẽ 'i á'dụ̃sĩ ku,
lẽ ãlẽ ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvǫ́pịka ã'ị́táŋá agá 'dĩ kí
ĩndĩ.

5

Ã'ị́táŋá Ãdróŋá Ngǫ́pị agá rĩ

1 'Bá ã'ị́lépi la Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã ngǫ́tị́,
ãzíla 'bá pírí átẹ́pị̃ lẽlépi rá rĩ, kí vâ ĩ'di 'bã anzị kí lẽ ĩndĩ.
2 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma nị̃ la ãlẽ anzị Ãdróŋá drị́ rĩ kí rá la ãmaní
Ãdróŋâ lẽjó, ãzíla ãmaní ãzị́táŋá ĩ'didrị̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
3 Lẽtáŋá ãmaní Ãdróŋá lẽjó rĩ ãmaní ãzị́táŋá ĩ'didrị̃ kí
tãmbajó rĩ 'i, ãzíla ãzị́táŋá Ãdróŋá drị́ 'dĩ adru kí ũkpó ru
ku.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, anzị pírí Ãdróŋá drị́ rĩ kí ũkpõ cí icójó ũ̃nǫ́kụ́
ũnzí 'dĩ ndẽjó ã'ị́táŋá sĩ.
5 'Bá ũ̃nǫ́kụ́ ũnzí 'dĩ ndẽlépi rá rĩ kí lú 'bá ã'ị́lépi la Yẹ́sũ̃
ĩ'di Ãdróŋá 'bã Ngǫ́pị 'i rĩ kî.
6 Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ĩ'di 'bá amụ́lépi ĩ̃yị́ ĩ'didrị́ bãbũ̃tị́zĩ̃ drị́ gá
rĩ trũ, ãzíla ãrí ĩ'didrị́ drã drị̃ trũ rĩ 'i. Amụ́ lú ĩ̃yị́ trũ á'dụ̃sĩ
ku, wó ĩ̃yị́ kí ãrí be, ãzíla Úríndí 'bã mgbã rĩ nze ịjọ́ 'dĩ ãndá
rĩ vú nĩ.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ícétáŋá ru ãmaní sĩ ịjọ́ mgbã rĩ nĩ̃jó Yẹ́sũ̃ drị̃
gá rĩ kí na.

8 Úríndí 'i, ĩyị̃ 'i, ãzíla ãrí 'i; ãzíla ãko na 'dĩ kí pírí nze kí
ịjọ́ ịjọ́ ãlu drĩ̃ gá.
9 'Bá ãzí drĩ ãmaní ịjọ́ vú nze, ãma ã'ị̃ kí rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ
ãma ã'ị̃ kí ịjọ́ Ãdróŋá 'bã i'dalé ãmaní 'dĩ kí rá, ã'dusĩku ịjọ́
ĩ'di 'bã lũlé ãmaní rĩ ndẽ 'bá 'bã lũlé ãmaní nĩ rĩ rá, ãzíla
ĩ'di Ãdróŋá 'i ịjọ́ vú nzelépi Ngọ́pĩ̃ drĩ̃ gá nĩ rĩ 'i.
10 'Bá drĩ adru ã'ị̃táŋâ trũ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị̃ agá,
ĩ'di nĩ̃ la ĩ'di ásị̃ gâlé rá ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní 'dĩ kí ịjọ́
mgbã ĩnzõ kóru la, wó 'bá drĩ Ãdróŋá ã'ị̃ ku, ĩ'di Ãdróŋâ 'bã
ĩnzó'bá ru, ã'dusĩku gã ịjọ́ Ãdróŋá 'bã vú nzelé ĩ'diní Ngọ́pĩ̃
Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá rĩ úmgbé.
11 Ịjọ́ vú nzelé rĩ ĩ'di 'dĩ: Ãdróŋá fẽ ãmaní ídri ukólépi ku
rĩ 'i, ãzíla ídri 'dĩ angá Ngọ́pị̃ Yẹ́sũ̃ agá.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị̃ agá, ĩ'di ídri 'dĩ
trũ. Wó 'bá Ãdróŋá Ngọ́pị̃ ã'ị̃lépi ku rĩ, ĩ'di ídri 'dĩ kóru.

Ídri ukólépi ku rĩ

13 Ãsĩ ịjọ́ 'dĩ kí ĩminí ĩmi 'bá Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị̃ rụ́ ã'ị̃lépi
rá 'dĩ, ĩmi dó sĩ nĩ̃ la ĩmi ídri ukólépi ku rĩ trũ.
14 Ãma ásị̃ ũkpó ru ã'dusĩku ãdrĩ Ãdróŋá ã'ị̃, ĩ'di ãma are
rá, ãdrĩ ãko ãmã lẽlé rĩ kí zị̃ ĩ'di tị̃ gâlé, ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rĩ
gá.
15 Ãnĩ̃ rá ĩ'di ãma are rá ịjọ́ ãmaní zị̃lé ĩ'didrị̃ rĩ kí sĩ, ãzíla
ãnĩ̃ vâ rá ĩ'di ãko ãmaní a'ị̃lé ĩ'didrị̃lé rĩ kí fẽ rá.
16 'Bá ãzí drĩ ádrị̃pĩ̃ jõku ámvọ́pĩ̃ ã'ị̃táŋá agá rĩ ndre ịjọ́
ũnzí sĩ drãjó ku la idé agá, 'bã zị̃ Ãdróŋá 'i 'bã fẽ ídri ĩ'didrị̃
gá rĩ 'bá 'dĩ nî, Ãdróŋá zị̃ŋá 'dĩ la adru múké la 'bá ịjọ́ ũnzí
sĩ drãjó ku rĩ idélépi rĩ nî. Wó ịjọ́ ũnzi idélé sĩ drãjó rá rĩ cí,
ịjọ́ 'dĩ sĩ, má icó jǫ̣lé la úzị̃ Ãdróŋá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nî íni la
ku.
17 Ịjọ́ ũnzí pírí idéjó rĩ ĩ'di ịjọ́ ũnzí, wó ịjọ́ ũnzí ãzí 'bá
agų̣lépi drã agá ku la cí.
18 Ãnĩ̃ rá Ãdróŋá 'bã anzị̃ mụ kí ịjọ́ ũnzí idéŋâ trũ drĩ̃ gá
ku, ã'dusĩku Ãdróŋá Ngọ́pị̃ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ la kí tãmba nĩ. Ịjọ́
'dĩ sĩ, Sĩtánĩ̃ icó kí adrálé ku.
19 Ãnĩ̃ rá ãma anzị̃ Ãdróŋá ãni ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ táni adru Sĩtánĩ̃
pálé gá tí.
20 Ãnĩ̃ rá Ãdróŋá Ngọ́pị̃ amụ́ ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drĩ̃ gá rá, ãzíla fẽ
ãmaní ịjọ́ vãŋá ãmaní sĩ Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ nĩ̃jó cé. Ãmã
dó Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ agá, ã'dusĩku ãmã adrujó Ngọ́pĩ̃ Yẹ́sũ̃
Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ. 'Dĩ Ãdróŋá mgbã rĩ ãzíla ĩ'di ídri ukólépi
ku rĩ 'i.
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị̃ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ĩdã ĩmi
ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'ba rú rá.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé ị̃rị̃ rĩ

U'ájó lẽtáŋá agá ãzíla ĩjọ́ mgbã agá

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnı̃sã drı̃lẹ́ ru rĩ drı̃. Ásĩ ĩ'di ũkú pẽlé pẽ-pẽ rĩ ní, * anzı̃ ĩ'didrı̃ mání lẽlé ásı̃ mgbã sĩ rĩ abe. † Álẽ ĩ'di ma 'i á'dụ̃sĩ la ku, wó 'bá pírí ĩjọ́ mgbã rĩ nı̃lépi cé rĩ lẽ kí vâ ĩmi ĩndĩ,

2 ã'dusĩku ĩjọ́ mgbã rĩ 'bã u'ájó ãma agá cí rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ri u'álé ãma ásı̃ gá jã 'dâ.

3 Má a'ı̃ Ãdróŋá ãma Átẹ́pı̃ rú rĩ 'i, ãzíla Ngọ́pı̃ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ãmaní lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'i, ásı̃ ı̃gbẹ̃ ãma ãzã 'bã sĩ agájó ĩ'diní rĩ 'i, 'bã adru kí ãma ãni ĩjọ́ mgbã sĩ ãzíla lẽtáŋá sĩ.

4 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání ı̃sụ́jó la anzı̃ mídrı̃ 'dĩ 'bã ãzí kí u'á ĩjọ́ mgbã agá, cécé Ãdróŋá ãma Átẹ́pı̃ rú rĩ 'bã ándrá ãzı̃táŋá la fẽlé ãmaní rĩ áni rĩ sĩ.

5 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ũkú rulé rũrũ 'dĩ, ásĩ míní ãzı̃táŋá ãzí ú'dí la ku, wó ãzı̃táŋá ándrá ãma sĩ adrujó ala gá i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Má a'ı̃ ãma, lẽ ãlẽ kí ãma lẽlẽ.

6 Lẽtáŋá mání ĩjọ́ jǫ̣jó drı̃ la gá 'dĩ 'bã ífí, ãmaní acı̃jó ãzı̃táŋá Ãdróŋá drı̃ kí agá ãrútáŋá sĩ. Ĩminí ándrá ãzı̃táŋá arejó í'dóŋá gâlé 'bo rĩ áni, ãzı̃táŋá ĩ'didrı̃ ĩmi u'á pírí lẽtáŋá sĩ.

7 'Bá 'bá kí ulélépi rĩ ãfũ kí ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'dâ wẽwẽ rú. 'Bá 'dĩ ã'ı̃ kí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ amụ́ ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'bá ru la ku, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ĩnzó'bá, ãzíla mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ ãni.

8 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mı̃fı̃ trũ, lẽ ĩmi ídri ukólépi ku ĩmĩ ãzı̃ ngalé 'bo rĩ 'bã ãvĩ kí ĩminí ku, wó ĩmi dó sĩ ũyá ĩmidrı̃ gá rĩ ı̃sụ́ ĩyõ rú.

9 'Bá ímbátáŋá Kúrísĩtõ drı̃ a'belépi rá rĩ kí Ãdróŋâ kóru kí ásı̃ gá. Wó 'bá ímbátáŋá Kúrísĩtõ drı̃ kî trũ mụlépi drı̃ gá rĩ, Ãdróŋá ãma Átẹ́pı̃ kí Ngọ́pı̃ be ĩ'di be cí.

10 'Bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ímbátáŋá 'dĩ kóru, lẽ ĩ'dụ ĩ'di ĩmidrı̃ lı̃cọ́ gá ku, ĩmi a'ı̃ vâ ĩ'di ku.

11 'Bá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ı̃lépi rĩ icí kí ru ĩ'di trũ ãlu ĩjọ́ ũnzí ĩ'didrı̃ 'dã kí idélé.

---

* **1:1** *Ũkú pẽlé pẽ-pẽ* Yõhánã 'bã sĩ wárágã 'dĩ sĩjó rĩ ĩ'di kãnı̃sã Kúrísĩtõ drı̃ gá rĩ 'i. † **1:1** *Anzı̃* ũkú 'dĩ drı̃ Yõhánã 'bã lẽlé ásı̃ mgbã sĩ 'dĩ kí 'bá ã'ı̃táŋá Kúrísĩtõ drı̃ rĩ agá rĩ kî.

Zịtáŋá ãsĩjó rĩ

12 Ị́jọ́ kí áma agá 'dộ wẽwẽ rú lẽlé sĩlé ĩminí, wó álẽ kí sĩlé
kãlámũ sĩ kãrãtásĩ drĩ̀ gá ku. Á'bã ásị́ mụlé ị́jọ́ jọlé ĩmi abe
mịfị́ gá mịfị́ gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãyĩkõ ãmadrị̀ ĩmi abe rĩ 'bã ga rú
sĩ ãma ásị́ gá tré.

13 Anzị ĩmi ámvọ́pị ĩminí lẽlé lẽlẽ Ãdróŋá 'bã pẽlé 'bá
ĩ'didrĩ̀ kí agá 'dộ rĩ zị kí ĩminí pírí cící.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé na rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnı̨sã drı̨̃lẹ́ ru rĩ drı̨, ásĩ ĩ'di mâ wǫ̃rı̨ Gáyõ mání lẽlé ambamba ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ nî.

2 Mâ wǫ̃rı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma Ãdróŋá ã'ı̨ míní ími ụrụ'bá 'bã adru ĩ̃vı̨ ru, ãzíla ị́jọ́ pírí 'bã adru kí dó sĩ míní múké cécé ị́jọ́ ími úríndí agá rĩ 'bã kí adrujó múké rĩ 'bã áni.

3 Ị́jọ́ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ, ãma ádrı̨́pıka ã'ı̨́táŋá agá angálépi mí rų̃lé 'dĩ, lũ kí mání ị́jọ́ ã'ı̨́táŋá mídrı̨ míní ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ı̨́jó rĩ drı̨, ãzíla míní u'ájó ị́jọ́ mgbã agá rĩ.

4 Ãko ãzí mání ãyĩkõ fẽlépi cécé mâ arejó la mâ anzı̨ ã'ı̨́táŋá agá rĩ kí u'á ị́jọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni la 'dáyụ.

'Bá acı̨́lépi ị̃jọ́ Ãdróŋá drı̨ ũlũ trũ rĩ 'bã ãzã kojó

5 Mâ wǫ̃rı̨ mání lẽlé ambamba rĩ, ị́jọ́ míní idélé ã'ı̨́táŋá sĩ mî ádrı̨́pıka Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní 'dĩ múké drĩ kí táni adru mî kãká ku tí.

6 'Bá 'dĩ i'da kí lẽtáŋá mídrı̨ 'bã ị́jọ́ kãnı̨sã ní rá. Mi kí tı̨ pẽ ãcı̨̃ ĩ'badrı̨ gá gę̃̃rı̨ múké sĩ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni.

7 'Bá 'dĩ 'bã kí fũjó mụjó ị́jọ́ Yẹ́sũ drı̨ ũlũ trũ ri sĩ, ịsụ́ kí ãzã koma 'bá Ãdróŋá nı̨̃lépi ku 'dĩ 'badrı̨ ku.

8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ dó ãfẽ ãko 'bá íni 'dĩ 'baní ãma 'i, ãma dó sĩ ãzı̨́ ị́jọ́ mgbã rĩ drı̨ gá rĩ nga ãlu.

9 Ásĩ wárágã kãnı̨sã mídrı̨ ãngũ gá 'dĩ 'baní ní rá, wó ágǫ̣́bı̨ umvelé Dĩyõtrẽfínõ 'i ru 'bãlépi drı̨̃lẹ́ ru rĩ are áma tı̨ ku.

10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ amụ́ rá, ma ị́jọ́ ĩ'di 'bã ãma rụ́ izajó ífí kóru 'dĩ kí i'da. Adru 'dã 'i á'dụ̃sĩ ku, gã vâ 'bá ãmã ádrı̨́pıka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ kí a'ı̨́lé úmbé. Ĩ'di vâ 'bá lẽlépi kí a'ı̨́lépi 'dĩ kí drı̨ ụtrı̨ ãzíla ĩ'di vâ kí adró kãnı̨sã agâlé ãmvé.

11 Mâ wǫ̃rı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, mí andré jõ gbíyã ĩ'diní ị́jọ́ ũnzí ãni 'dĩ ku, rá la mí andré ị́jọ́ múké rĩ áyụ. 'Bá pírí ị́jọ́ múké idélépi 'dĩ angá kí Ãdróŋá drı̨ wó 'bá pírí ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ ndre kí drĩ Ãdróŋá ku.

12 'Bá pírí kí ị́jọ́ jọ ágǫ̣́bı̨ umvelé Dĩ̃mı̨̃tẹ̃rı̨̃yǫ̃ 'i rĩ drı̨ gá múké ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã mgbã rĩ la ị́jọ́ vú nze ĩ'di drı̨ gá ĩndĩ.

Ãma vâ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ vú nze múké, ãzíla ĩnị̃ rá ị́jọ́ ãmã vú nzelé rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã rĩ 'i.
13 Ma ị́jọ́ trũ tré sĩlé míní, wó álẽ sĩlé la míní kãlámũ sĩ ãzíla kãrãtásĩ sĩ ku.
14 Á'bã tí ásị̃ sĩ ími ndrejó gbõrú ãzíla ãma tá tí sĩ ị́jọ́ jọ mí be mịfị̃ gá mịfị̃ gá.
15 Ásị̃ ĩgbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ 'bã adru mí be. Mî wõ̃rị̃ka 'dộ rĩ zị kí míní cící ãzíla ízị vâ ãma wõ̃rị̃ka 'dãá rĩ kí pírí cící rụ́ sĩ rụ́ sĩ.

Wárágã Yụ́dã 'bã sĩlé rĩ

Zịtáŋ́á angálépi Yụ́dã drı̨ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yụ́dã ãtí'bó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ drı̨ ãzíla Yãkó'bõ 'bã ádrı̨́pı̨ rú rĩ 'i. Ásĩ ĩ'di 'bá pírí Ãdróŋ́á Átẹ́pı̨ rú rĩ 'bã umvelé, ĩ'di 'bã lẽlé lẽlẽ ãzíla ĩ'dĩ tãmbalépi Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ 'banî.

2 Ásı̨ ĩgbẹ̃, ásı̨ ndrĩŋ́á ãzíla lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drı̨ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru.

Įjọ ũnzí 'bá Ãdróŋ́á gãlépi úmgbé 'dĩ 'bã kí ĩı̨ı̨kĩjó rĩ

3 Mâ wõr̨ı̨ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, táni mání adrujó ãyĩkõ sĩ wárágã sĩjó ĩminí patáŋ́á ãmaní alelé ĩmi abe 'dĩ drı̨ gá, má ũrã ĩminí wárágã sĩjó ãzíla ĩmi ásı̨ imbájó ũkpó ru sĩ ã'ı̨táŋ́á pâlé ãlu ujalé ku Ãdróŋ́á 'bã ándrá fẽlé 'bá ãlá ã'ı̨táŋ́á agá 'dĩ 'badrı̨ rĩ tãmbajó.

4 Ã'dusĩku 'bá ándrá kí drı̨ gá ı̨jọ́ lı̨jó ídu ı̨jọ́ sĩjó kí drı̨ gá bụ́kṹ agá 'dĩ ãtõ kí ru ĩmi agá 'dĩ. Kí 'bá Ãdróŋ́á gãlépi úmgbé ásı̨ ĩgbẹ̃ Ãdróŋ́á drı̨ ujalépi sĩ mı̨ ãcí idéjó ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ gãlépi úmgbé 'dĩ kî.

5 Ĩdrĩ táni ı̨jọ́ nı̨ agá pírí kí drı̨ gá rá, álẽ ĩmi igálé ı̨jọ́ Úpí * 'bã 'bá ĩ'didrı̨ kí anzéjó ãngũ Mı̨sı̨rı̨ gá rĩ sĩ rĩ drı̨ gá wó vúlé-vúlé ru ĩı̨ı̨kı̨ 'bá ĩ'di ı̨jọ́ ã'ı̨lépi ku 'dĩ kí rá.

6 Ãzíla mãlãyíkã ãngũ ĩ'badrı̨ ãzı̨ ãmbõgõ drı̨ tãmbalépi ku a'belépi rá ãzíla lı̨cọ́ ĩ'badrı̨ kí a'belépi rá 'dĩ kí Ãdróŋ́á umbé kí nõrórõ celépi ku jã 'dâ rĩ sĩ, mba kí tã ãngũ ı̨nı̨ agá, sĩ Ụ'dụ́ ãmbógó sĩ ı̨jọ́ lı̨jó 'dã tẽjó.

7 Gẹ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ Sõdómũ, Gõmórã ãzíla táwṹnı̨ kí aga gá 'dĩ kî trũ fẽ kí ru mı̨ ãcí, ãwṹ ãzı̨ ngajó ĩlí ndú-ndú 'dĩ kí idéjó. 'Bá 'dĩ ı̨sụ́ kí drı̨ı̨rı̨ma ãcí ukólépi ku rĩ sĩ ícétáŋ́á ru 'bá pírí 'banî.

8 Gẹ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ sĩ ãngũ ndrejó drı̨ı̨lẹ́ gá ı̨jọ́ ũnzí idéjó kí ụrụ'bá ãmgbã rĩ gá, gã kí ũkpõ Ãdróŋ́á drı̨ úmgbé, kí mãlãyíkã dı̨zã rú Ãdróŋ́á drı̨ 'bṹ gá rĩ kí u'dá u'dâ.

---

* **1:5** Bụ́kṹ Ãdróŋ́á drı̨ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *Yẹ́sṹ 'i.*

9 Wó mãlãyíkã ãmbógó Mį̃kãyı́lį̃ 'bã kí ãwã agá Sĩtánĩ be
ã'di la Mụ́sã 'bã ãvũ 'dụ nĩ yã rĩ drį̃ gá tõ ĩ'di ú'dáŋ̨ã trũ ku,
wó jọ ĩ'diní, “Úpí 'bã uzá ími drį̃ gá nĩ!”
10 Wó 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ı́jọ́ jọ ú'dáŋ̨ã trũ ı́jọ́ ĩ'bã kí nį̃lé
ku rĩ kí áni cécé ãnãkpá ı́jọ́ nį̃lépi ku rĩ áni ãko ãlu 'dĩ kí
vúŋ̨á la kí į̃lį̃kį̃ nĩ.
11 Ũcõgõ ĩ'badrı̨ ã'dusĩku 'dụ kí gę̃rį̃ Kãyı́nį̃ drı̨ ĩ'di 'bã
ádrı̨́pį̃ 'dijó rĩ 'i. Séndẽ sĩ fẽ kí ı́jọ́ ũnzí ándrá Bãlámũ 'bã
idélé rĩ idéjó. Gã kí Ãdróŋ̨á tı̨ úmgbé cécé Kórã áni, ãzíla
į̃lį̃kį̃ kí ĩ'di áni rá.
12 'Bá 'dĩ kí ĩminí Ų̃mų̃ Úpí drı̨ lẽtáŋ̨á drį̃ na agá ĩ'ba abe
cécé írã kúmũ rú 'bá pá ų̃sį̃lépi rĩ áni, kí ru na mgbemgbe
ų̃rį̃ kóru cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi ru kų̃bų̃ nį̃lépi áyụ rĩ áni.
Kí ų̃rụ́'bų̃ ãlụ́kụ́kų̃ 'bã ujílé uzogô kóru rĩ áni, kí ife kalépi
ku 'ilépi rá unzelé ízókî trũ ũdrãlépi rá rĩ kí áni.
13 Kí cécé į̃yı̨ mĩrĩ drį̃ ungalépi tũlãtũlã rĩ áni. Kí cécé ı́jọ́
ĩ'baní drį̃nzá ru rĩ kí sĩ kǫ̃bụ́tǫ̃ mĩrĩ drı̨ gá rĩ áni. Kí lẽlẽgó
acı̨́lépi gę̃rį̃ kóru rĩ áni, Ãdróŋ̨á mba ĩ'baní ãngũ ãzí tã ãngũ
ı̨nı̨bı̨rı̨cı̨cı̨ rĩ agá jã 'dâ.
14 Ínõkã ĩ'di drį̃lẹ́ námbã ázį̃rį̃ sĩ angálépi Ádãmũ rų̃lé rĩ
'i, jọ ándrá ı́jọ́ ídu rĩ sĩ 'bá 'dĩ kí drı̨ gá rá jọ, “Ĩndre! Úpí la
amụ́ mãlãyíkã ãlá ĩ'didrı̨ álĩfũ-álĩfũ rĩ abe,
15 'bá pírí 'bã ı́jọ́ lı̨jó ãzíla amụ́jó ı́jọ́ lı̨jó ı́jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã
kí idélé 'dĩ kí drı̨ gá ãzíla ı́jọ́ ũnzí pírí 'bá Ãdróŋ̨á lẽlépi ku
'dĩ 'bã kí jọlé ũnzí Ãdróŋ̨á ụrụ'bá gá rĩ kí drį̃ gá.”
16 'Dĩ kí 'bá unulépi ãzíla ı́jọ́ ndrų̃lépi 'bá ãzí kí ụrụ'bá gá
'dĩ kî, 'bá 'dĩ kí acı̨ ı́jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨ kí vú sĩ, kí ru ı̨pı̨ ãfó sĩ
ãzíla 'bá ãzí kí ı̨cụ́ ĩnzõ sĩ ãko ĩ'bã kí lẽlé rĩ ı̨sụ́jó.

Ĩmi ásı̨ 'bã adru ũkpó ru

17 Wó mâ wǫ̃rı̨́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ı́jọ́
ų̃pı̨gọŋ̨a Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ 'bã kí jọlé ĩminí ídu rĩ kî.
18 Jọ kí ándrá ĩminí, “Ụ'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ, 'bá ú'dáŋ̨á u'dálépi
'dĩ kí 'bá ı́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí lẽlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi 'dĩ kî.”
19 'Bá 'dĩ kí 'bá ĩmi awalépi rĩ kî, 'bá ı́jọ́ ĩ'badrı̨ ų̃nọ́kụ́ drı̨
kí ũrãlépi Úríndí Ãdróŋ̨á drı̨ sĩ adrujó kí agá yụ 'dĩ kî.
20 Wó mâ wǫ̃rı̨́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩsı̨ ĩmi ã'ı̨́táŋ̨á
ãlá rĩ drį̃ gá ãzíla ĩmi ã'ı̨ Ãdróŋ̨á 'i ũkpõ Úríndí Ãlá drı̨ agá.
21 Ĩmba ĩmi tã lẽtáŋ̨á Ãdróŋ̨á drı̨ agá, ĩminí ásı̨ į̃gbẹ̃ Úpí
ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ sĩ ĩmi ajíjó ídri ukólépi ku rĩ
agá rĩ tẽjó.
22 Ĩmi adru ásı̨ į̃gbẹ̃ sĩ 'bá ãbãlépi ãbã 'dĩ kî sĩ,

23 ĩmi apá 'bá ãzí 'dĩ kí ĩminí kí anzéjó ãcí ḭjọ́ ḷiṇá drḭ̃ agâlé
rá, 'bá ãzí rĩ 'baní ĩmi i'da ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ru usalépi ṹrḭ̃ ĩminí sĩ
ḭjọ́ ãndḭ ru ụrụ'bá drḭ̃ kí ngṹjó rĩ trũ.

Ãdróṇá ịcṹjó

24 Dḭ̃zã 'bã adru pírí Ãdróṇá ní ĩ'di 'bá icólépi ĩmi
tãmbalépi ĩminí sĩ a'déjó ḭjọ́ ũnzí agá ku rĩ 'i, ãzíla ĩ'di mụ
ĩmi i'dalé dḭ̃zã ĩ'didrḭ̃ ãlá 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la trũ ḭjọ́
ũnzî kóru rá.

25 Ãdróṇá ãlu ãma Palépi Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrḭ̃ rĩ rṹ
sĩ rĩ ní dḭ̃zã, ãmbõgõ, ũkpõ ãzíla drḭ̃ceṇá abe 'bã adru kí ĩ'di
nî, i'dójó ílí ándrá i'dóṇá gá 'dã kí agâlé pírí, ãndrũ ãzíla
kpere jã 'dâ ãsḭ̃ṇâ kóru! Ámĩnã.

Ị̃jọ́ icélé Yõhánã ní rĩ
Ícétáŋá

1 Ị̃jọ́ Ãdróŋá 'bã icélé Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní, kí drṹzị́ ru idé
mbẽlẽ rú ĩndõ, Yẹ́sṹ 'bã icélé mãlãyíkã ní, ĩ'di 'bã ĩ'di tị
ãpẽjó amṹjó kí i'dajó ṹpị́gọ́ŋá ĩ'didrị́ Yõhánã ní, Yõhánã 'bã
i'da kí 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'baní rĩ.
2 Yõhánã nze ị́jọ́ vú ĩ'diní ndrelé 'dĩ kí pírí ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃
drị̃ gá, ãzíla ị́jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ gá.
3 Drị̃lẹ́ba 'bá ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mâ sĩlé 'dĩ lãlépi rĩ nî, ãzíla
drị̃lẹ́ba 'bá ị́jọ́ lê arelépi ãzíla ị́jọ́ sĩlé rĩ 'dụlépi tãmbalépi
ĩ'di ásị́ gá rĩ drị́, ã'dusĩku ị̃tṹ la acá ãni rú.

Zị̃táŋá jó Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ kí zịjó cící rĩ

4-6 Wárágã 'dĩ angájó Yõhánã drị́ kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃
ãngũ Ásĩyã gá 'dĩ 'banî. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru angálépi
Ãdróŋá ándrâ, ãndrũ ãzíla amṹlépi ĩndõ rĩ drị́, Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ, ị́jọ́ vú nzelépi ã'ị̃táŋá sĩ sãdínĩ rú, 'bá kãyú ru
angájó drã agá, ãzíla Úpí ru 'bá ũpi rú ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ
kí drị̃lẹ́ gá rĩ drị́, ãzíla angájó Úríndí Ãlá úmvúke Ãdróŋá
drị́ drị̃lẹ́ gá rĩ drị́ rĩ 'bã adru ĩmi ãni la rú.
Yẹ́sṹ 'bá ãma lẽlépi ãzíla ãma ũtrũlépi ị́jọ́ ũnzí agá ãrí
ĩ'didrị́ sĩ rĩ ní, ãrútáŋá 'bã adru ĩ'diní ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ!
'Bã ãma ĩ'di 'bã 'bá Sṹrṹ ru ãzíla ãtalo rú ãzị́ ngajó Ãdróŋá
ĩ'di 'bã Átẹ́pị rú rĩ ní. Ámĩnã.
7 Índre, ĩ'di amṹ ṹrṹ'bṹ trũ,
ãzíla mị́fị́ pírí kí ĩ'di ndre rá,
átã 'bá ándrá ĩ'di sõlépi ãjṹ sĩ rĩ kî trũ;
ãzíla 'bá pírí ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí amṹ awálé ĩ'di sĩ.
Ĩ'di adru 'dĩ 'bã áni rá! Ámĩnã.
8 Úpí Ãdróŋá jọ, "Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i, * ma ándrá
cí, ma vâ ãndrũ cí ãzíla ma vâ drṹzị́ amṹlépi rĩ, ma Ũkpó
'Dị́pị."

Yẹ́sṹ ndrejó ícétáŋá agá rĩ

9 Ma mí ádrị́pị Yõhánã 'i, Yẹ́sṹ vú bĩlépi ũcõgõ ị́sṹlé Sṹrṹ
Ãdróŋá drị́ sĩ rĩ talépi ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ rĩ 'bã ãzí. Ú'bã ándrá ma
ãngũ ru lị́lépi ĩyị́ agá Pãtómũ gá mání ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ ũlũjó
rĩ sĩ ãzíla ị́jọ́ kpị Yẹ́sṹ drị́ icéjó rĩ sĩ.

---

* **1:8** Ị̃jọ́ jọlé *"Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i"* 'dĩ 'bã ífí: Ma ị́jọ́ pírí 'bã í'dóŋá ãzíla ị́jọ́ pírí 'bã ãsĩ̃ŋá.

10 Ṵ'dṵ́ Sãbátũ drı̨̃ sĩ, mání Ãdróŋá ı̨cṵ́ agá Úríndí sĩ, má
are áma vúlé gâlé ṵ́'dṵ́kṵ́ re cécé gũká áni,
11 jọ, “Ísĩ ı́jọ́ míní ndrelé 'dĩ kí bṵ́kṵ̃ agá ípẽ kí tı̨ kãnı̨́sã
Ãdróŋá drı̨́ ázı̨̃rı̨̃ 'dã kí agâlé: Ẽfésõ gá, Sĩmũrínã gá,
Pãgãmámũ gá, Tãyı̃tı́rã gá, Sãrãdı́sı̨̃ gá, Fĩlãdéfĩyã gá, ãzíla
Lãwũdíkĩyã gá.”
12 Má uja ma kı̨́lı̨rı̨ ãngũ ndrelé ṵ́'dṵ́kṵ́ ı́jọ́ jọlépi mání 'dã
gâlé. Ãzíla ándre tárã kí ázı̨̃rı̨̃ ife la gólũdĩ rú kí sĩ pá tujó rĩ
kí sı̨ gá. 13 Tárã 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ, ándre 'bá ãzí ãlu cécé
ngṵ́tı̨ 'bádrı̨̃ áni † su ru bõngó ãzo la agá kpere pá gá, ali ru
ágá sẹ́rı̨̃ gólũdĩ rú la sĩ.
14 Drı̨̃'bı́ la kí imve rú cécé wãrũ áni, vâ imve rú cécé sí
áni, ĩ'di 'bã mı́fı́ ri kí dı̨̃lé ãcí áni.
15 Ĩ'di 'bã pá kí cécé aya kalépi ãcí úká rĩ sĩ rĩ áni, ṵ́'dṵ́kṵ́
la cécé ı̨̃yı̨́ 'delépi ũkpó sĩ rĩ áni.
16 Drı̨́ ãndá sĩ rı̨ lẽlẽgó kí ázı̨̃rı̨̃, ãzíla tı̨ la gâ sĩ ménéŋá sı̨́
ı̨̃rı̨̃ ãcí'bíríto la ãfũ nĩ. Mẹ́lẹ́tı̨ la 'bã dı̨̃ŋá indré cécé ı̨̃tṵ́ 'bã
dı̨̃jó rĩ áni.
17 Ma mı̨ ĩ'di ndrelé 'bo, má a'dé pá la gá cécé 'bá drãlépi
rá rĩ áni. 'Bã ĩ'didrı̨́ ãndá rĩ áma drı̨̃ gá ãzíla jọ: “Mí idé ṵ̃rı̨̃
sĩ ku. Ma drı̨̃drı̨̃ rĩ 'i ãzíla ãsı̨̃jó rĩ 'i.
18 Ádrã ándrá rá, wó ma ú'dî'da rĩ gá ídri rú jã 'dâ! Ãzíla
árı̨ fṵ̃ŋgṵ́wã drã drı̨́ kí ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ drı̨́ be áma
drı̨́ alé gá.
19 “Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ísĩ ãko míní ndrelé ú'dî'da ãzíla ı̨́jọ́ drṵ́zı̨́
mı̨lépi ru idélépi ĩndõ 'dĩ kí vṵ̃rṵ́.
20 Į́jọ́ nı̨̃lé ku lẽlẽgó ázı̨̃rı̨̃ míní ndrelé áma drı̨́ ãndá rĩ gá
rĩ drı̨̃ ãzíla tárã céke gólũdĩ rú ázı̨̃rı̨̃ 'badrı̨̃: lẽlẽgó ázı̨̃rı̨̃ 'dã
kí mãlãyíkã † kãnı̨́sã Ãdróŋá drı̨́ ázı̨̃rı̨̃ 'badrı̨̃ kí, ãzíla tárã
céke rú ázı̨̃rı̨̃ 'dã kí jó Ãdróŋá drı̨́ ázı̨̃rı̨̃ kî rĩ.”

2

Į́jọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drı̨̃ Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨́sã Ãdróŋá drı̨́ Ẽfésõ gá rĩ ní
íni:

Yẹ́sṵ̃ lẽlẽgó ázı̨̃rı̨̃ rı̨lépi drı̨́ ãndá gá rĩ ãzíla acı̨́lépi tárã
céke gólũdĩ rú ázı̨̃rı̨̃ * kí drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ rĩ jọ íni:
2 Ánı̨̃ ı́jọ́ mî idélé rĩ kí rá, ãzı̨́ ũkpó míní ngalé rĩ abe,
ãzíla ı̨́jọ́ tajó ásı̨́ ũkpó sĩ rĩ abe. Ánı̨̃ rá mí icó 'bá ı̨́jọ́ ũnzí

† **1:13** Dánı̨̃yẹ̃lı̨̃ 7:13 † **1:20** *Mãlãyíkã* 'dĩ kí jó Ãdróŋá drı̨̃ 'bã drı̨̃lẹ́ kí, adru kí mãlãyíkã mgbã angálépi Ãdróŋá drı̨̃lé rĩ kí la ku. * **2:1** Tárã céke ázı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí jó Ãdróŋá drı̨́ ázı̨̃rı̨̃ rĩ kí.

idélépi rĩ 'bã ị́jọ́ talé ku, míní vâ 'bá ru 'bãlépi ũ̃pị́gọ́ŋá ru 'dĩ kí ũ̃'bĩjó rĩ áni, wó mí ịsṵ́ kí ĩnzõ rú, adru kí ũ̃pị́gọ́ŋá ku.

3 Áma rṵ́ sĩ mí ịsṵ́ ũcõgõ rá, íta ásị́ ị̃gbẹ́ sĩ, wó mí ãndẽ drĩ vâ ku 'dĩ.

4 Ị́jọ́ mâ ịsṵ́lé ími ụrụ'bá gá ũnzí rĩ íni, mí a'be ãzíla ãvĩ lẽtáŋá mí ãni ándrá drĩ̃drĩ̃ rĩ rá.

5 Mí ũrã drĩ ãngũ wị́lị́wị́lị́ míní a'déjó rĩ 'bã ị́jọ́; mí uja ími ásị́, ãzíla ígõ ị́jọ́ mí ãni ándrá drĩ̃drĩ̃ 'dã kí idélé áyụ. Ídrĩ ásị́ uja ku, ma ãgõ amṵ́lé tárã céke mídrị́ 'dĩ 'dụ́lé rá.

6 Wó ị́jọ́ míní idélé múké rĩ 'dĩ, íngũ̃ ị́jọ́ 'bá Nĩkõlãyítĩ gá 'dĩ 'bã kí idélé rĩ kí ũnzí cécé mání ngũ̃lé rĩ 'bã áni.

7 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jǫ̣lé kãnị́sã Ãdróŋá drĩ̃ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi nĩ rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ mmgbọ, ma ĩ'diní ife ífí ídri drị́ gá rĩ fẽ nalé ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drĩ̃ agá.

Ị́jọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drĩ̃ Sĩmũrínã gá rĩ 'baní rĩ

8 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Sĩmũrínã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ị́jọ́ 'bá ándrá drĩ̃drĩ̃ ãzíla ị́jọ́ pírí kí ukólépi rĩ drị́ rĩ, drã ándrá rá, wó ú'dĩ̃'da ĩ'di ídri rĩ jọ íni:

9 Ánĩ̃ ị́jọ́ mî drĩ̃ cịjó rĩ rá, ãzíla lẽmẽrĩ mídrĩ̃ abe, wó mi málĩ trũ ũ'bí, ánĩ̃ 'bá jǫ̣lépi la kí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí rá, adru kí 'dĩ 'bã áni ku; kí 'bá Sĩtánĩ 'bã atrálé nĩ 'dĩ kí.

10 Mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ị́jọ́ mụjó ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku. Álũ ĩminí mẹ́rọ́'bá Sĩtánĩ la mụ ĩmi ãzí kí usúlé mãbụ́sũ̃ gá, sĩ ĩminí ũcõgõ fẽjó ụ́'dụ́ were. Ĩmi ásị́ 'bã adru ũkpó ru ã'ị̃táŋá sĩ. Ĩta ĩ'di ásị́ mgbã sĩ kpere drã tị gá. Ma míní ũyá agajó rá ídri ukólépi ku rĩ drĩ̃ fẽ.

11 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jǫ̣lé kãnị́sã Ãdróŋá drĩ̃ ní rĩ, 'bá agalépi rĩ icó drãlé drã ị̃rĩ̃ rĩ sĩ ku.

Ị́jọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drĩ̃ Pãgãmámũ gá rĩ 'baní rĩ

12 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Pãgãmámũ gá rĩ ní íni:

'Dĩ ị́jọ́ ágọ́bị́ ménéŋá sị́ cilépi ãcí ị̃rĩ̃lé-ị̃rĩ̃lé ru rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ jọ íni:

13 Ánĩ̃ mi u'á ãngũ íngõ gá yã rĩ rá, 'dĩ ãngũ Sĩtánĩ 'bã úmvúke ĩ'di sĩ rijó u'ájó ũpĩ najó rĩ. Wó tí mí ace ã'ị̃táŋá agá áma rṵ́ sĩ mâ 'bá ru. Mí a'be ã'ị̃táŋá mî áma ã'ị̃jó rĩ ku, táni ụ́'dụ́ Ãnĩ̃tị̃pásị́ 'bá áma ã'ị̃lépi ị́jọ́ mádrĩ̃ vú nzelépi rĩ 'dịjó táwũ̃nĩ̃ Sĩtánĩ 'ba rụlé nĩ 'dĩ gá 'dâ rá tí.

14 Wó ínį̃ rá má ịsṵ ịjọ ãzí kí ími ụrụ'bá gá cí. 'Bá ãzí
kí ĩmi agá 'dĩ, rụ kí ímbátáŋá ũnzí sĩ ãwṹ idéjó, ãzíla íná
fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní ídétáŋá ru rĩ najó, Bãlámũ 'bã
ándrá imbálé Bãlákĩ ní sĩ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní Ãdróŋá tị
arejó ku rĩ vú.
15 Ají vâ ru cécé ímbátáŋá 'bá Nĩkõlãyítĩ gá rĩ drị̃
ũnzĩkãnã ãlu 'dĩ idéjó rĩ abe.
16 Ĩmi uja ásị̃, jõ íni ku, ma amṹ ã'dị̃ 'dịlé ĩmi abe
gbõŋáŋá ru, ịjọ ãfũlépi áma tị gá ãcí ru ménéŋá áni rĩ sĩ.
17 'Bá bị̃lẽ trũ rĩ 'bã are ịjọ Úríndí 'bã jọlé kãnị̃sã Ãdróŋá
drị̃ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi rá rĩ ní ma mụ mãnã zị̃lé ĩnzõ rĩ
fẽlé, ãzíla írã imve fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní sĩ rṹ ú'dí sĩjó drị̃ la
gá rĩ, 'bá ã'ị̃lépi la rĩ 'bã rṹ 'dã nĩ̃jó nĩ á'dụ̃sĩ rĩ drị̃.

Ịjọ sĩlé jó Ãdróŋá drị̃ Tãyĩ̃tị̃rã gá rĩ 'baní rĩ

18 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ Tãyĩ̃tị̃rã gá rĩ
ní íni:

Ịjọ 'dĩ angá kí Ãdróŋá Ngọ́pị drị̃, mịfị̃ la ãngũ ndrejó rĩ
la dị̃ cécé ãcí kolépi bẽkṹ-bẽkṹ rĩ áni, pá la 'bã lẽrẽlẽrẽ
dĩjó rĩ cécé aya akálépi ãcí sĩ rĩ 'bã ãcí 'bã dị̃lé rĩ áni.
19 Ánį̃ ãzị̃ mî ngalé rĩ kí rá, lẽtáŋá mídrị̃ kí ã'ị̃táŋá be,
íyóŋá mídrị̃ kí ịjọ taŋá be. Ịjọ míní idélé ú'dî'da rĩ ndẽ kí
ándrá mî idélé drị̃drị̃ rĩ kí rá.
20 Ịjọ mâ ịsṵlé ími ụrụ'bá gá rĩ 'dĩ: mí ã'ị̃ ũkú ru 'bãlépi
nábį̃ rú Yẽzẽbẹ́lį̃ 'bã ịjọ rá. Ímbátáŋá ĩ'didrị̃ fẽ ãtí'bó
mádrị̃ kí ãwṹ idé ãzíla íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ
rú rĩ 'banî rĩ kî na.
21 Áfẽ ĩ'diní sáwã sĩ ásị̃ ujajó ịjọ ũnzí ĩ'di ãni 'dĩ kí agá,
wó lẽ ásị̃ ujalé ku.
22 Ịjọ 'dĩ sĩ, ma ĩ'di 'be mgbọ́lọ ĩ'diní ãzá tajó rĩ sị̃ gá, kí
ũcõgõ ãmbógó la ịsṹ rá 'bá ãwṹ idélépi ĩ'di trũ rĩ kí abe, ịjọ
múké rĩ drĩ kí ásị̃ uja ịjọ ũnzí ĩ'baní idélé ĩ'di trũ rĩ kí a'bejó
rá rĩ gá.
23 Ma 'bá ĩ'di vú bĩlépi rĩ kí ụ'dị̃ rá, 'bá kãnị̃sã Ãdróŋá
drị̃ agá rĩ kí sĩ nĩ̃ la ánį̃ ũrãtáŋá 'bá ásị̃ gá rĩ kí pírí cé, ịjọ
ĩ'baní lẽlé rĩ abe. Ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ ịjọ ĩ'diní idélé rĩ vú sĩ.
24 Ájọ ĩminí ĩmi 'bá ịmbị̃ acelépi Tãyĩ̃tị̃rã gá, ímbátáŋá
ũkú 'dĩ drị̃ gá rĩ ã'ị̃lépi ku 'dĩ, ãzíla ịjọ Sĩtánĩ̃ ní zị̃lé zị̃ 'dĩ
kí ã'ị̃lépi ku 'dĩ, á'bã ãnzị̃ ãzí ĩmi drị̃ gá ku.
25 Ĩrụ ịjọ ĩmĩ adrujó ala gá, ã'ị̃táŋá drị̃ gá rĩ mgbemgbe
kpere mání ãgõ agá.
26 'Bá agalépi rá ãzíla ịjọ mâ lẽlé rĩ idélépi kpere ãsị̃ŋá
gá rĩ, ma ũkpõ 'bá ãngũ drị̃ gá rĩ 'badrị̃ fẽ pírí ĩ'banî.

27 ‘Ĩ'di 'bá kí tãmba drı̨ ũkpó aya rú la sĩ,
ĩ'di 'bá kí andi úmvú 'bã andilé rĩ áni.’ †
Ma ĩ'baní ũkpõ mâ ı̨sı̨́lé má átẹ́pı̨ drı̨ rĩ 'bã vúŋá fẽ.
28 Ma vâ ĩ'baní fẽ dı̨́lé lẽlẽgó ũ'bı̨́tı̨ sĩ rĩ áni.
29 'Bá bı̨́lę̣ trũ rĩ 'ba are ı̨́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ ní rĩ.

3

Į́jọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drı̨ Sãrãdı̨́sı̨ gá rĩ 'baní rĩ

1 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Sãrãdı̨́sı̨ gá rĩ ní íni:

Į́jọ́ 'dĩ ángá 'bá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drı̨ rĩ drı̨ trũ, ãzíla lẽlẽgó ázı̨̃rı̨ kí rı̨lépi drı̨ gá rĩ drı̨. Ánı̨ ı̨́jọ́ mî idélé rĩ kí rá. Ími rı̨́ kı̨ mi 'bã ídri, wó ı̨sı̨́ ídrã rá.
2 Mí angá, ínzı̨ mı̨fı̨. Ífẽ ũkpõ ãko acelépi, lẽlépi drãlépi drã-drã rĩ nî. Ã'dusĩku má ı̨sı̨́ ı̨́jọ́ ãzí míní idélé múké Ãdróŋá drı̨́lẹ́ gá la ku.
3 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, mí ũrã ı̨́jọ́ ándrá imbálé míní mî arelé rĩ, ímba tã la ãzíla mí uja ásı̨. Ídrĩ adru mı̨fı̨ trũ ku, ma amı̨́ cécé ũgı̨́'bá 'bã amı̨́jó rĩ áni, mí icó sáwã mâ sĩ amı̨́jó mí rı̨́ 'dõlé rĩ nı̨̃lé ku.
4 Ĩmi ãzí kí Sãrãdı̨́sı̨ gá 'dâ cí bõngó ĩ'badrı̨ kí andı̨́lépi ku rĩ kî, kí drı̨́zı̨ acı̨ má be bõngó imve sĩ, ĩ'baní icójó rá rĩ sĩ.
5 'Bá agalépi rá rĩ kí, ála kí ũsı̨ũ bõngó imve sĩ 'dĩ 'bã áni, ãzíla má icó kí rı̨́ ı̨nı̨́lé bı̨́kı̨ũ ídri drı̨ agá ku. Wó ma mı̨ kí rı̨́ umvelé má Átẹ́pı̨ drı̨́lẹ́ gá mãlãyíkã ĩ'didrı̨ kí abe, 'dĩ kí 'bá má ãni.
6 'Bá bı̨́lę̣ trũ rĩ 'ba are ı̨́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ ní rĩ.

Į́jọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drı̨ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ 'baní rĩ

7 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ ní íni:

Į́jọ́ 'dĩ angá kí 'bá ãlá, ı̨́jọ́ mgbã idélépi, fũngı̨́wã úpí Dãwı̨́dı̨ drı̨ kí rı̨lépi rĩ drı̨. Ãko ĩ'di 'bã tı̨ nzı̨̃lé 'bo rĩ 'bá ãzí ũpı̨̃ tı̨ la ı̨̃dı̨ ku, ãko ĩ'di 'bã tı̨ ũpı̨̃lé 'bo rĩ 'bá ãzí nzı̨̃ vâ tı̨ la ı̨̃dı̨ ku.
8 Ánı̨ ı̨́jọ́ míní idélé rĩ kí rá, ími ũkpó drĩ vâ were cí sĩ ı̨́jọ́ mâ imbálé míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla mí ã'ı̨ drĩ vâ ı̨́jọ́ mádrı̨

† **2:27** Zãbı̨́rı̨ 2:9

kí rá. Ánzị̃ míní kẹ̃j́tị̣ ími drị̃lẹ́ gá 'bá ãzí 'bá icólé ụ̃pị̃lé ku la.

9 Ma 'bá Sĩtánĩ drị́ ru tralépi, ãzíla ru 'bãlépi 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'bá Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ, 'dĩ kí fẽ amụ́lé a'délé ími pálé gá, i'dajó la ĩ'baní pírí álẽ mi rá.

10 Míní ị́jọ́ mání azị̣lé míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla ị́jọ́ kí tajó ásị́ jã sĩ rĩ sĩ, ma ími tãmba ũcõgõ drụ́zị́ amụ́lépi 'bá ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí ụ̃'bị̃jó pírí rĩ sĩ rá.

11 Ma amụ́ gbõrú. Ímba ãko mî trũ adrujó rĩ tã, 'bá ãzí 'bã pa jõ sĩ ũyá mî ị̣sụ́lé agajó rĩ ku.

12 Ma 'bá agalépi rá rĩ 'bã ị́dị̣ŋá jó Ãdróŋá mádrị̃ ãni la rú, icó kí a'belé la ku, kí ụrụ'bá gá ma rụ́ Ãdróŋá mádrị̃ drị̃ sĩ, rụ́ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ táwụ̃ṇ̃ ú'dí Ãdróŋá mádrị̃ drị̃ be, angálépi ĩ'di rụ́ 'bụ̃ gâlé rĩ, ma dó vâ sĩ áma rụ́ ú'dí rĩ sĩ kí ụrụ'bá gá.

13 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnị́sã Ãdróŋá drị̃ ní rĩ.

Ị́jọ́ sị̃lé jó Ãdróŋá drị̃ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rĩ

14 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Lãwũdíkĩyã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ị́jọ́ angálépi 'bá ị́jọ́ 'dị́pị̣ 'bã adru 'dĩ 'bã áni rĩ drị́, ã'ị̃táŋá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã sãdínĩ rú, ãko Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí drị̃ celépi rĩ drị́ rĩ.

15 Ánị̃ ị́jọ́ mî idélé rĩ kí pírí rá, mí adru ãcí ru jõku ị̃gbẹ́ ru ku. Álẽ tátí mí adru ị̃gbẹ́ ru jõku ãcí ru!

16 Míní adrujó yũ-ụ̃ ã'ị̃táŋá mídrị́ agá, ị̃gbẹ́ ru jõku ãcí ru ku rĩ sĩ, ma mụ ími wilé áma tị gá rĩ sĩ vụ̃rụ́.

17 Ị́jọ ími tị sĩ, ‘Ma málĩ trũ, má ị̣sụ́ ãko 'bo, álẽ dó sĩ ãko ãzí ku.’ Wó íni 'dĩ mi ũcõgõ agá ízákĩzã rú, lẽmẽrí, pílílí ru, ãzíla ími mị́fị́ ãsã kí cí.

18 Ma ími ásị́ ũŋmĩ gólũdĩ ụ̃'bị̃lé ãlá ru ãcí sĩ rĩ ĩ̃gbãjó mádrị́, mi dó sĩ adru málĩ 'dị́pị̣. Mí ĩ̃gbã bõngó imve la sụ̃lé ãlá ru cí, sĩ pílílí mí ãni drị̃nzá ru rĩ atrị̣jó. Mí ĩ̃gbã vâ ãdu ãzí kí írúwá, ĩtĩ̃lé ími mị́fị́ gá ími mị́fị́ la sĩ ãngũ ndre.

19 Ma 'bá mâ lẽlé rá 'dĩ kí tre ãzíla ma kí imbá. Lẽ kí ásị́ 'bã ve ásị́ ujajó sĩ ị́jọ́ ũnzí a'bejó.

20 Índre átu pá kẹ̃j́tị̣ gá kẹ̃j́tị̣ pãlé, 'bá ãzí drĩ áma ụ́'dụ́kọ́ are rá, ãzíla kẹ̃j́tị̣ nzị̃ mání rá, ma fi ĩ'didrị́ jó agá ãngũ najó ĩ'di be ãlu.

21 'Bá agalépi rá rĩ ma ĩ'di a'ị́ rijó má be úmvúke mádrị́ ũpĩ najó rĩ drị̃ gá, cécé ma rijó má átẹ́pị be úmvúke ĩ'didrị́ ũpĩ ãrĩ drị̃ gá mâ agajó rá rĩ sĩ rĩ áni.

22 'Bá bı̨lę̣ trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá
drı̨̃ ní rĩ.”

4

Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó 'bũ gâlé rĩ

1 Įjọ́ 'dĩ kî ũngúkú gá, ándre ãngũ, ándre áma drı̨̃lẹ́ gá
kẹ̃jı̨tı̨ ru nzı̨̃lépi mmgbọ 'bũ gâlé la. Ãzíla ṵ'dṵ́kọ́ ándrá mání
arelé cécé gũká áni rĩ jọ mání, “Mí amṵ́ 'dõlé, ãzíla mâ mụ
ã'du ı̨jọ́ la mụ ru idélé 'dĩ 'bã ũngúkú gá nĩ yã rĩ i'dalé míní.”
2 'Dĩ gá 'dâ cọtı̨, Úríndí Ãdróŋá drı̨̃ acá dó áma drı̨̃ gá, ma
i'dó dó Ãdróŋá ı̨cṵ́lé úríndí sĩ, ándre úmvúke ũpĩ ãni la 'bũ
gâlé 'bá ãzí ri drı̨̃ la gá cí.
3 'Bá rilépi úmvúke 'dã drı̨̃ gá rĩ ĩ'di indré cécé yãsípẽ
áni ãzíla kãrĩnẽlíyã áni. Gẹ́rı̨̃ indrélépi cécé fézã * áni la ce
úmvúke 'dã andre trộkı̨́lı̨rı̨.
4 Úmvúke ãzí kãlı̨́ ı̨̃rı̨̃ drı̨̃ sụ la ce kí úmvúke tá 'dã 'bã
andre trộkı̨́lı̨rı̨, ãzíla úmvúke 'dĩ kí drı̨̃ gá pírí 'bá ĩyõ kãlı̨́
ı̨̃rı̨̃ drı̨̃ sụ la uri kí nĩ. Su kí pírí bõngó imve rú, ãzíla su kí
kí drı̨̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí cí sĩ ũpĩ Ãdróŋá drı̨̃ i'dajó.
5 Úmvúke 'dã agâlé, ãvi 'bã nı̨̃ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ũ̃kpẽ̃ŋá
la ndũ̃rũ̃-ndrũ̃rũ̃ rĩ trũ. Úmvúke 'bã drı̨̃lẹ́ gá tárã ázı̨̃rı̨̃ ri kí
kolé nĩ. 'Dĩ kí Úríndí ázı̨̃rı̨̃ Ãdróŋá ãlá rĩ drı̨̃ kî.
6 Úmvúke drı̨̃lẹ́ gá 'dãá ãko ãzí i'dá cécé ı̨̃yı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni
tọndọlọ rú cécé mãráyã áni.
Ãko ãzí ídri rú sụ ụrụ'bá pírí mı̨fı̨̃ ru drı̨̃lẹ́ gá ãzíla vúlé
gá rĩ ce kí úmvúkê ágágá trộkı̨́lı̨rı̨.
7 Ãko drı̨̃dı̨̃ rĩ i'dá cécé kẹ̃mı̨̃ áni, ı̨̃rı̨̃ rĩ i'dá mánı̨̃gọ́ áni,
na rĩ 'bã mẹ́lẹ́tı̨ 'bádrı̨̃ áni, sụ rĩ i'dá yṵ́kṵ́ ngalépi ngã-ngã
rĩ áni.
8 Ãko sụ ídri 'dã kí pírí ãlu-ãlu ṵ́pṵ́pı̨ trũ ázíyá, ázíyá ãzíla
kí ụrụ'bá gá mı̨fı̨̃ wókõ pírí agá kpere ṵ́pṵ́pı̨ kí agâ sĩ. Į́nı̨́ kí
ı̨̃tṵ́ be ĩyãŋã kí úngó 'dĩ ngo agá ku, ngojó la:

“Ãlá ru, Ãlá ru, Ãlá ru,
Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨́pı̨,
ándrá cí, ú'dî'da cí, drṵ́zı̨́ amṵ́lépi rĩ.”

9 Ãko ídri sụ 'dĩ drĩ kí úngó dı̨̃zã, ãrútáŋá ãzíla ãwã'dĩfô
fẽjó 'bá rilépi úmvúke drı̨̃ gá u'álépi ídri rú jã 'dâ rĩ nî 'dĩ
ngo 'bo,
10 'bá ĩyõ kãlı̨́ ı̨̃rı̨̃ drı̨̃ sụ 'dã kí drı̨̃ 'bã vṵ̃rṵ́, 'bá rilépi úmvúke
drı̨̃ gá u'álépi ídri jã 'dâ rĩ ı̨̃nzı̨̃jó, unze kí kõfíyã kí drı̨̃ gá rĩ
kí 'bãlé úmvúke drı̨̃lẹ́ gá vṵ̃rṵ́ úngó ngoŋâ trũ,

---

* **4:3** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drı̨ Gı̨́rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ rĩ agá ála umve la *ı̨̃mãrãlı̨́dẹ̃.*

11 “Úpí Ãdróŋá ãmadrı̨̃, íca rá d̃ı̨zã
ãzíla ãrútáŋá ãzíla ũkpó ı̨sṵjó ãmadrı̨̃.
Mí ũ'bã ãko pírí kí mi 'i,
ãzíla ĩ'di míní ãyĩkõ rú mî lẽtáŋá agá,
ndrejó la 'bã adru kí cí.”

5

Bṵkṵ̃ tralé trã-trã rĩ kí Kãbĩlõmvá be

1 Ándre bṵkṵ̃ tralé trã-trã rĩ 'bá rilépi úmvúke drı̨̃ gá rĩ 'bã drı̨ ãndá gá rĩ gá, úsĩ wókõ la kí pírí rá ru, ìbĩ tı̨ la pâlé ázı̨̂rı̨̃.

2 Ãzíla ándre mãlãyíkã ũkpó trũ la ı̨́jọ́ uyú agá ṵ́'dṵ́kṵ́ ụrụgá sĩ rere, “Ã'di icó bṵkṵ̃ tralé trã-trã tı̨ ĩbĩlé cí 'dĩ tı̨ nzı̨̃lé mmgbọ nĩ yã?”

3 'Bá ãzí ı̨sṵ́lé 'bṵ̃ gâlé yã jõku ṵ̃nṵ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dâ la jõku ṵ̃nṵ́kṵ́ ı̨̃ndṵ́ gâlé icólépi bṵkṵ̃ 'dĩ tı̨ nzı̨̃lépi mmgbọ sĩ ala ndrejó la yụ.

4 Má awá ãzákírílí ru, ã'dusĩku 'bá ãzí ãlu ı̨sṵ́lé icólépi bṵkṵ̃ 'dã tı̨ nzı̨̃lépi, sĩ ı̨jọ́ ala gá rĩ kí ndrejó la yụ.

5 'Bá ĩyõ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, “Mí awá ku, índre kẽmı̨̃ sṵ́rṵ́ Yṵ́dã drı̨̃ drı̨̃lẹ́ Dãwṵ́dı̨̃ drı̨ agá ãmbógó sĩ ı̨jọ́ pírí ndẽlépi rá rĩ, icó lú bṵkṵ̃ tı̨ ĩbĩlé cí pâlé ázı̨̂rı̨̃ 'dĩ tı̨ ụwı̨́jó, ãzíla nzı̨̃jó rá la nĩ.”

6 Índre Kãbĩlõmvá ní pá tu agá úmvúke gá ágágá, ãnãkpá sụ 'dã kí 'bá ĩyõ 'dã abe, ce kí ĩ'di aga rı̨̃. Kãbĩlõmvá i'dá ándrá ú'dı̨ 'bã rĩ ĩ'di rá rĩ áni. Újé la kí ázı̨̂rı̨̃ ãzíla mı̨fı̨̃ la kí ázı̨̂rı̨̃, 'dĩ kí mãlãyíkã Ãdróŋá ãni ázı̨̂rı̨̃ ĩ'diní tı̨ ũpẽlé ṵ̃nṵ́kṵ́ gâlé rĩ kî.

7 Mụ bṵkṵ̃ 'dã a'dṵ́lé 'bá rilépi úmvúke drı̨̃ gá rĩ 'bã drı̨ ãndá gá rĩ gá.

8 Ĩ'di mụ bṵkṵ̃ tralé cí 'dã a'dṵ́lé 'bo, ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí 'bá ĩyõ 'dã abe, tı̨̃ kí ãja, su kí tı̨ vṵ̃rṵ́ Kãbĩlõmvá drı̨̃lẹ́ gá. Kí ãlu-ãlu drı̨ gá ṵ̃'dı̨ cí, ãzíla bãkṵ́lẽ gólũdĩ ru galépi tré ãdu ngṵ̃lépi ãjı̨́ trũ vĩrĩ rĩ trũ, 'dĩ kí Ãdróŋá ã'ı̨̃ŋá 'bá ãlá rĩ 'badrı̨̃ rĩ.

9 Ngo kí úngó ú'dí la:
“Mí icó rá bṵkṵ̃ tralé trã-trã rĩ 'dụjó,
ãzíla tı̨ la ụwı̨́jó sĩ nzı̨̃jó la.
Ú'dı̨ ándrá mi rá,
drã mídrı̨́ ími ãrí 'bã asujó ídétáŋá idéjó rĩ sĩ,
mí ĩgbã 'bá Ãdróŋá ãni sṵ́rṵ́ tı̨ pírí agá,
tı̨ ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí, ãzíla 'bá ṵ̃nṵ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dĩ kí abe pírí.”

10 Ífẽ acá kí Sṳ́rṳ́ ru ãzíla ãtalo Ãdróŋá ãmadrı̨ rĩ 'bã ãzí
ngalé pi rĩ,
ãzíla kí dó sĩ drṳ́zı̨ ãngũ rṳ nalé.
11 Ándre ãngũ ı̨́dı̨, má are ṳ́'dṳ́kọ́ mãlãyíkã álĩfũ wẽwẽ rú
icólé lãlé ku la 'bã ãni la, ce kí úmvúke aga ãko ãzí ídri rú,
ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí abe rı̨́,
12 kí úngó ngo agá ṳ́'dṳ́kọ́ ṳrṳgá sĩ íni:
“Mi Kãbĩlõmvá ándrá 'dı̨lé rá 'dĩ,
mí icó rá ũkpõ ı̨sṳ́jó, málĩ ı̨sṳ́jó, ũndũwã ı̨sṳ́jó ãzíla ãvę̃vį̃
ı̨sṳ́jó,
ãrútáŋá ı̨sṳ́jó, dį̃zã ãzíla rṳ́ ı̨cṳ́ŋá ı̨sṳ́jó!”
13 Má are ãko pírí ídri 'bṳ̃ gâlé, ãzíla ṳ̃ŋọ́kṳ́ drį̃ gá rĩ kí
abe, ṳ̃ŋọ́kṳ́ ı̨ndṳ́ gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe,
kí úngó ngo agá:
“Į́cṳ́ŋá, rṳ́ kṳma, ãrútáŋá, dį̃zã,
ãzíla ũkpõ 'bã adru 'bá rilépi úmvúke drį̃ gá rĩ ní,
ãzíla Kãbĩlõmvá ní jã 'dâ!”
14 Ãko ídri sṳ 'dã ã'ı̨ kí pírí Ámĩnã, ãzíla 'bá ĩyõ 'dã tı̨ kí ãja
tı̨ sujó vṳ̃rṳ́ Ãdróŋá ı̨́nzı̨́jó.

6

*Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bṳ́kṳ̃ tı̨ ĩbĩjó ázíyá drį̃drį̃
rĩ kí tı̨ ṳ̃nzı̨́jó rĩ*

1 Ándre Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bṳ́kṳ̃ tı̨ ĩbĩjó ázı̨́rį̃ rĩ 'bã ãzí
ãlu drį̃drį̃ rĩ tı̨ nzı̨́ agá. Į́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, má are ṳ́'dṳ́kọ́
ãko ãzí ídri rú sṳ 'dã 'bã ãzí ãlu 'ṳ agá ãvi áni, jọ, “Mí amṳ́!”
2 Ándre áma drį̃lẹ́ gá 'dãá fãrásĩ imve rú. 'Bá rilépi drį̃ la
gá rĩ ĩ'di ṳ́sṳ trũ, úsu drį̃ la gá kõfíyã ãmbõgõ drį̃, ãzíla fũ
dó sĩ 'bá ã'dı̨́ ndẽlépi rá rĩ áni, ĩ'di dó sĩ mṳ mẹ́rọ́'bá ĩ'didrį̃
kí ndẽlé rá.
3 Kãbĩlõmvá la mṳ ãko sĩ bṳ́kṳ̃ tı̨ ĩbĩjó ı̨́rį̃ rĩ nzı̨́lé 'bo, má
are ãko ãzí ídri rú sṳ 'dã 'bã ãzí ı̨́rį̃ rĩ jọ, “Mí amṳ́!”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, fãrásĩ ãzí rĩ ãfũ ika rú ũmbã rú. Úfẽ
ũkpõ 'bá rilépi drį̃ la gá rĩ ní, ásı̨́ ı̨́gbẹ̃ izajó ṳ̃ŋọ́kṳ́ drį̃ gá 'dâ
rá ãzíla fẽjó la 'bá 'bã ṳ'dı̨́ kí ru ãyá-ãyá íni. Úfẽ drı̨́ la gá
ménéŋá ãmbógó ã'dı̨́ ãni la.
5 Kãbĩlõmvá la mṳ ãko sĩ bṳ́kṳ̃ tı̨ ĩbĩjó na rĩ nzı̨́lé 'bo, má
are ãko ãzí ídri rú sṳ 'dã 'bã ãzí na rĩ jọ, “Mí amṳ́!” Ándre,
ãzíla áma drį̃lẹ́ gá 'dãá fãrásĩ ãzí ı̨nı̨ la. 'Bá rilépi drį̃ la gá
rĩ rṳ kı̨́lọ̃ ãko ṳ̃'bį̃jó rĩ ĩ'didrı̨́ gá cí.
6 'Dãá má are ãko ãzí akṳ́lépi ṳ́'dṳ́kọ́ áni la angájó ãko ãzí
ídri rú sṳ 'dã kí drĩdríŋĩ gâlé jọ, “Ãkónã kí ãjẹ̃ la mṳ adrulé
ambamba. Ngánũ kı̨́lọ̃ ãlu ãjẹ̃ la adru ũyá ṳ́'dṳ́ ãlu drį̃ pí,

ãzíla lógõŋá na rĩ 'bã ãjẽ la adru ũyá ụ́'dụ́ ãlu drị̃ pí, 'bo lẽ
ĩmi iza ãdu kí wáyĩnĩ trũ ku!”
7 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩjó sụ rĩ nzị̃lé 'bo, má
are ụ́'dụ́kọ́ ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí sụ rĩ drị̃ jọ, “Mí
amụ́!”
8 Ándre áma drị̃lẹ́ gá 'dãá fãrásĩ foro ãvẽ̃vị̃ kóru la. 'Bá
rilépi drị̃ la gá rĩ ú'da rụ́ la Drã 'i, ãzíla ú'da ãzí rĩ rụ́ ị̃nádrị̃
'i, 'de vú la gâ sĩ ãni rú. Úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá ãlu sụ drị̃
gá ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ kí ulíjó ménéŋá sĩ, kí acojó ãbị́rị́ sĩ,
ãyánĩ sĩ, ãzíla ụ̃bõ̃gụ̃ ní kí naŋá sĩ.
9 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩjó tõwú rĩ nzị̃lé 'bo,
ándre ãlĩtárĩ ị̃ndụ́ gá úríndí 'bá ándrá ụ'dị́lé íjọ́ Ãdróŋá drị̃
vú nzeŋá sĩ, ãzíla ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ Ãdróŋá agá ĩ'bã kí sĩ pá
tujó ala gá mgbemgbe rĩ 'badrị̃ kí.
10 Za kí re, jọ kí, “Ãdróŋá ũkpó 'dị́pị, mi ãlá ru ãzíla mí alị̃
ĩnzõ ku! Ĩ'di ụ́'dụ́ 'dụ sị́ míní amụ́jó 'bá ãma ụ'dị́lépi ụ̃nọ́kụ́
gá 'dĩ 'badrị́ íjọ́ rĩ lijó ãzíla ĩ'baní drị̃rịma fẽjó?”
11 Íjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, úfẽ ĩ'ba ãlu-ãlu ní bõngó imve
sụ̃lé, ãzíla újọ ĩ'baní 'bã tẽ kí ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ, kpere ĩ'bã ãzí ãtí'bó
rú, ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'bã kãlãfe ụ'dị́lé 'dĩ 'baní ca
agá.
12 Ándre Kãbĩlõmvá nzị̃ ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩjó ázíyá rĩ 'bã tị.
'Dãá ũyãkĩyã ãmbógó la ũyã ãngũ, ị̃tụ́ uja ru ịnịbịrịcịcị rú
cécé ị́nị́ áni, ãzíla ĩmbá uja ru ika rú ãrí áni.
13 Lẽlẽgó 'bụ̃ agá 'dĩ ri kí zõlé vụ̃rụ́ 'dõlé cécé wọ̃mbẹ̃
ãráŋá mbalépi ku rĩ 'bã zõlé ãlụ́kụ́kụ̃ ũkpó la 'bã kí ayajó
rĩ sĩ rĩ áni.
14 'Bụ̃ tra ru cécé kãrãtásĩ tralé rĩ áni, ãzíla 'bé kí ãngũ
ru lịlépi ị̃yị́ agá rĩ trũ ãvĩ kí ãngũ ĩ'bã kí jõ sĩ adrujó rĩ gá
rá.
15 'Bá íjọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku ũpi rú ãngũ drị̃ gá 'dĩ kí,
ũpi ãnzị abe, ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrị̃ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá
ũkpó ru 'dĩ kî trũ, ãzíla ãti'bo kí abe, 'bá ãti'bo rú ku 'dĩ kí
abe, ụ̃zị́ kí ru ụ̃jị́gọ́ agá, ãzíla írã ị̃ndụ́ 'bé agâlé.
16 Jọ kí 'bé 'baní írã abe, “Ĩmi a'dé ãma drị̃ gá, ĩmi atrị ãma
'bá rilépi úmvúke drị̃ gá 'dã mẹ́lẹ́tị gá, ãzíla âdrã Kãbĩlõmvá
drị̃ agá.
17 Ụ́'dụ́ ãmbógó âdrã ũmbã rú ĩ'badrị̃ acá 'bo, ã'di icó pá
tulé drị̃ la tẽjó nĩ yã?”

7

Ãdróŋá la 'bá ĩ'di ãni ãlá 'dĩ kí tị ụ̃pị̃ cí

1 Íjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã sụ tu kí pá wókõ
ụ̃nọ́kụ́ ãni sụ 'dĩ kí agá. Rụ kí ãlụ́kụ́kụ̃ sụ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ

kí, umbé kí kí ãngũ li agá vũ drı̃ gá, ı̃yı̨ ãmbógó 'dĩ kí agá, jõku ife kí agâ sĩ cí.
2 Ándre vâ mãlãyíkã ãzíla angá amı́lé ı̃tı́ 'bã ãfũ agâlé ru, drı̨ la gá ícétáŋá Ãdróŋá ídri rú rĩ drı̃ cí. Umve mãlãyíkã sụ ĩ'baní ũkpó fẽjó sĩ vũ kí izajó mĩrĩ be rĩ kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ.
3 “Ĩmi iza drĩ vũ kí mĩrĩ abe ãzíla ife kî trũ ku, kpere ãmaní ícétáŋá ĩbĩ agá 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni 'dĩ kí androko gá.”
4 Má are dó kãlãfe 'bá sĩ ícétáŋá Ãdróŋá drı̨ 'dã ĩbĩ̃jó kí androko gá cí rĩ 'badrı̃ ĩ'di 144,000 * angájó sụ́rụ́ mụdrı̨ drĩ ı̃rı̃ Ịsịrayı́lı̃ drı̃ kí agá.
5-8 Sụ́rụ́ ãlu-ãlu agá 'bá 12,000: sụ́rụ́ Yụ́dã drı̃, Rụ́bẽnı̃ drı̃, Gádĩ drı̃, Ásẽrı̃ drı̃, Nãfũtálĩ drı̃, Mãnásẽ drı̃, Sı̃mọ́nı̃ drı̃, Lẹ́vı̃ drı̃, Ĩsãkárĩ drı̃, Zãbũlọ́nı̃ drı̃, Yũsụ́fũ drı̃, ãzíla Bénzãmĩnĩ drı̃ agá pírí.

'Bá ũ'bí Ãdróŋá ịcụ́lépi rĩ kî

9 Ĩjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre áma drı̃lẹ́ gá 'dâ 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, 'bá ãzí 'bã icólé lãlé ku, angájó sụ́rụ́ tı̨ ndú-ndú gá, ínátı̨ ndú-ndú gá, 'bá, ãzíla 'bá tı̨ ndú-ndú jọlépi, 'dĩ 'baní pá tu agá bõngó imve trũ úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drı̨ andre gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drı̃lẹ́ gá káci bı̨ trũ drı̨ gá.
10 Ngo kí úngó ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ;
“Patáŋá la angá Ãdróŋá ãmadrı̨,
rilépi úmvúke drı̃ gá rĩ drı̨,
ãzíla Kãbĩlõmvá drı̨.”
11 Mãlãyíkã pírí utu kí pá, ce kí úmvúke ãmbõgõ ãrĩ andre 'bá ĩyõ, ãzíla ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí abe trọ̃kı́lırı̨. Tı̃ kí ãja vũrụ́ úmvúke ãmbõgõ ãrĩ drı̃lẹ́ gâ sĩ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó,
12 jọjó la:
“Ámĩnã!
Ãdróŋá ịcụ́ŋá, dı̃zã, ũndũwã,
ãwã'dĩfô fẽŋá, ãzíla ũkpõ
'bã adru kí Ãdróŋá ãmadrı̨ gá rĩ ni jã 'dâ.
Ámĩnã!”
13 'Bá ĩyõ ãlu zı̨ ma, “'Bá bõngó imve trũ 'dã kí ã'di kî, ãzíla angá (ãfũ) kí íngõlé?”
14 Má umvi, “Ãmbógó, ánı̃ kí ku, ínı̃ kí rá la mi 'i.”
Ãmbógó jọ, “'Dĩ kí 'bá angálépi ũcõgõ ãmbógó kí ĩcãndĩjó rĩ kí agâ sĩ rĩ kí. Ũjĩ kí ĩ'bã bõngó kí Kãbĩlõmvá 'bã ãrí sĩ imve rú.
15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ,
“Tu kí pá úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drı̨ drı̃lẹ́ gá,

* **7:4** 'Bá *144,000* 'dã 'bã ífí 'bá wẽwẽ rú.

ãzíla ri kí ĩ'diní ãzị ngalé ị̃tụ́ kí ị́nị́ be jó ĩ'didrị̃ agá;
ãzíla Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ ãni 'bụ̃ gâlé 'dã 'bã drị̃ gá rĩ̃
la kí drị̃ gá hémã ãsõ nĩ.
16 Ãbị́rị́ icó kí fụlé ị̃dị́ ku,
ị̃yị́ vị́ icó kí fụlé ị̃dị́ ku.
Ị̃tụ́ icó kí ivélé ku,
ị̃tụ́kã icó vâ kí zãlé ku.
17 Ã'dusĩ̃ku Kãbĩ̃lõmvá pá tulépi úmvúke ãmbõgõ ãni rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ,
la adru 'bá kí tãmbalépi rĩ rú nĩ;
ĩ'di kí agụ ị̃yị́ ídri drị́ kídí ru rĩ mvụlé.
Ãzíla Ãdróŋá la mị́ndrẹ kí mị́fị́ gá rĩ kí ị́nị́ nĩ.”

8

Kãbĩ̃lõmvá nzị̃ ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩ̃jó ázị̃rị̃ rĩ tị

1 Kãbĩ̃lõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩ̃jó ázị̃rị̃ rĩ nzị̃lé 'bo, ãngũ ĩ̃yãŋã 'bụ̃ gâlé tútú sáwã were.
2 'Dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ázị̃rị̃ pá utulépi Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá rĩ kí. Kí ãlu-ãlu drị́ gá úfẽ gũká.
3 Mãlãyíkã ãzí ãlu bãkụ́lẹ̃ idélé gólũdĩ sĩ rĩ trũ rĩ amụ́, ãzíla tu pá ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá. Úfẽ ĩ'diní ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní la ĩyõ rú, úlẽ 'bã usa kí ã'ị̃táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ị̃lépi rá rĩ 'badrị̃ abe, kí fẽjó ídétáŋá ru ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ gá Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá.
4 Ãcíkã ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dã drị̃ kí ã'ị̃táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ị̃lépi rá rĩ 'badrị̃ abe, tụ kí mãlãyíkã rụ̃ sĩ 'bụ̃ gá Ãdróŋá rụ̃lé angájó ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó gólũdĩ sĩ 'dã gâlé.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã 'dụ bãkụ́lẹ̃ tá sĩ ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dĩ, a'dụ́ ãcí ãlĩtárĩ gá rĩ 'bãlé ala gá, ãzíla ãsũ ĩ'di vũ̃rụ́ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dõlé. 'Dãá ãvi 'bã nĩ̃ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ũ̃kpẽ̃ŋá la ndũ̃rũ̃-ndrũ̃rũ̃ rĩ trũ ãzíla ũyãkĩ̃yã trũ nĩ.

'Bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi ku rĩ kí ị̃jọ́ lijó rĩ

6 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázị̃rị̃ gũkâ trũ drị́ gá cí 'dĩ itú kí ru bábá kí vujó.
7 Mãlãyíkã drị̃drị̃ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ 'i, 'dãá sí i'dó zõlé vũ̃rụ́ 'dõlé, ãcí ru usalépi ãrí trũ rĩ ûsũ kí vũ̃rụ́ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dõlé. Ũ̃nọ́kụ́ 'bã wókõ ãlu na drị̃ gá rĩ ve ife, ãzíla ásé ị̃'bị ala gá rĩ abe pírí rá.

8 Mãlãyíkã į̃rį̃ rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ 'i. Ãko ãzí indrélépi 'bé ãmbógó ãcî trũ la áni la, ú'be ĩ'di į̃yı̨ mĩrĩ drı̨ agâlé. Mĩrĩ 'bã wókõ ãlu na drı̨ gá rĩ uja ru ãrí ru.

9 Ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ 'bã ãlu na drı̨ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla mẹ́l̨ı̨ mĩrĩ drı̨ gá rĩ 'bã ãlu na drı̨ gá rĩ andi kí rá.

10 Mãlãyíkã na rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ. Lẽlẽgó ãmbógó ãngũ jilépi tọ́cı̨ ániala a'dé 'bų̃ gâlé, i'bé kídí ãzíla į̃yı̨ dı̨lépi dı̨-dı̨ rĩ 'bã ãzí ãlu na drı̨ gá rĩ kí drı̨ cí.

11 Lẽlẽgó 'dã 'bã rụ́ ų̃j̨ı̨k̨ı̨rı̨l̨ı̨ 'i. 'Bá wẽwẽ rú į̃yı̨ 'dã mvụlépi rĩ ũdrã kí rá, ã'dusĩku į̃yı̨ 'bã ãlu na drı̨ gá rĩ 'bã ru ujajó ũmbájírílí ru rĩ sĩ.

12 Mãlãyíkã sụ rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ rá. Į̃tụ́ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó kî trũ anụ́ kí rá, ĩ'bã wókõ ãlu na drı̨ gá rĩ uja kí ru ı̨́nı̨́ ru, ãzíla wókõ ãlu na drı̨ gá rĩ į̃tụ́ drı̨ gá rĩ acá ı̨nı̨ ru, ãzíla wókõ ãlu na drı̨ gá rĩ ı̨́nı̨ drı̨ acá ı̨nı̨bı̨rı̨cı̨cı̨ rú į̃dı̨́-į̃dı̨́.

13 Mâ ãngũ ndre agá 'bų̃ gâlé ru, ándre yụ́kụ́ ãlu unga agá wı̨́l̨ı̨wı̨́l̨ı̨ ru áwáŋâ trũ, “Wọ́gǫ̃! Wọ́gǫ̃! Ũcõgõ 'bá ų̃nọ́kụ́ gá rĩ 'banî, ã'dusĩku ã'du ı̨́jọ́ la mụ ru idélé gũká ụ́'dụ́kọ́ mụlépi akụ́lépi mãlãyíkã na vúlé 'dĩ 'bã kí mụlé vúlé rĩ kî sĩ nĩ yã?”

9

1 Mãlãyíkã tõwú rĩ la mụ gũká vúlé 'bo, ándre lẽlẽgó a'délépi 'bų̃ gâlé vų̃rụ́ 'dõlé rĩ, úfẽ drı̨ la gá fų̃ngụ́wã 'bụ́ ãsį̃ŋâ kóru rĩ drı̨ gá rĩ 'i.

2 Lẽlẽgó la mụ 'bụ́ ãsį̃ŋâ kóru rĩ tı̨ nzį̃lé 'bo, ãcíkã ãfũlépi ala gâlé rĩ mẽnú 'bã ãcíkã áni, ãzíla ãcíkã la atrı̨ į̃tụ́ kí mı̨fı̨ 'bų̃ be cí.

3 Ãcíkã agâlé úmbí ãfũ kí ası̨́lé vų̃rụ́ ų̃nọ́kụ́ drı̨ gá, úfẽ ĩ'baní ũkpõ cécé ítóniŋá ãngũ drı̨ gá rĩ 'badrı̨ áni.

4 Újọ ĩ'baní 'ba iza kí ásé ãzíla ife ãngũ drı̨ gá rĩ kí ku, rá la 'bá 'báni sĩ ícétáŋá Ãdróŋá drı̨ ĩbĩjó androko la gá ku 'dĩ kî.

5 Ûga ĩ'baní 'bá kí ụ'dı̨́lé úmgbé, 'bã ĩcõcõŋã kí kí ĩmbá tõwú, ãzá ĩ'baní ı̨sụ́lé rĩ 'bã ũcõgõ cécé ítóniŋá 'bã 'bá ũzãjó rĩ 'bã azájó rĩ 'bã áni.

6 Ĩmbá tõwú 'dã kí agá 'bá kí drã ndrų̃ mı̨fı̨ ika sĩ, icó kí ı̨sụ́lé la ku. Wó kí lẽ drãlé rá, drã la apá kí sĩ apá-apâ.

7 Úmbí 'dã i'dá kí cécé fãrásĩ ã'dı̨ ãni itúlé bábá rĩ kí áni, mẹ́lẹ́tı̨ la kí 'bádrı̨ áni, sų̃ kí drı̨̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí.

8 Drı̨'bı̨ la kí drı̨'bı̨ ũkú drı̨ áni, ãzíla sı̨ la kí kẽmį̃ drı̨ áni.

9 Ãko ĩ'bã kí sų̃lé sĩ ru ágá atrı̨jó rĩ kí aya rú, ụ́pụ́pı̨ la kí 'ụ ãsĩkárĩ wẽwẽ rú cę̃lépi fãrásĩ sĩ, ãzíla gárĩ ã'dı̨ drı̨ gá rĩ drı̨ áni.

10 Kótẽ la ãzíla ãko la ĩ'baní sĩ 'bá zãjó rĩ cécé ítóniŋá
'badrı̨ áni. Úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá 'baní cãndí fẽjó cajó ĩmbá
tõwú 'dĩpí.
11 Úpí kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ mãlãyíkã angálépi 'bṵ̃ ãsı̨̃ŋâ kóru rĩ
agá rṵ́ umvelé tı̨ Yãhṵ́dı̨ drı̨ sĩ Ãbãdónĩ 'i, ãzíla Gı̨̃rı̨́k̃ı̨ tı̨ sĩ
Ãpǫ̃lọ́nı̨yǫ̃ 'i rĩ. *
12 Ũcõgõ drı̨̃drı̨ rĩ alı̨ 'bo, índre ãzíla kí ı̨̃rı̨ kí amṵ́ 'dĩ.
13 Mãlãyíkã ázíyá rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ rá, má are ṵ́'dṵ́kọ́
angájó ãlĩtárĩ gólũdĩ rú kónã sṵ Ãdróŋá drı̨̃lẹ́ gá rĩ agâlé jọ,
14 “Mí ũtrũ mãlãyíkã sṵ umbélé ı̨̃yı̨ ãmbógó Ũfũrátĩ agá
'dã kí rá.”
15 Mãlãyíkã sṵ ũtrũlé 'dã kí dó bábá ílí, ĩmbá ṵ́'dṵ́ ãzíla
sáwã itúlé sĩ 'bá ãlu na drı̨ gá, lẽlé ṵ'dı̨́lé ũ̃n̨ọ́kṵ́ drı̨ gá 'dâ
rá rĩ tẽjó. †
16 Kãlãfe ãsĩkárĩ ãni mâ arelé itúlé rá rĩ 200,000,000 † lãlé
tí ĩyé áni la.
17 Ícétáŋá mâ ndrelé rĩ agá, ándre fãrásĩ kí 'bá rilépi drı̨
la gá rĩ kí abe, 'bá 'dã sṵ̃ kí aya 'bara d̃ı̨lépi lẽrẽlẽrẽ ika rú,
kọ̃n̨ı̨ kọ̃n̨ı̨ rú, ãzíla yẹ́lọ̃ rú la kí jṵ́jṵ́ gá cí. Fãrásĩ 'bã drı̨̃kã
kí indré cécé kẽmı̨̃ drı̨ áni, tı̨ la kí agá ãcí ãfũ kí ãcíkã trũ
gbũ'dí ngṵ̃ŋâ trũ ı̨̃rı̨ ã'dı̨ drı̨ gá rĩ áni.
18 'Bá 'bã wókõ ãlu na drı̨ gá rĩ ũdrã kí jṵ́wẹ̃ ũcõgõ fẽlépi
na 'dĩ kí sĩ ãcí, ãcíkã ãzíla ĩŋmá ngṵ̃lépi ı̨̃rı̨ ãfũlépi fãrásĩ kí
tı̨ gá rĩ sĩ.
19 Ũkpó fãrásĩ 'dã 'badrı̨ kí kí tı̨ gá, ãzíla kótẽ ĩ'badrı̨ kí
agá. Kótẽ la kí drı̨̃kã trũ cécé ı̨̃n̨ı̨ drı̨ gá rĩ áni, ũjũ trũ sĩ 'bá
ṵ'dı̨́jó.
20 'Bá ı̨́mbı̨ ũdrãlépi jṵ́wẹ̃ 'dĩ sĩ ku rĩ, lẽ kí ásı̨ ujalé ku ãko
ĩ'baní idélé drı̨ sĩ 'dĩ kí a'bejó. A'be kí úríndí ũnzí kí ãdroŋa
idélé gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, drọ̃n̨ọ́ sĩ, írã sĩ, ãzíla ife sĩ, ãngũ
ndrelépi ku, ı̨́jọ́ arelépi ku vâ acı̨́lépi ku 'dĩ kí ı̨̃nzı̨̃ŋá ku.
21 Lẽ kí ásı̨ ujalé ku 'bá ṵ'dı̨́ŋá sĩ, ãndrı̨́kẹ sĩ, ãwṵ̃ sĩ, ãzíla
ṵ̃gṵ̃ sĩ.

10

Mãlãyíkã bṵ́kṵ̃ wereŋá trũ rĩ

1 Į́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí ũkpó ru la
'bã ası̨ agá vṵ̃rṵ́ 'dõlé angájó 'bṵ̃ gâlé. Bõngó ĩ'di 'bã sulé
rĩ imve rú cécé ṵ̃rṵ́'bṵ̃ áni ãzíla drı̨̃kã la gá 'dãá d̃ı̨zã ãzí
ãlápítí cécé gẹ́rı̨ áni la; mẹ́lẹ́tı̨ la indré cécé ı̨̃tṵ́ áni ãzíla pá
la kí cécé ãcí áni.

---

* **9:11** *Ãbãdónĩ* ãzíla *Ãpǫ̃lọ́nı̨̃yǫ̃* 'bã ífí 'bá “'bá kí ı̨̃ı̨̃k̃ı̨lépi rĩ 'i.” † **9:15** Zãbṵ́rı̨ 2:9 † **9:16** *200,000,000* ĩ'di ãko lãlé tí cécé cínákî áni la.

2 Rụ ĩ'didrị́ gá bṵ́kṵ̃ wereŋá tị nzį̃lé mmgbọ la. 'Bã ru pá
ãndá rĩ į̃yị́ drį̃ gá, ãzíla pá į̃jị́ rĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá,
3 za re ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá 'ụlépi cécé kẽm̃į̃ ṵ́'dṵ́kọ́ áni la sĩ. Ĩ'di
mụ zalé 'bo, ãvi ázį̃rį̃ rĩ ã'į̃ kí tị la nĩ.
4 Ãvi 'dã kí mụ ị́jọ́ delé jọ agá 'bo, ma tí ãni rú lẽ agá ị́jọ́
ị́jọ̃ lịŋá drị́ 'dã kí sĩ agá vṵ̃rṵ́. Wó má are ṵ́'dṵ́kọ́ angájó
ụrụgâlé la jọ mání, “Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ kí bṵ́kṵ̃ agá ku, mí a'bó kí
cí.”
5 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã tá mání ndrelé pá 'bãlépi
į̃yị́ drį̃ gá, ãzíla ṵ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá rĩ, inga ru drị́ ãndá rĩ sulé 'bṵ̃
gâlé.
6 Ãzíla sõ ũyõ Ãdróŋá u'álépi ídri jã 'dâ, 'bṵ̃ kí 'bãlépi
ṵ̃nọ́kṵ́ trũ, į̃yị́ trũ, ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ 'bã rṵ́
sĩ. Mãlãyíkã jọ, “Ãdróŋá icó sáwã izalé ãzo rú į̃dị́ ku!
7 Wó mãlãyíkã ázį̃rį̃ rĩ drĩ dó gũká ĩ'didrị́ rĩ vu 'bo, 'dã 'bã
ũngúkú gá, Ãdróŋá la dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã zį̃lé
zį̃-zį̃ rĩ kí tị de, cécé ándrá ĩ'di 'bã lũlé nãbịya 'baní rĩ áni.”
8 'Dã 'bã ũngúkú gá, má are vâ ṵ́'dṵ́kọ́ tá mání ị́jọ́ jọlépi
angájó 'bṵ̃ gâlé rĩ į̃dị́, jọ, “Ímụ, mí a'dṵ́ bṵ́kṵ̃ wereŋá tị nzį̃lé
mmgbọ mãlãyíkã pá ãndá rĩ 'bãlépi į̃yị́ drį̃ gá, ãzíla į̃jị́ rĩ
'bãlépi ṵ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá 'dã drị́ gá 'dã 'i.”
9 Ámụ mãlãyíkã rṵ̃lé, má a'ị́ 'bã ãfẽ mání bṵ́kṵ̃ wereŋá rĩ
'i. Jọ mání, “Í'dụ ãzíla ína ĩ'di. Ĩ'di ru 'bį̃ ími tị gá 'dâ į̃lị́-į̃lị́
ru cécé ãnṵ́ áni, wó ĩ'di dra ími agâlé ũmbájírílí ru.”
10 Má a'dṵ́ bṵ́kṵ̃ wereŋá 'dĩ mãlãyíkã drị́ gâlé, ána ĩ'di.
Ãjị́ la áma tị gá 'dâ į̃lị́-į̃lị́ ru cécé ãnṵ́ áni, wó ma mụ ĩ'di
nalé tilé 'bo, áma 'a dra ũmbájírílí ru.
11 Mãlãyíkã jọ mání, “Mí ũlũ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá pírí tị ndú-
ndú jọlépi rĩ 'baní, sṵ́rṵ́ ndú-ndú 'baní, ãzíla ũpi ndú-ndú
'banî.”

11

'Bá sãdínĩ rú Ãdróŋá ãni į̃rį̃ ị̂jọ́ vú nzelépi rĩ kî

1 Úfẽ mání ĩbáká sĩ ãngũ 'bejó rĩ, ãzíla újọ mání, “Ímụ jó
Ãdróŋá drị́ rĩ ṵ̃'bį̃lé ãlĩtárĩ be, ílã 'bá Ãdróŋá į̃nzį̃lépi rĩ kí
'dãá pírí.
2 Wó lẽ mí ṵ̃'bį̃ wókõ la ãmvé rĩ ku, ã'dusĩku úfẽ ãngũ 'dĩ
'bá Yãhṵ́dį̃ rú ku rĩ 'banî. Kí mụ táwṵ̃nį̃ ãlá Ãdróŋá drị́ 'dĩ
atulé sáwã were sĩ ĩmbá kãlị́ sụ drį̃ į̃rį̃.
3 Ma mụ 'bá má ãni sãdínĩ rú į̃rį̃ 'dĩ 'baní ũkpó fẽlé sĩ ị́jọ́
uyújó ṵ́'dṵ́ 1,260, * kí ru sṵ̃ ũcõgõ i'dajó bõngó ũyóró gṵ̃tị́yã
rú la sĩ.”

---

* **11:3** *Ĩmbá kãlị́ sụ drį̃ į̃rį̃,* ãzíla *ṵ́'dṵ́ 1,260* 'dĩ ají kí ru ílí na nṵ́sṵ̃ be pírí ãlu.

4 'Bá sãdínĩ rú ị̃rị̃ 'dĩ kí ife mị̃zẹ̃ỵ́ṭụ̃ rú rĩ kî, ãzíla kí tárã
ife ị̃rị̃ pá tulépi Ãdróŋá ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ ũ'bãlépi pírí nĩ rĩ drị̃lẹ́ gá
rĩ kî.
5 'Bá ãzí drĩ lẽ kí adrálé, kí mẹ́rọ́'bá lẽlépi kí adrálépi 'dã
kí ivé ãcí ãfũlépi kí tị gá rĩ sĩ. 'Dĩ dó bãsĩ gẹ̃rị̃ mẹ́rọ́'bá
ĩ'badrị̃ kí ụ'dị́jó rĩ.
6 'Bá 'dĩ kí ũkpõ trũ sĩ uzogó ugajó, 'bã 'dị ku kpere ĩ'baní
ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũ agá. Kí vâ ũkpõ trũ ị̃ỵ́ kí ujajó ãrí ru,
ãzíla ãngũ drị̃ gá jụ́wẹ̃ ũví ndú-ndú ajíjó sáwã cí rĩ gá ĩ'baní
lẽlé rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ drĩ kí ị́jọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ de 'bo, ụ̃bọ̃gụ̃ ãfũlépi 'bụ́
ãsị̃ŋâ kóru rĩ agâlé rĩ la ãfũ ã'dị́ 'dị̣lé ĩ'ba abe. Ĩ'di kí ndẽ rá
ãzíla ĩ'di kí ụ'dị́ rá.
8 Ãvũ la kí mụ ru ulalé gẹ̃rị̃ ãmbógó táwụ̃nị̃ ĩyõ 'dã drị̃
agá, ãngũ sĩ Úpí ĩ'badrị̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ gá, táwụ̃nị̃
'dã 'bã rụ́ ícétáŋá ru rĩ kí Sõdómũ jõku Mị̃sị́rị̃ 'i.
9 Ụ'dụ́ na nụ́sụ̃ 'dĩpí, 'bá ũví ndú-ndú, sụ́rụ́ ndú-ndú gá, tị
ndú-ndú jǫ̣lépi 'dĩ amụ́ kí ãvũ la kí nị̃lé ãzíla uga kí kí ị̃sị̃lé
úmgbé.
10 'Bá ãngũ drị̃ gá 'dĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ 'bá sãdínĩ rú ị̃rị̃
'dĩ kí 'bã ũdrãŋá sĩ. 'Bá ri kí ãyĩkõ idélé ãzíla ãko ũfẽlé kí
drĩdríŋĩ gá ãwã'dĩfô rú, ã'dusĩku nãbị̣ya ị̃rị̃ 'dĩ fẽ kí ándrá
ũcõgõ 'bã ãngũ drị̃ gá 'dĩ 'baní ambamba.
11 Wó ụ́'dụ́ na nụ́sụ̃ vúlé gá ãvẹ̃vị̃ ídri fẽlépi angálépi
Ãdróŋá drị rĩ tõ ru kí agá, ãvũ 'dã angá kí ụrụgá pá tulé
pá ĩ'badrị̃ sĩ, 'bá pírí ị́jọ́ 'dã ndrelépi ru idé agá cé rĩ ụ̃rị̃
ãmbógó la rụ kí nĩ.
12 'Bá sãdínĩ rú ị̃rị̃ 'dĩ are kí ụ́'dụ́kọ́ re 'bụ̃ gâlé ru, “Ĩmi
amụ́ 'dõlé!” Íni 'dĩ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị̃ kí dị̃ kî ndre sĩ, ĩ'baní tụ
agá ụ̃rụ́'bụ̃ agâ sĩ 'bụ̃ gâlé.
13 Sáwã ãlu-ãlu 'dã agá 'dãá, ũyãkĩyã ãmbógó la andi
táwụ̃nị̃ 'dã 'bã wókõ ãlu mụdrị̃ drị gá rĩ rá, ãzíla 'bá ũdrã
álĩfũ ázị̃rị̃. 'Bá ị̣mbị̣ ru palépi ídri ũyãkĩyã 'dã agá rĩ, idé kí
ụ̃rị̃ sĩ ãzíla fẽ kí dị̃zã Ãdróŋá 'bụ̃ gá rĩ nî.
14 Ũcõgõ ị̃rị̃ rĩ ukó rá, 'bo ũcõgõ na rĩ la amụ́ gbõrú.

Gũká ázị̃rị̃ rĩ

15 Mãlãyíkã ázị̃rị̃ rĩ vu gũká ĩ'didrị̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá,
ụ́'dụ́kọ́ uzálépi rere la are ru 'bụ̃ gâlé jọ agá la,
“Sụ́rụ́ pírí ụ̃nọ́kụ́ drị gá rĩ acá kí sụ́rụ́ Úpí ãmadrị̃ ãni la rú,
ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrị̃ ãni rú, ĩ'di dó sĩ mụ kí drị̃ celé jã
'dâ!”
16 'Bá ĩyõ kãlị́ ị̃rị̃ drị̃ sụ rilépi Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá úmvúke ĩ'badrị̃
drị̃ gá ri, su kí mị́fị̣ vụ̃rụ́ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó,

17 jọ kí:
“Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị,
ú'dî'da cí, ãzíla ándrá cí rĩ!
Ãfẽ míní ãwã'dĩfô míní ũkpõ mídrḭ 'dụjó
ãzíla i'dójó ãma drḭ cejó rĩ sĩ.
18 Ũmbã na ándrá 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi ku 'dĩ kí mínî,
wó ũmbã mídrḭ 'bã sáwã acá ú'dî'da 'bo.
'Dĩ sáwã ḭjọ́ lịjó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drḭ gá,
ãzíla míní mî ãti'bo kí ũfẽjó rĩ 'i.
Mi amṵ́ 'bá mí ãni nãbịya rú rĩ kí ũfẽlé,
'bá mí ãni ãlápítí ḭjọ́ ũnzî kóru rĩ kí abe,
'bá pírí ími rṵ́ ḭnzḭ̃lépi ḭnzḭ̃-ḭnzḭ̃,
i'dójó anzị kí sĩ kpere 'bá ĩyõ rĩ kî trũ.
Ãzíla mi amṵ́ 'bá pírí ándrá ḭjọ́ ũnzí idélépi ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ gá rĩ
kí ḭ̃ḭ̃ḭ̃lé rá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá, jó Ãdróŋá drḭ 'bṵ̃ gâlé rĩ únzḭ̃ tị la
mmgbọ, ala gá 'dãá úndre sãndṵ́kṵ̃ tị icíma drḭ rĩ 'i. 'Dãá
ãvi nĩ ndrí, ṵ̃kpẽ ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃, uzogó sí trũ ãmbógó la a'dé
ãzíla ṵ̃nọ́kṵ́ pírí aya ru ũyãkĩyã ãmbógó ũkpó la sĩ.

12

Ũkú kí ṵ̃bõgṵ̃ be

1 Ándre ícétáŋá ãmbógó ṵ̃sṵ̃táŋá ru la i'da ru 'bṵ̃ gá 'dãá;
ũkú ãzí ru sṵ̃lépi bõngó sĩ pãrã-pãrã cécé ḭ̃tṵ́ áni, 'bã pá
ĩmbá drḭ gá, ãzíla kõfíyã lẽlẽgó trũ mụdrḭ́ drḭ ḭ̃rḭ la drḭ̃kã gá
cí.
2 Ũkû ándrá 'a trũ, ngọ́tḭ la mụ ãzá tĩŋá drḭ a'dṵ́lé ũkpó
ru 'bo, ri awálé awâ.
3 'Bo 'dã 'bã ũngúkú gá ícétáŋá ãzí rĩ i'da ru 'bṵ̃ gá 'dãá.
Ṵ̃bõgṵ̃ ãzí ãmbógó ika la, drḭ̃kã trũ ázḭ̃rḭ̃, ãzíla újé trũ mụdrḭ́,
ãzíla su kõfíyã ázḭ̃rḭ̃ ãmbõgõ ãrĩ kí drḭ̃kã 'dã kí agá cí.
4 Lẽlẽgó 'bṵ̃ gá rĩ 'bã wókõ ãlu na drḭ gá rĩ alí kí asélé
ayilé vṵ̃rṵ́ 'dõlé kótẽ ĩ'didrḭ sĩ. Ṵ̃bõgṵ̃ 'dĩ ri ũkú lẽlépi tĩlépi
tĩ-tĩ 'dĩ ũmbãlé sĩ lẽjó ĩ'di 'bã ngọ́tḭ najó rá drḭ dó tĩ 'bo rĩ
gá.
5 Tĩ ngọ́tḭ ágọ́bḭ úpí ru, ĩ'di amṵ́ drṵ́zḭ ũpĩ rụlé 'bá ãngũ drḭ
gá 'dĩ kí drḭ gá pírí drḭ ũkpó aya áni rĩ sĩ. Ú'dụ ĩ'di 'bã ngọ́tḭ
kpílo gbõrú Ãdróŋá rṵ́ ụrụgâlé kpere úmvúke ãmbõgõ ãrĩ
gâlé.
6 Ũkû apá dó ãngũ kõtórõ rú Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'diní 'dã
gâlé, Ãdróŋá ní mụjó u'ájó ĩ'di tãmbajó ĩmbá kãlḭ sụ drḭ ḭ̃rḭ
rĩ gá.

7 Ã'dị ãfũ 'bṹ gâlé. Ãmbógó mãlãyíkã 'badrị̃ Mḭ̃kãyílḭ̃ kí
mãlãyíkã ĩ'didrị̃ abe 'dị kí ã'dị ṹbõ̰gṹ trũ úríndí ũnzí ĩ'didrị̃
abe.
8 Wó úndẽ Sĩtánĩ kí úríndí ũnzí ĩ'didrị̃ abe ã'dị gâlé rá,
ádró dó kí 'bṹ gâlé rá.
9 Á'bé ṹbõ̰gṹ ãmbógó umvelé 'bá ḭjọ́ ũsõlépi vâ Sĩtánĩ 'i
'bá ṹnṍkṹ drḭ̃ gá 'dĩ kí ulélépi rĩ, 'dõlé mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí
abe.
10 Má are ṹ'dṹkṍ ḭjọ́ ajọ́lépi re la 'bṹ gâlé jọ,
“Patáŋá Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ acá 'bo!
Ãdróŋá i'da ũkpõ ĩ'di 'bã adrujó Úpí ru rĩ 'bo,
ãzíla ũkpõ ngọ́pḭ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bo!
Ã'dusĩku 'bá 'bá ã'ḭ̃táŋá agá
rĩ kí tõlépi ḭ̃tṹ kí ḭ́nḭ́ be Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá rĩ ádró ĩ'di 'bṹ
gâlé rá.
Á'bé ĩ'di 'bṹ gâlé rĩ sĩ ṹnṍkṹ gá.
11 Ndẽ kí Sĩtánĩ
ãrí Kãbĩlõmvá drḭ̃ sĩ
vâ ḭjọ́ mgbã vú nzeŋá sĩ, lẽ kí ru ídri mgbã rĩ gá ku
ãzíla ĩ'bã kí ã'ḭ̃jó drãjó rá rĩ sĩ.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bṹ, mí u'á ãyĩkõ sĩ,
ãzíla 'bá pírí u'álépi ími agá 'dĩ kí abe!
Wó ũcõgõ ãmbógó la ṹnṍkṹ drḭ́ ãzíla mĩrĩ drḭ́,
ã'dusĩku ú'be Sĩtánĩ 'i ṹnṍkṹ drḭ̃ gá vṹrṹ lé ũmbã
ãmbógó la trũ
ãzíla nḭ̃ rá ṹ'dṹ ĩ'didrḭ̃ acá kí ãni rú 'bo.”
13 Ṹbõ̰gṹ la mụ ndrelé la á'bé 'i ṹnṍkṹ drḭ̃ gá vṹrṹ 'dõlé
'bo, i'dó ũkú ngọ́tḭ́ ágọ́bḭ́ tḭlépi 'dĩ adrolé.
14 Úfẽ ũkú 'dĩ ní ṹpṹpḭ́ cécé yṹkṹ ãmbógó la ãni la kí ḭ̃rḭ̃,
sĩ ngajó apájó ru zḭ̃jó ãngũ Sĩtánĩ 'bã sĩ icójó cajó ala gá ku
rĩ gá, sĩ icójó ĩ'di tãmbajó ílí na nṹsṹ 'dĩpí Sĩtánĩ 'ba aló rú
sĩ ĩ'di ụrụ'bá ku.
15 Wó Sĩtánĩ wi ḭ̃yḭ́ ãmbógó la ũkú 'dĩ vú gâ sĩ, ḭ̃yḭ́ 'bã wṹ
rú sĩ ĩ'di rá íni.
16 Wó ṹnṍkṹ ko ũkú 'dĩ 'bã ãzã, nzḭ̃ ru tḭ mmgbọ ḭ̃yḭ́ tá
ṹbõ̰gṹ 'bã wilé 'dĩ nzujó rá.
17 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ṹbõ̰gṹ acá dó ũmbájírílí ũkú 'dĩ
nî, ãzíla inga dó ru mụlé ã'dḭ́ 'dḭlé ĩ'di 'bã anzḭ́ kí abe; 'dĩ kí
'bá pírí ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drḭ̃ kí tãmbalépi ãzíla ru ĩbĩlépi ḭjọ́
Yẹ́sṹ 'bã i'dalé ĩ'baní rĩ kí agá rĩ kí.
18 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Sĩtánĩ tu pá * avḭ́lé ḭ̃yḭ́tḭ́ gá.

---

* **12:18** Bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ ãzí rĩ kí agá ḭjọ́ sĩlé *Sĩtánĩ tu pá* 'dĩ 'i *ítu pá,* vásĩ 'dĩ kí icíjó ḭjọ́ amṹlépi 'dĩ ũngúkú gá rĩ trũ.

13

Ṹbõgṹ ãfũlépi ĩyị agâlé rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre ṹbõgṹ ãzí 'bã ãfũ agá ĩyị́
ãmbógó la agá ãmvé 'dõlé. Drḩkã la kí ázḩrḩ ãzíla újé la kí
mụdrḩ, újé ãlu-ãlu sḩ gá kõfíyã ũpĩ ãrĩ cí. Ãzíla drḩkã ãlu-ãlu
drḩ gá úsĩ ḩjọ́ Ãdróŋá u'dájó la.
2 Ṹbõgṹ mání ndrelé rĩ indré ũ'dú áni, wó pá la kí ãmbógó
ru únúkâ trũ ãsámbílí ru, ãzíla tị la cécé kẽmḩ ãrĩ áni. Sĩtánĩ
fẽ ṹbõgṹ 'dĩ ní ũkpõ ĩ'didrḩ, ãzíla úmvúke ĩ'didrḩ ũpĩ ãrĩ sĩ
'bá kí drḩ cejó.
3 Ṹbõgṹ 'dã 'bã drḩkã ãzí ãlu rĩ gá ḩlṹwẹ́ ãkõzá ãmbógó la
ãni la ace nĩ. 'Bá ũ'bí ṹnọ́kṹ drḩ gá rĩ u'á kí ãkõzá ãmbógó
drḩkã la gá 'dã 'bã jaŋá rá rĩ sĩ ṹsṹtáŋá sĩ, ãzíla bĩ kí ṹbõgṹ
vú.
4 'Bá pírí ĩnzḩ kí Sĩtánĩ 'i ã'dusĩku fẽ ũkpõ ĩ'didrḩ gá rĩ
ṹbõgṹ ní, ãzíla ĩnzḩ kí vâ ṹbõgṹ ĩndĩ, jọ kí, “Ã'di cécé ṹbõgṹ
áni nĩ yã? Ã'di icó ĩ'di be ã'dḩ 'dḩlé rá la nĩ yã?”
5 Ãdróŋá ã'ḩ ṹbõgṹ ní ḩjọ́ jọjó idemará ru, ãfó sĩ, vâ Ãdróŋá
u'dájó ãzíla fẽ ĩ'diní ũkpõ sĩ ḩjọ́ 'dĩ kí idélé lú ĩmbá kãlḩ sụ
drḩ ĩrḩ.
6 Nzḩ dó tị i'dójó Ãdróŋá rṹ u'dájó ãzíla ãngũ ĩ'didrḩ u'ájó
rĩ be, ḩjọ́ ũnzíkãnã kí jọjó ĩ'di ụrụ'bá gá, ãzíla vâ 'bá pírí ĩ'di
ã'ḩlépi rá, u'álépi 'bṹ gá 'dĩ kí abe.
7 Úfẽ ĩ'diní ũkpó ã'dḩ 'dijó 'bá ã'ḩtáŋá agá 'dĩ kí abe, ãzíla
kí ndẽjó rá. Úfẽ vâ ĩ'diní ũkpõ ãmbõgõ najó 'bá ãngũ drḩ
gá, sṹrṹ, ãzíla tị ndú-ndú 'dĩ kí drḩ gá pírí.
8 'Bá ũri ndú-ndú ũ'bí ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ 'dĩ kí ĩnzḩ kí ṹbõgṹ
'dĩ 'i, 'dĩ kí 'bá rṹ sĩlé bṹkṹ ídri drḩ 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṹnọ́kṹ ĩndṹ
ku rĩ kí. Bṹkṹ ídri drḩ 'dĩ ĩ'di Kãbĩlõmvá ándrá 'dḩlé rá rĩ
drḩ.
9 'Bá bḩlệ trũ rĩ 'bã are ḩjọ́ 'dĩ 'i.
10 'Bá arṹlé ã'dḩ gá rĩ kí ála kí agụ mãbṹsṹ gá,
'Bá lẽlé ụ'dḩlé ménéŋá ã'dḩ drḩ sĩ rĩ kí,
ála kí ụ'dḩ ménéŋá ã'dḩ drḩ sĩ rá.
Ḩjọ́ 'dĩ lẽ ásḩ ḩjọ́ tajó jã rĩ kí ã'ḩtáŋá be 'bá Ãdróŋá drḩ 'badrḩ.

Ṹbõgṹ ãfũlépi vũ gá rĩ

11 Ándre vâ ṹbõgṹ ãzí ãfũ agá vũ agâlé, újé la kí ĩrḩ cécé
kãbĩlõ drḩ áni, wó ĩ'di ḩjọ́ jọ cécé Sĩtánĩ áni.
12 Ri vâ ũkpó pírí ṹbõgṹ drḩdrḩ 'dã drḩ ayúlé ĩ'di kẽjḩ gá,
'bã dó sĩ 'bá pírí ãngũ drḩ gá rĩ kí ṹbõgṹ tá drḩdrḩ 'dã ĩnzḩlé,
ãkõzá la tá ãmbógó rĩ sĩ jajó rá 'dĩ 'i.

13 Ṹbõgṹ 'dĩ idé ícétáŋá ãmbogo-ãmbogo tálí ndú-ndú
tré, fẽ ãcí a'dé angájó 'bṹ gâlé ṹnǫ́kṹ drį̃ gá 'bá pírí kí drį̃
gâ sĩ.
14 Ã'dusĩku ícétáŋá 'dã kí sĩ, úfẽ ĩ'diní ũkpõ tálí idéjó
ṹbõgṹ drį̃drį̃ 'dã kẽj̨í gá, úlé dó sĩ 'bá ãngũ drį̃ gá rĩ kî. Fẽ
ĩ'baní ãzį̃táŋá sĩ í'dá į̃nzį̃táŋá ru la idéjó ṹbõgṹ sõlé ménéŋá
sĩ, ãkõzâ trũ, ãzíla drĩ vâ u'álépi ídri 'dã nî.
15 Úfẽ ṹbõgṹ 'dã ní ũkpõ ãvẽ̃vį̃ sĩ ídri fẽjó í'dá ãnãkpá
kãyú 'dã ní sĩ icójó ị́jọ́ jọjó fẽjó la 'bá í'dá 'dã į̃nzį̃lépi ku rĩ
kí ụ'dį́jó rá.
16 Ãzíla ũŋmĩ 'bá pírí kí ũkpó sĩ, 'bá nírí, 'bá ĩyõ trũ, 'bá
málĩ trũ, 'bá lẽmẽrí, ãzíla 'bá drį̃lẹ́mmgbọ, 'bá ãtí'bó ru rĩ
kí abe, ícétáŋá ũ'bãjó kí drị́ ãndá rĩ gá jõku ãndrõkõ gá.
17 Â'į̃ ĩ'baní ãko į̃tṹndãlé jõku ĩgbãjó ku, drĩ kí adru
ícétáŋá 'dã kóru rĩ gá, 'dĩ rṹ ãnãkpá 'dã drį̃ jõku námbã
rṹ ĩ'didrị́ gá rĩ 'i.
18 Ị́jọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã sĩ ñjó la. 'Bá ũndũwã trũ rĩ 'bã ị́sṹ
námbã ṹbõgṹ drị́ 'dĩ 'bã ífí, ĩ'di námbã 'bá ãni. Námbã
ĩ'didrị́ rĩ 666.

14

Kãbĩlõmvá kí 'bá álĩfũ túrú ãlu kãlį̃ sụ drį̃ sụ rĩ abe

1 Ándre Kãbĩlõmvá pá tu agá 'bé Zį̃yǫ́nį̃ sį̃ gá, 'bá trũ álĩfũ
túrú ãlu kãlį̃ sụ drį̃ sụ ĩ'di ru rṹ sĩjó Átẹ́pį̃ drį̃ be kí androko
gá cí rĩ kî.
2 Má are ṹ'dṹkǫ́ 'bṹ agâlé cécé į̃yį̃ 'delépi kṹrṹ 'ụlépi ãvi
'bã nuŋá ĩ'di 'bã kpẽ̃jó 'bo rĩ sĩ rĩ áni. Ṹ'dṹkǫ́ mâ arelé 'dã
cécé 'bá ṹ'dį̃ colépi rĩ 'bã ṹ'dį̃ 'baní 'ụlé rĩ áni.
3 'Bá álĩfũ túrú ãlu kãlį̃ sụ drį̃ sụ 'dĩ tu kí pá úmvúke drį̃lẹ́
gá, ãnãkpá ídri sụ ãzíla 'bá ĩyõ kãlį̃ į̃rį̃ drį̃ sụ 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá,
ri kí úngó ú'dí la ngolé, ĩ'baní ñ̃lé nĩ á'dṹsĩ la. Kí lú 'bá
Ãdróŋá 'bã unzelé 'bá ṹnǫ́kṹ drį̃ gá rĩ kí agá rĩ kî.
4 'Bá 'dĩ kí 'bá mị́fį̃ ãcí idélépi ku, Kãbĩlõmvá vú ũbĩlépi
ãngũ pírí ĩ'diní mụjó rĩ gá rĩ kî. Kí 'bá unzelé drį̃drį̃ ũri 'bá
'badrį̃ kí agá fẽlé fẽtáŋá ãlá ru Ãdróŋá ní Kãbĩlõmvá be rĩ
kî.
5 Ị́sṹ kí tị gá ĩnzó ku, kí vâ ị́jọ́ kóru.

Ị́jọ́ mãlãyíkã na 'dĩ 'bã kí ũlũlé rĩ

6 Ándre mãlãyíkã ãzí 'bã nga agá 'bṹ agá ágágá 'dãá, ị́jọ́
mgbã Yẹ́sṹ drį̃ jã 'dâ rĩ ũlũ agá 'bá ṹnǫ́kṹ gá 'dĩ 'banî, sṹ́rṹ́
pírí, 'bá pírí ãzíla tị pírí ṹnǫ́kṹ drį̃ gá rĩ 'banî.
7 Jọ ị́jọ́ ṹ'dṹkǫ́ mmgbọ sĩ re, "Ĩru Ãdróŋá 'i, ãzíla ĩmi į̃nzį̃
ĩ'di ãmbõgõ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ! Ã'dusĩku sáwã ĩ'didrị́ 'bá pírí kí

ị̃jọ́ lịjó rĩ acá 'bo. Ĩmi ĩ̃nzị̃ 'bá 'bũ̃ kí 'bãlépi vũ be, mĩrĩ̃ ãzíla kídí ĩ̃yị̃ 'bã sĩ agájó rĩ abe rĩ ĩ̃nzị̃-ĩ̃nzị̃.”

8 Mãlãyíkã ãzí ĩ̃rị̃ rĩ bĩ vú la 'bũ̃ agá 'dãá, jọ, “Bãbũ̃lọ́nị̃ ãmbógó rĩ a'dé rá, a'dé vũ̃rụ́ 'bo, ĩ'di ándrá sụ́rụ́ pírí ĩ̃jọ̃tọ̃lépi íwá sĩ aza rú, ãzíla mị̃fị̃ ãcí ãwũ̃ idéjó rĩ sĩ rĩ 'i.”

9 Mãlãyíkã na rĩ bĩ tá drĩ̃drị̃ 'dã kí vú jọ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ, “'Bá ãzí drĩ ũ̃bõ̃gũ̃ ĩ̃nzị̃ rá, ĩ'di 'bã í'dá be, ãzíla drĩ kí ãlámã ĩ'didrị̃ ụlị̃ kí androko gá, ãzíla drị́ gá,

10 kí ịmvụ́ ũmbã Ãdróŋá drị́ dralépi íwá ru rĩ sĩ, ũsũlé kópõ Ãdróŋá drị́ ũmbã drị̃ agá ũkpõ sĩ tré rĩ sĩ. Ála kí ĩcãndĩ ãcí anụ́lépi ku rĩ sĩ, mãlãyíkã ãlá rĩ kí drị̃lẹ́ gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drị̃lẹ́ gá.

11 Ãcí kí ivéjó rĩ 'bã ãcíkã la tụ gbũ'dí ụrụgâlé jã 'dâ. 'Bá ũ̃bõ̃gũ̃ ĩ̃nzị̃lépi í'dá ĩ'didrị̃ be rĩ, avị́ kí ku ĩ̃tụ́ kí ị́nị́ be, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ãlámã ãzíla rụ́ ã'ĩ̃lépi rá rĩ, avị́ kí vâ ku ĩ̃tụ́ kí ị́nị́ be.”

12 Ị̃jọ́ 'dĩ 'ba imbá 'bá Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ kí ásị́ sĩ ị̃jọ́ tajó, ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ tãmbajó, ãzíla ã'ĩ̃táŋá ĩ'badrị̃ 'bãjó Yẹ́sũ̃ agá.

13 Má are ụ́'dụ́kọ́ angájó 'bũ̃ agâlé jọ, “Ísĩ ị̃jọ́ 'dĩ cí, drị̃lẹ́ba 'bá ũdrãlépi ãzị́ Úpí drị̃ agá ú'dî'da kpere drị̃lẹ́ gá rĩ 'banî.”

“Wõyí ãndá,” Úríndí jọ rá, “Kí mụ avị́lé ãzị́ ũkpó ru ĩ'badrị̃ kí vúlé gá, ị̃jọ́ ĩ'bã kí idélé múké rĩ la kí vú bĩ.”

Ị̃jọ́ ndrelé ị̃jọ́ lịŋá ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ drị̃ rĩ

14 Ándre áma drị̃lẹ́ gá 'bá cécé ngọ́tị́ 'bádrị̃ † ri áni ri agá ũ̃rụ́'bũ̃ imve la drị̃ gá. Su drị̃ gá kõfíyã gólũdĩ rú la, ĩ'didrị́ gá ị́lị́ŋá ãcí la.

15 'Dãá mãlãyíkã ãfũ jó Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ gá rĩ agâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re 'bá rilépi ũ̃rụ́'bũ̃ drị̃ gá rĩ ní, “Mí i'dó dó ũri lãlé ménéŋá sĩ, ã'dusĩku ũri ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá rĩ mba kí dó 'dãá rá.”

16 'Bá rilépi ũ̃rụ́'bũ̃ drị̃ gá rĩ, 'dụ dó ménéŋá sĩ ũri kalépi ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá rĩ lajó, útra dó sĩ ũri ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí rá.

17 Mãlãyíkã ãzí rĩ ãfũ vâ jó Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ 'dã agâlé, ĩ'di vâ ménéŋá ãcí la trũ drị́ gá.

18 Mãlãyíkã ãzí ãcí 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ ãfũ ãlĩtárĩ gâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re 'bá ménéŋá ãcí 'dã trũ rĩ ní, “Í'dụ ménéŋá mí ãni ãcí 'dĩ 'i, mí ụlị́ zãbíbũ ífí kalépi rõnzõ nị̃lépi ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kî.”

19 Mãlãyíkã 'dụ ménéŋá ĩ'didrị́ gá rĩ, i'dó zãbíbũ ífí kí tralé, ũsũ kí ãngũ ãmbógó sĩ kí nzijó ũmbã Ãdróŋá drị́ rĩ agá.

---

† **14:14** Dánĩ̃yẹ̃lĩ̃ 7:13

20 Tu kí kí ãngũ sĩ zãbíbũ sṵ́ nzijó rĩ gá, 'dĩ táwṵ̃ŋ̃ agá
'dãá ãmvé ãmvélé ru, ãzíla ãrí ãfũ dịlé ãko sĩ sṵ́ la nzijó rĩ
gâ sĩ, mgbi la mítã ãlu nṵ́sṵ̃, ãzo la ĩ'di 'bã dịjó rĩ máyḭ̃lḭ̃
túrú ḭ̃rḭ̃.

15

Mãlãyíkã ázḭ̃rḭ̃ jṵ́wẽ̱ ázḭ̃rḭ̃ abe rĩ kî

1 Ándre 'bṵ̃ gâlé ícétáŋá ãzí ãmbógó ṵ̃sṵ̃táŋá ru la,
mãlãyíkã ázḭ̃rḭ̃ rụ kí jṵ́wẽ̱ ázḭ̃rḭ̃ ũmbã Ãdróŋá drḭ́ sĩ 'bá kí
drḭ̃ arṵ́jó rĩ 'bã ukójó rĩ.

2 Áma drḭ̃lẽ̱ gá, ándre ãko ãzí i'dálépi mĩrĩ gĩlásĩ áni pãrã-
pãrã, ru usalépi ãcí trũ la. 'Bá pá tulépi mĩrĩ tḭ gá rĩ kí,
'bá ṵ̃bõ̱gṵ̃ ndẽlépi rá, í'dá ĩ'didrḭ́ kí abe, ãzíla námbã ĩ'di
i'dalépi rĩ abe la kî. Kí drḭ́ gá pírí ṵ̃'dḭ́ Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'baní
colé úngó ngoŋâ trũ la kí cí.

3 Kí úngó Mṵ́sã ãtí'bó Ãdróŋá drḭ́ rĩ drḭ́ ngo agá Kãbĩlõmvá
drḭ́ be:
"Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭ́pḭ́,
ḭ́jọ́ mî idélé rĩ kí ãmbógótẽté ru ãzíla ṵ̃sṵ̃táŋá ru,
mi Úpí sṵ́rṵ́ pírí 'badrḭ́,
gẽ̱rḭ̃ mídrḭ́ kí ũniyambamba rú ãzíla pḭ́rḭ́-pḭ́rḭ́.
4 Úpí, 'bá pírí kí ími ḭ̃nzḭ̃
ãzíla kí idé mî sĩ ṵ̃rḭ̃ sĩ, ã'dusĩku mi ũkpó 'dḭ́pḭ́, dḭ̃zã rú,
ãzíla mi ãlá ru ndú á'dṵ̃sĩ,
sṵ́rṵ́ pírí kí
amṵ́ ḭ̃nzḭ̃táŋá idélé ími drḭ̃lẽ̱ gá,
ã'dusĩku ḭ́jọ́ kpḭ́ míní idélé rĩ 'bá pírí ndre kí rá."

5 'Dã 'bã ũngúkú gá, má inga tḭ ụrụgá, ándre jó Ãdróŋá
drḭ́ 'dĩ jó hémã rú sĩ ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ́ kí vú nzejó rĩ únzḭ̃ tḭ la mmgbọ
'bṵ̃ gâlé.

6 Jó Ãdróŋá drḭ́ agâlé, mãlãyíkã ázḭ̃rḭ̃ ãfũ kí jṵ́wẽ̱ ázḭ̃rḭ̃ trũ
drḭ́ gá nĩ, sṵ̃ kí ru bõngó ãlá imve gụlépi gólũdĩ rú la sĩ.

7 Ãko ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ãlu rĩ fẽ mãlãyíkã ãlu-ãlu ázḭ̃rḭ̃
'dã 'badrḭ́ bãkṵ́lẽ̱ gólũdĩ rú tõlé tré-tré ũmbã Ãdróŋá u'álépi
jã 'dâ rĩ drḭ́ sĩ rĩ.

8 Jó Ãdróŋá drḭ́ aga tré ãcíkã ãfũlépi dḭ̃zã Ãdróŋá Ũkpó
'Dḭ́pḭ́ drḭ́ rĩ sĩ, 'bá ãzí icó sĩ filé jó Ãdróŋá drḭ́ agâlé ku, kpere
mãlãyíkã ázḭ̃rḭ̃ 'dã kí bãkṵ́lẽ̱ ázḭ̃rḭ̃ ũmbã ãni 'dã kí de agá
ũsũ agá.

16

Bãkṵ́lẽ̱ ázḭ̃rḭ̃ galépi tré ũmbã Ãdróŋá drḭ́ sĩ rĩ kí

1 Má are ṷ'dṷ́kṓ ɩ́jṓ jọlépi ũkpó ru re, angálépi jó Ãdróŋá
drı̨ 'bṵ̃ gá rĩ agá rĩ jọ mãlãyíkã ázı̨̀rı̨ 'dã 'baní, “Ĩmụ ũmbã
Ãdróŋá drı̨ galépi bãkṷ́lẽ ázı̨̀rı̨ agá tré 'dĩ kí ũsũlé ṵ̃nṓkṷ́ drı̨
gá.”
2 Mãlãyíkã drı̨̃drı̨ rĩ mụ sũ ũmbã bãkṷ́lẽ ĩ'didrı̨ agá rĩ
ṵ̃nṓkṷ́ drı̨ gá, bı̨ ũnzíkãnã ãzákírílí la ce 'bá ãlámã ṵ̃bõ̧gṵ̃
drı̨, ãzíla í'dá ĩ'didrı̨ kí ı̃nzı̨̃lépi rĩ kí ụrụ'bá gá.
3 Mãlãyíkã ı̃rı̨ rĩ ũsũ ũmbã ĩ'didrı̨ bãkṷ́lẽ agá rĩ mĩrĩ agá,
ı̃yı̨ uja ru ãrí 'bá ãvũ rĩ drı̨ gá rĩ drı̨ áni, ãko pírí mĩrĩ agá
ídri rĩ ũdrã kí rá.
4 Mãlãyíkã na rĩ ũsũ ũmbã bãkṷ́lẽ ĩ'didrı̨ rĩ agá rĩ ı̃yı̨ dı̨lépi
dı̨̃-dı̨̃ rĩ kí agá, ı̃yı̨ kídí ru rĩ kí abe, ı̃yı̨ uja kí ru pírí ãrí ru.
5 Má are mãlãyíkã ũkpó trũ ı̃yı̨ drı̨ gá rĩ jọ,
“Mi 'bá ãlá ru ndú rĩ 'i, ɩ́jṓ lı̨ŋá mídrı̨ 'dĩ kí kpı̨,
mi ándrá cí,
mi vâ ṷ'dṷ́ pírí sĩ cí.”
6 'Bá 'dĩ asu kí ándrá mî 'bá ãlá rĩ kí ãrí nãbı̨ya kí abe,
ífẽ dó sĩ ĩ'baní ãrí mvụlé ĩ'bã kí lẽlé rĩ 'bã áni.
7 Má are ṷ'dṷ́kṓ ãlĩtárĩ gâlé jọ,
“Ãndá-ãndá ru, Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨́pı̨,
ɩ́jṓ lı̨ŋá mídrı̨ kí kpı̨, ãzíla pı̨rı̨-pı̨rı̨.”
8 Mãlãyíkã sụ rĩ sũ ũmbã bãkṷ́lẽ ĩ'didrı̨ agá rĩ ı̃tṷ́ drı̨ gá,
fẽ dó ũkpõ ı̃tṷ́ 'bá sı̨ ní kojó ãcí ru sĩ 'bá kí zãjó.
9 Ĩtṷ́ 'bã sı̨ ãcí'bíríto 'dã ivé dó kí, alṷ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i,
ũkpõ jṷ́wę̃ drı̨ kí sĩ adru jó drı̨ la gá rĩ 'i, gã kí ásı̨ ujalé sĩ
dı̨̃zã fẽjó ĩ'di nî úmgbé.
10 Mãlãyíkã tõwú rĩ sũ ũmbã ĩ'didrı̨ bãkṷ́lẽ agá rĩ úmvúke
ṵ̃bõ̧gṵ̃ drı̨ drı̨ gá, ãngũ ĩ'didrı̨ ũpĩ najó ri uja ru pírí
ı̨nı̨bı̨rı̨cı̨cı̨ rú, 'bá ĩ'didrı̨ ucí kí ru ĩdra ãzá la sĩ,
11 alṷ́ kí Ãdróŋá 'bṵ̃ gá rĩ ãkõzá kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ãzíla
ãzá ĩ'bã kí talé rĩ sĩ lẽ kí ásı̨ ujalé ku ɩ́jṓ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ
kí sĩ.
12 Mãlãyíkã ázíyá rĩ sũ ũmbã bãkṷ́lẽ ĩ'didrı̨ agá rĩ ı̃yı̨ dı̨̃lépi
dı̨̃-dı̨̃ ãmbógó Ũfũrátĩ agá, ı̃yı̨ ala gá rĩ nzụ rá, ãngũ ã'í a'bejó
sĩ gẽ̃rı̨ nzı̃jó ũpi ı̃tṷ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'baní sĩ alı̨jó ãsĩkárĩ
ĩ'badrı̨ kí abe.
13 Ándre úríndí ũnzí na i'dálépi cécé ṷ́drṷ́gṓ áni la kí ãfũ
agá Sĩtánĩ 'bã tı̨ gá, ṵ̃bõ̧gṵ̃ tı̨ gá, ãzíla nábı̨̃ ĩnzõ rú 'dĩ ṵ̃bõ̧gṵ̃
ãfũlépi vũ agá agâlé rĩ 'i rĩ tı̨ gá Nábı̨̃ ĩnzõ rú 'dĩ ĩ'di ṵ̃bõ̧gṵ̃
ãfũlépi vũ agâlé rĩ 'i.
14 'Dĩ kí úríndí ũnzí Sĩtánĩ drı̨ gá tálí ṵ̃sṵ̃táŋá ru rĩ kí
idélépi rĩ kí. Mụ kí ũpi ṵ̃nṓkṷ́ drı̨ gá 'dĩ 'ba rṷ́ pírí, kî trajó
sĩ amṷ́jó ã'dı̨ 'dijó ṷ́'dṷ́ ãmbógó Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨́pı̨ 'bã ɩ́jṓ
lijó 'dã sĩ.

15 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi adru mịfị trũ, ma amṹ ṹgṹ'bá áni, drḩlẹ́ba
'bá mịfị mmgbọ, ãzíla bõngó ĩ'badrḩ kí tãmbalépi ĩ'ba be kí
ụrụ'bá gá rĩ 'banî, ịsṹ rú sĩ kí acḩ agá pílílí ru, drḩnzá ịsṹjó
ũ'bí agá ku.”

16 Úríndí ũnzí 'dã tra kí dó ũpi kí ãsĩkárĩ ĩ'badrḩ kí abe
pírí ãngũ umvelé tḩ Yãhṹḍḩ drḩ sĩ Ãmãgẽdónĩ 'i rĩ gá.

17 Ḩjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázḩrḩ rĩ la mụ ũmbã
bãkṹlẹ̃ ĩ'didrḩ agá rĩ sũlé ũlí agá 'bo, ṹ'dṹkọ́ zalépi re la
angá úmvúke jó Ãdróŋá drḩ 'bṹ gá 'dã agâlé jọ, “Idé dó ru
'bo.”

18 Ãvi nĩlépi lẽrẽlẽrẽ ṹkpẽlépi ṹ'dṹkọ́ trũ ndṹrṹ-ndṹrṹ rĩ
ãzíla ũyãkĩyã ãmbógó ũnzí ũkpó jõ drĩ údu ru idélépi ku
angájó ándrá vũ drĩ gá 'da 'bá 'bã agá la.

19 Táwṹnḩ ãmbógó Bãbṹlọ́nḩ drḩ 'dã asi ru wókõ na sĩ,
táwṹnḩ sṹrṹ ãzí rĩ 'badrḩ gá rĩ andi kí rá. Ãdróŋá agá ḩjọ́
Bãbṹlọ́nḩ ãmbógó 'dã drḩ, fẽ dó ĩ'diní kópõ galépi ũmbã
ĩ'didrḩ ũká íwá áni rĩ trũ rĩ mvụlé.

20 Ãngũ ru lḩlépi ã'í ru ĩyḩ agá rĩ kí 'bé abe ãvĩ kí rá.

21 Sí zõ angájó 'bṹ gâlé ãnzḩ-ãnzḩ rú, kḩlọ̃ kãlḩ tõwú u'delé
'bá kí drḩ gá vṹrṹ 'dõlé. Alṹ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i jṹwẹ̃ sí drḩ
sĩ, ã'dusĩku jṹwẹ̃ 'dĩ ũnzíkãnã rú trẹ̃yḩ.

17

Ũkú rṹ kụlépi ãwṹ sĩ rĩ

1 Mãlãyíkã ázḩrḩ bãkṹlẹ̃ ázḩrḩ trũ drḩ gá 'dĩ 'bã ãzí ãlu
rĩ amṹ jọ mání, “Mí amṹ, ma mụ míní drḩrịma fẽlé ũkú
ndẽlépi ãwṹ sĩ rá rilépi ĩyḩ drḩ gá rĩ drḩ kí i'dalé.

2 Ũpi ãngũ drḩ gá 'dĩ idé kí ãwṹ ũkú 'dĩ be, 'bá ãmvé 'dĩ
ĩmẽrã kí íwá ĩ'di ãni dralépi ũká 'dĩ sĩ, kí pírí idé kí dó sĩ
ãwṹ ĩ'di sĩ.”

3 Mãlãyíkã 'dụ dó ma agụlé Úríndí sĩ ãngũ kõtórõ rú rĩ
gâlé. Ándre ũkú rilépi ṹbọ̃gṹ ikamgberete la drḩ gá rĩ,
ụrụ'bá la gâ sĩ pírí rṹ Ãdróŋá u'dájó la kí, ãzíla ṹbọ̃gṹ 'bã
drḩkã kí ázḩrḩ, újéke la kí mụdrḩ.

4 Ũkú 'dã sṹ bõngó gbẽtí trũ kọ̃nḩ-kõnḩ rú, wãrã-wãrã rú
dḩlépi gólũdĩ rú pãrã-pãrã, ãzíla ŋálí ãjẹ̃ rú la abe. Rụ drḩ
gá kópõ galépi tré ãko ngṹlé ũnzí, ãndḩ ru ãwṹ ĩ'didrḩ gá rĩ
drḩ kí abe.

5 Ãndrõkõ la gá úsĩ rṹ ãzí ífí nḩlé ku la,

BÃbṹLỌ́NḨ Ãmbógó RĨ,
ANDRE ÃWṹ'BÁ 'BÃ RĨ,
Ãzíla ŨnzĨkÃnÃ ṹNọ́Kṹ PírÍ RụlÉpi RĨ.

6 Ándre ũkú 'dã ĩmẽrã rá ĩ'di 'bã ãrí 'bá Ãdróŋá drı̨ rĩ drı̨̃ kí mvụjó rĩ sĩ, 'dĩ kí 'bá ándrá ụ'dı̨́lé ã'dusĩku ĩ'bã kí Yẹ́sũ ã'ı̨jó rĩ sĩ.
Má u'á ũsų̃́táŋá sĩ ma ĩ'di ndrejó rĩ sĩ.
7 Mãlãyíkã jọ mání, "Mi ũsų̃ ã'du ı̨jọ́ sĩ? Ma mụ míní ı̨jọ́ ífí nı̨̃lé ku ũkú 'dã drı̨ ũbǫ̃gų̃ ĩ'di ujílépi drı̨̃kã trũ ázı̨̃rı̨ újéke mụdrı̨ 'dã 'bã drı̨̃ ífí i'dalé.
8 'Bá ãngũ drı̨̃ gá rụ́ sĩlé bụ́kų̃ ídri drı̨̃ agá ku, i'dójó ãngũ 'bã agá rĩ kí drụ́zı̨ ũsų̃-ũsų̃ drĩ kí ũbǫ̃gų̃ 'dã ndre, ã'dusĩku ĩ'di ándrá ídri, ú'dî'da 'dáyụ, wó drı̨̃ drụ́zı̨ ãfũ 'bụ́ ı̨̃ndụ́ ãsı̨̃lépi ku rĩ gâlé 'bo, ála dó mụ ĩ'di ı̨̃lı̨̃kı̨̃lé (drı̨̃ jalé) rá.
9 "Įjọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã ãzíla nı̨̃táŋá. Drı̨̃kã ázı̨̃rı̨ 'dĩ kí 'bé ázı̨̃rı̨ ũkú 'dĩ 'bã rijó drı̨ la gá rĩ kî.
10 Kí vâ ũpi ázı̨̃rı̨ 'dĩ kî; kí ãzí tõwú rĩ a'dé kí rá, ãlu rĩ drĩ vâ cí, ãzí rĩ amụ́ drĩ vâ ku; drĩ amụ́ rá, ĩ'di lú u'á ụ́'dụ́ were.
11 Ũbǫ̃gų̃ ándrá ídri cí, ú'dî'da yụ 'dĩ, ĩ'di bãsĩ úpí ázı̨̃rı̨ 'dĩ 'bã ãzí, amụ́ ãngũ rụlé vúlé vúlé ru ı̨̃dı̨́, ko drı̨̃ mụlé ı̨̃lı̨̃kı̨̃lé.
12 "Újé mụdrı̨ míní ndrelé 'dĩ kî, kí ũpi mụdrı̨ drĩ ũkpõ ı̨sụ́lépi ku, i'dólépi ũpĩ rụlépi ku 'dĩ kî, ála nga ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ ãngũ rụjó úpí ru ũbǫ̃gų̃ be sáwã wereŋá ru.
13 Ũpi mụdrı̨ 'dĩ icí kí ásı̨ pírí ãlu, ãzíla ã'ı̨ kí pírí ũkpõ ĩ'badrı̨ fẽlé ũbǫ̃gų̃ nî.
14 Kí sĩ lẽ ã'dı̨́ 'dı̨lé Kãbĩlõmvá be, wó Kãbĩlõmvá 'bã 'bá ĩ'diní umvelé, ũpẽlé ãzíla ã'ı̨táŋá sĩ ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ abe, kí kí ndẽ rá, ã'dusĩku ĩ'di adrujó Úpí ũpi 'bã drı̨̃ 'i, ãzíla ãmbógó ãmbogo 'bã drı̨̃ 'i rĩ sĩ."
15 Mãlãyíkã jọ mání, "Įyı̨ míní ndrelé ũkú ãwụ́'bá ru 'dĩ 'bã sĩ rijó drı̨̃ la gá 'dĩ, kí 'bá ũ'bí kí, sụ́rụ́ pírí kí, ãzíla 'bá tı̨ ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí.
16 Ũbǫ̃gų̃ ãzíla újé mụdrı̨ míní ndrelé 'dĩ kí ãwụ́'bá 'dĩ ngų̃ ũnzí. Kí ĩ'di ũtrũ a'belé pílílí ru, kí ĩzá la na rá, kí ĩ'di ivé ãcí sĩ, ãzíla kí ĩ'di ı̨̃lı̨̃kı̨̃lé rá.
17 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ı̨jọ́ 'dĩ kí ásı̨ gâlé sĩ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó, ĩ'baní ã'ı̨jó la ũkpó ĩ'badrı̨ ũpĩ drı̨̃ fẽjó ũbǫ̃gų̃ ní sĩ ãngũ rụjó kpere ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨̃ kí ru idé agá.
18 Ũkú míní ndrelé 'dã ĩ'di táwų̃nı̨̃ ãmbógó ũpi ãngũ drı̨̃ gá rĩ kí drı̨̃ celépi rĩ 'i."

18

Bãbų̃lọ́nı̨̃ 'bã a'déŋá

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí ası̨ agá 'bų̃ gâlé vų̃rụ́ 'dõlé ũkpó ãmbógó la trũ, ji ãngũ vũ drı̨̃ gá 'dâ imve tárá-tárá.
2 Za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re jọ,

“A'dé dó 'bo! Bãbṹlọ́nṹ ãmbógó rĩ a'dé dó 'bo!
Acá dó ṹjịgọ́ úríndí ũnzí pírí ãndị́ ru rĩ 'bã kí sĩ ru zĩ̃jó rĩ rú,
ãzíla jõrõvũ ãriŋa ũví ãndị́ ru
ũnzíkãnã ngṹlé ũnzí rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ rú.
3 Ũkú 'dĩ ulé ũpi ãzíla 'bá ṹnọ́kṹ gá 'dĩ kí pírí
Ãdróŋâ gãlé úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru rĩ kí ĩ̃nzĩ̃jó
cécé ũkú ãwṹ'bá rĩ 'bã 'bá kí fẽlé azalé ãwṹ ĩ'di ãni azajó aza rĩ sĩ rĩ áni,
ãzíla 'bá ṹnọ́kṹ drị̃ gá tũjárĩ idélépi málĩ trũ 'dĩ,
acá kí ãko trũ ĩ'di 'bã ú'áŋá ãjẹ̃ rú málĩ sĩ rĩ sĩ.”
4 Má are ṹ'dṹkọ́ ãzí angájó 'bṹ gâlé jọ,
“'Bá mádrị́ 'dĩ, ĩmi ãfũ ala gâlé rá fô!
Ĩfi ị́jọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dã agâlé ku,
ãzíla ĩmi ịsṹ́ rú sĩ drị̃rịma ĩ'di 'bã mụlé ịsṹ́lé rĩ kí ĩndĩ ku.
5 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ ũdrõ kí ru ãmbógó ru kpere 'bṹ gâlé 'dã,
ãzíla gẹ̃rị̃ ĩ'di ãni ũnzí rĩ 'bã ị́jọ́ agá kí Ãdróŋá ní rá.
6 Ĩmi ũfẽ ũnzĩkãnã ĩ'di 'bã idélé ĩmi rṹ
rĩ 'bã ãrígó tị pâlé ĩ̃rị̃, ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.
Bãkṹlẹ̃ ĩ'didrị̃ agá, ĩmi usa ãko ũká ru pâlé ĩ̃rị̃ cécé ĩ'di 'bã usalé fẽlé ĩminí rĩ áni.
7 Ĩ'di 'bã ándrá ru ịpị́jó, ãzíla ãfó 'bãjó málĩ ĩ'didrị̃ kí sĩ rĩ áni,
ĩmi ĩcõcõŋã ĩ'di, ĩfẽ ĩ'diní cãndí calépi ásị́ la alólépi rá la ã'dusĩku;
'bã ru ásị́ gá,
‘Ma ĩzóŋá úpí ru la, má adru ãwṹzị́ ku,
má icó sĩ ũcõgõ ịsṹ́lé ãluŋá la ku.’
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ṹ'dṹ ãlu jṹwẹ̃ 'dĩ kí amṹ ũcõgõ fẽlé 'dejó drị̃ la gá,
drã, drã áwáŋá ãzíla ãbị́rị́ rílẽ rú rĩ,
ũkú 'dĩ la ve ãcí sĩ kící-kící,
ã'dusĩku ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lịlé ĩ'di drị̃ gá rĩ sĩ.”
9 Ũpi ãngũ drị̃ gá ándrá ãwṹ idélépi ĩ'di sĩ, ru ũnũlépi málĩ ĩ'didrị̃ kí sĩ 'dĩ kí kí drṹzị́ awá ãzíla ṹlṹlṹ u'bé ĩ'baní ãcí ĩ'di ivélépi rĩ 'bã ãcíkã ndrejó rĩ sĩ.
10 Ĩ'di 'bã drị̃ cịŋá 'bã ṹrị̃ sĩ, utu kí pá rá-rá ru, ṹlṹlṹ trũ,
“Wáwṹ! Wáwṹ!
Mi táwṹnṹ ãmbógó Bãbṹlọ́nṹ la, táwṹnṹ ãvẹ̃vị̃ trũ rĩ!
Ími ị́jọ́ ãvĩ ũní 'dĩ áni yã?”

11 'Bá tũjárĩ idélépi ũnǫ́kṵ́ drĩ́ gá 'dĩ kí u'bé kí ũlṵ́lṵ́ áwáŋâ
trũ, ã'dusĩku 'bá ãzí ãlu ãko ĩ'bã kí ajílé rĩ kí ĩgbãlépi la
'dáyṵ.
12 Ãko ĩ'bã kí ajílé ĩ̃tũ̃ndãlé rĩ kí, gólũdĩ wẽwẽ rú, sílĩvã,
írã gṵlépi pãrã-pãrã la kí, ímve, ŋálí, bõngó mịfị̃ cãlé níríŋá
rĩ, rángi ãko u'béjó kõnĩ̃kõnĩ̃ rú, bõngó gṵlépi lẽrẽlẽrẽ,
ãzíla ika rú, ife ngũ̃lépi ãjị́ trũ vĩrĩ, ãko idélé ĩwá sị́ sĩ, ãkójó
idélé báwũ ãjẽ̃ ãmbógó sĩ 'dĩ kí, drõnǫ́, aya, ãzíla írã gbẽtí
trũ ndú-ndú rĩ abe.
13 Ãko pírí ãjị́ fẽlépi, ãdu ngũ̃lépi vĩrĩ sĩ ụrụ'bá ifíjó, ãzíla
ãdu nalé nãnã rĩ abe, ife sṵ́ sĩ ĩmẽrãjó, ãnáfóró ngánõ ãni,
tị́, kãbĩlõ, fãrásĩ, gãlĩgãlĩ ã'dị́ drị́ fãrásĩ 'bã selé, ãzíla 'bá
ĩ̃tũ̃ndãlé ãti'bo rú rĩ kí abe.
14 'Bá tũjárĩ idélépi rĩ jọ kí, “Ãko pírí míní lẽlé mî ími ịpị́jó
ãfó sĩ rĩ ukó kí rá. Ãyĩkõ ãzíla ũnĩ míní lẽlé ambamba 'dĩ kí
dó mí ãni ku, ãvĩ kí dó kpítã, ãgõ kí dó ku.”
15 'Bá tũjárĩ idélépi ãko 'dĩ kí sĩ ĩ'bã kí sĩ málĩ ịsṵ́jó
Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ, tu kí pá rá-rá ru ũ̃rĩ̃ sĩ drĩ̃cịrĩ̃ 'bá Bãbũ̃lọ́nĩ̃
gá rĩ 'bã kí cịlé 'dã ndrejó, u'bé kí dó ũlṵ́lṵ́ áwáŋâ trũ.
16 Jọ kí,
“ ‘Wáwõ̃! Wáwõ̃! Táwũ̃nĩ̃ ãmbógó Bãbũ̃lọ́nĩ̃,
'bá ala gá ru sũ̃lépi bõngó kĩríkĩrí ãjẽ̃ rú rĩ kí agá,
kõnĩ̃kõnĩ̃ rú rĩ abe,
ãko dĩ̃lépi gólũdĩ rú kí ụrụ'bá gá, ngílíngílí, ŋálí ãjẽ̃ rú
'dĩ abe rĩ kí yẹ̃!
17 Málĩ mídrị́ wẽwẽ rú 'dĩ ãvĩ kí ũní 'dã áni yã!’
“Dẽrébã mẹ́lĩ̃ tị ujílépi, 'bá pírí acị́lépi ĩ̃yị́ agá mẹ́lĩ̃ sĩ ãzíla
'bá ãzị́ ngalépi mẹ́lĩ̃ agá rĩ utu kí pá rá-rá ru,
18 za kí ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ ĩ'bã kí ãcíkã ãcí ĩ'di ivéjó rĩ ndre
agá jọ kí, ‘Táwũ̃nĩ̃ ru ajílépi táwũ̃nĩ̃ ãmbógó 'dõ be rĩ íngõ
'i yã?’
19 “Umvú kí úfóró kí drĩ́ gá, ũlṵ́lṵ́, úzáŋá, ãzíla áwáŋâ trũ,
“ ‘Wáwõ̃! Wáwõ̃! Táwũ̃nĩ̃ ãmbógó Bãbũ̃lọ́nĩ̃ yẹ̃!
Ãngũ ándrá 'bá pírí mẹ́lĩ̃ trũ ĩ̃yị́ agá rĩ 'bã kí sĩ
acájó málĩ trũ ĩ'di 'bã málĩ kí sĩ rĩ
kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ kí sáwã ãlu agá 'dã áni yã?
20 'Bũ̃ la, mí u'á ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di ịsṵ́lépi 'dĩ sĩ,
ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Ãdróŋá drị́ 'dĩ,
'bá ũ̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla nãbịya abe.
Ãdróŋá lị ị́jọ́ ĩ'di drĩ́ gá
gẽ̃rĩ̃ ándrá ĩ'di 'bã ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ drĩ́ gá rĩ 'bo.’ ”
21 Mãlãyíkã ãlu ũkpó trũ la a'dṵ́ írã kpakụ ãmbõgõ sĩ cécé
írã ãná 'ịjó rĩ api la, 'be ĩ'di mĩrĩ agá úzáŋâ trũ jọ,
“Ála drṵ́zị́ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ ãmbógó rĩ

'be vṹrṵ̃ ũmbã ãmbógó la sĩ
ãzíla ícó ĩ'di ndrelé ị̃dḭ ku,
22 ícó ími agá ṵ'dṵ́kọ́ úngó ãni arelé, 'bá ṹ'dḭ colépi
jõku 'bá gũká vulépi rĩ abe ị̃dḭ ku.
'Bá úká dḭlépi rĩ kí
ị̃sṵ́ kí ími agá ị̃dḭ ku,
ãzíla írã ãná 'ijó rĩ
'bã áwáŋá arelé ími agá ị̃dḭ ku.
23 Ãcí tárã drḭ̃ icó kolé ími agá ị̃dḭ ku,
ṵ'dṵ́kọ́ ãyĩkõ idéjó ḭ̣zḭ́gọ́ 'bã ãni ḭ̣zḭ́náká be rĩ
ícó arelé la ị̃dḭ ku,
ã'dusĩku 'bá ándrá míní tũjárĩ idélépi 'dĩ kí ándrá ãmbogo ṹnọ́kṵ́ drḭ̃ gá rĩ kî.
Ulé kí ándrá 'bá ṹnọ́kṵ́ drḭ̃ gá rĩ kí ãndrḭ́kẹ mídrḭ̃ sĩ.
24 Ími agá ḭ̣sṵ́ mí asu ándrá ãrí nábḭ̃ 'badrḭ̃ kí, 'bá ãlá rĩ 'badrḭ̃ kí abe,
ãzíla 'bá Ãdróŋá ãni míní ṵ'dḭ́lé ṹnọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ kí pírí.”

19

Ãlẽlṵ́yã ã'dḭ ndẽjó 'bṹ gâlé rá rĩ

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, má are ṵ'dṵ́kọ́ ũ'bí lãlé ku rĩ 'bã ãni 'bṹ gâlé úngó ngo agá,
“Ãlẽlṵ́yã!
Patáŋá ãzíla dḭ̃zã, ũkpõ kî trũ kí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ ãni,
2 ã'dusĩku ḭ̣jọ́ ĩ'di 'bã lḭlé ãndá-ãndá ru ãzíla kpḭ rĩ sĩ!
Lḭ ḭ̣jọ́ ãwṵ́'bá ãmbógó 'bá ãngũ drḭ̃ gá 'dĩ kí ulélépi
sĩ Ãdróŋá gãjó úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí ị̃nzḭ̃jó
cécé ũkú ãwṵ́ rĩ 'bã 'bá ṹnọ́kṵ́ gá rĩ kí uléjó rĩ áni rĩ drḭ̃ gá 'bo,
ãzíla ũfẽ vâ ãrí ãtí'bó ĩ'didrḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ kí ãrígó tḭ ṵrṵ'bá la gá 'bo.”
3 Ngo kí vâ,
“Ãlẽlṵ́yã ị̃dḭ-ị̃dḭ!
Ãcíkã ĩ'di 'bã sĩ vejó rĩ tṵ ṵrṵgâlé biri jã 'dâ.”
4 'Bá ĩyõ kãlḭ ị̃rḭ̃ drḭ̃ sṵ, ãzíla ãko sṵ ídri 'dã u'bé kí ru vṹrṵ Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ drḭ̃ drḭ̃ gá rĩ ị̃nzḭ̃lé jọ kí,
“Ámĩnã. Ãlẽlṵ́yã!”
5 Ṵ'dṵ́kọ́ ãfũ angájó ãngũ úmvúke ũpĩ drḭ́ rĩ gâlé jọ,
“Ḭ̣cṵ́ kí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ rĩ 'i,
'Bá ĩ'di 'bã ãti'bo rú i'dójó 'bá nírí sĩ cajó 'bá ĩyõ rĩ kí abe,
'bá ĩ'di rulépi 'dĩ kî.”

6 Má are ṵ'dṵ́kọ́ 'ụlépi 'bá ũ'bí 'badrḭ̃ cécé ĩyḭ̃ kṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã
ṵ'dṵ́kọ́ ru ãzíla ãvi ṵ̃kpẽ̃lépi ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã nujó rĩ áni:
"Ãlẽ̃lṵ́yã!
Úpí ãma ãni Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭ́pḭ̃ ãngũ rụlépi nĩ rĩ nî.
7 Lẽ ãma ũnũ kí ãma ãyĩkõ sĩ,
ãzíla ãfẽ kí ĩ'diní dḭ̃zã,
ã'dusĩku ṵ̃mṵ̃ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drḭ̃ acá 'bo,
ãzíla ãmṵ́rṵ́gọ́ ĩ'didrḭ̃ gá rĩ idé ru bábá 'bo.
8 Úfẽ ĩ'diní bõngó ãlápítí,
dḭ̃lépi lẽrẽlẽrẽ la sṵ̃lé."
('Dĩ ídétáŋá ũniyambamba 'bá Ãdróŋá ãni ãlá rĩ 'badrḭ̃ gá
rĩ 'i.)
9 Mãlãyíkã jọ mání, "Ĩsĩ! 'Drḭ̃lẹ́ba 'bá umvelé ṵ̃mṵ̃ ũkú
bĩjó Kãbĩlõmvá drḭ̃ gá rĩ gá rĩ 'banî,' " ãzíla jọ vâ, "'Dĩ kí ḭ́jọ́
mgbã ãfũlépi Ãdróŋá drḭ̃ gá rĩ kî."
10 'Dâ má a'dé dó ĩ'di pálé gâ sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó, wó jọ mání, "Mí
idé íni ku! Ma 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni cécé mî áni la, ãzíla
'bá mî ádrḭ́pḭka rú ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ rĩ vú nzelépi rĩ kî áni, mí
ḭ̃nzḭ̃ Ãdróŋâ áyụ, ã'dusĩku ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã i'dálé kpḭ rĩ fẽ úríndí
nãbḭya 'baní ḭ́jọ́ vú nzejó ĩ'di drḭ̃ gá nĩ." Ándre 'bṵ̃ nzḭ̃ ru
tḭ mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá 'dãá. 'Bá
ṵ̃cẽ̃lépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ḭ̃táŋá 'i, ḭ́jọ́ mgbã 'i, ĩ'di ḭ́jọ́ lḭ
ḭ́jọ́ kpḭ sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dḭ́ 'dḭ ḭ́jọ́ mgbã rĩ sĩ.

'Bá cẽ̃lépi fãrásĩ imve sĩ rĩ

11 Ándre 'bṵ̃ nzḭ̃ ru tḭ mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ
imve la tu pá 'dãá. 'Bá ṵ̃cẽ̃lépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ḭ̃táŋá
'i, ḭ́jọ́ mgbã 'i, ĩ'di ḭ́jọ́ lḭ ḭ́jọ́ kpḭ sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dḭ́ 'dḭ ḭ́jọ́ mgbã
rĩ sĩ.
12 Ĩ'di 'bã mḭfḭ kí dḭ̃ cécé ãcí 'bã idrakátḭ áni, su kõfíyã ũpĩ
drḭ̃ kí wẽwẽ rú ĩ'di drḭ̃ gá, úsĩ ụrụ'bá la gá rṵ́ 'bá ãzí 'bã ífí
nḭ̃lé ku la, wó nḭ̃ ĩ'di ngá kí nĩ á'dṵ̂sĩ.
13 Su bõngó ãzo rú ru ũnzõlépi mẹ́rọ́'bá ĩ'didrḭ̃ 'bã ãrí sĩ
la, rṵ́ ĩ'didrḭ̃ gá rĩ Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ 'i.
14 Ãsĩkárĩ ũ'bí 'bṵ̃ gá rĩ bĩ kí vú la, su kí ru bõngó imve
ãlápítí la kí sĩ, ri kí cẽ̃lé fãrásĩ imve la kí sĩ.
15 Tḭ la gá ménéŋá ã'dḭ ãni sḭ ãcí la ãfũ nĩ, sṵ́rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃
gá 'dĩ kí ũsõjó. "Ĩ'di kí drḭ̃ ce túré aya rú la sĩ," † tu pá ãngũ
sĩ ũmbã Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭ́pḭ drḭ ũká íwá áni rĩ nzijó rĩ gá.
16 Úsĩ rṵ́ la bõngó ĩ'didrḭ̃ ụrụ'bá ãzíla ḭ̃lḭ la gá.
Úpí ũpi 'BÃ RĨ Ãzíla Ãmbógó Ãmbogo 'BÃ RĨ.

† **19:15** Zãbṵ́rḭ̃ 2:9

17 Ándre mãlãyíkã pá tulépi ĩtṵ̃ agá ãriŋa ungalépi 'bṵ̃ agá ágágá 'dãá rĩ kí umve agá ṵ'dṵ́kṵ́ mmgbọ sĩ re, “Ĩmi amṵ́ ĩmi tralé ukutáŋá ãmbógó Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ gá.
18 Ĩmi amṵ́ ĩzá 'bá 'dĩ 'badrị́ kí tilé, ãvũ ũpi 'badrị́ kí tilé ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrị̃ trũ ãsĩkárĩ abe, ĩzá fãrásĩ 'badrị́ ãsĩkárĩ cẹ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ 'bã rĩ abe, ĩzá 'bá pírí ãti'bo rú ãzíla ãti'bo rú ku rĩ 'badrị̃ abe, ãzíla 'bá ĩyõ, 'bá nírí 'badrị̃ kî trũ.”
19 Ándre ṵ̃bõ̃gṵ̃, ãzíla ũpi ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'badrị̃ kí abe tra kí ru ã'dị́ 'dijó 'bá cẹ̃lépi fãrásĩ sĩ, ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ kí abe rĩ kí abe.
20 Úndẽ dó ṵ̃bõ̃gṵ̃ 'i nábị̃ ĩnzõ rú ĩ'didrị́ tálí idélépi ĩ'di drị̃lẹ́ gâ sĩ 'bá kí uléjó ãlámã ṵ̃bõ̃gṵ̃ drị́ rĩ ũ'bãjó kí ụrụ'bá gá, ãzíla í'dá ĩ'didrị̃ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ be rá. Ú'be dó ṵ̃bõ̃gṵ̃ kí nábị̃ ĩ'didrị́ ĩnzõ rú rĩ be ĩ̃rị̃ trá ídri rú ãcí ĩ̃yị́ mĩrĩ drị̃ áni, anṵ́lépi ku rĩ agá.
21 Ṵ'dị́ ãsĩkárĩ ĩ'badrị̃ kí ménéŋá ã'dị́ drị́ ãcí ãfũlépi 'bá cẹ̃lépi fãrásĩ imve sĩ rĩ 'bã tị gá rĩ sĩ. Ãriŋa pírí ti kí dó ru ĩzá sĩ ĩ'ba kí lẽlé rĩ 'bã áni.

20

Ílí álĩfũ ãlu rĩ

1 Ándre mãlãyíkã ãzí ãlu asị́ agá vṵ̃rṵ́ 'dõlé angájó 'bṵ̃ gâlé, ĩ'didrị́ gá fṵ̃ngṵ́wã 'bṵ́ ãsĩ̃ŋâ kóru rĩ drị́ gá rĩ 'i ãzíla nõrórõ ãnzị la drị la gá cí.
2 Rụ ṵ̃bõ̃gṵ̃ ándrá umvelé Sĩtánĩ 'i rĩ, úpí úríndí ũnzí 'badrị̃, umbé ĩ'di nõrórõ sĩ ílí álĩfũ ãlu.
3 Mãlãyíkã 'dụ ĩ'di 'belé 'bṵ́ ãsĩ̃ŋâ kóru rĩ agá, ṵ̃pị̃ 'bṵ́ tị cí, icí Sĩtánĩ tị cí 'ba ulé rû sĩ sṵ́rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí ĩ̃dị́ ku benĩ kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã kí ukó agá. 'Dã vúlé gá, ála mụ ĩ'di ayụlé sáwã were sĩ.
4 Ándre úmvúke ũpi 'badrị̃ kí 'bá rilépi drị̃ la gá rĩ kí abe, úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ ĩ́jọ́ lị́jó rĩ. Ándre vâ úríndí 'bá ándrá ụ'dị́lé ĩ'bã kí ĩ́jọ́ Ãdróŋá drị́ mgbã Yẹ́sṵ̃ agá rĩ vú nzejó rĩ sĩ rĩ kí, 'bá ṵ̃bõ̃gṵ̃ ĩ̃nzĩ̃lépi ku, ã'ĩ́ kí í'dá ĩ'di ãni ũ'bãlé ãndrõkõ gá, ãzíla drị́ gá ku rĩ kî. Angá kí pírí ídri rú ũpĩ nalé Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ be ílí álĩfũ ãlu.
5 'Dĩ angáŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị́ drị̃drị̃ rĩ 'i. 'Bá pírí ũdrãlépi rá rĩ icó kí angálé ídri rú ku kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã 'bã ukó agá.
6 Drị̃lẹ́ba ãzíla ãyĩkõ ãmbógó ru 'bá ãlá ãngũ ịsṵ́lépi ángáŋá drị̃drị̃ rĩ agá rĩ gá rĩ 'banî. Wó drã ĩ̃rị̃ rĩ 'bã ũkpõ icó kí rụlé ku, kí adru ãtalo Ãdróŋá 'bã ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ be, ãzíla kí ũpĩ na ĩ'di trũ ílí álĩfũ ãlu.

Sĩtánĩ 'bã ndẽŋá

7 Ílí álĩfũ ãlu rĩ drĩ kí ukó rá, mãlãyíkã la dó mụ Sĩtánĩ
ayụlé mãbụ́sṹ gâlé rá.
8 Sĩtánĩ dó mụ sụ́rụ́ ṹnọ́kụ́ drḭ́ gá wókõ sụ 'dĩ kí tralé, 'dĩ
kí sụ́rụ́ umvelé Gọ́gḭ́ kí Mãgọ́gḭ́ be sĩ ã'dḭ́ 'dḭjó. Ũ'bĩkãnã
ĩ'badrḭ́ cécé cínákí mĩrĩ tḭ gá rĩ áni.
9 Iré kí ru ṹnọ́kụ́ drḭ́ gâ sĩ pírí, ce kí ãngũ 'bá Ãdróŋá drḭ́
'badrḭ́ kí rḭ́, táwṹnḭ́ ãmbógó ĩ'diní lẽlé rĩ abe. Wó ãcí a'dé
angájó 'bṹ gâlé, ivé kí rá.
10 Sĩtánĩ ándrá 'bá kí ulélépi rĩ, ú'be dó ĩ'di ãcí ḭ̃yḭ́ mĩrĩ
drḭ́ áni anụ́lépi ku ándrá sĩ ṹbõgṹ kí u'béjó nábḭ́ ĩnzõ rú rĩ
kí abe rĩ agá, kí mụ ũcõgõ ḭsụ́lé ḭ̃tụ́ kí ḭ́nḭ́ be jã 'dâ.

'Bá drãlépi 'bo rĩ kí ḭ̃jọ́ lijó rĩ

11 Ándre úmvúke ãmbógó imve la, Ãdróŋá ri drḭ́ la gá.
Ṹnọ́kụ́ kí 'bṹ be apá kí ĩ'di 'bã drḭ́lḛ́ gá rá, i'dá kí ḭ̃dḭ́ ku.
12 Ándre 'bá ũdrãlépi rá, 'bá ĩyõ rú, ãzíla níríŋá rĩ kí abe,
pá tu agá úmvúke Ãdróŋá drḭ́ drḭ́lḛ́ gá. Únzḭ́ bụ́kṹ kí tḭ;
bụ́kṹ tḭ nzḭ́lé 'dã kí agá rĩ ĩ'di bụ́kṹ ídri drḭ́ gá rĩ, úlḭ́ ḭ́jọ́ 'bá
ũdrãlépi rá rĩ 'badrḭ́ kí ḭ́jọ́ ĩ'bã kí idélé sĩlé bụ́kṹ kí agá rĩ kí
vú sĩ.
13 'Bá ḭmvụ́lépi ḭ̃yḭ́ sĩ rĩ kí angá kí ídri rú, ãzíla 'bá ũdrãlépi
rá ḭ̃sḭ́lé ḭ̃nádrḭ́ gá rĩ angá vâ ídri rú, úlḭ́ 'bá kí ḭ́jọ́, ḭ́jọ́ ĩ'ba kí
idélé rĩ kí vú sĩ.
14 Drã kí ḭ̃nádrḭ́ be u'bé dó kí ãcí ḭ̃yḭ́ mĩrĩ drḭ́ áni rĩ gá, 'dĩ
dó drã ḭ̃rḭ́ rĩ.
15 Ṹ'dụ́ 'bá kí ḭ́jọ́ lijó 'dã sĩ, 'bá rụ́ sĩlé bụ́kṹ ídri drḭ́ agá ku
rĩ, ála mụ ĩ'di 'belé ãcí ḭ̃yḭ́ mĩrĩ drḭ́ áni rĩ agá.

21

'Bṹ ú'dí rĩ kí ṹnọ́kụ́ ú'dí rĩ be

1 Ándre 'bṹ ándrá údu drḭ́drḭ́ rĩ kí ṹnọ́kụ́ údu drḭ́drḭ́ rĩ
trũ, mĩrĩ ala gá rĩ kî trũ ãvĩ kí rá, ándre dó 'bṹ ú'dí rĩ kí
ṹnọ́kụ́ ú'dí rĩ be ũ'bã kí dó ru.
2 Ándre táwṹnḭ́ ãmbógó ãlá, Yḛ̃rụ́sãlḛ́mṹ ú'dí rĩ asḭ́ agá
'bṹ gá Ãdróŋá rṹlé bábá ãmụ́rụ́gọ́ ru sṹlépi nzírí nzírí ágô
drḭ́ tẽlépi rĩ áni.
3 Má are ụ́'dụ́kọ́ ḭ́jọ́ jọlépi re la ãfũ úmvúke agâlé jọ,
“I'dójó ãndrũ drḭ́lḛ́ gâlé, Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe ã'dusĩku
lḭ́cọ́ ĩ'didrḭ́ dó 'bá kí drĩdríŋĩ gá 'dĩ, Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe
'bá kí dó adru ĩ'di 'bã 'bá ru.
4 Ãdróŋá la ũcõgõ ĩ'badrḭ́ kí de rá, ĩ'di kí mḭ́ndrẹ ḭnḭ́ rá.
Drã, ũcõgõ, áwáŋá, jõku ãzá taŋá la adru 'dáyụ, ã'dusĩku
ḭ́jọ́ ṹkụ rĩ ukó kí rá.”

5 Úpí Ãdróŋá rilépi úmvúke drı̃ gá rĩ jọ, “Ísĩ ı́jọ́ 'dĩ kí vũ̗rṵ́, ma ãko pírí kí 'bã ú'dí ru, ã'dusĩku ı́jọ́ ma jǫ̣lé 'dĩ kí mgbã la kí vâ sĩ ásı̨ 'bãjó drı̃ la gá rá la.”

6 Jọ mání, “Įjọ́ 'dĩ idé kí ru 'bo, ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i ífí la í'dóŋá ãzíla ãsı̃ŋá. 'Bá ı̃yı́vı̨ 'bã ndẽlé rá rĩ ní ma ı̃yı̨ kídí ru ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi rĩ drı̨ gá rĩ fẽ mvụlé ı̃sálı̨ ãję̃ kóru.

7 'Bá agalépi ã'ı̨táŋá sĩ rá rĩ la mụ ãko 'dĩ kí ı̨sṵ́lé ĩ'di 'bã ãko rú mádrı̨, ma adru Ãdróŋá ĩ'didrı̃, ĩ'di dó adru ngọ̗tı̨ má ãni.

8 Wó 'bá idélépi ũ̗rı̃ sĩ ku, 'bá ã'ı̨táŋâ kóru, 'bá ı́jọ́ ũnzí idélépi, 'bá 'bá kí ụ'dı̨́lépi, 'bá ãwṵ́'bá ru, 'bá tálí ĩnzõ rú idélépi, 'bá úlé ru, 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ı̃nzı̃lépi rĩ kí abe, ãzíla 'bá pírí ĩnzó'bá ru 'dĩ kí abe ãngũ ĩ'badrı̨ gá rĩ ãcí ı̃yı̨ mĩrĩ drı̃ áni anṵ́lépi ku rĩ 'i. 'Dĩ drã ı̃rı̃ rĩ 'i.”

Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mũ̗ ú'dí rĩ

9 Mãlãyíkã ándrá ázı̃rı̃ bãkṵ́lẽ̗ ázı̃rı̃ galépi tré-tré jṵ́wẽ̗ ãsı̃jó ázı̃rı̃ sĩ rĩ bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, “Mí amṵ́, ma mụ míní ãmṵ́rṵ́gọ́ ũkú ru ãrṵ́sṵ̃ Kãbĩlõmvá drı̨ rĩ i'dálé.”

10 Mãlãyíkã 'dụ ma Úríndí agâ sĩ 'bãlé 'bé ãzo la sı̨ gá, i'da mání Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mũ̗ táwũ̗nı̃ ãmbógó ãlá angálépi 'bũ̗ gá Ãdróŋá rṵ̃lé rĩ 'i,

11 ãzíla ri dı̨̃lé ãcí imve jõku dı̨̃zã Ãdróŋá drı̨ sĩ pãrã-pãrã, ĩ'di 'bã lẽrẽlẽrẽ cécé írã ãję̃ rú rĩ 'bã dı̨̃lé ãzíla gĩlásĩ 'bã gụlé pãrã-pãrã rĩ áni.

12 Bõrõ la mére rú rĩ ãmbógó ru ãzo rú, kẽ̗jı́tı̨ trũ mụdrı̨ drı̃ ı̃rı̃ ãzíla mãlãyíkã mụdrı̨ drı̃ ı̃rı̃ kẽ̗jı́tı̨ kí andre tẽlépi rĩ kí, ãzíla úsĩ rṵ́ ínátı̨ sṵ́rṵ́ mụdrı̨ drı̃ ı̃rı̃ Ịsịrayı́lı̃ 'badrı̨ gá rĩ kî.

13 Kẽ̗jı́tı̨ kí agá kẽ̗jı́tı̨ na rĩ kí ı̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru, kẽ̗jı́tı̨ na rĩ kí ṵ̃rṵ́lé ru, kẽ̗jı́tı̨ na rĩ kí ándrálé ru ãzíla kẽ̗jı́tı̨ na rĩ kí ı̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru.

14 Írã bõrõ 'dĩ ı̃ndṵ́ ãrı̃lépi rĩ kí mụdrı̨ drı̃ ı̃rı̃, drı̨ la gá úsĩ rṵ́ 'bá ũ̗pı̨gọ́ŋá ru Kãbĩlõmvá drı̨ mụdrı̨ drı̃ ı̃rı̃ 'dĩ kí rṵ́.

15 Mãlãyíkã ı̨jọ́ jǫ̣lépi má be rĩ drı̨ gá ĩbáká gólũdĩ rú sĩ táwũ̗nı̃ ũ̗'bı̃jó, kẽ̗jı́tı̨ la kî trũ ãzíla vâ ãbĩ la abe rĩ.

16 Táwũ̗nı̃ 'dã 'bã wókõ sụ 'dĩ kí pírí trũtrũ, mmgbọ la kí ãzo la abe pírí kî trũtrũ. Mãlãyíkã ũ̗'bı̃ dó táwũ̗nı̃ 'dã 'i ĩbáká ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ, ı̨sṵ́ ĩ'di 'bã ãzo, mmgbọ la 'i, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ wókõ pírí sĩ máyı̃lı̃ álĩfũ ãlu túrú sụ.

17 Mãlãyíkã ũ̗'bı̃ bõrõ 'bã tı̨ dẹngụ la fı̨tı̃ túrú ı̃rı̃ mụdrı̨ drı̃ ázíyá, ũ̗'bı̃ ĩ'di ãko 'bá kí sĩ ãko ũ̗'bı̃jó rĩ sĩ.

18 Úsị bõrõ 'dã fézã umvelé yãsípẽ rĩ sĩ, wó táwṹnị̃ 'dã ídé
ĩ'di pírí gólũdĩ mgbã ãndị́ kóru rĩ sĩ, ĩ'di i'dá ulepete cécé
gĩlásĩ áni.
19 Írã sĩ bõrõ į̃ndṹ ãrį̃jó rĩ kí ú'bé kí írã gbẽtí trũ ãję̃ rú 'dĩ
kí sĩ. Írã drį̃drį̃ rĩ yãsípẽ 'i, į̃rį̃ rĩ sãpírẽ 'i, na rĩ kãlẽsédónĩ
'i, sụ rĩ į̃mãrãlị́dę̃ 'i,
20 tõwú rĩ kãrãdõníkẽ 'i, ázíyá rĩ kãrĩnẽlíyã 'i, ázį̃rį̃ rĩ
kũrũsõlótẽ 'i, ãrõ rĩ bẽrílẽ 'i, úrômĩ rĩ Tõpázĩ 'i, mụdrị́ rĩ
kũrĩsõpásẽ 'i, mụdrị́ drį̃ ãlu rĩ jãsį̃nị́tį̃ 'i, mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ rĩ
ãmẽtẽyĩsítĩ 'i.
21 Kę̃jị́tị mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ 'dã kí ídé kí ŋálíká ãję̃ rú la sĩ, kę̃jị́tị
ãlu-ãlu ŋálíká ũví ãlu sĩ. Gę̃rį̃ táwṹnị̃ 'dã drį̃ kí gólũdĩ mgbã
pílílí i'dálépi lẽrẽlẽrẽ gĩlásĩ áni rĩ sĩ.
22 Ándre jó Ãdróŋá drį̃ táwṹnị̃ 'dã agá 'dãá ku, ã'dusĩku
jó ĩ'didrį̃ Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̣pị kí Kãbĩlõmvá be.
23 Táwṹnị̃ 'dã lẽ 'bãngá ĩmbá kí į̃tṹ be dį̣lé ĩ'di drį̃ gá ku,
ã'dusĩku dį̣zã Ãdróŋá drį̃ ĩ'di 'bã ãcí ru nĩ, tárã ĩ'didrį̃ dó
Kãbĩlõmvá 'i.
24 'Bá ãngũ drį̃ gá 'dĩ kí dó acị́ ãcí ĩ'didrị́ 'dã sĩ, ãzíla ũpi
ãngũ drį̃ gá 'dâ rĩ kí dó málĩ ĩ'badrį̃ kí ají ala gá 'dõlé.
25 Kę̃jị́tị táwṹnị̃ 'dã drį̃ kí adru į̃tṹrṹ mmgbọ, ícó kí ṹpį̃lé
ãluŋá la ku, ã'dusĩku ị́nị́ la adru ala gá 'dáyụ.
26 'Bá ãngũ drį̃ gá rĩ kí pírí ãrútáŋá ĩ'badrį̃ kí ají málĩ
ĩ'badrį̃ abe táwṹnị̃ agá 'dõlé.
27 Ãko ãzí ũnzí la icó filé ala gá ku, jõku 'bá ãzí ị́jọ́ drį̃nzá
ru 'dĩ kí idélépi la ãzíla 'bá ĩnzõ alị́lépi 'dĩ kí abe, icó kí filé
ala gá ku, wó rá la 'bá rṹ sĩlé bṹkṹ Kãbĩlõmvá drị́ ídri drį̃
gá rĩ agá rĩ kí fi táwṹnị̃ 'dã agâlé cálícálí nĩ.

22

Į̃yị́ ídri drį̃ gá rĩ

1 Mãlãyíkã tá ãlu 'dĩ i'da dó vâ mání į̃yị́ ídri fẽlépi ulepete
tandala cécé gĩlásĩ áni rĩ, adị́ angájó úmvúke Ãdróŋá 'badrį̃
Kãbĩlõmvá be rĩ agâlé,
2 dị gę̃rį̃ táwṹnị̃ ú'dí Yę̃rṹsãlẹ́mṹ drị́ 'dã 'bã ágágâ sĩ. Į̃yị́
'bã gọ́rọ̃tị́yọ̃ wókõ ãlu-ãlu rĩ gá ife ídri fẽlépi, ífí kalépi pâlé
mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ pâlé ãlu ĩmbá ãlu-ãlu sĩ rĩ angá zolé nĩ, ãzíla
bị́ la írúwá ru, 'bá ãyánĩ rú 'bá ãngũ drį̃ gá rĩ kí sĩ adrí.
3 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã wãlé rá la ícó ị́sṹlé la táwṹnị̃ 'dã agá
'dãá ku.
Úmvúke ũpĩ drị́ Ãdróŋá 'badrį̃ Kãbĩlõmvá be rĩ la adru
táwṹnị̃ 'dã agá jã 'dâ ãzíla 'bá ãtí'bó ru rĩ kí dó sĩ ĩ'di į̃nzį̃.
4 Kí ĩ'di mẹ́lẹ́tị ndre, rṹ la adru kí ãndrõkõ gá.

5 Ịnị la adru 'dáyụ, icó kí tárã 'bã ãcí ãzíla ĩ̃tụ́ lẽlé ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá la adru ĩ'bã ãcí ru ãzíla kí dó ũpĩ na jã 'dâ.

6 Mãlãyíkã jọ mání, “Ḭjọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ḭjọ́ mgbã la, vâ sĩ ásḭ ṭ̃ijó drḭ la gá rá la, Úpí Ãdróŋá ḭjọ́ lũlépi úríndí sĩ nábḭ̃ ĩ'didrḭ 'baní rĩ vâ ḭjọ́ drḭ gá rĩ kí nḭ̃lépi rĩ, ãpẽ mãlãyíkã ĩ'didrḭ tị amṵ́jó ḭjọ́ ru idélépi mbẽlẽ 'dĩ kí i'dajó ãti'bo ĩ'didrḭ 'banî.”

7 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Mí are! Ma amṵ́ gbõrú 'bá ḭjọ́ nábḭ̃ 'bã kí jọlé bṵ́kṵ̃ 'dĩ agá rĩ tãmbalépi rá rĩ, ĩ'di drḭ̃lẹ́ba rú.”

8 Ma 'i Yõhánã, ma 'bá ḭjọ́ 'dĩ kí arelépi ãzíla kí ndrelé pírí rĩ 'i. Ma mụ ḭjọ́ 'dĩ kí delé are agá ãzíla ndrelé pírí 'bo, má a'dé mãlãyíkã tá mání ḭjọ́ 'dĩ kí i'dalépi rĩ pálé gá vṵ̃rṵ́, ãzíla ma dó ãni rú ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó.

9 Jọ mání, “Mí idé íni ku! Ma ãtí'bó mî áni la ãzíla mî ádrḭ́pịka nábḭ̃ rú ãzíla 'bá pírí ḭjọ́ bṵ́kṵ̃ 'dĩ agá 'dĩ kí ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí áni. Mí ḭ̃nzḭ̃ Ãdróŋá áyụ.”

10 Jọ vâ mání, “Ízḭ̃ ḭjọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã kí i'dalé bṵ́kṵ̃ 'dĩ agá 'dĩ kí ĩnzõ ku, ã'dusĩku ḭ̃tṵ́ la acá ãni rú ḭjọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó.

11 'Bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã mụ ḭjọ́ ũnzí trũ drḭ gá, 'bá ũnzĩkãnã idélépi rĩ 'bã mụ vâ ũnzĩkãnã trũ drḭ gá, 'bá ḭjọ́ múké idélépi rĩ 'bã mụ mũkẽ idéŋâ trũ drḭ gá, 'bá ãlá rĩ 'bã adru vâ ãlá ru jã 'dâ.”

12 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Índre ma amṵ́ gbõrú! Ma ũyá mádrḭ ají ĩndĩ, ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ gbíyã ĩ'di 'bã ḭjọ́ idéjó rĩ vú sĩ.

13 Ma Drḭ̃drḭ̃ rĩ ãzíla Ãsḭ̃jó rĩ, ma Í'dóŋá ãzíla Ukóŋá, Ãlífã ãzíla Ũmégã.

14 'Bá bõngó ĩ'badrḭ rĩ kí ũjĩlépi rá rĩ kí drḭ̃lẹ́ba rú, kí ife ífí ídri fẽlépi rĩ drḭ gá rĩ na, kí sĩ fi kẽjḭ́tị gâ sĩ táwṵ̃nḭ̃ agâlé.

15 Wó táwṵ̃nḭ̃ agá ãmvélé ru 'bá cécé ũcogo áni la kí, 'bá úlé 'dĩ kí, 'bá ãwṵ́'bá ru 'dĩ kí, 'bá 'bá ụ'dḭ̃lépi 'dĩ kí, 'bá ĩnzõ lẽlépi alḭ̃lépi 'dĩ kí, 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ kí abe.

16 “Ma Yẹ́sṵ̃ 'i, má ãpẽ mãlãyíkã mádrḭ tị mụlé ḭjọ́ 'dĩ kí vú nzelé ĩminí kãnḭ́sã Ãdróŋá drḭ kí agâlé. Ma drḭ̃lẹ́ ãzíla ũri angálépi úpí Dãwṵ́dḭ̃ drḭ agá, Kúrísĩtõ ándrá nãbḭya 'bá kí ḭjọ́ jọjó drḭ la gá rĩ 'i, ma cécé lẽlẽgó dḭ̃lépi ãngũsãrã sĩ ṵ́'dṵ́ ú'dí rĩ 'bã i'dójó rĩ áni rĩ 'i.”

17 Úríndí kí ãrṵ́sṵ̃ be jọ kí, “Ĩmi amṵ́!” 'Bá pírí ḭjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã jọ kí, “Ĩmi amṵ́ ĩmi 'bá ḭ̃yḭ́vḭ 'bã ndẽlé rá 'dĩ ĩminí ḭ̃yḭ ídri fẽlépi fẽlé ĩminí ḭ̃sáḭ ãjẽ kóru 'dĩ a'ḭ̃lé.”

18 Ma 'bá ḭjọ́ nábḭ̃ 'bã kí jọlé bṵ́kṵ̃ 'dĩ agá 'dĩ arelépi rá 'dĩ 'baní jọ la mgbã, 'bá ãzí drĩ ḭjọ́ ĩ'di ãni la ũ'bã ḭjọ́ 'dĩ kí

drį̃ gá, Ãdróŋá la mụ jụ́wę̃ sĩlé bụ́kų̃ 'dĩ agá rĩ kí fẽlé ĩ'diní drį̃rį̣ma rú.
19 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ nábį̃ 'bã kí jọlé sĩlé bụ́kų̃ 'dĩ agá rĩ 'bã ãzí
nze rá, Ãdróŋá la mụ ãngũ ĩ'didrį̃ gá ife ídri fẽlépi rĩ ãzíla
ãngũ ĩ'diní táwų̃ñ̨ ãlá rĩ gá rĩ nzelé rá ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ 'dĩ agá
rĩ 'bã jọlé rĩ áni.
20 Yẹ́sų̃ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlépi rĩ jọ, “Ḭjọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã áni ãndá, ma
amụ́ gbõrú.” Má umvi, wõyí! 'Bã adru 'dĩ 'bã áni, mí amụ́
Úpí Yẹ́sų̃.
21 Ásį̣ į̃gbę̃, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sų̃ drį̣ gá rĩ 'bã adru
ĩmi abe pírí ĩmi 'bá Ãdróŋá ãni ĩ'di ã'į̃lépi rá 'dĩ.